ENCHIRIDION ASCETICUM

LOCI SS.PATRUM ET SCRIPTORUM
ECCLESIASTICORUM
AD ASCESIM SPECTANTES

QUOS COLLEGERUNT

M. J. ROUËT DE JOURNEL S.J.

ET

J. DUTILLEUL S.J.

ADJUVANTIBUS ALIQUIBUS ALIIS PATRIBUS
SOCIETATIS JESU

EDITIO TERTIA

FRIBURGI BR1SGOV1AE MCMXL1I
HERDER & CO.
TYPOGRAPHI EDITORES PONTIFICII

Imprimi potest

Parisiis, die 7 Februarii 1936

A. Lambert S. J.
Pracpos. Provinc. Franciae

Imprimatur

Friburgi Brisgoviae, die 15 Februarii 1936

Rôsch, Vic. Gen.

Typis Herdcrianis, Friburgi Brisgoviae

PRAEFATIO.

Ânte octoginta ferme annos non sine plurimorum utilitate in lucem prodiit *Enchiridion Symbolorum,* quo cl. H. Denzinger hoc spectabat, ut studiosis theologiae viris de rebus fidei et morum praecipua documenta Conciliorum et Pontificum in brevi compendio praeberentur. Postea, non ita pridem, *Enchiridion Patrioticum* et *Enchiridion Fontium Historiae ecclesiasticae antiquae* simili ratione prolata sunt, ut summa capitum traditionis Patrum et Historiae Ecclesiae in commodis libris inveniretur. Nobis tandem utile visum est, ut illam manualium librorum seriem compleremus, eamdem viam ingredi et istud *Enchiridion Asceticum* curiosis doctrinae spiritualis viris offerre.

Decursu temporum SS. Patres et Doctores, cum graeci, tum latini, ecclesiastici scriptores, medii aevi illustres theologi, omnes sancti et sanctae Dei ubique terrarum degentes, quorum vita et doctrina fulget in Ecclesia, paulatim exemplis aut scriptis suis effigiem Christianae sanctitatis quamdam formaverunt ideamque ascetismi iuxta evangelicam doctrinam expresserunt. Liquido constat nullo pacto fieri potuisse, ut documenta omnium temporum omniumque linguarum, vel prestantissima quaeque, proferremus. Quemadmodum de illis quae fecit in terris agens Dominus, ita de his mundus capere non posset eos qui scribendi essent libros [cf. Io 21, 25].

Necesse igitur erat inter tantas divitias selectionem nostram studiose circumscribere, ac fatendum sane est istius operis instituendi et exarandi maximum in hoc fuisse negotium. Qui enim antehac similem finem sibi ob oculos proposuerant, idem incommodum offenderant, cui alii aliter consuluerunt. Antiquis temporibus, id est vergente ad finem saeculo XVI°, librum edidit Thomas Hibernus, cui titulus «Flores Doctorum», in quo sententiolas de re spirituali rariores collegit. Anteacto saeculo, cl. Universitatis Oenipontanae lector Hugo Hurter ad usum studentium seriem libellorum, «SS. Patrum opuscula selecta», in lucem protulit. Nuperrime autem, in variis regionibus, docti viri sese asceticarum mysticarumque rerum studio dediderunt, historiam praecipue sectantes et quaenam fuisset doctrina Ecclesiae sanctorumque personam eius gerentium exquirentes. Ita, ut ceteros praetermittamus, cl. P. Pourrai tria volumina scribebat, quibus titulus: «La spiritualité chrétienne».

Illius praestantis doctrinae fontes procul dubio invenire licet in completis patrologiis, sed *sapientiam omnium antiquorum*

exquirere, ut ait Ecclesiasticus [Eccli 89,1], vix paucis sapientibus in angustia temporum licet. Attamen, ut in eadem sacra Scriptura legitur, *sapientia absconsa et thesaurus invisus, quae utilitas in utrisque?* [Ib. 20, 82.]

Quapropter hoc nobis in animo fuit, ex omnibus libris primigeniis et praecipuis textus colligere maioris momenti meliorisque notae, qui asceticae doctrinae atque etiam, parcius tamen, mysticae quasi corpus aliquod efficerent. Primigenios libros dicimus. Etenim, ut iam aiebamus, thesaurus ille integer immensus est, et quicumque hunc adierit, intelleget quam arduum sit ex tanto divitiarum acervo gemmas seligere, quae ornare, non onerare queant. Duximus nihil magis utilitati vel iucunditati prodesse posse, quam ut testimonia Patrum septem primis saeculis insignium afferremus, id est a Patribus apostolicis ad S. loannem Damascenum, ita ut in summula quadam invenirentur antiquissima documenta, quae tamquam fundamenta Christianae asceseos iure haberi possunt. Hoc modo, quod olim de re theologica in Enchiridio Patristico tentatum fuerat, nunc de ascesi, forsan audacius, aggredimur.

De libri dispositione non sunt multa quae dicamus.

Ut plurimum, eumdem morem retinuimus atque in Enchiridio Patristico. Chronologicum ordinem scriptorum et operum servavimus, qua ratione spiritualis doctrinae progressus in primis saeculis melius apparet.

Initio singulorum textuum, italicis typis bene distinctus, brevior titulus inscriptus est, ut patefieret lectori, quid in sequenti paragrapho, vel in stequentibus, ageretur. Qui autem post titulum dantur numeri, indicant librum, aut caput, aut numerum operis, ex quo desumpta est illa paragraphus.

In notis, quae numeris in margine positis respondent, inveniuntur sigla et numeri, quibus indicatur ad quam editionem recurri possit. Textum assumpsimus plerumque ex Patrologia graeca et latina, quam edidit Migne; ex Corpore autem Vindobonensi aut Berolinensi, si iam ad lucem venit.

Consulto aliquot textus omisimus, qui in obviis libris legi possunt, verbi causa in Breviario vel aliis Enchiridiis iam editis; sed plerumque ad eos, ubi in hoc libro legi deberent, lectorem remisimus.

Tres copiosi Indices additi sunt:

a) Index chronologicus, initio libri, in quo simul scriptores, eorum opera (ea quidem sola, ex quibus locos deprompsimus) et themata omnium textuum indicata sunt.

b) Index systematicus, in quo, ut in summa methodica, res ad ascesim spectantes ordinantur.

c) Index alphabeticus generalis.

Quamquam in labore nostro benignos adiutores habuimus doctos socios, quorum unum nominare liceat P. Stiglmayr,

in monumentis Pseudo-Dionysii egregie versatum, minime nos fugit multa meliora fieri potuisse. Quapropter, dicti Scripturae memores: *Qui corripit hominem, gratiam postea inveniet apud eum* [Prv28,23], libenter profitemur nos accepturos quaecumque utilia significabuntur.

Restat ut hunc librum ex tot tamque diversis scriptoribus excerptum et quasi variis tinctum coloribus, sicut olim Iacob patriarcha filio tunicam polymitam dedit, quia eum diligebat, ita nos iuniori clero tamquam amoris aliquod pignus offeramus.

Lutetiae Parisiorum, in festo S. Ignatii, 31 Iulii 1929.

PRAEFATIO AD EDITIONEM ALTERAM.

Cum in lucem ederetur hic liber, in fine Praefationis fatebamur, ut supra legere est, nos libenter accepturos quaecumque utilia significarentur, ut melior evaderet summa doctrinae spiritualis in antiqua Ecclesia vigentis. Itaque iis gratias agimus, qui nobis addenda, mutanda et corrigenda indicaverunt.

Reipsa, licet plurimorum iudiciis hoc opus, quale venit in lucem, utilitatem haud parvam praebere visum est, sat multa notavimus emendanda, ita ut editionem prorsus novam et quasi definitivam, quantum fieri potest, quamprimum dare in animo haberemus.

At obstantibus temporum angustiis omnino prohibemur, quominus denuo librum ex integro nunc typis mandemus, et solummodo fas est editionem dare, qua photographicis modis prior editio exhibeatur. Verumtamen ne omnes correctiones in posterum procrastinemus, statim in Appendice aliqua praecipua, a multis desiderata, afferimus, qualia sunt excerpta ex notissimis Regulis monasticis, nonnulli textus Evagrii Pontici, Isidori Hispalensis et aliorum. Quod studiosis erit indicium intentionis nostrae plurima mutandi in editione futura huius libri, quem etiam *Enchiridion Spirituale* inscribere intendimus.

Restat ut gratias agam R. P. Viller, editori novi «Dictionnaire de Spiritualité», qui loco defuncti P. Dutilleul mecum sociatis curis locos in Appendice receptos selegit mecumque in posterum, si Deo placuerit, operis curam habebit.

Lutetiae Parisiorum, in festo Epiphaniae, die 6 Ianuarii 1936.

INDEX CHRONOLOGICUS.

CLEMENS ALEXANDRINUS, ca 150-211/16.

S. CYRILLUS HIEROSOLYMITANUS, ca 816—386.

S. BASILIUS, ca 330-379.

BASILIUS ANCYRANUS, t ca 866.

S. GREGORIUS NAZIANZENUS, ca 329-389/90.

S. AMBROSIUS, ca 333-397.

PELAGIUS.

S. AUGUSTINUS, 354-430.

RUFINUS, ca 346-410.

Nom. Pag.

PSEUDO-MACARIUS, ca 800 — ca 390.

PALLADIUS, 868/4 — ca 425.

CASSIANUS, ca 860 — ca 435.

S. ISIDORUS PELUSIOTA, f 435.

S. ARSENIUS, t ca 445.

S. EUCHERIUS, t 450/55.

S. CYRILLUS ALEXANDRINUS, t 444.

THEODORETUS, ca 393 — ca 458.

HESYCHIUS, saec.V.

DIADOCHUS PHOTICENSISi saec.V.

S.LEO I MAGNUS, Papa, f 461.

S. BENEDICTUS ABBAS, f ca 553.

CASSIODORUS, ca 477 — ca 570.

BARSANUPHIUS ET IOANNES, saec.VI.

ZOSIMAS, saec.VI.

S. DOROTHEUS, saec. VI.

S. IOANNES CLIMACUS, ca 526 — ca 600.

S. GREGORIUS MAGNUS, 540-604.

APPENDIX:

S. PACHOMIUS, ca 292—346.

APHRAATES, fin. saec. III – 367.

S. EPHRAEM, ca 306-373.

EVAGR1US PONTICUS, + 399.

INDEX SIGLORUM.

Aug. mon. =ToO óaiou iraTpôç f]gwv àppâ 'Haaiou Xóyot kôz 'ItpoaoXupvriKoO x«poYpcí<pou \t' aiiûvoç. . . . Nûv tò ■trpwTOv ¿KbíbovTat urtò Aùïouarlvou povaxoO "lopbavvrou, ¿v 'iepoaoXOpotç, 1911. — Mg. ex quo depromptus est textus sic indicatur: KÛibtï 109. aiwvoç *it'* ■traTptapxiKfjÇ auXXoffiÇ Tftç 'lepoaoXupiTiKPiç piPXioOqxqç.

CB = [Corpus Berolinense) Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, herausg. von der Kirchenvater-Kommission der Kônigl. preuBischen Akademie der Wissenschaften, Leipzig 1897 sqq.

CV =Corpus[Vindobonense] scriptorum ecclesiasticorum latinorum editum consilio et impensis Academiae litterarum Caesareae Vindobonensis, Vindobonae 1866 sqq.

EH =C.Kirch S.J., Enchiridion fontium Historiae ecclesiasticae antiquae, ed. 4, Friburgi 1923.

EP = M.J. Rouët de Journet S.j., Enchiridion Patristicum, ed. 6 et 7, Friburgi 1929.

ES = H.Denzinger et C.Bannwart S.J., Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum, ed. 16 et 17, Friburgi 1928.

F = F. X. Funk, Patres apostolici, ed. 2, 2 voli., Tubingae 1901.

ML, MG =J. P. Migne, Patrologiae cursus completus. Series prima latina, Parisiis 1844 sqq. Series graeca, Parisiis 1857 sqq.

Nie. Hag. = BipXoç qiuxuiqieXeOTÓTr] ireptëxouaa àwoKpiaeiç biaq>ôpoiç OiroO¿<je<nv àvf|Kouaaç aupfpaqiÊÎaa pèv irapà tiîiv ôcrttuv xai Oeoqiôptuv Ttarépuiv f]pujv Bapaavouqiiou xai 'iwàvvou. Edidit Nicodemus Hagiorita, Venetiae 1816.

Nie. mon. =Toû ôaiou itaTpôç fpawv 'Icaàx èmdKÔirou Nivtul toû lûpou xà eùpeOévTCt àaxq-nxà ... ¿mpíXeúj ... Ntkq-tpôpou povaxoO to0 ÔeobÔKou ... *iv* Aeupiq tF[ç ¿aEiuviaç atpa' (= 177t>).

Sp =Id., editio nova ¿mpeXeíqi 'Iwaxlp XireTOiEpf] kpopovaxoû ... év 'AOi'ivatç, 1895.

TS =Texts and Studies ... edited by J. Armitage Robinson. Vol. VI: The Lausiac History of Palladius ... by Dorn Cuthbert Butler, Cambridge 1904.

DIDACHE
SEU DOCTRINA DUODECIM APOSTOLORUM,
90/100.

Duae viae. C. 1, n. 1. ‘Oboi búo cici, già Tt]ç ituf]ç Kai 1
pia toi) Oavátou, biacpopà bè TtoXXfi peraiù tójv búo òbtìiv.
2. 'H pèv oúv ôbôç Tfjç ¿wi]ç tónv afir»)' «rTpûrrov dfaTrnfffiç
tòv Oeòv TÔv TroirjaavTa oe, beûrepov tòv trXqaiov trou tbç
(TtauTÓv» [Mt 22, 87—39; Mc 12, 80 31] • trdvTa bè òcra ¿àv 0eXf|-
<njç pp ylveoGoti aoi, Kai où dXXtp ptr) troiei. 3. Toûtwv bè
Tiïtv Xoyujv fi bibaxn ¿otiv aÛTq- «EùXoftîTe toùç KaTapujpé-
votiç ùpîv Kai npoaeùxeaÔe vtrèp tûjv éx^P^v ùptôv, vqOTtúeTe
b¡ irrrèp Ttîiv biujKÓvTujv ùpâç ▪ noia fàp xdptç, ¿àv dfoorâ™
toùç dfanûivTaç ùpâç; oùx't Kai Ta ë0vq tò avrò ttoioOoiv;
iiptïç bè dfanâTe toùç ptaoüvTaç ùpâç, Kai oùx èiere ¿x^póv»
|Mt 5, 44sqq; Le 6, 32sq]. 4. 'Airéxou Twv (TapKtKWV Kai (TiupaTi-
Hùv iirtOupiwv. 'Edv tîç ooi beò /idraapa eiç tf|v beiiàv ota-
•fóva, (JTpéipov aÚTÍp Kai Tqv dXXqv, Kai loi] ïéXeioç • èàv dffa-
ptùtnj aé tiç piXtov èv, finale per' aÙToO búo • èàv dpn tiç tò
ipÓTtóv oou, bôç aÙTiî) Kai tòv xiTtîiva • èàv Xàp^ tiç dirò ooû
TÒ aóv, pi) dnaiTti, oùbè yàp búvaaai. 5. îïavTÎ Tip alToOvTÍ
n< bíbou Kai pi] dnaÎTÉi- ratai fàp OéXtt bibooOai ó TTaTiqo
iK Ttîiv Ibituv xapiapdTwv. Maxâpioç ó biboùç Kara tíjv ¿VToXf|v •
«iOtpoç fdp ¿(TTiv. Oùai tû) XappdvovTr ei pèv fàp xpeiav ?xwv

I, 1. Duae viae sunt, altera vitae et altera mortis, sed multum 1
interest inter duas vias. 2. Via igitur lucis haec est: *Primum di-
hi;i's Deum, qui te creavit, deinde proximum tuum sicut teipsum;*
munia vero, quaecumque non vis tibi fieri, nec tu alteri facias.
Il Doctrina autem horum verborum haec est: *Benedicite male-*
▪n. *mtibus vobis et orate pro inimicis vestris,* ieiunate *pro p'er-*
Vqnentibus vos; quae enim *gratia, si diligitis eos, qui vos diligunt?*
\ "une et gentes idem faciuntr Vos autem *diligite eos, qui oderunt*
neque inimicum habebitis. 4. Abstine a carnalibus et corpo-
tiihbus cupiditatibus. Si quis tibi plagam intulerit in dexteram
m i'illam, praebe illi et alteram, et eris perfectus; si quis angaria-
mil ic mille passus, vade cum illo duo milia; si quis sustulerit
1'illium tuum, da ei et tunicam; si quis abstulerit a te quod tuum
i «i. ne repetas; neque enim potes. 5. Omni petenti te tribue ne-
qui repetas; omnibus enim Pater vult tribui ex suis donis. Beatus,
qui dat secundum mandatum; innocens enim est. Vae ei, qui

i I !' (= Funk) 1, 2.

Xappávei tiç, dOtpoç ¡-arar ó bè pi] xpeiav ?x⟨juv bibaci bixqv, ivati éXafte kcù e'îç tí- èv auvoxf] bè yevôpevoç èieTaaOijaerai rapì (îiv èirpaîe, xai oùk èîeXeùaeTat èxeîGev, péypiç où árrobíp tòv 6ffxaT0V KobpàvTnv. 6. 'AXXà Kai rapì toutou bè dpryrai' 'IbpujoàTiu f) èXetipoaùvr] aou tiç tôç x€'P“S cou, péxP'Ç fviùç, tîvi bCbç.

2 3, 7. 'iaOi bè irpauç, èirel «oí rrpaeîç xXripovopfiaouai Tqv ïflv» [Mt 6, 5]. 8. Tivou paxpàOupoç Kai èXcnpiuv xai dxaKOç kcû f)ffùxioç Kai àxaôôç Kai Tpépuuv toùç Xôfouç btà rravrôç, oDç rÏKOuaaç. 9. Oùx ùtpujcreiç aeauTÔv oùbè bujaciç tíj ipuxô aou Qpctaoç. Où KoXXnOnaeTat í) qnjxn <rou pera ùcpriAûJV, dXXà perà biKaiwv Kai Tarrttviûv àvaOTparpnar]. 10. Tà auppaívovTá aot èvep-ffipaTa tbç à-faSà rrpoabéSij, eibwç, ôtt drap 0coO oùbèv •fiverai. 4, 1. Tckvov pou, toO XoXoOvtôç aoi tòv Xóyov toO O0.o0 pvt]O0nai] vuktôç Kai fipépaç, Ttpnaetç bè aÙTÔv ùjç KÙpiov ôôcv -fàp f] KupiÔTnç XaXeîTai, èceî KÙptôç éanv. 2. 'Ex£r]Tf|aeiç bè Ka0' fjpépav Tà npôaunra tûiv áfíiuv, ïva ¿navanarçç toîç Xôfoiç aÙTâiv. 3. Où rroinaeiç axiapa, cipnveùaciç bè paxopévouç. «Kpiveîç btKaiwç» [Dt 1, 16], où Xfpprç rtpôaujnov éXéfiai èrti uapaTrrujpaaiv. 4. Où bupuxnaciç, nÓTepov terrai ù où. 5. Mí] yivou npôç pèv tò Xafteîv ¿ktcívojv tùç xeîPaî> KP^ bè TÒ boùvat ouffTrâiv. 6. 'Eàv èxçiç bià Tiîiv xt'pûv aou, bcbaciç XÙTpwatv àpapTiiûv aou. 7. Ou biaTaaeiç boûvai oùbè biboùç 'fOT'fùaeiç- yvcbaij fàp, Tiç èaTiv ó toO piaOoi) koXôç ùvt-

accipit; etenim si quis indigens quidem accipit, innocens erit; qui autem non indigens accipit, rationem reddet, quare acceperit et ad quid ; in vinculis constitutus inquiretur de eis, quae fecit, neque exibit inde, donec reddiderit novissimum quadrantem. G. Sed de hac re quoque dictum est : Sudato eleemosyna tua in manibus tuis, donec cognoveris, cui des.

2 3, 7. Sis vero mansuetus, quoniam *mansueti hereditabunt terram.* 8. Fias longanimis et misericors et sincerus et quietus et bonus et contremiscens semper ad verba, quae audivisti. 9. Non exaltabis teipsum neque animae tuae dabis insolentiam. Non adhaerebit anima tua superbis, sed iustis et humilibus uteris. 10. Quae tibi eveniunt, ea tamquam bona accipies, conscius, sine Deo nihil fieri. 4, 1. Fili mi, qui loquitur tibi verbum Dei, eius recordaberis nocte ac die, timebis eum sicut dominum ; unde enim dominium dicitur, ibi dominus est. 2. Requires cotidie vultus sanctorum, ut requiescas in verbis eorum. 3. Non facies dissidium, sed pacabis pugnantes; *iudicabis iuste,* non accipies personam in arguendis cuiuspiam lapsibus. 4. Non ambiges, utrum futurum sit necne. 5. Noli porrigere manus tuas ad accipiendum, ad dandum vero contrahere. 6. Si quid habes per manus tuas, dabis pretium ad redimenda peccata tua. 7. Non dubitabis dare neque murmurabis, cum das: cognosces autem, quis sit bonus mercedis retributor. 8. Non repudiabis in-

2. F 1, 10.

anobÔTqç. 8. Oùk àïto<TTpa<pr|ffn tòv èvòeópevov, ffirfKOivutvn-iretç bè navra Tip dbtXrpip trou Kai oùk èpeîç ïbia rivai• el fàp ¿v Tip dOaváTip Koivujvoí èare, nóoip pdXXov èv toîç OvqToîç;

6, 1. "Opa, pq tîç (Te TtXavùoij dirò TaÙTqç Tflç óboO tF(ç 3
btbaxfiç, ènei trdpeKTÔç OeoO ae bibdOKei. *2.* Ei pèv fàp bùvaaai IJaOTdffai ôXov tòv ¿uyóv toO Kupiou, TéXetoç èffi] ' ei O' où bùvaaai, ô bùvq, toùto troiei.

S. CLEMENS ROMANUS, PAPA 92—101.

Epistula ad Corinthios I, 96/98.

Humilitas. —13, 1. Taireivoippov^ompev oùv, dbeXcpot, dnoOé- 4
pevot tràaav dXaioveiav Kai tùqpoç Kai dcppoffùvqv Kai ôpydç ..., pdXiOTa pepvnpévoi tûiv Xóyujv toO Kupiou 'IqaoO, oùç ¿XáXrprev bibdoKtuv èmeÌKeiav Kai paKpoOupiav ... 14, 1. Akatov oùv xai bffiov, dvbpeç dbeXcpoi, ùhtikôouç fjpdç pûXXov yevéaOai Tip Oeqj q toîç èv dXaíoveíp Kai dKaTaoraaía puoepoO ZqXouç üpxnïoîç èSaKoXou0eîv. 2. BXdpqv fàp où Tqv Tuxoûoav, pâXXov bè KÍvbuvov înroiffopev péyav, èàv ¿mpoKivbùvujç èmbwpev êauTOÙç toîç 0eXqpa<Tiv twv dv0púmujv, oÏTiveç èfaKOvriiovaiv eiç èpiv Kai OTdaeiç, eiç tò dnaXXoTpiújoai fjpâç toO koXiîiç éxovroç.

Humilitas. —16.1. TaneivocppovoùvTUJv ydp ècrriv ô Xpiorôç, Ó 5
oùk ènatpopévujv ¿ni tò noipviov aÙToO. 2. Tò (TKqtrrpov Tqç pefaXujoùvriç toO OeoO, b Kùpioç 'IqaoOç XpiffTÔç, oùk ?)X0ev ¿v KÓpnip dXaloveiaç oùbè irrrepqqjaviaç, Kainep buvdpevoç, dXXà

digentem, communicabis autem in omnibus cum fratre tuo nec quidquam dices proprium ; nam si in immortalibus consortes estis, quanto magis in mortalibus?

6, 1. Vide, ne quis te abducat ab hac via doctrinae, quoniam 3
praeter Deum te docet. 2. Si enim totum iugum Domini portare potes, perfectus eris; si vero non potes, facias id, quod potes.

13,1. Humiles ergo mente simus, fratres, fastum omnem et 4
superbiam et amentiam et iras deponentes ..., memoria praecipue recolentes sermones Domini lesu, quos aequitatem et longanimitatem docens locutus est ... 14, 1. Iustum igitur et pium est, viri Iratres, Deo potius oboedientes nos esse, quam in superbia et turlinientia detestandae aemulationis duces et auctores sequi. 2. Detrimentum enim non leve, immo vero grande periculum sustinebimus, si praecipitanter voluntatibus hominum nos tradiderimus, qui ad i ontentionem et seditiones collineant, ut nos ab eo, quod rectum et bonum est, abalienent.

16, 1. Christus enim eorum est, qui humiliter de se sentiunt, 5
non eorum, qui supra gregem eius sese efferunt. 2. Sceptrum maieutatis Dei, Dominus lesus Christus, non venit cum iactantia superbiae rt arrogantiae, quamvis potuerit, sed cum humilitate, prout Spiritus

8. F 1, 16. 4. F 1, 116; MG 1, 236 A.
6. F 1, 118; MG 1, 240 A.

TaTteivotppovwv, Ka0â>ç tò TTvsOpa TÒ'Afiov Kepi aÙToO èXóXqaev ... 17.'OpaT€, fivbpeç dfaKTlToi, tîç ò vnofpappbç ó bcbopévoç qpîv d fàp ó Kùpioç oîit ujç ¿Taneivocppóvnaev, tí noif|<Twpev fipeîç oí (mb tòv ìufòv Tf]ç xáPlT°S "Ùtoû bi' aÙToO èX0ôvT£ç ;

6 *Humilitas.* — 30, 6. 'O ènatvoç f|ptî>v eotlu èv Oeûj xai pi] *iE* aÙTiîiw aÙTenatvÉTOuç yàp piaeî ó 0eôç. 7. 'H papmpia Tflç àyaOrjç Kpaieuiç f)gtî>v bibôoQuj (m* dXXwv, Ka0àiç èbó0q toîç naTpàaiv fiptûv toîç btKaioiç. 8. Opàooç Kai aùOàbeia «ai TÔXpa toîç KaTT)papévotç (mb to0 Qeoû ' èmeixEta Kai Tairetvoqtpoffvvr] kœî TrpaijTnç napà toîç rpAo'frmévoiç (mb to0 Oeo0.

7 *Virtutes ad caelum adducentes.* — 35, 4. 'Hpeîç oùv dfovi-(TwpeOa eiipeôflvai èv Tip dpiQgip Tiùv (mopevôvTiuv aÙTÓv [tòv ©eóv], ôkujç peTaXdpujpev tû›v bujpeüjv. 5. TTûç bè écrrai to0to, áfairriTOÍ; 'Eàv ¿ffTripiypévn f| bidvoia f||iwv tùoteujç irpbç Tbv Oeôv, èàv èKÎqTtùpsv tù eùdpeffTa Kai eù-TtpóobtKTa aÙTÎp, èàv èmTeXéaujpev tò àvf|K0VTa Tij dpujpip pou-Xriaei aÙToO koiî dKoXou0r|<Jujpev tíj ôbâi Tr)ç àXr|0EÎaç, duoppi-ipavTeç dtp' êauTwv nftaav dbiKÍav Kai novripíav, nXeoveííav, êpetç, KaKor|0eiaç te Kai bôXouç, ipi0upi<jpoùç te Kai KaTaXaXtdç, 0£OffTUYÎav, (meppcpaviav te Kai dXaíovsíav, KEvoboííav te Kai dcpiXoSeviav. 6. TaûTa fdp oí npdooovTEç (Jnrnrroi Tip Oeip ímápxouffiv où pôvov bè oí wpdcrcrovTeç aÙTd, àXXà Kai oí ffUVEUbOKOOvTEÇ aÙTOÎÇ.

8 *Oboedientia.* — 37, 1. ZTpaT£uaiùpE0a oùv, dvbpeç dbeXrpoi, peTa Ttdaqç tKTeveiaç èv toîç dpwpoiç npoaTdfpaoiv aÙToO

Sanctus de eo locutus est ... 17. Videtis, viri dilecti, quale nobis exemplar sit propositum : si enim Dominus ita se humiliavit, quid faciemus nos, qui sub iugum gratiae eius per ipsum venimus?

6 30, 6. Sit laus nostra in Deo et non a nobis ipsis ; odit enim Deus eos, qui semetipsos laudant. 7. Testimonium bonorum nostrorum operum ab aliis nobis exhibeatur, sicut patribus nostris, qui iusti erant, exhibitum est. 8. Temeritas, arrogantia et audacia apud eos, qui maledicti sunt a Deo ; moderatio vero, humilitas et mansuetudo apud illos, qui a Deo benedicti sunt.

7 35, 4. Nos igitur, ut promissorum donorum participes fiamus, summo studio contendamus, ut in numero eorum reperiamur, qui eum [Deum] exspectent. 5. Quomodo autem hoc fiet, dilecti ? Si mens nostra fideliter in Deum stabilita fuerit, si grata illi et accepta diligenter quaesiverimus, si, quae ad inculpatam eius voluntatem spectant, fecerimus et viam veritatis secuti fuerimus, abicientes a nobis omnem iniustitiam, iniquitatem, avaritiam, contentiones, malitias et fraudes, susurrationes et obtrectationes, odium Dei, superbiam, fastum, vanam gloriam et inhospitalitatem. 6. Qui enim haec faciunt, Deo odio sunt, neque illi solum, qui haec faciunt, sed et qui iis consentiunt.

8 37, 1. Militemus igitur, viri fratres, omnibus viribus sub inculpatis eius [Iesu Christi] praeceptis. 2. Consideremus milites, qui

6. F 1, 136; MG 1, 269 C. 7. F 1, 142; MG 1, 277 B.
8. F 1, 146; MG 1, 281 B.

i,pion XpioToû]. 2. KaTavorjouj/Rv toùç ffTpaTeuopévouç toîç ilfollgèvOlÇ flgtôv, 7TÛIÇ eÙTÔKTUJÇ, TTIÔÇ eÎKTIKWÇ, 7TÙJÇ UKOTÉTaY-p/viuç èmTcXoûctiv tò btaTaaffôpeva. 3. Où irdvTtç eîoîv èirapxot alibi x'Xiapxot °ùbè êKaTÔVTapxoi oùbè nevTqKÓVTapxoi oìiòè tò mllifôç, ¿XA' ÏKaffTOç èv Tip ibîtp TdypaTi toi èiriTaaaópeva ùirò mo |la<nXéujç Kai tiîiv ÔTOupévwv èniTeXti. 4. Oí pexdXoi bixa tmv piKptûv *où* bùvavTai elvat oûtê oí piKpoi bixa tüjv pefaXwv inif Kpaoiç tîç èaTtv èv ttdaiv, Kai èv tovtoiç xP^fflS- 5. Aàfiujpev in unîpa fipiîiv. 'H KetpaXf] bixa tiîiv nobûiv oùbèv èffTiv, oütujç «libi oí trôbeç bixa Tfjç KecpaXfiç- Tà bè èXdxurra péXr] to0 adipaToç bpniv dva-fKaîa Kai eíixpr|O"rá eîaiv ôXtp tiîi oiiipaTi • dXXà navra ouiiirvtî Kai íinoTayf] pitji xpôtai eiç tò atóieoOai 6Xov tò fftîipa.

i 38, 1. XtuIéoQuj oOv f]|4wv ôXov tò ffiîipa èv Xpiorâi 'IrjooO, mu îinoTaaoèaOuj ëKaaToç Tip nXqaiov aÙToO, Kaéwç èTéOq èv up xaptoPaTi aÙToO. 2. 'O ioxupôç TqpeXeÎTui tòv d<j9evfj, ò M aoétviiç èvTpeTtéotìuj tòv iaxvpóv ó irXoôoioç èirixopq'feÎTuj î<|i irrwx<p, ó bè tttiuxôç eùxaptOTeÎTuj Tip Oeip, ôti ëbuiKiv aÙTip, br o(i dvanXripwOQ aÙToO tò úorépnpa- ò aocpôç èvbtiKVÓcrOtu ti|v aotpíav aÚToO pò èv Xô'foiç, dXX' èv èpyoïç d'faOoîç- ó Ta-in ivotppovâiv pò èauTÓj papTvpoiTuj, dXX' èÓTuj ù<p' ¿Tépou èauTÒv piiptiipfìoOai- ò d'fvôç èv Trj ffapKÌ pò dXaioveuéaOiu, yivàiOKiov, fin hepôç èffTiv ó èmxopri'fiòv aÙTÌù tòv èfKpaTeiav. 3. 'Ava-X<i| loiiipoOa oùv, dbeXtpoi, èK iroiaç üXpç èfevòOripev, troìot Kai ilvi ç eìaòXOapiv eiç tòv KÓopov, èK troioii Tdtpou Kai okôtouç ò tiMioaç ôpôç Kai btiptouppiffaç eiffÒT«Ttv eiç tòv KÓopov aÙToO, iipiu rotpdoaç Tàç eùepYeaiaç aÙToO, upiv ÔPÛÇ •fevvn0òvai·

mili ducibus nostris merent, quam ordinate, quam oboedienter, quam mibinr.se imperata exsequantur. 3. Non omnes sunt praefecti neque (hiliiiri hae neque centuriones neque quinquagenarii et sic deinceps; Ulliitquisque vero in suo ordine et statione, quae a rege et ducibus Imperantur, peragit. 4. Magni sine parvis et parvi sine magnis i uir.r.tere nequeunt; mixti sunt omnes, et inde utilitas. 5 Exemplo Hulu sit corpus nostrum. Caput sine pedibus nihil est, prout neque ■>di sine capite; minima autem corporis nostri membra universo mh pun necessaria et utilia sunt, immo cuncta conspirant et una M lUbiciunt, ut salvum sit totum corpus.

I IIH 1. Servetur itaque totum corpus nostrum in Christo lesu, ‣I unusquisque proximo suo se subiciat iuxta gratiae donum ipsi ■■•ipnalum. 2. Fortis patrocinetur imbecillem, imbecillis fortem ■v< natur; dives pauperi largiatur, pauper Deum laudet, quod ei llfdi ni, per quem eius inopia suppleatur. Sapiens non in verbis, MU in bonis operibus sapientiam suam manifestet; humilis non illu icstimonium ferat, sed ab altero sibi fieri sinat. Qui carne ■miii'i est, ne glorietur, cum sciat alium esse, qui continentiae Mulinili ipsi tribuat. 3. Consideremus ergo, fratres, ex qua materia ■i li 'iimus, qui et quales mundum ingressi simus; ex quo sepulcro i|iiibir«|uc tenebris, qui nos fecit et condidit, praeparatis benefactis •in intequam nasceremur, in mundum suum nos introduxerit.

9 *Virtutes Christianae.* — 62, 2. TTepi fàp iricrreuiç Kai pexa-vôiaç Kai Tvqaiaç dfànnç Kai èfKpaTeiaç Kai aujcppoaûvriç Kai imopovfjç TtávTa tóttov ètpT)Xatpf|ffag€v, ûnoptpvr|ffKOVTeç beîv vpâç èv biKatotJÛvrç Kai dXr)0eí<¡t Kai paKpoOupiçt Ttp ttavTO-KpáTopi 0e(p ôaiujç eùapetrreîv, bpovooûvTaç duvqaiKàKUjç èv dyd-mj Kai eipf|vtj pezà ètcrevoCç èrnetKdaç, KaOàiç Kai oí irpo-bebr|Xujpévot iraTépeç f)pa>v eùqpèffTqaav TatreivocppovoOvTeç Tà irpbç TÔv TTaîèpa Kai èebv Kaí ktíothv Kai ndvTaç dv0pdntouç.

Epistula ad Corinthios IL

10 *Caelestia terrenis praeferenda.* — C. 6, n. 3. ‘Eotiv bè oûtoç ô aitbv Kai ó pèXXtnv bùo èx0pot. 4. Oûtoç Xeyet potxeiav Kai cpôopàv Kai (piXapTUpiav Kai drrâTqv, èKeîvoç bè toûtoiç dno-TdtroETai. 5. Où buvdpeOa ovv tô›v bùo tpiXot eîvau bel bè f]gâç toûtw dîroTaîapèvouç èKtivuj xP^oBat. 6. OìópeOa, ôti péXriôv ètntv Tà èv0dbe piarjoat, ôti piKpà Kai ôXtfOXPÔvta Kai rpOapTÔ, èKtîva bè dyanfiffai, Tà à'faOà tù dcpOapra.

11 *Eleemosyna.* — 16, 4. KaXòv ouv èXeqpoaùvq tbç perdvoia àpapriaç- Kpdffffœv vriortia npooeuxfiç, èXeqpoffûvq bè dpcpo-TÉpujw «dydirri bè KaXûrret TtXf)0oç àpapTiujv» [i Petr4,8], trpooeuxù bè èK KaXqç <Juveibf]<Teujç èK Oavárou filerai. MaKaptoç irfiç ó eûp€0eiç èv toûtoiç nXnpqç- èXetipooûvq fàp Koûcptopa àpapTiaç fiverai.

9 62,2. De fide enim et paenitentia et sincera caritate et continentia et castitate et patientia omnem locum attigimus, admonentes necesse esse, ut in iustitia et veritate et longanimitate Deo omnipotenti pie placeatis, oblivione iniuriarum concordiam servantes in caritate et pace cum assidua aequitate, sicut et praedicti patres nostri placuerunt humiliter sentientes in Patrem et Deum et creatorem et omnes homines.

10 6, 3. Porro hoc saeculum et futurum sunt duo inimici. 4. Illud praedicat adulterium, corruptelam, avaritiam et fraudem, hoc vero istis renuntiat. 5. Non ergo possumus amborum amici esse; oportet autem, ut illi renuntiantes hoc utamur. 6. Putamus melius esse, quae hic sunt odisse, quia parva et exigui temporis et corruptioni obnoxia sunt, illa autem diligere, utpote bona incorrupta.

11 16,4. Bona igitur eleemosyna quasi paenitentia peccati; melius ieiunium oratione, eleemosyna autem utroque; *caritas operit multitudinem peccatorum,* oratio autem ex bona conscientia a morte liberat. Beatus omnis, qui invenitur in his rebus perfectus; eleemosyna enim fit levamen peccati.

9. F 1, 180; deest apud Migne. 10. F 2, 190; MG 1, 386 C.
11. F 2, 204; deest apud Migne.

S. IGNATIUS ANTIOCHENUS, f 107.

Epistula ad Ephesios.

Discipulus Christi. — C. 3, n. 1. Ei yàp xaì bèbepat èv Tip 12
¿vician, otntuj àmipTiagai èv ’InaoO Xpiarip. NOv yàp dpxóv Igni Toó pa0r|TeÓÉ<T0ai Kai TtpoaXaXw úpív duç auvbtbaoKaXf-vih. pou.

[*Curitas erga proximum.* — 10, 2. TTpôç iàç ôp-fàç aÙTtîiv 13
htliv ûXXiuv àvepibniuv] ùpeîç npaeîç, npôç Tàç peyaXo^ripoffûvaç ai'niïiv ùpeîç Taneivôqjpoveç, itpbç Tàç pXaacpnpiaç aÙTiîiv ùpeîç Tàç npoaeuxàç, irpôç t ?)v nXdvqv aÙTiîiv ûpeîç ébpaîot tfi Tticrret, Koc TÒ dypiov aÙTwv ùptîç fipepot, pi] fftroubdiovTeç avTtptpf|-tfaoOat aÙTOÙç. 3.’AbeXcpoi aÙTiîiv eùpeGiîipev tt| èmetKdqc pipn-T<il bl to0 Kupiou tnroubdZtupev eïvat (tîç itXcov dbiKqGfl, tîç <lniHirtpq0f|, tîç dGeTqGfl ;), ïva prj to0 btapôXou poTavr) tiç |<i|nOi| èv ùpîv, àXX’ èv miar) áyveí<¡t Kai awcppoffvvi] pévr)T€ èv 'Iqmul XpioTiî) oapKiKiûç Kai nveupaTiKiîiç.

Silentium lesu audire. — 15, 2. ‘O Xóyov ’IqaoO KCKTrjpévoç 14
üXi|Oiî>ç búvaTai Kai tt)ç èjouxiaç aÙTOÛ dKOÙav, ïva TéXetoç i), ïvu bi’ d)v XaXeî ttpdaaq Kai bt’ div arfû yivuj<iKr|Tai. 3. Oùbèv MivOitvti TÔv Kúpiov, àXXà Kai tô Kpuirrà fipiîiv èyyùç aÙTtp 4m tv. ndvTa oôv Ttoiâipev tbç aÙToO èv fjptv KaTotKoûvTOÇ, {Vu dipev aÙToO vaoi Kai atnôç èv fpûv 0tbç f)pû)v, ôirep Kai niIV Kai cpavriaerai *npô* Ttpoatbnou fipaiv, è£ tîiv btKaîwç dya-RtftyitV aÙTÔv.

I .'I. 1. Etiamsi enim vinctus sum propter nomen, nondum tamen 12
pci fri tus sum in lesu Christo. Nunc enim incipio discipulus esse ri alloquor vos ut condiscipulos meos.

1(1, 2. Sitis vos adversus iras eorum [aliorum hominum] mites, ad- 13
virar. magniloquentias eorum humiles, eorum maledictis opponite trot preces, adversus errorem eorum vos permanete firmi in fide, nln i ,us efferos mores illorum vos mansueti sitis, non studentes |ltun imitari. 3. Fratres eorum inveniamur per benignitatem, imita-mi » nutem Domini studeamus esse (quis maiorem iniuriam passus lu in umquam, quis magis destitutus, quis magis contemptus?), ne imhu aliqua diaboli in vobis inveniatur, sed in omni puritate et >iii|i<-rantia maneatis in lesu Christo camaliter et spiritualités

Io, 2. Qui verbum lesu possidet, vere potest et silentium ipsius 14
iiilin-, ut perfectus sit, ut per ea, quae loquitur, operetur et per llimhum suum cognoscatur. 3. Nihil latet Dominum, sed et arcana umili prope ipsum sunt. Omnia itaque faciamus quasi ipso in iiliui habitante, ut illius simus templa et ipse in nobis Deus noster, limi et est et apparebit ante faciem nostram e caritate, quam Hir erga ipsum habemus.

M I I, 216; MG 5, 645 C. 13. F 1, 222; MG 5, 653 A.
i11. 224: MG 5. 657 A.

Epistula ad Magnesios.

15 *Unio cum Deo.* — 1, 2. KaTa£uu0€Îç yàp ôvôpaTOç ôeotrpe-Ttan-aTou, èv.oïç raptcpépuj beapoîç dbtu tàç èKKXrjaiaç, èv aiç èvwmv eüxopai aapKÔç Kaì rrveùpaToç Iqctoû Xptaroû, to0 btà navTÔç f)gû)v Ifiv, iriartibç Te Kaì dyainiç, f)Ç oùbèv TtpoKÉKptTai, tô bè KupiwTepov 'IqaoO taxi TTaTpôç- èv <îi ûnopèvovTeç Tqv Ttdaav èmipeiav to0 dpxovToç to0 aiwvoç toutou Kaì bia-«ptrfôvTeç ©eoû TeuíópeSa.

16 *Character Dei.* — 5, 1. 'Enei oûv téXoç tù TtpáfpaTa èxet Kaì npÓKerrai tú búo ôpioû, ô té OdvaToç Kaì ñ Ioni, kœî ÎKaaToç eiç tòv íbiov TÔTtov yèXXet xtopeîv ' 2. &cmep yàp éoTiv vopio-para búo, ó pèv 0eoO, ó bè KÔapou, Kai ëKacnov aÙTtùv ïbiov XapaKTfjpa èniKeipevov èx€l› dmcrrot to0 KÓapou toútou, oí bè mcrroi èv dfdnij xaPaKTfÎPa 0«oO HaTpôç bià 'IrjcroO XpiOToO, bi' où èàv pi) aùéaipéTwç éxujPev ™ dnoOaveîv eiç tô aÛTOÛ ndOoç, tô ¿ñv aÛTOÛ oùk eoriv èv fjpîv.

Epistula' ad Trallianos.

17 *Martyrii merces.* — 5, 2. Kaì fàp è-pii, oú koOóti béòepai Kaì buvapat voeìv tò ènoupdvia Kaì tùç TOtroOeaiaç tôç df-yeXtKàç Kaì tùç ouffTdfftiç Tàç dpxovTiKdç, ôparà Te Kaì dópara, napà toûto r¡bq Kaì paOqTqç eipr TtoXXà yàp f|gîv Xehtei, ïva ©eoO pi] XemiúpeOa.

15 1,2. Ornatus enim honorificentissimo nomine in vinculis, quae circumfero, laudo ecclesias, quibus unionem opto cum came et spiritu lesu Christi, qui sempiterna est vita nostra, et unionem in fide et caritate, cui nihil praeferendum, maxime vero unionem cum lesu et Patre, in quo omnem principis huius saeculi vim sustinentes et evadentes Deo potiemur.

16 5, 1,- Quia autem res finem habent et duo simul proposita sunt, mors et vita, et unusquisque in proprium locum iturus est ; 2. quemadmodum enim sunt numismata duo, alterum quidem Dei, alterum autem mundi, et unumquodque proprium characterem habet impositum, infideles characterem mundi huius, fideles autem in caritate characterem Dei Patris per lesum Christum, per quem nisi propensa nobis est voluntas mori iuxta ipsius passionem, nec vita ipsius in nobis est.

17 5, 2. Ego ideo, quod vinctus sum et caelestia intellegere possum et locos angelorum et coetus constitutionesque principatuum, visibilia et invisibilia, propter hoc nondum discipulus sum ; multa enim nobis desunt, ne a Deo absimus.

15. F 1, 282; MG 5, 664 A. 16. F 1, 234; MG 5, 665 B.
17. F 1, 246; MG 5, 680 A.

Epistula ad Romanos.

tlaudium moriendi pro Christo. 4, 1. 'Efw ïpàcpw ndaaiç 18
Iuli. <KKÀn<riaiç Kaì évTtXXopai náffiv, ôti èfiìi ékwv ùràp 0eoû
|Iiih Ov iî<ik w, êdvirep ûpeîç pt) kwXú <JT)T€. liapaKaXúj ùpdç, pi)
iOvoia «ÏKaipoç yévnaOé poi. 'Acpe-ré pe 0qpíwv eîvai popáv, bi'
il'v Orriv ÓeoO ¿miuxeív. Eît ôç eipi QeoO Kaì òt' òòóvtwv
■l|p|mv dXf|0opat, îva KaOapôç àp-roç eûpeôui to0 XpiOTOÛ.
il MdXXov KoXaKeùffaTe ïà 0qpia, iva pot Tatpoç févwvTai Kaì
lo|eiv KœraXiirwtn twv to0 odjpaTÔç pou, îva pr] KOipr]0eiç
|api\ rivi yévujpai. Tore ecropai pa0r)TÎ)ç dXr]0wç 'IqaoO XptffToû,
III oúbf tò aiîipà pou ó KÔopoç ôtperai. AiTaveúcraTe tòv
fc|iiiitòv iitrèp époO, iva btà twv òpfdvwv toùtuiv 0etp 0uffia
hfipiOiù.

■ li. 2. 'Ovaíppv twv 0qpiwv twv ¿poi i]Toipaapévwv Kaì eu-19
|ii)im uúvTopá poi eúpe0fjvai' fi Kaì KoXaKeóow, auvTÔpwç pe
■UTuqiafeiv, oùx líicntep tivwv beiXaivópeva oùx f)>pavTO. Kdv
■ubi b¡ fiKOVTa pi] 0eXr|OTj, éfw Kpoapiáaopat. 3. Zupfvwprjv
Uní i'x<t‹ • tí poi (Tuptpépei, ¿fdj 'fivwffKW. NOv ápxopai pa0r)TÎ)ç
ih ni Mi)0év pe £r]Xw<Jai twv ópaTwv Kaì dopáTwv, îva 'Iqffoú
IpuiToO éniTÚxw. TTOp Kaì araupôç 0qpíwv Te auOTdoeiç, dva-
Itipuí, biatpéoeiç, OKopirtapoi ótrréwv, tnrfKorrf) peXwv, dXeapoi
Ihini to0 owpaToç, KaKai KoXdoeiç toû biaftóXou ín' ¿pe ¿pxéa-
Iiiiiiuv, póvov iva 'Ir]<7o0 XptOToO ¿mTÚxw.

I I Ego omnibus ecclesiis scribo omnibusque mando, quod 18
Iliums pro Deo moriar, siquidem vos me non impediatis. Obsecro
Min, ne intempestivam mihi benevolentiam exhibeatis. Sinite me
Nurum cibum esse, per quas Deum consequi licet. Frumentum
linn Dei et per ferarum dentes molor, ut purus panis Christi in-
11'ni.ii 2. Feris potius blandimini, ut mihi sepulcrum fiant nihilque
|u i corporis relinquant, ne, postquam obdormiero, gravis alicui
Ih ih Tunc vere lesu Christi discipulus ero, cum neque corpus
licum mundus videbit. Christum pro me supplicate, ut per haec
Ihliiimcnta Deo hostia inveniar.

b Utinam fruar bestiis mihi praeparatis, quas et opto mihi 19
■loces inveniri; quibus et blandiar, ut cito me devorent, non ut
III" lain veritae non tetigerunt. Sin autem illae repugnantes-no-
Mimt, ego eas vi appellam. 3. Veniam mihi date; quid mihi pro-
li, <-go novi. Nunc incipio discipulus esse. Nulla res tam earum,
hliu visibiles sunt, quam earum, quae sub oculos non cadunt,
Minium meum capiat, ut lesu Christo possim potiri. Ignis et
)lii« ci ferarum conflictus, lacerationes, distractiones, disiunctiones
■illini, concisio membrorum, totius corporis contusiones, dira
lliiliuli tormenta in me veniant; solummodo ut lesum Christum
'iiiiiiripiar.

|H |. I, 256; MG 5, 689 A. 19. F 1, 258; MG 5, 692 A.

20 6,1. Oûbév noi ubcpeXiÎCTei xà népaxa xoO KÔapou ovbè ai pacnXeîai xoO aiâivoç xovxou. KaXóv poi diroOaveîv eiç Xpiaxôv IntfoOv, ò paaiXeûtiv xtîiv rapâxujv xfiç xôç- ’Eœîvov Zj]xui, xôv imèp f]pwv àiroOavôvxa• ¿kêîvov 0tXuj, xôv bi’ f]gâç àvaaxàvxa. ‘O bè xoKtxôç pot èirÎKeixai. 2. Zù-fyvmrè poi, àbeXtpoi- prj ¿gTtobíffqxé pot ¿fjaai, pò ©eXi'iorixé pe ánoGavtív, xôv xoO 0eoO OéXovxa eîvai KÓopiu pò xaPÍffrlCT®e ^Xij ¿ianaxqaqxe• âcpexé pe xaUapôv tpiîiç Xafieîv ¿kîî napa'fevôpevoç dvOpujuoç «lopat. 3. ’Emxpéipaxé poi piprjxòv eîvai xoO naGouç xov OeoO pou. Eï xiç aùxôv ¿v êauxip èxet› vorjoàxu), & 0éXuu, Kai aup-TtaOeixw poi, eibàiç xà auvéxovxá pe.

21 7, 2. BaOKavia ¿v ùpîv pò KaxoïKetxœ. Mqb’ âv ¿Tà› napibv TtapaKoXw ùpâç, TteioOrixé poi• xoùxoïç bè pfiXXov TOÍa0qxe, oiç Ypàcpu) ùpîv. Zwv fàp xpàcpuj bpîv, èpiûv xoO àixoOaveîv. ‘O épôç tpujç ¿(Jxaúpuuxai, Kaì oùk éaxiv ¿v ¿poi nûp (piXôüXov übtup bè Iâ)v Kai XaXoOv ¿v ¿poi, èoaiOev poi Xéyujv• AeOpo irpôç xôv TTaxépa. 3. Oùx òòopai xpocprj <p0opSç oùbè ôôovaîç xoO piou xoùxou. 'Apxov 0eoO 0éXu), ô ¿<Hiv uòpi ’IqaoûXpioxoO, xoO ¿K anéppaxoç Aauib, Kai nópa 0¿Xw xô aîpa aùxoû, ô èaxiv d-fourr) dtpOapxoç.

HERMAE PASTOR, 140/155.

22 *Abnegatio divitiarum.*—Vis. 3, c. 6, n. 5. Oí bè XeuKot Kaì axpoffiiXoi Kaì pò àppôiovxeç eîç xòv oÌKobopòv [XiOoi] xiveç eioív,

20 6, 1. Nihil mihi proderunt mundi fines neque huius saeculi regna. Praestat mihi in Christo lesu mori, quam finibus terrae imperare. Illum quaero, qui pro nobis mortuus est; illum volo, qui propter nos resurrexit. Partus mihi instat. 2. Ignoscite mihi, fratres! Ne me vivere impediatis, ne velitis me mori, me Dei esse cupientem mundo ne tradatis neque per materiam me seducatis; sinite mei purum lumen percipere; ubi illuc advenero, homo ero. 3. Concedite mihi imitatorem esse passionis Dei mei. Si quis illum in seipso habet, intellegat, quid velim, et commisereatur mei, sciens quae me coarctent.

21 7, 2. Invidia in vobis ne habitet. Neque, si ego praesens vos orarem, credatis mihi; his potius, quae vobis scribo, credatis. Vivens enim scribo vobis, mori desiderans. Amor meus crucifixus est, nec est in me ignis materiae amans; sed aqua vivens et loquens in me est, mihi interius dicens: Veni ad Patrem. 3. Non delector alimento corruptibili neque voluptatibus huius mundi. Panem Dei volo, qui est caro lesu Christi, qui ex semine David factus est, et potum volo sanguinem ipsius, qui est caritas incorruptibilis.

22 Vis. 3, 6, 5 Albi autem et rotundi et non congruentes in strue-turam [lapides] qui sunt, domina? Respondens mihi dicit: Usquequo,

20. F 1, 258; MG 5, 692 B. 21. F 1, 260; MG 5, 693 A.
22. F 1, 444; MG 2, 903 (textus graeci solum fragmenta apudMigne).

minia; ArtOKptQeíaá poi XéfEc “Eujç tote pœpôç eì Kaì àaùveToç mil navra ¿TtepuuTâç Kai oùbèv voeîç; Outoî eiffiv ëx0VTeS Mtv Wlnnv, txovreç bè Kai TtXoÙTOv toû aitîivoç toutou • ÔTav févr|Tai OXi'inç, btà TÔv ttXoûtov aÙTiîiv Kai bià Tàç TrpaypaTeiaç ànap-VouvTai TÔv Kùptov aÙTiîiv. 6. Kai àiroKpiOeiç aÙTr| Xéyw Kupia, ifliiu oùv eüxpriOTOi ëoovTai eiç Tqv oÎKobopqv; “Orav, tpqaiv, m«piKonrç aÙTtîiv ó ttXoûtoç ó tpuxafuj-pîjv aùroûç, tote EÚxpriOfoi iiiuvrat tú Getp. "Qatrep yàp b Xiôoç ó GTpoffûXoç, *èàv* pq mtpiKomj Kaì ànopóXq èS aÙToO ti, oú búvaTat TETporfoivo; Htv'iiOai, OÍJTUJ Kai ol itàoutoOvteç èv toùtiu np aiiûvi, êàv pr| ■tpiKonq aÙTwv ô ttXoOtoç, où bùvavTat Tip Kupiuj eùxPIOtoi Mv/oOat.

I *Virtutes.* — Vis. 3, 8, 2. BXéireiç êrrrà yuvaÎKaç kùkXuj toû 23
Bpyou; BXékw, <pqpi, Kupia. 'O irùpToç oütoç into toútiuv ■UinálETai küt' émTafñv to0 Kupíou. 3. 'Akoue v0v tùç èvEp-‘uç aÙTtûv. 'H pèv TtpàiTr) aÙTiîiv, f] KpaToOaaTàç xe'PaÇ, TTîotiç Utrai ı btà TaÙTiiç aiiiiovrat oí ¿kXektoî to0 Geoù. 4. ‘H bè Ipu, f| TTEpiEÍujapÉvri Kai dvbpiíopévn, ’EfKpaTEia KaXeîTai-t»l Outóttip èOTiv Tqç rriaTEUjç. oOç dv ouv áKoXouGqaq Ttj, paKaptoç T'veTai ¿v Tfj Iwq aÙTOÙ, ôti ttùvtujv tiîiv irovri-IV ip-ftuv átpéÍETai, mOTEÚiuv, ôti, èàv àtpèiqTai rràffqç èm-pia; Ttovqpôç, KXr;povopr|OEi itupv aiujvtov. 5. Ai bè èTEpai, plu, tîveç ÉÎoiv; GuyaTÉpeç dXXqXwv eíctív KaXoOvTat bè f| v 'AttXôthç, ù bè ’EmOTÓpri, f] bè 'Akokîu, bè Zepvôthç, f|

tiliis es et insensatus et omnia interrogas et nihil intellegis? il mint qui habent quidem fidem, habent autem et divitias huius ii› uli Quando fit tribulatio, propter divitias suas et propter ne-illutiones denegant Dominum suum. 6. Et respondens ei dico: umma, quando igitur utiles erunt ad aedificationem? Cum, inquit, n mncisae fuerint eorum divitiae, quae eos delectant, tum utiles lini Deo. Sicut enim lapis rotundus, nisi praecisus fuerit et ih ' i rit aliquid a se, non potest quadratus fieri, ita et divites Ilii» saeculi, nisi praecisae fuerint eorum divitiae, non possunt follino utiles fieri.

VI» 3,8,2. Videsne septem mulieres circa turrim? Video, in-23
■III, domina. Turris ista ab his portatur secundum praeceptum limini. 3. Audi nunc operationes earum. Prima earum, cui ro-llini sunt manus, Fides vocatur; per hanc salvantur electi Dei. Alm vero, quae praecincta est ac viriliter agit, Continentia vo-lui haec filia est Fidei. Quicumque ergo eam secutus fuerit, ■Iu» lit in vita sua, quia ab omnibus malis operibus abstinebit, hlm ., qui abstinuerit omni concupiscentia mala, eum heredita-hiin esse vitam aeternam. 5. Ceterae vero, domina, quae sunt? Ilin- invicem sunt; vocantur autem una Simplicitas, alia Scientia, Hi Innocentia, alia Castitas, alia Caritas. Cum ergo opera matris

I' I, 448; MG 2, 906.

bè Aycurri. "Orav oûv tò epya Trjç pqxpôç aÙTtîiv navra noiiiffijç, búvaaat ¿flaai. 6.'H0eXov, cprjpii, xviôvai, Kupia, tîç riva bûvapiv <=Xtv aùwv. Akov€, cpnaiv, ràç bvvâpeiç, &ç ?xouaiv· Kpa-ToOvrat bè ira' dXXrjXujv ai buvàpeiç aùrûtv irai dKoXouGoOffiv dXXf|Xaiç, Ka0à>ç Kai fefevvripévai eioiv. 'Ek Trjç TTiaTtuiç yev-vâxai 'E^Kpareta, èK tôç 'ExKpaTeiaç AnXÔTqç, ¿k Tfjç AnXôriiToç 'Aicaida, èK Tfjç AxaKiaç ZepvÔTqç, ék rfiç ZepvÔTqTOÇ 'EniaTi'ipp, èK tt|ç 'EniaTripnç Ayárni. Toùtujv oùv rà ëpfa dfvà Kai aepvà Kai Oetci èartv. S/Oç dv oCv bouXtùat] Taûratç Kai laxócrq Kpa-Tflaat tiîiv èpfuiv aÙTcîjv, èv Tip núpfip ?£ei tt]v K<rroÎKr|<Jiv perd tiîiv dyiwv to0 OtoO.

24 *Simplicitas et caritas.* Mand. 2. 1. Aéfti por AnXoTqxa éxe Kai ¿KaKOç yívou, Kai iffi) ibç tô vfjma tù pò '("'wtJKOVTa tt]v novripiav rpv drroXXóouaav TÎ|V luiqv tiîiv dv0puirruiv. 2. TTptîiTov pèv ppbevôç KaTaXdXei, ppbè f]béwç dKoùaqç KaxaXa-Xo0vtoç. ... 4. 'Epxdtou tò dya0òv Kai èK Ttùv KÓnwv aou div ó 0eôç bibœaiv aoi ndcriv iitrrepoupévotç bibou dnXœç, pii burra-ùuv, tîvi bûjç F| tîvi pò bûjç. TTâaiv bibou· rrdaiv yàp ó ©eôçj bibooOai OéXei ¿k tiîiv ibiuiv bujpppdTuJv.

25 *Veracitas.* Mand. 3, 1. TTdXtv poi Xéfei· 'AXqOeiav decina Kai ndaa dXrjOeia ¿k to0 OTÔparôç cou èKnopeuéoOuj, ïva tò nvtOpa, 8 ô 0«ôç KaTciiKioev èv TiJ oapKi toutii, dXpQèç eùpeOfj napà nâcnv dvGpdnroiç, Kai outwç boiaaOriatTai Ò Kùpioç ô. èv croi KaTOïKiÎJV · ôti ô Kùpioç dXr|0ivôç èv navri Mpan, Kai oùbèv nap' aÙTiÎj ipeOboç.

earum omnia feceris, potes vivere. 6. Volebam, inquam, scire,, domina, quam quaeque earum vim haberet. Audi, inquit, vim,j quam habent. 7. Tenentur autem ab invicem virtutes earum et' sequuntur alia aliam, sicut et natae sunt. Ex Fide nascitur Conj tinentia, ex Continentia Simplicitas, ex Simplicitate Innocentia, ex Innocentia Castitas, ex Castitate Scientia, ex Scientia Caritas.] Harum ergo opera casta et sancta et divina sunt. 8 Quicumque igitur servierit istis ac potuerit tenere opera earum, in turri habebit habitationem cum sanctis Dei.

24 Mand. 2, 1. Ait mihi: Simplicitatem tene et innocens esto, et. eris sicut infantes, qui ignorant nequitiam vitam hominum per dentem. 2. Primum de nemine detrahas neque libenter audias de-trahentem.... 4. Exerce bonum et de fructibus laborum tuorum,' quos Deus tibi tribuit, omnibus indigentibus da simpliciter, non dubitans, cui des aut cui non des. Omnibus da; omnibus enim Deus dari vult de suis donis.

25 Mand. 3, 1. Iterum mihi dicit: Veritatem dilige et omnis veritas de ore tuo procedat, ut spiritus, quem Dominus constituit in hac carne, verax inveniatur apud omnes homines, atque ita glorificabitur. Dominus in te habitans; Dominus enim verax est in omni verbo] nullumque apud eum est mendacium.

24. F 1, 470; MG 2, 915. 25. F 1, 472; MG 2, 917.

‹ *astitas.* — Mand. 4, 1, 1. 'EvTèXXopai croi, (pqaiv, cpuXaooeiv 26
niv dyveiav, xal g?) ¿vapaivéfuj crou ètri Tqv Kapbiav rapi
^uvuikôç dXXoxpiaç f) rapi Ttopveiaç rivôç F| rapì toioútwv ti-
Viliv òponupÓTUiv TTOvnpibv. ToOrp yàp ttouìiv peyáXnv ápapTÍav
ì|ttd£n.
i *Patientia.* — Mand. 5, 1,1. MaKpôOupoç, (priai, pívov Kai 27
Itovi tôç, Kai návTwv tiîiv Trovqpwv épyujv KaTaKtipieôaeiç Kai
■HdiiQ nâaav biKaiocnjvqv. 2. 'Eàv yàp paKpôOupoç èaij, tò
■Vfllpa tò éqrov tò KaTotKoOv èv aol KaÓapòv terrai, pr] èm-
Btuiriiiiptvov imô éTépou Ttovqpoû irveùpaToç, dXX' èv eùpuxœptp
■HHiikoOv dpaXXtdaeTai Kai eù<ppav0f)ff6Tai peïà to0 okcvouç,
■V i|i KaToiKeî, Kai XetTOuppiaei Tip Stài èv ÌXapÓTqTi rroXXfi,
Mov t/)v tòOqviav èv èauTip.
F *Bonus et malus spiritus.* — Mand. 6, 2, 1. Aùo eiaiv dy- 28
nkm ptîà to0 dvOpdmou, tîç Tf|ç biKaioffûvnç Kai eîç Tflç
itoviipluç. 2. TTûjç oùv, <pnpi, Kùpie, fvujffopai tùç aÙTrôv èvtp-
■»|m„ ÓTi dpepÔTtpor drftXoi ptT' èpoO kotoikoûoiv ; 3."Akoue,
tpi|"i. Kai ovvie aiiTdç. 'O pèv Tflç biKaioffûvnç drftXoç Tputpepôç
■tin Kai aioxuvTtipôç Kai npaûç Kai f]ffûxioç· ÔTav oûv oûtoç
■Hi ii*)v Kapbiav (Tou dvaPrç, tû0éujç XaXeî però ffoO rrepi biKaio-
■livfK, repi ûfveiaç, rrepi fftpvÔTnToç Kai rrepi aÛTapKtiaç Kai
Mpi travTÔç èpYOU biKaiou Kai rrepi rrdarjç dperfiç èvbôfou.
■u0tu ndvTa ÔTav eîç Trjv Kapbiav ffou dvapfj, fivwffKe, ôti ó
mftXoç ifiç biKaioffûvnç però ooû èari. Taina oûv ècni tô epya
Sue dfféXou Trjç biKaioffûvnç. ToÛTip oûv rricrreue Kai toîç

M.nid. 4, 1. 1. Praecipio tibi, inquit, ut custodias castitatem, 26
ripie ascendat in corde tuo cogitatio mulieris alienae aut forni-
«unius cuiuspiam aut eiusmodi vitiorum similium. Hoc enim
ii h mi magnum peccatum operaberis.
Mand. 5, 1, 1. Longanimis, inquit, fias et prudens, et omnium 27
Mimum operum dominaberis et operaberis omnem iustitiam. 2. Si
lllin longanimis fueris, spiritus sanctus, qui habitat in te, mundus
IU alio spiritu malo eum non obscurante, sed in spatiosa domo
•liiiiins. exsultabit ac gaudebit cum vase, in quo habitat, et serviet
pimmo cum hilaritate magna, habens beatitudinem intra se.
Mnnd. (i. 2, 1. Duo sunt angeli cum homine, unus iustitiaeet unus 28
■|lnlme. 2. Quomodo igitur, inquam, Domine, operationes eorum
■iniM.im, cum ambo angeli mecum habitent? 3. Audi, inquit, et
bllrgi* eas. lustitiae angelus tener est et verecundus et mansuetus
I Immpiillus. Si igitur hic in cor tuum ascenderit, continuo tecum
tapmm de iustitia, de castitate, de sanctitate et de temperantia et
Ï munì opere ¡usto et de omni virtute honesta. Haec omnia cum
Imi tuum ascenderint, scito, angelum iustitiae tecum esse. Haec
■Im Mint opera angeli iustitiae. Huic ergo crede et operibus eius.
■ unir nunc et opera angeli nequitiae. Primum omnium iracundus

t l I I, 474; MG 2, 917. 27. F 1, 482; MG 2, 921.
i I I. 488: MG 2, 928B.

èpfûiç aÙTOÛ. 4. “Opa vùv Kai to0 dcrrèXou rfjç icovqpiaç tò èpya. npâjTov itàvrtuv ô£ùxoXôç èart Kal iriKpôç Kai átpputv, Kai xa èpya aÙToû itovtipa, KaTaarpétpovTa toùç boùXouç to0 OtoO • ÔTav oùv oùtoç èiti rpv Kapbiav aou àvaprç, yviîiOi œ' ôv dirò Tûiv èpyujv aÙToO. 5. TTCùç, cpqpi, Kùpte, voqauj aÙTÔv, oùk èirioTapai. "Akoue, tppaiv. "Orav ¿íuxoXia coi tiç irpoatréat) f| ruKpia, YÎvuxrKC, ôn oùtoç èanv *év aol* · dra èmOupiai itpàSeujv noXXtôv Kai rroXuTéXeiat èòeapÓTUJv iroXXiîtv Kai peQuapárurv Kai KpanraXûv rroXXurv Kai ttoikîXujv Tputpwv Kai où beôvTutv Kai èmôupiai -pjvaiKujv Kai irXeoveiiûv Kai ùirepqtpavia iroXXri nç Kai dXaèoveia Kai ôaa toùtoiç rraparcXpaià ¿an Kai ôpota-Taina oùv ÔTav ètri Tpv Kapbiav aou dva^f], TÎvœaKe, Ôn ó dyfiXo? Tf|ç ttovqpiaç èaTlv èv aoi. 6. Xù oùv èirrfvoùç tù Épia aÙToû diróara dir' aÙToû, Kai pqbèv aún!) irlareue, ôn tù èp-fa aÙToO irovrjpd dai Kai daùpcpopa toîç boùXoïç to0 GeoO.

29 *Timor Dei et timor daemonis.* — Mand. 7, 1. «<t>opq0r]n, cpr/ai, tòv Kùpiov Kai tpùXaaae Tàç èvToXàç aÙToO» [Eccle 12,13]' tpvXdaaujv oùv Tàç èvToXàç to0 ©toi) èatj buvarôç èv iràaij irpdiei, Kai f) itpàïtç aou àaÙTKprroç èOTai. <t>opoùpevoç fàp tòv Kùpiov irdvTa KaXâtç èp^daq· oùtoç bé èanv ó (pôpoç, ôv bel at <poPp0f|vai, Kai aujOr/ar]. 2. Tòv bè biàpoXov prj tpopnériç-tpopoùpevoç yàp tòv Kùpiov KaTaKupuùaeiç to0 biafJôXou, Ôn bùvapiç èv aÙTip oùk èanv.

30 *Fiducia.* — Mand. 9, 1. Aèyet poi • 'Apov dirò aeauTOÙ n|V bnpuxiav, Kal pqb' ôXwç btyuxnapç ain/aaaQai ti irapà to0

est et amarus et demens, et opera eius mala sunt et pervertunt servos Dei; cum igitur hic in cor tuum ascenderit, cognosce eum ex operibus eius. 5. Quomodo, inquam, Domine, eum intellegam, non scio. Audi, inquit. Cum iracundia aliqua tibi accesserit aut amaritudo, scito, eum in te esse; deinde desiderium multiplicium operationum et magnae in cibis multis et potibus et ebrietatibus multis et deliciis variis et non necessariis impensae et desideria mulierum et avaritiarum et superbia magna et gloriatio et quaecumque his proxima sunt et similia; haec igitur cum intra te cogitaveris, scito, angelum nequitiae in te esse. 6. Tu ergo cum cognoveris opera eius, recede ab eo et nihil ei crede, quia opera eius mala sunt ei perniciosi servis Dei.

29 Mand. 7,1. *Time,* inquit, *Dominum et custodi mandata eius* custodiens ergo mandata Dei potens eris in omni operatione, et ope ratio tua incomparabilis erit. Timens enim Dominum omnia ben ages; hic autem est timor, quem timeas oportet, et salvus erit 2. Diabolum vero ne timeas; timens enim Dominum dominaberi diaboli, quia potentia in eo non est.

30 Mand. 9, 1. Dicit mihi: Aufer a te dubitationem neque omnia dubites petere aliquid a Deo, dicens intra te: Quomodo possut

29. F 1. 490: MG 2. 930 B. 30. F 1. 496: MG 2. 986 B.

«■>!*, Xèfujv év creauTÛj, ôn ttûç búvapai ainjaaffOai irapà to0 npiou xal Xafteîv, fipapTqKwç ToaaûTa eiç aÙTÔv; *2.* Ml] bta-ijir.oti raOra, dXX' «¿£ ôXqç tt|ç Kapbfaç aou ¿maTpeipov èiri V Kùpiov» [cf. 1er 24, 7] Kal aÌToO Trap' aùxoO dbiaxâKTwç, Kal ilk iij tÎ|v TroXuffnXatxviav aÙToû, ôn où pf| ae èpcaTaXiinj, dXXà alrqua Tflç ipuxôç aou irXnpocpopriaei. 3. Où k e<m fàp ó ©eôç , ol dvOpwnoi pvqaiKaKOûvTtç, àXX' aÙTÔç àpvriaixaKÔç ¿ctti Kal A<ifxviitTai TH* Ttoinaiv aÙToû.... 5. 'Eàv bè biffTâœjç èv Kiqibia aou, oùbèv où pq Xfppi] tûiv aÎTqpcÎTUjv aou. 01 fàp itùZ.ovTiÇ eiç tòv 0eóv, oûtoî eiaiv ol biipuxot, Kal oùbèv m, hriTUfxàvouai tûiv aixripdTuJv aÙTiîiv. 6. 01 bè, ôXotêXêîç Hç èv Trj morti nàvTa aiToOvTai totoiôôtêç ¿tri tòv Kùpiov, X«p|lávóuaiv, ôn abiOTCÎKTaiç aÌToOvTai, pqbèv bnpuxoOvreç.... X(i oùv pii biaXimjç aixoùpevoç tô ainipa Tflç ipuxflç aou, XÙipq aÙTÔ· èàv bè ¿KKaKr|ffr]ç Kal bnpuxùaiÇ aÎTOÙpevoç, iiiibv ainôi Kal pn tòv bibóvTa croi.

(laudium. — Mand. 10, 1, 1. 'Apov dirò aeauTOÙ, cpqffi, t?)v 31 ii|v Kal *fàp* aun] dbfXcpf) ¿axi Tf|ç bnpuxiaç Kal ttîç ô£u-laç. 2. TTuiç, q?npi, Kùpie, dbeXcprl ¿crn toútidv; ""AXXo ydp boKtî dvai ôfuxoXia Kal dXXo bnpuxia Kal áXXo Xûtit]. i'ivütoç el [dvGpumoç, cpncri] Kal où voeîç, ôn ô Xi'nrri Travrujv i nvcupáTiuv TtovripoTèpa ¿ari Kal beivoxáxti toîç boùXoïç to0 i0 Kal irapà irdvra rà irveùpaTa KaracpOeipet xôv dvGpanrov ¿KTpí0€i tò TTveOpa TÔ'Apov;

irir illiquid a Domino et accipere, cum tanta in eum peccaverim? Noli haec cogitare, sed *ex toto corde tuo convertere ad Do-tum* et roga eum sine haesitatione, et cognosces magnam eius irrii ordiam, quod te non derelinquet, sed desiderium animae n implebit. 3. Non est enim Deus sicut homines, qui iniuriarum inores sunt, sed ipse iniuriae immemor est et miseretur créa-nt- suae.... 5. Si autem dubitaveris in corde tuo, nullum ac-Icn desideriorum tuorum. Qui enim dubitant in Deum, hi iln rs animo sunt et nihil omnino eorum impetrant, quae petunt. Qui autem perfecti sunt in fide, omnia petunt confidentes in minum et accipiunt, quia sine haesitatione petunt, nihil dubi-lr>. .. 8. Tu ergo noli intermittere petens desiderium animae I, ‹ t accipies illud : si autem defeceris et dubitaveris petens, i«'lipsum accusa et non eum, qui dat tibi.

diind. 10, 1, 1. Aufer a te, inquit, tristitiam; etenim haec soror 31 dubitationis et iracundiae. 2. Quomodo, inquam, Domine, harum miror? Aliud enim iracundia esse mihi videtur et aliud dubitatio iliuil tristitia. Imprudens, inquit, homo es et non intellegis, ilium omnibus spiritibus nequiorem esse et durissimam servis rl magis quam omnes spiritus deperdere hominem et ex llnnre Spiritum Sanctum?

!• 1. 498; MG 2, 989 A.

32 Mand. 10, 3, 1. 'Evbuaai oùv Tqv iXapÓTrjTa t ?)v návroTt ë^ouffav x®Plv itapà tûj 0eQ Kai eùnpôffbocrov oûaav aÙTÛj kcù évTpùcpa èv aÙTrj. TTfiç yàp IXapôç àvrjp àyaOà èpyàieTai Kai dyaOà tppoveî Kai KaTatppoveî Trjç Xùrrqç. 2. ‘O bè Xtnnipôç dvrjp iràvTOTe irovqpeùtTar npurrov pèv rrovripeùcTai, ôti Xtmeî tô TTveOpa tô “Afiov tô boGèv tûj àvOpwmu IXapôv • btÙTepov bè Xumùv tô TTveûpa tô “Aftov dvopiav ¿p-fálerat, pi) èvTtrfxàvwv pqbè èEopoXofOÙpevoç tûj Kupiuj. TTôvtot€ fàp XuTtqpoO àvbpôç f] ivreuEtç oùk ?x£l ôùvaptv toü avapfjvat èirt tô Ouoiaorripiov to0 0eoû. 3. Atari, cpqpi, oùk àva[3aivei ¿id tô Gvaiaanipiov f] évtcuEiç to0 Ximoupévou ; "On, qjqoiv, f] Xùnq ¿TKáOnrai dç ri)v Kapbiav aùroO • peprfpévq oùv f] Xùirq pera Tqç èvTtùEauç oùk dqñqai Tqv évreuíiv ¿va^vat KaOapàv èiû tô 0u<na<rrf]piov. "QffTtep fàp ÔEoç Kai oivoç pepifpéva èni tô aùrô rpv aÙT?|v qbovqv oùk êxoooiv, oûtu) Kai f) Xùrrr] pepTfpévq pera to0 ‘Ayiou TTveùparoç rqv aùrrjv évreuEiv oùk ?xtl· 4. KaGaptoov oùv oeauTÒv dirò rfiç Xùirnç tF|ç trovqpâç raùrriç, Kai iria^ Tip 0eqj\ Kai Ttavreç Ii'ioovrai tûj 0eû), ôaoi âv ànopdXujffiv dtp’ éauTwv tï|v Xùttiv Kai èvbùawvTat nâoav ÎXapÔTqTa.

33 *Desideria mala.*— Mand. 12, 1, 1. ’Apov dirò aeauroû rrâoav èmQupiav Ttovqpàv, evbuoat bè Tqv èmGupiav Tqv dfaOôv xai aepvr)v èvbebupévoç yàp rr/v émGupiav raúrriv pi<rf]aeiç tôv rtovqpàv ¿mOtipíav Kai xoXivaYajfriffeiÇ aÙTiiv, KaOùjç poùXei. I

34 *Fiducia.* — Mand. 12, 3, 4. Kùpie, ai èvroXai aurai ptydXai Kai KaXai Kai evboEoi tiai Kai buvdpevai eùqjpâvat Kapbiav'

32 Mand. 10, 3. 1. Indue igitur hilaritatem, quae Deo semper grata est et accepta, et laetare in ea. Omnis enim vir hilaris bona/ operatur et bona sentit et contemnit tristitiam. 2. Vir autem tristis semper male agit; primo male agit, quia contristat Spiritum Sanctum qui datus est homini hilaris; secundo autem contristarti Spiritum Sanctum, iniquitatem committit, quia non orat neque confitetur Domino. Numquam enim oratio viri tristis habet vim, ut ascendat ad altare Dei. 3. Quare, inquam, non ascendit ad altam oratio hominis tristis? Quia, inquit, tristitia insidet in corde eius; tristitia ergo mixta cum oratione non sinit orationem ascendere mundam ad altare. Sicut enim acetum et vinum invicem mixtum eamdem suavitatem non habet, ita et tristitia mixta cum Spiritu Sancto eamdem orationem non habet. 4. Munda te ergo a tristitfl hac mala, et vives Deo, et omnes vivent Deo, quotquot proiecerin a se tristitiam et induerint omnem hilaritatem.

33 Mand. 12. 1, 1. Tolle a te omne desiderium malum, indue U desiderium bonum et sanctum; indutus enim hoc desiderio, odit habebis malum desiderium et refrenabis, sicut vis.

34 Mand. 12, 3. 4. Domine, mandata haec magna et bona et prae clara sunt et possunt laetificare cor hominis, qui ea servare potest

32. E 1, 502; MG 2, 941 B. 33. F 1, 510; MG 2, 944.
34. F 1. 512: MG 2. 948 B.

iivOpdrnou to0 buvapèvou Ttipfjaai aùîàç. Oùk olba bé, ei Inivaviai ai èvToXai aurai ùnò dvGpwnou tpuXaxGòvai, burri <mXi|pai eiai Xíav. 5. 'AnoKpiGeiç Xéyei por 'Eàv où treairrip lipoHijÇ, ôti bùvavtat tpuXaxGôvai, eÙKÔXwç aùîàç tpuXàîetç Kai iiim ioovrat OKXripai· èàv bè ërri rr]v Kapbiav trou úbr] dvapij pi) òóvaaOai aùràç ùttò àvGpwnou ipuXaxGôvai, où tpuXdfetç mÏTiiç.... 4, 2. 'Ibibv bé pe rerapaypevov ôXov Kai au'fKexupévo'v Ípíaró pot èmeiKéorepov [Kai tXaptûrepov] XaXeîv Kai Xéyer Sùppov, àoùvere Kai bitpuxe, où voeîç rqv bóíav roi) QeoO, mîiç (i piX»i eon Kai ioxupà Kai Gaupaarq, bri «ÉKTicre tòv KÔapov Vina roO dvSpuiTtou Kai nâoav rqv Kriffiv aùroû ùnéraïe râi livllpiimiu Kai rrjv èîouaiav trâaav ëbujKev aùrip roO Kara-Hiipifùeiv rû)v tnrò tòv oùpavòv irávriuv; 3. Ei ovv, tpqaív, luivrmv ó dvÔpujTroç KÙptôç èuri rû>v Kriapárwv roû Óeoù Kai n«*v ru>v KaraKupieùet, où bvvarai Kai toùtuuv tiÎiv èvToXibv Kara-kiipii Ocrai; Aùvarai, «priai, rrávrujv Kai naaâiv tiîiv èvToXtîiv nuïrmv KaraKupieOaai ô dvGpamoç ó èxl"7 tòv Kùptov *èv* tíj Kicpbip aùroO. 4. Oi bè ètti roîç x€'Xeaiv èxovreç ròv Kùpiov, ri|v bè Kapbiav aürwv nemjupiupévr)v Kai paKpàv ôvreç dirò roO Ktipiou, ¿Keivoiç ai èvroXai aùrai tfKXqpai eiai Kai búcrparoi. *h* ()è<T0e oùv itpeîç, oí Kevoi Kai èXatppoi ôvreç èv rrj morti, lòv Kùpiov ûpiîiv eiç rr)v Kapbiav, Kai fviùoeoOe, ôn oùbév èariv uKomûrepov tiîiv èvToXwv roùrcuv oùre yXuKUTepov oùre f)pepw-Vpov. 6. 'EmOTpd<pr|Te ùpeîç oí raîç èvroXaîç nopeuôpevoi roû biii|lôXou, raîç budKÔXoïç Kai mKpaîç Kai dypiaiç Kai doeXfèot, mil pò <popriônTe ròv bidpoXov, ôri èv aùrùj bovapiç oùk éonv miO' iipiôv. 7. 'Eytb yàp eoopai peG' ùpûiv, ó dfftXoç ri^Ç

N«»cio vero, an mandata haec ab homine custodiri possint, quoniam glflicilia sunt valde. 5. Respondens dicit mihi: Si tibi persuaseris, ia posse custodiri, facile ea custodies neque erunt dura; si autem ı "Citatio in cor tuum ascenderit, ea ab homine non posse custodiri, flou ‹ ustodies ea.... 4, 2. Cum autem totum conturbatum ac con-llMIlll me videret, moderatius et hilarius mihi loqui coepit et dicit: Ntlllte, insipiens et dubie, nonne intellegis gloriam Dei, quam magna •Ii et potens et admirabilis, quia mundum creavit hominis causa h omnem creaturam suam homini subiecit et omnem potestatem ci illidit, ut dominetur omnium, quae sub caelo sunt? 3. Si igitur, Impnt, homo dominus est omnium creaturarum Dei et omnium luminatur, nonne potest et horum mandatorum dominari? Potest, lupin, omnium dominari et omnium horum mandatorum homo, IUI habet Dominum in corde suo. 4. Qui autem in labiis habent luminum et cor suum obduratum et longe sunt a Domino, illis liu-i mandata dura sunt et inaccessa. 5. Ponite ergo vos, qui iiimcs estis et leves in fide, Dominum in corde vestro, et cogno-i'1'li'., nihil esse facilius his mandatis neque dulcius neque man-ui luis. 6. Convertimini vos, qui in mandatis ambulatis diaboli, inni sunt difficilia et amara et fera et immunda, et nolite timere hiibiilinn, quia non habet potestatem in vos. 7. Ego enim vobis-

ptTavoiaç ó xaTaxupieóuJv aÙTOÛ. 'O btàpoXoç póvov (póflov ?X€t, ó bè cpô^oç aÚToO tóvov oùx ?xel' MÒ <po[Jn0r|T€ oùv aÚTÓv, xai cpeúfeTat dtp' íjpújv.

35 *Tentationes.* — Mand. 12, 5, 2. Où bóvarat, cprjaí, xarabuyatrreúetv [ó btdgoXoç] tû›v boúXtuv toO 0eoO túiv *tí* ôXqç xapbtaç èXmlóvTuuv ètr' aùróv. Aúvarai ó btapoXoç àvTmaXaîtrai, xaTaTtaXaîaat bè où bóvarat. 'Eàv oùv dvritnaO^xe aÙTip, vtxr)0etç tpeù&Tat dtp' úpújv Kafijox'Wévoç. °Oaoi bé, tpqaív, àrtÓKevoi dat, tpopoûvTai tôv btdfioXov tbç bùvaptv <=x0VTa-••• 4. Oûtw xaì ó bidpoXoç épx«Tai ètri nàvTaç toùç boùXouç toi) 0eoû ¿KTreipdíuuv aÙTOÙç. "Oaot oùv nXqpetç daiv èv tí} nioTei, dv0earnxaatv aÙTÛJ iaxupwç, xdxeîvoç dnoxwptî dît' aÙTijùv pò ?XWV Tòrtov, rroO eiaéXOq. yEpxeTai oùv tôtc rrpôç toùç dnoxévouç xai t-xœv tóttov darropEÜeTai eiç aÙTOÙç, xai ô bè poùXtTai èv aÙTOîç épyáleTai, xai yivovrai aÙTÛ> (móbouXoi.

Fiducia. — Mand. 12, 6, 2. TTiaTtùaaTe oùv tìù ©eût ùpeîç ol btà Tàç àpapTÎaç ûptîiv dirtYvujKÔTtç tôv Iwfjv ùpwv Kai rrpoan0évTeç àpapTÎatç Kai xaTapapùvovTeç tòv Ituqv ùpœv, ôti, èàv «èmffTpatpôTe rrpôç tôv Kúpiov bXiqç TÔÇ xapbiaç ùpüjv xaì épfáaqaGe tôv btxaioaùvqv» [1er 24, 7; loel *'i,* 12] Tàç Xotrtàç Ôpèpaç tôç IojôÇ ùpwv xai bouXeùaqTe aÙTtp ôp0tî)Ç xaTà tô 0éXqpa aÙTOÛ, noir^ffti ïatnv toÎç irpoTépoiç ûpœv àpapTi'ipaai xa) ¡Uété bùvapiv toO xaTaxupieûtrat tôjv épfujv toO btapôXov. Tôv bè' dneiXôv toù biapôXou ôXwç pò <popô01T€' ùtovoç ydp èoTiv lïionep vexpoO veOpa.

cum ero, angelus paenitentiae, qui eius dominor. Diabolus timorem tantum facit, sed timor eius vanus est; nolite ergo eum timere, et fugiet a vobis.

35 Mand. 12, 5, 2. Non potest, inquit, dominari [diabolus] servorum Dei, qui ex toto corde sperant in e"tn. Potest diabolus luctari, vincere autem non potest. Si ergo ei resistitis, victus a vobis fugiet confusus. Quicumque autem, inquit, inanes sunt, timent diabolum quasi potestatem habentem.... 4. Ita et diabolus venit ad omnes servos Dei tentans eos. Quicumque ergo pleni sunt fide, resistunt ei fortiter, et ille recedit ab iis non habens locum, quo intret. Vadit ergo tunc ad inanes et habens locum intrat in eos, et quod vult in iis operatur, et fiunt eius servi.

36 Mand. 12, 6, 2. Credite ergo vos Deo, qui propter peccata vestra de vita vestra desperatis et peccatis adicitis et aggravatis vitam vestram, quod, si *conversi fueritis ad Dominum ex toto corde vestro et iustitiam feceritis* dies vitae vestrae reliquos et recte ei servieritis secundum voluntatem eius, dabit remedium peccatis vestris prioribus et habebitis potestatem dominandi operum diaboli. Mina' autem diaboli omnino nolite timere; invalidus enim est sicut nervi hominis mortui.

35. E l, 516; MG 2, 949 B. 36. F 1, 516; MG 2, 950 B.

Ieiunium et puritas cordis.— Sim. 5, 1, 3. Aéftu trot, cprjcrív, 37
ii oùk ttrriv auTti vpineia, rjv ôokéîté vqtnateiv' dXX' èpo tre
ilnifui, tí ¿azi vqtrreía nXrippç Kat òéktÌ) tiîi Kuptip. 'Akoue,
i|iilv. 4. 'O 0«ôç où poùXtTai TotaÙTqv vriordav paTaiav
liiui yàp vriareùujv tûj 0eip oùbèv èp^dot] rrj biKaioffûvrj.
Ù»tiiktov bè Tilt OeCïj vnffTeiav TOtaÚTqv 5. pqbèv novtipeùtJt]
i ii| iuuf| trou Kai boùXeucrov Tip Kupiip èv KaOapâ KapbtijC
l)pt|<tov Tàç èvïoXàç aÙTOÛ nopeuôpevoç èv toîç npoaTaypaatv
in ml Kai pqbepia èmOupia trovqpà dvapf|TW èv Tij Kapbia aou *
InTiiwov bè Ttîi Qeûi, ôti, èàv TaÛTa èpY«<Ti) Kai cpopqQrjç
UTÒV Kai ¿YKpaTeùffij dirò navTÔç novrjpoû TrpdfpaTOç,
]i Ouïr Kai TaÛTa èàv èpfdop, pefaXqv vqOTeiav iroif|<reiç
il b(KTÎ)V Tip 0eû).

Viftutes et vitia. — Sim. 9, 15, 1. AqXujcrôv pot, cprjpii, Kùpte, 38
ïiv napûévœv tù ôvôpaTa Kai tiîiv yuyaiKáiv Ttîiv tù péXava
liria èvbebupévtuv. 'Akoué, cppoiv, tiîiv irapGévuuv rà ôvôpaTa
iiv iuxupoTéptuv, tôiv eiç Tàç fwviaç (TTaOeiffuiv. 2. 'H pèv
niiTi] TTîcttiç, il bè beuTépa 'EfKpdTtia, f) bè TpÍTti Aùvaptç,
M T(T(ipTr| MaKpoOupia' ai bè èrepai dvà péffov toùtuiv
fuOiîffai TaÛTa êxo''CTl tà ôvôpaTa- 'AnXÔTqç, 'AKaKia, Afveia,
uipùTriç, AXrjÛeia, Zùvttrtç, 'Opôvota, Axarrr). TaÛTa tù ôvô-
11U b cpoptîiv Kai tô ôvopa toû uloû toû 0eoû buvrjaíTat eiç
|v |<a(Ttketav toû 0eoû eiaeXGeîv. 3. "Akouc, «priai, Kai rà óvó-
tr« tôiv YuvaiKiîiv tiîiv Tà Spana péXava èxoucnîjv. Kai èK
ni ruiv Téaoapeç eiaí buvaTÓiTepai • f] irpóiTq 'Ametría, f] beurépa

'•un. 5. 1,3. Dico tibi, inquit, hoc non esse ieiunium, quod vos 37
Ululis ieiunare; sed ego te docebo, quid sit ieiunium plenum et
II eptum Domino. Audi, inquit. 4. Deus non vult eiusmodi ieiunium
lune; sic enim ieiunans Deo nihil operaris iuslitiae. leiuna autem
ini ieiunium huiusmodi; 5. nihil mali agas in vita tua et servi
lumino in mundo corde; serva eius mandata ambulans in prae-
l'pns eius et nulla concupiscentia mala ascendat in corde tuo;
rnlv autem Deo, quod, si haec feceris et eum timueris abstinueris-
III ab omni malo negotio, vives Deo; et si haec feceris, magnum
h m. ieiunium acceptumque Deo.

Sim. 9, 15, 1. Demonstra mihi, inquam, Domine, nomina vir- 38
iimm et mulierum, quae nigris vestibus indutae sunt. Audi, in-
mi, nomina virginum fortiorum, quae in angulis stant. 2. Prima
>i l ides, secunda Abstinentia, tertia Potestas, quarta Longanimitas;
ihiae vero in medio istarum stantes haec habent nomina: Sim-
in itas, Innocentia, Castitas, Hilaritas, Veritas, Intellegentia, Con-
mlia, Caritas. Haec nomina qui portat et nomen filii Dei, in
linum Dei poterit intrare. 3. Audi, inquit, et nomina mulierum,
line vestes nigras habent. Ex his quoque quattuor sunt potentiores:
rima Incredulitas, secunda Intemperantia, tertia Inoboedientia,

117, F 1, 530; MG 2, 958. 38. F 1, 604; MG 2, 993.

'Aicpaffía, ó be xpirq 'AiteíOeta, ò òè xexápxq 'Atott). Ai òè ÓKÓXouOoi aÙTÛJv KaXoOvxai Aúnq, TTovr/pia, AoéXfeia, 'OíuyoXía, Teûboç, 'Atppoaóvq, KaxaXaXta, Mîffoç. TaOxa xà àvópaxa ò <popiî)v xoO ©eoû boûXoç xrjv paatXeiav pèv òiyexai xoO ©eoo, eiç aùxf)V bè oùk eiaeXtóaexai.

39 *Puritas.* — Sim. 9, 29, 3. °Offoi oùv btapevtìxe, tpqffi, kcù faeaOe ibç xà ppétpq, Kaidav pò ?x0VT£Ç. tkxvxwv xtîiv irpoeipr;-*névivv* èvboióxepot *tsecsQt'* irávxa fàp xà Ppétpq évboíá écm ixapà XÛJ ©tip Kai Trpwxa Trap' aùxiù. Maxàptoi oûv bpetç, boot dv dpr/xe drp' êavxâiv xòv trovqpiav, èvbócrr)O0e bè xqv àxaKtav• Trpiìjxoi TKivxuJV iòoeoQe x<xi ©eiì>.

TERTULLIANUS, ca 160—222/3.

Ad martyres, 197.

40 *Career mundo melior.* — C. 2. Nec hoc vos consternet, quod segregati estis a mundo. Si enim recogitemus ipsum magis mundum carcerem esse, exisse vos e carcere, quam in carcerem introisse, intellegemus. Maiores tenebras habet mundus, quae hominum praecordia excaecant. Graviores catenas induit mundus, quae ipsas animas hominum constringunt. Peiores immunditias exspirat mundus, libidines hominum. Plures postremo mundus reos continet, scilicet universum hominum genus. ludicia denique non proconsulis, sed Dei sustinet. Quo vos, benedicti, de carcere in custodiarium si forte translatos existimetis. Habet tenebras, sed lumen estis ipsi: habet vincula, sed vos soluti Deo estis. Triste illic exspirat, sed vos odor estis suavitatis. ludex exspectatur, sed vos estis de iudicibus ipsis indicaturi. Contristetur illic, qui fructum saeculi suspirat. Christianus etiam extra carcerem saeculo renuntiavit, in carcere autem etiam carceri. Nihil interest, ubi sitis in saecujo, qui extra saeculum estis; et si aliqua amisistis vitae gaudia, negotiatio est aliquid amittere, ut maiora lucreris. Nihil adhuc dico de praemio, ad quod Deus martyres invitat. Ipsam interim conversationem saeculi et careens

quarta Voluptas. Quae vero eas sequuntur, vocantur Tristitia Nequitia, Libido, Iracundia, Mendacium, Stultitia, Detractio, Odiutn Haec nomina qui portat Dei servus, regnum Dei videbit, sed no intrabit in illud.

39 Sim. 9, 29, 3. Quicumque ergo permanseritis, inquit, et fuerit sicut infantes, nequitiam non habentes, omnibus ante memorat gloriosiores eritis; omnes enim infantes gloriosi sunt apud Deui et primi apud eum. Beati igitur vos, quicumque malitiam a vol removeritis, innocentiam vero indueritis; primi omnium vivetis Di

39. F 1. 626: MG 2. 1003. 40. ML 1. 621 B.

‹ omparemus, si non plus in carcere spiritus acquirit quam mro nmittit, immo et quae iusta sunt caro non amittit per i illuni ecclesiae, agapen fratrum: et insuper quae semper milia fidei, spiritus adipiscitur. Non vides alienos deos, non linuginibus eorum incurris, non sollemnes nationum dies ipsa tominixtione participas, non nidoribus spurcis verberaris, non i limioribus spectaculorum, atrocitate, vel furore, vel impudicitia celebrantium caederis; non in loca libidinum publicarum oculi |ln impingunt; vacas a scandalis, a tentationibus, a recor-diitinnibus malis iam et a persecutione. Hoc praestat careear ■III (stiano, quod eremus prophetis. Ipse Dominus in secessu frequentius agebat, ut liberius oraret, ut saeculo cederet. (Horiam denique suam discipulis in solitudine demonstravit. Au Ieramus carceris nomen, secessum vocemus. Etsi corpus |n< luditur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. Vagare Hpltilit, spatiare spiritu, et non stadia opaca aut porticus longas praeponens tibi, sed illam viam, quae ad Deum ducit. Quo-ll< ‖ eam spiritu deambulaveris, toties in carcere non eris. Nihil crus sentit in nervo, cum animus in caelo est.

I *tabor virtutis.* 3. Athletae segregantur ad strictiorem 41
illi» iplinam, ut robori aedificando vacent; continentur a luxuria, h i ibis laetioribus, a potu iucundiore. Coguntur, cruciantur, ■ligantur; quanto plus in exercitationibus laboraverint, tanto bliin de victoria sperant. Et illi, inquit apostolus [1 Cor 9,25], III coronam corruptibilem consequantur; nos aeternam con-fci uturi. Carcerem nobis pro palaestra interpretemur, ut ad ■Imliiim tribunalis bene exercitati incommodis omnibus pro-Mii' aiiiur; quia virtus duritia exstruitur, mollitia vero destruitur.

Apologeticus, 197.

I I *'irginitas.* — C. 9. Nos ab isto eventu diligentissima et 42
frlrliHsima castitas sepsit, quantumque ab stupris et ab omni frinì matrimonium excessu, tantum et ab incesti casu tuti su-frli» Quidam multo securiores totam vim huius erroris vir-■|u< continentia depellunt, senes pueri. Haec in vobis esse ■I i onsideraretis, proinde in Christianis non esse perspiceretis.

De spectaculis, ca 200.

I *Mundani ludi quantum Christianum dedeceant.* — C. 24. 43
Duo! adhuc modis probavimus, nihil ex his quae spectaculis Brpiii intur, placitum Deo esse! at congruens servo Dei, quod mio placitum non sit? si omnia propter diabolum instituta, ■ ex diaboli rebus instructa monstravimus (nihil enim non

I 41 ML 1, 624 B. 42. ML 1, 326 A.
Mil I V 20 (ed. Reifferscheid et Wissowa, 1890), 24; ML 1, 655 C.

diaboli est, quidquid Dei non est, vel Deo displicet), hoc erit pompa diaboli, adversus quem in signaculo fidei eieramus. Quod autem eieramus, neque facto, neque dicto, neque visu, neque conspectu participare debemus. Ceterum sic nos eieramus et rescindimus signaculum, rescindendo testationem eius? Numquid ergo superest, ut ab ipsis ethnicis responsum flagitemus? Illi nobis iam renuntient, an liceat Christianis spectaculo uti. Atquin hinc vel maxime intellegunt factum Christianum, de repudio spectaculorum. Itaque negat manifeste, qui per quod agnoscitur tollit. Quid autem spei superest in eiusmodi homine? Nemo in castra hostium transit, nisi proiectis armis suis, nisi destitutis signis et sacramentis principis sui, nisi pactus simul perire.

25. An ille recogitabit eo tempore de Deo, positus illic ubi nihil est de Deo? pacem, opinor, habebit in animo contendens pro auriga; pudicitiam ediscet, attonitus in mimos. Immo in omni spectaculo nullum magis scandalum occurret, quam ille ipse mulierum et virorum accuratior cultus; ipsa consensio, ipsa in favoribus aut conspiratio au* dissensio inter se de commercio scintillas libidinum conflabellant. Nemo denique in spectaculo ineundo prius cogitat, nisi videri et videre. Sed tragoedo vociferante, exclamationes ille alicuius prophetae retractabit, et inter effeminati tibicinis modos psalmum secuinj comminiscetur, et cum athletae agent, ille dicturus est re-j percutiendum non esse? Poterit ergo et de misericordia moneri defixus in morsus ursorum et spongias retiariorum? Avertat Deus a suis tantam voluptatis exitiosae cupiditatem. Quale est enim de ecclesia Dei in diaboli ecclesiam tendere? de caelo, quod aiunt, in caenum? illas manus, quas ad Deum extuleris, postmodum laudando histrionem fatigare? ex ore, quo Amen in Sanctum protuleris, gladiatori testimonium red-j dere, eiç aiwvaç an' aiiùvoç alii omnino dicere nisi Deo et Christo.

26. Cur ergo non eiusmodi etiam daemoniis penetrabiles fiant? Nam et exemplum accidit, Domino teste, eius mulieris quae theatrum adiit et inde cum daemonio rediit. Itaque in exorcismo cum oneraretur immundus spiritus, quod ausus esset fidelem aggredi, constanter; et ¡ustissime quidem (inquit) fecijj in meo eam inveni.

De oratione, 200/6.

44 *Orationis praestantia.* — C. 3. Igitur et nos angelorum,] si meminerimus, candidati iam hinc caelestem illam in Deum vocem et officium futurae claritatis ediscimus.

44. CV 20, 182; ML 1, 1156 A.

lu oratione modestia. — 17. Atquin cum modestia et humili- 45
tuti adorantes, magis commendabimus Deo preces nostras, nr ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperate ac lirobe elatis, ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille publicanus, qui non tantum prece, sed et vultu humiliatus atipu deiectus orabat, Justificador pharisaeo procacissimo nla< cssit. Sonos etiam vocis subiectos esse oportet, aut quan-'11« nitcriis opus est, si pro sono audiamur? Deus autem non toni is, sed cordis auditor est, sicut conspector.

[*Virgines velandae.* — *22.* Aliqua se Deo vovit. Tamen et 46
liinvin exinde transfigurat et omnem habitum ad mulieris con-dri ut Totum ergo asseveret, et totum virginis praestet; quod tiplcr Deum abscondit, plene obumbret.... Velare, virgo, II virgo es; debes enim erubescere. Si virgo es, plures oculos Dilli noli. Nemo miretur in tuam faciem; nemo mendacium num sentiat. Bene mentiris nuptam, si caput veles. Immo muntiri non videris; nupsisti enim Christo. Illi carnem tuam indidisti, age pro mariti tui disciplina. Si nuptas alienas eliti i iubet, suas utique multo magis.

I ‹*Irationis condiciones.* — 23. De temporibus orationis nihil 47
binnino praescriptum est, nisi plane omni in tempore et loco brno 24. Sed quomodo *omni loco* [1 Titn2,8), cum prohibeamur In publico? Omni, inquit, loco, quem opportunitas aut etiam n (".'(itas important.... 25. De tempore vero non erit otiosa tiinsecus observatio etiam horarum quarumdam, istarum dico nuimunium, quae diei interspatia signant, tertia, sexta, nona, tur. sollemniores in Scripturis invenire est. Primus Spiritus Mihi tus congregatis discipulis hora tertia infusus est. Petrus, ||uu dic visionem communitatis omnis in illo vasculo expertus mi, '.exta hora orandi gratia ascenderat in superiora. Idem nun loanne ad nonam in templum adibat, ubi paralyticum unituti reformavit.... Ne minus ter die saltem adoremus, vbitores trium Patris et Filii et Spiritus Sancti, exceptis uti-k|in legitimis orationibus, quae sine ulla admonitione debentur iligic.su lucis et noctis. Sed et cibum non prius sumere et vm rum non prius adire quam interposita oratione fideles is i i Priora enim habenda sunt spiritus refrigeria et pabula unni carnis, et priora caelestia quam terrena.

UOrationis efficacia. — 29. Quid enim orationi de spiritu 48
m i itate venienti negabit Deus, qui eam exigit? Legimus, I Hiulimus, et cernimus, quanta documenta efficaciae eius.... Klii est oratio, quae Deum vincit. Sed Christus eam nihil iuli voluit operari. Omnem illi virtutem de bono contulit. ui|iic nihil novit, nisi defunctorum animas de ipso mortis

45. CV 20, 190; ML 1, 1174 A. 46. CV 20, 195; ML 1, 1188 B.
47. CV 20, 197; ML 1, 1192 A. 48. CV 20, 199; ML 1, 1195 A.

itinere revocare, debiles reformare, aegros remediare, daemoniacos expiare, claustra carceris aperire, vincula innocentium solvere. Eadem diluit delicta, tentationes repellit, persecutiones exstinguit, pusillanimos consolatur, magnanimos oblectat, peregrinantes deducit, fluctus mitigat, latrones obstupefacit, alit pauperes, regit divites, lapsos erigit, cadentes suspendit, stantes continet. Oratio murus est fidei, arma et tela nostra adversus hostem, qui nos undique observat. Itaque numquam inermes incedamus. Die stationis, nocte vigiliae meminerimus. Sub armis orationis signum nostri imperatoris custodiamus; tubam angeli exspectemus orantes. Orant etiam angeli omnes. Orat omnis creatura. Orant pecudes et ferae, et genua declinant, et egredientes de stabulis ac speluncis ad caelum non otioso ore suspiciunt, vibrantes spiritum suo more. Sed et aves nunc exsurgentes eriguntur ad caelum, et alarum crucem pro manibus expandunt, et dicunt aliquid, quod oratio videatur. Quid ergo amplius de officio orationis? Etiam ipse Dominus oravit, cui sit honor et virtus in saecula saeculorum.

De patientia, 200/6.

49 *Patientiae exemplar Christus.* C. 3. Nasci se Deus in utero patitur matris, exspectat, et natus adolescere sustinet, et adultus non gestit agnosci, sed contumeliosus insuper sibi est, et a servo suo tingitur, et tentatoris congressus solis verbis repellit. Cum de Deo fit magister, docens hominem evadere mortem, ob salutem, scilicet veniam offensae patientiae eruditum, non contendit, non reclamavit, nec quisquam in plateis vocem eius audivit, arundinem quassatam non fregit, linum fumigans non restinxit. Nec enim mentitus fuerat propheta, immo ipsius Dei contestatio, Spiritum suum in Filio cum tota patientia collocantis. Nullum volentem sibi adhaerere non suscepit; nullius mensam tectumve despexit; aquam ipse lavandis discipulorum pedibus ministravit. Non peccatores, non publicanos aspernatus est. Non illi saltim civitati, quae eum recipere noluerat, iratus est, cum etiam discipuli tam contumelioso oppido caelestes ignes repraesentari voluissent. Ingratos curavit, insidiatoribus cessit. Parum hoc, si non etiam proditorem suum secum habuit, nec constanter denotavit. Cum vero traditur, cum adducitur ut pecus ad victimam, sic enim non magis aperit os quam agnus sub tondentis potestate, ille, cui legiones angelorum, si voluisset, uno dicto de caelis adfuissent, ne unius quidem discentis gladium ultorem probavit. Patientia Domini in Malcho vulnerata est. Itaque et gladii opera maledixit in posterum, et sanitatis restitutione ei, quem

49. CV 47 (ed. Kroymann, 1906), 3; ML 1, 1252 A.

Dini ipse vexaverat, satisfecit per patientiam, misericordiae liiiiiiein. Taceo quod figitur, in hoc enim venerat. Numquid iMinrn subeundae morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed UHapiiiuri voluptate patientiae discessurus volebat. Despuitur, .**vril** uratur, deridetur, foedis vestitur, foedioribus coronatur. ■Mlm aequanimitatis fides. Qui in hominis figura proposuerat Mirri', nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel hiiiinine pharisaei Dominum agnoscere debuistis: patientiam BlUiiiKinodi nemo hominum perpetraret. Talia tantaque documiviilii, quorum magnitudo penes nationes quidem detrectatio Ilii, i est, penes nos vero ratio et structio, satis aperte, non Bnirmonibus modo in praecipiendo, sed etiam passionibus Dominili in sustinendo, probant his, quibus credere datum est, f|iiiii<iitiiim Dei esse naturam, effectum et praestantiam ingenitae hllim.diun proprietatis.

Patientia peccati exsors. — *5.* Nam ut compendio dictum **Ull,** oinne peccatum impatientiae adscribendum. Malum impuiientia est boni. Nemo impudicus non impatiens pudicitiae, fri improbus probitatis, et impius pietatis, et inquietus quietis. Di mulus unusquisque fiat, bonus perseverare non poterit.... H Ium vero, percurrentibus nobis causas impatientiae, cetera himqiie praecepta suis locis respondebunt. Si detrimento rei ■fnmi liaris animus concitatur, omni paene in loco de conjlrmnendo saeculo Scripturis dominicis commonetur; nec limior ad pecuniae contemptum exhortatio subiacet, quam quod ipse Dominus in nullis divitiis invenitur. Semper paululi'. iustificat, divites praedamnat. Ita detrimentum patientiae lii'.iidium opulentiae praeministravit, demonstrans per abiecllimcm divitiarum, laesuras quoque earum computandas non mm-. Quod ergo nobis appetere minime opus est, quia nec Dominus appetivit, detruncatum vel etiam ademptum non inj'ic sustinere debemus. *Cupiditatem omnium malorum radi. em* Spiritus Domini per apostolum pronuntiavit [1 Tim 6, 10]. l'unì non in concupiscentia alieni tantum constitutam interim iiinur; nam et quod nostrum videtur, alienum est: nihil ■**mm** nostrum, quoniam Dei omnia, cuius ipsi quoque nos. l linque si damno affecti impatienter senserimus, non de nostro iniii .sutn dolentes, affines cupiditatis deprehendemur. Alienum ■ii.ierimus, cum alienum amissum aegre sustinemus. Qui Hnmiii impatientia concitatur, terrena caelestibus anteponendo, **h** e proximo in Deum peccat. Spiritum enim quem a Domino mimpsit, saecularis rei gratia concutit. Libenter igitur terrena mniitamus, caelestia tueamur. Totum licet saeculum pereat, limn patientiam lucrifaciam. lam qui minutum sibi aliquid i Hin hirto, aut vi, aut etiam ignavia, non constanter sustinere

nil CV 47, 9;.ML 1, 1268 B.

constituit, nescio an facile, vel ex animo, ipse rei suae manum inferre posset in causa eleemosynae. Quis enim ab alio secari omnino non sustinens, ipse ferrum in corpore suo ducit? Patientia in detrimentis, exercitatio est largiendi et communicandi. Non piget donare eum, qui non timet perdere. Alioquin quomodo duas habens tunicas, alteram earum nudo dabit, nisi idem sit, qui auferenti tunicam etiam pallium offerre possit? Quomodo amicos de mammona fabricabimus nobis, si eum in tantum amaverimus, ut amissum non sufferamus? Peribimus cum perdito. Quid hic invenimus, ubi habemus amittere? Gentilium est, omnibus detrimentis impatientiam adhibere, qui rem pecuniariam fortasse animae anteponant. Nam et faciunt, cum lucri cupiditatibus quaestuosa pericula mercimoniorum in mari exercent; cum pecuniae causa etiam in foro nihil damnationi timendum aggredi dubitant; cum denique ludo et castris sese locant, cum pervia immemores bestiarum latrocinantur. Nos vero secundum diversitatem, qua cum illis sumus, non animam pro pecunia, sed pecuniam pro anima deponere convenit, seu sponte in largiendo, seu patienter in amittendo.

51 *Patientia in luctu carorum.* - 9. Cum constet de resurrectione mortuorum, vacat dolor mortis, vacat et impatientia doloris. Cur enim doleas, si periisse non credis? Cur impatienter feras subductum interim, quem credis reversurum? Profiçctio est, quam putas mortem. Non est lugendus qui antecedit, sed plane desiderandus. Id quoque desiderium patientia temperandum.

52 *Ex patientia paenitentia.* — 13. Quae igitur negotiatio patientiae in corpore? In primis afflictatio camis, hostia Domino placatoria per humiliationis sacrificium, cum sordes cum angustia victus Domino libat, contenta simplici pabulo puroque aquae potu, cum ieiunia coniungit, cum cineri et sacco inolescit. Haec patientia corporis precationes commendat, deprecationes affirmat: haec aures Christi Dei aperit, severitatem dispergit, clementiam elicit.

Ad uxorem, 200/6.

53 *Vitia mundi.* — L. 1, c. 5. Cum dicit [Dominus]; *Nubebant et emebant* [cf. Mt 24, 38], insigniora ipsa carnis et saeculi vitia denotat, quae a divinis disciplinis plurimum avocent: alterum per lasciviendi voluptatem, alterum per acquirendi voluntatem.

54 *Virginitas.* — 1, 6. Quot enim sunt qui statim a lavacro carnem suam obsignant! Quot item, qui consensu pari inter se matrimonii debitum tollunt, voluntarii spadones pro cupi-

51. CV 47, 14; ML 1, 1263 B. 52. CV 47, 20; ML 1, 1269 B.
58. ML 1, 1283 A. 54. ML 1, 1283 B.

ditate regni caelestis. Quod si salvo matrimonio abstinentia toleratur, quanto magis adempto! Credo enim difficilius salvum derelinqui, quam amissum non desiderari.

Virginitas et viduitas. — 1, 8. Non tantum virginibus datum 55
opinor, licet in illis integritas solida et tota sanctitas de proximo visura sit faciem Dei. Tamen vidua habet aliquid operosius, quia facile est non appetere quod nescias, et aversari quod desideraveris numquam. Gloriosior continentia, quae ius suum sentit; quae quid viderit, novit. Poterit virgo felicior haberi, at vidua laboriosior: illa, quod bonum semper habuit; ista, quod bonum sibi invenit. In illa gratia, in ista virtus coronatur.

Christiani sponsi. — 2, 9. Unde sufficiamus ad enarrandam 56
felicitatem eius matrimonii, quod ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignat benedictio, angeli renuntiant, Pater rato habet? Nam nec in terris filii sine consensu patrum recte et iure nubunt. Quale iugum fidelium duorum unius spei, unius disciplinae, eiusdem servitutis! Ambo fratres, ambo conservi, nulla spiritus carnisve discretio. Atquin vere duo in carne una; ubi caro una, unus et spiritus. Simul orant, simul volutantur et simul ieiunia transigunt, alterutro docentes, alterutro hortantes, alterutro sustinentes. In ecclesia Dei pariter utrique, pariter in convivio Dei, pariter in angustiis, in persecutionibus, in refrigeriis; neuter alterum celat, neuter alterum vitat, neuter alteri gravis est; libere aeger visitatur, indigens sustentatur; eleemosynae sine tormento, sacrificia sine scrupulo, cotidiana diligentia sine impedimento; non furtiva signatio, non trepida gratulatio, non muta benedictio; sonant inter duos psalmi et hymni, et mutuo provocant, quis melius Deo suo cantet. Talia Christus videns et audiens gaudet, his pacem suam mittit; ubi duo, ibi et ipse; ubi et ipse, ibi et malus non est.

De cultu feminarum, ca 206.

De luxu mulierum in vestimentis coloribus tinctis. — 57
I,. 1, c. 8. Quis enim est vestium honor iustus de adulterio colorum iniustorum? Non placet Deo, quod non ipse produxit, nisi si non potuit purpureas et aerinas oves nasci iubere. Si potuit, ergo iam noluit; quod Deus noluit, utique non licet fingi. Non ergo natura optima sunt ista, quae a Deo non sunt, auctore naturae; sic a diabolo esse intelleguntur, ab interpolatore naturae. Alterius enim esse non possunt, si Dei non sunt; quia aemuli sint necesse est, quae Dei non sunt.

56. ML 1, 1287 A. 56. ML 1, 1302 A. 57. ML 1, 1312 B.

58 *De pudicitia.* — 2, 1. Cum omnes templum Dei simus, illato in nos et consecrato Spiritu Sancto, eius templi aedituus et antistes pudicitia est, quae nihil immundum nec profanum inferri sinat, ne Deus ille, qui inhabitat, inquinatam sedem offensus derelinquat.

59 *Fucata facies opus diabolicum.* — 2, 5. In illum enim [Dominum] delinquunt, quae cutem medicaminibus ungunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. Displicet nimirum iliis plastica Dei, in ipsis redarguunt, reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim, cum emendant, cum adiciunt, utique ab adversario artifice sumentes additamenta ista, id est diabolo. Nam quis corpus mutare monstraret, nisi qui et hominis spiritum malitia transfiguravit? Ille indubitate huiusmodi ingenia concinnavit, ut in nobis quodammodo manus Deo inferret. Quod nascitur, opus Dei est; ergo quod fingitur, diaboli negotium est.... 7. Atque in illo die Christianae exsultationis videbo, an cum cerussa et purpurisso et croco et in illo ambitu capitis resurgatis, an taliter expictas angeli in nebula sublevent obviam Christo. Si nunc bona et Dei sunt, tunc quoque occurrent resurgentibus corporibus et sua loca agnoscent. Sed non potest resurgere nisi caro et spiritus solus ac purus; damnata sunt igitur, quae in carne et spiritu non resurgunt, quia Dei non sunt. Damnatis hodie abstinete. Hodie vos Deus tales videat, quales tunc videbit.

60 *Vita Christiana mortificata.* — 2, 9. Quidam ipsam Dei creaturam sibi interdicunt, abstinentes vino et animalibus esculentis, quorum fructus nulli periculo aut sollicitudini adiacent; sed humilitatem animae suae in victus quoque castigatione Deo immolant. Satis igitur et vos usae estis divitiis atque deliciis, satis dotum vestrarum fructum decidistis ante notitiam salutarium disciplinarum. Nos sumus, in quos decurrerunt fides saeculorum. Nos destinati a Deo ante mundum in aestimationem temporum; tamquam castigando et castrando, ut ita dixerim, saeculo erudimur a Domino Nos sumus circumcisio omnium et spiritalis et carnalis, nam spiritu et carne saecularia circumcidimus.

61 *Qualis debeat esse mulier Christiana inter gentiles.* — 2, 11. Si necessitas amicitiarum officiorumque gentilium vos vocat, cur non vestris armis indutae proceditis? Tanto magis, quanto ad extraneas fidei? Ut sit inter ancillas diaboli et Dei discrimen, ut exemplo sitis illis, ut aedificentur in vobis, ut, quomodo ait apostolus, magnificetur Deus in corpore vestro [cf. Phil 1, 20]; magnificatur autem in corpore per pudicitiam, utique et per habitum pudicitiae competentem.... Grandis

58. ML 1, 1316 A. 59. ML 1, 1821 A.
60. ML 1, 1327 A. 61. ML 1, 1329 C.

blasphemia est, qua dicatur: ex quo facta est Christiana, pauperius incedit. Timebis pauperior videri, ex quo locupletior facta es, et sordidior, ex quo mundior? Secundum gentilium an secundum Dei placitum incedere Christianos oportet?

Virtutes feminae Christianae. — *2,* 13. Prodite vos iam 62
medicamentis et ornamentis exstructae prophetarum et apostolorum, sumentes de simplicitate candorem, de pudicitia ruborem, depictae oculos verecundia et os taciturnitate, inserentes in aures sermonem Dei, annectentes cervicibus iugum Christi. Caput maritis subicite, et satis ornatae eritis. Manus lanis occupate, pedes domi figite, et plus quam in auro placebunt. Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitiae. Taliter pygmentatae Deum habebitis amatorem.

De virginibus velandis, ca 206.

Virginum caput veletur. — C. 15. Sed enim vera, et tota, 63
et pura virginitas nihil magis timet quam semetipsam; etiam feminarum oculos pati non vult; alios ipsa oculos habet; confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat adversus ictus tentationum, adversus iacula scandalorum, adversus suspiciones, et susurros, et aemulationem, ipsum quoque livorem.... 16. Oro te, sive mater, sive soror, sive filia virgo, secundum annorum nomina dixerim, vela caput: si mater, propter filios; si soror, propter fratres; si filia, propter patres; omnes in te aetates periclitantur.

Adversus Marcionem, 207/8.

Matrimonium et virginitas. — L. 1, c. 29. Non proicimus, (54
sed deponimus nuptias; nec praescribimus, sed suademus sanctitatem, servantes et bonum, et melius pro viribus cuiusque sectando; tunc denique coniugium exerte defendentes, cum inimice accusatur spurcitiae nomine in destructionem creatoris, qui proinde coniugium pro rei honestate benedixit, in crementum generis humani, quemadmodum et universum condicionis in integros et bonos usus. Non ideo autem et cibi damnabuntur, quia operosius exquisiti in gulam committunt; tunc nec vestitus ideo accusabuntur, quia pretiosius comparati in ambitionem tumescunt. Sic nec matrimonii res ideo despuentur, quia intemperantius diffusae in luxuriam inardescunt. Multum differt inter causam et culpam, inter statum et excessum.

Ecstasis. — 4, 22. *Faciamus hic tria tabernacula, unum tibi,* 65
et Moysi unum, et Heliae unum [Lc9, 33]; sed *nesciens quid di-*

62. ML 1, 1332 B. 63. ML 2, 910 A.
64. CV 47, 330; ML 2, 280 C. 65. CV 47, 492; ML 2. 413 C.

ceret [ib.]. Quomodo nesciens? Utrumne simplici errore, an ratione qua defendimus in causa novae prophetiae, gratiae ecstasin, id est, amentiam convenire? In spiritu enim homo constitutus, praesertim cum gloriam Dei conspicit, vel cum per ipsum Deus loquitur, necesse est excidat sensu, obumbratus scilicet virtute divina; de quo cum inter nos et psychicos quaestio est, interim facile est amentiam Petri probare.

66 *Divitiarum contemptus.* — 4, 33. *Et ego,* inquit, *dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniustitiae* [Lc 16,9], de nummo scilicet, de quo et servus ille. Iniustitiae enim auctorem et dominatorem totius saeculi nummum scimus omnes. Cui famulatam videns Pharisaeonim cupiditatem, ammentavit hanc sententiam : *Non potestis Deo servire et mammonae* [Lc 16,13].

De anima, 208/11.

67 *Ecstasis.* — C. 45. Hanc vim ecstasin dicimus, excessum sensus, et amentiae instar. Sic et in primordio, somnus cum ecstasi dedicatus: *et misit Deus ecstasin in Adam, et dormiit* [Gn2,21]. Somnus enim corpori provenit in quietem; ecstasis animae accessit adversus quietem; et inde iam forma, somnum ecstasi miscens, et natura de forma.

De exhortatione castitatis, 208/11.

68 *Virginitas.* — C. 1. *Voluntas Dei est sanctificatio nostra* (cf. 1 Thcss 4,3]. Vult enim imaginem suam nos etiam similitudinem fieri, ut simus *sancti, siculi ipse sanctus est* [cf. Lv 21,8]. Id bonum, sanctificationem dico, in species distribuit complures, ut in aliqua earum deprehendamur. Prima species, virginitas a nativitate. Secunda, virginitas a secunda nativitate, id est a lavacro, quae aut in matrimonio purificat ex compacto, a. ¿ in viduitate perseverat ex arbitrio. Tertius gradus superest monogamia, cum post matrimonium unum interceptum exinde sexui renuntiatur.

69 *Continentia orationem adiuvat.* — 10. Per continentiam enim negotiaberis magnam substantiam sanctitatis; parcimonia carnis, spiritum acquires. Recogitemus enim ipsam conscientiam nostram, quam alium se homo sentiat : cum forte a sua femina cessat, spiritaliter sapit. Si orationem facit ad Dominum, prope est caelo. Si Scripturis incumbit, totus illic est. Si psalmum canit, placet sibi. Si daemonem adiurat, confidit sibi. Ideo apostolus temporalem purificationem orationum commendandarum causa adiecit, ut sciremus, quod ad tempus prodest, semper nobis exercendum esse, ut semper prosit. Cotidie, immo omni momento oratio hominibus ne-

66. CV 47, 530; ML 2, 439 C. 67. CV 20, 374; ML 2, 725 C.
68. ML 2, 915 A. 69. ML 2, 925 C.

cessarla est, utique et continentia, postquam oratio necessaria est. Oratio de conscientia procedit. Si conscientia erubescat, erubescit oratio. Spiritus deducit orationem ad Deum. Si spiritus reus apud se sit conscientiae erubescentis, quomodo audebit oratio: nem ducere al) illa, de qua erubescente et ipse suffunditur sanctus minister ?

De idololatria, ca 211.

Christiana egestas. — C. 12. Male nobis de necessitatibus 70
humanae exhibitionis supplaudimus, si post fidem obsignatam dicimus: non habeo quo vivam. lam hic enim plenius illi abruptae propositioni respondebo. Sero dicitur. Ante enim fuit deliberandum, ex similitudine previdentissimi aedificis illius, qui prius sumptus operis cum viribus suis supputat, ne, ubi coeperit, defectus postea erubescat. Sed et nunc habes dicta Domini, et exempla adimentia tibi omnem causationem. Quid enim dicis? Egebo. Sed felices egenos Dominus appellat. Victum non habebo. Sed *nolite,* inquit, *cogitare de victu* [cf. Mt6,3]. Et vestitus habemus exemplum lilia. Substantia mihi opus erat; atquin omnia vendenda sunt et egentibus dividenda. Sed filiis et posteritati providendum. *Nemo aratro manum imponens et retro spectans aptus est operi* [Lc 9,62]. Sed condicionalis eram. *Nemo duobus dominis servire potest* [Mt 6,24]. Si vis Domini discipulus esse, crucem tuam tollas et Dominum sequaris necesse est, id est, angustias et cruciatus tuos, vel corpus solum, quod in modum crucis est. Parentes, coniuges, liberi propter Deum relinquendi erunt.... Fides famem non timet. Scit etiam famem non minus sibi contemnendam propter Deum, quam omne mortis genus. Didicit non respicere vitam, quanto magis victum? Quotusquisque haec adimplevit? Sed quae penes homines difficilia, penes Deum facilia.

De ieiunio, 213/17.

leiunia Christianum decent. — C. 17. Nos certi sumus, eos 71
oui in came sunt, Deo placere non posse [Rom 8,8] ; non utique in substantia camis, sed in cura, sed in affectione, sed in operatione, sed in voluntate. Macies non displicet nobis; neque enim ad pondus Deus carnem tribuit, sicut nec *spiritum ad mensuram* [cf. Io 3,34], facilius si forte per angustam ■alutis ianuam introibit caro exilior, citius resuscitabitur caro levior, diutius in sepultura durabit caro aridior.

De pudicitia, 217/23.

Laus pudicitiae - - C. 1. Pudicitia flos morum, honor cor- 72
porum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fun-

70. CV 20, 42; ML 1, 677 B. 71. CV 20, 297; ML 2, 978 A.
72. CV 20, 219; ML 2, 980 A.

damentum sanctitatis, praeiudicium omnis bonae mentis; quamquam rara, nec facile perfecta, vixque perpetua; tamen aliquatenus in saeculo morabitur, si natura praestruxerit, si disciplina persuaserit, si censura compresserit.

CLEMENS ALEXANDRINUS, ca 150—211/16.

Paedagogus, post 195.

73 *Perfectionis sanctitas et sapientia.* — L. 1, c. 12, n. 98, 3. 'Aicoûujpcv roû Aófou ... èvapyèç ímóbtrfpa àtpOapaiaç Tqv noXiTeiav ?xovt€ç to0 Kupiou, Kai Tà îxvq to0 Oeo0 buÙKOVTeç- iÎj pôvtp irpoofiKti ffKOtreîv, Kai br] péXei ttûjç Kai riva rpótrov irfteivôrepoç fiv ó tújv àvOpdmujv pioç ftvoiTO. 4. 'AXXà Kai npôç aÚTápKtiav toû píou, Kai drrcpiTTÔTriTa, èri Te euíujvóv té Kai euXurov ôboiïtopiKqv êTOipôrriTa, ilç àïbiÔTqTa eûlœîaç, irapaffKtuâlei, aÙTÔv aûroû ?Ka<JTov qpwv Tapieîov elvat bibàoKtuv «Mq yàp pepipvâTe, <pqai, rapi Tqç aùpiov» [Mt 6, 34] • XP*1vai Xéfuuv tòv ànoyeypappèvov XpiffTiî), aÙTapKr), Kai aÙTobtaKOvov, Kai -aponen ètpnpepov ènavaipâtrôai piov où yàp èv noXépuj, dXX' èv eipf|vq rraibaytoyoùpeOa. 99, 1. TToXépuj pèv oùv noXXf|ç beî tî]ç napa<JKeuf)ç- baipiXeiaç te XPÔ^€l Tpu<pf|- EÎpf|vq bè Kai crfárni, dcpeXeîç Kai ànpàypoveç àbeXcpai, oùx ôirXwv bèovTat, où napa(TKtuf]ç daujTOU • Aôyoç èorlv aùïaîç f] Tpoq>f|. 'O tqv évbeucriKñv Kai TraibeuTiKqv fjyepoviav KEKXqpujpévoç Aôyoç, trap' où tò eÙTtXèç Te Kai dnicpov, Kai tò ôXov cpiXeXeùôepov, Kai cpiXavOpujTtov cpiXÓKaXóv Te èKpavÔdvopev • êvi Xôyœ, per' oÎKetôtqToç dpeTfjç èiopotoùpevoi Tip Oeûj. 2. 'AXX' èiaróvei, Kai pñ dnó-

73 1,12,98,3. Verbum audiamus ... evidens incorruptionis exemplar habentes vitae Domini formam, et Dei vestigia persequentes : cui soli convenit considerare, atque adeo cui curae est, quomodo et quanam ratione futura sit vita hominum sanior. 4. Quin etiam ad hoc ut facile contenti simus, et quae sunt supervacanea neglegamus, accinctique, et itinerandum more expediti, et ad beatae vitae aeternitatem parati simus, nos praeparat, unumquemque nostrum esse ipsum sui ipsius penum docens: *Ne solliciti* enim, inquit, *sitis de crastino:* dicens oportere eum, qui Christo nomen suum dedit, sua sorte contentum, sibi per se servientem, in diem vivere. 99, 1. Non enim in bello, sed in pace instituimur. Ac bello quidem magno apparatu opus est, magnoque et profuso sumptu egent deliciae, pax autem et dilectio, simplices et faciles sorores, non armis, neque profuso apparatu indigent : nutrimentum iis Verbum est. Verbum autem is est, cui et demonstrandi et docendi principatus obtigit, a quo frugalitatem, simplicitatem, a fastuque alienationem, libertatis amorem, benignitatem et honesti studium ediscimus : uno verbo, cum virtutis coniunctione Deo similes reddimur. 2. Sed elabora, et ne

73. CB 1 (ed. Stahlin, 1905), 149; MG 8, 368 C.

Kctpve • €<P] fàp oïoç où k èXrriieiç, oùb' eÍKáaai búvato dv. 'Qç bè ¿orí t îç âXXq pèv tpiXoffôtpujv drfurfò, dXXq bè ^qTÓpuJV, TtaXaitrrtôv bè àXXq • oütwç éOTi fcvvaia btàOefftç tpiXoKtiXtp trpoatpéaei KaTâXXqXoç, ¿k tôç XptOTOÛ rraiba-fiuyiaç nepifevo-pévr|- Kai Tà tôç èvepytiaç TOuaibeupévai, trepvai bianpénoutrt, ■nopeia Te Kai KaTÔKXtatç, Kai Tpotpri, Kai inrvoç, Kai koîtt], Kai biaiTa, Kai ò Xowri) naibeia. Où' yàp inrépTOvoç ò Toiábe ò tujtò to0 Aùfou, dXX' eÙTûvoç.

Temperantia ex imitatione Christi.—- 2, 2, 23, 3. Kipvaaùat 74
bè dptOTOv ubaTi tbç TtXeiOTUj tòv oîvov, Kai pò tfoç ubwp Ém-CnTeîaOai, Kai àtrappXùveaOai npôç tòv péôqv Kai pò ôbuup inefxtftfQab ^k* T^v «piXoiviav àptpa) pèv fàp to0 GeoO iroiq-para- Kai Taùrq npôç (rfietav tnjvepfeî ò Kpffatç ò dptpoîv, übarôç Te Kai oïvou • ôn ¿k to0 àvaTKaiou Kai to0 xpnaípou ô pioç ouvéaTT)K6. 24, 1. Tip pèv oùv dvafKaiuj Tip Oban diç ôti nXeiOTtp ¿TKaTaptKTéov Kai to0 XPH^ipou.

2, 2, 31, 3. Mò aneùoijç eiç pXàpqv, d> oùtoç • oùx ápnáleTaí 75
trou tò noTÓv- coi béboTai, Kai àvapévei ere- pò bia^aTÒvat (TnoubâtTijç, xavbôv êXKÙaaç- nípnXaTaí trou ò bítpa, kív ppábtov niijç, tò KÓapiov npooXapoOoa, Koapiaiç KaTapepiiopévou to0 noToO.... 32, 2. Tlâiç oïeaôe neneuKévai tòv Kúpiov, ônqvÎKa bf ÔP&Ç dvGpumoç èyeveTO ; outujç dvaiaxùvTujç tbç ÔM£'Ç ! oùx' daTeiujç; oùxi Koopiwç; où k èntXeXo'fiffpévujç ; Eù yàp ierre,

defatigeris: eris enim qualis non speras, neque vero conicere potueris. Quemadmodum autem philosophorum quidem est alia vivendi ratio, alia vero oratorum, alia autem luctatorum : ita est generosa dispositio voluntati honestatis studiosae conveniens, quae accedit cx Christi paedagogia ; et quae hac vi imbuta sunt, honestate praestant, incessus et accubitus, nutritio et somnus, cubitusque et victus, et reliqua disciplina. Non est enim nimis intensa ac vehemens eiusmodi Verbi educatio, sed moderata, et quae iusto ac recto tenore consistat.

2, 2, 23, 3. Optimum est autem aqua plurima vinum miscere, 74
et non ipsum tamquam aquam requirere et sic per temulentiam elanguescere ; neque tamquam aquam infundere, prae nimio vini amore ; sunt enim ambo Dei opera, et ea ratione conducit ad sanitatem utriusque mixtura, aquae scilicet et vini ; quoniam ex eo quod est necessarium et eo quod est utile vita consistit. 24, 1. Ei itaque quod est necessarium, nempe aquae plurimae, ex utili etiam aliquid immiscendum est.

2, 2, 31, 3. Ne ad id, quod tibi damnum affert, o amice, festi- 75
naveris; non eripitur tibi potus; tibi datus est, et te exspectat; ne disrumpi festinaveris, ingenti hiatu attrahens; impletur tua sitis, etsi tardius biberis, honeste ac decore te gerens, dum potus, ut decet, per partes dividitur.... 32, 2. Quomodo Dominum bibisse existimatis, quando propter nos homo factus est ? adeone im-

74. CB 1, 170; MG 8, 416 B. 75. CB 1, 175; MG 8, 428 B.

HíTéXaftev oïvou Kai aÙTÔç- Kai yàp ¿tv0pmnoç Kai aÙTÔç- Kai eòXónaév Té tòv oîvov, eimiiv «Aàpere, iríere, toOtó poó ¿cttiv tò aiua», aïpa ttîç dgreXov tòv Aóyov, tòv «Ttepí itoXXwv ¿Kxeópevov eiç dtpeaiv ápapTiwv» [Mt 26, 27 sq], eùtpponùvqç fiyiov dXXqyopeí vfipa. 3. Kai ôti pév aiucpponeív tòv kívovto beí, bt' ¿v èbibaUKt Ttapà Tàç eùwxiaç èbeiie aacpùjç • où *fàp* ft€0ùwv èbibaOKev.

76 *Quae sint verae divitiae.* — 2, 3, 39, 3. Novi bè dKpôtroXiç tt|ç KaKÎaç ó ipiXapfupia evpqTai, qv ó dnôaToXoç «^>iiav àirdvTujv eîvai tiûv KaKwv» (pqaiv • «fjç Tiveç ôpeyôpevoi, dnenXavf|0qaav ttîç mffTewç, Kai èauTOÙç mpiéireipav ôbùvaiç TtoXXaîç» [1 Tim 6, 10]. 4. TTXo0toç bè dpiOTOç f] tiûv èmOupiâiv irevia- Kai f| pefaAocppoaùvq f] dXq0?|ç où tò ¿ni ttXoútuj peyaXocpponeîv, toùtou bè KaTacpponeîv. Tò bè ètri toîç ffKeùeai peyaXauxeîv aìaxpòv Kopibf)- où fàp cnroubdieiv en irepi toótujv irdvu biKaiov, fi Kai è£ dfopàç Tip pouXopévip èJeOTiv ujvrpJacrOai. Zocpia bè oùk djvnTTi vopiapaTi yrilvaj, oùb' èv dyopq, dXX' èv oùpavip mirpaOKeTar Kai -rmrpâoKeTai vopiapaTi biKaitp, Tip Aófui Tip dipédpTip, Tip paaiXiKip xpuoítp-

77 *Quae unguenta Christianum deceant.* — 2, 8, 65, 1. Où yàp 0épiç boXepà eïpaTa Kai xpinpaTa eiç Tqv dXq0etaç irapeiaiévai nôXiv 2. XPÒ ôè Kai pdXa toùç pèv avbpaç toùç nap' fjpîv pq pùptuv, dXXà KaXoKdyaOiaç ôieiv • fuvq bè diroirveÍTUj Xpioroû to0 dXeippaToç toû paaiXiKoO, pi] bianaapdTUJV Kai pùptov • dei bè Tip ffuuippocHJvnç dpppoaitp xP'aMaT' oi)vaXeiqpé<T0u), á'tíui

pudenter ut nos? an non honeste ac temperate? an non considerate? Certo enim scitote, ipse quoque vino usus est; nam ipse quoque homo est. Et vinum benedixit, cum dixit: *Accipite, bibite, hoc est sanguis meus,* sanguis vitis; Verbum enim, quod *pro multis effunditur in remissionem peccatorum,* sanctum laetitiae fluentum allegorico vocat. 3. Et quod sobrium esse oportet eum, qui bibit, ex eo, quod in conviviis docuit, aperte ostendit; neque enim ebrius docuit.

76 2, 3, 39, 3. Nunc autem arx vitii inventa est pecuniae cupiditas, quam apostolus dicit esse *radicem omnium malorum : quam quidam appetentes, a fide aberrarunt, et seipsos confixerunt multis doloribus. 4.* Verae autem divitiae sunt paupertas cupiditatum ; et vera animi magnitudo est, non propter divitias magnos spiritus sumere, sed eas despicere. De supellectile autem et vasis se iactare est perquam turpe; non enim in iis studium suum ponere aequum est, quae volenti licet vel e foro emere. Sapientia autem emi non potest terreno numismate, nec in foro, sed in caelo venditur; et iusto nummo venditur, nempe Logo immortali, regali aureo.

77 2, 8, 65, 1. Nefas est enim dolosa vestimenta et unguenta in civitatem veritatis ingredi ; 2. oportet autem viros in primis apud nos unguenta non olere, sed vitae probitatem ; spiret autem femina Christum, qui est regalis unctio, non unguenta et diapasmata;

76. CB 1, 181 ; MG 8, 437 C. 77. CB 1, 196; MG 8, 472 B.

TtpTtopévq púpqj, Tip TTVtúpan. 3. ToOto «muditi Xpiarôç áv-fipùjtroiç yvujpipoiç eùiubtaç áXtippa, ¿k tûiv oùpavituv auvnOtlç àpwjidrujv tò pùpov. Toútid Kai aÙTÔç Ò Kùpioç auvaXeítpeTai Tip púpip- tbç òià Aafhb pcpnvarar «Aià toûto ?xpiff¿ ae ó Gtôç, ó ôtôç trou, éXaiov àyaXXiàaeujç Ttapà toùç ptrô/ouç «ou- apùpva Kai «naicrr) Kai Kaaia dirò tûiv ipanwv aou» [Ps 44, 9]. 66, 1. 'AXXà yàp pf) XdOujptv, &antp oí fùntç, tò pupa pòtXuTTÓptvoi, T, oí KÓvOapoi (toûtouç fàp ¿rabívip XP10' Oévraç púptp TtXturÇv Xèfouaiv)' Kai toútujv ¿KKpiréov ôXiya tivù tûiv pùpwv raîç yuvaiíív, ôaa pf) Kapiîiat tòv ávbpa.

In somno temperantia. — 2, 9,78, 3. 'Hpîv bè xPI^tíov iìko- 78
XoùÔuuç Tip XÓYip àcptXtî Trj eùvf] Kai Xrrfj, aúpperpov ¿x°úaq tò napnyopoOv- ti Otpoç tir], tò OKtirov ti Kpùoç tir], tò OáXirov.... 5. MáXtara bè Tflç koîti]ç tò paXOaKÒv auppéTpwç df^evurréov • où fàp ík Xuoiv XPH toO otbpaTOç eîvai TtavTtXf| tòv ùtrvov, dXXà dvtaiv. Ató Kai irapaXappdvta6at «pqpt btîv aÙTÒv oùk ètri ¿tçtGupiçi, dXX' ¿tri Tr| tûiv npdStwv dvaitaùXij. 79, 1. 'EneftpTtKtûç oùv dnovuGTaKTéov.... Oùbèv yàp dvbpôç ÔiptXoç Kaétùbovroç, tïiatrep oùbè TeOveiîrroç. 2. Ató noXXdKtç Kai Tfjç vuktôç dveftpTtov Tf]ç koîtiiç, Kai tòv 6eòv €ÙXofr|Tèov • paKÓptoi fàp oí èfpHTOpÔTtç eiç aùróv, atpdç aÙTOÙç dneiKa-iovrtç d'f'féXotç, ouç èypriTÔpouç KaXoOptv. 3. Katìtùbwv bè dvOpujTtoç oùbtiç oùbevôç diioç, oùbèv pâXXov toO pi] Mivtoç.

divina autem semper ungatur pudicitiae unctione, sancto delectata unguento, nempe Spiritu. 3. Hanc suavis odoris unctionem discipulis suis Christus parat, ex aromatibus caelestibus hoc unguentum componens. Hoc autem unguento ipse quoque Dominus ungitur, sicut per David declarat: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae prae participibus tuis. Myrrha et stacte et casia a vestimentis tuis.* 66, 1. Ceterum ne forte sicut vultures unguenta abhorreamus, aut sicut scarabaei (hos enim rosaceo unguento delibutos inori aiunt); pauca quaedam ex his unguentis sunt eligenda feminis, quae viro minime caput gravent.

2,9,78,3. Nobis autem, ut rationi convenit, simplici cubili et 78
frugali utendum est, quod habeat id, quod nos iuvet, moderatum et conveniens: si aestus sit, quod protegat; si sit frigus, quod foveat.... 5. In primis autem cubilis mollities moderate et prout viros decet procuranda est: non oportet enim somnum esse plenam corporis solutionem, sed tantum remissionem. Et ideo eum dico esse assumendum non ad otium et socordiam, sed ad negotiorum et actionum quietem. 79, 1. Ita ergo dormitandum est, ut facile excitemur... . Dormientis enim hominis nullus usus, quemadmodum nec mortui. 2. Quocirca saepe etiam noctu e lecto surgendum est, Deusque est. laudandus: beati enim, qui in ipsum vigilârunt, seipsos assimilantes angelis, quos nos èfprvfópoui;, hoc est vigiles, vocamus. 3. Dormiens autem homo nullus ullius est pretii, non magis quam qui non vivit.

78. CB 1, 205; MG 8, 492 C.

79 2, 9, 81, 4. ’Hv oûv tú aína -rflç iroXXf)ç eiç urrvov Ttepi-KÔtrrujpev Kaiacpopaç, vpcpaXiujTepov KOipnOnabpeOa• où yàp xpi| navvùxiov eubeiv toùç ëvoiKov ëxovïaç tòv Abyov, tôv ¿ipnyopov.

80 *Christianus solus vere dives.* — 3, 6, 35, 2. ’AXX’ <l>ç éoixev, rà trXeiovoç áíia xeicnipévoç, trXoùatoç tûv pôvoç èXeXf|0et. TToXXoO bè dîia où XiOoç, oùk apYupoç, oùk éaOriç, où kôXXoç awpcrroç, dXX’ í) àperrr 6ç èan Aôfoç bià toO TTaibayaj-foO napabtbôpevoç eiç doxqffiv. 3. Aôyoç ofrroç ô tî/v Tpucpqv èiopvùpevoç, ri)v be aÙTOuppav biÚKOvov irapaKaXœv, Kai tí|v eÙTéXeiav èfupvwv, atutppoffûvnç tîjv èffovov. «Aúpete irat-beíav, tpqai, Kai pi) úpfúpiov, Kai fvixioiv bnèp xPua'0V be-boKiopapévov• KpeiffGiuv fàp ao<pia XiOwv iroXuTeXwv nftv bè Ttpiov oùk d£tov aÙTf|ç ¿an» [Prv 8, lOsq]. Kai ttùXiv «’Epè Kapmieaùai ùirèp xpuotov, Kai XíOov xipiov, Kai dp-pupow tà fàp èpà lewripara xpeirruj àpfvpiou ¿kXcktoO» [ib. 19]. 4. Ei bè Kai bieXeîv XPÔ> nXoùaioç pèv b noXuKrqpujv t<mu, XPuff'lP oeoaTpévoç, KaOanep cpaoKtbXiov èbi>utaupévov• eùoxnpwv bè b bÎKatoç, ènei eboxnpoabvn tù£iç è<rnv- èv Tip béovTi oxnPa-Tiopûj TOpi tùç bioïKiiaeiç Kai tùç èmbôoetç pepexpr|pévr|. 5. «Eiai fàp oi cnreipovTeç, Kai irXeiova auvaxovreç» [Prv 11, 24], Ttepi iî>v ■fèfpaTtTai' «’EoKÔpmffev, ébwKe toîç TtévrpTiw f] biKato-aùvq aÙTOÙ pèvei eiç rbv aiâiva» [ps 111, 9]. "Qare oùx b éxwv Kai (puXdrrwv, dXX’ b petabibouç TtXoùatoç- Kai f) peTÙboaiç

79 2, 9, 81, 4. Si ergo causas, quae ad multum ac profundum somnum nos impellunt, praeciderimus, magis sobrie dormiemus: non enim oportet eos, qui inhabitantem et vigilantem intus habent Logon, tota nocte dormire.

80 3, 6, 35, 2. Ceterum, ut videtur, non satis animadvertimus, quod sit is solus dives, qui quae sunt pretiosissima possidet. Magni autem pretii sunt non gemma, non argentum, non vestis, non corporis pulchritudo, sed virtus. 3. Ea est autem Logos traditus per Paedagogum ad exercitationem. Hic est Logos, qui abiurai delicias, et eam, quae per se fit, operationem in ministerium evocat, laudatque frugalitatem, temperantiae filiam : *Accipite,* inquit, *disciplinam, et non argentum, et cognitionem super aurum probatum ; melior est enim sapientia lapidibus pretiosis ; quidquid est autem pretiosum, nequaquam est ea dignum.* Et rursus: *Colligite me super aurùm, et lapidem pretiosum, et argentum; germina enim mea meliora sunt argento electo.* 4. Quod si etiam distinguere oporteat, sit quidem dives, qui multa possidet, auro onustus, ut sordidum marsupium; at qui iustus est, est et decorus; decorum enim est ordo ; quemadmodum autem oportet et decorum est, in administrandis bonis suis et distribuendis moderatus. 5. *Sunt enim qui seminant, et plura colligunt,* de quibus scriptum est: *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in saeculum saeculi.* , Quare non qui habet et servat, sed qui impertit, est dives ; et impertitio ac

79. CB 1, 207; MG 8, 496 B. 80. CB 1, 256; MG 8, 605 A.

tòv paxdpiov, oùx ô KTflatç beÍKVuar Kapnôç bè ipuxòS tô tòyerdboTov. 36, 1. 'Ev <puxf| dpa tô rrXoùaiov. Kai pôv tô pèv àfaGà ?<rrw pôvoiç kti)t0 toîç dfaôoîç- dyaOoi bè oí Xpicmavoi.

3, 7, 37, 2. 'AXXoTpidrraTov bè rflç 0e(aç cpùoajuç ô cpiXribovia• 81
bpoiwç gèv oiTeîaOai toîç <rrpou0oîç, ôpoiujç bè toîç ùcrt Kai toîç TpaTOiç ôxeûtiv. Tô fàp Tqv f|bovr)v vopiZèiv dyaôôv, dnetpo-KaXiaç èff-ri TeXeiaç. «PiXonXoïrria bè ¿£í<rn]ffi Trjç ôpôf|ç biaiTqç tôv dv0puntov, drepu0pi$v npôç tô aiaxpà dvaireiOouoa• èàv póvov ?xn bùvapiv, KaOdnep 0qpiov, to0 cpaftîv itavToband, Kai meîv tboaÙTiuç, Kai dtppobtaiutv nôaav ndvTUjç napéxeiv irXn<jpovr|v ' 3. btà to0to anaviaÎTOTa «tî)v paaiXeiav to0 Oeoû* (Mc 10, 24] KÀnpovopeî. TToO toîvuv tô ToaaÛTa napaOKeudiovTat ôipa, F| îva p(av nXnpibfftuat *jaorépa* ; Tô dKaOapTov Tf]ç yaaTpt-pap-fiaç oi Konpwveç éX¿Yxoua'v› ^iç oDç dnormjouatv î|ptî>v ai 'fatrrépeç tôç baiTÔç tù Xdtpava. 4. TToO bè toùç oivoxôouç toùç ToooÔTOuç cnjvafdpoucn, ptâ kùXiki nXqa0f]vat buvdpevot; ▪noO bè Ttîtv èo0r|TU)v tùç ki^wtouç ; Ta xpucria bè iroO ; Kai Tà KÔapia noO; AamobÛTatç bè aÙTà Kai KaKOÙpTOiç TtapaoKtud-iovTai, Kai toîç Xixvoiç ôcpÔaXpoîç. «'EXfeqpoffûvai bè Kai maraç pr) ¿KXevnéTwaáv ae» [Prv 3, 3], <pr)Oiv f] Tpacpr). 38,1. 'IboO yoOv Kai tôv ©eapÎTnv 'HXiav KaXôv ímóberfpa tÔç eÙTeXetaç ?x°Pev› ôte èKaSidèv intô tôv bdpvov, Kai ô d-ffeXoç aÙTtîj Kopilet Tpocpdç-

communicatio, non autem possessio, beatum reddit; animae autem fructus est benigna communicatio. 36, 1. Divitiae ergo sunt in anima. lam vero bona possideri solum possunt a bonis; boni autem Christiani.

3, 7, 37, *2. A* divina autem vita nihil tam alienum est quam 81
voluptatis studium: utpote qua similiter quis vescitur ac passeres; coit autem similiter ut hirci et sues. Voluptatem enim bonum ex-istimare eius est, qui plane quid honestum sit ignorat. Porro autem nimia divitiarum cupiditas hominem a recta vitae ratione dimovet, ut in turpia sine pudore feratur, si modo ei, sicut ferae, copia sit quibusvis vesci, et quaelibet similiter bibere, et in rebus venereis suam quacumque ratione libidinem explere; 3. ideo raris-sime *regni Dei* fit heres. Quorsum ergo tot parantur obsonia? annon ut unum ventrem impleant? Quam res sit immunda inglu-vies, argutlnt sterquilinia, in quae ventres nostri exspuunt reliquias convivii. 4. Quorsum autem tot pocillatores congregant, cum calice uno possint impleri ? quorsum autem vestium arcas ? quorsum vasa aurea et quorsum ornamenta? Compilatoribus et sceleratis hominibus haec parantur, et oculis qui satiari nequeunt. *Eleemosynae autem rt fides,* inquit Scriptura, *te non deserant.* 38, 1. Ecce igitur Eliam quoque Thesbitem habemus pulchrum exemplum frugalitatis, cum sedit sub rhamno, et angelus ei affert alimentum: *Erat subcinericius (tanis hordeaceus, et amphora aquae.* Eiusmodi prandium ád eum

81. CB 1, 268; MG 8, 608 B.

«'EyKputpiaç KpiOtvoç f'iv, Kai KaqtàKqç ûbaTOç» (8 Rg 19, 6]. ToioOtov dpiOTOv aÙTip Kùptoç &rqit|»€v. 2. 'Hpîv àpa dvd-pai rrpôç àXf]0£iav óbomopoOffiv eùZxijvoiç fÉvéaôai. «Mí) patrràl£T£ ■fáp, eÏTtev b Kùptoç, paXXávTtov, pi) mipav, pt]bè ùttóbiipa» [Le 10, 4], TOÜTéOTt* Mi) TtXoÛTOV KTr]ffT]a0£, tòv èv [îaXXavTÎiu póvov tìriaauptiópevov • g?] Tàç ànoOqKaç uXripwffnTe Tàç ibiaç, ifoç èv irripa irapaTiSégevot tòv cntópov, àXXà Kai toîç beopévotç KOtvujvr|ffaT£ • pi) imoiiiyia Kai oiKtTaç noXuirpaypoveiTe, oîtiveç înrobripaTa Tf|ç nopeiaç tûiv nXouaiiuv, dxôocpopoOvTeç dXXq-yopiKujç eípqvrat. 3. 'Ano^nrreov oùv twv ok€uujv tô KXf)0oç, Kai Tà àpfupà, Kai Tà xpucrâ ¿KmíipaTa, Kai tòv òxXov tújv oîk€T(jùv • KaXàç Kai aepvàç napà toO TTaibayacfoO auvonaboùç, aÔTOUpyiav Kai tÙTéXeiav TiapaXapôvTaç. Kai bf) pabicrréov eùappôaTwç tû› Aôftp • kSv yuvr) tôi irapíj Kai Tètcva, oùk àx0oç èativ ó oîkoç, cruvemOTéaOai pa0àiv ôbonrôpip tftbtppovi. 39, 1' jÉTaXTéov bè Kai tt)v tpiXavbpov yuvaÍKa, Tàvbpi irapa-TtXnaiwç, ôbomopiKûiç. KaXôv écpôbiov Tflç eiç oùpavoùç nopeiaç, eÙTéXetav èmcpepopévouç gtqi <JepvÔTr|Tt aiiicppovi. MèTpov bè, KaOcurep ó ,-rroùç toO imobt'ipaTOç, oütujç Kai Tr)ç KTf)ffetuç êKàoTou tô oâipa. Tò bri nepirróv, fi bf) qtaoi KÓffpia Kai Tà énmXa Ttuv ttXouoìujv, áx®°? ètrriv, où KÔapoç, toO (TiÎjpaTOÇ. 2. Xpr) bè tòv àvapaivetv piaiópevov dç toùç oùpavoùç KaXr)v PaKTripiav, tòv eùepfeoiav, rrepicpèpetv • Kai toîç OXtpopévorç peTaòebujKÓTa, tî[ç dXr]0oûç àvanaùoewç peTaXappàveiv. 'Opo-Xoyeî -fàp f| Tpacpn, «tbç àpa XÙTpov èoriv àvbpôç vpuxiiç ó ïbioç itXoOtoç» [Prv 18, 8], TouTécmv, èàv nXouTíj, peTabóoer

misit Dominus. 2. Proficiscentes ergo nos ad veritatem accinctos esse oportet. *Ne portetis,* inquit Dominus, *crumenam, non peram, neque calceamentum,* hoc est: Ne possideatis divitias, quae solum in crumena reconduntur; ne vestra'implete horrea, tamquam sementem in pera deponentes, sed iis etiam, qui egent, impertite; ne de iumentis et famulis sitis nimium solliciti, quae, cum onera portent, calcei divitum in itinere allegorico dicuntur. 3. Abicienda est ergo vasorum multitudo, et pocula aurea et argentea, et famulorum turba; et pulchrae venerandaeque pedissequae a Paedagogo accipiendae, qui dat nobis, ut per nos operari et parvo contenti esse possimus, Iam vero ita incedendum est, ut convenienter Logo ingrediamur; et si cui adsit uxor et filii, domus nequaquam est onus, quae cum prudenti viatore migrare didicerit. 39, 1. Uxor quoque, quae virum diligit, est componenda, similiter ac maritus, ut ad iter parata sit. Pulchrum est viaticum vitae, quae ducit ad caelum, si frugalitatem una cum honesta gravitate iungamus. Mensura autem, sicut pes calcei, ita etiam uniuscuiusque possessionis est corpus. Quod autem superabundat, qualia dicunt ornamenta et supellex divitum, oneri sunt, non ornatui corporis. 2. Oportet autem vi in caelos conscendere, et pulchrum baculum, beneficentiam scilicet, circumferre, et iis, qui affliguntur, elargiendo, veram quietem percipere. Fatetur enim Scriptura, *animae re-*

<iiu0f|ffÉTai. 3. KctOcmep yap tújv cppeÓTiuv, òffa TtéqjUKi fJpùetv, ditavTXoùpeva, eiç tò àpxaìov dvambùei pèrpov • oîjtidç f| perdbofftç, d^aOp tpiXavOpunriaç ùirdpxouffa nr)pi, KotvujvoOffa toîç bnpújfft to0 ttoto0, auierat trdXiv Kai mpnXaTai- ôv Tpónov ¿tri toùç 0qXaIopévouç, f| Kai pbaXXogévouç paffTOÙç, ón(i¡)eív tíuj0e tò ydXa.

Stromata, 208/11.

Perfectio Christiani. — L. 2, c. 19, n. 97, 1. Oûtoç ¿ffTiv ó kot' eÍKÓva Kai ópoíujffiv ó fvujffriKÔç, ò pipoôpevoç tòv Gtòv Ka0' ôffov olóv Te, pqbèv TrapaXiTiwv tújv eiç Tpv ¿vbexopévqv ópoíujffiv • èfKpaTeuôpevoç, úrtopévujv, btKaiujç fiioùç, |3affiXeúu)v tújv traOújv, perabibouç iLv ?xei. ofôç T£ èffTlv eùepfeTÛJv Kai Xófip Kai épTui. 82

Beatitudo ex similitudine Dei. — 2, 19, 100, 3. TIXaTtjuv bè ò tpiXôffocpoç, eùbaipoviav TéXoç TiOépevoç, ópoíujffiv OetÎJ cpqatv aÙTÎ|v elvat Kara tò òuvaTÓv.... 4. <t>r¡ffi fàp ò vôpoç • «'Chriffuj Kuptou to0 OeoO úpújv iropeiieffOe, Kai Tàç èvToXaç pou tpuXafere» [Dt 13, 4]. Tf]v pèv yàp èiopoiuiffiv ô vôpoç dKoXou0tav óvopáíec f) bè ToiaÚTti ÔKoXouOia Karà bùvapiv ¿Sopoioî. «rivedile», tprjffiv ó Kùptoç, «èXeiipoveç Kai oiKTÎpponeç, djç ó TTatfip ÓpÚJV Ó OÙpdvtOÇ OÍKTÍppujV ¿ffTÍV» [Le 6, 86]. 83

Perfectus gnosticus. — 2, 20, 104, 1. MapTupqffet vÚKTtup, papTupqffet pe0' íipépav ¿v Xófcu, ¿v píqj, év Tpómp papTupfjffei. ZùvoiKOç èv tú) Kupíqj, ôapiffTiiç Te Kai ffuvéffTioç Karà tò trveOpa 84

demptionis pretium esse proprieis divitias, hoc est, si ditescat, salvus erit per elargitionem. 3. Quemadmodum enim quicumque putei scaturiunt, exhausti in pristinam mensuram revertuntur: ita ctiam„elargitio, quae est bonus fons benignitatis, potum sitientibus communicans, rursus augetur et repletur: quemadmodum ad ubera, quae suguntur, vel etiam mulgentur, solet lac confluere.

2, 19, 97, 1. Hic est, qui ad imaginem et similitudinem Dei est gnosticus, qui Deum imitatur quoad eius fleri potest, nihil praetermittens eorum, quae faciunt ad conciliandum, quatenus fieri potest, similitudinem, continens, sustinens, iuste vivens, imperans animi perturbationibus, ea, quae habet, impertiens, pro viribus benefaciens et verbo et opere. 82

2,19,100,3. Plato autem philosophus finem ponens beatitudinem, dicit eam esse Deo assimilationem, quoad fieri potest.... 4. Dicit enim lex: *Post Dominum Deum vestrum ambulate, et mandata mea servate.* Assimilationem enim lex nominat consectationem; talis autem consectatio, quoad fieri potest, assimilât. *Estote,* inquit Dominus, *misericordes, sicut Pater vester caelestis misericors est.* 83

2, 20, 104, 1. Noctu erit martyr, interdiu martyr; in sermone, in vita, in moribus erit martyr. Cum Domino cohabitans, eoque familia- 84

82. CB 2 (ed. Stahlin, 1906), 166; MG 8, 1040 B.
83. CB 2, 167; MG 8, 1044 B. 84. CB 2, 169; MG 8, 1048 D.

òtagéver KaOapôç pèv tîiv aapKa, KaÔapôç bè tî]v Kapbiav flYiaapèvoç tòv Xôfov • 3. «'O KÔapoç toútuj, tpqaív, ¿araúpurrai, Kai aÙTÔç t ‹Î› KÓcrpip» [Gai 6,14]. Oûtoç, tòv trraupòv toO lu»Tf]poç ntptcpéptuv, tirerai Kupitp per' ixvtov, &‹rte Oeoîo [et Homer., Od. 6, 198], ¿¡Ttoç áfíwv yevôpevoç. 105, 1. ndaqç toîvvv àperfiç pepvqpévoç ó Oeîoç vôpoç, dXeícpei paXiora tòv dvOpamov ètri tt]v èfKpaTeiav, ôepéXtov àpeTiîiv KaTaTiQépevoç Taúrqv • Kai bf] irponatbeùei fipSç eîç tí]v nepiirotnaiv Tf|ç éfKpaTeiaç, dirò tûç tiîiv Idiuiv xpnoeuiç dnayopeijaiv peTaXappdveiv tiîiv boa cpúcrei Ttiova, KaOdnep tô tiîiv auûiv févoç, eùoapKÔTaTov TUfxàvov. TpiKpqTiiîiat fàp f| TOiaiiTT] Xpf|CHç xopHTÉtTai.

85 *Continentia.* — 3, 1, 4, 1. 'Epcpareta toîvuv awpaToç úirep-oipia, KOTà Tr/v itpôç Oeòv àpoXo^iav où póvov fàp rapì Tà dcppobiaia, dXXà Kai irepì tò tiXXa, 8 èmOupeî f] ipuxn KaKiîiç, oùk dpKOupévri toîç dvafKaioiç, f) èfKpdTeia dvaaTpécpeTai. 2. 'Etra bè Kai rrepi tîjv fXwaaav, Kai rrepi TÎ|V KTtjaiv, Kai rrepi Tqv XP^aiv› Ka' TreP^ TÙV èmOupiav èfKpdTeia. Où bibdOKei b' auTr) aujcppoveîv póvov, f¡ ye rrapéxet auiqipoaùvqv fjpîv, bùvapiç oùoa Kai 0eia xaptç. 3. Tiva oùv toîç fiperéporç boKeî rrepi toO rrpOKeipévou, XeKTéov. 'Hpeîç eùvouxiav pév, Kai oîç toOto be-bdipHTai urtò OeoO paKapiiopev.

86 4, 22, 137, 3. Toioùtoiç naiv ó Kùptoç Xépr «TiveoOe diç ò ÎTaTÎip ùpûiv TéXetoç» [Mt 5, 48]. Toùïtp TéOvqKev f| crápi:- Zjj bè aÙTÔç pôvoç, drpiepu'iaaç tòv Taqiov eiç vaòv fifiov Kupiip, tîiv

riter utenç, in spiritu permanet; mundus quidem carne, mundus autem corde; sanctificatus sermone. 3. *Mundus,* inquit, *ei crucifixus est, et ipse mundo.* Is crucem Servatoris circumferens, Domini sequitur vestigia, tamquam Dei, effectus sanctus sanctorum. 105,1. Omnis ergo virtutis cum meminerit lex divina, hominem maxime exercet ad continentiam, eam statuens fundamentum virtutum ; atque adeo nos praeerudit ad continentiam acquirendam, ex usu animan-tium, iis vesci prohibens, quae sunt natura pinguia, quemadmodum genus suum, quod camis habet plurimum. Delicatis enim ac luxu-riosis suppeditatur talis usus.

85 3, 1, 4, 1. Est ergo continentia corporis despicientia secundum confessionem in Deum ; non solum enim in rebus venereis, sed etiam in aliis, quae anima perperam concupiscit, non contenta necessariis, versatur continentia. 2. Est autem et in lingua, et in acquirendo, et in utendo, et in concupiscendo continentia. Non docet autem ea solummodo esse temperantes, siquidem praebet nobis temperantiam, ut quae sit divina potestas et gratia. 3. Dicendum est ergo, quidnam nostris videatur de eo, quod est propositum. Nos quidem castitatem, et eos, quibus hoc a Deo datum est, bea-tos dicimus.

86 4, 22, 137, 3. lis, qui sunt eiusmodi, dicit Dominus: *Estote sicut Pater vester perfectus.* Ei caro est mo-tua, vivit autem ipse

86. CB 2, 197; MG 8, 1104 B. 86. CB 2, 309; MG 8, 1348 B.

naXatàv ánapTr|TiKf|v q/uxú* èmaTpéipaç npôç Geóv. 138, 1. Oùk èyKpaTÎiç outoç fa, ¿XX' ¿V f¿T0V£V ¿naSeiaç, axñPa 6eîov éTttvbùffaaOai ¿vapévuiv.

Perfectio a carnalibus abstrahere debet. — 5,11,67,1. Quería 87
bè fi Ttù Quìi òéktì] aàipaTÔç Te Kai tiîiv toútou naOiîiv dpera-vôqTOÇ xilJPl<JMÔÇ' A dXr|0èiç Tip ôvti Oeoaèfkta auTq. 2. Kai prjTi eÎKÔTiuç peXéTri SavaTOu biaTOÛTO eipqTai Tip ZujKpÓTei f| ipiXoaoqpía; 'O yàp pf|T€ TÍ|v óipiv napaïiOépevoç èv túj bia-vocîoOat, pf|Te tivù tiîiv dXXuiv aìaOqffeuiv ècpeXKÔptvoç, dXX' aÙTiîi Kaôapip Tip vip toîç npdfpacnv èvTu-fxdvwv, t?]v <iXr|Oft epiXooot piav pèTiicnv. 3. ToOto dpa poûXeTai Kai Tip TTu9aTÓp<¡t ri Tflç nevTaeTÎaç amimi, f^v toîç Tvtupigoiç nape-ffuiâ, ibç bri dTrocrTpacpévTÉÇ tiîiv aia9r|Ttîiv, ipiXip Tip vip tò Geîov ènoTrreùoiev.

Gnostici veri mens. — 6, 9, 71, 4. Oùbè yàp èv betvoîç tí- 88
verat, pqbèv beivòv ùïoùpevoç tiîiv èv Tip pipi, oùbè drroaTf¡ffa(ti Kai toútou aÙTÒv Tfjç rrpôç Geôv dyarni? bùvaïar oùbè eùOupiaç xpeia èffTÎv • oùt€ yàp eîç Xùmiv èpirórret, navra KaXiîiç fivecrôai neneiapévoç • oùbè pqv OupoÛTai • oùbè ydp èariv ôti <TUTKivf|<rei aÙTÒv npôç Ôupôv, dTaniîivra dei tòv Geóv, Kai npôç ToùTip póvui ôXov TeTpappévov, Kai bià toûto prçbèv tiîiv ktkt-pÓTuiv to0 GeoO pepiariKÔTa. 5. 'AXX' oùbè iqXoî- oùbè yàp èvbeî ti aÙTip npôç èSopoioJUiv tui KaXip Kai dyaOtp eîvai • oùbè dpa qnXeî Ttva Tqv koiv?)v Taùtqv tpiXiav, dXX' dyarrijl tòv ktíothv

solus, ut qui sepulcrum in sanctum templum Domino consecraverit, veteri peccatis obnoxia anima ad Deum conversa. 138, 1. Is non est amplius continens, sed ad habitum pervenit impatibilitatis, ut divinam formam induat exspectans.

5, 11, 67, 1. Sacrificium autem Deo acceptum est corporis et 87
eius affectionum numquam paenitenda separatio; is est verus revera Dei cultus. 2. Annon autem propterea merito dicta est a Socrate philosophia mortis meditatio? Qui enim neque visum adducit in cogitando, neque aliquem trahit ex aliis sensibus, sed ipsa pura mente se rebus applicat, is veram persequitur philosophiam. 3. Hoc sibi vult etiam Pythagorae quinque annorum silentium, quod praecipit discipulis, ut scilicet, aversi a rebus sensibilibus, nuda mente Deum contemplarentur.

6, 9, 71, 4. Neque enim versatur in rebus gravibus et molestis, 88
cum ex iis quae sunt in vita, nihil grave molestumve existimet, neque potest eum aliquid huiusmodi abducere a Dei caritate ; neque tranquillitate animi opus habet, neque enim in dolorem incidit animive angorem, cum persuasum habeat omnia recte fieri ; neque irascitur, neque est enim quod eum ad iram moveat, cum semper Deum diligat, et ad hoc solum totus sit conversus, et ideo ex Dei creaturis nullam habet odio. 5. Sed neque aemulatur, nihil enim ci deest ad assimilationem, quo sit bonus et honestus. Sed neque amat aliquem communi hac amicitia, sed creatorem diligit per

87. CB 2, 370; MG 9, 101 B. 88. CB 2, 467; MG 9, 293 A.

btù T(Î)V KTiapáTutv. 72, 1. Out' oùv èmOupic/ Kai ópéiet rivi tttpnrhrrei, oÙTt èvberiç ètra k«tó tí ïf|v qmxñv tujv àXXrnv tivôç, auvwv fibn bf dyaTniç Tip épaOTÙ), ili bf) tpKtiunai kotò tt)v aïpeaiv, Kai tí) è? àffKÙaeuuç è£a, toútw npoaexéœripov auvef-'fííwv, paxâptoç (jùv bià tî|v twv dfaGwv trtpiouaiav. °Q<rrt ?v€kó ye toùtujv èEopoioùaGai fhàftTai Tip bibatiKàXip tiç dtrâ-Geiav.

89 *Gnostici caritas.* — 6, 9, 73, 3. 'AXX' oùk ïoaaiv, ùjç èoiKtv, outoi tò Ôtîov Tflç àfdTniç- où fàp éoriv ën ôpeStç toO dya-môvTOÇ f) dfdTOT OTepKTiKq bè oÎKtiujaiç, eiç rqv èvoipia tt^ç TnOTtujç dTroKaTtarriKVîa tòv tvujchtkóv, xpóvou Kai tóitou pi) irpoabeópevov. 4. 'O b' èv oîç ètrrai bi' œfàrrriç fibn 'ftvôpevoç, tt)v ¿Xiriba trpoeiXr)<pù>ç bià rflç Tviwaeujç, oùbè ôpéftTai tivoç, ?Xœv, <bç oîôv T€, aÙTÒ TÒ ÔptKTÔV. 5. Eîkôtujç toîvuv èv Tf| pi<^ ë£ei pévei tt) dperapôXuj, yvwotikujç dYaniîiv oùb' dpa Zj)X(Jbati èiopoioOfivai toîç KaXoîç tîvai bi| dyanriç éxwv toO kôXXouç. 6. ©apaouç Tt Kai èmGupiaç tîç Îti toùtui XP^ia, tt)v ¿K Tfjç d'fàrrriç oiKtiwcnv Ttpôç tòv dnaOrj ©tòv dtrtiXqcpoTi, Kai bià Tfjç dTdmriç èauTÔv eiç toùç tpiXouç è'rfe'fpatpÔTt; 74, 1. 'Eiaiperéov dpa tòv 'fvujcrriKÒv fjpîv Kai TtXeiov dirò navTÔç ipijxiKoO rtaGouç• f) pèv yàp Yvwaiç ouvdffKqatv, f) auv-dOKrifftÇ bè ë£iv rj bidGtffiv• i) KaTdffTaoiç bè t) Toidbe dndGeiav

creaturas. 72, 1. Neque ergo in cupiditatem aliquam incidit aut appetitionem, neque quoad animam alterius cuiusvis rei indiget, cum iam per caritatem versetur cum dilecto, cui quidem iam est familiariter coniunctus per electionem, et per habitum qui procedit ab exercitatione, ei appropinquat continentius, et est beatus propter bonorum abundantiam. Quamobrem his de causis maxima vi contendit in hoc assimilar! Domino ipsi, ut nullas admittat passiones.

89 6,9,73,3. Sed hi, ut videtur, nesciunt divinitatem caritatis; non est enim utique caritas eius qui diligit appetitio, sed est benevola coniunctio, in unitatem fidei restituens eum qui est gnosticus, loco et tempore minime indigentem. 4. Qui autem per caritatem iam versatur in iis in quibus est futurus, ut qui spem perceperit per cognitionem, nihil expetit, ut qui, quoad fieri potest, habeat quod est expetendum. 5. Merito ergo manet in uno immutabili habitu, diligens gnostice. Neque ergo vehementi ardebit studio, ut assimiletur pulchris, cum habeat per caritatem ipsam pulchritudinem. 6. Audacia aufem et cupiditate quid ei adhuc est opus, qui cum Deo nullis passionibus obnoxio coniunctionem acceperit per caritatem, et per eam se in eius amicorum numerum adscripserit? 74, 1. Is ergo qui gnosticus et perfectus, eximendus est a quavis animae affectione ac perturbatione; cognitio enim efficit exercitationem, exercitatio autem habitum vel dispositionem; eiusmodi autem constitutio efficit, ut quis sit passionibus immunis, non solum

89. CB 2, 468; MG 9, 293 C.

épfá&Tai, où peTpioTtáOítav • dmáOeiav bè KapitoÛTai TtavTtX?]ç Tf|ç èmOupiaç èKKOirr). 2. 'AXX' oùbè ¿Keívujv-Twv OpukXoupévujv dfaQwv, TOtnécm tûjv irapaKtipévujv toîç iráGeaiv TtaOriTiKtîiv àfaôtûv, ptTaXappávei ô fvujOTiKÔç- oîov eùcppoaùvqç kéfio (f'irtç TOpÓKeiTai Tfj ílbovrj) Kai KaTncpeiaç (aürri fàp tí} Xùiti] itapèltUKTat) Kai eùkapeiaç (ÙTOOTaXKe fàp Tip opópuj), àXX' oùbè GupoO (ttapà t?)v ôpff)v oùtoç TêTaKTat), 75, 1. kôv kèftuai Tiveç pHKfT' eîvai toOto kokoi, àXX' dyaOá' àbùvaTov fàp, tòv dirai TtXeiojOévTa bi' àfàirriç, Kai TÎ)v àirXripurrov tî|ç Oeou-piaç tùrppooùvriv àïbiwç Kai dKopéorajç èOTiujpevov, ètri toîç ptKpoîç Kai xapai^ÎXorç ?ti Tépireaôai; 2. Tiç fàp ímoXeÍTCTai îti TOÙTqj eùkofoç aÌTÌa ètri tò KoapiKà iraXtvbpopeîv dfaGâ, Tip «tò dirpáaiTOV» (1 Tim 6, 16] áireikqcpÓTi <ptî)ç; KSv pqbéiruj kotò tòv xpóvov Kai tòv tóttov, dXX' ¿Kcivrç ye tt| tvujotikí] àfórnj, bi* fjv Kai f| Kkqpovopía Kai f) iravTeXùç èiterai diroKaTá-<rraatç, fkfiaioOvToç bi* èpfmv toO piaOanobÓTOv, ô bid toO èXéoOai -fvujGTiKâiç, btà Tflç dyàirriç rpOdoaç npoeíXncpev ó TvaiffTiKÔç; 3. "H fàp où%i d-rrobrpiwv ttpôç tòv Kùptov bi' àfà-irr]v tÎ)v irpôç aÙTÔv, kSv tò OKfjvoç aÙTOÛ èiri ff|ç 0eujpf)Tai, èauTÔv pèv oùk èiœ-fei toO piou (où fàp èiriT^Tpairrat aÙTtp)' è£f|faf€ bè tt)v 'pux'lv tû)v itaOûjv (aufKextiipqTai fàp aÙTÛj)' Irj Tt aù veKpdioaç tôç èmGupiaç, Kai oùkéti aufXPÛTai tû) (Jibpan• póvov bè aÙTtp èimpérai xpfld0«t toîç àvafKaiotç, ïva pi| TTjv aiîiav Tfjç biaAùoeujç irapdaxi;

ut iis modum imponat; immunitatem autem a passionibus acquirit perfecta amputatio cupiditatis. 2. Sed nec eorum quae vulgo iactantur bonorum, hoc est patibulum bonorum quae propinqua sunt passionibus, est particeps gnosticus: ut, exempli causa, laetitiae (quae adiuncta est voluptati), et maestitiae (ipsa enim adiuncta est dolori), et cautionis (subicitur enim metui), sed nec excandescentiae (collocata est enim prope iram), 75, 1. etiamsi quidam dicant, ea iam non, esse amplius mala, sed bona; fieri enim non potest, ut qui iam semel est consummatus per caritatem, et inexplebilem contemplationis delectationem aeterne et» insatiabiliter percipit ea-que fruitur, parvis et humilibus quibusdam et abiectis delectetur? 2. Quae enim iusta ei amplius restat causa, cur ad bona mundana revertatur, qui eam acceperit *lucem ad guani non patet aditus?* Etsi nondum tempore et loco, at illa quidem certe gnostica caritate, propter quam sequitur hereditas perfectaque restitutio, dum is qui rrtercedem solvit, id per opera praestat, quod electione gnostica, per caritatem prius accepit gnosticus? 3. Annon enim peregrinans apud Dominum per suam in eum caritatem, etiamsi in terra cer natur eius tabernaculum, seipsum quidem a vita non educit (non est enim ei permissum), sed animam' abducit a passionibus (est enim hoc ei concessum), vivit etiam cupiditatibus suis morte affectis, et corpore non amplius utitur, sed solum ei permittit uti necessariis, ne ei praebeat causam dissolutionis?

90 *Vita militia.* — 7, 3, 20, 3. OOtôç é<mv oûtoç ó dOXq-rñ? dXqGiûç, ò èv tû) pefaXui trrabitp Tip KaXtp KÓapip tt|v dXr|0iví|v vîkî)v KOtTà návTuiv trrecpavoùpevoç tû›v Tta0ûùv. 4. "O te yap d'fwvoOéTrjç ó îtavjoKpâTujp 6eôç• ô te fJpaftevriiç ô povofEvnç Yiôç toO Oeo0• 0E<rrai bè dyyeXoi Kai 0eoî• Kai tò trafKpáTiov tò náppaxov «où npôç aipa Kai aápKa» [Eph 6, 12], dXXà tùç bià aapKwv èvepfoùoaç TtvEupayiKàç êSouoiaç èpmxéwv rraGûiv. 5. Toùtujv TrepiYivôpEvoç Tiûv pEfàÀujv àvTaYwviapôtTujv, Kai oîov d0Xouç Tivàç toO neipâiovTOÇ èTtapTÛiVTOÇ KaTafuuviaâpevoç, èKpÓTqcre Tfiç àOavaaiaç.

91 *Oratio gnostici.* — 7, 7, 35, 1. Eèpeiv bè beîv èfKeXEUÔpeGa Kai TipÇv tòv aÙTÓv, Kai Aótov ZwTf]pà te aÙTÒv Kai ÓT^póva EÎvai TTEiff0évTEÇ, Kai bi' aÙToO tòv fiaTépa, oùk èv éiaipÉTOiç /piépaiç, tïiGHEp àXXoi Tivéç, dXXà tnjvexûç tòv ôXov piov toÛto npaTTOVTEÇ, Kai kotù návTa Tpónov. 2. 'ApéXet tò févoç tò ¿kXektov «'Etrrâiaç Tf]ç f)pèpaç qvead dot» [ps 118, 164], <pr)<ri, kot' èvToXôv biKatoùgEvov. 3. "O0ev oùte ibpiapévov tóttov, oùbè èiaipsTov ÍEpóv, oùbè prjv êopTaç Tivàç Kai fipépaç ártoTETaf-pèvaç, dXXà tòv navra fitov ó yvujotikôç èv iravri TÓrap, Kdv Ka0' èauTÔv pôvoç wv Tuyxàvt], Kai ônou Tivàç fiv twv ôpoituç irEIUOTEUKÓTlUV ?Xil> TIM|? TÒV 0EÓV, TOUTéOTIV X"plV ÔpoXofEÎ Tf]ç TvdjffEUUÇ Tfjç TtoXrreiaç.

92 7, 7, 43, 4. 'O0ev tùç rroXucpùjvouç yXiboffaç oùk àvapévei ô 6eôç, Ka0áirsp oí napà dvGpumuv èppqveîç, dXX' àîtaiaTrXûiç

90 7, 3, 20, 3. Hic est verus athleta, qui in magno stadio, nempe pulchro hoc mundo, coronatur, veram assecutus victoriam adversus omnes animi perturbationes. 4. Nam et agonotheta est omnipotens Deus, et qui praemia distribuit est unigenitus Dei Filius; spectatores autem sunt angeli et dii ; variumque et ex omni genere pugnae constans certamen *non esi adversus carnem et sanguinem,* sed adversus spiritales potestates, quae per carnes operantur vehementes vitiorum et affectionum motus. 5. Qui haec magna superaverit proelia, et tentatorem, qui veluti quaedam certamina intentat, prostraverit, is potitus est immortalitate.

91 7, 7, 35, 1. lubemur autem colere et honorare eumdem, quem et Verbum esse et Servatorem atque ducem habemus persuasum, et per ipsum Patrem, non selectis diebus, ut aliqui alii, sed continenter per totam vitam hoc agentes, et modis omnibus. 2. Certe genus electum, per praeceptum iustificatum : *Septies,* inquit, *laudem dixi tibi.* 3. Unde nec in definito loco, neque in templo selecto, neque diebus aliquibus festis et praestitutis, sed per totam vitam is qui est gnosticus, in omni loco, etiamsi per se sit solus, etsi secum habuerit alios qui eamdem fidem amplexi sunt, Deum honorat, hoc est, agit gratias propter rectae vitae cognitionem.

92 7, 7,43, 4. Unde loquaces Deus linguas non exspectat, ut hominum interpretes, sed cognoscit omnium, ut semel dicam, mentes ; et

90. CB 3 (ed. Stahlin, 1909), 14; MG 9, 424 C.
91. CB 3, 27; MG 9, 449 B. 92. CB 3, 32; MG 9, 460 C.

ánávTcuv yvujpiZxi tùç voqaeiç• Kai ôirep f|gîv Í] <pujvq uppaivei, toOto Tip ©tip f] evvoia fiptùv XaÀEÎ, fiv Kai npô t^ç bruuoupriaç eiç vórjoiv f^'oucrav i^irícrraTO. 5. 'ESecttiv oûv pqbè <j>u>vr¡ rf]v eùxqv TtapaTtépTreiv, auvTeivovTa, póvov b' ?vbo0ev tÒ trveupaTiKÔv Ttâv eiç <ptuvi)v Tf]v voiprriv, Kara Tqv dnepianaarov npôç tòv 6eòv ¿m<rrpoq>f|v. q,,

Perfectio. — 7, 10, 55, 1. 'Eariv yap, tbç étoç eîtteiv, q TVÔKTiç teXeîujoîç tiç dvOptbrou, tbç dvOptúnou, bià Tf|ç tiîjv Óeíujv émOTtipriÇ aupnXepoupévr], kotó te tòv Tpónov Kai tòv piov Kai tòv Xóyov aùpqpmvoç Kai bpôXofoç éaiiTrj te Kai Tip Oeíuj Aóyuj. 2. Atà TaÛTîiç yàp teXeioûtoi fi ttîcttiç, ibç teXeíou to0 iriUToO Taún] pôvuuç fivopÉvou.

Fortitudo in adversis. — 7, 11, 61, 5. 'AkoXoùOwç -dpa, k5v 94 vôffoç èmq Kai Tt Ttîtv TteptaraTiKrnv Tip yvuj‹ttik‹jj, Kai bi] páXitrra ó ipopepujTaTOç GdvaToç, àrpETrroç pévei kutò Trjy tpuxñv, ndvTa eibwç Ta TOiaOTa ktîcteujç dvd-fKqv eîvai, dXXà Kai oütujç buvdpei to0 Oeoû (pdppaKOv fiveaGat <iurn]piaç, bià naibeiaç toùç dmivÉOTEpov peTa^uOpiiogévouç eùepTETOÙvTa, irpôç Trjç dyaOfiç ôvtujç kot' dííav pEpiíópeva Ttpovoiaç. 62, 1. XpiiipEvoç Toivuv toîç ktiotoîç, òrrÓTav alpi] Aô-foç, eiç ôaov alpEî, KaTà tì|v èm tòv KTÍaavTa eùxapiariav, Kai Tqç d-rtoXaùaeujç KÙptoç KaGiOTaTai. 2. Où pvqffiKaKEÎ tote, où XaXEiraivEi oùôevî, k‹5v piaouç dfioç TUfxàvq è<p' oîç bianpdT-TETai.... 63, 2. TaÙTt] dpa toùç tovovç Kai tùç pacrâvouç

quod nobis vox significat, hoc Deo nostra loquitur cogitatio, quam etiam ante creationem sciebat esse venturam in mentem. 5. Licet ergo etiam absque voce emittere orationem, modo quis quidquid est intrinsecus spiritale, intendat in vocem quae mente percipitur, per indivulsam ad Deum conversionem.

7, 10, 55, 1. Est enim, ut ita dicam, cognitio, quaedam hominis, 93 tamquam hominis, perfectio, quae completur per rerum divinarum scientiam, et moribus, et vita, et sermone congruens, et consentiens sibi et Logo divino. 2. Per hanc enim fides perficitur, utpote cum per eam solummodo fidelis efficiatur perfectus.

7, 11, 61, 5. His consequenter, si vel morbus vel casus aliquis, 94 gnosticum invaserit, atque adeo mors, quae est omnium maxime terribilis, manet animo interritus, sciens quaecumque sunt huiusmodi esse naturae necessitatem, sed sic quoque Dei virtute ea effici medicamentum salutis, ut quae per disciplinam eos beneficio afficiant qui difficilius transformantur, ut vere bona pro meritis dispertiantur providentia. 62,1. Utens igitur rebus creatis, quando et quantum eligit Verbum, eique qui creavit agens gratias, usus earum fit dominus. 2. Numquam acceptae est memor iniuriae, nemini fit infensus, etiamsi sit odio dignus propter ea quae facit.__ 63, 2. Hac ergo ratione labores et tormenta et afflictiones sustinet,

93. CB 3, 40; MG 9, 477 C. 94. CB 3, 44; MG 9, 485 C.

Kaì Tàç ÔXiipeiç, oùx Kapà T0'S <P^oaô<poiç oí àvbpeîoi, éXníbi to0 naùuaaOai pèv tô èveaTwTa àX^eivà, aùOiç bè twv f)béwv peTaaxeïv, ùnogévei • àXX' f| fvwaiç aÙTip Treîopa pepaió-Tarov ¿vtfèwricre Tfjç twv peXXôvrwv èXmbwv àiroXrupewç. Aiôirep où pôvov twv èvTaOùa KoXdaewv, àXXà Kaì twv f]béwv dirdvTwv KaTaippoveî.

«Quis dives salvetur?»

95 *Usus divitiarum.* — C. 11, n. 2. «TTwXqoov tò vndpxovTd oou» [Mt 19, 21]. Ti bè to0tó ècmv; Oùx ô rrpoxapwç béxovTai Tiveç, rqv ùirâpxouoav oùoiav àno^iipai irpooTdoaei Kaì dno-<rri]vai twv xpipdrwv • àXXà tò bófpaTa rapì xPHPÙTwv èiopioai Tfjç qnjxflç, tî]v rtpôç aÙTÙ ffvpndOeiav, tt)v unepdyav émùupiav, Ti]v irepi aÙTà trroiav xaì vôaov, Tàç pepipvaç, Tàç dKavOaç to0 pioti, ai tô onéppa Tqç Zwfiç (wpirvifouatv.... 4. Oint Kaivòv tò dnemaoùai kXoûtov Kaì xapiffaoÔai irrwxoîç ñ narpioiv, Ô ToXXoì ïrpô TqÇ ToO XwTfipOÇ KüÙÔbOU TTCKOltÎKafflV, OÍ gèv tûç eiç Xôfouç ox°Mç Kaì vtKpâç aotpiaç èvexev, oí bè tpqpqç Ktvf]ç Kaì Kevoboiiaç, 'Avaiayópai Kaì Aqpóxpt TOi Kaì KpdTHTeç.

12, 1. Ti oùv tbç Kaivòv Kaì ibiov GeoO napaTféXXei Kaì póvov IwonoioOv, ô toùç npoTépouç oùk èawae; Ei bè ¿íaíperóv ti f) Kaivñ ktîoiç, ò Yiôç GeoO pnvóei Kaì bibaOKei, pù tò tpaivó-ptvov, birep dXXoi K€iroir|Kaai, nape-pu^, dXX' èrepóv ti òià toùtou arjpaivópevov peìZov Kaì OeiÓTepov Kaì TeXeunepov, tò

non ut qui sunt fortes apud philosophos propter spem quod praesentes quidem sunt cessaturi dolores, sint autem rursus iucundorum futuri participes; sed cognitio ei persuasionem ingeneravit firmissimam, se esse recepturum quae sperat futura. Quocirca non solum quae hic sunt supplicia, sed etiam iucunda contemnit omnia.

95 11, 2. *Vende quae habes.* Quid vero hoc sibi vult? Haud sane, quod quidam obvio statim sensu accipiunt, facultates proici iubet et pecunias a se amovere; sed quae de divitiis vana iudicia sunt animo exterminare, erga eas effrenem libidinem ac avaritiae labem, sollicitudines saeculi, spinas, quae suffocant vitae semen.... 4. Nec nova res abdicare divitias et in pauperes atque egenos elargiri, quod et multi ante Salvatoris adventum praestiterunt, qua ut litterarum studiis mortuaeque sapientiae vacarent, qua ut inani iactantia nominis claritatem ac gloriolae curam captarent, Anaxagorae, Democriti, Cratetes. 12. 1. Quid igitur ut novum Deique proprium iubet, ac solum eiusmodi, ut vivificare queat, quod antiquis salutem non attulit? Si vero eximium quid ac singulare nova creatura, Dei Filius praecipit ac docet, non hoc mandat, quod in aspectum cadit, quod alii fecere, sed aliud quid maius diviniusque et perfectius.

95. CB 3, 166; MG 9, 616 A.

t ?]v ipuxnv aúrrjv Kaì tíjv biaOecriv fupvwaat twv ùttóvtwv rraOwv Kaì trpóf^iZà tò dXXÓTpia Tfjç Tvwpqç èmpcìv Kaì èK-paXeìv.

14, 1. Oùk dpa dnopi>nrréov tò Kaì toùç nèXaç tbqpeXoOvTa 96
Xpf)gaTa- KTiipaTa yáp èOTi ktiìtò Svia, Kaì xPHpaTd XP'W'Ma Svia Kaì eiç XPflfflv dv0pdmwv forò to0 QeoO napeaKtuaapèva• fi òri napÓKeiTat Kaì ùnopépXtiTai KaOdirep uXr, tiç Kaì Spiava trpôç XPñ<»v áyaOriv toîç eìbófft. 2. Tò ôpyaVov, èàv xpfj T€xvi-kwç, T6XV1KÓV èaTiv• èàv ôffTeprjç Tfjç Téxvqç, dnoXaùei Tfjç crrjç dpouoiaç, ôv dvaÎTtov. 3. ToioOtoV Kaì ô ttXoû'toç ôpyavôv èdTi. Aûvaaai xPÛ<rô“' biKaiwç aÛTw; TTpôç biKaioaùvrjv KaOunriptTeî. 'AbÎKwç tiç aÙTtp xpfjTat; TTaXiv ûtrripéTTiç dbiKiaç eùpiffKÊTai. TTé<puK€ fàp ÛTcripeTetv, dXX' oùk dpyeîv. 4. Où XP^l toîvuv tô è£ aÙToO pi] éxov MnTÊ tò dyaOòv pf|T€ tò kokôv, dvaÎTtov ôv, aiTtâaOat* àXXà tô buvdpevov Kaì KaXwç toûtoiç xpfi<rôa> xai kükwç, dtp' ibv &v èXr|Tai Ka0' aÙTÔ• to0to bè ¿<Jti voûç dv-0pwnou Kaì KpiTT|piov, èXeûOepov ëxwv èv èauTip Kaì tô aÛT-ejoùffiov Tfjç peTaxeipiceujç twv boOévTwv. 5. °Q<rre pr) tô KTiipaTd tiç dcpaviZxTw pàXXov r| Tà itd0n Tfjç tpvxtlç, Tà pi] <Ji)YXUJP°OvTa tÎ]v dpetvuj XPH°IV twv ùnapxôvTtuv ïva KaXôç Kaì dya0ôç fêvôpevoç, Kaì toûtoiç toîç KTripaoi xP>l<70ai buvr]0fj KaXwç. 6. Tô oùv dttOTd£ao0ai tràffi toîç inrdpxouoi Kai mu-

quod illo significatur: ut animum scilicet affectumque vitiis nudemus ac quae aliena sunt radicitus ex eo exscindamus et eiciamus.

14, 1. Non ergo abiciendae sunt opes, quae et in proximi cedant 96
utilitatem; etenim possessiones dicuntur, quia earum ea indoles est, ut possideantur; insuper opes appellantur, quia opem ferunt et humanis usibus sunt a Deo accommodatae. Porro divitiae ac opes praesto sunt subiacentque velut materia quaedam et instrumentum, boni usus praestandi causa, his qui vim instrumenti sciant. 2. Si ex artis rationibus utaris, artificiale est; si arte careas, imperitiae tuae labem contrahit, cum sit ipsum ab omni immune culpa. 3. Tales divitiae quoque sunt; instrumentum sunt. Potes illis uti, iustitia comite? ad iustitiam ministrae sunt. Utitur quis illis, ea non comite? ministrae rursus fiunt iniustitiae. Divitiis enim ex indole est, ut inserviant, non ut praesint aut imperent. 4. Cum igitur opes ex se neque bonum neque malum habeant, atque omni vacent crimine, haud ipsae vituperandae sunt; sed quod suo arbitratu, et a se illis bene aut male uti potest, mens scilicet humana ac iudicii facultas, cui liberum sit, qua ratione uti velit illis ad usum concessis. 5. Nemo igitur divitias et opes, et non magis affectus ac perturbationes destruat, per quas non liceat uti facultatibus in bonum virtutis; quo nimirum bonus quis ac probus effectus, his quoque divitiis ac pecuniis probe exque honesti ratione uti possit. 6. Quod igitur cunctis opibus renuntiare iubemur, et ut quae in censu sunt,

96. CB 3, 168; MG 9, 617 C.

Xqoai TtávTa rà bnápxovTa, toûtov tòv Tpórtov ¿KbcKréov, tbç ètti tôiv vpt>xiKÙjv ira0â>v btetpripévov.

97 *Eleemosynae praestantia.*— 34,2. ‘AXXà où té pi) è£awni0rçç, ó -fefeupévoç dXqOeiaç, Kai KaTqîiujpévoç Tqç pefàXqç XuTpwaeiuç • dXXà tô èvavTiov toÎç dXXoïç dvôpujrtoiç aeaunîi KaTÔXeSov OTpaTÔv donXov, àrtôXepov, dvaipaKTOv, dóppiTov, dpiavTov, yèpovraç 0eo<Je0eîç, ôptpavoùç OeoqnXeîç, xÔP«Ç irpabTryn dxrtXicr-pévaç, dvbpaç dfâTtq Kexoapqpévouç. 3. Toioûtouç icriìaai Tip ffiï) ttXoûtuj Kai Tip aujpaTi Kai tQ tpvxf) boputpôpouç, div <rrpa-Tpftî 0eôç, bi’ oùç Kai vaOç paTTTitopévq KOUcpiCtTat, pôvaiç dfiujv eùxaîç KvfJepvujpévr], Kai vôooç dKgdlouaa bagdleTai, Xtipiùv èmfloXaîç btujKopévq, Kai TrpocrfioXri Xîiotûiv dtporrXiieTat, eùxaîç eùcrepécri cnaAeuopévri, Kai baipóvujv pía OpaúeTai, itpoo-Td-fpatn ffuvrôvoiç éXepxopévn. 35, 1.’Evep-poi oûtoi irdvTtç oi aTpaTi<î)Tai Kai cpuXaKeç pépaioi. Oùbeiç dpfôç, oùbeiç dxpeîoç. ‘O pèv èïatTrpraaGai ere bùvaTat Ttapà 0eoû, b bè irapaguQrpjaffOai KÓpvovTa, b bè baKpOaat Kai orevdîai erupTraOtùç ùrtèp aoû rtpbç tôv Kùptov tôiv ôXwv, ó bè bibdîat ti tûv rtpbç Trjv awTnpiav XPnoipujv, ó bè vouOeTfjoai peià itabbfloiaç, b bè cHippovXeOcrai per’ eùvoiaç • ndvreç bè epiXeîv dXqôwç, dbôXujç, dtpôpujç, dv-tmOKpÎTwç, dKoXaKeÛTujç, dnXdffTiuç.

omnia vendamus, in hunc modum intellegendum est, ut de affectibus animi ac perturbationibus dictum accipiatur.

97 34, 2. Tu vero cave ne decipiaris, qui veritatis gustum feceris, magnaeque redemptionis pretio dignus habitus sis; sed contra quam faciunt reliqui homines, coge tibi exercitum inermem, ad bella ineptum, fundendi sanguinis nescium, ira vacuum, incontaminatum; senes pietate praestantes, pupillos religiosis moribus, viduas mansuetudine instructas, viros caritate ornatos. 3. Tales divitiis tuis corporique et animo tibi para satellites, quorum Deus imperator exsistat; per quos ipsa prope mergenda navis emergat, quam solae levent sanctorum preces; vigensque morbus edometur, quem fugent crebro iniectae manus; ac latronum insultus inermis fiat, piis precibus despoliantibus; visque postremo daemonum frangatur, contenta mandatorum opera ac tenore iners comprobata. 35, 1. Hi omnes milites ac custodes strenui. Nemo otiosus, nemo inutilis. Hic quidem a Deo te tuamque salutem efflagitare potest, ille vero laborantem solari; alius lacrimas et gemitus miserante affectu in tui gratiam ad universorum Dominum fundere, alius quidpiam eorum, quae ad salutem conducunt, docere; alter libere admonere ac corripere, alter benevole consilium dare, omnes denique vere, sine dolo, nullo timore, nulla simulatione aut adulatione, nihilque ficte amare.

97. CB 8, 182; MG 9, 640 C.

ORIGENES, 185/6—254/5.

TTepi àpxtùv, ca 230.

Initia tentationum in nobis. — L. 3, c. 2, n. 2. Initia quidem 98
et velut quaedam semina peccatorum ab his rebus, quae in usu naturaliter habentur, accipimus; cum vero indulserimus ultra quam satis est, et non restiterimus adversum primos intemperantiae motus, tunc primi huius delicti accipiens locum virtus inimica instigat et perurget omni modo studens profusius dilatare peccata, 'nobis quidem hominibus occasiones et initia praebentibus peccatorum, inimicis autem potestatibus latius ea et longius et, si fieri potest, absque ullo fine propagantibus. Ita denique in avaritiam lapsus efficitur, cum primo homines parum quid pecuniae desiderant, deinde augescente vitio cupiditas increscit. Post haec iam etiam cum caecitas menti ex passione successerit, inimicis virtutibus suggerentibus ac perurgentibus, pecunia iam non desideratur, sed rapitur et vi aut etiam sanguinis humani profusione conquiritur. Ad certiorem denique rei fidem, quod immensitates istae vitiorum a daemonibus veniant, contemplari et ex eo facile potest, quod nihil minus his, qui corporaliter a daemonibus vexantur, etiam illi patiuntur, qui vel immoderatis amoribus, vel irae intemperantia, vel nimietate tristitiae perurgentur.

Quattuor fontes cogitationum. — 3,2,4. Cogitationes, quae 99
de corde nostro procedunt (vel memoria quorumcumque gestorum, vel quarumlibet rerum causarumque contemplatio), invenimus quod aliquoties ex nobis ipsis procedant, aliquoties a contrariis virtutibus concitentur, interdum etiam a Deo vel a sanctis angelis immittantur. Verum haec ita esse fabulosum fortasse videbitur, nisi Scripturae divinae testimoniis fuerit comprobatum. Quod ergo cogitatio oriatur ex nobis, David testatur in psalmis dicens: *Quia cogitatio hominis confitebitur tibi, et reliquiae cogitationum diem festum agent tibi* [Ps 75,11]. Quod autem et a contrariis virtutibus fieri soleat, Salomon in Ecclesiaste testatur hoc modo: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne relinquas, quoniam sanitas compescit peccata multa* [Eccle 10,4]. Et Paulus apostolus de his iisdem testimonium dabit dicens: *Cogitationes destruentes et omnem elationem, quae se extollit adversum scientiam Christi* [2 Cor 10, 4 sq]. Ex Deo autem quod fiat, David nihilominus testatur in psalmis hoc modo: *Beatus vir, cuius est susceptio eius apud te, Domine, ascensus in corde eius* [Ps 84,5]. Et apostolus dicit, quoniam *Deus dedit in corde Titi* [2 Cor 8,16]. Quod

98. CB 5 (ed. Koetschau, 1913), 247; MG 11, 306 B.
99. CB 5, 250; MG 11, 308C.

vero etiam per angelos vel bonos vel malos aliqua humanis cordibus suggerantur, designat vel Tobiam angelus comitatus vel prophetae sermo dicentis: *Et respondit angelus, qui loquebatur in me* [Zachl,14J; sed et Pastoris liber haec eadem declarat docens, quod bini angeli singulos quosque hominum comitentur, et si quando bonae cogitationes cor nostrum ascenderint, a bono angelo suggeri dicit, si quando vero contrariae, mali angeli dicit esse instinctum. Eadem quoque etiam Barnabas in epistula sua declarat, cum duas vias esse dicit, unam lucis, alteram tenebrarum, quibus etiam praeesse certos quosque angelos dicit: viae quidem lucis angelos Dei, tenebrarum autem viae angelos satanae. Nihil tamen aliud putandum est accidere nobis ex his, quae cordi nostro suggeruntur, bonis vel malis, nisi commotionem solam et incitamentum provocans nos vel ad bona vel ad mala. Possibile autem nobis est, cum maligna virtus provocare nos coeperit ad malum, abicere a nobis pravas suggestiones et resistere persuasionibus pessimis et nihil prorsus culpabiliter gerere; et rursum possibile est ut, cum nos divina virtus ad meliora provocaverit, non sequamur, liberi arbitrii potestate nobis in utroque servata.

100 *Quomodo fiunt homines participes Dei.* — 3, 3, 3. Sanctae et immaculatae animae, cum se omni affectu omnique puritate voverint Deo et alienas se ab omni daemonum contagione servaverint et per multam abstinentiam purificaverint se et piis ac religiosis imbutae fuerint disciplinis, participium per hoc divinitatis assumunt et prophetiae ceterorumque divinorum donorum gratiam promerentur.

101 *Actio spirituum.* — 3, 3, 4. Humana anima, dum in hoc corpore est, recipere potest diversas energias, id est inoperationes spirituum diversorum malorum ac bonorum; et malorum quidem duplici specie, id est vel tunc, cum penitus ex integro eorum possederint mentem, ita ut nihil omnino eos, quos obsederint, intellegere vel sentire permittant, sicut exemplo sunt hi, quos vulgo energumenos vocant, quos amentes et insanos videmus, quales et illi erant, qui in evangelio a Salvatore curati esse referuntur, vel cum sentientem quidem et intellegentem animum cogitationibus variis et sinistris persuasionibus inimica suggestione depravant, ut exemplo est ludas ad proditionis facinus diaboli immissione provocatus, sicut Scriptura declarat dicens: *Cum autem iam immisisset diabolus in cor ludae Scariothis ut traderet eum* [Io 18, 2]. Boni vero spiritus recipit quis energiam aut inoperationem, cum movetur aut provocatur ad bona et inspiratur ad caelestia vel divina, sicut sancti angeli et ipse Deus inoperatus est in

100. CB 5, 259; MG 11, 816 C. 101. CB 5, 260; MG 11, 317 B.

prophetis, suggestionibus sanctis ad meliora provocans et cohortans, ita sane ut maneret in arbitrio hominis ac iudicio, si sequi velit aut nolit ad caelestia et divina provocantem. Unde et ex hoc manifesta discretione dignoscitur, quando anima melioris spiritus praesentia moveatur, si nullam prorsus ex imminenti aspiratione obturbationem vel alienationem mentis incurrat nec perdat arbitrii sui iudicium liberum ; sicut exemplo sunt omnes vel prophetae vel apostoli, qui divinis responsis sine ulla mentis obturbatione ministrabant.

Perfectio. — 3, 6, 1. Igitur summum bonum, ad quod na- 102
tura rationabilis universa festinat, qui etiam finis omnium dicitur, a quamplurimis etiam philosophorum hoc modo terminatur, quia summum bonum sit, prout possibile est, similem fieri Deo. Sed hoc non tam ipsorum inventum, quam ex divinis libris ab iis assumptum puto. Hoc namque indicat Moyses ante omnes, cum primam condicionem hominis enarrat dicens : *Et dixit Deus : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* [Gn 1,26). Tum deinde addit : *Etfecit Deus hominem, ad imaginem Deifecit illum, masculum etfeminam fecit eos, et benedixit eos* [Gn 1,27). Hoc ergo quod dixit, *ad imaginem Dei fecit eum,* et de similitudine siluit, non aliud indicat nisi quod imaginis quidem dignitatem in prima condicione percepit, similitudinis vero ei perfectio in consummatione servata est : scilicet ut ipse sibi eam propriae industriae studiis ex Dei imitatione conscisceret, quo possibilitate sibi perfectionis in initiis data per imaginis dignitatem, in fine demum per operum expletionem perfectam sibi ipse similitudinem consummaret.

De oratione, post 231.

Orationis qualitates. — C. 2, n. 1. 'AvajKatov bè où rò 103
npooeúxeoOai póvov, dXXà Kai to rtpoaeúxeoOai koOò bet, Kai TtpoaeóxeoOai ô bei. "Iva yàp «ai ô bei trpoaeùxeoàai buvqOwpev Karakapeiv, ékXutéç ¿ori toOto, éàv pi) Kaì tò xatìò bei ttpoaXàPujpev. Ti bè f)pîv ôqxÀoç toO KaOò bei, pi) eibàioiv eóxeoQai ô bei; 2.Tò pèv ouv ërepov toútujv, kéfui bi] tò ô bei, oí Xófot eioi tflç eùxflç ' tò bè Ka0ò bei, i) Kardaracig toO eùxopévou.

2, 1. Necesse est autem non orare solum, sed et orare sicut 103
oportet, et orare quod oportet. Nam etsi quid oporteat orare comprehendere potuerimus, mancum id erit, nisi illud «sicut oportet» adiunxerimus. Quid vero nobis proderit sicut oportet orare ignorantibus quid orare oporteat ? 2. Horum alterum, nempe orare quod oportet, ipse est orationis sermo ; alterum, orare sicut oportet, status

102. CB 5, 280; MG 11, 833 B.
103. CB 2 (ed. Koetschau, 1899), 299; MG 11, 417 B.

Oíov ùjç ètri Ttapaôeif/iaToç, tò pèv ô bei- «AiteìTE Tà pt^áXa, Kaì xà piKpà upìv Trpo<JT60r|(jeTai»• Kaì, «Aìteìte tò èttovpavia, kcù Tà éiVifeta ùpìv irpoaTeÓiiasTai» [cf. Mt 6, 33]' Kaì, «TTpoaeù-X€<J0e ÙTtèp T<Ì>v éunpíaíóvTUJV ûpâç» [cf. Mt 5, 44]* Kaì, «AehOhte oùv to0 Kupiov to0 OEptopoO, iva èpfìàXij èp-fâTaç eiç tòv 0EptapòvaÙToO» [Mt 9, 38]' Kai, «TTpotreùxEffue pn eiaeXGeîv eiç itEtpaapóv» [Le 22, 40]' Kaì, «TTpoffeùxeoOe iva pii févnTat ùpwv f| tpu-pi xtipwvt, pnbè aappÓTuj» [Mt 24, 20]• Kaì, «TTpocJEuxópEvoi bé, pñ paTToXopiatiTE» [Mt 6, 7]• Kaì eì ti toùtoiç énfi irapa-nXqffiov. Tò bè Ka0ò bei- «BoùXopai oùv irpooeùxeaGat toùç àvbpaç èv iravTÌ tóttlu étraipovTaç ôaiaç Xe'Pa? X^piç opfñ? Kaì biaXo^tapoO. 'QaawTiùç Kaì fuvaÎKaç èv KaTaaToXrj KOapítp, peTà aiboOç Kaì auxppotjùvtiç Koapeîv èauTÔç, pri èv TrXéypaotv, ñ xP'^èù, f| papyapÎTatç, i] ípaTtopÚj ttoXuteXeî- àXX' ô Tcpéiret TuvatSiv èTTavftXopévatç Oeoaépetav, bi' êp'fwv dyaOwv» [1 Tint 2, 8 sqq]. ToO bè Ka0ò beî btbaOKaXiKÔv èOTt Kaì tô - «'Eàv oùv npoatpépijç tô btîtpôv trou èm tô Ouaiao-nipiov, kùkeî pvrpjGfiç ôti b àbeXtpôç aou èxei Tl KaT« ooO, àtpeç èKEî tò bwpôv ooo èpnpooOev to0 OootaOTppioo, Kai ùirafE, TrptîiTOV btaXXàypOi tû) àbtXtpib ooo, Kaì tòte èXGwv trpóocpEpE tô btôpôv ooo» [Mt 5, 23].

104 *Quomodo orandum.* — 8, 1. Où paTToXofr]TÉov oùv, oùbè ptKpà ainiTéov, oùbè TTEpi énifEÍiJuv npootoKTÉov, oùbè pETà ôpyfiç Kai TETapa-fpévwv XoytopiÔv ètri Tpv TrpoOEoxñv èXGtTÉov• àXX' oùbè xwpiç KaOapEÔOEwç eotiv Èmvofìoai fivopévnv Tri npoOEoxii oxoXrjw àXX' oùbè àtpéOEtoç ápapTqpáTUJV oîôv te

ipsius orantis est. Exempli gratia, haec sunt quae orare oportet: *Petite magna, et parva adicientur vobis;* et: *Petite caelestia, et terrestria vobis adicientur;* et: *Orate pro calumniantibus vos;* et: *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messe»; suam ;* et: *Orate, ne intretis in tentationem,»* et: *Orate, ut non fiat fuga vestra in hieme vel sabbato;* et: *Orantes autem nolite multum loqui,* et si quid his affine est. Quomodo autem orandum sit: *Volo autem viros orare in omni loco levantes puras manus sine ira et disceptatione. Similiter et mulieres in habitu ornato cum verecundia et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa ; sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.* Modum etiam orandi nos illud docet: *Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum.*

104 8, 1. Itaque non est multum loquendum, non exigua petenda, nec de terrenis rogandum, nec cum ira aut animo perturbato ad orationem accedendum. Sed neque sine puritate intellegere licet, quomodo quis orationi vacare possit, nec remissionem peccatorum

104. CB 2, 316; MG 11, 441 B.

Tuxeîv tòv eùxópevov, pi] dirò xf|ç Kapbiaç dcpiévra Tib rrertXqp-peXqKÓn Kaì avn'vujpqç tux^ív düioOvTi ótbeXrpúj. 2. 'QcpèXetav bè èffiveoGat tûi ôv beî Tpónov eùxopévui, ii ètri toOto k«tù tò buvaròv ¿TOifopevip, iroXXaxwç fiToOpai oupflaiveiv. Kai irpújTÓv •fe ndvTujç utvaTÓ ti ò npôç tò eúíaaGai TaOeiç kotò tòv voOv, bi' aÙTfjç Tf)ç èv Tip eûxeuôai xaTaoTâoeujç 0etp naptOTavai èauTÒv Kaì TrapóvTt èxeivui Xéyeiv axnpaT'OaÇ, tbç ècpopiìivTi Kaì napóvTt.... "Iva yàp KaÓ' iiTtóOeaiv pqbepia ?ti irapà TaÙTqv u'icpéXeia yévqTai Tip xaTa<rrf|<javTi aÙToO tòv Xofiapòv eiç tò eóxeaQai, où tò tvxòv èvvoqTÉov Xapeìv tòv oùtwç eùXafiujç èattTÒv puSpfoavTa èv Tip tîîç eúxñ? Kaipip. Toûto bè ftvópevov rtoXXdxtç ôffmv dtpíaTqaiv ápapTqpáTujv, Kai èqp' ôaa qpèpei tiîiv KaTop0tupdTUJV, îoaot tfi tretpa oi *mvexéoiepov* Tip eúxeoGat èauTOÙç èmbebujKÔTeç. Et fàp ûnôpvqatç Kai dvartôXqffiç èX-Xoppou dvbpôç Kai ditpeXqpévou èv oocpia, ètri ífjXov ripâç aÙToO npOKaXeÎTai, Kai rroXXàxiç èunobiiet ôppàç tùç ètri tô xf'pov nôfftp trXéov 0eoù to0 tiîiv ôXcuv ITaTpôç tmôpvqaiç pierà Tqç ttpôç aÙTÔv eùxnç ôvivqai toùç TteioavTaç êatiTOÙç, ôti ttapôvTi Kai dxoùovTt trapeOTHKaat Kai Xeyouat 0eip;

Homo per orationem fit particeps intellegentiae divinae. — 105

9, 2. 'Ettaipópevoi fàp oi ôtpOaXpoi to0 btavotiTixov dirò too irpoobtaTpipeiv toîç 'fnîvoiç Kaì irXrjpoOaOai cpavTaaiaç Trjç dirò tiîiv óXtKuiTèpuiv, Kai èm toooOtov tiipoópevoi, mene Kaì ùtok-pórrreiv tò yevvrjTà Kaì rrpòq póvui Tip èvvoeìv tòv 0eòv

potest orans consequi, nisi ex corde remiserit fratri illatae veniam iniuriae postulanti. 2. Iam quod orantem eo quo oportet modo vel ad id pro viribus properantem adiuvet, multis arbitror modis evenire posse. Ac primum quidem omnino utile erit, si quis ad orandum mente intentus, per ipsum quem inter orandum habebit statum ita se composuerit, quasi qui Deo adstet, et cum ipso loquatur tamquam inspiciente ac praesente.... Ut enim supponamus nullam aliam utilitatem accessuram ei, qui sic mentem ad orationem composuerit, non modicum fructum capere intellegendus est, qui ipso orationis tempore ita se pie composuerit. Hoc vero si frequenter fiat, quot a peccatis avertat, quot ad virtutes impellat, experientia norunt ii qui orationi se assidue dediderunt. Si enim cordati sapientisque viri recordari eiusque speciem mente revolvere aemulatione nos provocat, nostrosque in deteriora impetus saepe retardat: quanto magis Dei omnium parentis orationi coniuncta recordatio eos adiuvat, qui sibi persuaserunt praesenti se ac audienti Deo ct adstare et loqui?

9, 2. Cum enim mentis oculi sic elevati sunt, ut iam terrenis 105
non immorentur, nec eorum quae materia constant, speciebus impleantur, suntque adeo sublimes, ut corruptibilia quaeque despiciant, eique uni vacent, ut Deum cogitent audientemque reverenter ac

105. CB 2, 318; MG 11, 444 C.

K<ÍK€Ívw aepvûiç Kai TtpeirôvTujç Tip «íkoúovti ópiXeív fíveaOai, nœç oùxi tò *fiéfiOTa* nbri wvrçoav aÙTOùç toùç ôcpOaXpoùç «dvaK€KaXun|iévip irpoffûmuj t?|v bô£av Kupiou KaTOtnpiiopévouç, Kal rqv aÙT?|v eÍKÓva ptTapopqioupévouç dirò bôiqç eiç bóíav» [2 Cor 8, 18]; 'ATTO^ofjç fàp vonToû Ttvoç ftetOTépou peTaXapfiâvoucn tòte• ôitep bqXoûTai ék toû- <'Ear|peiuj0ri è<p' /ipâç tò <pwç toû TrpoaujTTOu trou, Kûpte» [Ps 4, 7]. Kal ri ' ipvxù bè èiraipopévr] Kai tw TTveúpaTi ênogévï], toû t€ aujpaToç xwP'^0pévr], Kai où póvov ènopévq Tip TTveùpaTi, àXXà Kai èv aÙTÛ) Ttvopévr] (ôirep bqXoÛTai ¿k toû- «TTpôç <rè ifaa tt)v tpuxñv pou» [Ps 24, 1])- trtûç oùxi ñbrj àïroTiOepévn tò eîvat tpvxn nvevpaTiKÔ fiveTai;

106 *Orandum sine intermissione.* — 12, 2. 'AbiaXdtrrwç bè irpooeùxeTai, Kai tiôv épyujv tt]ç àpeTfjç, f| tû›v ¿vtoXwv t‹Î›v èmTeXoupévwv eiç eùxnç àvaXapPavopévwv pépoç, ó auvdirriuv toîç béouaiv èpyotç t?]v eùxflv, Kai Trj eûxû T«Ç irpeiroûoaç npdieiç• outw fàp pôvujç tò «dbtaXenrrwç npooeùxeoÛe» [1 Thess 5, 17] èKbèÉaoOai buvdpeOa ii>ç buvaTÔv ôv eipqpévov, e(iràvTa tôv piov toû áfíou píav ouvaTrrop¿vr|v peyáXnv ehroipev eùxnv fjç eùxnç pépoç écrit Kai f) ouvqéujç ôvopaiopévii eùxn, oùk èXarrov toû Tpiç ÈKâcHTiç i/pépaç èmTeXeîoûai ôcpeiXouaa.

107 *Orationis situs.* — 31, 2. Aokéî toîvuv poi tòv péXXovTa ì^k€iv èri t?)v eùxnv, óXí^ov ínroffTávTa Kai èauTÒv eÙTpemoavTa, èmorpecpèOTepov Kai eÙTovóiTepov irpôç tò ôXov yevéaûai tî]ç eùxflç· TtdvTa ireipaopòv Kai Xopapuiv Tapaxòv à-rrop€pXr|KÓTa,

modeste alloquantur: quidni plurimum iam profecerint illi oculi, *revelata facie gloriam Domini spéculantes el in eamdem imaginem transformati a claritate in claritatem i* Tunc enim divinioris cuiusdam effluxum intellegentiae participant, ut ex his liquet: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Iam vero anima elevata, Spiritum secuta, a corpore segregata, nec secuta tantum Spiritum, sed et in ipsum mutata (quod illa docent: *Ad te levavi animam meam),* quidni, deposita animae natura, spiritualis efficiatur?

106 12, 2. Porro cum virtutis actus praeceptaque adimpleta in orationis partem veniant, ille sine intermissione orat, qui debitis operibus orationem iungit, orationique convenientes actiones; istud enim, *sine intermissione orate,* hoc uno modo ut praeceptum possibile possumus accipere, nempe si dixerimus totam viri sancti vitam unam aliquam magnam esse continuam orationem, cuius etiam pars sit, quae solet oratio vocari, et quae non minus quam ter quaque die fieri debet.

107 31, 2. Arbitror igitur eum, qui ad orationem accessurus est, si paululum substiterit seque ipsum composuerit, promptiorem et attentiorem per totam orationem fieri; item si omnes animi anxietates cogitationumque perturbationes abiecerit, sibique pro viribus in

106. CB 2, 324; MG 11, 452 C. 107. CB 2, 395; MG 11, 549 B.

èauTÔv tc ÛTtogvriaavTa Kaià tò òvvotòv to0 peyèûouç tî> rrpoa-épXÉTat, Kai ôti àoefkç ècrri toûtw xaOvov Kai àveipévov rrpoa-eXGeîv, Kai tbœrçpei KaTatppovoûvTa, dnoQépevov tràvTa tù dXXÔTpta, ovtwç tîkeiv ¿tri tò eúíaoOai, npò twv xeipwv tbonepei tî)v ipuxÔv ¿KTCÍvavTa, Kai npò twv òtpOaXpwv tòv voûv npôç tòv *Qeòv* èvTCtvavTa, Kai npò to0 OTfjvat btefeipavTa xapóGev tò fiYtpoviKÓv, Kai OTÙaavTa avrò npôç tòv twv òXwv Kùptov, nàoav pvqotKaKÌav Trjv npôç Ttva twv f|óiKqK¿vai òokoùvtwv ¿ni topo0tov ànotìéptvov, ôaov tiç Kai avTw àpvqatKaKeìv tòv Géòv poùXtTai r|òiKHKÓTi.... Oùbè btffràaai fàp XPH. òti pu-piwv KaTapTaatwv oùffwv toû ou'jpaToç, t^v KaTacrraaiv t^v per' ¿KTaoewç twv x^ipwv Kai dvaTaoewç twv ótpOaXpwv náv-twv npoKpiTÉov oioveì tt)v eÌKÓva twv npenóvTwv ìbiwpÓTwv Trj tpuxri KaTÙ TT]v eùxnv tpépovTa, Kai ¿ni toû awpaToç. TaÛTa bè Xéfopev xuJP'Ç nàanç nepiOTâaewç beîv yevéaûai npoipfou-pévwç· *nera* fàp nepiOTâaewç béboTat KaOrjKÔVTwç noTè KaOe-lópevov eóíaoOai bta -uva vóaov twv nobwv oùk eÙKaTatppóvr]-Tov, F| Kai KaTüKeípevov btà nvperoùç, F¡ TOtaÛTaç àaOeveiaç. Kai btà nepieOTWTa bé, «pépe eineîv, *èàv* nXéwpev, q tù npàypaTa pi) éniTpénr) àvaxwpoûvTaç fipôç ànoboûvai tt)v ô<peiXopévr|v eùxnv. éoTiv eùïaoOai, pqbè npoanotoùpevov toûto noteîv.... 4. yÉxet bè Kai TCTaypèvov ùnèp toû èq>' f|Ovxiaç PH neptonw-pevov tùç eùxàç èniTeXeîv ÏKaaTov ¿mXeíápevov toû ibiou oïkou, èàv ¿Txwpri, tò aepvÓTCpov, ïv' ovtwç eïnw, xwpiov, ovtwç eùxeoûai, npôç Tip KaSoXiKtî) Tflç nepi aùroû ¿ieTaaewç ¿thoko-noûvra, ei ¿v Twbe Ttî> TÔnw A eùxeTai où napavevóprjTai totc,

memoriam reduxerit eius, ad quem accedit, maiestatem, et quam impium sit illi se laxum et remissum et quasi contemnentem offerre, si denique aliena deposuerit, sic venire ad orandum; animam ante manus, ut ita loquar, extendere; ante oculos mentem ad Deum dirigere; antequam stet, erigere humo superiorem animae partem et coram universorum Domino statuere; omnem denique earum, quas ab aliquo sibi passus videtur, iniuriarum memoriam in tantum deponere, quantum et Deum quispiam vult immemorem esse eorum quae inique gessit ipse.... Nam cum innumeri sint corporis habitus, ille procul dubio, quo extenduntur manus et sursum oculi tolluntur, praeponendus omnibus est ab eo, qui etiam fert in corpore velut imaginem eorum quae animam per orationem decent. Hoc tamen dicimus nulla obstante circumstantia praecipue servandum; ob circumstantiam enim licet aliquando sedentem orare, puta propter aegritudinem pedum non contemnendam; aut etiam iacentem, propter febres aut eiusmodi morbos. Eademque de causa si verbi gratia navigemus, aut negotia non sinant secedere ad debitam orationem persolvendam, orare licet nihil tale prae se ferentem.... 4. Potest etiam, quo suas quisque preces quietior ac minus distractus absolvat, certum ac definitum in privatis aedibus, si spatium sit, eligere locum, ut ita dicam, sanctiorem, ibique orare; cum prius tainen praeter generale de illo examen inspexerit, nihilne ibi ne-

Kai Ttapà tòv òpQòv Xóyov irenoiriTai• oioveì fàp où póvov èauTÓv, àXXà Kaì tòv tóttov ttîç ibiaç eùxôç toioûtov ranoíriKev, ûjç <puy«îv ¿KeîOev ttjv èmOKOTrqv toû OeoO.

Exhortatio ad martyrium, 235.

108 *Abnegatio.* — N. 3. "OXtj bè tpuxii vopttiu œfanâaûai tôv Oeôv ùrrô tôiv CnrotnrtbvTutv Kai biïOTavTœv aÙTf|v, bià noXXôv Tqv rrpôç tô KOivcuvfjaai Tip Otœ rrpoGvpiav, où póvov dirò toû Tqîvou awpaTOç, àXXà Kai dirò rravTÔç aiôpaTOç• oiç oùbè perd ntpianaopoû Kai repieXKuopoû tivoç fiveTat tò àrcoÔèoûai «tô tûç TaTOivuiaeujç aúpa» [Phil 3, 21], ôrav Kaipôç bibûj bià toû vogiíopévou OavÛTOu èxbùaaaOai <tô aúpa toû ôavciTOu> Kai èiraKOvaOnvai àrroOToXiKUjç eùidpevov Kai eìrróvra- «TaXahrwpoç èyùj àvOpunroç, tîç pe ôùoeTai ¿K toû ffibpaTOÇ toû OavÛTOu TOÙTOU;» [Rom 7, 24.)

109 *Abnegationis necessitas.* — 12. TTáXat toívuv ôcpeiXopev dpveîaOai êauToùç, Kai Xêftiw <Zû> oùkîti èytù» [Gal 2, 20]• Kai vûv bè (paveÎTio, d, dpavreç êauTiîjv tòv OTavpóv, Tip 'Irpjoû ÙKoXouOnaapev'ôntp y¿tovev, ei Zrj èv fipiv ó XptOTÔç. Et ÛéXopev ópújv oújoai tô qntxnv, ïva aÙTqv dnoXâpujpev Kptirrova tpuxÔÇ, papTupitu dnoXéotupev aùrf|v. 'Eàv yàp àrtoXéoujpev aurqv ?V€K€V XptOTOÛ, aÙTip èTnf^lTTTOÛVTÉÇ aÙTÔV èv 1Û) bl' aÙTÔV ûavdTuj, tùv dXfiûô (jujTripiav TOîtotriaopev aÙTf].

110 *Paupertas et martyrium conferuntur.*—15. 'Eàv bè tiç tbanepei ZqXwv xapiapara Tà peiiova, Kai paKapiJwv rrXouaiouç papTupaç,

farium nihilne rectae contrarium rationi admissum umquam sit; qui enim id fecit, non se tantum, sed et ipsum orationis locum talem effecit, ut in eum Deus respicere fugiat.

108 3. Tota vero anima Deum ab iis diligi puto, qui eam prae maximo cum Deo communicandi desiderio non a terreno tantum corpore, sed et ab omni corpore abstrahunt ac divellunt, et quibus nec invitis nec reluctantibus accidit, ut *corpus humilitatis* deponant, cum se tempus dederit, ut per eam, quae mors esse putatur, *corpus mortis* exuant, et exaudiatur is, qui ad instar apostoli precatus fuerit in haec verba: *Infelix ego home^ guis me liberabit de corpore mortis huius?*

109 12. Dudum igitur nosmetipsos abnegare debuimus et dicere: *Vivo iam non ego;* nunc vero appareat, an sustulerimus crucem nostram et lesum secuti simus; quod factum est, si vivit in nobis Christus. Si nostram volumus animam salvam facere, ut ipsam anima meliorem recipiamus, martyrio perdamus eam. Si enim eam perdiderimus propter Christum, eamque illi profuderimus propter ipsum moriendo, veram salutem ei comparabimus.

110 15. Si quis autem quasi aemulatus charismata meliora, et beatos putans divites martyres et patres martyres, qui centies tot liberos

108. MG 11, 565 C. 109. MG 11, 580 B. 110. MG 11, 581 D.

xai mcrépaç papTupaç éKaTovranXaatova •fevvriaovTaç tékvo, Kai êKaTOvranXaaiovaç dypotîç xai oiKiaç Xrppogévouç, Zq-reî, e› tû-X<rfwç èKtîvot rrapà toùç èv pito TrévqTaç pàpmpaç noXunXaaia-èojtévriv ëSouOi ttjv *èv* voqTOîç KTqcnv • Xeicréov npôç avTÔv, ôti <ïjO7T€p oi fJaaàvouç Kai nôvovç ùnopeivavTtç tujv *èv* toûtoiç tínOTapévuiv XapupoTipa- ènebeifavTO tî|v èv Tip papropiiu dpeTqv, outiuç oi npôç Tip cpiXoaujpaTeîv Kai qnXoiweîv Kai toùç toooûtovç beapoùç btaKÔq/avTtç Kai bia^rjÎavTeç, peydXr] tí) npôç tôv 0eôv dfànrç xPOdàpevoi, Kai àXqëûjç dveiXqtpÔTeç. tôv ItôvTa toû Qeoû Xôfov, Kai ¿vepyfj, Kai «TopujTfpov ùnèp nâoav paxaipav btOTopov» [Heby 4, 12], bebûvqvrai toùç toooûtovç bia-KÔipavTtç beopoûç, Kai KaTaOKeuâoavTÉÇ êauToîç nrépuyaç, üionep cttTÔç ¿ntOTpéipai eiç tôv oîkov toû npoeOTr|KÔTOç éatiTÚjv. 'Aiiov oûv, û'jonep toîç pq èieTaaôeîaiv èv paodvotç Kai nôvotç napa-Xwpeîv npu)T£Îu)v npôç toùç èv dpôpeppôXoïç Kai notKÎXotç OTpe-|iXwTripioiç Kai tropi èmbeiiapévouç tt]v ûnopovriv, oùtuj Kai f]pîv toîç nèvriai, kôv paptupiiaijupev, ô Xôfoç ùnofiâXXei èf-iOTaaOai, npujTtiujv ûpîv, toîç btà tîjv èv XpiOTip npôç 0eôv di<inr|v naTOÛffi tt)v dnarr]Xr]v bôîav Kai tujv noXXwv KaéiKVOii-pèvr)v, Kai Trjv Tooaûrriv KTfjaiv, Kai if|v npôç TtKva (piXodTOpyiav.

Selecta in Genesim.

Oratio mentalis et vocalis. — In Gn 24, 21. «'O bè âv- 111
ûptunoç KOTepdvOavev aÙTrjv, Kai napeonúna, toû fvùjvai, e(eiiwbujKe Kûptoç tt]v ôbôv aÙTOÛ fi oô.» 'EvTtûëév èOTi bibax-0f]vat, ôti KaXóv ¿oti tòv npoaeuxópevov pf) però aiaQrjTfiç

generaturi et centies tot agros ac domos accepturi sunt, quaerat aequumne sit illos ampliorem in spiritualibus possessionem habere quam ii martyres qui hac in vita pauperes sunt; sic ei respondendum est: quemadmodum qui tormenta sunt aerumnasque perpessi, illustriorem exhibuerunt in martyrio virtutem iis qui eo modo probati non sunt, sic qui praeter corporis amorem et vitae illa etiam tanta vincula inciderunt et diruperunt, magna in Deum usi caritate, susceperuntque vere vivum Dei sermonem et efficacem et *penetrabiliprem omni gladio ancipiti,* potuerunt ii, tot ruptis vinculis paratisque sibi pennis, sicut aquila reverti ad domum principis sui. Ut igitur aequum est eos, qui tormentis et laboribus probati non sunt, primas iis cedere qui in equuleis et variis tormentorum generibus et igne patientiam exhibuerunt, sic et nos pauperes, etsi martyres erimus, ratio suadet primas vobis relinquere, qui propter Dei in Christo caritatem, fallacem et quaesitam a plerisque gloriam et possessiones tantas et naturalem in liberos amorem conculcatis.

In Gn 24, 21. *Homo autem observabat eam, et tacebat, ut nosceret,* 111
utrum prosperum iter suum fecisset Dominus, annon. Hinc discere

111. MG 12, 120 A.

(XKouóntvov ttîç <p<uvnç TrpoaeúxeoOai, dkk' ¿v ríj Kapbí<¡c tuj érdlovn Kapbiaç Kai vecppovç.

Homiliae in Genesim.

112 *Perfectio est cirumcisio cordis et sensuum.* — Hom. 3, n. 6. Ut enim perfectus sit homo Dei in omnibus, cuncta circumcidenda sunt membra, manus quidem a rapinis, a furtis, a caedibus, et ad sola Dei opera pandendae. Circumcidendi sunt pedes, ne veloces sint ad effundendum sanguinem, et ne intrent in consilium malignantium, sed ut tantum pro mandatis Dei circumeant. Circumcidatur et oculus, ne concupiscat aliena, ne videat ad concupiscendum mulierem. Cui enim erga feminarum formas lascivus et curiosus oberrat aspectus, iste incircumcisus est oculis. Sed et si quis est, qui sive manducet, sive bibat, sicut apostolus praecipit, ad gloriam Dei manducat et bibit, iste circumcisus est gustu. Cuius autem Deus venter est, et suavitatibus gulae deservit, huius incircumcisum dixerim gustum. Si qui Christi odorem bonum capit, et in operibus misericordiae odorem suavitatis requirit, huius circumcisa est odoratio. Qui vero primis unguentis delibutus incedit, iste incircumcisus odoratu dicendus est. Sed et singula quaeque membrorum, si in officiis mandatorum Dei deserviant, circumcisa dicenda sunt. Si vero ultra praescriptas sibi divinitus luxuriant leges, incircumcisa reputanda sunt.

Homiliae in Exodum.

113 *Perfectionis labores.* — Horn. 5, n. 3. Multae enim tentationes occurrunt, multa offendicula volentibus agere quae Dei sunt. Tum deinde in fide multa invenias tortuosa, plurimas quaestiones, multas obiectiones haereticorum, multas contradictiones infidelium. Hoc ergo iter agendum est sequentibus Deum. Sed est et turris in hoc itinere. .Quae est ista turris? Illa nimirum, quam Dominus in evangelio dicit: *Quis vestrum volens turrim aedificare, nonne prius sedebit, et computabit sumptus, si habet, unde perficiat?* [Lc 14,28.] Ista est ergo turris, sedes ardua et excelsa virtutum.

114 5, 4. Verumtamen quia dicunt: *Melius fuerat nos servire Aegyptiis, quam mori in eremo* [Ex 14,12], tentationis et fragilitatis haec verba sunt. Alioquin falsum est; longe enim melius est in eremo mori, quam servire Aegyptiis. Qui enim in

est satius esse, ut qui orat, non cum sensili qua audiatur voce, sed in corde oret eum, qui scrutatur corda et renes.

112. CB 6 (ed. Baehrens, 1620), 47; MG 12, 181 B.
113. CB 6, 187; MG 12, 328 C. 114. CB 6, 188; MG 12, 329 D.

eremo moritur, hoc ipso quod separatus est ab Aegyptiis, et discessit a rectoribus tenebrarum et de potestate Satanae, habuit aliquem profectum, etiam si ad integrum pervenire non potuit. Melius enim est perfectam vitam quaerenti in itinere mori, quam ne proficisci quidem ad perlectionem quaerendam. Unde et eorum falli videtur opinio, qui, dum nimis arduum iter virtutis exponunt, dumque multas eius difficultates multaque pericula et lapsus enumerant, ne ineundum quidem id aut incipiendum iudicant.

Homiliae in Leviticum.

leiunii necessitas ad continentiam et perfectionem. — Hom. 10, n.2. Habemus enim quadragesimae dies ieiuniis consecratos. Habemus quartam et sextam septimanae dies, quibus sollemniter ieiunamus. Est certe libertas Christiano per omne tempus ieiunandi, non observantiae superstitione, sed virtute continentiae Nam quomodo apud eos castitas incorrupta servatur, nisi artioribus continentiae fulta subsidiis? Quomodo Scripturis operam navant, quomodo scientiae et sapientiae student? Nonne per continentiam ventris et gutturis? Quomodo quis seipsum castrat propter regnum caelorum, nisi ciborum affluentiam resecet, nisi abstinentia utatur ministra? Haec ergo christianis ieiunandi ratio est. Sed est et alia adhuc religiosa, cuius laus etiam quorumdam apostolorum litteris praedicatur. Invenimus enim in quodam libello ab apostolis dictum: <Beatus est, qui etiam ieiunat pro eo, ut alat pauperem.» Huius ieiunium valde acceptum est apud Deum, et revera digne satis. 115

Virginitatis praestantia et votum. — 11, 1. Si qui enim seipsum devoverit Deo, si qui nullis se negotiis saecularibus implicaverit, ut ei placeat, cui se probavit, si qui separatus est et segregatus a reliquis hominibus camaliter viventibus et mundanis negotiis obligatis, non quaerens ea, quae super terram, sed quae in caelis sunt: iste merito sanctus appellatur. Donec enim permixtus est turbis et in multitudine fluctuantium volutatur nec vacat soli Deo, segregatus a vulgo, non potest esse sanctus.... Sed et si nos ipsos consecramus et offerimus Deo, aut etiam si alios vovemus, observemus hunc laqueum, ne forte, posteaquam nos Deo vovimus, iterum humanis usibus vel actibus subiugemur. Vovet autem se unusquisque, verbi gratia, sicut Nazaraei faciebant tribus aut quattuor aut quot placuisset annis templo se consecrantes Dei.... Ex quibus omnibus clarum est, quomodo unusquisque nostrum, qui vult esse sanctus, consecrare se debeat Deo, et nullis praeterea negotiis vel actibus, qui ad Deum minime pertinent, occupari. HB

115. CB 6, 445; MG 12, 528 B. 116. CB 6, 447; MG 12, 529 D.

117 *Animi solitudo.* — 12,4. Sed et tu, qui sequeris Christum et imitator eius es, si permaneas in verbo Dei, si in lege eius mediteris die ac nocte, si in mandatis eius exercearis, semper in sanctis es nec umquam inde discedis. Neque enim in loco sancta quaerenda sunt, sed in actibus et vita ac moribus. Quae si secundum Deum sint et secundum praeceptum Dei habeantur, etiamsi in domo sis, etiamsi in foro; et quid dico in foro: etiamsi in theatro inveniaris verbo Dei deserviens, in sanctis te esse non dubites. Aut non tibi videtur Paulus, cum ingressus est theatrum, vel cum ingressus est Areopagum et praedicavit Atheniensibus Christum, in sanctis fuisse?

Homiliae in Numeros.

118 *Christus animae sponsus.* — Hom. 20, n. 2. Generalis autem fornicatio dicitur, cum anima, quae in consortium Verbi Dei adscita est et matrimonio eius quodammodo sociata, ab ullo alio, alieno scilicet et adversario illius viri, qui eam sibi despondit in fide, corrumpitur et violatur. Est ergo sponsus et vir animae mundae et pudicae Verbum Dei, qui est Christus Dominus, sicut et apostolus scribit: *Volo autem omnes vos uni viro virginem castam exhibere Christo; timeo autem, ne forte, sicut serpens seduxit Evam astutia sua, corrumpantur sensus vestri a simplicitate, quae est in Christo Iesu* [2 Cor 11, 2sq]. Donec igitur anima adhaeret sponso suo, et audit verbum eius, et ipsum complectitur, sine dubio ab ipso semen suscipit verbi; et sicut ille dixit: *De timore tuo, Domine, in ventre concepimus* [Is26,18], ita et haec dicit: De verbo tuo, Domine, in ventre concepi et parturivi, et spiritum salutis tuae feci super terras. Si ergo sic de Christo concepit anima, facit filios, pro quibus dicatur de ea, quia *salva erit per filiorum generationem, si permanserit in fide et caritate et sanctitate, cum sobrietate* [1 Tim 2,15], etiamsi prius sicut Eva seducta fuisse anima videatur. Est itaque vere beata soboles, ubi concubitus factus fuerit animae cum Verbo Dei, et ubi complexus ad invicem dederint. Inde nascetur generosa progenies, inde pudicitia orietur, inde iustitia, inde patientia, inde mansuetudo et caritas atque omnium virtutum proles veneranda succedet.

119 *Castitatis votum.* — 24,2. Qui in castitate vivit, corpus suum vovit Deo secundum eum, qui dixit: *Virgo autem cogitat, quomodo sit sancta corpore et spiritu* [1 Cor 7,34]. Nam et hoc ipsum, quod dixit sancta, ad hoc respicit; sancti enim dicuntur illi, qui se voverunt Deo.... Ex his ergo colligamus, quid

117. CB 6, 462; MG 12, 540 B.
118. CB 7 (ed. Baehrens, 1921), 187; MG 12, 728 C.
119. CB 7, 230; MG 12, 761 B.

est hominem seipsum vovere Deo. Si te voveris Deo, imitandus tibi est vitulus, quem non licet humanis operibus deservire, nihil facere quod ad homines et ad praesentem vitam pertineat. Sed quidquid ad animam pertinet et ad divini cultus observantiam, hoc et agendum et cogitandum tibi est.

In librum lesu Nave homiliae, 249/51.

Duplex Christianorum pugna. — Horn. 11, n. 4. Saepe dixi- 120
mus duplicem esse Christianorum pugnam. Perfectis quidem et talibus, qualis erat Paulus et Ephesii, sicut ipse apostolus dicit, *non erat iis pugna adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, adversus mundi huius rectores tenebrarum et spiritalia nequitiae in caelestibus* [Eph 6,12]. Inferioribus vero et nondum perfectis pugna adhuc adversus carnem et sanguinem geritur, his qui adhuc carnalibus vitiis et fragilitatibus impugnantur.

Duae classes hominum, simplices et perfectiores. — 17, 2. 121
In omni populo (eorum dico, qui salvantur) maior sine dubio pars est et longe numerosior eorum, qui simpliciter credentes in timore Dei, per opera bona, per honestos mores et actus probabiles Domino placent. Pauci vero sunt et valde rari, qui sapientiae ac scientiae operam dantes, et mentem suam mundam puramque servantes, atque omnibus praeclaris virtutibus suas animas excolentes, ceteris simplicioribus per doctrinae gratiam illuminant iter, quo gradiuntur, et veniunt ad salutem.

Selecta in Psalmos.

Actio et contemplatio. — In Ps 133, 1. 01 pèv 0ewpr|TiKoi 122
<'v oIku) OeoO eiaiv, ol bè rrpaKTiKol ¿v aùXaîç oïkou 0eoO f|pwv.

Tentationes sub specie boni et tentationes apertae. — In 123
l's 139, 6. 'AXXà Kai rà tpaOXa volpara ttoXXôkiç oí baipoveç où yupvà dnoTÎOevrai fpiîv, ïva pi] ô voûç dvTtKpuç tò âXoÿov aùnîiv Ôeaaâpevoç, toùç XoYtopoùç dTtOfJjSiipij • dXXà perd tivcuv «IXXutv XPH<JTO<pavœv voqpdTujv tù Trovqpà volpara émOTteipouai • hai toOto pôvov ètri tûiv TeXeiujv rrotoOcn, tûiv pi] èxôvtujv nd0q •

In Ps 133, 1. Qui contemplationi dediti sunt, in domo Dei sunt; 122
qui autem actioni vacant, in atriis sunt domus Dei nostri.

In Ps 139, 6. Quin et malas cogitationes saepe daemones non 123
nudas nobis ingerunt, ne mens statim perspecta illarum absurditate •ns reiciat, sed cum aliis quibusdam cogitationibus, quae speciem boni prae se ferunt, malas cogitationes interseminant ; idque solum fin iunt in perfectis, qui affectuum expertes sunt ; nam iis qui affectibus

120. CB 7, 364; MG 12, 885 A. 121. CB 7, 402; MG 12, 911 B.
122. MG 12, 1651 C. 123. MG 12, 1663 C.

τοῖς γάρ ἐpnaÔéai Kai dKaÔàpTOiç Kai cpavepûjç êgpàXXouoi τοὺς Xo'fiapoùç, oûç àmwoaaGai dbuvaToOoiv.

Homiliae in Canticum Canticorum, ca 240.

124 *Ordo progressus.* — Prolog. Si qui ergo primum locum in emeridandis moribus mandatisque servandis, qui per Proverbia designatur, implevit, post haec autem, etiam deprehensa vanitate mundi, et rerum caducarum fragilitate perspecta, venit in hoc, ut renuntiet mundo et omnibus quae in mundo sunt: consequenter veniet etiam ad contemplanda et desideranda ea quae non videntur et aeterna sunt. Ad quae tamen ut pervenire possimus, indigemus divina misericordia, si forte valeamus perspecta puchritudine Verbi Dei salutari in eum amore succendi, ut et ipse dignetur huiusmodi animam diligere, quam desiderium sui habere perspexerit.

125 *Seipsum cognoscendi necessitas.* — L. 2, v. 8. Quomodo igitur anima cognoscat semetipsam, nec facile puto nec breviter explicari posse; tamen pro viribus pauca ex multis aperire tentabimus. Videtur ergo mihi duplici modo agnitionem sui capere animam debere. Quidve sit ipsa et qualiter moveatur, id est quid in substantia et quid in affectibus habeat; utputa, ut intellegat, si boni affectus sit, aut non boni, aut recti propositi, aut non recti; et si quidem recti sit, si erga omnes virtutes eumdem tenorem habeat, tam in intellegendo quam in agendo, an erga necessaria tantum et quae in promptu sunt; et utrum in eo sit, ut recipiat profectus et augeatur in intellectu rerum augmentoque virtutum, an in eo stet et resideat, in quod potuit pervenire; et utrum erga semetipsam tantummodo excolendam, an et aliis prodesse et conferre aliquid utilitatis vel in verbo doctrinae, vel in exemplis gestorum potest. Si vero cognoscat semetipsam non esse boni affectus neque recti propositi, in hoc ipso, ut intellegat, utrum satis ei desit, et procul a virtutum via, an in ipso iam posita sit itinere, et incedere iam conetur, cupiens quae in ante sunt apprehendere et quae retro sunt oblivisci, sed nondum approximaverit, aut proxima quidem sit, nondum tamen ad perfectionem venerit. Sed et in eo opus videtur esse animae cognoscentis semetipsam, si haec ipsa, quae operatur mala, ex affectu ea, et studio operetur, an fragilitate quadam, et ut ille ait, quasi quod non vult agens, et quae odit faciens, et

sunt obnoxii et immundi sunt, etiam aperte iniciunt cogitationes, quas expellere nequeunt.

124. CB 8 (ed. Baehrens, 1925), 79; MG 13, 76 D.
125. CB 8, 142; MG 13, 124 A.

rursus ea quae bona sunt, affectibus et recto proposito gerere videtur. Verbi gratia, si iracundiam apud aliquos quidem cohibet, apud aliquos autem effert, an semper eam cohibet, et apud nullum omnino profert. Similiter et tristitiam, si in aliquibus quidem negotiis vincit, in aliquibus vero recipit, an in omnibus omnino non recipit. Ita et timorem aliaque similiter, quae virtutibus videntur esse contraria. Adhuc et istud opus est animae cognoscentis se, si gloriae multum cupida sit, aut parum, aut omnino nihil. Quod inde colligit, si laudibus multum aut mediocriter delectetur, aut omnino nihil; et si in opprobriis satis aut parum aut omnino nihil contristetur. Sed et in dando et accipiendo animae cognoscentis semetipsam sunt quaedam indicia, si quod tribuit et praebet utrum communicabili affectu, et quasi cui aequitatem haberi inter homines placeat; an, ut ille ait, ex tristitia aut necessitate, vel certe gratiam sive ab accipientibus, sive ab audientibus quaerens. Sed et in accipiendo anima, quae cognoscit semetipsam, observabit, utrum indifferenter habeat ea, quae accipit, an velut super aliquo bono gaudeat. Sed et in intellectu perpensabit semetipsam huiusmodi anima, ut cognoscat, utrum facile eam moveat cuiuscumque verisimilitudinis auditio, et subripiatur ei arte vel suavitate vel calliditate sermonum, an raro hoc, an numquam omnino patiatur. Sed sufficiant ista in hoc agnitionis genere a nobis dicta.

Ordinata caritas.— 3, v. 4. Est autem ordo eius et men- 126
sura huiusmodi, verbi gratia: Deum diligere nullus modus, nulla mensura est, nisi haec sola, ut totum exhibeas, quantum habes. In Christo enim Iesu diligendus est Deus ex toto corde, et ex tota anima, et ex totis viribus. In hoc ergo nulla mensura est. Diligere vero proximum, est iam mensura aliqua. *Proximum,* inquit, *tuum diliges sicut teipsum* [Mt 19,19). Si ergo aut in Dei dilectione minus aliquid feceris, quam potes, et quam in viribus tuis est, aut inter te et proximum non servaveris aequitatem, sed aliquid differentiae habueris, non est in te caritas ordinata nec ordinem suum tenens.

Homiliae in Ieremiam.

Ascetae notio. — Hom. 20 (alias 19), n. 7. "Iva bè pâXXov 127
vof|Oijç tó * «TaXamtupíav ¿TnKaXéaopai» [1er 20, 81, btafpdq/w ti Yivógtvov toîç daKnTaîç • noXXdKtç fàp napaKeipévou toû Tflpat,

19,7. Ut vero melius intellegas, quid sit, *miseriam invocabo,* 127
describam quod fieri solet ab ascetis; est enim saepe qui, cum sit

126. CB 8, 186: MG 13, 156 A.
127. CB 3 (ed. Klostermann, 1901), 188; MG 13, 517 B.

Kai pi] éxtiv ènavKJTapévqç Tfjç aapKÔç Tip irveópan, aiperrai Ttç où KaTaxpf|dao0ai rq to0 'fapeîv éSouaia, àXXà xaXaiTtujpeîv Kai KÓpveiv, fnrunnáíeiv tò otîtpa vqOTe.iaiç Kai bouXafWfCîv aÙTÔ dnoxaîç TOiüjvôe Ppujpàrujv, Kai iravri Tpômp Tip TTveópaTi Tàç npàjeiç to0 oiiipaTOç OavaToOv. 'Ap' ó toioûtoç où t?|v TaXaimupiav èntKaXéffaTO, rrapôv èmboOvai êauxôv Tpucpri Kai f]bovfl, Kai pi) ¿niKaXeîa0ai TÎ]v xaXanrwpiav;

Commentarii in Romanos.

128 *Perfectio duplex.* — Praef. *Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus* [Phil 3, 15]. In quo ostendit duplicem esse perfectionem: unam, quae est in expletione virtutum, secundum quam dicit, quod non sit perfectus, et aliam, cum ita quis profioit, ut decidere non possit neque retrorsum aspicere.

129 *Duae viae: Christus aut diabolus rex animae.* — L. 5, n. 6. Non ergo potest fieri, ut sine rege aliquando sit anima; sed hoc providendum èst, ut Christum regem habeat, cuius *iugum suave est et onus leve* [Mt 11, 30], et non diabolum, cuius regnum grave est. Iniquitas enim est, quae sedet super talentum plumbi [cf. Zach 5, 7]. Christus autem ubi regnat, ibi superabundant gratia et iustitia in vita aeterna.

130 *Status animae semper mutabilis.* — 5, 10. Libertas enim arbitrii semper naturae rationabili permanebit, et sicut possibile fuit etiam illum, qui pro splendore gloriae Lucifer erat, et propter lumen scientiae mane oriebatur, commutari de gloria sua, et effici tenebras propter malitiam, quam recepit; et illum qui fuit immaculatus a nativitate sua, et habitavit cum cherubim, et in medio lapidum igneorum conversatus est, et indutus est omne ornamentum virtutum, nec fuit ulla in paradiso Dei arbor virtutum, quae ei comparari posset, post haec inventae sunt iniquitates in eo, et de caelo in terram proiectus est: ita potest fieri, ut, in quocumque statu fuerit anima et in quacumque perfectione virtutum, quoniam virtus mutabilis est, lapsum possit incurrere, ut sicut a vitiis ad virtutem, ita et a virtutibus inclinetur ad vitia.

131 *Vis crucis Christi in nobis.* — 6, 1. Quomodo ergo possibile est, ut peccatum in carne nostra non regnet? Si faciamus

ei liberum nubere, sicque vitare molestiam insurgentis adversus spiritum carnis, eligit non abuti nubendi potestate, sed affligi et tolerare, ieiuniis corpus domare, ipsum in servitutem redigere talium ciborum abstinentia, et omnimodo spiritu facta carnis mortificare. Nonne hic miseriam invocavit, cum posset deliciis voluptatibusque se dare et miseriam non invocare?

128. MG 14, 834 A. 129. MG 14, 1034 D.
130. MG 14, 1052 C. 131. MG 14, 1056 B.

illud, quod idem apostolus dicit: *Mortificate membra vestra, quae sunt supra terram* [Coi 8, 5], et si *semper mortem Christi in corpore nostro circumferamus* [2 Cor 4, 10]. Certum namque est, quia ubi mors Christi circumfertur, non potest regnare peccatum. Est enim tanta vis crucis Christi, ut, si ante oculos ponatur et in mente fideliter retineatur, ita ut in ipsam mortem Christi intentus oculus mentis adspiciat, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit invidia, sed continuo ad eius praesentiam totus ille, quem supra enumeravimus, peccati et carnis fugatur exercitus; ipsum vero pecçatum nec subsistit, quippe cum nec substantia eius usquam sit nisi in opere et gestis. Est ergo in nobis et concupiscentia peccati, quae regnum habet in carne; est et concupiscentia spiritus, quae regnum habet in mente, secundum id quod supra diximus, quia *caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem* [Gal 5, 17]. Cum ergo concupiscimus quod non licet, vel quod non decet, vel quod non expedit, concupiscentia carnis est. Cum vero concupiscit et deficit anima nostra, quando videat salutare Dei, ista concupiscentia spiritus est.

In passiones dominium. — 6, 9. Est enim talis quaedam 132
infirmitas in his, qui initia conversionis accipiunt, ut cum velit quis statim facere omne quod bonum est, non statim voluntatem sequatur effectus. Nam et meditatus apud semetipsum decernit, verbi causa, ut non irascatur, et hoc in voluntate definit; sed quoniam longo usu et consuetudine diutina vitium in eo iracundiae dominatum est, obsistit etiam voluntati et proposito, ac solido sibi usa itinere vis furoris erumpit.

Actuum carnis mortificatio. — 6, 14. Sic et patientia spi- 133
ritus impatientiam carnis exstinguit, et bonitas malitiam perimit, et mansuetudo ferociam, et continentia intemperantiam, et castitas impudicitiam necat, talique ordine qui per spiritum actus camis mortificaverit, vivet.... Sed et illud scire debemus, quod ista mortificatio actuum camis per patientiam fiat, et non ad subitum, sed paulatim. Primo languescere eos necesse est in his, qui incipiunt; tum deinde cum ardentius proficere coeperint et abundantiore spiritu repleri, actus carnis non solum languescere, sed et tabescere incipient; ubi vero ad perfectum iam venerint, ita ut nulla in iis prorsus vel in facto, vel in dicto, vel in cogitatu peccati oriantur indicia, tunc plane actus carnis mortificasse et ad integrum morti tradidisse credendi sunt.

Perfectio est similitudo cum Christo. — 7, 7. Arbitror ergo 134
secundum ea, quae in aliis idem Paulus designat, ubi dicit: *Filioli mei, quos iterum parturio, donecformetur Christus in vobis*

132. MG 14, 1087 B. 133. MG 14, 1102 B.
134. MG 14, 1122 B.

[Gal 4,19], formari in his qui ad perfectionem tendunt Christum dicat, secundum hoc quod Verbum est, ut in iis Verbi Dei sinceritas ad purum informetur; et secundum hoc quod veritas est, ut veritas in iis absque ullius fuci admixtione consistat; et secundum hoc quod sapientia est, ut sapientia Dei in iis illa, quam inter perfectos loquitur Paulus [cf. 1 Cor 2, 6], pura et absque ullo erroris diverticulo conservetur. Sic et secundum omnia quae Christus est, vel iustitia, vel sanctificatio, vel ceterae quaeque virtutes, si in iis formentur ad liquidum, isti videbuntur ad illam formam, qua in forma Dei est, conformes imaginis esse effecti.... Quamvis omnis, qui se ad eam formam quam supra posuimus excoluerit, imago sit Dei, hoc est'imago Filii Dei, tamen specialis ac propria imago eius, quae eum totum atque ex integro suscepit et in semetipsa formavit, ipsa lesu anima dicenda est, quae se per omnia Verbo ac Sapientiae Dei ita coaptavit, ut in nullo prorsus ab eius similitudine decolor haberetur, ita ut quicumque summam perfectionis ac beatitudinis consectatur, ad illius se imaginem ac similitudinem tendat, quae primo loco et super omnes ceteros Filii Dei imago est.

135 *Vulnera carnis et caritatis.* — 7, 11. Dum enim in illius [Dei] amore pendemus, sensum doloris non recipimus. Illius enim caritas, qua nos dilexit, et nostrum ad se rapuit affectum, cruciatum corporis et dolorem non sentire nos facit. Ideo ergo *in his omnibus superamus* [Rom 8, 37]. Tale aliquid et in Canticis sponsa dicit ad Verbum, quia *vulnerata,* inquit, *caritate ego sum* [Ct 2, 5]. Ad hunc ergo modum et anima nostra a Christo vulnere caritatis accepto, etiamsi tradat gladio corpus, non sentiet vulnera carnis prae vulnere caritatis.

136 *Virginitas est hostia viva.* — 9,1. Videbitur ergo praecipue hostia vivens, et sancta, et Deo placens [cf. Rom 12, 1], corpus esse incontaminatum. Verum quoniam videmus nonnullos sanctorum, aliquos etiam apostolorum habuisse coniugia, non usquequaque possumus hoc de sola virginitate sentire, quamvis in huiuscemodi hostiis habere primum ordinem possit; sicut et in lege alia erat hostia sacerdotis, alia principis, alia synagogae, et alia unius animae. Et quamvis in ecclesia prima post apostolos hostia martyrum, secunda virginum videatur, tertia continentium, puto tamen quod neque illi, qui in coniugiis positi sunt et ex consensu ad tempus vacant orationi, velut Nazaraeonim vota solventes, si in ceteris sancte agant et iuste, negandi sunt corpora sua exhibere posse *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem;* nec rursum corpora virginum vel continentium, si aut superbiae macula, aut avaritiae sordibus, aut linguae maledicae vel mendacii immunditia

135. MG 14, 1132 C. 136. MG 14. 1205 A.

polluantur, hostiam sanctam et Deo placentem putandi sunt ex sola virginitate corporis obtulisse.

Praecepta et consilia. — 10, 14. Praecepta donantur, ut 137
debita persolvamus. Denique et in evangelio Salvator ita dicit: *Cum autem feceritis omnia quae praecepi vobis, dicite quia servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus* [Lc 17, 10]. Ea vero quae supra debitum facimus, non facimus ex praeceptis. Verbi causa, virginitas non ex debito solvitur; neque enim per praeceptum expetitur, sed supra debitum offertur.

Orationis difficultas. — 10,15. Et ideo ostendit Paulus 138
esse non minimum etiam in oratione certamen, si quidem in hoc certamine etiam auxilium eorum, qui Romae sunt, crediderit implorandum [cf. Rom 15, 30 sq). Obsistunt enim vere daemones et contrariae potestates in oratione primo per illud, ne talis inveniatur is qui in orationis agone desudat, ut levet *puras manus sine ira* [1 Tim 2, 8). Quod etsi hoc quis obtinere potuerit, ut sine ira sit, vix est ut effugiat esse sine disceptatione, hoc est sine superfluis et vanis cogitationibus. Vix enim invenies, ut oranti cuiquam non aliquid inanis et alienae cogitationis occurrat, et intentionem, qua in Deum mens dirigitur, declinet ac frangat, atque eam per ea quae non competit rapiat. Et ideo agon magnus est orationis, ut obsistentibus inimicis et orationis sensum in diversa rapientibus, fixa ad Deum semper mens stabili intentione contendat, ut merito possit etiam ipse dicere: *Certamen bonum certavi, cursum consummavi* [2 Tim 4,7].

Commentarii in Matthaeum.

Tentatio. — Torn. 11, n. 6. ‘Hpeîç bè eï rrore dvdyKij toi- 139
paapújv TOpnrirrropev, àvaptpvqffKUjpeQa, ôti r|vàfKaaev fpifiç ô Iqffoûç ¿gpfivai tiç tô rtXoîov aÙTwv, fiouXôptvoç lipâç Trpoàftiv tiç tô rtépav. Où fàp buvaròv pq TOtpaapoùç ônopdvavTaç KupÛTujv Kaì dvépou èvavriou, tiç tô rrépav <p9d<rai. E1t’ ètreibàv ïbujpev troXXà tò TOpitOTr|KÔTa ijpàç TtpáypaTa Kaì xaXeirá, Kaì Kapvovreç ptTpiwç avrà érrì ttoaòv btavqSujpeOa, Xofi7ujpc0a, fin tô ttXoîov f)pâ>v péaov ¿orí Tfjç OaXaaaqç, tótí paaavicópevov farò tújv KupáTiov, pouXopévujv fjpâç vauayqaai TOpì tt|v

11, 6. Nos autem si quando in tentationum periclitationem in- 139
cidamus, meminerimus Iesum coegisse nos conscendere illarum navigium, volentem nos praecedere sese in ulteriorem ripam. Nec enim fieri potest, ut qui tentationes fluctuum et venti contrarii non sustinuerint, ad ulteriorem ripam perveniant. Deinde cum viderimus nos multitudine rerum difficilium circumveniri, et mediocriter laborantes ea aliquatenus tranaverimus, cogitemus navigium nostrum

137. MG 14, 1275 B. 138. MG 14, 1277 A.
139. MG 13, 920 B.

iríOTiv, n Ttva twv dpETwv. AXX' èiràv tò rtveOpa toû novr/poO pXétrogEv àvTmpÛTTOV tipûjv toîç npaypaoiv, ¿vvonawptv, ôti tòte f)gîv èvavTtoç èafiv ô dvepoç. 'Eiràv oóv TaûTa TtàaxovTEÇ TpEîç tpuXaKàç Tf/ç vuktôç, toO èv toîç ireipaopoîç okotouç, biavuawpEV, kotò tò buvaTÔv crfwviíópEvoi KaXwç, Kat TqpoOvTEÇ èavTOÙç Ttpôç tò pò vauayflaai rapì tt/v ttîotiv q -nva twv àpETwv _ _ tòte maTEÙogEV, ôti T€TapTT|ç èvEOTr/Ktjiaç <puXaKf/Ç, ôte f) vù£ npoéKOtpev, ò bè ^ipépa ñ'rflK€v. èXEÙOETai npôç ôpâç b Ylôç toO ôeoû, ïv' eÙTpemcrrç f)M'v TÔV OàXaooav, nepiTtaTwv èif aÙTÛç.

140 *Oratio castitatem impetrat.*—14, 25. Aójete ovv tô àyaOòv bòga Tqv iravTtXf) Kaôâpeuoiv èv áyapía Kai dyveia ó 0eôç toîç è£ ôXr/Ç 'puxÔÇ, Kai perù mcrreujç, Kai dbtaXeiTrrujç èv npooeuxaîç aiToûcnv aÙTÒv.

141 *Mortificatio.* — 15, 4. Tô b'diroxôç djtov, ti tôv Xôyov tiç dvaXapwv tôv Iwvra, Kai èvepfô, Kai TopujTEpov ûnèp nâcrav pàxaipav bioTopov [cf. Hebr 4, 12], Kai tôv, djç ibvópaaev ô dnôffToXoç, «paxaipav toO nveùpaToç» [Eph 6, 17], èKTÉpvoi tô Tqç tpuxfîç TraOriTiKÔv, pf] dnrôpevoç toO awpaTOç, Kai toûto noioî Kai voqaaç fJaoiXeiav oùpavwv, Kai péitorov auppaXXóptvov npôç tô KXqpovopòaai PaotXeíav oùpavwv tô èKTtpeîv Xôfw tô na0r|TiKÔv Tf/Ç qnjxôç aÙToO. Toîç bè toioûtoiç dppôtoi dv, Kai oùx djç oïovTai oî owpaTtKwç tô KaTà tôv tôttov è£etXr|<pÔT6ç, tô- «Eiaiv eùvoûxoi, oîtiveç eùvoùxtaav èauToùç btà tôv paotXeiav twv oùpavwv» [Mt 19, 12].

in medio man esse, tunc iactatum a fluctibus, volentibus nos circa fidem aut aliquam e virtutibus naufragium facere. Sed postquam spiritum mali viderimus rebus nostris adversantem, tunc nobis contrarium esse ventum in animum inducamus. Ubi igitur id perpetientes exegerimus tres vigilias noctis, hoc est tenebrarum, quae sunt in tentationibus, pro viribus egregie decertantes, caventesque a naufragio circa fidem aut aliquam e virtutibus ..., tunc credimus venturum ad nos Filium Dei, instante quarta vigilia, cum nox processit et appropinquavit dies, ut mare nobis componat super illud ambulans.

140 H, 25. Perfectam ergo in caelibatu et castitate munditiem, egregium videlicet donum, iis largietur Deus, qui ex animo et cum fide et precibus illam continuis postulabunt.

141 15, 4. Quod si quis autem, assumpto sermone Dei vivo et efficaci, penetrabiliore omni gladio ancipiti, sive, ut eum appellat apostolus, *gladio spiritus,* animi affectiones intacto corpore resecet, atque id quidem regni caelestis intuitu faciat, et affectionum animi sui, ope sermonis, amputationem ad consequendum caeleste regnum maxime conducere existimet, illud vero est, quod pro vera abstinentia et castitate habendum est. In eos autem illud quadrat, non ut censuerunt qui hunc locum retulerunt ad corpus : *Sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum.*

140. MG 13, 1252 B. 141. MG 13, 1264 A.

Quomodo perfectio habeatur in renuntiatione bonorum. — 142
15,16. Zq-rfitrai b' dv tiç, ôti, eïtrep TéXeiôç ècrnv 6 naaaç ?XU)v tùç àpexàç Kai pqxéTi dirò KaKtaç Ttpárrwv, môç TéXeioç -févotT' fiv ó trwXfiaaç èauToû xà úrrápxovra Kai boùç toîç tttujxoîç. "Eotuj fàp Tiva toOto netrotr|Kévai, Ttwç dv Kai dôp- •ftiTOç 'févotT' dv dèpôujç, ei tvxoi tùéprrruJTOç tôv tiç ópTÓv; TTtôç bè Kai dXuTtoç, Kai KpeÍTTwv Ttavrôç oùtivoooOv crupPfjvai buvapévou, Tt]v Xùht)v npoKaXoupévou; TTtôç bè Kai é£uj cpôpou irdvTr) titrrat, toO irtpi ttôvujv, f| Gavaxou, iî Ttôv ôaa búvaTai tï)v Iti dTíXeOTépav tpuxHv cpoprjcrai; Tiva bè Tpónov b dîtobô- pevoç Ta btrdpxovTa, Kai biaboùç -rnujxoîç, éktôç ècrrai Traoqç èmOupiaç; Aéfoi yàp dv tiç, ôti buvaTÔv trap' aÙTÒ tò dno- biboaOat TtávTa tò úrrápxovTa, rraOóvTa ti dvóptbmvov îittô tôç neviaç, peTavofloat pèv ¿ni Ttô TCToXpqpévqi, èmOujiflcrai bè Trjç napanXr]criou Kxriaeujç. Ei bè Kai f] Xeyopevr) f]bovq, dXofoç outra trraptriç Tfjç tpuxnç, rràOoç èari, ntôç dv tiç dpa té drrobûjTO iravTa tù ÚTtápxovTa Kai bibibq tttujxoîç, dpa bè dnaXXayeir) toO àXô'fwç énaipetrOai; TTpooOííq b' dv tiç tt) ihrarroprprei, ôti irtôç búvaTai napà tò dnobébocrOat xà bnápxovTa Kai tttujxoîç tiç biabebwKévai, crocpôç yevétrOai t?jv toO QeoO aocptav, lútrre Xófov btbôvai navfi tiô èptuTtôvTi aÙTÒv nepi t^ç èv aÙTtô nitrrauç, nepi Ikootou Ttôv nentOTeupévujv, Kai nepi Ttôv èv Taîç lepaîç Tpatpaîç KiKpuppévajç eipnpévtuv. "Opa bè ôti -feviKT] ècrnv b ènanôpqffiç, qToi fevvaia Kai oùk euXuTOÇ• etTC fàp nap' aÙTÒ

15, 16. Quaerere autem potest aliquis, quomodo is perfectus 142
esse queat, qui facultates omnes suas vendidit et pauperibus erogavit, cum ille demum perfectus sit, qui omnibus virtutibus instructus, iam nihil amplius nequitia adductus facit. Esto enim, aliquis id fecerit, quomodo minime iracundus derepente prodibit, si impotens irae antea fuerit? Quomodo item omnis anxietatis expers, et rebus omnibus superior, quae homini contingere possunt et molestiam ipsi parere? Quomodo omnis vacuus formidinis, quam sive dolores et aerumnae, sive mors, vel ea incutiunt, quaecumque in animam etiamnum imperfectam cadere possunt? Qui fiet, ut qui facultates vendidit et egenis distribuit, nulli sit cupiditati obnoxius? Fieri enim posse dicet quisquam, ut ex eo quod bona sua universa aliquis distraxerit, humani aliquid ob paupertatem passus, audacis facinoris paeniteat et proximi sui facultates concupiscat. Quod si id quod voluptas appellatur, cum sit animi sine ratione elatio, affectus est, quomodo bona omnia sua vendat aliquis et dividat pauperibus, et simul ab omni praeter rationem elatione liberetur? Ad eam quaestionem haec etiam addi potest, qui fieri queat, ut ob divendita et egenis distributa bona divinam sapientiam aliquis adipiscatur, adeo ut unicuique de ipsius fide fideique capitibus et obscurioribus sacrae Scripturae locis hunc percontanti rationem dare possit. At nota arduam esse quaestionem illam, hoc est ope-

142. MG 18, 1800 A.

toOto póvov (pqaopév -riva TÉXetov yeyovévat, kóv pf] dvaXapwv ij 8 éíeOépeOa, ótóttuj mpineaovgiOa XèfovTeç eîvai uva xaì TéXeiov <5tpa Kai àpapTtuXów àpapTwXôç fàp ó ôpyiXoç, xa't ó tì]v toO KÓapou XÙTTTiv Xutroùpevoç, Kai ò Tà èmttova Kai éàvaTOv tpofloûpevoç, Kai èmOupiàv tu»v òttÓvtujv, Kai àXôfuuç ènaipó-pevoç tì)v ipuxóv, tbç èn' àyaôoîç, toîç oùk dyaGoîç• ehe dpa Tip dnobôoôat tivù tt|v oùciav, Kai btaboûvat îttwxoîç, <pr)Oopev aÙTÔv duanepei GeóXnirrov ftvôpevov ndaaç tùç dpeTàç dvetXq-cpévai, Kai nàaav KaKiav dnoTeOetoOai, kiotûç pèv, ïva Kotvcrrepov ôvopdauj, èpoOpev, oùk oiba bè eî dXiqOùùç- Kai Taxa Kaia-fe-XdoovTai f)pû>v, tbç où cppóvipa XeyôvTwv, oi dKoùaavTtç toi-aÙTqç Xùffeœç ■rcpoffa'fopévqç Tip èirqttopriuèvqj.

143 15, 17. <t>povipùJT€pov oùv tiç bóíai dv mpiùv Tà Tqç Xéfetoç, Kai pnbapwç TpoTroXofwv Tà kot' aùniv, oütujç dnavTibv, tbç niorôç pèv, eî bè Kai dfiuuç tiôv KaTà tòv tóttov votò Tà Xeyó-peva, f| pr|, Kai aÙTÔç Kpiveîç. (br/oei oùv, ôti, eïnep porjôeÎTai 0 toîç nèvr/ai peTabiboùç imô tî^ç èKeivwv eùxÔÇ, npôç TÎ|V èauToO oujTr/piav Xappdvœv tò èv toîç beopévoiç twv xPOpaTi-kû)V èv irveupaTiKoîç irepiffffeupa eiç tò èaiiToû ùoréppipa, tbç ímécpqvev ó dnôcJToXoç èv Tr| Trpôç KopivOiouç beuTépqt [2 Cor 8, 14], tîç dv dXXoç toOto iraGoi, Kai pefdXqv por|0eiav Pot]0n-èein, ènaKoùovToç toû 0eoO Taîç tûiv toooûtujv rrevr/Tiuv dva-•ne-naupéviDV eùxaîç, èv oîç Taxa àv eîèv Tiveç napaTrXnaiwç toîç

rosam, quaeque non facile solvi queat; nam sive eo ipso dumtaxat perfectum aliquem evasisse dicamus, licet ea quae diximus in se non receperit, in absurdum incurremus, aliquem perfectum simul et peccatis deditum esse dicentes: peccatis enim deditus est, qui iracundus, qui mundi tristitiam patitur, qui aerumnas et mortem reformidat, qui ea concupiscit quibus caret, quique praeter rationem rebus minime bonis tamquam bonis effertur; sive simul atque substantiam aliquis vendiderit et egentibus diviserit, hunc velut Deo afflatum omne virtutum genus suscepisse et omnem nequitiam abiecisse pronuntiemus, a fide quidem haud abhorrentia, ut levius dicam, nescio utrum et vera dicemus; et fortasse nos quasi male-sana jactantes deridebunt, qui eiusmodi solutionem propositae quaestioni adhibitam audierint.

143 15, 17. Sapientius ergo aliquis litterae adhaerens et non in tropologias divertens, ita quaestioni obviam ire videbitur, ut fidelis quidem, an etiam pro rerum quae hoc loco continentur dignitate, eas animo comprehendens, necne, penes te iudicium erit. Dicet ergo quod si pauperum precibus iuvatur, qui bona sua iis impertivit, ad salutem suam assumens rerum spiritualium copiam, qua praediti sunt rei pecuniariae egentes, ut suae inopiae succurrat, quemadmodum in posteriore ad Corinthios declaravit apostolus, cuinam id contingit potius, vel quis maiore iuvatur auxilio, tot pauperum sublevatorum preces exaudiente Deo, inter quos apostolis

143. MG 13, 1801 B.

dnoffTÔXotç, F) òXbfip ûnobeeaTépotç aÙTwv, ttévnTtç pèv èv toîç aiupaTiKoîç, <l>Ç èKtîvot, nXouToOvTeç bè èv toîç nvtupaTiKOîç; Oûtoç br) 6 àvOurraXXaffffôpevoç àvTÎ ttXoùtou rreviav ùirèp toû TÉXtioç fevèaQai, nttaGeîç toîç 'Iqaoû Xôyoïç, àOpôtuç dv ftoriQn-0€in, iLç Kai oí ànôoToXoi to0 XptOTOû, Ttpôç tò feviffOai aocpôç èv XpiOTiù, Kat dvbpeîoç, Kai bÎKatoç, Kai aujtppujv, Kai èKTÔç navTÔç irdOouç. <t>f|ff£t bè ô oîjtujç drroXofoùpevoç, ôti oùk dvd^Kri toûto voriOfjvat aÙTfjç ripépaç drravTÎiffai Tip ànobebo-pèvtp Tà ímápxovTa Kai bibôvri tttujxoîç, àXX' ïfftuç dît' èKtivqç pèv tt|ç fipépaç ¿pierai F] 0eia èmOKorrìì ètri tò TOiaÛTa aÙTÒv áyeiv • XéfUJ bè tt]v èrraiVÉTriv drrdOetav Kat rrâaav tt)v dpeniv • rrpopatviuv bè tbç ò 'laaÙK [cf. Gn 26, 13] btà tîiv dirò to0 ©eoû tiç aÙTÒv èv Xpiortp Por)0€tav, peiiwv terrai, èujç où aùîdvujv péyaç févriTai atpóbpa fftpôbpa èv rrdai] dperf), nàoqç èfacpavto-0tionç Tf]ç KaKiaç dnô rf|ç ipvxflç aÙToO. Kai oùk dvafKacr 0r|<T€Tai ye ó Taútriv dtrobebwKibç Tfjv biqyqaiv eitreîv réXeiov trap' aÙTÒ toûto yevéaOai <iv0pumov tò dXXa dpapTdvovTa.

Commentarii in Ioannem.

Primum facere iusta; actio et contemplatio – Tom.l, n. 16. 144

<'Apxn ôboû dfaOfjç tò rrottîv Tà biKaia» [Prv 16, 6]. Tf]ç fàp dïaOflç ôboû peyiffrqç TUYxavoûariç, Karà pèv Tà rrpûTa vor|-Tèov eîvai tò rrpaKTiKÔv, ônep napioraTai btà toû «rroieîv Tà bÍKata»- KaTà bè Tà ê£f]ç tò OeajpqTiKÓv, eiç ô KaraXfiyeiv oîpat

fortasse similes sunt aliqui, vel paulo iis certe inferiores, rebus egentes corporalibus, sicut illi, spiritualibus vero abundantes? Qui ergo sermonibus lesu adductus, ut perfectus evadat, divitiis egestatem permutat, is confestim adiuvabitur, haud secus ac Christi apostoli, ut sapiens in Christo et fortis et prudens et omni affectu vacuus efficiatur. At qui eiusmodi explicationem tuendi huius loci gratia proferet, minime necessarium esse dicet, ut ipso die quo quis bona sua vendidit et pauperibus distribuit, id contingere nobis animo fingamus, sed ab illo fortasse die hunc ad ea deducere divina cura incipiet, laudabilem illam ab affectibus immunitatem dico et omnigenam virtutem; deinde vero tamquam Isaac proficiens et crescens, propter collatum ipsi a Deo in Christo adiumentum, maior erit, donec in omni virtute incrementum capiens, erasa ex ipsius anima omni nequitia, valde valde magnus exsistat. Nec vero qui expositionem hanc tradiderit, dicere cogetur hominem alioqui peccatis deditum eo ipso perfectum evadere.

1, 16. *Viae bonae principium est facere iusta.* Cum enim bona 144
via sit longissima, ad eam in primis pertinere eam philosophiae partem censendum est, quae in rerum actione versatur; quod ostenditur ex illis verbis: *facere iusta,* cum quod reliquum est viae, id totum ad eam vim spectet, quae sita est in rerum contemplatione,

144. CB 4 (ed. Preuschen, 1903), 20; MG 14, 49 C.

Kat tò tîXoç aÙTfJç èv Tf) Xefopévrç CmoxaTaoraaei, òtà tò pq-béva KaTaXeíireaOat tóté è/Opóv, el ye àXq0èç tó- «Aeî fàp aÙTÒv [JacnXeúeiv, dxpi où 0q travTaç toùç ¿x^poùç aÙToO urtò toùç trôbaç aÙTOÛ, êcrxaT0? èx®pbç KaTapyerrai ó 0dvaToç» [1 Cor 15, 25 sq]. TÓTe fàp pía irpftitç êœrai tujv trpôç 0eôv btà tòv trpôç aÙTÒv Aóyov cpOactâvTujv, q to0 KaTavoeîv tòv 0eóv• ïva 'févujvTai outwç èv Tq fvujaei to0 TTaTpôç popq>uj0évTeç travTeç CtKptpwç Ylôç, tbç vûv pôvoç ó Yiôç épnuK€ tòv ITaTépa.

145 *Duae viae.* — 19, 21 (al. 5). 'Apqxavov yàp auvtnrâpxetv Tf|v trpôç tòv KÔapov dyaiTqv Tfj trpôç tòv 0eòv dfátrq, tbç dpqxa' vov ouvuirdpxeiv dXXqXoïç tptîtç Kai okôtoç, ?| Xptcrròv Kai tòv BeXiap, q tò vaôv eîvai toû 0eoO p€Tà toû vaôv TUfxâvetv êiblbXlJUV [cf. 2 Cor 6,15 sq].

Contra Celsum, 248.

146 *Qualis ascetismus Christianus.* — L. 5, n. 49. 'AXX' ml où tò eìaepxópeva eiç tò crrópa koivoî tòv áv0pujirov, Kai ppwpa qpâç où trapaaniffci Tip 0ew [cf.Mt 15, 2; 1 Cor 8, 8), où péya tppovoûpev pq éaêiovTeç oùb' drtô Yaffipipap-fiaç qxopev ètri tò ¿O0íeiv. Aiótrep tò ôaov è<p' fjpìv ol dirò TTuOaTÓpou èpipùxwv dtrexópevoi x«'PÓvtujv. "Opa bè Kai Tqv biaqpopàv to0 aÎTÎou Tf|ç Ttbv ¿pipùxujv dtroxqç Ttbv dirò to0 TTuOafópou Kai tlùv ¿v f,pìv dOKtiTùv. 'Ekcìvoi pèv fàp bià tòv trepl ipuxf]ç peTevaw-paTOiipévqç pOOov épipùxujv dtréxovTai.... 'Hptîç bè Ktìv tò toi-oùto irpÙTTuipev, ttoioOptv aÙTÓ, ènei ùtruimàlopev tò ffwpa Kai

in quam etiam ipsius finem desiturum opinor, simul atque advenerit restitutio quam vocant, eo quod tum temporis ne unus quidem relinquendus sit inimicus, si quidem verum est illud : *Oportet enim eum regnare, donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos et novissimus hostis aboleatur mors.* Tum enim cognoscendi Deum una erit actio eorum, qui ad Deum pervenerint, duce eo Verbo, quod est apud Deum ; ut sic sint in cognitione Patris formati omnes accurate Filius, ut nunc solus Filius novit Patrem.

145 19, 21 (al. 5). Fieri enim nequit, ut simul exsistat amor erga mundum cum amore erga Deum, quemadmodum fieri nequit, ut simul exsistant lux et tenebrae, Christus et Belial ; item fieri nequit, ut idem templum sit templum Dei et templum idolorum.

146 5, 49. Cum id quod in os intrat, non coinquinet hominem, nec esca nos commendet Deo, abstinentiam non gloriae ducimus, neque gula ad comedendum adducimur. Itaque valeant per nos licet Pythagorici, qui animatis abstinent. Vide autem, quam dispar sit Pythagoricorum animatis abstinentium et nostrorum ascetarum ratio. Illi enim animatis abstinent propter fabulam de migratione animae in varia corpora.. .. Nos vero, si quando abstinemus, id a nobis fit, ut castigetur corpus et in servitutem redigatur. Quippe

145. CB 4, 323; MG 14, 565 C.
146. CB 2 (ed. Koetschau, 1899), 53; MG 11, 1257 C.

bouXa-fUJYoOjiev [iCor9, 27] Kai pouXópeOa «vexpoOv tò péXq tò «ni tûç Ttopveíav, dKaOapoiav, d^èX^eiav, ndOoç, èmOupiav KaKiiv» [Col 8, 6], Kai rama *fe* Ttpatropev, Yva <ràç irpdÊaç to0 aujpaTOÇ» [Rom 8, 13] 0avaTuj<Twpev.

Virginitas. — 7, 48. Oí b' ùnô ai'rrwv èrti ibturreiqt è£ou0evoù-pevot Kai pujpoi Kai dvbpdrroba eîvai Xeyôpevoi, kSv pôvov Tnareúiucriv èauTOÙç Tip Oêûj, Ttapabefâpevoi tîjv to0 'IqcroO btbaffKaXiav, touo0tov dnobéouoiv daeXyeiaç Kai dKaOapataç Kai ndariç thç èv auvouffiaiç dffxipoffùvqç, tbç Kai Tpônov TeXeiwv iepécuv nàffav ffuvouaiav dnoaTpatpévTuuv, rroXXoùç aÙTwv nav-TeXâtç KaOapeùetv, où póvov dnô naaqç piîetuç.... 'Etra b' èv XptOTiavoîç ibeîv dvbpaç pq beqOévTaç Kwveiou, iva tò Qeîov xaQapwç éepaneùatuffiv, dXX' dpKOupévouç Aôftp dvxi Kcuveiou, tbç ndaav èmOupiav dnô Trjç biavoiaç aÙTtîiv èSeXaoavTeç tò Oeîov eùxaîç Oepaneùuiai. TTap'dXXotç bè vopiiopévoiç eîvai Qeoîç napOévoi navi) eùapi0pr|Toi, ehe ùnô dv0pujnujv tppoupoùpevai etT€ Kai pq (où yàp toûto npÔKenai vOv èfeTaieiv), boKoOffi biaTeXeîv èv tt| bià Tqv eiç tò Oeîov Tipqv Ka0apÓTr|Ti- èv bè XpiffTiavoîç où bià Tàç nap' dvOptùnoiç Tipaç, où bià piffOoùç xai dpfùpia oùbè bià boSdpiov dffKOÛai Tqv navTeXfl napOeviav • «Kai tbç èboKipaoav tòv Óeòv èxeiv èv ènrfviôaei» [Rom 1, 28], TqpoOvTai ùnô to0 Oeoû èv boKipuj vip Kai Tip noieîv tò KaOrj-Kovra nXqpoùpevai ndaqç btKaioffùvqç Kai dfa00Tr]Toç. 147

Christiano daemon nocere non valet. — 8, 36. 'AXX' où XpiOTiavôç, ò dXrjOùjç xpiffTtavôç Kai ùnoïdiaç èauTÒv póvip 148

volumus *mortificare membra, quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, affectus, concupiscentiam malam:* et nihil non experimur, ut *facta camis* mortificemus.

7. 48. Verum quos ob imperitiam nihili ducunt, quosque stultos et vilia mancipia vocant, isti simul atque lesu disciplinam amplexi ,e Deo commiserunt, tantum ab obscenitate et impudicitia et omni Venerearum voluptatum dedecore absunt, ut more perfectorum acerdotum, qui ab omni coitu abstinent, multi eorum se omni ex parte puros praestent, nedum cum feminis rem habeant.... Apud christianos viri sunt, qui cicuta non opus habent, ut pure Deo de-serviant. Verbum Dei illis loco cicutae est, ut omni concupiscentia rx animo eiecta, divinitatem precibus prosequantur. Et apud illos alios, qui dii habentur, virgines sunt paucae, quae custoditae ab hominibus aut non custoditae (id enim nunc inquirere propositum non est) videntur colendi numinis causa integram vitae servare puritatem; sed apud christianos, non propter humanos honores, non propter mercedes pecuniarias, non propter gloriolam perfectam virginitatem colunt; *et sicut probaverunt Deum habere in notitia,* ı onservantur a Deo in sensu probato, ita ut quae decent faciant, u pletae omni iustitia et bonitate. 147

8, 36. Sed Christianus, verus, inquam, Christianus, qui solius 148
I)<-i Verbique eius imperio se subdit, cum daemonibus praestantior

117. CB 2, 199; MG 11, 1489 D. 148. CB 2, 251; MG 11, 1572 C.

Tip 0ei|) Kai Tip Aóytp aÙToû, iráGot ti fiv òtto tûiv òaipovituv, dît KpeÍTTinv baipóvujv TUfxaviuv. Kai où rráOoi y' áv, ènei «TtapepPaXeî âff^oç Kupíov kúkXip twv tpofJoupévwv oùtòv Kai í>úff€Tat aÙTOùç» [ps 83, 8], Kai «ó dfftXoç aÙToû btà navrôç pXérrwv tò npóaujnov to0 èv oùpavoîç TTaTpôç» [Mt 18, 10] àei Tàç eùxàç aÙToO àvatpèpci btà to0 pôvou apxiepèwç Tip 0e<p tûiv ôXujv, Kai aÙTÔç auvevxôpevoç tûj ûtr' aÙToO èiriTpoTOiiopévip.

S. CYPRIANUS, ca 200—258.

De habitu virginum.

149 *Virginitatis praestantia.* — 3. Nunc nobis ad virgines sermo est; quarum quo sublimior gloria est, maior et cura est. Flos est ille ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiae spiritalis, laeta indoles, laudis et honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per illas atque in illis largiter floret ecclesiae matris gloriosa fecunditas; quantoque plus copiosa virginitas numerò suo addit, gaudium matris augescit.... 4. Neque enim inanis haec cautio est et vana formido, quae ad salutis viam consulit, quae dominica et vitalia praecepta custodit, ut quae se Christo dicaverint et a carnali concupiscentia recedentes tam came quam mente se Deo voverint, consumment opus suum magno praemio destinatum, nec ornari iam aut placere cuiquam nisi Domino suo studeant, a quo et mercedem virginitatis exspectant, dicente ipso: *Non omnes capiunt verbum, sed illi quibus datum est* [Mt 19, 11].... 5. Quod si Christum continentia sequitur et regno Dei virginitas destinatur, quid istae cum terreno cultu et cum ornamentis, quibus dum hominibus placere gestiunt, Deum offendunt.... Continentia vero et pudicitia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus et ornatus honore pariter ac pudore, ut, secundum apostolum, quae innupta est, sancta sit et corpore et spiritu [cf. 1 Cor 7, 34].... Virgo non esse tantum, sed et intellegi debet et credi. Nemo cum virginem viderit, dubitet an virgo sit. Parem se integritas in omnibus praestet, nec bonum corporis cultus infamet. Quid ornata, quid compta procedit, quasi

sit, nihil a daemoniis pati potest. Cuius rei causa est, quia *castrametabitur angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos,* et eius *angelus,* qui *semper videt faciem Patris caelestis,* eius preces per solum sacerdotem magnum semper universorum Deo offert, et ipse precatur cum eo, cuius ipsi commissa cura est. I ,

149. CV 8 (ed.Hartel, 1868—1871), 1, 189; MI. 4, 443 A.

maritum aut habeat aut quaerat ?... Neque enim virginem fas est ad speciem formae suae comi aut de carne et de eius pulchritudine gloriari; cum nulla sit illis magis quam adversus carnem colluctatio et vincendi corporis ac domandi obstinata certatio.

Virginitatis divitiae spirituales. — 6. Neminem christia- 150
num decet, et maxime virginem non decet, claritatem ullam computare carnis et honorem, sed solum appetere sermonem Dei, bona in aeternum mansura complecti. Aut si carne sit gloriandum, tunc plane quando in nominis confessione cruciatur, quando fortior femina viris torquentibus invenitur, quando ignes aut cruces aut ferrum aut bestias patitur, ut coronetur. Illa sunt carnis pretiosa monilia, illa corporis ornamenta meliora. 7. Sed sunt aliquae divites et facultatum ubertate locupletes, quae opes suas praeferant et se bonis suis uti debere contendant. Sciant primo illam divitem esse quae in Deo dives est, illam esse locupletem quae locuples in Christo est, bona esse illa quae sint spiritalia, divina, caelestia, quae nos ad Deum ducant, qpae nobiscum apud Deum perpetua possessione permaneant. Ceterum, quaecumque terrena sunt in saeculo accepta et hic cum saeculo remansura, tam contemni debent quam mundus ipse contemnitur, cuius pompis et deliciis iam tum renuntiavimus, cum meliore transgressu ad Deum venimus.

Virginum modestia. — 9. Ceterum, si tu te sumptuosius 151
comas, et per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuventutis illicias, suspiria adulescentium post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, sperandi fomenta succendas, ut, etsi ipsa non pereas, alios tamen perdas et velut gladium te et venenum videntibus praebeas, excusari non potes, quasi mente casta sis et pudica. Redarguit te cultus improbus et impudicus ornatus, nec computari iam potes inter puellas et virgines Christi, quae sic vivis, ut possis adamari.

Eleemosynae officium. — 11. Locupletem te dicis et di- 152
vitem, et utendum putas his quae possidere te Deus voluit. I'tere, sed ad res salutares et bonas artes; utere ad illa quae Deus praecepit, quae Dominus ostendit. Divitem te sentiant pauperes, locupletem te sentiant indigentes; patrimonio tuo Deum faenera; Christum ciba.

Incompta virginitas. — 13. Sericum et purpuram indutae 153
Christum induere non possunt; auro et margaritis et monilibus adornatae ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt.

Fucus reprobatur. - 15. Non virgines tantum aut viduas, 154
sed et nuptas puto et omnes omnino feminas admonendas,

150. CV 3,1, 192; ML 4, 446 A. 151. CV 3, 1, 194; ML 4, 448 A.
152. CV 3,1, 195; ML 4, 449 A. 153. CV 3, 1, 197; ML 4, 451 B.
154. CV 3,1, 198; ML 4, 454 A.

quod opus Dei et factura eius et plastica adulterari nullo modo debeat adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet denique lineamenta nativa corrumpente medicamine. Dicit Deus: *Patiamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* [Gn 1, 26], Et audet quisquam mutare et convertere quod Deus fecit! Manus Deo inferunt, quando id quod ille formavit reformare et transfigurare contendunt, nescientes quia opus Dei est omne quod nascitur, diaboli quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex vultum alicuius et speciem et corporis qualitatem aemulo colore signasset, et, signato iam consummatoque simulacro, manus alius afferret, iam formata, iam picta quasi peritior reformaret, gravis prioris artificis iniuria et iusta indignatio videretur. Tu te existimas impune laturam tam improbae temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? Ut impudica circa homines et incesta fucis lenocinantibus non sis, corruptis violatisque quae Dei sunt, peior adultera detineris. Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio est ista divini operis, praevaricatio est veritatis.

155 *Convivia devitentur.* — 18. Quis illi in nuptiis locus est, cui animus ad nuptias non est, aut voluptaria illic et laeta esse quae possunt, ubi et studia et vota diversa sunt? Quid illic discitur, quid videtur? Quantum a proposito suo virgo deficit! Quantum impudicitior, quae venerat pudica, discedit! Corpore licet virgo ac mente permaneat, oculis, auribus, lingua minuit illa quod habebat. 19. Quid vero quae promiscuas balneas adeunt, quae oculis ad libidinem curiosis pudori ac pudicitiae corpora dicata prostituunt?

156 *Ornatus reprobatur.* — 20. Sic, dum ornari cultius, dum liberius evagari virgines volunt, esse virgines desinunt, furtivo dedecore corruptae, viduae antequam nuptae, non mariti sed Christi adulterae; quam fuerant praemiis ingentibus virgines destinatae, tam magna supplicia pro amissa virginitate sensurae.

157 *Virginitas.* — 22. Servate, virgines, servate quod esse coepistis, servate quod eritis. Magna vos merces habet, praemium grande virtutis, munus maximum castitatis.... Nullus vobis de partu circa filios metus est, nec maritus dominus, dominus vester et caput Christus est ad instar et vicem masculi.... Quod futuri sumus, iam vos esse coepistis. Vos resurrectionis gloriam in isto saeculo iam tenetis, per saeculum sine saeculi contagione transitis. Cum castae perseveratis et virgines, angelis Dei estis aequales. Tantum maneat et duret solida et illaesa virginitas, et ut coepit fortiter, iugiter perseveret; nec monilium aut vestium quaerat ornamenta, sed morum. Deum

165. CV 3, 1, 200; MI. 4, 467 A. 166. CV 3, 1, 201; MI. 4, 459 A.
157. CV 3, 1, 202; ML 4, 461 A.

spectet et caelum, neque oculos ad sublime porrectos ad carnis et mundi concupiscentiam deprimat, ad terrena deponat. 23. Prima sententia crescere et multiplicari praecepit, secunda et continentiam suasit.... Nec hoc iubet Dominus, sed hortatur; nec iugum necessitatis imponit, quando maneat voluntatis arbitrium liberum. Sed cum habitationes multas apud Patrem suum dicat [io 14, 2], melioris habitaculi hospitia demonstrat. Habitacula ista meliora vos petitis, carnis desideria castrantes, maioris gratiae praemium in caelestibus obtinetis.

De catholicae ecclesiae unitate, 251.

Fraterna caritas. — 14. Exhibere se non potest martyrem, 158
qui fraternam non tenuit caritatem. Docet hoc et contestatur Paulus apostolus dicens: *Et si habuero fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum* [1 Cor 13,2].... Qui caritatem non habet, Deum non habet. Ioannis beati apostoli vox est: *Deus,* inquit, *dilectio est; et qui manet in dilectione, in Deo manet, et Deus in illo manet* [1 Io4,16). Cum Deo manere non possunt, qui esse in ecclesia Dei unanimes noluerunt. Ardeant licet flammis et ignibus traditi, vel obiecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed poena perfidiae; nec religiosae virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari non potest.

De dominica oratione, 252.

Orationis modus exterior. — 4. Sit autem orantibus sermo 159
et precatio cum disciplina quietem continens et pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare. Placendum est divinis oculis et habitu corporis et modo vocis. Nam, ut impudentis est clamoribus strepere, ita contra congruit verecundo modestis precibus orare. Denique magisterio suo Dominus secrete orare nos praecepit, in abditis et semotis locis, in cubiculis ipsis, quod magis convenit fidei, ut sciamus Deum ubique esse praesentem, audire omnes et videre, et maiestatis suae plenitudine in abdita quoque et occulta penetrare.... 6. Adorans autem, fratres dilectissimi, nec illud ignoret, quemadmodum in templo cum pharisaeo publicanus oraverit, non allevatis in caelum impudenter oculis, nec manibus insolenter erectis; pectus suum pulsans, et peccata intus inclusa contestans, divinae misericordiae implorabat auxilium; et cum sibi pharisaeus placeret, sanctificari hic magis meruit qui sic rogavit, qui spem salutis non in fiducia innocentiae suae posuit, cum innocens nemo sit, sed peccata confessus humiliter oravit; et exaudivit orantem qui humilibus ignoscit.

158. CV 3, 1, 222; ML 4, 610 B. 159. CV 3, 1. 268; ML 4, 521 B.

160 *Paupertas.* 20. Docet [Paulus] non tantum contemnendas, sed et periculosas esse divitias, illic esse radicem malorum blandientium, caecitatem mentis humanae occulta deceptione fallentium.... Contra autem Dominus perfectum et cons- m-matum docet fieri, qui, omnibus suis venditis atque in usum pauperum distributis, thesaurum sibi condat in caelo. Eum dicit posse se sequi et gloriam dominicae passionis imitari, qui, expeditus et succinctus, nullis laqueis rei familiaris involvitur, sed solutus ac liber facultates suas ad Dominum ante praemissas ipse quoque comitatur [Mt 19, 21]. Ad quod ut possit unusquisque nostrum parare se, sic discit orare et de orationis lege qualis esse debeat noscere.

161 *In oratione evagationes.* — 31. Quando autem stamus ad orationem, fratres dilectissimi, invigilare et incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis et saecularis abscedat, nec quicquam animus quam id solum cogitet, quod precatur. Ideo et sacerdos, ante orationem praefatione praemissa, parat fratrum mentes dicendo: «Sursum corda»; ut, dum respondet plebs: «Habemus ad Dominum», admoneatur nihil aliud se quam Dominum cogitare debere.... Quomodo audiri te a Deo postulas, cum te ipse non audias? Vis esse Dominum memorem tui, cum rogas, quando tui memor ipse non sis?

162 *Orationem comitentur opera bona.* — 32. Orantes autem non infructuosis nec nudis precibus ad Deum veniant. Inefficax petitio est, cum precatur Deum sterilis oratio. Nam, cum *omnis arbor non faciens fructum excidatur et in ignem mittatur* [Mt 7, 19], utique et sermo non habens fructum promereri Deum non potest, quia nulla operatione fecundus est. Et ideo Scriptura divina instruit dicens: *Bona est oratio cum ieiunio et eleemosyna* [Tob 12, 9]. Nam qui in die iudicii praemium pro operibus et eleemosynis redditurus est, hodie quoque ad orationem cum operatione venienti benignus auditor est.... 33. Cito orationes ad Deum ascendunt, quas ad Deum merita nostri operis imponunt. Sic et Raphael angelus Tobiae oranti semper et semper operanti adstitit.... Adesse se repromittit et audire ac protegere se eos dicit, qui, iniustitiae nodos de corde solventes et eleemosynas circa domesticos Dei, secundum eius praecepta, facientes, dum audiunt, quod Deus praecipit fieri, ipsi quoque a Deo merentur audiri.

De mortalitate, 252/4.

163 *Mortis timor.* — 2. Praemium vitae, et gaudium salutis aeternae, et perpetua laetitia, et possessio paradisi nuper

160. CV 3, 1, 282; ML 4, 583 B. 161. CV 3, 1, 289; ML 4, 539 B.
162. CV 3, 1, 290; ML 4, 540 A. 163. CV 3, 1, 298; ML 4, 584 B.

amissa, mundo transeunte iam veniunt; iam terrenis caelestia, et magna parvis, et caducis aeterna succedunt. Quis hic anxietatis et sollicitudinis locus est? Quis inter haec trepidus et maestus est, nisi cui spes et fides deest? Eius est enim mortem timere, qui ad Christum nolit ire. Eius est ad Christum nolle ire qui se non credat cum Christo incipere regnare.

Mori lucrum. — 7. Quantum prosit exire de saeculo, Chri- 164
stus ipse salutis atque utilitatis nostrae magister ostendit; qui, cum discipuli eius contristarentur, quod se iam diceret recessurum, locutus est ad eos dicens: *Si me dilexissetis, gauderetis, quoniam vado ad Patrem* [io 14, 23], docens et ostendens, cum cari quos diligimus de saeculo exeunt, gaudendum potius quam dolendum. Cuius rei memor beatus apostolus Paulus in epistula sua ponit et dicit: *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum* [Phil 1, 21].

Fides et robur Christianorum. — 12. Ad omnia te paratum 165
facere timor Dei et fides debet. Sit licet rei familiaris amissio, sit de infestantibus morbis assidua membrorum et cruenta vexatio, sit de uxore, de liberis, de excedentibus caris funebris et tristis avulsio: non sint tibi offendicula ista, sed proelia; nec debilitent aut frangant Christiani fidem, sed potius ostendant in colluctatione virtutem, cum contemnenda sit omnis iniuria malorum praesentium fiducia futurorum bonorum. Nisi praecesserit pugna, non potest esse victoria; cum fuerit in pugnae congressione victoria, tunc datur vincentibus et corona. ... 13. Hoc denique inter nos et ceteros interest, qui Deum nesciunt, quod illi in adversis queruntur et murmurant, nos adversa non avocant a virtutis et fidei veritate, sed corroborant in dolore.... 20. Nobis quoque ipsis minimis et extremis quoties revelatum est, quam frequenter atque manifeste de Dei dignatione praeceptum est, ut contestarer assidue, ut publice praedicarem fratres nostros non esse lugendos arcessitione dominica de saeculo liberatos, cum sciamus non amitti, sed praemitti.

Mors transitus. — 22. Quod interim morimur, ad immortali- 166
tatem morte transgredimur; nec potest vita aeterna succedere, nisi hinc contigerit exire. Non est exitus iste, sed transitus et temporali itinere decurso ad aeterna transgressus. Quis non ad meliora festinet? quis non mutari et reformari ad Christi speciem et ad caelestis gratiae dignitatem citius exoptet?

Caelum patria nostra. — 26. Considerandum est, fratres 167
dilectissimi, et identidem cogitandum renuntiasse nos mundo, et tamquam hospites et peregrinos hic interim degere. Amplectamur diem, qui assignat singulos domicilio suo, qui nos

164. CV 3, 1, 300; ML 4, 586 B. 165. CV 8, I, 304; ML 4, 590 A.
166. CV 8, 1, 310; ML 4, 597 A. 167. CV 3, 1, 313; ML 4, 600 B.

istinc ereptos et laqueis saecularibus exsolutos paradiso restituit et regno. Quis non peregre constitutus properet in patriam regredi? Quis non, ad suos navigare festinans, ventum prosperum cupidius optet, ut velociter caros liceat amplecti? Patriam nos nostram paradisum computamus: parentes patriarchas habere iam coepimus. Quid non properamus et currimus, ut patriam nostram videre, ut parentes salutare possimus? Magnus illic nos carorum numerus exspectat, parentum, fratrum, filiorum frequens nos et copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute sollicita. Ad horum conspectum et complexum venire quanta et illis et nobis in commune laetitia est! Qualis illis caelestium regnorum voluptas sine timore moriendi, et cum aeternitate vivendi quam summa et perpetua felicitas! Illic apostolorum gloriosus chorus, illic prophetarum exsultantium numerus, illic martyrum innumerabilis populus ob certaminis et passionis gloriam et victoriam coronatus; triumphantes virgines, quae concupiscentiam camis et corporis continentiae robore subegerunt; remunerati misericordes, qui alimentis et largitionibus pauperum iustitiae opera fecerunt, qui dominica praecepta servantes ad caelestes thesauros terrena patrimonia transtulerunt. Ad hos, fratres dilectissimi, avida cupiditate properemus, ut cum his cito esse, ut cito ad Christum venire contingat, optemus.

De opere et eleemosynis, 253.

168 *Eleemosynae lex et utilitas.* — 3. Agnoscamus itaque, fratres carissimi, divinae indulgentiae salubre munus, et emundandis purgandisque peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiae vulnere esse non possumus, medelis spiritalibus vulnera nostra curemus. Nec quisquam sic sibi de puro atque immaculato pectore blandiatur, ut, innocentia sua fretus, medicinam non putet adhibendam esse vulneribus, cum scriptum sit: *Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccatis?* [Prv 20, 9], et iterum in epistula sua loannes ponat et dicat: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, et veritas in nobis non est* [1 lol, 8J. Si autem nemo esse sine peccato potest, et quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus aut stultus est, quam necessaria, quam benigna est divina clementia, quae, cum sciat non deessc sanatis quaedam postmodum vulnera, dedit curandis denuo sanandisque vulneribus remedia salutaria!

4. Numquam .denique, fratres dilectissimi, admonitio divina cessavit et tacuit, quominus in Scripturis sanctis tam veteribus quam novis semper et ubique ad misericordiae opera Dei po«

168. CV 3, 1, 375; ML 4, 604 B.

pulus provocaretur; et canente atque exhortante Spiritu Sancto, quisque ad spem regni caelestis instruitur, facere eleemosynas iubetur. Mandat et praecipit Esaiae Deus: *Exclama,* inquit, *in fortitudine, et noli parcere. Sicut tuba exalta vocem tuam, annuntia plebi meae peccata ipsorum et domui Iacob facinora eorum* [Is 58, 1]. Et cum peccata iis sua exprobrari praecepisset, cumque eorum facinora pleno indignationis impetu protulisset, dixissetque eos nec, si orationibus et precibus et ieiuniis uterentur, satisfacere pro delictis posse, nec, si in cilicio et cinere volverentur, iram Dei posse lenire, in novissima tamen parte, demonstrans solis eleemosynis Deum posse placari, addidit dicens: *Frange esurienti panem tuum, et egenos sine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, vesti, et domesticos seminis tui non despicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, et vestimenta tua cito orientur, et praeibit ante te iustitia, et claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamabis, et Deus exaudiet te. Dum adhuc loqueris, dicet: Ecce adsum* [ib. 7—9].

5. Remedia propitiando Deo ipsius Dei verbis data sunt, quid deberent facere peccantes magisteria divina docuerunt, operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiae meritis peccata purgari. Et apud Salomonem legimus: *Conclude eleemosynam in corde pauperis, et haec pro te exorabit ab omni malo* [Eccli 29, 15]. Et iterum: *Qui obturat aures, ne audiat imbecillum, et ipse invocabit Deum, et non erit qui exaudiat eum* [Prv 21, 13]. Neque enim mereri Dei misericordiam poterit, qui misericors ipse non fuerit, aut impetrabit de divina pietate aliquid in precibus, qui ad precem pauperis non fuerit humanus. Quod item in psalmis Spiritus Sanctus declarat et probat dicens: *Beatus qui intellegit super egenum et pauperem, in die malo liberabit eum Dominus* [Ps 40, 2]. Quorum praeceptorum memor Daniel, cum rex Nabuchodonosor adverso somnio territus aestuaret, avertendis malis a divina ope impetranda remedium dedit dicens: *Propterea, rex, consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime et iniustitias tuas miserationibus pauperum, et erit Deus parcens peccatis tuis* [Dn 4, 24]. Cui rex non obtemperans, adversa quae viderat et intesta perpessus est; quae evadere et vitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset. Raphael quoque angelus paria testatur, et ut eleemosyna libenter ac largiter fiat hortatur dicens: *Bona est oratio cum ieiunio et eleemosyna, quia eleemosyna a morte liberat, et ipsa purgat peccata* [Tob 12, 8]. Ostendit orationes nostras ac ieiunia minus posse, nisi eleemosynis adiuventur, deprecationes solas parum ad impetrandum valere, ni factorum et operum accessione satientur. Revelat angelus et manifestat et firmat eleemosynis petitiones nostras efficaces fieri, eleemosynis vitam de periculis redimi, eleemosynis a morte animas liberari.

6. Nec sic, fratres carissimi, ista proferimus, ut non quod Raphael angelus dixit veritatis testimonio comprobemus; in Actis apostolorum facti fides posita est, et quod eleemosynis non tantum a secunda, sed a prima morte animae liberentur, gestae et impletae rei probatione compertum est. Tabitha, operationibus iustis et eleemosynis praestandis plurimum dedita, cum infirmata esset et mortua, ad cadaver exanimae Petrus accitus est; qui cum impigre pro apostolica humanitate venisset, circumsteterunt eum viduae flentes et rogantes, pallia et tunicas et omnia illa quae prius sumpserant indumenta monstrantes, nec pro defuncta suis vocibus, sed ipsius operibus deprecantes. Sensit Petrus impetrari posse'quod sic petebatur, necdefuturum Christi auxilium viduis deprecantibus, quando esset in viduis ipse vestitus. Cum itaque genibus nixus orasset, et viduarum ac pauperum idoneus advocatus legatas sibi preces ad Dominum pertulisset, conversus ad corpus, quod in tabula iam lotum iacebat, *Tabitha,* inquit, *exsurge in nomine lesu Christi* [Act 9, 40]. Nec defuit Petro, quominus statim ferret auxilium, qui in evangelio dari dixerat quicquid fuisset eius nomine postulatum. Mors itaque suspenditur et spiritus redditur, et, mirantibus ac stupentibus cunctis, ad hanc mundi denuo lucem redivivum corpus animatur. Tantum potuerunt misericordiae merita, tantum opera iusta valuerunt l Quae laborantibus viduis largita fuerat subsidia vivendi, meruit ad vitam viduarum petitione revocari.

169 *Eleemosyna patresfamilias decet.* — 18. Sed enim multi sunt in domo liberi, et retardat te numerositas filiorum, quominus largiter bonis operibus insistas. Atqui hoc ipso operari amplius debes, quo multorum pignorum pater es. Plures sunt, pro quibus Dominum depreceris; multorum delicta redimenda sunt, multorum purgandae conscientiae, multorum animae liberandae. Ut in hac vita sacculari alendis sustinendisque pignoribus, quo maior est numerus, hoc maior et sumptus est, ita et in vita spiritali atque caelesti, quo amplior fuerit pignorum copia, esse et operum debet maior impensa. Sic lob sacrificia numerosa pro liberis offerebat; quantusque erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo et numerus hostiarum. Et quoniam cotidie deesse non potest, quod peccetur in conspectu Dei, sacrificia cotidiana non deerant, quibus possent peccata tergi. Probat Scriptura dicens: *lob homo verus et iustus habuit filios septem et filias tres, et emundabat illos ofierens pro iis hostias Deo secundum numerum illorum et pro peccatis eorum vitulum unum* [lob 1, 2 5]. Si ergo vere filios tuos diligis, si iis exhibes plenam et paternam dulcedinem caritatis, operari magis debes, ut filios tuos Deo iusta opera-

169. CV 3, 1, 387; ML 4, 615 B.

tione commendes. 19. Nec eum liberis tuis cogites patrem, qui et temporarius et infirmus est, sed illum pares, qui aeternus et firmus filiorum spiritalium pater est. Illi assigna facultates tuas, quas heredibus servas. Ille sit liberis tuis tutor, ille curator, ille contra omnes iniurias saeculares divina maiestate protector. Patrimonium Deo creditum nec respublica eripit, hec fiscus invadit, nec calumnia aliqua forensis evertit. In tuto hereditas ponitur, quae Deo custode servatur. Hoc est caris pignoribus in posterum providere, hoc est futuris heredibus paterna pietate consulere secundum fidem Scripturae sanctae dicentis: *Iuvenior fui, et senui, et non vidi iustum derelictum, neque semen eius quaerens panem. Tota die miseretur et faenerat, et semen eius in benedictione erit* [Ps 86, 25]. Et iterum: *Qui conversatur sine vituperatione in iustitia, beatos filios relinquet* [Prv 20,7]. Praevaricator itaque et proditor pater es, nisi filiis tuis fideliter consulas, nisi conservandis iis religiosa et vera pietate prospicias. Qui studes terreno magis quam caelesti patrimonio, filios tuos diabolo magis commendare quam Christo! Bis delinquis et geminum ac duplex crimen admittis, et quod non praeparas filiis tuis Dei Patris auxilium, ct quod doces filios patrimonium plus amare quam Christum.

Opera bona. — 26. Praeclara et divina res, fratres carissimi, 170
salutaris operatio, solatium grande credentium, securitatis nostrae salubre praesidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati, res posita in potestate facientis, res et grandis ct facilis, sine periculo persecutionis, corona pacis, verum Dei munus et maximum, infirmis necessarium, fortibus gloriosum, quo Christianus adiutus perfert gratiam spiritalem, promeretur Christum iudicem, Deum computat debitorem.... In pace vincentibus coronam candidam pro operibus dabit, in persecutione purpuream pro passione geminabit.

De bono patientiae, 256.

Patientia. – 3. Nos autem, fratres dilectissimi, qui philo- 171
tophi non verbis, sed factis sumus, nec vestitu sapientiam, ued veritate praeferimus, qui virtutum conscientiam magis quam iactantiam novimus, qui non loquimur magna, sed vivimus, quasi servi et cultores Dei, patientiam, quam magisteriis uelestibus discimus, obsequiis spiritalibus praebeamus. Est enim nobis cum Deo virtus ista communis.... 4. Et cum rebris, immo continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem tutina temperat et praestitutum semel retributionis diem patienter exspectat, cumque habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer et differens,

170. CV 3, 1, 394; MI. 4, 621 B. 171. CV 3, 1, 398; ML 4, 623 C.

ut, si fieri potest, multum malitia protracta aliquando mutetur, et homo in errorum et scelerum contagione volutatus vel sero ad Deum convertatur.

172 *Patientia et caritas.* — 15. Caritas fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quae et spe et fide maior est, quae et opera et martyria praecedit, quae nobiscum semper aeterna in regnis caelestibus permanebit. Tolle illi patientiam, et desolata non durat.

173 *Patientiae praestantia.* — 20. Patientia est quae nos Deo et commendat et servat. Ipsa est quae iram temperat, quae linguam frenat, quae mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis exstinguit, coercet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet, tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in coniunctis et maritatis individuam caritatem. Facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra iniurias et contumelias mites. Docet delinquentibus cito ignoscere; si ipse delinquas, diu et multum rogare. Tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones et martyria consummat. Ipsa est quae fidei nostrae fundamenta firmiter munit; ipsa est quae incrementa spei sublimiter provehit. Ipsa actum dirigit, ut tenere possimus viam Christi, dum per eius tolerantiam gradimur; ipsa efficit, ut perseveremus filii Dei, dum patientiam Patris imitamur.

De zelo et livore.

174 *Remedia contra livorem.* — 16. His meditationibus corroborandus est animus, fratres dilectissimi, eiusmodi exercitationibus contra omnia diaboli iacula firmandus. Sit in manibus divina lectio, in sensibus dominica cogitatio; oratio iugis omnino non cesset; salutaris operatio perseveret. Spiritalibus semper actibus occupemur, ut quotiescumque inimicus accesserit, quoties adire tentaverit, et clausum adversum se pectus inveniat et armatum. Non enim Christiani hominis corona una est, quae tempore persecutionis accipitur: habet et pax coronas suas, quibus de varia et multiplici congressione victores, prostrato et subacto adversario, coronamur.... 17. Ad quas ut pervenire tu etiam possis, qui fueras zelo et livore possessus, omnem illam malitiam, qua prius tenebaris, abice, ad viam vitae aeternae vestigiis salutaribus reformare. Evelle de pectore tuo spinas et tribulos, ut te dominicum semen fertili fruge locupletet, ut divina et spiritalis seges in copiam fecundae messis exuberet. Venena fellis evome, discordiarum virus exclude, purgetur mens, quam serpentinus livor infecerat,

172. CV 3, 1, 407; ML 4, 631 C. 173. CV 3, 1, 411; ML 4, 635 A.
174. CV 3, 1, 430: ML 4, 640 A.

amaritudo omnis, quae intus insederat, Christi dulcedine leniatur. De sacramento crucis et cibum sumis et potum, lignum quod apud Merrham profecit in imagine, ad saporis dulcedinem tibi in veritate proficiat ad mulcendi pectoris lenitatem, nec ad medelam prosperandae valetudinis laborabis. Unde vulneratus fueras, inde curare. Ama eos quos ante oderas, dilige illos quibus iniustis obtrectationibus invidebas. Bonos imitare, si sectari potes. Si sectari non potes, collaetare certe et congratulare melioribus. Fac te illis adunata dilectione participem, fac te consortio caritatis et fraternitatis vinculo coheredem. Dimittentur tibi debita, quando ipse dimiseris; accipientur sacrificia tua, cum pacificus ad Deum veneris; sensus atque actus tui divinitus dirigentur, quando ea quae divina et iusta sunt cogitaveris, sicut scriptum est: *Cor viri cogitet iusta, ut a Domino dirigantur gressus eius* [Prv 16, 9]. 18. Habes autem multa quae cogites. Paradisum cogita, quo Cain non redit, qui zelo fratrem peremit. Cogita caeleste regnum, ad quod non nisi concordes atque unanimes Dominus admittit. Cogita quod filii Dei hi soli possint vocari, qui sint pacifici, qui nativitate et lege divina ad similitudinem Dei Patris et Christi respondeant adunati.

Epistula ad Fortunatum, 257.

Tentationes. — Praef. 2. Adversarius vetus est et hostis 175
antiquus, cum quo proelium gerimus; sex milia annorum iam pene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia genera tentandi et artes atque insidias deiciendi usu ipso vetustatis edidicit. Si imparatum invenerit Christi militem, si rudem, si non sollicito ac toto corde vigilantem, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si vero quis dominica praecepta custodiens et fortiter Christo adhaerens contra eum steterit, vincatur necesse est, quia Christus, quem confitetur, invictus est.

Merces patientiae caelum. — C. 13. *Non sunt,* inquit [Paulus], 176
condignae passiones huius temporis ad superventuram claritudinem, </uae revelabitur in nobis [Rom 8, 18]. Quis ergo non omnibus modis elaboret ad claritatem tantam pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Christo statim gaudeat, ut post tormenta et supplicia terrena praemia divina percipiat? Si militibus saecularibus gloriosum est, ut hoste devicto redeant in patriam triumphantes, quanto potior et maior est gloria, victo diabolo, nd paradisum triumphantem redire.... Clauduntur in persecutionibus terrae, sed patet caelum; minatur antichristus, sed Christus tuetur; mors infertur, sed immortalitas sequitur;

175. CV 8, 1, 317; MI. 4, 653 A. 176. CV 3, 1, 346; ML 4, 674 D.

occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur; vita temporalis exstinguitur, sed aeterna repraesentatur. Quanta est dignitas et quanta securitas exire hinc laetum, exire inter pressuras et angustias gloriosum; claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus, aperire eosdem statim ut Deus videatur et Christus! Tam feliciter migrandi quanta velocitas! Terris repente subtraheris, ut in regnis caelestibus reponaris. Haec oportet me te et cogitatione complecti, haec die ac nocte meditari. Si talem persecutio invenerit Dei militem, vinci non poterit virtus ad proelium prompta. Vel si arcessitio ante praevenerit, sine praemio non erit fides, quae erat ad martyrium praeparata. Sine damno temporis merces, Deo iudice, redditur: in persecutione militia, in pace conscientia coronatur.

Epistulae.

177 *Mundi contemptus.* — Ep. 1 (ad Donatum), 14. Una igitur placida et fida tranquillitas, una solida et firma securitas, si quis, ab his inquietantis saeculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundatus, ad caelum oculos tollit a terris, et ad Domini munus admissus ac Deo suo mente iam proximus, quicquid apud ceteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra suam iacere conscientiam glorietur. Nihil appetere iam, nihil desiderare de saeculo potest, qui saeculo maior est. Quam stabilis, quam inconcussa tutela est, quam perennibus bonis caeleste praesidium, implicantis mundi laqueis solvi, in lucem immortalitatis aeternae de terrena faece purgari!

178 *Laus carceris.* — 6, 1. O beatum carcerem, quem illustravit vestra praesentia! O beatum carcerem, qui homines mittit ad caelum! O tenebras lucidiores sole ipso et luce hac mundi clariores, ubi modo constituta sunt Dei templa et sanctificanda divinis confessionibus membra vestra.

179 *Potestas diaboli augetur, si mandata non observamus: visio S. Cypriani.* — 11,3. Quod magis suasit et compulit, ut has ad vos litteras scriberem, scire debetis, sicut Dominus ostendere et revelare dignatus est, dictum esse in visione: *Petite, et impetratis* [Mt 7, 7]; tunc deinde praeceptum plebi assistenti, ut pro quibusdam personis designatis sibi peterent, in petendo autem fuisse dissonas voces et dispares voluntates, et vehementer hoc displicuisse illi qui dixerat: *Petite, et impetratis,* quod plebis inaequalitas discreparet, nec esset fratrum consensio una et simplex et iuncta concordia, cum scriptum sit: *Deus qui inhabitare facit unanimes in domo* [Ps 67, 7], et in

177. CV 3, 1, 14; ML 4, 220 A.
178. CV 3, 2, 481; ML (ep. 81) 4, 425 B.
179. CV 3, 2, 497; ML (ep. 7) 4, 242 A.

Actis apostolorum legamus: *Turba autem eorum qui crediderant,*
anima ac mente una agebant [Act 4, 32], et Dominus sua "oce
mandaverit dicens: *Hoc est mandatum meum, ut diligatis in-*
vicem [Io 15, 17], et iterum: *Dico autem vobis, quoniam, si*
duobus ex vobis convenerit in- terra, de omni re, quamcumque
petieritis, continget vobis a Putre meo, qui in caelis est [Mt 18, 19].
Quod si duo unanimes tantum possunt, quid, si unanimitas
apud omnes esset? Quod si secundum pacem, quam nobis
Dominus dedit, universis fratribus conveniret, iampridem de
divina misericordia impetrassemus quod petimus, nec tamdiu
in hoc salutis et fidei nostrae periculo fluctuaremus. Immo
vero nec venissent fratribus haec mala, si in unum fraternitas
fuisset animata. 4. Nam et illud ostensum est, quud sederet
paterfamilias, sedente sibi ad dexteram iuvene; qui iuvenis,
anxius et cum quadam indignatione subtristis, maxillam manu
tenens, maesto vultu sedebat. Alius vero in sinistra parte
consistens rete portabat, quod se mittere, ut circumstantem
populum caperet, minabatur. Et cum miraretur quid hoc
esset ille qui vidit, dictum est ei iuvenem, qui ad dexteram
sic sederet, contristari et dolere, quod praecepta sua non ob-
servarentur; illum vero in sinistra exsultare, quod sibi daretur
occasio, ut a patrefamilias potestatem sumeret saeviendi. Hoc
prius longe ostensum est, quam tempestas vastitatis huius
oriretur. Et vidimus impletum- quod fuerat ostensum, ut, dum
praecepta Domini contemnimus, dum datae legis mandata
' ilutaría non tenemus, facultatem nocendi inimicus acciperet,
minus armatos et ad repugnandum minus cautos iactu retis
operiret.

Exhortatio martyrii. — 58,3. Gaudere nos et exsultare voluit 180
in persecutionibus Dominus, quia, quando persecutiones fiunt,
tunc dantur coronae fidei, tunc probantur milites Dei, tunc
martyribus patent caeli. Neque enim sia nomen militiae de-
dimus, ut pacem tantummodo cogitare, et detrectare et re-
cusare militiam debeamus, quando in ipsa militia primus
ambulaverit Dominus, humilitatis et tolerantiae et passionis
magister, ut quod fieri docuit, prior faceret, et quod pati hor-
iatur, prior pro nobis ipse pateretur. Sit ante oculos vestros,
fratres dilectissimi, quod qui omne iudicium a Patre solus
accepit et qui venturus est iudicaturus, iam iudicii sui et
cognitionis futurae sententiam protulerit, praenuntians et con-
testaos confessurum se coram Patre suo confitentes et nega-
turum negantes. Si mortem possemus evadere, merito mori
timeremus; porro autem, cum mortalem mori necesse sit,
amplectamur occasionem de divina promissione et dignatione
venientem, et fungamur exitu mortis cum praemio immortali-

180. CV 3, 2, .663; ML (ep. 56) 4, 351 C.

tatis, nec vereamur occidi, quos constat, quando occidimur, coronari.... 8. Ad agonem saecularem exercentur homines et parantur; et magnam gloriam computant honoris sui, si illis, spectante populo et imperatore praesente, contigerit coronari. Ecce agon sublimis et magnus et coronae caelestis praemio gloriosus, ut spectet nos certantes Deus, et super eos, quos filios facere dignatus est, oculos suos pandens, certaminis nostri spectaculo perfruatur. Proeliantes nos et fidei congressione pugnantes spectat Deus, spectant angeli eius, spectat et Christus. Quanta est gloriae dignitas et quanta felicitas praesente Deo congredi et Christo iudice coronari! Armemur, fratres dilectissimi, viribus totis et paremur ad agonem mente incorrupta, fide integra, virtute devota. Ad aciem, quae nobis indicitur, Dei castra procedant; armentur integri, ne perdat integer quod nuper stetit; armentur et lapsi, ut et lapsus recipiat quod amisit. Integros honor, lapsos dolor ad proelium provocet.

181 *Exhortatio martyrii.*—76,2. Quod autem, fustibus caesi prius graviter et afflicti, per eiusmodi poenas initiastis confessionis vestrae gloriosa primordia, exsecranda nobis ista res non est. Neque enim ad fustes christianum corpus expavit, cuius est spes omnis in ligno. Sacramentum salutis suae Christi servus agnovit. Redemptus ligno ad vitam aeternam, ligno provectus est ad coronam. Quid vero mirum, si vasa aurea et argentea in metallum, id est auri et argenti domicilium, dati estis, nisi quod nunc metallorum natura conversa est, locaque, quae aurum et argentum dare ante consueverant, accipere coeperunt? Imposuerunt quoque compedes pedibus vestris, et membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligaverunt, quasi cum corpore ligetur et spiritus, aut aurum vestrum ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus et fidem suam religiosa, virtute testantibus ornamenta sunt ista, non vincula; nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non a fabro, sed a Domino resolvuntur! O pedes feliciter vincti, qui in itinere salutari ad paradisum diriguntur! O pedes in saeculo ad praesens ligati, ut sint semper apud Dominum liberi! O pedes compedibus et traversariis interim cunctabundi, sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri! Quantum vult hic vel invida crudelitas vel maligna, nexibus vos suis et vinculis teneat, cito a terris et poenis istis ad caelorum regna venietis. Non fovetur in metallis lecto et culcitris corpus, sed refrigerio et solatio Christi fovetur. Humi iacent fessa laboribus viscera; sed poena non est cum Christo iacere. Squalent sine balneis membra situ et sorde deformia;

181. CV 3, 2, 829; MI. (ep. 77) 4, 416 A.

sed spiritaliter intus abluitur quod foris carnaliter sordidatur. Panis illic exiguus; at *non in solo pane vivit homo, sed in sermone Dei* [Dt 8, 8]. Vestis algentibus deest; sed qui Christum induit, et vestitus abundanter et cultus est. Semitonsi capitis capillus horrescit; sed, cum sit caput viri Christus, qualecumque illud caput deceat necesse est, quod ob Domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas detestabilis et tetra gentilibus, quali splendore pensabitur? Saecularis haec et brevis poena quam clari et aeterni honoris mercede mutabitur, cum, secundum beati apostoli vocem transformaverit Dominus corpus humilitatis nostrae conformatum corpori claritatis suae?

S. ATHANASIUS, 295—373.

Oratio de Incarnatione Verbi, 318.

Contemptus mortis apud Christianos est signum victoriae 182
Christi. — 27. Toû pèv fàp KqTaXeXúoOat tòv Oávarov, Kai vÍKqv kot' aÙToO fefevfjaôai tòv crraupóv, Kai ptiKÉTt Xotiròv ioxùetv, àXX' rivai vtKpòv aÙTÒv dXrjOujç, fvwptffpa oûk òXifOv, Kal nianç évapyriç tò trapa TtávTujv twv to0 XpurroO paOqTwv aÙTÒv KaTacppoveìaOat, Kai rravraç èmfìaiveiv kot' aÙToO, Kai priKÉTi cpopeìffOai to0tov, dXXà Tip fftipeiw to0 trraupoO, Kai tt| eiç XpiaTÒv marei Karanareiv aÙTÒv tbç veKpóv. TTdXai pèv fàp nplv Tqv Oriav èmbripiav ftvéaOat to0 XwTfipoç, tpoftepôç fiv Kal aÙTOîç toîç àfiotç ó OdvaToç, Kai ndvTeç toùç dno6vr|-OKOVTaç tbç cpOeipopévouç è0pf|vouw dpTi bè to0 XwTfipoç dvaœrriffavTOç tò <Jwpa, oOkéti pèv *b* Oàvarôç èOTi cpoftepôç, itdvTeç bè oi Tip XpiffTip mœreùovTtç tbç oùbèv aÙTÒv ôvra naToOoi Kal pâXXov dno0vf]<7Keiv alpoOvTai, dpvf|aaa0ai tï|v eiç XpidTÔv iridTiv. "laaoi fàp ôvtwç, ôti dnoGvqaKovTeç oùk dnôXXuvTat, dXXà Kai *ld)a* Kai dtpôapTot btà Tfjç dvaffTÔoewç

27. Mortem enim dissolutam esse et cruce devictam, nec eam 182
amplius vim ullam habe/e, sed vere mortuam esse, non tenue argumentum, sed certissimum indicium est, quod ab omnibus Christi discipulis illa contemnatur omnesque eidem insultent, nec iam ab illis timeatur, sed signo crucis et fide Christi tamquam mortua conculcetur. Olim siquidem ante divinum Salvatoris adventum, ipsis etiam sanctis mors erat terribilis, cunctique eos, qui moriebantur, tamquam pereuntes deflebant; iam autem, postquam Salvator corpus suum a mortuis excitavit, mors non amplius terribilis est, sed omnes, qui Christo credunt, eam tamquam quae nihil sit calcant potiusque mori eligunt, quam fidem Christi negare. Nimirum certo sciunt se moriendo non perire, sed vivere et incorruptos per resurrectionem fieri. Ille autem qui nobis antea morte improbe

182. MG 25, 141 C.

fivovTcn. 'EkêÎvoç bè ó iráXat Tip ÓavÓTuj irovriptùç èvaXXôpevoç biàpoXoç, XuOetffiîiv aÙToû tûiv libiviuv, èpetve pôvoç àXqQûiç vcKpôç. Kai toutou TtKpqpiov, ôti, npiv mcrre.úffoucriv oi àv-Gpumoi rip XpiOTip, tpofkpòv tòv OávaTov ôptîiai Kai betXiâiaiv aÙTÔv• èneibàv bè eiç Tqv ¿ksîvou iricmv Kai bibaaxaXíáv peréX-Oeuffi, toctoOtov KaTacppovoOat toO GavaTou, tbç Kai irpoGùpwç ètr' aÙTÔv bppfiv Kai pàpTupaç ftveoGai Trjç kot' aÙToO irapà toO ZtuTfipoç ■fcvopévqç àvaaTâaeaiç. Kai yàp en vrimoi ovtéç tùv f]XiKÍav, ffneùbouaiv diroGvr|<TKeiv, Kai peXeTwcrt kot' aÙToû toîç dOKiiaeffiv où pôvov àvbpeç, dXXà Kai yuvaîKeç. Oütujç doGevrçç yefove, diç Kai yuvaÎKaç Tàç àiraniGeiffaç tò irpiv irap' aÙToû vOv iraiZXiv aÙTÔv tbç veKpôv Kai irapetpévov.

183 *Virginitas argumentum. Christianorum.* — 51. Tiç oùv dv-Gparrtaiv peía OávaTov q dXXwç Iiîiv irepi irapSeviaç èbibaie, Kai oùk dbùvaTOv elvat Tqv àpeniv TaÚTqv ¿v dvGpuJitotç; 'AXX' b ÔpéTepoç Zujtìip Kai tûiv irdvTwv fiaffiXeùç XpiOTÔç ToooûTov ïoxuev èv Tfj rapi TaÙTqç bibaaxaXia, ùjç Kai iraibia primo Trjç vopipnç fjXiKÎaç èinpàvTa TÎ]V ùitèp tòv vópov èiraf-yéXXeaOai irapGeviav.

Epistula ad Dracontium, 354.

184 *Episcopi inter monachos electi.* — 7. Où yàp où pôvoç ék povaxiîiv KaTêOTâGiiç, oùbè où pôvoç irpoéOTriç povaoTripiou, ij pôvoç biro pova/âiv lifamiGriÇ' dXX' oîbaç, ôti Kai Eepairiaiv povaxôç èffTi Kai tôoujv povaxâiv irpoéffTq. Oùk eXaGé ne,

insultabat diabolus, solutis mortis doloribus, solus vere mortuus mansit; cuius quidem rei signum est, quod homines, antequam Christo credant, mortem ut terribilem intueantur et refugiant; postea vero quam ad illius fidem et doctrinam transierint, adeo fortiter mortem spernunt, ut et mira alacritate ad eam properent et testes fiant resurrectionis, quam Salvator contra illam produxit. Hinc ipsi etiam infantes mori festinant, seseque contra mortem non viri tantum, sed et mulieres exercent. Ita scilicet infirma facta est, ut et mulieres, quas prius deceperat, nunc illi velut mortuae et dissolutae illudant.

183 51. Quis igitur hominum post mortem vel etiam per vitam virginitatem docuit, ac non potius hanc virtutem acquiri ab hominibus non posse? At Salvator noster omniumque imperator Christus in illa suadenda virtute tantum pondus habuit, ut etiam pueri, legitimam aetatem nondum adepti, virginitatem, quae quidem supra legem est, profiteri non vereantur.

184 7. Neque enim tu solus ex monachis es ordinatus, neque tu tantum monasterio praefuisti, vel solus a monachis dilectus es; sed nosti Serapionem monachum esse et tam multis praefuisse monachis. Nec te praeterit, quot monachorum pater fuerit Apollos.

183. MG 26, 185 D. 184. MG 25, 532 A.

nófftuv |iovax<î>v*TtaTrip ArtoXXujç. Oîbaç 'AfáOiuva Kal où k crfvoeîç Apiorujva • pvrpxovtùeiç Apptuviou, to0 pera Zepa-irituvoç àTtoôiipncravTOç • lautç bè qKoucjaç ko! repi MouÎtou èv tfi dvu> ©npaîbi, Kai bùvaoai paOeîv repi TTaùXou to0 èv Tip AaTiù, Kai Ttepi dXXujv koXXwv. Kai ôpiuç oûtoi, KaTaaia-0évT€ç, où k dvTetpf|Kaatv, dXX' ?xovT€S tókov tòv 'EXtaaaîov, Kai eibÔTeç tù KaTà 'HXiav, paÔôvTeç tí tò kotù toùç pa0t]Tàç Kai dTTOcnôXoïiç, àvTtXdpovTo Tfjç cppovTiboç, Kai où Karetppù-vqaav Tfqç XeiToupyiaç, Kai oûté xe'Pol,5 èauTÜjv yeTÓvaaiv, dXXà Kai pdXXov to0 KapdTov tòv piaOòv irpoaboKwai, npo-KÔTrrovTeç Kai TtpOKÔirretv dXXouç vouOeTOÛVTeç. TTôaouç dirò tû)v dbœXujv èrecrrpEtpav; TTôffouç dnô Ttîç batpoviwbouç OTjvrp Oeiaç énauoav vovOeTOûvTeç; TTôaouç napéaTqaav Tip Kupiuj boùXouç, ojoté Kai toùç ôpœvTaç Tà appeîa TaûTa pXétTOvraç OaupdCeiv; 'H oùxi péya arjpeîov KÓprjv noiñoai napOeveúeiv, Kai vídtTtpov èfKpaT€Ùeo0at, Kai e¡bwXoXáTpT]v émxvújvai tòv Xpioróv;

9. yEíedTt fàp Kai èniaKonov óvTa ae reivclv Kai bttpflv, tbç 185
ò TTaOXoç- búvaoai pi] meîv oîvov, tbç b TtpôQeoç- Kai vrç-(TTtùeiv Kai aÙTÔç auvexwç, d>ç ó TTaOXoç étioler iva küt' èxeîvov oütujç vr|<rreùujv, x°PT«^Ç dXXouç èv toîç Xô'fOtç, Kai bupûtv èv Tût pi] tneîv, ttoTÎÉtjç dXXouç bibdOKuiv. Mi] oùv TaûTa npo-fiaXXéiujoav oi auppouXeùovTéç aot. Oïbapev -fàp Kai èmOKÔ-irouç vqOTeùovTaç, Kai povaxoùç èaOiovTaç. Oïbapev Kai èm-OKÔTtouç pi] revoviaç oîvov, povaxoùç bè trivovTaç. Oïbapev

Nosti Agathonem, nec ignoras Aristonem, ac meministi Ammonii cum Serapione peregre profecti; fortassis etiam ad te pervenit fama Muiti in superiori Thebaide commorantis, atque discere potuisti, quid Paulus, qui Lati degebat, egerit. Ac similiter alii compiutimi, qui tamen ordinati, non repugnarunt; sed Elisaei exemplo ducti, nec ignorantes, quid egerit Elias, gnari quoque rerum ab apostolis gestarum, hanc suscepere curam, nec ministerium aspernati sunt, vel propterea seipsis deteriores facti sunt; sed potius cum laboris mercedem exspectent, ipsi in melius proficiunt, dum alios ad profectum cohortantur. Quot illi quantosque ab idolorum cultu revocarunt? Quot a daemoniaca consuetudine monitis suis averterunt? Quot Domino adduxere servos, adeo ut qui ista signa videant, admiratione capti sint? Annon ingens signum, puellam ad virginitatem, adulescentem ad continentiam, idololatram ad Christi cognitionem deducere?

9. Licet tibi etiam in episcopatu esurire et sitire, quemadmodum 18a
egit Paulus. Potes vinum non bibere, ut Timotheus; frequentissime ieiunare, uti solebat Paulus; ut dum eius exemplo ieiunas, alios doctrina tua satiare valeas, et dum abstinendo a potu sitim toleras, aliis docendo potum praebeas. Ne tibi igitur talia obiciant consiliarii tui. Novimus enim et episcopos qui ieiunent, et monachos qui comedant. Novimus episcopos qui vino abstineant, ut et mo-

185. MG 25, 632 D.

Kaì angela notoûvTaç èmcJKÔnouç, govaxoùç bè gì] TtotoûvTaç. TToXXoi bè twv èmaKÔTtwv oùbè yeyagqKaoi, govaxoi bè naTÉpeç tckvujv yeyovaaiv &anep Kai èmOKOtrouç naTÉpaç tckvujv, Kai govaxoùç ¿£ ÔXokXhpou fèvouç TUTxàvovxaç. Kai itaXiv oïbagev KXnpiKoùç TOivûvTaç, govaxoùç bè vnOTeùovTaç. 'ESeari yàp Kai oütujç, Kai éxeivujç où KtKwXuTat. 'AXXà navTaxoû tiç à'fwviiéaOœ Kai yàp ó crrérpavoç où Kaxà tottov, dXXà Kara tk]v îrpâiiv ànobibotai.

Epistula ad Amunem, 355.

186 *Matrimonium facit fructum tricesimum, virginitas vero centesimum.* — Aûo yàp oùawv bbûiv èv Tip pieu nepi toûtcuv, gifitç gèv gerpicuTépaç Kai ptwTiKfiç, toû yagov Xéyuj, Tf|ç bè êxépaç drfeXiKf|ç Kai àvuireppXriTOij, Tfjç napOeviaç- cl gèv tiç TT]V KOOglKrjV, TOUT' COTI TÒV yagov, èXoiTO, gégipiv gèv OÙK ÍX«> ToaaÛTa bè xapicgata où XrgpeTat. ArppeTat ydp, ènenrep cpépei Kai aÙTÙç Kapnôv t‹Î›v TpiâKovTa. Et bè Tqv àyvf|v tiç Kai ímepKÓagiov damxooiTO, ei Kai Tpaxeìa Trapà tìjv TrpœTiqv Kai buOKaTÔpûeuToç f] bbôç, ôgwç €Xel xapiogaTa OaugaouÙTepa • tôv yàp TÉXeiov Kapnòv tt]v èKaTOVTaba épXáffTqoev.

Vita S. Antonii, 357.

187 *Vocatio et initia S. Antonii.* — 2. Mctò bè tôv ôàvaiov tô)v yovéwv, aÙTÔç gôvoç KaTeXeicpOri gerà gifiç ppaxuTciTnç àbeXcpûç' Kai fiv ¿tujv èyyùç béxa Kaì ôktùj f| Kai eÏKOffi ycyoviùç, aÙTÔç Te tôç oiKiaç Kai tFJç dbeXrpnç ¿tppóvriíev. Oîjtwj

nachos qui bibant. Episcopos etiam novimus qui signa edant, et monachos qui id minime praestent. Sunt quoque ex episcopis multi qui numquam nupserint, monachi autem reperiuntur qui filios suscepere, quemadmodum vicissim episcopos filiorum parentes, monachos vero nullam posteritatem habuisse cernimus. Vidimus rursum clericos qui famem tolerarent, et monachos qui ieiunarent. Hoc enim modo licet agere, et alio nihil vetat. Sed omnes ubique decertent: corona quippe non pro loci, sed pro factorum ratione tribuitur.

186 Nam duplex cum sit via in vita, alia quidem inferior vulgariorque, matrimonii scilicet, alia vero angelica et suprema omnium, nempe virginitatis: si quis mundanam, nuptias nimirum elegerit, culpa quidem vacat, sed tot tantaque non consequetur dona. Consequetur tamen aliqua, si quidem et ipse fert fructum tricesimum. Si quis vero castam mundoque superiorem amplexus fuerit vitam, tametsi haec altera asperior et difficilior via est, at excellentioribus ille muneribus donandus est: perfectum quippe fructum, nempe centesimum produxit.

187 2. Pòst parentum autem obitum, solus cum sola sorore admodum parva relictus, cum decem et octo vel viginti annorum esself domus sororisque curam gessit. Sex autem nondum exactis mensibus a

186. MG 26, 1173 C. 187. MG 26, 841 B.

bè gf]veç KapñXOov toû Oavátou twv yovéwv aÙToû, Kai Kata tô eiw0ôç ■trpoepxôptvoç eiç tò Kupiatóv, Kaì auvœfwv êauroû TT|v btávoiav, ¿XofíieTO irepinaTwv, nwç oí gèv àirócrroXoi Travia KaTaXinovieç ùxoXoùûqaav tcù ZwTñpi, oí bè èv Taîç TTpáíeoi irwXoûvTeç tò êauTwv ecpepov Kai ¿tíOouv irapà toùç Trôbaç twv dnoOTÔXwv, eiç btdbooiv twv xpeiav èxôvTwv, T'Ç Te Kai nôon toùtoiç èXràç èv oùpavoîç àirÔKerrai. TaOïa b?) èvGugoùgevoç, eiafiXOev eiç tt]v èKKXr|<riav, Kai auvèpq tòte tô eùa-rc&iov dva'fivujtJKêcrôai, Kai qKouae toû Kupiou XèyovToç Tip TtXouaiip· «El OéXeiç TéXeioç eîvai, ûnaye, TrwXqoov irdvTa tô ùndpxovrà aot, Kai bôç rrrwxoîç, Kai beûpo ÔKoXoùôei poi, Kai èieiç Oqoaupôv èv oùpavoîç» [Mt 19, 21]. 'O bè 'Avtwvioç, ó'jcmep 0eó0ev èaxn*<wç tt]v twv dfiwv gvqgriv, Kai d>ç bi' aÙTÔv yevogèvou toû dvafvwffpaToç, èftXOwv eùOùç èK toû KuptaKOÛ, tùç gèv Kniaeiç &ç eîxev èx npofôvwv (dpoupai bè èjoav Tpia-KÓffiai eûtpopoi Kai Ttdvu KaXat), TaÛTaç èxapioaTO toîç òtto rr]ç Kwgqç, ïva eiç gqb' ôtioûv ùxXfpJwOïv aùrw Te Kai Tfj dbeXtprj. Tà bè dXXa òcra fiv aÙTOîç Kivqrd, TtdvTa irwXf|ffaç, Kai ffuvayaywv dp-pjptov íkovóv, bébwKe toîç ttwxoîç, Trippaaç óXi-fa btà ti|v dbeXtpqv.

3. 'Qç bè, irdXtv eioeXOwv eiç tô Koptaróv, qKOUoev èv Tip 188
eiiayfiXitp toû Kupiou Xè'fovToç· «Mi| pepipvpar|Te irepi Tfjç aûptov» [Mt 6, 34], oùk dvaaxôgevoç ît i géveiv, èïeXOwv btébwKe KaKeîva toîç gcTpioiç. Tî[v bè dbeXtpîjv rrapaéègevoç Tvwpipoiç Kai mcrraîç TtapOévoiç, boùç Te aùtriv eiç TTapOévwva dvaTpé-tpeoOai, aÙTÔç npô Tqç oiKÎaç èoxôXale Xomôv Tr] daneret,

parentum exitu, cum de more ad Dominicum procederet, atque secum animo cogitaret, qua ratione apostoli relictis omnibus secuti sunt Salvatorem, et qui in Actibus apostolorum, venditis possessionibus, pretia afferebant ad pedes apostolorum, ut egenis distribuerentur, necnon quaenam quantaque istis spes in caelis reposita sit, haec secum reputans, in ecclesiam ingreditur, contigitque, ut tum evangelium legeretur, et audivit Dominum diviti illi dixisse : *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et veni, sequere me; et habebis thesaurum in caelis.* Antonius porro quasi divinitus immissa sibi esset sanctorum memoria, et quasi sui causa lecta illa fuissent, egressus quamprimum ex Dominico, quas a maioribus habuit possessiones(erant autem illi arurae trecentae, fertiles et perquam amoenae) vicanis dono dedit, ne sibi sororique molestiam afferrent. Mobilibus vero omnibus venditis, multam hinc collectam pecuniam pauperibus distribuit, paucis solum sororis causa reservatis.

3. Rursus in Dominicum ingressus, audivit Dominum in evan- 188
gelio dicere : *Nolite solliciti esse in crastinum.* Nec ultra illic remanere sustinens, egressus, illa quoque tenuioribus largitus est. Sorore vero virginibus notis sibi atque fidelibus commendata, atque ad Parthenonem tradita, ut illic educaretur, ipse ante domum suam

188. MG 26, 844 A.

rrpoaèxœv èauTûi K<ji KapTepiKwç èauTÔv ftfujv. Oüttuj fàp fiv oùtujç *iv* Aifútnuj auve/fì povaatTipia, oùb' ôXtuç ijbei povaxôç tt)v paKpàv epripov, ?k«<ttoç bè tûiv pouXopévwv êauTip ttpoa-¿X«v où paKpàv tûç ibtaç Kujpqç Katapôvaç û^kcîto. 'Hv toîvuv èv Tfj ttXt](TÍov KÚjpq TÓTÉ fépujv, èK veÔTqTOç tòv ptovnpn piov doKiioaç • toOtov ibwv 'Avtujvioç, èlûXujtrev èv KaXôj ko! npû>-Tov pèv ¡ípSaTO xai aÙTÔç péveiv èv toîç rrpô tûç Kcijpqç tôttoiç. KdKeîGcv eï Trou tivù GTtoubaîov rçKOvev, Ttpoepxôpevoç èliiTei toOtov ùjç û aorpò péXtoaa, Kai où TtpÔTfpov eiç tòv ibiov TÔTtov dveKapirrev, d pò toOtov éujpÚKti, Kai &<nrep ècpóbiov ti tûç eiç àpeTÛv óòoO irap' aÙToO Xaptúv, èrravriei. 'Ekîî toîvuv tôç dpxàç biaTpipuJV, Tqv bidvotav ècrrdOpiiev, ôirtuç npôç pèv Ta tûiv yovèujv pû èmtJTpètptiTat, pqbè tûv ouyfcvibv pvnpoveùij • ôXov bè tòv TTÓ0OV Kai irâaav ttjv OTroubqv exil TOPl T^v tôvov tûç dffKÛoewç. EipydZÆTo foOv Taîç X€Pa'v› dKOÙaaç- 'O bè dpyôç pnbè èaÔiéTuj [cf. 2 Thess 8,10] • Kai tò pèv eiç tòv dpTov, tò bè eiç toùç beopévouç dvqXtOKe. TTpooqùxcTO bè onvexwç, pa0wv, ôti beî KaV ibiav irpoaeùxeo0ai dbiaXeimujç • Kai yàp Ttpoaeîxev QÜtujç t$ dvayvaxTei, ¿ç pqbèv twv Yefpappévujv dit' aÙToO Ttirrreiv xaMa'> irdvTa bè KaTéxeiv, Kai Xomôv aÙTtî) tûv pvûpnv dvTÎ fJipXiujv fiveo0ai.

189 4. Oütuj pèv oùv èauTÔv dfiuv, ûïottûto napa tovtujv ó 'Avtujvioç • aÙTÔç bè toîç OTtoubaiotç, npôç oùç dmipxero, -fvq-

asceticae vitae deinceps operam dedit, atque attentus sibi asperum vitae genus toleranter agebat. Nondum enim tam frequentia erant in Aegypto monasteria, neque ullus norat monachus vastam eremum, sed quisquis sibi ipsi vacare cuperet, is haud procul suo pago sese exercebat solus. Erat itaque tunc temporis in vicino pago senex homo, qui a iuventute monasticam egerat vitam ; hunc cum videret Antonius, probo eius imitandi studio incensus primum coepit ip. j in locis pago vicinis commorari. Atque hinc si quem audiret alicubi degere ad virtutem strenuum, hunc prudentis apis more perquirebat, neque ante ad sedes suas remigrabat, quam hominem vidisset, atque hinc accepto ceu viatico ad virtutis iter instituendum, revertebatur. Sub initium itaque ibidem commoratus, mentem firmabat suam, ut ne ad paterna inde bona reverteretur, neque suorum meminisset cognatorum, sed toto desiderio, tota sollicitudine ad asceticae vitae perfectionem contenderet. Laborabat itaque manibus suis; audierat nempe: Qui otiosus fuerit, ne manducet; atque hinc partim panem sibi emebat, partim egenis largiebatur. Frequens orabat, quod didicisset oportere seorsim sine intermissione orare; etenim ita attentus erat lectioni, ut nihil sibi scriptorum excideret, sed retineret omnia, ita ut ipsi deinde memoria librorum loco esset.

189 4. Cum ita vitam suam institueret Antonius, diligebatur ^tb omnibus ; ipse vero sedulis quos adibat fratribus libenter obseque-

189. MG 26, 845 A.

alujç úitertitraero, Kai KaO' èauTÒv éKciorou tò nXeovetappa Tfjç œrroubflç Kai Tflç daKfpreœç KaT6pàv0avc• Kai to0 pèv tò xaPÍ£V› to0 bè tò rtpôç tùç eùxàç ctùvtovov éOeujpti- Kai dXXou pèv tò àôpYpTOv, àXXou bè tò tpiXávOpunrov KaTtvóei' Kai Tip pèv œfpvirvoOvTi, Tip bè (ptXoXoyoùvTi npoaeix6' Kal T^v ¿v KapTepia, tòv bè èv vrprrdaiç Kai xapeuviatç èôaùpale• Kai to0 pèv Tf|v trpaÔTriTa, tp0 bè Tqv paKpoQupiav rrapeTqpeîTO• irav-Tujv bè 6po0 tùv eiç tòv Xpurròv eàaèpeiav Kai Tqv npôç àXXtiXouç <rfCÌTrr|v èappetoÛTO. Kai oùtuj nerrXqpujpévoç, (nrétrrpe-<pev eiç tòv tbtov to0 ÒGKr]TT|piou tókov Xomôv aùrôç tù trap' èKaaTOu auváyatv eiç èauTÔv, Kai atroubâZujv èv êauTip tù návTOjv betKvùvai. Kai yàp npôç toôç Ka0' f)XtKÎav ïoouç oùk fiv cpiXôvetKOç, n pôvov ïva pi) beÛTepoç èxeivwv èv toîç fieXTÎoai tpaivtiTai. Kai toûto èirparrev, *&ore* pqbéva Xuneîv, CtXXà k‹xk€Î-vouç èn' aÙTÙJ xatpetv. TTàvTeç pèv oùv oî àrrò Tflç Ktbpqç Kai oí tptXÔKaXoi, npôç oOç eïxe tt)v auvqOetav, ovtwç aÙTÔv ôptùvTeç, èKÔXouv OeotptXq• Kai oi pèv ibç uióv, oi bè tbç dbeX-<pôv è|ffndèovTO.

Tentationes S. Antonii. — 5. 'O bè ptaÔKaXoç Kai <p0ovepôç 190
btdpoXoç oùk qveyKev ôptîtv èv veunèpip TotaÚTqv npóOeaiv. 'AXX' oîa pepeXéTTiKC noteîv, èntxetpeî Kai kotù toùtou nparreiv Kai tò pèv nptôTov èneipaiev aÙTÒv dnô Trjç daKrpTetoç KaTaTayeív, ûnojiùXXujv pvqpqv tûiv KTqpâTwv, Tfjç dbeX<pr|ç tt)V Kpbepoviav, to0 févouç Trjv 0ÍKetÓTr¡Ta, «ptXapfupiav, tpiXoboHiav, Tpotpfiç tî)v noiKtXriv f]bovf|v, Kai tùç dXXaç dvéoeiç to0 piou, Kai TéXoç

batur, addiscebatque in quo quisque eorum virtutis et exercitationis genere excelleret; atque huius suavitatem contemplabatur, illius orandi assiduitatem; illius lenitatem, illius humanitatem cogitabat; huic vigilias agenti, illi lectionis studioso adhibebat animum; huius perseverantiam, alius ieiunia et humi cubationem mirabatur; huius mansuetudinem observabat, illius longanimitatem; unaque omnium pietatem erga Christum ac mutuam dilectionem reputabat secum. Atque ita plenus ad asceterii sui locum remeabat, atque singulorum dotes animo colligens, curabat in se ipse omnia exprimere. Etenim nullum ipsi cum aequalibus fuit contentionis studium, praeter hoc solum, ut ne virtute secundus ab illis esset. Atque illud ita agebat, nemini ut offensioni, immo potius illis ipsis hoc gaudio esset. Omnes itaque vici incolae atque probi viri, quorum consuetudine utebatur, eiusmodi hominem cernentes, Dei amicum vocabant; et alii ut filium diligebant, alii ut fratrem.

5. At omni bono inimicus atque invidus diabolus huiusmodi in 190
adulescente propositum cernere non tulit. Sed quae iam antehac adversus eum meditatus fuerat, haec exsequi conatus, illum primo ex ascetica vita deducere tentavit, submissa facultatum memoria, sororis sollicitudine, generis sui consuetudine, pecuniarum et gloriae cupiditate, varii et lauti cibi voluptate, necnon variis remissioris

190. MG 26, 845 *C*.

tò Tpaxù tt]ç dperiiç, Kai <bç iroXùç aÙTf]Ç ¿œnv ô ttôvoç • to0 te ffujpaToç Tqv daÔévetav úrteTÍOexo, Kai to0 xpóvou tô pqKoç. Kai ÔXwç ttoXùv ñftipev aÙTip Koviopxôv Xoftapùjv *èv* Tfj btavoitjt, 6éXwv aÙTÔv dnoaxotvicrai Trjç ôp9f|ç npoaipéaeajç. 'Qç ôè eîbev éauTÒv ò èx^PÔÇ daOevoOvxa ttpôç Tpv to0 Avtujvíou npóQeaiv, Kai p&XXov èauTÔv KaTaraxXaiópevov inrô xflç ÉKeivou ‹tt€|5Î>ôti']toç, Kai dvaTpenópevov tt) noXXr] mcrrei, Kai niirrovTa Taîç auve-X^ffiv 'Avtujvíou Trpoffeuxaîç, tôté bf] toîç <étr' ôptpaXoO 'fatTTpôç ônXotç èauToO» [lob 40,11] Gaftiwv, Kai Kauxùjpevoç ètri toûtoiç (xaÛTa ydp èœnv aÙTOÛ xà Trpûna Karà tújv veujxépujv évebpa), TrpoaépxeTai kotù to0 vewxépou, vuktôç pèv aÙTÔv Oopupüùv, peO' fipépav bè oütujç èvoxXwv, tbç Kai toùç ôpûivxaç aia0éo0ai TTjv T'vopèvr|v dpcpoTépwv nàXqv. 'O pèv yàp ûnépaXXe Xofio-poùç jjutrapoùç, ò bè Taîç eùxaîç dvéTpene toûtouç- Kai ô pèv èfap-fdXiiev, ó bé, tbç épuèpiÇv boKiiv, xfj Tritrret Kai Taîç eùxaîç Kai vrjOTeiaiç èreixi£e tô fftôpa- Kai ô pèv biapoXoç imepevev b dOXioç Kai ùjç yuvr] axrlùaT'^£a9al vuktôç, Kai irdvTa xpôirov ptpeîaOai, pôvov ïva xôv 'Avtwviov dnaTÏ]<nj • ó bè tôv XpiOTÔv èvOupoùpevoç, Kai xi]v bi' aÙTÔv eùyéveiav Kai tô voepôv Tf|ç xpuxAç Xo'filôpevoç, dneapévvue tôv avOpaxa tt]ç ¿kéívou irXdvrçç. TTáXtv xe ó pèv êx^PÙÇ îmépaXXe tô Xeîov tF|ç f]bovfjç- ó bé, ôpftlopévtp Kai Xunoupévtp èoïKwç, Tf]v drreiXf|v to0 irupôç Kai to0 ‹jkùjXt]koç tôv Ttôvov èveOupeîTo- Kai dvTiTiOeiç to0to, biéfiaive toùtujv dpXapfjç. 'Hv bè TaÛTa iravTa irpôç aiaxûvi]v fivôpeva to0 ¿x0P°O- 'O ïàp voptaaç ôpoioç yevéffèai 0eûj imô veaviOKOu vûv èrcaiZeTO' Kai 6 aapKÔç Kai aïpaToç KaTaKauxujpevoç ùnô

vitae blandimentis, atque demum asperitate virtutis, quae tanti laboris esset; subiciebat item corporis infirmitatem, temporis diuturnitatem. Uno verbo, ingentem in mente ipsius excitavit cogitationum pulverem, ut a recto avocaret instituto. Verum se infirmiorem conspicatus inimicus, quam ut Antonii propositum everteret, immo vero sese illius constantia devictum et magna fide subversum atque cadentem assiduis Antonii precibus, tum confisus iis quae *in umbilico ventris sui sunt* armis iisque gloriatus (quae priores sunt eius adversus adulescentes insidiae), iuvenem adoritur, noctu perturbationes excitans, interdiu vero ita infestans, ut qui eum cernerent, commissam inter utrumque pugnam adverterent. Ille namque obscenas cogitationes subiciebat, hic eas precibus fugabat; titillabat ille, hic, ceu erubescens, fide, precibus, ieiuniis corpus muniebat; sustinebat miser diabolus vel mulieris formam noctu induere feminaeque gestus imitari, Antonium ut deciperet; at ille Christum cogitans ac propter illum nobilitatem spiritualitatemque animae secum reputans, carbonem illius fallaciae restinxit. Rursum suggerebat inimicus voluptatis suavitatem ; ille iracundo ac maerenti similis, ignis comminationem atque vermis cruciatio cogitabat; quibus ipsi oppositis haec praeteribat illaesus. Quae omnia pudori erant adversario. Nam qui putabat se Deo similem esse posse, ab adulescente iam deludebatur; et qui adversus carnem

ctvOptÚTtov ffápxa cpopoûVTOç àviTpéireTO. Zuviipyet yap ô Kùptoç aÙTÛ), ò ffàpKa bt' fjpSç tpopéffaç, Kai Ttû ffwpctTt boùç tt)v Kazà ToO biafJÓXoU VÎKT]V UJffTC TÛJV ÔVTUJÇ (TfWVtZiopévuJV ÏKaffTOV Xéfeiw «Où k èph bé, dXX' f] fcâptç to 0 OeoO *ovv* èptoi* [1 Cor 15,10].

Contra tentationes certamen. — 6. TéXoç yoOv, tbç oùk i']bu-191 vf)0r| tôv Avtùjviov oùb' èv roÙTtp KaTafteXtív ó bpáKwv, âXXà Kai cpXcnev èauTÔv è£w0oùpevov ànô rf]ç Kapbiaç aùroù, Tpiiujv toùç ôbôvTaç, Kaià tô yffpappévov [cf. Act 7,54], Kai tbffntp èiiOTct-yevoç, oïôç ètra tôv voùv, toioûtoç ùcrrepov Kai tt] tpavTaoia pé-Xaç aÙTtîj tpaiverat itaîç • Kai tïtffirep ùnonÎTrriuv, oÙKéri pèv Xoftff-poîç ètrèpatvev (éKpépXqTO fàp 6 bùXtoç) • Xoittôv bè dvOptumvi] Xptbpevoç <pu)vf|, èXe-ft- TToXXoùç pèv ^TraTqaa, Kai TrXetffTOuç KaTépaXov vûv bé, tbç èrti noXXoîç, Kai ètri croi Kai toîç ffoîç Ttôvotç Ttpoff0aXtúv, r|CTOévr|<ja. Eka toù 'Avtujvíou mjQopévou' Tîç el ffù ó TOtaÙTa XaXtûv trap' èpoi ; eùOùç èKeîvoç oÎKTpàç nqpiei tpujvdç • 'Eytb Tfjç iropveiaç eipi tpiXoç ' è^fib Tà eiç TaÙTqv êvebpa, Kai toùç TaÙTqç fap'faXtffpoùç kütù tûjv vétuv dvebe-Sdpnv, Kai nveùpa Ttopveiaç KèKXqpat. TTôffouç ôéXovTaç ffcu-tppoveîv i"|TrdTr)ffa. TTôffouç è'fKpaTeuopèvouç peTéneiffa yapfa-XiZjjjv. 'Eftb tipi bi' ôv Kai ô 7tpotpf|Tr]ç péptpeTai toùç TteffôvTaç, Xé-fiuw «TTveùpaTt iropveiaç ¿TrXavr|0r]Te» [Os 4, 12] " bi' èpoO yàp flffav èKtîvot ffKtXiff0évTeç. 'Eyib tipi ô TtoXXaKtç ffot ôxXqffaç, Kai TOffauTÙKtç dvaTpaneiç rrapà ffoO. 'O bè 'Avtiùvioç eùxa-ptffTriffaç Ttù Kupitu Kai KaTa0api>r|tfaç aÙToO, <pr)ffi Ttpôç aÙTÔv-TToXù toîvuv eÙKaTatppôvr]TOç TUfxâvetç- Kai fàp péXaç ei tôv

et sanguinem gloriabatur, ab homine carnem gestante prostratus est. Aderat enim illi adiutor Dominus, qui carnem propter nos gestavit et victoriam dedit corpori, contra diabolum ; ita ut quisquis vere certat, possit dicere: *Non ego, seti gratia Dei nieaon.*

6. Demum, cum nec hoc modo posset draco Antonium pro-191 sternere, sed sese videret ex corde illius abiectum, stridens, ut scriptum est, dentibus et quasi extra se raptus, qualis animo est, tali specie ipse apparuit, niger scilicet puer; non iam cogitationibus illum aggreditur (deiectus quippe fuerat dolosus ille); sed humana deinceps usus voce : Multos, aiebat, decepi, plurimos prostravi ; nunc vero ut ad alios, sic ad te laboresque tuos accedens, infirmior fui. Sciscitante Antonio : Quis tu es, qui haec mecum loqueris ? tum ille lamentabili voce: Ego, inquit, fornicationis sum amicus: ego insidias titillationesque ad iuvenes hac in re expugnandos suscepi, et spiritus fornicationis vocor. Quot temperanter vivere volentes decepi! Quot continentes titillationibus e sententia deduxi! Ego sum, cuius causa propheta eos, qui lapsi sunt, increpat his verbis: *Spiritu fornicationis decepti estis;* per me etenim supplantati illi fuerant. Ego sum, qui saepius tibi molestiam creavi, ac toties a te repulsus sum. Antonius autem, gratiis Domino actis assumptaque adversus hostem confidentia, ait illi: Admodum ergo

191. MG 26, 850 A.

voOv Kai ùjç naîç àoOtvriç· oùbè pia pot Xowôv ètm tppovriç rapì aoû· «Kùptoç fàp ¿poi poqôôç, Kàfùj ènôtpopat toùç èx-Ôpoùç pou» [Ps 117,7]. Taûta àKoùaaç ó péXaç èraîvoç, tùOùç ècptrfe KaTairrriSaç Tàç cpœvàç, Kaì cpoprjOeiç en k‹ïv èffiCTai Tip dvbpí.

192 7. TTepifipxtïo ïàp iràXiv d>ç Xétuv, Zjitùjv Ttva Ttpôtpaoiv k«t' aÙToO. 'O bè 'Avtwvioç, paOùtv èK tlùv Tpacpâiv noXXàç tîvai Tàç peOobeiaç toû èxOpoO, (Tuvtôvujç èxe/PPto tQ àaKrpjei, Xofièôpevoç, ôti, el Kaì pò ïaxuff€ T^lv xapbiav èv f]bovr| aùjpa-toç ànaTi]aai, raipàati rrdvTujç bt' êTépaç èvebpeûaai peOôbou• èaTi yàp (piXapapTripiuv ó baipaiv. MàXXov oùv Kaì pâXXov ùraraaie tô aiüpa Kai èbouXafujfei, pf]rrujç, èv àXXoïç viKiiaaç, èv àXXoïç ûraraupij· BovXeùeTat toîvuv aKXqpoTépaiç d'fui'faîç èauTÒv èOileiv. Kaì ttoXXoî pèv èOaùpaiov, aÙTÔç bè ô<£ov tôv ttovov écpepev f) yàp npoOupia Tfjç ipuxfjç, iroXùv xpôvov èp-peivaaa, èSiv dyaQriv èvcipfdèeTO èv aÙTtp' íúcrre Kaì piKpàv Trpócpaaiv XapPdvovTa trap' ¿Téptuv, noXXfiv eîç toOto Tqv cmou-bñv èvbeiKvuaOai. 'HypÚTrvei yàp toooûtov, ôjç noXXàKiç koî ôXrçv tôv vÙKTa biaTeXeîv aÙTÔv àünvov• Kaì toûto bè oùx àXXà Kaì irXiKJTàKiç noiâiv èOaupdiero. 'HaOié Te âtraj Tfjç Ôpèpaç ptTà bùaiv f|Xtou• ôv b' ôté Kaì bià búo, noXXàKtç bè Kaì bià raaadpwv peraXdppave. Kaì ô* «ùtfp f) Tpocpô dpTOç koî fiXaç, Kaì tò ttotòv ubujp póvov. TTepì yàp Kpeûv Kaì oivou rapirróv èaTi Kaì Xéfeiv• ôtrou fé oùbè irapà toîç dXXoïç cnrou-

contemnendus es; nam mente es atra et quasi infirmus puer; nulla mihi posthac ex te sollicitudo: *Dominus enim mihi adiutor, et ego despiciam inimicos meos.* His ater ille auditis statim aufugit, tales pertimescens voces, atque reformidans vel ad virum accedere.

192 7. Circuibat enim rursum quasi leo captans aliquam adversus eum occasionem. At Antonius quod ex Scripturis didicisset, multas esse inimici insidias, asceticae vitae cum contentione operam dabat, ratus, etsi non potuisset diabolus voluptate corporis cor decipere, alia sane arte eum insidias paraturum: daemon quippe peccatis delectatur. Magis igitur magisque corpus macerabat et in servitutem redigebat, ne forte in aliis victor, in aliis succumberet. Asperiori igitur vitae genere assuescere in animum induxit. Quod multis admirationi fuit, ipse tamen eiusmodi laborem facile tolerabat; animi enim alacritas, diuturnitate temporis, habitum illi bonum afferebat; ita ut vel minima oblata ab aliis occasione, permagnum ipse hac in re studium exhiberet. Ita vigilabat, ut totam persaepe noctem insomnem duceret; idque non semel, sed saepissime observabat, haud sine aliorum admiratione. Cibum semel in die sumebat post solis occasum; nonnumquam post biduum, immo saepe post quatriduum edebat. Cibus illi panis cum sale, et aqua sola potus. Carnium enim et vini meminisse supervacaneum fuerit, cum nec apud alios strenuos ascetas eiusmodi quidpiam reperiretur.

192. MG 26, 852 B.

baiotç nòpioKÉTÓ ti toioOtov. Eîç bè tôv ürrvov ^pxeiTO tptaOitu• tô bè TtkeîOTOv Kaì èrti -fûç pôvriç KaTÉKitTO. 'AXettpeaOat bè éXaiœ napijTÉÎTO, Xéfwv pâXXov irpéraiv toùç veunépouç ¿k npodupiaç exelv TÍlV àOKnoiv, Kaì pn &]Tâv Tà xawoûvTa tô oaipa• dXXà Kaì ¿0ttetv aÙTÒ toîç ttôvoiç, Xofiiogévouç tô to0 ànotJTÔXou í>r|TÓv• «°Otov daOevw, totê buvarôç tipi» (2 Cor 12, 10]. Tôt€ fàp èXeftv laxùetv Tf]ç q/uxf]ç tòv tôvov, ÔTav al to0 aujpaToç da0evwaiv i^bovai. Kaì flv aÙTip napàboSoç ôvtwç koî oûtoç ô XoTiopôç- où fàp ùiiov XPÔvtp ptTpeîv tîjv Tfiç dperflç òbóv, oùbè Tqv bi* aÙTÎjv dvaxwpqatv, dXXà iróOui Kaì Tfl npoatpéaei. Aùtôç foûv oùk èpvqpôveue to0 TtapeXOôvToç Xpôvou• dXXà Ka0' fipépav, tbç dpxôv ex^v tî]ç daKqffewç, peilai TÒV TTÓVOV eîxev £ÏÇ TtpOKOKIÎV.

Tentationis forma. — 9. 'AunvéxOn oùv napà to0 dvbpôç, 193
Kaì ouvr|0a>ç Tf)ç Oùpaç KeKXetapévnç, èvbov ?jv ttdXiv pôvoç. Kaì onÍKeiv pèv oùk ï<JX1,£ ôià Tàç TrXq-fàç, dvaKeipevoç bè nùxiTO. Kaì ptTà Tqv €Ùxnv «Xefí perà Kpau-fqç- "Qbé eipi èfùj 'Avtwvioç- où tpeùfw Tàç nap' ûpwv uXq^aç- k'îv fàp nXeiovaç 7toir|OT|T€, oùbèv pe x^P'0*l dyàntiç to0 XptCToO [cf. Rom 8, 35]. Etra Kaì ópaXXew «'Eàv rrapaTaSqTat *irt'* èpè TtapepPoXp, où <popq0f)ff€Tai f] Kapbia pou» [ps 27, 3]. 'O pèv oùv dtTKriTriç ètppùve Kal èXêfe raina- b bè ptoÔKaXoç ¿X0pôç 0aupdaaç, ôti koî però Tàç nXnfàç èOd^qaev èX0eîv, av'fKaXéoaç aùroO toùç KÙvaç, koî btafJjinTfvùpevoç, écpq- 'Opdre, ÔTt où irveùpaTt nopveiaç, où nXrrfaîç èrraùaapiv to0tov, dXXà

Ad somnum vero capiendum sufficiebat ei storea, ac ut plurimum humi cubabat. Oleo inungi nolebat, aiens praestare iuvenes magna alacritate ascesim exercere, nec ea quaerere, quae corpus emollirent, quin potius laboribus assuefacere, memores apostolici huius dicti: *Cum infirmor, tunc potens sum.* Tunc enim aiebat animi vigorem roborari, cum corporis voluptates minuerentur. Eratque haec illius admiranda cogitatio: non oportere virtutis viam, vel secessum eius causa susceptum, tempore metiri, sed desiderio et proposito. Ipse vero nequaquam recordabatur praeteriti temporis: sed ac si cotidie exercitationis initium fecisset, maiori ad profectum labore contendebat.

9. Delatus a viro, clausisque de more foribus, iterum solus erat 193
intus. Atque ob plagas stare cum non posset, decumbens orabat. Et post orationem edito clamore aiebat: Hic adsum ego Antonius; non vestras fugio plagas; etiamsi plures inflixeritis, nihil me separabit a caritate Christi. Psallebat deinde: *Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.* Haec asceta sentiebat, haec loquebatur. At omni bono adversarius inimicus, Antonium tot acceptis vulneribus redire ausum miratus, accitis canibus suis et furore quasi diruptus: Cernitis, ait, eum non spiritu fornicationis,

193. MG 26, 856 B.

xai Opacóveiai k«0’ pptuv npoaÉX0ujpev âXXwç «ù t û j. Eù x o Xo v bè Tip biaftóXqj rà eiç xaxiav ffxnpaTa. Tòte bq oùv èv TrJ vukt'i KTÙltuV pèv TOIOÛTOV TTOlOÛOlV, ti>Ç boXEÎV TtàvTCl TOV TOTTOV èxeîvov aeieaOai • toùç bè toû oixiffxou TÉaaapaç toîxouç ÙJCHrEp ^nsavTeç oi baipoveç, èboïav bf aÙTâiv èreioÉpxeaOai, peTaoxn-paTiffSévTEÇ eiç Oiipiiuv xai êpneTiûv cpavTaaiav • xai ùv b TÔnoç eùOùç itETrXriptupévoç tpavTaaiaç Xeôvtwv, apxTtuv, Xeonàpbujv, Taùpujv xai ôcpeijuv, àombujv xai oxopmiuv xai Xôxujv. Kai èxaOTOV pèv TOÙTIUV èxÎVEl XaTÙ TÔ ïblOV OXÔPa- ‘O XélUV èppuxe, OéXujv èireXOeîv, b Taûpoç èbôxEt xEpaTÎIetv, b otptç èpnwv oùx ècpGave, xai b Xûxoç bppûv errcixeTO' xai bXwç ttùvtujv bpoû flaav tujv cpatvopévujv oí vpócpoi btivoi xai oi Oupoi /«Xettoi. ‘*O* bè Avtujvioç, paOTiiôpevoç xai xevTobpevoç nap' aûiwv, qo0£TO pèv beivoTèpou ttôvou ffujpaTixoO. 'ATpépaç xai pâXXov TÔ 'P1JXÙÎ TPOToP'ùv àvéxeiTO • xai eoteve pèv bià tôv toû ctúj-paTOç nóvov • vqtpujv bè Tf¡ biavoia xai tïidnep xXeuúíujv, eXeyev • Ei bûvapiç tiç ùv èv vpîv, típxEi xai pôvov èva *è£ bpiîjv* èX0eîv ı èiretbô bè èÎEveùpujffev bpâç b Kùptoç, bià toûto xfiv Tip ttXt]0ei 7t£ipá¿ETÉ muç èxcpopeîv • yváipiapa Tf)ç da0EVEÎaç bpûjv tô Tàç àXôytuv ûpûç pipEîoOai poptpaç. Sappâiv yoûv nàXiv èXeyev Ei bùvaaôe xai èîouoiav èXapETE xot’ èpoû, pò péXXete, ¿XX' èiripiiTe • é(bè pò búvao0E, tí pÚTrjv TapàaOE<r0£; Xcppafiç yàp Ôpîv xai teîxoç eiç àffcpàXciav ò eiç tôv Kûpiov ôpwv ntOTiç. ÎToXXà toîvuv èmx£ipÔ<i«vTeç, ETpiîov xot’ aÙTOÛ toùç ôbôvîaç, 6ti pâXXov ènatlov êavTOÛç, xai oùx èxsîvov.

non plagis deterrei! a nobis potuisse, inimo audacter nos provocat; sed alia ratione ipsum aggrediamur. In promptu enim diabolo est, varias ad malitiam induere formas. Noctu itaque tantum excitavere strepitum, ut totus concuti videretur locus et quasi ruptis quattuor casae parietibus irrumpere daemones visi sunt, variis ferarum reptiliumque induti formas; fuitque statini locus spectris repletus leonum, ursorum, leopardorum, taurorum, serpentum, aspidum, scorpionum atque luporum. Horum unumquodque forma propria movebatur. Rugiebat leo quasi invasurus, taurus cornu petere videbatur, serpens reptando non accedebat tamen, lupus irruens retinebatur. Erat demum omnium quae.apparebant ferarum horrendus strepitus feroxque animus. Antonius vero flagris stimulisque laesus ab illis, sentiebat quidem graviores corporis cruciatus, animo tamen intrepidus vigilansque iacebat, gemens quidem ob corporis dolorem, animo tamen vigil, quasi rideret illos : Si qua vis, ait, inesset vobis, sufficiebat ingredi unum; at cum vos enervarit Dominus, ideo multitudine me terrere conamini ; argumentum sane illud est imbecillitatis vestrae, brutorum formas imitari. Fidenterque rursum: Si valetis, inquit, si quam accepistis adversum me potestatem, ne cunctemini, sed invadite; sin non potestis, cur frustra turbamini? Sigillum nobis atque ad tutelam murus est fides in Dominum nostrum. Multis igitur tentatis, stridebant dentibus in eum, quod sese potius illuderent quam illum.

Deus hominem tentatum adiuvat. — 10. 'O bè Kùptoç oùbè ¿v toútuj ¿TteXáOtTO tôç dÔXqaeujç Avtwvíou, dXX' eiç dvTÍXqiptv aÙToO Ttapaféfovev. 'AvapXétpaç yoOv, eîbe t?]v tmpiv tïxnrep biavoifopévriv Kai dKTÎvd Ttva tpwTÔç KaTEpxopévqv -rrpôç aÙTÔv. Kai oi pèv baipoveç è&xûpvnç dcpavioi f«TÓvaaiv ó bè nôvoç to0 (JÙrpaTOç eùQùç èrétrauTO, Kai ó oîkoç ttàXiv tiv ôXÔKXqpoç. 'O bè 'Avtwvioç, aidOôpevoç tî}ç dvTtXi'ppcujç, Kai rrXéov dvanveùaaç, KoutptaGeiç Te tôiv tovcuv, èbécTO tî]ç tpaveiariç ôirratjiaç, Xé-forv TToO fiç; btà tí mÙ àpxnç ¿<pdvnç, ïva pou tùç ôbùvaç navatiç; Kai tptuvfi yeyove npôç aÙTÔv 'Avtwvie, tbbe fjpqv, àXXà -rreptépevov îbeTv tô aôv dytuviapa. 'Eirei ouv inrépetvaç Kai oùx ijTTriOriç, èaopai ooi dei fioqOôç Kai rrotr|<Juj ere óvopaffTÒv navTaxoO yevéaSar. TaOTa dKOÙaaç, dvatrràç rexero' Kai toctoûtov ïaxvoev, tbç aiaOéaOai aÙTÔv, ôti rrXeíova bóvaptv ÎffX£v Tip OtôpaTt pâXXov, f)ç eîxe T& rrpÓTepov. 'Hv bè TÓT6 Xotirôv èrfùç TpiÔKOVTa Kai rrévTe èriùv. 194

Alacritas contra tentationem. — IG. "Eotui bè npon'foupévwç Kotvn rrdatv aÜTr) anoubri, dpiapèvouç pq ùnevboOvat, pqbè èKKaKeîv èv toîç Tcôvotç, pqbè Xéfeiv 'Expovioapev èv Tr| dUKrioer aXXà pâXXov tbç dpxôpevot KaG' fjpèpav, tî)v npoGupiav ènavîrjcrujpev. "OXoç fàp ô tû›v dvGpibnujv ptoç ppaxÛTaTÔç ècTTt, peTpoùpevoç npôç toùç péXXovTaç aiâtvaç, durre Kai irdvra tôv Xpôvov riptùv pr]bèv eîvat rrpôç Trjv aitbvtov Ituf|v.... "Orav toivuv rrdvTa tô ôfbof|KOvra eTr], f| Kai ÉKaTÔv btapeivtupev èv tí] dffKiiffei, oùk ïoa toîç ékotóv èteffr pacrtXeùeropev, dXX' dvri 195

10. Dominus vero neque tunc certaminis Antonii oblitus, ad opem ferendam advenit. Sublatis itaque oculis, tectum vidit quasi apertum ac lucis radium ad se descendere. Daemonesque statim evanuere, et protinus remisere corporis dolores, domiciliumque integrum apparuit. Auxilio Antonius animadverso, postquam amplius respirasset, doloribusque levatus, visum quod apparebat his verbis compellavit: Ubi eras? cur non ab initio apparuisti, ut meos levares dolores? Tum vox illi emissa: Hic eram, ait, Antoni, morabarque tuum spectans certamen. Cum itaque sustinueris neque sup.eratus fueris, ero semper tibi adiutor tuumque nomen ubique terrarum celebre reddam. His ille auditis, surrexit atque oravit; tantumque roboris accepit, ut plus sibi virium corporis esse sentiret, quam habuisset ante. Eratque tum annorum prope triginta quinque. 194

16. Illud in primis sit commune omnium studium, ut a coepto ne recedamus, neve propter laborem animo concidamus, nec dicamus: Iamdiu asceticam agimus vitam; immo potius, ac si cotidie inciperemus, alacritatem augeamus. Brevissima quippe hominis vita, si cum futuris conferatur saeculis, ita ut nihil sit aevum nostrum cum aeterna vita comparatum.... Si itaque totos octoginta vel etiam centum annos in ascetica vita perseveraverimus, nequa- 195

194. MG 26, 860 A. 195. MG 26, 868 A.

tîîjv èKcrròv aiwvaç aiújvujv paaiXeùffoptv. Kai ètri yflç dfoiviffâpevoi, oùk èv yri KXnpovopoOpev, àXX' èv oùpavoîç èxopev tùç èTtaf-feXiaç• nàxiv bè cpOapiôv ànoGépevoi tô atipa dcpOapiov dnoXappavogev aùro.

196 *Quae sint vera et falsa bona.* — 17. Mqbè eiç tòv KÓffpov pXèîrovTeç vopiliupcv pefàXoïç Tiaìv àiroTeTdxOai• Kaì fàp Kaì avril Trâaa f] fò PpaxvTÓTii rrpôç bXov tòv oùpavóv ètrnv. Ei Toivuv Kaì naanç tûç fñ? KÙpioi èTU'fx«v°pev Kaì àneTaooópe0a Trj TÒ itàtrq, oùbèv diiov fjv rróXiv rrpôç Tf]v paoiXeiav tù)v oùpavwv.... Ei bè oùbè naca q fò à£ia twv oùpavwv èaTiv, ò dpa àcpeiç ôXi-faç àpoùpaç, ibç oùbèv KaTaXipnávwv, KÙv oÍKÍav f] XPU<I'0V ÌKavòv d<pr|, oùk ôcpdXei KauxdffOai f| dKnbtfiv. 'AXXœç Te ôcpeiXopev Xo-ftieaOai, ¿ti, kòv pò dcpújpev bi' dpetriv, dXX' ùcrrepov dno0vr]<JKOVTeç KOTaXiprdvopev aÙTà noXXdKiç Kai oîç où OéXopev, tbç èpvqpóveuoev ó 'EKKXr)ffiaffTf|Ç [Eccle 4, 8]. Aià tí oùv pò bi' dpeiT|v ÔM€'Ç KaTaXiprravopev, ïva Kai paoiXeiav KXqpovopqàujpev ; Aià toOto pqbè toO KTâ<j0ai tiç f]Mwv èmOupiav XappavèTin. Tí fàp Képboç TaÛTa KTâoOat, a pqbè aïpopev pe0' èauTüiv; Tí où p&XXov èxeîva KTcùpeOa, &■ Kaì peG' èauTwv Spat buvdpeGa, Stivò èOTi tppôvqaiç, biKaiochjvtî, oujcppooùvq, dvbpeia, ffùveaiç, Ccfdrrq, cpiXornwxia, ttîotiç f| eiç XpiOTÓv, dopyqaia, «piXoSevia; TaÛTa KTwpevoi, eùpqoopcv aÙTà rrpò èauTwv èKeî noioOvTa f]pîv îeviav èv t^ tÔ t®v npaéœv.

quam centum solum annis regnabimus, sed pro centum illis in saecula saeculorum. Et cum in terra decertemus, non in terra hereditas erit nostra, sed in caelis promittitur nobis; atque corruptibili deposito corpore, incorruptibile accipiemus.

196 17. Ne mundum intuentes existimemus magnis nos rebus renuntiasse ; siquidem totus terrarum orbis minimus est, si cum toto conferatur caelo. Si tota igitur terra potiremur totique renuntiaremus, nequaquam dignum illud esset regno caelorum.... Quod si ne tota quidem terra digna sit regno caelorum, qui ergo aruras paucas relinquit, quasi nihil amittit; vel etiam si domum multumque auri dimittat, nequaquam gloriari debet aut remissius agere. Et alioqui cogitandum nobis est, si ea virtutis causa non relinquamus, morte amissuros tandem nos esse ac persaepe quibus minime vellemus, ut ait Ecclesiastes. Cur ergo ea virtutis causa non relinquamus, ut regni accipiamus hereditatem? Quapropter ne quem nostrum invadat possidendi cupido. Quid lucri ea adipisci, quae nobiscum non auferemus? Aut cur non potius ea acquiramus, quae nobiscum auferemus, prudentiam scilicet, iustitiam, temperantiam, fortitudinem, intellegentiam, caritatem, pauperum amorem, fidem in Christum, mansuetudinem, hospitalitatem ? Haec si adipiscamur, illic reperiemus, quae nos in mansuetorum terra hospitio excipiant.

196. MG 26, 868 C.

Mortis memoria. — 19. Eîç bè tò gì] ôXiywpeîv f]gâç koXòv 197
TÒ ToO àTTOCTTÓXoU. i>nTÒV peXeT^V, TÒ' «KaO' fipépav 07TO0Vli<IKUJ» [1 Cor 15, 31]. 'Av fàp Kaì fipeîç, ¿Ç dnoOvfiaKOVTtç Ka0' fipépav, oûtwç íwpev, oí>x ápapTtícropev. 'Eoti Òè tò Xeyópevov toioOtov, iva, éyeipópevoi Ka0' fipépav, vopiíwpev pñ pévetv èwç éanèpaç, Kai náXtv péXXovTtç KOipádOat, vopílwpev pò èyeipeaOat • dbf|Xou tpúaet Kai Tf]ç Iwfiç è|ptî>v oûariç, Kai perpoupévnç Ka0' f)pépav Ttapà Tf]ç TTpovoiaç. Outuj bè biawipevoi, Kai Ka0' fjpépav oütuj Ewvtêç, offre àpaptT]<iopev, offre tivôç èmOupiav ïiopev, offre pr|vioOpév Ttvi, offre Oqaaupiffopev êiri rqç yfiç • dXX' tiiç KaO' fipépav TtpooboKtûvTEÇ dno0vf|ffK6iv, dKTripoveç èoópeOa, Kai irdat TtávTa aufxwpótíopev • èmGupiaç bè pjvatKÔç, ô dXXpç fnmapâç qbovf)ç, oùb' ôXwç KpaTf]tropeV, dXX' tbç Ttapepxopévr]v diroOTpatpncrópeOa, d-fwvtwvTeç dei Kai TrpopXènovTeç ttjv fjpépav Tfjç KpitJewç. 'Aei yàp ò peiZtuv tpôpoç Kai 6 dfwv twv paadvwv biaXùet tô Xeîov tt]ç f]bovfjç Kai tt|v tpuxqv kXîvouctov dvitiTriaiv.

Perfectio nobis est interior. — 20. Mr] <popeîa0e bè dKOÙovTeç 198
irepi dperrlç, pqbè SeviieoOe repi toû àvôpaTOÇ • où yàp paKpàv dtp' f)piùv èoTtv oùb' è?w0ev fjpwv troviùTaTai, èv fjpìv bé ètra tò épfov, Kaì eÙKoXóv ètra tò trp&fpa, èàv póvov OeXrprojpev. "EXXqveç pèv oùv dirobripoOai Kaì OdXaTTav itepwffi, iva Tpdp-paTa pd0ujtnv • f)peîç bè où xptíav éxopev dnobriprioai bià ttjv PatJiXeiav twv oùpavwv, offre Ttepàffai OdXarrav bià Tfjv dpetT|v. <t>0doaç fàp einev ò Kùpioç- «'H paaiXeia twv oùpavwv èvTÔç ópwv ètrnv» [Le 17, 21]. OùkoOv f) dpefr] toû 0éXeiv f)pwv póvov

19. Ut autem non neglegenter agamus, apostoli dictum meditari 197
convenit: *Cotidie morior.* Si enim vixerimus quasi cotidie morituri, non peccabimus. Quod ita intellegendum, ut cotidie mane surgentes non existimemus nos ad vesperam usque esse victuros, et cum decumbimus, ne surrecturos arbitremur, cum vita nostra natura incerta sit et cotidie per Providentiam dimensa. Sic affecti, et si in dies ita vixerimus, neque peccabimus, neque alicuius rei cupiditate tenebimur, nulli succensebimus, nullum recondemus thesaurum in terra; sed quasi cotidie mortem exspectantes, nullam rem pos«idebirpus; omnia omnibus delicta condonabimus: nec mulieris concupiscentia, nec obscena ulla voluptate tenebimur, sed ut caducam aversabimur, semper concertantes atque iudicii diem prospicientes. Semper enim gravior formido et cruciatuum periculum voluptatis suavitatem dissolvit nutantemque erigit animam.

20. Ne timete de virtute audientes, neve de nomine stupeatis. 198
Non enim procul nobis est, neque extra nos consistit: in nobis ipsis res est et perfacilis sane, si modo voluerimus. Graeci peregrinantur et mare traiciunt, ut litteras ediscant; nobis vero peregrinatione opus non est propter regnum caelorum, neque ut virtutis causa mare traiciamus. Iam olim quippe Dominus dixit: *Regnum Dei intra vos est.* Virtus itaque nostra dumtaxat voluntate

197. MG 26, 872 A. 198 MG 26, 872 C.

xpeiav ?x£l› èrcabriTrep èv fipîv ècm Kai èf rip.újv auvíaTaiat. Tqç fàp ipvxflç tò voepòv Kaià tpùaiv êKOÙaqç [lege: èxovcniç] f| dpeni ffuvitrraTai. Kaxà «pùaiv bè ex€'› ôt' âv tbç féfove pévet, féfove bè KaXf) Kai evOr^ç Xiav.

199 *Discretio spirituum.* — 22. TTpârrov toîvuv toOto fivujffKtu-pev, ôti oi baipoveç où Kaf)' ô baipoveç KaXoOvrai, ovtuj ftfó-vaoiv • oùbèv -fàp kükôv ènoinaev b 6eôç • àXXà KaXoi jièv f€fô-vaffi Ka'- aÙTOt, ¿KneaôvTtç bè ànô Tqç oùpaviou <ppovf|creu)ç, Kai Xomòv Kepi t?|v ffjv KaXivboùpevoi, toùç pèv "EXXqvaç ù^à-Tqaav xaîç epavTaoiaiç, fjpîv bè toîç xPiaTiavo'|S «pOoyoûvreç, TxàvTa KivoOoi, ôéXovxeç èpnobtleiv /ipâç Tfjç eîç oùpavoùç àvóbou, ïva pf) ôôev è£éneoov aÙToi, àvéXOaipev f|geîç. Ai' o Kai noXXflç eùxùç Kai dffKnoeibç ètrn XP€'a› ^'va TlS› ^a?ùjv bià toO TIveùpaTOç x^ptopa biaKpiaeujç nveupaTuiv, fvûvai buvqQij xà küt' aÙTOÙç, Kai tîveç pèv aÙTûiv eiffiv èXarrov cpaûXoi, Tiveç bè èKtivujv cpauXÓTepoi, Kai rapi ttoîov èmifibeupa ÏKaOTOç aÙTiûv exei tt)v <JTtoubf|v, Kai irtùç èKaffTOÇ aÙTtîiv dvaTpéirtTai Kai ¿KpáXXeTai.. ÎToXXà fàp aÙTiûv èaxi Tà -rravoupyeùpaTa Kai xà Tqç èmfiouXfiç Kiviipaxa.

200 *Daemonis fraudes.* — 23. Oûtoi pèv oùv, èàv ïbtuat Kai navTaç pèv xptdTiavoùç, pdXicrra bè povaxoùç, eptXonovoOvTaç Kai npoKÔnrovTaç, irpûTov pèv èitixeipoOdi Kai netpdioucnv, ¿XÓpeva Tpipou TiôévTtç OKÙvbaXa- OKavbaXa bè aÙTiîiv eioiv oi Kovnpoi Xopopoi. Où beî bè fipûç cpopeîoQai xàç i)Tto0oXàç aÙTujv eùxaîç yàp Kai vqffTeiatç Kai tt| eîç tôv Kùptov kîotci

opus habet, in nobis cum sit, ex nobisque consistat. Siquidem cum anima natura sua vim intellegendi habeat, hinc virtus consistit. Secundum naturam autem se habet anima, cum talis manet qualis est, facta vero est et bona et admodum recta.

199 22. Primum itaque hoc nosse debemus daemones appellari daemones, non quod tales fuerint conditi: nihil enim mali condidit Deus; sed boni etiam ipsi facti sunt, lapsi vero a caelesti sapientia, post in terra volutati, gentiles phantasiis deceperunt, invidiaque in nos Christianos ardentes, nihil non movent, ut caelorum nobis aditum intercludant, ne eo nos ascendamus, unde lapsi illi sunt. Quapropter multa oratione, multa exercitatione opus est, ut accepta quis per Spiritum discretionis spirituum gratia, quae illos spectant, possit agnoscere, quinam scilicet illorum minus nequam, quinam nequiores sint, quo studio singuli eorum teneantur, qua quisque ratione prosternatur et eiciatur. Multi sunt enim eorum doli, multi ad parandas insidias motus.

200 23. Si igitur viderint illi Christianos quoslibet maximeque monachos laborare atque proficere, primum aggressi tentant et offendicula ponunt in via, quae scilicet offendicula sunt malae cogitationes. Non est autem quod eorum suggestionibus terreamur; nam

199. MG 26, 876 A. 200. MG 26, 876 C.

mirroutjiv eùQùç èKtîvot. 'AXXà Kai maôvTeç où naùovTat, aùOiç bè TtàXiv irpooépxovTai Kavoûpfwç Kat boXiaiç. 'Enetbàv fàp ¿k «pavepoû Kai fmnrapâç qbovfiç pi] buvr|0w<Tiv ànaTfiaai tt]v Kap-biav, àXXmç TtàXtv èmpaivovai • Kai Xomòv cpavTaaiaç ctvanXctr-TovTtç éKtpofieîv KpoffKOioOvTai, p€Ta<Txná«Tiíópevoi. Kai ptpoù-pevoi yuvaÎKaç, Oppia, èpwtà, Kai peïéèri otupáitov, Kai irXiiOoç itTpaTiwTwv. 'AXX'oùbè oùtiuç beî Tàç toùtiuv tpavTatriaç betXtâv-oùbèv fàp eiaiv, dXXà Kai raxcaiç dtpaviCovTai, èàv pàXtcrra rr) Ttitnet Kai Ttp appeiuj toO trraupoû êauTÔv tiç TteptcppàTip.

25. AôXtoi bè tiai Kai ëïotpot trpôç irdvTa peTapàXXeaOat 201
Kai p€Ta<fxnM«TÍ¿eaOai. TToXXôkiç yoûv Kai tpàXXtiv per' tpbfiç npotJiTOtoOvTai pi] cpaivóptvoi, Kai pvppoveùoutjt Ttôv dnô tiîiv rpacpâiv Xéieaiv Éoti bè ôté Kai dvafivujtJKÓvTUJV iipiîiv, eùùùç îinratp lîxùi Xéfouatv aÙToi Tà aÙTà TtoXXdKtç âmep àvé'fvuKHai • Kai • Koipiupévouç f|pôç bie-ftipouoiv eîç npoaeuxdç • Kai toOto auvexâiç rçnoOffi, <JX€¿óv pi] è.TnTpéTtovTeç ijpîv prjbè KotpàaOai. 'Eoti bè ÔT€ Kai drroTunoOvTeç èauTOÛç eîç ffxÔdaTa povax<î>v, tbç eùXapeîç npoffnotoOvTai XaXeîv, ïva tûi ópoítp oxÔpaTi nXa-vqauiai, Kai Xomòv evOa OéXouaiv èXKÙtJaiai toùç duaTpOévraç nap' aÙTiîiv. 'AXX' où XP'l irpoaéxeiv aÙTOîç, Kdv eîç trpoffeuxñv btefeipijuot, kSv ouppouXeùwoi ppO' ôXuiç ètrOietv, kôv KaTp-•fopeîv Kai ôvetbiietv TtpocmouîivTai, èv oîç itore auvéfvuioav f)pîv. Où fàp bf eùXdpetav F] àXf|0etav TaOTa irotoOotv, dXX' ïva toùç dKepaiotiç eîç dTtófvujatv ¿vé^KUiatv Kai dvaitpeXf] tt)v d<TKi]<Jtv emuuffi, vauTiôaat tc notrpiijuai toùç dvOptimouç, ibç

precibus, iciuniis et fide in Dominum statirrt illi labuntur. Sed lapsi minime quiescunt, vafre quippe et callide rursum accedunt. Ubi enim palam per obscenas voluptates cor decipere nequeunt, alia aggrediuntur via, vanisque speciebus perterrere nituntur, variis assumptis formis mulierum, ferarum, reptilium, praegrandium cor-porum, militarium turmarum. Sed neque hae illorum phantasiae nobis sunt pertimescendae ; nihil enim cum sint, subito evanescunt, ▪a maxime fide et signo crucis se quis munierit.

25. Dolosi sunt etiam, atque parati ad omnem se formam atque 201
speciem transferre. Plerumque etenim se psalmos canere simulant, licet minime videantur, memorantque Scripturarum verba; saepe-numero nobis legentibus, quae nos legimus statim quasi echo re-petunt ipsi; dormientes nos ad preces excitant: quod frequenter illi agunt, ut propemodum dormire non sinant. Aliquando, specie monastici habitus assumpta, quasi pii viri loquuntur, ut habitus similitudine decipiant atque deceptos demum quo voluerint trahant. Verum audiendi non sunt, etsi ad orandum excitent, etsi hortentur, ut nihil prorsus comedamus, etiamsi accusare aut convitiari videantur, de quibus conscii nobis sunt. Non enim pietatis aut veritatis studio haec agunt, sed ut simpliciores ad desperationem deducant inutilem-que dicant asceticam vitam nauseamque hominibus afferant mona-

201. MG 26. 881 A.

cpopTiKoO Kai papuTÓTOu ôvtoç to0 povôpouç piou, Kat épnobicrwat toùç kot' aÙTÛtv noXireuogévouç.

202 28. 'AXX' oí baigoveç, pirjbèv buvdpevot, iraiiouaiv tbç ¿tri <jKr)vr|ç, dXXdrrovTeç Tàç poptpdç, Kai toùç traîbaç ¿KtpopoûvTeç Trj tùjv oyXujv (pavTacJÎa Kai toîç ffxrIPaTlcrP0'ç' éi ibv pôXXov KaTa<ppovr|Téot tbç doÔeveîç ôcpeiXouotv eîvai. *0 foùv dXqOtvôç œn'eXoç, dnoffTaXeiç trapà to0 Kupiou KaTà tûv 'Aacnjpiujv, où Xpeiav éoxev ôxXatv, où cpavTaoiaç tôç efcuOev, où ktvttujv, où KpÔTwv• dXX' ripépa Trj èüoucrtq èKéxP0TO› *ai àveîXev eùGùç ÉKaTÔv ôfbor|KOVTa névTt xl^'®ùaç [4 Rg 19, 35]. OÍ bè pqbèv bvvdpevot baipoveç, oíoí eiotv oûtoi, kSv toîç tpavTaaiatç ¿kcpopeïv Ttetpáíouotv.

203 *Tentationi quomodo resistendum.* — 30. 'AXXà Kai pdXXov ôoov TaOTa notoüfftv, émTeivwpev fjpeîç tòv daKqoiv kot' aÙTtîtv. Méya yàp ônXov èori kot'aÙTtîtv pioç ôpOôç Kai ò Ttpôç 0eòv TtiffTiç. ÔopoOvTat yoOv Ttùv daxqTtbv ttjv vqcrreiav, tt)v dypuTtviav, Tàç eùxàç, tò trpdov, tò fiouxov, tò dtptXápfupov, tò dxevóboíov, tòv Tanetvoippoaúvriv, tò cptXóiTTwxov, Tàç èXeqpoaùvaç, tò dópYHTOV› xaì Ttpori'foupévtuç Tqv eiç tòv Xptcrròv eùaépeiav.

204 *Discretio spirituum ex effectibus.* — 35. Kai fàp tòv tújv dyaOûiv Kai tûv cpaùXwv ttapouaiav eùxepèç Kai buvaTÓv ètra biafvûvai, to0 0eoO btbôvTOç ouTtuç. 'H pèv fàp tûiv àfiatv ÔTtraaia oùk Ioti TeTapaypcvq. «Oùk ¿piaci fdp, oîîtc Kpavydaet, oùbè dxoùaei tôç tptuvôç aÙTtbv» [Is42,2]. 'Haùxwç bè Kai Ttpdtoç

sticae vitae, tamquam onerosae et molestissimae, et eam exercentibus impedimento sint.

202 28. Sed daemones nihil cum valeant, quasi in scena ludunt, immutata forma, terrentque pueros tumultibus atque larvis suis; unde sane quasi imbecilli contemnendi sunt. Verus certe angelus, contra Assyrios missus a Domino, non tumultibus, non externo apparatu, non strepitu, non plausu opus habuit; sed quiete potestate usus, centum octoginta quinque milia repente occidit. Qui autem nullis sunt viribus, ut daemones isti, vanis saltem speciebus perterrere conantur.

203 30. Sed quo magis illi haec agunt, eo ardentius nos asceticae vitae operam demus. Magnum quippe contra illos telum est proba vita et fides in Deum. Timent sane illi ascetarum ieiunia, vigilias, orationes, mansuetudinem, tranquillitatem, pecuniae et inanis gloriae contemptum, humilitatem, pauperum amorem, eleemosynas, lenitatem, et prae ceteris pietatem erga Christum.

204 35. Bonorum enim malorumque praesentiam internoscere in promptu est, divina scilicet ope. Sanctorum quippe visio non perturbationem affert. *Non contendet enim neque clamabit, neque audiet aliquis vocem eius.* Sed ita placide, ita leniter fit illud, ut gaudium,

202. MG 26, 885 C. 203. MG 26, 888 C.
204. MG 26, 893 C.

•fíveTai outwç, tbç eù0ùç xaPàv Kai dyaXXiatjiv Kai Qaptroç ¿Tfiveaôat Tfj tpvxô ' t «P per' aÚTwv ó Kùptoç, ôç ètrnv Ôpwv pèv xapd, T°0 bè 0eoO TTaTpôç ò bùvapiç • oï Te Xofiapoi aÙTÔç dîâpaxoi Kai ÒKÙpavTot ôiapévouaiv • *&ore* KaTauYaZopévqv aÙTÒv 'jn' aÙTflç toùç tpaivopévouç Ôewpeîv. Kai fàp nôQoç twv 0eiwv Kai twv peXXôvTujv aÙTf] èrretaépxeTai, Kai 6eXr]ffei mxv-twç auvatpOôvat toùtoiç, eî ànfipxtTO pei'aÙTwv. 'Eàv bè Kai, tbç dvâpujTTOi, Ttvèç <po0n0w<Ji Tqv twv koXwv ôrrraffiav, dtpai-poOffiv oi cpaivópevoi tòv tpófiov trap' aÙTÙ tt| dfdm] • tbç èiroinae TapptòX Tip Zaxapía, Kai ó tpaveiç (ÏyyéXoç èv túj 0eíw pvtipeíip Taîç yuvatií, Kai ó toîç uoipéat Xéywv ¿v Tip eùaTTeXitp' «Mò tpo[3eî<J0e» iLc 2, 10]. 'Ecru yàp ò tpôpoç èxeivwv où kotù beiXÌav ipuxò?, «XXà kot' ènÌYvwaiv Trjç twv Kpetrróvwv nap-ouaiaç. Toiaùni pèv oùv ò twv áyíwv ótrraffia.

36. 'H bè twv tpaùXwv èmbpopò Kai cpaviaata TiTapaypevq, 205
peTÙ KTÙnou Kai ÒXOU Ka^ KpavTÔÇ' oïa ôv y¿voito vewrèpwv diratbeÙTwv Kai Xrçœrwv KÎvqatç. 'ES tbv eùOùç yivcTat beiXia tpuXÔÇ. Tapaxoç Kai draSia XoTiopwv, KaTqtpeta, pîaoç trpôç toùç dtFKriTâç, àKqbia, Xùnq, pvqpn twv oíkcíwv, Kai tpôpoç OavÓTOu, Kai Xotiròv èmOupta kokwv, òXiywpia rrpùç tòv àperòv, Kai to0 ôOouç dKaTaOTaaia. 'Otov toîvuv OewpqcravTéç Tiva tpopnGôTe, éàv pèv eù0ùç ó cpôpoç dtpatpeOij Kai dvi' è.Keivou yevriTat *yapà* dveKXàXr|Toç, Kai eùOupia, Kai Odpooç, Kai àvà-ktt]Oiç, Kai twv Xoyiopwv ÒTapaSia, Kai tò dXXa ôaa Kpoeîuov,

exsultatio et laetitia hinc animae exoriatur; cum illis quippe Dominus est, qui nostrum gaudium est, Deique Patris potentia; eiusque cogitationes imperturbatae et tranquillae remanent; ita ut illuminata ipsa, per seipsam eos qui apparent contempletur. Tum divinorum atque futurorum bonorum desiderium occupat ipsam, velletque prorsus iis adiungi, ut cum illis abiret. Quod si quidam, utpote homines, bonorum visionem extimuerint, hi metum illis dilectione sua statim adimunt, ut Zachariae Gabriel egit, et mulieribus qui in divino sepulcro apparuit angelus, et qui pastoribus in evangelio ait: *Ne timete.* Timor enim eorum non ex animi metu, sed ex praesentis praestantioris naturae cognitione ortus est. Talis itaque est sanctorum visio.

36. Malorum vero incursus et phantasia cum tumultu, strepitu, 205
sono et clamore obvenit: qualis exempli causa fuerit illiberalium adulescentium vel latronum tumultus. Unde exoritur animi pavor, turbatio et confusio cogitationum, tristitia, ascetarum odium, incuria, maeror animi, cognatorum recordatio, formido mortis, ac demum concupiscentia malarum rerum, animus ad virtutem remissus, inordinati mores. Cum itaque quibusdam conspectis, timore corripiemini, si statim timor auferatur et eius loco mox consequatur ineffabile gaudium, alacritas, fiducia, animi recreatio, cogitationum tranquillitas, et quaecumque alia superius dicta sunt, robur animi

205. MG 26, 896 B.

àvbpia tí Kai dfáirri eiç tòv Oeóv, Oapaeiie Kai eOxeaGe- f) fàp Xapà Kai f] KaTâffTaaiç Tfjç tyuxnç beÍKvuat toû napôvToç Ttjv àflÓTqTa. Outujç 'AjJpaàp ibwv tòv Kùpiov i]faXXiáffaTO • Kai ó 'Iwàvvqç, fevopévqç tpwvfjç napa Tfjç Oíotókou Mapiaç, éOKÍp-Tiiaev èv dfaXXiáaei. 'Eàv bè cpavévTwv Tivtîiv Tapaxñ fevpiai, Kai ktùttoç eíwOev, Kai cpavTaaía KOffpiKf), Kai dneiXr] Saváiou, Kai ôaa irpoeíitov, fivwOKeTe, 6ti cpaúXujv èœriv f] ètpoboç.

206 37. Kai fàp Kai toOto fvujpiopa úpív íorw • ót' áv toívuv èmpévq beiXiwffa f) epuxñ. Ttapouoía twv éxOpwv ¿cjtiv. Où fàp dcpaipoOvTai tt)v beiXíav twv toioútwv oí baipoveç, wcmep KeTroíriKev ó péfaç dpxdffeXoç FappitjX Tfj Mapía Kai tíi> Zaxapíct, Kai ó cpaveiç èv tw pvqpeíw Taîç fuvaiíív dXXà pâXXov ÓTav ïbwffi beiXiwvTaç, aúíávouoi Tàç cpavTaoiaç, iva peiiôvwç aÙToùç KaTairniSwoi, Kai Xoitròv èiripavTeç, TTpoanailwcn XéfovTeç- TTe-oôvtîç KpooKuvqcraTe. Toùç pèv oùv "EXXqvaç outwç tjTtqTriaav oütwç fàp èvopiaOnaav Trap' aÙToiç ipeubwvupoi 0eoi • f|pâç bè oùk dcpfjKev ô Kùpioç dnaTqOqvai Ttapà toO biaftóXou, ôttt|-vÎKa Tàç TOiaÙTaç aÙTiÎj ttoioûvti «pavTaaiaç èmTipwv eïprjKev «“Yîrafe ùmffw pou, aaTavà- féfpaîtrai fáp- Kùpiov tòv Oeóv croo TrpoOKVviiaetç, Kai aùrw pôvw Xarpeùoeiç» [Mt 4,10]. MâXXov oùv Kai pàXXov ó iravoùpfoç bià ratita KaratppoveiaOw irap' fipww ô fàp etprjKev ò Kùpioç, toOto ùitèp qpwv iteiroíqKev, i'va Kai nap' f|pwv dKOÙovreç oí baipoveç ràç roiavraç cpwvàç dvaTpénwvTai bià tòv Kùpiov, tòv èv raùraiç aùroîç èiriTipri-navra.

item et Dei amor, confidite et orate ; gaudium enim et ille animae status praesentis sanctitatem indicat. Sic Abraham Dominum videns exsultavit; sic loannes edita a Deipara Maria voce exsultavit gaudens. Quod si quibusdam apparentibus tumultus fiat, externus strepitus, mundanus apparatus, metus mortis et quae superius dixi, scitote malorum esse adventum.

206 37. Et hoc item vobis indicio sit: si anima timida perseveret, inimicorum est praesentia. Nequaquam enim daemones metum auferunt, ut praestitit magnus archangelus Gabriel Mariae et Zachariae, et qui in monumento apparuit mulieribus; quin potius si reformidantes cernant, phantasias adaugent, maiorem ut incutiant terrorem, atque adorti demum irrideant dicentes: Prostrati adorate. Ita gentiles deceperunt; sic ab illis false dii habiti sunt. Nos vero Dominus non sivit a diabolo circumveniri, cum similibus phantasiis se aggredientem increpavit his verbis: *Vade retro me, satana: scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* Quapropter magis magisque versipellis iste despiciatur a nobis. Quod enim illi haec Dominus dixit, id nostri causa factum est, ut has voces a nobis item audientes daemones evertantur, propter Dominum, qui eos ipsis increpavit.

206. MG 26, 897 A.

Per Christum daemonis insultus fracti. — 41. 'Expouffé iroré 207
tiç èv Tip povaoTripíip t?]v èpf)v Oùpav • Kal èfeX0tbv, eîbôv Ttva pctKpòv Kai ùippXòv tpatvópevov. Eira nu0optvou pou • *Xù* tîç d; étpn • 'Efib tipi ó aaravâç. Eiïa XéyovTÔç pou - Tí oùv èv-TaO0a Ttápet; ëXeyev èKtîvoç- Tí pépcpovTaí pe pánjv oí povaxoì Kai oí áXXot ttàvTeç xptOTiavoí ; Tí pot KaTapwvTai Ka0' &pav ; 'EpoO bè eùrôvTOç- Tí fàp aÙTOtç èvoxXeîç; è<pt)' Oùk tipi è'fài b èvoxXiîiv aÙTOtç, dXX' aÙToi Tapâ-rrovoiv ëauToùç • èyûj fàp da0ev?)ç fé-fova. Oùk àvéyvujoav, ôti «toû èxOpoO èSéXinov al jioptpaîai eiç TèXoç, Kal ttôXêiç KaOeîXeç» [ps 9, 7] ; Oùk en tôttov ïxæ> où péXoç, où nóXiv. ITavTaxoO xpioiiavoi yeyovacrr Xoi-KÔv Kal f] eptipoç TtenXripiuTai povaxwv. ‘Eavroùç TtipeirujcFav Kal pi) páTTiv pe KaOapdaQtuoav. Tòte Oaupdoaç èyùj toû Kupiou TT]V xôpiv, eînov npôç aùfôw 'Ael ipeùoTtiç wv Kal pnbénoTe Xé-fuiv àXf|0etav, ôpeuç toOto vûv, Kal pf) OéXwv, eïpqxaç dXqÔéç • ó 'fàp XptOTÔç, èX0wv, àaOevf) ere mrroiriKe, Kal KaTafJaXwv éfúpvaKJev. 'Ekhvoç, dxoùaaç tò toO XaiTfipoç ôvopa, Kal pi) tpépwv ttjv ék toùtou Kaûotv, dcpaviiç *féfovev.*

Daemones sollerter tentant. — 42. 'EXOôvreç fàp, ôrroiouç dv 208
eùpujcnv f)pàç, toioOtoi Kal aÙToi fivovTai npôç f)pàç, Kal ïtpôç dç eûpioKouaiv èv fjpîv èwoiaç, oûtuj Kal aùrol Tàç tpavraaiaç dtpopoioûaiv. 'Eàv pèv oùv ôeiXiùjvraç eüpuxn Kal Taparro-pévouç, eù0ùç aÙToi, ii>ç Xi)errai, tòv tótov dtpùXaKTov eùpôvreç, èmfìaivouffi • Kal ôrrep dtp' êauTûiv XopiopeOa, toOto peTÙ irpoff-0r|Kr|ç TtoioOaiv. 'Eàv fàp pXèmuffiv i|pâç cpopoupévovç Kal bei-

41. Quodam tempore pulsavit aliquis in monasterio ianuam meam. 207
Tum egressus vidi quemdam procerum ac praealtae' staturae. Sciscitante me : Quis tu es ? ego sum, inquit, satanas. Me rursum interrogante: Qua de causa hoc ades in loco? respondit ille. Cur me falso accusant monachi et omnes alii Christiani ? Cur me horis singulis exsecrantur? Cui ego: Cur molestus illis es? Non ego, ait, sed illi ipsi sese conturbant: infirmus enim factus sum. An non legerunt : *Inimici defecerunt frameae in finem, et civitates destruxisti?* Nullus mihi superest locus, non telum, non civitas. Ubique locorum Christiani facti sunt, atque demum monachis repleta est solitudo. Observent ipsi sese nec me immerito exsecrentur. Tum ergo Domini gratiam admiratus: Quamquam mendax semper es, dixi, et veritatem numquam dicis, hoc iam tamen, licet invitus, vere dixisti ; Christus enim veniens te infirmum reddidit atque deiectum denudavit. Audito ille Salvatoris nomine ardoremque eiusmodi non ferens, evanidus factus est.

42. Cum advenient enim, quales nos repererint, tales erga nos 208
luturi sunt, atque phantasias suas cogitationibus, quas in nobis deprehenderint, accommodant. Si perterritos et turbatos reperiant, illico, quasi fures, locum absque custodia inventum invadunt: tum quod nos ipsi cogitamus, id etiam cum augmento perpetrant. Nam

207. MG 26, 904 A. 208. MG 26, 905 A.

XiûtvTaç, peiiôvtuç aúíávouat t?]v betXíav èv Taîç tpavTaaiatç Kai Taîç àiretXatç, Kai Xonrôv èv toûtoiç f| TaXabnupoç KoXâZrrai 'l'uxô" èàv bè xaipovraç f]pâç eupwotv èv Kupiiçi, Kai Xoyiio-pévouç Tttpi Tûv peXXóvTUJV àyaOûtv, Kai èvOupoupévouç Ta toO Kupiou, Kai biaXopîogévouç ôti iràvTa èv x€ipi Kupiou èari, Kai oûbèv iaxùti baipujv kotò xpamavoO, oùbè ÔXiuç èïouaiav ?X«i Katá Ttvoç- pXèirovTtç ?i<i<paXt<jpèvriv t?)v tpuxôv toîç toi-oûtoiç Xoyiopoîç, àiroœrpétpovTat KaTriffxuppévoi. Oütiuç tòv pèv 'lùjfi ìbùjv ó èxûpôç mpurecppaypévov, dvextltpqaev <fr' aÙToO • tòv bè 'loóbav fupvòv dirò toútujv eúpiív, iJxpaXiÒTioev. °Q<ne, ei OèXogev KaTacppoveîv toO èxôpoO, XoftldipeOa dei tò toO Kupiou, Kai xaiP¿TUJ áel n ipuxò Tfj èXiribr Kai òtpópeOa tbç Kairvòv tò tûv batpóvutv tò iraiyvta, Kai pàXXov tpeùyovTaç aÙTOÙç ?| btWKOVTaç. Eia! yap Xiav aÙToi, Ka0à irpoeìitov, bet-Xoi, KpooboKtbvTEÇ dei tò fiToipaogévov aÙToîç irOp.

209 *Visiones et quomodo in illis sese habendum.* — 43. Kai toOto bè irpôç àtpofiiav kot' èKeivujv ?XeT€ naP' èauTOîç tò TtKpriptow "Oïav tiç tpavTaaia yévriTai, pq irpoKaTÓmirre èv betXlq, dXX' òtrola dv ?¡, Oa^tùv èptÓTa itpûrrow Tiç el aú, Kai iró0ev; Kai èàv pèv ?] ¿yiujv ¿irradia, rrXripotpopoùffi ae Kai tòv tpópov aou eiç xapàv geTapóXXouotv • èàv bè bia^oXoaí tiç ij|, eù0ùç èiaaOeveì, pXéirouaa è^ujpévqv tì]v biavotav drapaîiaç yàp TeKjiriptov, tò ôXtuç iruvÔâveaÔat • Tiç el, Kai iró0ev; Outujç ó pèv toO Naufl, èptuTT|ffaç, èpaOev ó bè è\0pôç oùk èXa0ev épujTT|<TavTa tòv AaviriX.

si viderint nos reformidare atque terreri, terroris illi accessionem praestant phantasiis et comminationibus suis, ac demum iis in rebus castigatur misera anima; sin gaudentes in Domino reperiant, et de futuris cogitantes bonis, ac quae Domini sunt animo versantes, et nobiscum reputantes omnia in manu Domini esse, nec quidquam valere daemones in Christianum, nec minimam habere in quemquam potestatem: cum, inquam, animam huiusmodi rebus munitam conspexerint, pudefacti recedunt. Ita lobum munitum reperiens inimicus, ab illo recessit; ludam vero his nudatum deprehendens, captivum abduxit. Si igitur inimicum despicere velimus, quae Domini sunt assidue cogitemus, sitque anima semper spe laeta; tum daemonum ludibria nobis instar fumi videbuntur, atque fugientes illos potius quam persequentes videbimus. Sunt namque, uti supra dixi, perquam timidi, quod semper exspectent sibi paratum ignem.

209 43. Hocque sit vobis ad securitatem indicium: Cum quaedam aderit visio, ne statim pavore concidas, sed qualiscumque illa sit, fidens primum interroga: Quisnam tu es, et unde? Tum si sanctorum sit visio, certiorem te facient atque terrorem tuum in gaudium vertent; sin diabolica illa sit, statim debilitatur, perspecta animi firmitate; nam imperterriti animi signum est, vel sic interrogare: Quis tu es, et unde? Ita sciscitatus filius Nave certior factus est; nec latuit inimicus interroganti Danieli.

209. MG 26, 905 C.

Fugienda lactantia. — 49. 'Qç bè cìbev éauròv óxXoùgevov 210
turò TtoXXtùv xa! gñ àcpiégevov Kara tvujpqv àvaxujptîv, <l»ç
floúXerat, eùXaflr|0€Îç pi) *tí* tîiv ó Kùptoç Trotti bi' aÙToO, f| aÙTÔç
ènapOrj, f) dXXoç tiç ùrtèp ô èOTt XofiffnTai nepi aÙToO, é<JKé-
qiaio Kai ùjppriaev dveXOeîv eiç tîjv dviu ©epaîba Trpôç toùç
ttfvooûvTaç aòróv.

Examen conscientiae. — 55. KaO'fjpépay toîvuv tùjv ripe- 211
ptvâiv Kai tiîiv WKTepivûtv rrpâjeujv tòv Xóyov ëKacrroç nap'
<auT<î> XapPavéw Kai ci pèv ripapTt, nauéaOw d bè pi)
ijpapTt, pr] Kauxà<J0a), dXX' èntptvéTuj tô) KaXw, Kai pr) àpe-
XdTuj, pr,bè KaTaKpivtTuj tòv nXrjcriov, prjbè biKaioÛTur èauTÔv,
tbç eîtrev ò paKaptoç ànôffToXoç TTaOXoç, ?ujç dv êX0r) ô Kypioç,
ó Tà Kpunrà èpeuvwv.... "Eotuj bè Kai auTq npôç àacpàXeiav
toO pi, ápapTávetv Trapanipqcnç- "EKaoroç tùç npdietç Kai Ta
KtvqpaTa Tf)ç unjxûç, tbç péXXovTeç dXXf|Xoiç dnafféXXeiv, aq-
ptiwpe0a Kai fpdrpujpev • Kai ©aberre, ÔTt, ndvTwç aioxuvÔM£V01
fvtuff0fivai, nauaóp€0a toO dpapTavetv, Kai ôXujç toO ¿vOu-
ptîaOai ti tpaOXov.

Ecstasis; et baptismatis instar, vita religiosa.— 65. MéXXwv 212
fùp èo0ietv noTé, Kai dvacrràç etj£aa0ai nepi Ti)v èvvdTr)v ô'jpav,
t^aOeTO èauTÔv dpnafévTa Trj btavoiç • Kai, tò napdboEov, êoTtjjç
/pXenev èauTÔv tîtanep é£uj0ev èauTOÛ ftvôpevov, Kai tbç eiç tòv
dépa óbri'foijpevov ùnô tivujv ebra niKpoùç Kai betvoûç Ttvaç
ItntîtTaç èv t<î> dépi Kai 0éXovTaç aÙTÒv KwXOaai &<rre pi]
btaPñvat. Twv bè ôbrifOÙVTujv dvTipaxopévwv, dnr)T0uv éKeîvot

49. Ut vidit autem a multis sibi molestiam creari nec sibi licere 210
pro arbitrio secedere, veritus ne ex signis, quae per se Dominus
laciebat, aut ipse extolleretur aut alius quispiam de ipso plus quam
res ipsa ferret, existimaret, re secum deliberata, profectus est, ut se
‹onferret in superiorem Thebaidem, ad homines quibus esset ignotus.

55. Cotidie itaque de diurnis nocturnisque actibus rationem quis- 211
que apud se ineat; et si peccaverit, desinat; si non peccaverit,
ne glorietur, sed in bono perseveret, nec neglegenter agat, neve
proximum damnet, vel seipsum iustum praedicet, ut ait beatus
apostolus Paulus, donec venerit Dominus, qui abscondita scruta-
tur.... Ad cavenda autem peccata id observetur: Opera quisque
nostrum sua, et motus animi, tamquam aliis nuntiaturus, notet
tonscribatque; atque confidite futurum esse, ut, cum nos pudeat
ab aliis cognosci, peccandi prorsus, immo quid pravum cogitandi
finem faciamus.

65. Cum aliquando comesturus esset, ubi oraturus surrexisset 212
iirca nonam horam, sese mente abripi sensit; quodque prorsus
'dupendum est, cum staret, sese vidit tamquam extra se positum
rt per aërem a quibusdam abductum. Exinde terribiles tetrosque
nonnullos vidit in aere stantes, qui transitum eius intercludere

210. MG 26, 913 B. 211. MG 26, 924 A.
212. MG 26, 933 C.

Xóyov, el pô ùïreùôuvoç aÙTOîç tiq. SeXóvTwv toívuv cruvfipai Xóyov ànô tôÇ fevvriCTeuüç aÙToO, ¿KtbXuov oí tôv 'Avtújviov ôbrpfoOvTeç, XéfOVTeç ¿Keivotç· Tà gèv dirò tôç yevvôaetuç aùîoû ò Kùptoç àirnXeupev • ¿í où bè YÉyove povaxôç Kai énrirfeiXaTo Ttp ©eût, èïéoTU) Xô'fov iroififfai.

213 *Solitudinis amor.* — 85. ToO bè Xe-fopévou bouKÔç àîtoOvToç aÙTÒv ègppabùveiv, eXcfe pii búvaaOai xpovííetv per' atiTújv, Kai Ttapabevfpati xaP'6VT1 toûtov énetóe Xéfujw "Qcnrep oí ix0ùeç è'fXPov'£°VTe? TÔ ^OPÍ TÔ TeXeuTûffiv, oütujç oí povaxol ppabùvovTtç peO' ùpûv, Kai nap' ùpîv ¿Kbiaipipovreç ¿KÁóovTai. Aeî oùv, ¿wrap tôv ix©ûv eiç tôv OaXaooav, oütujç ÔPÛÇ eiç tô ôpoç èneiyeffOai • pqnoTe èpppabùvovTeç émXaOiùpeÔa twv ëvbov.

214 *Ultima S. Antonii monita.* — 91. 'Ypeîç bè vqtpeTe Kai tôv noXuxpôvtov ûpiùv daKqffiv pô dnoXeopTt • dXX' tbç vOv dpxôv ?XOVTeç, OTTOubdffaTe Tppeîv tôv npoOupiav èauTiîiv. OïbaTe toùç ¿mfiouXeùovTaç baipovaç, oïbaTe niûç dypioi pèv eiaiv, àoOeveîç bè tô buvdpei. Mq oùv <pofiq0ÔTe aÙTOÙç, àXXà pdXXov tôv Xpurrôv del àvarrvéere, Kai toútuj mOTeóeTe • Kai tbç Ka0' ôpépav àno0vqOKOVTeç ipaaTe, ttpooéxovTeç êauTOÎç, Kai pvripoveùovTéÇ d>v ÔKOÙaaTe nap' èpoû napaivéoeuiv. Kai pqbepia écmu ùpïv KOivujvia trpôç toùç axiCTPaTlK°ùç> pq0'ÔXujç irpôç toùç aipcTikoùç 'Apeiavoùç. OïbaTe yàp itwç Kayûj toùtouç éíeTpenópqv btà tôv xpiOTopdxov aÙTiùv Kai èTepôboiov aïpeoiv. ZnovbdaaTe

volebant. Obsistentibus iis qui illum adducebant, postulare illi num obnoxius ipsis esset. Cumque rationes ab eius nativitate exposcerent, id Antonii duces prohibuere, aiebantque: Culpas eius omnes a nativitate delevit Dominus; ex quo autem tempore monachus effectus est et sese Deo consecravit, liceat rationes ducere.

213 85. Duce vero, ut vocant, rogante, moram ut faceret, se diutius cum illis morari non posse respondit, lepidoque id illi exemplo persuasit. Sicut pisces, ait, in arida terra immorando moriuntur, sic monachi vobiscum morantes apudque vos diutius versantes enervantur. Ut igitur piscibus ad mare, sic nobis ad montem properandum, ne cunctantes eorum quae intus sunt obliviscamur.

214 91. Vos autem vigilate, ac diutissimae exercitationis vestrae fructum ne perditote; sed quasi iam eius initium poneretis, curate vestram retinere alacritatem. Nostis insidiatores daemones, quam sint truces quidem, sed viribus imbecilli. Ne itaque timete illos, sed Christum semper respirate ipsique credite; ac velut cotidie morituri vivite, vobisque ipsis attendite, memores mearum quas audistis praeceptionum. Nulla vobis sit communicatio cum schismaticis, aut prorsus cum haereticis Arianis. Nostis enim, qui illos ego confutarem ob suam Christo adversariam atque a vera doc-

213. MG 26, 961 B. 214. MG 26, 969 B.

bè pdXXov Kai ûgtîç del ouvàirreiv êauTOÙç, 'rrpoqYoupèvtuç gèv Tip Kuplip, ètreiTa bè toîç diiotç • l'va géra Oavarov ûgâç eiç tùç aiwviouç ffKqvàç tbç tpiXouç Kai yviupigouç béSwvTat Kai aÙToi.

Apologia ad Constantium.

Virginitas. — 33. 'O to0 0eoO Ylôç ó Kûptoç Kai Eurriip ôgûjv 215
IncroOç XpiaTÔç, dv0p<UTtoç -fevôptvoç bt' ôg&Ç Kai Karappiaaç tôv OdvaTOv, èXeuOeptbaaç Te tô yévoç ôgwv dirò tôç bouXefaç tF|ç <p0opôç, ¿xapi°aT0 'rcpôç T0'Ç dXXotç uâoi Kai ekóva TÔÇ twv dn^Xwv d'fiÔTnTOÇ ?xÉlv ÔM&Ç éni YÔS tôv trapSeviav. Tàç youv TaÙTqv èxoùffaç tôv dpeTqv vùgtpaç toû XptffTOÛ KaXeîv eiwOev ô KaOoXiKri èKKXnaia. Taûïaç bè"EXXnveç ôpwvTeç, tbç vaôv oüaaç toû Aôyou 0augdloubi • trap' oûbevi yàp dXq0wç toûto tô oep-vôv Kai oùpdvtov ¿TtaneXpa KaTopOoûTai ô trapà gôvoiç ôgîv toîç xpidTiavoîç. MdXtcrra fàp Kai toûto ptya TtKgôpiôv ¿OTi toû nap' f)gîv eivai tî)v ôvtiuç Kai àXq0ô Óeoaépeiav.

De virginitate, ca 370.

Abnegatio mundanorum. 2. TTâoa napOévoç, ô xÔP« ¿Y-216
xpaTevopévr], èàv exi «ppovTÎba èv Tip KÓaguj toùtw, aÙTÔ ô tppovTiç àvôp aÙTÔç èoTr xdv KTÔgaTa, kùv ûndpxovTa exil, «ûtô ô pépipva goXùvei aÙTÔç Tqv btdvotav. "Qoirep fàp btà toû dvbpôç tô awga goXuverai, outuiç Kai ai ox¿a€lS Koagt-Kai tôv tpuxôv Kai tô enliga tôç èfKpaTeuogèvriç piaivouai, Kai oùk èOTiv áfía tûj awpaTi Kai Tip nveùgaTt. 'H bè qppovTÍÍouaa tô epfov toû 0eoû, vugtpioç aùrôç ó Xpitnôç èoriv.

trina alienam haeresim. Id curate, ut in primis vos Domino, dehinc sanctis adiungatis ; ut post mortem vos in aeterna tabernacula litiasi amicos notosque sibi recipiant.

33. Dei Filius, Dominus et Salvator noster lesus Christus, propter 215
nos homo factus, qui mortem abrogavit nostrumque genus a servitute corruptionis liberavit, cum aliis omnibus donis suis illud quoque nobis impertivit, ut angelorum imaginem in terra haberemus, nempe virginitatem. Eas sane, quae hac virtute praeditae sunt, .ponsas Christi vocare consuevit catholica ecclesia; has ethnici cum »ident, ut templum Verbi admirantur; certum quippe est nusquam hunc venerandam ac caelestem professionem excoli nisi dumtaxat apud nos Christianos. Hoc enim maximum est argumentum, certam »‹ veram apud nos esse religionem.

2. Omnis virgo, aut vidua continens, si curam suam collocet in 216
hoc mundo, eius rei cura illi pro marito est; sive possessiones, •ivc alias substantias possideat, ipsa, sollicitudo contaminat eius imimam. Ut enim per virum corpus contaminatur, ita quoque habitus mundani et animam et corpus continentis conspurcant, urque iam est sancta corpore et spiritu. Quae autem curat opus Domini, huius sponsus est Christus.

i 215. MG 25, 640 A. 216. MG 28, 253 C.

217 *Ornamenta virginis.* — 6. 'AyaTrnawgev acpóbpa tòv vqardav • péya yap ipvXaKTripióv ¿cttiv í| vqaTda, Kai npoaeuxó, Kai í] ¿Xeripoaúvri • ¿k Gavárou yáp fiúovTai tòv dvGpanrov. "Qatrep fàp òià ppibpaioç Kai irapaKof|ç è££pXr)9q ó 'Abàp ¿k to0 napabdaov, oütuj ttôXiv bid vr)<rrdaç Kai imaKof)ç ó GéXtuv daépxeTai eiç tòv tiapábeiaov. 'Ev Taùnj tí} àpeTfj KÔapqaov tò aúpa aou, tî> napëéve, Kai dpèaetç .Tip ènoupavitp vuptpíip • ai fàp Tip KÓapip auvatrrópevai Kai pùpotç, Kai Oupiâpaai, Kai eùwbiatç, Kai èv ipaTÎoiç ttoXuTeXéaiv, Kai xpuatp KaXXajmtouaai Tà awpaTa êauTwv trpôç tò dpéaat toîç dvÔpibnoiç, 0€<p dpéaat oú bùvavTai. 'O bè Xptarôç oùbèv toùtiuv XPÙ^ei Kapà aoO, ei PÒ póvov Kapbiav Kaùapàv Kai aúpa dpóXuvTOv, ùnioniatópevov urtò vqaTeiaç.

218 *Laus ieiunii.* — 7. 'Op$ç tí troid f] vqaTda- Kai vôaouç ótpa-rreúei, Kai fcùpaTa auupa-nKà ïqpaivei, Kai baipovaç èK-pdXXei, Kai Xopapouç Ttovqpoùç ditobnÚKa, Kai tòv voûv Xap-npÓTepov ttoieî, Kai Kapbiav KaOapdv, Kai aiùpa ryftaapévov, Kai Tip òpóvip to0 0eoù trapiarnat tòv dvGpuntov.... MeyàXri bùvapiç vqaTda, Kai peyâXa KaTopÙujpaTa yiveTat bi' aÙTflç. 'Etcì ttóGív Kai oi dvùpujiroi peydXaç buvdpeiç émTeXoOai, Kai aripeîa bt* aÙTtìiv fiv€Tai, Kai idpaTa toîç KÓpvouai bi' aÙTtìiv bwperrai ó 0eôç, d pi) TtdvTujç bi' daKi}aeujç Kai Taneivocppo-aùvnç Kai noXiTeiaç d'faOfjç: NqaTda yap àvféXujv pioç èad, Kai ò xpùipevoç aÙTfl drreXiKriv tô£iv ?x€l- Kai prj vopiorçç, dfain)Té, ôti oütujç anXûiç èanv f] vrjcrrda • où yàp ó vqaTtúujv

217 6. Amemus valde ieiunium; magnum enim munimentum est ieiunium, oratio item et eleemosyna; ex morte quippe hominem liberant. Ut enim ob esum et inoboedientiam exturbatus est Adam ex paradiso, ita rursum per ieiunium et oboedientiam in paradisum, qui volet, ingredietur. In hac virtute cultum corporis tui et ornamenta quaere, o virgo, et placebis caelesti sponso. Nam quae mundo sociantur et unguentis, aromatibus et bonis odoribus, et amictu pretioso, et auro venustant sua corpora, ut placeant hominibus, Deo placere non possunt. Christus autem nihil horum a te requirit, nisi solum cor mundum et corpus incontaminatum ieiunioque maceratum.

218 7. Vides, quid faciat ieiunium: morbos sanat, fluxiones corporis exsiccat, daemones fugat, malas cogitationes expellit, mentem nitidiorem, cor purgatum, corpus sanctificatum efficit et ad thronum Dei hominem sistit.... Magna virtus ieiunium, et praeclara per illud eduntur facinora. Alioquin unde homines tantas virtutes operantur et signa edunt, eorumque opera infirmis sanitatem Dominus tribuit, nisi plane ob ascesin, humilitatem et probum vitae institutum? Ieiunium enim angelorum est vita, quo qui utitur, angelici ordinis censendus est. Neque arbitrere, dilecte, ea simpliciter in

217. MG 28, 257 B. 218. MG 28, 260 A.

dnò ppmpdTuiv póvov, ¿kîîvoç KaTilipômaev • dXX' ó dttexôpevoç dirò travTÔç itovTipoO trpâ'fpaTOç, TOÙTtp XoyiCerat ò vqaTeia. 'Eàv -fàp vqaTeùaqç Kai pò Trjpficr^ç tò arópa aou XaXfjaai kôfov irovqpôv, f| ôÎuxoXiav, f) tpeOboç, fj èmopKÎav, ò Kara-XaXqaijç Kaïà toû TtXqaiov aou, èàv TaûTa ¿EéXôri èK to0 nîôpaTOÇ to0 vqaTeùovTOç, oùbèv dicpéXqaev • dXXà Kai ôXov tòv Kotov aÙToO draiiXtae.

leiunii moderatio. — 8. 'YtropdXXei bè b ¿x^PÔÇ Kai daKtiatv 219
p< yàXriv, ïva tò aûipa daôevèç Kai dxp/iaipov ttoiqaij • aoO oùv q vrçaTeia péTpov èx^Ttu.

Virginum vestitus. — 11. Xù bé, ei pèv où Ttoieîç Tà vêtu- 220
TepiKà axnpaTa, oùk dKOÙeiç veunépa, dXXà Kai irpeapùTiç dno-KaXf), Kai Tipqv ?x61? d>ç TtpeapuTèpa. 'H ÙTtôaTaatç tûiv ipaxiwv aou pò noXÙTtpoç ı ó èirevbÙTriç aou péXaç, pò peftappévoç iv patprj, dXX' aÙTOtpunç ibtàxpooç f| òvuxtttuv Kai tò pacpópiov dKpoaaov, tbaaÙTtuç tôç aÙTfjç XPÔaç- Kai xt'pibia èpeâ irepi-KiiXÙTvrovTa toùç ppaxiovaç ëaiç tûiv baKTÙXaiv tûiv xeipûiv • Tàç Tpixaç Tf)ç KecpaXôç mptKtKoppévaç, Kai KetpaXobéapiov ¿ptoûv ir< piacpiffov tî]v KecpaXriv, Kai koukoùXiov Kai èmùpiov dKpoaaov. 'I ùv bè auvavTâiç dvQpdmip, tò npóaantov KaTaKtKaXuppévov fimi, KaTuu veûov, Kai oùk èndpijç dvOpujTWj tò irpóatuiróv aou, <i pò póvov Tip 0eû> aou. "Otov otî|ç eiç Trpoaeuxòv, toùç tiùbaç aou TrepiKCKaXuppévouç ex€ ¿v útrobripaaiv. Aùtôç fàp aroXiapôç iepoirpeirriç ¿otiv. ... Où iropeùaij eiç ftaXaveîov

în consistere ieiunium. Non enim qui a cibis solum abstinet, is tecte agit, sed eius, qui abstinet ab omni opere malo, ieiunium inceptum habebitur. Nam si ieiunes nec observes os tuum, ne loquatur malum, nec caveas tibi ab iracundia, mendacio, periurio; >i quid mali contra proximum tuum loquare; si, inquam, ex ieiun.mtis ore horum quidpiam proficiscatur, nihil hinc utilitatis per- › q>it, sed totum laborem suum perdit.

8. Si suadet tibi inimicus ingentem ascesin seu exercitationem, 219
til corpus tuum infirmum et inutile efficiat, tuum ieiunium modum liubeat.

11. Tu autem si non facias tibi iuveniles habitus, non audies 220
limior, sed aetate grandior, honorque tibi erit quasi aetate maiori. Materia vestimentorum tuorum ne sit magni pretii: ependytes Imis niger neque tinctus, sed nativi coloris aut onychinus; mafo-....n sine fimbriis eiusdem coloris; manicae laneae brachia usque lui digitos obtegentes; capilli capitis circumtonsi, et vitta lanea i qmt astringens, cucullula et superhumerale sine fimbriis. Si viro in cursas, facies velata demissaque esto, neque homini vultum attollas, sed dumtaxat Deo tuo. Cum ad orandum steteris, sint |iu<les tui calceis operti. Eiusmodi enim vestimenti genus sanctiliilcin praefert.. .. Non ibis ad balneum, si quidem sana sis, nisi

21». MG 28, 261 B. 220. MG 28, 264 B.

ùftatvouaa dveu iràaqç dvaTKqç, où ni) pdqnjç ÔXov tò atîipa (Tou eiç übtup, ôti dyia eî Kupiip Tip 0eû).

221 *Vita virginum.* — 12. Oùk ànxpicnj tò aûpd aou púpip ttoXuTeXeî, oùbè èmpaXeîç ètti tò ípáTiá trou dpwpata noXùtipa. ‘Eàv bè tò aâipà aou daèevèaTtpov yévnTai, XP^001 oïvtu ôXifip bià tòv OTÔpaxov. ’Eàv b¿, ô pi) yèvoiTO, eiç KÙKUjatv èpttèariç, oeauTiiç èmpèXou, pi] bipç tôttov toîç àvOpdnrotç Xèfttv, ôti èx Tfjç d<TKf|<reujç aÙTf)ç auvèpn aÙTfj f) kôkujoiç. ’AXXà ttplv t) Ttva ehreîv aoi, où aeauT^ç cppóvTiíov, ?u;ç dv t«xù dvaOTf)Ç, xal ndXtv tòv Kavôva aou OiKÙarçç. "OXov tòv xpóvov t^ç iujfjç aou èv vqaTtiatç, Kai trpoaeuxaîç, Kai èXe»)poaùvaiç biaTÉXei. Maxapu ò dKOÙwv TaÛTa Kai itotûiv aÙTd. Nukjôç Kai ùpèpaç pi] dn< anÍTiu ò Xôtoç to0 Oeoû èK to0 arôpaTÔç aou. 'Htuj bè tò èptol aou bid navTÔç peXèTr) tûiv 0euî)v fpaqpwv. YaXTripiov ?xe KU toùç ipaXpoùç pdvGavt. 'AvaTèXXuiv b qXtoç pXenèTiu tò PifJXio' èv Taîç xePffi <rou, xal MET® TpÎTT]v tïipav auvdieiç èmTèXei, 61 TaÙTT] Tr) tbpa èttàpi tò £ùXov to0 OTaupoû. "Ektij ujpa ópoíiui èmTèXei aou tôç irpoaeuxàç peTà ipaXpœv, Kai KXau0poO, ko beiiaeujç, ôti aÙTfj tt) lïipcjt èKpepdaOr) ó Yiôç to0 ©eoû ètri toi OTaupoû. ’Evótt) (ïipa ttaXtv èv upvoiç Kai boEoXopaiç, pir baKpùwv èSopoXoTOupevr) tò napairnópaTá aou, tòv Oeòv imm ôti èv aÙTij Tf) &pq ò Kùpioç Kpepapevoç ètri aTaupoO dnèbmi tò irveOpa. Kai perd tòv aùvaEiv tflç èvaTqç èa0ie tòv dpTi aou, eùxapiarriaaaa Tip Oeip èiti Tflç TpanèEqç aou oütuh EùXoyhtôç ò Oeôç, ò èXeiîiv Kai Tpèipwv fjpâç èK veÔTT]Toç i]p<ïi

in summa necessitate; neque immergas totum corpus tuum aquam, quia sancta es Domino Deo.

221 12. Ne pretioso unguento corpus tuum unxeris, neve aromatibl magni pretii vestes aspergas tuas. Quod si corpus tuum imbecillii evaserit, vino modico utere ob stomachum. Si vero, quod absi in malum incidas, teipsam cura, nec des hominibus locum i cendi, tibi ex ascesi seu exercitatione eam aegritudinem accidis: Sed priusquam te aliquis id moneat, tute curam habeto tui, don brevi surgas, et assuetam regulam trahas. Per omne tempus viti tuae in ieiuniis, orationibus et eleemosynis persevera. Beatus, q haec audit et perficit. Nocte dieque ne recedat verbum Dei i ore tuo. Sit autem opus tuum omni tempore meditatio divinatu Scripturarum. Psalterium habeto et psalmos edisce. Sol orii’i librum videat in manibus tuis, et post tertiam horam synaxes ca fice, quia ea ipsa hora compactum est lignum crucis. Sexta ho similiter tuas absolve orationes cum psalmis, fletu et obsecratio quia ea ipsa hora Filius Dei in cruce suspensus est. Nona iter hora in hymnis et laudibus, cum lacrimis confitens peccata t Deum obsecra, quia ea ipsa hora Dominus pendens in cruce didit spiritum. Et post Synaxin horae nonae comede panem tui gratias Deo agens in mensa tua, his verbis: Benedictus Deus,

221. MG 28. 264 D.

•ii btboùç Tpotpqv Ttácnj aapKÍ» (Ps 135, 25]. TTXiípmaov *xapâç* mil €Ù<ppoaùvr]ç tôç Kapbiaç í]pú)v, ïva ttovtote *nâaav* aÚTÓp-miav ?x0VT£Ç Treptaaeùaiptv eiç nâv Ip-fov dyaOôv, èv XptaTtp 'Ii|iioO Tip Kupiuj ijpûiv, pe0' où dot npènei bofa, Kpâtoç, Tip.fi trpotJKÙvtiaiç, aùv 'Afiuj TTveùpati, eiç toùç aiâivaç tûiv uitbvujv, dpqv.

, *Orationes ad mensam.*——13. Kai ôrav Ka0ea0rjç ètri Tqç 222
ipairèZjiç Kai èpxn KXâaat tòv dpTov, atppafiaaaa aÙTÔv TptTOV i<> <ii]peîov to0 OTaupoû, oütiuç eùxapiaToOaa Xèye- Eùxapiçrroû-iiiv not, TTctTêp fipâiv, ùnèp Tfjç à-fiaç ctvatrrâaeœç aou - btà -fàp lijoofi tou TTatbôç aou èyvujpiaaç f]pîv aÙTT)v Kai koOùjç ô dpTOÇ oûtoç bteOKOpTnapévoç útnipxev b étrávai TaÙTnç tûç Tpa-iii. qç Kai auvaxQeiç èfévtTO ?v, outiuç èmauvaxOnTui aou f] /kKXnaia dirò tûiv TOpÓTujv Tfjç -ffiç eiç Tqv paaiXeiav aou, fin aou èafiv f) bùvapiç Kai f) bòia eiç toùç aiâivaç tûiv aiùjvujv, Bpt'iv. Kai TaÙTrjv pèv Tt]v eúxñv èv Ttp kXôv tòv dpTov Kai MXeiv èaOieiv ôtpeiXeiç Xeyeiv èv bè Tip Geîvai toOtov èv t>J Wfiiiitili], Kai Ka0ea0fjvai poùXet, tò «TTÓTep fipâiv» Xé'fe ÒXÓ-nnpow tt)v bè TtpofeYpappevriv eùxnv, to «EùXofr]TÔç ó ©tôç», klpiiiTqaavTeç Kai èyeipôpevoi ¿k ttîç Tpanéirjç Xéyopev. 'Eàv bè uiupnapâiai ptTà aoO búo ttap0¿voi n Tpeîç, eùxapiaTeÌTtuaav ètti Riiv npOKeipevov dpTov Kai auveuxéaQuiaav. 'Eàv bè eùpeOr] huiinxoupèvn èv Tf] TpatréZj], pf) auveuxéaOw peTà tûiv ttiotûiv, Hn'h'.i pfi KaÔiaqç cpayeîv tòv tpiupóv aou peT' aÙTfjç, oùbè TtaXtv htiOiaeiç tpa-feîv tòv tpwpóv aou peTà fuvaiKÔiv dpeXeaTépuiv Kai

llxeratur nos et alit nos a iuventute nostra, *gui dat escam omni i"ii.* Imple gaudio et laetitia corda nostra, ut in omnibus omnem iliu icntiam habentes, abundemus in omne opus bonum, in Christo)au Domino nostro, cum quo te decet gloria, imperium, honor et il"i,itio, cum Sancto Spiritu, in saecula saeculorum, amen.

1.1 Porro cum in mensa sederis coeperisque frangere panem, 222
au 1er consignato signo crucis ita gratias age : Gratias tibi agimus, '«in noster, de sancta resurrectione tua, quam per lesum Filium Mini nobis manifestasti ; et sicut hic, qui supra mensam est, panis, h|i<-rsus olim et coactus factus est unum, sic congregetur ec-I"-ia tua a finibus terrae in regnum tuum, quia tua est virtus et Hiiin in saecula saeculorum, amen. Quam quidem orationem in ungendo panem comestura dicere debes ; cum autem eum in li ir .i repones, mox sessura, orationem ,Pater noster' integram rila; suprascriptam vero orationem .Benedictus Deus' pransi ac lu Mimes a mensa dicimus. Quod si adsint tecum duae vel tres lil.ines, gratias agant super panem et una tecum orent. Quod si •l"it catechumena in mensa, ne oret cum fidelibus, neque cum In edeas, ut panem comedas. Neque sedebis item, ut comedas Rillin tuum cum mulieribus neglegentioribus et facetis absque

IB2. MG 28, 265 C.

TíXoiacnpiwv ávtu àvàyKiiç- aù fàp dyia el Kupiip Tip Oeip flou, Kaì tò Ppwpà aou Kai tò tropa uou íniaapévov ¿orí- bià làp tûjv trpoatuxûjv Kai tûjv áyíujv pqpÓTujv àpàitTat.

223 *Oratio hora duodecima.* — 16. Kai où oùv, boúXq to0 6eo0, ehi éfeípij, €ÍTe KaOélij, che épiov ti noi^ç, eVre èaGiijç, efrt ¿ni Tflç KOÎTnç oou epxQ ttpôç ijirvov, eïte dvuJTapévq, pò àtro-arr]Tu) ô üpvoç to0 0eoû dirò tûjv xei^wv aou. Maxapia tô d)Ta tò òexópeva toùç Xôyouç toùtouç. ’Eàv bè eioéXépç tf) brnbeKatq «Tipa, petiOTÉpav Kai truKVOTépav ètnTeXèaetç Tqv ouvaîtv pcTà tûjv ópoipúxujv oou -napGévujv. ’Eàv bè pò exilS ópóipvxov, póvq èttnèAti, to0 0eoO ouvôvtoç Kai ôkoùovtoç. KaXòv tô ¿Kxéeiv bÓKpuov èviiitnov to0 0eoO. Mvqpóveve tòv biobeKÓTiiv <ï>pav, ôti èv aÙTfj KaTafiépqKev Ò Kùpioç ôpûjv eiç tôv ^br]v Kai ibibv aÙTÔv ò ^bqç ècppiîe, Kai èEéaTq Xéyujv Tîç èortv oûtoç, ò èv èJouoia Kai pefáXq buvápei KaTeXOujv;

224 *Donum lacrimarum.* — 17. Oùx oi ttoXXot èxouoi tô xáptapa tûjv baKpùiuv, àXX’ boot tôv voûv éx0UCTlv àvw, ôaot tûjv iqtvujv èmXavÔàvovTai, ôooi TÔÇ aapKÔç trpôvoiav où noioùoiv, olirviç oùk èmaTavTai ôXwç, ei eïq KÔapoç, oÏTiveç èvéKpajoav Tà péXq, Tà ètri tôç fôç' toûtoiç pôvotç biboTai trévGoç baKpûmv KaOapôv yàp ?x0VT£î T^v voOv Kai ôÎûbopKOV tô pXéppa tôç biavoiaç, ît i ovTeç èiri tôç yôç, pXènouai Tàç KoXaaeiç Tàç a tûj Çbi], Kai Tàç Paaàvouç Tàç aiwviouç, èv aîç oi àpapTwXo KoXáíovTai, Kai tô irt)p to aidjvtov, Kai tô okôtoç tô èitÙTepov

necessitate. Tu enim sancta es Domino Deo tuo, et cibus tuli atque potus sanctificatus est; nam orationibus sanctisque verbi) sanctificatur.

223 16. Tu itaque, ancilla Dei, sive surgis sive sedes, sive quii operis facis, sive comedis, sive lectum petis, ut somnum capiai sive e lecto surgis, ne absistat hymnus Dei a labiis tuis. Beat.i aures, quae excipiunt hos sermones. Si ingrediaris hora duodecimi maiorem longioremque facies synaxin cum sociis tuis virginibu Sin nulla adest socia, sola id exsequere, Deo praesente et audient Bonum est lacrimas effundere in conspectu Dei. Recordare hor duodecimae, qua Dominus noster descendit in infernum, quem vidit infernus exhorruit, et perculsus ait: Quis est hic, qui potestate et magna virtute descendit?

224 17. Non multi sunt, qui lacrimarum gratiam habeant; sed qui quot mentem sursum erectam habent, quotquot terrena obliviscunti quotquot carnis curam non habent, qui ignorant prorsus, an mundus, qui membra sua mortificaverunt, quae sunt super terni his solis datur luctus lacrimarum. Nam cum mente sint pura perspicace mentis oculo, dum in terra degunt, vident inferni at plicia et aeternos cruciatus, quibus torquentur peccatores, necn aeternum ignem, tenebras exteriores, fletum et stridorem dentiu

228. MG 28, 269 D. 224. MG 28, 272 C.

Kai tòv KÀauOgóv, Kai tòv Ppufgòv túјv òòóvtujv. BXétrouffi bè Kai Tà ètroupavia x«piapaTa, fi èxapiaaTO ó 0«ôç toîç à'fiotç, Kai Tàç bôiaç, Kai toùç crrecpàvouç, Kai Tàç aroXàç Tàç àyiaç, Kai Tà PaatXiKà èvbùpaTa, Kai Tà cpuuTtivà Tapteîa, Kai Tàç Tputpàç Tàç àveKÔiri'friTOuç, Kai Trjv iajrjv Tqv aidjviov.

Cui detur requies aeterna. — 18. Atà toOto èpiaqaav oí fiyioi tòv KÓapov toOtov, eibÔTtç ôtroîa àyaÒà péXXouat KXq-povopòaai. "Qoté oùv ó ?xujv dvétrauaiv èv Tip KÓapip toútoj tî]v aidjviov dvánauaiv pf] ¿Xtti&tw Xapeîv. 'H paatXeía fàp *tûjv* oùpavûjv oùk îoti týjv dvattauopévujv èvôdbe, àXX' ¿kíÍvujv ¿erri týjv èv GXitpei ttoXXq Kai OTevoxwpíq biafdvTwv tòv píov toOtov. ... 'lòoù òóo òboi nap€Té6r|Oav èvióttióv aou, f] Zujq Kai ó ôàvaToç' ôrrou èàv 0èXrçç, nopeùou. Kai ìboù trOp Kai Gbujp• ôrrou èàv QéXrjç, íktíivov tòv x€'P" aou- ¿iù aoi éOTtv, èàv 0éXtjç KTqaaaOai tt|v Cujqv, Kai ètri aoi èaTiv, èàv 6éXi]ç KTqaaaOai tòv 0ávarov. 'O oùv OàvaTÔç ètrriv ô KÔcrpoç, f| bè Zuñí èOTiv ò biKatooùvq. 225

Oratio nocturna. — 20. MeaovÓKTiov èyepSiior] Kai ûpvriaetç Kùptov tòv 0eóv aou. 'Ev aÙTrj fàp tí) *&pa* dveaTq ó Kùptoç Ôpiôv èK veKpûJV Kai upvqae tôv TTaTèpa- btà toOto aÙTf] tí) lïjpq 7rpoff€Tdfî| ÔM'V ûpveîv tòv 0eóv. 'Avurrapèvr) bè rtpiÛTOV toOtov tôv orixov eirré• «MeaovÙKTiov éíqfeipópqv to0 èiopo-Xo-feioOai croi ètri Tà Kpipara Tf|ç biKatoaùvqç aou» [ps 118, 62]• Kai eùiai Kai fipfai Xéfeiv tôv rrevTqKoaTÔv ôXov ipaXpôv, ?ujç dv TeXéaqç. Kai TaOra èoTwaav aot Ka0' ÉKáaTqv f)M«Pav T€" Taypéva. Toooùtouç bè ipaXpoùç eirrè, baouç bùvtj aTrjKouaa 226

Vident quoque dona caelestia, quae largitus Deus est sanctis viris, florias, coronas, stolas sanctas, regia indumenta, lucidas cellas, inenarrabiles delicias, vitam aeternam.

18. Ideo hunc mundum oderant sancti, gnari qualia bona possessuri essent. Itaque quisquis in hoc mundo requiem habet, ne speret se requiem accepturum aeternam. Nam regnum caelorum eorum non est, qui requiem hic habent, sed eorum, qui in aerumnis ct angustiis multis hanc degerint vitam.... Ecce binae viae tibi sunt propositae, vita et mors: qua volueris, incede. Ecce ignem ct aquam: quocumque volueris, extende manum tuam. Penes te est, si lubeat, vitam possidere; penes te est, si placuerit, mortem adipisci. Mors itaque hic mundus est, vita vero est iustitia. 225

20. Media nocte excitaberis et hymnis celebrabis Dominum Deum tuum. Ea enim ipsa hora resurrexit Dominus noster ex mortuis et Patrem suum hymnis celebravit, quare iniunctum nobis est, ut ea ipsa hora hymnos Deo dicamus. Surgens porro dic primo hunc versum: *Media nocte surgebani ad confitendum tibi super mdicia iustitiae tuae;* et precare incipeque recitare quinquagesimum psalmum, donec absolvas. Haec sint constituta tibi per singulos dies. Tot psalmos recita, quot poteris stando recitare; atque per 226

226. MG 28, 273 A. 226. MG 28 276 C.

eÎTteîv• Kaì Kara tpaXpbv eùxò Kai fOvuKXtaia èmTeXeiaOw, pierà òaKpóujv èîa'fopeùouoa Tip Kupiin tàç àpapTtaç aou, Kaì àîtoûaa ïva àcpeOwai coi. Metù bè Tpeîç tpaXpoùç Xéye tô 'AXXqXoùïa. 'Eàv bè Kai napOèvot eìaì però aoO, Kai aurai ipakXÉTwaav, Kaì pía napà piav tî]v eùxnv èwXeîTt. TTpbç ôpQpov bè tòv ipaXpôv toûtov XéycTe• «'O 0«ôç, ó 0eôç pou, rtpôç aè bpOpitw. 'Ebitpriaè *oe* f] tpuxn pou» [Ps62,2]- biàcpaupa bè- «EùXoyeÎTe, nàvTa Tà épfa Kupiou, tôv Kùpiov> [Dn 3, 57]. <Aô£a èv ùqnaroiç 0ew Kai ¿ni THS eìpóvr), èv àvôpwnotç tùboKia» [Le 2,14]. 'Ypvoûpèv ae, eùXofoOpév ae, TrpoffKUVoipév ae, Kai tô èjflç.

227 *Memoria mortis.* — 23. 'Ev éxAnaíqi anima, Kai prçbèv XáXet, àXXà Tfj dvayvwaei póvov irpóaexe. Êàv èiravapr] eiç tt]v Kapbiav aou Xoyiapôç, ïva trotfiatjç irpàfpà ti, pñ nponerûjç aÙTÔ rroiei, ïva pi] èpiraiji] ae b èxQpôç, àXXà però pouXâç twv ptetloTépwv aou navra Troici. "Orav tpàXXijç, ï] ÔTav npoaeùxrç, pi] ¿opte Sèvouç Xopapouç eiatévat eiç TÎ]vxapbiav aou. TTapaxaXw ae, dyairqní, npôaexe Kai dxove rwvèvroXwv toútwv twv yefpappèvœv èv Tw pipXiw toùtw. Kai pi] póvov toîç ô<p9aXpoîç toîç cpatvopèvoiç KaTavóei Tà ye^pappéva, dXXà Kai toîç èvboOev. Kaì Ttpóaexe pi<ÿ èKduTn èvroXij, Kai troiet aÙTdç. 'Eàv fàp <puXd£r|ç TaÛTa, KaTaitwOqar] to0 vupcpwvoç to0 paatXixoû. Mi] eïinjç èv rq Kapbia aou, ôti• TTuùç bùvapai Ttoirjaat TaÛTa; Mi] beiXíav XáPo b Xoyiapôç aou• d)A' dv perd ndaqç npoGupiaç tpuXdirçç aÙTa, eûpriaeiç oúppaxov Tbv 0eóv. Toîç <po[Joupèvoiç fàp Tbv 0ebv ai èvToXai to0 ôtoû papeîat oùk eiaí. TTàaij

psalmos singulos oratio et genuflexio persolvatur, confitendo cum lacrimis Domino peccata tua, et rogando, ut tibi dimittantur. Post ternos psalmos dices Alleluia. Quod si tecum fuerint virgines, ipsae quoque psallant, et alia post aliam orationem absolvite. Matutina hora hunc dicite psalmum : *Deus, Deus meus, ad te luce vigilo. SUivit in te anima mea.* Sub diluculum vero : *Dencdicite, omnia opera Domini, Domino. Gloria in excelsis Deo et in terra pax, in hominibus beneplacitum.* Laudamus te, benedicimus te, adoramus te, etc.

227 23. In ecclesia tace, nec quidquam loquare, sed attende solum lectioni. Si tibi in mentem venerit aliquod opus peragere, ne temere id agas, ne illudat tibi inimicus, sed cum consilio maiorum omnia exsequare. Cum psalles aut orabis, ne sinito peregrinas cogitationes cor subire tuum. Rogo te, dilecta, ut attendas audiasque praecepta hoc in libro scripta. Nec solum oculis exterioribus quae scripta sunt percipias, sed çtiam interioribus. Singulisque praeceptis animum adhibe, et illa exsequare. Si enim ista servaveris, regio thalamo digna habeberis. Ne dixeris in corde tuo : Quonam modo haec praestare potero ? Ne timore corripiaris in cogitatione tua ; sed si cum omni alacritate ea custodieris, Deum habebis adiutorem. Nam timentibus Deum Dei praecepta non sunt difficilia.

227. MG 28, 280 A.

wpçt pi] XeupÓTw eXatov Tfj Xapnábt aou, pt'] ttotí ?X0q ó vup-tpioç xa! eüpq aÙTqv apeaéeîaav. Oùk olbaç fáp, ttóté epxeTat, ñ TtpujTOijTrviov, F| irpujî. TevoO oùv ?Totpoç, ïva, ôrav ëXOq, perù tiîiv tppovtpwv dnavniaijç aÙTtp, ixouaa tô êXaiov èv Tij Xapitabt aou, TouTèan rà èpya aou Tà KaXà. TTâaav wpav pvq-pôveue Tnç èîôbou aou- èx€ Ka®' fjpèpav rrpô òtp0aXpwv tòv OávaTOV pvqpóveue, tívi ae bei napaaTqvat.

S. CYRILLUS HIEROSOLYMITANUS, ca 315—386.

Catecheses, 347/8.

Paenitentia quomodo agenda. — Cat. 2, n. 1. Aetvôv pèv 228
oùv KaKÔv, tbç eïpqTat, f] àpapTÌa, àXX' oùk àOepârreuTOv • bet-vôv Ttp xaTéxovTt, eùîaTov bè tûj btà ptTavoiaç diroTtOepévii». 'YtróOou fáp pot KaTèxerv èv xeiPÎ T'va tô rrûp- ?wç ôtou KaTÉxet tòv dv0paKa, xaitTat nàvTwç- ei bè dnóéoiTO tòv dv-0paKa, auvatréXauve Kaì tô qpXéyov. Ei bè tiç vopiiet pi] KaTa-KaieaOat ápapTávtuv, TOÙTtp Xèyet i] rpatpq- «'Attobtiaet tiç trûp èv kôXttw, Tà bè ípÓTta où KaTaKaùaet;» [Prv 6, 27.] Kaiet yàp f| ápapTÍa Tà veOpa Tqç tpuxñS-
Multiformis gratia. -- 16. 12. Kai btà tí ápa tÍ]v irveupaTi- 229
KT]V xdptv ubwp dtvópaaev ; 'Enetbi] bt' ùbaToç f| aùaTaaiç twv ánávTwv • étretbi] x^00n0'^v Kal íwonoióv èan tò ubwp ׀ ènetòf) è£ oùpavwv KaTèpxeTai tò twv òpppwv ùbwp- ètretbr] povoetbèç pèv KaTèpxeTai, TtoXuetbwç bè èvep-feì. Mia pèv fàp nqy?] ôXov

Nulla hora deficiat oleum in lampade tua, ne veniens sponsus cam exstinctam inveniat. Ignoras enim, qua hora venturus sit, primone somno an mane. Parata igitur esto, ut cum venerit, una ‹um prudentibus obviam ipsi venias, habens oleum in lampade tua, hoc est, bona opera tua. Singulis horis memento exitus tui; cotidie mortem ante oculos habeto; recordare, apud quem te sisti oportet.

2, 1. Grave igitur malum, ut dictum est, peccatum, sed non 228
immedicabile: grave illi, qui retinet, sed curatu facile ei, qui per paenitentiam deponit. Supponas, velim, aliquem in manu ignem tenere; quamdiu quidem retinet carbonem, procul dubio uritur; si vero carbonem abiciat, una id quod urebat excussit. Quod si quis peccando uri se non existimet, huic dicit Scriptura: *Ligabit aliquis ignem in sinu, nec vestimenta comburet?* Urit enim peccatum nervos animae.

1G, 12. Quid autem causae est, quod Spiritus gratiam aquae 229
vocabulo nuncupavit? Quod videlicet per aquam omnia consistunt; quod herbarum et animantium effectrix est aqua; quod ex caelis imbrium aqua descendit; quod unius modi et formae ipsa labitur, multiformes vero parit effectus. Fons enim unus totum hortum rigat;

228. MG 33, 384 B. 229. MG 33, 932 C.

ttapóbeiaov èirapbeùei [cf. Gn 2, 10] • eiç bè Kai ò aùiôç ùerbç xarépxtTai *èv* itavTÌ Tip KÓaptp, Kai ^iveTai Xêukôç pèv *èv* Kpivtp, èpuOpôç bè èv fiôbqj, Tropqpupaîoç bè èv ïotç Kai ùaKtvGoiç, Kai btâtpopoç Kai hoikîXoç èv Ttavroiotç eïbear Kai èv tpoivtxt pèv àXXoç, èv àpîtéXip bè àXXoç, Kai èv Ttàat tô navra, povoctbbç iîiv, Kai oùk wv dXXoç aÙTÔç êauroO. Où yàp perapâXXiuv èaurbv b ùerôç, àXXoç Kai àXXoç Karépxtrai • àXXà rfl rœv inrobexopévwv KaraOKtufi aupTtepupcpôpevoç, êKaffriu rò npôacpopov fiverai. Oîîtuj Kai rò TTveOpa rb "Afiov, èv ôv Kai povotibèç Kai dbiaiperov, èxàaTtp biaipeî r?iv x“piv, xaôùiç poùXerai [cf.lCorl2.il]. Kai &anep rb íqpóv íúXov, ubari Koivujvfjaav, pXaoroùç èKbibwcnv, oütuj Kai b èv àpapTÎaiç tpuxbi btà peravoiaç 'Afiou TTveùparoç Kara£iuj0€îaa, pôrpuaç èKqpépei biKaioffùvqç. Movoeibèç bè 6v, noXXàç veùpari OeoO Kai èv òvópan Xpiaroû Tàç àperàç èvtpfeî. Tivbç pèv yàp ffuTKéxpnrai yXcbaan npôç aotptav • áXXov cpujTÍÍet rrçv tpuxbv èv npo<pr|T€Í<¡t, dXXtp bè bibujoi bùvapiv àneXàaat baipovaç, dXXip bè bibwot èppqvtOaat ràç 0eiaç rpatpàç- àXXou xbv atutppooùvqv èvtaxùet, ¿XXov btbàOKti rà nepi èXenpoaùvqç, dXXov bibaOKet vqoTeùetv Kai dcnctìv, àXXov bibàaxei Karacppoveîv tiîiv to0 aibparoç nparpáriuv. áXXov éroipá&i npôç paprùptov dXXo èv dXXoïç, aùrb bè oùk dXXo èauTOÙ.

230 *Daemonis in hominem operatio.* — 16,15. 'Enei toívuv Kai oí baipoveç oùk Ixouai ToiaOra [iraxéa] aibpara, nveópara KaXoOvrai •

unus vero et idem imber toto in orbe descendit, qui in lilio candidus efficitur, in rosa ruber, in violis et hyacinthis purpureus, atque in diversis rerum generibus diversus et varius; et alius quidem exsistit in palma, alius rursum in vite, inque omnibus omnia, cum sit unius modi, nec alius a seipso exsistat. Non enim seipsum commutans imber alius atque alius descendit; sed suscipientium se structurae accommodans, unicuique id, quod ei competens est, efficitur. Ad eumdem modum et Spiritus Sanctus, cum unus sit et unius modi et indivisibilis, unicuique gratiam, prout vult, dividit. Et quemadmodum lignum aridum aquam concipiens germina emittit, sic et anima peccatrix, per paenitentiam Spiritus Sancti dono dignata, iustitiae racemos portat. Cumque ille unius et eiusdem modi sit, multiplices tamen, Dei nutu et in Christi nomine, virtutes operatur. Nam alterius quidem utitur lingua ad sapientiam, alterius mentem prophetia illustrat; huic fugandorum daemonum potestatem impertit, illi divinas Scripturas interpretandi donum largitur; alterius temperantiam corroborat, alium quae ad misericordiam pertinent docet; alium ieiunare et asceticae vitae exercitationes tolerare docet, alium res corporis contemnere; alium ad martyrium praeparat: alius in aliis, ipse vero a se numquam alius.

230 16,15. Cum igitur daemones huiusmodi [spissa] corpora non habeant, spiritus appellantur, sed grande intercedit discrimen. Nam impurus

230. MG 33 940 A.

fiXXù troXXf| tîç èffrtv f| biatpopfi. 'O pèv fàp ÔKaOapToç òaiptuv, ÓTav èpxHTai ètti tpuxñv fivOpúnrou (¿úaaiTO bè toutou b Kùptoç rtâaav tpuxñv tiîiv Cl̀kouóvtujv kciì tiîiv pii trapóvTuiv), diç Xùkoç aipofJôpoç ëTOipoç eiç popàv èrti rtpôpaTOV êpx«Tai. AypituTaTt] f] rrapouaia, papuTÔTq f] aïa0r|Oiç, <jKOTiùbr|ç f] btavota yivtTai• Kai f] ttpoboç àbtKOÇ, Kai f] àpiraff) âXXoTpiou KrripaToç• atúpaTi ■fàp dXXoTpiuj tbç ibitp Kexpf)o0ai piáltTat Kaì òpfàvtp àXXoTpiip. Tòv étJTwTa KaTapáXXei (oîkcîoç yáp èOTi to0 ntoôvToç é£ oùpavoO), TrapaTpénet rqv yXiîiooav, «Tpe^Xoî tó xé>^H ' d<ppôç àvTÌ firipáTwv OKOTOÛTai ó dvOpuntoç· fivoiKTai ó ôcpOaXpôç, Kat bi' aÙToO où pXérret i] tpuxn ' Kai OTtaipet TpoptKwç ó dOXtoç dvOpainoç trpò OavÓTOu. 'ExOpol tiîiv dvOpuj-rrujv àXq0iîiç oi baipoveç, aioxpûiÇ Kexpripévoi Kai dvr|Xeùjç.

Spiritus Sancti in hominem operatio. — 16, 16. Oùk éoti 231
toio0to tò TTveûpa tò "Afiov • pi, yévoito. AttevavTÎaç Y«P. tô d<a0òv Kai awTripuîibeç èx€1 ™ npaypaTa. TIpiîiTOv pèv iipepoç f] itapouoia, eùiiibiqç f] dvTÎXrppiç, KOUipÓTarov tô tpopTÎov. npoaTraUTpàiTTOuaiv ôktîvéç cpuiTÔç Kai fvibaeujç, trpo Tfjç irapouuiaç. Kr|bepôvoç yvriaiou OTrXayxva txov› «PXeTai' ?PX€Tai •fàp ffâioat, Kai iáaaa0ai, btbáíai, vou0eTfj<jat, èvioxùoat, irapaKaXéaai, «ptuTÍoat tÍ)v btávotav, trpdiTou aÙToO to0 bexopévou, eÍTa, bt' aÙToO, Kai tiîiv dXXuiv. Kai *&anep èv* okotci irpÓT€póv tiç div, eha è£aiq>vr]ç f^Xtov ibdiv, cpujTÍÍeTai to0 aujpaToç tô pXèppa, Kai pXénet, fi pi] èflXeire, cpavepiîiç· oûtid

daemon, quando in animam hominis irruperit (liberet vero Deus ab hoc malo omnes animas tam eorum qui hic adsunt, quam absentium!), tamquam lupus sanguinem vorans, ad devorandum paratus, in ovem irruens, sic venit. Saevissimus huius adventus, gravissimus sentienti; obscuratur mens caligine. Iniustus ille impetus est alienam possessionem invadentis. Alieno enim corpore et alieno instrumento tamquam proprio abuti vi facta conatur. Stantem deicit (familiaris est enim illius, qui de caelo cecidit), linguam invertit, labia contorquet; sermonum loco spumam exprimit; tenebris mergitur homo; apertus est oculus, et per illum anima nihil videt; et palpitat tremebundus ante mortem homo miserabilis. Vere hominum hostes sunt daemones, qui illis tam foede atque immisericorditer abutuntur.

16, 16. Non est huiusmodi Spiritus Sanctus: procul ista cogitatio! 231
Nam in bonum e contrario et in salutem se res habet. Primum enim mansuetus et lenis eius accessus, suavis et fragrans eius sensio, iugum levissimum. Adventum eius antevertunt praemicantes luminis ac scientiae radii. Germani tutoris visceribus praeditus venit: venit namque salvare, sanare, docere, monere, roborare, consolari, illustrare mentem, primum eius a quo suscipitur, dehinc, eius opera, aliorum. Et quemadmodum is, qui in tenebris prius versabatur, sole postea derepente conspecto, lucem in corporis oculo recipit,

281. MG 88, 940 C.

Kai ô toû 'Afiou TTvtùpaioç KaiaSiujÔeiç, tpurnZxTat tt|V ipuxqv, Kai ônèp dvépunrov pXéirei, & pq jjbet. 'Erri ff|ç tò aúpa, Kaì q <puxù KaTOTvrpiitTai toùç oùpavoûç. BXéirei, ibç 'Haaîaç, «tòv Kùpiov KaOñpevov èrti Gpóvou úipqXoú Kaì érrqpuévou» [is 6, 1] • Kai pXtiret, ibç 'leiœriX, «tòv ènì tiîiv xcpouP'M» tEz 10, 1]' pXérret, ibç AaviqX, «pupidbaç pupiábujv Kai x'k'àôaç x^'ábwv» [Dn 7, 10]' Kai ó piKpôç àvOpujTroç dpxñv KÓapou pXérret, Kai TfXoç KÓapou, Kai peaÓTr|Ta xpóvwv, Kai paaiXéwv biaboxàç olbev, a pò epaQe- nápeoTi yàp ó àXqQivôç qjtuTafiuYÔç. 'Echu toíxuiv ó âvèpujTroç, Kai f) bvvapiç ttîç yviiiaeuiç ¿KrrépntTai paKpáv, Kaì pXéirei Kaì tò urtò dXXuuv fivóptva.

232 *Gratia actualis describitur.* — 16, 19. Ei bé mm, aoû KaOeíopévou, nepi àyveiaç ò irapOeviaç ùmiofiXOé aoi Xofiapóq, ¿K6ÍVOU [toû ÏTveûpaToç toû Atîou] èoTÎ f) btbaOKaXta. Oùxi iroXXdKtç KÔpn, napà iraffTdbaç outra vupcpiKdç, «puyev, ¿Keívou bibaaKovToç tô TTtpi rrapOeviaç; Oùxi koXXôkiç dvOpujnoç, èv iraXaTÎoiç biarrpémuv, KaTéirruae ttXoùtou Kai dSiaç, bibaxôeiç urtò toû TTveûpaTOÇ toû 'Afiou; Oùxi noXXdKtç véoç, ôpiîiv kôXXoç, éKdppuoe tô pXéppa, Kai écpvft tô ibeîv, Kai èjétpufe tòv po- Xuopóv; TTÓ06V féfove toûto, IrjTeîç; Tô TTveûpa tô "Afiov èbibaîe toû véou Tqv ipuxpv. Tocraûiai rrXeoveííai èv KÔffpip, Kai dKTnpovoûGi xptOTiavoi. Atà tí; Atà Tpv toû TTveùpaToç ènaTfeXiav. Tipiov diç àXriOujç tô TTveûpa tò "Afiov, tò áfaOóv • eÎKÔTiuç paimlópeOa eiç TTaTépa, Kai eiç YIôv, Kai eiç "Afiov

quaeque antea non videbat, perspicue cernit; ita et qui Spiritus Sancti dono dignus habitus est, animo illuminatur, et supra hominem evectus videt, quae nesciebat. Posito in terra corpore, anima caelos tamquam in speculo contuetur. Videt, ut Isaias, *Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum;* cemit, ut Ezechiel, *eum qui est super cherubim;* videt, ut Daniel, *myriades myriadum et'milia milium;* exiguusque homo initium mundi et finem videt, et medium temporum spatium, et regum successiones cernit, quae non addidicit; adest enim verus lucis praebitor. Parietibus includitur homo; vis tamen scientiae longe protenditur, ut ea etiam, quae ab aliis fiunt, ccnspiciat.

232 16, 19. Si aliquando sedenti tibi de castitate aut virginitate succurrit cogitatio, illius [Spiritus Sancti] doctrina est. Nonne multoties puella, iam ad nuptiales thalamos constituta, aufugit, illo de virginitate instruente? Nonne persaepe homo, in palatiis conspicuus, opes et dignitatem conspuit a Spiritu Sancto edoctus? Nonne plerumque adulescens, speciosam formam conspiciens, oculos compressit, et videre declinavit, et inquinamentum effugit? Unde illud factum, rogas? Spiritus Sanctus adulescentis mentem edocuit. Tot sunt avaritiae cupiditates in mundo, et paupertatem voluntariam sectantur Christiani. Quamobrem? Propter Spiritus Sancti intimam praeceptionem. Pretiosa res vere Spiritus Sanctus, bonus: merito

232. MG 33, 944 B.

TTveûpa. yAv0pwn:oç, it i atîtpa tpopûv, baipoaiv d'fpiujTâtoiç troXXoîç naXaier Kai ttoXXâKiç b baipwv, ó atbqpaiotç beapoîç (nrb ttoXXâtv pò KpaToùpevoç, Xôyotç eùxflç ¿KpatnOri ùtr' aÙTOû, btà tt|v èv aÙTÎù bùvaptv toû 'Afiou TTveùpaTOç• Kaì TÒ àitXoûv èptpûdqpa toû ènopKÎÎovToç TrOp fiveTai tô) pfl tpaivopèvtu. Méfav Toivuv èxopev trapà Oeoû aùppaxov Kai npoaTaTqv, péyav bibàOKaXov èKKXqaiaç, péfav ùirepaanurròv ónèp fjputv. Mil <popq0újpev toùç baipovaç, pf|T€ tòv btápoXov• peiiujv yàp ó fjptîtv ùirepa-fujvtOTriç• póvov dvoiíwpev avTÚJ Tàç 0ùpaç· «TuptépxeTai fàp iqTtîtv toùç diiouç* [Sap 6, 17], Kai ipTiov tîvi XapiOHTai Tàç btnpeàç.

16, 22. Mé'fa tí ètra, Kai uavTobùvapov èv xapiopa^b Kai 233
0aupáatov tô "Ayiov TTveûpa. Aófiaai, iróaoi Ka0éíea0e vûv, irôaat tpuxai irápeapev. 'Exácrruj npoacpôptvç èvepyeî• Kai péaov Ttapóv, pXéiret ¿Kácrrou tòv Tpónov, pXènei Kai tòv Xofiopòv Kai Tt|v ffuveíbqGtv, Kai tí XaXoûpev Kai tí vooûpev. Meya pèv dXn0iîjç tô i>n9év, dXX' €Tt piKpôv BXétre fàp pot, Trjv biavoiav <ptjuTaf(jJYri0eiç ùtt' aÙTOû, nóffot eiai xpt^fiavoi Tfjç trapoïKÎaç TaÙTnç naonç, Kai tróaot Tfjç ènapxiaç ttàaqç Trjç ÏTaXaianvriç. Kai uXaTuvov tòv voûv dirò Tqç ètrapxiaç eiç Tpv 'Pcupaiujv ttâaav paatXeiav Kai èK TaÙTqç pXène pot trdvTa tòv KÓapov TTepaiîiv yévq Kai 'Ivbtîtv ?0vq, rÔT0ouç Kai ZaupopaTaç, rdXXovç Kai ianavoùç Kai Maùpouç, Aipuaç Kai AiOionaç Kai toùç Xoi-

baptizamur in Patrem, et in Filium, et in Spiritum Sanctum. Homo corpus adhuc circumferens cum ferissimis multis luctatur daemonibus, et saepe daemon, qui ferreis vinculis a multis retineri non poterat, ab illo per virtutem Spiritus Sancti in eo exsistentem, verbis precum retentus et domitus est; ac simplex exorcizantis insufflatio invisibili [hosti] ignis efficitur. Magnum igitur a Deo habemus auxiliatorem et protectorem; magnum ecclesiae doctorem, magnum pro nobis propugnatorem. Ne formidemus daemones, neque diabolum; maior est enim, qui propugnator noster est: tantum illi ostia aperiamus; *circumit* enim *quaerens dignos,* et requirens, quemnam muneribus impertiat.

16, 22. Magnum quiddam, et omnipotens in donis, et admirabile 233
Spiritus Sanctus. Cogita, quot nunc hic assidetis, quot animae adsumus. Unicuique convenienter operatur; et medius stans uniuscuiusque compositionem videt; videt et cogitationem et conscientiam, quidque et loquamur et mente agitemus. Magnum quidem est id, quod modo dixi, sed adhuc tenue. Consideres velim, mente ab eo illustratus, quot sint totius huiusce paroeciae christiani, quotque totius provinciae Palaestinae. Rursus protende mentem ab hac provincia in totum Romanorum imperium; et ab hoc aspectum converte in mundum universum: Persarum genera et Indorum nationes, Gothos et Sauromatas, Gallos Hispanosque, Mauros et Afros et Aethiopas et reliquos, quorum nec nomina novimus:

233. MG 33, 948 C.

toùç dKaTtuvogaffTouç f)gîv• noXXà yàp tuiv èOviûv oùb' eiç ùvogaaiav fjpîv fjXGe. BXène poi èKàaTou èâvouç èmaKonouç, npçapuTépouç, btaKÔvouç, povàlovTaç, napQévouç, Kai Xoitoùç XaïKoùç- Kai pXètre tòv péfav npoaTorrnv Kai tûiv xapiapaTtuv napoxov ı ôtojç èv tovtì Tip KÓffptp Tip pèv ¿rfveíav, Tip bè àetnapOevtav, dXXip bè èXcqpoaùvpv, àXXtp bè dKrqpoaùvqv, dXXtp bè ànèXaaiv rrveupÓTuiv dvTiKetpívujv bibwcn. Kai iÏjotop tò tpâiç piô Trjç dKTîvoç npoaPoXrj KaTauydiei Tà navra, oùtuj Kai tò TTveOpa tò "Ayiov cpiuTÍÍei toùç èxovTa*» ôtpOaXpoùç. Ei fdp -nç dpXerrwv pq KaraJioOTai t^ç xàpnoç, prj peptpéaôw Tip TTveûpaTi, dXXà tÇ èauToO dmcrnp.

234 *Baptismi caeremoniae.* — 19 [mystag. 1], 4. 'AXX' ôptuç dKOÙeiç, TtTapèvij Tij x€lP' <i>ç npôç napôvTa tintív /AnoTaaaopai «roi, aaTavà.' BoùXopai Kai tîvoç ëvexev ïcrraaùe npôç buapâç, eitoîv dva-fKaîov fàp. 'Eircibi] to0 tpaivopévou qkôtouç tôtoç ai buapai, ¿kéîvoç bè okôtoç Tuyxdvujv, èv okôtu) ?x£l Kai KpaTOç- toutou X"Plv oupPoXiKÛjç npôç buapâç dnopXéTOVTeç, ÒTOTàaaeaOe Tip okotcivûj èKtivip Kai íocpepib ápxovTi. TÍ oùv ùpiûv èKaoToç èffTÛJç èXeyev; .'AtroTaaaopai coi, aaravâ*, croi Tip TOvnpiù Kai UjpoTÔiTuj Tupdvvip. Oùk èri aou bèboïKa, Xè■fujv, rpv iaxûv KaTtXuae fàp TaÚTqv XpiaTÔç, aïparôç poi Kai aapKÔç Koivuuvnaaç, ïva bià toútuuv KaTap-piaij OavdTip tòv OdvaTov, ôtttuç pi¡ bianavrôç èvoxoç fèviopai bouXeiaç. /AtroTaaaopai aoi', Tip boXepip Kai TravoupfOTotTip ôcpei. ,'AtoTÚaaopaí aoi', ètnfloùXip 6vri Kai irpoanoiriaii cpiXiaç irpdfavn

multi sunt enim populi, quorum ne ipsa quidem nomina ad notitiam nostram devenere. Conspice cuiusque gentis episcopos, presbyteros, diaconos, monachos, virgines, et reliquos laicos; et vide magnum rectorem ac praesidem donorumque largitorem; quomodo in omni mundo illi pudicitiam, isti perpetuam virginitatem, huic misericordiam, alii paupertatis studium, alteri adversantium spirituum effugandi vim attribuit; et quemadmodum lux uno radii coniectu omnia collustrat, sic et Spiritus Sanctus eos, qui oculos habent, illuminat. Nam si *quis caecutiens gratia minime donatur, ne Spiritum ille, sed suam ipsius incredulitatem accuset.

234 19, 4. Verum tibi praecipi audis, ut extensa tamquam ad praesentem manu dicas: .Abrenuntio tibi, satana.* Volo et cuius rei gratia ad occidentem steteritis, edicere; necesse est enim. Quoniam sensibilium tenebrarum locus est occidens, ille vero in tenebris imperium habet, cum ipse sit tenebrae; idcirco ad servandam symboli rationem ad occasum respicientes, tenebroso illi et caliginoso principi abrenuntiatis. Quid igitur stans dixit vestrum unusquisque? .Abrenuntio tibi, satana*, tibi maligno ac dirissimo tyranno. Non amplius, ais, vim tuam formido; hanc enim dissolvit Christus, sanguinis et carnis mecum particeps factus; ut per haec mortem morte aboleret, ut ne perpetuo obnoxius essem servituti. .Abrenuntio tibi*, callido et vaferrimo serpenti. .Abrenuntio tibi*, qui insidiator

234. MG 33, 1068 C.

K&trav napavopiav, kœî èpiroif]<javTi toîç f]geTèpoiç Ttpo'fôvoiç dnoffraaiav. /AnoTaocropai croi, aaTavá', t‹Î› Ttdffqç KaKÎaç briMioupxqj Kai (Juvep-fip.

19 [mystag. 1], 5. Eira èv beuTépa Xéfei pavOàveiç Xéyeiv• 235
,Kai irâcri toîç ^ëpyoïç aou.' 'Epya bè toû aaTavS Ttàcrà ètrnv f] ápapTÍa, fj Kai àtroTâaaeaOai dvayKaîov, ibaei Kai TÚpavvóv tiç dïrocpufujv, irdvTujç Trou Kai Tà toútou ôrrXa dirérpuye. TT&aa oûv KaT* eiboç ápapTÍa èfKaTeiXeKTai toîç toû biapôXou ëpfoiç. TTXqv toûto ïfféi, ôti boa Xéyeiç, pdXicrra kot' èKeivqv tt/v <ppiKWÓ€<rráTr]v ú'jpav, éffpacpá èoTi èv toîç toû 0eoÛ [hpXioiç. 'Eireibàv toîvuv èvavTiov ti ôiairpaTTÔpevoç toûtoiç ?jç, ibç napapdTTiç KpiOpor]. 'AttOTâaffr] toîvuv toîç ëpyoïç toû craTavû, Trdaaiç tpqpï Ttpdieai Kai èvvoiaiç trapà Xryfov ytvopévaiç.

19 [mystag. 1], 6. Efra Xêf€tç- ,Kai ndffij Tri îtopTtrj aÙTOÛ.* 236
TTogTrfi bè biapôXou èari ûeaTpopaviat Kai iîntobpopiai, kuvnyeffia Kai irdoa TOiaÙTq paTaiÔTqç- fjç eùxôpevoç èXeuôepujûflvai ó d'fioç Tip 0€ûj Xé-fet- «'AnôoTpeipov toùç ôcpÛaXpoùç pou toû pù ibeîv paTaiÔTrjTa» [Ps 118, 37]. Mf] TrcpicrrroûbacrTÔç ooi ëffTuj f| GeaTpopavia, évôa tùç doeXfeiaç tûiv pîptuv btpi], üppeai Tteirpafpèvaç Kai Ttáoij daxiMOOÚvi], èKT€0T|Xuapévujv té dvbpûiv èppaveîç ôpxnoeiç, pf|Te f) tûiv èv Kuvqyioiç èauTOÙç ûnpioiç èKbibôvTiDV, ïva TT]v dQXÍav KoXaKtùcrujrJi yarrrèpa- oï, ïva KOiXiav Tporpaîç Oepaneuacudiv, aÙToi faOTpôç dTiOdootuv

es, et omnem simulatione amicitiae iniquitatem peperisti, primisque nostris parentibus defectionem inspirasti. .Abrenuntio tibi, satana', cuiusvis improbitatis et auctori et administro.

19, 5. Deinde in secunda formula doceris ut pronunties: ,Et 235
omnibus operibus tuis.' Opera satanae quodcumque peccatum est, cui abrenuntiare necesse est, quemadmodum, si quis tyrannum aufugit, prorsus arma quoque ipsius abiecit. Omne igitur peccati genus diaboli operibus accensetur. Verumtamen illud te scire oportet, quaecumque illi praesertim formidabili hora dicis, in Dei libris scripto consignata haberi. Quando igitur cumque his quidpiam contrarii admiseris, tamquam foedifragus iudicaberis. Renuntias itaque satanae operibus, omnibus inquam et actionibus et cogitationibus, quae a ratione discedunt.

19, 6. Postea dicis: ,Et omni pompae eius.' Pompa vero diaboli 236
est theatrorum insaniae, equorum cursus in hippodromis, venationes in circo, et reliqua huiuscemodi vanitas, de qua liberari se postulans sanctus Deo dicit: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem.* Ne libi studio et cordi sit theatri insania, ubi conspicias mimorum petulantias, omni contumelia et dedecore abundantes, atque effeminatorum virorum furoris et amentiae plenas saltationes, neque illa eorum, qui in circensibus venationibus sese feris exponunt, ut infelicem alvum demulceant; qui ut ventrem alimentis deliniant, ipsi revera ventris immitium ferarum pabulum fiunt, atque, ut rectius

235. MG 83, 1069 B. 236. MG 33, 1069 C.

dXq0<î>ç Tpocpi] -fívovTai Oripíuiv ïva bè biKaiujç eït oj, ùnèp oîkeîou 0eoû ttîç KOiXiaç, Tqv èauTùùv Zjjurjv KaTà Kptipvujv povojiaxoûat. <t>eÛY€ Kai Tàç ÎTrrrobpopiaç, tô èppavèç Qéapa Kai q/uxàç ¿KrpaxnXíIov. Taina fàp rama noprrri ètra to0 biapôXou.
237 19 [mystag. 1], 9. "Ote oùv tûj (Jaravâ àtroTaTTij, nûaav Tqv irpôç aÙTÒv TtdvTtijç bia0r]Kqv Xùaaç, Tàç naXaiàç irpôç tôv fibqv ffuv0r|Kaç- dvorfCTai ‹joi ó TOtpàbEicroç to0 Oeo0, ôv ècpÙTeuas KaTà dvaToXdç, ô0€v bià tùv napdpaaiv èîôptaroç féyovEv ô fjpéTepoç nponàTuip. Kai toutou aùpfioXov tô crrpa<pf)vai ae dirò buopüjv npôç àvaToXf|v, to0 cpuiTÔç tô ywpiov. Tòte aoi éXéyETO eîtteîv .TTioteúuj eîç tòv ìlaTÉpa, Kai eîç tòv YIóv, Kai eîç tò "Afiov TTvEûpa, Kai eîç ?v pàtmapa peTavoiaç.l
238 20 [mystag. 2], 2. Eù0ùç oùv eîoeXOôvteç, dTtEÒóeaOe tòv XiTujva- Kai to0to flv eìkùjv to0 tòv traXaiòv dvOpamov diroÒÙEoOai aùv Taîç npáíeoiv. 'AirobuOÉvTEç, yupvoì ¡fre, pipoúpEvoi Kai ¿v TOÚTip tòv ètri oraupoû yupvujOévTa XpiOTÓv, Kai tíj fupvÓTr|Ti dnEKÔuodpEvov Tàç dpxàç Kai Tàç èiouaiaç, Kai gETà rrai>ï>n<JÎaç èv Tip fúXqj 0piap[ÍEÚ<JavTa. 'Etteiòù yàp toîç péXeai toîç ûpETÉpoiç èvEcptbXEUOv ai dvTiKEtpevai buvâgEtç, oùk ‹ti cpopEîv ùpîv ëfEffTi tòv naXaiôv ¿keîvov xiT|ûva. Où to0tov raxvTuiç Xeyuj tòv aia0r)TÓv, dXXà tòv naXaiòv dv0punrov, tòv <p0Eipópevov èv faîç èmOupiaiç Tqç dtrâTqç. °Ov gì] EÏr) rtdXtv èvbùoaaOai tF¡ Sitai to0tov dnobuaagévq qnixQ, dXXà Xeyciv KaTà tÎ]v èv Tip "AiapaTi twv çapaTujv to0 XptOToO vùptpqv «'Eiebuadpqv tôv x'Twvd pou, toùç èvbùoopai aÚTÓv;» [Ct 5, 3.]

dicam, pro ventre, quem unum deum noverunt, propriam vitam in praecipitium singularibus certaminibus abiciunt. Fuge etiam equorum curricula, quod prorsus insanum est supinasque animas deicit spectaculum. Haec enim omnia diaboli pompae exsistunt.
237 19, 9. Quando igitur satanae renuntias, omne prorsus cum illo pactum, vetera cum inferno foedera dissolvens, aperitur tibi Dei paradisus, quem ad orientem plantavit, ex quo propter violatum Dei mandatum primus noster parens expulsus est. Et huius rei symbolum est, quod ab occasu ad ortum, qui lucis est regio, te convertisti. Tunc tibi imperatum est, ut diceres: ,Credo in Patrem, et in Filium, et in Spiritum Sanctum, et in unum baptisma paenitentiae.l
238 20,2. Statim igitur ut ingressi estis, tunicam exuistis; quae veteris hominis cum actibus exspoliati imago erat. Exuti, nudi fuistis, in hoc quoque nudatum in cruce Christum imitantes; qui ea nuditate principatus et potestates exspoliavit, deque illis in ligno propalam triumphum egit. Quoniam enim in membris vestris stabulabant adversariae potestates, non licet vobis amplius veterem illam tunicam gestare: non eam dico, quae sensibus percipitur, sed veterem hominem, qui corrumpitur in desideriis erroris. Quem non contingat usquam, ut iterum induat, quae semel exuit anima; dicat vero iuxta eam, quae in Cantico canticorum loquitur, Christi sponsam: *Exui tunicam meam, quomodo induam illami* O rem admirandam l

237. MG 33, 1073 B. 238. MG 33, 1077 A.

"Q Saugaffíou npàygaToç. Tugvoi í^té *èv* òipeai návTwv, Kai oùk
riayúvcaOc. 'AXrjOiîjç yàp piptipa ¿cpépere to0 itpwTOttXáaTOU
Abáp, ôç èv tû) trapabeiaw 'nipvôç *f\v,* Kai oùk riayúveTO.

20 [mystag. 2], 3. Etra àttobu0évTeç, èXaiw itydtpeaOe ènop- 239
KlOTtp dît' (ÏKpUJV TplXLÙV KOputpfjç èwÇ TIÎIV KCÍTUJ, Kai koivwvoî
èyiveaOe Tflç KaXXieXaiou, 'Iqaoû XpiOToi). 'Ekkotovte? yàp èK
tî^ç dypitXaiou, èveKevrpiitoèe dç tt)v KaXXiéXaiov, Kai koivwvoî
èfiv€<J0€ Tf|ç mÔTHTOç Tfjç àXr|0ivf|ç èXaiaç. Tô oùv ènopKiOTÔv
êXaiov ovpPoXov fiv t^ç KOtvwvtaç Tflç TtiÔTr)Toç toû XpiûToO,
tpuyabeu-niptov tuyx«vov travTÔç ixvouç dvTiKtigèvnç èvepfdaç.
"Qairep yàp Tà èptpuaripaTa twv àyiwv Kai f| to0 ôvôpaToç
to0 Oéo0 ènÎKXqaiç, wairep acpobpoTáTn <pXó£, Kaíti Kai èx-
biwKCi baipovaç, oùtw Kai tò èiropKtcrròv to0to èXatov èm-
KXqaei 0eoû Kai euyfi bùvagiv TqXiKaÙTriv XapPdvei, wotc où
pôvov KaÎov Ta ïxvn twv àpapTqgaTwv dttOKaÓaípeiv, dXXà Kai
iràaaç dopaTouç toû novqpoû èxbiwKeiv Tàç buvdpeiç.

20 [mystag. 2], 5. 'Q £évou Kai napabóíou irpâypaTOÇ. Où k 240
dXqOwç dtreOàvopev, oùb' dXqOwç èTâtpnpev, oùb' àXqOwç arau-
pwéèvTeç dvéOTTipev • dXX' èv eÌKÓvi f| piptiatç, èv dXrjOdqt bè f)
GWTnpia. XptOTÔç ôvtwç è<rraupw0n, Kai ôvtwç èTacpr), Kai
dXr|0wç dvéOTiT Kai ttàvra fjpîv TaOTa «xapiarat, ïva Tfj pi-
gliati twv iraGngâTwv aÙToO KOivwvqaavTeç, dXqOdqt tt]v aw-
Tqpíav Ktpbriawptv. 'Q <piXav0pwmaç ÙTttpfiaXXoùariÇ. XpiaTÔç
èbéîaTO ètti twv àpxavTwv aÙToO x€lpwv Kai trobwv fiXouç Kai

Nudi fuistis coram oculis omnium, nec pudore tangebamini. Revera
enim primi parentis Adam imaginem ferebatis, qui in paradiso
nudus erat, nec verecundebatur.

20, 3. Deinde vero sic exuti, exorcizato peruncti estis oleo a 239
summis verticis capillis usque ad infima, et participes facti estis
sincerae oleae, lesu Christi. Excisi enim ex oleastro, insiti estis in
sinceram oleam, et consortes effecti estis pinguedinis verae oleae.
Igitur exorcizatum oleum symbolum erat communicationis pingue-
dinis Christi, quod quidem omne adversariae potestatis vestigium
extemplo fugat. Quemadmodum enim insufflationes sanctorum et
invocatio nominis Dei, flammae instar vehementissimae, daemones
urit et effugat, ita et exorcizatum istud oleum per invocationem
Dei et orationem tantam vim assumit, ut non modo urendo pec-
catorum vestigia depurget, verum etiam omnes invisibiles mali
potestates in fugam agat.

20,5. O novum inauditumque rerum genus! Non sumus vere 240
mortui nec vere sepulti, nec vere crucifixi resurreximus; verum
earum rerum per imaginem imitatio expressa est, at veritate parta
hinc salus. Christus vere crucifixus est, et vere sepultus, et vere
surrexit; et haec omnia nobis per gratiam sunt impertita, ut per
imitationem participes eius perpessionum facti veritate salutem
lucremur. O exuberantem in homines amorem ! Christus inconta-
minatis pedibus ac manibus suis clavos excepit et dolorem pertulit;

289. MG 33, 1080 A. 240. MG 83, 1081 A.

qXfr|<Je- Kai pot dvaXfqTl xai ánovirrí, btà Tfjç toû dXfouç KOivcuviaç xaptZeTai Tqv ctujTnpiav.

241 20 [mystag. 2], 7. "Iva oùv pdûujpev, ôti òcra ó XpiOTÔç ûrtè-peive, bt' ôpâç Kai tt)v fiptTCpav aunqpiav èv dXqGeitjt Kai ol,K èv boKTjcRi TaÛTa TténovOe, Kal fipeîç koivwvoî aÛTOÛ tlùv naôq-jkxtwv ftvôpeûa, nerà Ttdariç èpôa TTaûXoç thç dKptPetaç- «El ■fàp aùpcpuTOi fcfóvapev Tip ópoiiúpaTi toû Oavárou aÛTOÛ, dXXà Kai Tfjç àvaOTâaeujç ètrôpeûa» [R0m 6, 5]. KaXwç bè Kal tò «aûptpuTOt». 'Eireibi) fàp èvraûûa TtecpÛTeuTat fj dpneXoç f| àXnOivii, Kal f|peîç KOtvtuvia toû paTrricrpaTOç toû ûavcfrou aûpcpuToi aÙToO fefóvapev. EiríffTrjOov bè però iroXXf|ç npoa-oxfjç tòv voûv toÎç toû drrooTÔXou Xôfoiç. Oùk ÊÏirev El fàp aûpcpuToi -fefôvapev tûj ûavdTw, dXXà «tûi ópotiópaTi toû Oavd-Tou». AXqOwç fàp èm XpiOTOÛ ÔdvaTOç, dXqOtôç fàp èxwpiiero toû atùpaTOç f) rpuxn ' Kai dXr|0ivf| Tatpf] • èv aivbôvi yàp KaOapd tò dftòv aÛTOÛ aûipa eiXtîTO • Kai rrdvTa dXq0âiç èv aÙTÛJ ouv-épaivev. 'Eiri bè ùptôv OavdTou pèv Kai naOfipÛTUJv bpoitupa, (RuTnp.iaç bè oùx bpoiujpa, dXXà dXf|0eta.

242 *Confirmationis symbola.* 21 [mystag. 3], 2. 'EXaicu fàp f| pùpw owpaTiKÛj XpiffTÔç un' dvGpibrnjuv oùk èxploOri, dXX' ó TTa-rfip aÙTÒv ZuiTÔpa npoxeipiffâpevoç toû iravTÔç KÔapou, TTveupart <xP'ffev 'Ayiip, <i>ç TTÉTpoç <pqa(v «'IqaoOv tòv dnò NaiapèT, ôv ?xPl<Jev *b* HveupaTi 'Afitu» [Act 10, 38] ' Kai b Aapib ó rrpo<pf|Tnç èpôa Xèfwv «'O Opôvoç *aov,* ó Geôç, eiç tòv aiwva toû aiwvoç- pdpboç eù0ÙTrjTOç f[pdpboç tôç paat-

et mihi, doloris et laboris inexperto, per suorum dolorum communicationem salutem gratificatur.

241 20, 7. Ut igitur discamus, Christum, quaecumque pertulit, haec propter nos et nostram salutem vere et non opinione tantum sustinuisse, nos quoque passionum eius participes effici, Paulus summa diligentia et sedulitate clamabat: *Si enim insiticii illi facti sumus similitudine mortis eius, nimirum et resurrectionis* participes *erimus.* Pulchre illud, *insiticii.* Quoniam enim hic plantata est vitis vera, nos quoque communicatione baptismi mortis insiticii illi facti sumus. Adverte vero multa cum attentione animum apostoli verbis; non enim dixit: Si insiticii illi facti sumus morte, sed: *similitudine mortis.* Vere enim mors apud Christum; vere quippe anima a corpore separata est; vera quoque sepultura; nam in sindone munda sanctum eius corpus involutum est; vereque omnia in ipso contigerunt. At in vobis mortis quidem est et passionum similitudo, salutis veru non similitudo, sed veritas.

242 21, 2. Oleo enim sive unguento corporali Christus ab hominibus unctus non est, sed Pater eum totius mundi Servatorem praestituens, Spiritu Sancto unxit, sicut Petrus ait: *lesum a Nazareth, quem unxit Deus Spiritu Sancto;* et propheta David clamabat dicens: *Thronus tuus, Deus, in saeculum saeculi; virga rectitudinis*

241. MG 38, 1084 A. 242. MG 33, 1089 A.

keiaç *gov.* 'Hyairnaa? òiKaiooùvqv Kai èpioqcaç dbiKÍav bià toOto <-XP'a¿ <Je ò Oeôç, b Oeôç oou Ékaiov àYakktàffEwç trapa toùç peTÔxouç oou» (ps 44, 7 sq]. Kai lïitmep ô Xpitrrôç àkqOwç èœraupoOTO, Kai èOarrrETo, Kai éyeípETO• ù/ieîç bè kotò tò pármcrpa, èv ópouíipaTi, Kai tfvtJTaupwOfivai, Kai tTuvTacpqvai, Kai <TvvavaOTf|vai aÙTtp KaTaStoOoOe• outw Kai ètri toû xpid-paToç. 'Ekêîvoç èkaiuj voqTw œfaXXiàoEwç èxpiETO, toOt' ectti TTvEupan 'Ayiw, àyaXXià<iEajç Kakoupévw èkaiui, btà tò aÏTiov aÙTÔ tîiç nveupaTiKfîç TU'fx«vetv dfaXXià<«ujç• ùpeîç bè pûpip ¿XpiaOriTE, koivwvoì Kai péToyot toO XpiOToO -fevôpevoi.

21 [mystag. 3], 4. Kai npwTov èxpica0E tò pÉTUJTtov• ïva 243
dTraXXaffiTe Tf]ç aiffxûvnç, fjv ó rrpwTOç napapaTriç dvOpwrroç navTaxoO Trepiécpepí, Kai ïva dvaKíKaXuppévtp npoaáinuj tòv bóíav Kupíou KaTO7vrpiír|<J0€. Eira èrti tò dna- iva rrpodká-[ír|T€ tú ¿KouffTiKá twv 0eíwv, puoTTipíwv diTa, rtEpl <î)v 'Haaîaç èÀefe- «Kai 7rpooé0r|Ké pot Kùpioç ¿tíov toO ókoùeiv» [is 50, 4]- Kai ó Kùpioç 'Iqffoûç èv EÙayfeXioiç• «'O èxwv diTa òkoùeiv, ókouétw» [Mi 11, 15]. Etra èrti ti^v òatppqaiw ônwç toO 0eìou àvTiXapPavópevoi pùpou, Xép]TE' «XpiOToO eùwbia èctpèv Tip 0ew èv toîç owiopévoiç» [2 Cor 2,15]. Metò TaOTa èrti tò <rrf|0n• ïva èvbucràpevoi tòv OwpaKa Tf)ç biKaiooùvqç, OTfjTE npôç Tàç pE0oÔEiaç toO biapókou. "QanEp yàp ó Xpurrôç gETà tò párrriaga Kai rqv toO 'Ayiou TTvEÙpaTOç ém<poÍTT|CFiv èÌEkOibv KaTrjywvi-ffaTO tòv dvTiKEipEvov, oOtw Kai ûpEîç petó tò ÌEpòv pàrmopa

virga regni tui. Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem : propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exsultationis ultra consortes tuos. Ac quemadmodum Christus vere crucifixus est, et sepultus, et resurrexit; vobis autem in baptismate, per quamdam similitudinem, una cum ipso crucifigi, et sepeliri, et resurgere divina dignatione conceditur; ita et de chrismate contingit. Ille intellegibili exsultationis oleo perunctus est, id est Spiritu Sancto, qui exsultationis oleum idcirco appellatur, quod ipse spiritualis exsultationis auctor exsistat; vos vero unguento uncti estis, Christi participes et consortes effecti.

21,4. Ac primum in fronte peruncti estis: ut ab ea verecundia 243
liberaremini, quam primus homo transgressor ubique circumferebat, titque retecta facie gloriam Domini tamquam in speculo contemplaremini. Deinde in auribus: ut aures acciperetis divinorum mysteriorum audientes, de quibus Isaias dicebat: *Et addidit mihi Dominus auriculam ad audiendum;* Dominusque lesus in evangeliis: *Qui habet aures ad audiendum, audiat.* Postea ad nares: ut divinum amplectentes unguentum diceretis: *Christi bonus odor iumus Deo in iis, qui salvi fiunt.* Tum vero et pectus peruncti | -tis: ut induentes thoracem iustitiae, staretis adversus insidias diaboli. Nam velut Christus post baptismum et Sancti Spiritus in se adventum egressus debellavit adversarium, ita et vos post

243. MG 33, 1091 A.

Kai tò puffTiKÒv xP'aPa. èvbebupévoi Tqv ttavoirXiav roO Afiou TTveùpaToç, Ï<naa0e itpôç tòv dvTiKeipèvqv búvaptv, Kai TavTqv KaTayiuviieciOe XèfovTeç· «TTóvra iox^i» èv tui èvbuvapoOvTl pe Xptarip» [Phil 4, 13).

244 *Eucharistiae effectus.* — 22 [mystag. 4], 8. Aià toûto Kai Ò ZoXopwv TaÙTqv aivrnôpevoç tòv X"Plv› èv Tip 'EKKXqataoTfj Xeyer «Aeûpo, cpaye èv eùtppooùvi] tòv ápTov aov» [Eccle *J,* 7] (tòv -rrveupaTiKÒv dpTov. «Aeûpo», KaXeî tòv awTppiov xai paxapioTroiòv KXqdiv), «Kai Tríe tòv oìvóv ffou èv Kapbia àfaGf)» [ib.] (tòv irveupaTiKÒv oìvov), «Kai éXaiov ùirèp KecpaXôç aou èKxeiaOw» [Eccle 9, 8] (ôp^ç aÙTÒv Kai tò puutikòv aìvirró-pevov xpî<7pa;)> «Kai bià iravTÔç cotuj trou Tà ipàna XeuKÓ, ôti eùbÓKriae Kùptoç tò noiòpaTÓ aou» [ib.]. TTpiv yàp -rrpoa-èX0nç tt| X"PlTl› «paTatoniç paraioTÒTiuv» [Eccle 1, 2] òv t« ironipaTO aou. 'Anobuaàpevov bè Tà ttaXaià IpÓTta, Kai èvbuaà-pevov tò TrveupaTiKiùç XeuKÓ, XPÒ Xeux«ipoveîv bianavrôç. Où iràvTwç toOto Xéyopev, ôti ffe bei XeuKà ípáTia irpoPepXò<70ai dei • dXXà Tà ôvrtuç XeuKà Kai Xapnpà (koì irveupaTiKa), dvay-Kaìóv èan TrepipepXòaSai, ïva Xé-pjç KaTà tòv parápiov 'Haaiav • «'AyaXXiaaOtu ò U"JX'Ì Pou èiri Tip Kupiip· èvébuae yáp pe ípánov awTTipiou, Kai xniîiva eùcppoaôvqç irepiéOr|Ké poi» [is 61. 10).

S. BAS1L1US, ca 330—379.

Homiliae in Hexaemeron.

245 *Deus sua providentia nos regit.* — Hom. 7, n. 5. 'Hkouiw èjà) tûv TOpaXiwv tivôç, ôti ò 0aXàaaioç èxîvoç, tò piKpòv

sacrum baptisma et mysticum unguentum, induti totam Sancti Spiritus armaturam, adversus oppositam potestatem consistitis, eamque de bellatis aientes: *Omnia possum in eo, qui me corroborat, Christo.*

244 22, 8. Idcirco et Salomon eam gratiam in Ecclesiaste significans ait: *Veni, comede in laetitia panem tuum* (spiritualem panem. *Veni* vocat nimirum salutari et quae beatos facit vocatione), *et bibe vinum tuum in corde bono* (vinum spirituale), *et oleum super caput tuum effundatur* (viden', quemadmodum etiam mysticum chrisma designet ?), *et omni tempore sint tua vestimenta candida, quia Deo accepta sunt opera tua.* Prius enim quam ad gratiam accederes, *vanitas vtmitatum* erant opera tua. Postquam vero exuisti vetera vestimenta, et ea quae sunt spiritualiter candida induisti, sempei te candidis vestitum esse oportet. Non hoc dicimus, quod vestibus albis te semper indui necesse sit; sed quae vere alba sunt et splendida (et spiritualia), his te indutum oportet, ut iuxta beatum Isaiam dicas: *Exsultet anima mea in Domino; induit enim me vestimento salutaris et tunicam laetitiae circumposuit mihi.*

245 7, 5. Audivi a quodam • maritimo, echinum marinum, parvum prorsus efaspemabile animal, saepenumero tranquillitatis et tem-

244. MG 33, 1103 A. 245. MG 29, 160 A.

rtavTtXwç Kai €ÙKaTa<ppóvr|Tov Miov, bibdaxaXoç ttoXXdKiç ya-Xqvqç Kai kXùôujvoç toïç ttXéouat fiverai. "Oç ÔTav npoîbi^ Tapax?)v dvégwv, ipqtpîbd Ttva ùneXOùjv -fewaiav, èir' aÙTflç, lûtnrep èn' dfKÛpaç ftepaiujç aaXeùet, KaTtxôgtvoç tîù fldpei rtpôç tò gf] ptjtbitwç toîç KÚgaatv úrrocrúpídOai. ToOto ôrav ïbuxnv oí vauTiKOÌ tò aqgeîov, îaaai t?jv npoaboKuigévqv ¡haíav KÎvqoiv tûiv dvégtuv. Oùbelç darpoXô'fûç, oùbelç XaXbaîoç Taîç èm-ToXaîç tcùv dtTTpujv Tàç tûiv dépaiv Tapaxàç TeKgaipôgevoç, TaOra tòv ¿x'vov ¿bíbaíev, dXX' ô ÔaXdaoqç Kai dvégtuv Kvptoç Kai Tip giKpâ) Zùjtp Tflç gefdXriç èauTOÛ aotpiaç ¿vap-fèç ïxvoç ¿véOrçKtv. Oùbèv dtrpovôqTOV, oûbèv i'|p€Xqgévov itapà 0€OÛ. TTdvTa dKOTTéúei ó dKoigqTOÇ ôcpQaXgôç. TTâat ndpetrnv, ¿k-noptëujv èKacTTip TÍ)v aujTHpiav. Ei ¿x*vov è£ui TflÇ êauTOÛ ètn-ffKOtrffc ó 0ÊÔç oùk d<pf|K€, tò aà oùk èmaKorreî;

Homiliae in Psalmos.

Psalmorum excellentia. — Hom. in Ps 1, n. 2. YaXgôç 246
batgóvwv cptrfabeuTTipiov, tt)ç tûiv dneXiuv poqGdaç ¿traTurpí• finXov ¿v cpôpotç WKTipivoîç, dvdnauatç kôttujv fjgiptvuiv, vqrrioiç datpáXeia, dKgálouaiv ¿fKaXXdrmoga, trpeapuTépoiç napniopia, Tvvatfl KÔogoç dpgobidjTaTOÇ. Tàç èpqgiaç oíkíZh, Tàç dyopàç mixppovfcei. EicKrfogévoiç (JToixeiajaiç, npoKOirróvraiv aôîqatç, TeXtiougévuiv ffrripTfga, ¿KKXr|<riaç tpujvr)- oûtoç Tàç êopTàç tpaibpùva, oûtoç tî|v KaTà Oeôv Xùnriv brigioupftî.

Paulatim fit progressus. — In Ps 1, 4. ¿otpwç oûv Kai 247
/vtéxvwç TTpoadfujv f)gâç eiç dpeTiiv [p rpatpi'i], TT]V dvaxd)pn<nv

pestati» navigatoribus monitorem fieri. Qui cum ventorum praesenserit commotionem, validum aliquem calculum subit, et in ipso tamquam in ancora firmiter fluctuat, eiusque pondere detinetur, ne (acile a fluctibus abstrahatur. Hoc signum ubi viderint nautici, violentam ventorum agitationem imminere sciunt. Astrologus nullus, nullus Chaldaeus, ex astrorum ortu aëris turbationes coniectans, r.thaec echinum docuit, sed maris et ventorum Dominus vel parvo animali evidens et apertum magnae suae sapientiae vestigium impressit. Improvidum nihil, nihil a Deo fuit neglectum. Speculatur omnia oculus ille insopitus. Omnibus adest, unicuique salutis consequendae facultatem largiens. Deus si echinum a sua providentia non excludit, rebus tuis non prospicit?

1, 2. Daemones psalmus fugat, accersit angelorum patrocinium; 246
ministrat arma contra nocturnos timores, diurnorum laborum est uquies, infantium securitas, ornamentum iuvenum, senum consolatio, convenientissimum mulierum decus. Frequentat solitudines, lorum emendat. Psalmus incipientibus initium est, incrementum proficientibus, perfectis firmamentum; vox est ecclesiae; laetificat dies festos; eam, quae secundum Deum est, tristitiam creat.

1,4. Itaque cum ad virtutem (Scriptura] nos induceret, sapienter 247
«i- scite vitiorum fugam bonorum initium fecit. Etenim si statim

246. MG 29, 212 D. 247. MG 29, 217 C.

Tf|ç KaKiaç ápxñv tTtoiriffaTO twv KaXwv. Eí fàp eù0ùç itpo-épaXé ooi Tá TéXeia, àmijKvqaaç áv ttpôç tí)v éTXtip>la,v' v*'v bè toîç eùXqTtroTépotç *ae upooeQííei,* ïva KaTaToXpnaqç twv è<pe£fiç. KX.ip.ciKi 'fàp HpooeoiKtvai cpainv dv ^w^fe tt|ç tùtJfjkiuç tôv dOKHOiv KXipaKi èKcivri, qv dbé ttote ó paKÙpioç 'laKiiip, fiç tô pèv f|V Trpóofeiá T€ Kai xaMa^nXa, Tà bè ùttèp aÙTÔv f)bq tôv oùpavôv liveTciveTO. "Qote beî toùç eioayopévouç irpôç tôv kœt' àpeTÙv piov toîç TtpwTOiç fiaQpoîç ètttpàXXeiv tô Ifcvoç, KdKtîOev ¿ti twv ètpe£fiç ètnpaivetv, ëwç dv Ttpôç tô ètpiKTÔv (jipoç tîj àvOpwmvij (pôoei bid ttîç kut' ôXifov irpoKOirriç àvafiwoiv,

248 *Attentio ad providentiam Dei.* — In Ps 32, 8. Ekótoi tòv ùtpnXòv 0eatf|v, OKÓirei tòv dvwOev èfKaTaKÙtrrovTa toîç dvOpw-irivoiç irptrfgaaiv. "Gnou nep dv pabiirjç, ô ti irep 'dv èvepfijç, Kdv èv OKÔTti, Kdv èv fipèpa, èmOKOTToûvTa ëxetç tôv to0 GtoÛ ócpQaXpóv. «'EJ èToipou KaTotKqTripioi) aÙToO» [Ps 32, 14). Où trùXai dvoifOVTai, où TrapairtTcíopaTa ouvâfovTai, èrotpóv èatr eiç 0èav tô KaTotKt]Tf|ptov to0 GeoO. TTdvTaç ètpopâ toùç uloty twv dv0pwKwv. Oùbè eîç biatpctiyei aÙToO tqv 0éav • où okôtoÇ où toîxoi irapaKaXùnrovTtç, oùbèv èpiróbióv èoTiv ôcpOaXpot GeoO. "Oç ft toooûtov duexet to0 pii xa0èKaaTov ètpopÇv, 6l Kai tôç Kapbiaç èq>opg, dç aÙTÔç ënXaoev dveu Ttjç irpôç T Xtîpov èmpijiaç. 'AttXf|v aÙTrjv éitXaae Ka0' êauTÎ|v eÌKÓva (iti iouoav TÎ]v Kapbiav ô biipioupfôç twv dv0pwirwv Geôç • íjffrepa bè aÙTfjv Tfj Ttpôç tò nd0ti TÙÇ aapKÔç ènmXoKfl iroiKÌXi| ètroinoapev Kai TravTobatniv ôptîç ttjv Kapbiav, to 0eotiW

ea, quae sunt perfecta, tibi proposuisset, ad ea tentanda fuis»! cunctantior; nunc vero ad ea, quae captu faciliora sunt, te astui facit, ut ea quae sequuntur aggrediate. Ego quidem pietatis ex# citationem scalae consimilem esse crediderim, videlicet scalae ili quam beatus lacob olim vidit, cuius quidem pars terram tangebat eratque humi depressa, pars vero altera ultra ipsum caelum p<i rigebatur. Quare necesse est, ut ii, qui sunt ad virtutem instituenti primis gradibus admoveant vestigium, indeque ad sequentes gradu semper progressi, tandem paulatim progrediendo, ad altitudine! humanae naturae non imparem perveniant.

248 32, 8. Considera altum spectatorem, considera intuentem rt humanas desuper. Quocumque tandem perrexeris, quidquid egeri sive in tenebris, sive in die, prospicientem Dei oculum hub# *Ex praeparato habitaculo suo.* Non aperiuntur portae, non <:o| trahuntur vela, expeditum est habitaculum Dei ad videndin Omnes hominum filios adspicit. Ne unus quidem fugit ipsius ra spectum ; non tenebrae, non parietes occultant, nihil Dei oculis (impedimento. Qui tantum abest, ut unumquemque non inspic u ut etiam corda introspiciat, quae ipsa sine ulla vitii admixlmi finxit. Deus hominum conditor cor simplex finxit, adeo ut imagine secundum se servaret; postea vero, immixtis carnis affectionibi

248. MG 29. 344 A.

kiitûç Kat àtrXoûv Kaì povÓTportov btatpOeipavTtç. 'End oOv mpòiwv è<JTi briP'oupTÔç, btà toOto Kaì cruvirjcri iràvTa tù epfa tyiiùv. "Epfa bè Xèyopev Kaì toùç Xôyouç Kaì tùç èvvoiaç, Kaì Küaav àîtaiairXiîiç t?]V toO àvGpwnou KÍvr|<Jiv. noia yàp bta-Oitfet Kaì tîvi irpoGéaet, nÔTepov eiç dvOpdnniiv dpéffKciav, f| eiç intoupfiav twv bebopévwv fipîv npoffTafpdTwv napà GeoO, pôvoç olbev *ó* auvieiç ndvTa Tà èpya fipwv.

Timor bonus et timor malus. — In Ps 33, 8. Où trâç tpôpoç 249
ilfltOÔV ècTTl Kai OWTTIPIOV, dXX' €<TTl tiç Kai èxôpôç <P00OÇ, ôv <tTOÏxiTat ô npocpr|Tr]ç évfevéoOai aÙTOÛ Tfj ipuxfl, Xéfwv • Aitò tpófiou ¿x®P°° éíeXoO Tqv ipuxnv pou» [Ps 63, 2]. 'ExOpbç ■tàp tpôpoç ó GaváTou fjpîv beiXiav èpnoiwv,. b trpoawnwv inrtpoxàç KaTatrrriaffetv i)MâÇ dvaneiOwv. TTwç fàp ô TaûTa «popoùpevoç bvvf]<rerai èv Kaipip papTupiou péxpt OavdTou ttpôç u|v ápapTÍav dvTiKaTaarfivai, Kai dnoboOvai tw Kupitp t?)v ô«petXr)v, tw ùnèp npwv dnoGavóvn Kaì èfepOévTt; Kaì ó ùnò Imipóvwv eÙTTTÔriToç. tòv èxQpòv ?x€1 «pófìov èv êauTip. Kaì AXwç, b toioOtoç cpôpoç dmœriaç èotKev *èffowv* eîvat ndQoç. (hibeiç ïàp ïnOTeùwv ioxupbv aÙTw irapeîvat tôv ftoqOôv (po-lli iTai ànô tivoç twv ènixeipoùvTwv aÙTÔv èitrapaaoeiv. 4>ôpoç b> b owTTiptoç, Kai tpôpoç dytaopoO ttoiqTiKÔç, cpôpoç b kot' iitiTnbeufftv Kaì oùxì kotù ndèoç èffivôpevoç Tr¡ tpuxÔ> toîôç Ioti poóXet btti'p'iowpai; "Otüv péXXrçç ètri Tiva bpptjiv ápapTÍav, fvvóqffóv pot èKeîvo tô cppiKTÔv Kai dvûnotffTOV toO XpiOToO

kl varium ac valde multiplex effecimus nos, divinam illius speciem ri simplicitatem candoremque corrumpentes. Quamobrem cum i ordium sit opifex, propterea etiam omnia nostra opera intellegit. l 'pera autem dicimus et verba et cogitationes, et generatim omnem hominis motum. Nam quo animo, quo proposito agamus, utrum in placeamus hominibus, an ut datis a Deo praeceptis obsequamur, mlus novit, qui nostra omnia opera intellegit.
I .'13, 8. Non enim quivis timor bonus est aut salutaris, immo est 249
ruam quidam hostilis timor, quem deprecatur propheta, ne ipsius nonnae accedat, dicens: *A timore inimico eripe animam meam.* Inimicus enim timor est, qui nobis parit mortis metum, nobisque, in personarum dignitates formidemus, suadet. Quomodo enim qui l dhaec metuit, poterit tempore martyrii ad mortem usque peccato p '.istere, ac Domino, qui pro nobis mortuus est et resurrexit, debitum t",solvere? Et qui a daemonibus facile perterretur, in seipso inimicum timorem habet. Et uno verbo, huiusmodi timor perturbatio quae-lino ex incredulitate prognata videtur esse. Nemo enim, qui sibi il lesse credit fortem auxiliatorem, timet aliquem eorum, qui ipsum lonturbare conantur. Timor autem qui salutaris est, et timor qui lonfert sanctitatem, timor qui de industria et non secundum affec-tionem animo accidit, vis exponam, qualis sit? Ad aliquod peccatum ! Impelli te cum videris, horrendum illud et intolerabile Christi tri-

249. MG 29, 369 C.

òiKacrnipiov, èv ‹l) npoKaOéZxrai pèv ètri Gpôvou tivôç ùipqXoO Kai ètrrippévou Ò Kpttôç, TtapéaTqxe bè irâaa ò ktîoiç ôiroTpègouaa tòv èmcpaviiav aÙToO tòv èvbofov trapáfe<T0at bè géXXogev Ka0' èva eiç èféraaiv twv peptutgévujv ÒP'V. Eira Tqj iroXXà novripà tottoitikôti k«tù tòv piov cpopepoi nveç Kai kotqtptîç irapiaiavTai dne^o>> ™P pXértovreç, irOp dvatrvéovTeç, bià tòv THKpiav xflç ttpoaipéaewç, vuktí èoïKÔreç tò npóaujTta, bià tò KaTT|tpèç Kai ptaàvôpujTtov. Eira pdpatìpov pa0ú, Kai cjkôtoç ábieíóbeuTOv, Kai nOp àXagnéç • èv Tip (Jkótéi tòv pèv KauffTtKÒv búvagtv èx°v, tò bè (pèrroç dtprçpqgévov. Eît o ‹tk‹juXòkiuv yévoç iopôXov Kai (TapKoqHFfov, ànXqaTutç èaQiov, Kai gqbénoTe Koptvvvgevov, d<popr|Touç ôbùvaç ègnotoOv Trj xaTaPpujaei. Eît o tt]v iraauiv xn^wTatiiv KÓXaatv, tòv òveiòiagòv èKeîvov Kai tòv aiaxûvr|v tòv aiiuviov. Taùia cpopoO, Kai toùtuj Tip tpóPqt itatbeuôgevoç, dovei xa^ivài tivi àvdKOTtrt tòv «puxòv dirò tò? npôç tò cpaOXa èmôugiaç.

250 *Finis humanae vitae.* — In Ps 48, 1. 'EtpavTáaOqaav pèv Tiveç Kai tûiv ?£uj irepi to0 àvGpumeiou téXouç, Kai btatpôpaiç ÔvèxOqaav eiç tòv rapì to0 TéXouç évvoiav. OÍ pèv xàp dnecpÔvavTO TéXoç eîvai tòv èmaTÒpnv, oí bè tòv ttpaxnKÒv èvépfeiav dXXot tò btatpôpwç xPÒa6ai Tip pitp Kai tôj awpaTr ol bè poCKripaTwbeiç òòovòv drretpqvavTO elvat tò TéXoç. 'Hpìv b< TeXoç, ou èveKtv irávTa TTpàrropev, Kai npôç ô ènerfópeOa, ò paKapia biafujyò èv tuj péXXovTi aiujvt. Autt) bè ffupnXripoOTai

bunal, quaeso, cogita, in quo praesidet quidem iudex in alto quodam et sublimi throno, omnis vero creatura ob gloriosum eiu» conspectum contremiscens adstat; immo vero futurum est, ut singuli adducamur, eorum quae in vita egerimus examen subituri. Deinde ei, qui multa mala per vitam perpetraverit, horribiles quidam ac morosi angeli assident, ignem ex oculis emittentes, ignem spirantes, propter animi acerbitatem, nocti vultu similes, ob faciei tetricitatem et hominum odium. Postea animo tibi fingas barathrum profundum, tenebras impenetrabiles, ignem splendoris expertem, vim quidem urendi in tenebris habentem, sed luce destitutum; subinde vermium quoddam genus venenatum ac carnivorum, edens insati.i biliter, nec umquam exsatiatum, intolerabiles dolores morsibus inducens; postremo supplicium omnium gravissimum, probrum illud et dedecus sempiternum. Haec time, et hoc timore eruditus, quasi freno quodam a pravis concupiscentiis tuam cohibe animam.

250 48, 1. Nonnulli ex iis etiam, qui externi sunt, de humano fine sibi aliquid animo finxerunt ac in varias de fine sententias abiere. Alii enim finem scientiam esse statuerunt, alii practicam operationem, alii diversum vitae vel corporis usum; alii, beluini cum essent, voluptatem finem esse affirmarunt. Nobis finis, cuius gratia omnia peragimus, et ad quem festinamus, beatum illud est vitae institutum in futuro saeculo. Hoc autem completur tum, cum a

250. MG 29, 482 A.

èv Tip paatXeùeaOat urtò to0 ©eoO. Toùtou fàp oùbè péxptç ètnvoiaç péXnóv ti èieupeOeir) Tq XoyiKij «pùaet.

Commentarius in Isaiam.

Dona Spiritus Sancti. — Prooemium, 2. 'Hgàç bè eûxeoOat Xpi) Xafteîv tò Tflç aotpiaç Kai tò Tf]ç fvtjùaeiuç Kai tò Tqç bibaaKOtXtaç x®P1(iMa› ware navra òpoO auvbpagóvra Tib #1TC-poviKUJ f)pû>v èvTunwaat tòv nàaqç rflç npo<pr|T€uopévr|ç àXq-0etaç pôptpujaiv. Tan bè to0 pèv Xôfou Tf|ç yvôjaeujç xptia npôç tò Oeujpeîv to0 TîveùpaTOÇ rà dtró^nTa, to0 bè Xôfou Tf|ç aotpiaç npôç tò KaTaOKtuáoai Kai éíepfáaaaOat rà auv-earpagpèvujç èv ppaxuXoytaiç èxbebopéva • ïbtov fàp Tfjç aocpiaç tò èicrdvav Xôyouç. «’Eiéreiva fàp, «priai, Xôfouç, Kai où ttpoa-tixeti» [Prv 1, 24]. Trarrà tò tî]ç bibadKaXiaç xâpiapa eiç oìko-bopqv TÚJV dKOuôvTwv. 251

Puritas animae. — 3. TTâai pèv fàp napeart rô"Aftov TTveûpa dXXà toîç pèv KaOapeùouai tûiv naêwv tîjv ibiav èpcpaivet bù-vaptw toîç bè tò rifepoviKÔv aufKtxupévov <xoufflv ^itô Tlî,v tî]ç àpapTiaç aniXwv, oÙKéri. Aeî bè npôç Tfl Ka6apôrr|Ti Kal tò òpaXòv t^ç eùaraèoOç Karaordaearç èmbeiKwaOai. Où fàp ó dvujpàXujç exujv nepl aujcppoaùvqv KaOapôç, dXX’ b tò «ppóvqga tî]ç aapKÔç ûnoTÛiaç Tip nveùpari. "Qanep fàp al tûiv npoatù-niuv èpcpàaetç oùk èv naaatç raîç üXaiç yifvovTai, dXXà èv Taîç XetÔTT]Td Tiva Kal btatpdveiav KtKTiipévaiç, oütujç oùk èv naaatç Taîç tpvxaîç f] to0 TTveùpaToç èvépfeia, dXX’ èv Taîç prjbèv okoXiôv 252

Deo regimur. Nam hoc fine ne excogitari quidem quidquam praestantius possit a rationali natura.

Prooem., 2. Nobis vero precandum, ut accipiamus sapientiae ac scientiae neque non doctrinae donum, ut omnia simul concurrentia formam omnis veritatis, quae prophetia continetur, in principali animi nostri parte imprimant. Opus est autem sermone scientiae ad contemplanda Spiritus arcana, sermone vero sapientiae ad apparanda et excolenda ea, quae contorte ac paucis sunt prolata; siquidem sapientiae proprium est producere sermonem. Ait enim: *Produxi sermones, et non attendistis.* Praeterea doctrinae donum pertinet ad aedificationem audientium. 251

3. Omnibus quidem adest Spiritus Sanctus; sed iis, qui puri sunt affectibus, peculiarem exhibet virtutem; at vero iis, quorum mens peccati sordibus perturbatur, minime. Oportet autem, praeter puritatem, constantis animi aequabilitatem exhibere. Neque enim qui inaequalis est animi circa castitatem, purus est, sed qui camis petulantiam subiecit spiritui. Quemadmodum enim vultuum imagines non in qualibet materia redduntur, sed in his dumtaxat, quae laevorem ac perluciditatem quamdam obtinent, ita non in quibuslibet mentibus operatio Spiritus, sed in iis, quae nihil habent obli- 252

251. MG 80, 121 A. 252. MG 30, 121 C.

èxoùaatç, pqbè jrparfaXtùjbeç. 'H x'wv Xapitpà, dXX' éîkôvuç TlîtV èTKUTTrÔVTUJV OÙ beÍKVVCH, Ò1ÓTI Tp«X6Îà èOTlV ¿K ttennÔTUJV àtppwv aufKeipèvr]. Tò fáXa XeuKÓv, àXX' où irapabéxcTat t«ç eÎKÔvaç, biòri Kaì aÙTip piKpai nvéç dai TtoptpôXu'feç. "Ybari bi Kaì pèXavi poptpr) èptpaiverat bià XeiÓTqta. Oùtujç dp.a tô dvdipaXov to0 piou trpôç ÙTroboxôv Qtiaç èvepydaç àvetnTribetov. “Orav oùv qmxn, naorç dcxpaei dptTflç êauTfjv émboOaa, T«ji cFcpobpûj trepì éeôv tpiXrpip birivtKwç pivripiiqv 0eoO èvwmjuOeîtwv aÙTrj biaaáiír], Kai toûtcij Tip Tpómp oíovei tvoiKOv aún] tòv 0eòv dvai KaTaaKtudaq, ùk t^ç irpôç tòv 0eòv fftpobpoTÛniç èvaTeviaewç, Kaì to0 d^rjTou tpiXTpou Oeocpopoupévp, d£ia to0 kotò t?|v npocpiiTiiav xapitfpaTOç yiverai, btbôvTOç 0dav bóvapiv to0 0eoO, Kaì toùç ôipôaXpoùç tî]ç ipuxnç biavoi-fovroç eiç KaTavôrçaiv <Itv povXtTai Oeapdnuv.

253 *Cibus animae.* — C. 1, n. 31. "Qattep yàp bitrXoûç ô dvQpwiroç, ¿K ipuxflç auveaTÙiç Kai adupaToç, outuj Kai ai Tpocpai bmXaî, KaTáXXqXoi Tr¡ êKatépou cnjaïdaei Ttrfxàvouoat, eÙTOvtiiupov npôç Tàç oÎKeiaç évepfdaç dtroTtXoOai tò Tpeipópevov. "Qantp •fàp èv toîç •fup.vattTiKOÎç ai dOX^Tixai Tpocpai peTà tôùv KaraX-XrjXujv fvpvaaiujv toîç au'jpaai npoaa-fôpevat, ôaov KaTaxpaToûvTai inrô rnç Ttîtv Tpecpopévaiv buvdpeujç, toooûtov tiç tiidîiav peiiova tô aúpa èSaipovat, Kai trpoaôfiKq aÛTOÛ ftvôptvai bià to0 tiç tt)v toi) adjpaToç dvaXapfîâveaOai aùaTacnv• ovtiu koî èv tí) tî]ç eùaepdaç deamati tù tî]ç moTeujç bôfpaTa xai

quum, nihil obtortum. Candida quidem nix, verum imagines intuendum non repraesentat, propterea quod inaequalis est, e con creta spuma constans. Lac album, at non recipit imagines, eo quod et ipsi exiguae quaepiam insint bullulae. Contra, in aqua, licet nigra, relucet forma ob laevorem. Ita videlicet vitae inaequalitas nequaquam idonea est ad suscipiendam divinam operationem. Ergo cum anima, omni virtutis studio dedita, ex vehementi in Deum amore perpetuo Dei memoriam sibi impressam servat, atque hoc modo Deum velut in seipsa inhabitantem reddit, ex vehementissima in Deum intentione et arcano amore, numine afflata, digna prophetiae dono evadit, Deo divinam virtutem impertiente animique oculos aperiente ad intellegendas quas velit speculationes.

253 1, 31. Quemadmodum enim duplex est homo, constans anima et corpore, ita et duplices sunt cibi, qui cum sint utriusque substantiae alendae accommodi, id quod his enutritur, ad propria sua opera exserenda validius fortiusque efficiunt. Quemadmodum enim in exercitationibus gymnasticis athleticus victus inter idonea exercitia corporibus subministratus, quanto magis subigitur, tanto corpus ad praestantiorem ac vegetiorem evehit habitudinem, eique fit accessio, propterea quod in corporis substantiam transeat; ita et in pietatis exercitatione fidei dogmata necnon sermones ad mores cmen-

253. MG 30, 181 C.

oí biopOwTiKoì Xófot twv ììOwv, (Juvtxwç irpoctafopcvoi tí) tpuxi) Kaì Taîç Kaïà ptKpòv aÙTf]v ttpoa0r|Kaiç aôiovreç, buvaTWTèpav aÙTfjv Kaì cpiXcmovuJTépav eiç tò petZóvwv Kaì TeXeioTépwv twv èv bàratri biba-fpàTwv èTropéfeoQat napaOKevàlouffiv.

Intellegentia, sapientia et scientia. — 5, 176. Aererai toívuv 25f
oùveatç oîov eùnapaKoXouôqaia u»t>X'ÎÇ, ôSéwç eiç ?v ouvafoôariç tùç twv irpaYpÛTuuv èvvoiaç, rÎTiç Kaïà tòv ànapTiapòv twv èv t'ipîv XofiKÙjv cmeppàTujv ouvioratjôat trécpuKev. ”H èart aùveaiç (vTpéxeia biavoiaç eintapaKoXou0r|Twç Tip êKaoTtu îtpàfpaTi oiKtîov Kai irpétrov èSeupiffKouoa. 'Ema-nipr] bè, ë£iç èv èauTfj tô pépatov ?xouaa› dpeTâtrrwToç òtto toû Xôtou. 'ÉirttiTripwv bè, ò KüTà tò èptrepieiXr|<pévai Tà dvayKaia twv eiç paKapiÔTqra OewpripâTujv, Ka0ò fjbr) éktikwç Kai pepaiwç auvèx^i èv êauTtp. Locpiav bè <pi]<Jiv eivai èni<rnipr|v Qeiujv Kai dv0pwmvwv irpaypàxwv, Kai Ttîiv ToÚTwv alnwv. 'Entibé) bè aÙTOtJotpia ò Xptcrrôç ètra, aotpôv èpoûpev tòv kotò peToxnv XpiOToO, Ka0ò aotpia ètrti, TÉTeXeiwpévov. 'O bè ouvtTÔç voeîTai KaTà dnapTiffpôv twv èv é]pîv ttîç ffuvéaewç aneppdTwv. 'O bè èniffTtipwv, Kara tô èpnepieiXr|cpévai Tà dvafKaìa eiç paKapiÔTi)Ta OewpnpaTa, pera toO nbq èktikwç Kai Ttafiwç auvèxetv èv èauTtp. Hñpopev bè èv tí) 'ESóbw tòv xP'lpaTiopòv XèyovTa nepi twv dpxiTíKTÓvwv 'EpnXr)<Jw aÙTOÙç ÚveOpa Oeïov ouvèaewç Kai èniaTrmqç (cf. Ex 31, 3]. Atà toûto, oijai tw pò dvaTtôèvTi Tr)v aiTÍav Tfjç

dandos idonei, continuo animae exhibiti atque paulatim quibusdam incrementis ipsam augentes, robustiorem eam et in subeundis laboribus magis alacrem reddunt, ut maiorem perfectioremque dogmatum doctrinam comparet.

5, 176. Dicitur itaque intellegentia veluti facilis quaedam ac 254
prompta animae comprehensio, rerum notitias in unum statini colligentis, quae per perfectionem seminum in nobis reconditorum et a ratione proficiscentium fieri ac conflari solet. Vel intellegentia est animi sollertia et sagacitas, quae celeriter et expedite id, quod rebus singulis proprium sit ac conveniens, inveniat. Scientia autem habitus est in se stabilis et firmus ac ratione immutabilis. Sciens vero ille est, qui contemplationes ad consequendam beatitudinem conducentes comprehendit, quatenus eas iam habitu firmiterque in scipso continet. Sapientia autem dicitur scientia esse divinarum et humanarum rerum et causarum ipsarum. Quoniam autem sapientia ipsa Christus est, eum dicemus sapientem, qui participatione Christi, quatenus sapientia est, iam exstat perfectus. Quispiam nutem intellegens esse noscitur per perfectionem seminum intellegentiae in nobis manentium. Quispiam vero sciens est, quatenus ‹ ontemplationes ad beatitudinem comparandam attinentes comprehendit, cum iam illas habitu et stabiliter in seipso continet. Invenimus autem in Exodo oraculum, quod de architectis dicit: Implebo eos Spiritu divino intellegentiae et scientiae. Quapropter vae pi, qui intellegentiae et scientiae causam et originem Deo non

264. MG 30, 413 C.

truvéaeutç Kai Tflç ètnaTripqç 0€lïj. Mqbeiç oùv éatnqj XagpavéTU) rà TqXtKaÛTa, pf|T€ émanígova èauTÔv, gr]T€ chjvctôv Xéfujv, pf|T6 aotpóv. 'EireiòriTrep q oocpia ématrigq èOTÎ 0eiwv Kai dvépwinvuiv npaTgaTtuv, tq 'Ayítp TTveópafi tÍ|V toútujv aÍTÍav dvanOiTw.

Homiliae.

255 *Commoda ieiunii.* — Hom. 2 [de ieiunio], n. 5. Npcrreia <pu-Xáaaei vqma, awtppovííet tòv véov, aepvòv Ttoiet tòv nptapú-niv • aìbeaigiuTépa yàp iroXtà vpOTtig KCKoapqpévq. Fuvai£ì KÔapoç àpgobuÛTaTOÇ, dxpaZóvTujv xaXtvôç, ouiuyiaç <puXaKTT|piov, nap-0eviaç Tpocpôç. ToiaOTai gèv ai KaO' ÍKaarov oìkov aÙTfiç èm-pèXetat. Aqgoaitjt bè tnîtç Tip piuj f|g<i>v ègnoXiTtùtTat ; TTàaav dOpôujç Tòv ttóXiv Kai ndvTa tòv brjpiov peQappóiei npôç eù-Tajíav, KOipiíet Kpaupív, éíopiíei pdxnv, Xotbopiav KaTaffrfdZei. îivoç bibatJKdXou irapouaía naíbtuv 0ópvpov outujç dOpôuuç Ka0i<roi<nv, tbç f| vqOTeia napacpaveîaa Tapaxpv nôXecuç koto-oréXXei; TToîoç KujpaaTqç èv vq<nei<j npofiXOe; TToîoç x°pôç daeXfôç ànô vqcrreiaç auvéaip; 'AnaXol fèXujTtç, Kai *ganara* nopviKd, Kai ôpxn<i€iç èKgaveîç èîanivqç Tfjç nôXewç ûn€?èp-XOVTai, &anep ûnô biKaOToO tivoç aùarqpoO -ri^ç vqOTeiaç (pirfabeuÔeîaai. El bè ndvTeç aÙTqv eiç tï)v inrèp tûiv npamiuv aùpPouXov napeXdjipavov, oùbèv ÉKUjXue paôeîav eiprjvqv eîvai KaTÙ ndaav TÎ|v oÎKOupévriv, ppTt è0vâ>v ènaviaTapévuuv dXXq-Xoiç, gr|Te (HpaTonébuuv ffup/nifvugévujv. Oùk fiv ¿xa^KeúeTO

attribuit. Nemo igitur sibi vindicet res tantas, nec scientem, nec intellegentem, nec sapientem esse se dicat ; sed cum sapientia divinarum humanarumque rerum scientia sit, harum causam Spiritui Sancto adscribat.

2o5 2, 5. leiunium servat parvulos, sobrium reddit iuvenem, venera-bilem facit senem ; venerabilior enim est canities ieiunio decorata, leiunium feminis ornatus est congruentissimus ; aetate ac robore vigentibus pro freno est; ieiunium matrimonii custodia est, virgini-tatis nutricius. Atque haec quidem commoda affert privatim ieiunium, in singulis aedibus, in quibus colitur. At publice quomodo vitam nostram gubernat ? Totam confestim civitatem totumque populum ad tranquillitatem componit, consopit clamores, eliminat lites, con-viciis imponit silentium. Cuius magistri praesentia puerorum strepitus tam subito compescit, quam ieiunium oboriens civitatis tumultus coercet? Quis commessator prodiit in ieiunio? Quis umquam chorus lasciviens a ieiunio coactus est? Teneri risus, meretriciae cantilenae, insanae saltationes subito diffugiunt e civitate, a ieiunio tamquam ab austero quopiam iudice in exsilium actae. Quod si omnes ieiunium ad res gerendas in consilium adhiberent, nihil obstaret, quominus per universum terrarum orbem alta pax esset, videlicet nec aliis gentibus in alias insurgentibus, nec exercitibus manus inter se conserentibus. Ne arma quidem cuderentur, si

255. MG 81, 192 B.

ôirXa, vrjOTeiaç KpaToùaqç, oùb' âv biKaaTqpia auvexpoTÛTo, oùb' dv ujkouv Ttvèç Tà beapuj-rripia, oùb' àv ôXtuç eîxov ai èpqpiat toùç KaxoupfoOvTaç, ?| ai nôXetç toùç auKotpavraç, f| toùç KaTanovTKJTàç f) OdXaaaa.

Attendere animae. — Hom. 3 [in illud.: Attende tibi], 3.256
«TTpóaex6* oùv «aeauTtp» [Dt 15, 9], toutíoti, pr|T€ toîç aoîç pf|Te toîç nepi aé, àXXà aeauTÛj póvuj npôaext- 'AXXo yap èapev fipeîç aÙToi, Kai dXXo Tà qpéTepa, Kai dXXo Tà nepi f)gàç. ‘Hpeîç pèv oùv èapev f] <puxn xal b voOç, KaOò KaT’eÌKÓva to0 KTÎaavToç jefevripeOa• bpèTtpov bè tò aúpa Kai ai bi' aÙToO aiaQriaeiç• nepi bpâç bè xpqpaTa, Téxvat Kai f) Xoirrii to0 piou KaTaaKeuq. Ti oùv tpqatv ò Xô'foç; Mr| Trj aapKÌ npóaext. MHÒè tò TaÙTrjç àfaôôv ¿K Ttavrôç Tpónou biujKt, úfeíav Kai kôXXoç Kai fjbovœv dnoXaùaetç Kai paKpofliujoiv• pqbè xPnMaTa Kai bóíav Kai buvaOTeiav OaùpaZe- pqbè ôaa aoi Tflç npoaKàîpou Eœflç t?|v ÙTnjpeaiav rrXnpoî, TaÜTa peydXa vopiaaç, Trj mpi TaÛTa anoubfj Tfjç Trpoq'foupèvriç aeauToO £u>f|ç KaTapéXet- àXXà «npôoex6 a£aurip», TOUTéoTi, tt| qtuxfl aou. TaÚTqv KaTaKÔapet Kai TaÙTqç èmpeXoû, tïtare ndvTa pèv tòv ék Tflç novqpiaç èmfivôpevov aÙTTj pùnov dnoiKOvopeîaôai btà Tfjç npoaox^ç, nâv bè tò dirò KaKÎaç alaxoç dnoKaOaipeaOai, navTÌ bè Tip é£ dperfiç KdXXet KaTaKoapeîv aÙTpv Kai tpaibpúvetv. 'EféTaaov aeauTÔv, tîç tî-YviùOi aauToO Tqv <pûatv, ôti tìvrjTÒv pèv aou tò aúpa, dôd-vaTOç bè ñ ipuxú ' Kai ôti binXfi tîç ¿Otiv f)PÔ>v f| ùur]• b pèv3

ieiunium vigeret, nec fora iudicialia exstruerentur, neque quisquam habitaret in carceribus. In summa, nec deserta haberent maleficos, nec civitates sycophantas, nec mare piratas.

3, 3. *Attende* itaque *tibi ipri,* hoc est, non tuis, neque his quae 256
circum te sunt, sed tibi ipsi soli attende. Aliud enim sumus nos ipsi, aliud nostra, aliud quae circum nos sunt. Nos quidem anima sumus et mens, quatenus ad imaginem conditoris sumus facti; nostrum vero corpus est et qui per ipsum sunt sensus; circum nos autem pecuniae, artes et reliqua vitae suppellex. Quid igitur ait Scriptura? Ne carni attende, nec ullo modo prosequare illius bona, sanitatem, pulchritudinem, voluptatum usum, longam vitam; nec pecunias aut gloriam aut potentiam admirare; nec alia, quaecumque temporalis tuae vitae munera explent, magna aut eximia tanti duxeris, ut horum studio primariam tuam vitam neglegas, sed *attende tibi ipsi,* hoc est, animae tuae. Exoma illam et eius curam gere, ut sordes omnes ex nequitia ipsi accedentes submoveantur per animi attentionem, omnisque vitiorum turpitudo expurgetur, ac contra condecoretur illustreturque omni virtutis ornatu. Perscrutare te ipse, quis sis; fac noscas tuam ipsius naturam, nimirum corpus quidem mortale esse, animam vero immortalem; item, duplicem esse vitam nostram: alteram carnis propriam, cito

256. MG 31, 204 A.

otada tí] aapd, Taxi» Trapexopévq, ô ôè auffevnç yfj q'uxq, PÒ bexopévr¡ raprfpatpriv. «TTpóaex«» oùv «Tiqurip», pnte toîç 9vq-toîç tbç àïbioiç èvarropeivijç, pútí tiîiv áíbiujv tbç rrapepxopéviuv Kaiacppovrioijç.

257 *Precatio continua.* — Hom. 5 [in martyrem lulittam], n. 3. TTpooeuxn ètmv aÎTqaiç dyaOoO rtapà tûjv eùaepibv eiç Qeòv Yevopévr]. Tpv bè aÎTqaiv oùk èv í>r],uaaiv ôpiiôpeÛa navTuiç. Oùbè fàp ÒToùpeOa tòv ©tòv tôç bid twv Xóyuiv ùnopvrprewç beîaûai, dXX' dbévat, Kai pò aÌTOùvTwv òpwv, tô xPÚoipa. Tí oùv écrnv ô tpapev ; °Oti XPÒ PÒ èv avXXapaîç ôpdç tôv TtpoaeuxÔv dTOirXnpoÛv, dXXà npoaipéaet p&XXov ipuxôç, Kai irpáíeai Taîç KaT* dptTpv TtavTÌ Tip 0íip ffupnapeKTtivoptvaiç Tqv bùvapiv nXqpoûaOai Trjç npoaeuxôç. «Erre fàp èaOieTe, <ppaiv, être Trivere, eÏTe ti Troierie, Travia eiç bôjav 0eoû iroieiTe» [1 Cor 10, 31]. Ka9eiôpevoç ètri Tparréiqç, Trpoaeùxov npoarpepôpevoç TÔvdpTOv, tô) bebwKÔTi tòv xópiv dnoTtXòpot)• oïvqj tò àaGevèç to0 aii>-paroç írnepeíbuiv, pèpvr|<ro toû napexopévov aoi tò btîipov eiç eùcppoaùvqv Kapbiaç Kai TtapapuOiav d^waTiipdTujv. TTapôX9ev Ò XP£'a Td|V ppwpÔTujv ; 'H pévToi pvqpp to0 eúepyéTou pò irap-epxéaOw. Tôv x'Tibva èvbuôpevoç, eóyapíarei tûj bebwKÔTi• tô ipdtiov rrepipaXXôpevoç, aùSqaov tôv eiç ©eôv áfáiniv, ôç Kai Xeipœvi Kai Oépet èniTqbeia ôpîv OKendapaTa èxapiaaro, Tpv tc iarfjv òpwv auvTepoOvTa, Kai tô daxppov nepiaTeXXovra. 'EirXq-pwéri ò ÔP£Pa ! Eùxapicrrei Tip tòv pXiov pèv eiç inrqpetriav tûjv Ôpepivâiv épfwv x«pioapévip ôpîv, nûp bè Ttapaaxopèvip toû

transeuntem, alteram animae cognatam, limites nullos admittentem. *Attende* ergo *tibi ipsi,* neque iis quae peritura sunt, ac si aeterna essent, adhaeseris, neque aeterna quasi fluxa asperneris.

257 5, 3. Precatio est boni petitio, a piis Deo exhibita. Petitionem autem non omnino in verbis circumscribimus. Neque enim Deum arbitramur monitorum voce prolatorum indigere, immo eum nosse, ne petentibus quidem nobis, quae conducibilia sint. Quid igitur est, quod dicimus ? Nimirum precationem in syllabis constitui non oportere, sed vim precum in proposito animi et in iis virtutis operibus, quae ad omnem vitam sese extendant, collocandam esse. *Sive enim,* inquit, *manducatis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Accumbens ad mensam, ora; assumens panem, habe gratias largitori ; vino corporis debilitatem corroborans, eius qui hoc tibi munus ad exhilarandum cor et ad levandas infirmitates dedit, memineris. Praeteriit cibi sumendi necessitas? Non praetereat tamen memoria benefici largitoris. Tunicam si indueris, datori gratias age. Pallio cum amiciris, intentius Deum dilige, qui tum hiemi tum aestati accommoda tegumenta nobis largitus est, quibus vita nostra simul servatur et turpitudo contegitur. Completa dies est? Gratias rependas ei, qui in operum diurnorum ministerium solem quidem nobis impertivit, ignem vero

257. MG 81, 244 A.

tpurrí&iv TT)v vúkto, Kai Taîç Xomaîç XP£'ai? TaîS KaT" T£>v 3'0V ÛTOlpÊTêV.

5, *4*. 'H oùv vù£ gf| échu) tóairep tiç ïbioç Kai èSaiptTOç kXFj- 258
poç to0 ùirvou Ttâaa- pt]bè KaTabéSij bià Trjç Katà tôv uttvov àvaiaOqaiaç tô qpiau Tfjç Zàufjç dxpeioûv • dXXà pepiiéaOtu aoi Tfjç vuktôç ó xpôvoç eïç té uttvov Kai npoaeuxnv.

Necessitas paupertatis. — Hom. 7 [in divites], n. 1. Ti bé aoi 259
XaXenòv F| papú f| ínrépofKOV pfìpa ó AibctOKaXoç irpoeTeivaTO • «TTwXriaóv aou tú únápxovTa, Kai bôç Tnwxoîç» [Mt 19, 21]. Eï aoi irpoépaXe irôvouç YewppKOÙç, f| toùç éi égTtopiaç kivôùvouç, q ôaa dXXa toîç xPIpaTiiopévoiç èmîtova npôaeaTiv, ebei ae Xwrr)0fivai buacpopoûvTa Tip ¿TtiTaypaTi • el bè oütuj bià pçbtaç ôboO, oùbéva ttôvov èxoùanç oùbè ibpûrra, ¿Ttarf^XeTaí ae kXt)-povôpov Tfjç aiujviou ituf]ç ànobeifeiv, où xaÎP€,Ç tt| eÙKoXit/ Tfiç aajTnpiaç, dXX' drrépxq ôbuvwpevoç Tqv ipuxqv Kai nevOwv, Kai iroieîç aeauTtp dxpqaTa TravTa ôaa aoi TTponeuôvqTai. Et ■fàp oùk ècpôveuaaç, tbç où tpriç [cf. Mt 19, 20], oirre èpoixeuaaç, oÙTe ÎKXeipaç, oine KaTepapTÙpnadç tivoç papTuptav ipeubf], dvô-vr]Tov aeauTip Ttoieîç tôv nepi TaûTa anoubqv, pr] irpoaTiGeiç tô XeÎTtov, bi' où pôvou buvriaij elaeXOeîv eiç ttjv paaiXeiav to0 QeoÛ. Kai ei pèv iaTpôç ¿Trr]TT£XXeTO KoXoptbpaTa peXtîtv ¿K cpùaeutç f| è£ dfipujaTiaç trpoaôvTa aoi biopèàiaaaOai, oùk dv r|ù0ùpeiç dKOÙwv • étreibr] bè ô péfaç twv tpux<ûv iaTpôç TéXeiôv ae itoiflaai poùXeTai toîç KatpuuTdToiç êXXemovTa, où béxrç tôv

tribuit ad noctem illustrandam, et ut reliquis vitae necessitatibus inserviat.

5, 4. Tota igitur nox non sit velut peculiaris quaedam ac prae- 258
cipua somni sors; neque patiare mediam vitae partem inutilem tibi esse per somni soporem ; sed dividatur tibi noctis tempus in somnum et precationem.

7, 1. Ceterum quodnam verbum molestum aut grave aut adeo 259
intolerabile Magister proposuit ? *Vende, quae habes, et da pauperibus.* Si proposuisset tibi agriculturae labores, aut mercaturae pericula, aut alias quasvis molestias, quae lucrum sectantibus accidunt, oportebat te praeceptum aegre ferentem tristitia affici ; sin via adeo facili, neque laborem neque sudorem habente, heredem te aeternae vitae facturum se pollicetur, cur non gaudes ob facilitatem salutis, sed dolens animo et maerens discedis, atque iam exantlatos labores tibi inutiles reddis? Etenim si non occidisti, ut ais, neque adulterium commisisti, neque furatus es, neque contra quempiam falsum testimonium dixisti, nihilominus tamen adhibitam in his agendis diligentiam tibi infructuosam efficis, qui quod reliquum est non adicias, quo solo possis in Dei regnum ingredi. Ac quidem si medicus ea membra, quae a natura vel a quapiam infirmitate mutila habes, restituturum se promitteret, profecto id cum maerore non audires ; quia vero magnus animorum medicus te praecipuis rebus destitutum vult perfectum reddere, beneficium

268. MG 31, 244 C. 259. MG 31, 280 B.

Xaptv, dXXà nevfteîç Kai OKuOpuntâieiç ; 'EKtivqç pèv fàp bôXoç eî Tqç èvroXf^ç paKpàv ínrápxmv, Kai tpeubûç aeaurip trpoff-papTupqaaç aÙTf|v, ôti rifàrrriffaç tôv TrXqtiiov trou tbç *ae-auTÔV* [ci. Mt 19, 19 sq].

260 *Martyrium voluntatis.* — Hom. 19 [in sanctos XL martyres), n. 1. ArjXov fàp, ôti ó toùç Tcvvaiouç dvbpaç drrobexôpevoç èv toîç ôpoioiç Kaipoîç oùk áuoXet<p0r]aeTai Tqç ptpqaciiiç. Marápiaov Tvrioiwç tôv papTupf|ffavTa, îva yèvn pàpxuç Tfj rrpo-atpéaet, ko! èxfiqç xwpiç biwypoû, xæP'C trupoç, x^P'S patrrrftuv tujv aÙTÛJV èKtivoiç picrôüùv ùiiaipévoç.

Ascetica.

261 *Non inconsideranter vita monastica est adeunda.* Sermo de renuntiatione saeculi, n. 1. 'O toívuv ùrraKOÛoai Xpurrd) trpoqpqpévoç Kai rrpôç tôv irrwxòv Kai àrrepicnraoTOv piov èrrerfôpevoç, Oaupatrrôç tbç àXqôûjç Kai paKapuJTÔç. 'AXXà rtapaKaXû), pô àboKipaoTinç toûto rroieÎTUj, prjbè ùnofpacpéTW êauTiî) áv€KTÓTr|Ta [Mou Kai aujiripiav dpaxov dXXà pâXXov TtpoyupvaiiTuj èauTÔv rrpôç eùboKÎpqcnv ùrropovôç OXiipewv aujpaTiKÛiv T€ Kai nveupaTtKtûv, îva pf|, drrpoaboKqTOiç èauTÔv épflaXûjv rraXaiapaffiv, eka dbuvaTÛJv rrpôç Tf]v àvTÎœraotv tôiv èrripxopéviuv aùrq) boKipiœv, eûpeOq rraXtvbpopûtv rrpôç Tà d<p' <Ijv èitXqXuôe, oùv aiaxvvq Kai yéXujTi, perd KaTaKpiacujç 'puxrjç èrravepxôpÉvoç tûj [Mtp, Kai rroXXoîç axâvbaXov yivôpevoç, àbv-vapiaç ûrroXrupetç rrâffiv èprrouûv Tqç èv Xpurriî) rroXtTeiaç....

eiusmodi non accipis, sed luges ac maestus efficeris? Nam aperte atque evidenter procul abes ab illo praecepto, ac falso illud a te perfici testaris, videlicet quod dilexisti proximum tuum sicut te-ipsum.

260 19, 1. Etenim obscurum non est eum, qui strenuos viros commendant, ipsos in similibus occasionibus imitaturum esse. Lauda sincere eum, qui martyrium pertulit, ut efficiare martyr voluntate, ac demum sine persecutione, sine igne, sine verberibus eamdem atque illi mercedem consequare.

261 1. Quisquis igitur Domino oboedire sibi proposuit festinatque ad pauperem ac quietam vitam, vere admirandus est beatusque dicendus. Sed adhortor, ut ne inconsideranter hoc faciat, nec sibi fingat aliquod vitae genus remissum salutemque sine pugna obtinendam ; quin potius antea exerceat sese ac probet ad tolerandas corporis animique molestias, ne, si seipsum in inopinata certamina iniecerit ac deinde tentationibus sibi ingruentibus resistere non possit, ad ea, unde recesserat, cum pudore et risu recurrat, quippe qui ad saeculum non sine animae condemnatione revertatur, multisque offendiculum factus, vitam in Christo institutam omnibus suspectam reddat, quasi agi non possit.... Ea enim de causa beni-

260. MG 31, 508 B. 261. MG 81, 625 D.

Atà yàp toOto Kai ò <piXàv9piuuoç 0eôç, Kqbôpevoç Trjç fiptîiv aujfripiaç, eiç bùo bieîXe piouç ftp tiîiv àvôpiimwv biafwff|v, tfulupav Xéfui ko! rrapOeviav, ïva ô prj buvâpcvoç ùirevefKeîv tôv Tfjç irapQeviaç S0Xov èXôoi ¿ttí tnivoÍKqoiv yuvaiKÔç, èxeîvo eibtbç, tbç ¿TtainiériaeTai Xoyov aui<ppoffùvqç Kai áyiaapoO Kai tt)ç npôç toùç èv ouûj-fiaiç Kai TÉKVOTpocpiaiç àpouç ôpoub-aeuiç.

Directori oboediendum. — Ib. 2. "Hbn yàp Trj dnoTayri tiîiv 262
Pltvujv TrpafpáTwv TeTipriKaç oeauTÔv napà Xpttnqr àXX' èv TOXXrj «ppovTÎbt Kai nepivoia iroiqaai eùpeîv ávbpa irpôobov Tflç afîç noXiTeiaç àTtXavrj, KaXrôç èmffTÔpevov ôbrpfeîv toùç npôç 0eôv nopeuopévouç, Kopiîivia toîç dpeTaîç, *Lk* tiîiv oìkèìujv èpfujv Tqv papTiipiav ?x0VTa THÇ npôç 0eôv dyatniç, tvûktiv ?x0VTa tiîiv ôeuîiv rpacpiîiv, direpíanaoTov, dcpiXápTUpov, ánpá'fpova, f|oúxtov, GeocpiXft, cpiXoirrioxov, dópftlTov, dpvqaÍKaKov, TtoXùv eiç oÍKobopr|v tiîiv é'fyiíóvTujv aÚTiíi, aKtvóboíov, dvunepricpavov, dKoXÚKeuTOv, dnepÍTpfTTTOv, prjbev npoTipwvTa to0 0eoO. Kai ei eüpoiç ToioÛTOv, Ékùoç aeauTÔv aÙTiîi, finav 0éXr)pa aòv dno-irràaaç Kai è£w fiitpaç, iva eùpeOflç tbç KaOapòv dpfetov, tò èv croi paXXógeva dyaGà biaTtiprôv npôç etraivóv aou Kai bójav.... 4. Ei Toivuv eüpqç 0eoO x^pift (ndvTtiiç yàp &iTr]aaç eùprjffeiç) dfaôtîiv èp-fujv bibdOKaXov, Tripqffov trap' êauTiîi, pr|bèv napà •fvwpriv aÙToO bianpdTTeaOai. '“Anav -fàp tô èiuiéev aÙToO

gnissimus Deus saluti nostrae providens, vitam hominum divisit in duplex vitae genus, coniugium dico ac virginitatem, ut, qui virginitatis certamen subire non valeret, hic sibi adiungeret uxorem; sic tamen, ut illud sciret, reddendam sibi esse rationem continentiae sanctitatisque et eius cum his sanctis, qui in coniugio et in liberorum educatione vitam egerunt, similitudinis.

2. Ex quo enim rebus terrenis remisisti nuntium, iam honorem 262
apud Christum tibi conciliasti; sed magnopere cura et provide, ut virum tuae vitae tutissimum ducem reperias, probe edoctum conducere eos, qui ad Deum pergunt, probum virtutibus, eius quae in Deum est dilectionis testimonium habentem ex suis ipsius operibus, divinarum Scripturarum gnarum, animo sedato praeditum, pecuniarum non amantem, a negotiis alienum, quietum, Deo acceptum, diligentem pauperes, non iracundum, iniuriarum immemorem, ad eorum qui ipsum adeunt aedificationem multum laborantem, vanae gloriae non cupidum, non superbum, nullis assentationibus flectendum, non obnoxium mutationi, nihil Deo praeferentem. Et si quempiam huiusmodi nanciscare, omnem tuam voluntatem exspuens et foras reiciens, huic teipsum trade, ut quasi vas sincerum inveniaris, qui scilicet eas quae in te infunduntur virtutes ad laudem et gloriam tuam serves.... 4. Si igitur Dei auxilio repereris (prorsus autem si quaeras, reperies) bonorum operum doctorem, observa apud teipsum, ut nihil praeter eius sententiam peragas.

262. MG 31, 632 B.

Ttvóuevov KXotrfi tîç èan Kaì tepoavXia trpôç OávaTOV áfoucra, où npôç dxpéXetav, kùv boKfi coi àyaùòv eivai.

Sermones ascetici.

263 *Examen conscientiae et culpa coram fratribus dicenda.* — Sermo 1, n. 5. Tfiç fipépaç trapeX6oùar)ç Kaì navTÔç epyou eiç rtépaç ¿XQôvtoç, aujpaTiKoO re Kai rrveupaTiKoO, Kpô tfiç àva-ttaùaeiuç dvaKpiveoâai irpoafixei tô ffuvetbôç èKaarou òtto rrjç ibiaç Kapbiaç. Kai eï ti t¿T°V£ napà tô béov, fi èvOùpnpa tiîiv àmiTopeupévuiv, fi Xôtoç è£w toO KaOfiKOVTOç, fi rapi Tfiv npoa-euxfiv ^cjOupia, fi dKnbtaapôç Tfiç tpaXptpbiaç, fi toO koivoû piou ¿mQupía, pfi émKpurrréaOw tò TtXrmpéXrma, àXXà Tip Koivip èiaffeXXéTiu, tbç âv bià Kotvfiç trpoaeuxfiç ùepatreuôfi tô ttaOoç toO auvtvexôévroç Tip toioútui kokuj.

264 *Finis vitae asceticae; necessitas paupertatis.*—2,1. 'O dtfKq-tikôç píos èva OKonôv ?x«» Tfiv TfiS UæXfiÇ (Junripíav, Kai beí rrâv tò buvápevov npôç aúrfiv auvep-ffiaai Tfiv irpóOeoiv, tbç Oeíav évToXfiv oíjtiü pera tpópov TtapacpuXaTieiv. Oùbè Tap aÙTai al èvToXai toO OeoO npôç dXXo ti pXénouaiv, d pfi npôç tò atuOfivat tòv ùuaKoùovTa. Xpfi toìvuv, KaOcnrep oi ¿ni tò Xourpòv datôvTeç fupvoOvTai navTÔç itepipXfigaToç, oíítuu Kai toùç Tfi àffKHTiKfi Trpooepxopévouç iujfi, iraanç vXqç PtwTiKfiç •pjpviuùévTaç, èvrôç toO Kara tpiXoaotpiav T^véoOai piou.... "Orav oùv irXeiouç, npôç tòv oùtòv pXénovTeç Tfiç aujTqpiaç OKOTTÓv, Tfiv per' àXXfiXuiv itofiv KarabéfujvTai, XPÔ toùto npô

Quidquid enim sine ipso efficitur, furtum est et sacrilegium, quod mortem infert, non utilitatem, tametsi tibi videtur esse bonum.

263 1, 5. Completo iam die omnique opere tum corporali tum spirituali absoluto, par est unumquemque in corde suo ante quietem suam ipsius conscientiam examinare. Et si quid contigit praeter decorum, sive cogitatio interdicta, aut colloquium praeter officium, aut in orando segnities, aut in psallendo neglegentia, aut communis vitae desiderium, nequaquam occultet peccatum, sed coetui confiteatur, ut morbus illius, qui in eiusmodi malum incidit, per communem precationem sanetur.

264 2, 1. Unus est asceticae vitae scopus, ut consulat animae saluti, et quidquid proposito huic conducere potest, id sicut divinum mandatum cum timore observandum est. Neque enim ipsa Dei mandata ad quidquam aliud spectant, nisi ut salutem adipiscatur, qui iis auscultaverit. Convenit igitur, ut quemadmodum qui se in balneum demittunt, omni amictu nudantur, ita etiam qui ad asceticum vitae genus accedunt, omni re saeculi huius exuti, vitam philosophicam ingrediantur.... Cum igitur plures ad eumdem salutis scopum intenti, communem inter se vitam amplexi fuerint, id inter ipsos ante omnia obtineat necesse est, ut unum in omnibus

263. MG 81, 881 A. 264. MG 81, 881 B.

nàvToiv èv aÙTOîç KpaTqOiivai, tò piav èv tràci Kapbiav eìvai Kaì ©éXrjpa èv Kaì piav èmGupiav, Kai, Ka0ùiç vopoOeieî ò ànôtrroXoç, èv f«véa0ai <nìipa èK òiacpópujv peAiìiv auvqppoapèvov Ttàv tò îrXqpwpa tôç ffuvobiaç [cf. 1 Cor 12,121. ToOto bè oùk èoTiv àXXaiç KaTop9ujOñvai, ei pò èKeìvo KpaTqcteie, tò pò èirovopaìe<J0al tivi ànoTeTa'fpévwç pf|T€ ípccriov, prjTe ffKeûoç, pf|Te ¿XXo ti tiîiv eiç tòv KOivqv Iturjv xpnCTIMÉl,óvTujv, iva èKaCTOV TOÚTWV Tfjç XP6›aS il Kaì PÒ TOÛ K€KTr|p6VOU.

Vera oboedientia. — 2, 2. 'H bè àXq0ôç Kaì TeXeia fnraKOÒ 265
Tiîiv ÙTroxeipiuJV irpôç tòv KaOriyoópevov èv toútuj beÌKVUTai, èv Tip PÒ póvov TIÎIV CtTÓTtUlV KaTÒ TÒV OuppOuXÒV TOÛ KpOeOTÔITOÇ ànèxeaQai, dXXà pqbè aÙTà tò ènaiveTà x^plÇ èKeivou Tvwpns iroieîv. 'H yàp èfKpÓTeia Kaì nàaa ò awpaTiKÒ kokotráOeia rrpôç ti xpntfipujç ?Xei ' ¿XX* èàv tiç, Taîç ibiaiç ôppaîç dKoXouOâiv, tò dpeOTÒv aùrûJ Troirj, Kai ouppouXeùovTi t‹Î› npoeffTôiTi pò TteiOqTai, peîiov to0 KaTop0wpaTOç èOTai tô irXqppeXoùptvov. «'O yàp dvTiTaooôpevoç tô èiouoig, Tfj to0 0eoO biaTa-fô àvOéOTTiKev» [Rom 13, 2J' Kai o tôç ùnaKOÔÇ pia0ôç peiiwv toû KaTà tòv è'fKpaTeiàv èoTi KaTop0iiipaTOç.

Quomodo praecipiendum et oboediendum. — 2, 2. 'H ireiri- 266
OTeupèvn tòv eÚTaííav pò tò òbù Taîç dbeXqpaîç Z^téítuj, pqbè OTOubaiéTui Kexapiopévr) aÙTaîç bià tiîiv KaTa0upiuiv eïvai, dXXà tò oepvóv Te Kaì tò tpo^epòv Kaì tò aibéoipov nepì aÙTÔv navTOTe èaruj. Eibèvai 'fàp aÙTÔv XPÛ, &n tiîiv trapà tô béov èv Tip Kotvtp nXpppeXoupèvœv èKeivrç ètti Oeoû tòv Xó'fov ûcpéïet.

sit cor et voluntas una unumque desiderium, utque ex apostoli praecepto omne conventus agmen efficiatur unum corpus ex diversis membris coagmentatum. Hoc autem aliter fieri non potest, nisi obtinuerit haec consuetudo, ut nihil nominatim ac peculiariter cuiquam tribuatur, neque vestimentum, neque vas, neque quidpiam aliud ex iis, quae conducunt vitae communi, ut singula usibus necessariis, non autem possessoribus destinentur.

2, 2. Vera autem et perfecta subditorum erga praefectum ob- 265
oedientia in eo declaratur, si non a flagitiosis modo abstineant ex praefecti consilio, sed si ne ea quidem, quae laudabilia sunt, citra illius arbitrium peragant. Nam abstinentia et omnis corporalis afflictatio ad aliquid utilis est; sed si quis, animi sui motum secutus, quod sibi placet egerit, et praeposito consilium sibi danti non obtemperaverit, peccatum futurum est maius quam recte factum. *Qui enim resistit potestati. Dei ordinationi resistit;* atque oboedientiae maior merces quam abstinentiae virtuti tribuitur.

2, 2. Cui concredita est disciplinae cura, ea non quod iucundum 266
est sororibus quaerat, neque ab iis gratiam inire studeat, sic ut quae ipsis in deliciis sunt, indulgeat, sed se semper gravem, metuendam ac reverendam exhibeat. Nosse enim debet, se eorum, quae in coetu communi praeter officium admittuntur, rationem

265. MG 31, 884 C. 266. MG 31, 888 B.

Kai êKaoTr) twv èv tw TtXiipwpaTi tî)ç ouvobtaç pq tò fybù Zj|tîît w Ttapà t»)ç Kaôqyoupévpç, dXXà tò ènwtpeXéç T€ Kai Xpqotpov pr|bè auZjiTtÎTU) Ttepi twv è'fKtXeuopévwv (f) fàp toi-aÙTn auvqOeia peXéTq Kai ckokouOia Tf)ç àvapxiaç yiverat)-àXX' woirep Tàç èvToXàç toû Kuptou àve&Tàorwç bexôpeôa, etbÔTtç, ÔTt nacra Tpatpñ Oeônveuff Toç Kai wtpéXtpôç ètmv, outw Kai f] àbeXtpÔTqç Tà uapa-fféXpaTa Tfjç TtpoKaOqyoupévqç àbta-kpîtwç bexfoQw, Trdv tò ffuppouXeuópevov perà TtpoQupiaç èm-TeXoOaa, pn ¿k Xvittiç ñ è£ àvàyKnç, ïva yévriTai aÙTfl éppiaOoç Ò ùuaKorv 'AvexèoOw bè pii pôvov Tà eiç ttjv àxpipetav biba-OKOpévq, àXXà k5v trou vqOTeíav KwXùtrq f) bibâaKaXoç, q peTdXrppiv Tfjç dvaXr|TTTiKfiç Tpocpfjç ffuppouXeùaq, fj Kai dXXo ti twv eiç dv'eaiv cpepôvTwv ttîç xpeiaç ànaiTOÙariç âv íitpn-•píaqTai, irdvTa ôpoiwç èniTeXeÎTw, neneiopévri, ôti tò Trap' èKeivqç Xeyóp.evov vôpoç èOTÎv.

Regulae fusius tractatae, post 370.

267 *Definitio virtutis et vitii.* — Resp. ad interr. 2. 1. 'Eotiv oûtoç KaKiaç ôpoç- f) Ttovqpà Kai irap' èvToXqv to0 Kupíou Xpf|oiç twv ¿tt' àyaOw irapà to0 0eoO bebopévwv f)pîv • lïiortep otiv, Tfjç Ttapà 0eoO èTniqTOtipévqç apertiç, "l & dyaOoû to0 auvetbÔTOç kot' èvToXqv to0 Kupiou XP»Î<AÇ aÙTwv.

268 *De cavenda mentis evagatione.* — *5.* 1. 'EKeîvo pévToi ye ■pvùjOKeiv XPH. 6ti oÛTe dXXqç tivôç ¿VToXfiç Tfipqcnv, orire aùrriv

coram Deo esse reddituram. Atque unaquaeque ex conventus numero a praefecta petat non quod gratum est et suave, sed quod est perutile et conducibile, nihilque de iis, quae iubentur, inquirat (eiusmodi enim consuetudo exercitatio est et gradus ad rebellionem); sed quemadmodum sine ullo examine recipimus Domini praecepta, scientes omnem Scripturam divinitus inspiratam esse et utilem, ita et sorores iussa antistitae citra disceptationem excipiant, omne consilium sibi ab ea datum alacri animo, non ex tristitia aut necessitate, exsequentes, ut ipsarum oboedientia mercedem con sequatur. Ceterum non tantummodo oboediant, cum docentur, quae ad disciplinae severitatem pertinent, sed etiamsi forte ieiuniuin prohibuerit magistra, aut ad eum qui vires reficere ac reparare possit cibum sumendum adhortetur, aut etiam aliquid aliud leva mini afferendo opportunum necessitate exigente praescripserit, per ficiant omnia aequaliter, et quidquid ab illa dicitur, legem este sibi persuadeant.

267 2.1. H aec est vitii definitio : facultatum, quae ad bonum perficiendum nobis a Deo datae sunt, usus malus et a Domini praeceptis alienus; quemadmodum contra virtutis, quam Deus requirit, usus earumdem ex bona conscientia proficiscens secundum Domini mandatum.

268 5, 1. Illud certe sciendum est, nos non posse aliud quodvit mandatum servare, neque Deum aut proximum diligere, si hu<

267. MG 31, 909 B. 268. MG 31. 920 B.

Trjv Ttpôç 0£Òv Crfcirrriv, oiire tt)v npôç toùç nXqaíov buvdpeûa KaTopêwaai, àXXoTe mpi dXXà raïç btavoiatç árronXavwpevoi. OÙTt fàp Téxvqv èrndTrmqv dKpipwaai buvaTÓv, dXXoTe òr' <iXXr|v perapaivovra• pqTe prjv piàç TreptYtvéffÛai, pi) Tà oixeîa toO TéXouç TvajpiffavTct. Aeî fàp ¿koXoùQouç eîvai tuj ffKonq) Tàç rrpdSetç, tbç oùbevôç twv Kctrà Xôfov btà twv dvoiKtiwv KOtToptìoupévou. 'Enei oûte tò xaXKeuTiKffc TèXoç btà twv èpywv tt)ç Kepapeiaç rrepijevéciúai rrétpuKev, ouïe àOXqTtKOÎ arécpavoi ¿K Tfjç nepl tò aùXeîv anoubt^ç KaTopOoûvTai• dXXà êtcdortp TéXet oikêÎoç ò rrôvoç Kai auvappôlwv èmürireîTai. °Q<rre Kai f| doKtiatç Tf]ç Karà tò eùaffèXiov toû Xptffroû npôç 0eòv eùape<Jrf)<J€wç èv Trj dvaxwpqaei twv pepipvwv toû KÔffgou Kai Trj navTeXeî àXXoTpiwaet twv rrepwnaopwv f]gîv KaTopéoÛTai.

Agere in praesentia Dei. — *5,* 3. Tldoav èvépyeiav, tbç urtò 269
Taîç oipecri toû Kupíou Tivopèvqv, Kai náoav evvoiav, tbç trap' aÚToú ènonreuopévr|v, ètrtTeXeìv XPÚ- • • • Oîpat bè TOÚTqj ffirf-KaTopOoûffOai Kai tò pqbè aùràç Tàç èvToXàç toû Kupíou rrpôç dv0pwnapéffK€iav yiveffOai. Oùbeiç fàp èv nXr)poq>opí<¡t tî)ç napoucjiaç toû KpetTTOvoç rrpôç tòv èXdrrova èrriorpécpeTai• dXXà, k6v auppr) tò yivópevov Tip pèv èvboSoréptp rrpoodmip drrôbeKTOv Kai eùdpeOTov eîvai, Tip bè urrobeecrrepw dpouXnrov Kai ipeKTÔv KaratpaivecrOai, nXetovoç dfiav Tiûépevoç tt)v toû ùrrepèxovToç dnoboxnv, Karatppoveî Tr)ç toû èXdrrovoç pépipewç. Eî bè èn' dvûpwrrwv oütwç, Í) ye tbç dXr)0Jjç vñcpouoa Kai ù-fiaivouaa tpuxi) èv irXt)po<popi<jt Tfjç toû 0eoû rrapouaiaç, rrorè dtpepévq

et illuc mente divagemur. Neque enim artem aut scientiam probe callere potest, qui ab alia ad aliam transit; neque unam etiam comparare, qui ea, quae propria finis sunt, ignorat. Par namque est actiones ad scopum et finem quadrare, siquidem nihil, quod rectum sit, via inepta et incongruenti peragitur. Nam neque artis aerariae finis per figlinae opera acquiri solet, neque per sedulum tibiae cantum parantur athleticae coronae, sed unicuique fini peculiaris ac idoneus labor requiritur. Quare exercitatio etiam, quae fit iuxta Christi evangelium ad placendum Deo, in eo posita est, si curis mundi amandatis, omnem mentis avocationem propellamus.

5, 3. Omnia facere debemus, ut fieri decet quae in oculis Domini 269
efficiuntur, et omnia cogitare, ut cogitari decet quae ab ipso cernuntur. ... Puto autem una cum hoc etiam illud contingere, ut ne ipsa quidem Domini mandata conficiantur ad captandam hominum benevolentiam. Nemo est enim, qui se ad inferiorem convertat, si persuasum habeat adesse praestantiorem. Quin potius si contigerit, ut quae fiunt cuipiam homini clariori et illustriori grata sint et accepta, alteri vero viliori invisa et reprehensione digna videantur; contempta hac inferioris reprehensione, pluris facit praestantioris approbationem. Quod si inter homines res ita se habeant, quaenam, quaeso, anima vere prudens et sana, quae Deum praesentem esse

269. MG 31, 924 B.

toO npôç eùapécrrr]<jiv 0eoO rroieîv ti, npôç Tàç napà tiîiv àv-Gpwirujv bôiaç èmffTpatpfioeTat, ttoté bè àpeXf|aaaa tiîiv toO ©toû 7tpo<JTcrfP«Tcuv; àvOpujmvip é0ei bouXeùuei, f| virò Koivfjç TtpoXrppeujç KpaT>iOnaeTat, f| Kai ùnô àSiwpÓTWv òu<jujirr|6fiaeTai;

270 *Abnegatio et solitudo.* — 6,1. Xpri fàp fjpàç, ànapviqaa-pévouç ïauToùç Kai âpavraç tòv crraupôv toO XpicrroO, oùtwç ÔKoXouGeîv aÙTiîi. 'Apvqatç bé èœriv èauTOÛ i| TtavTeXtiç tiîiv TtapeXôôvTuiv Xf]Or| Kai q Ttîi" GeXqpÓTuiv êauroO rivayâipricnç, rjv èv Tfj dbiatpópuj auvq6eí<¡t ctîivra KaTopGûiaat buoKoXâiTaTov, ïva pq Xéyuj, fin navTeXœç àvembiKTOv. 'AXXà Kai npôç tò Spai tòv cnaupòv èauToû Kai SkoXouOèîv tlîj XpiOTip èptróbióv ètrnv f) npôç tôv toioOtov piov èmutïia. 'H fàp èTOipaoia npôç tôv ÛTièp XpiOToû Gavarov, Kai f| véKpwaiç tiîiv ptXâiv tiîiv èni Tf)ç TÔÇ. «ed tô TrapaTeTa-fpévaiç npôç trávTa KÎvbuvov tôv ûrrèp toO ôvôpaTOç toO XpiOToû èrrepxôpevov fjpîv btaKeîaGai, Kai tô ànpoanaGüjç ?x€iv KPÔÇ tí|v napoOcrav iuiqv, toOtó èoTiv Spai tòv oraupòv èauToO- npôç ô pefáXa ôpûpev tò èprróbta ùnò Tfjç toO KOivoO pioti ouvqèeiaç fjpìv èffivopeva.

271 *Vita communis solitudine melior.* — 7, 1. TTpôç noXXà xpn-aipuiTfpav KaTapavGàvuj t^v èni tò aÙTÒ tiîiv nXeióvuiv biayiii-TÓv. Tlptîrrov pév, ôti oùbè npôç Tàç toO awpaTOç XPeiaí ÏKaOTOç fiptîiv êauTiîi atrràpKqç, SXX' èv Tip nopicrpip tiîiv àv-afKaiuiv àXXrjXujv xp^ogev ••• T°0 bnpioupfoû 0eoO ôpiaavTOÇ Xptjittv fjpàç SXXriXujv, KaGtliç féYpanrat, ïva Kai ffuvanrdipeGa dXXr|Xoiç [cf. Eccli 13, 20). 'Aveu bè toutou Kai ô Tflç d-fdniiç

sibi penitus persuaserit, iis omissis, quibus Deo placere possit, modo se ad aucupandam humanam gloriam conversura est, modo vero neglectis Dei mandatis, inserviet humanae consuetudini, aut a communi et anticipata opinione vincetur, aut flectetur a dignitatibus?

270 6, 1. Nos enim oportet, si nosmetipsos abnegemus et crucem Christi tollamus, sic ipsum sequi. Abnegare autem semetipsum est praeteritorum prorsus oblivisci atque a voluntatibus suis secedere; quem secessum in promiscua hominum consuetudine servare difficillimum fuerit, ne dicam viribus omnino impar. Atque etiam ne quis tollat crucem suam Christumque sequatur, impedimento est eiusmodi vitae societas. Nam praeparare se ad mortem pro Christo perferendam, -mortificare membra, quae sunt super terram, accingi quasi in instructa acie ad periculum omne subeundum, quod nobis pro Christi nomine impendeat, vitaque praesenti non affici: hoc est crucem suam tollere; ad quod magna nobis impedimenta a communi vitae consuetudine accedere videmus.

271 7, 1- Vitam, quae simul cum pluribus agitur, ad multa utiliorem esse scio. Ac primum quidem, quod nemo nostrum sit, qui sibi ipsi sufficiat ad sublevandas corporis necessitates, sed in comparandis rebus necessariis alter alterius opera indigeamus ..., siquidem opifex Deus nos alterum alterius ope egere decrevit, sicm scriptum est, ut sic inter nos coniungamur. Sed praeterea diligend

270. MG 31, 925 C. 271. MG 81, 928 C.

toO XptGToO Xô'foç oùk émTpóirei tò ïbtov UKoneìv èxacrrov. «'H d-forini» fdp, <pq<JÎv, «où iqTeî Tà êaurf^ç» [1 Cor 18, 61. 'O bè dqnbiaoTiKÔç pioç ?va okottôv ex€l» T0v oiKtiav èxacrrou tiîiv Xpeiùjv ôepaireiav.

7, 4. 'Ev tîvi fàp rr'iv Tanetvoqipoaùvnv èmbdîerai pqbéva 272
<Xwv, où TanetvÓTípov èauTÔv dirobeíiei ; 'Ev tîvi tòv eucHrXaf-Xviav, dTroTerjinpévoç Tf]ç KOivwviaç twv trXíióvtuv; TTpôç pctKpo-éupiav bè mîiç èauTÔv •p.ipvdoet, ppbevôç àvOiOTapévoi) aÙToO toîç ôeXfipauiv ; Ei bé tiç Xéyet dpKtîaGai rf] tiîiv Oeuîiv Tpaqitîiv bibaOKaXia irpôç ttjv KctTÔp6u)ffiv tiîiv t'iOæv, ôpoiov notti Tip pavOávovrt pèv TtKTaiveiv, pqbénoTe bè TtKTaivovTi, Kai bt-baffKopévuj pèv xaXKtuTiKnv, dç èpyov bè Trpodyeiv tò bibœf-paTa pò aipoupévip. TTpôç ôv tïnot dv ó dnôœroXoç- «Oúx oi dKpoaTai toO vôpov bixaioi napà Tip Qeâi, dXX' oi noiriTai toO vôpou biKaiujGpoovTat» [Rom 2, 18]. iboù fàp b Kùpioç bt' ûnep-PoXôv cpiXavGpwniaç oùk ôp^éoGn Trj èK toO Xôyou bibaOKaXiq pôvov, dXX' ¿ierre dKpifiwç Kai èvap'fwç ÒM'V napaboOvat tô ùnóbttfpa TÔÇ Tanttvotppooùvnç èv Tfl TeXetÔTqTi tôç dfdmiç, aÙTÔç nepitajffdpevoç ëvttpt toùç nôbaç tîùv pa0r)Tâ)v. Tiva oùv dnovitpeiç; Tiva Gepantùottç; tîvoç èoxaToç ètnj, aÙTÔç Ka0' èauTÔv bicrfwv; Tò bè xaXòv Kai Ttpnvóv, ò tiîiv àbeXtpâiv éni tò aÙTÒ KaTOÎKtioiÇ, pv pùptp tôç toO dpxiepéuiç «tpaXôç dno-nvéovTi tô TTveOpa tô 'Ayiov naptiKaiet [cf. Ps 132,1 sq], ntîiç èv tô KaTapôvaç oiKpaei <rupnXtipuj0r]creTai ; ¿TÚbiov oùv d0Xô<JtuJÇ,

Christi ratio et modus unumquemque quod proprium sibi fuerit spectare non sinit. *Caritas* enim, inquit, *non quaerit quae sua sunt.* Vita autem solitaria et seorsum a ceteris omnibus acta scopum unicum habet, ut suis quisque utilitatibus inserviat.

7,4. In quo enim humilitatem ostendit, qui neminem habet, 272
quo seipsum declaret humiliorem? In quo commiserationem, amputata et abscissa plurium societate? Quomodo autem exercebit se ad patientiam, nemine voluntatibus ipsius obsistente? Quod si quispiam dicat Scripturarum doctrinam satis sibi esse ad mores emendandos, perinde facit atque is, qui discit quidem aedificare, nec umquam tamen aedificat, aut eodem modo atque is, qui edoctus est artem aerariam, sed qui data sibi documenta ad actum redigere non vult. Ad quem apostolus possit dicere: *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sedfactores legis iustificabuntur.* Ecce enim Dominus ob benignitatis suae magnitudinem non sola doctrina, quae in verbis sita est, contentus fuit; sed ut expresse evidenterque in dilectionis perfectione nobis traderet humilitatis exemplum, cinxit se ipse et discipulorum pedes iavit. Quem igitur tu lavabis ? in quem officiosus eris ? prae quo futurus es ultimus, si ipse tecum solus degas? Bonum autem et iucundum illud, fratrum videlicet eodem in loco habitatio, quam unguento odorem ex summi pontificis capite emittenti Spiritus Sanctus comparat, qua tandem ratione in solitaria habitatione implebitur? Itaque certaminis stadium, et

272. MG 81, 933 A.

Kai npoKonfiç EÙobia, Kai btqvEKÎiç fupvatjia, Kai peXÉTn ra»v to0 Kupiou èvToXwv, Kai èia tò aÙTÒ KaTOÎKqaiç èffTt tû›v àbeXtpwv.

273 *Silentium.* — 13. AfaOòv bè toïç eiaayopévoiç Kai tò bià <jiu>Ttf|ç fupvàaiov. ‘OpoO te yàp dnóbeiíiv tî^ç èjKpaTEÎaç kavqv rrapéSovTai, yXotoanç KpaToOvTEÇ, Kai èv íjauxíqi ouvtôvwç Kai àpETEiupiffTujç paOrjaovTai irapà tüjv/èmffTqpôvujç kexPHPêvujv Tip Xóyqj, twjç bei Kai èpuJTâv Kai êvi èKabTU) àrroKpiveffOai. ’Eoti fàp Kai tôvoç «pwvfjç, Kai auppsTpia Xóyou, Kai KaipoO èmTnbtiÔTnç, Kai í>r)páTu>v tbiÔTrjç, oÍKeia Kai btacpépouaa toîç eûoepéaiv, qv oùx oîôv te btbaxO^vat, pi] tù èK Trjç auvrjOEiaç àrropaOôvTa, Trjç criujTTrjç ôpoO te Xfjèqv tùjv npoTèptuv bià Tfjç dp-fiaç èpjtoioùanç, Kai ‹jx°W ^pôç Tqv twv à-faGtûv pdGnoiv irapExopévrjÇ. "Qoté, èàv pf) tiç r, oÍKtía XP6'a ^PÔÇ te ti]v èmpèXEiav Tfjç èauToû tpux^Ç, Kai trpôç Tqv dnapaÍTr¡Tov to0 èv XEpaiv Epyou dváiKrjv, f] èirEpwTrjpà n toio0tov irpooa'fôpEvov KaTETTEÍp], èv ciianrfj btcrfEiv, ¿ktôç bqXovÔTi ipaXpiubiaç.

274 *Temperantiae modus.* — 19, 1. ’Erri pèv t‹î»v Trjç q/uxflç rra-0u>v ?v pÉTpov è'fKpaTEÎaç, f] rravTEXijç àrraXXoTpiuroiç twv trpôç Trjv ôXeôpiav fjbovñv tpepóvTujv èrrì bè tûiv PpurpÓTaiv, luorrEp ai XPeîa' àXXat dXXiuv stai, kotú té fjXiKÎaç Kai èntTtibEÙpaTa, Kai rrpôç Trjv toû OuupaTOç ègiv oîkeîujç biatpoùpEvai, oütuj bf] Kai tò pÉTpov Tfjç xPÔoeujç biátpopov Kai ô Tpôrroç. "Qote èvi pèv Kavôvt Ttàvraç rrepiXappâvecJÔai toùç èv Trj yupvaoia Tfjç

expedita proficiendi via, et perpetuum exercitium, et mandatorum Domini meditatio, fratrum est eodem in loco habitatio.

273 13. Atqui novitiis utilis est etiam silentii exercitatio. Etenim si linguam doment, simul et daturi sunt magnum continentiae argùmentum, et in silentio studiosissime atque attentissime discent ab iis qui scienter sermone utuntur, quando et interrogare et unicuique respondere oporteat. Est enim et vocis contentio, et sermonis modus, et opportunitas temporis, et verborum proprietas, q'iac pietatis cultoribus propria sit et peculiaris, quam fieri non potest ut discat, qui consueta non dedidicerit. Silentium autem simul et priorum oblivionem ex intermissione parit, et otium ad discenda bona suppeditat. Quamobrem, nisi aut peculiare aliquod negotium, et ad animae suae curam, et ad inevitabilem operis alicuius, quod in manibus sit, necessitatem pertinens, aut instituta quaestio aliqua urgeat, in silentio degendum est, excepta videlicet psalmorum modulatione.

274 19, 1. In animi quidem vitiis unus est continentiae modus, integra scilicet a rebus ad perniciosam voluptatem ferentibus alienatio; in cibis autem, quemadmodum alii aliis sunt necessarii, suntque ct pro aetate et pro vitae instituto et pro corporis habitudine convenienter distincti, ita quoque illis utendi modus et ratio diversa sunt. Quo fit, ut regula una omnes pietatis exercitatores comprehendi non possint; iis autem, qui rebus administrandis fuerunt

278. MG 31, 949 B. 274. MG 81, 968 A.

eùoefteiaç àbùvafow àtpopiaavTeç bè tò rapì toùç ùyiaivovTaç twv àdKOupévwv péTpov', dnô toutou Tip irapaXXaxijv trpôç tù ÉKaortp augTUTrrovTa ètrroxaapévwç fiveoSai trapà twv ètriTCTaY-pévwv Tf)v oÍKOvopíav dtpiepev. Oùbè fàp Tà Ka0' ÍKaoTov tùj Xóyw trepiXappâvetv buvarov, àXX' ôaa Trjç KOivfiç Kai KaâôXou bibaOKakiaç rjpTtiTai. Tqv yàp twv d^wOTWv irapapuGíav èK TÚJV ppWpÔTWV, f] TÎ]V TOÛ àXXwÇ KtKgriKÔTOÇ étti ffUVTOVOlÇ épfotç, n kœî Tip toû napatJKeuaiopévou trpôç Kaparov, olov ôbouropiaç rj tivoç áXXou twv èmrrôvwv, oí ètpetrrwTtç trpôç Xófov dei Tfjç XPÉ'aS oÌKOvopf|ffouaiv, ènópevoi Tip eìrróvTi, ôti• «AiebiboTO ¿KdffTtp, koOôti av tiç xpeiav etyev» [Act 2, 45). Oúre oùv Kaipôv Tpotpfjç tòv aÙTÒv tràffi vopoQeTfjaai buvaróv, oÚTe tòv Tpórrov, otJTe tò pérpov• dXXà okottôç pèv koivôç ?otw f| Tfjç Xpeiaç ¿KnXripwffiç.... Où pip. oùbè tò fjbù TéXoç troieîtrôai tFJç ppwoewç XPH> «XXà Trp npôç tò £fp XP£'avi ttapaiTOupévouç Tfjç f)bovfjç TÒ dKÔXaffTOV.

Omnia secreta cordis praeposito aperienda. — 26. Aeî bè 275
Kai twv ÙTTOTeTaypévwv ?KaOTOv, eï ye péXXoi dJioXoyov ttpo-Konrp ¿mbeÍKVuodat, Kai èv ëiei Trjç Kcrrà Tà npoOTdfgaTa toû Kupiou fpwv 'lr)ooû XpiOTOû Iwfjç yevéoSai, pnbèv pèv tpuxHS KÍvrpa drrÔKputpov tpuXdoaeiv rrap' êaurw, pqbéva bè Xôyov dpaoaviOTWç trpoîeaOai, dXX' dnoyupvoOv Tà Kpuirrà Trjç Kapbiaç toîç nemtJTeupévotç twv àbeXtpwv eùcnrXdfxvwç Kai auprraùwç èmpeXeîaOat twv doOevoùvTwv. Outw fàp tò pèv èrraiveTÒv PefiaioûTai, tò bè dbÔKipov Tfjç trpotHiKoùffnç Oeparreiaç d£iw-

praefecti, permittimus, ut habita ratione eorum, quae cuique accidunt, mensuram pro ascetis sanis a nobis statutam prudenter immutent. Neque enim omnia sigillatine oratio complecti potest, sed ea solum, quae a communi et generali doctrina dependent. Praefecti enim danda aegrotis per cibos solatia, aut levamentum eius, qui ceteroquin defatigatus fuerit propter operum assiduitatem, aut etiam levamen illius, qui exempli gratia ad itineris aut arduae cuiusvis alterius rei laborem accingitur, pro necessitatis ratione semper praescribent, sequenturque eum, qui dicit: *Dividebatur singulis, prout cuique opus erat.* Neque igitur idem sumendi cibi tempus, neque modus, neque mensura omnibus sanciri potest; sed sit is scopus communis, ut fiat satis necessitati.... Neque vero esus iucunditas finis loco habenda est, sed usus ad vitam necessarius, vitata voluptatis intemperantia atque protervitate.

26. Unusquisque autem eorum, qui subditi sunt, si modo pro- 275
fectum eximium velit facere, et in eius vitae, quae ex Domini nostri lesu Christi praeceptis transigitur, firmo et stabili statu versari, debet neque motum ullum animae occultum apud seipsum servare, neque verbum ullum inconsiderate proferre, sed hisce fratribus, qui infirmis benigne et humane curandis praefecti sunt, cordis arcana aperire. Ita enim quod laudabile est, stabilitur, quod vero

275. MG 81, 985 C.

Gqoírai • ?K re Tfjç ToiaÙTqç auvaffKqaeiJuç btà tî]ç k«t« ptKpòv irpooOr|Knç f| TeXeituaiç i|pîv ■npo<Trtvf|O€Tai.

276 *Officium.* — 37,- 3. Où prjv èneibn f) èv tovtî Katpiù Raptaría Kai vôpip npoOTéïaKTat, Kai dvayKaia f]gâ»v Tri itufl bébeiKTai Kaïà Te tpùatv Kai Xôyov, TtapopâoÔai beî toùç bta-TeTunujpévouç Kaipoùç tûiv Trpooeux<î>v èv Taîç dbfXq)ôn]<Jtv, ouç dvafKaiiJuç èîeXeiâpeôa, ÉKaffTOU ibiav tivù imopvqaiv tôiv Ttapà toû 6«oO dyaSâiv èxovroç- tòv pèv 6p6pov, ujotê tù irpcùTa KivppaTa Tfjç 'puxùç Kai toO voO dvaGqpaTa eîvai Oeoû, Kal pqbèv ¿Tepov dvaXappdveiv eiç cppovTÎba, trpiv f] tt| trapà OeoO èvvota èvtu<ppav6f]vat, Kaôàiç Yeypattrai- <'Epvf|aGqv toO 0toO, Kai qùtppdvGqv» (ps 76, 4]' gnbè aúpa Kivfjaai npôç èpfa-aiav, npiv iroiflaai tò dpqpèvov, ôti- «TTpôç aè trpoaeúíopat, Kùpie, Kai tò TTpwi eiaaKoùaq Tfiç qpuuvfiç pou - tò npuji trapa-arrioopai aoi, Kai ènôipopai» [Ps 5, 4 sa]. TTdXiv bè kotù rpv TpÎTqv &pav eiç tt]v trpoa«uxnv dvioTaoèai koì èmauvdyeiv trjv dbeXcpÓTr)Ta, k¿v TÙxœaiv dXXoi npôç dXXa èpya pepepiapévoi • Kai ùnopvnoOévTaç Tqç toO riveôpaTOç buupedç, Tfjç kotò thv TpÍTnv ¿ipav toîç dnoorôXoïç bebopévqç, npo<TKUvf|aai ndvTaç ópoGupabóv, eiç tò dïiouç YtvèoOat Kai aÙTOùç Tflç ûnobox>ÎÇ toO dfiaapoO, Kai aiToüvraç tî|v nap' aÙToO ôbirpav Kai bt-baffKaXiav npôç tò aopcpépov.

277 37, 4. 'Ev bè tîj ètcrq &p<jt kotò pipqaiv tûiv dyiuiv dvafKaiav eîvat ríiv npoaeuxùv ¿Kpívapev tcùv XefôvTujv «'Eonépaç Kai

reprobum, congruenti remedio sanabitur; atque per mutuum huius-modi exercitium perfectio a nobis comparabitur, facta paulatim accessione.

276 37, 3. Neque vero, quoniam gratiarum actio lege etiam prae-cepta est omni tempore, eamque vitae nostrae necessariam esse et ex natura et ex ratione commonstratum est, idcirco oportet precationum tempora in fratrum conventibus constituta neglegere, quae necessario delegimus, quod eorum quodlibet accepta a Deo beneficia singulari quodam modo in memoriam revocet: matutinum quidem, ut animi ac mentis nostrae primi motus Deo consecrentur, et nihil aliud prius curandum suscipiamus, quam exhilarati fuerimus Dei cogitatione, sicut scriptum est: *Memor fui Dei, et delectatus sum;* neque corpus ante admoveatur operi, quam effecerimus, quod dictum est: *Ad te orabo, Domine; mane exaudies vocem meam. Mane adstabo tibi, et videbo.* Rursus vero tertia hora surgatur ad precandum fratresque convocentur, etiamsi divisi alii aliis operibus fuerint occupati; et ita Spiritus donum circa tertiam horam apo-stolis collatum in memoriam redigentes, omnes uno eodemque animo illum venerentur, ut ipsi quoque fiant digni, quibus sanctitas conferatur, simulque petant, ut dux sit itineris ac ea, quae utilia sunt, edoceat.

277 37, 4. Sexta quoque hora necessariam esse precationem sanc-torum exemplo iudicavimus, qui dicunt: *Vesfere et mane et meridie*

276. MG 31, 1013 A. 277. MG 31, 1013 C.

riputi Kal nearipppiaç biqpiffopai Kai dnarfeXtl), Kai «iaaKOÚffeTat tfiç cprnv^ç pou» (Ps 54, 18] • Kai úí)OT€ Í>uaOñvat dirò oupiTrribpaTOç Kai baipoviou pearipppivoû [cf. Ps 80, 61 ôpa Kai toû tpaXpoû toû èvevqKOOTOÛ Xefopévou. 'H bè èvvâTr) Trap' aÙTujv fjpîv tûiv dnooTÓXwv èv Taîç TTpáíeoiv dvafKaia eiç Ttpotreuxùv Ttapabébotat ÎGTopoùaatç, frn TTéTpoç Kai 'Ituàvvqç avépaivov eiç tò iepòv «èrti Ti]v (jjpav Tfjç npoaeuxflç tt]v èvvaTr|v» [Act 3. 1]. ZupîrXr]pu>6eionÇ òè Tfiç fipépaç, f) eûxapiatia rapì tûiv èv aÙTfi bebogéviuv npîv F| xaTwpëujpévwv fipîv, Kai tüjv nape0évTUJv î) èiafôptuoiç, erre éKOuaiov, erre dKoùatov, être trou Kai XavOavov TtXrippéXripa féfovev, f| èv i>f|paatv, î] èv ep-foiç, f| kot' aÙTqv ■rfjv Kapbiav, Ttepi TtdvTUJv èitXeoupévtuv f|pìî)v btà Tfjç trpooeuxñ|» tòv Oeóv.

37,5. Kai tráXiv, Tflç vuktôç dpxopévqç, f) aÏTnatç toû 278
dnpôoKOTtov f)gîv Kai tpavTaaiwv èXeuGépav ímápíat rqv àvtxTtauotv, Xtfopévou Kai èv TaÛTij Tfj tïipçt dvafKaiujç toû èvevqkootoû tpaXpoû. Tò bè peffovvKTtov rtaûXoç xai XiXaç f]gîv ava^Kaiov eiç Trpoffeuxñv napabebÚJKatnv, tbç f] túüv TTpáíeutv ÍOTopta trapioTtioi, Xéfouaa- <Karà bè tò peaovÚKTiov TTaûXoç Kai ZiXaç ijpvouv tòv 0eóv» [Act 16, 25]* Kai ó tpaXptpbôç Xè'fiuv «MeoovÚKTiov èSeyeipópriv toû èîopoXofèîoGai coi ètri Ta Kpipara TFjç biKaiooùvpç trou» [Ps 118, 62]. Kai iraXiv XPÔ irpotpôàaavTaç tòv 6p0pov eiç ttjv irpocreuxnv biavioTaoGat, djç pf| èv imvtp Kai KOÎTij tmô tî]ç fjpépaç KaTaXr|<p0ñvai kotù tòv eìnóvTa- «TTpoètpGaaav oi ôcpOaXpoi pou npôç Ôp0pov toû pe-

narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam; et ut liberemur ab incursu et daemonio meridiano, etiam eodem tempore recitetur nonagesimus psalmus. Nonam autem horam ad orandum necessariam esse apostoli ipsi nobis prodidere in Actis, in quibus narrantur Petrus et loannes ascendisse in templum *ad horam orationis nonam.* Iam completa die, de iis, quae in ipsa data sunt nobis aut recte a nobis gesta sunt, persolvantur gratiae, itemque ea, quae praetermissa sunt, confiteamur; quippe sive voluntarium, sive non voluntarium, sive etiam latens peccatum admissum est, aut in verbis, aut in factis, aut in ipso corde, Deum de his omnibus per preces placamus.

37,5. Ac rursus, nocte incipiente, petendum est, ut inoffensa et 278
a visis libera requie fruamur; qua hora etiam nonagesimus psalmus necessario dicatur. Mediam autem noctem nobis ad orandum necessariam esse tradiderunt Paulus et Silas, quemadmodum Actorum historia declarat his verbis: *Media autem nocte Paulus et Silas laudabant Deum ;* et psalmista, cum ait: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustitiae tuae.* Et rursus antevertere diluculum par est et ad precationem exsurgere, ne in somno ac cubili a die deprehendamur, iuxta eum, qui dixit: *Praevenerunt*

278. MG 31, 1016 B.

XtTtjlv t « Xópd aou» [Ps 118, 148]. ’Qv oùbéva XPÒ Katpòv toîç èmTeTqpqpèvujç eiç bóíav QeoO koî to0 XpiaroO aùioO npoaipoupévoiç Zijv napopâoQai.

Regulae brevius tractatae, post 370.

279 *Unde mentis evagatio.* — Resp. ad interr. 21. riverai ó pereujpiopôç dirò dpfiaç to0 voO pò daxoXoupévou irepì rà dva-fKaîa. 'Apyeì bè ó voûç Kai dpepipvei éi druariaç to0 napeìvai tòv Qeóv, ¿TÓiovra Kapbiaç Kai vetppoûç. Ei yàp to0to èniareue, nàvTcuç ¿rroict tò eipnpévov «TTpoujpujpr]v tòv Kùpiov èvuijmóv pou biairavTÔç, òri ¿K beinìiv poó éanv, iva pi) aaXeuOój» [Ps 15, 8]. 'O bè to0to Kai rà bpota toó rio KaropOwv, aure ToXprjtfei Kore, oÒT€ ££et ctxoX?iv biaXoTÍoatrOaí ti tiìiv pii npôç oiKobopqv rf|ç mcrreajç oÍKOvopoupéviuv, kSv dyaOòv elvai boKrj, oùx òti fé tûiv drtqfopeupévajv Kai pò dpeOKÓvTtuv 0€w.

280 *Attentio in oratione.* — Interr. 201. TTûç KaropOoî tiç év tt] npoffeuxò ™ dpereùjpKJTOv. Resp. TTXqpoq>opr)0eiç npò òcpOaXpiìiv elvai tòv 0eóv. Ei yàp dpxovrd tiç r, ttpoearaiTa 0euiptùv Kai ôiaXefôpevoç aÙTiù àpereiùpiOTOv èx*l tò óppa, ttóoiu pdXXov b Ttpooeuxôpevoç tûj 0etp dpeTeióptorov èfei tòv voûv dirò to0 èrdiovTOç Kapbiaç Kai vetppoûç, nXqptuv tò fefpappévov «’Enaipovraç ôoiouç xeîpaç, X^P'Ç ôp-fÔÇ Kai biaXofiffpaiv» [1 Tini 2, 8].

281 Interr. 202. Et buvaròv KaropOwaai tò ¿v navri Kai irdvTOTe dpeTeujptorov, Kai rrtùç KaropOoî tiç. Resp. “Ori buvaróv, èbetSev

oculi mei diluculum, ut meditarer eloquia tua. Ex quibus temporibus nullum est neglegendum ab iis, qui diligenter ad Dei et Christi ipsius gloriam vivere instituerunt.

279 21. Evagatur animus, ubi iners est nec in rebus necessariis occupatur. Iners autem ex eo efficitur mens et plus iusto secura, quod Deum adesse non credat, corda et renes scrutantem. Si enim hoc crederet, perageret prorsus, quod dictum est : *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear.* Qui autem hoc, et quae huic similia sunt, facit, neque audebit umquam neque ei licebit per otium quidquam cogitare eorum, quae minime dirigantur ad fidei aedificationem, etiamsi bonum esse videtur, nedum eorum, quae prohibita sunt et Deo non placent.

280 201. Quomodo quis attentionem in precando assequetur. Si ei persuasum sit, Deum sibi ob oculos esse. Si quis enim principem aut praepositum intuens et cum eo loquens oculos intentos habet, quanto magis, qui Deum precatur, intentam mentem habebit in eum, qui scrutatur corda et renes, facturus quod scriptum est : *Levantes puras manus, sine ira et disceptationibus.*

281 202. An fieri possit, ut in omnibus et semper attentio acquiratur, et quo pacto eam possit quis assequi. Fieri id posse ostendit, qui

279. MG 31, 1097 B. 280. MG 31, 1216 C.
281. MG 31, 1216 D.

ó d-rrujw <0i ô<p9aXpoi pou btaTtavTÔç npôç tòv Kùpiov» [Ps 24, 15], Kai* «TTpoujptíipriv tòv Kúptov évdrmóv pou bta-TtavTÔç, ôn ¿k beíitúv poú ¿<jtiv, ïva pf) <raXeu9<Í>» [Ps 15, 8]. TTwç bè buvaTÓv, irpoeippTat• ôti èv tûj pi) bibóvai Katpòv àpfiaç TT) tpuxr) dnô Tf|ç tripi ©eoi) Kai tûv to0 ©toO épftuv Ti Kai bwpetîiv èvvoiaç, Kai ttîç imèp ttdvTUJV è£opoXoff|aeujç Kai iùxaptOTÎaç.

Caritas via excellentior. — Interr. 257. Tivtç eiaîv ¿xuPov KaTaxaiópevov ttupi dafitOTuj [cf. Mt 3, 12). Resp. Oi XP1<7'-peùovreç pèv toîç àfiotç ttîç paaiXeiaç tûiv oùpavwv, tbç tò dxupov Ttp aÎTip, pi) èv biaOéaei bè ttîç npôç ©tòv dyatniç Kai Tfjç npôç tòv nXnaiov to0to troioûvTeç, erre èv toîç irvetipaTi-koîç x«P'<7Ma(Jlv› dre èv Taîç atupaTiKaîç eùepyeoiaiç, Kai oütujç dTtXeîç èauToùç dqnèvTtç. • 282

Quid fervor. — Interr. 259. Tiç èoTtv ó iètov tîù nveùpaTt. Resp. 'O biatnjpip npoOupia, Kai dKoptOTip èrriOupia, Kai ùôkvuj cnroubij Ttouîjv tò OiXripa to0 0eoO èv d-fàtrr] XptffToO 'IqaoO to0 Kupiou iipiîiv Kara tò fe^pappévov• «'Ev Taîç èvToXaîç aÙToO èeXiîaet atpóbpa» (Ps 111. 1]. 283

Attentio in oratione. — Interr. 306. Mtrà ttoiou rpótrou tò dptTiiúpiaTOv KaTopOoÛTai. Resp. 'Eàv tò to0 èxXeKToû Aafbb tppóvnpá tiç dvaXápt], eitrôvTOç, troTÌ pèv «TTpowpwpriv tòv Kúptov èvtimtóv pou btatravTÔç, ôti èx bejuîiv poù èffTiv, ïva pñ oaXeuGuj» [Ps 15,8]' troTè bè, ÔTf «Oî ôtpôaXpoi pou bta-travTÔç npôç tòv Kúptov, ôti oùtôç èKOtraaet èK trafiboç toùç 284

dixit: *Oculi mei semper ad Dominum,* et: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear.* Quomodo autem possit illud fieri, dictum est superius: nimirum si facultas non detur animae per tempus, ut intermittat de Deo deque operibus et donis Dei cogitare, et pro omnibus confiteri et gratias persolvere.

257. Qui sint palea, quae inexstincto igne comburitur. Ii nimirum, qui utiles quidem sunt iis, qui digni sunt regno caelorum, perinde ut paleae frumento, nec tamen affectu dilectionis erga Deum et proximum hoc faciunt, sive in spiritualibus donis, sive in corporalibus beneficentiis, atque ita imperfectos se esse sinunt. 282

259. Quis sit fervens spiritu. Qui ferventi animi alacritate, et inexplebili desiderio, et studio impigro facit voluntatem Dei, in caritate lesu Christi Domini nostri, iuxta id quod scriptum est: *In mandatis eius volet nimis.* 283

306. Quomodo vitetur mentis aberratio. Nimirum, si quis eam mentem induerit, in qua erat electus ille David, qui modo quidem dicebat : *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear;* modo vero: *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos;* modo 284

282. MG 31. 1253 C. 283. MG 31, 1256 A.
284. MG 31, 1300 C.

■nôbaç pou» [Ps 24, 15]' iroTè bè- «'Iboù ibç òcpOaXpot boúXwv eiç x£*Pai» twv Kupiwv aÙTwv, duç àipOaXpoi rraibiaKqç eiç xe'Paî tt|ç Kupiaç aÛTf|ç, oùtwç oi ôcpÛaXpoi f|gwv Ttpôç Kùptov tôv 0€Ôv f|pûv> [Ps 122, 2]. Kaì iva Ttp èXarrovi TtapabeifpaTi artoubaiôiepov rà peilova KaiopOoOv «ppovTÎaujpev, èxaaroç èaimp XopIeaQw, oîôç èariv êvwmov twv TtapóvTwv, Kàv (aÓTipoi Tuy-Xavwar trwç tô dKaTtrfvwarov èaurq) arcoubalet Kaiopûwaat, Kaì èv arderei, Kai èv TOpiitâTw, Kai èv Kiviipan iravrôç péXouç, Kai èv <p0éYpaTi. "Qarrep bè rà àvQpwnoiç ipavepà Ttpôç dv0pw-Ttouç cpuXáaaeiv anoubáíopev, outw Kai ttoXù rrXéov, èav Tiç tôv ©eôv TtXqpo<popq0q èxeiv èTtÓTtinv, èraiovra Kapbiaç Kai veippoùç.

Constitutiones asceticae.

285 *Christus regula omnis perfectionis.* — C. 1, n. 1. TTdaa Ttpdiiç, d-farnirè, Kai trdç Xôyoç toû Xwrripoç ^pwv 'Iqaoû XptaTOÛ Kavwv èanv eùaefteiaç Te Kai dpeTfJç. Ata toi toûto Kai èviivGpùjrcqaev, tbç èv eÍKÓvi btafpácpwv f|pîv eùaépetdv Te Kai dperriv, ïva Karà bùvaptv ÊKaaroç Kai èKaarq ôpwvreç iqXwawpev tô dpxèruirov. Aid fàp toûto tpopeî tô fipérepov aâipa, ïva Kai f)jieîç aÛToû riìv rroXireiav, <bç oiôv Te, pipqawpeâa. Zù Toivuv, ôrav dKOÙaqç Xôyov F| rrpâiiv aÙTOÛ, pi) Trapépywç Kai àttXwç Kai tbç ètuxev dKOue• àXÀ' éppaive eiç tô pàûoç twv OetuptipdTUJv ı fivou koivwvôç twv puariKibç ttapabebopévwv. Mdp0a pèv fàp tôv Kûptov inrobéxeTat, KaOéZerat bè irpôç toùç ttôbaç aùroû Mapia- èv buai bè. dbeXcpaiç KaXq

autem : *Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suor um, sicut oculi ancillae in manibus dominae suae, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Atque ut res maiores diligentius peragendas curemus, minore exemplo usi, reputet secum quisq e, qualis est coram adstantibus, etiamsi sint aequales ; quomodo studeat praestare se inculpatum, tum in stando, tum in ambulando, tum in cuiusque membri motu, tum in dicendo. Quemadmodum autem in iis, quae in hominum conspectum veniunt, decus coram hominibus tenere satagimus, ita quoque, multo magis, si sit alicui persuasum habere se et Deum inspectorem, qui scrutatur corda ac renes.

285 1, 1. Omnis actio, carissime, omnisque sermo Servatoris nostri lesu Christi pietatis ac virtutis regula est. Quapropter pietate ac virtute nobis veluti in quadam imagine depictis, etiam naturam humanam assumpsit, ut unusquisque et unaquaeque ad id respicientes, pro viribus archetypum ac exemplar imitaremur. Nam eam ob causam corpus nostrum gerit, ut et nos illius vivendi rationem, quoad eius fieri potest, exprimamus. Tu igitur aliquo ipsius aut dicto aut facto auditis, cave oscitanter simpliciterque ac temere audiassed descende ad imas contemplationes; efficiare eorum, quae mystice tradita sunt, particeps. Martha quidem Dominum excipit, Maria vero ad illius pedes assidet. Bonum est in

285. MG 31, 1325 A.

npoQupía- biátrrqcíov pévToi tò npáfpaTa. 'H gèv fàp MápOa btqKÓvei napaaKeuáCouffa Tà Ttpôç be£iwaiv tôç dwpaTiKÔÇ aù-to0 XP6*aS> Ù Mapia, KaQqpévq irpôç toùç Ttébaç aÙToO, Ôkouê twv Xôywv aÙToO.

De Spiritu Sancto, 375.

Coniunctio Spiritus Sancti cum anima. — C. 9, _ n. 23. 286
OÎKeituaiç bè TTvtùpaToç ttpôç tpuxôv oùx ó btà tóhou ttpoo-tTTiopôç (raîiç fàp âv TrXqaiàaaiç túj àawpaTw awpaTiKwç;), áXX' ô xæpiffpùç twv TtaOwv, ¿ÍTtep, dirò tôç ttpôç tôv adpKa tptXiaç uffTEpov ¿mpvoptva tt¡ vpuxô> tôç dito to0 0eoO oi-KitÔTriTOÇ ô^OTpiuKK. KaQapOévTa bf) oùv àttÒ ToO at<JxouS> ô àvepâSctTO btà tôç KaKiaç, Kai ttpôç tô ¿k cpùaewç kôXXoç èttaveXOôvTa, Kai oïov eÌKÓvt pauiXtKq tôv dpxaiav poptpqv btà KaOapÔTHToç dtrobôvTa, oùtwç ¿otÍ pôvwç itpooefriaai Tip ïTapaKXÔTtp. 'O b', lïionep ôXioç, KÉKaûappévov oppa napaXapwv, beííet aoi èv èauTip tôv eÍKÓva toû dopárou. 'Ev bè Tip paxapiw tôç €Îkovoç ôedpaTt tô dfJjiriTOv ôtpet to0 dpxtTÙitou kùXXoç. Atà toutou Kapbiwv dvàfiaaiç, x€lPaïuJfia twv dffôevoùvTwv, twv itpoKottTÔvTwv TeXeiwaiç. Toûto, toîç aitò itciar]ç kiiXîôoç KtKaOappévoiç èXXapttov, tô ttpôç éauTÔ KOtvwvia ttveupaTiKOÙç àttobeÎKVuoi. Kai wffTOp tù Xapnpà Kai btacpavô twv ffwpÛTwv, dicrivoç aÛTOîç èpTOffoùanç, aûrd Te -fiveTat ttepiXaptrô, Kai êrépav aùfôv dtp' èaurwv dttooriXpei, oùtwç ai itveupaTocpôpoi ipvxat, éXXaptpûeïaai ttapà toû TTveûpaToç, aurai re dttoTeXoOvTat

utraque sorore studium: sed tamen distingue res ipsas. Nam Martha, in ministerio occupata, apparabat quae hospitis corpori futura erant necessaria, Maria vero, assidens ad illius pedes, sermones ipsius audiebat.

9, 23. Spiritus autem cum anima coniunctio non fit loci propin- 286
quítate (nam qui fiat, ut ad incorporeum corporaliter accedas?), sed a cupiditatibus recessu, quae post accesserunt animae propter amicitiam erga carnem et a Dei consortio alienarunt. Itaque si quis ab eo, quod vitii labe contraxerat, probro purgetur, atque ad nativam pulchritudinem reversus velut regiae imagini formam veterem per puritatem reddat, hoc uno demum modo potest ad Paracletum appropinquare. Ille autem, veluti sol, purum nactus oculum, ostendet tibi in seipso imaginem illius, qui videri non potest. In beata autem huius imaginis contemplatione videbis ineffabilem archetypi pulchritudinem. Per hunc corda sustolluntur in altum, manu ducuntur infirmi, proficientes perficiuntur. Hic iis, qui ab omni sorde purgati sunt, illucescens, per communionem, quam cum ipso habent, spirituales reddit. Et quemadmodum corpora nitida pellucidaque, contacta radio, fiunt et ipsa supra modum splendida, et alium fulgorem ex sese profundunt, ita animae, quae Spiritum ferunt illustranturque a Spiritu, fiunt et ipsae spirituales, et in alios

286. MG 82, 109 A.

TtveupaTiKai, Kai eiç êîépouç rf)v x«Plv ¿ianoaTtXXouatv. ’Ev-TeûOev peXXóvTujv rrpô'fvwoiç, pucrrripiujv aùvEdiç, KEKpvppèvtuv KaTâXqqnç, xapiapaTUjv btavopaí, tò oüpáviov rroXireupa, q pera ánéXujv x°P€'a. ›l àTeXevTHTOç evcppotrtvn, q èv 0eúj biapovri, í] irpôç 0eòv ôpoiiuaiç, tò áxpÓTaTOv tûjv ôpexTûv, Geòv xevéaèai.

Epistulae.

287 *Quies mentis.* — Ep. 2 [Gregorio, ca 356]. n. 2. ’Ev f)ffUXÍ(f tòv voOv ?x£iv ireipâcrôai irpofff|K€t'. ‘2ç 'fàp ócpOaXpòv irepi-(Tfójievov auvexûç, Kai vOv pèv èrti tú nXcrpa Trtpupepópevov, vOv bè Ttpôç tò ávuj Kai xàruj kukvù peTaaTpeipôpevov, ibtîv èvap-fœç tô ÔTtoKtipevov oùx oîôv T€, àXXà XPÔ Trpooepeia0f]vat rqv ôtpiv tû) òpujpévui, ei pèXXot èvapyt] aÙTOÛ îroieîaOat Tr]v 0éav, oütuj Kai voOv dvOpwTtou urtò pupiujv tûjv kotò tôv KÓopov cppovTÎbwv TCpuXKÔpevov àpf|Xavov èvapfùjç èvartviaai Tf) dXqOeia. ’AXXà tôv pèv ovrau toîç ôeapoîç to0 fdpou auv-«¿euYPívov Xuctoujôeiç èmOupiat Kai óppa! buaxdGexTot Kai épwTÉç Tiveç buoépwTtç èxTapdffaouot• tòv bè nbr) KaraXiqp-pévov ôpoIÙTip ërepoç 0ôpu0oç cppovTÍbujv éxb¿xeTai• èv átraibúj iraíbujv èmGupia- èv Trj KTpoei t‹î›v Ttaibwv rraiboTpocpiaç pé-pipva- -fuvaiKÔç cpuXaiai, oikou èmpèXeta, oîketûiv irpotnaaíai, ai Kaïà Tà auppôXaia pXdpai, oi Ttpôç toùç feirovaç btanXqx-Tiapoi, ai èv toîç biKao-nipioiç oupnXoKai, Tr]ç èpnopiaç oi KÎvbuvoi, ai Tf)ç yeiop'fiaç biairovrioeiç. TTâaa f)pépa ibiav f^KEt tpèpouoa tûç ipuxfiç èniOKÔTnatv• Kai ai vùkteç, Tàç peOnptpivàç

gratiam emittunt. Hinc futurorum praescientia, mysteriorum intellegentia, occultorum comprehensio, donorum distributiones, caelestis conversatio, cum angelis chorea; hinc gaudium numquam finiendum, hinc in Deo perseverantia, hinc similitudo cum Deo, et quo nihil sublimius expeti potest: hinc est, ut deus fias.

287 2, 2. Enitendum est, ut mentem pacatam ac quietam habeamus. Quemadmodum enim oculus continenter circumactus, et nunc quidem in obliqua deflexus, nunc vero sursum ac deorsum frequenter contortus, clare ac perspicue rem obiectam cernere non potest, sed aciem in rem visam defigi oportet, si modo perspicua futura est visio, ita et humana mens, sexcentis mundi curis distracta, veritatem clare conspicere non potest. Sed eum quidem, qui nondum nuptiarum vinculis constrictus est, rapidae cupiditates ac impetus non facile superabiles et amores perditissimi conturbant; coniugio autem illigatum alius curarum tumultus excipit: in orbitate desiderium prolis; susceptis liberis, de his educandis sollicitudo; uxoris custodia, domus cura, servorum gubernatio, accepta contractis in rebus damna, contentiones cum vicinis, forenses concertationes, negotiationis alea, agriculturae labores. Unaquaeque dies oritur suam ferens animi caliginem; quin et noctes, diurnas

287. MG 32, 224 C.

tppovTtbaç TtapaXappávouaat, èv Taîç aùïaîç tpavTaaiatç è£atra-Tôiat tôv voûv. Toûtujv bè pía <puff|, ò xwpiffpôç drrô toû KÔopou TtavTÔç. Kôcrpou bè dvaxâjpqatç où tô é£uj aÙToû fe-vea0at oujpaTtKùjç, àXXà Tf)ç Ttpôç tô aúpa oupnaOeiaç tôv tpuxùv diro^flíai, Kai yevéaëat àtroXiv, doiKOv, dvibtov, dtptXé-Tatpov, ÙKTtipova, àfhov, anpaypova, dauvdXXaKTOv, dpaOñ Ttîiv dvOpujtrivujv bibaypaTiuv, èTOipov ùttobéiaaOai tri Kapbia Tàç èK Tfjç 0eiaç bibaOKaXiaç è'rftvopèvaç btaTumôtJeiç.... ‘Hcruxia oùv dpxù Ka0àp<rea>ç Tf] ipuxÔ-

Oratio bona. — *2,* 4. Eùxô bè KaXô ô èvapyô èptroioOtra toû 288
0eoû évvotav Trj q/uxÒ' Kai toûtô éoti Qeoû èvoÎKqatç, tô btà Tflç pvr)UT)ç èvtbpupévov ?xe,v èatiTtp tòv 0€0v: Oütuj fivô-peéa vaôç 0eoû, ÔTav pô qppovTiai fnivaiç tô auvexèç tflç pvôpqç btaKÔTrniTai, pqbè toîç CmpoaboKÔTOtç Ttdôeotv ô voûç ¿KTapárniTat, dXXà navra dTtotpufdiv ô qnXôOeoç èm Oeôv dva-XuJprj, èfeXaûvwv Tà npoaKaXoûpeva aùrôv eiç dxpaaiav ird0r|, Kai toîç ttpôç dpeTtiv ¿éfoucnv èmTribeûpaaiv èvbtaTpiPq.

Modestia. — 22 [scripta ca 364], 2. "Oti où beî forfú^eiv, otire 289
èv TÍ] GTtVOXUJpítjl TÚJV Ttpôç TT|V XPe'av› OÙTC èv Ttp KapÛTUJ TU1V èpfUJV, èxÓVTUJV TÔ Kpîpa Ttepi èKdOTOU TÛJV èTTlTeTafpévUJV tôv toûtujv èfouaiav. "Oti où beî Kpaufôv fíveaOai, oírte dXXo Tt 0XÔÙa› A KÎvqpa, èv Jj xapaKttipiteTai 0upôç, ô peTeujpiopôç dnô t^ç TtXr)potpopiaç toû ttapeîvat tôv 0eóv. "Oti beî rr| XP6'? ouppeTpeîv tôv <puivf|v. "Oti où beî ©pattéujç ô KaTatppovriTtKwç

curas excipientes, iisdem rerum speciebus mentem fallunt. Horum autem una vitatio est, secessus a toto mundo. Verum secessus a mundo, non est corpore extra ipsum esse, sed animam ab affectionum cum corpore consensione avellere, ac sine civitate esse, sine domo, sine propriis rebus, sine amicorum societate, sine possessionibus, sine rebus ad victum necessariis, sine negotiis, nullas res contrahentem, humanarum disciplinarum expertem, paratum ad suscipiendas corde informationes, quae ex doctrina divina ducuntur. ... Quies igitur principium expurgationis animae.

2, 4. Est oratio illa praeclara, quae perspicuam Dei notionem 288
animae imprimit: idque Dei inhabitatio est, insidentem intus Deum memoria complecti. Sic Dei efficimur templum, cum nec terrenis curis perpetuus memoriae tenor interpellatur, nec improvisis commotionibus perturbatur intellectus; sed omnia fugiens Dei cultor ad Deum secedit, repellens provocantes ad libidinem affectiones, ac in studiis ad virtutem ducentibus immoratur.

22, 2. Non oportet murmurare, nec in rerum necessariarum 289
angustiis, nec in operum labore, quando quidem unumquodque iudicii est eorum, quibus commissa rerum illarum potestas. Nec clamor fieri debet, nec quaevis alia species, aut motus, ex quo significetur iracundia, aut animi aberratio ab hac persuasione, Deum esse praesentem. Oportet vocem usu metiri. Non oportet

288. MG 32, 229 B. 289. MG 82, 289 C.

tivi ànoKpiveaôat q ttoieîv ti, àXX' èv irdat tò èmeiKèç Kai tò TigriTiKÒv npôç nàvTaç betKVÙeiv. "Oti où beî èvveùetv ò<p0aXpip H€Tà bôXou, ò àXXut Tivi ò KtvôpaTt pèXouç KexPÔoÔai, ô Xutteî tòv dòeXtpòv q KaTacppôvqatv èptpaivet. "Oti où beî KaXXwmitaOat èv ipaTÎoiç q ùnobqpaatv, ôrtep èafi rrepmpeia. "Oti beî eÙTeXéat KexpòoOat toîç npôç Tqv xptiav to0 owpaToç. "Oti où beî ùnèp rqv xPe'av Kai ttpôç baipiXeiav àvaXtdKCiv oùbèv, ônep èari rrapdxpqcnç-

290 *Communio cotidiana.* — 93 [ad Caesariam patriciam, ca 372J. Kai tò KOtvujveîv bè Ka0' èKÓUTqv ôpèpav Kai peraXappaveiv to0 áyíou aiiipaTOç Kai aïparoç to0 Xptœroû, KaXôv Kai èrtuxpeXéç, aÙToO aatpâtç XéfOVTOç- «'O Tpiiiytuv pou Tqv aàpKa Kai rtivtuv pou tò aipa, ?xei £ujqv aìujviov» [io 6, 661. Tîç fàp dpcpipaXXet, ôti tò peTèxetv ouvexûç tF[ç £a>ôç oùbèv aXXo èffriv q ¿qv ttoX-Xax<ûç ; 'Hpeîç pévToi ye TérapTov KaO' êKdoTriv èpbopdba koivw-voûpev, èv Tf[KuptaK^, èv Tfl TeTpdbi, Kai èv Tfj napaOKeuf|, Kai Tip GaPPainp, Kai èv Taîç dXXaiç f|pépatç, èàv ò pvqpq àyiou Ttvôç. Tò bè èv toîç to0 biujfpoû Katpoîç dvaYKdleaèai riva, PÒ napôvTOç iepéwç ò XetTOupyoO, tòv KOivwviav Xappdvetv Tq ibiç X€lP'› pqbaptùç eîvat [Japù ireptrrôv èoTi dnobeiKvùvat, bià tò Kai Tqv paKpàv auvqSeiav to0to bi* aÙTtîtv Ttîtv npa^pÓTiuv maTtitaaaOai. TTdvTeç yàp oi Kara tôç èpqpouç povaiovreç, èv0a pò èOTtv iepeùç, KOtvuuviav oïkoi KaTèxovTeç, dtp' èauTtîtv peTaXappdvouotv. 'Ev 'AXeíavbpeíp bè Kai èv Aipjrrnp ÏKaOTOç

petulanter aut contemptim cuiquam respondere aut quidquam facere, sed in omnibus modestiam atque reverentiam erga omnes ostendere. Non oculis innuendum est cum dolo, nec alia quaelibet species adhibenda, aut membri motus, qui fratri afferat tristitiam aut contemptum indicet. Ornatus in vestibus aut calceis quaeri non debet; quod quidem vana ostentatio est. Viliora quaeque adhibenda ad usus corporis. Nihil ultra id quod necessarium est aut ad magnificentiam insumendum; quod quidem abusus est.

290 93. Singulis etiam diebus communicare ac participem esse sancti corporis et sanguinis Christi, bonum est et perutile, cum ipse perspicue dicat: *Qui comedit meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam.* Quis enim dubitat, quin vitae continenter esse participem nihil aliud sit, quam multiplici ratione vivere? Nos quidem quater singulis hebdomadibus communicamus, dominica die, quarta die, in parasceve et sabbato, et aliis diebus, si sancti alicuius memoria recolatur. Quod autem persecutionum temporibus cogitur quis, absente sacerdote aut diacono, communionem sua ipsius manu accipere, id grave non esse supervacuum est ostendere, quia hoc diuturna consuetudo ipsis rebus confirmat. Omnes enim in solitudinibus monachi, ubi non est sacerdos, communionem domi servantes, suis ipsorum manibus sumunt. Alexandriae autem et in Aegypto unusquisque etiam de

290. MG 32, 484 B.

xa! Tûiv èv Xatp téXoúvtwv tbç èrti tò uXeíarov ?x€l tcoivwvlav èv Tip oÍKtp aureo, Kai *óre* poúXerai, píTaXappáve bi' éauToO. "Ana? yàp" tt|v Ouaiav toQ iepéutç TeXeuùaavTOç Kai ôéôuukôtoç, ó Xapûjv aÚTñv tbç ôXqv ópoO, ko9' êKà<rtr)v peraXappávujv, trapa to0 bebuiKÔTOç eiKÔTwç peraXappdveiv Kai ùnobéxeoéai niaTeùeiv ôtptiXei. Kai yàp Kai èv -tfl éKKXr)<tí<¡t ó kpeùç ètnòibutai rnv pepiba, Kai Kaxéxa aÙTqv ó ùtrobexôpevoç per' èiouaiaç àtrdcrnç, Kai ouTU) irponayei tûj aTÓpari Tf| íbítjt xeiP>- Tatjxòv toîvuv è<ni Tij buvàpei, cire píav pepíba bèierai tiç rrapà to0 iepéwç, fixe troXXàç pepibaç bpoO.

BASILIUS ANCYRANUS, † ca 366.

De virginitate.

Virginitas similitudo cum Deo. — 2. Méya pèv yap, duç 291
àXriOwç, trapGevla, Tip dcpOápTUj Geip, tbç èv K€<paXaítp ehreîv, èiopotoÒoa tòv dvOpumov. Oùk dirò atupaTiuv bè àpa ètri tpuxàç aúrñ óbeóet- dXXà tpuxflç Tfiç doujpdTou oOffa èSaîperoç, Trj TaÙTnç QeocpiXeî trap0evt<¡i dcpëopa tpuXdTTti tò atúpaTa. ToO yàp ovtwç koXo0 f) tpvxò cpavTaoiav XafìoO<ja, KaÓdtrep Tivi rvrepiî) npôç aùxò tri dcpOapcria trrepujOeaa, Kai Tip ópottp tò òpotov, tí) èv aÙTfj dtpQapctiqt tpnpi, tòv dcpòapTOv Geòv 0epatrtùeaQat pôvœç trpôç dïiav dÓpoOaa, t?¡v to0 adipaTOç trapOcvtav, Qepdtraivav eiç tòv to0 KaO' bavrqv kôXXouç Gepatretav érráyerat, Kai trápebpov àoxXf|Ttuç trpôç tt]v to0 GeoO Qewpíav TaÚTnv ?x£iv PouXopèvq, Tàç èvoxXoùaaç aÙTrj to0 adipaToç

plebe ut plurimum habet domi communionem, et quando vult, per se ipse fit illius particeps. Postquam enim semel sacerdos sacrificium absolvit ac porrexit, qui illud ut totum simul accepit, is, dum cotidie participat, merito credere debet se ab eo, qui dedit, participare et accipere. Emmvero etiam in ecclesia sacerdos porrigit partem, quam qui suscipit, cum omni potestate retinet, et sic ori admovet propria manu. Itaque idem valet, sive quis partem unam a sacerdote accipiat, sive multas simul.

2. Magnum enim quiddam est, revera, virginitas, incorruptibili 291
Deo, ut in summa dicam, similem efficiens hominem. Nequaquam autem a corporibus ad animas ipsa progreditur; sed cum animae incorporeae propria sit, per gratam Deo virginitatem animae incorrupta servat corpora. Veri enim boni anima notionem concipiens, veluti penna quadam ad illud, nempe incorruptione, subvecta, et simili simile, id est ea tantum, quae in ipsa est, incorruptione, incorruptibilem Deum digne coli perspiciens, corporis virginitatem velut ancillam ad suae ipsius pulchritudinis famulatum adsciscit, eamque sibi adstantem sine interpellatione ad Deum contemplandum semper habere cupiens, obstrepentes illi corporis voluptates quam

291. MG 30, 672 B.

fjbovàç uuç no^í>u)TÓTu> éXaúvei. Tf|v pèv túјv *ímó xatnèpa* f|bovâ>v èyKpàTeiav, Tqç aujpaTiK^ç itapOeviaç ótpánatvav, aÙTqv bè TaÙTrçv Tffë KaO' èatrrf|V, iroioupévn, wç Tà àXXa pèv ittravTa, Kai Tpo<pû)v CfKpaTeiav, Kai TÎ)v Xovrd|v OKXtipaYurfiav, pafco-pévrçv xaîç *{ieovaaiç* kotù xr|Ç èv trúpaTt napôeviaç btà t(ùv-aiaUriaeiuv fibovaîç • dXXà Kai aÙT?|v ti]v to0 aœpaToç irapOeviav, où bt' ëîfpôv n, F| bi* èauTi'iv qnXoKÔXujç àOKtîaQai, iva tt|v èavTflç uapOeviav dtpGopov àndonç poxùnpûç èvvoiaç cpuXàSaaa, tùv npôç tòv dcpSapTOv Qeôv èïopoiwaiv, &<mp èv àxr|XiôuJTip KaTÓirrpip Xomôv aÙToO Tàç Trap' èauToO aÙTrj èvau'fàiovTOç XapiTaç, eiç kùXXoç êauTfîç Kai ëiraivov KaTOpôwOeîaav K€pbr|Oij.

292 *Modestia virginis.* — 5. OùkoOv oÜTe toùç ôrpOaXpoùç rrpôç Ti&rrav àirXcùç ttjv tû›v ôpaTûiv 6éav àvawTÓaei, ïva pò nàoav dbiaKpÎTuiç xapaKTdpuJv T€ Kai popqpwv Jbéav eiooiKiiopévq, bi* aÙTiîiv irpôç Tàç è£ aÙTUJv tpavTaaiaç TapaaoTiTai. 'AXXà npôç pév Tiva Kai áveurfÓTwv, bi' àvàfKqv Tflç irpôç tòv irapóvia piov rpujTafuJYÎaç, tiîiv to0 oujpaTOÇ ôqpÔaXpwv, toùç tôÇ qmxÔÇ èmpùaei • Trpôç bè tt|v toû àXqGtvoO cpwTÔç Kai to0 bi' aÙToO beiKvupévou kôXXouç aÙTri KaTavóqoiv, Kai pepuKÔTaç irpÔTtpov tnroubaiiuç dvoijei. Oût€ tòv dKorp Ttavri Xôyuj àveïeTâtrrtuç ùtpéïet, dXXà Ttpôç pèv toùç rpaùXouç tôiv Xóftuv, &cnrep rrpôç Tiva buaibbouç -feùpaTOç rpopav, aùti)v únorppáíei, toîç bè anoubaioiç KaÔapôv £>éourn tt|ç dp€Tf|ç tô vàpa, rpiXopaOûiç ùiro9r|ffei. Kai tt)v pèv yeOoiv irpôç Tà fibovra dei Ktxnvuîav

longissime repellit. Atque ab iis quidem, quae suo ventre sunt, voluptatibus continentiam, corporeae virginitatis ancillam, corporis autem virginitatem suae ipsius virginitatis ancillam facit, ita ut cetera quidem omnia, et ciborum abstinentiam, et reliquam austeritatem, quae cum voluptatibus per sensus contra corporis virginitatem fluentibus pugnat, sed et ipsam etiam corporis virginitatem non propter aliud quidquam nisi propter semetipsam studiose exerceat, ut suam ipsius virginitatem incorruptam ab omni mala cogitatione custodiens, similitudinem cum incorruptibili Deo, qui iam in illam, velut in purissimum speculum, gratiarum suarum splendores immittit, ad suam ipsius pulchritudinem et laudem consequatur.

292 5. Igitur neque oculos ad omnem passim rerum visibilium adspectum aperiet, ne, dum omnem sine discrimine figurarum et formarum speciem adsciscit, suis illam imaginibus perturbent. Quin etiam dum ad aliqua adspicienda aperientur, ob necessarium ad hanc vitam lucis usum, corporis oculi, animae oculos claudet; ad veri autem luminis et pulchritudinis, quae ipsi hoc lumine ostenditur, considerationem, etiam antea clausos diligenter aperiet. Neque aurem omni colloquio sine examine praebebit, sed pravis quidem sermonibus, veluti cuidam graveolentis soporis impulsui, eam obserabit; honestis autem et purum stillantibus virtutis laticem, studiose accommodabit. Et gustum quidem suavibus semper inhiantem

292. MG 30, 679 A.

èfxaXivwcrei Tip Xó'fw, trpôç bè Tî]v twv ôva'fKatwv peTáXqiptv awtppôvwç f)vtoxn<T6i- Tf)v bè <jtcpr|v, tbç ôv àvbpanobetTTÒTqv pèv ttaaûiv aiaOf|<rewv oùaav, trôtraç bè Tàç Xorràç Tfj otKeia XaÔTqTt ttpôç qbovqv papfavcùouuav, ÔKflXibwTOV traGwv tbç paXitna bióXou cpuXdiet.

Omnia facere in conspectu Dei. — 27. 'H bè yip Kupúu 293
vugtpeuopèvri, où òovapèvq oütí Tqv ôtptv, ofrre Trjv ÔKof|v, out€ Tip irapouoiav cpufeîv, èv ôtpet aÙToO ánavTa nparrei. Ató bet tqv TtapOévov, kôv póvq -n XaXfj, eibévat, ôti èv ôkocûç toO vupcpiou XaXeî- kôv npÓTTq ti póvq, pq Ctfvoeîv, ôti toOt' ÔKpiPtûç oûtoç ôpâ- kôv èvvofj Tl, TretreîaGai, ÔTI ÔSÉWÇ TOÙTO Ktvoùpevov ètri Tfjç Kapbiaç èiritTKéirreTai.

Quies animae. — 49. PaXqvaiav oùv beî tqv Tfjç napOévou 294
tpuXÙv, Kai KaGôirep ck tivoç KaGapwTÔTqç TtqYfjç toO voO Taîç éeiatç èvvoiaiç XiuvdZouoav, ÔKÙpavTov eîvat, pqO' ùttò t‹î›v é£w0ev bi' ÔKOfjç paXXopèvaiv Xôfwv Kupatvopévqv, pqO' turò twv èpmTtrouawv bià Tfjç ôtpewç cpavTaaiwv Tqv yaXqvaiav KaTÔGTacnv tppíoaouoav, ïv' tbç èv KaGapwTÔTtp KaTÔmpw Kai èauTfjç Ttjv ¡bèav Kai toO vuptpiou tô kôXXoç ôpwaa, toù rapì aÙTÔv èpwToç Tvt]<JtwT6pov èptpopfjTai. Atórap où beî où0' èîèpav Óipiv Tip TOÙ ÙbaTOÇ TOUTOU KaTÔTTTptp èfKÙnTÉlV, ïva PÔ Tqv KpoünoOoav èmoeiouoa wpaviZq• où0' *îmô ôpffjç* q XÙTtqç ij Tivwv èîépwv traGwv ôXwç Kupa(veo0ai, ïva pq ÔXXoTe àXXoiaç poptpàç Tip vip èv Tip oáXtp beiKvúq• dXX' áei tboaÙTwç Kai èv tò KaTà 0eòv xaP<? Ktxupévqv, dicùpavTOv pèv Tta0wv

frenabit ratione, ad necessaria autem percipienda sobrie temperabit. Tactum autem, ut illiberalissimum omnium sensuum quique ceteros omnes propria levitate ad voluptatem veluti quibusdam praestigiis pellicit, purum ab omni prorsus cupiditatum macula quam accuratissime servabit.

27. At Domini sponsa, cum non possit nec adspectum eius, nec 293
auditum, nec praesentiam effugere, in oculis eius omnia facit. Quapropter oportet, ut virgo, etiamsi sola aliquid loquatur, sciat se in sponsi auribus loqui; etiamsi sola aliquid faciat, non ignoret id ab eo accurate perspici; etiamsi quid cogitet, persuasum habeat id statim in corde commotum ab eo cognosci.

49. Serenam ergo decet esse virginis animam, ac velut ex quo- 294
dam purissimo mentis fonte divinis cogitationibus stagnantem, fluctu prorsus carere, neque ab externis, qui per aurem feruntur, sermonibus agitatam, neque ab incidentibus per visum imaginibus de tranquillo statu deiectam, ita ut velut in purissimo speculo et suam ipsius speciem et sponsi pulchritudinem perspiciens, illius vero amore magis impleatur. Quare non oportet, ut alius vultus in huius aquae speculum prospiciat, ne vultum iam ibi depictum concutiens aboleat. Neque ira aut dolore aut aliis perturbationibus agitari prorsus debet, ut ne alias atque alias formas, dum agitatur, mente exhibeat; sed semper eodem modo se habens et divino

293. MG 30, 725 C. 294. MG 30, 765 C.

btóXou tpuXârreoÛai, prjbevôç bè éxèpou ibéav *év* éauTlJ ñ toû vuptptou beiKvúvai, pôvou pèv èxcivou del KaTonrptiopévou èv aÙTf| tô ïbiov kùXXoç, pôvqç bè rffc tpuxñ? ?ñv toútou popcpñv èv t‹Î› k‹xt' aÙTijv Karonrpip èxoùanç èxXdpttouaav k‹xì Tip tîîç poptpqç aÙToO KÔXXei Koapeîoéai OeXoûtrriç. Aióirep dticpaXiíó-pevoç aÙTfiç t?)v tpuxñv ô aotpuJTaToç Xôfoç tpqcriv «'Eàv irveûpa toû ègoufftàlovTOÇ dvapfj èiâ *oi,* tôkov aou pñ dcpflç» [Eccle 10, 4]' ïva pñ dveXOoùaqç tt^ç k‹xt' èiouoiav èvvoiaç, ñ cpavTaoia tôtov, *&amp èv* KaTÔrrrpuj, eûpoûaa, xai pqbevôç napôvTOÇ èptpqvij t^ç àpaptiaç tô eïbtuXa. 'AXXà nàç pèv tôttoç, tpqffiv, èv Tfl ipùxii Tflç napûèvou Tfjç ôipeujç XpiOTOÛ rrenXr|-pibaOuj. Mqbeiç bè tò aùvoXov tôttoç èv aÙTfj ox°^a^TUJ› ?v0a dva^àoa irepiepyoç èvvoia tûpoi, ônou Tà èauTfjç KaTOirTpiieTat. Mnbtvôç oùv, ffuveXôvTi tpdvat, pq napôvTOÇ, pñ dttôvToç àv-Opiimou KdTOirrpov èffTuj ñ t^ç napOévou tpuxn, ñ toû áyíou aÛTrjç vupcpiou• pqbepia bè dXXq popcpñ èv TaÚTtj ópdoOiu, f| pôvrj èKtivq- pqbevi bè èTèptu tô tpuxñ€ èffonrpov aùrf| (piXoKÔXœç (jprix^tw, n diOT€ èKtîvov èXXdpnovTa toûtw toû okdou kôXXouç ttjv ibèav, paKapiav aù-rfjv drepydCeaQai. 'Eàv •fàp TÛ)V 0VnT(î)V TIÇ TÚJ KaTÔTTTpUJ TOUTtp èTKUTtTlJ, dvdfKïl TCpi Ttjv 0éav tî|ç toutou popcprjç dffx°Xoupévriv tòv voûv, tt)v TrpOTÉpav toû vupcpiou popcpñv èraK€Kpuppévr|v ÛTCÎeXOoôaav Xomôv pr|bapoû ôtœptîv. 'Qç bè ó KoXXtbpevoç tt| nôpvri èv acûpà èaTiv, outcuç ó KoXXwpevoç Tip Kupttp ?v Ttveûpd èoTt TOÛTcp, Tà pèv cjiùpaTOç ndOn K£Ka0appèvoç, Tñv bè >puxñv «¡Ç tô aÙTÔ Tflç popcpnç acppccficjdpevoç kcxXXoç.

perfusa gaudio, nullis prorsus perturbationum fluctibus agitetur, nec ullius alterius speciem, nisi sponsi, in seipsa exhibeat, ita ut ille semper in ipsa propriam pulchritudinem tamquam in speculo imprimat, sola autem anima formam illius in suo speculo refulgentem habeat eiusque formae pulchritudine ornari velit. Quare praemuniens illius animam sapientissimus sermo ait: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris;* ne ascendente potenti cogitatione imago locum, ut in speculo, reperiens, etiam nemine praesente peccati species repraesentet. Sed omnis quidem locus, inquit, in anima virginis conspectu Christi repleatur. Nullus autem omnino locus in ea vacet, quo ascendens curiosa cogitatio reperiat, ubi ea, quae sua sunt, repraesentet. Nullius igitur, ut brevi dicam, sive praesentis sive absentis, speculum sit virginis anima, nisi sancti ipsius sponsi; nec ulla alia forma, praeter hanc solam, in ea conspiciatur; nec ulli alii speculum animae studiose detergat, nisi sponso, ut in eo propriae pulchritudinis speciem repraesentans, beatam illam efficiat. Nam si quis mortalium in hoc speculo oculos defigat, necesse est, ut mens in illius formae contemplatione occupata, priorem sponsi formam absconditam et elabentem minime iam contempletur. Quemadmodum autem qui adhaeret meretrici, unum corpus est, ita qui adhaeret Domino, unus est spiritus cum illo, corporis quidem perturbationibus expurgatus, anima autem in eamdem formae signatus pulchritudinem.

S. GREGORIUS NAZIANZENUS, ca 329—389/90.

Orationes.

Desiderium vitae monasticae. — Or. 2 [apologetica, habita 295
a. 3621, n. 7. OÙbèv fàp éÒÓKtl pot toioûtov oîov pútfavTa tàç aiaOnaetç, è£iu ffapKÔç Kai KÓcpou ftvôpevov, eiç èauTÔv avarpatpévTa, pribevôç tûiv dvOpurrnvtuv trpoffaTrrôpevov, ôti pi) nâoa dvcefKri, êauTÛ npoaXaXoûvTa Kai tw ©eip, Ir|v ùttèp Tà bpœpeva, Kai Tàç Geiaç èpqpdaetç à«i Ka0apàç èv êauTÛ) tpépttv dprfeîç tôiv kôtuj x«paKTT|piov Kai rtXavujpévujv, ôvtujç èaoTtrpov dKT|Xibu)Tov 6eoû Kai tôiv Oeituv Kai ôv Kai dti pvógevov, tpurri TtpodXappâvovTa cpûiç, Kai dpaupoTépip TpavÔTepov, fibq tô to0 péXXovToç aitîivoç dyaOòv Taïç èXmai Kapnoûpevov, Kai aupirept-iroXeîv dfféXoïç, ?ti inrèp -fflç ôvra KaToXntóvTa TÎ)V ffiv Kai forò toû TTveùpaToç dvm Ttèépevov.

Directio animarum. — 2, 16. Tip ôvti fàp aÛTn pot cpaive- 296
Tat Téxvq tiç dvat Ttxvtùv Kai èm<JTr]pr| émcmiptíiv dvOptnnov dyetv, tô TtoXuTponujTaTov Zwov Kai HOiKiXdjTaTOV. Tvoiri b' dv Ttç Tfj tôiv otupâTUJv Oeparreiq, t?iv tû›v ipoxâiv iarpeiav dvrtieTdaaç, Kai ôouj pèv èpfujbriç èKeivq KarapaOtúv, ôatp bè f) Ka0' ûpàç èpfwbeffTépa TrpotreÉeTdaaç, Kai Tf| tpúcret Tfjç üXqç, Kai Tr) bttvdpei tt|ç ématripriç, Kai Tip TÉXei Tflç èvepyeiaç ti-pitüTèpa.

2, 18. Xwpaç, Kai Katpoùç, Kai f|XtKÎaç, Kai dtpaç, Kai Tà 297
TotaÛTa ó iaTpôç èmoKèiptTai• tpappaKeùaei tc Kai biaiTrjcrei,

2, 7. Nihil enim mihi tam optandum cuiquam esse videbatur, 295
quam ut occlusis sensibus atque extra carnem mundumque positus, et in seipsum collectus, nec, nisi quantum necessitas exigit, quidquam humanarum rerum attingens, atque secum ipse et cum Deo colloquens, superiorem iis rebus, quae in aspectum cadunt, vitam agat, divinasque species puras semper, nec terrenis ullis et errantibus formis admixtas, in seipso circumferat, Deique ac rerum divinarum purum omnino speculum sit, in diesque efficiatur, ac lucem per lucem excipiat, clariorem per obscuriorem, iamque futuri aevi bonum spe percipiat, et cum angelis versetur, ac licet adhuc in terris sit, terram deserat atque a spiritu sursum collocetur.

2, 16. Nam profecto ars quaedam artium et scientia scientiarum 296
mihi esse videtur hominem regere, animal omnium maxime varium et multiplex. Id porro hac demum ratione quispiam perspexerit, si animarum curandarum rationem cum corporum medicina contulerit, quantoque haec nostra laboriosior quam illa sit, expenderit, ac tum materiae natura, tum artis facultate, tum actus fine praestantior.

2, 18. Enimvero medicus loca, et tempora, et aetates, et tem- 297
pestâtes, ceteraque huius generis inspiciet: medicamenta etiam

295. MG 35, 413 C. 296. MG 85, 425 A. 297. MG 35, 428 A.

Kai Triplisti Tà pXapepà, tbç àv pq ávn^vai Tf¡ Téxvrj Tàç Tfiç àftiiucjTÎaç èmOupiaç• Kai trou Kai Kaùaeai, Kai Topaîç, Kai toîç aàsTnpoTépotç thç Oepaireiaç, ecrriv ôtê Kai écp' tbv xPÓStTai• Jjv otmai toooOtov oùbév, k‹xv èniitova atpóòpa Kai xa^€Tr“ cpaivnTat, ôaov qGn, Kai irdôn, Ka'i Piouç, Kai npoaipéaeiç, Kai eï ti àXXo toioOto tiîiv èv f]pîv, KaTOtrreùaai té Kai iarptOsai, Kai nàv baov ©npujùbeç Kai dyptov ¿iopiffavraç Tf|ç auutrfiaç Tfiç fipeTépaç nàv ôaov ripepov Kai 0€<î> cpiXov àvTttaqfafeîv tí Kai pepaïujaaoOai, koì ppafteOtrai btKakuç ipuxq té Kai sdipaTi• jut'l Tip xtipovi tô KpeîTTOv buvasTeùeoGai <nrfxwpf|aavTaç, iinep dbiKiiîiv ó pefiœnr tîù bè dpxovri Kai f]'fepoviKiî) tô tí] tpùffei beÛTepov ônoTdiavTaç• úíitmp bfi vôpoç Otîoç, Kai KáXXitna ?Xwv ¿ni ndanç aÙToO Tfiç KTiaewç, ôaq t€ ópaTií, Kai ban ùtrèp tî|v aiaQqaiv.

298 *Directio animarum.* — 2, 28. Où fàp tiîiv aÙTiîiv oúté Xô-fwv ouT€ ôppiîiv, oÛTe tô 0f|Xu Tip dfifievi, oint YÔpq vîôthç, oùtc rrevia ttXoOtoç, ovté eùOupuiv dOupoûvTi, oÙT€ ô KÙpvtuv Tip iipaivovTt, dpxovTéç Tt Kai dpxôpevoi, tjotpoi té Kai dpaûtîç, bei-Xoi T€ Kai èpaaeîç, ôpxiXoi Kai npàoi, KaTopôoûvTeç Kai nirrrovTtç.

2, 29. Kav èri dKpipûjç è&Tdœjç, ôsov tô péaov tiîiv èv au-Iirfiatç Trpôç toùç dfdpouç, kùv toùtoiç rrdXiv tiîiv Tfiç èptipiaç irpôç toùç KoiviuviKOÙç Kai prfdbaç- tiîiv êSrjTaapévujv Kai bia-

exhibebit victusque rationem praescribet, ac noxia observabit, ut ne aegroti cupiditates arti obsistant; ignem etiam interdum, et ferrum, atque asperiora remedia nonnullis adhibebit; quae tametsi perquam laboriosa et molesta esse videantur, nihil tamen eorum perinde arduum ac difficile est ut mores, et affectus, et vitas, et studia atque instituta, et si quid aliud eorum, quae in nobis sunt, his simile est, conspicere ac medicari, atque quidquid agreste ac ferinum est, a coniunctione nostra expellere, quidquid autem mansuetum ac Deo carum est, inducere et confirmare, atque animae et corporis causam iuste disceptare: sic nempe, ut id, quod praestantius est, deterioris imperio premi, quae iniustitia omnium maxima est, minime patiamur, verum ut ei, quod imperium ac principatum tenet, id, quod natura inferius est, subiciamus: quae quidem lex Dei est, in omnibusque rebus ab ipso conditis, tam quae adspectu sentiuntur, quam quae oculorum sensum fugiunt, praeclarissime constituta.

298 2, 28. Non enim eaedem rationes nec iidem animorum impetus sunt maris et feminae, senectutis et adulescentiae, divitis et pauperis, hilaris et maerentis, sani et aegrotantis, principum et subditorum, eruditorum et indoctorum, audacium et timidorum, mansuetorum et iracundorum, munere suo praeclare fungentium el cadentium.

2, 29. Quod si accuratius rem expendas, quantum intervallum inter coniugatos et caelibes interiectum reperies? Ex his rursus, quantum inter eremitas et coenobitas, qui permixti communiter

298. MG 35, 437 A.

ftePnKÓTujv èv 0éwpí<¡t trpôç toùç àirXûiç KaT€u0ôvouvTaç, dortKwv Tt au Kai tiîiv ¿k tûç àfpotKÎaç, ÒKepatoTépcuv te Kai navoupfo-Tépujv, twv èv irpâfpaat ttpôç toùç fiauxaloviaç, tiîiv pÉTapoXfl irXrnèvTiuv npôç toùç ÉÙÔpopoOvTaç Kai dpaQeîç to0 xeipovoç-toùtujv -fàp ëKaOTot ttXeîov àXXf|Xuiv èonv ôté Taîç èmQupiatç Kai Taîç ôppaîç n KaTà tôç tiîiv awpâTwv Ibèaç biatpèpovTEÇ, éì bè PoùXéi, Tàç tiîiv OTOixeiaiv piÏÉiç Kai KpaOÉiç, èf tbv auv-ÉtJTT|KapÉV, où í>áaTT|v Éxouoi Tqv oÎKOvopiav.

2, 30. 'AXX' tÎKHrep toîç otiipaoiv où tqv aÙTiiv cpappaKÉÎav té Kai Tpocpôv npocnpépovTai, àXXoi bè àXXqv, ?| éùéktoûvtéç p KàpvovTÉÇ, oütuj Kai Tàç tpuxàç biatpópw Xô'fuj Kai dfwfq 0ÉpanÉÙovTat. MàpTupÉÇ bè Tfiç ÔÉpanEÎaç, Æiv Kai Tà náOt]' toùç pèv ¿¡tèi Xô'foç, oi bè buQpiiovTai napabÉÍypaTi • oi pèv bèovTat KÉvTpujv, oi bè xaXivoû. Oi pèv fàp EÌat vœôeîç Kai buOKÎvr)TOi npôç tò KaXôv, oûç Trj nXrpffl toû Xôyou biefepTéov • oi bè ÛÉppÔTÉpot toû gÉTpiou téïj nvÉÙpaTt Kai buOKàÛÉKTOt Taîç ôppaîç, KaOdnep ntîiXot YEvvaîot nôpptu Tf}ç vùtraqç ûèovTÉÇ, ouç PéXtîouç ôv noinoetev d'fxujv Kai àvaKÔnrtuv b Xô'foç.

2, 31. Toùç pèv énatvoç lïivqaÉ, toùç bè tpôyoç, dptpÔTEpa gÉTà toû Katpoû- q TOùvavTtov èpXatpEv î£uj toû Kaipoû Kai toû Xóyou. Toùç pèv napâKXqaiç KaTopÛoî, toùç bè ènrrîgriaiç • Kai aÛTn toùç pèv èv Tqi koiviîi bteXEYXopévouç, toùç bè Kpúp-

degunt, discriminis erit? quantum inter eos, qui in contemplatione longe processerunt, et eos, qui dumtaxat rectum vitae iter tenent? quantum rursus inter urbanos et rusticos, inter simplices et callidos, inter eos, qui in rebus publicis gerendis versantur, et quietis studiosos, inter eos, quorum res in deterius mutatae sunt, et eos, qui prospero cursu feruntur nec duriore umquam fortuna conflictati sunt? Horum enim singuli cupiditatibus nonnumquam et affectibus magis inter se differunt quam corporum figuris et lineamentis, aut, si mavis, elementorum, et ex quibus constamus, mixtionibus et temperamentis, ac proinde nec facile regi gubemarique possunt.

2, 30. Quin potius, quemadmodum non eadem medicamenta nec eadem alimenta corporibus quibusvis adhibentur, sed alia aliis, habita videlicet vel sanitatis eorum vel adversae valetudinis ratione, eodem quoque modo animae diversa ratione ac disciplina curantur. Ii porro curationis testes sunt, qui morbis huiusmodi vexantur. Alios sermo ducit, alii exemplo componuntur. Alii calcaribus opus habent, alii freno. Nam qui segnes sunt atque ad bonum aegre impelluntur, hi verborum stimulis excitandi sunt; qui vero spiritu, quam par sit, ferventiores sunt atque effrenato quodam animorum impetu feruntur, velut equulei generosi procul a meta currentes, hos utique orationis freno coercere ac cohibere praestiterit.

2, 31. Aliis laudatio utilitati fuit, aliis reprehensio, utraque videlicet tempestive adhibita; aut contra detrimento, non tempestive et cum ratione adhibita. Alios cohortatio ad officium dirigit, alios obiurgatio; atque haec rursus alios, si palam arguantur, alios, si remotis arbitris admoneantur. Sunt enim qdi privatas admonitiones

bqv vouTeGouyèvouç. dhXoûcri fàp oí pèv KaTatppoveîv twv iòta vovreGrinàriuv, TrXqGouç KaTafvdjcrei awcppovilôyevoi • oí bè npôç tî)v èXeuGeptav twv èXéfxwv àvatffxuvTEîv, tlù Tqç èmTiyriaewç puœnipiip naibayuj-foùpevoi, Kai àvTibibôvTeç Tf)ç oupnaOêiaç tJ]v eùneiGeiav.

299 *Bellutn internum.* — *2,* 91. Kai óvirw Xé^uj tòv evbov Kai èv f|gîv aÙTOîç tòv èv toîç iráGeai nôXepov, ôv noXepoùpeOa vuktôç Kai fipépaç ónò toû tpç Taneivtjùaewç awpaToç, Tà pèv Kpùpbqv, Tà bè cpavepwç, Kai t^ç dvw Kai kôtuj Kupaivovaqç f|pàç Kai OTpofioùariç, bid te aiaèf|<Rwç Kai twv àXXwv TEpirvwv toû piou toutou irepupopâç, toû te rqXoû Tf)ç iXùoç, il) èpntTniypeûa, Kai toû voyou -riiç àpapTÎaç dvTiOTpaTeuopévou Tip vópw toû ttveù-yaTOç, Kai biacpéeipeiv èmxtipoûvTOç Tqv pa<JiXiKÎ|v èv f)pîv el-KÓva, Kai ôaov thç Oeiaç ànoppoiaç f)gîv aufKaTapépXqTat • ibç pôXiç àv tiç êauTÔv f| yaKpâ tpiXonocpiç natbafw'friaaç, Kai dnoppnrvùç KaTà yiKpòv tô t^ç ipax^Ç eùftvèç Kai tpwToetbèç toû Taneivoû Kai Tip okótei ffuvElEUfgÉvou, F) 0eoû tuxwv ïXew, F) Kai àpcpw TaûTa, Kai peXÉTqv ôti paXiora noioùpevoç dvw pXéneiv tF)ç KaTatrrrwariç üXqç èiriKpa-rfiffEiE. TTpiv bè TaÙTqv ûirepffxeïv ôcrr) bùvayiç Kai dvaKaûâpai ÎKavwç Tqv bidvoiav, inrép te toùç dXXouç yaKptp fEvéaûai Trj trpôç Oeôv èfTÛTqTi, F| ipuxwv npooraoíav béiaoGat, q peaiTeiav 0eoO Kai dvépwtrwv (toûto fàp ïawç ó iepeùç) oùk daqpaXèç eîvai fivujOKw.

contemnant, publica autem reprehensione ad officium revocentur; sunt rursus qui liberius reprehensi, pudorem omnem abstergant, contraque occulta obiurgatione meliores reddantur, iisque, quos vicem suam dolere perspiciunt, hoc muneris vicissim rependant, ut eomm admonitionibus pareant.

299 2, 91. Nondum de interno bello atque in nobis ipsis et in affectibus sito verba facio, quo nocte ac die, partim occulte partim aperte ab humilitatis corpore divexamur, et ab ea, quae nos per sensus atque alia huius vitae oblectamenta sursum deorsumque versat, iactatione, atque a luto faecis, cui infixi sumus, et a peccati lege spiritus legi repugnante regiamque in nobis imaginem, et quidquid divinae defluxionis nobis inspersum est, corrumpere conante. Vix porro quisquam, nec nisi diuturna philosophia seipsum domuerit, atque animae nobilitatem et claritatem ab eo, quod humile est et cum tenebris coniunctum, paulatim abruperit, vel Deum propitium nactus sit, aut etiam ambo haec habuerit, atque ad oculos sursum erigendos quam maxime sese exercuerit, deprimentem materiam superare queat. Prius autem quam eam pro virili sua quispiam superarit, mentemque, quantum sat sit, repurgarit, longeque supra alios ad Deum appropinquant, animarum curam et imperium suscipere ac mediatorem inter Deum et homines agere (hoc enim fortasse sacerdos est) minime tutum esse censeo.

299. MG 35, 493 B.

Actio et contemplatio. — 4 [contra lulianum 1*, a. 863], 113. 300
Eiç búo fàp taÛTa bttjpnpévnç traariç tptXoaocpiaç, Oeujpiav T€ XéfU) Kai Ttpâjiv, Kai rfiç pèv inpnXoTépaç oùaqç, buaTtKgáp-Tov bè, t î|ç bè TanetvoTépaç, xPHO'M^Ttpaç bé, f]pîv pèv àp-tpÔTepa bt' àXXf|Xu)v eùboKipeî· Kai fàp Oewpiav auvéKÔiipov trpbç Tà èKtîOev iroiovpeOa, Kai trpâSiv Qewpiaç ètripaaiv oùbè fàp oîôv Te eîvai aocpiaç peTéxetv pq aocpiîiç àvaOTpacpévTaç.

Terminus virtutum divinisatio. — 4. 124. TToO bè Kai napà 301
Ttfftv àvôpwTtwv, titré pot, tò Xoibopoupévouç eùrpqptîv, pXaff-<pt]poupévouç irapaKaXeîv, tbç où t!]ç KaKqfopiaç pXatrroùffriç pàXXov ?| tF|ç dXr)0eiaç, btuiKOpévovç ûnoxwpeîv, fupvopévouç npoaaTteKbùeaôai, Katapwpévouç ùnepeùxeoôat tîùv àpwpévww évi Xófw, XPHOTÓTHTI vik^v SpaaÙTriTa, Kai PîXtîouç iroieîv toùç dbiKoûvTaç, oîç KapTepoOpev nàaxovTeç; KaÎTot k5v ei KaKÍav boiqpev aÙTOÙç KoXàletv Taîç to0 nXàffpaTOÇ irapaivéoeai, iroO tò rpOàaai ttpôç Tà péTpa tt]ç f)peTépaç àpeTr[ç Kai naibeùoeujç, oïç Kai tò pf) Ttpopatveiv Tip KaXip, prçbè véouç dvTi traXatwv dei fiveaôat, dXX' ¿v toutiíj pévetv kokîo boKeî; ZTpópfJwv tò tràOoç TteptTpexôvTUJV, où trpoïôvTwv, Kai OTaoipov Kivoupévwv, ïv' oîjtujç eitrw, Tf| pía Tf|ç paaTifoç. Kai bei tò pèv fjpîv éiqvùoQai twv KaXwv, to0 bè ?xtff®a,› T°û àè ècpieaSai péxp' to0

4, 113. Nam cum tota philosophia in duas partes, hoc est, in 300
contemplationem et actionem, divisa sit, quarum altera ut sublimior, ita difficilior, altera humilior quidem atque abiectior, ceterum fructuosior, apud nos utraque alterius ope atque adiumento floret. Ut enim contemplationem ascensus ad caelestia comitem adsciscimus, ita vicissim actio nobis ad contemplationem gradus ac velut scala est. Neque enim fieri potest, ut sapientiae compotes sint, qui sapienter non vixerint.

4, 124. Ubinam autem, quaeso, et apud quos homines sancitum 301
est, ut qui maledicuntur, benedicant, qui blasphemantur, obsecrent, quod scilicet non tam obiectuin crimen quam veritas ipsa nos laedat, qui persecutionem patiuntur, cedant, qui vestibus spoliantur, amplius adhuc se exuant, qui maledictis et exsecratione afficiuntur, pro maledicentibus orent, atque, ut uno verbo dicam, audaciam et importunitatem benignitate vincant, eosque, a quibus iniuriam accipiunt, patientia sua meliores efficiant? Atque ut hoc demus, eos fucatis suis praeceptis vitium reprimere, quo tandem modo ad virtutis et doctrinae nostrae gradum pervenerint, qui non in virtute proficere, nec ex veteribus subinde novos effici, sed eodem statu haerere in vitio ponimus? Ita enim nobis idem, quod trochis, accideret, quos in orbem volvi, non autem progredi, videmus, atque immote, ut sic loquar, scuticae vi impulsos rotari. Quocirca nos ita constitutam habere vitae rationem oportet, ut virtutes partim iam exsequamur, partim in eas incumbamus, partim cupide appetamus, quousque ad finem ac deificationem illam pervenerimus,

300. MG 86, 649 B. 301. MG 35, 664 B.

téXouç Kai Tfjç ©etùatwç, èq>' fj yefôvagev Kat Trpôç fìv èiretfô-ge0a, oï T6 btaPaTiKOt tt]v btàvotav Kat n Tflç toû QeoO geyaXo-voiaç èXniiovTfç d£iov.

302 *Vita monachorum.* — Or. 6 [i» de pace, a. 364], 2. Kai nàv-Ta got fjv ÔTOKKaùgaTa Kai ùnogvtigaTa tF|Ç tô)v àbeXtptûv bta-Eeùjeutç, dYpuTrvtat, vqOTeîat, npoaeuxai, bÓKpua, túXoi yová-Tuuv, ‹jti]0wv, OnTipncfeiç, OTevaTgôç ¿k pâQouç àvanegnôgivoç, aicicnç nàvvuxoç, voû trpôç ©eôv ¿Kbr/gía, Opfivoç èv beqaet Xeirrôç, tpàpgaKOv toîç àKOÙouot KaTavûtewç, oî tpàXXovreç, ol boiaiovTeç, oi geXeTujviiç tòv vógov Kupiou figèpaç Kai vuktôç, ol Tàç ûipwtjetç toû ©eoû èv toîç Xápuyít tpèpovTtç· Kai Taina bt'i Tà KaXà toû Karà 0eôv ptou irpoypaggaTa Kai gqvùgaTa, oi auutnjùivTeç ktîpukéç, aùxgâiaa Kai mvapà KÔgn, ttôbeç yugvoi Kai toîç àtroffToXiKOîç étrógevoi, gqbèv veKpôv tpépovTeç, Koupà oùggêTpoç, treptpoXf) TÚcpov KoXálouaa, Itúvq Tip dKÓogtp koo-gia, giKpóv ti toû x'twvoç dvaoTéXXouoa, Kai ôaov g?) dva-OTèXXetv, pdbiaga eù<rra0éç, ôtpOaXgôç où trXavwgevoç, getbiaga trpoanvéç, gâXXov bè ôpgr] geibtdgaToç, ¿Kpaoiav ycXijjtoç oui-cppovitouaa, Xtrfoç Tip Xôytp Kivoûgtvoç, aiaimi Xôfou Tigiurrépa, ÉTtatvoç dXaTi npnjgévoç, où trpôç Oujrrdav, dXX' ôbtyfiav toû KpeiTTOvoç, èiriirXtiiiç eùtpqgiaç iro0£tvoTépa, gérpa Karitpeiaç Kai dvéaeiuç, Kai t] bt' àgtpoTéptuv giitç Kai Kpàatç, tô dtraXôv tûj yevvaitp, tô aùdTr/pôv aiboî aùfKpaTOv, ûjç gqb' èrepov ùtrô toû ÉTépou ttapapXdirTtaûai, dXX' dgcpôrepa bt' dXXrjXwv eùboia-

ob quam creati sumus et ad quam properamus, si modo animo excelso et in altum penetrante sumus atque aliquid Dei magnificentia dignum speramus.

302 6, 2. Omnia enim fomites quidam mihi erant dissidiique fraterni monumenta, vigiliae nempe, ieiunia, preces, lacrimae, callosa genua, pectoris converberationes, suspirium ex imo manans, pernox statio, mentis ad Deum peregrinatio, tenuis inter orandum fletus, audientium animos ad compunctionem incitans, psallentes, Dei gloriam celebrantes, legem Domini diu noctuque meditantes, exaltationes Dei in gutturibus ferentes ; atque haec etiam vitae Deo gratae pulchra indicia et argumenta, tacitique praecones, sordida nimirum et squalida coma, pedes nudi et apostólicos imitantes, nihil mortuum ferentes, apta et moderata tonsura, amictus fastum castigans, zona ob inelegantiam elegans, tunicam nonnihil restringens, ita ut restringere minime videatur, gressus constans, oculus minime vagus, subrisus blandus, vel potius subrisionis motus quidam risus petulantiam castigans, sermo a ratione profectus, silentium sermone praestantius, laudatio sale condita, non ad blanditias comparata, sed ad meliora dirigens, obiurgatio laudatione optabilior, modus tristitiae et animorum relaxationis, atque utriusque permixtio et temperamentum ; mollities fortitudine, austeritas verecundia temperata sic, ut neutra ab altera laedatur, sed utraque alterius opera

302. MG 35, 721 C.

peiv pérpa rf^ç eiç tò koivòv èmpifiaç Kai (nroxwpAaewç, Tflç pèv toùç àXXouç iraiba'furfoùffnç, Trjç bè tûi TTveupan puerra-■furfoùaqç, Kai Trjç pèv èv tûj KOivqj tô Ækoivov tpuXaTTOùariç, tî)ç bè èv Ttp àptKTUJ tô tpiXábeXtpov Kai <piXáv0piüirov • Kai S petitu toútujv èïi Kai ûtpqXÔTepa, b èv neviçt ttXo0toç, f) èv TtapoiKta KaTaaxeaiç, f| èv ¿Tipia bofa, f) èv daOevelçt bùvapiç, f| èv dyapip KaXXiTeKvia (emep KpeÍTTOva tûjv aitò aapKÔç dpxopévwv tô Kaià 0eòv fevvripaTa), oi TputpwvTeç TÎp pf| Tpucpâv, oi Taireivoi ùirèp twv oùpavttuv, oi prçbèv èv KÔopip, Kai ùirèp tòv KÔopov, oi aapKÔç éfuj Kai èv aapKÍ, <hv pepiç Kùpioç, oi irræxoi bià paaiXeiav, Kai bià irrujxeiav paoiXeùovTeç.

Actîo et Contemplatio. — 14 [de pauperum amore, ca 378], 4. 303
KaXòv ©atipia, Kai KaXòv irpâfiç- pèv, èvTeûQev èiraviQTâoa, Kai eiç Ta dyia tû›v dfiujv xtupoOcta, Kai tòv voûv f)M<ùv irpôç tò auTf£v^Ç èiravàfovoa • rj bè, Xpitrrôv ùrrobexopévri, Kai 0epa-ireùoutja, Kai toîç èpTOiç tô cpiXTpov èXéfxouoa.

Beneficia Dei. — 14,23. PvûjOi, iróÓev croi tò eîvai, tò 304
dvairveìv, tò tpponeîv, aÙTÒ tò péficrrov, tò yiviboKeiv 0eóv, PaaiXeiav oùpavwv èXitileiv, àfféXuuv iooTipiav, bôfriç ©eujpiav, vOv pèv tì|v èv èoôirrpoiç Te Kai aìviypaai, tòte bè tì[v TeXew-Tépav Te Kai Ka0apwrèpav • uiòv yevéaÓai 0eoù, airjKXripovópov XptffToO, ToXpnaaç elituj, Kai 0eòv aÙTÒv; TTó0ev noi TaùTa irdvTa Kai irapà tîvoç; 'H, iva tò piKpà Xèfuj Kai tò óptbpeva,

laudem consequatur: modus tum in commune prodeundi, tum secedendi, illud ad alios instituendos, hoc ut ipsi Spiritus mysteriis imbuantur; atque ita utrumque, ut et in communi solitudinem et in solitudine fraternam benevolentiam et caritatem servent; et, quae his adhuc maiora et sublimiora sunt, opes in paupertate, possessio in peregrinatione, gloria in contemptu, potentia in infirmitate, fecunditas in caelibatu (siquidem praestantiores fetus illi sunt, qui secundum Deum exsistunt, quam qui a carne ortum ducunt), qui deliciis minime studere pro deliciis habent, qui regni caelestis causa humiles sunt, qui in mundo nihil habent et supra mundum exsistunt, qui etiam in carne extra carnem vivunt, qui pro portione Dominum habent, qui propter regnum inopia laborant et propter inopiam regnant.

14, 4. Pulchra res est contemplatio, pulchra item actio: illa hinc 303
assurgens atque ad sancta sanctorum contendens, mentemque nostram ad id, quod ipsi cognatum est, reducens; haec vero Christum excipiens, eique inserviens, ac vim amoris per opera indicans.

14, 23. Agnosce, unde habes quod sis, quod spires, quod intel- 304
legas et sapias, quodque maximum est, quod Deum cognoscas, speres caelorum regnum, honoris aequalitatem cum angelis, gloriae contemplationem, nunc quidem in speculis et aenigmatibus, tunc autem pleniorem ac puriorem: quod Dei filius, Christi coheres, atque, ut audacter loquar, detis etiam factus sis? Unde tibi haec

303. MG 35, 864 A. 304. MG 85, 888 A.

tiç €Ôwk€ croi kôXXoç oùpavoO pXérretv, i^Xiou bpôpov, aeXiivqç kùkXov, àcrrépwv nXfl0oç, Kai t?)v èv toùtoiç nàatv, «ïicnrep èv Xúpa, evappopríav Kai túíiv dicraÙTujç èxouffav› •i'pwv àXXayâç, perapoXàç Katpâiv, èvtauTiîiv nepiôbouç, fjpépaç Kai vuktôç iaopoipiav, piç èKipùaetç, àépoç x^div, TrXarr] OaXârriç XeXupévqç Kai itrrapévriç, pd0q noTapiîiv, àvèpuiv óeúpaTa; Tiç ïieTOÙç, feujpfiav, Tpocpotç, Tèxvaç, oIkt|<T€iç, vôpouç, TtoXrreJaç, piov flgepov, oiKeiuxnv npôç tô ffu'H'evéç; TTóÓev croi tiîiv ftiwv tô pèv fjpèpwTai Kai ùnéieuKrai, tô bè Tpo<pf| napabèboTat; Tiç ae KÚpiov Kai paatXéa návTuiv KaréaTriae tiîiv èni tt|ç yHç; Tiç, ïva pô Ka0' ÏKaOTov Xèftu, rama, oiç Ttpoéxa tiîiv àXXiuv àv0ptunoç, èbujpqaaTo; Oùx outoç, ôç vûv npô îtàvTUJV Kai dvTi návTUJV aÌT€ì napà aoO tô <piXdv0pujrrov; Eira oùk aiaxuvôpeôa, ti ToaaOTa nap' aÙToO, tô pèv Xapôvreç, Tà bè èXniiovTeç, prçbè ?v toOto ÉÎaoioopev Tip Ôeip, tô <piXdv0punrov;

305 *Amor pauperum.* — 14, 40. Eí ti oùv èpoi neiOeoôe, boOXoi XptOToO Kai dbeXcpoi Kai crufKXr]povópoi, ëuiç ¿ctti Kaipôç, XpiaTÔv èniOKeipujpeOa, XpiaTÔv Oepaneúawpev, XpiffTÒv 0pètptupev, XpiaTÔv èvbùaujpev, XpiOTÒv auvafdyujpev, XpiOTÒv Tippauipev, pn TpanèZjj póvov, iïiç Tiveç, prjbè pùpoiç, ifoç ô Mapia, pnbè Tácpw póvov, ïiiç ìujo?)<p ô 'Apipa0aîoç, ppbè toîç

omnia et a quo? Aut, ut parva haec oculisque subiecta dicam, cuius munere ac beneficio intueris caeli pulchritudinem, cursum solis, lunae orbem, siderum multitudinem, eumque, qui in his omnibus velut in lyra elucet, concentum atque ordinem, semper eodem modo se habentem, partium anni vicissitudines, temporum mutationes, annorum conversiones, diei noctisque aequas portiones, terrae productiones, aeris fusionem, maris, fluxi simul ac stabilis, immensam latitudinem, fluminum profunditatem, ventorum profluvia? Quis tibi pluvias dedit, agriculturam, cibos, artes, domicilia, leges, respublicas, vitam mitem et humanitate excultam, amicitiam et familiaritatem cum eo, cum quo tibi cognatio intercedit? Unde habes, quod animantia partim cicurata tibique subiecta sint, partim in cibum tradita? Quis te omnium rerum, quae in terra sunt, dominum et regem constituit? Quis, ne singula commemorem, ea omnia, quibus homo ceteris animantibus praestat, largitus est? Nonne Deus, qui nunc prae omnibus et pro omnibus rebus benignitatem a te vicissim poscit? An vero nos non pudebit, cum tot tantaque ab eo partim acceperimus, partim speremus, nec hoc quidem unum ipsi conferre, nimirum benignitatem?

305 14, 40. Si quid mihi auscultandum putatis, servi Christi et fratres et coheredes, Christum, quamdiu licet, visitemus, Christum curemus, Christum alamus, Christum vestiamus, Christum colligamus, Christum honoremus, non mensa solum, ut quidam, nec unguentis, ut Maria, nec sepulcro dumtaxat, ut Joseph Arimathaeus, nec rebus, quae ad sepulturam pertinent, ut ille dimidia tantum ex parte Christum

305. MG 35, 909 B.

-nrpôç tî]v Tacprjv, tbç NiKÔbqpoç ô è£ fipiaeiaç (ptXôxpiffroç, pqbè XPucrtî' K°ù Xipávcu Kai apùpvq, tbç oi payoi npô Ttîtv éipppévajv ı àXX' ètretbf] eXtov OéXei Kai où Quoiav ó nàvTwv AeonÔTtiç, Kai intèp pupiàbaç dpvwv môvwv f] eùartXafxv'a› TaÙTT|v eifftpépwpev aùiw btà Ttôv beopévwv, Kai xaMal oiipepov èf5j!>ippèvwv, ïva, ÔTav èvôévbe ànaXXaYwpev, béîwvTat f|pàç tiç tôç aiwvîouç OKrivàç.

Nil melius benignitate. — 17 [ad Nazianzenos, a. 373], 9. Zù 306
bè, dvGpwrre toû 0eoO, pvqaôriTt tîvoç el Koiqpa, Kai troû KaXrj, Kai trotta ?x£lÇ› Kai nôoov ôtpdXtiç, napà tîvoç ooi Xtyfoç, vôpoç, irpocpñTai, aÙTÒ tô eibévat 0eóv, tô pq àtreXtriietv Tà ttpoaboKwptva. Mipqaai bià TaOTa 0eoO tpiXavGpwtriav. ToOto eyei pdXiara Oeîov àvGpwnoç, tô eu troieîv. 'Efecrrí ooi Oeôv yevécréai pqbèv novqaavTf pq npôq tôv Kaipôv Tqç Oewoewç.

Amor contemplationis. — 20 [de dogmate et constit. episc., a. 379], 1. 307
Oùbèv fàp pot boKeî toioûtov, oîov pùoavra Tàç aîffOqoetç, ë£w aapKÔç Kai KÓopou yevôpevov, pqbevôç twv àvëpwmvwv trpoaanrôpevov, ôti pr] tràaa àvæfKq, êauTtp npoaXaXoOvTa Kai Tip 0eCp, Ir|v ûtrèp Tà ôptiipeva, Kai dei Tàç Geîaç ¿ptpdaetç Kaôapàç èv èauTtp cpépetv dptfeîç twv kútw xapaKTqpwv Kai rrXavwpévwv, oîov èaotrrpov ÓKqXíbwTOv 0eoO Kai twv Geîwv Kai ôv Kai dei ■ftvópevov, cpwTÎ npooXappávovTa ‹pwç Kai dpaupoTépqj TpavóTepov, péxpiç dv npôç ti]v trqfqv ¿XOwpev twv Trjbe átraufao-

amans Nicodemus, nec denique auro, thure et myrrha, ut magi ante eos omnes, quos diximus; sed quoniam omnium Dominus misericordiam vult, non sacrificium, ac pinguium agnorum myriades commiseratio superat, hanc per pauperes humique hodierno die provolutos ipsi conferamus, ut, cum hinc excesserimus, in aeterna tabernacula nos recipiant.

17, 9. Tibi vero, homo Dei, in mentem veniat, quis te finxerit, 306
quo voceris, quot quantaque habeas, quot nominibus obstrictus sis, a quo rationem, legem, prophetas acceperis, a quo hoc ipsum, quod Deum cognoscis, quod bona in exspectatione posita non desperas. Quocirca Dei humanitatem et misericordiam aemulare. Nihil tam divinum homo habet quam benignitatem ac beneficentiam. Licet tibi nullo labore deum fieri; noli divinitatis consequendae occasionem abicere.

20, 1. Nihil enim potius mihi videtur, quam si, sensibus com- 307
pressis, extra mundum et carnem positus, nihil rerum humanarum contingens, nisi summa necessitate coactus, mecum ipse et cum Deo colloquens, sublimiorem iis rebus, quae adspectu sentiuntur, vitam traducam, ac divinas rerum species et imagines puras semper atque ab omnibus terrenis et errabundis simulacris immunes in me circumferam, ac efficiar semperque exsistam velut purissimum quoddam Dei rerumque divinarum speculum, ut lumen lumine et clarius obscuriori excipiam, donec tandem ad radiorum vitae huius

306. MG 35, 976 C. 807. MG 35, 1065 A.

páfijuv, Kai TÚxiügtv toû paKapiou téXouç, Xu0évTU)v tiî)V ècrôir- Tpujv Tri àXnéeia• ibç pôXtç dv tiç èauTÔv, A paKpâ tpiXoaotpitf ■natba-ftinTiaaç, Kai àiro^i>r)TVÌ>C Kara piKpòv tò Tfjç ipuxrlç eù- ytvéç, Kai tpujToetbéç, to0 TamtvoO Kai Okôtuj tfuveZxvfnévou, f| QeoO tuxùjv ÎXetn, F| Kai ôtptptu TaOTa, Kai peXéniv ôti páXiOTa rrotoùpevoç dvuj pXéretv, Tqç KaTatmixTqç uXnç érriKpaTnaeie. TIpiv bè TaÚTTiv t»nÉpaxt'v› bon bùvapiç, Kai àvaKaQâpon ÎKavwç Ta tê <îiTa Kai t?)v biàvotav, f| ipux»ÎS èmOTaaiav béîaoGat, f| GeoXo-fiçt irpoapaXeîv, oùk àacpaXèç elvai fivtiiffKui.

308 *Contemplatio actione acquiritur.* — 20, 12. Aià TroXrreiaç dveXGe· bià KaGàptKwç KTf/aai tò KaOapóv. BoúXet GeoXôyoç ■fevéaôai ttoté, Kai Tfjç OeÔTpToç d£ioç; Tàç èvroXàç tpùXaaae' bià Tújv TrpoOTa-fpâTajv ôbeuaov• rrpâiiç fàp èmflacnç Oeujpiaç• îk to0 aiùpaTOC Tf| tpuxfl rpiXoTOvpaov.

309 *Deificano.*— 21' [in laudem Athanasii, a. 879], 2. 'SìlTlVl pèv OÙV éfeféveTO, bià Xóyou Kai Ôeujpiaç biacrxôvTt tîjv vXqv Kai tò aapKiKÒv to0to, eÏTe vécpoç XPÙ Xêfeiv, eÎTe irpoKÔXvppa, ôetp auTfivéaGai, Kai tûj áKpai<pv€<rráTw «punì KpaOfjvai, KaGóaov ècpiKTÒv ávGpuutrivij cpùaei, paKapioç ofrroç, tî|ç Te èvreOGey dvapâcreujç, Kai tî]ç ¿Keîoe Geœoewç, nv tò rvpaiujç tptXoao- cpfiaai xapilexai, Kai tò fmèp t?iv ùXikòv buába yevéaGat, btà Tpv èv tí] Tpiabi vooupévpv êvÔTriTa. "Ootiç bè Giró tt]ç au-

fontem perveniamus ac, solutis per veritatem speculis, beatum finem assequamur; adeo ut vix quispiam, etiamsi seipsum vel diuturna philosophia ac disciplina exerceat, animaeque nobilitatem et splendorem ab humilis et caliginosi corporis contagione paulatim abrumpat, vel divinum numen propitium sentiat, aut utrumque horum habeat, ac mentem maxima cum diligentia ad caelestia dirigat, vix, inquam, terrenam hanc molem deorsum trahentem superare poterit. Priusquam autem eam, quantum fieri potest, superaverimus, auresque nostras et mentis aciem satis repurgaverimus, animarum curam suscipere aut ad rerum divinarum pertractationem accedere haudquaquam tutum esse duco.

308 20,12. Per vitae probitatem ascende; per purgationem eum, qui purus est, adipiscere. Vis theologus aliquando fieri ac divinitate dignus? Serva mandata; per Dei praecepta incede; actio enim gradus est ad contemplationem; ex corpore operam animae nava.

309 21, 2. Cuicumque igitur, terrena mole per rationem et contemplationem perrupta solutaque hac carnali, sive nubes, sive obvelatio dicenda est, cum Deo commercium habere ac purissimae luci, quantum humanae naturae datum est, commisceri licuerit, is duplici nomine beatus praedicari debet, tum quod hinc sursum ascenderit, tum quod deificationem illam sit consecutus, quam verum et sincerum philosophiae studium conciliat ac mentis supra terrenum binarium elatio, propter eam, quam in Trinitate irttellegirnus, unitatem. Qui autem ob animae cum corpore coniunctionem

308. MG 38, 1080 B. 309. MG 35, 1084 C.

Cufiaç x6'?107 ¿févero, Kai toooOtov Tip 7rr]X<jj ouveax^fli pii buvqÔfivai èppXétpai Ttpôç Tàç Tfiç <xXr|9daç aùyàç, pqbè ùnèp Tà KÚTOJ -(Tvécrôai, yexovùjç àvwOev Kai Ttpôç tò àvw KaXoùpevoç, à9Xtoç oûtoç ¿poi t^ç TucpXwacwç, Kâv eùpoq toîç èvTaûèa' Kai ToaoÛTtp nXéov, ôatpirep âv pâXXov imô tt]ç eùpotaç TtaiiqTai, Kai ireiOriTai âXXo ti KaXôv eîvai npò to0 ovtoç xaXoO, Ttovqpôv Ttovqp&ç bô£qç Kapitôv bpenôpevoç, r| íócpov KaTaKpiGfivai, f] tbç nûp ibeîv, ôv tbç cpwç oùk è^vdiptaev.

Monasteria. — 21, 19. Toîç fàp iepoîç Kai Geioiç tiîiv Kaï' 310
Affuirrov <ppovTiOTr|pioiç «pépwv [AOavdatoç] êauTÔv bibwcriw oî KÔogou xwpiiovTeç éauToùç Kai tî)v èpqpov àanalópevoi, Miai Oap, nàvTwv pàXXov twv <rrpe<popévwv èv crwpaTi • oi pèy tòv návTri povabiKÓv té Kai dpiKTOv biaOXoOvTeç piov, êauToîç pôvoiç npooXaXoûvTeç Kai Tip 0«w, Kai toOto póvov KÔapov eibÔTeç, ôaov èv Tq èpHgitjt fvwpiloucnv • oí bè vôpov àfâTtriç Tfj koivwvia crrépYOvTeç, èpqptKOt te ôpoû Kai prfdbeç, toîç pèv dXXotç Tt0vr|KÔT€ç àvOpwTtotç Kai npaYpaaiv, ôaa èv péotp nepupépeTai, œrpopoOvTà Te Kai OTpopoúpeva, Kai naiiovTa fjpàç Taîç dyxiOTpôtpoiç peTapoXaîç, dXXfjXoïç bè KÔopoç ôvtcç Kai tfl napaOéoei Tf|v dpeTÔv OriyovTeç. Toûtoiç ôptXrioaç ó péyaç Aôavdffioç, tuarrep Ttîiv dXXwv ánávTwv peaÎTiiç Kai btaXXaKT>'iç fjv, tòv

deterior factus est, ac luto usque adeo haesit, ut nec in veritatis radios mentis aciem intendere, nec supra inferiora haec assurgere queat, idque cum desuper originem traxerit et ad supera vocetur, illum hac caecitate miserum existimo, etiamsi res huiusce vitae illi ex animi sententia fluant, tantoque etiam miseriorem, quanto magis a secundo ac felici fluxu delusus fuerit, sibique aliud quodpiam bonum vero bono praestabilius esse' persuaserit, malum utique malae opinionis fructum decerpens, nimirum ut vel tenebris mulctetur, vel eum tamquam ignem videat, quem ut lucem minime cognovit.

21, 19. Nam ad sacra illa et divina Aegypti monasteria se con- 310
fert [Athanasius], in quibus homines a mundo se distrahentes ac solitudinem amplectentes, Deo vivunt, magis quam ceteri omnes, qui in corpore versantur. Alii quidem vitam prorsus solitariam et ab hominum societate remotam agunt, sui ipsorum tantum et Dei colloquio fruentes, atque hanc dumtaxat terrae partem pro mundo habentes, quam in solitudine cognitam habent. Alii autem caritatis legem per communionem et societatem colentes, solitarii simul et coenobitae sunt, ac mortui quidem ceteris hominibus et negotiis omnibus, quae in medio volvuntur, versantque simul et versantur, ac nobis per repentinas et crebras mutationes imposturam faciunt, sibi ipsis autem invicem mundi loco sunt ac per comparationem mutuo inter se virtutem acuunt et exstimulant. Cum his consuetudinem habens magnus Athanasius, ut omnium aliarum rerum sequester et conciliator erat, illius scilicet exemplum se-

310. MG 35, 1101 D.

eìpnvoTroióaavTa Tip aïpan rà bieorwTa ptpoùgevoç, offra, Kai TÒV èpripiKÒV piov Tip KOlVUJVIKip KaTaXXaTTei, bilKVÙÇ, ÔTI ?OTl Kai íepajffúvn tpiXôaocpoç, Kai cptXoffotpia beopévq puffTaYurpaç. 20. Oîjtw y«p dpqxfrepa ffuvqopôffaTo Kai dç ?v nT«ÏC «ai -rrpSîiv íjffúxiov Kai ijauxiav èpirpaxTov, &<rre rateai tò pováleiv èv Tfi eùOTaOeip to0 Tpôtrou pâXXov n tîJ to0 owpaToç dvaxojpóaet x«P«KTppííee0ai.

311 *Vis habitudinis.* — 23 [8« de pace, a. 879], 1. <Mffct pèv Y«P irpôxeipov f] KŒKÎa, Kai toXùç ètri tò xdpov ò bpôpoç,^ £oûç KaTà TtpavoOç Tpéxaiv, f| KaXâpq tiç irpôç <nnvOf]pa Kai dvepov fxjtôiujç èfanropèvri, Kai Y'vopévq tpXóE, Kai ouvòanavuipévTi Tip oÌKeiip YÉVvnpaTt. TTOp yàp ûXqç Téwnpa, Kai òanavqt ttjv uXrjv, diç toùç kokoùç f| KaKÍa, Kai Ti] Tpocpíj (RivaTrépxeTai. Ei òé tiç èv ëEet koXo0 tivoç yévoiTO KCd dit' aÙToO ra>iuj0dq, tò peTaraaeîv èpYtuôéOTepov, ò ytvécrôai dn' dpxflç dya0óv • èratbh Kai Xpóvip Kai Xôy‹p pepaiuj0èv finav KaXôv, tpùffiç KaGiaraTai, Ka0drap Kai f] èv f|pîv dyami, pe0' fjç XaTpeùopev tfl ôvtwç dyant], Kai rjv ^yamiaapev, Kai iravTÔç to0 [hou Ttpoe<JTr]<jápe0a.

312 *Virginitas.* — 37 [in Mt 19, isqq, a. 380], 10. Kai f] ùirò Euyôv cerai ti Xpieroû, Kai f| irapGévoç ôXq XpioroO. 'H pèv pò rravrcXâiç èvbeepeieOuj Tip KÓopip, ò bè pqb' ÔXujç yivéoGuj to0 KÔapou. eO ydp èoTt rq ùnò Euyòv tò pèpoç, toOto iravraXèç

quens, qui per sanguinem suum ea, quae inter se dissidebant, pacificavit, ita solitariam quoque vitam cum coenobiaca in gratiam reducit, illud nimirum ostendens, et sacerdotium philosophiae minime expers esse, et philosophiam sacri antistitis institutione opus habere. 20. Sic enim haec duo, hoc est, tranquillam actionem et actuosam tranquillitatem, consociavit et copulavit, ut persuasum omnibus redderet, monasticae vitae professionem morum potius gravitate et constantia quam corporis secessione exprimi atque insigniri.

311 23, 1. Vitium enim est natura quidem in promptu, et facilis ad malum cursus, et funda in praeceps labens, aut etiam festuca quaedam, quae ad scintillam et ventum facile succenditur et inflammatur, et una cum suo fetu absumitur. Flamma quippe materiae fetus est, ac materiam ipsam non aliter atque improbos homines improbitas absumit, tandemque cum suo alimento evanescit. Si quis tamen ad boni alicuius habitum pervenerit eoque penitus imbutus fuerit, huic iam in vitium labi difficilius erit, quam ab initio bonum fieri; quandoquidem bonum omne, tempore ac ratione confirmatum, naturae vim obtinet, velut haec quoque animis nostris infixa caritas, cum qua veram caritatem colimus, et quam caritate complexi sumus, atque totius vitae praesidem et moderatricem nobis statuimus.

312 37,10. Quae sub iugo est, aliqua ex parte Christi sit; quae virginitatem amplexa est, tota Christi sit. Illa mundo non prorsus alligetur; haec nullo modo animum mundo addicat. Quod enim

811. MG 85, 1152 C. 312. MG 36, 296 A.

TT] TrapOévuj. 'ArféXœv ¿navripncrai noXiTeíav; Meîà tûiv d&rpuv èraxOnÇ! Mil KaTevtxQfiÇ eiç tfàpxa, pf] KaT€vex9f)Ç dç uXqv, pò Tfl vXij yapnériç, K¿tv âXXtuç dyapoç pévrçç. 'OcpSaXpôç îtopveùujv où tpvXàaaei tt)v napOevtav, fXwiTa rropveùouaa Tip novqpúj pí-fvuTai. TTôbeç ajaiaa paivovTtç dfKaXoûvTai vóaov ò kìvòuvov. napOevevÉTcu xal ò btávota- pf] íitppéaOu), pr) nXaváffOtu, pò tùttouç èv avTfj cpcptTUJ irovrjpiôv npafpáTujv (Kal ó tùttoç pépoç rropveiaç èOTÎ), prj êÎôujXottoiçîtuj tí) q/uxò Ta piaoùpeva.

37, 12. 'OpâTe Ta èpnepiXappavôpeva toîç poXifJbivoiç ôx«toÎç 313
peùpaTa, ôti Tip Xiav œrevoxu>peîff9at Kai Trpôç ?v cpépeaOai toooOtov ¿Kpaivci tòv ubaTOç ttoXX‹xkiç «pùatv, iïiotê Kai npôç tò dvuj xwpÉÌv dei tò KaTÓniv wQoúpevov. Oütujç èàv acpi'ffrçç tòv ttôOov Kai ôXrj Geip auvacpQqç, dvtu xwpitfflç, où pò kútw TOtfrçç, où pò biaxuùò?, ôXq XpiffToO peveîç, péxP'Ç Ka' XpiOTÔv ïbrçç tòv oôv vuptpiov. 'Airpóanov èautòv (pùXarre, Kai XófciJ, Kai ep'fuj, Kai piip, Kai btavoqpaTi, Kai KivqpaTi. ITavTa-Xóéev ó Trovripôç nepiepyáíeTaí ae, navTa KaTaffKoneî, iroû paXij, iroO Tpwcrei, pò ti napayupvoupevov eOpij Kai npôç ttXhtÔv èroipov. "Oaip KaGapuuTépav ôpâ, toooùtuj pâXXov omXüjffai ‹piXoveiK€Î• Kai fàp èaOôToç Xapirpâç ol ontXoi nepicpavtorepoi. Mô ôcpÙaXpôç ôcpùaXpôv éXKÉTiu, pò féXujç yèXtjUTa, pò ouvqOeia vÙKTa, pò vài ánwXítav. Tò 'fàp kotò pèpoç úcpeXKÓpevov Kai

coniugatae est pars, id virgini totum est. Angelorum vitam elegisti? In eorum ordinem te aggregasti, qui iugum nesciunt? Ne in carnem prolabaris, ne in materiam deiciaris, ne cum materia matrimonio iungaris, etiamsi alioqui in caelibatu perstes. Oculus lascivus et impudicus virginitatem minime servat; lingua impudica diabolo miscetur; pedes vacillantes aut morbum aut imminentis morbi periculum produnt. Virginitatem animus quoque ipse colat, ne vagetur, ne oberret, ne meretriciarum rerum formas in seipso ferat (nam libidinis quoque pars impressa in animo forma est), ne odio insectanda rerum simulacra in anima effingat.

37, 12. Videtisne aquarum profluvia, plumbeis canalibus inclusa, 313
quae, propterea quod nimium comprimuntur atque ad unum feruntur, adeo plerumque aquae naturam excedunt, ut, quod retro impellitur, sursum semper tendat? Consimili modo, si amorem strinxeris totaque Deo coniuncta fueris, sursum tendes, numquam humi proiaberis nec difflues, tota Christi manebis, quousque Christum quoque sponsum tuum videas. Inaccessibilem teipsam custodi et verbo, et opere, et vita, et cogitatione, et motu atque impulsione. Undequaque pravus ille te perscrutatur, atque explorat, ubi feriat, ubi vulneret, num nudum quid et apertum plagaeque obvium reperiat. Quo puriorem cernit, eo enixius te commaculare atque inquinare contendit; splendidae etiam vestis manifestiores sunt sordes. Ne oculus oculum trahat, ne risus risum, ne familiaritas noctem, ne nox interitum et exitium. Nam quod paulatim attrahitur

313. MG 86, 296 C.

Kkerrrónevov, dvenai<j9r|TOv gèv Tt'iv npôç tô irapôv ?xei PXdpqv, eiç tô KtcpàXaiov bè rfjç Kaxiaç àïravTâ.

314 *TittlQr.* — 39 [in sancta lumina, a. 381], 8. OÙ yùp ÙTTÒ fktupiaç àpSapévouç eiç tpópov XPÒ KaiaXifreiv (ôewpia yàp àxaXtvwTOç Taxa dv Kai kotù Kpnpvtûv tïiaetev), dXXà cpôpqj aToixeioupévouç Kai Kaôatpopévouç, Kai, ïv' oütujç eïnw, Xe-rrruvoupévouç, eiç ûipoç aïpeaQat. Où yàp tpôpoç, èvToXwv Tiipnaiç • ou bè èvroXtûv ■nipqaiç, aapKÔç Kàèapaiç, toû èrmrpoaOoûvToç Tf| tpuxô vécpouç Kai oùk èiûvToç KaOapiùç ibeîv Tqv Oeiav dKTiva • ou bè KaOapfftç, èXXaptpiç- èXXaptpiç bé, nôOou TrXqpujaiç, toîç twv peyiffTwv, n toû ptyidTOU, q ùnèp tô péya ètptepèvoiç.

315 *Basilius et vita monastica.* — 43 [in laudem Basilii Magni, a. 381], 62. Meya napOevia, Kaì àiuyiar Kaì tò peTl drféXwv TCTdxQai, Kaì Trjç povabiKfjç tpûffeujç- ôkvw yàp eineîv XptffToû, ôç, Kai yevvr|0ôvai QeXqaaç btà toùç yewqTOÙç f)pàç, ¿K itapûévou yevvâTat, napûeviav vopoOeTtùv, tbç èvOévbe peTdyouoav Kaì KÓffpov auvTépvouaav, pôXXov bè KÓapov KÔapw Trapamprrouaav, tôv èveOTÛTa Tip péXXovTt. Tiç oûv ¿Keivou p&XXov q napQeviav èTÎpqdtv, q oapKÎ èvopoOÉTqaev, où tîù KaO' èauTÔv ûnobeiypaTi pôvov, dXXà Kai oîç èouoûbaae; Tivoç oí trapQevwveç Kaì tô énpatpa biaTdypaTa, oïç n&aav gèv aiaûiioiv ètrwcppôviie, nâv bè péXoç épúOpiíe, Kai ôvrtuç itapQeveùetv

ac tamquam subripitur, tametsi eam rationem habeat, ut damnum in praesenti minime sentiatur, tamen in vitii summam occurrit.

314 39, 8. Neque enim ea nobis ratio ineunda est, ut a contemplatione auspicantes, in timorem desinamus .(effrenata enim contemplatio in praecipitia quoque fortasse nos impulerit), verum ut timoris rudimentis imbuti et purgati, atque, ut hoc verbo utar, attenuati, in altum efferamur. Ubi enim timor est, illic quoque mandatorum observatio; ubi autem mandatorum observatio, illic etiam carnis, quae, nubis cuiusdam instar, animae lumen obscurat nec divini radii splendorem pure intueri sinit, purgatio est. Porro ubi purgatio, illic illuminatio; illuminatio autem desiderii summa est, iis utique, qui maximarum rerum, vel potius maximae rei atque adeo magnitudinem omnem superantis, cupiditate flagrant.

315 43, 62. Magna res virginitas, et caelibatus, atque in angelorum naturaeque singularis ordine censeri ; vereor enim dicere Christi, qui, cum propter nos genitos nasci vellet, ex Virgine gignitur, virginitatem velut lata lege sanciens, ut hinc abducentem ac mundum conscindentem, vel potius mundum ad mundum transmittentem, praesentem nimirum ad futurum. Quis igitur magis quam ille aut virginitatem in pretio habuit, aut carni leges imposuit, idque non suo tantum exemplo, sed etiam per ea, quibus operam dedit? Cuius sunt virginum coenobia ac praecepta illa litteris mandata, quii us et omnes sensus coercebat, et membra omnia componebat, ac vere virginitatem colere admonebat, pulchritudinem ab iis rebus,

314. MG 36, 344 A. 315. MG 36, 576 C.

SreiOev, ííff.w tò KÓXXq crrpécpwv dnô twv ôpwpévwv èm tù HÒ pXenópeva, Kaì tô pèv ëiwQev drropapaivwv, Kai Tqv ùXqv ÙTtOCffiWV TfiÇ CpXOfÔÇ, TÒ bè KpUTVTÔV TW O£tp bêlKVÙÇ, ôç pôvoç twv KaOapiùv ipvxwv èffTi vuptpioç Kai tùç dypurtvouç éauTtp <H)V£ia<rf€i yvxàç, èàv pera Xapnpwv twv Xapnàbwv aÙTtp Kai baipiXoùç tÂç toO èXaiou Tpocpflç àTravrflawaiv; ToO toîvuv èptlpiKoO fiiou Kai toO prfâboç, paxopévwv Ttpôç àXXflXouç wç tô iroXXà, Kai bntrrapévwv, Kai oùbtTépou ttùvtwç fl tò koXôv, fl tô cpaOXov àveîtipiKTOv ëxovTOÇ, àXXà toû pév, flcruxiou pèv ôvtoç p&XXov, Kai Ka0effTr]KÔTOç, Kai 0eip auvœfovroç, oùk drucpou bé, btà tô Tflç dptTflç dpaodvicrrov Kai doùfKpiTov, toO bè TtpaKTiKtuTépou pèv pàXXov Kai xPnaipwTépov, tô bè èopupwbeç où tpeùfOVTOç, Kai toùtouç dpiOTa KarflXXajev àXXflXotç Kai cruv«Ktpaaev, dentritripla Kai povatrrnpia beipdpevoç pév, où ttó^w bè twv KoivwvtKwv Kai prfdbwv, oùbé, <ï)<j7t€p Ttixiw Ttvi péaw, taûTa btaXapwv Kai dit' dXXflXwv xwpiaaç, dXXà nXqaiov ouvdipaç Kai bialeùïaç• ïva pflTt tô <ptXô<Jo<pov dKoivwvqTov fl, pfltt tô npaKtikôv dcpiXôaocpow Æontp bè 'ffl Kai GdXaaaa, tô Trap' éatrrwv dXXflXoïç dvTibtbôvTtç, eîç píav bóíav 0eoO cruvTpéxwai.

Epistulae.

Morbus et patientia. — Ep. 36 [philawio, ca 869]. 'AXyw Tfl 316 vôow, Kai xaipw, oùx ôti àXfw, dXX' ori toO KapTtpeîv toîç

quae aspectu sentiuntur, ad ea, quae oculorum obtutum fugiunt, convertens, atque id quidem, quod externum est, debilitans, flammaeque materiam subtrahens, quod autem internum et occultum est, Deo, qui solus est purarum animarum sponsus atque insomnes animas, si modo cum claris lampadibus et copiosa olei alimonia obviam ipsi prodierint, secum introducit, spectandum offerens? Cum igitur solitaria vita et ea, quae societate gaudet, ut plurimum inter se dissiderent ac pugnarent, neutraque omnino vel commoda vel incommoda sua pura et immixta haberet, verum illa magis quidem tranquilla et sedata esset ac Deo animos copularet, ceterum ob eam causam fastu non careret, quod virtus non exploraretur nec in comparationem veniret, haec autem magis quidem actuosa et utilis esset, verum a tumultibus minus libera, eas praeclare inter se reconciliavit ac permiscuit, pietatis nimirum gymnasia et monasteria exstruens, non tamen longo intervallo ab iis, qui in sodalitio vivunt, remota, nec velut muro quopiam interiecto ea distinguens atque a se invicem separans, verum prope coniungens ac dirimens; ut nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplatione careret; sed quemadmodum terra et mare, ita etiam hae duae vitae commoda sua inter se communicantes, ad unicam Dei gloriam concurrerent.

36. Morbo crucior, et gaudeo, non quia crucior, sed quia aliis 316
patientiae sum magister. Quoniam enim non id habeo, ut dolore

816. MG 37, 78 A.

àXXotç EÎpl bibàaxaXoç. 'Erreibò yàp tò pò rràaxEiv °ùx éxtu, toùtó ye Tuj nàaxeiv Trapaxepbaivuj, tò tpépEtv Kai tò EÚxapitrrEÍv, lïxinep èv toîç eùüvpoiç, oütuj bri Ktiv toîç àXyetvoîç- ènetbô reiOopai prjbtv àXoyov eïvai irapà Tip Xóyui tûiv fipeTépwv, kôv Ôpîv oütuj <paivr|Tai.

317 *Res pulcherrima possessio Dei.* — 212 [sacerdoti]. Tûiv bè KaXâiv tò npiÎJTov oùk àyvoEÎç- ôirep éariv dit Geôv KTâaOat Kai yevéaüat KTfjpa Geoû btà tôç npôç aÙTÔv oîkeujjoeùjç te Kai dvapdaeujç.

318 *Consolatio per spem.* — 223 [Theclæ]. KaXôv oùv tpàppaKov Ôpîv, ÔTav ôbuvdjgEÜa, tó ye pEgvqaOat Geoû Kai tûv ékeìOev èXîribujv, Kai tò to0 Aapib rrdaxt'V, èv GXívpei irXaTÙveoOat, Kai PÒ UTevoxujpeîaOai toîç Xoyiapoîç, piqbè üitmp vétpei ïf| Xù-ny] KaXùrrreoéai, àXXà tote páXicrra tûç èXniboç ?x£CT®ai Ka' KPÔÇ •rì]v ¿keîOev biapXÉnEiv paKapiÓTT]Ta tòv àTtoKEtpévqv toîç ünopèvouot. MáXtOTa b' dv oütuj 7tei<J0eiqpEv èyKapTEpeîv toîç ôeivoîç, Kai ônèp toùç toXXoùç eîvat, ÔTav dXyiûpev, êî èvêupqôeiqpev tí èrrriyyeiXâpeOa Tip Oeûj, Kai tì òXrnoagEv, ôte cptXooqjia rrpofféPnpEv.

319 *Monita generalia ad feminam.*—244 [Basilissae]. Oüte yàp èv neviçt tò cppôvripa to0 piou oucrréXXetv eÙTtpeTOç, oüte èv ■rtEpiouota péya tppovEîv àatpaXÉç- biò bô KpciTicrrov doKEîv èv pèv toîç TÉpnouoi Tqv èyKpÛTEtav, èv bè toîç Xuirripoîç tòv

vacem, hoc lucri obiter ex dolore facio, quod perfero et gratias ago, ut in laetis rebus, ita etiam in acerbis; quandoquidem illud exploratum habeo, nihil rerum nostrarum apud summam rationem expers rationis esse, tametsi ita nobis videatur.

317 212. Eorum vero, quae pulchra et honesta sunt, quid primum sit, non ignoras: videlicet semper Deum possidere et in rem possessionemque Dei ex necessitudine cum eo et ascensu transire.

318 223. Commodum ergo pharmacum nobis fuerit, cum in dolore sumus, Deum ac futurae vitae spes in animam revocare, atque eodem modo, quo David, affici, hoc est, in tribulatione dilatari, non autem cogitationum angustiis premi, nec maerore, tamquam nube, obduci, verum tum maxime spei inhaerere atque ad caelestem beatitudinem, quae iis, qui res adversas patienti animo ferunt, recondita est, oculorum aciem intendere. Hac autem potissimum ratione adducemur, ut rerum acerbitates aequo animo perferamus, atque, cum in dolore versamur, supra vulgus assurgamus, si quid Deo promiserimus, et quid, cum ad philosophiam accederemus, spe nobis finxerimus, cogitemus.

319 244. Cum in paupertate ac miseria frangi animum turpe est, tum rerum omnium affluentibus copiis insolenter efferri minime tutum. Quamobrem pulcherrimum est secundis in rebus exercere continentiam et moderationem, in adversis contra prae se ferre

317. MG 37, 349 A. 318. MG 37, 365 B. 319. MG 37 385 D.

Kaprepiav, àpviipoveîv Trjç naXaiâç neptouaiaç, aÎTeîv Tqv aÙT-àpKttav, arépfetv tò btòópevov, èXniietv tò péXitov Kai (pépetv npàtuç tòv to0 ou'jpaToç dí5f>aJcrTÍa.v, ètri pqbevi peppipoipeîv, pqòè (JxeTXtáieiv, <&X' eùxàpiœrov eîvat nepi Tqv TTpóvotav, Òaq tiç eíq, Kai Kpùrrretv noXXÔKtç tôç aÎTtaç tûiv -ftvopévujv, àXX' oùk CtueXeîv to0 npôç àEiav, npôç qv ànobtboOoa Xoyiiou, npiv èEetneîv tò XtKTéov, Kai npô to0 npôiat tò npaKTéov • oütuj fàp b' èoTai trot nâv tò ôq9èv q npaxOev àpeTapéXqTov. Eùoxqgoveîv flfoO pò toîç- ?Eu)0ev npoKaXùppaffi, nXoûrov vòglie fvqatov Kai pépatov Tqv ÒXvfóbetav où yàp èv Tip noXXà KetcrflcrOat tò nXouTeîv èOTt pepaicuç, àXXà Tip pò noXXtîtv beîaOat. Tò pèv fàp èni «rot, tò bè Ttîiv èjujQev. 'Pùéptie tòv pèv Tpônov ènieiKtia, tò bè ôOoç ctTapaSia, Tqv bè fXùjTTav PpaxuXofta • btà bè tou-Ttuv KÓapei Tqv KetpaXqv Tip OKénetv, tôç bè ôcppOç Ttp kot-eaTaXpévaç ?x£,v› toùç bè ôcpôaXpoùç Ttp ouvtbeîv Kai Koapiuuç pxénetv, tò bè OTÓpa Tip pqbèv ànpenâiç XaXeîv, Tà bè titra Ttp pôvtp toîç anoubatotç *fmtyíw,* oùpnav bè tò npótJcunov Tip èE aiboûç xptúpaTi. 'Ev nàai bè Kai btà nàvTutv cpùXaooe aeauTqv ápóXuvTov, tïtonep ti mpqXtov àtpauOTov. Kôapoç yàp oÎKeîoç, npénwv fuvatEi, aepvÔTqç, eùorâèeta, ounppooùvq. Tputpòv vò-glie KaXXÍOTqv ópoO Kai i>çOTqv Tqv xptnôbq Tpocpqv • aÙTÔ fàp Kai Kaô' èauTÔv ènatverq, Kai npôç tòv èv aujtppocnjvq fiiov aiperq, Kai npôç frfeiav àptcrrq, Kai ouppeTpiav, Kai Tqv dXXqv eÙKOtrpiav Kai naibetav oùk àvôvqroç.

patientiam atque constantiam. Veteris praeterea abundantiae oblivisci decet; quaerere, quantum victui sat esse possit; oblatis acquiescere; sperare meliora; patienter ferre corpÓris infirmitates; nulla de re conqueri neque dolere, sed Providentiae, quantulacumque demum sit, gratias agere; tegere saepe causas eorum, quae fiant; minime vero neglegas, quod tuae dignitatis sit, ad quam fac respicias, antequam quidquam dicas aut agas. Ita enim fiet, ut nullius te dicti neque facti umquam paeniteat. Velim sic existimes te non externis indumentis decorari. Genuinas ac solidas opes habeto, paucarum rerum indigentiam atque frugalitatem. Solidae quippe divitiae non in eo sitae sunt, quod multa possideas, sed in hoc, quod rebus multis non egeas. Hoc enim in teipsa est; illud in rebus externis. Fac animum componas aequitate, mores modestia, linguam breviloquentia; atque ita cura, ut ornes caput operimentis, supercilia contractione, oculos modesto intuitu, ora decenti sermone, aures honesti dumtaxat sermonis auditu, totam denique faciem eo colore, qui verecundiam prae se ferat. In omnibus autem et per omnia fac temetipsam intactam custodias, uti rem pretiosam. Ornamentum enim mulierum proprium, iisque maxime conveniens, est sanctimonia, castitas, atque modestia. Delicias pulcherrimas simul et comparatu facillimas ducito frugalem victum; hic enim cum ipse per se laudabilis est, tum ad moderate vivendum optabilis, tum saluti maxime conferens et reliquae temperantiae et modestiae rectaeque disciplinae non inutilis.

Carmina.

320 *Virgines.* — Poemata moralia, 3.

ÎTpôç napOèvouç TtapatvenKÔç.

Tïapfléve, vúpcpr) Xpiaroû, bó£alé aou tòv vupcpiov
'Aei. Kàèape aavrf|v èv Xóftu Kai ao<pí<¡t,
"Iva Xaprrpà tûj Xapnpûi iravra Zria^ç tòv alcòva.
Kpeiaauiv fàp aÜTq noXù tî)ç <p0apTôç auùrfiaç.
'Ev adjpari Tàç voepàç buvàpttç èpipnauj
'An^'KÒv ètri tôç pcrf|X0eç noXireiav....
KaXûç ôbeûetç, trapOéve- eiç ôpoç dvuj awlou*
Mi) Ttpôç Zôbop' dnopXétprçç, gil. 0TiiXt) iraY^ç àXôç.
Mr)bè Xiav ae aapKÔç f| cpùaiç èp<po0eÎTw
Mqbè Oa^rioijç^ à'(av, îùari ttot' èKTtXavnôôvai.
LmvOiip àvànrei KaXâpqv, apévvuai b' übu>p cpXôya.
'Exetç cpappaxa iroXXà Tf)ç aepvrjç TtapÔeveiaç-
©eoû ae <pôpoç tttitvútuj, vr/areia ae kêvoûtuj,
'Aypunvia, Ttpoaeuxai, baxpua, xapeuvia,
'Epwç ôXoç ttpôç ©eôv fvqaiujç Terapévoç,
nàvTa Koipiïcuv Ttó0Qv àXXÓTpiov tûjv dvtu.
'O ■neaùiv èfeipéaOw ô vauaywv èXeeiaOuj.
Zù bè eùttXôei, tô lariov tteTdaaaa t^ç ¿Xttiboç.
Où tûjv K<ÌTw tô TtÍTtretv, 'tûiv b' âvcu cpepopéyajv

Exhôrtatio ad virgines.

320 3. O virgo, sponsa Christi, glorifica tuum sponsum
Semper. Expurga teipsam doctrina et sapientia,
Ut splendida cum splendido ir. omne vivas aevum.
Haec enim coniunctio mortali conubio longe praestantior est.
In corpore intellectiles virtutes imitata es,
Angelicam in terris vitam sectata....
Praeclarum inis iter, o virgo; in montem fugiens consule saluti;
Noli Sodomam respicere, ne concrescas in statuam salis.
Neque vehententius te carnis natura terreat:
Neque confidas nimium, sic ut a via aberres aliquando.
Scintilla stipulam accendit, ignem vero exstinguit aqua.
Venerandae castitatis habes remedia plurima:
Dei timor te obfirmet, ieiunium evacuet,
Vigiliae, preces, lacrimae, humi cubatio,
Amor totus ad Deum graviter directus,
Qui sopiat omne desiderium alienum a rebus caelestibus.
Qui lapsus est, surgat; qui naufragium fecit, is miserationem moveat.
Tu vero feliciter naviga, expandens spei velum.
Qui humi serpunt, tuti-non cadunt: ex his autem, qui ad excelsa nituntur,

320. MG 37, 632 A.

’OXrfoi Ttrepof^uoûcFiv, oí ttXêîouç b’ eùbpopoOatv.
”Eneaev ‘Etuatpôpoç, àXX’ oùpavbç àff^uiv.
’loùbaç fiv Ttpobôrriç, oi b’ évbtKa XapTrriipeç.
Môvov ôXqv aeauTqv áfv<lv Tqpet, napGéve,
Mil ttujç innuùarçç XpiffToO tôv damXov x'Tiûva.
’Oppa aou amcppoveÎTU), yX(î>aaa irapGeveuéTuj.
Mi'i voûç nopveùq, pri féXijuç, pi) TtoOç dtaicra paivujv.
Trpz mvapàv aToXiiv aou Kai Tqv aùxpqpàv KÔpqv
MâXXov aiboûpai papfàpwv Kai Tf|ç aqptîtv eÙKoaptaç.
KaXbv àvGoç f] aibtbç Kai péyaç KÔapoç tbxPÔTnç,
Kai nXéypa KaXbv iràaaiç àpeTaîç aTEtpavoûaOat.

Amor contemplationis. — Poemata de seipso, 11. 321

ETpôpPoç Kaxeîxe Tqv èpqv beivbç tppéva,
Tb Kpeîaaov èKÎqToùvToç èv toîç Kpeiaaoat.
Tò pèv tô aapKbç eiç puOoùç ¡Stipai, raiXai
Aeboypévov t’ fjv, Kai tôt’ qpeaKe TtXéov.
Aùtwv bé poi okotoOvti tiîiv Geuîiv bbtîiv
Où ¿icjotov eùpeîv Tqv dpeivw Kai Xeiav.
’AXXmv yàp ei'veK’ dXXo KaXbv f) Katóv
’EcpaiveG’, diaitep itoXXaxoû tiîiv irpaKTéujv....
'Opwv fàp ouç pèv npaKTiKbç Tépirei fhoç,
’AXXotç pèv ôvTaç xpqoipouç tiîiv èv péatu,
Aùtoîç b’ dxpqaTouç Kai kukoîç arpopoupévouç,

Nonnullos pennae deficiunt, plures rectum cursum tenent.
Cecidit Lucifer, at caelum incolunt angeli,
ludas fuit proditor, undecim vero sunt sidera.
Solummodo totam teipsam castam serva, o virgo,
Nec ullo modo foedes Christi immaculatam vestem.
Oculus tuus sit pudicus, lingua virginea.
Ne mens sit lasciva, non risus, non pes inordinate gradiatur.
Sordidam vestem tuam squalidamque comam
Pluris facio quam gemmas et sericum ornatum.
Venustus flos est pudor et ornamentum insigne pallor,
Pulchri cincinni, omnibus virtutibus velut corona cingi.

11. Detinebat autem meam mentem vehemens turbo, 321
Cum inter ea, quae praestantiora sunt, id quod praestantius est, quaererem.
Ac ea quidem, quae carnis sunt, in profundum proicere
Dudum statutum erat, tuncque placebat magis.
Consideranti autem mihi ipsas vias, quae ad Deum ducunt,
Quaenam melior sit et plana, non facile erat invenire.
Aliud enim, aliorum habita ratione, bonum aut malum
Videbatur, ut saepe fit, ubi quid agendum est....
Videns enim quos actuosa delectat vita,
Eos aliis quidem utiles esse, his nempe, qui in saeculo vivunt,
Sibi autem inutiles ac malis agitari,

321. MG 37, 1049 A.

'E£ (Lv tò Xeîov i^0oç ¿KKvpaívíTai,
Toùç Ò' éktôç ôvxaç eùtrraOeîç pèv nwç TrXéov
Kai npôç 6eôv ^Xénovraç f]<jùxq) voî,
Aùtoîç pôvotç bè xPHff'POuç tpiXTpw ‹jtévûj
Kai iwvxaç líaXXóv tê Kai xpaxùv piov,
Méaqv tîv' F|X0ov díúfwv Kai ptfdbwv,
Twv pèv TÒ ffÙWOUV, TÛ)V bè TÒ XPÙOTÔV tpépwv....
ToOt' i^v pépoç poi cpiXoffócpou Ttatbeùcrewç,
Tô pf| ÔOKiîv tòv itpwTOv ¿KTtoveîv piov,
Eîvat bè pâXXov if| boKtîv G>e<3j tpiXov
ZTép-feiv pèv oùv beiv tìjópqv «ai npaKTiKOÙç,
"Oaot XíXófxao' ¿k 0eoO Ttpf|v riva,
Aaoùç (Ïtovtéç èvOéotç TeXéapaor.
TTXetwv b' èp' dxe twv povaOTiKwv TtôOoç,
Kai rep boKoOvxa auvTerdxOai TtXtioou
Tpônwv fàp eîvat tîiv povpv, où awpcrrwv.
Tô Pñpa b' fiv poi aeirróv, dXX' ècrniKÔTi
TTôp^wOev, tbç tpwç f)Xiou twv ôtpewv — Taîç àofievoûaatç.

S. GREGORIUS NYSSENUS, ca 335—394.

De virginitate, 370/71.

322 *Virginitas est facultas vitae divinioris.* — C. 5. Kai ilitmp twv XotTtwv èmTqbeupdTwv xéxvai Ttvèç Ttpôç xf|v èxdffTOU twv

Ex quibus placidi mores concutiuntur,
Eos autem, qui vale saeculo dixerunt, stabiliores quidem esse
Ac in Deum placida mente respicere,
At sibi solis prodesse angusta caritate
Vitamque insolitam et asperam traducere,
Mediam inter utrosque viam ineo,
Meditari ut hi, prodesse ut illi statuens....
Haec pars erat philosophiae meae,
Non videri primariae vitae labores exantlare,
Magisque esse quam videri Deo amicum;
Diligendos quidem putabam etiam actuosos,
Quotquot a Deo honorem aliquem sortiti
Populos regunt divinis mysteriis.
Sed maior me tenebat vitae monasticae amor.
Quamvis viderer inter multos versari;
Morum enim esse monasticam vitam, non corporum.
Thronus autem episcopalis erat mihi venerabilis
Procul, velut solis lux oculis — Infirmioribus.

322 5. Ut enim reliquorum studiorum artes quaedam ad illorum, qui earum studio tenentur, perfectam disciplinam inventae sunt, sic

322. MG 46, 348 B.

oTroubaíopévwv émpyaoíav èTtEvof|9n<7av, oôtw poi òokeì koì tò Tfjç nap0Eviaç ènrnibEupa téxvt] tiç eîvai xai bùvapiç Tflç 0êio-répaç Iwfjç, Ttpôç Tt]v àawpaTOv <pùatv toùç èv ffapKÌ ¿wvTaç ópoioOaOai irapatJKeuáíouaa.... °Qç fiv oùv pdXurra fipîv èXeu-0épa Kai dvcToç f| tpuxô npôç Tqv Geiav te Kaì paKapiav fibovrjv àva^Xérroi, rrpôç oùbèv twv yrjîvwv èavrìjv èmOTpèijnj, oùbè twv vEvopiapèvwv KaTà tòv to0 koivoû piov mjyxwppoiv pbovœv pETaXippeTai, dXXà pETa0f|OEi t#)v èpwTiKÔv bùvapiv dirò twv CwpaTiKwv èrti tòv vorjTrjv te Kai dOXov to0 KaXoO 0Ewpiav trpôç tòv ToiaÙTriv Tfjç ipuxôç biàQecriv f| irapOevia to0 awpaTOç fjpîv èTrevor|0n ' ¿Ç âv paXicrra XrjOriv Kai àpvriffTÎav èpTcoifjcreie TÍ) tpuxô twv èunaèwv Tfjç cpûtfEwç KivppáTwv, ppbepiav dvdcfKnv èirccfouffa Ttpôç Tà Tareivà tt]Ç aapKÔç ôcpXppaTa KaTayiveffSai.

Directoris necessitas. — 23. Oùko0v èneibf] véoi eti Kai òte- 323
Xeîç Tip btávoiav oí troXXoi Tfjç Ttap0Eviaç dvTiXappávovTai, TOÛTO Ttpò irdvTWV aÙTOÎÇ ètriTTlbEUTÉOV âv EU], TÒ ir|Tf|aai Tfjç óboO TaÙTTjç KaOriYOÚgEvóv te Kai bibáOKaXov àyaOôv, pf] itov bià Tfjv d'fvoiav rpv oùaav èv aÙTOîç, dvobiaç Ttvàç Kai trXdvaç êauTOîç dirò Tfjç EÙOeiaç KaivoToppcrwaiv. 'AyaOoi fàp bvo ûitèp tòv èva, tpnoiv ó 'EKKXrjOiaOTiiç • EÙKaTa'fwviffToç bè ó eîç tw èx0p<î», Tip KaTà Tàç 0£Îaç bboùç èvEbpEÙovTi- Kai ôvtwç «Oùai Tip évi, ÔTav rréap, ôti oùk ?x€l ™v àvop0oûvTa» [Eccle 4, 10]. 'Hbp -fdp TIVEÇ Ôppfj pèv bE?ld Ttpôç TTjV TOÙ (TEpVOO £¡01) ètTl-

virginitatis studium mihi ars quaedam et facultas divinioris vitae videtur esse, quae doceat, quemadmodum ii, qui his corporis vinculis adstricti tenentur, earum rerum, quae corpore carent, naturae similes efficiantur.... Quare ut ad voluptatem divinam illam quidem et beatam animus noster quietus ac liber maxime respiciat, ad nullas omnino res caducas et terrenas se ipse convertet, neque earum voluptatum particeps fiet, quae ad communis vitae indulgentiam comparatae sunt, sed omnem potius amoris vim a rebus corporeis ad eam traducet pulchritudinis contemplationem, quae et corporis expers est et mente cernitur, atque ad hanc quidem animi affectionem studiumque est corporis inventa virginitas, ut, cum affectionum, quae a natura tributae videntur, oblivionem animo maxime attulerit, nullam inducat necessitatem sordidis carnis debitis vacandi.

23. Itaque quoniam adulescentes et mente infirma plerique se ad 323
virginitatis studium conferunt, illud in primis studiose iis curandum est, ut optimum huius vitae ducem ac magistrum quaerant, ne quando propter rerum ignorationem, quae in illis est, transversas quasdam sibi vias atque a recta aberrantes muniant. Boni enim duo supra unum, inquit Ecclesiastes ; facile vero vincitur unus ab adversario, qui Dei via cursum tenet ; reque vera *Vae soli, quando cadit, quoniam non habet, qui eum erigat.* Iam enim nonnulli ad gravis vitae cupiditatem laudabili impetu alacriter usi sunt, et hoc

323. MG 46, 408 D.

Qvpiav èxpHffavTO- ùiç bè ôpoû Tip npoíXéffGat Kai Tflç têXciôtîitoç étpaipápevoi, ètépip irriúpa-n btà toû nicpou uneaKtXicrOqtjav, btà tivoç qppevopXapeiaç êauTOûç èSairaTiiaavTeç ¿Ktîvo fiyeÎaQui KaXôv, ècp' ônep aÙTiîiv f] biàvota ... 'Ek toùtwv yàp è'fvwpev Kai toùç Tip Xipw péxpi OavaTOU éfKapTepoûvTaç, tbç toû 0eoO Taîç ToiaÛTaiç eùapeoToupévou évaiatç, Kai TtciXtv àXXouç ¿K biapéTpou Ttpôç tò èvavTÎov ànoffTaTriaavTaç, oî péxptç ôvôpaToç t^v dyapiav èmTqbtùijavTÉÇ, oùbèv biacpépoucn toû koivoû piou, où pôvov tí} faOTpi Tà Ttpôç f)bovr)v xapiíó-pevot, dXXà -fuvaijì kotò tò tpavepòv ouvoikoOvtéç Kai dbeX-<pÔTT)Ta Tqv TOiaùiqv auppiujoiv ôvopalovTeç, <i>ç bf| Tqv irpôç tò xeîpov ùiróvoiav òvópaTi aepvoTépip Tt«piKaXÙTtrovT€ç.

De professione Christiana, ca 371.

324 *Simulatio professionis Christianae.* — «Padi fáp Tiva twv ôaupaTOTtotiîiv ètri Tf|ç 'AXeídvbpou nôXewç daKqaavTa TtíOqKov bid tivoç eùoTpocpiaç ôpxqœriKwç oxwri&<rôai> Kai repiOeîvai aÙTip TtpÔOUJTtOV ÔpXnOTIKÔV, Kai èaéf|Ta Tip ÒnTqbeÙgaTl TtpÓff-(popov Kai xopòv aÙTip TtepiffTqcravTa, èveuboKiptîv Tip mOqKw npôç tòv toû péXouç puOgòv èauTÒv ¿KXu'fiZovTi, Kai btà iráv-twv ètnKpuTtropèvuj tí|v cpúaiv, oiç ènokt té ko! ètpaivtTO. KaTexopévou bè toû Oeárpou npôç tò KaivottptTtèç toû (teâpaToç, TtapóvTa tivù twv doTtioTépwv TtaibiQ tivi beî£ai toîç Ttpoo-Ktxnvóffi Tip ÔeâpaTi, TtiOqxov ôvtq tòv ni0r|Kov. 'EmpoilivTwv

consilio simul perfectionem assecuti, ex superbia altero lapsu in terram deiecti sunt, cum ipsi dementia sua decepti, illud putaverint honestum, ad quod eorum mens vergeret.... Cognovimus enim nos ex his nonnullos, qui famem usque ad obitum patienter tulerunt, quasi his sacrificiis placetur Deus, rursusque alios, qui quasi e regione oppositi ad contrariam rem se adiunxerunt, nomineque dumtaxat caelibatum profitentes, a communi vivendi consuetudine non longe absunt, utpote qui non ventris solum voluptati indulgeant, sed etiam cum feminis aperte contubernii societatem habeant, hancque cum iis familiarem vivendi consuetudinem fraternae cognationis nomine appellant, nempe honestiori nomine suam occultantes mentem, quae ad peiora proclivis est.

324 Aiunt enim quemdam in urbe Alexandria circulatorem et praestigiatorem exercuisse ac docuisse simiam, ut agilitate quadam in formam et habitum saltatricis sese componeret, eique saltatricis apposuisse personam, ac vestem circumdedisse exercitio convenientem ; et cum chorum ei adhibuisset, placuisse ac celebratum hominum sermone in pretio fuisse propter simiam, quae ad cantilenae modos ac numerum sese flecteret contorqueretque, ac per omnia, quae et faciebat et facere videbatur, naturam occultaret. Cum autem capti essent rei novitate spectatores, quemdam ceteris astutiorem ibi fuisse, qui ludo quodam inhiantibus spectaculo osten-

324. MG 46, 240 C.

•fàp kóvtwv, Kai èmKpOTOÛvTwv Taîç to0 mOriKOU Ttepitrrpotpaîç, eùpùOpwç trpôç Ttjv wbqv Kai tò péXoç au^Kivoupévou, i>(tpat cpaaiv aÙTÒv èrti Ttjç ôpxnoTpaç twv TpafripâTwv ¿Keîva, ôaa tî]v Xtxveiav twv toioûtwv Oqpiwv ècpéXKÉTat- tòv bè pqbèv peXXfjffavTa, èneibfj btatnrapèvTa eîbe rrpò to0 xopoO Tà dpûf-baXa, èKXaOôpevov Tfjç té ôpxnûTpaç, Kai twv kpôtwv, Kai twv Tfjç èffOfjToç KaXXwrrwpwv, èrrtbpapeîv té aÙTOîç Kai Taîç twv Xetpwv naXâpatç auXXéfeiv tò ÉÛpiOKÔpeva- Kai tbç âv pq èp-rrobwv eïq tò îtpoawTOtov Tip orópari, rreptatpeîaOai KaTà onou-bqv éauToO toîç 6vu£t tîjv OÉtrocpiopévqv popcpqv TrepiOpunrovTa, ware aÙTÒv àOpôwç yéXwTa Kivfjaat toîç OeaTaîç, àvri twv èrcaivwv té Kai OaûpaToç, tibtxQwÇ «ai feXoiwç ¿k to0 npoo-wrretou Xeupàvwv biatpaivópevov. “Q<mp ouv oùk èÎqpKeoev èKCÎVtp TÒ <J€OOCpi<TpévOV OX^M® TtpÔÇ TÒ VOpi<T0fjvat âvOpWTOV, dntke-fx0€Íar|S èv Tfj Xtxveitjt twv Tpa-fr/pdTwv Tfjç tpùcrewç, oütwç oi pîj dXr]0wç aÙTqv t#|v tpûatv êauTwv Trj ttIotéi pop-tpwoavTÉÇ, ixjtbîwç èv Taîç to0 biapôXou Xtxveiatç drrvXe-fxôn-aovTat dXXo ti ôvtéç trap’ ô èTta-ffékXovTai. 'Avtì fàp iaxdboç, fl dptrfbdXnç, rj twv toioûtwv tivoç, tò kévóòoSov Kai tpiXÓTtpov, Kai tò tpiXoKÉpbèç Kai cptXnbovov, Kai *ôaa âXXa* TotaùTa q kokô toû òtapóXou dfopà toîç Xixvotç twv dvOpwitwv dvri TpafnpâTwv irpoTtOeîoa, ptjbiwç eiç èXecxov dyei Tàç TnÔqKilibeiç ipuxaç, oî btà pipqoewç èaxnpaTiapévriç tòv xPlffTiavt<Tpòv (nroKpivovrat, tò Tfjç Owqtpoffûvqç, f| tò Tfjç npaÔTtiTOÇ, fj tivoç dXXqç dperfjç irpoowireîov èv Tip Katpip twv iraOnpdTwv êauroîç dqiaviZovreç.

derit simiam esse simiam. Acclamantibus enim cunctis et applaudentibus agilitati simiae, ad cantum et modulationem apte se moventis et circumagentis, proiecisse eum aiunt in orchestra e bellariis ea, quae talium bestiarum ingluviem attrahunt atque invitant; illam vero nihil cunctatam, ut viderit ante chorum dispersa amygdala, oblitam et saltationis, et plausuum, et vestis ornamentorum, accurrisse ad ea et manuum palmis collegisse quae inveniret, et ne impedimento esset, personam ori detraxisse celeriter, atque unguibus suis assimulatam formam corrupisse atque dilacerasse, atque ita pro laudibus et admiratione risum abunde spectatoribus movisse, ut quae turpis ac ridicula ex personae reliquiis se conspiciendam praeberet. Quemadmodum igitur illi non satis fuit falsa atque assimulata adscitaque forma, ad hoc, ut homo existimaretur, deprehensa per ingluviem bellariorum natura, ita qui non vere ipsam naturam suam fide formaverint, facile per diaboli escam et ingluviem convincentur, quod aliud sint atque prae se ferant ac profiteantur. Pro caricis enim vel amygdalis, aut huiusmodi aliquo cibo, vana gloria, ambitio, lucri voluptatisque studium et quaecumque sunt alia huiusmodi mala, diaboli annona loco bellariorum avidis hominibus proposita, simiarum similes animos facile produnt, qui per fictam imitationem christianismum simulant, temperantiae, mansuetudinis aut alicuius alterius virtutis personam in tempore afflictionum et calamitatum sibi detrahentes et amoventes.

325 *Christianismus imitatio divinae naturae.* — Ei toìvuv tò pèv OVOpá TIÇ TOÛ XpiGTOÛ ÛTTObÛOlTO, òffa bè TÚJ ÔVÔpaTl toútuj auvOeopevrai, pò beiKvûoi Tip f)úu, KaTaipeóberai toû òvó-paTOÇ Ò TOIOÛTOÇ, KOTÙ TÒ TtpOTeOèv Òpìv ÙTTÓÒélfpa, irpoo-unreìov àipuxov, àvOpunrivip xapaKTfjpi pepopcptupévov, nepiOeiç Tip tnGqKtp. OÙTe fàp tòv Xpiaròv eOTi pò biKaioffùvqv eìvai, xaì KaOapÓTrjTa, Kaì àX^Geiav, Kaì kükoû tovtôç dXXoTpituaiv, ouT€ xPl0Tiav^v Êœriv e^votl (tòv f€ àXqGwç xPl0Tiav¿v)› MÒ kók€Ívujv tiîiv òvopdTwv tòv KOivaiviav év èauTw beiKvóovTa. Oùkoùv, diç dv tiç ôpiu toû xPlOTiaviffP°0 tòv òiavoiav èp-pnV€ÓO€l€V, OUTUJÇ èpOÛpÊV, ÔTI XP1(JTiaviapÔÇ Tfjç Oeiaç (pùoewç pipqaiç.

De perfecta Christiani forma, ca 371.

326 *Christus regula vitae nostrae.* —Tpia tò xaPaKTHP›íópéva toû xPl°Tiavoû tòv piov ¿erri- trpâiiç, Xôfoç, ¿vGúpiov. 'Apxò fàp fiverat Xófou ttavTÔç ò òidvoia- beórepov bè perà tòv ¿véúpriaiv b Xôfoç ¿orí, tòv ¿vrenrixiOeíoav Tf) 'puxÒ òiavoiav bià tôç tpuuvôç èKKaXùnrujv • TpÌTqv bè tóìiv èttéxei perà tòv voûv Kaì tòv Xófov ò Tp&Îiç, tò voqGèv dç èvépfeiav dfouoa. Oûkoûv, ôrav dç ti toótujv qpà? dKoXoûGwç Tip piip irpoff-afd-piTai, KaXûç ?x£l itavTÔç Kaì Xófov Kaì èpfou Kaì èvGupó-paroç rà Oda raûra volpara, bi' ‹l›v ò Kûptoç vodrat Kaì óvopáíerai, bi* dKptpeiaç ¿mffKOtteîoGai, pò íftu tôç buvâpewç tiîiv (npqXiîiv ¿Keívujv òvopdrwv (peperai òpuiv ò tò épfov,- q ò

325 Si quis igitur nomen quidem Christi sumat, quae vero una cum hoc nomine considerantur, vita non exprimat neque repraesentet, is nomen ementitur, iuxta propositam a nobis similitudinem personam inanimam humanae figurae conformatam et assimilatane simiae apponens. Fieri enim non potest, quin Christus sit et iustitia, et puritas, et veritas atque cuiusvis mali vitatio, neque Christianus esse potest (qui quidem vere Christianus sit), qui non illorum nominum quoque communionem et societatem in sese ostendat. Quocirca sicut definitione aliquis, quid per christianismum significetur, declaraverit, dicemus, quod christianismus sit imitatio divinae naturae.

326 Tria sunt, quae christiani vitam declarant atque distinguunt: actio, sermo, cogitatio. Ex his primas obtinet cogitatio; secundo loco ponitur sermo, qui conceptam et impressam animo cogitationem verbis aperit et exponit; post cogitationem et sermonem actio ordine collocatur, quae animo cogitata factis exsequitur. Si quid horum igitur nos, ut fit, aut ad agendum, aut ad cogitandum, aut ad loquendum ducit, opus est, ut omnia nostra tum dicta, tum facta, tum cogitata ad divinam earum notionum, quibus Christus declaratur, regulam sic dirigantur, ut nihil cogitemus, nihil dicamus, nihil faciamus, quod a sublimi earum significatione recedat. Nam

325. MG 46, 244 B. 326. MG 46, 284 A.

Xôfoç, r| tô èv0ùpiov. ‘Qç fàp ô TTaOXôç tpqaiv, ôti Tt&v, ô pi] èK tricrreujç, ápapTÍa ¿ariv [R0m 14, 26], oùtujç eoTiv 4k to0 ókoXoù0ou vor]aavTa aatptôç àirocpòvao0ai, ôti iràv, ô un eiç XpiOTÔv, n £ôpa, q èpyov, rj vôqpa, eiç tô ávriKeípevov Tip XptcTTuj nàvTuuç bp^t. Où fàp èœn tòv è£uu cptuTÔç f| icuôç yevó-pevov, pò èv OKÔTÊt TtàvTujç q èv OavaTip eîvat. Eî toìvuv tô pq KûTà XptOTÔv évepyoúpevóv Te kcô XaXoúpevov Kai vooùpevov npôç tô tûj dyaOip àvTtKeipevov oÎKeituç ?x£l› ™vtî bfjXov &v eïq, tô bià TovTwv dvatpatvôpevov, ôti àcpiqcTi tôv XptOTÔv ô èKetvou yevôpevoç, bi* tî>v q voeÎTai ti, ò npdrrei, q (pOéi-fifat-••• Tí oùv XPÒ npdTTetv tôv ttîç peyâXqç toû XptffToO èmuvupiaç dítwÓévTa, tí dXXo, q btà navTÔç cpiXo-Kptveîv èv èauTiÎj Tà voqpaTà Te Kai Tà fnípafa, xai Tà èpfa, eke npôç XptOTÔv èKaœrov toùtcuv pXénei, eke to0 Xpiaroû f|XXoTpiujTat;

Perfectio numquam consistit. — Eî bé tiç Xéfot buoxaT-ôpôtuTov eîvat, èiretbq dTpetnoç pôvoç b Tf)ç KTÎaeujç Kùptoç, Tptrrrq bè q àvOpujmvq <pùotç Kai npôç Tàç peTapoXàç èm-Tqbeiwç ?xtl› trùjç oùv èan buvarov, tô èv Tip dyaOw Ttdyióv Te Kai dpeTdTpenrov èv Tq Tpctcrq KaTop0u)0f]vai tpúoei, npôç toìvuv tòv toio0tov Xóyov èKeìvó cpapev, ôti oùk Ioti OTetpavwOqvai Ttva tòv pq vopiptuç dOXqaavTa [cf. 2 Tim 2,5]’ oùk dv bè yévoiTO vopipwç àôXqaiç, pò ôvtoç toû npoonaXaiovTOÇ. Ei oùv pò òv b dvTÎnaXoç, oùb’ dv b crrécpavoç òv• ò viKq "fàp Ka0’ èauTÒv 327

ut quidquid non est ex fide, Paulus peccatum dicit, ita nos, eodem modo cogitantes, plane possumus affirmare, quaecumque non respiciunt Christum, seu verba, seu opera sint, seu cogitationes, illa omnia ad id omnino spectare, quod Christo contrarium est. Qui enim extra lucem et vitam est, is in tenebris prorsus et morte non esse non potest. Quamobrem si, quod ex Christo non fit, et dicitur, et cogitatur, illi, quod est bono contrarium, coniunctum est, ex hoc cuivis manifestum fuerit id, quod hinc colligitur, scilicet, quod relinquat Christum, qui ab ilio seiunctus est per quae vel cogitat aliquid, vel agit, vel loquitur.... Quid igitur aliud eum oportet facere, qui magno Christi cognomine dignus effectus est, nisi ut omnia sua tum cogitata, tum dicta, tum facta diligenter exploret, et, utrum eorum singula ad Christum tendant, an ab illo sint aliena, diiudicet?

Quod si quis ad perfectam virtutem assequendam difficillimam esse vitam obiciat, cum ex omni creatura solus immutabilis sit Christus, inconstans autem natura humana et ad mutationes proclivis, ideoque fieri non posse, ut ad eam perveniamus ibique firmi et immutabiles consistamus, huic respondebimus, athletam nullum coronari, qui non legitime certaverit, certamen porro non esse legitimum, si nullus, quocum pugnes, adsit adversarius. Quamobrem si adversarius non est, corona non erit; victoria enim, nisi aliquid 327

327. MG 46, 285 A.

oùk éffTiv, èàv gì) ij tò firrœgevov. OùkoOv npôç avrò tò Tpenròv Trjç cpvaetoç f)gû>v œfujvioujgeûa, olóv tivi dviiTtáXuj òià tû)v Xo-fiagmv ougTtXeKÓgevoi, où bià toû KaTafJaXeîv aÙTqv viKrjTaì fivôgevoi, àXXà ôtà toû gii tnrfxtupficrai treaeîv. Oùbè ■fàp gôvov npôç tò KOKÒv ô dvûpiunoç Trj Tponf) XP^Ì™l ' 'Ì T«P fiv dgnxavov Ùv aÙTÔv èv d-faOûj yevèaSat, e(npôç tô èvavTÎov gôvov ttjv ôonîiv eix«v èK cpùcreujç. Novi bè tò kôXXiotov Trjç Tponfîç êpyov f] èv toîç dfaûoîç èoriv aùiiioiç, nàvTOTe Trjç npôç tô KptîTTOv dXXoïujoeujç èni tô ÛeiÔTepov gtTanoioùariç tôv KaXûiç àXXoïoùgevov. Oùkoûv tô tpoftepòv eîvat boKOÛv, Xèyuj bè tô Tpenrriv f|gCùv dvat Tqv cpùaiv, oîôv ti nrepôv npôç tî)V ènl tù geièцu nrfjaiv ô Xôyoç ùnébeijev, ibç iiqgiav eïvai ijgîv tô gq bùvaoOai Trjv npôç tô KpeîTrov dXXoiwcnv bèîaaûat. Mil Toivuv XuneiaÔw ô pXèncuv èv Trj tpùffei tô npôç tî|v g€Ta[3oXi)v èniTtjbeiov, dXXà npôç tô Kpeîrrov ndvTüjç àXXotoùgevoç Kai dnô bô£nç eiç bôîav gtTagopqpoùgevoç, oütw TpenéoOu), bià Trjç KaO' fjgépav aù£naeujç navTOTe Kpeirrujv 'fivôgevoç Kai dei TtXetoùgevoç, Kai gpbénoTe npôç tô népaç cpûdvwv Tfjç TtXeiô-TrjToç. AÙTiKa fàp èffrtv tbç ¿Xr|0wç TtXeiÔTriç tô gqbènoTt œrfjvai npôç tô Kpevrrov aùiavógevov, grjbé tivi népaTt repr-opitiat Tr)v T€XeiÔTT]Ta.

In Psalmorum inscriptiones.

328 *Finis vitae beatitudo.* — C. 1. TèXoç toû kœt' dperriv piou gaKapiÔTnç èariv. TTàv 'fào tô kotù onoubîiv KaTOpGoùgtvov

victum sit, esse non potest. Cum illo igitur, quod in natura nostra mutabile est, tamquam cum adversaria ea ratione compositi decertemus, ut ipsam non deicientes, sed cadere non permittentes, victores simus. Neque vero ad malum tantummodo propensionem habet homo; nam si ad eam partem dumtaxat natura proclivis esset, ad bonum sese non posset convertere. Nunc autem pulcherrimum motionis opus est ipsum in bonis incrementum, cum impetu illo, quo ad melius trahimur, is qui recte movetur, assidue transferatur ad ea, quae diviniora sunt. Id ergo, quod formidandum videbatur, nempe naturam nostram mutabilem esse, nobis tamquam alas, quibus ad maiora volemus, praebere demonstravimus, damno enim id nobis futurum fuisse, si mutationem ad melius suscipere non possemus. Ne quis igitur vim in natura mutationibus aptam et idoneam cemens, doleat aut conqueratur, sed sese continenter in melius promovens et de gloria in gloriam transferens, cotidianis incrementis ita vertatur, ut in dies melior et perfectior fiat, nec umquam se ad perfectionis metam pervenisse sibi persuadeat. Ea enim vere perfectio est, ut qui augetur in melius, numquam consistat neque terminis ullis perfectionem existimet esse conclusam.

328 1. Finis vitae ex virtutis praescripto institutae est beatitudo. Quidquid enim serio et deliberate agitur, ad aliquid relationem

328. MG 44, 433 A.

npôç ti Tqv àvatpopàv tràvTujç èx«. Kai œoTrep f] pèv iaTpiKÎ] npôç tùv irfetav ôpql, tôç bè fiujpfiaç ô OKOnôç npôç tô irjv éoTt napaffKeun, oûtuj Kai f] rfiç dperfiç KTqatç npôç tô paitápiov •fevéaOai tôv Kar aÙTqv íújvxa pkénet• toûto fàp navïôç toû kotò tô àyaGôv vooupévou K«pàXatov Kai népaç ètra. Tô pèv oùv dXqGwç tê Kai Kupiatç èv Tip ôipnXip TOÛTtp voiipaTi Getw-poópevóv Te Kai vooûpevov q Seta tpùcnç XéfOiTO *&v* eÎKÔTujç.... Ei fàp tiç èpu)Tr|0ein, tì èoTi tò paKapiov, oùk fiv ttîç eùoepoûç ànoKpiaeujç ápápToi ènaKoXouÔtiaaç Trj TTaùXou [cf. !Tim6, lôsq] cpujvq Kai einibv, ôti. paKápióv èoTiv, ô Kupiwç XéfeTai Kai nptÎjTwç, f] toû navTÔç ènéKêiva tpùcnç- tô bè èv àvGptbnoiç paKapiov, Tfj peGé£ei toû ôvtcuç ôvtoç, èKeîvo nooüjç fiveTai Te Kai ôvopaleTai, ônep f| toû peTexopévou cpùatç èOTiv. OùkoOv ôpoç ètJTÎ thç dvGptunivnç paKapiÔTrjTOç f] npôç tô Geîov ôpoiujoiç.

In Ecclesiasten homiliae.

Cognitionis Dei difficultas. — Hom. 7. ‘O bè Xófip biaXap- 329
páveiv ¿mxeipwv tò dópiOTOv, oùkéti bíbtucn tò ùnèp nâv eîvai èKeîvo, ô dvTeidyei, tòv íbiov Xóyov toioútóv ti Kai toooOtov eîvai olôpevoç, olov Kai fiaov eineív ó Xôyoç èxwpnaev, oùk eibibç, ôti èv Tip neneîoôai ùnèp yviîkiiv eivai tô Geîov, èv-TOÙTtp f) Geonpenôç nepi toû ôvtuuç ôvtoç tpuXdocreTai èvvoia-biÓTi nâv tô èv Tfj KTÎoei ôv, npôç tô aufftvèç èK cpûaeiuç

habeat necesse est. Et quemadmodum medicina sanitatem spectat, finisque agriculturae est rerum ad victum necessariarum praeparatio, sic et virtutis possessio in id unum intendit, ut beatum efficiat eum, qui secundum virtutem vitam degit; hoc enim omnis boni, et quidquid in bono concipitur, caput est et terminus. Quod autem vere et proprie in hac tam sublimi beatitudinis notione et ratione concipitur, id iure optimo dixerit quis ipsam divinam naturam esse... . Nam si quis quaerat, quid sit beatitudo, haud sane a recta et pia responsione aberraverit, si vocem Pauli secutus dicat beatum, quod proprie et primario tale dicitur, esse naturam illam, quae est super omnia, beatum vero, quod inter homines reperitur, tale esse communione eius, quod vere est, quod multiplicatur et varia nomina sortitur pro natura et condicione eorum, quae per participationem ab alio derivantur. Ergo definitio humanae beatitudinis est similitudo cum divina.

7. Qui autem comprehendere conatur oratione id, quod nullis 329
finibus potest circumscribi, non utique concedit supra universum esse illud, quod contra adducit, ut qui suam orationem talem et tantam esse putet, qualem et quantam comprehendit oratio, nesciens, quod in eo, quod sit creditum Deum esse supra cognitionem, in eo quae Deum decet comprehenditur eius quod vere est notio; quoniam quidquid est in creatura, intuetur ad id, quod est cognatum

329. MG 44, 729 A.

pXérat.... Aià ToOro ôrav êX0ij tiç xà ûnèp *kófov ó* Xô-foç, ■fivtTai Tort Kaipôç toû atfàv, xai Tfjç àcppàtrrou èxeivqç buvà-pewç dveppnvtuTOv èv tw airo^riTii) Trjç ouveibôotwç ?xe' tô Gaûpa, tiòÓTa, ôti xai oi pefóXoi Tà èpya toû Qeoû xai où tòv 0tôv èXàXouv, XéfovTtç- «Tiç XaXf|Oti Tàç buvacrxtiaç toû Kupiou;» [Ps 105,2], xai- «Aurpicropai rama Tà èpya trou» [ps 9,21, xai- «Rveà èraxivéoti Tà èpya aou» [Psl44,4]. AÙTà XaXoûai, xai rapì toútujv biefépxovTai, xai tòv twv 'fefovÓTwv è£ayô-peuaiv Trj <pwvrj èmTpénouaiv • ÔTav bè rapi aÙTOû toû ûrap-edTWTOç nàanç èvvoiaç ô X<rfoç, ffiwirtjv àvnxpuç, bi' <iiv Xéfouoi, vopoQtToûfft. Aéfouui -fàp, ôti Tfjç gefaXtmptraiaç, Tfjç bôfqç, Tfjç àfiwaùvnç aÙTOû oùx ?oti rapaç. 'Q toû ûaùpaToç. TTwç ècpoPôÛn Tif toû Otiou OaùpaTOç bô£q npoaenwai Xô'foç, <ï)OTt oùbè twv è£w0év tivoç ûewpoupévwv tô Ûaüpa xaTtXaptv; Où yàp eîrav, ôti Tfjç oùaiaç toû Otoû rapaç oùk Ioti, toX-pqpôv xpivw'v ôXwç tô tiç tvvoiav toûto Xafteîv, àXXà rtjv èm0ewpoupévqv Tfi bóSr) ptiaXotipèraiav 0aupáítt Tip Xófw. TTáXiv bè oùbè aÙTfjç Tfjç bôSnç tòv oùffiav ibeîv ijbuyqOn, dXXà Tfjç àfiwffûvriç aÙTOû xqv bóiav èEeTtXà'fq xaTavontfaç. TTóaov Toivuv ànéaxe toû tòv tpùffiv, t^tiç ècrri, raptepYdaaaûai, ôç ye tò ?axaT0V rtùv TTpotpaivopévwv Oaupdaai oùk ioxvatv; Oôtê fàp rt)v àfiwoùvqv aÙTOû è0aùpaoev, oùxe tòv bóìav Tfjç à'fiwoùvqç, dXXà tòv pefaXoTtpéraiav pôvqv Tfjç bôSqç Tfjç àfiwoùvnç ©aupdaai trpoOépevoç, xai rapi tò TaÙTqç 0aOpa ÒTÓvqotv. Où yàp btéXape Tf| biavoiç toû 0aupaiopèvou tô

a natura.... Propterea quando venerit ratio et oratio ad ea, quae rationem superant nec verbis possunt explicari, tunc est tempus tacendi, et ineffabilis illius naturae inexplicabilitas habet miraculum in arcano conscientiae apud eum, qui scit, quod etiam viri magni de Dei operibus et non de Deo loquebantur, dicentes: *Quis loquetur potentias Domini?* et: *Narrabo omnia opera tua,* et: *Generatio laudabit opera tua.* Haec dicunt, et de iis disserunt, et voci permittunt, ut ab ea referantur, quae facta sunt; sed quando de eo agitur, quod superat omnem mentis conceptionem, per ea, quae dicunt, de silentio aperte legem ferunt. Dicunt enim: Magnificentiae, gloriae, sanctitatis eius non est finis. O miraculum! Quomodo timuit oratio accedere ad gloriam divini miraculi, adeo ut neque alicuius eorum, quae considerantur, extrinsecus comprehenderit miraculum? Non enim dixit: Dei essentiae non est finis, nimiae esse audaciae iudicans vel de eo cogitare, sed quae in gloria consideratur, verbis miratur magnificentiam. Rursus vero neque ipsius gloriae videre potuit essentiam, sed obstupuit, cum considerasset gloriam eius sanctitatis. Quantum ergo abfuit, ut curiose quaereret, quaenam sit natura, qui ultimum eorum, quae apparent, non potuit admirari? Neque enim eius sanctitatem est admiratus, neque gloriam sanctitatis, sed cum sanctitatis solam sibi proposuisset admirari magnificentiam, etiam ad eam admirandam vires fuerunt imbecillae. Non enim comprehendit cogitatione finem eius, quod

népaç. Aio <pn<Jr Tqç bôîqç, pefaXoTrpcraiaç, tûç áyiw-aijvnç aÙToO oùk tOTiv rapaç. OùkoOv èv toîç rapì 0eoO Xô'fotç, ôtov pèv rapì nîç oùaiaç f| IiÎTqaiç r^v, xatpôç toO aiyfiv.

In Canticum Canticorum homiliae.

Timor et caritas. — Hom. 1. ‘O yap navraç 0éXwv awOr]vai 330
küî tiç èra'fvwffiv àXqùeiaç èX0eîv [cf. 1 Tini 2, 4], tòv TtXetÓTaTOv èvTaO0a Kai paxaptov t^ç awTnpiaç ùitobeÎKvuat TpÓTtov, tòv btà tt]ç dfàirriç Xé-fw. "Eoti pèv fàp Kai btà tpópou tkjî pvopévri f| ffwTqpia, ôrav Trpôç Tàç àratXàç Tf]ç èv Trj feévvij KoXaaewç pXètrovTeç toO kokoO xwpi£óp€0a. Eteri bè Tiveç oi Kai btà tqv ànoKeipévnv toîç €Ù<T€0wç [kptujKÓai tòv pioOòv èXniba ttjv dpeTtjv KaTop0oOvreç, oùk dfâtrri tò àfaOóv, dXXà Tij TtpoaboKÎtji Trjç dpotpfiç KaTaKTujpevoi. ‘O pévTOt Trpôç tô téXîiov àvabpapwv TT) ipuxn. dmu0eîTat pèv tòv tpópov (dvbparrobwbriç fàp f] toi-auTT) biaOeaiç, Tpi pr) bt' dyaTniÇ rrapapéveiv Tip KupieùovTt, dXXà Ttù twv paoTÍfUJv tpópip pñ bparaTeúetv), ûrapopâ bè Kai aÙTiîtv Tiîiv piaèiùv, tbç dv pò boKoir) tòv pioOòv raraîaéat npoTipórepov toO baipovpévou tô Képboç- dyaTtâ bè è£ ôXqç Kapbiaç Te Kai ipuxÔÇ Kai buvdpetvç oùk dXXo n tiî›v Trap' aÙToO ftvopévwv, ¿XX' aÙTÒv èKeîvov, ôç è<m twv àyaOwv f| Ttrppi.

Ascensus ad perfectionem. — 5. Tiç oùv q Trpôç tô TéXetov 331
dvoboç, î]tiç toîç vûv eipnpèvotç èpcpaiveTai ; Tò pnxèTt rrpôç t?|v tijùv ètpeXKopévwv pxératv <riroubf|v, dXX' óbrrfòv trpôç tô Kpeîrrov ■rf|v ibiav èmOupiav èxeiv. Aeûpo yap, <pti<JÍ [i› Aô-foç], oeauTii

admiratur. Dicit itaque: Gloriae, magnificentiae, sanctitatis eius non est finis. In iis ergo, quae de Deo dicuntur, quando quaeritur quidem de essentia, est tempus tacendi.

1. Nam qui vult omnes esse salvos et venire ad agnitionem 330
veritatis, ostendit hic perfectissimum et beatum modum salutis, eum dico, qui fit per caritatem. Nam nonnullis fit etiam salus per timorem, quando intuentes ad minas supplicii gehennae, separamur a malo. Sunt etiam aliqui, qui propter spem mercedis repositam iis, qui pie vixerint, se recte et ex virtute gerunt, non caritate bonum possidentes, sed exspectatione remunerationis. Sed qui animo currit ad perfectionem, expellit quidem timorem (est enim eiusmodi servilis affectio, propterea quod non propter caritatem permaneat apud dominum, propter flagrorum autem metum non aufugiat), despicit autem ipsas quoque mercedes, ne videatur mercedem pluris facere quam eum, qui donat lucrum. Diligit autem ex toto corde et anima et potestate non aliquid aliud ex iis, quae ab ipso fiunt, sed eum ipsum, qui est fons bonorum.

5. Quis est ergo ascensus ad perfectionem, qui significetur in iis, 331
quae nunc dicta sunt? Non amplius aspicere ad studium eorum, quae attrahunt, sed ad id, quod est melius, ducem habere propriam cupiditatem. Huc, inquit [Verbum] ipsi, veni, non ex aegritudine, aut

330. MG 44, 765 B. 331. MG 44, 876 D.

[cf. Ct 2,10], MÔ ¿k Xùtniç f| è£ àvœfKnç, dXXà (Return, toîç ibiotç Xofiapoîç rrjv trpoGupiav *èv* rip koXuj ¿m^waacra, oùk dvdyKnç Kaènïoupévnç. ÀbétfitOTOv yàp ô dperfi, Kai Ikovoiov, Kai dvdyKnç tràoqç èXeùôepov. Toioûtoç ?)v Aapib, ò rà éKOÙota pôva twv trap' aÙToO fivopevwv EÙboxqôôvat rip 0etp npooeuxôpevoç, Kai êKOuaiwç 0Ú61V èttaTT^Xôpevoç. Toioûtoç ÏKaoToç twv dfiœv, éauròv rip ©etp trpoadfwv, oùk è£ dvàfKqç dfôpevoç. Kai où toîvuv beî£ov tôv reXeiav Kardaraoiv roO (Kauri) rfjç npôç rô Kpeîrrov dvôbou ri]v ètnOupiav Xafteîv.

332 *Duplex voluptas.* — 10. AmXôç fàp oùanç èv ri] dvOpwirivrç (pùffti rnç ôôovfjç, Tf)ç pèv *èv* tpuxô ôi' ànaOeiaç èvepyoupévnç, rfjç bè btà ndOouç èv otúpart, ôvtrep dv è£ dpcporépujv ô npoaipeoiç ëXnrat, aurn Kara tôç êrépaç rô Kpdroç ?x€l· 'Œç e' T'Ç npôç rùv aïaOqatv pXénoi, Tqv bi' aùrrjç èutpuopévqv rtp aàipan Ôbovqv ècpeXKÔpevoç, dfeuoroç rfjç Otiaç eùqppoaùvqç biafhdifferai, bion TOcpuKÉ niuç èmffKoreîffOai rô Kpeîrrov virò toO xe'~povoç. Oïç b' dv èmOupia tôv npôç rô Oeîov ?x£l Ô0TrÔv, roùtoiç dvanOKÓrnrov pévei rò dyaôôv, Kai tpeuKTÒv dtrav vogherai eivai tô KarayonrEOov rqv aïoOnOiv. Aid roùro ô tpuxô, ôrav póvij tí] ôewpiç toO ôvtoç eùqppaivnrat, npôç oùbèv èfpôfOpÉ réùv èvep-foupévujv KaO'ôbovôv bi'aia9r]oeu)ç, dXXà irâcav owpariK^v KaraKOipr|<ia<ia KÎvqatv, yupvi) T€ Kai KaÔapÇ tô biavoiç btà tôç Oeiaç è-fpnïôpcreujç béxcrai roù 0eoO tôv èpcpdveiav.

ex necessitate, sed propriis tuis rationibus confirmans cupiditatem ad id, quod est honestum, non ducente necessitate. Domino enim caret virtus, et est voluntaria et ab omni necessitate libera. Talis erat David, qui ex iis, quae ab ipso facta erant, ea sola esse Deo grata et probata animadvertebat, quae erant voluntaria, et se voluntarie sacrificaturum promittebat. Talis est unusquisque sanctus, qui se Deo offert, non actus necessitate. Et tu ergo ostende perfectam in te accepisse constitutionem, cupiditatem ascensus ad id, quod est melius.

332 10. Cum in hominum natura duplex sit voluptas, altera quidem quae exercetur in anima per impatibilitatem, altera vero per perturbationem animi in corpore, quam ex ambabus liberum elegerit arbitrium, ea dominatur in alteram. Qui enim aspicit ad sensum, qui per se innatus est corpori, is, tractus a voluptate, vitam transibit expers gustus divinae laetitiae, propterea quod solet plerumque quod praestantius est, a deteriori obscurari. Quibus autem desiderium ad Deum est propensum, iis non involutum tenebris manet bonum, et censetur esse fugiendum, quidquid veluti quibusdam magicis carminibus delinit ac decipit sensum. Propterea anima quando delectatur sola eius quod est contemplatione, ad nihil dicitur vigilare eorum, quae ad voluptatem fiunt per sensum, sed omni sensu corporali exuta, nuda et pura mente per divinam vigiliam Dei suscipit apparitionem.

832. MG 44, 998 C.

. *Cur numquam satietur desiderium videndi.* — 11. “Q<nrep333
-fáp, eï tiç trXnaiov èKeivqç -févoiTO tôç ⁄w K, Hv dva0aivetv eîrrev ¿k tôç 'fôS k«t ’àpxàç ô Tpacpr) [cf. Gn 2,10], ToaaÙTtiv ouaav tô irXFiOoç, tbç dtrav tô? f^Ç èmKXùZieiv tò trpôaujirov, Gaupaaet pèv ó tí] rniTÎ) TtXndiàaaç T0 ditetpov übwp ¿Keîvo, tô itàvTOTê aÙTÔç dvopp'poOv T€ Kai npo/eópevov, où pl|v «moi dv ôXov ItopaKévai tô übwp (ttüùç ⁄w dv iboi tò ètri toîç kôX-koiç thç thç ¿YKpunTÓpevov; újotí xdv èmnoXù napapeivtj Tip PpùovTt, del èv dpxaîç èœrt tt)ç Ôewpiaç to0 übaToç- où fàp TtaùeTat tô übwp dei Te fiéov Kai dei toû Ppùetv dpxôpevov), oütujç ô npôç tô Oeîov ¿Keîvo Kai dópiOTOv KtxXXoç fJXénwv, ènetbô tô trdvTOTe eùpiffKÓpevov, KatvÓTepóv Te Kai trapaboîô-Tepov ■trdvTwç Tip eïbet KaTeiXqppévov ôpÔTat, Oaupdiet pèv tô dei Ttpotpaivópevòv, oùbénoTe bè ïaraTat tôç to0 ibeîv èmOupiaç, btà tô iravTÔç to0 ôpwpévou peYaXonpeiréaTepóv Te Kai OeiÔTepov elvat tô npoffboKUjpevov.

Visio Dei obscura. — 11. .Tip peyáXip Mwüaeî btà <purrôç334
ÔpiaTO f] toû 0eoO èpcpaveta, peTà TaOTa btà vetpéXnç aÙTiî) btaXéfeTat. Eira inpnXÔTepoç ribn Kai TeXeiÔTepoç Tevôpevoç, èv ■fvótptp tôv 0eôv pXénet. "O bè btà toùtov pavèdvopev, toioûtôv èOTtv • ‘H ttpujTri dnô twv tpeubwv Kai nenXavripèvwv trepl 0eoO irroXrppeujv dvaxœprpjtç, b dirò to0 okôtouç eiç tpiîiç ètrrt ptTct-tJTaotç. ‘H bè npoaexetrrépa tiîiv kputttûjv KaTavôrjotç, ô btà twv cpatvopévwv x6ip«TwyoO(Ja tî]v tpuxôv npôç tôv dóparov tpùcnv, oîov tiç vetpéXr] fiverat, tò tpaivópevov pèv fitrav èirtOKiâ-

11. Quomodo enim, si quis fuerit prope fontem illum, quem ex 333
terra dicit ab initio ascendere Scriptura, qui tantus est multitudine, ut universam terram circumeat, videns aquam illam infinitam, quae ex eo omnino effluit et effunditur, non dixerit se totam vidisse aquam (quemadmodum enim viderit, quod est occultum in sinu terrae? adeo ut, etiamsi diu maneat ad aquam salientem, est semper in initio aquae contemplationis; non enim cessat aqua et semper fluens et incipiens scaturire), sic et qui ad illam divinam et non aspectabilem aspicit pulchritudinem, quandoquidem, quod semper invenitur, recentius et admirabilius omnino cernitur quam id, quod est iam comprehensum, miratur quidem id, quod semper apparet, nondum autem desistit a desiderio videndi, propterea quod quolibet, quod cernitur, fit divinius et magnificentius id, quod exspectatur.

11. Magno Moysi per lucem coepit Dei apparitio, postea autem 334
per nubem Deus cum eo loquitur. Deinde cum iam fuisset sublimior et perfectior, Deum videt in caligine. Quod autem per hoc discimus, est huiusmodi: Primus recessus a falsis et errantibus de Deo existimationibus est transitus ad lucem a tenebris. Propinquior autem occultorum consideratio, per ea quae cernuntur, deducens animam ad naturam, quae non cadit sub aspectum, est veluti quaedam nubes adumbrans quidquid cernitur, ad id autem aspiciendum

383. MG 44, 1000 A. 334. MG 44, 1000 C.

rouera, npôç bè tò Kpúrptov pXènetv ti'iv tpvxñv X£lPæfW'fOÛaa Kal auveéiüouaa. 'H bè bià toútujv ôbeùouaa npôç tò ávw tpuxú, óaov écpiKTÓv éari tí] ávOpunrívi] cpúaei, tú kótuj Kata-Xmoûaa, èvrôç twv àbÙTuuv tî]ç 0eo'fvwaiaç fiverat, Tip 0eítp fvócpip TtavTaxóóev biaXq<p0eîaa• èv iíj to0 epatvopevou te Kai KaTaXapfJavopévou itavTÔç e£w KaTaXeupOévTOç, póvov vnoXeí-TCTai tí] Oewpia rf]ç ipuxfiç tò àópaTÓv té Kai ¿KaTaXqnTOv,, èv ib èoTiv ó 0eôç, KaOdtç «prjcri irepl to0 vopoOeTou ó Aô'foç, ôti• «Eiar]X0e bè Mujücrfjç tiç tòv yvoepov, où ?jv ô 0eôç» [Ex 24,18].

335 *Visio Dei facie ad faciem.* — 12. Tiç jàp oùk olbe Tàç àvapàaeiç èKeivaç, &ç àvèpq ô Mwüafjç, ó del péyaç •ftvôpevoç Kal pr|bénoT€ iOTàpevoç Tf]ç èrti tò peîlov aùfriaewç; ... 'AXX' ôpwç ò toooûtoç, ò toioûtoç, ó èv ToaoÙTûiç ftvôpevoç Kal bià toooOtov npôç tòv Otòv ùipwGeiç, èn dnXriaTiuç exei tt]ç èmôupiaç toû nXeiovoç, Kal toû KaTà Ttpôawnov ibeîv tòv 0eòv Ik€tt|ç fivtTai• KaiToi papTupqaavToç r¡bq toû Aôyou, Tfiç KaTà npôaumov aÛTOÛ ôpiXiaç i]iiwa0ai. 'AXX' ôpujç ovtc tò tbç cpiXqj npoobiaXtYtaOai, oùte f] aiópa KaTà arópa Yivopévq aÙTip npôç 0eóv ópiXía Tfjç twv dvwTépwv aÙTÒv èmOupiaç I'aTqaiv. 'AXX' ci eûpqKa, qjrjcri, xápiv èvwmóv oou, èpcpàviaóv poi aeauTÒv Yvujotûjç. Kal ó tt)v aÌTr|0eìoav xápiv bwaetv ènafftiXâptvoç, ò eìmùw «''Eyvwv aè napà iràvTaç» [Ex 83, 171, napépxtTai aÙTÒv ètri toû 0E.ÍOU TÓnou èv tí] nérpa ùnò Tflç 0eiaç x«pôç arerta-¿ópevov• ware pôfiç ibeîv perà t?]v nàpobov aÛTOÛ Tà òniaGia,

quod est absconsum, animam deducens et assuefaciens. Anima autem, quae per haec procedit ad superna, qualibet re relicta, quam humana potest assequi natura, versatur in adytis Dei cognitionis, divina caligine undique intercepta; in qua, quolibet quod cernitur et comprehenditur foris relicto, animae contemplationi solum restat id, quod non inspectabile et incomprehensibile, in quo est Deus, quomodo dicit Scriptura de legislatore: *Ingressus est Moyses in caliginem, ubi erat Deus.*

335 12. Quis enim ignorat gradus illos, quos conscendit Moyses, qui semper maior reddebatur et numquam proficiundi amplius finem faciebat ?... Nihilominus vir tantus ac talis, qui tantis rebus interfuerat et usque adeo in sublime ad Deum penetraverat, insatiabiliter ampliora concupiscit, ac suppliciter petit, ut Deum facie possit intueri. Atqui iam ante testata fuerat Scriptura, factam ei fuisse copiam conversationis cum Deo de facie ad faciem. Nihilominus neque id, quod colloquetur cum Deo quasi amicus cum amico, neque quod familiariter cum eo conversaretur, inhibere cupiditatem eius poterat, ut ulteriora non expeteret. Si gratiam, inquit, inveni coram te, patefacito mihi teipsum ita, ut agnoscere te possim. Et is, qui gratiam hanc ipsi facturum se pollicetur, uti rogatus est, cum quidem diceret: *Novi te sufira omnes,* praeterit eum in divino loco in petra, manu divina tectum ; ita ut vix post transitum poste-

335. MG 44, 1025 B.

bibaOKUiv, ofyiai, btà toútujv ó Aôyoç, ôti ô ibeîv tòv Geòv èmOupâiv, èv tûj àei aÙTÛJ àxoXou0eîv ôpâ tò iroôoùgevov, Kal Ô toû TtpoffujTtou aÛTOÛ èeujpia èofiv ò dirautrroç Ttpôç aÙTÒv copeta, npôfftu btà tò KaTÓmv ètreoGai tíj Aófip KctTop9oupévr|.

Summa perfectio sese conformare Christo. — 15. 'O bè 336
ètpeiflç Xô'foç, ôv ò KaOapà Kai dxiiXibuJTOÇ vùpcpq TOtroiriTai Xéyoucia- <'Efûj Ttp àbeXtptbip pou, Kai ò àbeXtptbôç pou èyoi» St 6.2], Kavùjv Kai ôpoç tôç k«t' àpetriv ècrri TcXeiÔTqToç. avOàvopev fàp btà toútujv, tò pò beîv ttXòv toû Geoû prjbèv èv êauTâi èxetv, pqbè npôç áXXo ti pXétreiv ti'iv KeKaôappévqv tpuxnv, àXX' outcuç êauTTiv èKKa0àpai ;navTÔç ûXikoû TtpcrfpaTÔç Te Kai voripaToç, tbç ôXrçv bi' ôXou peTaTeÔetoav npôç tò vot)-TÔv Te Kai düXov, èvap-feOTÙTtiv eÌKÓva toû dpxeTÚnou kôXXouç êauTi'iv dnepydaatrOai. Kal ójanep ô èni toû mvaKoç ibàiv tòv Ypatpòv bi' ¿Kpipeiaç npôç tòv toû dpxeTÚnou pepopcpuupévnv piav dptpoTèptuv eïvat tòv popcpòv dnotpaíveTat, Kai tò ètri tôç eÎKÔvoç kôXXoç toû npujTOTÛnou XéfuJV eîvai Kai tò dpxéTunov èvap'fiîjç èv Tip pipòpaTt KaOopâaûai, tòv aÙTÒv Tpótrov ò ei-noùaa, òtt «'E'fùj tuj dbeXcpibùj pou, Kai ô dbeXtpibôç pou èpoi», ouppepopcpiû<j0at Xèyei Ttp Xpicrrqj, tò ïbiov KtxXXoç drroXapoOcra, tòv npiÚTqv tôç cpùaewç ôpiùv paKapiÓTT)Ta kot' eÌKÓva Kai ópoíwfftv toû TtpújTou kôXXouç toû dXqOivoû Kal pôvou tbpa-laôeîoa. Kal oîov ètri toû KaTÓnrpou flveTai, ÔTav tcxvikwç Te

riora Dei conspiceret. Quibus verbis, ut equidem arbitror, docemur eum, qui videre Deum cupiat, desiderii compotem fieri semper sequendo, et divinae faciei contemplatio est ad Deum numquam interrupta progressio, quae tum demum nobis praeclare succedit, cum Verbum a tergo sequimur.

15. Quae autem sequuntur verba, prolata a pura et labis omnis 336
experte sponsa, cum ait: *Ego cognato meo, et cognatus meus mihi,* haec igitur norma sunt ac finitio quaedam omnis in virtute perfectionis. Nam ex his discimus, nihil nobis esse praeter Deum debere, neque animae purificatae ullam ad rem aliam respiciendum esse, sed debere hanc ita se ab omnibus crassis tam rebus quam cogitationibus expurgare, ut tota translata prorsus ad statum, quem mentis intellegentia percipimus et qui omnium crassarum rerum expers est, illustrissimum ex se primigenae pulchritudinis simulacrum efficiat. Utque is, qui in tabula picturam videt accurate conformatam ad archetypum, unam utriusque formam esse pronuntiat, imaginis pulchritudinem ipsam esse archetypi pulchritudinem dicens, et archetypum in simulacro clare conspici, eodem modo etiam haec, quae ait: *Ego cogitato meo, et cognatus meus mihi,* pulchritudinem suam conformatam ad Christi exemplar dicit, posteaquam naturae nostrae primam beatitudinem recuperarli, quae ad imaginem similitudinemque principis et unicae veraeque pulchritudinis ornata erat. Ac veluti speculum artificiose et ad usum

336. MG 44, 1093 C.

Kai xaTaXXôXuuç tçi XP£*Ç xaTÊffxeuaffpèvov ò, èv xa0ap$ Tlj èmcpaveicf bt' dxpipeiaç èv èauTip beliti to0 èmtpavévroç irpoaujirou tòv xapaKTfjpa, oütujç éauTqv ò 'puxÒ npoatpôpujç Trj XP£'7 KaTaOKtuáaaaa xaì ttSffav uXixqv àno^upapévn xqXìba, xaGapòv to0 dxqpàTou xaXXouç èv èauTfj tò eïboç dverumbaaTO.

De beatitudinibus.

337 *Beatitudo est assimilari Deo.* — Orat. 1. EipqTai pèv Tpónov Tivà to0to xaì èv toîç èpnpooOev, xaì vOv iráXiv eipqffeTat, ôti téXoç to0 KaT* dp€TÌ)v piou èaTÌv ò npôç TÒ ôeîOV ÔpoiuMTlÇ. 'AXXà prjv tò dnaOèç xaì dxqparov èxtpeùfei TtavTr] tòv napà dvOptómjuv pippoiv. Oùòè yap èoTi buvaTÒv iravTn tòv èpnaOò Zujòv òpoiujOòvai npôç tòv twv naOaiv dvercibeKTOv tpùffiv. Ei oùv póvov tò 0eìov paxapiov, xaôàiç ó dnôffroXoç òvopaZèi, Ò bè to0 paxapiopoO xoivtuvia toîç dvôpibnoiç bià TÔÇ npôç tòv 0eóv èffTiv ôpoiwoeujç, ò bè p(pr|Oiç dnopoç, àpa dvétpixTÔç èffTiv ò paxapiÔTqç Tij dv0pumivij Iujr|. 'AXX' èffTiv â TÔÇ 9eô-TriTOç buvaTà toîç pouXopévoiç trpóxeiTai eiç piprjoiv. Tlva oùv èffTi TaOTa ; Aokeî poi irruixetav irveùpaTOÇ tòv èxoùffiov Taireivocppoaóvnv ôvopdleiv ò Aô^oç- TaÙTnç bè imóbeifpa tòv to0 0eoO Ttrujxeiav ò dnôffToXoç ÔP'V Xéfujv npobeixvuoiv • «cOç bi' Ôpâç èirriiixeuae nXoùaioç iï>v, ïva ÔM£'Ç T0 èxeivou nruixeip nXouTÒotupev» [2 Cor 8, 9]. 'Enti oùv tò dXXa irdvTa, òffa Ttepì

idonee comparatum pura in superficie incidentis faciei characterem accurate refert, sic, posteaquam anima seipsam idonee comparavit omnemque vitae huius labem abiecit, puram incorruptae pulchritudinis speciem sibimetipsi imprimit.

337 1. Dictum hoc quidem aliquomodo etiam in superioribus est, et nunc iterum dicetur, quod finis vitae cum virtute degendae sit, ut quis Numini divino assimiletur. Atqui id, quod passionis et affectus expers, incorruptum atque immortale est, undequaque hominum effugit imitationem. Neque enim fieri potest, ut vita affectibus, perturbationibus vitiisque et casibus obnoxia assimiletur penitus et ex omnibus partibus ei naturae, quae neque perturbationes, neque casus, neque affectus ullos admittit. Si igitur divinum Numen solum beatum est, ut id apostolus nominat, beatitudinis vero communio hominibus per hoc contingit, si Deo assimilentur, imitatio autein expediri et confici non potest, utique humana vita beatitudinem assequi non potest. Verum nonnulla deitatis propria hominibus quoque proposita sunt, ut, si velint, illa assequi imitando possint. Quaenam igitur haec sunt ? Videtur mihi Verbum paupertatem et inopiam spiritus nominare voluntariam animi humilitatem atque demissionem, atque huius exemplum apostolus nobis Dei paupertatem proponit, dum dicit: *Qui cum dives sit, propter nos pauper et egenus factus est, ut nos illius egestate ditesceremus.* Quoniam igitur cetera omnia, quae circa naturam divinam con-

337. MG 44, 1200 C.

tôv Oeiav KaOopâiai cpuatv, ÙTtepmTrret Tip péTpuj tôç àvSptu-nivnç tpùtRutç, ô bè Tomeivôxriç aupcpuôç nç ôpîv ècm Kal oùvTpocpoç toîç xaMa' ¿PX°M¿v0lS> Ka' TÔÇ tqv cúcrraaiv íxoutJiv, Kai eîç TÔv KaTappèouoiv, èv Tip Kara tpùatv où Kai bvvaTtp tôv ôeôv pipqaâpevoç, tôv paxapiav aÙTÔç ùnébuç poptpqv.

Visio Dei in speculo animae purae, —*G.* «MaKÓpioi» t «P «ô 338
KaOapoi Tíj Kapbiqt, ôti aurai tôv 6eôv ôipovTai» [Mt 5, 8]. Où Tàp pot boKeî tbç dvTmpóoumóv n Oéapa tôv Geôv irpoTtOévai tûj KeKaOappévuj tôv TÔÇ ipvxôÇ ô<p0aXpôv, àXXà toOto Taxa ô to0 prjToO peT°^ocPUÌa ÔM'V ûiroTÎGtTat, ô Kai npôç ÉTèpouç ô Aôtoç TupvÔTepov irapioTncnv, «èvTÔç ôpiîiv eîvat trjv fJaatXeiav to0 GeoO» [Le 17, 21] eimùv, ïva bibaxOwpev, ôti b ïtàariç tôç KTÎaeujç Kai èpna0oOç biaèéaeujç tôv éauToO Kapbiav dnoKa-0f|paç, èv Tip ibiip KÔXXet tôç 6eiaç qpùaeaiç Ka0opfi tôv eÌKÓva. Kai pot ÔOKtî bi' ôXît ujv, iTjv efrrev, TOtaÙTÔv augpouXôv TOpiéxeiv ô Aôtoç, ôti• 'Q dvOpwirot, ôaoiç ètra tiç èm0upia tôç to0 ovtujç ¿TaOoO 0eujpiaç, ètretbàv dKoù<Jr]Te îmèp toùç oùpavoùç ènôpOat tôv 0eiav peTaXonpénetav Kai tôv bô£av aùtôç dveppô-veuTov eîvat, Kai tô kôXXoç àtppaOTOv, Kai tôv cpùaiv dxùjpr|Tov, PÔ ¿K-rrínreTe eiç dveXmOTÎav to0 pô bùvaa0at Kanbeìv tô noOoù-ptvov. Tò TÓp oot xwpntôv, TÔÇ to0 GeoO KaTavoôaeiuç péïpov èv OOÍ èOTlV, OUTUJ TOO TtXàffaVTÔÇ TÒ TOIOÛTOV ¿Ta0ôv eùOùç tô tpùffet KaTouoiujffavTOÇ. Ttîiv t «P tôç ibiaç (pûoeujç

spiciuntur, superant modum humanae naturae, humilitas autem coalita atque consueta nobis humi repentibus, et ex terra conflatis, et in terram defluentibus, est, si tu in eo, quod a natura tua non est alienum et a te praestari potest, Deum imitatus fueris, beatam formam ipse induisti.

6. *Beati* enim *puro praediti corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* 338
Non enim mihi videtur quasi ex adverso spectandum Deum proponere ei, qui animae oculum habuerit expurgatum, sed forsitan hoc nobis magnificentia dicti suggerit, quod etiam ad alios Sermo apertius exprimit, ubi dixit : *Intra vos est regnum Dei,* ut doceamur, quod, qui cor suum ab omni creatura atque vitiosa affectione expurgavit, in sua ipsius pulchritudine divinae naturae imaginem intuetur. Ac mihi videtur Verbum paucis, quae dixit, eiusmodi consilium complecti : O vos homines, quibus inest aliqua cupiditas contemplandi id, quod vere bonum est, cum audiveritis divinam maiestatem supra caelos elatam et exaltatam, gloriam eius inexplicabilem, pulchritudinem ineffabilem esse, naturam comprehendi ac percipi non posse, ne prolabamini ad desperationem, qua non possitis intueri, quod desideratis. Nam quod a te'capi et comprehendi potest, Dei contemplationis in te modus est, quippe cum is, qui te formavit, tale bonum statim ita naturae quasi inessentiaverit, sive consubstantiaverit et incorporaverit. Tui enim fabricationi

dyaOcùv û 0eôç èvetùmuae tq aq KaTaaKtufj tú pipqpaTa, oíóv Tiva Kìipòv axnpaTi -fXucpfiç npoTumùaaç. 'AXX' f] Kaida Tip 0eo-eibeî xaPaKTfÌPl ireptxuOeìffa ¿¡XPflaTov ènoiqaé aoi tò à'faOòv ÛTTOKeKpuppévov toîç aiaxpoîç TtpOKoXúppaaiv. Ei oùv (íítokXú-aeiaç náXiv bi' èmpeXeiaç piou tôv ènurXaaOévTa Tfj Kapbùjt aou pútrov, àvaXâpq/ci aoi tô éeoeibèç kùXXoç. "Qanep èrti to0 aibqpou ■fiveaOai rrétpvKev, ÔTav bi' ÔKÔvqç to0 îoO yuuvujOrj, ô npô ¿Xvfou pèXaç, aùyaç Ttvaç ècp' èauTOÛ ttpôç tôv tíXiov OTÎXpuiv xal Xapiuibôvaç ¿Kbíbujaiv, oùtujç Kai ô evbov avOpujnoç, ôv Kapbiav ôvogàZèi ô Kùptoç, ètteibàv àrtoSùar)Tai tôv itbbn pûnov tôv bià toû irovqpoû eùpârroç ènavOiiaavTa TiJ poptpf), ttaXiv dvaXrppeTcu tùv ttpôç tô àpxÉTUttov ôpoiÔTqTa Kai àyaQôç êaTai. Tô fàp d'faûiîj ôpoiov àyaéôv ttavrtuç. Oùkoûv ô êauTÔv pXé-TTUJV, èv êauTâi tô noOoùpevov pXéirei • Kai oütuj yivtTai paKapioç ô Kaûapôç Tí) Kapbia, ôti ttpôç tîjv ibíav KaûapÔTqTa pXèntuv, èv Tfj eÌKÓvi KaOopâ tô dpxéTuttov.... KaQapÔTqç ydp, àttdûeia Kai KaKOÛ ttavTÔç àXXoTpiujaiç f> OeÔTqç èCTÎv. Ei oùv TaûTa èv aoi èaTi, 0eôç ttdvTwç èv aoi èaTiv.

De anima et resurrectione.

339 *Puritas animae condicio contemplationis.*—Tò 0€u>pr|TiKÓv Te Kai biaKpiTiKÒv tbiàv èaTi toû Oeoeiboûç Trjç tpuxflç, ènei Kai tô ûeîov èv toûtoiç KaraXappâvopev. Ei toîvuv ehe èK Tf|ç vûv

et constitutioni Deus suae naturae bonorum simulacra similitudinesque et quasi imitamenta impressit et informavit, veluti ceram quamdam sculptili figura praeformans et fingens. Sed vitiositas divinam imaginem referenti signo circumfusa, bonum turpibus velamentis obductum et occultatum inutile tibi fecit. Si igitur diligenti et accurata vita sordes cordi illitas et obductas rursus ablueris, resplendebit in te divina pulchritudo. Quemadmodum in ferro fieri solet, cum id, quod paulo ante nigrum erat, per cotem detracta robigine, splendores quosdam in se ad solem refulgens et nitores edit, ita homo quoque internus, quem cor Dominus nominat, cum sordes robiginosas, quae propter pravum situm in forma effloruerunt, absterserit, rursus cum originali et principali forma similitudinem recuperabit ac bonus erit. Nam quod boni simile, bonum prorsus est. Ergo qui seipsum videt, in seipso, quod desiderat, intuetur; atque ita beatus fit, qui corde puro praeditus est, quoniam, dum suam puritatem intuetur, per imaginem formam principalem animadvertit. ... Puritas enim et vitiorum affectuumque vacuitas et ab omni malo alienatio deitas est. Si igitur haec in te sunt, Deus prorsus in te est.

339 Speculandi ac diiudicandi vis propria est eius animae partis, quae Deo similis est, quoniam etiam divinum Numen per haec comprehendimus. Si ergo vel nunc adhibita cura atque diligentia, vel posthac per ignis purgationem anima nostra libera fuerit ab

339. MG 46, 89 B.

ènipeXeiaç, ehe èK tûç ptTà toOto KaOâpoetuç èXeuûépa ytvoixo fjpîv f| tpuxô Tflç npôç xà àXofa tûjv traOûiv aupcpuîaç, oùbèv Ttpôç Tpv toû KaXoû Qetuptav èvatrobtaOriCTeTai. Tô yàp koXôv êXKTIKÔV TtWÇ KOTÙ T?|V èaUTOÛ (pÙfflV TOVTÔÇ TOÛ TtpÔÇ èKCÎVO pXôtovTOÇ. Et oùv Ttatniç KaKÎaç ô tpuxô xaèapeùaaev, èv tûj koXûj Ttavrujç èœrat. KaXôv bè tt| èauTOÛ tpùaei tô Ôeîov Ttpôç o bià Tflç Ka9apôtr)TOÇ tôv auvacptiav Tip oiKtiip auvaTrropévr].

De vita Moysis, ca 390.

Perfectio terminum non habet. — AXXà pôv ô tùv dXr|0fj 340
ptTidiv àpetriv oùbèv ?Tepov iq 6eoû ptTéxet, biÔTt aÙTÔç ècnrv f] ttavTcXôç dpetr|. 'Etteì ouv tò tt| tpùaet koXôv èm0upr|TÒv eiç peTouoiav TtàvTwç èoTÎ toîç tivujokouoi, toûto bè ôpov oùk ?X€t, CtvaYKaiwç Kai f) toû ptTéxovTOç èm0upia Tip àopicrnp aupTtapaTeívouaa otóoiv oùk ?xtl· Oùkoûv dttopóv ¿oti itavTà-Ttaot toû TeXeiou tuxeîv, btÔTi f] TtXetÔTqç, KaÔùjç eipqTai, ôpotç où btaXappâvcTai, tôç bè àpeTflç eiç ôpoç èaTi, tô dôpiOTov. TTùjç oùv âv tîç ètti tô íqToúpevov <p0áaei€ Ttépaç, oùx eùpiffKtuv tô népaç; ... TTâaav toîvuv èrribencrèov OTtoubf]v, pq ttavTtXûç èKTteoeîv t^ç èvbexopévqç TeXeiÔTî|TOç, àXXà toctoûtov art' aÙTfjç KTiqcratjQat, ôaov ¿v ibeîv toû iiqToupiévou xojpi'iaujpev. Taxa fàp tô oùtujç ?xeiv› •i'Ç “ti OéXetv èv tûj KaXtp tô ttXéov èxetv, f| tt^ç dvûpujTuvriç tpùoeujç TtXeiÔTiqç èori.

ea coniunctione, qua cum ratione carentibus affectibus coaluit atque concrevit, nulla re ad boni et honesti contemplationem impedietur. Bonum autem et honestum eam vim ex sui natura habet, ut, quidquid in illud intueatur, id ad se quodammodo attrahat. Si igitur anima ab omni vitiositate pura fuerit, in bono et honesto prorsus erit. Bonum autem et honestum ex sui natura Numen divinum est, cum quo per puritatem anima coniunctionem habebit, quippe cum proprio cohaerens atque coalescens.

At vero qui non simulate, sed vere virtutem sequitur, Deo, qui 340
perfecta virtus est, participatione coniungitur. Deus autem terminum non habet. Quare cum eius, quod natura bonum est, omnino participes esse desiderent, qui illud noverunt, necesse est, participantis quoque desiderium, cum ad interminatum infinitumque seipsum extendat, nullum habeat exitum, quo cessare possit. Quas ob res si nullis vitae perfectio terminis continetur, si virtutis id ipsum terminus est, quod interminata sit, impossibile omnino est, ita perfectionem hanc aut re consequi aut verbis assequi, ut ad affiora ullus ascensus relinquatur. Quomodo igitur ad finem quaesitum quispiam perventurus est, cum finis nullus inveniatur?... Omne igitur studium, omnem curam, diligentiam denique omnem adhibeamus, ne ab ea perfectione decidamus, ad quam pervenire possibile sit, tantumque ipsius possideamus, quantum capere possumus. Ita enim se habere, ut ad ulteriora semper in virtute ac bono velis ascendere, id ipsum forsan humanae naturae perfectio est.

340. MG 44, 301 A.

341 *Praeparatio ad ineffabilem Dei cognitionem.* — ‘O yàp Kai btà Tr|ç Tpotpfjç buvapmOeiç, Kai rrj Trpôç toùç èvavnouç aup-ttXokíJ Ttiv bùvaptv bei£aç, Kai Ktvqiqç Ttîtv àvTiT€Tafpévujv •fevôpevoç, tòte npoffâ-ferat tt| àno$jqT<p èxeivq 0€Ofvujota.... ”lbtov yàp Tfjç Ttîtv dXôfUJV tpÙCTewç, tò kqt’ aïa0qoiv pôvqv bixa biavoiaç oÎKOvopeîaÔat. ‘Ekeîvujv KaOqyeÎTai f] ôpaaiç, Kai q dKOÎ) TtoXXdKtç npôç ti Tqv ôppijv irapeKÎvqae. Kai Tà dXXa ndvTa, bi* <I»v èvepyôç q aïtiOqaiç tîvetoi, noXXqv èv toîç dXôfoiç ?Xex TÔV x^pav. ‘H bè to0 OeoO Oewpia, oùte KaTà tò tpatvó-pevov, oùt€ k«tù tò àKOUópevov èvepyeîTai, ofrre tivî tûiv <Juvf|0wv voqpàTutv KaTakayPdverat • oùte fàp ôcpéaXpôç eibev, oùte oùç qKOuaev, ofrre ti tûiv èrti Kapbíav dvOpómou ctuvqOwç dva0ai-vôvTujv ètniv. ’AXXà XPÒ tòv péXXovTa npoopaiveiv Tq tûiv inpqXtîtv KaTavoqaei, Ttàaqç ai<J0qTtKf)ç Te Kai dXôfOU Kivqoeatç npoKa0àpai tòv Tpórrov, Kai nàaav bôiav, Tqv ék TrpoXrppeujç tivoç Y^Ytvqpèvqv, Tfjç biavoiaç èKnXvvavTa, Tfjç te ouvf|0ouç ôptXiaç xwptcrôévTa Tfjç npôç Tqv ibíav ctùvoikov, TOUiéffn, Tqv aïaOqotv (f] ffuiufq nujç èOTt Tfj f)peTép<¡t tpùaet Kai oùvoikoç), Kai TaÙTqç KaOapôv yevogevov, outui KaTaToXpfjaat to0 ôpouç. ’Opoç Yàp èOTiv dvavTÉç tbç dXq0â>ç Kai buanpôaiTov f) 0eo-Xofia, fjç pôXiç Ò noXùç Xetbç Tqv ímiúpetav qtOâvei.

342 *Quid visio Dei.* — TTpoïùjv bè ó voOç Kai btà peiïovoç dei Kai TeXetoTèpaç npoooxfjç èv Ttepivoia fivôpevoç Tfjç ôvtwç Kara-voqcreujç, ôatp npoaefftiet pôXXov tt| Oetupiq, toooûtuj nXèov ópfi tò Tfjç 0eiaç tpùoeujç déeujpqTov. KaTaXtnœv yàp tò tpaivô-

341 Qui cibo refectus est et in proelio fortiter se gessit hostesque deiecit, is tunc ad ineffabilem Dei cognitionem adducitur.... Proprium enim naturae brutorum est, ex sensu solo absque intellectus operatione aliqua gubernari; nam aut visus, aut auditus, aut aliorum quispiam sensuum, non voluntas neque ratio appetitiones brutorum movet. Quare motus sui omnes et opera sensuum sunt. Speculatio autem, qua Deum contemplamur, nec visu nec auditu, quantum in se est, indiget, neque consueta quadam comprehensione intellectioneque percipitur; oculus enim non vidit, nec auris audivit; non est enim quidquam eorum, quae in cor hominis ascendere consueverunt. Quare oportet, si quis ad contemplationem eius accedere velit, ab omni sensuali et irrationali motu mentem suam permundare; ac ita, cum omnem opinionem, quae ex sensibus originem habeat, ex mente abstruserit consuetudineque coniugis suae caruerit (coniux vero hic sensus intellegitur, qui coniunctus naturae nostrae nobiscum habitat), hac igitur cum caruerit, sic denique poterit ad montem accedere. Mons autem, arduus vere ac difficilis, theologia est, cuius vix multitudo ad radices pervenire potest.

342 Verum mens hominis ad maiora semper et perfectiora procedens, quanto magis ad Dei speculationem accedit, tanto magis perspicit, quod divina natura invisibilis atque incomprehensibilis est. Nam

341. MG 44, 372 D. 342. MG 44, 876 D.

pevov, où póvov ôoa KaTaXappávet f| aïffOqffiç, àXXà Kai òffa f] biávoia botó pxéneiv, dei npôç tò èvbôrepov ïerai, ètuç dv biabar] Tñ noXunpaYpoaùvij tî}ç biavoiaç npôç tò dÓearóv te Kai dKaTáXrinrov, k¿k€í tòv 0eôv ïbij. 'Ev toùtuj yàp f| àXiiGqç êffTiv tïbqffiç to0 ZjiToupévou, tô èv ToÙTtp tô ibeîv, èv Tip pñ ibeîv, 6n ûnépKiiTai ttàanç eibqffeujç tô ¿nToúptvov, oióv tivi ■fvócpuj tí) dKaTaXrppta iravTaxôèev bteiXrippévov. Ató tpnfft Kai ó ûipnXôç 'lujàvvqç, ó èv Tip Xapnpúj -fvótpip toùtuj yevôpevoç, ôn «0eôv oùbeiç êù)paK€ iuîittoté» [loi, 18], où pôvov toîç dv-Gpumoiç, dXXà Kai ndffij voriTrj tpùffei Tfjç Geiaç oùffiaç Tqv ■fvwffiv dvétpiKTov eîvai tí) dnotpdffei Taùnj biopilôptvoç. “Oté oùv peiAiJV èfévêTO kotù Tqv Tvwffiv ó Mujüfff]ç, tòte ôpoXoyeî TÒV 0ÉÒV èv 'fVÔtpip ibeîv, TOUTéffTl, TÓT6 fVWVat, ÓTI èKÉÎVÔ èffTl tt| tpùffei tô Geîov, ô Ttàffriç fvùjffeujç Te Kai KaTaXrppeibç èffTtv dvtÛTepov. EiaqXGe fáp, <pnffi, Miuüffùç eiç tòv yvóipov, où i)v ó 0eôç [cf. Ex 10, 21]. Tîç Ò 0eôç; “Oç éGero tô okôtoç dnoKpu<p?|v aÙToO, KaOtbç tpqffi Aafiib, ò èv Tip aÙTtp pur)9eiç Ta dno^HTa. 'O bè èKeî •fe'fovdjç, S npoeiraibeùOr] btà to0 yvotpou, tráXiv btà to0 fvôtpou bibdffKeTai, ibç dv, oipai, nafuiiTepov fpiîv tô nepi toùtou fèvriTai bôfpa, Trj 0eí<¡t tpujvfl paptupoùpevov. 'Anafopeùei ^àp èv npwTOiç ó Geîoç Xô-foç, npôç prçbèv tûiv -fivujffKopévujv ôpoioûffOai napà Ttûv dvGpwTtujv tô Geîov, tbç navTÔç vorjpaToç to0 Kara Tiva irepiXt]7rnK?)v tpavTaffiav èv nepivoia Tivi Kai ffroxaapw rf]ç (pùffeujç yivopèvou, eibtuXov 0eoO nXàffffovTOç Kai où 0eôv KaTayféXXovToç. Aixfl bè Tfjç kot' eùaéfteiav dpeTfjç

cum reliquerit non solum omnia, quae sensu percipiuntur, verum etiam cuncta, quae mente inspiciuntur, ac semper ad interiora progrediatur, tunc caligine undique circumseptus invisibili et incomprehensibili, Deum videt. In hoc enim consistit Dei vera cognitio, in hoc est eius visio, ut videas, quod videri non possit, quod omnem cognitionem cognitio eius excedit, quasi caligine quadam ipsa incomprehensibilitate undique contenta. Quapropter divinus etiam Ioannes, qui in splendidissimam hanc caliginem pervenerat, non dubitavit exclamare: *Deum numquam ullus vidit,* non solum hominibus, sed intellectuali omni naturae impossibilem divinae substantiae cognitionem hac negatione determinans. Quare Moyses etiam cum cognitione maior factus fuit, tunc confitetur, in caligine Deum vidisse, id est, tunc demum cognovisse illam esse divinam naturam, quae cognitionem et comprehensionem omnem excedit. Intravit enim Moyses (historia inquit) in caliginem, ubi Deus erat. Quisnam Deus? Qui posuit tenebras occultationem suam, ut cecinit David ille, qui etiam in eadem caligine initiatus est; qui vero illuc intravit, ea, de quibus ante per caliginem fuerat eruditus, rursus per caliginem docetur, ut fiat, opinor, firmius hoc decretum divina voce atque auctoritate comprobatum. Vetat enim in primis divinum praeceptum, ne alicuius rei, quam cognoscas, Deum similem putes; omnis enim intellectus, qui phantastica quadam cogitatione, quasi coniectura, divinam naturam apprehendit, simulacrum quidem Dei finxit in mente, Deum autem non intellexit. Verum cum virtus,

biqpimévriç, etç re tò ôeîov, Kat eiç Tqv to0 qûouç KaTÔpûwcnv (pépoç fàp eùoepeiaç Kai f] toû qûouç KaOapÔTqç èoTi), paôwv èv TtpwToiç, fi XP'1 Oeoû fivwdKeiv, tò bè fe ftvcboKeiv t^v, tò prjbèv irepi aùtoû twv è£ àvOpwinvriç KaTaXrppewç ftvi'ujKOpèvwv eibévat. Outwç tô ?Tepov Tfjç ¿perfjç eîboç bibfiffKeTat, pavOávwv ¿y oïotç ènvrribeùpaffiv ó èvàptToç KaTopûoÛTat pioç. MeTà toûto èv Tq àx€1P01T0l>1T1P eTKnvrj fiveTat.

343 *Ascensio continua animae.* — Oütuj KaTà tô èpttaXtv f] tpuxù t^ç ïnîvqç TTpocmaOeiaç diroXuôeîaa, dvwtpepriç Te Kai ôieîa fiveTat trpôç Tqv ètri Tà fivw KÎvqcnv, fitrô twv kôtw Ttpôç tô ûipoç àviaTapévq. Mqbevôç bè ovtoç dvujOev to0 tíjv ôppijv ètriKÔtnovTOÇ (éXKTtKf) fàp trpôç êaurqv f) toû KaXoû tpûfftç èœrl twv trpôç èxeivqv àvapXenóvTwv), dei trdvTwç înpqXoTépa èauTfjç fiveTat, Trj Ttîtv oùpaviwv èmâupia auvetreKTetvopévq toîç epnpoaftev, Kaûwç tpqaiv ô dtrôaroXoç, Kai travTOTe trpôç tô ûtpqXÔTepov Tqv trriiffiv irotriffCTat. TToOoûaa fàp btà Ttîtv rjbr] KaTetXnppévwv pf] KaTaXmeîv tô tJtpoç tô iitrepKetpevov, átrauoTOv troieÎTai Tqv ètri Tà dvw cpopáv, dei btà twv ▮n'poqvuapèvwv tôv trpôç Tqv irrqffiv tôvov dvavedloitcra• pôvq fàp f] kot' dpeTf,v èvèpfeta KapotTw Tpétpet Tqv bùvaptv, oùk èvbtboûaa btà toû épfou tôv tôvov, dXX' ètraùîovaa. Aià toûtô tpapev, Kai tôv péfav Mwüaéa del fivópevov, prçbapoû îcrraoOai Tfjç dvôbou, ppbé Tiva ôpov êauTtît troteîaèai Tfjç ètri tô dvw tpopâç, dXX' dirai ètnpdvTa Tflç KXipaKoç, fj ètretJTqpiKTO ô 0eôç, Kaûwç tpqatv 'laKiiip, eiç dei Tqç ùtrepKeipévriç PaOpiboç èmpaivetv Kai

quae secundum veritatem est, bipartita sit, partimque fide in Deum, partim recta vivendi ratione constituatur (pietatis enim profecto pars non parva est mundities vitae), primum didicit, quid oporteat de Deo cognoscere, quod quidem cognoscere nihil aliud est, quam nihil eorum esse Deum cognoscere, quae humana mens potest cognoscere. Deinde aliam virtutis partem diligenter docet; docetur enim, quibus operibus bene vivendi ratio perficiatur. Ac demum in tabernaculum, quod manus nulla fuerat fabricata, ingreditur.

343 Anima, cuius natura sursum fertur, terrenis absoluta cupiditatibus ardentior in dies fit velociusque pertransit, ad sublimiora semper conscendens. Nam cum nihil sibi sit impedimento, per seipsam ad naturam boni fertur (attrahit enim ad se natura ipsius boni omnes, qui ad pulchritudinis eius radios sanis possint oculis respicere); ita fit, ut caelestium desiderio semper ad maiora, ut apostolus ait, consurgat ac semper ad altiera pervolet. Nam cum per ea, quae iam percepit, ad maiora et perspicere et aspicere possit, maiore atque maiore desiderio semper ardet ac sic indesinenter sursum fertur, his, quae peracta sunt, robustior facta; solum enim virtutis actio nutrit laborem viresque auget. Quapropter magnus ille Moyses, cum semel per scalam, in qua Deus innixus erat, ut lacob dicit, ascendere coepisset, numquam stetit, numquam

843. MG 44, 401 A.

pqbéiroTE ùipoùpevov naùeo0ai bià to irávTOTe eùptOKetv t›iç KaTeiXqppévqç èv tûj üvpei pa0piboç tò imepKeigevov.

Numquam satiatur desiderium videndi Deum. — Aià xotroú- 344
twv èttapÙeiç [i› Mwü<rf|ç] úipwpáxwv, Iti (Ttppi'fâ rf| èrnSupicf, Kaì dKOpétfTOJÇ èx€1 toû TtXeiovoç, Kaì ou bià rravTÔç Kar' èSouoiav èvecpopeìTO, èn bupfj, Kaì tbç primo ptTeaxHKwç, tuxcìv beerai, èpcpavqvai aÙTip tòv Geòv ÌKereùwv, oùx pexéxeiv búvarai, àXX' tbç ¿Keîvôç èOTi. Aokeî bé poi tò toio0to rtaèeìv èpurriKi] rivi biaOéoei Trpôç tò (potrei KaXòv Tflç tpuxñ? biaTeOettrnç, qv àeì f) èXniç dirò to0 ôcpOévToç KaXoO trpôç tò imepKeipevov ¿TteanatJaTo, bià to0 nàvxoTe KaxaXappavogévou, Trpôç tò ke-Kpùppévov aie! tìjv èmOupiav èKKaiouoa- Ô0ev ô atpobpôç èpa-‹ht|Ç to0 kôXXouç, tò dei tpaivópevov, ibç eÌKÓva to0 rroéoupévou bexôpevoç, aùxoû to0 xapaxTÔpoç to0 dpxeTÙrrou èp<popr|0r|vai TtoÒeì. Kaì to0to pouXerai f| xoXprjpd te Kaì rrapioûffa toùç ôpouç xr|ç èrriOupiaç f] aÎTqcnç, tò pq btà KaTÓrrrpuiv Tivtîtv Kai èptpdoeuuv, àXXà Kaxà Ttpôawrtov drroXaûaai toû kôXXouç. 'H bè 0eia tpujvri bibuioi tô aixr|0èv bi* tbv àtravaivexat, èv ôXifoiç toîç /jqpaaiv dpéTpnTÓv Tiva pu0òv voqpáxwv rrapabeiKvúouaa. Tò pèv fàp rrXqpwaai tîjv èmÓupiav aÙTtp ó toû GeoO peyaXo-btupeà KaTéveucre- crrâcnv bé Tiva toû tto0ou Kaì KÔpov oùk è'rrTi'pfeiXaTO. Où fàp dv éavTÔv èbeije Tip OepárrovTt• eîrrep toi-oûtov fiv tô ôpujpevov, wore aTqaai xi]v èmOupiav toû pXé-TtovTOÇ, tbç èv xoÙTtp ovtoç to0 àXq0û>ç ibeîv tôv Geôv, èv Tip pq Xfliai TtoTe Tqç èm0upiaç tôv trpôç aÙTÔv dvapXérrovTa.... Oùk dpa mpiXqipiç tiç Tqç dopdxou tpùcreujç vopia0qaeTai• tô bè dmpiXqTrrov KaTaXqtpOqvai tpùoiv oùk ?x61- 'AXXà trâoa trpôç

terminum motus novit, sed semper de gradu in gradum ascendebat, nec enim deficere umquam potest altior gradus.

Tot 'antisque sublimationibus elatus [Moyses] adhuc ardet desiderio, 344
adhuc tamquam famescens ac sitiens, tamquam eo carens, quo semper fruebatur, orat, ut Deum videat, non ut ipse capere potest, sed ut se habet, qui desideratur. Unde arbitror immenso desiderio atque ardenti erga Deum ita fuisse affectum, quod visionibus sibi enituit, ut ferre non posset, quin ab iis, quae comprehendit, ad occultiora compelleret; quocirca supremae pulchritudinis amator, quod iam viderat, tamquam imaginem eius, quod non viderat, credens ipso frui primitivo desiderabat. Id ergo vult audax in monte illo petitio, ne per specula et imagines, sed per veram et propriam faciem frui pulchritudine posset. Divina vero vox per ea, quae negat, concedit quod petitur, pauculis verbis immensam sententiarum profunditatem subaperiens. Annuit enim facturum se, quod petebatur; finem autem atque cessationem huius desiderii futurum non promisit. Non enim seipsum ostendisset servo suo; siquidem ita quispiam Deum videre non potest, ut videndi desinat desiderium. Nam in hoc profecto Deus videtur, ut numquam desinas ad eum respicere.... Est ergo interminabilis divina natura, et interminabile comprehendi non potest.

344. MG 44, 401 C.

tò koXòv í) èmûupia fl ttpôç Tflv àvobov èKtivqv écpíXKopévq, dei tw bpópip rip npôç tò KaXòv iepévw auveniTeiveTat. Kaì toOtó étTTiv ôvtwç tò ìbeìv tòv 0€Óv, tò pTibéitoTÊ Tflç èmûupiaç KÓpov eûpeîv. 'AXXà xpfl ttávTOTe pXèrrovTa, bi' <I)V è<m buvaiòv ópàv, Ttpôç Tflv toO TtXéov ìbeìv ètnOuptav ¿KKaíeaOat, Kaì oùtwç oùbeiç ôpoç dv èrrtKÓTrroi Tflç npôç tòv Qéòv dvóbou tflv aùinatv, bià tò pflie toO KaXoO ti rtépaç eùpiuKeaôat, pr|T€ tivì KÓptp Tflv Ttpóobov Tflç ttpôç tò KaXòv ¿TtiOvpiaç ¿KKÓTrreaOai.

345 *Moyses attigit perfectionem, quae aliis possibilis est.*— TaOia aot _ _ Kaiaapie, ò ppaxùç flpwv oûtoç úitOTÍOeTai Xôfoç, oíóv ti TtptuTÓTüTtov èv popcpfl KaXXouç, tôv toO pefàXou MwfftWÇ ÚTto'fpáipavTa piov è<p' fli toùç KaO' èKatrrov flpwv bià Tflç twv èmTr|ôeupàTwv pipflaewç èv êauToîç peTafpàtpetv toO TtpobetxOévTOç flpîv kôXXovç tôv xapaKtflpa. ToO yàp KaTwpOwKévai tôv Mwcréa Tflv èvbexogèvqv TeXetórriTa, tîç dv flpîv àîiottiOTÔTepoç eûpnOeiti papTuç Tflç ôeiaç cpwvflç, fl <pn<Jt ttpôç aÙTÔv, ôtc «"E'fvwv aè ttapà ttàvTaç> [Ex 33, 17); 'AXXà Kaì tô <piXov aÙTÔv ôvopaaQflvai Qeoû trap' aÙToû toO 0eoO, Kaì tô auvattoXéoOai pâXXov êAôpevov ptTà TtdvTwv, ci pfl KÔKeivotç, ètp' oîç ènXqppèXqaav, ÎXetwûeiri bt' eùpeveiaç tô Oeiov, otflaai kütù twv 'lapaqXtTwv Tflv ôp-fflv, tflv ibiav toû 0eoû Kpifftv ttapaTpéipavtoç, ïva pfl Xurtflorç tôv cpiXov. Kai travia Tà TOiaÛTa paptupia aacpflç èOTi Kai dîrôbeiSiç toû ttpôç tòv ÒKpÓTaTov Tflç TeXeiÔTT|TOÇ ôpov àvafteptiKévat toû Mwaèwç tôv piov. 'Ettel oùv toûto ttap' flpwv tô íriTOÚpevov flv, tì tô TéXetov tflç èvapéiou TtoXiTeiaç èffTtv, eùpéèr] bè bià twv eipnpévwv tô TéXetov, &pa ooi, il) ■fevvaîe, ttpôç tò ùrtôbeifpa pxètteiv, Kai Tà bi' ùipnXoTépaç àv-

Quare qui divinam pulchritudinem videre desiderat et ad id tendit, in hoc cursu semper consistat. Et id est vere Deum videre, ut numquam id desiderium terminetur. Quare necesse est, ut, cum videamus, sicut nobis possibile est, maiore videndi desiderio exardescamus; et sic nullus umquam terminus abscindet nobis processum itineris ad Deum, cum neque ipsius boni terminus aliquis sit, nec satietas desiderii huius possit fieri.

345 Haec habes ..., Caesarie, meum in hac brevi oratione iudicium; nam tamquam exemplar quoddam perfectionis vitam Moysis descripsimus, ex qua unicuique nostrum per institutorum imitationem in se monstratae huius pulchritudinis charactera depingere licebit. Quod autem perfectionem homini possibilem Moyses assecutus est, divinae vocis testimonio perhibetur: *Cognovi te,* inquit, *praeter omnes.* Accedit, quod amicus Dei ab ipso Deo nuncupatus est. Praeterea cum peccatis populi Deus iratus delere voluerit omnes, cumque Moyses una cum populo perire maluerit, quam absque populo vivere, tunc Deus, ut amico morem gereret, placatus est. Quae omnia ostendunt, ad humanae perfectionis apicem illum per venisse. Quoniam ergo perfectionem humanae vitae quaerebamus, eamque, ut potuimus, adinvenimus, nihil iam restat, nisi ut ad

345. MG 44, 429 B.

a'fwffiç OewpqûévTa irepi twv iaTOpiKwç eipripévwv, ènì tôv ïbtov peTatpépovTa piov, yvwa0f|vai re imo 0eoû Kai tptXov yevéaOai aÙTOÛ. Toûto fàp ècrriv tbç dXq0wç f| TfXetÔTqç, tò p?] bouXo-•ttpenwç cpôpu) KoXâaeuuç toû kotù KaKiav piou xtupileaOat, pqbè Tri twv piffOijjv ¿Xrríbt tô àfaOôv évepftiv itpaypaTeuTiKri tivi Kai auvaXXa-fpaTiKfi btaOéaet KaT6jntopevo|uévouç Tfjç èvapéïou iwflç, dXX' ÛTOptbôvTaç nàvTwv Kai twv èv ènaTf^a'Ç &*' ¿Xmboç dnoKiipévujv, pôvov fiyeiaOat tpopepóv, tò Tf|ç cptXiaç toû 0eoû èKntaeîv, Kai póvov TÍpióv té Kai épdaptov éauToiç Kpîvat, tô tpiXov T£véa0ai 0€w.

S. IOANNES CHRYSOSTOMUS, 344—407.

Adversus oppugnatores vitae monasticae, ca 381.

Vere dives, qui despicit omnia. — L. 2, n. 5. BoóXei bè Kai 346
êT€puj0év trou TT]v TOviav ibeîv Kai toû Ttatbôç tíjv eÙTtopiav toû aoû; Oùkoûv diteX0e Kai àtpeXoû aÛTOÛ tô ijidnov, ôrtep ?X« gôvov, Kai Tfiç KaXûPnç é^aye, Kai KÓ0eXe tô KaTaxw-fiov, Kai oùbè oùtwç ôtpet buoyepatvovra oùbè dXyoûvTa, dXXd oot Kai ydpiv eiatiai toûtwv, ôaov npôç tpiXoaotpiav ttXéov ubûeîç aÙTÔv- aoû bè dv tiç bÉKa bpaypàç dtpéXriTai pôvov, 0pqvwv Kai ôbupôpevoç où btaXtitpeiç ttOTè. Tiç oûv iûrropoç, b toîç gtKpoîç baKvôptvoç, r, b ndvTwv twv ôvtwv KaTatppovwv; Kai pi] toûto Ttotriarçç póvov, dXXà Kai Tf}ç xwpaç dndanç ànèXaaov, Kai ôipet yeXwvTa ètri toùtoiç, KaOdnep ètri natbtou nailovTOÇ. Zè bè dv tôç TtaTpiboç dneXdaq Ttç póvov, Tà bet-

exemplar istud vivamus, ac diligenter quaecumque altius intellecta historia nobis proposuit, ad vitam transferentes a Deo cognoscamur et amici Dei efficiamur. Id enim certe perfectio est, ut non timore poenarum, sicuti mancipium, a vitiis declines nec virtutem spe praemiorum, quasi mercatoris affectu in negotiationibus et contractibus, amplectaris, sed neglectis etiam iis, quae in promissionibus per spem sunt recondita, unum terribile arbitreris ab amicitia Dei repelli, unum expetibile solum, amicitiam Dei.

2, 5. Visne aliunde quoque et tuam inopiam et filii tui opes 346
cognoscere? Illum adi eiusque pallium, quod solum habet, illi aufer; educ item ex latibulo eiusque tugurium destrue; ne sic quidem eum indignantem aut aegre ferentem videbis, verum tibi gratias reddet, tantoque maiores, quanto magis eum ad philosophiam impellis; tibi vero si quis vel decem drachmas abstulerit, lugendi lamentandique finem non facies. Uter ergo dives existimandus est? isne, qui vel de minimis excruciatur, an qui omnia simul despicit? Neque id tantum facias, verum ex tota regione exturba illum, et ridentem videbis quasi de ludente puero. Te vero si quis ex patria solum exturbet, acerbissima patieris, neque illam

346. MG 47, 337.

vÓTCtTa tteíctij, Kai oùbè oïffEtç Tqv auntpopáw ôkeîvoç bè, ¿ít e Ttàoriç t F|ç yùç oûoqç aùroO Kai rûç QaXaaonç, oütwç eùkôXwç Kai ¿Xùttwç dnô toùtwv ètp' ërepa peTaaTqoeTai, KaOânep où òià twv oìkeìwv óbeúwv dfpwv, pâXXov bè Kai EÙKoXdiTEpov.... 'O fàp Kai Tpotpùç Kai totoO Kai oiKÎaç Kai dvanaùoewç wavTa-XoO buvdpevoç EÙiropdv, Kai où póvov pf) dXùwv, dXXà Kai r.biov èv toùtoiç rj ùpeîç èv toîç ùpETÉpoiç bid'fwv, eùbrçXov, ÔTl TtáVTWV Ùpwv TWV TtXoUTOÙVTWV èffTÎV EÙTtOpWTEpOÇ TWV èlTÌ Tfjç oiKÎaç pôviiç toùtwv buvapévwv eùnopeîv. "OOev oùbè ireviav oibev èKtîvoç Gpqvqffai tote. Oùbè 'fàp Tij d<p0oví<¡t póvov oûtoç ô ttXoOtoç PeXtíwv, oùbè tij f]bovrj, dXXà Kai Tip dvdXwTOç eîvai, Kai Eiç KTWXEÎav pi] gETapaXEîv ttote, pr|bè ùnoKEÎaOai Tip toO pÉXXovTOÇ dbfjXip, pqòè cppovTÎbaç éxeiv, pr|bè paffKavia xEipoû-<T0ai, dXXà 0aOpa Kai Ênaivov Kai EÙtpnpiav KEKTfjaGai Ttâoav. KaiTOi te ètp' ùpiîiv TOÙVaVTÎOV ÉOTIV ibEÎV.

347 *Monachi similes angelis.* — 3, 11. TToXiTEÍav oùpavû) irpé-nouffav eïXovto, Kai dnÉXwv oùbèv x€'P0V bidKEivrai. "Qtmp oùv èv èKEtvoiç oùk Éanv dvwpaXia tiç, oùbè oi pèv èv EÙripepiç, oi bè èv èox«TOiç KaKoîç, dXX'diravTEç èv EÎpqvq pifi Kai x"pâ Kai bô£r|, oütw bri Kai èvTaûôa· oùbEiç ôveibiÎEi TOviav, oùbEiç èrti irXoÙTtp OEpvùvETai • tò aòv Kai tò èpóv, toOto bri tò rtávTa àvaTpéiTov Kai GopoPoOv èÎwpiffTac ko! rrdvTa aÙTOîç Koivd, Kai TpártEÍa Kai oiKqaiç Kai ípána. Kai tí OaupaOTÓv, ônou Te Kai aÙTT) f] rpoxn pía nóten Kai f] aùni; TTdvTEç tt]v aÙTrjv

calamitatem ferre poteris; ille autem, quippe terrae marisque dominus, ita facile et sine maerore ex his locis ad alia migrabit, ut tu facis, cum per agros tuos incedis, immo etiam facilius.... Nam cui cibus, potus, domus, requies ubique suppetit, nec modo non moleste fert, sed etiam in his iucundius quam vos in vestris versatur, is, ut liquet, opulentior est omnibus vobis divitibus, qui domi tantum haec invenire potestis. Quocirca nec de inopia ille umquam lugebit. Neque enim ex hac rerum copia et voluptate tantum divitiae istae praestantiores sunt, sed etiam quod insuperabiles sint, nec in paupertatem umquam cadere possint, neque iis praediti subiecti sint futuri incertitudini, non curis angantur, non livore capiantur, sed admirationem omnem et laudem et famam obtineant. Atqui in vobis contraria penitus videntur.

347 3,11. Vitae genus caelo dignum delegerunt, nec minorem angelico statum obtinent. Quemadmodum enim apud angelos nulla est inaequalitas, neque alii prospere, alii in extremis malis versantur, sed omnes in una pace, laetitia et gloria, sic et his in locis; nemo paupertatem exprobrat, nemo de divitiis gloriatur; meum et tuum illud, quod omnia subvertit et perturbat, penitus exulat. Omnia ipsis communia sunt, mensa, domicilium, vestimenta. Ecquid mirum, quando ipsa anima una eademque omnibus est? Omnes eadem sunt nobilitate nobiles, eadem servitute servi, eadem liber-

347. MG 47, 366.

eirféveiáv eiotv eùytveîç, Ttp aÙTrp bouXeiav boúXoi, "rip aÙTtp èXeuûepiav èXeùûepoi. Eiç èiceî kXoûtoç trâaiv ô ôvtiuç ttXoûtoç, pia bòia f] ôvrtuç bòia• où fàp èv ôvôpaaiv, àXX' èv îtpàfpaoiv aÙTOîç Tà àfaÛà' pia fibovq, pia èmOupia, pía èXrriç mien, Kai KaOânep dirò Kavôvoç Ttvbç Kai crrâOpnç SnavTa birjKpipuJTat• Kai àvwpaXia pèv oùbepia, tô£iç bè Kai f>u0pôç Kai àppovia Kai rroXXr] Tqç ouptptnviaç f] dKpifteta Kai btrjveKriç eùQupiaç imôGetftç. Ató TtavTeç rravra noioûai Kai ttàoxouaiv, ïva eùâuptîiai Te Kai xaiptuaiv. 'EkcÎ -fàp pôvov toûto Kaôapwç <njp0aîvov eOTiv ibeîv, dXXoQt bè oùbapoû, où pôvov tijj twv napôvTujv ùmpopâv, Kai ttâoav èKKiKÔtpSai OTCiaeujç Kai pàxqç ùrtôGeffiv, Kai Xapirpàç aÙTOîç eîvai irepi twv peXXôvTujv Tàç èXmbaç, dXXà Kai Tip Tà ovppaivovTa èKtxtJTtp Xunqpà ko! XPHffT« Koivà TtdvTwv eîvai vopileiv.

Monachi facilius salvi. — 3, 15. Oí ïéfapnKÔTeç, tpqaív, 348
drroXoûvTai iràvTeç ; Où toûto Xéytu, àXX' ôti peiiôvujv berpJOVTai nôvwv, ei péXXoiev aújíeaOai, bià Ttp èvecrrwoav dvayKqv• toû fàp bebepévou pôXXov ô XtXupèvoç bpapeîTai. Oùkoûv Kai irXeiova ¿Sei tòv piaOòv Kai XapirpoTépouç toùç cnetpavouç; Oùbapwçèau Ttp fàp TaÚTip •nepiTÎÔnat Tqv àvdfKrp, è£òv pi] mpiûeîvai. "QaTC, èneibi] aacpwç fjpìv dnobebencrai, ôti twv aÙTüjv èapev ÙTteùOuvoi toîç povaxoîç, ètri tip eÙKoXunépav Tpèxwpev ôbôv, Kai toùç uioùç èiri TaÙTrp ëXKwpev, dXXà pi] KaTanovTÍÍwpev, pqbè eiç Tà Tqç KaKÎaç èXKinpev papaúpa, KaGdnep èxÔpoi Kai

tate liberi. Unae illic omnibus divitiae, quae vere divitiae sunt; una gloria, quae vere gloria; non enim nomine, sed re bona tenent; una voluptas, unum desiderium, una spes omnibus; ac quasi quadam norma et libra omnia accurate ordinantur; nulla inaequalitas, sed ordo, concinnitas, harmonia et multa concordiae servandae diligentia perpetuaque laetitiae materia. Quamobrem omnes omnia faciunt et patiuntur, ut laetentur et gaudeant. Illic enim solum videas haec perfecte contingere, nusquam alibi, non modo quod praesentia omnia contemnant atque omnem rixae ac discordiae materiam absciderint splendidaque futurorum spe fulti sint, sed etiam quod ea, quae singulis accidunt, seu tristia seu bona, omnibus communia esse putentur.

3,15. Omnesne coniugati peribunt? Non equidem id dico, sed 348
maioribus eos laboribus obnoxios esse, si salutem consequi velint, idque ob imminentem necessitatem; nam is, qui solutus est, facilius curret quam is, qui est vinculis obstrictus. Ergo maioribus ille praemiis donabitur illustrioribusque coronis? Minime vero; nam hanc ille sibi necessitatem imponit, cum liceret non imponere. Itaque quoniam, ut a nobis clare demonstratum est, iisdem sumus officiis obnoxii quibus monachi, faciliorem percurramus viam, ad eamque filios attrahamus; ne illos demergamus, neve illos ad barathra, ut hostes et inimici, praecipitemus. Haec enim si qui

848. MG 47, 376.

TroXéuioi. TaÛTa fàp ci juèv dXXoi Ttvèç ènoiouv, oùk fiv oîîtuj beivóv. "Otoiv bè oi 'feTevvqKÔTeç, oi tiîiv piujTiKiîiv neîpav eiXq-cpÔTeç tuivtujv, oi btà tiîiv ëp'fujv paûôvreç aÙTiîiv, ôti tpuxpà tiîiv irapóvTuiv TtpaypâTujv f] ùbovi'i, outw paivujvTai, tbç ¿Tépouç ètti TaÛTa èXxeiv, énetbq Xomòv virò t^ç fjXtKÎaç aùroi kékùj-XuvTar Kai béov èauToùç èrti toîç irpoTépotç TaXavíCeiv, oi bè Kai èTépouç épftóXXoucJi, Kai TaÛTa èpfùç èaTiîiTeç Xotnôv TfjÇ TeXeuTqç, Kai toû btKaorqpiou, Kai tiîiv eùGuvâiv èœivwv, noia aùroîç diroXopa XeXeiipeTai, noia aurpwpn, noîoç èXeoç; Où •fàp bq pôvov tiîiv oixeiuiv ápapTripáTuuv bibaouai btKrjv, àXXà Kai tiîiv toîç natal TeToXpqpévwv, àv te buvqOiîiUi toùç uioùç ÛTTOffKeXicrai, dv Te pq.

Comparatio regis et monachi, ca 381.

349 *Excellentia vitae religiosae.* — 2. BaatXeùç yàp tbç dXqQiîiç ó Ûupoû Kai cpûôvou Kai ffbovfjç KpaTiîiv, Kai navra ùnô toùç vôpouç dftov toû Oeoû, Kai tôv voûv ¿XeùÛepov Tqptîiv, Kai oùk èiîiv ¿vbuvaOTeOoai Trj tpuxii ttîv beanoreiav tiîiv fjboviîiv. Tòv toioûtov f)béœç dv eibov Kai bqpwv Kai yûÇ Kai ûaXàoaqç dpxovra Kai nôXeuiv Kai bqpuuv Kai crrJiaTonébujv.... 'O bè dvOpwnuiv pèv dpxeiv boKiîiv, Ûupiîi bè Kai tpiXapxta Kai ùbovaîç bovXeùwv, npiîiTûv pèv KaTaféXaffTOç eîvat bôfeiev dv toîç dpxo-pévoiç, ôti arétpavov pèv tpopeî XtOoKÔXXqTOv Kai xpvaoûv, aui-ippoaùvq bè oùk écrretpàvwTai, Kai áXoupfíbi pèv ôXov tô aiîipa

alii facerent, non adeo grave esset. Cum autem ipsi parentes, qui saecularium rerum omnium experimentum acceperunt, qui operibus ipsis didicerunt frigidam admodum esse praesentium rerum voluptatem, adeo insaniant, ut alios ad eadem ipsa pertrahant, quoniam ipsi iam his frui per aetatem prohibentur: cum tamen seipsos ex iis, quae praecesserunt, infelices praedicare deberent, illi contra, morti iam proximi et tribunali poenisque sibi deputatis, alios tamen praecipitent, quae illis excusatio relinquetur, quae venia, quae misericordia? Non tantum enim peccatorum suorum poenas dabunt, sed etiam eorum, quae circa filios ausi sunt, sive illos supplantare potuerint, sive non potuerint.

349 2. Nam is demum vere rex est, qui iram, qui invidiam, qui voluptatem cohibens, omnia sub Dei lege agit, mentem liberam servans, neque patiens voluptatum dominationem animo suo imperitare. Talem equidem regem libens viderem et terrae et mari et civitatibus et populis et exercitibus iura dantem.... Qui vero hominibus imperare cum videatur, irae tamen, ambitioni, voluptatibus servit, hic primum subditis suis ridiculus videri possit hoc ipso, quod coronam quidem gestat gemmis intertextam et auream, temperantiae vero corona minime insignis est; et purpureo quidem vestitu toto corpore fulget, animum autem inornatum habet...

349. MG 47, 388.

XcipmTOti, Tqv bè ipvxÙv dKÔffgqTOV ëxet.... 4. Eì bè Kaì tôv ctfwva tôv péXXovTa povXiqOeiripev èfcTaZeiv, tòv gèv òtpógeGa Xagnpòv Kai TrepipXenrov ápTtaíópevov èv vecpéXatç eiç CmávTriaiv to0 Kupiou eiç áépa, Kaxà tôv fpfepova Kai iraibeuTf]v to0 ffwTqpíou toútou píou Kai nàoT|ç dpeTfjç. ‘O bè paaiXeùç, èàv gèv biKaiwç tpaveiq Kai «piXavQpwraijç btotKi'iaaç tí)v dpxnv (noXù bè to0to arraviov), èXÔTTOvoç ëaTai awTqpiaç te Kai Ttpfiç.

De sacerdotio, 381/5.

Maior virtus in sacerdote quam in monacho requiritur. — 350
L. 6, n. 5. Mèfaç ò twv povaxwv dywv Kai noXùç ó gôxÔoç • dXX’ eï tiç Trj KaXwç bioiKoupévq iepwaùvq toùç ¿KeîSev IbptùTaç irapapdXoi, tooo0tov evpnaei tò òidtpopov, òaov ìòiwtou Kaì paaiXéwç tò péoov. ’Ekcî gèv fàp eì Kaì rroXùç ó ttôvoç, dXXà koivòv Tfiç tpuxflç Kai to0 ffwpaToç tò dxwviopa, paXXov bè tò irXéov Trj toû cniigaToç KaTopOoÛTat KaTaOKeufj • kSv pq to0to ÌOXupòv fi, pévet Ka0’ èauTrjv q rrpoOupía, oùk ?xouffa tiç èpyov èieXÔeîv • Kai fàp Kai vqœrda oùvtovoç, koì xaMeuv*a› Kai ctYptnrvia, Kai àXouaia, Kai ó rroXùç ibpwç, Kai tò Xowrà, boa npôç Tqv toû (JwpaTOÇ èmTqbeùovffi TaXairtwpiav, Travia oixerai, to0]<oXáíeff0ai péXXovroç oùk ôvtoç iaxupoû- èvraOOa bè Ka0apà Tflç vgux^Ç Ó téxvq, Kai oùbèv rfjç to0 ffwpaToç eùeîiaç npoobeîTai, tiare beîfai ttîv aÙTf|ç dpetqv. Tí fàp ijpîv f] toû owpaToç ioxùç oupftàXXeTai npôç tô pqTe aùOdbeiç eîvat, pqïe ôpyiXouç, grite nponereîç, dXXà vqtpaXiouç Kai awcppovaç Kai

4. Quodsi et certamen futurum examinare velimus, monachum quidem videbimus splendidum ac conspicuum rapi inter nubes ad occursum Christi in aera, exemplo ducis et institutoris huius vitae salutaris omniumque virtutum. At rex, siquidem iuste et humane imperium rexisse visus fuerit suum (hoc autem admodum rarum est), minorem salutem, minorem honorem sortietur.

6, 5. Magnum est monachorum certamen eorumque labor mul- 350
tus; sed si quis probe administratum sacerdotium cum illorum laboribus conferat, tantum reperiet discrimen, quantum est inter idiotam et regem intervallum. Illic enim etiamsi multus adsit labor, at communis animae corporisque concertatio, immo potius ex corporis exercitatione magna laboris pars perficitur; ac si illud robustum non fuerit, sola et otiosa manet alacritas animi, cum non possit in opus exire ; siquidem assiduum ieiunium, humi cubatio, vigiliae, balnei privatio, sudor ingens ceteraque omnia ad corpus macerandum idonea, statini de medio tolluntur, cum id, quod castigandum erat, robore careat ; hic vero sola puraque ars animi requiritur, neque corporis habitudine est opus, ut animi virtus exhibeatur. Quid enim nobis confert corporis robur, ut ne arrogantes simus, neque iracundi, neque petulantes, sed vigilantes, temperantes,

350. MG 48, 682.

Kotfpiouç, Kai TÓÍXXa navra, bi' <Lv f]p.îv ô paKaptoç TTaûXoç Tpv toû dpíoTou iepéujç ávenXripwaev dróva; [Cf. 1 Tim 3, 2.]

Ad populum Antiochenum de statuis, 387.

351 *Homo intra breve tempus sese corrigere potest.* — Hom. 20, n.7. Oùbèv yap, oùbèv tîùv toû Qeoû TrpocJTafpáTwv érrrai bÓCTKoXov, èàv Trpofféxujpív • Kai toûto ¿k tujv qbq KaTujpôujKÔTujv bfjXov. TTóooi urtò Tfjç tujv upKUJV ¿KXeuTOVTO ffuvrièeiaç, Kai tô Trpâ'fjia buOKaTÔpOwTov eîvai èvôptCov; 'AXX' ôptoç bià rpv toû Qeoû xâpiv, èreibìl piKpàv ètrebeiSaaGe cffloubpv, tô TtXéov àirevitpaoGe. Aià toûto bf) napaKaXw Kai tô Xoittôv ànoGèoGai Kai èrépoiç yevéoGai bibaCKâXouç. Toùç bè pònto KaTopGwcravTaç, dXXà tòv paKpòv xpôvov f|P'v npopaXXopévouç, Ka0' ôv topvuov èpnpoaGev, Kai Xé'fOVTaç, tbç abuvarov èv Ppaxeî Kaipip tô noX-Xoîç étêoi (iiZujGèv àvaanciaai, èKeîvo âv etnotpi, eï ti évGa âv bèoi KaropGwaai tôiv ùnô Qeoû KeXeuopévujv, où xpôvou xPe'a) oùbè nXrjGouç ôpeptôv, oùbè biaaTÔpaToç èviauTwv, dXXà cpôpou pôvov Kai tpuxûç eùXdfleiav èxoùaqç, Kai ndvTtoç nepieoópeGa, Kai èv Ppaxeî Kaiptîi.

In loannem homiliae, ca 389.

352 *'Lectionis Scripturae utilitas.* — Hom. 53, n. 3. 'Av oütuj toívuv GéXiupev tùç Tpatpàç èpeuvâv perà àKpipeiaç Kai pò ànXwç, buvriffópeGa Tfjç auJTqpiaç t^Ç ÔP^tépaç ènnuxeîv âv btà navTÔç aùraîç èvbiaTpipiopev, Kai boipáruiv òpGÓTqia Kai piov eìaópeGa òxptptupèvov. Kâv otpóbpa aKXqpôç tiç ety, Kai

ornati ceterisque omnibus praediti, quibus beatus Paulus optimi sacerdotis imaginem nobis depinxit?

351 20, 7. Nihil enim praeceptorum Dei difficile erit, si recte consideremus; idque patet ex iis, qui feliciter se iam in illis gesserunt. Quot enim iurandi consuetudine abripiebantur et se id vitii emendare vix posse censebant? Attamen per Dei gratiam, ubi parva a vobis adhibita est cura, maiorem partem eius pravitatis abluistis. Quamobrem vos adhortor, ut reliquias quoque deponatis aliisque magistros vos exhibeatis. Iis vero, qui nondum id assecuti sunt, sed longum nobis tempus praetexunt, quo antea soliti erant iuramenta usurpare, dicuntque impossibile esse intra breve tempus id avellere, quod per multos annos radices egit, responderim ego, ubi quid recte efficiendum est, quod a Deo praecipitur, ibi non opus esse vel temporis vel dierum numero aut spatiis annorum, sed timore solo et religione, et omnium compotes efficiemur, idque intra exiguum tempus.

352 53, 3. Si sic ergo Scripturas accurate sciutari velimus, non perfunctorie, salutem consequi poterimus; si assidue in illis versemur, et ir. vera doctrina et vitae probitate instituemur. Ac licet durus

351. MG 49, 208. 352. MG 59, 295.

ct-mivriç, Kai xaûvoç, xàv pqbèv xepbaivij èv toîç àXXotç xpôvotç, tôv xpôvov yoûv xaprabdeTat toOtov Kai XfppeTai Ttva ibtpé-Xeiav, ei xai pf) ToaaÙTqv, tbç ataOnatv «x€,v› ôgutç XrppeTai. Ei fàp pupetpeîôv Ttç traptàiv xai trpooxaQiipevoç èpfaaTqpioiç toioùtoiç, xai dxwv dvaxpuJvvuvTai èx Tfjç eùutbiaç, TtoXXûj p&X-Xov eiç èxxXqaiav dniiijv. “Qffnep -fàp è£ dpfiaç dpfia TÎXTerat, oütuj xai èx Tqç èvep-feiaç trpoOupia yevv&Tai. Kdv pupiwv fiç yépaiv xaxwv, kSv dxdOapToç, pñ tpùpjç TÎ|y èvraOOa btarptpriv. Ti ovv, cpqaiv, ôti àxoùtuv où iroiû; Où pixpòv tô xépboç TaXaviceiv êavTÔv oùx axpqtfToç outoç ô tpôpoç, oùx dxatpov toûto tô béoç. ’Eàv crrevâSrçç gôvov, ôti dxoùtuv où Ttoiw, trav-Tcuç xai ètri tò itoietv tifetç noTè. Où yàp èveOTi Tip ©tip bta-Xefôpevov xai dxoùovTa Qeoû biaXeyopevou pq xepbaivetv.... TTpooéxutgev toîvvv Taîç Tpacpaîç, dfatrqToi • xai ei pqbèv ¡Trepov, Tà "foûv eúafféXia TOpiffTtoùbaOTa fjpîv fivécvOtu, xai TaÛTa peTa-XetpiiibpeÔa. EùOétuç fàp, dvatm'iiaç tô pipXiov, toû XpiOTOÛ tô ôvopa ôvpet èfXÉÎpevov, xai dxoùotj eùûéwç XéfovTOç- «Toû bè ’Iqaoû XpiaTOû f| Yévvqotç ?|v outw. Mvq<Heu9eiaqç fàp Tf}ç pqTpôç aÙTOÛ Mapiaç Tip.Îujffqcp, eùpéôq èv yacJTpt ëxou<Ja TTveùpaTOÇ ‘A-fíou» [Mt 1, 18]. ‘O bè TaÛTa dxoùtuv èmOupqoei trapOeviaç eùGètuç, Oaupdierat tôv tôxov, dtraXXaYqoeTai Tqç -fqç. Où ptxpà xai TaÛTa, ÔTav ïbqç xai TTveùpaTOÇ xaTaftou-pèvqv tî)v ttapOévov, xai dfftXov aÙTq btaXefôpevov. Kai TaÛTa pèv è£ èmiToXqç- ei bè èmpeivqç p'éxpt TéXouç èmwv, trdvTa eùOéuuç btatmjaetç Tà pturnxd, rravituv xaTayeXdcrq tôiv èvTaûOa •

sit quispiam, immitis, mollis, licet praecedenti tempore nihil lucratus fuerit, nunc saltem proficiet et aliquam, etsi non sentiat, utilitatem decerpet. Nam si unguentariam officinam quis adiens, si in illa moretur, vel invitus suavem aliquem consequetur odorem, multo magis qui ecclesiam frequentat. Ut enim ex desidia neglegentia, sic ex operatione animi ardor oritur. Etsi malis sis innumeris refertus, etsi impurus, noli hanc vitare frequentiam. Quid vero, inquis, si audita non exsequar? Non parum lucri est, si te miserum praedicaveris; non inutilis hic timor est, non intempestiva formido. Si solum ingemueris, quod audita non exsequaris, aliquando ad agendum te comparabis. Non potest enim, qui Deum alloquitur ipsumque audit, non aliquid lucri consequi.... Scripturis ergo animum adhibeamus, dilecti, et saltem evangelia studiose tractemus. Statim enim atque librum aperueris, Christi nomen videbis, et dicentem illum audies: *lesu autem Christi generatio sic erat. Cum esset desponsata mater eius Maria Joseph, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.* Qui autem haec audierit, statim virginitatis amore capietur, partum mirabitur, a terra migrabit. Nec pro modico habendum est, si vel carptim obiterque videris Spiritu Sancto dignatam virginem et angelum ipsam alloquentem. Haec adhuc in superficie sunt; sed si haec speculando usque in finem perseveres, saecularia statim omnia respues, terrena omnia deridebis; si dives sis, divitias nihil esse duces, ubi audies

kôv ttXovgioç ?iç, oùbèv ÒTH<^1 tòv hXoùtov, dKoùaaç, ôti tck-tovoç oûoa ¿Keívri Kai Taneivfjç oiKtaç, nf|Tr|p toO ÁeanÓTOu aou yéfovíl kôv Ttévqç ^|Ç, oùk èïtataxovOiiai] Tf)v rteviav, paOtbv, ôti tt]v eÙTeXetrràTqv oÍKÍav oùk èmjoxóvOtl ó toO KÔffgou Armioupfôç. TaOTa èvvowv, oùx àpmiffeiç, où rrXeoveKTqaeiç, où Xrpprç Ta twv èrèpwv où, àXX' èpaaTTjç ècnj pàXXov neviaç, Kai ùnepóipei tòv itXoOtov. 'Av bè toOto TévqTai, -navra éiopieîç Tà KaKÓ. TTàXiv ôrav ïbijç aùrôv êrrt tpàrvnç Ktipevov, où airoubdtoeiç Tip rraibiw aou rapiOeîvai KÔapov xPoooOv, oùbè Tfl 'fuvaiKi àpYupévbeTOV Ttoiflaat KXivqv. TaOra bè pò cmoubáíujv, oùbè ràç èK toútujv èpfâtrrç nXioveïiaç Kai àpnafàç.

In Matthaeum homiliae, ca 390.

353 *Perfectio non est solius monachi.* — Hom. 7, n. 7. Nai, cpriCTÍ • Kai tí KiXeùeiç iroieîv; Tà cipri KaraXappáveiv Kai povaxoùç TÎveaOai; Aià fàp toOto trrévw, ôti pôvotç èwivotç áppóíeiv KO<jpiÓTT|Ta Kai ffuKppooùvqv, KaÍTorft ó Xpiorôç koivoùç toùç vôpouç ëOr|K€. Kai fàp ôrav Xéfq • «'Eàv tiç èppXéqnj fuvaiKi trpôç tò èmOupôoai» [Mt 5, 28], où tûj povdlovTi Xéfe», dXXà Kai Tip fuvaîKa éxovn • Kai fàp tô ôpoç ¿kéívo tôtc trávTujv twv toioùtwv tretrXqpwpévov ?iv- 'Evvôqffov toîvuv èravo tò Oéarpov, Kai pianaov toOto tò btafloXiKÓv, Kai pò Karafvûjç toû Xô-fou papÙTr)Ta. Oùbè yàp kujXùuj 'fapeîv, oùbè èprrobiiuj Tcprreaêai, dXXà pcrà awcppooùvriç toOto poùXopai fivecrOai, où ptrà aioxùvqç Kai KarriYOpiaç Kai pupituv èfKXripâTwv. Où vopoOertô Tà ôpq KaTaXappdvtiv Kai ràç èpnpiaç, dXXà XPOOrôv

illam fabri uxorem in humili domo matrem Domini fuisse; si pauper, de paupertate non erubesces, cum didiceris Creatorem mundi vilissimam casam non erubuisse. Haec si cogites, non rapies, non avarus eris, non in aliena involabis, sed potius paupertatis amator eris divitiasque despicies; hinc mala omnia eliminabis. Rursus cum videris lesum in praesepio iacentem, non ultra curabis filio tuo ornatum aureum circumponere, non lectum argento decoratum uxori parare. His abiectis curis, iam non avaritiae vel rapinae studebis.

353 7, 7. Certe inquies; quid igitur nos iubes facere? An montes ascendere et monachos esse? Idcirco ingemo, quod illis tantum modestiam et castitatem competere putetis, licet Christus communes leges posuerit. Nam cum dicit: 37 *guis respexerit mulierem ad concupiscendum eam,* id non monacho dicit, sed coniugato; nam mons ille tunc huiusmodi viris repletus erat. Cogita itaque theatrum illud, et hoc diabolicum theatrum aversare, ac noli quasi onerosum culpare sermonem. Neque enim prohibeo nuptias, nec voluptatem prorsus interdico, sed cum castitate id fieri peropto, non cum probro, culpa et sexcentis reatibus. Non praecipio montes et solitudines adire, sed benignum esse, modestum et castum eum, qui

353. MG 57, 81.

eîvai Kai èmeiKfj Kai adjqppova péaqv oiKoOvra tt|V nóXtv. Kai yàp raxvTa f]pìv tò twv vópwv Kotvà trpôç toùç povaxoùç ¿oti, rrXf]v to0 ydpou • pàXXov bè Kai èv toûtw KêXeùei ô HaOXoç èv âtraaiv è£iaoOo0ai aÙTOîç, Xéywv «TTapdyet yàp tò ax*ÎMa T°û KÔtfpou toutou, ïva Kai oi èx0VTeS yuvaîKaç tbç pq ?x0VT6S tllCHV» [1 Cor 7, 29].

Oratio monachorum post cenam. — 55, 5. Ató Kai toùç Tàç 354
èpqpouç KaT€tXr]<pÔTaç povaxoùç ènatvw Kai ÔaupàZbj, twv t€ àXXwv èveKev, Kai btà TaÙTqv Tqv £f]ffiv [Mt 16,27]. 'Ekêîvoi yàp peròtô dpiffTonoiññfaoOai, pâXXov bè peràtô beurvov (àptOTOv yàp oùk ïaaai noTe • Kai yàp ïaaoiv, ôti rrévQouç b rraptbv Kaipôç Kai vriOTeiaç), peràtô beînvov toîvuv XèyovTéç Tivàç eùxapiOTnpiouç upvouç eiç tòv ©eôv, Kai TaÙTrjç pepvpvTai Tf|ç tpwvfjç. Kai ei PoùXeaOe Kai aÙTÙJV dxoOaai twv üpvwv, ïva Kai aurai Xéyqra <H)vex<î>Ç, îrûaav ùpîv dirayyeXw tt]v wbrjv èKcivqv Tqv iepdv. 'Exti toîvuv tô ônpaTa aÙTfjç oôtwç· EùXoyqTÔç b ©eôç b Tpétpwv pe èK veÔTHTÔç pou, b biboùç Tpotprçv iraai] crapKÎ-rrXripwaov xapftç Ka^ tù<ppo<nivr|ç Tàç Kapbiaç bM^iv, ïva trav-TOTe nâaav aÙTdpxetav èxovTeç, rrepicraeùwpev eiç trâv êpyov dyaObv èv XptOTtp 'IrjcroO Tip Kupitp bpwv, pe0' où aot bòia, Tipi] Kai Kpdraç, aùv Ayiuj Tïveùpa Tt eiç toùç aiwvaç. 'Apqv. Aóía aoi, Kùpte, bòia croi, "Ayie, bòia aot, BaoiXeû, ôti ébwxaç f)pîv PpwpaTa eiç eùtppoaùvrçv. TTXqcJov fjpàç Tlveuparaç 'Ayiou, ïva eùpeéwpev èvwmôv trou eùapeOTrjffavTeç, pù aìoxuvópevoi, ÔTe drrobibwç èKdoTtp Karà Tà èpya aùraO. ÏTdvTa pèv oûv dïtov ©aupdffat tôv ûpvov to0tov, pdXtOTa bè toutî tô TéXoç.

media in urbe habitat. Omnes quippe leges communes sunt nobis cum monachis, uno excepto coniugio; immo etiam hac in re conjugatos illis similes esse iubet Paulus: *Praeterit enim figura huius mundi, ut et qui habent uxores tamquam non habentes sint.*

55, 5. Ideo monachos, qui deserta occuparunt, laudo et admiror, 354
tum aliis de causis, tum propter haec verba [Mt 16,27], Nam illi post prandium, immo vero post cenam (prandium quippe non norunt: sciunt enim praesens tempus esse luctus ac ieiunii), post cenam igitur gratias Deo referentes, hanc memorant vocem. Si vultis autem illorum hymnum audire, ut illum vos frequenter recitetis, totum vobis referam ipsorum sacrum canticum, quod sic habet: Benedictus Deus, qui pascis me a iuventute mea, qui das escam omni carni; imple gaudio et laetitia cor nostrum, ut semper, omnem sufficientiam habentes, abundemus in omne opus bonum in Christo lesu Domino nostro, quicum tibi gloria, honos, imperium cum Sancto Spiritu in saecula. Arnen. Gloria tibi, Domine, gloria tibi, Sancte, gloria tibi, Rex, quia dedisti nobis cibos in laetitiam. Imple nos Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles, nec pudore afficiamur, cum reddes unicuique secundum opera sua. Hic hymnus totus admirationi esse debet, maxime vero finis eius. Quia enim

354. MG 58, 545.

’Etrqbri yàp Ô Tpdtrela Kai q Tpotpi] biaxéetv eïwOe Kai Papùveiv, KaOânep tivù xa^lvòv TÒV £>r|criv Taúxpv èniTiOéaoi Tfj y>uxÔ> napà tòv xatpôv xf|ç àvéffetuç to0 KaipoO Tflç Kpiaeujç aÙTpv àvaptpvfiaKovTêç.

355 *Virginitatis privilegium.* — 62,3. Tí bé èoxiv «Ei oütwç èffïiv f) aÍTÍa to0 àvOpómou pexà thç yuvaiKÔç» ; [Mt 19, 10.] Toutéotiv EÌ bià toûto cruvf|<p6r|, ïva ev tbciiv f| èKeîvo- Ei aixiav tapperai èni toùtoiç ô àvrjp Kai navraxoG napavopeî ¿KpáXXujv, Koucpórepov npôç ¿mOupíav pàxecrôai cpùoeujç Kai Ttpbç èauTÔv, f| npôç yuva'ïKa Ttovppáv. Tí oùv ô Xpiœrôç; Oùk eînev, ôti • Nai, Kouipóiepov, Kai rroiei to0to • ïva pq vopiffwaiv, ôti vôpoç tô irpàypà éanv àXX’ é-miyaytv «Où navreç xiJJP°O°lv› àXX’ oiç béboTai» [ib. 11], ènaipujv tô Kpâypa, Kai beiKvùç péya ôv, Kai TaÙTr] è<peXKÔpevoç Kai nporpéircuv. AXX’ ôpa ¿vxaûêa èvavxtoXoyiav. Aùtôç pèv fàp péya tpqaì toûto, ¿Keîvoi bè koucpÔTepov. Kai fàp dpcpÔTepa ébei yevéaOat, Kai nap’ aùroû péftx 6poXoyr)6f]vai, ïva TtpoOupoTépouç èpyàaqTat, Kai ¿k tiîiv eipqpévuiv nap’ aÙTOîç KOUtpÔTepov beixQrjvai, ïva Kai xaùxq pàXXov tt]v TtapOeviav ?XwvTai Kai tôv èyKpàTfiav.

356 *Imitatio Christi lavante communione.* — 78, 4. Kai pñ vopictqç ToXprjpòv eivai tò XexÔév [1er 15,19]’ OiXdvQpujîroç yáp èffTiv ô AeOTÔTpç, Kai Trjç dya00Ti]Toç aùroû tô biîipov yivexai. ToXpppóv ¿orí, biafíóXuj axôpa exeiv ¿oikôç, baipovoç novqpoû KeKTfjaOai yXiîirrav bpoiav, pdXtOTa tôv puaxqpiuiv toioùtujv pexéxovxa Kai aÙT^ KOtviuvoûvTa Tfl aapKÏ toû AecnrÔTOu.

mensa et cibus effusos reddit et aggravat, hoc dictum quasi frenum quoddam animae apposuerunt hoc laetitiae tempore, cum iudicii diem in memoriam revocant.

355 62, 3. Quid est: *Si ita est causa hominis cum uxore?* Id est: Si ita coniuncti sunt, ut unum sint; vel: Si hac de causa sic vir adstrictus est, ut semper praevaricetur, cum eicit, levius certe faciliusque est contra naturae concupiscentiam et contra seipsum certare quam contra improbam mulierem. Quid igitur Christus? Non dixit: Etiam facilius est, et hoc facito, ne legem illud esse putarent; sed intulit: *Non omnes capiunt, sed quibus datum est.* Rem extollit et magnam esse indicat, atque hoc modo attrahit et hortatur. Sed hic contradictionem videas. Ipse enim magnum illud esse dicit, illi vero levissimum. Utrumque certe commode factum, ut et ipse magnum fateretur esse, ut illos ardentiores efficeret, et ex dictis superius illi levissimum ostenderent, ut hoc modo illi virginitatem et continentiam praeferrent.

356 78, 4. Ne putes audax esse dictum [1er 15,19]; benignus quippe Dominus est, et bonitatis eius est donum huiusmodi. Audaciae esset, os habere diaboli ori simile, linguae daemonis maligni linguam habere similem, eum maxime, qui talium mysteriorum consors sit et ipsius dominicae camis particeps. Haec tecum reputans, ipsum pro

355. MG 58, 599. 356. MG 68, 715.

Tavr' oûv àvaXoyiiôgevoç, yevoû Kat' èxeîvov eîç búvagiv rr)v aqv. OÙKén croi Xoittòv ó btàpoXoç oùbè àvTipXéipat toioútuj yevogévtp buvqaeTai. Kai yàp émyiviiiffKei tôv xapotKTiîpa tôv PaaiXtKÔv oîbe toû XpiOToO tô ôtrXa, bt' tîiv f]TTT|0r|. Tiva bè TaûTa èOTtv; 'EmeÎKeia Kai TtpaÔTqç. Kai yàp ôté èv Tip ópei irpoopáXXovTa aÙTÒv KaTÉ^aíe Kai èSÉTtivev, oùxi yvwpiîôgevoç, ôti XpiOTÔç fjv, àJiX' ànô twv jjqgáTwv aÙTÒv èaayôveuae toú-Twv, aitò èirteiKeiaç eîXev, dirò npaÔTr|Toç èTpombaaTO. To0to Kai aù itoiriaov dv ïbrçç dvOpwnov biápoXov yevógevov Kai TtpoaiôvTa aot, oôtw Kai aù vÎKqaov. 'EbwKÉ aot ô XptaTÔç èjouaiav yevéaèai kot' aÙTÒv eîç bûvagiv tôv aqv. Mô tpoptiOrjç, toûto ÙKOÙwv. <t>ôpoç èatt, tô gô yevéaûai kot' aÙTÒv. 4>0éyyov toîvuv kot'èKeîvov, Kai yéyovaç KaTà toûto toioûtoç, oîoç ¿kcîvoç, djç âvûpwTTOv ôvTa evi yevéa0at. Aià toûto geííwv ó outw XaXwv g ô Ttpocpr|Teijwv. Tô gèv yàp X“P'Ç ÔXov èvTaû0a bè Kai Ttôvoç aôç Kai ibpwç. Aíbafov tôv ipox'lv btanXàrreiv aot arága OTÓgaTt XpicJTOû èotKÔç. AûvaTat yàp TotaÛTa bqgioupyeív, dv è0éXi] • oîbe ti'iv Té/vriv, dv gô ij ¿)à0ugoç. Kai ttwç nXarrerai toioûtov GTÓga, (priai ; bià rroíwv xpwgâTwv; btà noiaç vXrjç ; Aià xptugÔTwv gèv Kai uXqç oùbegiàç • bià bè dperôç gôvriç, Kai èmeiKeiaç, Kai Taîreivocppoaùvqç. 'Ibwgev, nwç Kai aróga bia-póXou TrXárreTai, iva gqbénoTe ¿kcívo KaTaaKeuàawgev. TTwç oûv irXarreTat ; Aià dpwv, btà ôppewv, btà paaxaviaç, bi' èmopKÎaç. "Otcjv yàp Tà èKeivou cpûéyyqTai tiç, tòv èKtivou yXwrrav Xag-pcivei. TToiav oûv èJogev auyyvwgr]v, gàXXov bè rroiav oùx ûnoaT»iaôg€0a Tigwpiav, ÔTav tôv yXwtrav, fj KaTqJiw0qgev

viribus imitare. Si talis efficiaris, ne te respicere quidem ultra poterit diabolus. Novit quippe regiam notam; novit Christi arma, quibus victus est. Quaenam illa sunt? Modestia et mansuetudo. Nam cum illum in monte se aggredientem superavit atque prostravit, Christus esse non cognoscebatur, sed verbis ipsum quasi sagena cepit, modestia cepit, mansuetudine fugavit. Hoc et tu facito; si videris hominem diabolum effectum teque adeuntem, sic et tu vincito. Dedit tibi Christus potestatem, ut pro viribus ipsi similis efficiaris. Ne timeas, hoc audiens. Timendum potius, ne non similis ipsi fias. Loquere ergo ut ille, et in hoc eris similis illi, ut esse potest homo. Ideo maior est, qui sic loquitur, quam qui prophetat. Illud enim ex gratia totum est; hic vero etiam labor sudorque tuus. Doce animam tuam, ut os tuum sic cfformet, ut sit Christi ori simile. Potest enim hoc efficere, si velit ; novit hanc artem, nisi torpeat. Et quomodo efibrmatur os illud, inquies? quibas coloribus? ex qua materia? Coloribus quidem et materia nuli;, sed virtute tantum, modestia, humilitate. Videamus etiam, quomodo os diaboli efformetur, ne illud etiam nobis assumamus. Quomodo ergo efformatur? Maledictis, contumeliis, periurio, invidia. Cum enim illius dicta quis pronuntiat, ipsius linguam assumit. Quam ergo veniam impetrabimus, immo quod non supplicium luemus, quando linguam, qua dignamur dominicam carnem gustare, diabol

oapKÔç f€Ú<iao0ai becmoTiKfiç, TaÚTqv irepuòujpev tò to0 bta-póXou <péerfopévr|v; Mq b?] repúbwpev, dXXà îtàaij xPfi^wpeôa ff-rtoubrj, *üare* aÙTqv naibeOcrai tòv AednÓTqv pipeîaôai tòv èauTfiç. 'Av yàp aÙTÒv uaibeuaujpev to0to, però TtoXXF|ç t^ç îtaÔÔnoiaç ètri to0 PnpaTOç fjpûç otùcki to0 XpiOToO.

Quod regulares feminae viris cohabitare non debeant, 397.

357 *Virginitas.* — 6. Ei bóíav IqXoîç, TaÚTpv ôbeue ttjv óbóv, PH Tt'iv évavTÍav tóté oí oùkéti t?jv to0 btîvoç KaXéaouai Kai to0 beîvoç, dXXà Tqv to0 XpiOToO- toútou bè KÔapoç ?Ttpoç ïooç oùk ¿v croi Trote févriTat nap' oùbevôç. 'H piKpà TaOra, tint poi, KaO' èKdOTHv (¡tbópevá tí Kai neptcpepôpeva Tqv fjpépav Kai èv d'fopâ, Kai èv oiKÎatç, Kai èv èTépatç nôXeoiv 'H beîva, KÔpr) Te oùoa Kai véa Kopibfj Kai oqpôbpa eùnpôacunoç, TtoXXoùç, eï ye qOeXev, ènianâffaaôat buvapévq npoffTÔTaç, oùk ùôéXriaev, dXX' eïXeTO rtâv ótioOv ùnopeîvai Kai iraQeîv, q tîjv to0 XpioroO npoboOvai tpiXiav Kai tò t^ç (Hucppooùvqç dvéoç àtpavioai; MaKapia eî, Kai biç, Kai Tpiç, Kai noXXÔKtç. "Oowv dnoXaùoeTai CefaOwv, oïov béierai crrécpavov, ôaov KapmóocTai pioOôv, npôç aÙTàç àpiXXtupévq Tàç àowpctTouç buvapeiç; TaOra Kai tò toi-aÛTa Trepi aùrfiç navreç èpoOoi Kai eiç ¿fiXov raîç èauTiîiv OufaTpdai npoOriaoucH• kôv Koapiwç pioOadv tiç nporpeipai, Kai biecpOappévqv oujcppoviffai pouXqOdq, tò raùrriç èfKÔipia naXiv ébravreç eiç péaov oïoouotv• oùk èvraûOa bè pôvov, dXXà kùv ànXùjç -rrepi napOeviaç fivriTat Xô'foç, Kai oütujç aùri|v SnavTcç ènaivéaovrai, oùx oi Koapiwç Mivreç pôvov, dXXà Kai

verba loqui sinimus? Ne sinamus, quaeso, sed omne studium adhibeamus, ut doceamus illam, quo pacto Dominum suum imitetur. Si enim illam ad hoc instituamus, cum magna fiducia nos sistet ad tribunal Christi.

357 6. Si gloriam amas, hanc vade viam, non aliam; tunc te non iam illius vel illius vocabunt, sed Christi; huic autem ornatus alius par a nullo tibi erit. An vero exigua sunt, quaeso, quae cotidie canuntur et in foro, et in domibus, et in aliis civitatibus: Puella isthaec formosa valde et adulescens, si voluisset, multos patronos sibi conciliare potuisset, sed noluit; immo maluit quaevis sustinere ac pati, quam Christi amorem relinquere et castitatis florem obscurare? Beata et bis, et ter, et saepius. Quantis fruetur bonis, qualem accipiet coronam, quanta mercede donabitur, quae cum ipsis incorporeis certat virtutibus? Haec et talia de hac omnes dicent et ad aemulationem suis filiabus proponent; et si quis admonere honeste viventem, et si quis corruptam ad moddstiam reducere voluerit, haec illi iterum omnes encomia in medium ferent; non hic autem solum, sed et quoties de virginitate fiat sermo; et sic omnes laudabunt, non solum qui caste vivunt, sed et illi, qui

357. MG 47, 525.

¿keívoi oí OTtouôàoavTeç Kai rrávTa upàiavTtç, «ïioxe aÙTfjv èXeîv, éÎTa KaTatppovqOévTeç Kai ûtrçpocpOévTeç.... 7. Aeî toi-vuv aÙTtiv eiç à'fopàv ènpàXXouaav tïtonep àyaXpa tptXoaotpiaç dtrâffqç cpatveaQai Kai nàvTaç èKtrXf|TTetv • ibç àffcXov è£ oùpavoO KaTapâvTa vOv, Kâv tbaavei twv x^poupip aÙTÛiv ëv érti xf]ç piç ètpàvn, iràvTaç àvQpwnouç è-rrëaxpetpe irpôç êauTÔ, oîjtw Kai xqv Ttapôévov toùç Ôpwvraç ânavTaç eiç OaOpa Kai CKtrXqíiv Tfjç àfiwaùvqç aÙTf|ç èppâXXeiv bet. “Oxav -fàp pabiit] pèv tïtcnrep bi' èpqpiaç, KaOéïqTat bè év èKKXqffia pexà ffrfffîç paOuxâxriç, tò bè óppa piqbéva twv napôvTwv ôpâ, pù yuvatKwv, pi] àvbpwv, àXX' f] tòv vuptpiov pôvov, tbatrep trapôvxa Kai qpcilvôpevov, dv Xwpf] bè oÏKabe, náXiv TOÔTtp btaXexOeîaa èv eùxaîç, Kai Tfjç aÛTOÛ pôvrjç dKOÔoaaa tpwvfiç btà twv Tpatpwv, yevopevt] bè ètd Tqç otKiaç, tòv Ttoôoùpevov ávaXoYiínxai pôvov, kôv sévq Kai ndpotKOç fj Kai Ttapembqpoç Kai navra noirj, tbç eiKÔç Tr]v £évt]v twv èvTaûOa rrpaypdTwv Kai pi] pôvov dppévwv ôtpeiç tpeityt], dXXà Kai pjvatKwv auvouatav twv ptwTtKWTcpwv, Kai ToaaOTa Ttp awpan biaKovf)Tat, ôaa dvd^Kt] pôvov, tò bè nàv eiç Ti]v Tfjç tpuxûç èmpéXetav dvaXioKtj- tîç où 0aupdoeTai, tîç oùK ¿KtrnjcreTai, èv ptvaiKeiç cpùoet noXiTeiav drfeXiKijv ôpwv; Tiç bè ôXwç ToXpnoeie npoaeXÔeîv, tîç bè StpaoOai ëXotTO TOnupwpévi]ç tpuxfiÇ dvÔpwnoç wv; Atà br) toOto irdvTeç pèv dnooTfioovTai èxôvTeç Kai dKovTeç- irdvTeç bè èKirXa-fqaovxat, fixe XPU(T'OV netrupwpèvov Kai dnoGTÎXpov ôpwvxeç. vExet pèv •fàp Kai aÙTi] f] toO xPuff>°u tpùaiç noXXijv tìjv Xapnt]bôva-

studuere et omnia fecerunt, ut ipsam obtinerent, ac deinde contempti et despecti fuerunt.... 7. Igitur cum in publicum prodit, oportet omnis philosophiae specimen prae se ferat et omnes in stuporem convertat; sicut angelus, si nunc e caelo descenderet, et sicut ex cherubim aliquis, si in terris appareret, omnes homines in se converteret, sic et virginem omnes, qui vident, adducere in admirationem et stuporem suae sanctimoniae oportet. Nam si, dum incedit, quasi per desertum eat, quando autem sedet in ecclesia profundissimo cum silentio, oculus eius nullum videat praetereuntium, non mulierum, non virorum, sed solum sponsum ut praesentem et conspicuum, concedens autem iterum in domum, ei in precibus loquatur et eius solius vocem per Scripturas audiat, domi vero eum, quem desiderat et amat, solum cogitet, sit quasi peregrina et advena, omniaque faciat, quasi res praesentes nihil ad eam pertineant, et non solum masculorum fugiat aspectus, sed et conventum saecularium mulierum, tantaque corpori suppeditet, quanta necesse est, et universa in animae salutem impendat: quis non admiretur, quis non obstupescat, in muliebri natura vitam angelicam intuens? Quis autem homo accedere, quis tangere audeat tam flagrantem animam? Eapropter omnes quidem ab ea abstinebunt, et sponte et inviti; omnes item in stuporem vertentur, utpote aurum fulgens et ignitum videntes. Nam et auri natura habet per se multum fulgoris; cum autem et ignem in se tenet, maiori mira

ôxav bè Kai -riiv dirò toû trupôç irpoaXápij, peîlov tò Oaûpa fivÉTai Kai (pojkpurrepov. Ei bè ètri aibpaTOÇ toûto, ÔTav èrti Xpuaqç toûto auppaivij tpuxflç, oùkéti àv0pdnrotç pôvov, àXXà Kai drfèXotÇ iroÔeivôv ¿errai 0éapa.

358 *Christus virginis sponsus.* — 9. Eì fàp paaiXéa tòv ¿ni pnç Xapoûaà -nç vupq>íov, návTujv fiyeíTat eívai èauTqv paKapiujTépav, où, où tòv ¿ni pìS, oùbè tòv òpóbouXov, àXXà tòv èv toîç oùpavoîç, tòv úrrepávuj rràanç àpxÛÇ Kai èiouaiaç Kai buvâpeujç Kai navTÔç ôvôpaioç òvopaZopévou, tôv èrrâvuj tûjv xepoupip KaOiipevov, tôv aeiovTa Tqv fôv, tôv ¿KTCÍvavTa tòv oùpavóv, tôv cpoftepôv pèv toîç xePouPÍM. áirpóaiTov bè toîç aepacpip, oùxi vuptpiov ¿xouaa gôvov, àXXà Kai ¿paaTqv, Kai ¿paoipv navTÔç àvÔpwnou acpobpÔTtpov, rtwç où Travia dtpriatiç Tà èvraû0a, ei Kai aÙTqv béat npoéoûai rpv ipuxnv; 'Enei oùv toûto dpwî tô jî>f|pa póvov, Kai tôv goXùpbou Ttaviôç papùiepov ùpûdjoai Kai Ttpôç Tàç dvw irrepâiaat btaipipàç, Kai í¡M€'S ¿vTaûOa KaiaXúogev, Kai aoi napaivoûpev, Kaûânep Ttvà 0eiqv TaÙTqv èmxbeiv tqv èmpbf|v, Kai èv oÎKiç, Kai èv dyopd, Kai èv fipépç, Kai èv vuktî, Kai èv ôbiî), Kai èv ûaXdpuj, Kai bià <pujvi]ç, Kai KaTà biavoiav, Kai auvexwç èiuXé-peiv tí] 'fnjxô ‘ "Akougov, ipuxô pou, Kai ïbe, Kai kXîvov tô oùç aou, Kai èmXdOou Tfjç irovqpâç aou auvnOeiaç, Kai èmOupriaei ô [JaaiXeùç toû kôXXouç aou [cf. Ps 44,11 sq].

Homiliae de capto Eutropio, 399.

359 *Omnia terrena transitoria.* — 5. Oùk oîaûa, ôti dnobnpia ô napùjv [Jioç; Mt'i yàp noXitriç eî; 'Obirriç el. Xuvf]Kaç, tí

culo est et terribilior. Quod si hoc in corpore, quando idem in anima contigit aurea, non tunc hominibus solum, sed et angelis desiderabile erit hoc spectaculum.

358 9- Si quae sponsum in terra acceperit regem, omnibus se pi .at esse beatiorem, tu, cum habeas non terrenum nec conservum, sed eum qui in caelis, eum qui super omnem principatum et potestatem et virtutem et omne nomen quod nominatur, eum qui super cherubim sedet, qui concutit terram, qui extendit caelum, qui terribilis est Cherubinis, inaccessus seraphinis, non sponsum solum, sed amatorem quovis homine ardentiorem, quomodo non omnia relinquis, quae hic sunt, etiamsi animam ipsam relinquere oporteat? Quoniam igitur sufficit hoc verbum solum ad plumbo omni graviorem corrigendum et promovendum ad supernam conversationem, et nos huc desinimus, teque admonemus, ut quasi divinum aliquod canticum concinas, ac domi et in foro, et die et nocte, et in via et in thalamo, et voce et mente continue loquaris, animae dicens: Audi, anima, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere malae consuetudinis, et concupiscet rex pulchritudinem tuam.

359 ô- Num nosti vitam praesentem esse peregrinationem? Numnam tu civis? Viatores. Intellexisti, quid dixerim? Non es civis, sed

368. MG 47. 532. 859. MG 52. 401.

eÌTtov ; Où k eî TtoXÎTnç, àXX' ôbrrnç eî Kai ôbomôpoç. Mq éîtt^ç • 'Exw Tiívbe Tt'iv ttôXiv, Kai èx10 tqvbe. Oùk ex€l oùbetç irôXiv. 'H TtôXtç dvw ècTTi. Tà napôvTa ôbôç èaiiv. 'Obeùopev toîvuv Ka0' ùpépav, ètuç ñ cpùaiç èmTpéxet. "Eon tiç èv ôbip xpnpafa cmoTièépevoç • Ioti tîç èv óbiu xpuaiov KtxTOpÙTTwv. "Orav oùv daéX0rçç eiç navboxeîov, einé pot, tô travboxeîov KaXXumileiç ; Oùxl ¿XX' èa0ieiç Kai Ttiveiç, Kai ènelyij èieXOeîv. TTavboxtîôv èoTtv *ò trapùjv* ptoç. Eiaf|X0opev, KaTaXùopev tôv uapôvxa fdiov • OTOubâiwpev è£eX0eîv pera KaXqç èXniboç, pqbèv àtpwjiev ebbe, ïva pô ànoXéoujpev èKeî. "Orav eiaéX0ijç eiç tô travboxeîov, tí Xéfetç Tip traibi ; BXèrte, ttoû ùttotîOijç Tà TtpáypaTa, pr) n KaTa-Xewnjç èvTaO0a, ïva pn ti ánóXnTat, ppTe piKpôv, pr]T« eÙTeXéç, ïva navia eiç tqv oixiav dtreve-fKujpev. Oîjtw Kai f]P£îÇ «ù tiîi •napôvTi piuj • pXénujpev tïtairep navboxtîov tôv piov, Kai pr|bèv tîtbe KaTaXeimupev èv Tip iravboxeitp, dXXà rama eiç Tf)v pr]Tpô-TtoXtv dTOvéYKUjpev. 'ObÎTqç ei Kai ôbomôpoç, pfiXXov bè Kai ôbtTOU eÙTeXéoTepoç. Kai mùç ; èfài Xéfaj. 'O ôbÎTqç oîbe tô trÔTe eifféрxiTat eiç tô travboxeîov, Kai nÔTé èKpaivet • Kùptoç fàp èaTi toû è£eX0eîv, ujcrnep Kai toû eioeX0eîv • è-fà» bé, eiaepxôpevoç eiç tô navboxeîov, toutîotiv eiç tôv trapôvTa piov, ttôt€ è£ép-Xopat oùk oiba. Kai èvioTe TrapaOKeudCopat ttoXXoû xpôvou bta-Tpotpdç, Kai ô AeanÔTqç TrapaxpÔP« KaXeî pe.

Laus Ecclesiae. — 6. Mrj dnéxou 'EKKXqaiaç • oùbèv yàp 360 'EKKXrjaiaç (axupÔTfpov. 'H èXniç aou ô 'EKKXrjata, ô awTnpia aou ô 'EKKXriaia, f] KaTaçpupi aou ô 'EKKXriaia. Toû oùpavoû

viator et peregrinus. Ne dixeris : Hanc et illam civitatem habeo. Nemo civitatem habet. Civitas sursum est. Praesentia via sunt. Cotidie igitur iter facimus, donec natura cursum perficit. Est qui invia pecunias recondat : est qui in via aurum defodiat. Ingressus deversorium, illudne exornas ? Minime, sed comedis et bibis, atque hinc egredi festinas. Deversorium est vita praesens. Ingressi sumus, praesentem vitam finimus; curemus cum bona spe egredi, nihil hic relinquamus, ne illic nobis pereat. Ingressus in cauponam, quid puero dicis? Vide quo loco res nostras deponis, ne quid hic relin-quatur, ne quid quantumvis leve vel exiguum pereat, ut omnia domum reportemus. Sic et nos in praesenti vita : eam quasi cau-ponam respiciamus nihilque hic relinquamus, sed omnia in metro-polim reportemus. Viator es ac peregrinus, immo viatore vilior. Quomodo ? ego dicam. Viator scit, quando ingreditur deversorium, et quando egreditur: in eius enim arbitrio est egressus, quem-admodum et ingressus ; ego autem, ingressus in deversorium, hoc est in praesentem vitam, quando egressurus sim ignoro. Atque interdum pro longo tempore alimenta paro, et Dominus repente me vocat.

6. Ab Ecclesia ne abstineas ; nihil enim fortius Ecclesia. Spes tua 360 Ecclesia, salus tua Ecclesia, refugium tuum Ecclesia. Caelo excelsior

360. MG 62, 402.

ùtpnXoTèpa èari, t^ç yflç nXaTuxèpa èoriv. Oubénoxe yqpà, ««' bè ¿Kgálei. Atà toOto tô gté^ôv aùxfjç Kai àaàXeuTov bqXoûaa f] rpatpn, ôpoç aùxqv KaXeî- tô dcpüopov, aÙTrjv KaXeî irapOévov- tô itoXuTeXéç, paaiXioaav aù-riiv KaXeî- tô auyyevèç tô npôç tôv 6eóv, Ouyaxépa aÙTÎjv KaXeî • tô iroXùyovov, OTeîpav aÙTÎ)v KaXeî TÎKTOuaav birra • pupia òvópaxa, ïva irapaœniarç aùxrjç tîjv eô-yéveiav.... ÎTapOèvoç XéyeTat, Kai pqv nôpvq ?|v itpô toutou • tô fàp Oaupaaxôv toO vupcpiou, ôti èXape xrôpvqv Kai èitolnae irapôévov. 'Q Kaivwv Kai irapabóíwv irpaypdxujv. Tâpoç Trap' fjpîv TrapOevíav Xùet, ydpoç irapà 0eip itapOeviav dvèarqffe. TTap' fjpîv f] oùoa itapGévoç, yapoupévq, oùk Ioti itapGévoç • irapà Xpiaxûj b oùoa irópvq, yapoupevq, itapGévoç yéyovev.

In Acta Apostolorum homiliae, 400/1.

361 *Ex amore Christi fortitudo.* — Hom. 52, n. 4. Ei yáp tiç àXûj Tip irupi toO XprOTOÛ, toioOtoç yiverat, oîoç dv yévqxai àvépujiroç pôvoç èiri t^ç yfjç oìkwv • oütujç oùbevôç aÙTip péXet bôSqç Kai àTigiaç • dXX' ujoirep dv ei pôvoç oîküjv oùbevôç dv èqjpôvTioev, oütujç oùbè xôxe b toioOtoç qppovTÎZei. TTeipaopuiv bè oütuj Karacppoveî Kai paaxiyujv Kai beapajxqpiujv, tïioirep dv ei èv dXXoTpiuj odjpaxi TaOra ?iraox6v› b ójcrirep dv ei ábapáv-Tivov ÉKéKTr|TO aúpa • tiîjv bè fjbéujv tújv èv Tip pito oütuj KaTa-yeXá Kai dveitaiffGqTOÇ aÙTÛiv èoriv tïiairep tôjv veKpûiv nujpà-Tujv fipieîç, fj aÙToi ôvt6ç vcKpoi. TooοOtov bè àiréxet áXaivai iraGet tivî, ôoov XPOffôç irupoùpevoç b KaOapôç dv dnôffxo'™

et terra latior est illa. Numquam senescit, sed semper viget. Quam-obrem eius firmitatem stabilitatemque demonstrans Scriptura, mon-tem illam vocat; eius incorruptibilitatem, appellat virginem; magni-ficentiam eius, reginae nomine declarat; cognationem, quam cum Deo habet, filiae voce indicat; propter numerosam prolem illam olim sterilem, nunc vocat eam, quae peperit septem: sexcenta nomina, ut eius nobilitatem indicet.... Virgo appellatur, quae tamen prius meretrix erat; nam, quod in sponso mirabile est, accepit meretricem et effecit virginem. O rem novam et admira-bilem! Nuptiae apud nos virginitatem solvunt, nuptiae apud Deum virginitatem resuscitant. Apud nos quae virgo erat, nupta, non est virgo; apud Christum quae meretrix erat, nupta, virgo efficitur.

361 52, 4. Si quis enim igne Christi capiatur, talis efficitur, qualis fuerit homo solus in terra habitans; sic nihil curat, non gloriam, non ignominiam; sed sicut is, qui solus habitaret, neminem curaret, sic neminem ille curat. Tentationes autem, flagella, carceres ita contemnit, ac si in alieno corpore haec pateretur, et ac si adaman-tino esset corpore; ea autem, quae suavia in hac vita sunt, ita deridet et erga illa insensibilis est ut nos erga mortua corpora, vel ac si ipsi mortui simus. Tantum porro abest, ut aliquo affectu capiatur, quantum aurum igne probatum et purum a sordibus

361. MG 60, 364.

KrjXtboç. "Qattep yàp puìat eiç péaqv cpXófa oùk dv épnéaoiev, àXXà (peófouaiv, oûriu Kai tò nàôri oùbè èyfùç ftvéaOai toOto ToXpâ. Kai toùtujv èpouXójiqv pèv dtp’ f)pù>v tò napabeifgaTa TtapafTfeiv bùvaaOat• èneib?) bè diropoOpev, dvápai irpôç aÙTÒv toOtov KaTacpuftìv. "Opa foOv aÙTÒv npôç irávTa tòv KÓapov tnûç biéKïiTO. «’Epoi KÔapoç éoraúpurrat», <pn<rí, «Kdfój túj KÓapuj» [Gal6,14]• TOUTéaTi• Nexpôç eipi Tip KÓapw, KdKeîvoç èpol veKpôç. Kai TtáXtv <Zúj bè, oùkéti èfeb, Zf| bè èv èpoi Xptarôç» fib.2,20]. ToOto póvou TTaùXou Xé'ftiv ètrriv, fjpûiv bè tûiv ékîivou tooOtov ànoXeiKopévtJuv, ôcrov Tf|ç yf]ç ô oùpavôç, èfKaXùnrecrQai, tbç pnbè tò OTÓpa btdpat ToXpqlv.

In dimissionem Chananaeae.

In oratione perseverandum. —10. «’2 -fùvat» [Mt 15,28]. 0eôç 362
Xé^er <’Q TÚvai.» 'AKOuéTtuaav oí eùxópevoi ptTà pavaucriaç. "OTav eÏTTuj tivî• TTapaKÓXecrov tòv Oeóv, beqOqTi aÙToO, ÌKtreucrov aÙTÒv, Xé-fei• TTaptKàXeaa fina?, btÙTtpov, TptTov, ÒÉKaTov, eÌKOOTÓv, Kai oùkéti oùk èXafiov. M?| dnoœrflç, dbeXcpé, ècuç dv XdPrçç- TéXoç aiTTiaetnç f] bôatç toO aÌTOupévou. Tóté dnóarnOi, ÔTav Xdpijç• pâXXov bè pnbè tóté, dXXà Kai tòte napdpeve. Kdv pi) Xdflijç, aÏTet, ïva Xdflflç- ÔTav bè Xdpijç, eùxapicrrnaov, ôti èXafteç. EioépxovTai troXXoi èv tí) èKKXnata, duapTÍÍouai pupiouç (Ttîxouç eùxOî, Kai èïépxovTat, Kai oùk oïbaai, tí efrrov• Tà xe'Xfl KtveîTai, f) bè dKO?) oùk dKOÙet. Zù oùk àKoùetç Tfjç eùxflç aou, Kai tòv Oeôv OéXeiç eiaaKoOoai Tf]ç eùxflç aou; "EiAiva, Xéyetç,

liberum est. Sicut enim muscae in mediam flammam non inciderint, sed fugiunt, sic nec animi affectus ad hunc ignem accedere audent. Et horum vellem exempla ex nobis ipsis proferre; quia vero inopes sumus, necesse est, ut ad illum ipsum confugiamus. Vide autem, quomodo ille ipse erga totum mundum affectus esset. *Mihi mundus crucifixus est,* inquit, *et ego mundo;* id est: Mortuus sum mundo, et ille mihi mortuus est. Et rursum: *Vivo autem, iam non ego, vivit vero in me Christus.* Haec dicere solius est Pauli. Nos autem, qui tantum ab illo absumus, quantum caelum a terra, nos abscondamus ac neque os aperire audeamus.

10. *O mulier.* Deus dicit: *O mulier.* Audiant ii, qui cum qua- 362
dam imperitia precantur. Cum alicui dico: Roga Deum, obsecra eum, supplica ei, respondet ille: Rogavi semel, secundo, tertio, decies et vicesies, et nequaquam accepi. Ne cesses, frater, donec accipias; finis petitionis est donum acceptum. Tunc cessa, cum acceperis; immo potius ne tunc etiam cesses, sed adhuc persevera. Si non acceperis, pete, ut accipias; cum autem acceperis, de accepto gratias age. Multi intrant in ecclesiam, et mille versus orando profundunt, et egrediuntur; nec sciunt, quid dixerint; labia moventur, nec ipsi audiunt. Tu ipse non audis orationem tuam, et Deum vis exaudire? Flexi, ais, genua; verum mens tua foras avolavit; corpus

862. MG 62, 467.

tò fóvciTa • dXX' f) bidvoid aou é£w èirèTtTo • tô awgd trou èvbov tôç èKKXqoiaç, Kai ò fvibgq aou è£w • tò aTÓga èXtfe Tqv eùxqv, xal ò btdvota ùpiGget tôkouç, augpóXaia, auvaXXdfgaTa, x^P'0, KTqpaTa, tplXujv auvouaiaç. 'O fàp bidfloXoç, rrovqpôç uiv, Kai «ibtijç, ôti èv Katpib eùxôç gefáXa dvùogev, tòte ènèpxeTat. TToXXdiaç KtigeOa ütttioi èv KXivq Kai oùbèv XoflíógcOa • ôXGogev eitëaaGai, Kai gupiot Xofiagol, ïva èKpdXq figôç kêvoùç. ... 11. Kdv *¿Sut* flç, Kpáíí Kai Xéff «'EXéqaóv gt> [ib. 221, gô kiviûv tù xe^H> àXXà TÔ ôtavoiç poiîiv- Kai aiujiubvTUJV yàp dKOÙet ó 0eôç. Où iqTéîTai tôitoç, dXX' dpxô Tpónou.... Kdv èv paXaveiqi Ôç, et>xou› K^v ôbty, Kdv ètti KXivqç- ônou èàv f)ç, eùxou. Naôç eî to0 0eoû, gô íqTei tôttow fvàipqç XP6'a gôvov. Kdv biKaa-rri napaOTiJç, eôxou' ^Tav ùpfdqTai b biKaaniç, eùxou·

De virginitate.

363 *Pulchritudo ab intus.* — C. 7. EÙTeXqç h otoXó • àXX' oùk èv toîç igaTÎoiç, oùbè èv toîç xP^gaaiv q napGevta, dXX' èv adigaTi Kai qiuxQ- TTûiç fàp oùk ¿tottov, ei tòv gèv cpiXôaocpov oùk dirò Tfjç KÔgqç, oùbè dirò tôç Paicrqpiaç, oùbè dirò tôç èiwgtboç bûKigdiogev, dXX' dirò tûiv Tpômuv Kai Tqç vuXÔÇ> K<û tòv aTpaTKÓTqv oùk dirò Tf)Ç xXaviboç oùbè dirò tôç ¿wvqç, dXX' dirò tôç jubgqç Kai TÔÇ dvbpeiaç, tòv bè irapOévov, irpàfga oôtu) GaugaarÔv Kai navra ùireppaîvov Tà èv dvGpdmoiç, btà tòv tûiv rpixûiv aùxgóv, Kai tòv toû irpoaibitou KaTqtpetav, Kai tò rpaiôv igdnov, àirXûiç oùtui Kai napèpfuiç eiç tòv toû irpdf-garoç KaraXéJogev dperôv, oùk dirobùuavreç aÙTflç tòv qnixò*

tuum in ecclesia erat, et cogitatio tua foris vagabatur; os tuum precationem recitabat, sed mens usuras supputabat, pacta, contractus, agros, possessiones, amicorum consortia. Diabolus enim, malignus cum sit, cumque sciat nos tempore precationis admodum proficere, tunc maxime instat. Saepe in lecto supini iacemus et nihil cogitamus; sed si precatum veniamus, sexcentas cogitationes immittit, ut fructu vacui recedamus.... 11. Etiamsi extra ecclesiam sis, clama et dic: *Miserere mei,* non labia movens, sed mente clamans; nam vel tacentes audit Deus. Non requiritur locus, sed morum initium.... Si in balneo sis, precare; si in via, si in lecto, similiter; ubicumque fueris, precare. Templum es Dei, ne quaeras locum; voluntatis affectus solum requiritur. Si coram iudice sistaris, precare; cum irascitur iudex, precare.

363 *1-* Vilis est amictus; at non in vestibus aut colore, sed in animo atque corpore virginitas est. Nam cum nec philosophum coma, aut baculo, aut abolla, sed moribus et animo metiamur, nec militem paludamento, aut balteo, sed robore et magnanimitate, an non absurdum sit, virgini, rei tam praeclarae et quae humana omnia superet, capilli squalorem, vultus demissionem ac pullam vestem, temere sane ac supine virtuti ducere, nec eius animo denudato,

868. MG 48, 687.

Kai tí]v ?£iv aÙTfjç èvTeOOtv KaTapaOôvreç ctKpipùjç; 'AXA' oùk dtpiqffiv ô toùç Tfjç àQXfjo'eœç TaÙTrjç vôpouç biaTaSdpevoç· où fàp dirò twv ípaxíojv toùç eiç toOtov KaQièvTaç êauToùç tòv dfwva ôoKtpdZeiv KeXeùet, dXX' dirò tûiv bofpâTwv Kai Tfjç tpuxùç.

Virginitas angelos efficit. — 11. Tò bè tûiv dvOpwirwv yévoç 364
tûiv paKapiiuv ¿Keivujv tî| tpúcrei Xeiitópevov piditTai tòv oíKÍav ioxûv, Kai cpiXoveiKtî btà t^ç airoubfiç kotù bùvaptv èiiaajOfjvai àœivoiç. TTtîiç oùv; Où yapoOcnv, oùbè yapttovTai drfeXor dXX' oùbè ò TtapOévoç. TTapetrnÍKaai btairavTÔç Kai XetToupfoOai Tip Oeûr toOto Kai f| TrapOévoç. Ató Kai TTaOXoç aÙTàç itdvTujv dirèoTtiae Ttîtv cppovTtbwv, btà tò eùnpôffebpov Kai direpltntatrrov. Ei bè pf) bùvatvTO eiç tòv oùpavòv dvapflvai téujç, KaOdirep èKEîvot, tt|ç aapKÔç KaOeXKOÙonç aùrdç, àXXà Kai èv toùtuj m>XXf)v ?xouffl TÔV irapapuôiav, aÙTÒv tòv tûiv oùpavûtv ùiro-bexópevai AeairÓTtiv, dv tiatv dftat Tip owpaTt Kai Tip irveópari. Elbeç Tr|ç raxpôeviaç tô díiujpa, n<î)ç toùç ètri Tfjç YÙÇ btaTpi-povTaç toîç èv oùpavoîç biaiTwpévotç ôpotujç itoXtTeùeaÔat itoieî; Toùç outpaTa nepiKetpévouç Ttîtv daujpdTujv oùk dtpirpn XeiirwOai buvdpetuv, dvOpwnouç ôvraç eiç tòv aÙTÒv Ttîtv dn«-Xutv dfet ZfjXov.

Non virginitas, sed peccatum exitio est humano generi. — 365
18. "Oti bè oùk í] irapQevía noteî tò tûiv dvOpdmujv févoç èm-Xtireîv, dXX' f) ápapTÍa Kai oí ¿tToiroi piieiç, èbetfev ò Kara tòv Nàte yevôpevoç dtpavtopôç Kai dvOpujnatv, Kai KTqvtîtv, Kai ndv-Ttuv dirXÆiç Ttîtv èptrveóvTUJV èni t^Ç Tflç. Ei fàp èOTqcrav trpôç Ttjv tÏTOTtov tòte èmôupiav è«(vqv oi uioi toû OeoO [cf. Gn 6,2]

inde studia eius accurate explorare ? At non id permittit, qui luctae huius leges sanxit ; neque enim eos, qui in hoc certamen se con-iciunt, vestitu, sed dogmatibus et animo spectari iubet.

11. Humanum autem genus natura beatis illis concedens, vires 364
suas urget, cum iisque pro virili aequari summa ope nititur. Quo pacto? Nec ducunt uxores angeli, nec ducuntur; at nec virgo. Assistunt perpetuo ac ministrant Deo ; itidem et virgo. Quare etiam Paulus eas ab omni sollicitudine arcet, ut assiduae sint et indivulsae. Quodsi ut illi in caelum hinc ascendere non possunt, came eas deprimente, at hic quoque insignem habent consola-tionem, quae ipsum caeli Dominum excipiant, si quidem sint cor-pore atque spiritu sanctae. Viden' virginitatis decus? Eorum, qui in terris degunt, cum caelitibus vitae similitudinem molitur, corpore vestitos vinci ab incorporeis virtutibus non permittit, mortales ange-lorum aemulos reddit.

18. Nec vero mortalium generi virginitatem interitum comparare, 365
sed flagitia et foedos coitus, ostendit illa Noe tempestate hominum, iumentorum, breviter omnium in terris animantium internecio. Nam si tum obscenae ei libidini restitissent Dei filii ac virgini-

864. MG 48, 640. 366. MG 48, 646.

Kai Tqv napGeviav èrigr)(Jav, eì pô «îbov dbÎKOtç ôppaai tùç (hrfatépaç tûv àvGptbnujv, oùk dv aùxoùç ó toooOtoç KaiéXaftev ôXeGpoç. Kaì pò pé tiç oiéaGut tôç àntuXeiaç aÙTûiv aixi&aGai tôv yápov où yàp toOtó <pnpi vùv, àXX' ôti tô ànoXXùvat Kai btatpGeipeiv tô yévoç tô ôp^epov où Tfjç trapOeviaç, àXXà tôç àpapxiaç èaxiv.

366 *Virginitatis difficultas.* — 38. Toîç pèv oùv -fefapnKoai noXXqv btbwar tôv napapuGíav, tbç pqbè êkôvtoç GaTepou dnoffTepeîv aÙTOùç dXXqXwv, p^Tt tôv ¿k auptpujviaç 'fTfvopévr|v trréptiaiv ètri TtoXù Kpodyeiv Kai beÙTtpov ndXiv ènéTpetpe ydpov, èàv poùXwvTat, ùirèp to0 pò mjpoûoGai. Toîç bè napGeveùouatv oùbepiav ToiaÙTriv èbujKe napapuGlav, dXXà toùç pèv ètti too0tov dvanaùoaç rtaXiv dviricn, tôv bè oùbè piKpôv dva-rrveoucav, dXXà bt' ôXou paxopévqv dtpirjaiv êtrrdvai biqviKûç Kai pdXXeaOai ùitò twv èmGupiwv, Kai oùbè piKpftç aùiôv Xapéaèat bibtpaiv dv-aKtoxôÇ- Aià tí fàp oùk tini [naOXoç] Kai npôç aÙTqv <Ei bè oùk ¿YKpaTtútTai, fappadToj» ; [i Cor 7,9.J "Oti oùbè npôç tòv dOXqTÒv entoi tiç dv peTà'TÔ £>úpat tò ípÓTiov, Kai dXtúpaaGat, Kai tiç tò axábiov doeXGeív, Kai KaTandaoeoGat tòv kóviv • AnóaTqGi, Kai tpírft tòv dvTafwvtOTnv • dXX' dváfKq Xoinòv buoív GÓTtpov, Ô OTttpavujOévTa, f] irttJÓvTa Kai KaTatffxuvGtvTa dtteXGeív. 'Ev TtatboTpipw pèv T<ip Kai iraXaíffxpq, ôttou npôç toùç oiKtiouç ò 'fvpvaaia, Kai toîç tpiXotç tbç èvavTtoiç aupnXtKtTai, Kai to0 noveîv Kai to0 pò novtîv aùxôç èan KÙptoç • ôxav bè dnoTpaipq-Tai, Kai auXXtfô tò Géaxpov, Kai ò d-fwvoOèTriç Ttapô, Kai oi

tatem coluissent neque hominum filias iniquis oculis aspexissent, numquam haec eos pernicies oppressisset. Atque haec nolim ita accipi, quasi eorum cladem in matrimonium conferrem ; non enim id nunc dico, sed genus nostrum perimere ac delere, id vero non esse virginitatis, sed peccati.

366 38. Igitur coniuges admodum commode tractat, qui nec altero volente eos mutua consuetudine defraudet nec defraudationem ex consensu longius producat ; quin alteras etiam nuptias permittit, si velint, ne urantur. At virginibus nullum huiusmodi solarium praebet; sed illos tantisper recreatos iterum dimittit, hanc nec minimum respirantem, sed assidue pugnantem sinit perpetuo stare ac cupiditatibus impeti, nec vel tantillis induciis fruì. Cur enim non huic etiam dixit [Paulus] : *Si se non continet, nubat?* Quod nec athletae dicat quisquam, postquam disiecto amictu atque unctus in stadium processit seque pulvere conspersit : Abi, fuge adversarium ; sed iam porro necessum sit duorum alterum : aut coronatum, aut deiectum et infamem discedere. Nam in ludo ac palaestra, ubi cum familiaribus exercitium sit, et cum amicis velut cum adversariis manus conseruntur, liberum est, et suscipere laborem et non suscipere; at qui iam nomen dedit, coacto frequenti populo, praesente agonotheta, sedentibus spectatoribus, adducto atque obiecto

866. MG 48, 660.

Geared KaôéîujvTai, Kaì eìaàfrirai ô dvTafuivi<rrflç Kai dvn-iraparárTriTai, Tflv èSouaiav aùròv ó tiûv d^iùvcuv rrapflpqTai vôpoç. Kai Tfl napGévtp roivuv, ?wç pèv dv pouXeùotTO rrpôrepov, ei béoi fapeîv fl pfl yapeîv, dKÎvbuvoç ó fâpoç· èrteibàv bè èXrirat Kai diroYpaiprirai, eiaflyafev éauïflv eiç rb arábiov. Tiç oùv ToXpflaei, toû éecirpou avfKpoTovpévou Kaì Geujpoôvrujv pèv dviwGev dffeXujv, dfujvoGeroOvro? bè toû Xpiaroû, patvopévou bè toû biapôXou Kai rpiiovroç Kai auprrXeKopévou irpôç Tflv nàXqv Kai péoou Karexopévou, rrapeXOwv eiç péaov eirreîv • <t>ûf*t* ■*tòv* èxOpôv, èvboç toîç rrôvoiç, dnôoTqGt Tflç Xapflç, pi) Kara-paXrjç prçbè inroaKeXiffijç tôv dvra-fa>vi<jrr)v, dXXà rrapaxwpei Tflç vÎKqç aÙTip; Kai tí Xéyuj npôç tùç rrapGévouç; TTpôç tôç Xflpaç oùk dv tiç roXpflaeie TaÙTqv flfliai Tflv (pwvflv, dXX' dvri raÙTT)ç èKeivqv Tflv cpofkpáv, ÔTf «'Eàv Karaorpriviaourai toû Xpiaroû Kai fapfloai OeXflaujoi, Kpîpa è£ouoiv, ôri Tflv irpurrriv TtÎOTlV flOérnaav» [ITim 5, llsq).

Virginitatis facilitas. — 59. Oùk dvafKàïerai rroXurrpafpoveîv 367
tôv vupcpiov, oùbè pfl Tiva drrctrr]v ùnopeivij béboiKev • Oeôç yap èûTiv oùk dvGpajrroç, Aeairôrnç oùx ôpôbouXoç. Kai tüjv pèv vupcpiujv tô péaov toooûtov • OKÔrtet bè Kai èni riaiv áppóíovrai. Où yàp dvbpdrroba, oùbè fflç rrXéGpa, oùbè róaa Kaì roua Xpvaiou TÓXavra, dXX' oùpavoì Kaì rà èv oùpavoîç àfaGà rà èbva TaÙTtiç Tflç vùpipnç èOTÎ. TTpôç toùtoiç fl pèv 'feyapriKuia ippÍTTei tôv Oávaróv rû>v Te aXXiuv eveKev, Kai ôti toû auvot-koûvtoç aùrflv biaíeúfvuaiv • fl bè napOévoç Kai rroOeî Tflv re-Xevrflv Kai fiapùverai Tfl itufl, aneùbouoa tôv vupcpiov ibeîv TtpôaujTrov rrpôç npôaumov Kai Tflç bôfqç drroXaûoai ¿Keivriç.

adversario, ei certaminum lex facultatem eripit. Ad eumdem modum et virgini, dum consultat prius, nubendum sit necne, tutum est matrimonium ; at ubi elegit ac conscripta est, se in stadium dedit. Ecquis igitur indictis spectaculis, Christo agonotheta, angelis superne spectantibus, furente diabolo ac fremente, ad luctamque complicato et medio comprehenso, in medium prosiliens edicere ausit : Hostem fuge, laboribus supersede, comprehensionem omitte, ne deicias ac prosternas adversarium, sed ei victoriam cedas ? Et quid virgines dico, cum nec viduas iis verbis affari fas sit, sed illorum loco his terrificis: *Cum luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt damnationem habentes, quia primam fidem irritam fecerunt?*

59. Non necesse habet in sponsum inquirere, nec fucum timet; 367
Deus est enim non homo, Dominus non conservus. Ac sponsorum hoc discrimen est; vide autem, et quibus rebus despondeantur. Non mancipia, non terrae iugera, non tot ac totidem auri talenta, sed caeli et caelestia bona sponsae huius dotalia sunt. Praeterea coniux mortem trepidat, cum propter alia, tum quod se a contubernali disiungat; virgo et mortem desiderat et vita gravatur, sponsum praesens praesentem intueri eaque gloria frui properans.

367. MG 48, 580.

368 *Virginitatis tranquillitas.* — 68. 'AXX' oùx ô napOévoç ímopévei toútwv oùbév, àXX' dmiXXaKTai Tapaxô? tò bujpÓTiov, Kai Kpau-fù nàaa ¿kttoòùjv dTttXqXaTai • ójanep bè èv eùbieivûj Xipévt aiyô irávTa Karéxei tù évbov, Kai TÔÇ orfôs nXeiujv èrèpa ¿Taparía tôv yuxnv, &té dvOpuumvov pèv oùbèv peTaxeipiZouoav, bianavTÔç bè Tip 6e<p btaXeyopévqv, Kai Ttpôç aÙTÔv ¿Tevéortpov ôpûiaav. Tiç dv oùv TaÙTqv dvapeTpôoxie Tqv ôbovqv; TToîoç Xôyoç tôv eù<ppo<rùvr|v TÔÇ outuj biawipévriç TtapaffTf|<reie tpuxôç: Oùk èffTiv oùbeiç- dXX' oi toû Kvpiou KaTaTputpûivTtç, aÙToi póvoi tô péfÉÛoç iaaai TaÙTqç tôç Tputpôç, Kai ttûjç nàaav OÙfKptaiV èK TtoXXoû TOÛ TtepiÔVTOÇ VIK^l.

Sermones panegyrici.

369 *Examinis utilitas.* — Sermo «Non esse ad gratiam condonandum», 4. 'Etri *fàp* Ttîtv è£uj biKatJTqpiwv perd tôv ôpoXo'fiav KÔXaaiç. Aià toûto Kai ó tpaXpôç aÙTÔ toûto ùtpopwpevoç, PÓ tiç beboïKdjç KÔXaoiv perd Tqv è£ogoXô'm<nv, dpvôfftlTai tô ápapTÓpaTa, cpqoiv «'EiopoXofdoÛe Tip Kupiip, ôti XPHOTÔç, ôti eiç tôv aitîiva tô éXeoç aÙToO» [Psl05,1]. Mô fàp oùk olbe Tà ápapnípaTá cou, èàv pò *où* ôpoXopicrçç; Ti oùv aou fiverai nXéov ék toû pô ôpoXofeîv; Mô fàp bùvaoai XaOeîv; Kàv pô eiîtqç, èKtîvoç eïbtv àv bè où drrçç, èKtîvoç èmXav0àverat. «'Iboù yàp ê'fâu Oeôç tipi èEaXdtpwv Tàç dvopiaç aou, Kai où PÔ pvnaOû)» [Is 43, 25]. 'Opqç; 'Epb où pô pvn<T0w, <pr¡aí • (piXavÛpujrriaç yàp toûto- où bè pvô<J0r|Ti, ïva awtppoviopoû Xàfiijç ÙTtô0eaiv. Toùtujv dKOÙoaç ô TTaûXoç ápapTripártuv, tbv

368 68. At non virgo horum quidquam patitur, quin et domuncula turbis libera est, et clamor omnis profligatus; quasique in tranquillo quodam portu omnia intus silentium possidet, et vel silentio maior animum serenitas, quippe nihil humanum tractantem, sed assidue cum Deo colloquentem atque in eum fixe'contuentem. Et quis eam voluptatem metiatur? Quae oratio mentis sic affectae laetitiam repraesentet? Equidem nulla, sed ii soli, qui in Deo delicias ponant, earum magnitudinem sciunt, et quanto omnem comparationem vincant, agnoscunt.

369 4. Nam in externis quidem tribunalibus post confessionem sequitur poena. Propterea psalmus etiam hoc ipsum reformidans, ne quis metu poenae, quae confessionem sequatur, peccata denegaret, ait: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius.* Num enim tua peccata nescit, nisi tu confessus fueris? Quid ergo tibi prodest si minime confiteare? Num enim potes latere? Quamvis non dixeris, ille novit; quod si tu dixeris, ille obliviscitur. *Ecce* enim *ego sum Deus, qui deleo iniquitates tuas, et non recordabor.* Vides? Non recordabor, inquit, est enim hoc clementiae; at tu recordare, ut castigationis captes occasionem. Haec cum audisset Paulus, peccatorum, quorum non recordabatur

368. MG 48, 584. 369. MG 50, 658.

oùk èpépvqTO ò Oeôç, aÙTÔç binveKÛJÇ ¿pépvqTO oÚTwcrt Xéywv• «Oùk tipi ÎKavôç KaXeîaûai dnôaToXoç, ôti èbiwia tôv ’EKKXqaiav» [1 Cor 15, 9]’ Kai- «Xpitrrôç ?iX0ev eiç tòv KÔapov àpapTwXoùç (jwaai, <bv TTptïjTÔç eijit èfw> [1 Tim 1,15], Oùk.threw 'Hpriv, dXX’ ’Eipi. ‘H (jUYXÙ’P’ltf'S ¿"féveTO twv ápapTqpáTwv jrapà Tip 0etjJ, Kai ô pvnpr] twv cWfKexwpripévwv ápapTqpáTwv oùk t^tpavi-itTO Ttapà tiÎ) TTauXw• *&mp Ò* AeffTtÔTtiç dmiXetipe, TaÛTa aÙTÔç èienôpTOuev. ’HKOÙaaTe *fàp* toû itpotpÔTOu XéyovToç- «Kai où PÔ pvn<j0w» [is 43,25]' *où* bè pvr]ff0riTi. 'O 0eôç okêûoç ¿kXoy0? aÙTÔv KaXeî, Kai oûtoç rrpwTOV twv dpapTwXwv êauTÔv KaXeî. Ei bè twv <n>YK£xwpr)pévwv ápapTqpáTwv oùk èneXav0dveTO, ¿v-vôrçaov nwç twv eùepyeaiwv èpépvnTo toû 0eoû. Kai tí Xéfw, ôti où KaTatoxùvet pvqptl ápapTripÓTwv; Oùx oütwç ÔM^Ç ™le‘ Xapnpoùç KaTop0wpÓTWv pvÔMH, fi twv àpapTqpaTwv pvqpn' pâXXov bè ô pèv twv KaTopèwpaTwv pviipn où póvov où TT0ieî Xapnpoùç, dXXà Kai aiaxùvnç nXqpoî Kai KaTafvwffewç• ô bè twv dpapTtipdTwv pviipr) naôônoiaç ÔPÛÇ èpmnXtioi Kai biKaio-aùvnç TtoXXfjç. Tiç toûto tpnotv; ‘O tpaptaaîoç Kai ô TeXwvqç. ‘O pèv fàp eimbv Tà àpapTiipaTa, KaTf|X0e bebiKatwpévoç• ô bè ehnbv Tà KaTop0wpaTa, KaTf|X0ev èXdrrwv toû TeXwvou y£V<^pevoç. 'Op^ç ôor) pXdpq pepvr|O0ai KaTop0wpaTwv, ôaq tbtpéXeta PÔ èmXeXf|o0ai àpapTtipaTwv; Kai pàXa éîkôtwç. ‘O pèv yàp twv KaTop0wpaTwv pepvnpévoç eiç dnôvotav aïpeTat, vnepop<£ twv Xowtwv dv0pwnwv, ônep ó cpaptoaîoç ètraOev où yàp dv eiç TooaÚTílv dXaioveiav ôX0ev, oùk dv eîtrev «Oùk eipi tbç oí Xomoi dvépwirot» [Le 18,11], ei pô èpépvtiTO tôç vrprreiaç aÙToO

Deus, perpetuo recordabatur, cum ita diceret: *Non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei;* et: *Christus venit in mundum peccatores salvosfacere, quorum primus ego sum.* Non dixit: Eram, sed *Sum.* Facta erat remissio peccatorum apud Deum, et apud Paulum peccatorum memoria non delebatur; quae Dominus deleverat, haec ipse divulgabat. Audistis enim prophetam dicentem: *Et non recordabor;* at tu recordare. Deus vas electionis ipsum vocat et iste se peccatorum primum vocat. Quod si peccatorum non obliviscebatur, cogita quo pacto Dei beneficiorum recordaretur. Quid ego dico memoriam peccatorum minime probro afficere? Non ita nos memoria recte factorum reddit illustres, ut memoria- peccatorum; immo vero non modo non reddit illustres memoria recte factorum, sed etiam opprobrio afficit et condemnat; at peccatorum memoria fiducia nos ac iustitia multa cumulat. Quis hoc dicit? Pharisaeus et publicanus. Nam hic quidem, cum sua peccata dixisset, iustificatus descendit; ille vero, cum sua recte facta dixisset, publicano factus inferior descendit. Vides quantum afferat damni recte factorum meminisse, quantam pariat utilitatem peccatorum minime oblivisci? Ac merito sane. Qui namque recte factorum meminit, in superbiam effertur, ceteros homines aspernatur, quod et accidit pharisaeo; nisi enim in tantam venisset arrogantiam, non dixisset: *Non sum sicut ceteri homines,* nisi ieiunii sui deci-

Kai Tfjç 0€KàTT]Ç- f| bè pvf|pn twv ápaprripáTwv KaTa<rréXXa TT)v btávoiav, Taneivocppoveîv treí0€t, Kai btà tt]ç Tanetvotppooùvqç èrciOTâTai toû 0eoû tí]v euvotav. 'Akougov toûv kwç xai ô Xpurrôç KeXeùei Xf|0tj Ttapanépiteiv f)pàç Tà KaTopOwpaTa. «’Chav raûTa rravra itotr|<Jr)T€, Xéf€T€, ôn Ctxpetoi boûXoi èapev» [Le 17,10]. Zù *Xéfe,* 5n àxpeîoç boOXoç d, ¿tw oe où ttotw dxpeîov • où éàv ôpoXoffifftjç Tf]v eÙTéXetav Tqv aeauToû, ¿-pò ae Xapnpôv notw Kai oreepavâ)....

EùOéwç àvaarâvTtç ànô Tfjç kXîvtiç, npiv eiç dyopàv èppaXtîv, f| peraxeipiaai ti twv ìòiwtikwv fj bqpoaiwv rrpafpâTwv, tòv oÍKtTqv KaXéoavreç, dnatToûpev Xôyov tû›v baaavnûévrwv, ïv' tibiîtpev t(pèv kokwç, tí bè eiç béov dvfiXwTat, nôoov bè info-XéXetnrar xdv eibwpev ôXifOv ôv tò imoXeXttppévov, travTÎ Tpômp rrpooôbwv dçoppàç ¿Kivooûpev, iva pi, XdOwpev bia-<p0apévT€ç Xipw. Toûto toîvuv Kai ¿rrt twv npdSewv twv f|pe-Tépwv troiwpev. Tò auvetbôç tò fipéTtpov KaXéaavTeç troifiowptv aÙTiî) Xóyov twv {tqpaTwv, twv npaypdTwv, twv èv0upf|Oewv ¿íeTdawpev, tí pèv tiç béov dvf|XwTat, tí bè ¿ni pXápij Tr¡ f|pe-Tépa • noîoç Xcrfoç èbanavr|9n kokwç, tiç Xotbopiaç, eiç aioxpo-Xopaç, eiç ôppetç • noîov èv0ùpr)pa tòv ôtpOaXpôv eiç dKoXaaiav ¿KÍvnoe • tîç XoYwpôç ¿ni pXafjrç Trj f)perépa eiç èpfov *é£*t]véx0n, f| bià x€,Ptî»Vi ñ bià fXwTTriç, f| btà twv ôppaTwv aÙTwv Kai anoubâowpev tûÇ pèv ÓKaípou bandvqç dnoOTfjvat, dvri bè twv fina£ dvaXwOévrwv kokwç, èTépav dno0éo0at npôaobov, dvïi twv pnpdTWV twv eÍKr| npooevexÔévTwv, eùxdç, dvTi twv ôipewv

marumque meminisset ; memoria vero peccatorum mentem reprimit, humilitatem suadet, ac per humilitatem benevolentiam Dei conciliat. Audi, quaeso, quo pacto nos Christus, recte facta oblivioni tradere iubeat: *Cumfeceritis haec omnia, dicite : Servi inutiles sumus.* Tu dic inutilem esse te servum, non ego te inutilem reddo ; tu si tuam ipse vilitatem confessus fueris, ego te illustrem reddo, et corona remunero....

Statim atque e cubili surreximus, antequam pedem in forum inferamus, aut aliquod privatum publicumve negotium aggrediamur, vocato servo rationem ab eo exigimus expensarum, ut videamus quid perperam, quid in legitimos usus insumptum fuerit quantumque sit reliquum ; quod si perexiguum esse viderimus id, quod restat, omnes vias augendorum redituum excogitamus, ne forte incauti fame conficiamur. Hoc igitur et in actionibus nostris faciamus. Advocata conscientia nostra rationes exigamus ab ea verborum, actionum, cogitationum ; disquiramus quod commode utiliterque sit insumptum, quid in nostrum damnum ; quis sermo perperam fuerit impensus in detractiones, in turpiloquia, in contumelias; quaenam cogitatio ad lasciviam oculum concitará, quod consilium in damnum nostrum in opus exierit, sive manibus illud, sive lingua, sive oculis ipsis fuerimus exsecuti ; et ab intempestivis quidem sumptibus abstinere studeamus, in locum autem eorum, quae male insumpta sunt, alios reditus recondamus ; loco verborum

τújv dKoXdcmuç yevogévinV, èXeqpoaùvaç, vqOTeiaç. Et fàp péX-Xoipev baitavâv pèv dxaipwç, pqbèv bè dnoTÎ0ta0at, pqbè 0n-aavpKetv éauToîç dyaOôv, eiç èuxdTqv Karevex0évT€ç treviav, XrpJoptv rrpôç Tf]v dédvarov to0 nupôç éauToùç napanépnovTeç KÔXaatv. Tiî)v pèv oûv xPÔP«tujv fmô Tqv èœ tòv Xoyov iroteîv €id)0apev, τújv bè npdjewv pera tò beîrrvov Kai Tqv èanépav aÙTT|v, ètri Tfjç KXtvqç Ktfpevot, oùbevôç èvoxXoûvroç, oùbevôç 0opu0oOvTOÇ, τújv peè' fjpépav fjpîv uerrpafpévujv Kai XeXeypévujv ánávTwv dnatTiòpev Tàç eùOùvaç fjpàç èauTOÙç- k5v tbcupév ti ÔpapTrçpévov, KoXâatupev tò ouvetbôç, ènTipriatopev Tfj biavoitjt, KaTavùÊwptv tòv Xoyiapôv outid aqjobpwç, ibç p^kéti ToXpfjaat btavaœràvTaç fjpftç trpôç tò aÙTÒ Tf|ç dpapriaç dfayeiv 0dpa-0pov tî}ç èv êotréptjt rtXqYflç pepvqpévov.

Homiliae in quaedam loca Novi Testamenti.

Fortitudo in tribulationibus. — Hom. «De gloria in tribula- 370
tionibus», 4. Tí ètrriv «Eiboreç 6ti f] OXitptç ütropovriv Karep-xáítTat» (Romô, 3]; To0to pépOTOv èxet tòv Kaptróv, («xupÓTepov troie! tòv 0Xi00pevov toûto. Ka0átrep ïàp tûjv bévbpujv tù pèv OKtaTpotpoúpeva Kai èv drrqvépoiç ÉOTqKÓTa xwpioiç, eù0aXoûvTa rq ibètj, paXaKUjTepa yiveTai Kai xaûva, raion dvépwv trpoopoXr) Taxéwç pXatrrôpeva- tù bè èv KoputpaîÇ ôpéajv inpqXoTépoiç étJTiùTa, Kai troXXoîç Kai pQÔXotç puriíópeva toîç dvépotç, Kai dvwpaXiav déptuv auvexñ «pépovra, Kai xaXerauTâTn IdXtj kXovoû-peva, Kai xævt rajXXq paXXôpeva, oibtipou travToç iaxopÔTcpa

temere prolatorum preces, loco aspectuum lascivorum eleemosynas et ieiunia. Si enim intempestive simus insumpturi, nihil autem recondituri neque boni quidquam nobis in thesauris reposituri, in extremam egestatem redactos incautos in aeternum ignis supplicium praecipites agemus. Ac pecuniarum quidem summo mane solemus rationes inire, actionum vero post prandium, vel sub ipsam vesperam in lecto iacentes, nemine interpellante, nemine interturbante, a nobis ipsis, omnium, quae fecimus ac diximus, rationem exigamus. Quod si quid peccatum esse animadvertamus, castigemus conscientiam, mentem increpemus, cor nostrum ita vehementer compungamus, ut non amplius, ubi surrexerimus, in idem peccati barathrum nos audeamus impellere, vespertinae memores sectionis.

4. Quid est: *Scientes quod tribulatio patientiam operaturi* Hunc 370
maximum fructum habet, quod hominem afflictum robustiorem reddit. Nam quemadmodum arbores, quae in umbrosis ac ventorum expertibus locis aluntur, cum externa specie prospere germinent, molles fiunt atque fungosae, et facile quovis incursu laeduntur; quae vero in excelsis montium verticibus sitae sunt, a multis magnisque ventis agitantur, intemperiem aëris assidue ferunt, gravissima tempestate pulsantur et multa nive feriuntur, ferro quovis robustiores evadunt; pari ratione corpora, quae multis ac variis

870. MG 51, 163.

pâXXov Ka0é<rrr|Ke • Kai fftbpaxa bè ôpoiœç xà noXXaîç Kai ttoikî-Xaiç fjbovaîç ffuaxpeqsôgeva, koî paXaxoîç ipaxtoiç Koapoùpcva, Kaì *avventai* Xouxpoîç Kai pùpoiç KexPHM^a, Kai TtoXueibéfft xpotpaîç ùnèp xqv xptíav xputpwvxa, iravxàiraaiv dxPHaTa ^pùç toùç ùnèp xflç cùaefkiaç ibpwxaç Kai uôvouç Kaèiffxavxai, KoXâffewç 6vxa peyioxriç ÙTteùÔuva • oüxw bq Kai tpuxai, ai pèv xôv dxaXabnjupov piov pexioûaai, Kai dvèaeaiç yépoucrai, Kai xb f]béwç biaK€îa0ai irpôç xà rtapóvxa, Kai xôv dvdVftixov xoO bià xf)Y PatnXdav 0Xi[ka0at Kaxà toùç àftouç ¿ùravxaç npoxipâioai piov, Kqpoû iravTÔç paXaKiúxípai pdXXov Kai daOevéaxepai Ka0i-axdpevai, aituviou mjpôç Kaxáppwpa TrpÔKUvxai • ai bè Ktvbùvotç Kai nôvoiç Kai TaXanrwpiaiç xr^ç bià xôv 0ebv 0Xitpewç èmbebo-pévai, Kai èv aùxaîç ouaxpecpópívai, aùxoO to0 aibripou F| xoO dbdpavxoç oxeppÓTepai Kai 'ftvvatóxepai pdXXóv eicriv èK xoü ouvexwç KÔoxeiv kokuiç, toîç èmoOaiv dxdpwxoi KaOiaxdgevai, Kai è£iv xivd npoaXapoOaai ùnopovfiç Kai dvbpeiaç dKaxapdxnxov. Kai KaOdmp oi pèv irpwxov vqôç èmpdvxeç vauxiâiai xe Kai iXrnrwai, xapaxxópevoi Kai Oopupoúpevoi drjbia Kai <JKOXobivi</ Kaxexópevoi, oí bè iroXXà Kai paKpà biapdvxeç neXáyr], Kai pu-pituv Kupdxujv KaxaxoXpriaavTeç, Kai vavayíujv tnjvexwv dvaaxô-pevot, pexà xoO Oapjkiv dnxovxai xf)ç xoiaùxriç dTtobqpiaç· oùxw br| Kai f] vpuxñ ttoXXoùç ímopeívaaa îretpaapoùç, Kai pe-fdXaç OXitpetç dvaoxopévri, èv peXéxij Xoinòv nóvwv Kai èiei Kapxepiaç KaOiaxaxai, oùx ÙTrdpxouoa ipotpobetiç, oùbè eÙTrrô-qxoç, oùbè xapaxxopévri toîç npooninrouoi Xuuppoîç, dXX' dirò

in deliciis educantur, quae mollibus vestimentis ornantur, quae continuis balneis et unguentis utuntur ac diversi generis alimentis praeter usum necessarium delicate fruuntur, prorsus ad sudores laboresque pro religione subeundos inutilia redduntur maximoque supplicio sunt obnoxia; sic nimirum et animae, quae miseriarum expertem vitam ducunt, quae deliciis affluunt, quae libenter prae-sentibus rebus sunt deditae ac vitam doloris expertem praeferunt afflictionibus pro regno caelorum more sanctorum omnium sub-eundis, cera quavis molliores et imbecilliores effectae, igni pabulum exponuntur aeterno; quae vero periculis, laboribus et aerumnis afflictionis Dei causa tolerandae sunt expositae atque in ipsis enutritae, ferro ipso vel adamante solidiores fiunt ac generosiores, et ex eo quod assidue vexentur, inexpugnabiles adversariis red-duntur et invictum quemdam patientiae ac fortitudinis habitum acquirunt. Et quemadmodum ii, qui cum primum navim conscen-dunt, nauseant et capitis vertigine laborant turbati ac fastidio cor-repti ; qui vero multa longaque maria sunt emensi, qui millies se fluctibus audacter commiserunt et crebra sunt passi naufragia, peregrinationem eiusmodi confidenter aggrediuntur; sic nimirum et anima, quae multas sustinuit tentationes et magnas pertulit afflictiones, laboribus deinceps assuefacta et sibi comparato habitu patientiae, non amplius est meticulosa, nec terroribus obnoxia, nec ingruentibus malis turbatur, sed assidua rerum, quáe accidunt,

Tf|ç ouvexoOç YUHvaaiaç twv ounPaivóvTwv, Kai Tf|ç ttvkvîîç peXéTqç twv ftvopévwv, pera noXXflç T'K eÙKoXiaç énravTa cpé-povaa Tà èntôvra betvd.

Sacrae Scripturae ignorantia. —In illud «Salutate Priscillam 371
et Aquilam», hom. 1, n. 1. ToOto yóp èon, toOto, ô ttoXXFiç ^qOupiaç f)pàç èvénXqffe, tò pi) tràaaç èmévai Tàç Tpatpàç, àXX' S vopiiopev eîvat cratpécrrepa, TaÛTa ¿KXe'fopévouç, twv dXXwv pqbéva iroieîaOat Xôyov. ToOto Kai Tàç alpéaetç eiofifafe, tò pi] poúXeoOai drrav èmévai tò awpa, tò vopiíetv dvaí Tt itepiTTÒv Kai irapepfov. Aià toOto Tà pèv áXXa SitavTa ijpîv bietntoubaarai, oùxi Tà ttepiTTà póvov, àXXà Kai Tà àvôvr)Ta Kai pXafkpà• twv Tpatpwv bè f] èpneipia i'ipéXqTat Kai irapwirrat. Kai oi pèv Ttpôç Ti]v Oewpiav t^ç twv îttttwv àpiXXqç ènroqpévoi, Kai ôvôpaTa, Kai dféXqv, Kai févoç, Kai trarpiba, Kai dvaTpotpqv twv ïthtwv ëxouotv ehreîv peTà dKpi[teiaç àndariç, Kai &H] Iwfjç, Kai èvepyciaç bpôpwv, Kai tîç tîvi OuvTaTTÔpevoç Ti]v vîkt)v ápudaerai, Kai noîoç ïtntoç ¿k noiaç dcpeOeiç paXpîboç, Kai Ttva ?Xwv ijvioxov, neptéOTai toO bpópov, Kai tôv dvTÎTexyov ttapa-bpapeîTat. Kai oi rapi Ti]v òpxÓOTpav bè èaxoXaKÔTtç, oùk èXdrrw toùtwv, dXXà Kai trXetw paviav rapi toùç èv toîç 0ed-Tpotç doxûPOvoOvTaç èmbeÎKvuvTai, pipouç Xéyw Kai ôpxqOTpiaç, Kai févoç aÙTWv, Kai naTpiba, Kai dvaTpo<pf]v, Kai Tà dXXa TtdvTa KaTaXéfOVTtç׀ f)peîç bè èpwTtùpevoi, óuóaai, Kai TÎveç tiaiv ai TTaùXou èmOToXai, oùbè tôv dpiôpôv ïopev elireîv. Et

exercitatione ac frequenti casuum meditatione roborata, quaecum-que insurgunt incommoda fert facillime.

1,1. Hoc enim est, hoc plane, quod magnam neglegentiam 371
nobis ac torporem ingenerat, quod non omnes Scripturas legamus, sed ea, quae censemus dilucidiora, seligamus, ceterorum nullam rationem habeamus. Hoc etiam haereses introduxit, quod totum corpus nolimus perlegere, quodque superfluum aliquid esse minus-que necessarium arbitremur. Propterea nos in alia quidem omnia studium omne conferimus, non in superflua tantum, sed et in ea quae inutilia sunt et noxia; Scripturarum autem peritia neglegitur ac despicitur. Atque illi quidem, qui certaminis equorum spectacula ad stuporem usque mirantur, et nomen, et gregem, et genus, et patriam, et educationem equorum diligentissime possunt referre, atque annos vitae cursusque vehementiam, et quis cum quo si fuerit copulatus, victoriam reportabit, et quis equus ex his vel illis emissus carceribus, et a quo si agitatore regatur, vincet in cursu, et adversarium antecedet. Illi etiam, qui saltationibus vacant, nihilo minorem quam isti, sed et maiorem erga illos, qui in theatris indecore se gerunt, insaniam prae se ferunt, mimos dico et salta-triculas, dum et genus ipsarum et patriam et educationem et alia cuncta commemorant; nos autem si interrogemur, quot et quae Pauli sint epistulae, ne numerum quidem scimus exprimere. Quod

371. MG 51, 187. '

bè Ttveç Kai dev tòv àpiOgòv è-mcrràpevoi, dXXà Tàç nôXeiç, al Tàç èmaToXàç èbéiavTO, TaÙTaç èpwTiópevoi btattopoûffi npôç TÍ]V èpóiTr|<jtv. Kai àvQpamoç pèv eùvoûxoç Kai 0àp0apoç, pupiaiç <ppovr(<Jtv ùnô pupiujv üiKÔpevoç TtpafpâTuiv, ovtuj npoaÉKeiTO pipXioiç, ibç pqbè KaTà tôv Katpôv tôç ôbonropiaç fpruxâletv, dXX' ètr' ôxÔP«toç KaOrjpevoç, éfKeîaOai perà noXXqç Trjç dxptpeiaç Trj tôiv Oetwv Tpacpiùv dvafviiicei [Act 8, 27sqq]' f)peîç bè oùbè tô 'noXXoffTÔv pépoç t^ç daxoXiaç ëx°vreç -riiç èKetvou, Kai npôç Tà ôvôpaTa Ttùv èniOToXùjv Sevifôpeôa, Kai TaÛTa KaO' èKaaTqv KupiaKqv èvraûOa aoXXeyopevot, Kai Gdaç dnoXaôovTeç dKpodffeaiç.

372 *Eleemosynae praestantia.* — De verbis Apostoli «Habentes eumdem spiritum», hom. 3, n. 11. 'larpoi twv tpuxéùv fiptbv tiatv oi TOvqTeç, eúepféTai Kai npooTÓTar où fàp tooo0tov bibtjuç, ôffov Xappdveiç • bibwç dpfjpiov, Kai Xappdveiç paatXdav oùpavwv • Xùetç nevtav, Kai KaTaXXdrreiç aeauTip tôv AíanÓTqv. 'OpÇç ôti oùk ion f) dvTÎbooiç; TaÛTa ètri TflÇ, èKeîva èv oùpavií) • TaÛTa dnôXXuTai, èKeîva biapévet • TaÛTa cpGeiperat, èKeîva Ttdoriç ètrrtv dvtüTepa dmuXeiaç. Aià toûto Kai npô tôiv ûuptîiv tujv 0ÍKWV tôiv eÙKTqpiujv èoTqaav toùç névqTaç oi Ttarépeç oi f)péT€pôi, ïva Kai tôv vwûpÔTaTov Kai dnavOptonÔTaTov aùrii tiîiv nevriTcuv f| ôqnç npôç ûnôpvqoiv èyeipti Tfjç èXenpooùvnç. "Otov ïàp èarrpoj x°pbç yepôvTujv, avyKeKutpoTtuv, ô''Kia neptpepXqpévujv, aùxpwvTwv, ¿uttujvtujv, paxrqpiaç èxôvTtov, pôXtç OTHpiieoûai buvapévwv, noXXdKiç bè Kai toùç ôtpûaXpoùç èK-

si sint nonnulli, qui numerum noverint, quaenam tamen.urbes epistulas acceperint, si interrogentur, quid sit respondendum ignorant. Atque homo quidem eunuchus et barbarus, innumeris curis negotiisque distractus innumeris, ita libris affixus erat, ut ne itineris quidem tempore interquiesceret, sed in curru sedens diligentem lectioni Scripturae operam daret; nos autem, qui ne minima quidem parte illius occupationum urgemur, vel ipsis nominibus epistularum terremur, idque cum singulis diebus dominicis huc conveniamus, et sacris lectionibus audiendis vacemus.

372 3, 11. Medici animarum nostrarum sunt pauperes, benefactores et protectores; neque enim tantum das, quantum accipis; das pecuniam et accipis regnum caelorum ; sublevas egestatem et reconcilias tibi Dominum. Vides imparem esse retributionem ? Haec sunt terrena, illa caelestia: haec peritura, illa permanentia; haec corrumpuntur, illa sunt extra corruptionis periculum. Hac de causa maiores nostri pro foribus ecclesiarum pauperes constituerunt, ut vel inhumanissimum et segnissimum quemque aspectus ipse egenorum ad eleemosynam excitet. Ubi enim stat chorus senum incurvorum, pannosorum, squalidorum, sordidatorum, baculos tenentium atque his aegre se sustentantium, nonnumquam oculis orbatorum totoque corpore male mulctatorum, quis tam saxeus est,

372. MG 51, 300.

KtKoppèvujv, Kai tò aúpa ôXov àvaitfipujv, tîç outuj XiOivoç, tîç oûtujç àbàpaç, tbç Kai tûç fjXiKÎaç, Kai Tijç daOeveîaç, Kai Tfjç rnipùiaeujç, Kai Tfjç ireviaç, Kai tûç éùtéXoùç OToXfjç, Kai navTUJV àirXûjç npôç ouptrâOaav ¿ttikXujvtujv aùrov, ávTKnfjvai Kai pavai npôç ânavTa raOia àvévboToç; Aià TaÛTa npô tiîiv Gupâiv ijptùv êffTr|Kaai travTÔç Xófou buvaTÙJTtpoi, btà Tfjç ôiptujç èmamijpevoi, npôç <piXav0pumîav toùç eiffiôvTaç ¿kkü-Xoùpevoi. KaOânep fàp Kprjvaç eîvai èv Taîç aùXaîç tiîiv eÙK-TppiuJv oîkwv vevôpiaTat, ïva oi pèXXovTtç tûxeaOai tûj Qeû), npÓTtpov dnovnpàpevoi Tàç xe'Pa<»> oùtuuç aùïàç eiç eúxñv dvaTtivujfftv • oûtuj Kai toùç névqTaç dvTi mifiîiv Kai Kpqviîiv IffTnffav oi naTépeç ttpô tiîiv Oupûiv, ïv', lïiatrep ubayi Tàç x£‘P“S dtroviirropev, oûtuj <piXav0pujm« tÍ)v ipuxíjv dnoapfixovTeç ^pó-Tepov, oûtujç eùxdjpeOa. 12. Oùbè fàp oûtujç ubaToç cpvoiç dnovnrrei KqXîbaç atîjpaToç, d»ç èXeqpoaùvqç bùvapiç dnoaprixt' pimov yuxrjç. ”9<mp oùv où ToXp^ç dvnrroiç xepcrtv ei<reX0ù>v etj£aa0ai, Kairoi èXarrov tô éfKXppa èKeîvo, oûtui pf|Te xœP^ éXeqpooùvriç ètr' eùxqv èXQijç noTé.

In epistulam ad Romanos homiliae.

Homo spiritualis. — Hom. 13, n. 8. «‘Ypeîç bè oùk ècrrè èv 373
oapKÎ, dXX’èv irveùpaTi», cpnoi jRom 8, 9]- Tí oùv; Oùk fjaav èv oapKÎ, dXX' daùjpaTOi trepirieaav; Kai mùç <5v ex01 toûto Xôfov; 'Opâç, ôti tôv oapKiKÔv piov iJvtëaTo; Kai tîvoç èveKev oùk efrrev “Ypeîç bè oùk èoîè èv ápapTÍp; “Iva pd0qç, ôti où Tqv Tupavviba Tfjç àpapTi'aç èapeoe póvov ô Xpurrôç, dXXà Kai Tqv

quis tam adamantinus, qui ad eorum grandaevitatem, imbecillitatem, caecitatem, egestatem, habitus vilitatem totque alia ad condolendum moventia, obdurare se et inflexibilis queat permanere? Hac de causa pro foribus nostris stant et ipso aspectu, magis quam ullis verbis possunt, ad beneficentiam provocant eos, qui introgrediuntur. Quemadmodum enim sollemne est, ut fontes praesto sint ante oratoria, ut adoraturi Deum manus prius lotas inter precandum attollant; ita pauperes fontium vice ante fores collocaverunt maiores nostri, ut quemadmodum manus abluimus aqua, sic prius per beneficentiam abstersa anima, tum demum preces nostras offeramus. 12. Non enim tam apta est aqua ad abluendas corporis maculas, quam eleemosyna ad abolendas sordes animae. Quemadmodum igitur non audes illotis manibus ad precandum intrare, quamvis levius sit hoc crimen, ita nec absque eleemosyna ad precandum umquam accedas.

13, 8. *Vos autem non estis in came, sed in spiritu,* inquit. Quid 373
ergo? Non erant incarne, sed incorporei ambulabant? Ecqua ratione haec esse possint? Viden' illum carnalem vitam subindicasse? Et cur non dixit: Vos autem non estis in peccato? Ut disceres Christum tyrannidein peccati non exstinxisse tantum, sed etiam

878. MG 60, 618.

aàpxa KOixpoTépav Kai irveupaTiKunépav èTtoinaev, où tûj tt]v tpùatv perapaXeîv, àXXà Tip Trrepûiaai pàXXov aÙTf|v. KaOânep Tàp nupôç ôpiXoOvTOç aiòqpuj, Kai ó aibqpoç fiverai nOp èv tí) oÌKciqt pévuuv «pùaei• oîjtw Kai twv tuotuiv Kai irveOpa èxôvTwv f) aàpj Xomôv npôç èKiivqv peôiaraTai rpv èvépfetav, ôXrj TTVtupaTiK?] f'vopévri, aTaupoupèvq ttóvto06v, Kai Tf) ipuxf) auv-avaTrrepoupévri• oïov i)v Kai tô aiîipa to0 TaOïa XèyovTOç. Alò Tpu<pi)ç pèv ànàatiç Kai f]ôovf)ç KaTayéXa, èveTpùtpa bè Xigip Kai pàariîi Kai beapwTtipioiç, Kai oùbè qX^et TaÛTa iràaxwv. Kai to0to briXwv èXéye- «Tô 'fàp rrapauTÎKa èXaippôv tî)ç ÔXiipewç f]piî>v» [2 Cor 4,17]• oütwç i)v KaXiîiç Kai Tqv aàpxa natbeùaaç ffUVTpéxtlV TW TTVtÙgaTl.

374 *Christum induere.* — 24,4. "Iv' oùv to0to biacpùfwpev Siravra, tôv XpiffTÔv évbuffiiipeOa, Kai per' aÙToO btqvéKwç ilipev• ènei Kai to0tô èffTiv èvbùoaaOai, tô pribénoTe aÙToO dnoXeicp9f|vai, tô navToGev aÙTÔv <paivea0ai èv f|pîv bià Trjç àfiwaùvriç fjpâiv, btà Tf)ç èmeiKetaç. Outuj Kai èrri rpiXiov Xéyopev ‘O beîva tôv betva èvebùaaTO•t ^v ttoXXî)v dyaitqv XéyovTeç Kai tôv dbtàXenrrov auvouatav• ô fàp èvbuadpevoç, èxeîvo tpatveTai, ôrrep èvbébvTai. <t>aivèa0w toîvuv ndvTO0ev èv ôpîv ô XpiffTÔç. Kai nwç cpaveÎTai; ’Av Tà èKeivou noii)ç. TÍ bè èKêîvoç ènoinaev; «'O Yiôç to0 àvGpdnrou», (pqaiv, «oùk ?x€l tto0 tt,v xe<paXî]v kXîvij» [Le 9, 58]. To0to Kai où ¿qXwaov. Tpo<pf]ç dnoXaOoai èbei, Kai KpiOivoiç àpToiç èKèxpnxo• dnobripflaai èxpf)v, Kai oùbapoO ÏTnroi Kai ùno-iùna, dXXà ToaaOTa èpdbiiev, iîiotc Kai Komàaai' xaGeubfjaai

carnem leviorem et spiritualiorem fecisse, non naturam mutando, sed illam ceu alis quibusdam instruendo. Ut enim ferrum diu in igne versans, igneum evadit, in propria manens natura; sic et fidelium et spiritum habentium caro demum in illam transfertur efficientiam, tota spiritualis effecta, undique crucifixa, et cum anima quasi alis instructa; quale erat corpus eius, qui haec dicebat. Quapropter delicias omnes et voluptatem deridebat; delectabatur autem in fame, flagellis, carceribus, nec dolebat illa patiens. Et hoc significans, dicebat: *Momentaneum et leve tribulationis nostrae:* ita pulchre carnem erudierat, ut cum spiritu concurreret.

374 24, 4. Ut ergo haec omnia fugiamus, Christum induamus, et cum illo semper simus. Nam hoc est illo indutum esse, ab ipso numquam deseri, ipsumque in nobis per sanctitatem et mansuetudinem nostram semper comparere. Sic et de amicis dicimus: Ille talis talem istum induit; dilectionem magnam significantes perpetuumque consortium; qui enim induitur, illud esse apparet, quo induitur. Appareat itaque semper in nobis Christus. Et quomodo apparebit? Si, quae illius sunt, feceris. Quid vero fecit ille? *Filius hominis,* inquit, *non habet, ubi caput suum reclinet.* Hoc et tu imitare. Cum cibum sumere oportuit, hordeaceis panibus usus est; cum peregrinandum fuit, nusquam equi et subiugalia, sed tantum itineris

874. MG 60, 627.

èbei. Kai ètri irpoaxecpaXaiou èkeito ètri Tfjç Ttpwpaç- KaTaxXtOíivat èxpflv, Kai èni xópTou Kaianeffeìv èKéXeuae. Kai Tà ípána bè eÙTekfV Kai iroXXaxoO pôvoç btíTpiftev, oùbéva èmavpôpevoç. Kai tà èv Tip GTaupip bé, Kai Tà èv Taîç üppeat, Kai irávTa àirXiûç KaTajiaOibv, If|Xwaov Kai oütwç èvebóaw tòv XpiaTÓv, fiv Tflç aapKÔç Trpóvoiav pi] notflç eiç èmOupiaç • oùbè fàp f]bovi|v tò trp&fpa ?xtl- Kai fàp ai èméupiat aurai tìktovoi rtàXtv èïépaç bpipuTépaç- Kai oùbètroTt Xrppij KÓpov, àXXà pàaavov èpfàat] aauTib pefdXqv.

In epistulam I ad Corinthios homiliae.

Regula perfectionis. — Hom. 25, n. 3. «MtpqTai pou ftveaOe, 375
küOùjç Kdfà) XptaroO» [i Cor 4,16; 11,1]. ToOto Kavwv xpiaTiavia-poû toO TíXeioTáTOu, toOto ôpoç ÙKpiPwpèvoç, ainq f] Kopucpf) f) àvwTÓTw, tò rà koivîJ aupcpépovra IryreTv. "Onep Kai aùrôç bqXwv èirrifaye- «KaOibç Kdfib XptaroO». Oùbèv fàp oütw bùva-ra» iroipaa» ptpq-tfiv toO XpiaToO, tbç tô KiibeaOai twv nXnaîov. 'AXXà kSv vnareùaqç, kôv xap«uvf|aqç, k5v dnafxovriaqç aauTÔv, toO bè nXnalov pi] irpovorjç, oùbèv péfa eipfdaw, dXX' èri nóppw TauTTiç rf^ç êîkôvoç ëarqxaç raOra ttoiwv. ... Kai fàp oùbèv KaTÓpéwpa acpôbpa pèfa eîvai bùvatr' àv, ôrav pi] tô Kêpboç Kai eiç èrépouç biabibip' Kai br|Xoî ô tò rdXavrov ùftèç itpoa-evefKtbv, Kai bixoTopnOeiç èneibi'] aÙTÔ oùk ènXeôvaae. Kai où toîvuv, àbeXtpè, kSv daiTOç pévijç, Kdv xaM«' KaSeùbqç, kSv

pedibus confecit, ut et defatigaretur; cum dormiendum fuit, super pulvinari in prora navis iacuit; cum recumbendum fuit, in fenum concidere iussit. Vestimenta eius vilia erant; saepeque solus versabatur, neminem secum ducens. Illa etiam, quae in cruce et quae in contumeliis fecit, ubi didiceris, imitare; et sic Christum induisti, si carnis curam non habueris ad concupiscentias; neque enim voluptatem res illa habet. Etenim ipsae concupiscentiae alias graviores pariunt; et numquam satietatem habebis, sed magnum tibi paries tormentum.

25,3. *Imitatores mei estote sicut ego Christi.* Hoc est regula 375
perfectissimi christianismi, hoc accurata definitio, hoc summum fastigium, quae in commune conferunt, quaerere. Quod et ipse declarans subiunxit: *Sicut et ego Christi.* Nihil enim ita potest imitatorem Christi facere, ut curam proximi gerere. Sed etiamsi ieiunaveris, humi cubueris, si te, ut ita dicam, strangulaveris, proximi autem curam non geras, nihil magni fecisti, sed adhuc longe abes ab hac imagine haec faciens........ Nam nullum praeclare gestum ita magnum esse possit, nisi utilitatem ad alios transmiserit; idque palam est ex illo, qui talentum integrum rettulit et dissectus est, quoniam illud non multiplicavit. Et tu ergo, frater, etiamsi abstineas a cibo, etiamsi humi cubes, etiamsi cinerem

876. MG 61, 208.

T€<ppav ¿ctôîjjç, Kdv Opqvqç btarravTÔç, Kai pqbéva èTipov dxpeÀrjç, oùbèv pé^a ^PT“°Ô- Kai fàp Kai toîç èv dpxO pefdXoïç Kai fevvaioiç ¿Ktivotç dvbpdat toOto páXuna TtepterKoùbaaTOv ôv ¿íéiaaov aÙTiîiv ptïà dxpipeiaç tôv piov, Kai ôipet aatpuiç, ôti oùbeiç aÙTûiv Tà èauToû noTt ¿axórcqoev, dXXà Tà toO nXqaiov ?KaOTOç- Ô0ev Kai èXaptpav pftXXov.

376 *Discretio spirituum.* — 29, 2. Aaipovoç gèv 'fàp Ibiov, tô OôpuPov Kai pavtav iroieîv Kai noXùv tôv íótpov, 0eoO bè, tô cpujTÎiev Kai peïà auvéaeaiç bibdOKêiv Tà béovTa.

In epistulam ad Colossenses homiliae.

377 *Caritas vinculum perfectionis.* — Hom. 8, n. 2. c'Eiri irdoi bè TOÛToiç Tqv dyditqv, îît iç éofi oùvbeopoç tôç TeXetÔTqToç» (Col 8, 141. °O bè 0éXet eineîv, toOtó ¿cjtiv, ôti oùbèv ¿kíívujv ôcpeXoç• biaXÔÉTai fàp navra ¿Ktîva, dv pq perà dTanqç fivqTai• navra èKtîva aôrr] <Ju<J<pinei- "Onep dv einqç àfaOôv, raùrriç drtoùffqç, oùbèv ¿otiv, dXXà btappeî. Kai ôv rpônov èni nXoiou, Kdv pe'fáXa q rà <J«úq, Tà bè únoíújpara pq ô, oùbèv ôcpeXoç- Kai èni oÎKiaç èàv pq ¿oiv ai ipavTUKKtç• Kai èni awparoç Kdv pefdXa ò Tà ôorâ, oi bè oùvbeapoi pq diatv, oùbèv oipeXoç. Oía fàp èdv tiç èxô Karoptìwpara, navra <ppoûba, dfdnqç pq oùcrqç. Oùk eîntv, ôti Koputpq éonv, dXX' o peííóv ècm, <oùv-beapoç»- dvafKaiÔTÉpov toOto q ¿kêïvo. Koputpq pèv fàp èni-raoiç reXciôrqToç, aùvbeapoç bè crwfKpdTqaiç tiîiv tòv TeXtiôrqra noioùvruiv, iboavei ò pita.

comedas semperque lamenteris, si nihil alium iuves, nihil magnum operaris. Etenim illis in principio viris magnis et praeclaris hoc maxime curae erat; eorum vitam accurate scrutare, et clare videbis eorum neminem sua spectasse, sed singulos ea, quae proximi erant; unde etiam magis resplenduerunt.

376 29,2. Daemonis enim proprium est et tumultum et furorem et multam immittere caliginem; Dei vero, illuminare et, quae opus est, cum intellegentia docere.

377 8, 2. *Super omnia autem haec caritatem habete, quod est vinculum perfectionis.* Hoc est autem quod vult dicere: Illa nihil prosunt: dissolvuntur enim illa omnia, nisi fiant cum caritate: haec omnia illa constringit. Quodcumque bonum dixeris, si ea absit, nihil est, sed diffluit. Et sicut in navi, etiamsi magna sint instrumenta, et non sint, quae eam succingant, tabulata, nihil prodest: et in domo si non sint contignationes; et in corpore, etiamsi magna sint ossa, non sint autem ligamenta, nihil iuvat. Cuiusmodicumque enim quispiam bona habeat opera et recte facta, evanescunt omnia, nisi sit caritas. Non dixit: Est fastigium, sed quod est maius, *vinculum:* hoc enim est magis necessarium quam illud. Nam fastigium quidem est intentio perfectionis, vinculum autem est complexus et comprehensio eorum, quae perfectionem efficiunt, tamquam radix.

876. MG 61, 242. 377. MG 62, 8Ó4.

Epistulae.

Virginitatis excellentia. — Ep. 2 [ad Olympiadem], n. 7. ToaoO- 378
tôv fàp èoriv f| rtapOevía TipSypa, Kai toctoútou behai to0 Ttóvou, ôti KareXèùjv ô Xpicrrôç è£ oùpavoO, ïva toùç àvOpdinouç à'n'iXouç Troipo^ Kai Tpv ùvuj rtoXiTeiav ¿vTaOôa KaTatpuTiùarç, oùbè TÔT€ èSaôiipaev èiriTÓSai to0to, oùbè eîç vópou aÙTÒ tciSiv dfayeiv • dXX' diroÔvnOKtiv pèv évopoOéTqaev (où tí papÙTepov févoiT! dv;) Kai OTaupoÛaQai btqveKÔiç, Kai ¿x^poùç eùep'fereîv, napOeveótiv bè oùk ¿vopoOeTpoxw àXX' dtprjKev èv tt| túj v ¿kouóv-tiuv KeîaÔat Ttpoaipéaei, eirriiiv «'O bvvdpevoç xtupeîv, xujptÎTUJ» [Mt 19,12]. Kai fàp pépaç ó oykoç to0 TtpdfpaToç, Kai ô buOKoXia túj v iraXaiopáTUJV toùtwv, Kai ô ibptbç tîùv dywvujv, Kai acpôbpa dïtÔKptipvov to0to tôç dptTôç tô xujp'ov • Kai to0to bqXoOcn Kai oi èv Ti) TTaXaiâ iroXXà KaTopGdiaavTeç.

[?] Laudatio S. Protomartyris et apostolae Theclae.

Virginitas martyrii genus. —'Hv pèv oùv aÙTf] Kai tù tôç 379
irapGeviaç, & toîç àKptfîujç o'KOiroupévoiç pèfa ti trpô papTupiou papTÙptov. Ai fàp f]ôovai beivoi nveç to0 aujpaTOç bripior pâXXov bè bppiujv bttvÔTepof KaTaTtivouat fàp àx£iponoif|TOiç betjpoîç • Séouot tôv tpvxôv bi' ùppdTujv • irpoacpépouat bi' dKOÛJv tûj tôç Tvdipnç dvêvbÔTuj tptXribovtaç Xapndba, paoTifoOai bptpeitjt tôv bidvotav pdcmpt, dXXaç èif dXXatç kukwch KaG' ôptûv irapaTdfetç. "Chav tiç toîç ô<p0aXpoîç iraparft^JI TtTucpXûiaOai Ttpôç KdXXp, Ttapavobfouai tò kXh‹j0€v ôbovai bi* wtujv daeXféaiv

2,7. Tanta enim res est virginitas tantoque labore indiget, ut 378
Christus, cum a caelo descendisset, ut homines angelos efficeret ac caelestem vitae rationem hic sereret, ne tum quidem id imperare ac lege lata praescribere ausus sit, verum emori quidem (quo quid gravius excogitari queat ?) ac perpetua cruce affici hostesque beneficiis prosequi iusserit, virginitatem autem minime praeceperit, verum eam in audientium arbitrio ac voluntate reliquerit, his verbis utens : *Qui potest capere, capiat.* Etenim magna huius rei moles est, magna certaminum horum difficultas et pugnarum sudor, atque hic virtutis locus admodum praeceps ac lubricus: id quod etiam declarant, qui in Vetere Testamento multis virtutibus floruerunt.

Erat igitur in ipsa etiam virginitas, quae illis, qui rem accurate 379
perpendunt, magnum quoddam martyrium ante martyrium videtur. Sunt enim crudeles quidam carnifices corporis voluptates; immo vero carnificibus crudeliores; nam vinculis torquent non manufactis ; per oculos animam vulnerant ; per aures mentis rigori atque constantiae luxuriae faces admovent ; aspero flagello intellectum flagellant, novis subinde praeliis nos vexant. Quando quis oculis caecitatem indixerit, ne formas spectent, tum id quod clausum est,

878. MG 52, 563. 379. MG 50, 745.

èKXuôpevov ibôaîç- ÔTav èvrvxuJtnv ubai npôç ujôàç nopvtKàç KeKXtiapévotç^ npoanaiiovai toîç Xofiapoîç daeXfwç KoapnQeîaai • ÔTav aÙTàç btà nàvnuv, auvTÔpujç eineîv, ¿ypriTopÔTeç viKfjOtupev, KOtpwpévoiç ffxiaMaX°Offl ' Ka^ TÔ? napaiàieujç oûtoç aùTaîç ô kùkXoç àîbtoç, oùx f)Xitp auveiiOTâpevoç, oú ffuvqauxâlwv vuktî. 'Av bè br) Kai veÔTqToç Xàflwv Tai, nupôç féyove npôç nûp aupnXoKTÎ, Kapivou npôç KaXâpqv auvdtpeia. EÙKaTdnpnaToç fàp fjôovaîç ñ veôrriç, tbç èXanobeOTépa npôç èiaipiv, <iiç npôç nôvouç aajcppooùvi'iç Tputpepunépa. 0A bq navra rq paxapia nap0évqj paKpóv ti papnjpiov tôv napOevíav eipfdieTO • nuKTeuouaq Taîç ôbovaîç, ùjç ó pdpTuç énpioiç' naXatoùaq toîç Xo-fiapoîç, (bç ¿Kfcîvoç paodvoiç- aupPaXXoùffi) tpiXqboviaç èvvoiaiç, iliç dvd'fKaiç bqpiujv vikujcH] bè ôptuç tòv noXÚTponov outuj Kai oùvoikov nôXepov toO yàp Tfjç <pùff€ujç nupôç tô rflç rviùpnç aÙTÎj nupujbéoTepov Kai dyiov.

S. AMBROSIUS, ca 333-397.

De paradiso, 375.

380 *Tentationis utilitas.* — C. 2. n. 9. Sciamus etiam diaboli malitiam ad salutem prodesse hominibus, non quod diabolus prodesse velit, sed quod malitiam eius etiam repugnantis convertit nobis Dominus ad salutem. Denique huius malitia lob sancti viri fecit esse virtutem et patientiam clariorem. Huius malitia iustitiam eius exercuit, ut certaret et vinceret et victoriam corona sequeretur. Nemo enim, nisi qui legitime certaverit, coronatur.

reserant voluptates et lascivis per aures cantilenis resolvunt; quando in aures cantibus meretriciis occlusas inciderint, tum libidinose cogitationibus ornatae illudunt; quando illas per omnia, ut paucis complectar, vigilantes superaverimus, dormientes umbratili pugna divexant; ita nos perpetuis et in orbem redeuntibus proeliis urgent, quae neque cum sole excitantur, neque cum nocte sopiuntur. Porro si iuventutem etiam aggressae fuerint, tum vero ignis cum igne miscebitur, stipula cum fornace iungetur. Facile namque voluptatibus iuventus incenditur; quippe quae pinguior olei in morem et aptior sit ad inflammationem, ut ad temperantiae labores dedication Quae nimirum omnia beatae virgini longum martyrium virginitatem reddebant, quae cum voluptatibus, ut cum bestiis martyr, pugnabat; cum cogitationibus, ut ille cum cruciatibus luctabatur; cum libidinum imaginationibus quasi cum tormentis carnificum congrediebatur; sed ab illo tamen multiplici ac domestico bello victoriam reportabat; siquidem igne naturali ardentior illi erat ignis animi et sanctus.

380. CV 82, 1 (ed. C. Schenkl, 1896), 269; ML 14, 278 B.

De Cain et Abel, post 375.

Orationis dotes ex verbis Christi. — L. 1, c. 9, n. 38. Divine 381
autem Dominus Iesus et bonitatem te docuit Patris, qui bona noverit dare [Lc 9, 13], ut quae bona sunt, a bono poseas; et impense et frequenter monuit orandum; non ut fastidiosa continuetur oratio, sed ut assidua frequenter. Offunduntur plerumque inania longae precationi, intermissae autem prorsus obrepit incuria. Deinde monet, ut, cum ipse veniam tibi poscis, tum maxime aliis largiendam noveris, quo precem tuam operis tui voce commendes. Apostolus quoque docet orandum sine ira et disceptatione, ut non turbetur, non interpoletur oratio tua. Docet etiam orandum in omni loco, cum Salvator dicat: *Intra in cubiculum tuum* [Mt 6, 6]. Sed intellege non cubiculum conclusum parietibus, quo tua membra claudantur, sed cubiculum, quod in te est, in quo includuntur cogitationes tuae, in quo versantur sensus tui. Hoc orationis tuae cubiculum ubique tecum est, et ubique secretum est, cuius arbiter nullus est nisi solus Deus.

De excessu fratris sui Satyri, 376/8.

Praeparatio ad mortem. — L. 2, n. 35. *Cotidie morior,* 382
apostolus dicit [1 Cor 15, 31]. Melius utique quam illi, qui meditationem mortis philosophiam esse dixerunt; illi enim studium praedicarunt, hic usum ipsum mortis exercuit. Et illi quidem propter se, Paulus autem ipse perfectus moriebatur non propter suam, sed propter nostram infirmitatem. Quid autem est mortis meditatio, nisi quaedam corporis et animae segregatio, quia mors ipsa non aliud quam corporis atque animae secessio definitur?

De virginibus, 377.

Virginitatis elogium ex origine caelesti. — L. 1, c. 3, n. 11. 383
E caelo accersivit [virginitas] quod imitaretur in terris.... Postremo non meum est illud, quoniam quae non nubent neque nubentur, erunt sicut angeli in caelo [cf. Mt 22, 30]. Nemo ergo miretur, si angelis comparentur, quae angelorum Domino copulantur. Quis igitur neget hanc vitam fluxisse de caelo, quam non facile invenimus in terris, nisi postquam Deus in haec terreni corporis membra descendit? [Cf. 4 Rg 2,11.] Tunc in utero virgo concepit, et Verbum caro factum est, ut caro fieret Deus [cf. Mt 17, 3].... 12. Et Maria tympanum sumens pudore virgineo choros duxit [cf. Ex 15, 20]. Sed considerate, cuius illa speciem tunc gerebat. Nonne Ecclesiae, quae reli-

881. CV 32, 1, 371; ML 14, 335 D. 382. ML 16, 1324 B.
383. ML 16, 191 C.

giosos populi coetus, qui carmina divina concinerent, immaculato virgo spiritu copulavit?... 13. At vero posteaquam Dominus in corpus hoc veniens, contubernium divinitatis et corporis sine ulla concretae confusionis labe sociavit, tunc toto orbe diffusus corporibus humanis vitae caelestis usus inolevit.

1,5,21. Videte igitur, quanta virginitatis merita sint. Christus ante virginem, Christus ex virgine; a Patre quidem natus ante saecula, sed ex virgine natus ob saecula. Illud naturae suae, hoc nostrae utilitatis est. Illud erat semper, hoc voluit.

384 *Virginitatis et matrimonii comparatio.* — 1, 6, 24. Non ego quidem dissuadeo matrimonium, sed virginitatis attexo beneficium. *Qui infirmus est,* inquit, *olera manducet* [Rom 14, 2]. Aliud exigo, aliud admiror. *Alligatus es uxori? Noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore? Ne quaesieris uxorem* [1 Cor 7, 27]. Hoc praeceptum est copulatis. De virginibus autem quid ait? *Et qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit; et qui non iungit, melius facit* [ib. 38]. Illa non peccat, si nubat; haec, si non nubat, aeterna est. Ibi remedium infirmitatis, hic gloria castitatis. Illa non reprehenditur, ista laudatur. 25. Conferamus, si placet, bona mulierum cum ultimis virginum, lactet licet fecundo se mulier nobilis partu: quo plures generaverit, plus laborat. Numeret solacia filiorum, sed numeret pariter et molestias. Nubit et plorat. Qualia sunt vota, quae flentur! Concipit et gravescit. Prius utique impedimentum fecunditas incipit afferre quam fructum. Parturit et aegrotat. Quam dulce pignus, quod a periculo incipit et in periculis desinit, prius dolori futurum quam voluptati! Periculis emitur, nec pro arbitrio possidetur. 26. Quid recenseam nutriendi molestias, instituendi et copulandi? Felicium sunt istae miseriae. Habet mater heredes, sed auget dolores. Nam de adversis non oportet dicere, ne sanctissimorum parentum animi contremiscant.

385 *In coniugatis nimius luxus, in virginibus sanctus pudor.* — 1, 6, 29. Iam quanto pretio opus est, ne etiam pulchra displiceat! Hinc pretiosa collo dependent monilia, inde per humum vestis trahitur aurata. Emitur igitur haec species, an habetur? Quid, quod etiam ad odorem variae adhibentur illecebrae! Gemmis onerantur aures, oculis color alter infunditur. Quid ibi remanet suum, ubi tam multa mutantur? Sensus suos amittit mulier, et vivere posse se credit? 30. Vos vero, beatae virgines, quae talia tormenta potius quam ornamenta nescitis, quibus pudor sanctus verecunda suffusus ora, et bona castitas est decori, non humanis addictae oculis, alieno errore merita vestra pensatis. Habetis sane et vos vestrae militiam pulchritudinis, cui virtutis militat forma, non

384. ML 16, 195 D. 386. ML 16, 197 A.

corporis; quam nulla exstinguit aetas, nulla eripere mors potest, nulla aegritudo corrumpere. Solus formae arbiter petatur Deus, qui etiam in corpore minus pulchro diligat animas pulchriores. Non uteri onus notum, non dolor partus, et tamen numerosior soboles piae mentis, quae omnes pro liberis habet: fecunda successoribus, sterilis orbitatibus, nescit funera, novit heredes.

Ecclesiae et virginis comparatio. — 1,6,31. Sic sancta 386
Ecclesia immaculata coitu, fecunda partu, virgo est castitate,
* mater est prole. Parturit itaque nos virgo non viro plena, sed spiritu. Parit nos virgo non cum dolore membrorum, sed cum gaudiis angelorum. Nutrit nos virgo non corporis lacte, sed apostoli [cf. 1 Cor 8, 2], quo infirmam adhuc crescentis populi lactavit aetatem. Quae igitur nupta plures liberos habet quam sancta Ecclesia, quae virgo est sacramentis, mater est populis, cuius fecunditatem etiam Scriptura testatur, dicens: *Quoniam plures filii desertae magis quam eius, quae habet virum*? [Is 54,1.] Nostra virum non habet, sed habet sponsum, eo quod sive Ecclesia in populis, sive anima in singulis, Dei Verbo, sine ullo flexu pudoris, quasi sponso innubit aeterno, effeta iniuriae, feta rationis.

Parentum virginis solacium. — 1, 7, 32. Virgo Dei donum 387
est, munus parentis, sacerdotium castitatis. Virgo matris hostia est, cuius cotidiano sacrificio vis divina placatur. Virgo individuum pignus parentum, quae non dote sollicitet, non emigratione destituat, non offendat iniuriis. 33. Sed nepotes aliquis habere desiderat, et avi nomen acquirere. Primum suos tradit, dum quaerit alienos; deinde certis defraudari incipit, dum sperat incertos; confert opes proprias, et adhuc poscitur; nisi dotem solvat, exigitur; si diu vivat, onerosus est. Emere istud est generum, non acquirere, qui parentibus filiae vendat aspectus. Ideone tot mensibus gestatur utero, ut in alienam transeat potestatem? Ideo commendandae virginis cura suscipitur, ut citius parentibus auferatur?

Virginitas matrimonio praestantior. — 1,7, 35. Non itaque 388
dissuadeo nuptias, sed fructus sacratae virginitatis enumero. Paucarum quippe hoc munus est, illud omnium. Nec potest esse virginitas, nisi habeat, unde nascatur. Bona cum bonis comparo, quo facilius, quid praestet, eluceat. Neque meam ullam sententiam affero, sed eam repeto, quam edidit Spiritus Sanctus per prophetam: *Melior est,* inquit, *sterilitas cum virtute* [Sap 4, 1].

Virginitatis elogium. — 1,7, 36. *Adstitit regina a dextris tuis* 389
in vestitu deaurato.... Concupivit rex speciem tuam etc. [Ps 44,1012].

386. ML 16, 197 C. 887. ML 16, 198 B. 388. ML 16, 199 A.
889. ML 16, 199 B.

37. Et adverte, quantum tibi Spiritus Sanctus Scripturae divinae testificatione detulerit, regnum, aurum, pulchritudinem : regnum, vel quia sponsa es regis aeterni, vel quia invictum animum gerens, ab illecebris voluptatum non captiva haberis, sed quasi regina dominaris; aurum, quia sicut illa materies examinata igne pretiosior est, ita corporis species virginalis Spiritui consecrata divino, formae suae acquirit augmentum ; pulchritudinem vero quis potest maiorem existimare decore eius, quae amatur a Rege, probatur a ludice, dicatur Domino, consecratur Deo : semper sponsa, semper innupta ; ut nec amor finem habeat, nec damnum pudor.

390 *Virgines apibus comparantur.* — 1, 8, 40. Favum itaque mellis tua opera componant [cf. Ct 4,11]. Digna enim virginitas, quae apibus comparetur: sic laboriosa, sic pudica, sic continens. Rore pascitur apis, nescit concubitus, mella componit. Ros quoque virginis est sermo divinus, quia sicut ros Dei verba descendunt. Pudor virginis est intemerata natura. Partus virginis fetus est labiorum, expers amaritudinis, fertilis suavitatis. In commune labor, communis est fructus.

391 *Virtus angelica virginitas.* — 1,8,51. Neque mirum, si pro vobis angeli militant, quae angelorum moribus militatis. Meretur eorum praesidium castitas virginalis, quorum vitam meretur. 52. Et quid pluribus exsequar laudem castitatis? Castitas etiam angelos fecit. Qui eam servavit, angelus est; qui perdidit, diabolus. Hinc religio etiam nomen accepit. Virgo est, quae Deo nubit; meretrix, quae deos fecit. Nam de resurrectione quid dicam, cuius praemia iam tenetis? *In resurrectione autem neque nubent, neque ducent uxores, sed erunt sicut angeli,* inquit, *in caelo* [Mt 22,30]. Quod nobis promittitur, vobis praesto est, votorumque nostrorum usus apud vos. De hoc mundo estis, et non estis in hoc mundo. Saeculum vos habere meruit, tenere non potuit.

392 *Virginitatem parentes prohibent iniuste.* — 1,10, 58. Plerasque virgines cognovi velle et prohiberi etiam prodire a matribus, et quod est gravius, viduis, cum quibus hic mihi sermo est. Nempe si hominem vellent amare filiae vestrae, per leges possent eligere, quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet, Deum non licet?

393 *Virginitati vel favent vel contradicunt parentes.* — 1,11.62. Bonum itaque, si virgini studia parentum quasi flabra pudoris aspirent ; sed illud gloriosius, si tenerae ignis aetatis etiam sine veteribus nutrimentis sponte se rapiat in tomitem castitatis. Dotem negabunt parentes ; sed habes divitem sponsum, cuius contenta thesauro, patriae successionis emolumenta non quaeras.

890. MI. 16, 200 A. 891. ML 16, 202 D. 392. ML 16, 205 A, 893. ML 16, 206 D.

Quanto dotalibus praestat compendiis casta paupertas! 63. Et tamen quam audistis aliquando propter studium integritatis, legitimae factam successionis extorrem? Contradicunt parentes; sed volunt vinci. Resistunt primo, quia credere timent; indignantur frequenter, ut discas vincere; abdicationem minantur, ut tentent, si potes damnum saeculi non timere; quaesitis blandiuntur illecebris, ut videant, si variarum mollire te non queat blanditia voluptatum. Exerceris, virgo, dum cogeris. Et haec tibi prima certamina anxia parentum vota proponunt. Vince prius, puella, pietatem. Si vincis domum, vincis saeculum.

Exemplar virginum B. Maria Virgo. — 2, 2, 6. Sit igitur 394
vobis tamquam in imagine descripta virginitas vita Mariae, de qua velut speculo refulgeat species castitatis et forma virtutis. Hinc sumatis licet exempla vivendi, ubi tamquam in exemplari magisteria expressa probitatis, quid corrigere, quid effingere, quid tenere debeatis, ostendunt.

7. Primus discendi ardor nobilitas est magistri. Quid nobilius Dei matre? Quid splendidius ea, quam Splendor elegit? Quid castius ea, quae corpus sine corporis contagione generavit? Nam de ceteris eius virtutibus quid loquar? Virgo erat non solum corpore, sed etiam mente, quae nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum: corde humilis, verbis gravis, animi prudens, loquendi parcior, legendi studiosior; non in incerto divitiarum, sed in prece pauperum spem reponens; intenta operi, verecunda sermone, arbitrum mentis solita non hominem, sed Deum quaerere, nullum laedere, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, aequalibus non invidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quando ista vel vultu laesit parentes? Quando dissensit a propinquis? Quando fastidivit humilem? Quando derisit debilem? Quando vitavit inopem, eos solos solita coetus virorum invisere, quos misericordia non erubesceret neque praeteriret verecundia? Nihil torvum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inverecundum; non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior; ut ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci, ac primo praetendat ingressu nihil intus latere tenebrarum; ut mens nostra nullis repagulis corporalibus impedita, tamquam lucernae lux intus posita foris luceat.

8. Quid ergo exsequar ciborum parcimoniam, officiorum redundantiam; alterum ultra naturam superfuisse, alterum paene ipsi naturae defuisse; illic nulla intermissa tempora, hic congeminatos ieiunio dies? Et si quando reficiendi successisset voluntas, cibus plerumque obvius, qui mortem arceret, non delicias ministraret. Dormire non prius cupiditas quam ne-

894. ML 16. 208 C.

cessitas fuit, et tamen cum quiesceret corpus, vigilaret animus: qui frequenter in somnis aut lecta repetit, aut somno interrupta continuat, aut disposita gerit, aut gerenda praenuntiat.

9. Prodire domo nescia, nisi cum ad ecclesiam conveniret, et hoc ipsum cum parentibus aut propinquis. Domestico operosa secreto, forensi stipata comitatu; nullo meliore tamen sui custode quam seipsa; quae incessu affatuque venerabilis non tam vestigium pedis tolleret, quam gradum virtutis attolleret. Ut tamen alios habeat virgo membrorum custodes suorum, morum autem suorum se habeat ipsa custodem, plures erunt, de quibus discat, si ipsa se doceat, quae virtutes magistras habet; quia quidquid egerit, disciplina est. Sic Maria intendebat omnibus, quasi a pluribus moneretur; sic omnia implebat virtutis officia, ut non tam disceret, quam doceret.

10. Talem hanc evangelista monstravit [cf. Le 1. 27], talem angelus repperit, talem Spiritus Sanctus elegit. Quid enim in singulis morer, ut eam parentes dilexerint, extranei praedicaverint, quae digna fuit, ex qua Dei Filius nasceretur? Haec ad ipsos ingressus angeli inventa dòmi in penetralibus, sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet; neque enim comites feminas desiderabat, quae bonas cogitationes comites habebat. Quin etiam tum sibi minus sola videbatur, cum sola esset. Nam quemadmodum sola, cui tot libri adessent, tot archangeli, tot prophetae?

11. Denique et Gabriel eam ubi revisere solebat, invenit; et angelum Maria quasi virum specie mota trepidavit, quasi non incognitum audito nomine recognovit. Ita peregrinata est in viro, quae non est peregrinata in angelo, ut agnoscas aures religiosas, oculos verecundos. Denique salutata obmutuit et appellata respondit; sed quae primo turbaverat affectum, postea promisit obsequium.

12. Quam vero religiosa in propinquas fuerit, Scriptura divina significat. Nam et humilior facta est, ubi se a Deo cognovit electam, et statim ad cognatam suam in montana processit; non utique ut exemplo crederet, quae iam crediderat oraculo: *Beata* enim, inquit, *quae credidisti* [Lc 1,56]. Et tribus cum ea mensibus mansit. Tanti autem intervallo temporis non fides quaeritur, sed pietas exhibetur. Et hoc, posteaquam in utero parentis exsiliens puer matrem Domini salutavit, prius compos devotionis quam naturae.

13. Inde tot sequentibus signis, cum sterilis pareret, virgo conciperet, loqueretur mutus, adoraret magus, exspectaret Simeon, sidera nuntiarent, Maria mobilis ad introitum, immobilis ad miraculum: *Conservabat,* inquit, *haec omnia in corde suo* [Lc 2,19]. Quamvis mater Domini, discere tamen praecepta Domini desiderabat; et quae Deum genuerat, Deum tamen scire cupiebat....

15. Haec est imago virginitatis. Talis enim fuit Maria, ut eius unius vita omnium sit disciplina. Si igitur auctor non displicet, opus probemus, ut quaecumque sibi eius exoptat praemium, imitetur exemplum. Quantae in una virgine species virtutum emicant? Secretum verecundiae, vexillum fidei, devotionis obsequium: virgo intra domum, comesad ministerium, mater ad templum.

16. O quantis illa virginibus occurret, quantas complexa ad Dominum trahet, dicens: Haec torum filii mei, haec thalamos nuptiales immaculato servavit pudore! Quemadmodum eas ipse Dominus commendabit Patri, nimirum illud repetens suum: Pater sancte, istae sunt, quas custodivi tibi, in quibus Filius hominis caput reclinans quievit; peto, ut ubi ego sum, et ipsae sint mecum [cf. Io 17, 24]. Sed si non solis sibi debent prodesse, quae non solis vixerunt sibi, haec parentes, haec redimat fratres. Pater iuste, mundus me non cognovit, istae autem me cognoverunt et mundum cognoscere noluerunt [ib. 25].

17. Quae pompa illa, quanta angelorum laetitia plaudentium, quod habitare mereatur in caelo, quae caelesti vita vixit in saeculo! Tunc etiam Maria, tympanum sumens, choros virginales excitabit cantantes Domino quod per mare saeculi sine saecularibus fluctibus transierunt [cf. Ex 15,20]. Tunc unaquaeque exsultabit dicens: *Et introibo ad altare Dei mei, et ad Deum qui laetificat iuventutem meam* [Ps 42, 4]. Immolo Deo sacrificium laudis et reddo Altissimo vota mea [cf. Ps 49,14].

18. Neque enim dubitaverim vobis patere altaria Dei, quarum mentes altaria confidenter dixerim, in quibus cotidie pro redemptione corporis Christus immolatur. Nam si corpus virginis Dei templum est, animus quid est, qui tamquam membrorum cineribus exagitatis, sacerdotis aeterni redopertus manu, vaporem divini ignis exhalat? Beatae virgines, quae tam immortali spiratis gratia, ut horti floribus, ut templa religione, ut altaria sacerdote!

Virgini abstinentia necessaria. — 3, 2, 5. Sed interdum 395
etiam cum fides tuta sit, iuventus suspecta est. Modico itaque vino utere, ne infirmitatem corporis augeas, non ut voluptatem excites; incendunt enim pariter duo, vinum et adulescentia. Infrenent etiam teneram aetatem ieiunia, et parcimonia cibi retinaculis quibusdam indomitas cohibeat cupiditates. Ratio revocet, mitiget spes, restringat metus. Nam qui moderari nescit cupiditatibus, is sicut equis raptatus indomitis, volvitur, obteritur, laniatur, affligitur.

Silentium et modestia in virginibus. — 3, 3, 9. Ipsas visi- 396
tationes in iunioribus esse parciores volo, si forte deferendum sit parentibus aut aequalibus. Teritur enim officiis pudor,

395. ML 16, 221 C. 396. ML 16, 222 C.

audacia emicat, risus subrepit, modestia solvitur, dum affectatur urbanitas; interroganti non respondere, infantia; respondere, fabula est. Deesse igitur sermonem virgini quam superesse malim.... 10. An vero mediocre pudoris exemplum est, quod Rebecca, cum veniret ad nuptias et sponsum vidisset, velamen accepit [cf. Gn 24, 65], ne prius videretur, quam iungeretur? Et utique pulchra virgo non decori timuit, sed pudori. Quid Rachel? Quemadmodum extorto osculo, flevit et gemuit, nec flere desisset, nisi proximum cognovisset [cf. Gn 29, 11 sq], ita et pudoris servavit officium et pietatis non omisit affectum. Quod si viro dicitur: *Virginem ne consideres, ne quando scandalizet te* [Eccli 9, 5], quid dicendum est sacratae virgini, quae si amet, animo peccat, si amatur, et facto? 11. Maxima est virtus tacendi, praesertim in ecclesia. Nulla te divinarum sententia fugiet lectionum, si aurem admoveas, vocem premas.... 13. Virginem mihi prius gravitas sua nuntiet, pudore obvio, gradu sobrio, vultu modesto; et praenuntia integritatis anteeant signa virtutis. Non satis probabilis virgo est, quae requiritur, cum videtur.

397 *Oratio assidua virgines decet.* — 3, *4,* 18> Oratio quoque nos Deo crebra commendet. Si enim propheta dicit: *Septies in die laudem dixi tibi* [Ps 118,164], qui regni erat necessitatibus occupatus, quid nos facere oportet, qui legimus: *Vigilate et orate, ne intretis in tentationem?* [Mt 26, 41.] Certe sollemnes orationes cum gratiarum actione sunt deferendae, cum e somno surgimus, cum prodimus, cum cibum paramus sumere, cum sumpserimus, et hora incensi, cum denique cubitum pergimus. 19. Sed etiam in ipso cubili volo psalmos cum oratione dominica frequenti contexas vice, vel cum evigilaveris, vel antequam corpus sopor irriget, ut te in ipso quietis exordio rerum saecularium cura liberam, divina meditantem somnus inveniat.

De viduis, 377/8.

398 *Castitas triplex: coniugalis, viduitatis, virginitatis.* — C.4. n. 23. Docemur itaque triplicem castitatis esse virtutem: unam coniugalem, aliam viduitatis, tertiam virginitatis; non enim aliam sic praedicamus, ut excludamus alias. Suis quibusque professionibus ista conducunt. In hoc Ecclesiae est opulens disciplina, quod quos praeierat, habet, quos reiciat, non habet, atque utinam habere numquam possit! Ita igitur virginitatem praedicavimus, ut viduas non reiceremus; ita viduas honoramus, ut suus honos coniugio reservetur. Non nostra hoc praecepta, sed divina testimonia docent. 24. Reminiscamur itaque, quemadmodum Maria, quemadmodum Anna, quemadmodum Susanna laudentur. Sed quoniam non laudes earum tantummodo praedicandae sunt, sed disciplinae etiam sunt

897. ML 16, 225 B. 398. ML 16. 241 D.

sequendae, reminiscamur, ubi Susanna [cf. Dn 13,7], ubi Anna [cf.Lc2,88], ubi Maria [cf. 1x1,28] sint repertae; et advertamus, quemadmodum singulae aptis laudibus praedicentur, et ubinam commorentur: nupta in paradiso, vidua in templo, virgo in secreto. 25. Sed in illis tardior fructus, in virgine maturior; illas senectus probat, virginitas laus aetatis est, nec adiumenta quaerit annorum, quae omnium est fructus aetatum. Adulescentiam decet, iuventutem ornat, amplificat senectutem, omnique aevo habet iustitiae suae canos, maturitatem gravitatis, velamen pudoris, quae devotionem non impediat, religionem augeat. Advertimus enim ex sequentibus, quia quotannis in die sollemni Paschae sancta Maria cum Ioseph Ierusalem petebat [cf. Lc 2,41]. Ubique impigra devotio, ubique assiduus virgini comes pudoris adiungitur. Nec inflatur Domini mater quasi secura de meritis, sed quo meritum magis agnovit, eo votum uberius exsolvit, officium copiosius detulit, munus religiosius vexit, mysticum tempus implevit.

Christus transiit benefaciendo.— 10, 61. Gratias evangelio, 399
per quod etiam nos, qui oculis nostris venientem in hunc mundum non vidimus Christum, videmur ei, dum facta eius legimus, interesse, ut, sicut illi, quibus appropinquabat, fidem mutuabantur ex eo, ita nobis, dum gestis eius credimus, appropinquet. ... 63. Nec vereare moram aliquam sanitatis. Nescit impedimentum, qui sanatur a Christo. Opus est, ut remedium adhibeas, quod acceperis; simul enim ut praeceptum dederit, caecus videt, paralyticus ambulat, mutus loquitur, surdus audit, febriens ministrat, lunaticus liberatur. Et tu igitur, quaecumque indecore alicuius rei cupiditate languescis, obsecra Dominum, fidem defer, nec ullam timeas moram. Ubi adest oratio, adest Verbum, fugatur cupiditas, libido discedit. Nec confessionis verearis offensam, immo magis praesume praerogativam; incontinenti enim quae corporis morbo antea laborabas, Christo incipies ministrare.

De virginitate, 378.

Virginitatem promovere est officium sacerdotum. — C. 5, 400
n.26. Quibus licet sponsum eligere, non licet Deum praeferre? In me ergo facti condicio mutatur, ut pro opprobrio mihi cedat, quod semper spectavit ad gratiam sacerdotum, iacere semina integritatis, et virginitatis studia provocare.

Criminationes contra virginitatem dissolvuntur. — 6.27. 401
Quaero enim, utrum quasi improbum hoc, an quasi novum, an quasi inutile reprehendatur. Si quasi improbum, improba ergo vota sunt omnium, improba vita est angelorum, quam gratia resurrectionis imitatur; qui enim non nubunt, neque

899. ML 16, 252 D. 400. ML 16, 272 D. 401. ML 16, 273 A.

ducunt uxores, erunt sicut angeli in caelo [cf. Mt 22, 30]. Qui hoc utique reprehendit, resurrectionis vota condemnat. Itaque improbum videri non potest, quod hominibus pro praemio constitutum est; nec potest eius rei species displicere, cuius veritas et in fructu est et in voto. 28. Sed esto, non sit improbum, numquid novum est? Nos enim nova omnia, quae Christus non docuit, iure damnamus, quia fidelibus via Christus est. Si igitur Christus non docuit quod docemus, etiam nos id detestabile iudicamus. Discutiamus ergo, utrum Christus integritatem docuerit, an repudiandam putaverit. *Ei sunt,* inquit, *spadones, qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum* [Mt 19, 12]. Est ergo praeclara militia, quae regno caelorum militat. Itaque iam tunc Dominus docuit esse debere intemerata studia castitatis.... 30. Et ideo post hoc verbum offeruntur pueri ad benedicendum, qui corruptelae expertes, integritatis munus immaculata aetate servarent. Talium enim est regnum caelorum, qui in puerilem castimoniam tamquam in naturam infantium corruptelae ignoratione remeaverint. Est ergo etiam caelesti voce probata virginitas dominicisque expetenda praeceptis. 31. Quo loco magisterium divinae vocis imitemur. Nam cum in superioribus coniugium memoraverit non esse solvendum nisi ex causa fornicationis, in posterioribus integritatis gratiam donumque contexuit, ut doceret non damnandas esse nuptias, sed probandas, nuptiis tamen ipsis integritatis studia praeferenda. Quis enim tam aversus a vero, qui nuptias damnet? Sed quis tam alienus a ratione, qui coniugii onera non sentiat? Etenim *mulier innupta et virgo cogitat quae sunt Domini, ut sit sancta corpore et spiritu. Nam quae nupta est, cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro* [ICor 7, 34]. 32. Et praeter has molestias, quamvis nubendo non peccet, contritionem tamen habebit carnis huiusmodi; graves enim partus labores, gravis creandorum et erudiendorum liberorum molestia.... 33. Bona igitur vincula nuptiarum, sed tamen vincula; bonum coniugium, sed tamen a iugo tractum, et iugo mundi, ut viro potius cupiat placere quam Deo.... 34. Nemo ergo, vel qui coniugium elegit, reprehendat integritatem, vel qui integritatem sequitur, condemnet coniugium. Namque huius sententiae adversarios interpretes damnavit iamdudum Ecclesia, eos scilicet, qui audeant solvere copulam coniugalem.... Multos ager fructus habet, sed ille melior est, qui et fructibus redundat et floribus. Est ergo Ecclesiae ager diversis fecundus copiis. Hic cernas germina virginitatis flore vernantia, illic tamquam in campis silvae viduitatem gravitate pollentem, alibi tamquam uberi fruge coniugii Ecclesiae segetem replentem mundi horrea ac veluti maritatae vineae fetibus torcularia Domini Iesu redundantia, in quibus fidelis coniugii fructus exuberat.

7, 35. Nec improbum igitur nec novum integritatis est studium. Videamus, ne forte inutile iudicetur; nonnullos enim dixisse audivi quod periit mundus, defecit genus humanum, coniugia labefacta sunt. Quaero, quis tandem quaesivit uxorem, qui non invenerit? Quando fuerint bella pro virgine? Quis uinquam pro virgine sit peremptus? De coniugiis autem ista nascuntur, ut perimatur adulter uxoris, raptor proeliis appetatur. Ista reipublicae semper damno fuerunt. Pro virgine sacra nemo damnatus est, quia castitatem non poena cohibet, sed religio auget fidesque conservat. 36. Si quis igitur putat consecratione virginum minui genus humanum, consideret, quia ubi paucae virgines, ibi etiam pauciores homines; ubi virginitatis studia crebriora, ibi numerum quoque hominum esse maiorem.

Declinanda turba. — 8, 46. In foro aut in plateis Christus 402
non reperitur.... Nequaquam igitur ibi quaeramus Christum, ubi invenire non possimus. Non est Christus circumforaneus. Christus enim est pax, in foro lites; Christus iustitia est, in foro iniquitas; Christus operator est, in foro inane otium; Christus caritas est, in foro obtrectatio; Christus fides est, in foro fraus atque perfidia; Christus in Ecclesia est, in foro idola?.

Amandum silentium. — 13. 80. lanua nostra os nostrum 403
est, Christo propemodum soli debet aperiri.... Quid tibi cum ceteris? Soli Christo loquere, soli fabulare Christo. Si enim ut mulieres in ecclesia taceant, scriptum est [cf. 1 Cor 14, 34], quanto magis non decet patere virginis ianuam, non decet viduae patere fores! Cito insidiator pudoris obrepit, cito verbum excidit, quod revocare desideres. 81. Si Evae clausa fuisset ianua, nec Adam deceptus fuisset, nec respondisset interrogata serpenti. Introivit mors per fenestram [cf. 1er 9, 21], hoc est, per Evae ostium. Ingreditur mors per ostium tuum, si falsum loquaris, si turpiter, si procaciter, postremo si, ubi non oportet, loquaris. Clausae sint igitur labiorum fores tuorum, et obseratum maneat vocis vestibulum; tunc fortasse reserandum, cum audieris Dei vocem, cum audieris Dei verbum.... 83. Sed ea, quae Christum requirit, non debet esse vulgaris, non debet esse in foro, non in plateis, voce querula, gressu lubrica, facilis auditu, vilis aspectu.

A Christo omnia curantur. — 16, 99. Omnia igitur habemus 404
in Christo. Omnis anima accedat ad eum, sive corporalibus aegra peccatis, sive clavis quibusdam saecularis cupiditatis infixa, sive imperfecta adhuc quidem, sed intenta tamen meditatione proficiens, sive multis aliqua iam sit perfecta virtutibus: omnis in Domini potestate est, et omnia Christus est nobis.

402. ML 16. 278 B. 403. ML 16, 286 C. 404. ML 16, 291 C.

Si vulnus curare desideras, medicus est; si febribus aestuas, fons est; si gravaris iniquitate, iustitia est; si auxilio indiges, virtus est; si mortem times, vita est; si caelum desideras, via est; si tenebras fugis, lux est; si cibum quaeris, alimentum est. *Gustate* igitur, *et videte, quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo* [Ps 33, 9]. 100. Speravit in eo illa, quae fluxu sanguinis laborabat, et continuo sanata est, sed quia fidelis accessit [cf. Lc 8, 43 sqq]. Et tu cum fide, filia, vel fimbriam eius attinge. Iam saecularium fluxus voluptatum, modo torrentis exundans, Verbi salutaris calore siccabitur, si cum fide tamen accedas, si pari devotione divini sermonis extremam saltem fimbriam comprehendas, si tremens procidas ante Domini pedes. Ubi sunt pedes Christi, nisi ubi corpus est Christi? O thesauris omnibus opulentior fides! O virtutibus corporis omnibus fides fortior! O medicis omnibus salutarior! Simul ut accessit mulier, virtutem sensit, medicinam impetravit; ut si oculum lumini admoveas, illuminatur, antequam sentias, et operatio lucis praevenit apparatum. Passio inveterata, passio immedicabilis, quae et artis omnem vicerat excogitationem et pecuniarum subministrationem, solo fimbriae curatur attactu. Illius igitur feminae tibi, virgo, et in adeundo servanda verecundia, et in fide imitanda devotio est.

405 *Redemptori debetur pretium redemptionis.* — 19,126. Bonus servus pretium studet reparare Domino, quod pro se solutum est. Noli aurum parare, filia, noli argentum. Non divitiis istis te Christus redemit. Paratum habeto pretium. Non semper exigeris, sed semper debes. Sanguinem solvit, sanguinem debes. Ille pro te solvit, tu pro te redde. Eramus oppignorati malo creditori peccatis; contraximus chirographum culpae, poenam sanguinis debebamus: venit Dominus Iesus, suum pro nobis obtulit; sed non potes sanguinem reddere. 127. Bonus quidem servus debet pretium suum reparare Domino suo; si non potest pretium reddere, vel hoc faciat, ne pretio videatur indignus. Ergo et tu dignam te gere tali pretio, ne veniat Christus, qui te mundavit, qui te redemit, et si te in peccatis invenerit, dicat tibi: *Quae utilitas in sanguine meo?* [Ps 29, 10.]

De paenitentia, 380/90.

406 *Benignitas Christi.* — L. 1, c. 4, n. 15. Quam propensus igitur ad misericordiam sit Dominus Iesus, licet ista satis instruant, tamen etiam ipse te doceat, qui, cum adversus impressionem persecutionis instruere nos vellet, ait: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus,* etc. [Mt 10, 28], et infra: *Omnis ergo, qui confessus me fuerit,* etc. [ib. 32 sq.]. 16. Ubi confitetur, pro omnibus confitetur, omnes complectitur; ubi negat, non omnes

405. ML 16, 299 C. 406. ML 16, 471 B.

negat. Sicut enim supra habet: *Omnis, qui me confessus fuerit, confitebor et ego eum,* hoc est, omnem, consequens erat, ut infra quoque sic redderet: *Omnis autem, qui negaverit me.* Sed ne omnes negare videretur, ita subiecit: *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum.* Gratiam promittit omnibus, non omnibus minatur iniuriam. Quod est miserationis, exaggerat, quod ultionis, extenuat.

1, 5, 22. Nonne apparet, quod ideo nobis peccantibus indignetur Dominus lesus, ut indignationis suae nos terrore convertat? Indignatio ergo eius non ultionis exsecutio, sed magis absolutionis est operatio; sic enim dixit: *Si conversus ingemueris, salvus eris* [Is 30, 15]. Exspectat gemitus nostros, sed temporales, ut remittat perpetuos; exspectat lacrimas nostras, ut profundat pietatem suam. Sic in evangelio, viduae matris lacrimis compassus, filium eius resuscitavit [cf. Lc 7,13]. Exspectat conversionem nostram, ut revertatur et ipse ad gratiam; quae, si nullus lapsus nobis irreperet, in nobis perseveraret; sed quia peccatis nostris contrahimus offensam, indignatur, ut humiliemur; humiliamur, ut digni simus magis miseratione quam poena.

Modestia oculorum. — 1, 14, 70. Bonus tamen pudor, qui 407
ipsos corporis oculos sic premere consuevit, ut saepe non videamus etiam, quod videmus. Etenim specie aspicere videmur, quidquid occurrerit; sed si non misceatur animi intentio, hic quoque secundum carnis officium noster aspectus vanescit; ita plus videmus animo quam corpore.

Poenitentiae efficacia. — 2, 6, 48. Sic flevit et Ninive 408
populus, et denuntiatum excidium civitatis evasit [cf. Ion 3, 5]; tanta est enim paenitentiae medicina, ut mutare videatur suam Deus sententiam. In te est igitur, ut evadas; vult rogari Dominus, vult de se sperari, vult sibi supplicari. Homo es, et vis rogari, ut ignoscas, et putas Deum tibi non roganti ignoscere? 49. Ipse Dominus lerusalem flevit [cf. Lc 19,41], ut, quia ipsa flere nolebat, Domini lacrimis ad veniam pertineret. Ipse nos flere vult, ut evadere possimus, sicut habes scriptum in evangelio: *Filiae lerusalem, nolite me flere, sed vos ipsas flete* [Lc 23, 28]. 50. Flevit David et meruit, ut mortem populi pereuntis divina removeret misericordia [cf. 2 Rg 24,10], quando tribus sibi propositis optionibus, eam tamen, in qua maiorem Domini miserationem experiretur, elegit. Quid erubescis tu peccata tua flere, cum Deus etiam prophetas iusserit flere pro populis? 51. Denique et Ezechiel iussus est flere lerusalem, et accepit librum, in cuius capite scripta erat: *Lamentatio, et melos, et vae* [Ez 2, 9], duo tristia et unum delectabile; quoniam ille salvus erit in futurum, qui in hoc saeculo plus fleverit.

407. ML 16, 487 D. 408. ML 16, 509 B.

409 *Vera paenitentia conversio morum.* — 2, 10, 96. Facilius autem inveni, qui innocentiam servaverint, quam qui congrue egerint paenitentiam. An quisquam illam paenitentiam putat, ubi acquirendae ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copulae coniugalis ususr Renuntiandum saeculo est; somno ipsi minus indulgendum, quam natura postulat; interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus; vivendum ita, ut vitali huic moriamur usui; seipsum sibi homo abneget et totus mutetur, sicut quemdam adulescentem fabulae ferunt propter amores meretricios peregre profectum et abolito amore regressum postea veteri occurrisse dilectae, quae ubi se non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens dixerit: Ego sum; responderit ille: Sed ego non sum ego.

Apologia prophetae David, 383/9.

410 *Cur sancti delinquant.* — C. 2, n. 7. Nam si inoffensum a vitiis inter tot lubrica huius saeculi curriculum peregissent, dedissent nobis occasionem infirmioribus aestimandi cuiusdam superioris eos naturae ac divinae fuisse, ut delictum recipere et culpae consortium habere non possent. Quae opinio utique ut exsortes nos illius substantiae ab impossibili imitatione revocaret. Praeteriit igitur illos paulisper Dei gratia, ut nobis ad imitationem vita eorum fieret disciplina, et sicut innocentiae, ita etiam paenitentiae magisterium de eorum actibus sumeremus. Ergo dum lapsus eorum lego, consortes etiam illos infirmitatis agnosco; dum credo consortes, imitandos esse praesumo.

Expositio in psalmum CXVIII, 387/8.

411 *Modestia.* — Serm. 3, n. 6. Vultus liberior est, ubi est castitatis conscientia, et portare Christi iugum suave est, si ornamenta putes cervicis tuae esse, non onera.

412 *Sensus spiritualis.* — 6, 8. Anima iusti sponsa est Verbi. Haec si desideret, si cupiat, si oret, et oret assidue, et oret sine ulla disceptatione, et tota intendat in Verbo, subito vocem sibi videtur eius audire, quem non videt, et intimo sensu odorem divinitatis eius agnoscit; quod patiuntur plerumque qui bene credunt. Replentur subito nares animae spiritali gratia, et sentit sibi praesentiae eius flatum aspirare, quem quaerit, et dicit: Ecce iste ipse est, quem requiro, ipse, quem desidero.

409. ML 16, 520 B.
410. CV 32, 2 (ed.C.Schenkl, 1897), 303; ML 14, 854 D.
411. CV 62 (ed. M. Petschenig, 1913), 43; ML 15, 1224 B.
412 CV 62, 112; ML 15, 12<0 B.

Meditatio ad operationem ducit. — 6,35. *Et meditabar* w413
mandatis tuis, quae dilexi nimis [Ps 118,47].... Meditatione enim mandatorum caelestium operis boni usus inolescit. Nam sicut meditationi verborum finis memoria est, ut quae meditamur verba teneamus, sic meditationis praeceptorum caelestium intentio vel finis operatio est actusque directus ad implenda praecepta divina, quae nisi quis diligat, implere non poterit; nec solum diligat, sed etiam nimis diligat.

Verbum Dei vita animae. — 7, 7. Nec quidquam est aliud 414
quod vivere faciat rationabilem animam, quam alloquium Dei. Sicut enim augetur sermo Dei in anima nostra, dum suscipitur, dum intellegitur, dum comprehenditur, ita etiam vita eius augetur; et quemadmodum e contrario alloquium Dei deficit in anima nostra, ita et incurrit eius vita defectum. Itaque ut conexio ista animae et corporis nostri spiritu vitali animatur atque alitur et tenetur, ita verbo Dei et spiritali gratia anima nostra vivificatur.

Memoria iudiciorum Dei. — 7, 15. Nisi enim unusquisque 415
legis instructus et formatus exemplis credat semper vera esse Dei iudicia, cito declinat a lege. Qui autem praeterita repetit exempla et colligit seriem vetustatis, cognoscit, quod neque peccator poenam suae improbitatis evadat, neque iustus aequitatis suae praemiis defraudetur. Retexit enim animo, quod ab initio Adam propter mandati caelestis praevaricationem de paradisi eiectus sit incolatu.

De oratione nocturna. — 7,31. Si studentes igitur doc-416
trinis saecularibus perparum somno indulgent, quanto magis qui Deum cupiunt cognoscere, non debent somno corporis impediri, nisi quantum naturae satis est? David per singulas noctes lectum suum lacrimis diluebat; surgebat etiam noctis medio, ut Domino confiteretur; et tu totam noctem sopori existimas deputandam? Tunc magis tibi orandus est Dominus, tunc praesidia postulanda, culpa cavenda, quando videtur haberi secretum; tunc maxime, quando tenebrae in circuitu meo et parietes me operiunt, considerandum, qui Deus omnia intuetur abscondita. Ne dixeris ergo: Circumfusus sum tenebris, quis me videt, et quem vereor, septus parietibus et inclusus? Quia *vultus Domini super facientes mala* [Ps 33, 17]. Deinde si arbitrum non vides, teipsum non vides? Tuae conscientiae testimonium non vereris? Nescis illam caliginem noctis non opertorium, sed incentivum esse peccati?... Nox erat, quando ludas prodidit, quando Petrus negavit. 32. Illo igitur praecipue tempore iustificationes Dei animo retexendae sunt, relegenda mandata hortatoria. Illa de castitate praecepta non

413. CV 62, 126; ML 16, 1279 D. 414. CV 62, 131; ML 15, 1282 C.
416. CV 62, 186; ML 16, 1285 D. 416. CV 62, 145; ML 15, 1291 C.

absint, ut his occupata mens flagrantiam libidinis, carnis restinguat ardorem. Tene illud animo: *Lavabo per singulas noctes lectum meum* [Ps 6, 7]. Qui enim stupris deditus, flagitiis involutus est, non lavat per singulas noctes lectum suum. Nescit flere, qui flenda committit, et, cum sit ipse lacrimabilis, non habet poenae lacrimas suae. At ille, qui castigat corpus suum et sui sollicitus gubernator est, atque ingemiscens et dolens lapsus superioris offensam quaerit, quomodo abluat fletibus poenitentiae, hic lavat per singulas noctes lectum suum. Non dormiamus ergo totis noctibus, sed maximam partem earum lectioni et orationibus deputemus.

417 *Fiducia ex Scriptura.* — 8, 38. Paremus igitur affectum nostrum, ne imparatum vis repentina perturbet. Denique sciens Dominus cito nos frangi solere, ait etiam apostolis: *Non turbetur cor vestrum neque formidet* [Io 14, 27]. Si te cupiditas appetentiaque tentaverit, lege evangelium, dicat tibi lesus Christus: *Non turbetur cor tuum.* Si quis terror ingruerit, dicat tibi Christus: *Non turbetur cor tuum neque formidet.* Si qua supplicia persecutor inflixerit, lege evangelium, dicat tibi lesus: *Non turbetur cor tuum neque formidet.* Lege apostolum dicentem: *Indignae enim passiones sunt huius temporis ad superventuram gloriam* [Rom 8, 18]. Si in mari naviganti gravis fluctus insurgat, tempestas atra desaeviat, tibi dicat lesus: *Ego sum, noli turbari* [Mc6,60]. Veniens igitur in certamen aliquod magnum et grave, dic prius: *Paratus sum et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua* [Ps 118, 60].

418 *Humiliari in veritate.* — 10, 32. Habuit ergo cognitionem sanctus David, utpote propheta perfectus, quandoquidem ita perfecte cognovit, ut humiliaretur in ipsa veritate. Sive ergo in adversis positus, agnovit probationis gratia ea, quae laboriosa et adversa sunt, sustinenda, iustum autem Dei esse iudicium, èt ideo bene certantes numquam deseri vel relinqui, et coronam his post labores posse deferri; sive in secundis et prosperis positus, cognovit etiam divitias rerum diversosque successus, tentationis causa, solere suppetere, ut, is, qui his utitur, rerum prosperitate tentetur. In eo igitur laudandus propheta David, quia, cum ista agnosceret, humiliabatur; ut humilitate sua vel prosperorum excluderet tentamenta vel adversorum subiret constanti aequanimitate tolerantiam.

419 *Lectio spiritualis.* — 12, 33. Sit ergo nobis cotidiana lectio pro exercitio, ut quae legimus, meditemur imitari. In hac desudemus virtutum palaestra, ut cum increpuerint tentamenta, non tamquam inexercitatos, non tamquam expertes ciborum spiritalium et attenuatos ieiunio lectionis, tentationum tempus inveniat....

417. CV 62, 173; ML 15, 1810 A. 418. CV 62, 222; ML 15, 1842 B.
419. CV 62, 270; ML 15, 1872 D.

13, 17. Tota ergo die in lege meditare; non perfunctoria tibi debet esse transcursio. Si agrum emere velis, si mercari domum, prudentiorem adhibes, et quid iuris sit, diligenter consideras; et ne in aliquo forte fallare, tibi ipse non credis. At nunc tu ipse emendus es tibi: de tuo pretio tracta, considera quid sis, quod nomen habeas, quid acquiras tibi, non agrum, non pecuniam, non gemmarum monilia, sed Christum Iesum, cui nulla possint pretia, nulla ornamenta conferri. Adhibe tibi consiliarios Moysen, Esaiam, Hieremiam, Petrum, Paulum, Ioannem, ipsum magnum consiliarium Iesum Dei Filium, ut acquiras Patrem. Cum his tractandum, cum his tota conferendum est tibi, tota meditandum die, sicut meditabatur David, et haec erat illi sola meditatio.

Humilitas in iuvenibus rara. — 18, 31. Rara sane in iuveni- 420
bus est humilitas, ideoque miranda. Dum aetas viget, dum vires solidae, dum sanguis aestuat, dum sollicitudo nescitur, dum ignoratur debilitas, dum laetitia frequentatur, tunc fervet iactantia, tunc se iuventutis superbus extollit affectus, tunc humilitas quasi vilescit, abiecta contemnitur, tunc subiectio degeneris conscientiae aestimatur infirmitas. Grandis igitur morum assuefacienda maturitas, quae vincat naturam.

Orare est clamare in toto corde. — 19, 8. Clamat ergo 421
cor nostrum non sono corporis, sed cogitationum sublimitate concentuque virtutum. Grandis fidei clamor. Denique in spiritu adoptionis clamamus: Abba Pater, et ipse Spiritus Dei clamat in nobis. Magna vox iustitiae, magna est castitatis, per quam et mortui loquuntur; nec solum loquuntur, sed etiam sicut Abel clamant. At vero iniusti anima, nec viventis, clamat, quia Deo mortua est. Nihil in illa sublime, nihil magnificum est quale eorum, quorum sonus in omnem terram exivit, et verba in fines orbis terrarum.... 11. Et Iesus Dominus exclamabat: *Si quis sitit, veniat ad me, et bibat* [Io 7,37]. Et vere magna clamabat, qui vocabat homines ad regnum caelorum, ad illum venerabilem potum, quo vitae aeternae fluctus infunditur. Et tu cum oras, magna ora, id est, ora quae aeterna sunt, non caduca. Ora quae divina sunt atque caelestia, ut sis sicut angeli in caelo. Noli orare pro pecunia, quia aerugo est; noli pro auro, quia metallum est; noli pro possessione, quia terra est; ista oratio ad Dominum non pervenit. Non audit Deus, nisi quod dignum suis ducit esse beneficiis; sed audit piam vocem plenam devotionis et gratiae. 12. Non solum ergo clamandum in corde, sed etiam in toto corde clamandum est. Sicut enim corporaliter tunc bene clamatur, cum toto ore clamatur, ita spiritaliter toto est clamandum corde, si volumus magna deferre et a Domino, quae

420. CV 62, 418; ML 15, 1463 C. 421. CV 62, 426; ML 15, 1471 B.

poscimus, impetrare.... 16. Qui ergo Dominum deprecatur, non velut praescripta praecipue tempora praestoletur, nesciens in obsecrationibus Domini tempus esse aliquod, sed semper in ipsis sit. Sive manducamus, sive bibimus, Christum annuntiemus, Christum rogemus, Christum cogitemus, Christum loquamur: in corde nostro semper, semper in ore sit Christus.... 18. Qui rogat itaque, semper roget; et si non semper precatur, paratum semper habeat precantis affectum.

Expositio evangelii secundum Lucam, 385/9.

422 *Modestia ad instar Mariae.* — L. 2, n. 8. Disce virginem moribus, disce virginem verecundia, disce virginem oraculo, disce mysterio. Trepidare virginum est, et ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri. Discant mulieres propositum pudoris imitari. Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus angelus reperiret; sola sine comite, sola sine teste; ne quo degeneri depravaretur affatu, ab angelo salutatur. Disce, virgo, verborum vitare lasciviam: Maria etiam salutationem angeli verebatur.

423 *Humilitas ad instar Mariae.* — 2, 22. Didicistis, virgines, pudorem Mariae; discite humilitatem. Venit propinqua ad proximam, iunior ad seniorem; nec solum venit, sed etiam prior salutavit; decet enim, ut quanto castior virgo, tanto humilior sit. Noverit deferre senioribus; sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis. Est ét causa pietatis, est etiam nonna doctrinae. Contuendum est enim, quia superior venit ad inferiorem, ut inferior adiuvetur: Maria ad Elisabeth, Christus ad loannem.

424 *Dominus erga peccatorem misericors.* — 2, 33. Vide, quam bonus Deus et facilis indulgere peccatis: non solum ablata restituit, sed etiam insperata concedit. Ille [Zacharias] dudum mutus prophetat [cf. Lc1, 67]; haec etiam gratia Dei maxima, quod eum qui negaverant, confitentur. Nemo ergo diffidat, nemo veterum conscius delictorum praemia divina desperet. Novit Deus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.

425 *Christi inopia ditamur.* — 2, 41. Meum ergo paupertas illa patrimonium est, et infirmitas Domini mea virtus est. Maluit sibi egere, ut omnibus abundaret. Me illi infantiae vagientis abluunt fletus, mea lacrimae illae delicta laverunt. Plus igitur, Domine lesu, iniuriis tuis debeo, quod redemptus sum, quam operibus, quod creatus sum. Non prodesset nasci, nisi redimi profuisset.

422. CV 32 (ed. C. Schenkl, 1902), 45; ML 15, 1555 C.

Tentationes ad instar Christi Domini vincendae. — 4,14.426 Plenus igitur lesus Spiritu Sancto agitur in desertum consilio, ut diabolum provocaret — nam nisi ille certasset, non mihi iste vicisset — ; mysterio, ut illum Adam de exsilio liberaret; exemplo, ut ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere, et tunc magis esse cavendum, ne mysterii gratiam deserat mentis infirmitas.... 17. Tria praecipue docemur tela diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis consuevit armari: gulae unum, aliud iactantiae, ambitionis tertium. Inde autem coepit, unde iam vicit. Et ideo inde incipio in Christo vincere, unde in Adam victus sum, si tamen mihi Christus, imago Patris, virtutis exemplum sit. Discamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum est diaboli. ... 20. Vides, quo genere utatur armorum, quo hominem a spiritalis nequitiae incursione defendat, adversus incitamenta gulae septum atque munitum. Non enim quasi Deus utitur potestate (quid enim mihi proderat?), sed quasi homo commune sibi arcessit auxilium, ut divinae pabulo lectionis intentus famem corporis neglegat, alimentum verbi caelestis acquirat.... 24. Discè ergo et tu diabolum vincere. Agit te spiritus, sequere spiritum. Non te revocet camis illecebra; spiritu plenus, disce contemnere voluptates. leiuna, si vis vincere. Consequens est, ut per hominem diabolus te putet esse tentandum : Christus, quasi fortior, facie ad faciem tentatur, tu per hominem.... 31. Quod si is, qui Deum quaerit, propter fragilitatem carnis et mentis angustias saepe tentatur, quanto magis, qui saeculum quaerit, obnoxius est !... 32. Dicet fortasse aliquis, quia solus qui malum fecerit, timet; tamen qui mare navigat, plus timet. Et contra in immobili terrarum statione consistens, non solet timere naufragium ; at si mobile conscendat elementum, frequentioribus obnoxius fit periculis. Fuge ergo saeculi mare: naufragium non timebis. ... 37. Nemo potest, nisi vicerit, coronari ; nemo potest vincere, nisi ante certaverit. Ipsius quoque coronae maior est fructus, ubi maior est labor. ... Et ideo tentationem neutiquam timere debemus ; est enim causa victoriae, materia triumphorum.... 39. Non unum telum diabolus habet, frequentat spicula, ut aut praemio vincat aut taedio. Primo cupiditate vulnerat, secundo pietate, tertio sanitate; mentis enim pariter et corporis pugnat ulceribus. Diversitas quoque ipsa tentationum pro diversitate certantium est.... 42. Non debemus igitur tentationes saeculi pro malis timere, quibus bona praemia comparantur, sed magis rogare contemplatione condicionis humanae, ut eas tentationes subeamus, quas ferre possimus.

426. CV 32, 146; ML 15, 1616 D.

427 *Oratio necessaria.* — 4, 49. Disce rogare, quod cupias impetrare: fastidiosos viros caelestium profectus munerum non sequuntur.

428 *Cavenda societas malorum.* — 4, 70. Non turbatur ista [navis], quae Petrum habet, turbatur illa, quae ludam habet. Etsi multa illic discipulorum merita navigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In utraque Petrus; sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis.

429 *Voluntas salvifica Domini.* — 5, 116. Exsurgant vel sero, qui dormierunt, etiam qui Christum perdiderunt. Non sic amittitur Christus, ut non revertatur, si tamen requiratur; sed vigilantibus regreditur et exsurgentibus praesto est; immo omnibus adest, qui ubique semper est, quia complet omnia. Nulli enim deficit, nos deficimus; nulli, inquam, deficit, superabundat omnibus; superabundavit enim peccatum, ut superabundaret gratia. Gratia Christus est, vita Christus est, Christus est resurrectio; qui surgit igitur, invenit esse praesentem.

430 *Eleemosynae utilitas.* — 6, 29. Plus tibi pecunia illa proderit, si non tamquam affluentem tribuas, sed tamquam profuturam Christi nomine largiaris: si ita eam conferas pauperi, ut deferas Christo.

431 *Quaerere Christum.* — 6, 69. Quibus impartiatur [gratiae caelestis alimentum], adverte. Non otiosis, non in civitate quasi in synagoga, vel saeculari dignitate residentibus, sed inter deserta quaerentibus Christum; qui enim non fastidiunt, ipsi excipiuntur a Christo, et cum ipsis loquitur Dei Verbum non de saecularibus, sed de regno caelorum.

432 *In oratione perseverantia.* — 7, 87. Alius praecepti locus est, ut omnibus momentis, non solum diebus, sed etiam noctibus, oratio deferatur.... 88. Et ideo scriptorum memores, noctibus ac diebus orationibus insistentes, peccatis nostris veniam postulemus. Nam si ille tam sanctus, et qui regni erat necessitatibus occupatus, septies in die laudem Domino dicebat [cf. Ps 118, 164], matutinis et vespertinis sacrificiis semper intentus, quid nos facere oportet, qui eo amplius rogare debemus, quo frequentius carnis ac mentis fragilitate delinquimus?... 89. Nec solum media nocte Dominus, sed omnibus prope docet vigilandum esse momentis; venit enim et vespertina, et secunda, et tertia vigilia, et pulsare consuevit: *Beati* itaque *servi illi, quos, cum venerit Dominus, invenerit vigilantes* [Lc 12, 87]. Si ergo desideras, ut virtus Dei praecingat se et ministret tibi, vigilandum est semper; multae enim insidiae sunt nobis et gravis corporis somnus; quem si dormire mens

427. CV 32, 163; ML 15, 1627 A. 428. CV 82, 175; ML 16, 1633 C.
429. CV 32, 230; ML 15, 1668 C. 430. CV 32, 243; ML 15, 1676A.
431. CV 32, 261; ML 15, 1686 B. 432. CV 32, 317; ML 15, 1721 A.

coeperit, vigorem suae virtutis amittet. Excita igitur somnum tuum, ut pulses ostium Christi.... 90. Ergo praeceptivus locus frequenter orandi, spes impetrandi, ratio persuadendi, prius in praecepto, post in exemplo.

Evangelica infantia. — 8,57. Cur autem pueros aptos regno 433
dicit esse caelorum ? [Cf. Lc 18, 16.) Fortasse quia malitiam nesciant, fraudare non noverint, referire non audeant, scrutari ignorent opes, honorem, ambitionem non appetant. Sed non ignorare ista virtus est, sed contemnere, nec continentiae laus, ubi infirmitatis integritas ; non igitur pueritia, sed aemula puerilis simplicitatis bonitas designatur. Non enim virtus est non posse peccare, sed nolle, atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut-voluntas infantiam, usus imitetur naturam. Denique ipse hoc Salvator expressit, dicens: *Nisi conversi fueritis,* etc. [Mt 18, 3).

Lacrimae Petri paenitentiae exemplum. — 10, 88. Quare 434
flevit? Quia culpa obrepsit ei. Ego soleo flere, si culpa mihi desit, hoc est, si non me vindicem, si non obtineam, quod improbe cupio. Petrus doluit et flevit, quia erravit ut homo. Non invenio quid dixerit, invenio quod fleverit ; lacrimas eius lego, satisfactionem non lego; sed quod defendi non potest, ablui potest. Lavent lacrimae delictum, quod voce pudor est confiteri. Et veniae fletus consulunt et verecundiae. Lacrimae sine horrore culpam loquuntur; lacrimae crimen sine offensione verecundiae confitentur ; lacrimae veniam non postulant et merentur. Inveni, cur tacuerit Petrus: ne tam cito veniae petitio plus offenderet. Ante flendum est, sic precandum. 89. Bonae lacrimae, quae lavant culpam. Denique quos lesus respicit, plorant. Negavit primo Petrus, et non flevit, quia non respexerat Dominus. Negavit secundo, non flevit, quia adhuc non respexerat Dominus. Negavit et tertio, respexit lesus, et ille amarissime flevit. Respice, Domine lesu, ut sciamus nostrum deflere peccatum. Unde etiam lapsus sanctorum utilis : nihil mihi nocuit, quod negavit Petrus, profuit, quod emendavit. ... 90. Flevit ergo et amarissime Petrus, flevit, ut lacrimis suum posset lavare delictum ; et tu, si veniam vis mereri, dilue culpam lacrimis tuam: eodem momento, eodem tempore respicit te Christus.

Christi silentium in passione. — 10, 97. Accusatur Do- 435
minus et tacet [cf. Mt 27,11); et bene tacet, qui defensione non indiget. Ambiant defendi, qui timent vinci. Non ergo accusationem tacendo confirmat, sed despicit non refellendo. Quid enim timeret, qui non ambiret salutem ? Salus omnium suam prodit, ut acquirat omnium.

433. CV 32, 419; ML 16, 1782 C. 434. CV 32, 489; MI. 15, 1825 B.
435. CV 32, 492; ML 15, 1828 C.

436 *Misericordia Dei erga latronem.* — 10, 121. Pulcherrimum affectandae conversionis exemplum, quod tam cito latroni venia relaxatur, et uberior est gratia quam precatio; semper enim plus Dominus tribuit, quam rogatur. Ille enim rogabat, ut memor sui esset Dominus, cum venisset in regnum suum; Dominus autem ait: *Amen, amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso* [Nft 27, 44].

De Isaac et anima, ca 388.

437 *Perfecta anima.* — C. 3, n. 6. Perfecta autem anima aversatur materiam; omne immoderatum, mobile, malignum refugit ac respuit; nec videt, nec appropinquat ad illius terrenae labis corruptionem; divina intendit, terrenam autem materiam fugit. Fuga autem est, non terras relinquere, sed esse in terris, iustitiam et sobrietatem tenere, renuntiare vitiis, non usibus elementorum.... 4, 11. Anima ergo bona contemnit visibilia et sensibilia, nec consistit in iis, nec in despiciendis his immoratur et residet, sed ascendit ad illa aeterna et invisibilia et plena miraculis, puro sensu se piae mentis attollens. Etenim perfectioni studens, solum illud bonum divinitatis intendit, nec aliud quidquam requirendum putat, quia tenet quod summum est. Itaque vir huiusmodi, in quo est animae pulchritudo, solus sibi abundat, quia ipse sibi est satis. Nec solus aliquando est, cui praesul Dominus adest.

De bono mortis, 388/90.

438 *Mors abnegatione terrenorum imitanda.* — C. 5, n. 16. Per mortem autem istam anima liberatur, dum a corporis contubernio secernitur et involucris perturbationis exuitur. Unde et nos, dum in corpore sumus, usum mortis imitantes adlevemus animam nostram ex istius carnis cubili et tamquam de isto exsurgamus sepulcro.... Anima ergo nostra sicut aquila alta petat, supra nubes volet, renovatis splendescat exuviis, caelo volatus suos inferat, ubi laqueos incidere non possit. Avis enim, quae descendit ex alto, vel quae in altum se extollere non potest, frequenter aut laqueis capitur, aut visco fallitur, aut quibuscumque irretitur insidiis. Sic quoque et anima nostra caveat ad haec mundana descendere. Laqueus in auro, viscum est in argento, nexus in praedio, clavus in amore. Dum aurum petimus, strangulamur; dum argentum quaerimus, in visco eius inhaeremus; dum praedium invadimus, alligamur. Quid inane quaerimus lucrum pretiosae animae detrimento? Exiguus tibi totus est mundus pro unius animae dispendio.

436. CV 32, 600; ML 16, 1834 A.
437. CV 32, 1 (ed. C. Schenkl, 1897), 646; ML 14, 505 B.
438. CV 32, 1, 717; ML 14, 548A.

Corpus instrumentum animae. — 6, 25. Insti autem anima 439
utitur corpore ut instrumento aut organo, quae velut praeclara artifex quo vult obsequium corporis ducit, et effingit de eo speciem quam elegit, et eas, quas voluerit, facit in eo resonare virtutes, pangens nunc modulos castitatis, nunc modulos temperantiae, sobrietatis carmen, integritatis dulcedinem, virginitatis suavitatem, gravitatem viduitatis.

De lacob et vita beata, ca 388.

Beata vita. — L. 1, c. 7, n. 28. Non enim frangitur sapiens 440
doloribus corporis nec vexatur incommodis, sed etiam in aerumnis beatus manet. Neque enim adversa corporis vitae beatae munus imminuunt neque de eius aliquid suavitate delibant, quia non in delectatione corporis vitae beatitudo est, sed in conscientia pura ab omni labe peccati et in eius mente, qui cognoscit, quia quod bonum est, hoc delectat, etiamsi asperum sit, quod autem indecorum, etiamsi suave, non mulcet. Ergo causa bene vivendi non delectatio corporalis, sed mentis prudentia est; non enim caro, quae subiecta est passioni, sed mens, quae iudicat, quia nihil melius delectat quam consiliorum honestas et operum pulchritudo. Ea igitur beatae interpres est vitae. Melior est enim prudentia vel ratio arbitra passionis quam passio; praestantiusque quod iudicat, quam quod iudicio subiectum est.

Forma iusti aegrotantis. — 1, 8, 38. Illam quoque formam 441
iusti esse quis abnuat, ut nihil metuat, nihil reformidet nisi virtutis dispendia, aliorumque vanas formidines comprimat, quas habeant de periculorum sollicitudine, mortis timore, corporis infirmitate; ut doceat dissolvi corpore et cum Christo esse multo melius; ut ostendat, quia operationes non impediuntur debilitatibus corporis, sed augentur, neque splendore generis, aut propinquorum subsidiis, aut opibus, sed bono commendantur affectu.... 39. Quando non decorus, qui ad illius decori et solius boni se conformat similitudinem? qui etiamsi membris solutus sit, tamen mente se erigat? Et tamquam ille, qui cithara canere solitus, si eam dissipatam, resolutis nervis, et confractam viderit, et usum eius interruptum, abiciat eam, atque eius numeros non requirat, secl voce ipse se mulceat; ita et iste citharam corporis sui otiosam iacere patietur, corde se oblectabit, bonae conscientiae recordatione mulcebit, divinis oraculis et scriptis propheticis alleviabit, suave illud et iucundum animo tenens, mente complectens; cui nihil possit triste accidere, cum semper ei divinae praesentiae aspiret gratia, et ipse sibi adsit animi tranquillitate perfusus.

439. CV 32, 1, 726; ML 14, 562 B.
440. CV 82, 2 (ed. C. Schenkl, 1897), 21; ML 14, 609 D.
441. CV 82, 2, 29; ML 14, 614 A.

De Elia et ieiunio, 387/91.

442 *Ieiunii laus.* — C. 2, n. 2. Magna virtus ieiunii. Denique tam speciosa eius militia est, ut ieiunare delectaret et Christum; tam valida, ut ad caelum homines elevaret.... 3, 4. Quid est enim ieiunium nisi substantia et imago caelestis? Ieiunium refectio animae, cibus mentis est; ieiunium vita est angelorum; ieiunium culpae mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiae, fundamentum est castitatis. Hoc ad Deum gradu citius pervenitur.... 8, 22. Ieiunium continentiae magisterium est, pudicitiae disciplina, humilitas mentis, castigatio carnis, forma sobrietatis, norma virtutis, purificatio animae, miserationis expensa, lenitatis institutio, caritatis illecebra, senilis gratia, custodia iuventutis. Ieiunium est infirmitatis allevamentum, alimentum salutis. Nemo cruditatem ieiunando incidit, nullus per continentiam ictum sanguinis sensit, immo nullus non repressit et reppulit.

443 *Ieiunium ad SS. Eucharistiam disponit.* — 10, 33. Mystica quoque mensa ieiunio comparatur: illa mensa, de qua dicit David: *Parasti in conspectu meo mensam adversum eos, qui tribulant me* [Ps 22, 6]. Famis acquiritur pretio, et poculum illud inebrians sobrietate caelestium sacramentorum siti quaeritur.

De officiis ministrorum, 391 (?).

444 *Lectio spiritualis.* — L. 1, c. 20, n. 88. Cur non illa tempora, quibus ab ecclesia vacas, lectioni impendas? Cur non Christum revisas, Christum alloquaris, Christum audias? Illum alloquimur, cum oramus, illum audimus, cum divina legimus oracula.

445 *Perfecta liberalitas.* — 1, 30, 148. Deinde perfecta liberalitas fide, causa, loco, tempore commendatur, ut primum opereris circa domesticos fidei. Grandis culpa, si, sciente te, fidelis egeat; si scias eum sine sumptu esse, famem tolerare, aerumnam perpeti, qui praesertim egere erubescat; si in causam ceciderit aut captivitatis suorum aut calumniae, et non adiuves; si sit in carcere, et poenis et suppliciis propter debitum aliquod iustus excrucietur (nam etsi omnibus debetur misericordia, tamen iusto amplius); si tempore afflictionis suae nihil a te impetret; si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat quam vita morituri.... 151. Primum neminem debet pudere, si ex divite pauper fiat, dum largitur pauperi; quia Christus pauper factus est, cum dives esset, ut omnes sua inopia ditaret. Dedit regulam, quam sequamur, ut bona ratio sit exinaniti patrimonii: si quis pau-

442. CV 82, 2, 412; ML 14, 698 A.
443. CV 82, 2, 429; ML 14, 708 B. 444. ML 16, 50 A.
445. ML 16, 66 B.

perum famem reppulit, inopiam sublevavit. Unde et *consilium in hoc do,* apostolus dicit, *hoc enim vobis utile est, ut Christum imitemini* [2 Cor 8, 10].

Bonitatis utilitas. — 2,7, 29. Ac primum noverimus nihil 446
tam utile quam diligi; nihil tam inutile quam non amari; nam odio haberi exitiale ac nimis capitale arbitror. Itaque id agamus, ut omni sedulitate commendemus existimationem opinionemque nostram, ac primum placiditate mentis et animi benignitate influamus in affectum hominum. Popularis enim et grata est omnibus bonitas, nihilque quod tam facile illabatur humanis sensibus. Ea si mansuetudine morum ac facilitate, tum moderatione praecepti et affabilitate sermonis, verborum honore, patienti quoque sermonum vice modestiaeque adiuvemur gratia, incredibile, quantum procedit ad cumulum dilectionis.... 37. Etenim ad incentivum caritatis communis plurimum proficit, si quis vicem amantibus reddat, nec minus redamare se probet, quam ipse amatur, idque amicitiae fidelis pateat exemplis. Quid enim tam populare quam gratia? Quid tam insitum naturae, quam ut diligentem diligas? Quid tam inolitum atque impressum affectibus humanis, quam ut eum amare inducas in animum, a quo te amari velis?

Bonum consilium liberalitas optima. — 2, 15, 75. Facile 447
autem pecunia consumitur, consilia exhauriri nesciunt. Haec usu augentur; pecunia minuitur et cito deficit, atque ipsam destituit benignitatem, ut quo pluribus largiri volueris, eo pauciores adiuves et saepe tibi desit, quod aliis conferendum putaveris. Consilii autem operisque collatio, quo in plures diffunditur, eo redundantior manet et in suum fontem recurrit. In se enim refluit ubertas prudentiae, et quo pluribus fluxerit, eo exercitius fit omne, quod remanet.

Liberalitas attrahit liberalitatem. — 2,16,78. Quo plus te 448
operari viderit populus, magis diliget. Scio plerosque sacerdotes, quo plus contulerunt, plus abundasse; quoniam quicumque bonum operarium videt, ipsi confert, quod ille suo officio dispenset, securus quod ad pauperem sua perveniat misericordia; nemo enim vult nisi pauperi proficere suam collationem.

Vita interna. — 3,1,7. Quando ergo iustus solus est, qui 449
cum Deo semper est?... Etenim quasi ignoratur, et cognoscitur; quasi moritur, et ecce vivit; quasi tristis, et semper laetior; ut egenus, et largus; ut qui nihil habeat, et possideat omnia [cf. 2 Cor 6,8]. Nihil enim spectat vir iustus, nisi quod constans et honestum est. Et ideo etiamsi alii videatur pauper, sibi dives est, qui non eorum quae caduca, se'd eorum, quae aeterna sunt, aestimatione censetur.

446. ML 16, 111 B. 447. ML 16, 122 C. 448. ML 16, 124 A.
449. ML 16, 147 B.

450 *Non quae sua sunt quaerere.* — 3, 3, 15. Si quis igitur vult placere omnibus, per omnia quaerat non quod sibi utile est, sed quod multis, sicut quaerebat et Paulus. Hoc est enim conformari Christo, alienum non quaerere, nihil alteri detrahere, ut acquirat sibi. Christus enim Dominus cum esset in Dei forma, exinanivit se, ut formam susciperet, hominis, quam operum suorum locupletaret virtutibus. Tu ergo spolias, quem Christus induit? Tu exuis, quem vestivit Christus? Hoc enim agis, quando alterius detrimento tua commoda augere expetis.

De institutione virginis, 391.

451 *Virginitas ex exemplo Mariae.* — C. 13, n. 81. O divitias Marianae virginitatis l Quasi olla ferbuit, et quasi nubes pluit in terras gratiam Christi; scriptum est enim de ea: *Eae Dominus venit sedens super nubem levem* [is 19, 1]. Vere levem, quae coniugii onera nescivit; vere levem, quae levavit hunc mundum de gravi faenore peccatorum.... 82. Excipite igitur, excipite, sacrae virgines, nubis huius pluviam spiritalem, temperamentum flagrantiae corporalis, ut corporis omnes restinguitis ardores atque interna mentis vestrae humescant.

452 *Virginis officia.* — 17, 112. Tu, Domine, adiunge alios sacrae virginitatis ornatus, adiunge sedulos pios cultus, ut noverit possidere vas suum, noverit humiliari, dilectionem teneat, veritatis murum, pudoris septum. Non pineae velamen eius, non vincant cupressi, pudicitiam eius non turtures, simplicitatem eius non vincant columbae. Sit in corde simplicitas, in verbis modus, erga omnes pudor, pietas erga propinquos, circa egenos et pauperes misericordia; quod bonum est, teneat, ab omni specie abstineat mala; veniat super eam benedictio morituri, et os viduae benedicat eam [cf. lob 29, 13]. 113. *Pone ut signaculum verbum tuum in corde eius, ut signaculum in brachio eius* [Ct 8, 6], ut in omnibus sensibus et operibus eius Christus eluceat, Christum intendat, Christum loquatur.

De Nabuthe lezrahelita, 394 (?).

453 *Verae divitiae.* — C. 14, n. 60. Nescis, o homo, struere divitias. Si vis dives esse, esto pauper saeculo, ut sis Deo dives. Dives fidei dives est Deo; dives misericordiae dives est Deo; dives simplicitatis dives est Deo; dives sapientiae, dives scientiae divites Deo. Sunt qui in paupertate abundent et qui in divitiis egeant. Abundant pauperes, quorum profunda paupertas abundavit in divitiis simplicitatis suae; divites autem eguerunt et esurierunt.

450. ML 16, 149 C. 451. ML 16, 326 A. 452. ML 16, 332 C.
453, CV 32, 2, 504; ML 14, 750 B.

Epistulae.

Solitudinis bona. — Ep. 49 [ad Sabinum, scripta ca 890], n. 1. 454
Numquam enim minus solus sum, quam cum solus esse videor; nec minus otiosus, quam cum otiosus.... 2. Sola erat Maria, et loquebatur cum angelo [cf. Le 1, 28]. Sola erat, quando supervenit in eam Spiritus Sanctus et virtus Altissimi obumbravit eam. Sola erat, et operata est mundi salutem et concepit redemptionem universorum. Solus erat Petrus, et totum per orbem consecrandarum gentium cognovit mysteria [cf. Act 10, 10 sqq]. Solus erat Adam, et non est praevaricatus, quia mens eius adhaerebat Deo. Postquam vero ei mulier adiuncta est, non potuit inhaerere mandatis caelestibus, et ideo se abscondebat, quando Deus deambulabat in paradiso.

S. HIERONYMUS, ca 342-419/20.

Adversus Iovinianum, ca 393.

Nuptiae et virginitas comparantur. — L. 1, n. 3. Ita nup- 455
tias recipimus, ut virginitatem, quae de nuptiis nascitur, praeferamus. Numquid argentum non erit argentum, si aurum argento pretiosius est? Aut arboris .et segetis contumelia est, si radici et foliis, culmo et aristis poma praeferantur et fructus? Ut poma ex arbore, frumentum e stipula, ita virginitas e nuptiis.

Apostolus dat consilium virginitatis.— 1,12. *Praeceptum,* 456
inquit, *Domini non habeo; consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino* [1 Cor 7, 25]. Si non habes praeceptum Domini, quare audes dare consilium, de quo non habes iussionem? Respondebit mihi apostolus: Et vis, ut ego iubeam, quod Dominus obtulit potius, quam praecepit? Ille creator et figulus sciens fragilitatem vasculi, quod operatus est, virginitatem in audientis potestate dimisit, et ego doctor gentium, qui omnibus omnia factus sum [cf. 1 Cor 9, 22], ut omnes lucrifacerem, onus perpetuae castitatis statim in principio credentium imponam cervicibus infirmorum? Discant prius ferias nuptiarum, vacent ad tempus orationi, ut accepto gustu pudicitiae, id semper habere desiderent, quo ad modicum delectati sunt.... Et ideo plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum.

Praestantia virginitatis. — 1,16. *Crescite et multiplicamini,* 457
et replete terram [Gn 1, 28].... Nuptiae terram replent, virginitas paradisum. ... 22. *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt* [Gn 6, 8]. Quamobrem et Moyses

454. ML 16, 1158 D. 455. ML 28, 218 B. 456. ML 23, 227 C.
457. ML 28, 285 C.

moriens plangitur a populo Israel; lesus autem quasi victurus non plangitur. Nuptiae enim finiuntur in morte, virginitas post mortem incipit coronari.

458 *Praestantia virginitatis in ¡oanne declaratur.* — 1 26. loannes unus ex discipulis, qui minimus traditur fuisse inter apostolos, et quem fides Christi virginem reppererat, virgo permansit, et ideo plus amatur a Domino et recumbit super pectus lesu. Et quod Petrus, qui uxorem habuerat, interrogare non audet, illum rogat, ut interroget. Et post resurrectionem, nuntiante Maria Magdalene, quod Dominus resurrexisset, uterque cucurrit ad sepulcrum, sed ille praevenit. Cumque essent in navi et piscarentur in lacu Genezareth, lesus stabat in littore, nec sciebant apostoli, quem viderent; solus virgo virginem agnoscit et dicit Petro: *Dominus est* [Io 21, 7].... *In principio erat Verbum,* etc. [io 1, 1]. Exposuit virginitas, quod nuptiae scire non poterant, et ut brevi sermone multa comprehendam, doceamque, cuius privilegii sit loannes, immo in loanne virginitas: a Domino virgine mater virgo virgini discipulo commendatur.

459 *Praestantia virginitatis in incarnatione declaratur.* — 1, 32. *Ecce virgo in utero concipiet, et pariet filium* [Is 7, 14]. Si non praefertur nuptiis virginitas, Spiritus Sanctus cur maritatam, cur viduam non elegit? Nam illo tempore erat Anna filia Phanuelis de tribu Azer, insignis pudicitiae, et semper vacans orationibus et ieiuniis in templo Dei.

460 *Virginitas difficilis.* — 1,36. Noli metuere, ne omnes virgines fiant; difficilis res est virginitas, et ideo rara, quia difficilis: *Multi vocati, pauci electi* [Mt20, 16; 22, 14]. Incipere plurimorum est, perseverare paucorum. Unde et grande praemium eorum, qui perseveraverint. Si omnes virgines esse possent, numquam et Dominus diceret: *Qui potest capere, capiat* [Mt 19, 12]; et apostolus in suadendo non trepidaret: *De virginibus autem praeceptum Domini non habeo* [1 Cor 7, 26].

461 *Per sensus blandiuntur vitia.* — 2, 8. Per quinque sensus, quasi per quasdam fenestras, vitiorum ad animam introitus est. Non potest ante metropolis et arx mentis capi, nisi per portas eius irruerit hostilis exercitus. Horum perturbationibus anima praegravatur et capitur aspectu, auditu, odoratu, sapore, tactu. Si circensibus quispiam delectetur, si athletarum certamine, si mobilitate histrionum, si formis mulierum, splendore gemmarum, vestium, metallorum et ceteris huiuscemodi, per oculorum fenestras animae capta libertas est et impletur illud propheticum: *Mors intravit per fenestras vestras* [1er 9, 21]. Rursum auditus vario organorum cantu et vocum in-

468. ML 28, 246 C. 469. ML 28, 266 A. 460. ML 23, 269 D.
461. ML 23, 297 B.

flexionibus delinitur, et carmine poetarum et comoediarum mimorumque urbanitatibus et strophis quidquid per aures introiens virilitatem mentis effeminat. Odoris autem suavitas, et diversa thymiamata, et amomum, et cyphi, oenanthe, muscus, et peregrini muris pellicula, quod dissolutis et amatoribus conveniat, nemo nisi dissolutus negat. Porro ciborum aviditas quod avaritiae mater sit et animum quasi quibusdam compedibus degravatum in terra teneat, quis ignorat? Propter brevem gulae voluptatem terrae lustrantur et maria; et ut mulsum vinum pretiosusque cibus fauces nostras transeat, totius vitae opera desudamus, 'factus autem alienorum corporum et feminarum ardentior appetitus vicinus insaniae est. Ob hunc sensum cupimus, irascimur, gestimus, invidemus, aemulamur, solliciti sumus, et expleta voluptate per quamdam paenitudinem, rursus accendimur ; quaerimusque facere, quod cum fecerimus, iterum paeniteamus. Igitur cum per has portas quasi quidam perturbationum cunei ad arcem nostrae mentis intraverint, ubi erit libertas, ubi fortitudo eius, ubi de Deo cogitatio, maxime cum tactus depingat sibi etiam praeteritas voluptates, et recordatione vitiorum cogat animam compati et quodammodo exercere, quod non agit?

Temperantia. — 2, 11. Grandis exsultatio animae est, cum 462
parvo contentus fueris, mundum habere sub pedibus et omnem eius potentiam, epulas, libidines, propter quae divitiae comparantur, vilibus mutare cibis et crassiore tunica compensare. Tolle epularum et libidinis luxuriam, nemo quaeret divitias, quarum usus aut in ventre aut sub ventre est. Qui aegrotat, non aliter recipit sanitatem nisi tenui cibo et castigato victu, quae Xerrri) biarrot dicitur. Quibus ergo cibis recipitur sanitas, his et servari potest ; ne quis putet morbos oleribus concitari. Si autem Milonis illius Crotoniatae vires olera non ministrant, quae nascuntur et aluntur ex carnibus, quid necesse est viro sapienti et philosopho Christi tantam habere fortitudinem, quae athletis et militibus necessaria est, quam cum habuerit, ad vitia provocetur ? Illi arbitrentur carnes sanitati congruas, qui volunt abuti libidine, et in caenum demersi voluptatum, ad coitum semper exaestuant. Christiano sanitas absque viribus nimiis necessaria est.

leiunii lex hominibus valde salutaris. — 2, 15. Nunc ad 463
exordium generis humani ... transiens, docebo primum Adam in paradiso accepisse praeceptum, ut cetera poma comedens ab una arbore ieiunaret. Beatitudo paradisi absque abstinentia cibi non potuit dedicari. Quamdiu ieiunavit, in paradiso fuit; comedit, et eiectus est; eiectus, statim duxit uxorem. Qui ieiunus in paradiso virgo fuerat, satur in terra

462. ML 23, 801 A. 468. ML 28, 805 C.

matrimonio copulatur; et tamen eiectus non protinus accepit licentiam carnium vescendarum, sed tantum poma arborum et fruges segetum et herbarum olera ei traduntur in cibum: ut exsul quoque paradisi, non carnibus, quae in paradiso non erant, sed similitudine frugum paradisi vesceretur.... Angelorum cibum contemnentes, carnes aegyptias suspirabant [IsraelitaeJ. Moyses quadraginta diebus et noctibus ieiunus in monte Sina, etiam tunc probans, non in pane.solo vivere hominem, sed in omni verbo Dei, cum Domino loquitur; populus autem satur idola fabricatur. Ille vacuo ventre legem accipit scriptam digito Dei; iste manducans et bibens, consurgensque ludere, aurum conflat in vitulum et aegyptium bovem praefert Domini maiestati. Tot dierum labor unius horae saturitate perit. Frangit audacter Moyses tabulas; sciebat enim Dei sermonem non posse audire temulentos.... Vultum ieiunantis Moysi, et iuxta hebraicam veritatem, Dei confabulatione cornutum, pastus et pinguior populus sustinere non potuit. Quamobrem et Dominus noster atque Salvator non ob indifferentiam virginitatis et nuptiarum, ut quidam putant, sed ob ieiuniorum consortia, Moysen et Eliam transfiguratus in monte secum ostendit in gloria.

In evangelium Matthaei commentarii, 398.

464 *Orationis efficacia.* — L. 1, c. 7, v. 7. Si petenti datur, et quaerens invenit, et pulsanti aperitur, ergo cui non datur, et qui non invenit, et cui non aperitur, apparet, quod non bene petierit, quaesierit et pulsaverit.

465 *Angusta et lata via.* — 1,7, 13. Latam non quaerimus, nec inventione opus est; sponte se offert, et errantium via est. Angustam vero nec omnes inveniunt, nec qui invenerint, statim ingrediuntur per eam; siquidem multi, inventa veritatis via, capti saeculi voluptatibus, de medio itinere revertuntur.

466 *Zelus in Christo Domino.* — 1, 9, 35. Cernis, quod aequaliter et villis, et urbibus, et castellis, id est, et magnis et parvis evangelium praedicaverit, ut non consideraret nobilium potentiam, sed salutem credentium. Circuibat civitates, hoc habens operis, quod mandaverat Pater, et hanc esuriem, ut doctrina sua salvos faceret infideles. Docebat autem in synagogis et villis evangelium regni; et post praedicationem atque doctrinam curabat omnem languorem et omnem infirmitatem, ut quibus sermo non suaserat, opera persuaderent. De Domino proprie dicitur: *Curans omnem languorem et omnem infirmitatem* [Mt 9, 35], nihil quippe ei impossibile est.

464. ML 26, 47 C. 466. ML 26, 48 A. 466. ML 26, 60 B.

Violenti rapiunt regnum.—2,11,12. Grandis enim est 467
violentia, in terra nos esse generatos et caelorum sedem quaerere, possidere per virtutem, quod non tenuimus per naturam.

Onus leve.—2, 11,30. In lege opera requiruntur, quae 468
qui fecerit, vivet in iis. In evangelio voluntas quaeritur, quae etiamsi effectum non habuerit, tamen praemium non amittit. Evangelium ea praecipit, quae possumus, ne scilicet concupiscamus: hoc in arbitrio nostro est. Lex cum voluntatem non puniat, punit effectum, ne adulterium facias. Finge in persecutione aliquam virginem prostitutam. Haec apud evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur; in lege quasi corrupta repudiatur.

Fallacia divitiarum. — 2, 13, 22. Blandae enim sunt di- 469
vitiae, et aliud agentes, et aliud pollicentes. Lubrica est earum possessio, dum huc illucque circumferuntur, et instabili gradu vel habentes deserunt, vel non habentes referciunt. Unde et Dominus divites asserit difficulter intrare in regnum caelorum, suffocantibus divitiis verbum Dei et rigorem virtutum emollientibus.

Pretiosa margarita. — 2, 13, 46. Unum autem est pretio- 470
sissimum margaritum, scientia Salvatoris, et sacramentum passionis illius, et resurrectionis arcanum. Quod cum invenerit homo negotiator, similis Pauli apostoli, omnia legis prophetarumque mysteria, et observationes pristinas, in quibus inculpate vixerat, quasi purgamenta contemnit et quisquilias, ut Christum lucrifaciat. Non quo inventio novae margaritae condemnatio sit veterum margaritarum, sed quo comparatione eius omnis alia gemma vilior sit.

Cibus viatorum Eucharistia. — 2, 15, 32. *Et dimittere eos* 471
ieiunos nolo, ne deficiant in via [Mtl5, 32]. Esuriebant post magnas debilitates et per patientiam futuros exspectabant cibos. Non vult eos lesus dimittere ieiunos, ne deficiant in via. Periclitatur ergo qui sine caelesti pane ad optatam mansionem pervenire festinat.

Sanctissimum nomen lesu. — 3, 16, 20. Mihi videtur 472
aliud esse Christum praedicare, aliud lesum Christum. Christus commune dignitatis est nomen, lesus proprium vocabulum Salvatoris.

Orationis efficacia. — 3, 17, 18. *Quaecumque in nomine* 473
meo petieritis, credentes accipietis [Io 15, 2]. Ergo quoties non accipimus, non praestantis est impossibilitas, sed culpa deprecandum.

467. MI. 26, 72 A. 468. MI. 26, 76 A. 469. ML 26, 88 C.
470. ML 26, 94 D. 471. ML 26, 111 D. 472. ML 26, 118 C.
473. ML 26, 125 C.

474 *Sicut parvuli.* — 3, 18, 3. Non praecipitur apostolis, ut aetatem habeant parvulorum, sed ut innocentiam, et quod illi per annos possident, hi possideant per industriam, ut malitia, non sapientia parvuli sint. 4. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno caelorum* [Mt 18, 4]. Sicut iste parvulus, cuius vobis exemplum tribuo, non perseverat in iracundia, non laesus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat et aliud loquitur, sic et vos, nisi talem habueritis innocentiam et animi puritatem, non poteritis regna caelorum intrare.

475 *Duo vel tres congregati in oratione.* — 3, 18, 19. Igitur et praemium pollicetur [Christus], ut sollicitius festinemus ad pacem, cum se dicat inter duos et tres medium fore.... Possumus et hoc spiritaliter intellegere, quod ubi spiritus et anima corpusque consenserint et non inter se bellum diversarum habuerint voluntatum, carne concupiscente adversus spiritum et spiritu adversus carnem, de omni re, quam petierint, impetrent a Patre. Nullique dubium, quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus ea vult habere quae spiritus.

476 *Verbum castitatis non omnes capiunt.* — 3,19, 11. *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est* [Mt19, 11]. Nemo putet sub hoc verbo vel fatum vel fortunam introduci: quod hi sunt virgines, quibus a Deo datum sit, aut quos quidam ad hoc casus adduxerit, sed his datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui, ut acciperent, laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, et quaerens inveniet, et pulsanti aperietur [cf.Mt 7, 8; Lc 11, 10].

Contra Vigilantium, 406.

477 *Cur mundum sancti devitent.* — 16. Cur, inquies, pergis ad eremum? Videlicet, ut te non audiam, non videam; ut tuo furore non movear; ut tua bella non patiar; ne me capiat oculus meretricis; ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis: Hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, adversariis armatus obsiste, ut postquam viceris, coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare victoriae, ne perdam aliquando victoriam. Si fugero, gladium devitavi; si stetero, aut vincendum mihi est aut cadendum. Quid autem necesse est certa dimittere et incerta sectari? Aut scuto aut pedibus mors vitanda est. Tu qui pugnas, et superari potes et vincere. Ego cum fugero, non vinco in eo, quod fugio, sed ideo fugio, ne vincar. Nulla securitas est vicino serpente dormire. Potest fieri, ut me non mordeat, tamen potest fieri, ut aliquando me mordeat.

474. ML 26, 128 C. 475. ML 26, 182 A. 476. ML 26, 135 C
477. ML 28, 851 C.

Epistulae.

Arma contra tentationes. — Ep. 3 [ad Rufinum, scripta a. 874], 478
n. 5. Quas nunc diabolum nectere credis tricas? Quas parare arbitraris insidias? Forsitan antiquae fraudis memor, famem suadere tentabit. Sed iam illi responsum est non in solo pane vivere hominem. Opes forsitan gloriamque proponet. Sed dicetur illi: *Qui cupiunt divites fieri, incidunt in muscipulam et tentationes* [1 Tim 6, 9], et: *Mihi gloriatio omnis in Christo est* [Gal6, 14]. Fessa ieiuniis membra morbo gravante concutiet; sed apostoli repercutietur eloquio: *Quando infirmor, tuncfortior sum* [2 Cor 12, 10], et: *Virtus in infirmitate perficitur* [2 Cor 12, 9]. Minabitur mortem; sed audiet: *Cupio dissolvi et esse cum Christo* [Phili, 231. Ignita iacula vibrabit, sed excipientur scuto fidei.

Superbia. — 12 [ad Antonium, ca 874]. *Superbis Deus resistititili*
humilibus autem dat gratiam [1 Petr 5, 5]. Vide, frater, quale malum sit, quod adversarium habet Deum.

Amor propinquorum monacho spernendus. — 14 [ad Helio- 480
dorum, ca 374], 2. Licet parvulus ex collo pendeat nepos, licet sparso crine et scissis vestibus ubera, quibus nutrierat, mater ostendat, licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis vola. Pietatis genus est in hac re esse crudelem.

Laus eremi. — 14, 10. O desertum Christi floribus vernans 1481
O solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi civitas magni regis exstruitur! [Cf.Ape21, 18.] O eremus familiari Deo gaudens! Quid agis, frater, in saeculo, qui maior es mundo? Quamdiu te tectorum umbrae premunt? Quamdiu fumeus harum urbium careen includit? Crede mihi, nescio, quid plus lucis aspicio. Libet, sarcina corporis abierta, ad purum aetheris volare fulgorem. Paupertatem times? Sed beatos pauperes Christus appellat. Labore terreris? Sed nemo athleta sine sudoribus coronatur. De cibo cogitas? Sed fides famem non sentit. Super nudam metuis humum exesa ieiuniis membra collidere? Sed Dominus tecum iacet. Squalidi capitis horret inculta caesaries? Sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas terret? Sed tu paradisum mente deambula. Quotiescumque illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis? Sed qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lavari [cf. Io 13, 10]. Et ut breviter, ad cuncta apostolum audias respondentem: *Non sunt condignae passiones huius saeculi ad superventuram gloriam, quae 'revelabitur in nobis* [Rom 8, 18]. Delicatus es, carissime, si et hic vis gaudere cum saeculo, et postea regnare cum Christo.

478. CV 54 (ed. I. Hilberg, 1910), 16; ML 22, 834.
479. CV 54, 42; ML 22, 346. 480. CV 64, 46; MI, 22, 848.
481. CV 64, 59; ML 22, 858.

482 *Prodigi fames.* — 21 [ad Damasum, a. 383], 13. Daemonum cibus est ebrietas, luxuria, fornicatio et universa vitia. Haec blanda sunt et lasciva et sensus voluptate demulcent, statimque ut apparuerint, ad usum sui provocant. Quibus ideo luxuriosus adulescens non poterat saturari, quia semper voluptas famem sui habet et transacta non satiat; et satanas cum aliquem sua arte deceperit et proprium ei iugum imposuerit, ultra ad vitiorum abundantiam non procurat, sciens esse iam mortuum, sicuti multos idolatras videmus pannis, miseria, egestate confectos.

483 *Timor virginem decet.* — 22 [ad Eastochium, a. 384], 3. Onusta incedis auro, latro vitandus est. Stadium est haec vita mortalibus: hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes et scorpiones securus ingreditur.... Magnis inimicorum circumdamur agminibus, hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, et cinis futura post modicum pugnat sola cum pluribus.... 5. *Virgo Israel cecidit, non est qui suscitet eam* [Am 5, 2]. Audenter loquar: Cum omnia Deus possit, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de poena, sed non valet coronare corruptam.

484 *Hieronymi tentationes.* — 22, 7. O quoties in eremo constitutus et in illa vasta solitudine, quae exusta solis ardoribus horridum monachis praestat habitaculum, putavi me Romanis interesse deliciis. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram. Horrebam sacco membra deformis, squalida cutis situm aethiopicae carnis adduxerat. Cotidie lacrimae, cotidie gemitus, et si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa haerentia collidebam. De cibis vero et potu taceo, cum etiam languentes aqua frigida utantur et coctum aliquid accepisse luxuriae sit. Ille igitur ego, qui ob gehennae metum tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum socius et ferarum, saepe choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiuniis, et mens desideriis aestuabat in frigido corpore, et ante hominem suum iam came praemortua, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad lesu iacebam pedes, rigabam lacrimis, crine tergebam et repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non erubesco infelicitatis meae, quin potius plango non esse, quod fuerim. Memini me clamantem diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam Domino rediret increpante tranquillitas. Ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum consciam, pertimescebam, et mihimet iratus et rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera- montium, rupium praerupta cerne-

482. CV 54, 121; ML 22, 385. 483. CV 54, 146; ML 22, 395.
484. CV 54, 152; ML 22, 398

bam, ibi meae orationi locus, illud miserrimae camis ergastulum; et, ut mihi ipse testis est Dominus, post multas lacrimas, post caelo oculos inhaerentes nonnumquam videbar mihi interesse agminibus angelorum, et laetus gaudensque cantabam: *Post te in odorem unguentorum tuorum currimus* [Ct 1, 8].

A vino cavendum. — 22, 8. Vinum et adulescentia duplex 485
incendium voluptatis. Quid oleum flammae adicimus? Quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad Timotheum: *Iam noli,* inquit, *aquam bibere, sed vinum modicum utere, propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates* [1 Tim 5, 28]. Vide, quibus causis vini potio concedatur: vix hoc stomachi dolor et frequens meretur infirmitas. Et ne nobis forsitan de aegrotationibus blandiremur, modicum praecepit esse sumendum, medici potius consilio quam apostoli.

Abstinentia. — 22, 10. Sollicite providendum est, ut quos 486
saturitas de paradiso expulit, reducat esuries.... 11. Non quo Deus, universitatis Creator et Dominus, intestinorum nostrorum rugitu et inanitate ventris pulmonumque delectetur ardore, sed quo aliter pudicitia tuta esse non possit.

Ubique servanda modestia.— 22,12. Samson leone fortior, 487
saxo durior, et qui unus et nudus mille est persecutus armatos, in Dalilae mollescit amplexibus. David secundum cor Domini electus, et qui venturum Christum sancto saepe ore cantaverat, postquam deambulans super tectum domus suae, Bersabee captus est nuditate, adulterio iunxit homicidium. Ubi et illud breviter attende, quod nullus sit, etiam in domo, tutus aspectus.

Virgini vitanda consortia mundana. — 22, 16. Si ad im- 488
peratoris uxorem concurrit ambitio salutantium, cur tu facias iniuriam viro tuo? Ad hominis coniugem, Dei sponsa, quid properas? Disce in hac parte superbiam sanctam: scito te illis esse meliorem.

Virginis officia. — 22, 17. Esto subiecta parentibus, imi- 489
tare sponsum tuum. Rarus sit egressus in publicum. Martyres tibi quaerantur in cubiculo tuo. Numquam causa deerit procedendi, si semper, quando necesse est, processura sis. Moderatus cibus et numquam venter repletus. Plurimae quippe sunt, quae, cum vino sint sobriae, ciborum largitate sunt ebriae. Ad orationem tibi nocte surgenti non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, disce quamplurima. Tenenti codicem somnus obrepat, et cadentem faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi cotidiana ieiunia et refectio satie-

485. CV 54, 154; ML 22, 899.
486. CV 54, 158; ML 22, 400.
487. CV 54, 159; ML 22, 401.
488. CV 54, 163; ML 22, 403.
489. CV 54, 165; ML 22, 404.

tatem fugiens. Nihil prodest biduo triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruitur, si compensatur saturitate ieiunium. Illico mens repleta torpescit et irrigata humus spinas libidinum germinat.... 18. Esto cicada noctium. Lava per singulas noctes lectum tuum, in lacrimis stratum tuum riga. Vigila et fiere sicut passer in solitudine. Psalle spiritu, psalle et mente.... Nolo illi subiacere sententiae, quae in hominem est 'ata damnatum: *In doloribus et anxietatibus paries, mulier* — lex ista non mea est — *et ad virum conversio tua* [Gn 3, 16]. Sit conversio illius ad maritum, quae virum non habet Christum, et ad extremum *morte morieris* (Gn 2, 17] finis iste coniugii; meum propositum sine sexu est. Habeant nuptiae suum tempus et titulum. Mihi virginitas in Maria dedicatur et Christo.

490 *Virginitatis encomium.* — 22, 20. Laudo nuptias, laudo coniugium, sed quia mihi virgines generant; lego de spinis rosam, de terra aurum, de concha margaritum. Numquid qui arat, tota die arabit? Nonne et laboris sui fruge laetabitur? Plus honorantur nuptiae, quando quod de illis nascitur, plus amatur. Quid invides, mater, filiae? Tuo lacte nutrita est, tuis educata visceribus, in tuo adolevit sinu. Tu illam sedula pietate servasti. Indignaris, quod noluit militis uxor esse, sed regis? Grande tibi beneficium praestitit. Socrus Dei esse coepisti.

491 *A Maria Virgine virginitas.* — 22, 21. Mors per Evam, vita per Mariam. Ideoque et ditius virginitatis donum fluxit in feminas, quia coepit a femina. Statim ut Filius Dei ingressus est super terram, novam sibi familiam instituit, ut qui ab angelis adorabatur in caelo, haberet angelos et in terris.

492 *Blandimenta virgini vitanda.* — 22, 24. Saepe indecens aliquid loquentes tentant mentis arbitrium. Si libenter audias, virgo, quod dicitur, si ad ridicula quaeque solvaris, quidquid dixeris, laudant, quidquid negaveris, negant, facetam vocant et sanctam, et in qua nullus sit dolus: Ecce vere Christi ancilla, dicentes, ecce tota simplicitas, non ut illa horrida, turpis, rusticana, terribilis, et quae ideo forsitan maritum invenire non potuit.

493 *Oratio et lectio.* — 22, 25. Semper te cubiculi tui secreta custodiant, semper tecum sponsus ludat intrinsecus. Oras, loqueris ad sponsum; legis, ille tibi loquitur.

494 *Non quaerenda gloria apud homines.* — 22. 27. Cum facis eleemosynam, Deus solus videat. Cum ieiunas, laeta sit facies

490. CV 64, 170; ML 22, 406. 491. CV 64, 173; ML 22, 408.
492. CV 54, 176; ML 22, 410. 493. CV 64, 178; ML 22, 411.
494. CV 64, 182; ML 22, 412.

tua. Vestis nec satis munda nec sordida et nulla diversitate notabilis, ne ad te obvia praetereuntium turba consistat et digito demonstreris. Frater est mortuus, sororis est corpusculum deducendum: cave, ne dum hoc saepius facis, ipsa moriaris. Ne satis religiosa velis videri, nec plus humilis, quam necesse est, ne gloriam fugiendo quaeras. Plures enim paupertatis, misericordiae atque ieiunii arbitros declinantes, in hoc ipso placere cupiunt, quod placere contemnunt, et mirum in modum laus, dum vitatur, appetitur.

Prudentia et bonum exemplum. — *22,* 29. Memento, quon- 495
iam in medio laqueorum ambulas et multae veteranae virgines castitatis indubitatam in ipso mortis limine coronam perdidere de manibus. Si quae ancillae sunt comites propositi tui, ne erigaris adversus eas, ne infleris ut domina. Unum sponsum habere coepistis, simul psallitis Christo, simul corpus accipitis, cur mensa diversa sit? Provocentur et aliae. Honor virginum sit invitatio ceterarum.

Orandi varia tempora. — *22,* 37. Post haec quamquam 496
apostolus semper orare nos iubeat et sanctis etiam ipse somnus oratio sit, tamen divisas orandi horas habere debemus, ut si forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque et vesperam, nemo qui nesciat. Nec cibus a te sumatur nisi oratione praemissa, nec recedatur a mensa nisi referantur gratiae Creatori. Noctibus bis terque surgendum, revolvenda de Scripturis quae memoriter tenemus. Egredientes hospitium armet oratio, regredientibus de platea oratio occurrat antequam sessio, jiec prius corpusculum requiescat, quam anima pascatur. Ad omnem actum, ad omnem incessum manus pingat crucem.

Exemplum B. Mariae Virginis. — *22,* 38. Propone tibi 497
beatam Mariam, quae tantae exstitit puritatis, ut Mater esse Domini mereretur. Ad quam cum angelus Gabriel in viri specie descendisset, dicens: *Ave gratia plena, Dominus tecum* [Le 1, 28], consternata et perterrita respondere non potuit. Numquam enim a viro fuerat salutata. Denique nuntium discit et loquitur, et quae hominem formidarat, cum angelo fabulatur intrepida. Potes et tu esse mater Domini.

Militia vita hominis, amore Christi dulcescens. — 22,39. 498
Haec est sola digna retributio, cum sanguis sanguine compensatur, et redempti cruore Christi, pro redemptore libenter occumbimus. Quis sanctorum sine certamine coronatus est? Abel iustus occiditur, Abraham uxorem periclitatur amittere. Et ne in immensum volumen extendam, quaere et invenies

495. CV 54, 187; ML 22, 415.
496. CV 64, 201; ML 22, 421.
497. CV 54, 203; ML 22, 422.
498. CV 54, 206; ML 22, 423.

singulos diversa perpessos. Solus in deliciis Salomon fuit, et forsitan ideo corruit. *Quem enim diligit Dominus, corripit. Castigat autem omnem filium, quem recipit* [Hebr 12, 6]. Nonne melius est brevi tempore dimicare, ferre vallum, arma, lassescere sub lorica, et postea gaudere victorem, quam impatientia unius horae servire perpetuo? 40. Nihil amantibus durum est, nullus difficilis cupienti labor. Respice, quanta lacob pro Rachel pacta uxore sustineat.... Amemus et nos Christum, semper eius quaeramus amplexus, et facile videbitur omne difficile; brevia putabimus universa, quae longa sunt, et iaculo illius vulnerati per horarum momenta dicemus: *Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est* [Ps 119, 5]. *Non sunt enim condignae passiones huius mundi,* etc. [Rom 8, 18].

499 *Virginum merces in caelo.*— 22,41. Egredere, quaeso, paulisper e corpore et praesentis laboris ante oculos tuos pinge mercedem, quam *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit* [1 Cor 2, 9]. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria, Mater Domini, choris occurret comitata virgineis? cum post rubrum mare et submersum cum suo exercitu Pharaonem, tympanum tenens, praecinet responsuris: *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est; equum et ascensorem proiecit in mare* [Ex 15, 1]. Tunc Thecla in tuos laeta volabit amplexus. Tunc et ipse sponsus occurret et dicet: *Surge, veni, proxima mea, speciosa mea, columba mea, quia ecce hiems transiit, pluvia abiit sibi* [Ct 2,10 sq]. Tunc angeli mirabuntur et dicent: *Quae est ista, prospiciens quasi diluculum,* etc. [ib. 6, 9].

500 *Leae virtutes et gloria caelestis.* — 23 [ad Marcella™, a. 384], 2. Ita eam totam ad Dominum fuisse conversam, ut monasterii princeps, mater virginum fieret; post mollitiem vestium sacco membra trivisse; orationibus duxisse noctes; et comites suas plus exemplo docuisse quam verbis. Humilitatis tantae tamque subiectae, ut quondam domina plurimorum ancilla hominis putaretur, nisi quod eo Christi magis esse ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculta vestis, vilis cibus, neglectum caput; ita tamen, ut cum omnia faceret, ostentationem fugeret singulorum, ne reciperet in praesenti saeculo mercedem suam. 3. Nunc igitur pro brevi labore aeterna beatitudine fruitur; excipitur angelorum choris, Abrahae sinibus confovetur, et cum paupere quondam Lazaro divitem purpuratum et non palmatum consulem, sed sacratum, stillam digiti minoris cernit inquirere. O rerum quanta mutatio!

501 *Vitae religiosae excellentia.* — 30 [ad Paulam ca 384], 13. Habeant sibi ceteri suas opes, gemma bibant, serico niteant, plausu populi delectentur, et per varias voluptates divitias

499. CV 54, 209; ML 22, 424. 500. CV 54, 212; ML 22, 426.
501. CV 54, 248; ML 22, 444.

suas vincere nequeant. Nostrae divitiae sint in lege Domini meditari die ac nocte, pulsare ianuam non patentem, panes Trinitatis accipere et saeculi fluctus Domino praeeunte calcare.

Blaesillae conversio. — 38 [ad Marcellam, a. 384], 4. Vidua 502
nostra ante monilibus ornabatur et die tota, quid sibi deesset, quaerebat ad speculum. Nunc loquitur confidenter: *Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini spéculantes in eamdem imaginem transformamur, a gloria in gloriam quasi a Domini spiritu* [2 Cor 3, 18]. Tunc crines ancillulae disponebant et mitellis crispantibus vertex arctabatur innoxius; nunc neglectum caput scit sibi tantum sufficere, quod velatur. Illo tempore plumarum quoque dura mollities videbatur et in exstructis thoris iacere vix poterat. Nunc ad orandum festina consurgit, et modulata voce ceteris alleluia praeripiens, prior incipit laudare Dominum suum. Flectuntur genua super nudam humum, et crebris lacrimis facies psimithio ante sordidata purgatur. Post orationem psalmi concrepant, et lassa cervix, poplites vacillantes in somnumque vergentes oculi nimio mentis ardore vix impetrant, ut quiescant. Pulla est tunica; minus, cum humi iacuerit, sordidatur. Soccus vilior; auratorum pretium calceorum egentibus largietur. Cingulum non auro gemmisque distinctum est, sed laneum et tota simplicitate purissimum; et quod possit magis astringere vestimenta quam scindere.

Beneplacito divino confomitas. — 39 [ad Paulam, a. 384], 2. 503
Bonus est Deus, et omnia, quae bonus fecit, bona sint necesse est. Mariti orbitas irrogatur; plango, quod accidit, sed quia sic placet Domino, aequo animo sustinebo. Unicus raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat. Si caecus fuero, amici me lectio consolabitur. Si auditum quoque surdae aures negaverint, vacabo a vitiis; nihil aliud nisi Dominum cogitabo. Imminebit super haec et dura pauperies, frigus, languor et nuditas; extremam exspectabo mortem, et breve putabo malum, quod finis melior subsequetur.

Consolationes post mortem filiae Blaesillae. — 39, 5. Redit 504
tibi in memoriam confabulatio eius, blanditiae, sermo, consortium; et cur his careas, pati non potes. Ignoscimus matris lacrimis, sed modum quaerimus in dolore. Si parentem cogito, non reprehendo, quod plangis; si christianam et monacham Christianam, istis nominibus mater excluditur. Recens vulnus est, et attactus iste, quo blandior, non tam curat, quam exasperat. Attamen quod tempore mitigandum est, cur ratione non vincitur?. .. Respice lob, quanta sustinuit, et videbis — te nimium delicatam! — erectis in caelum oculis, inter ruinam

502. CV 54, 291; ML 22, 464. 503. CV 54, 297; ML 22, 467.
504. CV 54, 304; ML 22, 471.

domus, poenas ulceris, innumeras orbitates et ad extremum uxoris insidias invictam tenuisse patientiam. Scio, quid responsura sis: hoc illi quasi iusto ad probationem evenisse. Et tu e duobus elige, quod velis: aut sancta es, et probaris; aut peccatrix, et iniuste quereris, minora sustinens, quam mereris.

505 *Virginitatis excellentia.* — 49 [ad Pammachium, a. 393], 20. Virginitatem autem in caelum fero, non quia habeo, sed quia miror, quod non habeo. Ingenua et verecunda confessio est, quo ipse careas, id in aliis praedicare. Numquid quia gravi corpore terrae haereo, avium non miror volatus nec columbam praedico?

506 *Clericus lucra saeculi vitet et mulierum consortium.* — 52 [ad Nepotianum, a. 894], 5. Qui autem vel ipse pars Domini est vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut et possideat Dominum et ipse possideatur a Domino. Qui Dominum possidet et cum propheta dicit: *Pars mea Dominus* [Ps 72, 26], nihil extra Dominum habere potest. Quod si quippiam aliud habuerit praeter Dominum, pars eius non erit Dominus. Verbi gratia: si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum his partibus Dominus pars eius fieri non dignatur.... Obsecro itaque te, et repetens iterum iterumque monebo, ne officium clericatus genus antiquae militiae putes, id est, ne lucra saeculi in Christi quaeras militia, ne plus habeas, quam quando clericus esse coepisti, et dicatur tibi: *Cleri eorum non proderunt iis* [1er 12,13 secundum LXX]. Mensulam tuam pauperes et peregrini et cum illis Christus conviva noverit. Negotiatorem clericum, et ex inope divitem, et ex ignobili gloriosum quasi quamdam pestem fuge.... Hospitiolum tuum aut raro aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas et virgines Christi aut aequaliter ignora aut aequaliter dilige. Ne sub eodem tecto manseris nec in praeterita castitate confidas. Nec David sanctior nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper, quod paradisi colonum de possessione sua mulier eiecerit. Aegrotanti tibi sanctus quilibet frater assistat, et germana, vel mater, aut probatae quaelibet apud omnes fidei. Quod si huiuscemodi non fuerint consanguinitatis castimoniaeque personae, multas anus nutrit Ecclesia, quae et officium praebeant et beneficium accipiant ministrando, ut infirmitas quoque tua fructum habeat eleemosynae. Scio quosdam convaluisse corpore, et animo aegrotare coepisse. Periculose tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis. Si propter officium clericatus aut vidua a te visitatur aut virgo, numquam domum solus introeas, talesque habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si lector,

605. CV 54,885; ML (ep. 48) 22,509. 506. CV 54,421; ML 22,531.

si acolytus, si psaltes te sequitur, non ornentur vestibus, sed moribus; nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola, secreto et absque arbitro non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, habet nutricem, maiorem domus virginem, viduam, maritatam; non est tam inhumana, ut nullum praeter te habeat, cui se audeat credere. Caveto omnes suspiciones, et quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante devita.

Clericum liberalitas et simplicitas decent. — 52, 6. Gloria 507
episcopi est pauperum opibus providere. Ignominia omnium sacerdotum est propriis studere divitiis. Natus in paupere domo et in tugurio rusticano, qui vix milio et cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similam et mella fastidio, novi et genera et nomina piscium, in quo litore concha lecta sit, calleo, saporibus avium discerno provincias et ciborum me raritas ac novissime damna ipsa delectant.

Quomodo studendum et praedicandum. — 52, 7. Divinas 508
Scripturas saepius lege, immo numquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce, quod doceas; obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut possis exhortari in doctrina sana et contradicentes revincere. *Permane in his, quae didicisti et credita sunt tibi, sciens, a quo didiceris* [2 Tim 3,14], paratus semper ad satisfactionem omni poscenti te rationem, de ea quae in te est spe. Non confundant opera sermonem tuum, ne, cum in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo haec ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiuniis disputat. Accusare avaritiam et latro potest. Sacerdotis Christi mens osque concordent. Esto subiectus pontifici tuo et quasi animae parentem suspice. Amare filiorum, timere servorum est.... 8. Dicente te in ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur. Lacrimae auditorum laudes tuae sint. Sermo presbyteri Scripturarum lectione conditus sit. Nolo te declamatorem esse et rabulam garrulumque, sed mysterii peritum et sacramentorum Dei tui eruditissimum. Verba volvere et celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere, indoctorum hominum est.

Saecularium convivia clerico vitanda. — 52, 11. Convivia 509
tibi vitanda sunt saecularium, et maxime eorum, qui honoribus tument. Turpe est ante fores sacerdotis Domini crucifixi et pauperis, et qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum et milites excubare, iudicemque provinciae melius apud te prandere quam in palatio. Quodsi obtenderis facere te haec, ut roges pro miseris atque subiectis, iudex saeculi plus defert clerico continenti quam diviti, et magis sanctitatem

507. CV 54, 425; ML 22, 533. 508. CV 54, 426; ML 22, 633.
50». CV 54, 433; ML 22, 536.

tuam veneratur quam opes. Aut si talis est, qui non audiat clericos nisi inter phialas, libenter carebo huiuscemodi beneficio, et Christum rogabo pro iudice, qui magis subvenire potest.

510 *Ieiunii modus.* — 52, 12. Tantum tibi ieiuniorum impone, quantum ferre potes. Sint pura, casta, simplicia, moderata, non superstitiosa ieiunia.

511 *Ad afflictos praesertim properandum.* — 52,15. Quanto magis nos, quibus animarum medicina commissa est, omnium Christianorum domos debemus amare quasi proprias! Consolatores potius nos in maeroribus suis quam convivas in prosperis noverint. Facile contemnitur clericus, qui saepe vocatus ad prandium, non recusat.

512 *Scientia clerico necessaria.* — 53 [ad Paulinum, ca 894), 3. Sancta quippe rusticitas solum sibi soli prodest; et quantum aedificat ex vitae merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si contradicentibus non resistit.... 10. Oro te, frater carissime, inter haec vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quaerere, nonne tibi videtur iam hic in terris regni caelestis habitaculum? Nolo offendaris in Scripturis sanctis simplicitate et quasi vilitate verborum, quae vel vitio interpretum vel de industria sic prolatae sunt, ut rusticam concionem facilius instruerent.... Discamus in terris, quorum nobis scientia perseveret in caelo.

513 *Abneganda omnia.* — 53, 10. Sic vivamus *quasi nihil habentes et omnia possidentes* [2 Cor 6, 10]. Victus atque vestitus divitiae Christianorum. Si habes in potestate rem tuam, vende; si-non habes, proice. Tollenti tunicam et pallium relinquendum est. Scilicet nisi tu semper recrastinans, et diem de die trahens, caute et pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus, unde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui se obtulit. Apostoli tantum navem et retia reliquerunt. Vidua duo aera mittit in gazophylacium et praefertur Croesi divitiis. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

514 *Deus parentibus praeferatur.* — 54 [ad Furiam, ca 894], 3. Honora patrem tuum, sed si te a vero Patre non separat. Tamdiu scito sanguinis copulam, quamdiu ille suum noverit Creatorem.... Grande praemium parentis obliti: *Concupiscet rex decorem tuum* [Ps 44, 12].

515 *Temperantia in cibo et amor lectionis sacrae.* — 54, 10. Parcus cibus et semper venter esuriens triduanis ieiuniis praeferatur; et multo melius est cotidie parum quam raro satis sumere.... 11; Quando comedis, cogita, quod statim tibi orandum, illico legendum sit. De Scripturis sanctis habeto

510. CV 54, 485; ML 22, 537.
511. CV 54, 438; ML 22, 539.
512. CV 54, 447; ML 22, 542.
513. CV 54, 464; ML 22, 549.
514. CV 54, 468; ML 22, 551.
515. CV 54, 477; ML 22, 555.

fixum versuum numerum; istud pensum Domino tuo redde, nec ante quieti membra concedas, quam calathum pectoris tui hoc subtegmine impleveris. Post Scripturas sanctas doctorum hominum tractatus lege, eorum dumtaxat, quorum fides nota est. Non necesse habes aurum in luto quaerere.

Vocatio sancta sancte implenda. — 58 [ad Paulinum, ca395], 2. 516
Non lerosolymis fuisse, sed lerosolymis bene vixisse, laudandum est.

Misericordia spiritualis. — 58,7. Verum Christi templum 517
anima credentis est; illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quae utilitas, parietes fulgere gemmis et Christum in paupere fame mori?... Esse Christianum grande est, non videri.

Meditanda Scriptura. — 58,9. Totum, quod legimus in 518
divinis libris, nitet quidem et fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est. Qui esse vult nuculeum, frangit nucem.

Sacerdotis typus. — 60 [ad Heliodorum, a. 3961, 10- Igitur 519
clericatum non honorem intellegens, sed onus, primam curam habuit [Nepotianus], ut humilitate superaret invidiam, deinde ut nullam obsceni in se rumoris fabulam daret, ut qui mordebantur ad aetatem eius, stuperent ad continentiam, subvenire pauperibus, visitare languentes, provocare hospitio, lenire blanditiis, *gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus* [Rom 12, 15]. Caecorum baculus, esurientium cibus, spes miserorum, solamen lugentium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat, quasi ceteras non haberet.... Creber in orationibus, vigilans in precando, lacrimas Deo, non hominibus offerebat; ieiunia in aurigae modum pro lassitudine et viribus corporis moderabatur.... Lectione quoque assidua et meditatione diuturna pectus suum bibliothecam fecerat Christi.... 12. Mens Christo dedita aeque et in maioribus et in minoribus intenta est, sciens etiam pro otioso verbo reddendam esse rationem. Erat ergo sollicitus, si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si ianitor creber in porta, vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa lucentia; et in omnes caeremonias pia sollicitudo disposita, non minus, non maius neglegebat officium. Ubicumque eum in ecclesia quaereres, invenires.

Mors pia Nepotiani sacerdotis. — 60, 13. O miserabilis hu- 520
mana condicio, et sine Christo vanum omne, quod vivimus!... Marcescebat, proh dolor, flante austro lilium, et purpura violae in pallorem sensim migrabat. Cumque aestuaret febribus et venarum fontes hauriret calor, lasso anhelitu tristem avunculum

516. CV 54, 529; ML 22, 580.
517. CV 64, 536; ML 22, 584.
518. CV 54, 538; ML 22, 585.
519. CV 54, 560; ML 22, 595.
520. CV 54, 564; ML 22, 597.

consolabatur. Laetus erat vultus, et universis circa plorantibus, solus ipse ridebat. Proicere pallium, manus extendere, videre quod alii non videbant, et quasi in occursum se erigens, salutare venientes: intellegeres illum non emori, sed migrare, et mutare amicos, non relinquere.... 14. Desiderandus tibi est quasi absens, non quasi mortuus, ut illum exspectare, non amisisse videaris.

521 *Causa calamitatum peccatum.* — 60, 17. Nos miseri, qui aut patimur, aut patientes fratres nostros tanta perspicimus; et tamen vivere volumus eosque, qui his carent, flendos potius quam beandos putamus. Olim offensum sentimus, nec placamus Deum. Nostris peccatis barbari fortes sunt. Nostris vitiis Romanus superatur exercitus; et quasi non hoc sufficeret cladibus, plus paene bella civilia quam hostilis mucro consumpsit. ... Si erigi volumus, prosternamur.

522 *Clerici sanctitas.* — 61 [ad Vigilantium, a. 396], 3. Non est eiusdem hominis, et aureos nummos et Scripturas probare, degustare vina et prophetas vel apostolos intellegere.

523 *Perfectio est -voluntaria.* — 66 [ad Pammachium, a. 397], 8. *Si vis perfectus esse* [Mt 19, 21]. Semper grandia in audientium ponuntur arbitrio.... Non tibi imponitur necessitas, ut voluntas praemium consequatur.

524 *Abnegatio vera.* — 66, 8. Plus debet Christi discipulus praestare quam mundi; philosophus gloriae animal et popularis aurae atque rumorum venale mancipium est. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi Christum sequaris. Christum autem sequitur, qui peccata dimittit et virtutum comes est.... 12. Facile abicitur quod haeret extrinsecus; intestinum bellum periculosius est. Coniuncta disglutinamus, unita disicimus.... Si offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipit. Si autem quae foris sunt, Deo, quae intus, diabolo demus, non est aequa partitio, et dicitur nobis: *Nonne, si recte offeras et non recte dividas, peccasti?* [Gn 4, 7 sec. LXX.]

525 *Humilitas ad instar Christi.* — 66, 13. Quantumcumque te deieceris, humilior Christo non eris. Esto, incedas pedibus, fusca tunica vestiaris, aequeris pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas, caecorum oculus sis, manus debilium, pes claudorum, ipse aquam portes, ligna concidas, focum exstruas: ubi vincula? ubi alapae? ubi sputa? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors?

526 *Ad Viduam Consolatio.* — 75 [ad Theodoratn, ca 399], 2. Lucinium tuum desideres quidem ut fratrem, sed gaudeas regnare cum Christo, quia *raptus est, ne malitia mutaret mentem eius.*

621. CV 54, 572; ML 22, 601. 522. CV 54, 579; ML 22, 6W.
623. CV 64, 656; ML 22, 643. 524. CV 64, 657; ML 22, 644.
525. CV 54, 663; ML 22, 646.
526. CV 65 (ed. I. Hilberg, 1912), 31; ML 22, 686.

Placita enim erat Deo anima illius, et in brevi spatio tempora multa complevit [Sap 4, 11 sqq]. Nos dolendi magis, qui cotidie stamus in proelio peccatorum, vitiis sordidamur, accipimus vulnera et de otioso verbo reddituri sumus rationem. Ille iam securus et victor te aspicit de excelso et favet laboranti, et iuxta se locum praeparat, eodem amore et eadem caritate, qua oblitus officii coniugalis, in terra quoque sororem te habere coeperat, immo fratrem, quia casta coniunctio sexum non habet nuptialem. Et si adhuc in carne positi et renati in Christo, non sumus graecus et barbarus, servus et liber, masculus et femina, sed omnes in eo unum sumus [cf. Gal 3,28], quanto magis, cum corruptivum hoc induerit incorruptionem et mortale induerit immortalitatem [cf. 1 Cor 15, 58], *non nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli in caelis l* [Mt 22, 30.]

Abnegano vera. — 77 [ad Oceanum, a. 399], 2. Plus est ani- 527
mum deposuisse quam cultum. Difficilius arrogantia quam auro caremus et gemmis. His enim abiectis, interdum gloriosis tumemus sordibus et vendibilem paupertatem populari aurae offerimus. Celata virtus et in conscientiae fota secreto Deum solum iudicem respicit.

Monita ad viduam. — 79 [ad Salvinam, ca 400], 1. Orbitatis 528
magnitudo religionis occasio fuit. Nebridium suum sic quaerit, ut in Christo praesentem noverit.... 7. Habes igitur, Salvina, quos nutrias, in quibus virum absentem tenere te credas. *Ecce hereditas Domini, filii; merces, /ructus ventris* [Ps 126, 8]. Pro uno homine duos filios recepisti, auctus est numerus caritatis. Quidquid debebas marito, redde filiis. Amore praesentium absentis desiderium tempera. Non est parvi apud Deum, bene filios educare.... Tu vero quae in tumulo mariti sepelisti omnes pariter voluptates, quae litam purpurisso et cerussa faciem super feretrum eius lacrimis diluisti, quae pullam tunicam nigrosque calceolos candidae vestis et aurati socci depositione sumpsisti, nihil habes necesse aliud nisi perseverare. leiunium, pallor et sordes gemmae tuae sint, plumarum mollities iuvenilia membra non foveant, balnearum calor novum adulescentiae sanguinem non incendat. Audi, quid ex persona viduae continentis ethnicus poeta decantet: Ille meos, primus qui me sibi iunxit, amores — Abstulit; ille habeat secum servetque sepulcro [Acneid. 4, 28 sq]. Si tanti vilissimum vitrum, quanti pretiosissimum margaritum? Si communi lege naturae damnat omnes gentilis vidua voluptates, quid exspectandum est a vidua Christiana, quae pudicitiam suam non solum ei debet, qui defunctus est, sed ei, cum quo regnatura est? 9. Semper in manibus tuis divina sit lectio, et tam crebrae orationes, ut omnes cogitationum sagittae,

527. CV 55, 38; ML 22, 691. 528. CV 55, 88; ML 22, 724.

quibus adulescentia percutí solet, huiuscemodi clipeo repellantur.

529 *Ecclesiasticus gubernandi modus.* — 82 [ad Theophilum, a. 399], 3. Amari enim debet parens, amari parens et episcopus, non timeri.... Non quaeris monachos tibi esse subiectos, et ideo magis subiectos habes. Tu offers osculum, illi colla submittunt. Exhibes militem, et ducem impetras; quasi unus in pluribus es, ut sis unus ex pluribus. Cito indignatur libertas, si vi opprimitur. Nemo plus imperat libero, nisi qui servire non cogit.... 10. Fundendo magis sanguinem et patiendo quam faciendo contumelias, Christi fundata est Ecclesia. Persecutionibus crevit, martyriis coronata est.

530 *Necessitudo SOCialis Sanctificat.* — 107 [ad Laetam, a. 403], 1. Sancta et fidelis domus unum sanctificat infidelem. Candidatus est fidei, quem filiorum et nepotum credens turba circumdat. Ego puto etiam ipsum Iovem, si habuisset talem cognationem, potuisse in Christum credere.... Fiunt, non nascuntur Christiani. ... 2. Numquam est sera conversio. Latro de cruce transiit ad paradisum; Nabuchodonosor rex Babylonius, post efferationem et cordis et corporis et beluarum in eremo convictum, mentem recepit humanam.

531 *Institutio filiae Deo consecratae.* - 107 [ad i.aetam, a. 403], 4. Sic erudienda est anima, quae futura est templum Domini. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intellegat, cantica mundi ignoret; adhuc tenera lingua psalmis ducibus imbuatur. Procul sit aetas lasciva puerorum; ipsae puellae et pedissequae a saecularium consortiis arceantur, ne quod male didicerint, peius doceant.... Habeat et in discendo socias, quibus invideat, quarum laudibus mordeatur. Non est obiurganda, si tardior sit, sed laudibus excitandum ingenium; et vicisse se gaudeat, et victam doleat. Cavendum in primis, ne oderit studia, ne amaritudo eorum percepta in infantia ultra rudes annos transeat.... 5. Ipse habitus et vestitus doceat eam, cui promissa sit. Cave, ne aures perfores, ne cerussa et purpurisso consecrata Christo ora depingas, ne collum margaritis et auro premas, ne caput gemmis oneres, nec capillum irrufes et ei aliquid de gehennae ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quibus postea venditis emptura est pretiosissimum margaritum.... 6. Qui claudam et mutilam et qualibet sorde maculatam obtulerit hostiam, sacrilegii reus est; quanto magis qui partem corporis sui et illibatae animae puritatem regiis amplexibus parat, si neglegens fuerit, punietur? 7. Postquam grandicula esse coeperit et in exemplum sponsi sui crescere

629. CV 55, 110; ML 22, 737. 530. CV 66, 291; ML 22, 868.
631. CV 56, 293; ML 22, 871.

sapientia, aetate et gratia apud Deum et homines, pergat cum parentibus ad templum veri Patris; sed cum illis non egrediatur e templo. Quaerant eam in itinere saeculi, inter turbas et frequentiam propinquorum, et nusquam alibi reperiant nisi in adyto Scripturarum, prophetas et apostolos de spiritalibus nuptiis sciscitantem. Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo suo repperit, et ideo forsitan timore perterrita est, quia virum, quem non solebat, aspexit. Aemuletur eam, de qua dicitur: *Omnis gloria filiae regis ab intus* [Ps 44, 14].... 8. Discat iam tunc et vinum non bibere, *in quo est luxuria* [Eph 5,18]. Ante annos robustae aetatis periculosa est teneris gravis abstinentia. Usqtie ad id tempus, si necessitas postularit, et balneas adeat et vino modico utatur, propter stomachum, et carnium edulio sustentetur, ne prius deficiant pedes, quam currere incipiant. Et *haec dico iuxta indulgentiam, non iuxta imperium* [1 Cor 7,6], timens debilitatem, non docens luxuriam. ... Surda sit ad organa. Tibia, lyra et cithara, cur facta sint, nesciat. 9. Reddat tibi pensum cotidie Scripturarum certum.... Te habeat magistram, te rudis miretur infantia. Nihil in te et in patre suo videat, quod si fecerit, peccet. Mementote vos parentes virginis, et magis eam exemplis docere posse quam voce. Cito flores pereunt, cito violas et lilia et crocum pestilens aura corrumpit. Numquam absque te procedat in publicum. Basilicas martyrum et ecclesias sine matre non adeat. Nullus ei iuvenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies et sollemnes pernoctationes sic virguncula nostra celebret, ut ne transversum quidem unguem a matre discedat. Nolo de ancillulis suis aliquam plus diligat, cuius crebro auribus insusurret. Quidquid uni loquitur, hoc omnes sciant. Placeat ei comes, non compta atque formosa, quae liquido gutture carmen dulce moduletur, sed gravis, pallens, sordidata, subtristis. Praeponatur ei probae fidei et morum ac pudicitiae virgo veterana, quae illam doceat et assuescat exemplo ad orationem et psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere, tertia, sexta, nona hora quasi bellatricem Christi stare in acie accensaque lucernula reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inveniat laborantem. Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breve videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. 10. Discat et lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, Serum vellera et aurum in filia lentescens. Talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus corpora vestita nudentur. Cibus eius olusculum sit et simila, raroque pisciculi. Et ne gulae praecepta longius traham, de quibus in alio loco plenius sum locutus, sic comedat, ut semper esuriat, ut statim post cibum possit legere, orare, psallere. Displicent

mihi in teneris vel maxime aetatibus longa et immoderata ieiunia, quibus iunguntur hebdomades, et oleum in cibo ac poma vitantur. Experimento didici, asellum in via, cum lassus fuerit, diverticula quaerere.... 11. Si quando ad suburbana pergis, domi filiam non relinquas; nesciat sine te nec possit vivere; cum sola fuerit, pertremescat. Non habeat colloquia saecularium, non malarum virginum contubernia. Non intersit nuptiis servulorum, nec familiae perstrepentis lusibus misceatur.

532 *Luctus apud Christianos plenus spei.* — 108 [ad Eustochium, a. 404], 1. Non maeremus, quod talem amisimus, sed gratias agimus, quod habuimus, immo habemus. Deo enim vivunt omnia, et quidquid refertur ad Dominum, in familiae numero computatur.

533 *Laus vera apud Christianos.* — 108,3. Quamquam Dominus atque Salvator in evangelio doceat apostolos sciscitantes, quid sibi redditurus sit, qui omnia sua pro nomine eius dimiserint, centuplum in praesentiarum recepturos et in futuro vitam aeternam [cf. Mc 10, 30] — ex quo intellegimus non laudis esse possidere divitias, sed pro Christo eas contemnere, non tumere ad honores, sed pro Domini fide eos parvipendere — vere, quod pollicitus est servis suis et ancillis Salvator, reddidit in praesenti.

534 S. *Paulae virtutes; typus viduae Christianae.* — 108, 15. Quae prima Christianorum virtus est, tanta se humilitate deiecit, ut qui eam vidisset et pro celebritate nominis videre gestisset, ipsam esse non crederet, sed ancillarum ultimam. Et cum frequentibus choris virginum cingeretur, et veste et voce et habitu et incessu minima omnium erat.... Balneas, nisi periclitans, non adiit. Mollia, etiam in gravissima febri, lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum, stratis ciliciolis, quiescebat, si tamen illa quies dicenda est, quae iugibus paene orationibus dies noctesque iungebat, illud implens de psalterio: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, in lacrimis stratum meum rigabo* [ps 6, 7]. In qua fontes crederes lacrimarum, ita levia peccata plangebat, ut illam gravissimorum criminum crederes ream. Cumque a nobis crebrius moneretur, ut parceret oculis et eos servaret evangelicae lectioni, aiebat: Turpanda est facies, quam contra Dei praeceptum purpurisso et cerussa et stibio saepe depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacavit deliciis. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia linteamina et serica pretiosissima asperitate cilicii commutanda. Quae viro et saeculo placui, nunc Christo placere desidero. Si inter tales

582. CV 55, 806; ML 22, 878. 533. CV 65, 308; ML 22, 879.
534. CV 55, 325; ML 22, 891.

tantasque virtutes castitatem in illa voluero praedicare, superfluus videar; in qua etiam, cum saecularis esset, omnium Romae matronarum exemplum fuit; quae ita se gessit, ut numquam de illa etiam maledicorum quidquam auderet fama confingere. Nihil animo eius clementius, nihil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes, nec tamen superbo et gloriolam quaerente fastidio despiciebat. Si pauperem viderat, sustentabat; si divitem, ad benefaciendum cohortabatur. Liberalitas sola excedebat modum, et usuras tribuens, versuram quoque saepe faciebat, ut nulli stipem se rogantium denegaret.... Ad extremum inferebat: Ego si petiero, multos inveniam, qui mihi tribuant; iste mendicans si a me non acceperit, quae ei possum etiam de alieno tribuere, et mortuus fuerit, a quo eius anima requiretur? Ego cautior in re familiari esse cupiebam; sed illa ardentior fide, toto Salvatori animo iungebatur, et pauperem Dominum pauper spiritu sequebatur, reddens ei quod acceperat, pro ipso pauper effecta. Denique consecuta est quod optabat, et in grandi aere alieno filiam dereliquit, quod adhuc usque debens non suis viribus, sed Christi se fidit fide et misericordia reddituram.

Fides in Providentiam. — 108, 18. Secura sit conscientia, 535
quod non propter peccata patiamur; et afflictio in saeculo materia praemiorum est.

Mors S. Paulae; idea mortis. — 108, 28. Sentiebat pru- 536
dentissima feminarum adesse mortem et, frigente alia parte corporis atque membrorum, solum animae teporem in sancto et sacro pectore palpitare, et nihilominus, quasi ad suos pergeret alienosque desereret, illos versiculos susurrabat: *Domine, dilexi decorem domus tuae et locum habitationis gloriae tuae* [Ps 25, 8], et: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini* [Ps 83, 2 sq], et: *Elegi abiecta esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum* [ib. 11]. Cumque a me interrogaretur, cur taceret, cur nollet respondere inclamanti, an doleret aliquid, graeco sermone respondit, nihil se habere molestiae, sed omnia quieta et tranquilla perspicere. Post haec obmutuit, et clausis oculis, quasi iam humana despiceret, usque ad exspirationem animae eosdem repetebat versiculos, vix ut audirem, quod dicebat; digitumque ad os tenens, crucis signum iungebat in labiis. Defecerat spiritus et anhelabat in mortem; animaque erumpere gestiens, ipsum stridorem, quo mortalium vita finitur, in laudes Domini convertebat.

Amandus Deus super omnia. — 109 [ad Riparium, a. 404], 3. 537
Unde et in lege dicitur: Si frater tuus et amicus et uxor,

535. CV 55, 830; ML 22, 898. 536. CV 55, 346; ML 22, 904.
537. CV 56, 354; ML 22, 908.

quae est in sinu tuo, depravare te voluerit a veritate, sit manus tua super eos et effundes sanguinem eorum et auferes malum de medio Israel [cf. Dt 18, 6 sqq]. Non est crudelitas pro Deo pietas.

538 *Passiones et posteriores gloriae.* — 118 [ad Iuiianum, a. 406], 6. Felix et omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat servientem, quem extrema dies Salvatori invenerit militare, qui *non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta* [Ps 126,5], cui in introitu paradisi dicetur: Recepisti mala tua in vita tua, nunc autem hic laetare. Nec enim ulciscetur bis Dominus in eadem re.... Difficile, immo impossibile, ut et praesentibus quis et futuris fruatur bonis: ut et hic ventrem et ibi mentem impleat; ut de deliciis transeat ad delicias; ut in utroque saeculo primus sit; ut et in terra et in caelo appareat gloriosus.

539 *Abnegatio est conversio.* — 121 [ad Algasiam, a. 406/7], 3. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum,* etc. [Lc 9, 28].... Cotidie credens in Christo, tollit crucem suam et negat seipsum. Qui impudicus fuit, versus ad castitatem, temperantia luxuriam negat. Qui formidolosus et timidus, assumpto robore fortitudinis, priorem esse se nescit. Iniquus, si sequatur iustitiam, negat iniquitatem. Stultus, si Christum confiteatur Dei virtutem Deique sapientiam, negat stultitiam [cf. 1 Cor 1,24]. Quod scientes, non solum persecutionis tempore et necessitate martyrii, sed in omni conversatione, opere, cogitatione, sermone, negemus nosmetipsos, qui ante fuimus, et confiteamur eos, qui in Christo renati sumus.

540 *Desperatio.* — 122 [ad Rusticum, ca 408], 1. Nihil ita offendit Deum, quam desperatione meliorum haerere peioribus, licet et ipsa desperatio incredulitatis indicium sit. Qui enim desperat salutem, non putat futurum esse iudicium. Quod si metueret, utique bonis operibus se iudici praepararet.

541 *Providere bonum exemplum.* — 123 [ad Ageruchiam, a. 409], 14. Fuge personas, in quibus potest malae conversationis esse suspicio, nec paratum habeas illud e trivio: ‚Sufficit mihi conscientia mea, non curo, quid loquantur homines.' Et certe apostolus providebat bona, non solum coram Deo, sed et coram hominibus, ne per illum nomen Dei blasphemaretur in gentibus.

542 *Unum necessarium.* — 123, 14. Melius est rem familiarem minui quam animae salutem, perire, quod — velimus, nolimus — aliquando periturum est, quam id amittere, pro quo omnia dimittenda sunt.

543 *Christiani praestantia.* — 125 [ad Rusticum, a. 411], 1. Nihil Christiano felicius, cui promittuntur regna caelorum. Nihil

538. CV 55, 443; ML 22, 965.
539. CV 56 (ed. I. Hilberg, 1918), 14; ML 22, 1018.
540. CV 56, 58; ML 22, 1039. 641. CV 56, 89; ML 22, 1056.
642. CV 56, 90; ML 22. 1056. 648. CV 56. 118; ML 22. 1072.

laboriosius, qui cotidie de vita periclitatur. Nihil fortius, qui
vincit diabolum. Nihil imbecillius, qui a carne superatur....
4. Si negotiatores saeculi tanta sustinent, ut ad incertas per-
veniant periturasque divitias, et servant cum animae discri-
mine, quae multis periculis quaesierunt, quid Christi nego-
tiatori faciendum est, qui venditis omnibus quaerit pretiosis-
simum margaritum, qui totis substantiae suae opibus emit
agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere,
nec latro possit auferre?

Boni monachi imago. — 125, 7. Tu vero si monachus 544
esse vis, non videri, habeto curam non rei familiaris, cui re-
nuntiando hoc esse coepisti, sed animae tuae. Sordes vestium
candidae mentis indicio sint; vilis tunica contemptum saeculi
probet, ita dumtaxat, ne animus tumeat, ne habitus sermo-
que dissentiat. Balnearum fomenta non quaeras, qui calorem
corporis ieiuniorum cupis frigore exstinguere. Quae et ipsa
moderata sint, ne nimia debilitent stomachum et maiorem
refectionem poscentia erumpant in cruditatem, quae parens
libidinum est. Modicus ac temperatus cibus et carni et animae
utilis est. Matrem ita vide, ne per illam alias videre cogaris,
quarum vultus cordi tuo haereant, ‚et tacitum vivat sub pec-
tore vulnus' [Aeneid. 6, 67]. Ancillulas, quae illi in obsequio
sunt, tibi scias esse in insidiis, quia quanto vilior earum
condicio, tanto facilior ruina est. Et loannes Baptista sanctam
matrem habuit pontificisque filius erat; et tamen nec matris
affectu nec patris opibus vincebatur, ut in domo parentum
cum periculo viveret castitatis. Vivebat in eremo, et oculis
desiderantibus Christum nihil aliud dignabatur aspicere....
Quamdiu in patria tua es, habeto cellulam pro paradiso;
varia Scripturarum poma decerpe; his utere deliciis, harum
fruere complexu. Si scandalizat te oculus, pes, manus tua,
proice ea [cf. Mt 5, 29 sq]. Nulli parcas, ut soli parcas animae....
8. Viderint, quid alii sentiant. Unusquisque enim suo sensu
ducitur. Mihi oppidum careet est et solitudo paradisus. Quid
desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate cen-
semur?

Vitae coenobiticae commoda. — 125, 9. Primumque trac- 545
tandum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere
debeas. Mihi placet, ut habeas sanctorum contubernium, nec
ipse te doceas et absque doctore ingrediaris viam, quam
numquam ingressus es, statimque in partem tibi alteram de-
clinandum sit, et errori pateas, plusque aut minus ambules,
quam necesse est; ut currens lasseris, moram faciens obdor-
mias. In solitudine cito subrepit superbia, et si parumper
ieiunaverit hominemque non viderit, putat se alicuius esse

544. CV 56, 124; ML 22, 1076. 645. CV 56, 127; ML 22, 1077.

momenti, oblitusque sui, unde, quo venerit, intus corpore, lingua foris vagatur. Iudicat, contra apostoli voluntatem, alienos servos; quo gula poposcerit, porrigit manus; dormit, quantum voluerit; facit quod voluerit, nullum veretur, omnes se inferiores putat, crebriusque in urbibus quam in cellula est; et inter fratres simulat verecundiam, qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? Solitariam vitam reprehendimus? Minime; quippe quam saepe laudavimus. Sed de ludo monasteriorum huiuscemodi volumus egredi milites, quos rudimenta non terreant; qui specimen conversationis suae multo tempore dederint; qui omnium fuerunt minimi, ut primi omnium fierent; quos nec esuries nec saturitas aliquando superavit; qui paupertate laetantur; quorum habitus, sermo, vultus, incessus doctrina virtutum est; qui nesciunt, secundum quosdam ineptos homines, daemonum oppugnantium contra se portenta confingere, ut apud imperitos et vulgi homines miraculum sui faciant et exinde sectantur lucra. *t*

546 *Scripturae sacrae amor.* — 125, 11. Numquam de manu et oculis tuis recedat liber; psalterium discatur ad verbum; oratio sine intermissione; vigil sensus nec vanis cogitationibus patens. Corpus pariter animusque tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam Scripturarum, et carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua variis perturbationibus, quae, si pectori insederint, dominabuntur tui et te deducent ad delictum maximum. Fac et aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum.

547 5. *Hieronymus discit, ut tentationes superet.* — 125,12. Dum essem iuvenis et solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum ardoremque naturae ferre non poteram, quem cum crebris ieiuniis frangerem, mens tamen cogitationibus aestuabat. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebraeis crediderat, me in disciplinam dedi, ut post Quintiliani acumina Ciceronisque fluvios gravitatemque Frontonis et lenitatem Plinii alphabetum discerem, stridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperaverim, quotiesque cessaverim, et contentione discendi rursus inceperim, testis est conscientia, tam mea, qui passus sum, quam eorum, qui mecum duxere vitam. Et gratias ago Domino, quod de amaro semine litterarum dulces fructus capio.

548 *Vitae coenobiticae bona.* — 125,15. Per haec omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed vivere debere in monasterio sub unius disciplina patris consortioque multorum, ut ab alio discas humilitatem, ab alio

646. CV 56, 129; ML 22, 1078. 547. CV 56, 131; ML 22, 1079.
548. CV 56, 133; ML 22, 1080.

patientiam, hic te silentium, ille doceat mansuetudinem. Non facias quod vis, comedas quod iuberis, quantum acceperis, vestiaris quod acceperis, operis tui pensa persolvas, subiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias ambulansque dormites, necdum expleto somno surgere compellaris. Dicas psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis affectus quaeritur, scribente apostolo: *Psallam spiritu, psallam et mente* [1 Cor 14, 15]; et: *Cantantes in cordibus vestris* [Eph 5, 19]. Legerat enim esse praeceptum: *Psallite sapienter* [Ps 46, 8]. Servias fratribus, hospitum laves pedes; passus iniurias taceas; praepositum monasterii timeas ut dominum, diligas ut parentem. Credas tibi salutare, quidquid ille praeceperit, nec de maioris sententia iudices, cuius officii est oboedire et implere quae iussa sunt, dicente Moyse: *Audi, Israel, et tace* [Dt 27,9]. Tantis negotiis occupatus, nullis vacabis cogitationibus, et dum ab alio transis ad aliud opusque succedit operi, illud solum mente retinebis, quod agere compelleris.

Perfectio, venditis omnibus, comparanda. — 125, 20. Si 549
perfecta desideras, exi cum Abraham de patria et de cognatione tua, et perge quo nescis. Si habes substantiam, vende et da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus es; nudum Christum nudus sequere. Durum, grande, difficile; sed magna sunt praemia.

Paupertas vera. — 127 [ad Principiara, a. 412], 13. In tantam 550
laetitiam [Marcella] dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quod te sibi integram reservasset, quod pauperem illam non fecisset captivitas, sed invenisset, quod egeret cotidiano cibo, quod saturata Christo, non sentiret esuriem.

Educatio infantulae Pacatulae. — 128 [ad Pacatuiam, a. 413], 4. 551
Sexus femineus suo iungatur sexui; nesciat, immo timeat cum pueris ludere. Nullum impudicum verbum noverit, et si forte in tumultu familiae discurrentis aliquid turpe audierit, non intellegat. Matris nutum pro verbis ac monitum pro imperio habeat. Amet ut parentem, subiciatur ut dominae, timeat ut magistram. Cum autem virgunculam et rudem edentulam septimus aetatis annus exceperit, et coeperit erubescere, scire quid taceat, dubitare quid dicat, discat memoriter psalterium, et usque ad annos pubertatis libros Salomonis, evangelia, apostolos et prophetas sui cordis thesaurum faciat. Nec liberius procedat ad publicum, nec semper ecclesiarum quaerat celebritatem. In cubiculo suo totas delicias habeat. Numquam iuvenculos, numquam cincinnatos videat, vocis dulcedine per aures animam vulnerantes. Puellarum quoque lascivia repellatur, quae, quanto licentius adeunt, tanto difficilius evitantur,

549. CV 56, 142; ML 22, 1085. 550. CV 56, 155; ML 22, 1095.
561. CV 56, 160; ML 22, 1098.

et quod didicerunt, secreto docent inclusamque Danaen vulgi sermonibus violant. Sit ei magistra comes, paedagoga custos, non multo vino dedita, non, iuxta apostolum, otiosa atque verbosa, sed sobria, gravis, lanifica, et ea tantum loquens, quae animum puellarem ad virtutem instituant.

552 *Quid sit virginem mundo renuntiasse.* — 130 [ad Demetriadem, a. 414], 7. Quando eras in saeculo, ea quae erant saeculi, diligebas: polire faciem purpurisso et cerussa ora depingere, ornare crinem et alienis capillis turritum verticem struere; ut taceam de inaurium pretiis, candore margaritarum, rubri maris profunda testantium, smaragdorum virore, ceraunoiorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quae ardent et insaniunt studia matronarum. Nunc autem, quia saeculum reliquisti, et secundo post baptismum gradu, inisti pactum cum adversario tuo, dicens ei: .Renuntio tibi, diabole, et saeculo tuo, et pompae, et operibus tuis', serva foedus, quod pepigisti, et esto consentiens pactumque custodiens cum adversario tuo, dum es in via huius saeculi, ne forte tradat te iudici et de suo aliquid usurpasse convincat; tradarisque ministro, qui ipse est inimicus et vindex; et mittaris in carcerem et in tenebras exteriores, quae, quanto a Christo vero lumine separamur, tanto nos maiori horrore circumdant; et non inde exeas, nisi solvas novissimum quadrantem, id est, minimum quodque delictum, quia et pro otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicii.

553 *De ieiunio.* — 130,10. Post cogitationum diligentissimam cautionem ieiuniorum tibi arma sumenda sunt, et canendum cum David: *Humiliavi in ieiunio animam meam* [Ps 34, 13]; et: *Cinerem tamquam panem manducavi* [PslOl, 10]; et: *Cum molesti erant milii, induebar cilicio* [Ps 34, 13]. Eva per cibum eiecta est de paradiso. Elias quadraginta dierum exercitatus ieiunio, igneo curru rapitur ad caelum. Moyses quadraginta diebus ac noctibus familiaritate et sermone Dei pascitur et in se verissimum probat: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod egredietur ex ore Dei* [Mt 4, 4]. Salvator generis humani, qui virtutum et conversationis suae nobis reliquit exemplum, post baptismum statim assumitur ab spiritu, ut pugnet contra diabolum et oppressum eum atque contritum tradat discipulis conculcandum. Unde et apostolus loquitur: *Deus autem conterat satanam sub pedibus vestris velociter* [Rom 16,20]. Et tamen hostis antiquus post quadraginta dierum ieiunium per cibum molitur insidias et dicit: *Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant* [Mt 4, 3j.... Sed quomodo ibi [in fornace] quartus speciem habens quasi filii hominis, immensos mitigavit ardores et inter camini aestuantis incendia docuit flammas

552. CV 56, 186; ML 22, 1113. 553. CV 66, 189; ML 22, 1115.

calorem amittere et aliud oculis comminari, aliud praebere tactui, sic et in animo virginali, rore caelesti et ieiuniorum frigore, calor puellaris exstinguitur, et humano corpori angelorum impetratur conversatio. Quam ob rem et vas electionis de virginibus se dicit Domini non habere praeceptum, quia contra naturam, immo ultra naturam est, non exercere, quod nata sis, interficere in te radicem tuam et sola virginitatis poma decerpere, nescire thorum, omnem virorum horrere contactum et in corpore vivere sine corpore.

Vitandi excessus in ieiunio. — 130, 11. Neque vero im- 554
moderata tibi imperamus ieiunia et enormem ciborum abstinentiam, quibus statim corpora delicata franguntur et ante aegrotare incipiunt, quam sanctae conversationis iacere fundamenta. ... Sic debes ieiunare, ut non palpites et respirare vix possis, et comitum tuarum vel porteris vel traharis manibus, sed ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in vigiliis solito quid minus facias.

Oboedientia et pudicitia. — 130,12. Imitare sponsum tuum : 555
esto aviae matrique subiecta. Nullum virorum, et maxime iuvenum, nisi cum illis videas. Nullum scias, quem illae nesciant.

Quae eleemosynae ceteris praestent. — 130, 14. Alii aedi- 556
ficent ecclesias, vestiant parietes marmorum crustis, columnarum moles advehant earumque deaurent capita pretiosum ornatum non sentientia, ebore argentoque valvas et gemmis aurea vel aurata distinguant altaria. Non reprehendo, non abnuo. *Unusquisque in sensu suo abundet* [Rom 14, 5]. Meliusque est hoc facere, quam repositis opibus incubare. Sed tibi aliud propositum est: Christum vestire in pauperibus, visitare in languentibus, pascere in esurientibus, suscipere in his, qui tecto indigent, et maxime in domesticis fidei, virginum alere monasteria, servorum Dei et pauperum spiritu habere curam, qui diebus et noctibus serviunt Domino tuo, qui in terra positi, imitantur angelorum conversationem et nihil aliud loquuntur, nisi quod ad laudes Dei pertinet, habentesque victum atque vestitum, his gaudent divitiis, qui plus habere nolunt, si tamen servant propositum.

Laus vitae coenobiticae. — 130, 17. Bonum est igitur 557
oboedire maioribus, parere praefectis et post regulas Scripturarum vitae suae tramitem ab aliis discere, nec praeceptore uti pessimo, scilicet praesumptione sua.

Vitandum mundanarum consortium. — 130, 18. Fuge la- 558
sciviam puellarum, quae ornant capita, crines a fronte demit-

554. CV 56, 191; ML 22, 1116.
555. CV 56, 192; ML 22, 1117.
556. CV 56, 194; ML 22, 1119.
557. CV 56, 198; ML 22, 1121.
558. CV 56, 199; ML 22, 1122.

tunt, cutem poliunt, utuntur lomentis, adstrictas habent manicas, vestimenta sine ruga soccosque crispantes, ut sub nomine virginali vendibilius pereant. Mores enim et studia dominarum plerumque ex ancillarum et comitum moribus iudicantur.

559 *Amor Scripturae sacrae.*— 130,20. Ama Scripturas sanctas, et amabit te sapientia; *dilige eam, et servabit te; honora illam, et amplexabitur te* [Prv4, 6 8]. Haec monilia in pectore et in auribus tuis haereant. Nihil aliud noverit lingua nisi Christum. Nihil possit sonare, nisi quod sanctum est.

560 *Ad candidatum monachatus.* — 145 [ad Exuperantium, a.?]. Si igitur qui habent possessiones et divitias, iubentur omnia vendere et dare pauperibus, et sic sequi Salvatorem, dignatio tua aut dives est, et debet facere, quod praeceptum est, aut adhuc tenuis, et non debet quaerere, quod erogatura est. Certe Christus pro animi voluntate omnia in acceptum refert. Nemo apostolis pauperior fuit, et nemo tantum pro Domino dereliquit. Vidua illa in evangelio paupercula, quae duo minuta misit in gazophylacium, cunctis praefertur divitibus, quia totum, quod habuit, dedit. Et tu igitur eroganda non quaeras, sed quaesita iam tribue, ut fortissimum tyrunculum suum Christus agnoscat, ut laetus tibi de longissima regione venienti occurrat Pater, ut stolam tribuat, ut donet anulum, ut immolet pro te vitulum saginatum [cf. Lc 16, 20 sqq].

561 *Paenitentiae necessitas.* — 147 [ad Sabinianum, a.?], 3. Nihil ita repugnat Deo quam cor impaenitens. Solum crimen est, quod veniam sequi non potest. Si enim ignoscitur post peccatum, qui peccare desistit, et ille flectit iudicem, qui rogat, impaenitens autem omnis ad iracundiam provocat iudicantem, solum desperationis crimen est, quod mederi nequeat.

562 *Ratio pie vivendi uxori Christianae.* — 148 [ad Celantiam, a.?], 2. Petis namque, et sollicite ac vigilanter petis, ut tibi certam ex Scripturis sanctis praefiniamus regulam, ad quam tu ordines cursum vitae tuae et, cognita Domini voluntate, inter honorem saeculi et divitiarum illecebras morum magis diligas supellectilem, atque ut possis, in coniugio constituta, non solum coniugi placere, sed etiam ei, qui ipsum coniugium induisit.... 4. Grandem vim obtinet vera dilectio, et qui perfecte amatur, totam sibi amantis vindicat voluntatem, nihilque est imperiosius caritate. Nos si vere Christum diligimus, si eius nos redemptos sanguine recordamur, nihil magis velle, nihil omnino debemus agere, quam quod illum velle cognoscimus. ... 8. Neque enim debemus ad multitudinis exempla respicere, quae nullam morum disciplinam sequens, nullum

559. CV 56, 201; MI. 22. 1124. 560. CV 56, 307; MI. 22, 1192.
561. CV 56, 318; ML 22, 1198. 562. CV 56, 330; ML 22, 1205.

vivendi tenens ordinem, non tam ratione ducitur, quam quodam impetu fertur.... 10. Omne enim quod agimus, omne quod loquimur, aut de lata aut de angusta via est. Si cum paucis angustum iter et subtilem quamdam semitam invenimus, ad vitam tendimus. Sin vero multorum comitamur viam, secundum Domini sententiam, imus ad mortem.... 14. Tibi vero servanti non iam litterae praecepta, sed spiritus divinorum mandatorum memoria spiritualiter excolenda est. Cui non tam frequenter recordanda sunt praecepta Dei, quam semper cogitanda. Sint ergo divinae Scripturae semper in manibus et iugiter mente volvantur. Nec sufficere tibi putes mandata Dei memoria tenere et operibus oblivisci.... Sed quasi ad compendiosum locum quoddam commonitorium illa tibi evangelii eligenda sententia est et superscribenda cordi tuo, quae ad totius iustitiae breviarium dominico ore profertur: *Omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, haec et vos facite illis* [Mt 7, 12].... 15. Coniungi vult inter nos atque conecti per mutua beneficia caritatem, omnesque homines vicario inter se amore copulari, ut id unoquoque praestante alteri, quod sibi ab omnibus praestari velit, tota iustitia et praeceptum hoc Dei communis sit utilitas hominum.... 18. Sit igitur animus intentus ac vigilans et adversus peccata semper armatus, sermo in omnibus moderatus ac parcus, et qui necessitatem magis loquendi indicet quam voluntatem. Ornet prudentiam verecundia, quodque praecipuum in feminis semper fuit, cunctas in te virtutes pudor superet. Diu ante considera, quid loquendum sit, et adhuc tacens provide, ne quid dixisse paeniteat. Verba tua ponderet cogitatio, et linguae officium animi libra dispenset.... 19. In omni igitur actu omnique verbo quieta mens et placida servetur semperque cogitationi tuae Dei praesentia occurrat; sit humilis animus ac mitis, et adversus sola vitia erectus. Numquam illum aut superbia extollat, aut avaritia inflectat, aut ira praecipitet. Nihil enim quietius, nihil purius, nihil denique pulchrius ea mente esse debet, quae in Dei habitaculum praeparanda est, quem non auro templa fulgentia, non gemmis altaria distincta delectant, sed anima ornata virtutibus.... 20. Nihil habeas humilitate praestantius nihilque amabilius. Haec est enim praecipua conservatrix, et quasi custos quaedam virtutum omnium. Nihil est, quod nos ita et hominibus gratos et Deo faciat, quam si vitae merito magni, humilitate infimi simus.... 21. Nescit religio nostra personas nec condiciones hominum, sed animos inspicit. Servum et nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est, non servire peccatis. Summa apud eum nobilitas, clarum esse virtutibus. Quid apud Deum in viris nobilius Petro? Quid in feminis beata Maria illustrius, quae fabri sponsa describitur? Sed illi piscatori et pauperi

caelestis regni a Christo creduntur claves. Haec sponsa fabri illius meruit esse mater, a quo ipsae claves datae sunt. Elegit enim Deus ignobilia et contemptibilia huius mundi [cf.1 Cor 1,28], ut potentes ac nobiles ad humilitatem facilius adduceret.... 22. Cave, ne, si ieiunare aut abstinere coeperis, te putes esse iam sanctam. Haec enim virtus adiumentum est, non perfectio sanctitatis. Magisque id providendum est, ne tibi hoc, quod licita contemnis, securitatem quamdam illicitorum faciat. Quidquid supra iustitiam offertur Deo, non debet impedire iustitiam, sed adiuvare. Quid autem prodest tenuari abstinentia corpus, si animus intumescat superbia? Quam laudem merebimur de pallore ieiunii, si invidia lividi simus? Quid virtutis habet vinum non bibere, et ira atque odio inebriari? Tunc, inquam, praeclara est abstinentia, tunc pulchra atque magnifica castigatio corporis, cum est animus ieiunus a vitiis. Immo qui probabiliter ac scienter abstinentiae virtutem tenent, eo affligunt carnem suam, quo animae frangant superbiam, ut quasi de quodam fastigio contemptus sui atque arrogantiae descendant ad implendam Dei voluntatem, quae maxime in humilitate perficitur. Idcirco a variis ciborum desideriis mentem retrahunt, ut totam eius vim occupent in cupiditate virtutum.... 24. Ita habeto domus sollicitudinem, ut aliquam tamen vacationem animae tribuas. Eligatur tibi opportunus et aliquantulum a familiae strepitu remotus locus, in quem tu velut in portum, quasi ex multa tempestate curarum te recipias, et excitatos foris cogitationum fluctus secreti tranquillitate componas. Tantum ibi sit divinae lectionis studium, tam crebrae orationum vices, tam firma et pressa de futuris cogitatio, ut omnes reliqui temporis occupationes facile hac vacatione compenses. Nec hoc ideo dicimus, quo te retrahamus a tuis; immo id agimus, ut ibi discas ibique mediteris, qualem tuis te praebere debeas. 25. Familiam tuam ita rege et confove, ut te matrem magis tuorum quam dominam videri velis, a quibus benignitate potius quam severitate exige reverentiam. Fidelius et gratius semper obsequium est, quod ab amore quam quod a metu accipitur.

PELAGIUS.

Epistula ad Demetriadem, 412/13.

563 *Mandata et consilia.* — 9. Prima igitur virginis cura primumque studium sit, scire voluntatem Domini sui, et quid ei placeat quidve displiceat, diligenter inquirere, ut secundum apostolum *rationabile* Deo reddat *obsequium* [Rom 12, 1], totum-

563. ML 30, 24 A.

que vitae suae cursum ex eius possit ordinare sententia. Impossibile est enim ei quemquam placere, cui quid placeat, ignorat; fierique potest, ut etiam obsequendi voto offendat, cui quomodo obsequi debeat, ante non didicit. Et ut maius est, voluntatem Domini faeere quam nosse, ita prius est nosse quam facere. Illud enim merito praecedit, hoc ordine.... Initium oboedientiae est, quid praecipiatur, velle cognoscere; et pars est obsequii, didicisse quid facias. Scito itaque in Scripturis divinis, per quas solas potes plenam Dei intellegere voluntatem, prohiberi quaedam, concedi aliqua, nonnulla suaderi. Prohibentur mala, praecipiuntur bona, conceduntur media, perfecta suadentur. In duobus illis, quae priori loco sunt, peccatum omne concluditur; in utroque enim Dei continetur imperium. Et non solum praecipere, sed et prohibere ipsum iubentis est. Generaliter namque omnibus mandatur iustitia, quam Salvator in evangelio, breviter quidem, sed plenissime comprehendens, ait: *Quaecumque vultis ut faciant vobis homines, haec et vos facite illis* [Mt 7, 12], hoc est, ut nihil mali inferamus aliis, sed praestemus omne, quod bonum est, quia volumus hoc ab aliis in nos utrumque servari. Haec sententia aequo iure praecepti universos tenet. Nec ulli omnino transgredi licet, quod omnibus imperatum est, apertusque contemptus Dei est, vel facere prohibita, vel iussa non facere. Duo vero reliqua, quae sequuntur, quorum unum conceditur et suadetur aliud, in nostra potestate dimissa sunt, ut aut cum minori gloria concessis utamur, aut ob maius praemium etiam ea, quae nobis permissa sunt, respuamus. Conceduntur quidem nuptiae, carnium usus et vini; sed horum omnium abstinentia consilio perfectiore suadetur. Ad virginitatis honorem pertinet licentia nuptiarum, et escarum indulgentia virtutem abstinentiae clariorem facit. Contempsisti, virgo, coniugium licitum tibi, priusquam contemneretur. Maioris praemii amore flagrans, vovisti Deo non imperatam, sed laudatam virginitatem, et consilio apostoli legem tuam fecisti latiorem. Certaminis ingressa campum, non tam laborem cursus quam bravium victoriae cogitasti. Legeras, credo, illud evangelicum de perpetua castitate praeconium, et ipsius te Domini sermo ad amorem servandae virginitatis accenderat, qui Petri super hoc sententiam ipsa rei magnitudine ac difficultate laudavit, et voluntariis spadonibus regnum caelorum promittens, ait: *Qui potest capere, capiat* [Mt 19, 12). Rem itaque tam magnam non impero, non impono, sed offero. Neque quemquam ad hoc cogo, sed provoco. Quamquam de viris tantum sonare videatur, non solis tamen viris dicitur, sed aequalis utrique sexui virginitatis palma promittitur. Et apostolus de virginibus praeceptum quidem se dicit non habere Domini, sed dat consilium.

564 *Tenera aetas facilius formatur.* — 13. Quidquid in te primum institueris, hoc manebit, et ad initiorum tuorum regulam reliqua vita decurret. Finis in ipso exordio cogitandus est. Qualis ad illum ultimum diem pervenire cupis, talis nunc iam esse conare. Consuetudo est, quae aut vitia aut virtutes alit, quaeque in his plurimum valet, cum quibus ab ineunte aetate simul creverit. Optimi sunt ad institutionem morum primi quique anni. Habent enim in se lentum quiddam et molle, quod facile formari queat atque ad arbitrium volentis trahi, et in cunctis fere rebus citius assuescitur omne, quod tenerum est. Novellas adhuc et vix firmae radicis arbusculas, dum ad omnem ductum sequaces sunt, in quamlibet partem flecti facile est; quae natura plerumque curvatae cito ad arbitrium colentis corriguntur. Tenera et primae adhuc aetatis animalia sine labore domari solent; quantoque citius a vagandi libertate dissueta sunt, tanto facilius vel colla iugo vel frenis ora insuescunt. Ipsa quoque litterarum studia teneris melius inseruntur ingeniis. Idque penitus inhaerere sensibus solet, quod primitus sederit in mente. Hoc idem plurimum etiam in bene vivendi ratione valet: dum adhuc mobilis est aetas et animus duci facilis, exercenda boni consuetudo et iugi meditatione confirmanda est. Occupandum est optimis rebus ingenium, et sanctae conversationis usus altius inferendus est. Tunc vero ad perfectionis fastigium animus ascendit et longae consuetudinis beneficio utitur ad bene vivendi facultatem.

565 *Vera et falsa humilitas.* — 20. Praecipue tamen fictam humilitatem fugiens, illam sectare, quae vera est, quam Christus docuit, humilitatem, in qua non sit superbia inclusa. Multi enim huius virtutis umbram, veritatem eius sequuntur pauci. Perfacile est enim aliquam vestem habere contentam, salutare submissius, manus et genua deosculari, inclinato in terram capite oculisque deiectis humilitatem ac mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuique sermones infringere, suspirare crebrius et ad omne verbum peccatorem ac miserum se clamare; et si vel levi sermone offensus sit, continuo attollere supercilium, levare cervicem et delicatum illum oris sonum insano repente clamore mutare. Aliam nos humilitatem Christus docuit, qui nos ad exemplum suum hortatur, dicens: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* [Mt 11,29]. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur. Quam nobis humilitatem beatus Petrus insinuat: *Misericordes,* inquit, *et humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto*]1 Petr 2, 22].

566 *Ordo diei.* — 23. Et quamquam omne vitae tuae tempus divino debeas operi consecrare, et nullam prorsus horam a

■*Mi.* ML 80, 28 A. 565. ML 80, 84 L. 566. ML 80, 87 A.

spirituali profectu vacuam esse conveniat, cum tibi in lege Domini die ac nocte meditandum sit, debet tamen aliquis esse determinatus et constitutus horarum numerus, quo plenius Deo vaces, et qui te ad summam animi intentionem velut quadam lege contineat. Optimum est ergo huic operi matutinum deputari tempus, id est meliorem diei partem, et usque ad horam tertiam animam cotidie in caelesti agone certantem, hoc velut spiritualis quodam palaestrae exerceri gymnasio. His tu per singulos dies horis in secretioris domus parte ora, clauso cubiculo tuo. Adhibe tibi etiam in urbe solitudinem, et remota paulisper ab hominibus, propius Deo iungere, aspectuique tuorum reddita, lectionis fructum et orationis ostende. Nihil enim in hoc secreto magis agere debes, quam animam divinis eloquiis pascere. Et quantum ei per totam sufficere possit diem, hoc èam veluti cibo pinguiore satiare. Ita Scripturas sacras lege, ut semper memineris Dei illa verba esse, qui legem suam non solum sciri, sed etiam impleri iubet. Nihil enim prodest facienda didicisse et non facere. Optime uteris lectione divina, si eam tibi adhibeas speculi vice, ut ibi velut ad imaginem suam anima respiciat et vel foeda quaeque corrigat, vel pulchra plus ornet. Lectionem frequenter interrumpat oratio, et animam iugiter adhaerentem Deo grata vicissitudo sancti operis accendat, Nunc te igitur ordo instruat caelestis historiae; nunc sanctum David oblectet canticum; nunc Salomonis erudiat Sapientia; nunc ad timorem Domini increpationes incitent prophetarum; nunc evangelica et apostolica perfectio te Christo in omni morum sanctitate coniungat. Quae paranda sunt, memoriae penitus insere, eaque iugi meditatione conserva. Quae maturanda sunt, frequenter revolve, ut divinum hoc studium et caelestis schola, et mores simul virginis ornent et sensum, tradantque tibi cum sapientia sanctitatem. Unde Scriptura dicit: Qui quaerunt Deum, invenient sapientiam cum iustitia [cf. Sap 6,13]. Sit autem ipsa lectio temperata, cui finem consilium, non lassitudo imponat. Nam ut immoderata ieiunia et ardor abstinentiae et enormes inordinataeque vigiliae intemperantiae coarguuntur, idque nimietate sui pariunt, ut haec ipsa postea nec mediocriter quidem fieri possint; ita studium lectionis in reprehensionem intemperans cadit, quodque laudabile est in tempore suo, fit de nimietate sui culpabile.

Calliditas daemonis. — 26. Huius nequissimi hostis est 567
illa vel prima calliditas et ars doli plena, fatigare cogitationibus rudes animas et novellis in proposito mentibus de ipsa interdum conversatione afferre maerorem, ut facile ab huius rei profectu deterreatur animus, cuius initia amara cognoverit.

667. ML 80, 40 C.

Itaque solet tam sordidas nonnumquam et impias cogitationes inserere menti, ut qui tentatur, dum suum illud putat esse quod cogitat, deteriorem se per spiritum immundum proposito suo arbitretur effectum, multoque puriorem animam habuisse se credat, cum adhuc res saeculi amaret. Vult enim his, quibus invidet callidissimus inimicus, horrorem propositi ex desperatione facere sanctitatis, ut eos, obsidente tristitia, etsi a proposito non revocat, certe retineat a profectu. Propter quod maxime sanctarum tibi Scripturarum studium diligendum est, illuminanda divinis eloquiis anima, et coruscante Dei verbo diaboli repellendae sunt tenebrae. Cito enim fugit ille ab ea anima, quam sermo divinus illuminat, quae caelestibus semper cogitationibus occupatur, in qua assiduum est Dei verbum, cuius vim nequam spiritus non potest ferre.

568 *Ardor renovandus.* — 27. Excitandus est enim spiritualibus stimulis semper animus et maiori cotidie ardore renovandus. Orationis instantia, illuminatio lectionis, sollicitudo vigiliarum, et diurna et nocturna eius incitamenta sunt. Nihil enim in hoc proposito otio deterius est, quod non solummodo non acquirit nova, sed etiam parta consumit. Sanctae vitae ratio processu gaudet et crescit, cessatione torpescit et deficit. Cotidianis ac recentibus virtutum incrementis mens instauranda est, et vivendi nobis hoc iter non de transacto, sed de reliquo metiendum. Quamdiu sumus in hoc corpore, numquam nos ad perfectum venisse credamus; sic enim melius pervenitur. Tamdiu non relabimur retro, quamdiu ad priora contendimus. At ubi coeperimus stare, descendimus ; nostrumque non progredi, iam reverti est. Cesset omnis ignavia et inutilis de praeterito labore securitas. Si volumus non redire, currendum est.... Obliviscere omne praeteritum, et cotidie inchoare te puta, ne pro praesenti die, quo debes servire Deo, praeteritum imputes. Optime quaesita custodies, si semper inquiras. Damnum parata sentient, si parare cessaveris.

S. AUGUSTINUS, 354—430.

Enarrationes in psalmos.

569 *Cum psalmista sentire.* — In Ps 30, enarr. 3, n. 1. Si orat psalmus, orate ; et si gemit, gemite ; et si gratulatur, gaudete ; et si sperat, sperate; et si timet, timete. Omnia enim, quae hic conscripta sunt, speculum nostrum sunt.

570 *Amor magnificandus, sed dirigendus.* — In Ps 31, 2, 5. Ipsa dilectio vacare non potest. Quid enim de quoquam homine etiam male operatur nisi amor? Da mihi vacantem

568. ML 30, 42 A. 569. ML 36, 248. 570. ML 86, 260.

amorem et nihil operantem. Flagitia, adulteria, facinora, homicidia, luxurias omnes, nonne amor operatur? Purga ergo amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum; quales impetus habebat ad mundum, tales habeat ad artificem mundi. Num vobis dicitur: Nihil ametis? Absit. Pigri, mortui, detestandi, miseri eritis, si nihil ametis. Amate, sed quid ametis, videte. Amor Dei, amor proximi caritas dicitur; amor mundi, amor huius saeculi cupiditas dicitur. Cupiditas refrenetur, caritas excitetur.

Humilis peccatorum confessio.— In Ps 31,2,18. Haec aqua confessionis peccatorum, haec aqua humiliationis cordis, haec aqua vitae salutaris, abicientis se, nihil de se praesumentis, nihil suae potentiae superbe tribuentis: haec aqua in nullis alienigenarum libris est, non in epicureis, non in Stoicis, non in manichaeis, non in platonicis. Ubicumque etiam inveniuntur optima praecepta morum et disciplinae, humilitas tamen ista non invenitur. Via humilitatis huius aliunde manat: a Christo venit. Haec via ab illo est, qui cum esset altus, humilis venit. Quid enim aliud docuit humiliando se, *factus oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis* [Phil 2, 8]? Quid aliud docuit solvendo quod non debebat, ut nos a debito liberaret? Quid aliud docuit baptizatus qui peccatum non fecit, crucifixus qui reatum non habebat? Quid aliud docuit nisi hanc humilitatem ?... In hac ergo humilitate propinquatur ad Deum, quia prope est Dominus his, qui obtriverunt cor [cf. Ps 33, 19]. 571

Christus infirmorum exemplar. — In Ps 31, 2, 26. *Flagellat autem omnemfilium, quem recipit* [Hebr 12, 6].... Etiam Unicus sine peccato, non tamen sine flagello. Unde ipse Unicus portans infirmitatem tuam, et praefigurans in se personam tuam, tamquam caput gestans personam etiam corporis sui, cum appropinquaret passioni, ex homine, quem gerebat, contristatus est, ut te laetificaret, contristatus est, ut te consolaretur. Potuit enim utique sine tristitia esse Dominus, iturus ad passionem.... Quid igitur portabat? Infirmitatem quorumdam, qui veniente tribulatione vel morte contristantur. Sed vide, quomodo eos ducit in directionem cordis. Ecce tu volebas vivere, non volebas tibi aliquid accidere; sed Deus aliud voluit. Duae voluntates sunt, sed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava est enim tua, regula est illa; stet regula, ut quod pravum est, ad regulam corrigatur. Videte, quomodo hoc docet Dominus Iesus Christus: *Tristis est anima mea usque ad mortem;* et: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.* Ecce ostendit humanam voluntatem. Sed vide rectum cor: *Verum non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater* [Mt 26, 38 sq]. 572

Ú71. ML 36, 270. 672. ML 86, 274.

573 *Dei voluntas amanda.* — In Ps 32, 2, 1. Exsultare autem in Domino ita convenit, ut laudemus illum, qui solus non habet, quod nobis displiceat, et nemo tam multa habet, quae infidelibus displicent. Et breve praeceptum est: ille placet Deo, cui placet Deus. Nec leve putetis hoc, carissimi. Videtis enim, quam multi disputent contra Deum, quam multis displiceant opera eius. Cum enim facere voluerit contra voluntatem hominum, quia Dominus est et novit quid faciat, nec tam attendit nostram voluntatem quam utilitatem; illi, qui malunt suam voluntatem impleri quam Dei, volunt ad suam voluntatem flectere Deum, non suam corrigere ad Deum. Talibus hominibus infidelibus, impiis, iniquis — quod piget dicere, sed tamen dicam, nostis enim quam verum dicam — facilius placet pantomimus quam Deus.

574 *Beati mundo corde.* — In Ps 33, 2, 8. Cum ergo intras cubiculum tuum, intras cor tuum. Beati qui gaudent, quando intrant ad cor suum, et nihil mali ibi inveniunt. Attendat sanctitas vestra, quomodo nolunt intrare domos suas, qui habent malas uxores, quomodo exeunt ad forum, et gaudent; coepit hora esse, qua intrent in domum suam: contristantur; intraturi sunt enim ad taedia, ad murmura, ad amaritudines, ad eversiones, quia non est domus composita, ubi inter virum et uxorem pax nulla est; et melius illi est, foris circumire. Si ergo miseri sunt, qui cum redeunt ad parietes suos, timent, ne aliquibus suorum perturbationibus evertantur, quanto sunt miseriores, qui ad conscientiam suam redire nolunt, ne ibi litibus peccatorum evertantur! Ergo ut possis libens redire ad cor tuum, munda illud.... Cum ibi coeperis gaudere, ipsa munditia cordis tui delectabit te et faciet orare: quomodo, si venias ad aliquem locum, silentium est ibi, forte quies est ibi, mundus est locus; oremus hic, dicis; et delectat te compositio loci, et credis, quod ibi te exaudiat Deus. Si ergo loci visibilis te delectat munditia, quare te non offendit immunditia cordis tui? Intra, munda omnia, leva oculos tuos ad Deum, et statim te exaudiet.

575 *Deus creaturis praeponendus.* — In Ps 34, 1, 12. Deo tibi dicente: ,Pete quod vis', quid petiturus es? Excute mentem tuam, exsere avaritiam tuam, protende, quantum potes, et dilata cupiditatem tuam: non quicumque, sed omnipotens Deus dixit: ,Pete quod vis/ Si possessionum es amator, desideraturus es totam terram, ut omnes, qui nascuntur, coloni tui aut servi tui sint. Et quid, cum totam terram possederis? Mare petiturus es, in quo vivere tamen non poteris. In hac avaritia te pisces superabunt. Sed forte insulas possidebis. Transcende et haec, pete et aerem, quamvis volare non possis;

678. ML 86, 277. 574. ML 36, 312. 675. ML 36, 830.

porrige cupiditatem tuam usque ad caelum, dic tuum esse solem, lunam, stellas, quia ille, qui fecit omnia, dixit: ,Pete quod vis'; tamen nihil invenies carius, nihil invenies melius quam ipsum, qui fecit omnia. Ipsum pete qui fecit, et in illo et ab illo habebis omnia quae fecit. Omnia cara sunt, quia omnia pulchra sunt; sed quid illo pulchrius? Fortia sunt; sed quid illo fortius? Et nihil magis vult dare quam se.... In hoc amore dixit illi anima quaedam: *Numquid ipse es pars mea, Domine?* [cf. Ps 72, 26], id est, tu es pars mea. Eligant sibi qui volunt quid possideant, faciant sibi partes de rebus: Pars mea tu es, te mihi elegi.

In tribulatione quomodo se habendum. — In Ps 34, 2, 3. 576
Docemur quidem, fratres, quia pertinemus ad corpus Christi, quia sumus membra Christi [cf. 1 Cor 12, 27]; et admonemur in omni tribulatione nostra, non cogitare, quemadmodum respondeamus inimicis, sed quemadmodum orando Deum propitiemus, et maxime ne tentatione vincamur; deinde, ut etiam illi, qui nos persequuntur, ad sanitatem iustitiae convertantur. Nullum maius, nullum melius negotium est in tribulatione, quam recedere ab eo strepitu, qui foris est, et ire in interiora mentis secretaria [cf. Mt 6, 6]; ibi Deum invocare, ubi nemo videt gementem et subvenientem; illius cubiculi adversus omnem extrinsecus illatam molestiam ostium claudere, humiliare seipsum in confessione peccati, magnificare et laudare Deum, et corripientem et consolantem: prorsus hoc omni modo tenendum est.

Deus quomodo semper laudandus. — In Ps 34, 2, 16. Et 577
cuius lingua durat meditari tota die laudem Dei? Ecce modo paulo longior sermo factus est, fatigamini. Tota die Deum laudare quis durat? Suggero remedium, unde tota die laudes Deum, si vis. Quidquid egeris, bene age, et laudasti Deum. Quando cantas hymnum, laudas Deum; lingua tua quid agit, nisi laudet et conscientia tua? Cessasti ab hymno cantando, discedis, ut reficiaris? Noli inebriari, et laudasti Deum. Discedis, ut dormias? Noli surgere ad malefaciendum, et laudasti Deum. Negotium agis? Noli fraudem facere, et laudasti Deum. Agrum colis? Noli litem movere, et laudasti Deum. In innocentia operum tuorum praepara te ad laudandum Deum tota die.

Aedificationis ordo in Ecclesia. — In Ps 39, n. 6. In Ec- 578
desia iste ordo est: alii praecedunt, alii sequuntur; et qui praecedunt, exemplo se praebent sequentibus, et qui sequuntur, imitantur praecedentes. Sed et illi, qui se exemplo praebent sequentibus, numquid neminem sequuntur? Si neminem sequuntur, errabunt. Sequuntur ergo et illi aliquem, ipsum Christum. Meliores quique in Ecclesia, quibus non remansit

676. ML 36, 384. 577. ML 36, 841. 578. ML 36, 436.

iam homo, quem imitentur, quia omnes proficiendo superaverunt; ipse Christus iis remanet, quem usque in finem sequantur. Et cernitis ordinatos gradus per Paulum apostolum dicentem: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* [1 Cor 4,16]. Ergo qui iam directos gressus habent in petra, forma sint fidelibus: Sed forma, inquit, esto fidelibus [cf. 1 Tim 4,12]. Ipsi fideles sunt iusti, qui attendentes eos, qui se in bono praecedunt, imitando sequuntur.

579 *Voluntas nostra non potest coaptari voluntati Dei, nisi corrigatur.* — In Ps 44, n. 17. Distortum ad rectum quando coniungis? Collineari non potest. Tamquam si in pavimento aequali ponas lignum curvum; non adiungitur, non cohaeret, non coaptatur pavimento; pavimentum ubique aequale est, sed illud curvum est, non coaptatur aequali. Ergo Dei voluntas aequalis est, tua curva est; propterea tibi curva videtur illa, quia tu illi coaptari non potes; dirige ad illam te, ne illam velis curvare ad te; quia non potes, frustra conaris; illa semper directa est. Vis illi haerere? Corrigere.

580 *Tentatio necessaria.* — In Ps 60, n. 3. Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione, quia provectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisque innotescit nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certaverit, nec potest certare, nisi inimicum et tentationes habuerit.

581 *Tentatio non timenda.* — In Ps 61, n. 20. Diabolus potestas quaedam est; plerumque tamen vult nocere et non potest, quia potestas ista sub potestate est. Nam si tantum posset nocere diabolus, quantum vult, non aliquis iustorum remaneret aut aliquis fidelium esset in terra. Ipse per vasa sua impellit, quasi parietem inclinatum; sed tantum impellit, quantum accipit potestatem. Ut autem non cadat paries, Dominus suscipiet, quoniam qui dat potestatem tentatori, ipse tentato praebet misericordiam. Ad mensuram enim permittitur tentare diabolus.

582 *Tempore consolationis colligendum est pro tempore desolationis.* — In Ps 66, n. 3. Vide formicam Dei: surgit cotidie, currit ad ecclesiam Dei, orat, audit lectionem, hymnum cantat, ruminat quod audivit, apud se cogitat, recondit intus grana collecta de area. Haec ipsa quae modo dicuntur, qui prudenter audiunt, hoc agunt, et ab omnibus videntur procedere ad ecclesiam, redire de ecclesia, audire sermonem, audire lectionem, invenire librum, aperire et legere: omnia ista videntur, cum fiunt. Formica illa est conterens iter, portans et recondens in conspectu cernentium. Venit hiems aliquando; cui

579. ML 86, 504. 580. ML 86, 724. 581. ML 36, 748.
582. ML 36, 805.

enim non venit? Accidit damnum, accidit orbitas; ceteri miserantur forte ut miserum, qui non norunt, quid intus habeat formica, quod comedat, et dicunt: Miser ille, cui hoc accidit, aut ille, cui hoc accidit; quid illi credis animi esse? quomodo confectus est! Metitur ex se, compatitur ex viribus suis, et ideo fallitur, quia mensuram, qua se metitur, vult afferre ad eum, quem non novit. Vides illum passum damnum, aut humiliatum, aut orbitate percussum; quid credis? Iste aliquid mali fecit, ut hoc illi contingeret. Tale cor habeant, talem animum inimici mei. Ignoras, o homo; vere tu tibi inimicus es, qui per aestatem tibi non colligis, quod iste collegit. Modo intus formica comedit labores aestatis; sed eam colligentem videre poteras, manducantem videre non potes.

Deus praemium nostrum. — In Ps 72, n. 32. *Deus cordis* 583
mei, et pars mea Deus in saecula [Ps 72, 26]. Factum est cor castum, gratis iam amatur Deus, non ab illo petitur aliud praemium. Qui aliud praemium petit a Deo et propterea vult servire Deo, carius facit, quod vult accipere, quam ipsum, a quo vult accipere. Quid ergo? Nullum praemium Dei? Nullum praeter ipsum. Praemium Dei ipse Deus est. Hoc amat, hoc diligit; si aliud dilexerit, non erit castus amor.

Canticum graduum amoris. — In Ps 83, n. 10. Quid ergo 584
praestat Deus in hac gratia ei, quem suscepit perducendum? Sequitur et dicit: *Ascensus in corde eius* [Ps 83, 6]. Facit illi gradus, quibus ascendat. Ubi illi facit gradus? In corde. Quanto ergo plus amaveris, tanto plus ascendes. *Ascensus,* inquit, *in corde eius disposuit.* Quis? Qui suscepit eum: *Beatus* enim, *cuius est susceptio eius abs te, Domine* [ib.J. Quia per se non potest, opus est, ut gratia tua suscipiat. Et quid facit gratia tua? Disponit ascensus in corde.... Ergo ascensus in corde tuo sint dispositi a Deo per gratiam ipsius. Amando ascende: inde cantatur Canticum graduum.

In se dona Dei agnoscere non superbia. — In Ps 85, n. 4. 585
Et audebo ego dicere: *Quoniam sanctus sum?* [Ps 85, 2.] Si sanctus tamquam sanctificans et nullo sanctificante indigens, superbus et mendax; si autem sanctus sanctificatus secundum id quod dictum est: *Sancti estote, quia et ego sanctus sum* [Lv 19, 2], audeat et corpus Christi, audeat et unus ille homo clamans a finibus terrae, cum capite suo et sub capite suo dicere: *Quoniam sanctus sum.* Accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptismi et remissionis peccatorum. *Et haec quidem fuistis,* ait apostolus, enumerans multa peccata, et levia et gravia, et usitata et horribilia: *Et haec quidem fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis* [1 Cor 6,11]. Si ergo sanctificatos dicit, dicat et unusquisque fidelium: *Sanctus sum.* Non

583. ML 86, 928. 584. ML 37, 1063. 585. ML 87, 1084.

est ista superbia elati, sed confessio non ingrati. Si enim dixeris te ex te esse sanctum, superbus es; rursus, fidelis in Christo et membrum Christi, si te dixeris non esse sanctum, ingratus es. Arguens enim superbiam apostolus, non ait: ,Non habes', sed ait: *Quid enim habes, quod non accepisti?* [1 Cor 4, 7.]... Dic Deo tuo: Sanctus sum, quia sanctificasti me; quia accepi, non quia habui; quia tu dedisti, non quia ego merui.

586 *Voluntas Dei regula nostra.* In Ps 93, n. 18. *Quousque iustitia,* inquit, *convertatur in iudicium, et qui habent eam, omnes recto sunt corde* [Ps 93, 15].... Qui sunt *recto corde?* Qui hoc volunt, quod Deus vult. Parcit peccatoribus; tu vis, ut iam perdat peccatores. Distorti cordis es et pravae voluntatis, quando aliud vis, aliud vult Deus. Vult autem Deus parcere malis, tu non vis parci; patiens est Deus peccatoribus, tu non vis tolerare peccatores. Sed ut dicere coeperam, aliud vis tu, aliud Deus; converte cor tuum et dirige ad Deum, quia et Dominus infirmis compassus est. Vidit in corpore suo, id est in Ecclesia sua infirmos, qui primo voluntatem suam sequi tentarent, sed, cum viderent voluntatem Dei aliam esse, dirigerent se et cor suum ad suscipiendam et sequendam voluntatem Dei. Ne voluntatem Dei velis torquere ad voluntatem tuam, sed tuam corrige ad voluntatem Dei. Voluntas Dei sic est, quomodo regula: ecce, puta, torsisti regulam; unde habes corrigi? Illa autem integra manet; regula est enim incommutabilis. Quamdiu integra est regula, habes, quo te convertas et corrigas pravitatem tuam, habes, unde corrigas, quod in te tortum est. Quid autem volunt homines? Parum est, quia voluntatem suam tortuosam habent; etiam volunt voluntatem Dei tortam facere secundum cor suum, ut hoc faciat Deus quod ipsi volunt, cum ipsi hoc debeant facere, quod Deus vult.

587 *Vocatio et nomen monachorum.* — In Ps 132, n. 2. *Ecce quam bonum et quam iucundum habitarefratres in unum* [Ps 132,1].... Ista enim verba psalterii, iste dulcis sonus, ista suavis melodia, tam in cantico quam in intellectu, etiam monasteria peperit. Ad hunc sonum excitati sunt fratres, qui habitare in unum concupierunt; iste versus fuit tuba ipsorum. Sonuit per omnem orbem terrarum, et qui divisi erant, congregati sunt. Clamor Dei, clamor Spiritus Sancti, clamor propheticus non audiebatur in ludaea, et auditus est in toto orbe terrarum.... 3. Ex voce huius psalmi appellati sunt et monachi.... 6. Môvoç enim unus dicitur; et non unus quomodocumque; nam et in turba est unus, sed una cum multis unus dici potest, pôvoç non potest, id est solus; pôvoç enim unus solus est. Qui ergo sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis

586. ML 37, 1205. 687. ML 87, 1729.

vere, quod scriptum est, *una anima et unum cor* [Act 4, 82]; multa corpora, sed non multae animae; multa corpora, sed non multa corda: recte dicitur μόνος, id est unus solus.

Carni dominandum. — In Ps 143, 6. Caro tua coniux 588
tua, famula tua; quodlibet deputa, opus est ut subicias, et si pugnas, ut prosit pugna. Hoc enim expedit, inferius subici superiori, ut et ille, qui sibi subici vult, quod est inferius se, subiciatur superiori se. Agnosce ordinem, quaere pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iustius? quid pulchrius? Tu maiori, minor tibi; servi tu ei qui fecit te, ut tibi serviat quod factum est propter te. Non enim hunc ordinem novimus, neque hunc ordinem commendamus: tibi caro et tu Deo, sed: tu Deo et tibi caro. Si autem contemnis Tu Deo, numquam efficies ut Tibi caro. Qui non obtemperas Domino, torqueris a servo.

Laus Dei in caelo. — In Ps 148, n. 8. *Statuit ea in saeculum* 589
et in saeculum saeculi [ps 148, 6]. Omnia caelestia, omnia superiora, virtutes omnes atque angelos, civitatem quamdam supernam, bonam, sanctam, beatam; unde quoniam peregrinamur, miseri adhuc sumus; et quo redituri, in spe beati; et quo cum redierimus, in re beati. *Statuit ea in saeculum et in saeculum saeculi; praeceptum posuit, et non praeteribit.* Quale praeceptum putatis habere caelestia et angelos sanctos? Quale praeceptum dedit illis Deus? Quale, nisi ut laudent illum? Beati, quorum hoc est negotium, laudare Deum. Non arant, non seminant, non molunt, non coquunt; opera enim sunt ista necessitatis; ibi necessitas non est. Non furantur, non depraedantur, non adulterantur; opera enim sunt ista iniquitatis; ibi iniquitas non est. Non frangunt panem esurienti, non vestiunt nudum, non suscipiunt peregrinum, non visitant aegrotum, non concordant litigiosum, non sepeliunt mortuum; opera enim sunt ista misericordiae; ibi nulla miseria est, in qua fiat misericordia. O beati! Putamus, erimus et nos sic! Eia, suspiremus, de suspirio gemamus. Et quid sumus, ut ibi simus? Mortales, proiecti, abiecti, terra et cinis. Sed qui promisit, omnipotens est.

Sermones.

Homo ad imaginem Dei. — Sermo 9, c. 8, n. 9. Vult te 590
Deus facere similem sui, et conaris tu Deum facere similem tui. Placeat tibi ergo Deus qualis est, non qualem illum esse vis. Perversus enim es, et talem vis Deum qualis es, non qualis est. Si autem placeat tibi qualis est, corrigeris et diriges in eam regulam cor tuum, a qua nunc alienus distortus es. Placeat tibi Deus qualis est, ama qualis est; non

688. ML 87, 1860. 689. ML 37, 1941. 690. ML 88, 82.

te ipse amat qualis es, sed odit te qualis es. Ideo tui miseretur, quia odit te qualis es, ut faciat te qualis nondum es. Faciat te, dixi, qualis nondum es. Nam illud tibi non promittit, quia faciet te qualis est. Nam eris qualis est, sed ad quemdam modum, id est, imitator Dei velut imago, sed non qualis imago est Filius. Nam etiam imagines in hominibus diversae sunt. Filius hominis habet imaginem patris sui, et hoc est quod pater eius, quia homo est sicut pater eius. In speculo autem imago tua non hoc est quod tu. Aliter est enim imago tua in filio, aliter in speculo: in filio est imago tua secundum aequalitatem substantiae, in speculo autem quantum longe est a substantia, et tamen est quaedam imago tua, quamvis non talis, qualis in filio tuo secundum substantiam. Sic in creatura non hoc est imago Dei, quod est in Filio, qui hoc est quod Pater, id est Verbum Dei, per quod facta sunt omnia. Recipe ergo similitudinem Dei, quam per mala facta amisisti. Sicut enim in nummo imago imperatoris 'aliter est, aliter in filio, nam imago et imago est, sed aliter impressa est in nummo, aliter in filio, aliter in solido aureo imago imperatoris: sic et tu nummus Dei es, ex hoc melior, quia cum intellectu et cum quadam vita nummus Dei es, ut scias etiam, cuius imaginem geras et ad cuius imaginem factus sis; nam nummus nescit se habere imaginem imperatoris. Ergo ut dicere coeperam, odit te Deus qualis es, sed amat te talem qualem te esse vult; et ideo ille te, ut muteris, hortatur. Concorda cum illo et incipe primo bene velle, et odisse te qualis es: hoc sit tibi initium concordiae cum sermone Dei, ut incipias primo tu odisse te qualis es. Cum coeperis et tu odisse te talem qualis es, sicut te talem odit Deus, incipis iam ipsum diligere Deum qualis est.

591 *Variis modis loquitur nobis Deus.* — 12, 4, 4. Multi autem modi sunt, quibus nobiscum loquitur Deus. Loquitur aliquando per aliquod instrumentum, sicut per codicem divinarum Scripturarum; loquitur per aliquod elementum mundi, sicut per stellam Magis locutus est [cf. Mt 2, 2]. Quid est enim locutio, nisi significatio voluntatis? Loquitur per sortem, sicut de Matthia in locum ludae ordinando locutus est [cf. Act 1, 26]; loquitur per animam humanam, sicut per prophetam; loquitur per angelum, sicut patriarcharum et prophetarum et apostolorum quibusdam locutum esse accipimus; loquitur per aliquam vocalem sonantemque creaturam, sicut de caelo voces factas, cum oculis nullus videretur, legimus et tenemus. Ipsi denique homini, non extrinsecus per aures eius aut oculos, sed intus in animo non uno modo Deus loquitur, sed aut in somnis, sicut Laban Syro, ne lacob servum eius in aliquo

591. ML 38, 102.

laederet [cf. Gn 31, 24], et Pharaoni de septem annis opulentis totidemque sterilibus demonstratum est [ib. 41]; aut spiritu hominis assumpto, quam Graeci ecstasin vocant, sicut oranti Petro vas plenum similitudinibus crediturarum gentium visum est submissum esse de caelo; aut in ipsa mente, cum quisque maiestatem vel voluntatem intellegit, sicut ipse Petrus ex illa ipsa visione, quid se agere vellet Dominus, apud seipsum cogitando cognovit. Non enim hoc quisquam potest nisi apud se intus sonante quodam tacito clamore veritatis agnoscere.

Deo propinquamus humilitate et caritate. — 21,2. Ex- 592
celsus quidem est Dominus, sed humilia respicit; excelsa autem a longe cognoscit [cf. Ps 187, 6], humilia non longe. Certe excelsus est, et utique si excelsa a longe cognoscit, humilia longinquius debet advertere. Si ab excelsis celsitudine sua longinquus est, ut ea a longe cognoscat, quanto magis, ait aliquis, ab humilibus eius longe celsitudo secessit? Ñon ita est. Excelsus est enim Deus et humilia respicit. Quomodo ea respicit? *Prope est Dominus omnibus his, qui obtriverunt cor* [Ps 33,19]. Noli ergo quaerere montem altum, unde tibi vicinior esse videaris. Si extollis te, longe secedit a te; si humilias te, inclinat se ad te. Publicanus de longe stabat, et ideo Deus illi facilius propinquabat; nec oculos levare audebat ad caelum, et iam secum habebat, qui fecerat caelum. Unde ergo iucundamur in Domino, si a nobis tam longe est Dominus? Ut non sit longe, et ut longe sit, tu facis. Ama, et propinquabit; ama, et habitabit.

Amor Dei super omnia. — 34, 4, 7. Vide enim, si aliquid 593
voluit dimittere in te, unde ames vel te, qui tibi dicit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua* [Mt 22, 37]. Quid remanet de corde tuo, unde diligas teipsum? quid de anima tua? quid de mente tua? *Ex toto,* inquit. Totum exigit te, qui fecit te.

Adversus tentationem luctatio. — 57,9,9. Pugnemus contra 594
concupiscentias nostras. Etenim in baptismo sancto peccata dimissuri estis; concupiscentiae remanebunt, cum quibus regenerati pugnetis. Restat enim conflictus in vobis ipsis. Nullus nostis metuatur extrinsecus: te vince, et mundus est victus. Quid tibi facturus est tentator extraneus, sive diabolus, sive minister diaboli? Quicumque homo proponit lucrum, ut seducat, avaritiam in te non inveniat: quid facit propositor lucri?... Proponit tibi tentator pulcherrimam feminam: adsit intus castitas, victa est foris iniquitas. Ut ergo non te capiat proposita pulchritudine mulieris alienae, cum tua libidine intus pugna. Non sentis hostem tuum, sed sentis concupiscen-

592. ML 38, 148. 593. ML 38, 212. 594. ML 88, 391.

tiara tuam. Diabolum non vides, sed quid te delectet, vides. Vince intus, quod tu sentis. Pugna, pugna, quia qui te regeneravit, iudex est; proposuit luctam, parat coronam.

595 *Divitem inter et pauperem relatio.* — 61,11,12. Date ergo pauperibus, fratres mei. *Victum et tegumentum habentes his contenti simus* [1 Tim 6, 8). Nihil dives habet de divitiis suis, nisi quod ab illo postulat pauper, victum et tegumentum. Hinc tu quid plus habes ex omnibus quae habes? Accepisti victum, accepisti necessarium tegumentum. Necessarium dico, non inane, non superfluum. Quid plus de divitiis tuis capis? Dic mihi. Certe omnia tua superflua erunt. Quae sunt tua superflua, sint pauperibus necessaria.... Utere superfluis, da pauperibus necessaria; utere pretiosis, da pauperibus vilia. Exspectat a te, exspectas a Deo: exspectat ille manum quae facta est secum, exspectas tu manum quae fecit te. Sed non solum te fecit, sed et pauperem tecum. Dedit vobis unam viam istam vitam; invenistis vos comites, unam viam ambulatis: ille nihil portat, tu nimium oneratus es: ille nihil secum portat, tu tecum plus portas quam opus est. Oneratus es: da illi de eo ouod habes, et illum pascis, et onus minuis.

596 *Humilitas fundamentum perfectionis.* — 69, 1, 2. *Tollite iugum meum super vos et discite a me* [Mt 11, 29]: non mundum fabricare, non cuncta visibilia et invisibilia creare, non in ipso mundo miracula facere et mortuos suscitare, sed *quoniam mitis sum et humilis corde.* Magnus esse vis? A minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis? De fundamento prius cogita humilitatis. Et quantam quisque vult et disponit superimponere molem aedificii, quanto erit maius aedificium, tanto altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cum construitur, in superna consurgit; qui autem todit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo et fabrica ante celsitudinem humiliatur, et fastigium post humiliationem erigitur. 2. 3, Quod est fastigium construendae fabricae, quam molimur? Quo perventurum est cacumen aedificii? Cito dico, usque ad conspectum Dei. Videtis, quam excelsum est, quanta res est conspicere Deum. Qui desiderat, et quod dico, et quod audit, intellegit. Promittitur nobis conspectus Dei, veri Dei, summi Dei. Hoc enim bonum est, videntem videre.

597 *Martha et Maria.* — 104. 3. 4. Videtis ergo, carissimi, et quantum arbitror, iam intellegitis in his duabus mulieribus, quae ambae fuerant Domino gratae, ambae amabiles, ambae discipulae: videtis ergo, et magnum aliquid intellegitis, quicumque intellegitis, quod audire et scire debetis, etiam qui non intellegitis: in his duabus mulieribus duas vitas esse figuratas, praesentem et futuram, laboriosam et quietam,

595. ML 88, 418. 596. ML 88, 441. 597. ML 38, 617.

aerumnosam et beatam, temporalem et aeternam. Duae sunt vitae; de illis vos copiosius cogitate. Quid habeat haec vita non dico mala, non iniqua, non nefaria, non luxuriosa, non impia, sed laboriosa et aerumnis plena, timoribus castigata, tentationibus sollicita, hanc ipsam innocentem vitam dico, qualem decebat habere Martham; hanc ergo, quantum potestis, inspicite, et de hac, ut dixi, copiosius, quam loquimur, cogitate. Vita vero iniqua aberat ab illa domo, nec cum Martha erat nec cum Maria; et si aliquando fuit, Domino intrante fugit. Remanserunt ergo in illa domo, quae susceperat Dominum, in duabus feminis duae vitae, ambae innocentes, ambae laudabiles: una laboriosa, altera otiosa; nulla facinorosa, nulla desidiosa. Ambae innocentes, ambae, inquam, laudabiles, sed una laboriosa, altera otiosa; nulla facinorosa, quam cavere debet laboriosa, nulla desidiosa, quam cavere debet otiosa. Erant ergo in illa domo istae duae vitae, et ipse fons vitae. In Martha erat imago praesentium, in Maria futurorum. Quod agebat Martha, ibi sumus; quod agebat Maria, hoc speramus. Hoc agamus bene, ut illud habeamus plene. Nam quid inde habemus? In quantum habemus? Quamdiu hic sumus, quantum est, quod inde habemus? Nam et modo inde aliquid agimus, remoti a negotiis, sepositis familiaribus curis, convenistis, statis, auditis. In quantum hoc agitis, Mariae similes estis.

Spes nutrienda. — 105, 5, 7. Restat spes, quae, quantum 598
mihi videtur, ovo comparatur. Spes enim nondum pervenit ad rem; et ovum est aliquid, sed nondum est pullus. Quadrupedes ergo filios pariunt, aves autem spem filiorum. Spes ergo ad hoc nos hortatur, ut praesentia contemnamus, futura exspectemus, ea quae retro sunt obliviscentes, cum apostolo in anteriora extendamur.... Nihil ergo tam inimicum est spei, quam retro respicere, id est, in iis rebus, quae praeterlabuntur et transeunt, spem ponere; sed in his, quae nondum datae sunt, sed dandae quandoque, numquam transibunt.... *Quod enim videt quis, quid sperat?* [Rom 8, 24] ovum est. Est ovum, et pullus nondum est. Et testudine tectum est; non videtur, quia operitur; cum patientia exspectetur; fervescat, ut viviscat. Intende, extendere in anteriora, obliviscere praeterita. Quae enim videntur, temporalia sunt [cf. 2 Cor 4,18].

Hominis felicitas in solo Deo. — 113, 6, 6. Aliquando 599
transimus viam et videmus amoenissimos et uberes fundos, et dicimus: Cuius est ille fundus? Asseritur illius, et nos dicimus: Beatus homo. Vanitatem loquimur. Beatus, cuius est illa domus; beatus, cuius est ille fundus; beatus, cuius est illud pecus; beatus, cuius est ille servus; beatus, cuius est illa

698. ML 88, 621. 699. ML 88, 661.

familia. Tolle vanitatem, si vis audire veritatem. *Beatus* est, *cuius est Dominus Deus ipsius* [Ps 143, 15]....... O Domine Deus meus, o Domine Deus noster, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Nolumus de auro, neque de argento, nec de fundis; nolumus de terrenis istis, et vanissimis, et caducae vitae transitoriis. Non loquatur os nostrum vanitatem. Fac nos beatos de te, quia non perdemus te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus.

600 *Praesentia Dei.* — 132, 2, 2. Ipse [Deus] timendus est in publico, ipse in secreto. Procedis, videris; intras, videris; lucerna ardet, videt te; lucerna exstincta est, videt te; in cubiculum intras, videt te; in corde versaris, videt te. Ipsum time, illum cui cura est, ut videat te; et vel timendo castus esto. Aut si peccare vis, quaere, ubi te non videat, et fac quod vis.

600* *Sancti perpetuo pugnant.* — 151, 7, 7. Cf. EP 1509.

601 *Timor Dei caritatem introducit.* — 156, 13,14. Lex timorem dedit, et videte, quid hinc subiunxit apostolus, cum diceret: *Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei* [Rom 8,14]; quia, cum Spiritu Dei aguntur, caritate aguntur: *Caritas* enim *Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* [Rom 5, 5]. Secutus adiunxit: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore* [Rom 8,15]. Quid est *iterumr* Quomodo torrente molestissimo paedagogo. Quid est *iterum r* Sicut in monte Sina accepistis spiritum servitutis.... Qui enim adhuc ideo bene agit, quia poenam timet, Deum non amat, nondum est inter filios; utinam tamen vel poenam timeat. Timor servus est, caritas libera est; et ut sic dicamus, timor est servus caritatis. Ne possideat diabolus cor tuum, praecedat servus in corde tuo et servet dominae venturae locum. Fac, fac vel timore poenae, si nondum potes amore iustitiae. Veniet domina, et servus abscedet; quia *consummata caritas foras mittit timorem* [1 io 4, 181.

602 *Projiciendum semper in via ad Deum.* — 169, 15, 18. Quid ergo facio? *Quae retro oblitus, in ea, quae ante sunt, extentus, secundum intentionem sequor* [Phil 3, 13 sq]. Adhuc sequor: *ad palmam supernae vocationis Dei in Christo lesu* [ib.]. Adhuc sequor, adhuc proficio, adhuc ambulo, adhuc in via sum, adhuc me extendo, nondum perveni. Ergo si et tu ambulas, si te extendis, si ea, quae ventura sunt, cogitas, obliviscere praeterita, noli in ea respicere, ne ibi remaneas, ubi respexeris.... Videtis, quia viatores sumus. Dicitis: Quid est ambulare? Breviter dico: proficere; ne forte non intellegatis et pigrius ambuletis. Proficite, fratres mei, discutite vos semper sine dolo, sine adulatione, sine palpatione. Non enim aliquis

600. ML 38, 736. 601. ML 38, 857. 602. ML 88, 926.

est intus tecum, cui erubescas et ¡actes te. Est ibi, sed cui placet humilitas, ipse te probet. Proba et teipsum tu ipse. Semper tibi displiceat quod es, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris: sufficit, et peristi. Semper adde, semper ambula, semper profice; noli in via remanere, noli retro redire, noli deviare. Remanet, qui non proficit; retro redit, qui ad ea revolvitur, unde iam abscesserat; deviat, qui apostatai. Melius it claudus in via quam cursor praeter viam.

Perfectio. — 170, 8, 8. *Quotquot autem perfecti sumus, hoc* 603
sapiamus [Phil 3, 15]. Iam dudum dixerat [apostolus] se imperfectum, nunc autem perfectum. Quare, nisi quia ipsa est perfectio hominis, invenisse se non esse perfectum? *Quotquot autem perfecti sumus, hoc sapiamus. Et si quid forte aliter sapitis, id quoque vobis Deus revelabit* [ib.]; id est, ut, si vos in aliquo profectu animi iustificatos probatis, legendo Scripturas et inveniendo, quae sit vera et perfecta iustitia, inveniatis vos reos et desiderio futurorum damnetis praesentia, vivatis ex fide et spe et caritate, et intellegatis, quia, quod adhuc creditis, nondum videtis; quod adhuc speratis, nondum tenetis; quod adhuc desideratis, nondum impletis.

Via nostra Christus. — 170,11,11. Via nobis factus est 604
Christus, et desperamus nos perventuros? Via ista finiri non potest, praecidi non potest, corrumpi non potest nec pluvia, nec diluviis, nec a latronibus obsideri. Ambula securus in Christo, ambula; ne offendas, ne cadas, ne retro respicias, ne in via remaneas, ne a via recedas. Ista omnia praecave tantum, et pervenisti. Cum perveneris, tunc iam gloriare ex hoc; noli in te. Nam qui se laudat, Deum non laudat, sed se a Deo avertit: quomodo qui vult recedere ab igne, ignis calidus remanet, sed ille frigescit; quomodo qui vult recedere a lumine, si recesserit, lumen in se lucidum remanet, sed ille tenebratur. Non recedamus a calore Spiritus, a lumine veritatis. Vocem modo audivimus, tunc autem facie ad faciem videbimus. Nemo sibi placeat, nemo alii insultet. Omnes sic velimus proficere, ut non invideamus proficientibus, non insultemus deficientibus; et erit in nobis cum gaudio impletum, quod promissum est in evangelio: *Et ego resuscitabo eos in novissimo die* [Io 6, 40].

Uti creaturis, frui Deo. — 177,8. Ibi fige spem, ibi an- 605
coram cordis tui, ut tempestas saeculi non te inde abrumpat: *In Deo vivo, qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum* [1 Timó, 17]. Si *omnia,* quanto magis se? Et vere ad fruendum ipse nobis erit omnia. Nam non mihi videtur dictum: *Qui dedit nobis omnia abundanter ad fruendum,* nisi seipsum. Vi-

603. ML 88, 931. 604. ML 38, 932. 605. ML 38, 958.

detur enim aliud esse uti, aliud frui. Utimur enim pro necessitate, fruimur pro iucunditate. Ergo ista temporalia dedit ad utendum, se ad fruendum.

606 *Beata vita ubi quaerenda.* — 181, 5. Venit Christus ad miserias nostras: esurivit, sitivit, fatigatus est, dormivit; mira fecit, mala passus est, flagellatus est, spinis coronatus est, sputis illitus est, alapis caesus, ligno confixus, lancea vulneratus, in sepulcro positus, sed tertio die resurrexit, finito labore, mortua morte.... Ostendit tibi, quid debeas sapere, si vis beatus esse; hic enim esse non potes. In hac vita beatus esse non potes; nemo potest. Bonam rem quaeris, sed terra ista non est regio eius rei, quam quaeris.... Si habuit hic illud Christus, habebis et tu. In regione mortis tuae, quid ille invenit, attende; veniens de alia regione quid hic invenit, nisi quod hic abundat? Manducavit tecum, quod abundat in cella miseriae tuae. Acetum hic bibit, fel hic habuit. Ecce quid in cella tua invenit. Sed ad magnam mensam suam te invitavit, mensam caeli, mensam angelorum, ubi ipse panis est.... Modo ergo cum in ista carne corruptibili vivimus, morum mutatione cum Christo moriamur, amore iustitiae cum Christo vivamus, beatam vitam non accepturi, nisi cum ad illum venerimus, qui venit ad nos, et cum illo esse coeperimus, qui mortuus est pro nobis.

607 *Christus patientiae exemplar.* — 284, 6. Propter nos pati voluit Christus. Ait apostolus Petrus: *Pro vobis passus est, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia eius* [1 Petr 2,21]. Pati te docuit, et patiendo te docuit. Parum erat verbum, nisi adderetur exemplum. Et quomodo docuit fratres? Pendebat in cruce, ludaei saeviebant; in asperis clavis pendebat, sed lenitatem non amittebat. Illi saeviebant, illi circumlatrabant, illi pendenti insultabant; quasi uno summo medico in medio constituto, phrenetici circumquaque saeviebant. Pendebat ille, et sanabat. *Pater,* inquit, *ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt* [Lc23, 34]. Petebat, et tamen pendebat; non descendebat, quia de sanguine suo medicamentum phreneticis faciebat. Denique quia verba petentis Domini, eiusdemque misericordiam exaudientis, quia Patrem petiit et cum Patre exaudivit: quia illa verba non potuerunt inaniter fundi, post resurrectionem suam sanavit, quos pendens insanissimos toleravit.

608 *Martyrum exempla.* — 306, 11, 10. Ecce quod martyres amaverunt, ideo praesentia et transitoria contempserunt. Nolite mirari fortitudinem, amor vicit dolorem. Massae ergo Candidae sollemnitatem candida conscientia celebremus, et vestigia martyrum sectantes caputque martyrum et nostrum intuentes,

606. ML 88. 1106. 607. ML 38, 1222. 608. ML 38, 1405.

si ad tam magnum bonum venire concupiscimus, iter durum non timeamus. Qui promisit, verax est; qui promisit, fidelis est; qui promisit, fallere non potest. Dicamus ergo ei candida conscientia: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras* [Ps 16, 4). Quid times vias duras passionum et tribulationum? Transiit ipse. Respondes forte: sed ipse. Transierunt apostoli. Adhuc respondes: sed apostoli. Accipio. Responde: transierunt postea et multi viri. Erubesce: transierunt et feminae. Senex venisti ad passionem? Noli timere mortem, vel quia vicinus es morti. luvenises? Transierunt et iuvenes, qui adhuc vitam sibi sperabant; transierunt et pueri, transierunt et puellae. Quomodo adhuc via aspera est, quam multi ambulando linierunt? Haec ergo est sollemnis et assidua commonitio nostra ad vos, fratres, ut sollemnitates martyrum non vana sollemnitate celebremus; sed quos in suis sollemnitatibus amamus, etiam fide simili imitari non formidemus.

Martyres Christi et martyres auri. — 331, 6, 5. Quid ergo 609
miramini, fratres, si amatores Dei martyres tanta pertulerunt, ut acquirerent Deum? Amatores auri videte, quanta patiantur. Hiemalibus asperitatibus se navigando committunt; sic fervent avaritia, ut nulla formident frigora; iactantur ventis, suspenduntur et deprimuntur fluctibus; ineffabilibus periculis usque ad mortem agitantur. Dicant et ipsi auro: *Propter te mortificamur tota die* [Ps 43, 22]. Dicant martyres Christo: *Propter te mortificamur tota die.* Vox quidem est similis, sed causa est valde dissimilis. Ecce utrique dixerunt, isti Christo, illi auro: *Propter te mortificamur tota die.* Respondeat Christus suis martyribus: Si moriemini pro me, et vos invenietis et me. Respondeat autem aurum avaris: Si naufragaveritis pro me, et vos perdetis et me. Amantes ergo et imitantes, non inaniter amantes, sed amantes et imitantes, dies martyrum celebremus, et aestus istos nostros gaudiorum refrigerio mitigemus.

Vita communis in domo episcopi. — 355, 1, 2. Ut ergo non 610
vos diu teneam, praesertim quia ego sedens loquor, vos stando laboratis: nostis omnes, aut paene omnes, sic nos vivere in ea domo, quae dicitur domus episcopii, ut, quantum possumus, imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apostolorum: *Nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia* [Act 4, 32]. Quia forte aliqui vestrum non sunt tam diligentes vitae nostrae scrutatores, ut hoc sic noverint, quomodo volo vos nosse, dico, quid sit, quod breviter dixi. Ego, quem Deo propitio videtis episcopum vestrum, iuvenis veni ad istam civitatem, ut multi vestrum noverunt. Quaerebam, ubi constituerem monasterium et viverem cum fratribus meis. Spem quippe omnem saeculi reliqueram, et quod esse potui,

609. ML 38, 1461. 610. ML 39, 1669.

esse nolui; nec tamen quaesivi esse quod sum. *Elegi in domo Dei mei abiectus esse, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum* [Ps 83, 11]. Ab iis, qui diligunt saeculum, segregavi me; sed iis, qui praesunt populis, non me coaequavi. Nec in convivio Domini mei superiorem locum elegi, sed inferiorem et abiectum; et placuit illi dicere mihi: Ascende sursum. Usque adeo autem timebam episcopatum, ut, quoniam coeperat esse iam alicuius momenti inter Dei servos fama mea, in quo loco sciebam non esse episcopum, non illo accederem. Cavebam hoc, et agebam, quantum poteram, ut in loco humili salvarer, ne in alto periclitarer. Sed, ut dixi, domino servus contradicere non debet. Veni ad istam civitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, ut nobiscum esset in monasterio, quasi securus, quia locus habebat episcopum. Apprehensus, presbyter factus sum, et per hunc gradum perveni ad episcopatum. Non attuli aliquid, non veni ad hanc ecclesiam nisi cum iis indumentis, quibus illo tempore vestiebar. Et quia hoc disponebam, in monasterio esse cum fratribus, cognito instituto et voluntate mea, beatae memoriae senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Coepi boni propositi fratres colligere, compares meos, nihil habentes, sicut nihil habebam, et imitantes me, ut, quomodo ego tenuem paupertatulam meam vendidi et pauperibus erogavi, sic facerent et illi, qui mecum esse voluissent, ut de communi viveremus, commune autem nobis esset magnum et uberrimum praedium ipse Deus. Perveni ad episcopatum; vidi necesse habere episcopum exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus sive transeuntibus; quod si non fecisset episcopus, inhumanus diceretur. Si autem ista consuetudo in monasterio permissa esset, indecens esset. Et ideo volui habere in ista domo episcopii mecum monasterium clericorum.

611 *Paupertas apud clericos.* — 356,13. Et vos exhortor, fratres mei, si aliquid vultis clericis dare, sciatis, quia non debetis quasi vitia eorum fovere contra me. Omnibus offerte quod vultis, offerte de voluntate vestra. Quod commune erit, distribuetur unicuique, sicut cuique opus erit. Gazophylacium attendite, et omnes habebimus. Valde me delectat, si ipsum fuerit praesepe nostnim, ut nos simus iumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det birrum, vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in commune; de communi accipio et mihi ipsi, cum sciam commune me habere velle, quidquid habeo. Nolo talia offerat sanctitas vestra, quibus ego solus quasi decentius utar; offerat mihi, verbi gratia, birrum pretiosum: forte decet episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem,

611. ML 89, 1579.

de pauperibus natum. Modo dicturi sunt homines, quia inveni pretiosas vestes, quas non potuissem habere vel in domo patris mei, vel in illa saeculari professione mea. Non decet; talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare. Qualem potest habere presbyter, qualem potest habere decenter diaconus et subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo; quod et facere soleo, ut, quando non potest vestis esse communiS) pretium vestis possit esse commune. Vendo, et erogo pauperibus. Si hoc eum delectat, ut ego habeam, talem det, unde non erubescam. Fateor enim vobis, de pretiosa veste erubesco, quia non decet hanc professionem, hanc admonitionem, non decet haec membra, non decet hos canos. Etiam illud dico: si forte in nostra domo vel in nostra societate aeger est aliquis, vel post aegritudinem, ut necesse sit eum ante horam prandii reficere, non prohibeo religiosos vel religiosas mittere iis, quod iis videtur, ut mittant; prandium tamen et cenam extra nemo habebit.

De musica, 387/91.

Amor temporalium suavitate aeternarum rerum expellitur. — 612
L. 6, c. 16, n. 52. Ego consulens libros, quos nulla antecellit auctoritas, ita invenio dictum esse: *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus* [Ps 83, 9]. Quod apostolus etiam Petrus sic interposuit: *Si tamen gustastis, quoniam suavis est Dominus* [IPetr 2, 8]. Hoc esse arbitror, quod agitur in his virtutibus, quae ipsa conversione animam purgant. Non enim amor temporalium rerum expugnaretur nisi aliqua suavitate aeternarum. Ubi autem ventum fuerit ad illud, quod canitur: *Filii autem hominum sub tegmine alarum tuarum sperabunt, inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos, quoniam apud te est fons vitae* [Ps 35, 8—10], non iam gustatu suavem fore Dominum dicit, sed vides, quae inundatio et affluentia praedicetur fontis aeterni, quant etiam ebrietas quaedam consequitur; quo nomine mihi videtur mirabiliter significari oblivio illa saecularium vanitatum atque phantasmatum.

De moribus Ecclesiae catholicae, 388.

Officia quattuor virtutum circa Dei amorem. — L. 1, c. 25, 613
n. 46. Si enim Deus est summum hominis bonum, quod negare non potestis, sequitur profecto, quoniam summum bonum appetere est bene vivere, ut nihil sit aliud bene vivere, quam toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere; a quo exsistit, ut incorruptus in eo amor atque integer custodiatur,

6J2. ML 82. 1190. 613. ML 32, 1330.

quod est temperantiae; et nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis; nulli alii serviat, quod est iustitiae; vigilet in discernendis rebus, ne fallacia paulatim dolusve subrepat, quod est prudentiae. Haec est hominis una perfectio, qua sola impetrat, ut veritatis sinceritate perfruatur; haec nobis Testamento utroque concinitur, haec nobis hinc atque inde suadetur. Quid adhuc Scripturis, quas ignoratis, calumniamini? Nescitis, quanta imperitia lacessatis libros, quos et soli reprehendunt, qui non intellegunt, et soli intellegere nequeunt, qui reprehendunt? Non enim eos aut ullus inimicus cognoscere sinitur, aut esse nisi amicus cognitis potest.

De libero arbitrio, 388/95.

614 *Virtus.* — L. 2, c. 18, n. 50. Intueris enim iustitiam, qua nemo male utitur. Haec inter summa bona, quae in ipso sunt homine, numeratur omnesque virtutes animi, quibus ipsa recta vita et honesta constat. Nam neque prudentia, neque fortitudine, neque temperantia male quis utitur; in his enim omnibus, sicut in ipsa etiam, quam tu commemorasti, iustitia, recta ratio viget, sine qua virtutes esse non possunt. Recta autem ratione male uti nemo potest.

615 *Superbia summopere cavenda.* — 3,25,76. Melior est autem, cum obliviscitur sui [homo] prae caritate incommutabilis Dei, vel seipsum penitus in illius comparatione contemnit. Si autem tamquam obvius placet sibi ad perverse imitandum Deum, ut potestate sua frui velit, tanto fit minor, quanto se cupit esse maiorem. Et hoc est: *Initium omnis peccati superbia,* et: *Initium superbiae hominis apostatare a Deo* [Eccli 10, 14 sq]. Superbiae autem diaboli accessit malevolentissima invidia, ut hanc superbiam homini persuaderet, per quam sentiebat se esse damnatum. Unde factum est, ut poena hominem susciperet emendatoria potius quam interfectoria, ut cui se diabolus ad imitationem superbiae praebuerat, ei se Dominus ad imitationem humilitatis praeberet, per quem nobis aeterna vita promittitur.

De diversis quaestionibus LXXXIII, 389/96.

616 *Omnia in utilitatem hominis creata.* — C. 30. Utilibus autem utendum est omnibus, ut quoquo eorum opus est. Et frui quidem cibo et qualibet corporali voluptate, non adeo absurde existimantur et bestiae; uti autem aliqua re non potest nisi animal, quod rationis est particeps. Scire namque, quo quidque referendum sit, non datum est rationis expertibus, sed neque ipsis rationalibus stultis. Nec uti quisque potest ea re, quae quo referenda sit, nescit, nec quisquam potest scire

614. ML 82, 1267. 615. ML 32, 1308. 616. ML 40, 19.

nisi sapiens. Quare abuti rectius dici soient, qui non bene utuntur. Non enim cuiquam prodest id, quo male utitur; et quod non prodest, non utique utile est. Utile autem quidquid est, utendo est utile; ita nemo utitur nisi utili. Non ergo utitur, quisquis male utitur. Perfecta igitur hominis ratio, quae virtus vocatur, utitur primo seipsa ad intellegendum Deum, ut eo fruatur, a quo etiam facta est. Utitur autem ceteris rationalibus animantibus ad societatem, irrationalibus ad eminentiam. Vitam etiam suam ad id refert, ut fruatur Deo; ita enim beata est. Ergo et seipsa utitur; quae profecto inchoat miseriam per superbiam, si ad seipsam, non ad Deum referatur. Utitur etiam corporibus quibusdam vivificandis ad beneficentiam ; sic enim utitur suo corpore : quibusdam assumendis vel respuendis ad valetudinem, quibusdam tolerandis ad patientiam, quibusdam ordinandis ad iustitiam, quibusdam considerandis ad aliquod veritatis documentum; utitur etiam iis, a quibus se abstinet, ad temperantiam. Ita omnibus et sensis et non sensis utitur; nec aliquid tertium est. ludicat autem de omnibus, quibus utitur; de solo Deo non iudicat, quia secundum Deum de ceteris iudicat ; nec eo utitur, sed fruitur. Neque enim ad aliquid aliud Deus referendus est, quoniam omne, quod ad aliud referendum est, inferius est quam id, ad quod referendum est. Nec est aliquid Deo superius, non loco, sed excellentia suae naturae. Omnia ergo, quae facta sunt, in usum hominis facta sunt, quia omnibus utitur indicando ratio, quae homini data est.

Invicem onera nostra portanda. — C. 71, n. 1. Quia Veteris 617
Testamenti custodia timorem habebat, non potuit apertius significari Novi Testamenti donum esse caritatem, quam hoc loco, ubi apostolus dicit: *Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi* [Gal 6, 2]. Hanc enim Christi legem dicere intellegitur, qua ipse Dominus praecepit, ut nos invicem diligamus, tantum in ea sententia praecepti pondus constituens, ut diceret : *In hoc cognoscetur, quoniam discipuli mei estis, si vos invicem diligatis* [Io 13, 36]. Huius autem dilectionis officium est, invicem onera nostra portare.... Sicut enim de cervis nonnulli talium cognitionum studiosi scripserunt, cum fretum ad insulam transeunt pascuorum gratia, sic se ordinant, ut onera capitum suorum, quae gestant in cornibus, super invicem portent, ita ut posterior super anteriorem cervice proiecta caput collocet; et quia necesse est unum esse, qui, ceteros praecedens, non ante se habeat, cui caput inclinet, vicibus id agere dicuntur, ut lassatus sui capitis onere ille, qui praecedit, post omnes recedat et ei succedat, cuius ferebat caput, cum ipse praeiret ; ita invicem onera sua portantes fretum transeunt,

617. ML 40, 80.

donec veniant ad terrae stabilitatem.... Nihil enim sic probat amicum quemadmodum oneris amici portatio.

618 *Bene de proximo sentiendum.* — 71, 5. Deinde etiam illud cogitandum, nullum esse hominem, qui non possit habere aliquod bonum, quod tu nondum habes, etiamsi lateat, in quo sine dubio possit te esse superior. Quae cogitatio ad contundendam edomandamque superbiam valet, ne arbitreris, quoniam tua quaedam bona eminent et apparent, ideo alterum nulla habere, quae lateant, et fortassis maioris ponderis bona, quibus te superat nescientem.... Non hoc ita debemus existimare, ut non existimemus, sed nos existimare fingamus; sed vere existimemus aliquid occultum esse posse in alio, quo nobis superior sit, etiamsi bonum nostrum, quo illo videmur superiores esse, non sit occultum. Istae cogitationes, deprimentes superbiam et acuentes caritatem, faciunt onera fraterna invicem, non solum aequo animo, sed etiam libentissime sustineri. Nullo modo autem de quoquam homine incognito ferenda sententia est; et nemo nisi per amicitiam cognoscitur. Et ideo amicorum mala firmius sustinemus, quia bona eorum nos delectant et tenent.

619 *Proximus propter Christum amandus.* — 71, 7. Ipsa est ergo lex Christi, ut invicem onera nostra portemus. Christum autem diligendo, facile sustinemus infirmitatem alterius, etiam quem nondum propter bona sua diligimus. Cogitamus enim, quia ille, quem diligimus, Dominus propter eum mortuus est. Quam caritatem apostolus Paulus nobis ingessit, cum diceret: *Et peribit infirmus in tua scientia, frater, propter quem Christus mortuus est* [1 Cor 8,11]; ut, si illum infirmum propter vitium, quo infirmus est, minus diligimus, illum in eo consideremus, qui mortuus est propter illum. Christum autem non diligere, non infirmitas, sed mors est. Quapropter ingenti cura et implorata Dei misericordia cogitandum est, ne Christum neglegamus propter infirmum, cum infirmum debeamus diligere propter Christum.

De utilitate credendi, ca 391.

620 *Vere sapientes.* — C. 12, n. 27. Nemini dubium est omnes homines aut stultos aut sapientes esse. Nunc autem sapientes voco non cordatos et ingeniosos homines, sed eos, quibus inest, quanta inesse homini potest, ipsius hominis Deique firmissime percepta cognitio atque huic cognitioni vita moresque congruentes; ceteros autem, cuiusque modi artibus inertiisque affecti sunt, quolibet victu probandi sive improbandi, stultorum in numero deputaverim.

618. ML 40, 82. 619. ML 40, 88.
620 CV 25. 1 (ed.I.Zycha. 1891), 84: ML 42, 84.

Quantum exempla valeant. — 17, 35. Mores autem qui- 621
libet tantum valent ad obtinendas hominum mentes, ut etiam quae in his prava sunt, quod fere superantibus libidinibus evenit, improbare citius et detestari, quam deserere aut mutare possimus. Parumne consultum rebus humanis arbitraris, quod nihil terrenum, nihil igneum, nihil denique, quod corporis sensus attingit, pro Deo colendum esse, ad quem solo intellectu ambiendum est, non pauci doctissimi disputant, sed imperitum etiam vulgus marium feminarumque in tam multis diversisque generibus et credit et praedicat; quod continentia usque ad tenuissimum victum panis et aquae, et non cotidiana solum, sed etiam per contextos plures dies perpetuata ieiunia, quod castitas usque ad coniugii prolisque contemptum, quod patientia usque ad cruces flammasque neglectas, quod liberalitas usque ad patrimonia distributa pauperibus, quod denique totius huius mundi aspernatio usque ad desiderium mortis intenditur? Pauci haec faciunt, pauciores bene prudenterque faciunt, sed populi probant, populi laudant, populi favent, diligunt postremum populi; populi suam imbecillitatem, quod ista non possunt, non sine provectu mentis in Deum nec sine quibusdam scintillis virtutis accusant. Hoc factum est divina providentia per prophetarum vaticinia, per humanitatem doctrinamque Christi, per apostolorum itinera, per martyrum contumelias, cruces, sanguinem, mortes, per sanctorum praedicabilem vitam atque in his universis digna rebus tantis atque virtutibus pro temporum opportunitate miracula.

Epistulae ad Galatas expositio, 393/96.

Humilitas Petri a Paulo obiurgati. — N.15. Obiurgationem 622
talem posterioris pastoris pro salute gregis libentissime sustinebat [Petrus]. Nam erat obiurgatore suo ipse, qui obiurgabatur, mirabilior et ad imitandum difficilior. Facilius est enim videre, quid in alio corrigas, atque id vituperando vel obiurgando corrigere, quam videre, quid in te corrigendum sit, libenterque corrigi, vel per teipsum, nedum per alium; adde posteriorem, adde *coram omnibus* [Gal 2,14]. Valet autem hoc ad magnum humilitatis exemplum, quae maxima est disciplina Christiana; humilitate enim conservatur caritas. Nam nihil eam citius violat quam superbia. Et ideo Dominus non ait: Tollite iugum meum et discite a me, quoniam quatriduana de sepulcris cadavera exsuscito atque omnia daemonia de corporibus hominum morbosque depello, et cetera huiusmodi; sed: *Tollite,* inquit, *iugum meum et discite a me, quia mitis sum et humilis corde* [Mt 11, 29].

621. CV 25, 1, 44; ML 42, 90. 622. ML 36, 2114.

De diversis quaestionibus, ad Simplicianum, 396/7.

623 *Quo situ corporis orandum.* — L. 2, quaest. 4. Admonemur exemplis, non esse praescriptum, quomodo corpus constituatur ad orandum, dum animus, Deo praesens, peragat intentionem suam. Nam et stantes oramus, sicut scriptum est: *Publicanus autem de longinquo stabat* [Lc 18, 13]; et fixis genibus, sicut in Actibus Apostolorum legimus [Act 7, 59; 20, 36]; et sedentes, sicut ecce David et Elias [2 Rg 7, 18; 3 Rg 18, 42]. Nisi autem etiam iacentes oraremus, non scriptum esset in psalmis: *Lavabo per singulas noctes lectum meum; in lacrimis meis stratum meum rigabo* [Ps 6, 7]. Cum enim quisque orationem quaerit, collocat membra, sicut ei occurrerit accommodata pro tempore positio corporis ad movendum animum. Cum autem non quaeritur, sed infertur appetitus orandi, hoc est, cum aliquid repente venit in mentem, quo supplicandi moveatur affectus gemitibus inenarrabilibus, quocumque modo invenerit hominem, non est utique differenda oratio, ut quaeramus, quo secedamus, aut ubi stemus, aut ubi prosternamur. Gignit enim sibi mentis intentio solitudinem, et saepe etiam obliviscitur, vel ad quam caeli partem vel in qua positione corporis membra illud tempus invenerit.

De agone Christiano, 396/7.

624 *Malorum fruitio amaritudine plena.* — C. 7, n. 8. Nec nos moveat, quod in hac vita secundum carnem, quam portant, iusti mala gravia et aspera tolerant. Nihil enim mali patiuntur, qui iam possunt dicere, quod ille vir spiritalis exsultat et praedicat apostolus, dicens: *Gloriamur in tribulationibus,* etc. [Rom 5, 3—5]. Si ergo in hac vita, ubi tanta tormenta sunt, possunt boni et iusti viri, cum talia patiuntur, non solum aequo animo tolerare, sed etiam in Dei caritate gloriari, quid cogitandum est de illa vita, quae nobis promittitur, ubi nullam de corpore molestiam sentiemus, quoniam non ad hoc resurgit corpus iustorum ad quod resurgit corpus impiorum?... Quicumque ergo mali sunt, sic ordinati sunt, quia et unusquisque sibi et omnes invicem sibi nocent.... Gaudet et piscis, quando, hamum non videns, escam devorat; sed cum piscator eum adducere coeperit, viscera eius torquentur primo; deinde ab omni laetitia sua per ipsam escam, de qua laetatus est, ad consumptionem trahitur. Sic sunt omnes, qui de bonis temporalibus beatos se putant; hamum enim acceperunt et cum illo sibi vagantur; veniet tempus, ut sentiant, quanta tormenta cum aviditate devoraverint.

623. ML 40, 144.
624. CV 41 (ed.l.Zycha, 1904), 109; ML 40, 295.

Christi incarnationis medicina. — 11, 12. Haec medicina 625
hominum tanta est, quanta non potest cogitari. Nam quae superbia sanari potest, si humilitate Filii Dei non sanatur? Quae avaritia sanari potest, si paupertate Filii Dei non sanatur? Quae iracundia sanari potest, si patientia Filii Dei non sanatur? Quae impietas sanari potest, quae caritate Filii Dei non sanatur? Postremo quae timiditas sanari potest, si resurrectione corporis non sanatur? Erigat spem suam genus humanum et recognoscat naturam suam; videat, quantum locum habeat in operibus Dei.... O medicinam omnibus consulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientenr, omnia superflua resecantem, omnia necessaria custodientem, omnia perdita reparantem, omnia depravata corrigentem! Quis iam se extollat contra Filium Dei? Quis de se desperet, pro quo tam humilis esse voluit Filius Dei? Quis beatam vitam esse arbitretur in his, quae contemnenda esse docuit Filius Dei?... Qua perversitate non careat, qui facta et dicta intuetur et diligit et sectatur illius hominis, in quo se nobis ad exemplum vitae praebuit Filius Dei?

Contra epistulam Manichaei, quam vocant fundamenti, 397.

interior magister audiendus. — C. 36, n. 41. Qui talis 626
quaerit, cito invenit, magno ardore verum petens et constanti perseverantia pulsans pie. Per horrfines enim commemoratio aliqua signis verborum fieri potest; docet autem unus verus magister, ipsa incorruptibilis veritas, solus magister interior, qui etiam exterior factus est, ut nos ab exterioribus ad interiora revocaret, et, formam servi accipiens, ut surgentibus eius sublimitas innotesceret, iacentibus humilis apparere dignatus est. In eius nomine supplices simus, et per eum misericordiam Patris implorantes ista quaeramus.

De doctrina Christiana, 397.

Non odit corpus suum homo. — L. 1, c. 24, n. 24. Nemo 627
ergo se odit. Et hinc quidem nulla cum aliqua secta quaestio fuit. Sed neque corpus suum quisquam odit; verum est enim, quod ait apostolus: *Nemo umquam carnem suam odio habuit* [Eph 5, 29]. Et quod nonnulli dicunt, malle se omnino esse sine corpore, omnino falluntur; non enim corpus suum, sed corruptiones eius et pondus oderunt. Non itaque nullum corpus, sed incorruptum et celerrimum corpus volunt habere; sed putant nullum corpus esse, si tale fuerit, quia tale aliquid esse animam putant. Quod autem continentia quadam et

625. CV 41, 115; ML 40, 297. 626. CV 25, 1, 241; ML 42, 202.
627. ML 34, 27.

laboribus quasi persequi videntur corpora sua, qui hoc recte faciunt, non id agunt, ut non habeant corpus, sed ut habeant subiugatum et paratum ad opera necessaria.

628 *Caritas et cupiditas.* — 3, 10, 16. Caritatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum et se atque proximo propter Deum; cupiditatem autem motum animi ad fruendum se et proximo et quolibet corpore non propter Deum. Quod autem agit indomita cupiditas ad corrumpendum animum et corpus suum, flagitium vocatur; quod autem agit, ut alteri noceat, facinus dicitur. Et haec sunt duo genera omnium peccatorum.

629 *Quibus mediis in praedicatione utendum.* — 4,15, 32. Agit itaque noster iste eloquens, cum et iusta et sancta et bona dicit, neque enim alia debet dicere; agit ergo, quantum potest, cum ista dicit, ut intellegenter, ut libenter, ut oboedienter audiatur; et haec se posse, si potuerit et in quantum potuerit, pietate magis orationum quam oratorum facultate non dubitet, ut orando pro se ac pro illis, quos est allocuturus, sit orator antequam dictor. Ipsa hora iam ut dicat accedens, priusquam exserat proferentem linguam, ad Deum levet animam sitientem, ut eructet, quod biberit, vel quod impleverit, fundat. Cum enim de unaquaque re, quae secundum fidem dilectionemque tractanda sunt, multa sint, quae dicantur, et multi modi, quibus dicantur ab iis, qui haec sciunt, quis novit, quid ad praesens tempus vel nobis dicere vel per nos expediat audiri, nisi qui corda omnium videt? Et quis facit, ut, quod oportet et quemadmodum oportet, dicatur a nobis, nisi in cuius manu sunt et nos et sermones nostri? [Cf. Sap 7,16.]

Confessiones, 400.

630 *In solo Deo requiescit anima.* — L. 1, c. 1, n. 1. *Magnus es, Domine, et laudabilis valde* [Ps 144, 3]; *magna virtus tua, et sapientiae tuae non est numerus* [Ps 146, 5[. Et laudare te vult homo, aliqua portio creaturae tuae, et homo circumferens mortalitatem suam, circumferens testimonium peccati sui, et testimonium quia *superbis resistis* [1 Pctr 5, 5]; et tamen laudare te vult homo, aliqua portio creaturae tuae. Tu excitas, ut laudare te delectet, quia fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Da mihi, Domine, scire et intellegere, utrum sit prius invocare te, an laudare te, et scire te prius sit, an invocare te.

631 *Inter carnem et spiritum luctatio.* — 8, 5, 10. Voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est

628. ML 34, 72. 629. ML 84, 103.
630. CV 33 (ed.P. Knoll, 1896), 1; ML 32, 669.
681. CV 33, 178; ML 82, 753.

consuetudo, et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis sibimet innexis — unde catenam appellavi — tenebat me obstrictum dura servitus. Voluntas autem nova, quae mihi esse coeperat, ut te gratis colere fruique te vellem, Deus, sola certa iucunditas, nondum erat idonea ad superandam priorem, vetustate roboratam. Ita duae voluntates meae, una vetus, alia nova, illa carnalis, ista spiritalis, confligebant inter se atque discordando dissipabant animam meam.... 12. Ita sarcina saeculi, velut somno assolet, dulciter premebar, et cogitationes, quibus meditabar in te, similes erant conatibus cxpergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur.... Certum habebam esse melius tuae caritati me dedere, quam meae cupiditati cedere;.sed illud placebat et vincebat, hoc libebat et vinciebat.... Miserum ergo me quis liberaret *de corpore mortis huius,* nisi *gratia* tua *per lesum Christum, Dominum nostrum* ? [Rom 7, 24 sq.]

Delectatio carnalis spiritali delectatione victa. — 9, 1, 1. 632
O Domine, ego servus tuus, ego servus tuus et filius ancillae tuae. Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo sacrificium laudis (Ps 115, 16 sq]. Laudet te cor meum et lingua mea, et *omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi* ? [Ps 34, 10.] Dicant, et responde mihi et *dic animae meae : Salus tua ego sum* [ib. 3].. ■. Sed ubi erat tam annoso tempore, et de quo imo altoque secreto evocatum est in momento liberum arbitrium meum, quo subderem cervicem leni iugo tuo et humeros levi sarcinae tuae (cf.Mt 11, 30], Christe lesu, adiutor meus et redemptor meus? Quam suave mihi subito factum est carere suavitatibus nugarum et quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eiciebas enim eas a me, vera tu et summa suavitas, eiciebas et intrabas pro iis, omni voluptate dulcior, sed non carni et sanguini; omni luce clarior, sed omni secreto interior; omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Iam liber erat animus meus a curis mordacibus ambiendi et acquirendi et volutandi atque scalpendi scabiem libidinum, et garriebam tibi, claritati meae et divitiis meis et saluti meae, Domino Deo meo.

Augustini gaudium in psalmis cantandis. — 9, 4, 8. Quas 633
tibi, Deus meus, voces dedi, cum legerem psalmos David, cantica fidelia, sonos pietatis excludentes turgidum spiritum, rudis in germano amore tuo, catechumenus in villa cum catechumeno Alypio feriatus, matre adhaerente nobis muliebri habitu, virili fide, anili securitate, materna caritate, Christiana pietate ! Quas tibi voces dabam in psalmis illis, et quomodo in te inflammabar ex iis, et accendebar eos recitare, si possem, toti orbi terrarum adversum typhum generis humani!

632. CV 83, 196; ML 82, 763. 633. CV 88, 202; ML 32, 766.

634 *Augustini laetitia in diebus baptismi.* — 9, 6,14. Et baptizad sumus, et fugit a nobis sollicitudo vitae praeteritae. Nec satiabar in illis diebus dulcitudine mirabili, considerare altitudinem consilii tui super salute generis humani. Quantum flevi in hymnis et canticis tuis, suave sonantis Ecclesiae tuae vocibus commotus acriter. Voces illae influebant auribus meis, et eliquabatur veritas in cor meum et exaestuabat inde affectus pietatis, et currebant lacrimae, et bene mihi erat cum iis.

635 *Apud Ostiam Augustini contemplatio.* — 9, 10, 23. Impendente autem die, quo ex hac vita erat exitura [Monica] — quem diem tu [Deus] noveras, ignorantibus nobis —, provenerat, ut credo, procurante te occultis tuis modis, ut ego et ipsa soli staremus incumbentes ad quamdam fenestram, unde hortus intra domum, quae nos habebat, prospectabatur, illic apud Ostia Tiberina, ubi remoti a turbis post longi itineris laborem instaurabamus nos navigationi. Colloquebamur ergo soli valde dulciter, et *praeterita obliviscentes in ea, quae ante sunt, extenti* [Phil 3, 18], quaerebamus inter nos apud praesentem veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita aeterna sanctorum, quam *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit* [lCor2, 9]. Sed inhiabamus ore cordis in superna fluenta fontis tui, *fontis vitae, qui est apud te* [ps 85,10], ut inde pro captu nostro aspersi quoque modo rem tantam cogitaremus. 24. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, ut carnalium sensuum delectatio quantalibet, in quantalibet luce corporea, prae illius vitae iucunditate, non comparatione, sed ne commemoratione quidem digna videretur, erigentes nos ardentiore affectu in idipsum perambulavimus gradatim cuncta corporalia et ipsum caelum, unde sol et luna et stellae lucent super terram. Et adhuc ascendebamus interius cogitando et loquendo, et mirando opera tua; et venimus in mentes nostras et transcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, unde pascis Israel in aeternum veritate pabulo.... Et dum loquimur et inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis; et suspiravimus et reliquimus ibi religatas primitias spiritus, et remeavimus ad strepitum oris nostri, ubi verbum et incipitur et finitur. Et quid simile Verbo tuo, Domino nostro, in se permanenti sine vetustate atque innovanti omnia?

636 Qwtd *Confessionum lectio conferat.* — 10, 3, 3. Quid mihi ergo est cum hominibus, ut audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos? Curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam. Quid a me quaerunt audire, qui sim, qui nolunt a te

634. CV 83, 207; ML 32, 769. 635. CV 33, 215; ML 32, 773.
636. CV 33, 227; ML 32, 780.

audire, qui sint?... 4. Verumtamen tu, medicemeus intime, quo fructu ista faciam, eliqua mihi. Nam confessiones praeteritorum malorum meorum, quae remisisti et texisti, ut beares me in te, mutans animam meam fide et sacramento tuo, cum leguntur et audiuntur, excitant cor, ne dormiat in desperatione et dicat: ‚Non possum', sed evigilet in amore misericordiae tuae et dulcedine gratiae tuae, qua potens est omnis infirmus, qui sibi per ipsam fit conscius infirmitatis suae.

Deum amare quid sit. — 10, 6, 8. Non dubia, sed certa 637
conscientia, Domine, amo te. Percussisti cor meum verbo tuo, et amavi te. Sed et caelum et terra et omnia, quae in iis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem, nec cessant dicere omnibus, *ut sint inexcusabiles* [Rom 1, 20]. Altius autem tu misereberis, cui misertus eris, et misericordiam praestabis, cui misericors fueris; alioquin caelum et terra surdis loquuntur laudes tuas. Quid autem amo, cum te amo? Non speciem corporis, nec decus temporis, nec candorem lucis ecce istum amicum oculis, non dulces melodías cantilenarum omnimodarum, non florum et unguentorum et aromatum suaviolentiam, non manna et mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus: non haec amo, cum amo Deum meum. Et tamen amo quamdam lucem, et quamdam vocem, et quemdam odorem, et quemdam cibum, et quemdam amplexum, cum amo Deum meum: lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei, ubi fulget animae meae, quod non capit locus, et ubi sonat, quod non rapit tempus, et ubi olet, quod non spargit flatus, et ubi sapit, quod non minuit edacitas, et ubi haeret, quod non divellit satietas. Hoc est, quod amo, cum Deum meum amo.

Vita beata. — 10, 22, 32. Absit, Domine, absit a corde 638
servi tui, qui confitetur tibi, absit, ut, quocumque gaudio gaudeam, beatum me putem. Est enim gaudium, quod non datur impiis [cf. Is 48, 22], sed iis, qui te gratis colunt, quorum gaudium tu ipse es. Et ipsa est beata vita gaudere de te, ad te, propter te; ipsa est, et non est altera. Qui autem aliam putant esse, aliud sectantur gaudium, neque ipsum verum. Ab aliqua tamen imagine gaudii voluntas eorum non avertitur. 23, 33. Non ergo certum est, quod omnes esse beati volunt, quoniam qui non de te gaudere volunt, quae sola vita beata est, non utique vitam beatam volunt. An omnes hoc volunt? Sed quoniam *caro concupiscit adversus spiritum* et *spiritus adversus carnem, ut nonfaciant quod volunt* [Gal 5,17], cadunt in id, quod valent, eoque contenti sunt, quia illud, quod non valent, non tantum volunt, quantum sat est, ut va-

637. CV 88, 281; ML 32, 782. 638. CV 33. 251; ML 32, 793.

leant. Nam quaero ab omnibus, utrum malint de veritate quam de falsitate gaudere; tam non dubitant dicere de veritate se malle, quam non dubitant dicere beatos esse se velle. Beata quippe vita est gaudium de veritate. Hoc est enim gaudium de te, qui veritas es, Deus, *illuminatio mea, salus faciei meae, Deus meus* [Ps 26,1]. Hanc vitam beatam omnes volunt, hanc vitam, quae sola beata est, omnes volunt, gaudium de veritate omnes volunt. Multos expertus sum, qui vellent fallere; qui autem falli, neminem. Ubi ergo noverunt hanc vitam beatam, nisi ubi noverunt etiam veritatem? Amant enim et ipsam, quia falli nolunt, et cum amant beatam vitam, quod non est aliud quam de veritate gaudium, utique amant etiam veritatem, nec amarent, nisi esset aliqua notitia eius in memoria eorum. Cur ergo non de illa gaudent? Cur non beati sunt? Quia fortius occupantur in aliis, quae potius eos faciunt miseros, quam illud beatos, quod tenuiter meminerunt. *Adhuc* enim *modicum lumen est* in hominibus; ambulent, ambulent, *ne tenebrae comprehendant* [Io 12, 35].

639 *Augustini erga Deum amor paenitens.* — 10,27,38-. Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua et tam nova! Sero te amavi! Et ecce intus eras, et ego foris et ibi te quaerebam; et in ista formosa, quae fecisti, deformis irruebam. Mecum eras, et tecum non eram. Ea me tenebant longe a te, quae si in te non essent, non essent. Vocasti et clamasti et rupisti surditatem meam, coruscasti, splenduisti et fugasti caecitatem meam. Fragrasti, et duxi spiritum et anhelo tibi. Gustavi, et esurio et sitio. Tetigisti me, et exarsi in pacem tuam.... 28, 39. Contendunt maerores mei mali cum gaudiis bonis, et ex qua parte stet victoria, nescio. Hei mihi! Domine, miserere mei! Hei mihi! Ecce vulnera mea non abscondo; medicus es, aeger sum; misericors es, miser sum.... 29, 40. O amor, qui semper ardes et numquam exstingueris! Caritas, Deus meus, accende me! Continentiam iubes: da quod iubes, et iube quod vis.

640 *Augustinus inter solitudinem et apostolatum haesitans.* — 10, 43, 70. Conterritus peccatis meis et mole miseriae meae, agitaveram corde meditatusque fueram fugam in solitudinem, sed prohibuisti me et confortasti me, -dicens: *Ideo Christus pro omnibus mortuus est, ut et qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei, qui pro omnibus mortuus est* [2 Cor 5, 16]. Ecce, Domine, iacto in te curam meam, ut vivam, *et considerabo mirabilia de lege tua* [Ps 118, 18]. Tu scis imperitiam meam et infirmitatem meam: doce me et sana me. Ille tuus Unicus, *in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi* [Coi 2, 3], redemit me sanguine suo. Non calumnientur mihi superbi, quoniam

639. CV 38, 255; MI, 32, 795. 640. CV 38, 279; ML 32, 808.

cogito pretium meum, et manduco, et bibo, et erogo, et pauper cupio saturari ex eo inter illos, qui edunt et saturantur, *rt laudabunt Dominum, qui requirunt eum* [Ps21, 27].

Pondus meum amor meus. — 13,9,10. Corpus pondere 641
suo nititur ad locum suum. Pondus non ad ima tantum est, sed ad locum suum. Ignis sursum tendit, deorsum lapis; ponderibus suis aguntur, loca sua petunt. Oleum infra aquam fusum super aquam attollitur; aqua supra oleum fusa infra oleum demergitur; ponderibus suis aguntur, loca sua petunt. Minus ordinata inquieta sunt; ordinantur et quiescunt. Pondus meum amor meus; eo feror, quocumque feror. Dono tuo accendimur et sursum ferimur; inardescimus et imus.

De consensu evangelistarum, 400.

Virtus activa et virtus contemplativa. — L. 1, c. 5, n. 8. 642
Proinde cum duae virtutes propositae sint animae humanae, una activa, altera contemplativa: illa, qua itur, ista, qua pervenitur; illa, qua laboratur, ut cor mundetur ad videndum Deum, ista, qua vacatur et videtur Deus; illa est in praeceptis exercendae vitae huius temporalis, ista in doctrina vitae illius sempiternae. Ac per hoc illa operatur, ista requiescit, quia illa est in purgatione peccatorum, ista in lumine purgatorum. Ac per hoc in hac vita mortali illa est in opere bonae conversationis, ista vero magis in fide et apud perpaucos per speculum in aenigmate, et ex parte in aliqua visione incommutabilis veritatis. Hae duae virtutes in duabus uxoribus lacob figuratae intelleguntur.

De opere monachorum, 400.

Opus corporale cum oratione componendum. — C. 17, n. 20. 643
Quid enim agant, qui operari corporaliter nolunt, cui rei vacent, scire desidero. Orationibus, inquiunt, et psalmis, et lectioni, et verbo Dei. Sancta plane vita et Christi suavitate laudabilis; sed si ab his avocandi non sumus, nec manducandum est nec ipsae escae cotidie praeparandae, ut possint apponi et assumi.... Citius enim exauditur una oboedientis oratio quam decem milia contemptoris. Cantica vero divina cantare etiam manibus operantes facile possunt et ipsum laborem tamquam divino celeumate consolari. An ignoramus, omnes opifices in quibus vanitatibus et plerumque etiam turpitudinibus theatricarum fabularum donent corda et linguas suas, cum manus ab opere non recedant? Quid ergo impedit servum Dei manibus operantem *in lege Domini* meditari et

641. CV 33, 351; ML 32, 848.
642. CV 43 (ed. F.Weihrich, 1904), 7; ML 34, 1045.
643. CV 41 (ed.I.Zycha. 1900), 564; ML 40, 564.

psallere *nomini Domini altissimi?* [Psl, 2; 12. 6.] Ita sane ut ad ea discenda, quae memoriter recolat, habeat seposita tempora.

644 *Divites et pauperes in monasterium intrantes quomodo se habeant.* — 25, 33. Illi, qui relicta vel distributa sive r npla, sive qualicumque opulentia, inter pauperes Christi pia et salubri humilitate numerari voluerunt ..., si et ipsi manibus operentur, ut pigris ex vita humiliore et ob hoc exercitatiore venientibus auferant excusationem, multo misericordius agunt, quam cum omnia sua indigentibus diviserunt. Quod quidem si nolint, quis audeat cogere? Quibus tamen invenienda sunt opera in monasterio, etiamsi a corporali functione liberiora, sed vigilanti administratione curanda, ut nec ipsi panem suum, quoniam communis iam factus est, gratis manducent.... Illi autem, qui etiam praeter istam sanctam societatem vitam labore corporis transigebant, ex quorum numero plures ad monasteria veniunt, quia et in ipso humano genere plures sunt, si nolunt operari, nec manducent. Neque enim propterea Christiana militia ad pietatem divites humiliantur, ut pauperes ad superbiam extollantur. Nullo modo enim decet, ut in ea vita, ubi senatores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices otiosi, et quo veniunt relictis deliciis suis, qui fuerant praediorum domini, ibi sint rustici delicati.

645 *Gyrovagus depingitur monachus.* — 28, 36. O servi Dei, milites ChriSti, itane dissimulatis callidissimi hostis insidias, qui bonam famam vestram, tam bonum Christi odorem, ne dicant animae bonae: *Post odorem unguentorum tuorum curremus* [Ctl, 4], et sic laqueos eius evadant, omni modo cupientes obscurare putoribus suis, tam multos hypocritas sub habitu monachorum usquequaque dispersit, circumeuntes provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Alii membra martyrum, si tamen martyrum, venditant; alii fimbrias et phylacteria sua magnificant; alii parentes vel consanguineos suos in illa vel in illa regione se audisse vivere et ad eos pergere mentiuntur; et omnes petunt, omnes exigunt aut sumptus lucrosae egestatis aut simulatae pretium sanctitatis, cum interea in malis factis suis ubicumque deprehensi fuerint, vel, quoquo modo innotuerint, sub generali nomine monachorum vestrum propositum blasphematur, tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare.

646 *Augustini ad monasticam vitam invitatio.* — 29, 37. Non alligamus onera gravia et vestris humeris imponimus, quae nos digito attingere nolumus [cf. Mt 23, 4]. Quaerite et cognoscite labores occupationum nostrarum, et in aliquibus nostrorum

644. CV 41, 579; ML 40, 572. 645. CV 41, 585; ML 40, 575.
646. CV 41, 586; ML 40, 576.

etiam corporum infirmitates, et ecclesiarum, quibus servimus, talem iam consuetudinem, ut nos ad illa opera, ad quae vos hortamur, vacare non sinant.... Dominum lesum, in cuius nomine securus haec dico, testem invoco super animam meam, ‹[Itoniam, quantum ad meum attinet commodum, multo mallem per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari et ceteras horas habere ad legendum et orandum aut aliquid de divinis litteris agendum liberas, quam tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotiis saecularibus vel indicando dirimendis vel interveniendo praecidendis.

De sancta virginitate, 400.

Consilium et praeceptum. — C. 13, n. 13. Mirabiliter desi- 647
piunt, qui putant huius continentiae bonum non esse necessarium propter regnum caelorum, sed propter praesens saeculum, quod scilicet coniugia terrenis curis pluribus atque arctioribus distenduntur, qua molestia virgines et continentes carent, quasi ob hoc tantum melius sit non coniugali, ut huius temporis relaxentur angustiae, non quod in futurum saeculum aliquid prosit.... 14, 14. Praesens ergo est vitanda necessitas, sed tamen quae aliquid bonorum impedit futurorum; qua necessitate vita cogitur coniugalis cogitare quae mundi sunt, quomodo placeat vir uxori vel uxor viro, non quod ea separent a regno Dei, sicut sunt peccata, quae ideo praecepto, non consilio cohibentur, quia Domino praecipienti non oboedire .damnabile est; sed illud, quod in ipso Dei regno amplius haberi posset, si amplius cogitaretur, quomodo placendum esset Deo, minus erit utique, cum hoc ipsum minus coniugii necessitate cogitatur.... 15, 15. Praeceptum est enim hoc, cui non oboedire peccatum est; non consilium, quo si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis.

Christi humilitas virginibus proposita. — 37, 38. Non ego 648
te, ut discas humilitatem, ad publicanos et peccatores mitto, qui tamen in regnum caelorum praecedunt superbos, non te ad hos mitto; indigni sunt enim, qui ab immunditiae voragine liberati sunt, ut ad eos imitandos mittatur illibata virginitas; ad regem caeli te mitto, ad eum, per quem creati sunt homines, et qui creatus est inter homines propter homines; ad speciosum *forma prae filiis hominum* [ps44, 3] et contemptum a filiis hominum pro filiis hominum; ad eum, qui dominans angelis immortalibus non dedignatus est servire mortalibus. ... Vade, veni ad illum et disce, quoniam mitis est et humilis corde [cf.Mtll, 29]. Non ibis ad eum, qui oculos ad

647. CV 41, 245; ML 40, 102. 648. CV 41, 279; ML 40. 417.

caelum levare non audebat onere iniquitatis, sed ad eum, qui de caelo descendit pondere caritatis [cf. Io 6,38],; non ibis ad eam, quae Domini sui pedes lacrimis rigavit, quaerens indulgentiam gravium peccatorum, sed ibis ad eum, qui, cum daret indulgentiam omnium peccatorum, lavit pedes servorum suorum. Novi dignitatem virginitatis tuae; non tibi propono imitandum publicanum humiliter accusantem delicta sua, sed timeo tibi pharisaeum superbe iactantem merita sua. Non dico: Esto qualis illa, de qua dictum est: *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* [Lc 7, 47], sed metuo, ne, cum tibi modicum dimitti putas, modicum diligas.

649 *Christus a virginibus unice amandus.* — 54, 55. Si ergo nuptias contempsistis filiorum hominum, ex quibus gigneretis filios hominum, toto corde amate speciosum *forma prae filiis hominum* [Ps 44, 3]. Vacat vobis, liberum est cor a coniugalibus vinculis. Inspicite pulchritudinem amatoris vestri ; cogitate aequalem Patri, subditum et matri, etiam in caelis dominantem et in terris servientem, creantem omnia, creatum inter omnia. Illud ipsum, quod in eo derident superbi, inspicite, quam pulchrum sit; internis luminibus inspicite vulnera pendentis, cicatrices resurgentis, sanguinem morientis, pretium credentis, commercium redimentis.

De Trinitate, 400/16.

650 *Renovatio imaginis Dei in homine fit paulatim.* — L. 14, c. 17, n. 23. Sane ista renovatio non momento uno fit ipsius conversionis, sicut momento uno fit illa in baptismo renovatio remissione omnium peccatorum ; neque enim vel unum quantulumcumque remanet, quod non remittatur. Sed quemadmodum aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate, quae febribus facta est, revalescere, itemque aliud est infixum telum de corpore demere, aliud, vulnus quod eo factum est, secunda curatione sanare: ita prima curatio est, causam removere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum; secunda, ipsum sanare languorem, quod fit paulatim proficiendo in renovatione huius imaginis.... In agnitione igitur Dei iustitiaque et sanctitate veritatis, qui de die in diem proficiendo renovatur, transfert amorem a temporalibus ad aeterna, a visibilibus ad intellegibilia, a carnalibus ad spiritalia, atque ab istis cupiditatem frenare atque minuere, iliisque se caritate alligare diligenter insistit. Tantum autem facit, quantum divinitus adiuvatur. Dei quippe sententia est: *Sine me nihil potestis facere* [io 15, 5]. In quo profectu et accessu tenentem mediatoris fidem cum dies vitae huius ultimus quemque compererit, perducendus ad Deum, quem coluit,

649. CV 41. 300: MI. 40, 427. 650. ML 42, 1054.

et ab eo perficiendus excipietur ab angelis sanctis, incorruptibile corpus in fine saeculi non ad poenam, sed ad gloriam recepturus. In hac quippe imagine tunc perfecta erit Dei similitudo, quando Dei perfecta erit visio.

De Genesi ad litteram, 401/15.

Providentiae ordo imperturbabilis. — L. 8, c. 23, n. 44. 651
Dei providentia regens atque administrans universam creaturam et naturas et voluntates: naturas, ut sint, voluntates autem, ut nec infructuosae bonae nec impunitae malae sint, subdit primitus omnia sibi, deinde creaturam corporalem creaturae spiritali, irrationalem rationali, terrestrem caelesti, femineam masculinae, minus valentem valentiori, indigentiorem copiosiori, in voluntatibus autem bonas sibi, ceteras vero ipsis servientibus sibi, ut hoc patiatur voluntas mala, quod ex iussu Dei fecerit bona, sive per seipsam, sive per malam, in rebus dumtaxat, quae naturaliter sunt etiam malis voluntatibus subditae, id est in corporibus. Nam in seipsis malae voluntates habent interiorem poenam suam, eamdem ipsam iniquitatem suam.... 24, 45. Ideo Deus bipertito providentiae suae opere praeest universae creaturae: naturis, ut fiant, voluntatibus autem, ut sine suo iussu vel permissu nihil faciant.

Nemini a Deo recedenti bene est. — 11,5,7. Nec arbi- 652
trandum est, quod esset hominem [Adam] deiecturus iste tentator, nisi praecessisset in anima hominis quaedam elatio comprimenda, ut per humiliationem peccati, quam de se falso praesumpserit, disceret.... Sed sive illud de hoc homine, sive de alio dictum sit, extollenti se tamen animae et nimium tamquam de propria virtute praefidenti etiam experimento poenae fuerat demonstrandum, quam non bene se habeat facta natura, si a faciente recesserit. Hinc enim etiam maxime commendatur, quale bonum sit Deus, quando nulli ab eo recedenti bene est, quia et qui gaudent, in mortiferis voluptatibus esse sine dolorum timore non possunt, et qui omnino malum desertionis suae maiore superbiae stupore non sentiunt, aliis, qui haec discernere noverunt, miseriores prorsus apparent, ut, si nolunt recipere medicinam talia devitandi, valeant ad exemplum, quo possint talia devitari.

Bonus et malus spiritus difficile discernendi. — 12,13, 28. 653
Non sane mirum est, si et daemonium habentes aliquando vera dicunt, quae absunt a praesentium sensibus; quod certe nescio qua occulta mixtura eiusdem spiritus fit, ut tamquam unus sit patientis atque vexantis. Cum autem spiritus bonus in haec visa humanum spiritum assumit aut rapit, nullo modo

651. CV 28 (ed.I.Zycha, 1894), 262; ML 34, 390.
652. CV 28, 338; ML 34, 432. 653. CV 28, 398; ML 34, 461.

illas imagines signa rerum aliarum esse dubitandum est, et earum, quas nosse utile est; Dei enim munus est. Discretio sane difficillima est, cum spiritus malignus quasi tranquillius agit ac sine aliqua vexatione corporis assumpto humano spiritu dicit, quod potest. Quando etiam vera dicit et utilia praedicat, transfigurans se, sicut scriptum est, *vehit angelum lucis* [2 Cor 11,14], ad hoc, ut, cum illi in manifestis bonis creditum fuerit, seducat ad sua. Hunc discerni non arbitror nisi dono illo, de quo ait apostolus, cum de diversis Dei muneribus loqueretur: *Alii diiudicatio spirituum* [1 Cor 12,10]. Non enim magnum est tunc eum dignoscere, cum ad aliqua pervenerit vel perduxerit, quae sunt contra bonos mores vel regulam fidei; tunc enim a multis discernitur. Illo autem dono, in ipso primordio, quo multis adhuc bonus apparet, continuo diiudicatur, an malus sit.

654 *Raptus animae duplex, spiritali visione et intellectuali.* — 12, 26, 53. Cum rapitur anima in ea visa, quae spiritu cernuntur similia corporalibus, ita ut omnino a sensibus corporis avertatur amplius quam in somno solet, sed minus quam in morte, iam divinae admonitionis est et adiutorii, ut se non corpora, sed visa corporum similia spiritaliter noverit cernere, sicuti qui se in somnis videre, etiam antequam evigilent, sciunt. Ibi si etiam videntur futura, ita ut omnino futura noscantur, quorum imagines praesentes videntur, sive ipsa hominis mente divinitus adiuta, sive aliquo inter ipsa visa, quid significent, exponente, sicut in Apocalypsi loanni exponebatur [cf. Ape 1,10 sqq], magna revelatio est; etiamsi forte ignoret ille, cui haec demonstrantur, utrum e corpore exierit, an adhuc sit in corpore, sed spiritu a sensibus corporis alienato ista videat; potest enim sic raptus id ignorare, si ei et hoc non ostendatur. 54. Porro autem si quemadmodum raptus est a sensibus corporis, ut esset in istis similitudinibus corporum, quae spiritu videntur, ita et ab ipsis rapiatur, ut in illam quasi regionem intellectualium vel intellegibilium subvehatur, ubi sine ulla corporis similitudine perspicua veritas cernitur, nullis opinionum falsarum nebulis offuscatur, ibi virtutes animae non sunt operosae ac laboriosae. Neque enim opere temperantiae libido frenatur, aut opere fortitudinis tolerantur adversa, aut opere iustitiae iniqua puniuntur, aut opere prudentiae mala devitantur. Una ibi et tota virtus est amare quod videas, et summa felicitas habere quod amas. Ibi enim beata vita in fonte suo bibitur, unde aspergitur aliquid huic humanae vitae, ut in tentationibus huius saeculi temperanter, fortiter, iuste prudenterque vivatur. Propter illud quippe adipiscendum, ubi secura quies erit et ineffabilis visio veritatis, labor suscipitur

654. CV 28, 418; ML 34, 476.

et continendi a voluptate et sustinendi adversitates et subveniendi indigentibus et resistendi decipientibus. Ibi videtur claritas Domini, non per visionem significantem, sive corporalem, sicut visa est in monte Sina, sive spiritalem, sicut vidit Isaías vel Ioannes in Apocalypsi, sed per speciem, non per aenigmata, quantum eam capere humana mens potest, secundum assumentis Dei gratiam, ut os ad os loquatur Deus ei, quem dignum tali colloquio fecerit: non os corporis, sed mentis, sicut intellegendum arbitror, quod de Moyse scriptum est [cf. Nm 12, 8].

Quo genere visionis Deus a Moyse visus. — 12, 27, 55. 655
Concupiverat enim, sicut in Exodo legimus, videre Deum; non utique sicut viderat in monte, nec sicut videbat in tabernaculo [cf. Ex 19, 18; 33, 9], sed in ea substantia, qua Deus est, nulla assumpta corporali creatura, quae mortalis carnis sensibus praesentetur, neque in spiritu figuratis similitudinibus corporum, sed per speciem suam, quantum eam capere creatura rationalis et intellectualis potest, sevocata ab omni corporis sensu, ab omni significativo aenigmate spiritus.... Illo ergo modo, in illa specie, qua Deus est, longe ineffabiliter secretius et praesentius loquitur locutione ineffabili, ubi eum nemo vivens videt vita ista, qua mortaliter vivitur in istis sensibus corporis; sed nisi ab hac vita quisque quodammodo moriatur, sive omnino exiens de corpore, sive ita aversus et alienatus a carnalibus sensibus, ut merito nesciat, sicut apostolus ait, utrum in corpore an extra corpus sit [cf. 2 Cor 12,8), cum in illam rapitur et subvenitur visionem.

Visio Pauli: tertium caelum. —- 12, 28, 56. Quapropter, si 656
hoc tertium visionis genus, quod superius est, non solum omni corporali, quo per corporis sensus corpora sentiuntur, verum etiam omni illo spiritali, quo similitudines corporum spiritu, non mente cernuntur, tertium caelum appellavit apostolus; in hoc videtur claritas Dei, cui videndae corda mundantur. Unde dictum est: *Beati mundicordes, quia ipsi Deum videbunt* [Mt 5, 8]; non per aliquam corporaliter vel spiritaliter figuratam significationem tamquam per speculum in aenigmate, sed *facie ad faciem* [1 Cor 13,12], quod de Moyse dictum est, *os ad os* [Nm 12,8]; per speciem scilicet, qua Deus est quidquid est, quantulumcumque eum mens, quae non est quod ipse, etiam ab omni terrena labe mundata et ab omni corpore et similitudine corporis alienata et abrepta capere potest; a quo peregrinamur mortali et corruptibili onere gravati, quamdiu per fidem ambulamus, non per speciem [cf. 2 Cor 5, 6 sq], et cum hic iuste vivimus. Cur autem non credamus, quod tanto apostolo gentium dottori, rapto usque ad istam excellentis-

665. CV 28, 420; ML 34, 477. 666. CV 28, 422; ML 34, 478.

simam visionem, voluerit Deus demonstrare vitam, in qua post hanc vitam vivendum est in aeternum?

De peccatorum meritis et remissione, 412.

657 *Perfectus dicitur in iustitia, qui multum in ea profecit.* — L. 2, c. 15, n. 22. Cum ergo legitur in Scripturis cuiusque perfectio, qua in re dicatur, non neglegenter intuendum est; quoniam non ideo quisque prorsus sine peccato esse intellegitur, quia in aliqua re dicitur esse perfectus. Quamquam et in hoc possit ita dici, ut non quia iam non est quo proficiat, sed quia ex maxima parte profecit, hoc nomine dignus habeatur, sicut in doctrina legis dici potest quisque perfectus, etiamsi eum aliquid adhuc latet.

658 *Cur sanctos Deus ab omni imperfectione non liberet.* — 2, 19, 33. Idcirco etiam sanctos et fideles suos in aliquibus vitiis tardius sanat [Deus], ut in his eos minus, quam implendae ex omni parte iustitiae sufficit, delectet bonum, sive cum latet, sive cum etiam manifestum est; ut quantum pertinet ad integerrimam regulam veritatis eius, non iustificetur in conspectu eius omnis vivens. Nec in eo ipso vult nos damnabiles esse, sed humiles, commendans nobis eamdem gratiam suam; ne facilitatem in omnibus assecuti, nostrum putemus esse quod eius est; qui error multum est religioni pietatique contrarius. Nec ideo tamen in iisdem vitiis nobis permanendum esse existimemus, sed adversus ipsam maxime superbiam, propter quam in iis humiliamur, et nos vigilanter conemur, et ipsum deprecemur ardenter, simul intellegentes et quod sic conamur et quod sic precamur dono illius nos habere, ut in omnibus non ad nos respicientes, sed sursum cor habentes Domino Deo nostro gratias agamus, et, cum gloriamur, in illo gloriemur.

De civitate Dei, 413/26.

659 *Dei providentia omnia pervadens.*— L. 5, c. 11. Deus itaque summus et verus cum Verbo suo et Spiritu Sancto, quae tria unum sunt, Deus unus omnipotens, creator et factor omnis animae atque omnis corporis; cuius sunt participatione felices, quicumque sunt veritate, non vanitate felices; qui fecit hominem rationale animal ex anima et corpore; qui eum peccantem nec impunitum esse permisit, nec sine misericordia dereliquit; qui bonis et malis essentiam etiam cum lapidibus, vitam seminalem etiam cum arboribus, vitam sensualem etiam cum pecoribus, vitam intellectualem cum solis angelis dedit; a quo est omnis modus, omnis species, omnis ordo; a quo

657. CV 60 (ed. C. Urba et I.Zycha, 1913), 95; ML 44, 165.
658. CV 60, 104; ML 44, 170.
659. CV 40, 1 (ed. E. Hoffmann, 1899), 231; ML 41, 153.

est mensura, numeras, pondus; a quo est quidquid naturaliter est, cuiuscumque generis, cuiuslibet aestimationis est; a quo sunt semina formarum, formae seminum, motus seminum atque formaram; qui dedit et carni originem, pulchritudinem, valetudinem, propagationis fecunditatem, membrorum dispositionem, salutem concordiae; qui et animae irrationali dedit memoriam, sensum, appetitum, rationali autem insuper mentem, intellegentiam, voluntatem; qui non solum caelum et terram, nec solum angelum et hominem, sed nec exigui et contemptibilis animantis viscera nec avis pinnulam, nec herbae flosculum, nec arboris folium sine suarum partium convenientia et quadam veluti pace dereliquit; nullo modo est credendus regna hominum eorumque dominationes et servitutes a suae providentiae legibus alienas esse voluisse.

Verum perfectumque sacrificium. — 10, 6. Proinde verum 660
sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate inhaereamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Unde et ipsa misericordia, qua homini subvenitur, si non propter Deum fit, non est sacrificium. Etsi enim ab homine fit vel offertur, tamen sacrificium res divina est; ita ut hoc quoque vocabulo id Latini veteres appellaverint. Unde ipse homo Dei nomine consecratus et Deo devotus, in quantum mundo moritur, ut Deo vivat, sacrificium est.... Corpus etiam nostrum cum temperantia castigamus, si hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma iustitiae Deo [cf.Rom 6,13], sacrificium est.... Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam instrumento utitur anima, cum eius bonus et rectus usus ad Deum refertur, sacrificium est; quanto magis anima ipsa, cum se refert ad Deum, ut igne amoris eius accensa, formam concupiscentiae saecularis amittat, eique tamquam incommutabili formae subdita reformetur, hinc ei placens, quod ex eius pulchritudine acceperit, fit sacrificium?

Platonici humilitatem Christi despuentes. — 10,29,1. Prae- 661
dicas Patrem et eius Filium, quem vocas paternum intellectum seu mentem, et horum medium, quem putamus te dicere Spiritum Sanctum, et more vestro appellas tres deos. Ubi, etsi verbis indisciplinatis utimini, videtis' tamen qualitercumque et quasi per quaedam tenuis imaginationis umbracula, quo nitendum sit; sed incarnationem incommutabilis Filii Dei, qua salvamur, ut ad illa, quae credimus, vel ex quantulacumque parte intellegimus, venire possimus, non vultis agnoscere. Itaque videtis utcumque, etsi de longinquo, etsi acie caligante, patriam, in qua manendum est; sed viam, qua

660. CV 40, 1, 4Ô4; ML 41, 283. 661. CV 40, 1, 496; ML 41, 807.

eundum est, non tenetis.... O si cognovisses Dei gratiam per Iesum Christum Dominum nostrum ipsamque eius incarnationem, qua hominis animam corpusque suscepit, summum esse exemplum gratiae videre potuisses.... Sed huic veritati, ut possetis acquiescere, humilitate opus erat, quae cervici vestrae difficillime persuaderi potest.

662 *Humilitas hominem exaltat.* — 14,13, 1. Quid est autem superbia nisi perversae celsif dinis appetitus? Perversa enim est celsitudo, deserto eo, cui debet animus inhaerere, principio, sibi quodammodo fieri atque esse principium. Hoc fit, cum sibi nimis placet. Sibi vero ita placet, cum ab illo bono immutabili deficit, quod ei magis placere debuit quam ipse sibi.... Relicto itaque Deo, esse in semetipso, hoc est sibi placere, non iam nihil esse est, sed nihilo propinquare. Unde superbi secundum Scripturas sanctas alio nomine appellantur *sibi placentes* [2 Petr 2,10]. Bonum est enim sursum habere cor; non tamen ad seipsum, quod est superbiae, sed ad Dominum, quod est oboedientiae, quae nisi humilium non potest esse. Est igitur aliquid humilitatis, miro modo quod sursum faciat cor, et est aliquid elationis, quod deorsum faciat cor. Hoc quidem quasi contrarium videtur, ut elatio sit deorsum et humilitas sursum. Sed pia humilitas facit subditum superiori; nihil est autem superius Deo; et ideo exaltat humilitas, quae facit subditum Deo.... Quapropter quod nunc in civitate Dei, et civitati Dei in hoc peregrinanti saeculo maxime commendatur humilitas, et in eius rege, qui est Christus, maxime praedicatur; contrariumque huic virtuti elationis vitium in eius adversario, qui est diabolus, maxime dominari sacris Litteris edocetur: profecto ista est magna differentia, qua civitas, unde loquimur, utraque discernitur: una scilicet societas piorum hominum, altera impiorum, singula quaeque cum angelis ad se pertinentibus, in quibus praecessit hac amor Dei, hac amor sui.

663 *Duo amores duas civitates fecerunt.* — 14, 28. Fecerunt itaque civitates duas amores duo: terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei, caelestem vero amor Dei usque ad contemptum sui. Denique illa in seipsa, haec in Domino gloriatur. Illa enim quaerit ab hominibus gloriam; huic autem Deus conscientiae testis, maxima est gloria. Illa in gloria sua exaltat caput suum; haec dicit Deo suo: *Gloria mea et exaltans caput meum* [Ps 3, 4], Illi in principibus eius, vel in iis quas subiugat nationibus dominandi libido dominatur; in hac serviunt invicem in caritate, et praepositi consulendo, et subditi obtemperando. Illa in suis potentibus diligit virtutem

662. CV 40, 2 (ed. E. Hoffmann, 1900), 31; ML 41, 420.
663. CV 40, 2, 56; ML 41, 436.

suam; haec dicit Deo suo: *Diligam te, Domine, virtus mea* [Ps 17, 2]. Ideoque in illa sapientes eius secundum hominem viventes, aut corporis aut animi sui bona aut utriusque sectati sunt, aut qui potuerunt cognoscere Deum, *non ut Deum honoraverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum* [R0m 1, 21].... In hac autem nulla est hominis sapientia, nisi pietas, qua recte colitur verus Deus, id exspectans praemium in societate sanctorum, non, solum hominum, verum etiam angelorum, *ut sit Deus omnia in omnibus* [1 Cor 15, 28].

Pax omnibus cara. — 19,11. Tantum est enim pacis bonum, 664
ut etiam in rebus terrenis atque mortalibus, nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremo possit melius inveniri. De quo si aliquanto diutius loqui voluerimus, non erimus, quantum arbitror, onerosi legentibus, et propter finem civitatis huius, dè qua nobis sermo est, et propter ipsam dulcedinem pacis, quae omnibus cara est.... 13. Pax itaque corporis est ordinata temperatura partium ; pax animae irrationalis, ordinata requies appetitionum ; pax animae rationalis, ordinata cognitionis actionisque consensio; pax corporis et animae, ordinata vita et salus animantis ; pax hominis mortalis et Dei, ordinata in fide sub aeterna lege oboedientia; pax hominum, ordinata concordia ; pax domus, ordinata imperandi oboediendique concordia cohabitantium ; pax civitatis, ordinata imperandi atque oboediendi concordia, civium ; pax caelestis civitatis, ordinatissima et concordissima societas fruendi Deo et invicem in Deo; pax omnium rerum, tranquillitas ordinis. Ordo est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio.

Vita contemplativa actione temperanda. — 19,19. Ex tribus 665
vero illis vitae generibus : otioso, actuoso et ex utroque composito, quamvis salva fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducere et ad sempiterna praemia pervenire, interest tamen, quid amore teneat veritatis, quid officio caritatis impendat. Nec sic esse quisque debet otiosus, ut in eodem otio utilitatem non cogitet proximi, nec sic actuosus, ut contemplationem non requirat Dei. In otio non iners vacatio delectare debet, sed aut inquisitio, aut inventio veritatis; ut in ea quisque proficiat et quod invenerit, ne alteri non invideat. In actione vero non amandus est honor in hac vita, sive potentia, quoniam omnia vana sub sole, sed opus ipsum, quod per eumdem honorem vel potentiam fit, si recte atque utiliter fit, id est, ut valeat ad eam salutem subditorum, quae secundum Deum est.... Quamobrem otium sanctum quaerit caritas veritatis ; negotium iustum suscipit necessitas caritatis.

664. CV 40, 2, 389; ML 41, 637. 665. CV 40, 2,-406; ML 41, 647.

Quam sarcinam si nullus imponit, percipiendae atque intuendae vacandum est veritati; si autem imponitur, suscipienda est propter caritatis necessitatem; sed nec sic omni modo veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas et opprimat ista necessitas.

666 *Supernae civitatis felicitas. — 22,* 30, 1. Quanta erit illa felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus!... Vera ibi gloria erit, ubi laudantis nec errore quisquam nec adulatione laudabitur; verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno; sed nec ad eum ambiet ullus indignus, ubi nullus permittetur esse nisi dignus; vera pax, ubi nihil adversi, nec a se ipso, nec ab aliquo quisque patietur. Praemium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit eique seipsum, quo melius et maius nihil possit esse, promisit.... Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus profecto erit omnibus, sicut ipsa vita aeterna, communis. ... Erit ergo illius civitatis et una in omnibus, et inseparabilis in singulis voluntas libera, ab omni malo liberata et impleta omni bono, fruens indeficienter aeternorum iucunditate gaudiorum, oblita culparum, oblita poenarum; nec ideo tamen suae liberationis oblita, ut liberatori suo non sit ingrata. ... 5. Ibi vacabimus et videbimus, videbimus et amabimus, àmabimus et laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine. Nam quis alius noster est finis nisi pervenire ad regnum, cuius nullus est finis?

De bono viduitatis, ca 414.

667 *Virginitatis, viduitatis et matrimonii status inter se comparati.* — C. 4, n. 6. Hoc primum oportet ut noveris, bono quod elegisti non damnari secundas nuptias, sed inferius honorari. Nam sicut bonum sanctae virginitatis, quod elegit filia tua [Demetrias], non damnat unas nuptias tuas, sic nec viduitas tua cuiusquam secundas. Hinc enim maxime Cataphrygarum ac Novatianorum haereses tumuerunt, quas buccis sonantibus, non sapientibus, etiam Tertullianus inflavit, dum secundas nuptias tamquam illicitas maledico dente concidit, quas omnino licitas apostolus sobria mente concedit. Ab hac sanitate doctrinae nullius indocti, nullius docti disputatione movearis; nec ita extollas bonum tuum, ut quod malum non est, tamquam malum crimineris alienum, sed tanto magis gaude tuo bono, quanto magis vides non tantum illo devitari mala, sed quaedam bona etiam superari. Mala sunt enim adulterium vel fornicatio.

666. CV 40, 2, 664; ML 41, 801.
667. CV 41 (ed. I. Zycha, 1900), 309; ML 40, 433.

Vita continens Christo vovenda. — 19, 23. Si ergo nondum Deo vovisses continentiam vidualem, exhortaremur profecto ut voveres; quia vero iam vovisti, exhortamur ut perseveres. Talia mihi tamen video esse dicenda, quibus eam diligant et arripiant et quae adhuc nubere cogitabant. Aurem igitur inclinemus apostolo. *Quae innupta est,* inquit, *sollicita est ea quae sunt Domini, ut sit sancta et corpore et spiritu; quae autem nupta est, sollicita est quae sunt mundi, quomodo placeat viro* [lCor7, 34]. Non ait: sollicita est ea quae sunt inundi, ut sancta non sit. Sed certe minor est divina sanctitas, ex ea parte curarum, qua mundana cogitatur voluptas. Quidquid itaque intentionis animi etiam his rebus impenderetur, quibus placendum esset viro, colligere quodam modo et redigere debet innupta Christiana in eam intentionem, quo placendum est Domino.... Non amat ille fallaciarum fucos, veris veritas delectatur; et ille, si quod legistis agnoscis, veritas vocatur: *Ego sum,* inquit, *via et veritas et vita* [io 14, 6J. Currite ad illum per illum; placete illi ex illo; vivite in illo cum illo, de illo. Affectibus veris et sanctissima castitate a viro tali amate amari. 24. Audiat haec virginis etiam sanctae prolis tuae auris interior. Videro quantum te praecedat in regno regis illius: alia quaestio est. Invenistis tamen, mater et filia, cui contemptis nuptiis, illa omnibus, tu secundis, pulchritudine castitatis simul placere debeatis. Certe si mariti essent, quibus placendum esset, iam te fortasse cum filia puderet ornari; nunc non pudeat agere quibus simul ornemini, quia non est criminosum, sed potius gloriosum, ut ab illo uno simul amemini.... In qua pulchritudine etiam illius avia [Proba), socrus tua, quae iam certe senuit, est pulchra vobiscum. 668

Ubi amatur, non laboratur. — 21, 26. leiunia quoque ac vigiliae, in quantum valetudinem non perturbant, si orando, psallendo, legendo, et in lege Dei meditando insumantur, in delicias spiritales etiam ipsa, quae videntur laboriosa, vertuntur. Nullo enim modo sunt onerosi labores amantium, sed etiam ipsi delectant, sicut venantium, aucupantium, piscantium, vindemiantium, negotiantium, ludo aliquo sese oblectantium. Interest ergo quid ametur. Nam in eo quod amatur, aut non laboratur aut et labor amatur. 669

De natura et gratia, 415.

Duplex perfectio: perfectio viatorum (relativa) et summa perfectio. — C. 12, n. 13. Proficientium est enim via, quamvis bene proficientes dicantur perfecti viatores. Illa est autem 670

668. CV 41, 332; ML 40, 445. 669. CV 41, 338; ML 40, 446.
670. CV 60, 241; ML 44, 2Ó3.

summa perfectio, cui nihil addatur, cum id quo tenditur coeperit possideri.

671 *Timor caritate expellendus.* — 57, 67. Sub lege est enim, qui timore supplicii quod lex minatur, non amore iustitiae se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus a voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus est, qua mallet, si fieri posset, non esse quod timeat, ut libere faciat quod occulte desiderat. Ergo *si Spiritu,* inquit, *ducimini, non adhuc estis sub lege* [Gal 5,18], utique lege, quae timorem incutit, non tribuit caritatem, quae caritas Dei diffusa est in cordibus nostris non per legis litteram, sed *per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* [Rom 5,5].... 58, 68. Proinde si recte sentimus, sicut pro membris sanatis gratias agere, ita pro sanandis orare debemus, ut absolutissima, cui nihil addi possit sanitate, per•fecta Dei suavitate, plena libertate perfruamur. Non enim abnuimus humanam naturam posse esse sine peccato, aut ullo modo negare debemus perfici posse, quam proficere non negamus, sed gratia Dei per lesum Christum Dominum nostrum ; eo adiuvante fieri dicimus, ut iusta et beata sit, a quo creata est, ut sit.

672 *Caritatis gradus.* — 70, 84. Caritas ergo inchoata, inchoata iustitia est; caritas provecta, provecta iustitia est; caritas magna, magna iustitia est; caritas perfecta, perfecta iustitia est; sed *caritas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta* [1 Tim 1, 5], quae tunc maxima est in hac vita, quando pro illa ipsa contemnitur vita. Sed miror, si non habet quo crescat, cum de mortali excesserit vita.

De perfectione iustitiae hominis, 415.

673 *Completa perfectio in caelo tantum attingenda.* — C. 7, n. 18. Quamdiu ergo peregrinantes *a Domino perfidem ambulamus, nem per speciem* [2 Cor 5, 6 sq], unde dictum est: *lustus ex fide vivit* [Hab 2, 4], haec est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, ut ad illam perfectionem plenitudinemque iustitiae, ubi in specie decoris eius iam plena et perfecta caritas erit, nunc ipsius cursus rectitudine et perfectione tendamus, castigando corpus nostrum et servituti subiciendo et eleemosynas in dandis beneficiis, et dimittendis quae in nos sunt commissa peccatis, hilariter et ex corde faciendo, et orationibus indesinenter instando; et haec faciendo in doctrina sana, qua aedificatur fides recta, spes firma, caritas pura. Haec est nunc nostra iustitia, qua currimus esurientes et sitientes ad perfectionem plenitudinemque iustitiae, ut ea postea saturemur.

671. CV 60, 283; ML 44, 280. 672. CV 60, 208; ML 44, 290.
673. CV 42 (ed.C.Urba et I. Zycha, 1902), 15; ML 44, 299.

In Ioannis evangelium tractatus, 416/7.

Christi humanitas pro omnibus via ad Deum. — Tract 2, 674
n. 3. Itaque, fratres mei, hoc insinuaverim cordibus vestris: si vultis pie et Christiane vivere, haerete Christo secundum id quod pro nobis factus est, ut perveniatis ad eum secundum id quod est et secundum id quod erat. Accessit, ut pro nobis hoc fieret; quia hoc pro nobis factus est, ubi portentur infirmi, et mare saeculi transeant, et perveniant ad patriam; ubi iam navi non opus erit, quia nullum mare transitur. Melius est ergo non videre mente id quod est, et tamen a Christi cruce non recedere, quam videre illud mente, et crucem Christi contemnere. Bonum est super hoc et optimum, si fieri potest, ut et videatur quo eundum sit, et teneatur quo portetur qui pergit. Hoc potuerunt mentes magnae montium, qui montes dicti sunt, quos maxime illustrat lumen iustitiae: potuerunt, et viderunt illud quod est.... Parvuli vero, qui hoc non possunt intellegere, non recedentes a cruce et passione et resurrectione Christi, in ipsa navi perducuntur ad id quod non vident, in qua navi perveniunt et illi qui vident.

Zelus domus Dei. — 10,9. Quis comeditur zelo domus 675
Dei? Qui omnia, quae forte ibi videt perversa, satagit corrigi, cupit emendari, non quiescit; si emendare non potest, tolerat, gemit.... Ergo zelus domus Dei comedat te; unumquemque Christianum zelus domus Dei comedat, in qua domo Dei membrum est. Non enim magis est domus tua, quam domus, ubi habes salutem sempiternam. Domum tuam intras propter requiem temporalem, domum Dei intras propter requiem sempiternam. Si ergo in domo tua, ne quid perversum fiat, satagis, in domo Dei, ubi salus proposita est et requies sine fine, debes pati quantum in te est, si quid forte perversum videris? Verbi gratia, vides fratrem currere ad theatrum? Prohibe, mone, contristare, si zelus domus Dei comedit te. Vides alios currere et inebriari velle, et hoc velle in locis sanctis, quod nusquan decet? Prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes blandire; noli tamen quiescere. Amicus est? Admoneatur leniter. Uxor est? Severissime refrenetur. Ancilla est? Etiam verberibus compescatur. Fac quidquid potes, pro persona quam portas; et perficis: *Zelus domus tuae comedit me* [Ps 68,10].

Templa Dei sumus; humilitas Deo proximior. — 15,25. 676
O si invenirem, dicebas, montem aliquem altum et solitarium! Credo enim, quia in alto est Deus, magis me exaudit ex alto. Quia in monte es, propinquum te Deo putas, et cito te exaudiri, quasi de proximo clamantem? In excelsis habitat, sed

674. ML 35, 1889. 675. ML 85, 1471. 676. ML 85, 1519.

humilia respicit. Prope est Dominus. Quibus? forte altis? *His qui obtriverunt cor* [Ps 83,19]. Mira res est: et in altis habitat et humilibus propinquat: *Humilia respicit; excelsa autem a longe cognoscit* [Psl37, 6]: superbos longe videt, eo illis minus propinquat, quo sibi videntur altiores. Quaerebas ergo montem? Descende ut attingas. Sed ascendere vis? Ascende; noli montem quaerere. *Ascensiones,* inquit, *in corde eius* (hoc psalmus dicit), *in convalle plorationis* [Ps 83, 6 sq]. Convallis humilitatem habet. Ergo intus age totum. Et si forte quaeris aliquem locum altum, aliquem locum sanctum, intus exhibe te templum Deo. *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* [1 Cor 3,17]. In templo vis orare? In te ora. Sed prius esto templum Dei, quia ille in templo suo exaudiet orantem.

677 *Solitudo necessaria.* — 17,11. Difficile est in turba videre Christum; solitudo quaedam necessaria est menti nostrae; quadam solitudine intentionis videtur Deus. Turba strepitum habet; visio ista secretum desiderat.

678 *Homo beatus participatione Dei.* — 23, 5. Superior enim anima quam corpus, et superior quam anima Deus. Praestat aliquid inferiori, praestatur illi a superiore. Serviat Domino suo, ne conculcetur a servo suo. Haec est, fratres mei, religio Christiana, quae praedicatur per totum mundum, horrentibus inimicis; et ubi vincuntur, murmurantibus; ubi praevalent, saevientibus. Haec est religio Christiana, ut colatur unus Deus, non multi dii; quia non facit animam beatam nisi unus Deus. Participatione Dei fit beata. Non participatione sanctae animae fit beata infirma anima, nec participatione angeli fit beata sancta anima; sed si quaerit beata esse infirma anima, quaerat unde beata sit sancta anima. Non enim beatus efficeris ex angelo tu; sed unde angelus, inde et tu.

679 *Deo immutabili haerendum.* — 39,10. O veritas, quae vere es! Nam in omnibus actionibus et motibus nostris, et in omni prorsus agitatione creaturae duo tempora invenio, praeteritum et futurum. Praesens quaero, nihil stat: quod dixi, iam non est; quod dicturus sum, nondum est; quod feci, iam non est; quod facturus sum, nondum est; quod vixi, iam non est; quod victurus sum, nondum est. Praeteritum et futurum invenio in omni motu rerum; in veritate, quae manet, praeteritum et futurum non invenio, sed solum praesens, et hoc incorruptibiliter, quod in creatura non est. Discute rerum mutationes, invenies Fuit et Erit. Cogita Deum, invenies Est, ubi Fuit et Erit esse non possit. Ut ergo et tu sis, transcende tempus. Sed quis transcendet viribus suis? Levet illuc ille, qui Patri dixit: *Volo, ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum* [Io 17,24].

677. ML 35, 1533. 678. ML 35, 1585. 679. ML 35, 1680.

Desiderium caeli excitandum. — 40,10. O si cor esset 680
qualitercumque suspirans in illam ineffabilem gloriam! O si peregrinationem nostram in gemitu sentiremus, et saeculum non amaremus, et ad eum, qui nos vocavit, pia mente perpetuo pulsaremus! Desiderium sinus cordis est; capiemus, si desiderium quantum possumus extendamus. Hoc nobiscum agit Scriptura divina, hoc congregatio populorum, hoc celebratio sacramentorum, hoc baptismus sanctus, hoc cantica laudis Dei, hoc ipsa nostra disputatio, ut hoc desiderium non solum seminetur et germinet, verum etiam in modum tantae capacitatis augeatur, ut idoneum sit sumere, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Sed amate mecum. Non amat multum nummum, qui amat Deum.... O si Deum digne amemus, nummos omnino non amabimus! Erit tibi nummus instrumentum peregrinationis, non irritamentum cupiditatis, quo utaris ad necessitatem, non quo fruaris ad delectationem. Deum ama, si aliquid in te egit, quod audis et laudas. Utere mundo, non te capiat mundus. Quod intrasti, iter agis, exiturus venisti, non remansurus; iter agis, stabulum est haec vita. Utere nummo, quomodo viator in stabulo utitur mensa, calice, urceo, lectulo, dimissurus, non permansurus. Si tales fueritis, erigite cor, qui potestis, et audite me; si tales fueritis, ad eius promissa venietis.

De oratione. — 73, 3. *Quodcumque petieritis, hoc faciam* 681
[Io 14,14]. Evigila igitur, homo fidelis, et vigilanter audi, quod illic positum est: *in nomine meo;* ipsum enim *quodcumque* non ait petieritis utcumque, sed *in nomine meo.* Qui promisit ergo tam magnum beneficium, quid vocatur? Utique Christus lesus; Christus significat regem, lesus significat salvatorem. Non utique nos salvos faciet quicumque rex, sed rex salvator; ac per hoc quodcumque petimus adversus utilitatem salutis, non petimus in nomine salvatoris. Et tamen ipse salvator est, non solum quando facit, quod petimus, verum etiam quando non facit; quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo potius se exhibet salvatorem. Novit enim medicus, quid pro sua, quid contra suam salutem poscat aegrotus; et ideo contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem.

Christus parvulis lac et perfectis cibus. — 98,6. Ipse homo 682
Christus, qui vera carne, vera cruce, vera morte, vera resurrectione sincerum lac dicitur parvulorum, cum bene a spiritalibus capitur, invenitur Dominus angelorum. Proinde nec sic parvuli sunt lactandi, ut semper non intellegant Deum Christum; nec sic ablactandi, ut deserant hominem Christum. Quod alio modo idipsum ita dici potest: nec sic lactandi

680. ML 35. 1691. 681. ML 35, 1825. 682. ML 35, 1883

sunt, ut creatorem numquam intellegant Christum; nec sic ablactandi, ut mediatorem umquam deserant Christum. In hoc quippe non convenit huic rei similitudo materni lactis et solidi cibi, sed potius fundamenti; quia et puer, quando ablactatur, ut ab alimentis infantiae iam recedat, inter solidos cibos non repetit ubera, quae sugebat; Christus autem crucifixus, et lac sugentibus, et cibus est proficientibus. Fundamenti vero ideo est aptior similitudo, quia, ut perficiatur, quod struitur, additur aedificium, non subtrahitur fundamentum.

683 *De oratione.* — 102,1. *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis* [Io 16, 23].... Qui hoc sentit de Christo, quod non est de unico Dei Filio sentiendum, non petit in eius nomine, etiamsi non taceat litteris ac syllabis Christum; quoniam in eius nomine petit, quem cogitat, cum petit. Qui vero, quod est de illo sentiendum, sentit, ipse in. eius nomine petit; et accipit quod petit, si non contra suam salutem sempiternam petit. Accipit autem, quando debet accipere. Quaedam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur. Ita sane intellegendum est quod ait: *dabit vobis,* ut ea beneficia significata sciantur his verbis, quae ad eos qui petunt, proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes sancti pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis, quia non utcumque dictum est: *dabit,* sed: *dabit vobis.* *2. Usque modo,* inquit, *non petistis quidquam in nomine meo. Petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum* [Io 16, 24]. Hoc quod dicit gaudium plenum, profecto non carnale, sed spiritale gaudium est; et quando tantum erit, ut aliquid ei iam non sit addendum, procul dubio tunc erit plenum. Quidquid ergo petitur, quod pertineat ad hoc gaudium consequendum, hoc est in nomine Christi petendum, si divinam intellegimus gratiam, si vere beatam poscimus vitam. Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur; non quia nulla omnino res est, sed quia in tantae rei comparatione quidquid aliud concupiscitur nihil est.

684 *Pax Christi.* — 104, 1. Haec enim pax finem temporis non habebit, sed omnis piae nostrae intentionis actionisque finis ipsa erit. Propter hanc sacramentis eius imbuimur, propter hanc mirabilibus eius operibus et sermonibus erudimur, propter hanc Spiritus eius pignus accepimus, propter hanc in eum credimus et speramus et eius amore, quantum donat, accendimur; hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac a pressuris omnibus liberamur; propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione

683. ML 35. 1896. 684. ML 35, 1901

regnemus. Merito ad eam clausit verba, quae parum intellegentibus discipulis erant proverbia, intellecturis ea, quando iis dedisset promissum Spiritum Sanctum.

In epistulam Ioannis ad Parthos tractatus, 416.

Christus captivorum redemptor. — Tract. 2, n. 10. Quantum 685
interest, cum duo sunt in carcere, inter reum et visitatorem ipsius? Homo enim aliquando venit ad amicum suum, et intrat visitare eum, et ambo in carcere videntur; sed multum distant et distincti sunt. Istum causa premit, illum humanitas adduxit. Sic in ista mortalitate nos reatu tenebamur: ille misericordia descendit; intravit ad captivum redemptor, non oppressor. Dominus pro nobis sanguinem suum fudit, redemit nos, mutavit spem nostram. Adhuc portamus mortalitatem camis et de futura immortalitate praesumimus; et in mari fluctuamus, sed ancoram spei in terra iam fiximus.

Deus plus quam eius dona amandus. — 2, 11. Non te 686
prohibet Deus amare ista [creaturas], sed non diligere ad beatitudinem; sed approbare et laudare, ut ames creatorem. Quemadmodum, fratres, si sponsus faceret sponsae suae anulum, et illa acceptum anulum plus diligeret quam sponsum, qui illi fecit anulum; nonne in ipso dono sponsi adultera anima deprehenderetur, quamvis hoc amaret, quod dedit sponsus? Certe hoc amaret, quod dedit sponsus; tamen si diceret: Sufficit mihi anulus iste, iam illius faciem nolo videre; qualis esset? Quis non detestaretur hanc amentiam? Quis non adulterinum animum convinceret? Amas aurum pro viro, amas anulum pro sponso: si hoc est in te, ut ames anulum pro sponso tuo, et nolis videre sponsum tuum, ad hoc tibi arrham dedit, ut non te oppigneraret, sed averteret. Ad hoc utique arrham dat sponsus, ut in arrha sua ipse ametur. Ergo dedit tibi Deus omnia ista, ama illum qui fecit. Plus est, quod tibi vult dare, id est seipsum, qui ista fecit. Si autem amaveris haec, quamvis illa Deus fecerit, et neglexeris creatorem, et amaveris mundum, nonne tuus amor adulterinus deputabitur?

Enchiridion, sive De fide, spe et caritate, 421.

Caritas finis omnium praeceptorum. — C. 121, n.32. Omnia 687
igitur praecepta divina referuntur ad caritatem, de qua dicit apostolus: *Finis autem praecepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta* [1 Tim 1, 5]. Omnis itaque praecepti finis est caritas, id est ad caritatem refertur omne praeceptum. Quod vero ita fit vel timore poenae, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam caritatem, quam

685. ML 85, 1994. 686. ML 85, 1995. 687. ML 40, 288.

diffundit Spiritus Sanctus in cordibus nostris [cf. Rom 5, 5], nondum fit, quemadmodum fieri oportet, quamvis fieri videatur. Caritas quippe ista Dei est et proximi.

Contra lulianum, 421.

688 *Vitium gulae reprimendum.* — L. 4, n. 67. Alimentorum sustentaculis indigemus; si suavia non sint, quae ore sumuntur, nec sumi possunt et nauseando saepe respuuntur, et perniciosa sunt cavenda fastidia; non solum ergo cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis nostri, non propter exsaturandam libidinem, sed propter tuendam salutem. Cum ergo natura quodam modo poscit supplementa, quae desunt, non vocatur libido, sed fames aut sitis; cum vero suppleta necessitate amor edendi animum sollicitat, iam libido est, iam malum est, cui cedendum non est, sed resistendum.

De correptione et gratia, 426/7.

689 *Peccata, animam humiliando, cooperantur in bonum.* — C. 9, n. 24. Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum; usque adeo prorsus omnia, ut etiam, si qui eorum deviant et exorbitant, etiam hoc ipsum iis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Discunt enim in ipsa via iusta cum tremore se exsultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia sua: Non movebimur in aeternum.... Haec vox et apostoli Petri esse potuit; dixerat quippe et ipse in abundantia sua: *Animam meam pro te ponam* [Io 13, 87], sibi festinando tribuens, quod ei fuerat a Domino postea largiendum. Avertit autem ab illo faciem Dominus, et factus est conturbatus, ita ut eum mori pro illo metuens ter negaret. Sed rursus convertit ad eum faciem suam Dominus, et culpam lacrimis diluit.... Factus ergo fuerat conturbatus; sed quia didicit non de seipso fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo, qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum.

690 *Correptio cum mansuetudine facienda.* — 15, 46. Corripiantur itaque a praepositis suis subditi fratres correptionibus de caritate venientibus, pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus. Quia et ipsa, quae damnatio nominatur, quam facit episcopale iudicium, qua poena in Ecclesia nulla maior est, potest, si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die; aut ante finem vitae huius de aliquo desperandum est; aut contradici Deo potest, ne respiciat et det paenitentiam, et accepto sacrificio spiritus

088. ML 44. 771. 089. ML 44. 930. 690. ML 44, 944.

contribulati cordisque contriti a reatu quamvis iustae damnationis absolvat, damnatumque ipse non damnet. Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam; ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim, quis pertineat ad praedestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus caritatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri.

Epistulae.

Vita monastica cum animarum zelo componenda. — Ep.48 691
[Eudoxio abbati, ca 398], n. 2. Vos autem, fratres, exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis et usque in finem perseveretis; ac, si qua opera vestra mater Ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis nec blandiente desidia respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, *qui dirigit mites in iudicio, docebit mansuetos vias suas* [Ps 24, 9]. Nec vestrum otium necessitatibus Ecclesiae praeponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inveniretis.... Sic ergo, dilectissimi, diligite otium, ut vos ab omni terrena delectatione refrenetis et memineritis nullum locum esse, ubi non possit laqueos tendere, qui timet, ne revolemus ad Deum et inimicum omnium bonorum, cuius captivi fuimus, iudicemus, nullamque esse nobis perfectam requiem cogitetis, *donec transeat iniquitas et in iudicium iustitia convertatur* [Ps 56, 2; 93, 15].

Beatitudo perfecta his in terris non quaerenda. — 55 692
[Ianuario, ca 400], c. 14, n. 26. Quod memento quam saepe commemorem. Neque iam nunc in ista vita nos beatos fieri debere arbitremur et ab omnibus difficultatibus liberos ac sic in angustiis rerum temporalium adversus Deum ore sacrilego murmuremus, quasi non exhibeat, quod promisit. Promisit quidem etiam huic vitae necessaria; sed alia sunt solacia miserorum, alia gaudia beatorum: *Domine,* inquit, *secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo exhortationes tuae iucundaverunt animam meam* [Ps 93,19]. Non ergo murmuremus in difficultatibus, ne perdamus latitudinem hilaritatis, de qua dicitur: *Spe gaudentes,* quia sequitur: *In tribulatione patientes* [Rom 12, 12]. Nova ergo vita in fide nunc inchoatur et spe geritur; nam tunc erit cum *absorbebitur mors in victoriam* [1 Cor 16, 54], cum illa *novissima inimica destruetur mors* [1 Cor 15, 26], cum immutati fuerimus et aequales angelis facti.

Corruptio optimorum pessima. — 78 [Plebi Ecclesiae Hippo- 693
nensis, ca 404], 8. Quantumlibet enim vigilet disciplina domus meae, homo sum et inter homines vivo nec mihi arrogare

691. CV 84, 2 (ed. A. Goldbacher, 1898), 138; ML 83, 188.
692. CV 34, 2, 198; ML 33, 216. 693. CV 34, 2, 343; ML 88, 271.

audeo, ut domus mea melior sit quam arca Noe, ubi tamen inter octo homines reprobus unus inventus est; ... aut melior sit quam cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni perfidum et furem ludam toleraverunt; aut melior sit postremo quam caelum, unde angeli ceciderunt. 9. Simpliciter fateor caritati vestrae coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo servire coepi: quo modo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasteriis profecerunt, ita non sum expertus peiores, quam qui in monasteriis ceciderunt, ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum: *Iustus iustior fiat et sordidus sordescat adhuc* [Apc 22,11]. Quapropter etsi contristamur de aliquibus purgamentis, consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis. Nolite ergo propter amurcam, qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari, unde apothecae dominicae fructu olei luminosioris implentur.

694 *Deus est finis noster.* — 118 [Dioscoro, ca 410], 3, 13. Qui enim quaerit quomodo ad beatam vitam perveniat, nihil aliud profecto quaerit, nisi ubi sit finis boni, hoc est ubi constitutum sit, non prava opinione atque temeraria, sed certa atque inconcussa veritate, summum hominis bonum. Quod a quolibet, ubi constituatur, non invenitur nisi aut in corpore aut in animo aut in Deo aut in duobus aliquibus horum aut certe in omnibus. Quod si didiceris neque summum bonum neque aliquam partem summi boni omnino esse in corpore, duo restabunt, animus et Deus, quorum vel in uno vel in ambobus sit. Si autem adieceris et didiceris hoc idem de animo quod de corpore, quid aliud iam nisi Deus occurret, in quo summum hominis bonum constitutum sit; non quo alia bona non sint, sed summum id dicitur, quo cuncta referentur. Eo enim fruendo quisque beatus est, propter quod cetera vult habere, cum illud iam non propter aliud, sed propter seipsum diligatur; et ideo finis ibi dicitur, quia iam, quo excurrat et quo referatur, non invenitur; ibi requies appetendi, ibi fruendi securitas, ibi tranquillissimum gaudium optimae voluntatis. 14. Da igitur, qui cito videat, non corpus esse animi bonum, sed animum potius esse corporis bonum; recedetur iam ab inquirendo, utrum summum illud bonum, vel aliqua pars eius sit in corpore. Quod enim stultissime negatur, melior est animus corpore.... 15. Da item, qui cito videat animum quoque ipsum non suo bono beatum esse, cum beatus est, alioquin numquam esset miser; et recedetur a quaerendo utrum in animo sit summum illud atque, ut ita dixerim, beatificum bonum, vel aliqua pars eius. Nam cum seipso sibi quasi suo bono animus gaudet, superbus est. Cum vero perspicit se esse mutabilem, vel hoc uno saltem, quod

694. CV 84, 2, 677; ML 33, 488.

de stulto sapiens efficitur, sapientiamque esse incommutabilem cernit, simul oportet cernat esse illam supra suam naturam eiusque participatione atque illustratione se uberius et certius gaudere quam seipso. Ita cessans atque detumescens a iactatione atque inflatione propria, inhaerere Deo, atque ab illo incommutabili refici et reformari nititur, a quo esse iam capit non solum omnem speciem rerum omnium, sive quae sensu corporis, sive quae intellegentia mentis attinguntur, sed etiam ipsam capacitatem formationis ante formationem, cum vel informe aliquid dicitur, quod formari potest. Itaque tanto minus se esse stabilem sentit, quanto minus haeret Deo, qui summe est, et illum ideo summe esse, quia nulla mutabilitate proficit seu deficit; sibi autem illam commutationem expedire, qua proficit, ut perfecte illi cohaereat.

Orationes laculatae. — 130 [Probae viduae, ca 411], 10, 20. 695
Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen brevissimas et raptim quodam modo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quae oranti plurimum necessaria est, per productiores moras evanescat atque hebetetur intentio. Ac per hoc etiam ipsi satis ostendunt hanc intentionem, sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita, si perduraverit, non cito esse rumpendam. Absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio. Nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis agere verbis; multum autem precari est ad eum, quem precamur, diuturna et pia cordis excitatione pulsare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quam sermonibus agitur, plus fletu quam affatu. Ponit autem lacrimas nostras in conspectu suo et gemitus noster non est absconditus ab eo, qui omnia per Verbum condidit et humana verba non quaerit.

Docta ignorantia. — 130, 15, 28. Est ergo in nobis quae- 696
dam, ut ita dicam, docta ignorantia, sed docta spiritu Dei, qui adiuvat infirmitatem nostram. Nam cum dixisset apostolus: *Si autem quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus,* ibi subiecit: *Similiter et Spiritus adiuvat infirmitatem nostram; quid enim oremus, sicut oportet, nescimus; sed ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid Spiritus sapiat, quia secundum Deum interpellat pro sanctis* [Rom 8, 25—27]. Quod non sic est intellegendum, ut existimemus Sanctura Spiritum Dei, qui in Trinitate incommutabilis Deus est et cum Patre et Filio unus Deus, tamquam aliquem qui non sit quod Deus est, interpellare pro sanctis; dictum est quippe: *Interpellat pro sanctis,* quia inter-

695. CV 44 (ed. A. Goldbacher, 1904), 62; ML 88, 501.
696. CV 44, 72; ML 83, 505.

pellare sanctos facit; sicut dictum est: *Tentât vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum* [Dt 13, 3], hoc est ut scire vos faciat. Interpellare itaque sanctos facit gemitibus .inenarrabilibus, inspirans iis desiderium etiam adhuc incognitae tantae rei, quam per patientiam exspectamus. Quomodo enim narretur, quando desideratur, quod ignoratur? Nam utique si omnimodo ignoraretur, non desideraretur; et rursus si videretur, non desideraretur, nec gemitibus quaereretur.

697. *Simplicitas simul ac profunditas Scripturarum.* — 137 [Volusiano, ca 412], 5,18. Modus autem ipse dicendi, quo sancta Scriptura contexitur, quam omnibus accessibilis, quamvis paucissimis penetrabilis! Ea quae aperta continet, quasi amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum atque doctorum; ea vero, quae in mysteriis occultat, nec ipsa eloquio superbo erigit, quo non audeat accedere mens tardiuscula et inerudita quasi pauper ad divitem; sed invitat omnes humili sermone, quos non solum manifesta pascat, sed etiam secreta exerceat veritate, hoc in promptis quod in reconditis habens. Sed ne aperta fastidirentur, eadem rursus operta desiderantur, desiderata quodam modo renovantur, renovata suaviter intimantur. His salubriter et prava corriguntur et parva nutriuntur et magna oblectantur ingenia. Ille huic doctrinae inimicus est animus, qui vel errando eam nescit esse saluberrimam, vel odit aegrotando medicinam.

698 *Correctio fraterna,* — 210 [Felicitati et Rustico, a. 423], 2. Dissensiones autem numquam debent amari. Sed aliquando tamen aut caritate nascuntur aut caritatem probant. Quis enim facile invenitur, qui velit reprehendi? et ubi est ille sapiens, de quo dictum est: *Corripe sapientem et amabit te?* [Prv 9, 8.] Numquid tamen ideo non debemus reprehendere et corripere fratrem, ne securus tendat in mortem? Solet enim fieri»et frequenter accidit, ut ad horam contristetur, cum reprehenditur, et resistat et contendat, et tamen postea consideret secum in silentio, ubi nemo est nisi Deus et ipse, nec timet displicere hominibus, quia corripitur, sed timet displicere Deo, quia non corrigitur et deinceps non faciat illud, quod iuste reprehensus est, et quantum odit peccatum suum, tantum diligat fratrem, quem sentit hostem peccati sui.... Si autem ille, qui corripit, reddere vult malum pro malo ei, qui corripienti indignatur, non fuit dignus, qui corriperet, sed dignus plane, qui etiam ipse corripi deberet. Haec agite, ut aut non inter vos exsistant indignationes aut exortae statim celerrima pace perimantur. Maiorem date operam concordandis vobis quam redarguendis; quia, sicut acetum corrumpit vas, si diu-

697. CV 44, 122; ML 88, 624.
698. CV 57 (ed. A. Goldbacher, 1911), 364; ML 33, 967.

tius ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit. *Haec* ergo *agite — et Deus pacis erit vobiScum* [Phil 4,9] — orantes simul et pro nobis, ut ea, quae bene monemus, alacriter impleamus.

Concordia et vita communis in monasterio feminarum 699
observandae. — 211 [ad monachas, ca 423], 5. Haec sunt, quae ut observetis, praecipimus in monasterio constitutae. Primum propter quod estis in unum congregatae, ut unanimes habitetis in domo et sit vobis cor unum et anima una in Deum, et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia; et distribuatur unicuique vestrum a praeposita vestra victus et tegumentum, non aequaliter omnibus, quia non aequaliter valetis omnes, sed unicuique sicut opus fuerit. Sic enim legitis in Actibus apostolorum, quia *erant illis omnia communia, et distribuebatur singulis, prout cuique opus erat* [Act 4.32 35]. Quae aliquid habebant in saeculo, quando ingressae sunt monasterium, libenter velint illud esse commune. Quae autem non habebant, non ea quaerant in monasterio, quae nec foris habere potuerunt; sed tamen earum infirmitati, quod opus est tribuatur, etiamsi pauperies earum, quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat invenire; at nunc non ideo se putent esse felices, quia invenerunt victum et tegumentum, quale foris invenire non potuerunt.

Caritas et humilitas inter monachas. — 211, 6. Nec eri- 700
gant cervices, quia sociantur, ad quas foris accedere non audebant; sed sursum cor habeant et terrena bona non quaerant, ne incipiant monasteria esse divitibus utilia, non pauperibus, si divites illic humiliantur et pauperes illic inflantur. Sed rursus etiam illae, quae aliquid esse videbantur in saeculo, non habeant fastidio sorores suas, quae ad illam sanctam societatem ex paupertate venerunt; magis autem studeant non de parentum divitum dignitate, sed de pauperum sororum societate gloriari. Nec extollantur, si communi vitae de suis facultatibus aliquid contulerunt; nec de suis divitiis magis superbiant, quia eas monasterio partiuntur, quam si iis in saeculo fruerentur. Alia quippe quaecumque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant; superbia vero etiam in bonis operibus insidiatur, ut pereant; et quid prodest dispergere dando pauperibus et pauperem fieri, si anima misera superbior efficiatur contemnendo, quam fuerat possidendo?...

Quomodo se gerere debeant monachae in oratorio. — 701
211, 7. Orationibus instate horis et temporibus constitutis. In oratorio nemo aliquid agat, nisi ad quod est factum, unde et nomen accepit; ut, si aliquae etiam praeter horas consti-

699. CV 57, 859; ML 38, 960. 700. CV 57, 360; ML 33. 960.
701. CV 57, 361; ML 33, 960.

tutas, si iis vacat, orare voluerint, non iis sint impedimento, quae aliquid ibi agere voluerint. Psalmis et hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in voce; et nolite cantare, nisi quod legitis esse cantandum; quod autem non ita scriptum est, ut cantetur, non cantetur.

702 *De ieiunio et de lectione ad mensam.* — 211, 8. Carnem vestram domate ieiuniis et abstinentia escae et potus, quantum valetudo permittit. Quando autem aliqua non potest ieiunare, non tamen extra horam prandii aliquid alimentorum sumat, nisi cum aegrotat. Cum acceditis ad mensam, donec inde surgatis, quod vobis secundum consuetudinem legitür, sine tumultu et contentionibus audite; nec solae vobis fauces sumant cibum, sed et aures percipiant Dei verbum.

703 *Vita communis inter monachas.* — 211, 9. Quae infirmae sunt ex pristina consuetudine, si aliter tractantur in victu, non debet aliis molestum esse nec iniustum videri, quas fecit alia consuetudo fortiores. Nec illas putent feliciores, quia sumunt quod non sumunt ipsae; sed sibi potius gratulentur, quia valent quod non valent illae. Et si iis, quae venerunt ex moribus delicatioribus ad monasterium, aliquid alimentorum, vestimentorum, stramentorum, operimentorum datur, quod aliis fortioribus et ideo felicioribus non datur; cogitare debent, quibus non datur, quantum de sua saeculari vita illae ad istam descenderint, quamvis usque ad aliarum, quae sunt corpore fortiores, frugalitatem pervenire nequiverint. Nec illae debent conturbari, quod eas vident amplius, non quia honorantur, sed quia tolerantur, accipere; ne contingat detestanda perversitas, ut in monasterio, ubi, quantum possunt, fiunt divites laboriosae, fiant pauperes delicatae....

704 *Modestia monacharum in vestitu.* — 211,10. Non sit notabilis habitus vester; nec affectetis vestibus placere, sed moribus. Nec sint vobis tam tenera capitum tegmina ut retiola subter appareant. Capillos ex nulla parte nudos habeatis, nec foris vel spargat neglegentia, vel componat industria. Quando proceditis, simul ambulate; cum veneritis qpo itis, simul state. In incessu, in statu, in habitu, in omnibus motibus vestris nihil fiat, quod illiciat cuiusquam libidinem, sed quod vestram deceat sanctitatem. Oculi vestri, etsi iaciuntur in aliquem, figantur in neminem.... Nec putare debet, quae in masculo figit oculum et illius in seipsam diligit fixum, non videri ab aliis, cum hoc facit; videtur omnino et a quibus videri non arbitratur. Sed ecce lateat et a nemine hominum videatur, quid faciet de illo superno inspectore, quem latere nihil potest? An ideo putandus est non videre, quia tanto videt patientius,

702. CV. 57, 361; MI. 33, 960. 703. CV 57, 361; MI, 33, 961.
704. CV 57, 362; ML 33, 961.

quanto sapientius? Illi ergo timeat sancta femina displicere, ne velit viro male placere; illum cogitet omnia videre, ne velit virum male videre....

Quomodo providendum valetudini in monasterio. — 211,13. 705
Cuius autem infirmitatis necessitas cogit lavandum corpus, non longius differatur; fiat sine murmure de consilio medicinae, ita ut, etiam si nolit, iubente praeposita faciat, quod faciendum est pro salute. Si autem velit, et forte non expedit, suae cupiditati non oboediatur; aliquando enim, etiamsi noceat, prodesse creditur quod delectat. Denique si latens est dolor in corpore famulae Dei, dicenti, sibi quid doleat, sine dubitatione credatur; sed tamen, utrum sanando illi dolori, quod delectat, expediat, si non est certum, medicus consulatur.

Caritas inter monachas. — 211,14. Quaecumque vel con- 706
vicio vel maledicto vel etiam criminis obiectu alteram laeserit, meminerit satisfactione curare quantocius quod fecit, et illa quae laesa est, sine disceptatione dimittere. Si autem invicem se laeserunt, invicem sibi debita relaxare debebunt propter orationes vestras; quas utique, quanto crebriores habetis, tanto sanctiores habere debetis.... Quae non vult dimittere sorori, non speret accipere orationis effectum; quae autem numquam vult petere veniam, aut non ex animo petit, sine causa est in monasterio, etiamsi non inde proiciatur. Proinde vobis a verbis durioribus parcite; quae si emissa fuerint ex ore vestro, non pigeat ex ipso ore proferre medicamenta, ex quo facta sunt vulnera....

Superiorissae monasterii oboedientia debita. — 211, 15. 707
Praepositae tamquam matri oboediatur honore servato, ne in illa offendatur Deus; multo magis presbytero, qui omnium vestrum curam gerit. Ut ergo cuncta ista serventur, et, si quid servatum non fuerit, non neglegenter praetereatur, sed emendandum corrigendumque curetur, ad praepositam praecipue pertinet, ita ut ad presbyterum, qui vobis intendit, referat, quod modum vel vires eius excedit. Ipsa vero non se existimet potestate dominante, sed caritate serviente felicem. Honore coram hominibus praelata sit vobis, coram Deo substrata sit pedibus vestris. Circa omnes bonorum operum seipsam praebeat exemplum. Corripiat inquietas, consoletur pusillanimes, suscipiat infirmas, patiens sit ad omnes; disciplinam libens habeat, metuens imponat. Et quamvis utrumque sit necessarium, tamen plus a vobis amari appetat quam timeri, semper cogitans Deo se pro vobis reddituram esse rationem. Unde magis oboediendo non solum vestri, verum etiam ipsius miseremini; quia inter vos, quanto in loco su-

705. CV 57, 367; ML 33, 963. 706. CV 57, 868; ML 38, 964.
707. CV 57, 369; ML 83, 96-1.

periore, tanto in periculo maiore versatur. 16. Donet Dominus, ut observetis haec omnia cum dilectione tamquam spiritalis pulchritudinis amatrices et bono odore Christi de bona conversatione fragrantes, non sicut ancillae sub lege, sed sicut liberae sub gratia constitutae.

708 *Crux Domini quomodo ferenda.* — 243 [Laeto, a.?], 11. His potius intende, carissime, et tolle crucem tuam et sequere Dominum. Nam cum te praesentem animadverterem domesticis curis a divino studio retardari, ferri te potius et duci a cruce tua, quam eam te ferre ac ducere sentiebam. Crucem enim nostram Dominus, quam portari a nobis iubet, ut eum expeditissimi sequamur, quid aliud quam mortalitatem carnis huius significat? Ipsa enim nos cruciat, donec absorbeatur mors in victoriam. Crux ergo haec ipsa crucifigenda est et transfigenda clavis timoris Dei, ne solutis et liberis membris reluctantem portare non possimus. Sequi enim Dominum nisi eam portans omnino non vales; nam quo modo eum sequeris, si non es eius? *Qui autem lesu Christi sunt,* ait apostolus, *carnem suam crucifixerunt cum passionibus et desideriis* [Gal 6,24).

709 *In docendi munere superbia timenda.* — 266 [Florentinae, a. ?], 2. Sollicitissime cavendum est in docendo superbiae vitium, quod in discendo non ita est. Unde et sancta Scriptura nos admonet dicens: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum* [lac 1,19]; et ille in psalmo ait: *Auditui meo dabis exsultationem et laetitiam,* continuoque subiecit: *Et exsultabunt ossa humiliata* [Ps 60, 10]. Vidit enim in audiendo facillime servari humilitatem, quae difficilis est in docendo, quoniam necesse est, ut doctor habeat superiorem locum, ubi laboriosum est obtinere, ne subrepat elatio. 3. Videsne, qufem ad modum periclitemur, a quibus hoc exspectatur, ut non solum doctores simus, verum etiam, cum simus homines, divina doceamus? Sed laborum periculorumque nostrorum singulare solacium est, cum ita proficitis, ut illo perveniatis, ubi nullius hominis doctoris egeatis.

RUFINUS, ca 345—410.

Historia monachorum, 403—410.

710 *Monachorum vita. — Prolog.* Commanent autem per eremum dispersi et separati cellulis, sed caritate conexi. Ob hoc autem dirimuntur habitaculis, ut silentii quiete et intentione mentis divina sectantes, nec vox aliqua, nec occursus ullus, aut sermo aliquis otiosus obturbet. Intentis ergo suo quisque loco animis, velut boni patris Christi exspectant adventum, aut tamquam

708. CV 57, 578; ML 38, 1058. 709. CV 67, 648; ML 33, 1090.
710. ML 21, 389.

miles paratus in castris imperatoris praesentiam, vel ut fideles servi adventantem dominum sustinent, libertatem sibi pariter et munera largiturum. Omnes ergo hi nullam cibi aut indumenti, aut ullius horum sollicitudinem gerunt. Sciunt enim, quia, sicut scriptum est, *haec omnia gentes cogitant* [Mt 6, 32]. Ipsi vero iustitiam et regnum Dei requirunt; et haec omnia secundum promissionem Salvatoris apponuntur iis. Denique plurimi eorum, si in aliquo forte necessariis ad usus corporis eguerint, non ad humana perfugia, sed ad Deum versi, et ab ipso tamquam a patre poscentes, quae poposcerint, illico consequuntur. Tanta namque in iis fides est, quae etiam montibus, ut transferantur, valeat imperare. Unde et nonnulli eorum irruptiones fluvii, in perniciem vicinarum regionum concitatas, orationibus represserunt. Et pede incedentes alvei eius profunda digressi sunt immanesque eius bestias peremerunt, et plurima atque innumera signa, quae ab apostolis et prophetis antiquitus gesta fuerant, consummaverunt, ut dubitari non debeat, ipsorum meritis adhuc stare mundum.

Iactantia. — C. 1. Grave est iactantiae vitium et periculo- 711
sum nimis, et quod de ipso etiam perfectionis fastigio deiciat animas; et ideo hoc vos primo omnium cavere volo. Est autem species mali huius duplex quaedam. Nonnullis enim accidit, in ipsis statim initiis conversionis suae, cum parum aliquid vel abstinentiae impenderint, vel pecuniae in pauperes pie erogaverint, et cum de ea ita sentire debeant, quasi quod impediret abiecerint, ita agunt et ita sentiunt, quasi eminentiores sint illis, quibus aliquid largiti sunt. Alia vero est iactantiae species, cum quis ad summam virtutem perveniens, non totum Deo, sed suis laboribus ac studiis deputat; et dum ab hominibus gloriam quaerit, perdit eam quae a Deo est....

Custodia cordis et cogitationum. — 1. Tunc praeterea cordi 712
nostro et cogitationibus praecipua adhibenda est diligentia. Observandum namque est, ne qua cupiditas, ne qua voluntas prava', ne quod desiderium vanum, et quod non est secundum Deum, radices in corde nostro defigat. Ex huiusmodi enim radicibus continuo pullulant vanae et inutiles cogitationes, et in tantum molestae sunt, ut nec orantibus nobis cessent, nec in conspectu Dei consistentibus nobis, et preces pro salute nostra offerentibus, erubescant, sed rapiant a nobis captivam mentem, et cum corpore stare videamur in oratione, sensu et cogitatione evagamur et abducimur per diversa.

Quid sit renuntiare diabolo. — 1. Si quis ergo est, qui se 713
putat renuntiasse mundo et operibus diaboli, non sufficit in ore renuntiasse, ut possessiones et praedia ceteraque saeculi negotia dereliquerit, nisi etiam propriis vitiis renuntiaverit et

711. ML 21, 395 D. 712. ML 21, 396 A. 713. ML 21, 396 B.

inutiles ac vanas abiecerit voluptates. Haec enim sunt, de quibus apostolus dicit: *Desideria vana et nociva, quae mergunt hominem in interitum* [1 Tim 6, 9]. Hoc est ergo renuntiasse diabolo et operibus eius. Diabolus enim per alicuius vitii occasionem et pravae voluntatis aditum irrepit in cor nostrum, quia vitia ex parte ipsius sunt, sicut virtutes ex Deo sunt. Si ergo sunt vitia in corde nostro, cum venerit princeps eorum diabolus, quasi proprio auctori dant locum et introducunt eum velut ad possessionem suam. Et inde est quod numquam huiusmodi corda pacem habere possunt, numquam quietem; sed semper conturbantur, semper tenentur, et nunc vana laetitia, nunc inutili tristitia deprimuntur; habent enim intra se habitatorem pessimum, cui introeundi ad se locum per passiones suas et vitia fecerunt. Econtra vero mens, quae vere renuntiavit mundo, hoc est, quae abscidit et amputavit a se omne vitium et nullum introeundi ad se diabolo aditum reliquit; quae iracundiam cohibet, furorem reprimit, mendacium fugat, exsecratur invidiam et non solum non detrahere, sed nec male quidem sentire aut suspicari se de proximo suo patitur; quae fratris gaudia sua ducit et tristitiam eius suam tristitiam deputat: quae ergo haec et horum similia observat mens, Spiritui Sancto aperit in se locum, qui cum ingressus fuerit et illuminaverit eam, semper ibi iam gaudia, semper laetitia, semper caritas, patientia, longanimitas, bonitas, et omnes, qui sunt fructus Spiritus, oriuntur. Et hoc erat quod dicebat Dominus in evangelio: *Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere* [Mt 7, 18]. Ex fructibus enim'arbor cognoscitur.

714 *Sanctitas clerico vel monacho necessaria.* — 1. Sunt autem nonnulli, qui videntur saeculo renuntiasse, et curam non habent ad munditiam cordis, neque ut vitia et passiones resecent ex anima sua moresque componant; sed hoc tantum student ut videant aliquem sanctorum patrum et audiant ab iis aliqua verba, quae narrantes abis glorientur se ab illo vel illo didicisse, et sicubi forte vel audiendo vel discendo parum aliquid scientiae conquisierint, continuo doctores fieri volunt et docere non ea quae egerint, sed ea quae audierint et viderint, et despiciunt ceteros. Affectant ipsi ad sacerdotium atque immergere se conantur ad clerum, nescientes quia mi-' noris condemnationis est, si quis ipse virtutibus polleat, alios tamen docere non audeat, quam si quis ipse passionibus et vitiis prematur et alios de virtutibus doceat. Sic ergo, filioli mei, neque fugiendum omnimodis dicimus clericatum vel sacerdotiurh, neque rursus omnimodis expetendum; sed danda opera est, ut vitia quidem a nobis depellantur et virtutes animae

714. ML 21, 397 A.

conquirantur. Dei autem indicio relinquendum est, quem velit et si velit assumere sibi ad ministerium vel sacerdotium. Non enim qui se ipsum ingesserit, sed quem Dominus assumpserit, ille probatus est [cf. 2 Cor 10,18]. Monachi autem illud opus est praecipuum, ut orationem puram offerat Deo, nihil habens in conscientia reprehensibile, sicut et Dominus dicit in evangelio: *Cum steteritis ad orationem, remittite fratribus vestris, si quid habetis contra eos, ex cordibus vestris; nisi enim remiseritis fratribus vestris, nec vobis remittet Pater vester, qui in caelis est* [Mt 6, 14; Mc 11, 25].

Contemplatio Dei. — 1. Si ergo mundo (ut supra diximus) 715
corde astiterimus ante Deum et liberi ab omnibus his vitiis et passionibus, quae supra memoravimus, poterimus, in quantum possibile est, etiam Deum videre et orantes oculum cordis nostri in ipsum dirigere et videre invisibilem mente, non corpore: intellectu scientiae, non camis aspectu. Nemo enim se putet posse ipsam (sicut est) divinam substantiam contueri, ita ut speciem sibi aliquam aut imaginem fingat in corde corporeae alicuius imaginis similem. Nulla forma in Deo cogitetur, nulla circumscriptio, sed sensus et mens, quae sentiri quidem possit et perstringere mentis affectum, non tamen comprehendi aut describi aut enarrari valet. Et ideo oportet cum omni reverentia et metu accedere ad Dominum, et ita in eum librare mentis intuitum, ut omne, quidquid potest splendoris, claritatis, fulgoris, maiestatis mens humana concipere, super haec omnia esse eum sentiat semper; et hoc diximus, si pura mens fuerit nec ullis pravae voluntatis sordibus occupata. Et ideo in hoc maxime oportet operam dare eos qui renuntiare saeculo et Deum sequi videntur, sicut scriptum est: *Vacate et cognoscite, quoniam ego sum Dominus* [ps 45, 11].

Monachus veri nominis. — 4. Vidimus et alium senem man- 71G
suetudine omnes homines praecellentem, Benum nomine, de quo asserebant fratres, qui cum ipso erant, quod neque iuramentum umquam neque mendacium de ore eius processerit, neque ullus hominum iratum viderit eum aliquando, aut sermonem superfluum otiosumque proferentem, sed erat vita eius in summo silentio moresque tranquilli et per omnia quasi angelici ordinis vir; humilitas quoque immensa, et in omnibus pro nihilo semetipsum ducens. Denique nobis multum rogantibus, ut aliquem sermonem ab eo aedificationis audiremus, vix impetrare potuimus, ut pauca nobis de mansuetudine loqueretur.

Hospitalitatis studium. — 7. Multa nobis beatus Apollonius 7 17
etiam secretius de ratione abstinentiae et conversationis integritate, multa etiam de hospitalitatis studio disserebat et

715. ML 21, 897 C. 716. ML 21, 408 A. 717. ML 21, 418 D.

praecipiebat attentius, ut adventantes fratres quasi Domini suscipiamus adventum. Nam et adorari fratres adventantes, propterea (inquit) traditio habetur, ut certum sit in adventu eorum adventum Domini lesu haberi, qui dicit: *Hospes fui. et suscepistis me* [Mt 25, 35]. Sic enim et Abraham suscepit eos qui homines quidem videbantur [cf. Gn 18,2], Dominus autem in iis intellegebatur. Interdum autem etiam contra voluntatem cogere fratres ad corporalem requiem, sancti Lot exemplum proponebat, qui angelos vi compulsos ad hospitium domus suae perduxit [cf. Gn 19,2].

718 *Monachorum communio frequens.* — 7. Sed et hoc monebat, ut, si fieri posset, cotidie monachi communicarent mysteriis Christi, ne forte, qui se longe facit ab his, longe fiat a Deo; qui autem frequentius haec suscepit, frequentius ipsum videatur suscipere Salvatorem, quia et ipse Salvator ita dicit: *Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum, in me manet, et ego in eo* [Io 6, 57]. Sed et ipsa commemoratio Dominicae passionis, cum assidue fit a monachis, plurimum utilitatis iis confert ad exemplum patientiae. Sed et commonitio datur per haec, ut studeat unusquisque ita semper paratus inveniri, ne indignus Dominicis mysteriis habeatur.

719 *Monachorum clausura.* — 17. Vidimus et apud Thebaidam etiam Isidori nominatissimum monasterium, amplissimis spatiis circumseptum muroque circumdatum, in quo habitantibus viris, larga praebebantur habitacula. Intrinsecus putei plures, horti irrigui, omnium quoque pomorum arborumque paradisi et quaecumque necessaria usibus erant, sufficienter, immo et abundanter provisa; ob hoc ut nulli monachorum habitantium intrinsecus necessitas ulla fieret exeundi foras ad aliquid requirendum. Senior quidam vir gravis et de primis electus ad ianuam sedens, hoc habebat officii, ut adventantes ea lege suscipiat, qua ingressi ultra non, exeant. Si ergo semel ingredi placuerit, stat immobilis lex; sed quod est admirabilius, ingressos non iam legis necessitas, sed vitae beatitudo retinet ac perfectio. Hic ergo senior in ianua, ubi ipse commanet, adhaerentem sibi habebat hospitalem cellulam, in qua adventantes hospitio recipiat et omni humanitate refoveat. Ut ergo et nos ab eo suscepti sumus, introeundi nobis quidem copia nulla fuit, ab ipso autem didicimus, quae institutionum beatitudo gereretur intrinsecus. Duos aiebat esse solos seniores viros, quibus permissa est egrediendi ingrediendique libertas, qui opera fratrum dispensare et quae necessaria sunt inferre curarent; ceteros vero ita esse in silentio et quiete, orationibus et religiosis studiis operam dantes atque animi virtutibus pollentes, ut omnes signa faciant. Et quod vere omnium miri-

718. ML 21, 418 D. 719. ML 21, 439 C.

ficum signum sit, nullus eorum aegritudinem cuiusquam infirmitatis incurrit, sed cum unicuique vitae finis affuerit, omnimodis praenoscens, et indicans ceteris fratribus suis de suo exitu atque omnibus valedicens, ad hoc ipsum recubans, spiritum laetus emittit.

Monachorum misericordia. — 18. Sed in regione Arsenoite 720
Serapionem quemdam presbyterum vidimus, multorum monasteriorum patrem, sub cuius cura plura et diversa monasteria quasi decem millium habebantur monachorum, qui omnes ex laboribus propriis, quos praecipue messis tempore mercede manuum conquirebant, partem plurimam ad supradictum patrem conferentes, in usus pauperum destinabant. Hoc autem moris erat non solum ipsis, sed et omnibus paene Aegyptiis monachis, • ut messis tempore elocent ad metendum operam suam atque ex ea mercede octogenos unusquisque modios frumenti plus minus conquireret, et horum partem plurimam pauperum usibus offerant; unde non solum regionis ipsius indigentes alantur, sed et Alexandriam naves frumento onustae dirigantur, vel in carcerem conclusis, vel reliquis peregrinis atque egentibus prorogandae. Neque enim intra Aegyptum sufficiunt pauperes, qui possint misericordiae eorum fructus et largitates absumere.

Abstinentia decet monachos. — 20. Sed laborandum est 721
monachis, ut etiam naturalem humorem per multam ieiuniorum abstinentiam et frequentes orationes doment ac superent fluxamque eius labem orationis et ieiunii continuatione restringant. Denique, aiebat [Dioscorus monachus], et hi qui in deliciis vivunt, si forte corporis sui aegritudo deposcat, ab omnibus, quae noxia esse iudicaverit medicus, abstinebunt; cur non hoc multo magis monachus faciat, cui animae et spiritus sanitas expetenda est?

Hospitalitas. — 21. Huic ergo cum appropinquaremus loco 722
[Nitriae], ubi peregrinos fratres advenire senserunt, continuo velut examen apum singuli quique ex suis cellulis proruunt atque in obviam nobis laeto cursu et festina alacritate contendunt, portantes secum quamplurimi ipsorum urceos aquae et panes, secundum quod propheta, corripiens quosdam, dicit: *Quia non existis filiis Israel in obviam, cum pane et aqua* [2 Esr 18, 2]. Tunc deinde susceptos nos adducunt primo cum psalmis ad ecclesiam, lavant pedes ac singuli quique linteis, quibus utebantur, abstergunt, quasi viae laborem levantes, re autem vera vitae humanae aerumnas mysticis traditionibus abluentes. Quid ergo nunc de humanitate eorum, quid de officiis, quid de caritate loquar, cum omnes gestirent nos ad suam quisque introducere cellulam et non ea solum, quae

720. ML 21, 440 B. 721. MI, 21, 443 A. 722. MI. 21, 443 C.

hospitalitati debentur, explere, sed insuper aut de humilitate, qua ipsi pollebant, docere aut de mansuetudine atque aliis huiusmodi bonis, quae apud illos, velut ad hoc ipsum de saeculo sequestratos, diversa quidem gratia, una tamen eademque doctrina discuntur. Nusquam sic vidimus florere caritatem, nusquam sic vidimus opus fervere misericordiae et studium hospitalitatis impleri. Scripturarum vero divinarum meditationes et intellectus atque scientiae divinae nusquam tanta vidimus exercitia, ut singulos paene eorum oratores credas in divina esse sapientia.

723 *Caritas et silentium.* — 22. Singuli per cellulas commanent, silentium ingens et quies magna inter eos est; die tantum sabbati et dominica in unum ad ecclesiam coeunt, et ibi semetipsos invicem tamquam caelo redditos vident. Si quis forte in conventu illo defuerit, intellegunt statim eum corporis aliqua inaequalitate detentum, et ad visitandum eum non omnes quidem simul, diversis tamen temporibus omnes abeunt, portantes unusquisque secum, si quid apud se est, quod aegro possit gratum videri. Aliam vero ob causam nullus audet proximi sui obturbare silentium, nisi forte quis possit in verbo instruere, et velut athletas in agone positos sermonis consolatione perungere. Multi ipsorum a tribus et quattuor milibus ad ecclesiam coeunt: ita longo a semetipsis spatio habitationis eorum cellulae dirimuntur; sed caritas in iis tanta est et tanto inter semetipsos et erga omnes fratres constringuntur affectu, ut in admiratione et exemplo sint omnibus. Unde et si quis forte voluerit habitare cum iis, ubi intellexerint, unusquisque cellulam offert suam.

724 *Fraterna caritas.* — 29. Fertur denique, cum sancto Macario uvam quis aliquando detulisset, ille, qui secundum caritatem, non quae sua sunt, sed quae alterius, cogitaret [cf. 1 Cor 13,5], ad alium fratrem detulit eam, qui quasi infirmior videbatur. Tunc ille gratias egit Deo pro fratris officio, sed et ipse nihilominus plus de proximo quam de semetipso cogitans, ad alium pertulit, et ille item ad alium, et sic per omnes cellulas, quae longe a semetipsis per eremum dispersae erant, uva circumlata est, ignorantibus iis, quis eam primo misisset; ad ultimum ipsi defertur, qui eam miserat. Gratulatus est autem sanctus Macarius, quod tantam viderat in fratribus continentiam, tantamque caritatem; ad acriora semetipsum spiritalis vitae extendit exercitia.

725 *Distractiones in orationibus.*— 29. Ad fidem namque confirmatum nobis de eo est ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis daemon ad ostium cellulae eius pulsaverit, dicens: Surge, abba Macari, et eamus ad collectam,

723. ML 21, 444 C. 724. ML 21, 453 D. 725. ML 21, 458 D.

ubi fratres ad vigilias congregantur. Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit diaboli esse fallaciam et ait: O mendax et veritatis inimice! Quid enim tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione sanctorum? At ille: Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine nobis nulla collecta agitur, nullaque congregatio monachorum? Veni denique et videbis opera nostra. Tunc ille: *Imperet,* inquit, *tibi Dominus* [Iud 9], daemon immunde. Et conversus ad orationem, petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset, quod gloriatus est daemon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus vigiliae celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce, vidit per totam ecclesiam quasi parvulos quosdam puerulos Aethiopes tetros discurrere huc atque illuc et velut volitando deferri. Moris est autem inibi, sedentibus cunctis, ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Aethiopes pueruli, singulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immersissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrebant nihilominus singulos et ante alium iacentem in oratione, quasi mulierum specie ferebantur, ante alium quasi aedificantes atque portantes aliquid, ac diversa quaeque agentes apparebant. Et quaecumque daemones quasi ludendo formassent, haec orantes illi in cordis sui cogitatione versabant; a nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere coepissent, quasi vi quadam repulsi, praecipites deiciebantur, ita ut nec stare quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent; aliis vero, etiam infirmis, fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Haec cum vidisset sanctus Macarius, ingemuit graviter et lacrimas profundens ad Dominum: *Respice,* ait, *Domine, et ne sileas neque mitigeris Deus* [Ps 82, 1]. *Exsurge, ut dispergantur inimici tui et ut fugiant a facie tua; quoniam anima nostra repletur illusionibus* [Ps 67, 2]. Post orationem tamen examinandae veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat daemones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab iis, si in oratione, vel aedificandi cogitationes habuerint, vel iter agendi, vel alia diversa, quae unicuique imaginata per daemones viderat; et singuli eorum ita confitebantur in corde suo fuisse, ut ille arguebat; et tunc intellectum est, quod omnes vanáe et superfluae cogitationes, quas vel psalmorum vel orationum tempore unusquisque conceperit, ex illusione daemonum fiant; ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Aethiopes. Deo enim coniuncta mens, et in ipso, tempore praecipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit.

PSEUDO-MACARIUS, ca 300 — ca 390.

Epistula magna.

726 *Abnegatio.* Aeî toivuv tòv tù toû pioti toùtou oepvà xaOâpiîiç áTipáíovTa, xaì dpvoópevov pèv toùç cruTfevdç, dpvoúpevov bè nâaav tíjv xótuj bóíav, xaì ôpiîivTa tò Trjç oùpaviaç Tipflç, xai toîç xœrà 0eôv dbeXqpoîç irveupaTixâiç ouvairrópevov, dpvrpjaaôai però to0 piou xai tîjv èauToû ipuxqv. "Apvtiaiç bè tpuxfiç tô pqbapoû ZrjTtîv tô èauToû OéXqpa, Oepamùeiv pôXXov bè èauToû QéXqpa, noieìv tôv ècpeuTiîiTa toû 0coû Xôyov, xai TOÛTtp xexpfioQai xaOd-rrcp d^aéip xupepvqTri, tô xotvôv Tf}ç dbeXcpÔTriToç nXqpujpa peû' ôpovoiaç èiri tôv Xipèva toû ÔeXqpaTOç toû 0eoû eùÛùvovTi. KexTiioÛai bè oùbèv XPÙ ñ ôvopdZèiv îbiov napà tô xotvôv, ttXriv toû tô atîipa xaXùnrovTOÇ ipaTÎou. Ei fàp pqbèv ?xei TOÚTWV, dXXà pjpvôç eïq Tf|ç xaS' èauTÔv toû piou cppovTÎboç, Tpç KOivfjç ?<rrai xpeiaç ÔepaTOUTnç, xai tô napà tiîiv ïrpoeUTujTUJv éniTaoffópevov peO' f|bovf|ç xai èXniboç npoOùpuiç èmTeXwv, xaOdnep eùvouç xai dnXoûç boûXoç toû XpiOTOÛ, npôç Ti)v xotvôv tiîiv dbcXcpûiv xpeiav ÙTOpaopévoç.

727 *Officium directoris.* Oîjtwç où v bd èmpeXeîaéai aÙTiîiv, diç âv xPU^Toi naiba-fui-foi naibwv ànaXiîiv, oùç èmOTtùOqaav napà tiîiv naTÉpuiv aÙTiîiv. 'Exdvoi yap, tiîiv naibeuv Tàç ?£etç axonoûvTêç, Tip pèv nXnf“Ç> Tip bè vouOeoiaç, Tip bè ènatvov, Tip bè ètXXo ti toioûtov irpoodyoncnv, oùbèv oÙTt npôç x^piv où té npôç dìtèxQtiav toùtujv ttoioûvtéç, àXX' tbç dvf|xe toû npdfpaToç, xai ô toû ttaibôç dnaiTd Tpôiroç, eîç tô -fevéoûai aÙTOÙç toû

726 Oportet ergo eum, qui huius vitae splendorem pure contemnat et abneget cognatos abnegetque etiam omnem terrenam gloriam, et intueatur caelestem honorem, fratribus secundum Deum suis spiritaliter coniunctus, abnegare una cum vita etiam animam suam. Abnegatio autem animae est numquam quaerere suam voluntatem, immo subigere propriam voluntatem, facere instans nobis verbum Dei eoque uti tamquam bono gubernatore, congregationem fratrum cum concordia ad portum voluntatis Dei dirigente. Possidere autem nihil debet vel nominare proprium extra id, quod commune est, praeterquam pallium quo corpus tegitur. Etenim si nihil eorum habet, sed exutus est propriae vitae cura, communis erit necessitudinis minister, et praepositorum iussum cum voluptate et spe prompte perficiet tamquam probus ac simplex servus Christi, ad communem fratrum necessitudinem redemptus.

727 Sic igitur eorum curam gerere debent, ut boni magistri puerorum tenerorum, qui sibi concrediti sunt a patribus eorum. Nam illi, puerorum indolem spectantes, alii verbera, alii correptiones, alii laudem, alii aliud huiusmodi afferunt, neque cum studio, neque cum odio quidquam eorum faciendo, sed sicut rei convenit, et pueri

726. MG 34, 421 D. 727. MG 34, 424 D.

piou toutou aepvoùç. OuTiD koì fijiâç XP^Ì kotù to0 àbeXtpoO Kai nâaav aùÔàbeiav ànoOepèvouç npôç tî|v êKaaTip búvaptv Kai -fvujpriv áppóíeiv tòv Xótov. Tò pèv ¿nrrípnaov, tò bè vouOéTqaov, àXXov napaKÓXeaov, npôç t?|v èKÓaTOU XP^av› KaÔânep iaTpôç àfaOôç npoaáfiuv tò cpáppaKOV. ’Ekêîvoç pèv •fàp, npôç Tà náOti CKonuJv, tuj pèv np^ov, Tip bè acpobpÔTepov ¿néérjKe cpàppaKOV, oùbevi tiîiv Qepaneiaç beopévujv àxOôpevoç, dXXà Taîç nXtifaîç Kai toîç aœpaatv áppóíwv Tip TéxW- Eù bè ÓKoXoúOei Tfj XPe'P to0 npàfpaToç, ôntuç t^v tpux^v to0 npôç aè pXénovTOç paGipoO KaXtùç èKnaibeùaaç Xapnpàv Tqv èKÉÎvnç áperqv npoaafâfi^ç tôi naTpí, KXripovôpov àiiov tî^ç èkeîvou btupeâç.

Difficultas orationis. — Aeî oùv aÎTeïv Kai eibévai, tbç KpeÎT- 728 tôv ttJ t¿>xf¡ npoOKapTepoOvTa, npáypaTi ToaoÙTtp, peTà noXXfiç anoubfiç Kai naanç buvâpttuç èvaOXcîv Tip àyûivr tù yàp pe- ▪fàXa S0Xa pefàXujv beîTai Kai nôvujv, èneibrl páXiOTa i] KaKÍa toîç TotouToiç è<pebp€Ù€i navTaxó0ev, neptepfaiopévr) Kai nepi- Tpéxouaa Kai ZbiToûaa nfpiTpétpat tqv anoubrp èKtîOev ünvoç Kai pàpiqaiç awpaTOÇ, Kai tpuxfiç paXaKÍa, àKtibia, ôXiyujpia, dvunopoviioia, Kai Tà Xotnà Trjç KaKiaç nàOq Kai èveppipaTa, bi' S ànôXXuTai il tpuxù KaTà pépoç àpnaiopèvq Kai aÙTopoXoOaa npôç tòv ¿x^pôv èauTfiç, Xpî) oùv ècptOTavat Trj npoaeuxf), ko- 0ànep aocpôv KupepvqTiiv, tòv Xofiapóv. prjbapoO tîiv biávotav èvbibóvTa npôç Tàç toû novripoû nveùpaToç Tapaxdç, pqbè toîç ¿kíívou KÚpaai aupntpitpepópevov, àXX' eù0ù pXéirovTa npôç tôv (ïviu Xipéva, Kai ipuxñv ¿Képatov dnobibóvTa Tip niOTeùaavTi Kai

postulat natura, ut fiant huius vitae homines honesti. Sic nos quoque oportet omni odio in fratrem omnique arrogantia seposita ad cuiusque virtutem ac mentem accommodare verbum. Hoc vitupera, illud increpa, alium adhortare secundum cuiusvis indigentiam, quasi bonus medicus adhibens medicinam. Is enim ad passiones spectans, huic levius, illi vehementius proponit medicamentum, nemini eorum, qui curatione indigent, iratus, sed plagis corporibusque accorpmodans artem. Tu autem ita sequere rerum necessitatem, ut, anima discipuli ad te respicientis bene exculta, candidam eius virtutem adducas patri, dignum donationis eius heredem.

Debemus igitur petere et scire, quanto melius is, qui in orationem 728 incumbit, negotium tantum cum magna sollicitudine et omni virtute certamen sustineat; magna enim certamina magnos etiam postulant labores, quoniam maxime malitia talibus undique insidietur, curiose agens, circumiens et sollicitudinem demere tentans; inde somnus et gravitas corporis et animae mollities, acedia, incuria, inconstantia et ceterae malitiae passiones et operationes, quibus occiditur anima ex parte rapta et ad ipsius inimicum transfuga. Oportet igitur in oratione, ut sapientem gubernatorem, collocare animum, nec umquam mentem turbationibus maligni spiritus praebere, neque illius fluctibus circumferri, sed rectis oculis ad portum

728. MG 84, 488 D.

ànaiToûvTi Oeip. Où f«P tò raaetv ètri fóvu Kai axÓ,uaT' Ttbv bi' eùxnv Keipcvtuv èKTerâaûat cmoubaîov Tq rpacpfj Kai eùdpecjtov, tôç btavotaç <-£tu toû ©eoû trXavujpévqç, dXXà tò Ttûcrav èKKaXoûvTa tiîjv Xoftaptîtv ùaùuptav Tt Kai dbiKov èvvotav, ôXqv géra toû owpaTOÇ dnoboûvai Tqv ipuxnv Taîç eùxaîç. Kai toùç TTpoeOTtîiTaç bè XPÒ auvavTiXagPdvetv Tip toioùtw, Kai bià Ttaaqç ffnoubflç Kai vovOeoiaç Tpétpetv Tqv rapi tò rrpoKetpevov toû eùxopévou èmûupiav.

Homiliae.

729 *Renovatio hominis.* — Hom. 2, c. 2. “Orav fàp Xéyij ò dirócrroXoç· «’EKbùffaaÛe tòv naXatòv dv9pwnov> [Eph4,22j, TéXeiov Xèyet, ôcpOaXpoùç exovTa Ttpôç ôcpOaXpoùç, ratpaXqv Kpôç KetpaXqv, dira irpôç d)Ta, x£'PaÇ ^PÙÇ X£'PaÇ> irobaç npôç irôbaç. "OXov fàp tòv dv0pujTrov, ipuxnv Kai crtùpa, èpiavev ó novrjpôç Kai KaTéairaoe, Kai èvébuae tòv dvOptunov, TtaXaiôv àvûpujnov, Kai piapôv, àKaOapTov, Kai ûeopâxov, Kai pò ùnoTaaoópevov t<£ vóptp toû Oeoû, aÙTÒv tòv ápapTÍav, ïva pqKêTt pXérrr], tbç GéXei ò âvûpuraoç, ¿XX’ ïva rrovqptîtç ôpâ, Kai Ttovqpûç ÓKOÚq, Kai Ttôbaç ?xô oraùbovTaç èrti KaKonotiav, Kai xe'PaS ¿pyaiopévaç dvopiav, Kai Kapbiav ratvqpà biaXofiiopéviiv. TTapaKaXèatupev oùv Kai ÔP£'Ç tòv Oeôv, ïva èKÒùaq ôù&Ç tòv TtaXaiôv dvOpiurrov, ôti aÙTÔç pôvoç dpai dtp' ôpâtv tòv ápapTÍav búvaTai• ôti ìaxupÓTepoi òpwv eìaiv oí aixpaXeuTeùaavTeç ÒP^S Ka' KaTéxovTeç èv tò PaoiXeia aÙTwv. Aùtôç bè èrafrfeiXaTO toû ftùaaaÔat ÔP&Ç tôç bouXeiaç TaÙTrjç.

caelestem respicere et animam integram reddere Deo, qui eam ipsi concredidit et repetit. Neque enim in genua procumbere et in modum eorum, qui iacent in oratione, extendi, consentaneum est Scripturae et beneplacitum, mente procul a Deo vagante, verum omnem cogitationum neglegentiam et iniustum sensum expostulare, totamque cum corpore animam orationi tradere. Atqui etiam praepositi debent tali opitulari et cum omni sollicitudine et correptione nutrire orantis ad propositum fervorem.

729 2,2. Cum enim apostolus dicit: *Exuite veterem hominem,* integrum dicit, habentem oculos suis oculis adiectos, caput capiti, aures auribus, manus manibus, pedes pedibus. Totum enim hominem, animam et corpus, improbus ille polluit et distraxit, subiitque hominem, veterem hominem, pollutum, impurum atque Dei hostem, non subiectum legi Dei, hoc est ipsum peccatum, ita ut amplius non videat homo prò lubitu suo, sed ut perperam videat, perperam audiat et pedes habeat ad perpetrandum facinus accelerantes ac manus iniquitatem operantes et cor cogitans mala. Obsecremus igitur et nos Deum, ut exuat nos homine veteri, quia ipse solus a nobis auferre potest peccatum; quia fortiores sunt, qui nos captivos abduxerunt et in regno suo detinent. Ipse vero promisit se liberaturum nos ex servitute hac.

729. MG 34, 464 C.

Occupatio fratrum. — 3. 1. Oi dbeXcpoi ôtpdXouaiv èv áyatrij 730
TroXXrj auveîvai àXXr|Xotç, €ÏT€ eúxovTat,* erre dvayivujOKOUcrt Tàç ipacpaç, eixe èpyov ti TtoioOaiv, ïva excuoi tòv OepéXtov Tfjç d-fâTrriç irpôç dXXr|Xouç • Kai ovtujç búvaTai eùboKÎa ftvéaQai eiç èxdvaç Tàç irpoaipéaeiç, Kai oi etiopevoi, Kai oí dvayivwaKovTeç, Kai oi èpTaiópevoi, irdvTeç búvavTat èv dKepaiÓTrjTi Kai átrXÓTrjTi biàfovTiç |kt' dXXrjXwv tbcpeXnOfivai. Ti fàp 'féfpanTai,«revnôr|TW tò èèXqpd aou d>ç èv oùpavip Kai ètri Tfjç TÔÇ*! [Mt 6,10.] "Iva 8v TpÓTTOv oí èv oùpavoîç d-ppeXoi aùvetaiv àXXiiXotç, èv ôpovoia TToXXf), èv eiprjvq Kai dyant] bid'fOVTeç, Kai oùk èOTiv èxet ènapatç H cpéôvoç, dXX' èv dfdm] Kai eiXiKpiveia per' dXXf|Xujv eiaiv, oùtujç ïva Kai oi dbeXtpoi lîiat peT' dXXrjXwv. Eup^aívet Ttvàç dvat TpiÓKOvTa tarò tò èv, ôXrjv Tqv f)pèpav Kai tòv vÚKTa où búvavTat rrpoOKapTepeîv • dXXà Ttveç pèv aÙTtîtv axoXdiouat Tfj eùxq &paç èS, Kai poùXovTat àvafviùvar dXXoi bè rrpoOùpujç btaKOvoOatv, dXXoi b' è£ aÙTtîiv èpydiovTai ti èpfov.

Pugnae spiritualis initium oratio. — 3, 3. Tò bè KecpaXai-731
ujbéOTepov ndvTwv, bqXovÓTt ò irpôç Kaipòv KapTèpqaiç èan TflÇ tùxÔÇ' ttXòv bè èv ipTeìTai, iva éxi tiç Òqaaupòv èv Trj vpuxÒ> Kai tòv ¿utf|v, ÔTtÇ èOTiv ò Kùptoç èv tò) vtù • ehe èp'fdÈeTai, ene euxerat, ene dvapvdjaKet, ïva ?xò èKeîvo tò KTÒpa tò pò napepxópevov, ô èan tò "Afiov TTveópa. Eìai bè Ttveç toûto XéfovTeç, ÔTt ô Kùptoç pôvouç cpavepoùç Kaprroùç dnaiTeî Ttapà Tiîiv dvôpdmtuv • Tà bè Kpuirrà ô Oeôç KaropOoi. Oùx outidç bè

3,1. Fratres in summa dilectione invicem conversari debent, 730
sive preces faciant, sive legant Scripturas, sive operis quid faciant, ut fundamentum caritatis mutuum habeant; et ita approbari poterunt illorum instituta seu studia, et qui precibus operam dant, et qui legunt, et qui operantur: omnes possunt in sinceritate et simplicitate degentes a se invicem adiuvari. Cur enim scriptum est: *Piat voluntas tua sicut in cado et in terra?* Ut quomodo angeli in caelis inter se congrediuntur in unanimitate summa, in pace et dilectione degentes, nec est ullus illic fastus aut invidia, sed in dilectione et sinceritate mutua conversantur; eodem modo fratres inter se sint. Contingit quosdam ad triginta in unum convenire; totum diem ac noctem una perseverare non possunt, sed quidam eorum dant operam precibus sex horas, et volunt legere; quidam vero prompte ac benevole ministrant, ceteri ex ipsis operis quid faciunt.

3,3. Maximum autem omnium est, videlicet opportuna precum 731
continuatio. Praeterea unum requiritur: ut quis habeat thesaurum in anima, et vitam, quae est Dominus in animo: sive laboret, sive precetur, sive legat, ut habeat illam possessionem non perituram, quae est Spiritus Sanctus. Non desunt, qui dicant Dominum manifestos solos fructus requirere ab hominibus, interiora vero Deum corrigere. Non autem res sic se habet; sed quemadmodum ad-

780. MG 84, 468 C. 781. MG 84, 469 B.

ticrt tò npcrfgaTct, àXX' tutmp eiç tòv ?£u> àvôpujnoy àacpaXi-&Tat, oütwç ôqpeiXet koû èv toîç Xoftffpoîç troteîv àycùva Kai ttôXepow duaiTtî *ae* yáp ó Kùptoç, ïva ôpYiaOfiç aeauTqj, Kai paxnv notnoiiç peTà toû voôç aou, poté cnjpcpujvqo^ç, pqTt auvrjôuvûqç toîç Xoftdpoîç Tflç KüKÎaç. 4. Aomòv tô èKpiMiffat Tqv ápapTÍav Kai tò auvòv kokôv, toûto Oeitj buvápei póvov òuvaTÓv èaTi KaTopûâxjai. Oùk lîeffrt fàp otrre buvaTÔv àv-0pump è£ ibtaç buvàpewç èKpiIwaat Tqv ápapTÍav tô àvTi-TtaXaîaaï, tô àvTipaxeaOflvai, beîpai, bapflvat, oôv èaTiv ¿k-piMioat bé, 0eoO èOTtv.

732 *Certamen in aequalitate virium.* — 3,6. Ei bè Xéfeç iaxupo-Tépav eîvai t^v évavTÎav bûvaptv, Kai paatXeùsiv tô ôXov ttjv KaKÍav KaTà toû àvQpdinou, àbiKov Ttoteîç tòv Qeôv, Kara-KpívovTa TÍ|V àvOpujTCÓTqTa, biÓTi imqKOuoe Tip oaTav^, ôitÔTt iffX'Jpôç èaTi, Kai dvafKaOTiKfj tivi buvdpei ímoTáaaer p€Í¿iu Kai ìaxupÓTepov aÙTÔv èttoiqaaç Tqç tpuxfiç. Kai èv TéXtt pot ônaKoùfftiç• &<mp èàv ij veaviûKOÇ Kai ?x',l ttàXqv ttpôç traibiov, Kai èàv fiTrnQri tò traibiov, KaTaKpívqTai, bión ^tthSti, toûto ttoXXûç dbiKÎaç èaTiv ôOev fipieîç Xé^opev dvTÍiraXov dvat tôv voûv Kai îctô^/jottov. Kai f| Toiairrn ipuxô èmlqToûaa, -ruyxàvei {JonGdaç Kai àvTtXrppeujç, Kai KaTaJioÛTat Trjç XuTpùaeujç. 'H fàp tráXq Kai ô dydiv èiri tt) iaobuvapia KeÎTai.

733 *Propria voluntate multi pereunt.* — 5, 6. "Iva bè àtrò ttpaf-paTiuv cpavepiùv dirobeiiujpev, ttiîiç ûeXqpan ibiip troXXoì drróX-

versus exteriorem hominem se munit, sic et adversus cogitationes bellum inire et gerere debet. Exigit enim a te Dominus, ut tibi ipse irascaris et pugnam committas cum mente tua, neque assentiaris aut delecteris cogitationibus pravis. 4. Quod superest, peccatum illique adhaerens malum radicitus evellere, hoc divina solum virtute emendari potest. Non licet enim neque possibile est homini propriis viribus exstirpare peccatum. Reluctari quidem, repugnare, caedere, vulnerari in tuis viribus est; eradicare vero solius Dei est.

732 3, 6. Quod si dicas, potentiores esse adversas vires et malitiam omnino homini dominari, iniustum facis Deum, qui condemnet humanam naturam, eo quod satanae oboedierit, quandoquidem fortior est et vi cogente hominem sibi subicit; maiorem et fortiorem eum anima constituis. Sed tandem me audies. Quemadmodum si iuvenis sit, qui luctam ineat cum puello, et si puellus, si succubuerit, condemnetur, quod inferior evaserit, multum hoc habet iniquitatis; perinde dicimus et nos, mentem adversariam esse et aequis viribus praeditam. Et huiusmodi anima, opem et auxilium si serio quaerat, id consequitur et digna censetur redemptione. Certamen enim et pugna in aequalitate virium consistit.

733 5, 6. Ut autem rebus evidentibus ostendere possimus, quomodo propria voluntate multi pereant et in mare submergantur et in

732. MG 34, 472 B. 733. MG 34. 505 C.

Xuvxai, Kai èv 0aXáooi,i puOiïovTai, Kai èv aíxpaXwcrí<¡i ápnáíovTai, ÚTtóÓou poi Tiva oîkov èpnhrpaaOai nupí, Kai ôç pèv awaai èauTÒv povXôpevoç, aiaOr|Oeiç toO èprrpnapoû, fupvôç ícpuye, KaTaXnrûJV iràvTa, Kai èauTOÛ Trjv 'puxñv pôvov Ttepinoif|aaoOai RouXqOelç ôieowOq. ’AXfcoç bè RouXôpevoç Xapeîv riva toO oïkou (JKtûri f| àXXa Tivà eiaqXOev Spat, Kai cbç ëXafle, KaTiKupieuae tò nOp toO oïkou, Kai auvéXafkv aÙTÔv evbov Kai KarèKauffev. ‘Op^ç, ôti ibitp 0«Xf|paTi bt’ ccfátuiv, Tivà irpôç Kaipòv Trap' èauTÒv dyanririaç, èv Tip nupt drrujXeTo; 'Opoiwç ndXiv èv Tf¡ GaXdoaij eiç OTdoiv Tivèç kXùôwvoç mpnreaôvTeç èvauóinoav• Kai ôç pèv yupvôç dirobuodpevoç eiaf|X0ev èv toîç übaoiv, èauTÒv pôvov pouXôpevoç (nierai, Kai oütwç üirô twv KupaTwv TUTrrôpevoç, Kai dvwOev aÙTiîiv èmKoXupPwv, bià tô dXuTov aÙTÔv eîvai, i^buvriQr] bie£eX9eîv t?]v mKpàv ôdXaoaav, Kai oütwç tt|v ipuxpv aÙTOû TrepieTtoincraTO. vAXXoç bè pouXôpevoç owoai ti twv èvbupdTwv aÙToO èvôpiae bùvaaOat KoXuppfloat Kai bie£eX6eîv oùv èKetvoiç, oïç i^pe oùv èauTip, Kai aùîà èKeîva dnep èXafe, KaTepdpiqaav aÙTÔv, Kai KaTeRdirriaav èv Tip puOip Tfjç 0aXàoar)ç, Kai dnwXeTO bt’ òXiyov Képboç, pii tt]v èauTOÛ ipuxpv irepuioir|Gàpevoç. 'Opôç, ôti ibitp 0eXr|paTi aÙTOû è0avaTw0r| ; TTdXiv inróOou poi òko?]v dXXorpúXwv èpxeoOai. Kat ôç pèv âpa Tip dKoüoai ecpuyev eù0éwç, pò dvaRaXXôpevoç aÙTÔç, Yvpvôç è£eX0wv. ”AXXoç bè buffmOTwv, ôti ëpxovfai oi èx0poi, f| 0éXwv Tiva twv ibíwv Trpa-fpÔTWV, «ai RouXôpevoç dpai peO’ èauTOÛ, èppdbuve rpuyeiv. Kai èneX0ôvTeç oi iroXépioi KaTéXapov aÙTÔv,• Kai i^xpaXwTeôoavTO eiç Trjv twv dXXorpúXwv

servitutem trahantur, suppone mihi quamdam domum igne incendi; qui voluerit se salvare, ubi incendium sensit, nudus effugit, omnia relinquens et suae vitae solum volens curam habere, salvatus est. Alius vero volens servare aliqua domus supellectilia aut alia quaedam, ingressus est ad tollendum ea, et cum apprehendit, invasit ignis totam domum et illum intus detinuit et combussit. Videsne, quomodo propria voluntate per dilectionem, qui aliqua ad tempus apud se dilexit, in igne perierit? Similiter iterum per mare in rupem fluctuum stationem incidentes quidam naufragaverunt: et qui nudus et vestibus exutus in aquas se coniecit se solum salvare volens, et ita fluctibus agitatus, et super eos natans, eo quod expeditus admodum sit, laetatus est transiisse amarum aequor, sicque vitae suae salutem praestitit. Alius autem, volens aliquid vestimentorum suorum salvare, putavit se posse enatare et transire cum iis, quae tulit secum; et illa quae sumpsit illum oppresserunt et immerserunt in maris abyssum, et interiit ob exiguum lucrum neque vitae suae salutem praestitit. Videsne quomodo propria voluntate sua disperierit? Iterum suppone mihi rumorem hostium venire; et hic, statim ac audiit, effugit continuo, absque vestibus et nudus evadens; alius autem credere nolens appropinquare hostes, aut volens aliquid servare e rebus suis et auferre secum, moratus est fugam. Et intrantes hostes apprehenderunt illum et captivum

ntrrpíóa, KÓKeí bovXeúetv KaTqváfKaaav. 'Op$ç, ôti Tip ìòiqj 0eXqpan aÙToO btà xavvwcnv Kai dvavbpíav Kai á'fáirr]v tivù rtpaypàïwv eiç t?]v aixpaXwaiav dirr|v«x0ri ; 'Opoiwç Kai oi pfj toîç èvToXaîç toû Kupiou èiaKoXouOoûvTeç Kai êauToùç dpvovpevoi Kai pôvov tòv Kùpiov dyamlivTeq, dXXà beapoîç fr|îvotç èKOuuiwç beapoúpevoi, èntXGôvTOç toû irvpôç to0 aiwviou, tbç eûpiOKÔpevoi aixpdXwTot dpeTwv, ouvbebepévot bè pâXXov èv Tri dfdTtij toû KÔapou KaTaPuOioOriaovTai, Kai urtò Tfjç tttKpfiç OaXaaaqç Tfiç rrovqpiaç KaTafiuOiiovTai, Kai ùnô Tfiç aixpaXwaiaç twv dXXocpùXwv, tout'ècm twv rrveupdTwv Tfiç Ttovqpiaç aixpaXwTtíópevoi dTTÓXXuvTai.

734 *Nil amare nisi Deum.* — *5,* 6. Oi toioûtoi èwç téXouç bieieXGeîv tòv dywva buvf|OovTai, oí ¿K 0eXf|paTOÇ Oeôv pôvov d'fanf|aavTÉç rtdvTOTC, Kai rtàaqç ayâtiriç KÔapou êauToùç XeXukôtîç. 'OXifot bè atpôbpa eùpioKOVTai oi TotaÚTr|v dfâTtqv dvaXapôvTtç, Kai ndaaç Tàç to0 KÔapou fjbovàç Kai èmOupiaç dno(JTpapôpevoi, Kai paKpoOùpwç Tàç èTtavaoTdoeiç Kai mtpaopoùç toû ïtovqpoû ÔTropévovTcç. Mf| fàp, ènetbf] iroXXoi iroTapoùç Ttaptpxóptvoi napaaùpovTai ùnô twv úóútwv, oùk eiaiv oi biaTtepwvTtç toùç OoXtpoùç TtoTapoùç twv toû KÔapou èmOuptwv navTobanwv, Kai TtoiKtXwv netpaapwv twv rrveupÛTwv Tfiç rrovnpiaç ; Kai ètteibf) troXXà ttXoîa èv Tfj ôaXdaotj KaXutrrôpeva urtò twv kupÔTwv publierai, oùk dai biattepwvTa, Kai èirdvw twv KupaTwv biobeùovTa, Kai eiç Xipèva dpf]vqç KaTavniaavTa ; Aià toûto maTewç iroXXfjç Kai paKpoûupiaç Kai dywvoç Kai ûno-

abduxerunt in alienigenarum patriam et illic servire coegerunt. Videsne, quomodo propria sua voluntate, ob socordiam, debilitatem et dilectionem aliquam rerum in captivitatem reductus sit? Similiter, qui non mandatis Domini oboedientes nec seipsos abnegantes, non solum Dominum diligunt, sed vinculis terrestribus libenter detinentur, quando venerit ignis aeternus, sicut invenientur captivi virtutum, vincti autem magis in mundi dilectione, immergentur; et sub amarum mare nequitiae praecipitantur et in servitute alienigenarum, id est spirituum nequitiae, captivi facti pereunt.

734 5, 6. Tales usque ad finem pugnam pertransire poterunt, qui e voluntate Deum solum omnino dilexerunt et ab omni mundi dilectione se liberaverunt. Pauci autem admodum inveniuntur, qui talem dilectionem suscipiunt et omnes mundi voluptates et cupiditates aversantur et viriliter impugnationes et tentationes maligni sustinent. Nonne enim, quoniam multi fluvios transeuntes aquis abripiuntur, sunt qui transeunt turbidos fluvios mundanarum cupiditatum tam diversarum variarumque tentationum spirituum nequitiae? Et quoniam multa navigia in mari abscondita fluctibus immerguntur, nonne sunt qui mare pertranseunt, qui in fluctibus procedunt et in portum pacis deveniunt? Quocirca multa fide et fortitudine, pugna, patientia, laboribus, fame et siti ad bonum, alacritate, perseverantia,

784. MG 34, 509 B.

govflç Kai nóvujv Kai rreivqç Kai biqrriç eiç tò dyaGbv Kai ô£ù-tiitoç Kai dvatbdaç Kai ôiaKpiaewç Kai auvéaeujç rrdvTOTe xpda. Oi 'fàp TrXiîaToi tîùv dvOpáittiuv dveu Kapàïujv Kai dfujvwv Kai ibpuuTujv èmTuxeîv pacnXeiaç poùXovTar ôtrep dbúvaTÓv éari.

Oratio vera. — 6, 3. ‘O bè àXqûivôç OepéXioç Ttpoaeuxòì 735
oûtôç ètra, tò Trpofféxeiv T0'S Xoyiapoîç, Kai èv TroXXr) ¡WX^? Kai dpfivq TToieîcrOai tî]v npoaeuxnv, tbç prjTe toùç èfwûev OKavbaXiCeaOai. Oûtoç "fàp èàv èmbégifrai TÎ)V xàptv toû 0€OÛ, Kai TeXeiœoiv ¿¡XPl téXouç èv ôauxttjt non'ioei, nXéov toùç koXXoùç oÌKobopóffei. «Où yap èoTiv dKaTacnaoiaç ó 0eôç, dXX' €Îpr|vr]ç» [1 Cor 14, 33]. Oi fàp Taîç Kpauyaîç KÉXPIpévoi, KtXeuffraîç èoÎKaai, pf) buvdpevoi navTaxoû tùîaaÛai, pf|T€ év èKKXqtriaiç, pr|T£ èv Kwpaiç, ei pî) Taxa èv èprjpiaiç, kotò tò èéXnpa aÙTtîiv. Oi 0' èv iiouxiç Trpoaeuxópevoi, ndvTaç oÎKobopoûoiv èv travri tôttui. Xpn yàp 6Xov tòv dyaiva toû dvûpdmov ¿KTêXeiv èv toîç Xofio-poîç, Kai Tqv TreptKttpévnv ûXqv twv rtovqpwv Xofiopwv diro-KÔirretv, Kai èïreiyeiv èauTÔv npôç tòv 0eóv, Kai pò noteîv tò OeXripaTa twv XoYiopwv, dXXà navTaxôûev ôep|3opévouç aÙTOÙç ouvâyeiv, biaKpivovTa toùç tpuaiKOÙç dnô twv novqpwv.

Sensus, revelatio, visio. — 7, 5. 'EpwTqaiç. Ei búvaTai tiç 736
bià toû tpwTÔç ibeîv ti]v êauTOÛ ipuxnv, èneibri tiv«ç Tf|V dtro-KdXuiptv dvaipoûai Kai Xéfouai, btà yvwctéwç Kai aiaOnoeujç dvat tt]V ôpaaiv; —'AnÔKpiaiç. 'Eotiv ataûqaiç, Kai ètrnv ôpacnç, Kai ton (pujTiapôç. Kai oûtoç ó èxwv tòv cpwTidpóv, peilwv èori toû èxovToç Tf]v aïaOqaiv • ètpwTiaOt] ïàp ô voûç aÛTOÛ, tbç ôti

iudicio et reflexione admodum opus est. Plerique enim homines sine laboribus et pugnis et sudoribus regnum obtinere volunt, quod impossibile est.

6, 3. Verum autem orationis fundamentum hoc est, attendere 735
nimirum cogitationibus et in multa tranquillitate et pace preces fundere, ut ceteri nulla ratiçne scandalum accipiant. Hic enim, si consecutus gratiam Dei et perfectionem, usque ad finem tranquille precatus fuerit, magis multos aedificabit. *Non enim est confusionis Deus, sed facis.* Qui enim clamoribus utuntur, hortatoribus similes sunt et non possunt ubique precari neque in ecclesiis, neque in vicis, nisi forte in solitudinibus pro lubitu suo. Qui autem tranquille precantur, omnes in omni loco aedificant. Decet enim omnem laborem hominis consumi in cogitationibus ac subiectam materiam pravarum cogitationum praecidere et compellere seipsum ad Deum, nec obtemperare voluntati cogitationum, sed eas undique errantes colligere, discernendo naturales a pravis.

7, 5. *Interrogatio.* Utrum quis per lumen conspicere suam ipsius 736
animam potest, quandoquidem quidam revelationem tollunt, dicentes per cognitionem et sensum fieri visionem? *Responsio.* Est sensus, et est visio, et est illuminatio; atque qui illuminatus est, maior est, quam qui habet sensum: illuminata est enim mens eius, quippe qui maiorem partem acceperit, quam qui sensum habet,

736. MG 34, 520 B. 786. MG 84, 526 D.

pepiba Ttvà peiiova éXape napà tòv tòv aiaOrjcnv ?xovTa, Énetbò elòev èv êauTÛJ Ttva nXqpocpopíav ópáaewv. TTXqv áXXo èaftv ànoKâXuipiç, ôté npàfpaTa peyaXa Kat puaTÒpta 0eoO àno-KaXúnTÉTat Tfj qn>xô-

6. ’EptÚT. Ei pXérret tîç bi’ àrroKaXùp/ÉUJÇ Kai cpiuTÔç Ôéïkoû tòv t|/uxòv ; — ‘ÀnÓK. "Q<mp oi òcpOaXpoi outoi pXénoutTi tòv ÒXiov, oijTut Kai oi (pujTiaOévTeç pXénouffi tòv eÌKÓva TÔÇ tpuxÒS> dXXà TaÙTpv òXi'fot òptbffi xpiffTtavoi.

737 *Elevatio mentis in oratione.* — 8, 1. EfaèpxeTai tiç kXîvoi fóvu, Kai ò Kapbía aÙTOÛ irXripofjTai tôç Oeiaç èvep-feiaç, Kai ÉÙcppaivtTai ò tpuxô toû Kupiou, tbç vupcpiou, kotò tòv Xóyov ‘H(Tatou toû npotpqTOU Xé-fovToç • «"Ov Tpônov eùtppaivÉ-Tat vuptpioç ètri vúpcpq, oütojç eù<ppav0tioeTai Kûptoç ètti aot» (Is 62, 5). Kai avpPaivÉi, ôti àaxoXoûpevoç nôoav ôpépav, oûtoç èv pt«J tïtpa bibujoiv èauTÔv eiç eùxnv, Kai áprráleTai eiç npoa-Évxòv ò éctuj àvÔpujnoç, eiç àrretpov pàOoç èKeivou toû aiiîtvoç, èv ôbÛTriTi noXXij, tïtOTÉ ieviZèoÔat tòv voûv ôXov ôvto peTéujpov, Kai ôpTtaopévov èiœî, lûoté kot’ èKÉÎvov tòv Katpòv Xr)Ôqv èf-Yevèfféai toîç Xo'fKJpotç toû tppovqpaTOç toû èmyetou, btà tô peOTUJÔfjvat toùç Xoftapoùç, Kai aixpaXwTioûôvai eiç tô 9eîa Kai ènoupâvta, éîç dnèpavTa Kai dKaTáXqnra npdfpaTa, eiç Oaupdoid Ttva, dvOpunrívip OTÓpaTt qtpaoGôvai dbûvaTa, ù'kjté èv èKÉivtj tt) túpa eôxeaOat Kai Xéfetw ‘Qç éïOé auvanôXÛÉV ò tpuxò oùv TT) éùxô·

siquidem videt in se certitudinem quamdam visionum. Verum-tamen aliud est revelatio, quando res magnae et arcanae divinitatis revelantur animae.

6. *Interr.* Utrum videt quis per revelationem et lumen divinum animam? *Resp.* Quemadmodum oculi nostri aspiciunt solem, sic et illuminati vident imaginem animae, sed hanc pauci vident Christiani.

737 8, 1. Si ingreditur quispiam ad flectendum genu, quamprimum cor eius repletur divina virtute, et exsultat anima cum Domino, ut sponsa cum sponso, secundum quod dixit Isaias propheta, dicens: *Quomodo gaudebit sponsus super sponsam, sic gaudebit Dominus super te.* Contingit autem, ut qui totum diem negotiis districtus erat, una hora se precationi dedat, et interior homo ad orationem et infinitam profunditatem saeculi illius in multa suavitate abri-piatur, adeo ut tota eius mens suspensa et illuc abrepta peregri-netur, atque ut illo tempore oblivione sepeliantur cogitationes terrenarum curarum, propterea quod repletae sint cogitationes et captivatae ad divinas, ad caelestes, ad infinitas et incomprehensibiles res, ad mirabilia quaedam, quae humano ore explicari nequeunt, ut eadem hora optet et dicat: Utinam Simul egrediatur anima cum precatione!

737. MG 34, 528 C.

Visiones. — 8, 3. TTKi^v èrctpàvr) ridi tò anpeìov toO araupoO 738
bià cpujTÔç, Kai irpoffeTtá'fn Tip ecruj àvOptinru;, áXXoTí náXtv èv tí) eùxfj, <Î>ç èv èKtJTàffet yeyovev ò àvéptmroç, Kai tûpéOp eiç OutjiaoTripiov êtrrwç èv èKKXqaiq, Kai TtpoapvéxOpdav Tip toi-oÙTip dpTOt Tpeîç tbç bi' èXaiou ècupujpévoi, Kai ôaov rjaOiev, èKeîvo irXéov rpjjave Kai èppKtiveTO, dXXoTe nàXiv újarrep èvbupci ti cpuJTeivóv, oîov oùK ?<rnv èri Tfjç fûç eiç tòv aiiîiva toOtov, oÙTe virò àvOptuTrivujv xeiptôv bvvaTÔv KaTa<TKeuaa0fjvai.... 'Ev dXXqi òè Kaipip aÙTÒ tô cpûiç èv Trj Kapbîa cpaîvov, f¡voif€ tô èvbÙTepov Kai paOÓTepov Kai àtrÔKpucpov cpûjç, lïidTe ôXov tòv avOpiuTTOv KaTajroOévTa eiç èKetvrçv "rijv yXiiKurpTa Kai Oewpiav, Hiikéti éxêiv ÈauTÔv, àXX' elvai ibç pwpôv Kai pàpflapov tiîj KÓapip TOÛTip, bià Tip ôneppâXXouaav àfànriv Kai fXuKÙTpTa, btà Tà ànÔKpucpa pucnrjpia • íúcm tòv àvôpujnov kot' èKeîvov tòv Kaipòv èXeuéepujOévTa <p0àoai eiç Tà TéXeia péTpa, Kai eîvat KaOapôv Kai èXevOepov èK Tfjç àpapTÎaç- àXXà peTà TaÛTa tméaTeiXev q x«P'S> Kai KÓXuppa Tqç èvavTiaç buvd-pewç- ipaiveTai bé nwç pepiKÙjç, Kai èoTp eiç èva fiatìpiòv tòv KaTWTepov Tfjç TeXeiÔTpToç.

Gradus perfectionis. 8,4. '2ç, iva emaipev, XPH btubeKa 739
paOgoùç TtapeX0eìv Ttva, Kai <p0àuai eiç Tqv TeXeiórpTa. 'Ev Katpip tiç ècp0a<re KaTaXa0eîv èKeîvo tò pÉTpov, Kai eìafjXOev eiç Trjv TeXetÓTpTa- rràXtv èvbibwoìv f) X"P'?> Kai KaTépxeTai rrap' èva pa0póv, Kai èoTf|Kei eiç toùç èvbexa. Eiç bè tîç itXoú-atoç èv Trj xàp'Tt, irdvTOTe vuktôç Kai fjpèpaç, eiç Tà ïéXeta

8,3. Porro per lumen apparuit quibusdam signum crucis, et 738
affixum est in interiori homine; alias item inter precandum homo, velut in excessu constitutus, inventus est ante altare stans in ecclesia, et oblati sunt ei tres panes, velut oleo fermentati, et quanto magis ederet, tanto magis augebantur et crescebant; aliis item apparuit velut vestimentum splendidum, quale non est in terra hoc saeculo ullum, nec manibus hominum confici potest.... Interdum verum lumen ipsum in corde fulgens aperuit interius et profundius ac latens lumen, adeo ut totus homo illa suavitate et contemplatione demersus, non amplius sit sui compos, sed sit tamquam stultus et barbarus huic inundo, propter nimiam dilectionem ac suavitatem et arcana mysteria, adeo ut homo tunc libertate donatus perveniat ad perfectum gradum purus ac liber a peccato; verum postea subduxit se gratia et accessit velamen adversariae potestatis; apparet tamen aliqua ex parte et consistit in uno gradu inferiori perfectionis.

8, 4. Velut, ut dicamus, oportet aliquem duodecim gradus tran- 739
scendere et demum ad perfectionem pertingere. Aliquando quis consecutus est hunc gradum et pervenit ad perfectionem. Iterum remissiore facta gratia, descendit unum gradum, et in reliquis undecim consistit. Dives autem aliquis in gratia semper noctes atque

738. MG 34, 529 A. 739. MG 34, 529 C.

péTpa ?OTr)Kev, djv èXeùÔepoç Kat KaOapôç, trávTOTe aixpàXwTOç Kai peTiujpoç. Kai vOv ‹Îj èbeix^q éKíiva Tà Gaupáata, Kai Jjv tretpav eXapev Ò àvOpantoç, ei cnjvfjv aÚTiu trávTOTt, oùk ébúvaTO tòv oÍKovopíav toû Xófov í] tò pâpoç ùnobéSaaôai, oint t'ivei-Xero dKOÙeiv q pfptpvàv eiç tò tuxôv, trepi èauioû, oÙTe rapi tôç aùpiov, ei pò póvov KaôôoOai èv già fuivia peyétupov Kai pepeGuopévov. "Qotê tò TéXetov péîpov ouk ébóéq, íva buvriOrj oxoXáaat eiç tòv péptpvav t‹Î›v dbeXtpwv, Kai eiç tòv btaKOvíav toû Xóyou, nXqv tò peaÓToixov toû (ppaypoO biaXéXuTat, Kai veví-KfiTai ò OàvaToç.... 5. Tiç bè ó èXûiijv eiç tò péTpov tò TfXetov *èv* Katpoîç, Kai ■feuoâpevoç, Kai tteìpav exUJV ¿kíívou toû aiiîivoç; 'Akpòv ïàp oùbéva eibov TéXeiov àvGpumov xptOTtavóv, ò èXeù-Oepov • àXX' ei Kai àvanaóeTat tiç èv tò X®P't›› Ka›l £ÌaépX€T01 eiç puffTÒpia Kai àrtOKaXûtpeiç, Kai eiç òòÙTqTa TtoXXqv tòv XapiToç, ôptuç Kai ò àpapria oùveffTiv dxpòv èauj- aurai bè, btà tòv ùneppàXXouoav xàptv Kai tò èv aÙToîç ‹pû›ç, voptíouotv èXeóOepot eîvai Kai TeXeioi, napà àrteipiav acpaXXópevoi, ènetbò èxouoiv èvèpyetav TÔÇ X®P1T0S› «Kgòv bè oùbéva eîbov èXeùOepov. 'Enetbò Kàfùj pepiKwç èv Katpoîç Ttotv, eioôXOov eiç èKeìvo tò peTpov, tcai oîba KaTapaôiijv, ttwç oùk Ioti TéXetoç ò àvGpturtoç.

740 *Quomodo quis attingere possit animae suae possessionem.*- 9, 10. Tòv bè KTÒotv tôç éauToû tpuxôs› xai tôç ènoupaviou toû ITveùpaToç ayarniç, oùk èvbéxeTai Ttva eùpeîv, èàv pò návTUJv Ttîtv toû aiwvoç toûtou èauTÔv àXXoTpiujaaç, trpôç tôv Zr|Tr|‹Jiv tôç à'fâTtqç toû XptOTOÛ éatiTÔv èiribqt, Kai traaâtv ûXikôjv Kai

dies in perfecto gradu consistit, liber ac purus, semper captivus ac suspensus. Et quidem, si mirabilia illa, quae homini monstrata sunt et quorum experientiam cepit, ei semper adessent, nec ministerium verbi aut onus aliquod suscipere posset, neque audire aut curam gerere, si quando opus esset sui ipsius, neque crastini diei, sed solum sedere in uno angulo suspensus et inebriatus. Quapropter gradus perfectus non est concessus, ut possit vacare curae fratrum et ministerio verbi; verumtamen interstitium maceriae dirutum est et mors devicta.... 5. Quis vero umquam ad perfectum gradum progressus gustavit et periculum fecit illius saeculi? Nondum enim ullum vidi perfectum hominem Christianum aut liberum. Sed quamvis acquiescat quis in gratia atque ad mysteria, revelationes ac immensam suavitatem gratiae perveniat, nihilominus tamen peccatum adhuc in eo haeret. Qui tales vero sunt, propter immensam gratiam et lumen illis adhaerens se perfectos et liberos reputant, ex imperitia decepti, postquam possident vim gratiae. Verum necdum vidi ullum liberum. Siquidem et ego ex parte aliqua aliquando ad gradum illum perveni, et cognovi nullum esse hominem perfectum.

740 9› 10. Possessionem vero suae animae' et Spiritus caelestis dilectionis non contingit quempiam invenire, nisi ab omnibus, quae sunt huius saeculi, seipsum abstrahat et indagationi caritatis Christi

740. MG 34, 537 B.

irepiairatJgujv yipvwv ô voûç ¿ktôç yévriTat, iva rapì tòv ëva okoitòv ôXoç ¿axo^n6'îv«i buvqOri, btà •nacrwv èvToXwv Taûia KaT€u9úvwv ïva ÔXq f] ptpipva, Kai f| Zr)TT]O'iç, Kai ó Treptoiraagôç, Kai f] daxoXia Tfjç VuXflî irepi-Tqv ëpeuvav Tfjç voepàç oùffiaç fj, irâiç aÙT^v KoognSfivai bel Taîç twv àpexaiv èvToXaîç, Kai Tip ¿iroupavítp toû TiveùgaToç KÔogtp, Kai Tfj KOtvwvia Tfjç toû XpiQTOÛ Ka0apôir|Toç Kai àyiaopoû, ïva Ttç irôfftv ditoTafdpevoç, Kai navra êauTOÛ TrepiKÔipaç Tà Tfjç üXqç Kai yhç èpirôbta, Kai ffapKiKfjç àyàirriç, f| irpooiraÔefoç yovéwv, fj oufyevwv ¿ktôç yevôpevoç, èv pqbevl èrépiu auyxwpôoij Tip êauTOÛ vfp daxoXr]-èfjvai, f] TrcpiairaoOqvai, oîov fj dpxrj, n bóíij, ñ Tipaîç, q tpiXiatç aapKiKaîç KÓffgou, f| èrèpatç Ticfi tppovTÎat ynîvaiç, dXX' ôXoç è£ 6Xou nepi Tqv Zjítt)<tiv Tfjç voepàç oùaiaç Tf]ç ipuxÔÇ Tqv pèpigvav Kai ÛXiqnv ô voûç dvaXápij, Kai Ttj irpoaboKÎg Kai dvagovf] Tf]ç toû ITveùpaTOç ¿m<poiTf]<Jewç ÔXoç èi ôXou ûnogèvq.

Crux necessaria. — 12,4. Aùtôç bè b AeonÔTriç irpotpqTwv té 741
Kai dnoOTÓXujv, woitep èmXaQôpevoç Trjç OeïKfjç bôinç, ttlùç biwbeuae; Tûtroç f]gîv yiyvôpevoç, btà ûjipeujv OTécpavov dxav-01VOV ¿ni Tfjç KecpaXfjç ètpôpeaev, ègirruagaTa ùitéoTq, pamcFpaTa, trtaupóv. 5. El ó Qeôç oütujç buúbeuoev ¿ni Tfjç yfjç, ôqpeiXetç Kai où pigr|Tr]ç aÙTOû yevéoOar Kai oí dnóOToXoi Kai oi irpo-cpfjTai oütujç bicbbeuffav • Kai fjpeîç, ei OèXogev tw OepeXiip toû Kupiou Kai tû)v ditoffTÓXujv ¿noiKobopiriQnvai, ôcpeiXopev pipqTai aÛTtûv r'evéaOai. Aèrei yàp ó dirôoToXoç èv TTveugan 'Àykir «Mtpr]Tai pou yiveoSe, KaOiùç Kdydj XpiOTOÛ» [1 Cor 4,16]. Ei bè

seipsum tradat, ac ab omnibus crassis et terrenis rebus mens procul absit; ut circa unum scopum totus satagere possit, per omnia praecepta haec bene dirigens, ut omms cura, inquisitio, distractio et occupatio animae in investiganda intellectuali substantia haereat, quomodo eam ornari oporteat praeceptis virtutum ac caelesti Spiritus ornatu et participatione puritatis et sanctificationis Christi; ut quis omnibus valedicens omniaque crassa ac terrena impedimenta resecans ac carnalis dilectionis aut affectionis erga parentes ac cognatos expers factus, nulli alteri rei concedat animam vacare aut ea distrahi, velut aut regnandi cupiditati, aut gloriae, aut honoribus, aut amicitiis carnalibus mundi, aut aliis quibusdam curis terrenis, sed totus omnino in indaganda intellectuali substantia animae curam et laborem animus suscipiat et in spe atque exspectatione adventus Spiritus totus omnino patiens sit.

12, 4. Ipse Dominus prophetarum et apostolorum, oblitus quasi 741
divinae gloriae, quomodo conversatus est? Ille nobis in exemplum factus, summa cum contumelia coronam spineam in capite gestavit, sputa, colaphos et crucem sustinuit. 5. Si Deus in terris sic versatus est, tuum erit, ut eum imiteris; et si apostoli ac prophetae sic conversati sunt, nos quoque, si modo velimus fundamento Domini et apostolorum superaedificari, eos imitari debemus. Inquit enim apostolus per Spiritum Sanctum: *Imitatores estote mei, sicut*

741. MG 34, 560 B.

d'fanÇç bôiaç àvGpwrajuv, Kai 7rpo<ïKUveî<T0ai 0éXeiç, Kaì dvátraucnv ZriTtîç, èferpâmiç tôç ôboO. Xpn -fàp <*(. <N<naupu>0flvat Tip OTaupujOévTi, (TupnaèeÎv Tip naèóvTi, ïva oùtcuç auvôoiao0r|ç Tip òoìaaOévTi. 'AvdrfKq yàp tôv vùp<pr)v aupnaÔeîv Tip vuptpítp, k‹xì ouTuj fevéaOai koivuuvòv Kaì ou-fKXripovópov XpiUToO. Oùk ¿YXwptì ïàp dveu iraOripáTUJV, Kaì Tfjç Tpajçeiaç Kaì ertevi^ Kaì TtOXippévqç ôboO etaeXOeîv Tiva eiç tòv ttóXìv tùjv áfíuiy, Kaì dvanafjvai, Kai aupPaaiXeOaat Tip paaiXtî eiç toùç dnepdvTOuç aiiôvaç.

742 *Humilitas.* — 15, 27. "Qifflep èàv P¡ paaiXeùç, Kai Tnaixp tivi Ttapd0r|Tai tôv éainoO 0qaaupóv, ô napaXaftóiv <puXd£ai, oùk ?X€* aÙTÔv ùjç ïbiov, dXX' ôpoXoyeî navTOTe tîjv nruuxeiav aÙToO, PÔ ToXpiîiv biaOKopmaai ¿k toû dXXoTpiou 0qoaupoO- toûto fàp ¿véuperrai nàvTOTt, ibç où póvov dXXÔTptôç éanv ó 0qaaupôç, dXXà Kai paotXtùç buvâoTqç napéOtTÓ poi aÙTÓv, Kai ÔTav 0éXrç, Xappdvei aÙTÔv dir' èpoO • oîîtiuç êauTOÙç ócpeíXouffiv ÔTÉÎff0ai Kai oi éxovTeç Tqv x«Plv T°0 ©toO, TüTreivocppovtîv Kai ôpoXofeîv tt)v Tvrwxeiav aÙTâiv.... 37.Tôfàp oqpeîov to0 XptOTiaviapoO to0tó ¿oti, tò òvTa Tivà ÒÓKipov toù Qco0, cmoubdZXtv Xav0dv€iv dv0pwnouç. Kaì d ?xei SXouç toùç 0q<ravpoùç toO paoiXéuuç Kpúmreiv aÙTOùç, Kaì irávTOTt Xéyeiv ôti- ,Oùk cotiv épôç, dXXoç pot napéOtTO tòv ©qaaupòv toûtov • èyùj fàp irruixôç tipi. Kai ôtê OéXei, Xappavei aÙTÔv dn' époO.' Ei bé tiç Xéftf .TTXoùoiôç dpi, dpKeî, ¿KTqaápqv, oùkîti xp^w', T0l'

et ego Christi. Quod si gloriam hominum expetis et adorari colive desideras atque vitam voluptariam quaeris, de via declinasti. Oportet enim te simul crucifigi cum crucifixo, simul pati cum eo qui passus est, ut ita simul glorificeris cum glorificato. Necesse enim est sponsam pati cum sponso ac sic sociam ac coheredem Christi fieri. Non enim conceditur, nisi per afflictiones, per asperam, angustam arctamque viam ingredi civitatem sanctorum, et requiescere ac regnare cum rege in infinita saecula.

742 15, 27. Quemadmodum si rex apud pauperem quemdam deponat suum thesaurum, is qui accepit ad custodiendum, non reputat illum ut suum, sed ubique fatetur paupertatem suam, non audens dilapidare aliquid ex alieno thesauro; hoc semper in animo versans, non esse solum alienum thesaurum, sed etiam regem, virum summae potentiae, eum deposuisse apud se ac, quando ei visum sit, a se reposcere: eosdem debent se reputare, qui gratiam divinam consecuti sunt, demisse ac humiliter de se sentire ac confiteri inopiam suam.... 37. Signum enim christianismi hoc est, ut aliquis Deo sit probatus utque studeat latere coram hominibus; et ut, si vel universos thesauros regis possideat, eos occultet ac semper dicat: .Thesaurus non est meus, sed alius eum apud me deposuit, ego enim mendicus sum; et quando ei placuerit, repetet eum a me.‘ Si vero quis dicat: ,Dives sum, sufficit, bona possideo, nihili amplius

742. MG 34, 598 B.

oûtoç oùk earl xPiaTiavôç> ¿XXà tfKeûôç écrri tî^ç TrXàvqç Kai toû ¿lapóXou. ‘H fàp ànôXauaiç to0 0eoO àKÔpeorôç èart, Kai ojov aÛTOÛ ftùeTai tiç koî èoûiei, toooûtov ?ktt6ivoç iffveTai. Kai Tqv naûfftv Kaì tôv èpwTa Trpôç tôv Oeôv èxoufflv ¿xaTÓax^Tov oi TOtoùTor Kai ôfftp onoubáíoucn TtpoKÓwreiv, Kai èturropííeiv, toooOtov éauTOÙç f)yoûVTai tttujxoùç, (bç èvbeeîç Kai prjbèv KÊKTripévOVÇ • toûto fàp Xé'fOUfflV, ÔTI' ,Oùk tipi dStoç, ïva oûtoç ô riXtoç èmXàpipq poi.' Toûto èoTi tô aqpeîov toû XpiOTtaviapoû, aÙTÔ f) Taireivwaiç.

Perfectio paulatim acquirenda. — 15,41. 'EptÛTqaiç. KaTà 743
pépoç Xerrtùverai tô kokóv, Kai ¿KpiloûTai, Kai npoKÔTrrei eiç tôv X^piv ó àvûpujrroç, F| eùOéwç, ei rùxoi 7tpoKOiri)ç, ¿KpiIoÛTat tò KaKÔv ; — 'AnÔKpiaiç. KaGanep tô èp^puov ¿v tí) pf|Tp<¡i oùk eùÔéœç TnifvuTar eiç àvOpumov, dXXà KaTà pépoç fÎTV£Tai cìkiùv Kai fevvâTai, oùk r¡br) bé èffTi TéXeioç dvOpiurroç, àXX' aùîavei év ?Teai noXXoîç, Kai fi-fveTai àvrip- ?<rn bè lïiarrep Tà tnréppaTa twv Kpiûüjv f) toû aÎTOu, oùk eùQéujç fJaXXùgeva eiç t?)v yt)v piioî, àXXà rrapépxovTai xt'pâiveç Kai dvepoi, Kai tôtê Tip béovTi Kaipip fÎYvovTai crrâxueç- Kai ó cpuTeúuuv àmov, oùk eùOéujç peTaXagpàvei tòv Kapnùv • djaaÙTUjç kôv toîç TtveupaTiKOîç, ôttou ToaaÙTn oocpia ko! XeirrÔTïiç, kotù piKpôv ô àvûpujnoç aùïàvei, Kai cfiveTai eiç àvbpa TéXeiov, eiç péïpov ôXtKiaç» [Eph *4,*16] ' oùx ¿OTtep Tivèç X¿youotv • ,'Evboaai, Sburrai.' 42. ‘O OéXujv paûeîv ïpàppaTa dîtépxtTai Kai pavOavei Tà aripeîa, Kai ÔTav

indigeo', eiusmodi qui est, non est christianus, sed vas imposturae et diaboli. Delectatio enim Dei insatiabilis est, et quanto magis quis gustavit et ederit, tanto magis esuriet. Et qui eiusmodi sunt, ardorem atque amorem erga Dominum habent, qui coerceri nequit; et quanto maiorem adhibuerint operam proficiendi ac crescendi, tanto se pauperiores reputant, tamquam egeni ac nihil possidentes. Hoc enim dicunt: ,Non sum dignus, ut sol radiis suis me illuminet.' Hoc est signum christianismi, ipsa scilicet humilitas.

15, 41. *Interrogatio.* Paulatimne extenuatur et eradicatur, quod 743
malum est, atque ita proficit homo gratia; an statim, ubi progressum fecerit, exstirpatur quod malum est? *Responsio.* Quemadmodum infans imperfectus in utero non confestim in hominem concrescit, sed paulatim formam recipit et gignitur; neque-continuo perfectus homo est, sed multorum demum annorum decursu incrementum sumit atque in virum evadit; estque velut semina hordei aut tritici, quae in terram coniecta non statim radices agunt, verum ubi praeterierint hiemes et venti, tum demum commodo tempore spicae enascuntur; item, qui pyrum plantat, non statim percipit fructum: eodem modo in spiritualibus quoque, ubi tanta sapientia et subtilitas est, paulatim homo progreditur, *evaditque in virum perfectum et plenitudinem aetatis:* non, ut quidam aiunt: ,Induere et exuere.' 42. Qui litteras discere in votis habet, pergit primum ad ediscenda signa; ubi si primus fuerit, pergit ad scholam

743. MG 84, 604 B.

févriTai ÎKtî trpùjToç, dtrepxeTai eiç tòv ʢjx°W tujv ‘PujpaïKtûv, Kaì ètrnv ÒXujv ?axaT0S- TTaXtv îkcî ÔTav fèvqTat npûiToç, ànép-Xtrai trpôç tòv ax°^Òv tújv 'fpapuoÌTwv, Kaì ètra náXiv ¿kíí ôXwv ?<JxaT°ç, dpxàptoç. Eira ôtov yévqTat (JxoXaoTiKÔç, ôXtuv twv òiKoXófuJV àpxapioç Kai èaxaTôç ¿0Tl- TTàXtv ÔTav ¿k€î ■féviiTai npwToç, tôt€ fiverai ÔY^œv• Kai ôrav févriTai dpx<Juv, Xappávei êauTw PoqGòv tôv <JVfKà0ebpov. Eî oûv tò cpaivópeva ToaaÛTaç ?x£l irpoKondç, Ttôaip pôXXov Tà ¿noupávta puoròpia eyei npoKonàç Kai paOpoùç noXXoùç aùSàvei• Kaì tòte bià TtoXXôç •fupvaaiaç Kai ttoXXújv Treipaxripíwv ó btatpuytbv fiveTai TÉXetoç.

744 *Virtus solitariorum.* — 15, 51. "Qtmp bè oi èptropoi fupvoi KaTépxovTai eiç puGòv GaXâaanç, eiç Gávarov toû ôbaToç, Yva èK€î eGpwtJi pap-fapÎTaç tiç trrècpavov TtotoûvTaç PaotXiKÔv, Kai ttoptpûpav, outujç Kai oi govtfcovTeç, yupvoi èjépxovTai toû KÔopou, Kai Kaïépxovтai eiç 0uGôv GaXàaaqç tôç KaKÎaç Kai dç tôv àpuacrov toû okôtouç, Kaì dirò twv paGéwv Xappávouor Kai dvacpépouai Tipiouç Xiûouç npoxwpoûvTaç tiç OTécpavov toû XpiOTOÛ, eiç tôv ’EKKXnaiav tôv èrtoupâviov, dç aiwva Kaivóv, Kai KÔXiv (pujTêivqv, Kai bôpov ¿CTfeXiKÓv.

745 *Unio cum satana vel unio cum Deo.* — 16, 2. vEoti rtriin í>éouoa ubujp Kaùapóv, Kaì ÙKÓKttTai pôppopoç, fyrav Tapáíij tiç tòv póppopov, ôXr] ò Turpi OoXoÛTai. Oûtw koì ò tpuxô ÔTav TapdaoriTai Kai KipvàTai tô kokIcjc Kai èv ti -fiverai ô aaTavftç yerà tôç vpuxÔÇ, TtveùpaTa dpcpÓTtpa, KaTà tôv nopvtiav, ô

Latinorum, estque omnium ultimus. Rursum illic ubi fuerit primus, pergit ad scholam forensem, estque in ea rursum omnium ultimus et tiro. Deinde ubi fuerit scholasticus, omnium causidicorum est novitius et ultimus. Denuo ubi illic evaserit primus, tum dux evadit; qui si principatum adeptus fuerit, adiutorem sibi sumit assessorem. Si ergo in rebus externis tot habet homo progressuum gradus, quanto magis mysteria caelestia habent profectus, et per multos gradus incrementum sumunt; et tum qui per multas exercitationes et per multa pericula transcenderit, perfectus evadit.

744 15,51. Quemadmodum autem mercatores nudi in profundum maris ac mortem aquae descendunt, ut illic accipiant margaritas ad coronam regiam et purpuram commodas; sic quoque, qui solitariam vitam agunt, nudi exeunt mundo et in profundum maris malitiae atque in abyssum tenebrarum descendunt; e qua sumunt ac reportant pretiosos lapides, aptos ad coronam Christi, ad Ecclesiam caelestem, ad saeculum novum, ad civitatem splendidam et populum angelicum.

745 16, 2. Sit fons, qui puram aquam emittat ac subiectum habeat caenum: cum ergo aliquis caenum turbaverit, totus fons inquinatur: sic quoque anima, si fuerit perturbata, inquinatur et permiscetur malitiae; fitque satanas consensu unum cum anima, utrumque quidem spiritus, ad stuprum aut caedem committendum. Quocirca:

744. MG 84, 612 A. 745. MG 84, 613 C.

tòv cpóvov bià toOto «ó KoXXiùfievoç Tfj Ttópvq èv aiùpà èOTi» [1 Cor 6,16]. TTXr'iV èv dXXij óópa Ka0' éauTrjv èffnv f) ipu¡(í) èv-imôaTaToç, jteTajieXoupévq ècp' olç èrtpafe, Kaì KXaiei, Kaì tiferai, Kaì gvngoveóei OeoO. Eì fàp tovtote ^v f] ipuxñ pe^uOiapévri eiç tò KaKÓv, Ttûjç ñbúvaTO TaOTa irpciTTeiv, toO oaTavà pqbérroTe OéXovtoç eiç peTÓvotav èpxeoQai toùç àvèpwnouç, àtnrXa'fxvoç Yàp ùnapxei; Kaì r] fuvri kotò auvTÌ0eo0ai Tip dvbpi, èv per' aÙToO, dXXq bè wpq Kexojpiopévoi eiaív ôti ttoXXôkiç á eîç aÙTiîiv dno0vii<JKei, Kaì ó ëTepoç Ifi. ToioOtóv tí ècrrt Kai èni Trj Koivujvia toO 'Afiou ÎIveùpaTOÇ, èv nveOpa yivovTai. «'O koX-Xibpevoç fàp Tip Kupitp èv irveOpà ètrin» [1 Cor 6,17]. ToOto bè TÍveTai, ÔTav KaTano0rj ô dvOpiortoç èv aÙTrj Trj X®PlTl-

Tentationes perfectorum. — 16, 3. Eteri bé Tiveç ?x0VT£í 746
fêOaiv 0eoO, èn èvepyoùpevot urtò toO àvTiKeipévou, Kai fevi-¿ovTai, dneipoi ôvTeç, ôti però Tqv èniOKCipiv toO 0eoO èvepfoOcTi Xofiopoi eiç Tà puOTripia toO xP'OTiavtffgoû • oi èv aÙTOîç bè fnpdaa.vTeç où fevilovTai. Kai úíanep oí èpneipoi fewp'foi èK Tfjç TroXXfjç ouvn0eiaç, ÔTav févriTai eùtpopia, où TeXeiwç dpépipvoi eiaiv, dXX' èKbéxovTat Kaì Xipòv Kai afevoxwpíav • oiÍTe bè TtdXiv, ÔTav KaTaXdfpi aÙTOÙç XippÇ ¡Í OTevoxujpia, èrti rroXù arreXiri-iouat, fvujpiCovïeç tî'iv peTaPoXrjv • outujç Kai eiç tò irveupaTiKÔv. "ÛTav Kêipaffpoîç toikîXoiç Trepirréoij f] ipuxù, où fevííeTai, oÛTe dneXniiei, èîteibr] oibev, ôti KaTà ouYxùjppaiv dqrieTai boKipa-

Qui adhaeret meretrici, unum corpus est. Verum alia hora seorsim anima subsistit, atque paenitentia eorum quae commisit ducta, luget et precatur atque Dei recordatur. Si enim anima semper demersa esset in malitiam, quo pacto posset haec facere, cum satanas numquam velit ut ad paenitentiam revertantur homines immisericors siquidem est? Itidem mulier, quando cum viro foedus conubii init, est unum cum illo, alia vero hora disiuncti sunt, cum saepius unus ex iis vita defungatur, alter vero superstes maneat. Non aliter se res habet in societate Spiritus Sancti: in unum spiritum evadunt. *Qui enim Domino adhaeret, unus spiritus est.* Quod fit, cum homo absorbetur a gratia.

16, 3. Sunt nonnulli, qui licet gustum divinitatis perceperint, 746
adhuc tamen ab adversario agitantur et vexantur, adeo ut obstupescant velut adhuc ignari, quod post visitationem divinam cogitationes vim suam exserant ad mysteria Christianae religionis. Qui vero in iis consenuere, nulla admiratione ducuntur. Ac perinde ut agricolae periti ex longa consuetudine, si feracior ac uberior fuerit anni tempestas, non plane absque cura vivunt, sed exspectant famem et angustiam ; nec e diverso, si fames aut angustia eos opprimat, spem omnem deponunt, cum vicissitudinem optime cognitam habeant : eodem modo se res habet in spiritualibus. Ubi enim variis tentationibus oppressa fuerit anima, non obstupescit neque spem abicit, quia novit se ex permissione expositam esse

746. MG 84, 618 D.

<j0f}vai, Kai KaiÒ€uOr|vai urtò Tf]ç KaKÎaç. Oóté bè náXtv, ôtê èv irXoÚTip noXXtp écFTi Kai dvanaúffet dgepi^vei, àXX' éKbéxeTai Tqv g€Ta|toXr|v.

747 *Malum et gratia simul in anima.* — 16, 6. 'Hpîv bé ètra kokòv bià tò oìkcÌov èv Trj Kapbia Kai èvepyeìv, ùnopdXXov XoficrpoÙç Ttovqpoùç Kai ^urcapoùç, Kai pi] (JiifxmpoOv Ka0apûç irpoaeùxtffOat, dXX' aìxpaXujTÌèov tòv vo0v eiç tòv aìujva to0tov. 'EvbébuTai oùv Tàç ipuxâç, Riparo bè Kai aÜTtîiv tôjv òarèwv peXiùv. "Qcrrtep ouv èoriv eiç tòv àépa b aaTavdç, Kai ò ©eôç Ttapàjv ¿Keî oùbèv dòiKelrai, oütujç Kai èv Tfj tpuxfi èattv í¡ ápaptía, bpoiujç bè Kai x<*PlS ©toó aúvecrn ppòèv àòiKoupévt].

748 *Crux et perfectio.* — 17,1. Oí TeXeioi xpiOTiavol oí KOTaJiujGévTeç èX0eîv eiç pêTpa TeXeiÔTr|Toç, Kai yevéaOai èyfÔTaTOi paaiXéaiç, oütoi tîù cnaupuj to0 XpiOToO ndvTOTe dcpiepujpévoi eioiv. "2anep fàp èm tôjv npo<pr|Tû>v tô xpicrpia fiv ôXov Tipitb-Tepov, ètteibf] eiç paoïXeîç Kai TtpocpqTaç ¿xpíovTO, oütuj vOv oí irvevpaTiKol tô èïtoupaviov xpidpa xPæptvoi, fivovTai xpitniavol KaTà X"piv, tuera eîvai auToùç paoiXeîç Kai irpocpÛTaç értoopavíiuv puOTTipituv. Oûtoî eiai Kai uíoí, Kai KÛptoi, Kai 0eoi, bebepévoi, rçXPaXwTiffpévoi, pepu0iagévoi, èœraupwpévoi, dtpiepwpévoi.

749 *Puritas animi per gradus acquiritur.* — 17, 4. "Qonep fàp ò tpaivôpevoç ôcp0aXpôç KaOapôç wv, Ka0apû)ç ôp<^ ndvTOTê tôv íîXiov, oütujç Kai ó voûç TeXeiujç Ka0apia0eiç, ndvTOTe ôpû TÎ]v bôEav to0 cpuiTÔç to0 XpiOToO, Kai aüveOTi Tip Kupitp vuktôç Kai f]pèpaç, ôv Tpónov tô aûipa to0 Kuptou ouva<p0èv Tri 0eÓTflTt,

probationibus ac castigari a malitia ; nec vicissim, quando rerum omnium copia et requie affluit, cura vacat, sed exspectat vicissitudinem.

747 16,6. In nobis vero haeret malum, eo quod habitet in corde et vires suas ibidem exserat, suggerens cogitationes pravas et obscenas, nec permittens preces effundere puras, sed captivam ducens mentem in hoc saeculum. Induit igitur animas, atque attigit quoque ossea membra. Quemadmodum igitur satanas est in aere, et Deus, qui praesto ibi est, nihil laeditur omnirto, sic peccatum est in anima, similiter quoque gratia divina, nec tamen laeditur.

748 17, 1. Christiani perfecti, qui digni habentur attingere gradum perfectionis ac fieri regi proximi, hi cruci Christi perpetuo consecrati sunt. Quemadmodum enim prophetarum temporibus unctio erat res omnino pretiosa, cum in reges et prophetas ungerentur: sic quoque nunc spirituales, caelesti unctione peruncti, evadunt Christiani per gratiam, ut ipsi sint reges et prophetae caelestium mysteriorum. Quinimmo hi sunt filii et domini et dii, vincti ac captivi, abiectissimi, crucifixi ac consecrati.

749 17, 4. Quemadmodum enim oculus exterior, si purus sit, solem pure semper aspicit, sic quoque mens exacte puritati restituta, semper intuetur gloriam luminis Christi, estque cum Domino noctu diuque, perinde ac corpus Domini divinitati coniunctum perpetuo

747. MG 34, 617 A. 748. MG 34, 624 C. 749. MG 84, 626 D.

kúvtoté crúveffTi tûj 'Ayítu TTveupan. AXXà TaOra Tà géxpa oùk tùOéwç KaTaXagpávoutfiv oí avèpurtrot, el pi) btà Kapórrou, Kaì 0Xitpeujç, Kaì àywvoç -noXXoO. Eidi yáp Tiveç, ôti oúvéOtiv aù-toîç f] xàpiç èvepyoûaa Kai àvanaùouaa, aùvedTt bè Kai f) KaKÍa evbov, Kai tù bùo noXiTeùpaTa eiç piav évepyeî Kapbiav toO cpujiôç Kai toû okôtouç. 5. AXXà toxvtujç, èpeîç pot, tîç KOiviuvia <pu)TÎ npôç okôtoç; TToO yàp tô 0eîov tpéùç èniOKOTÎÎeiai Kai éoXoÛTat, Kai tô àpiavTOv Kai KaOapôv noO ptaiveiai; rèypatrrai •fàp- «Kai tô qxîiç èv Tij OKOTÍa cpaívei, Kai f| dKOTÎa aùiô où KaTéXafte» [io 1, 6]. MovOTpÔKuiç oùv où XPÒ Tà npæfpaTa vo-eîoQat, ouïe povopepûç. Eiç touoOtov yàp Tiveç dvanaùovTat èv Tfj toO OeoO xápiT'. ôti àvòpeiÓTepoi yivovTat Ttjç auvoùaqç aÙToîç KaKÎaç, Kai ?xovT£S £ÙXÙV, Kai dvdnauatv noXXi'iv npôç tòv Geôv, dXXrç (ïipa èvepyoOvTat ùnô Xoyiopwv Ttovqpiîiv, Kai KXénrovTat ùnô Ttjç àpapTiaç, ÎTt ôvtéç èv Tfj x^piTi toO 0eoO. OÍ bè èXacppoi Kai IbtâiTai, peptKwç èvepyoùaqç èv aÙToîç Tfjç xdptTOç, vopííoucH pT]Kén elvat Tijv ápapTÍav oi bè ?x0VT£€ btdKptaiv, Kai ôvtéç cppôvtpoi, où ToXpwcnv dpvf|oao0ai, ôti éXovTeç Tr]v xàpiv toO QeoO, oùk èvepyoùpeOa ùnô aiffxpâiv Kai i>unapû)v Xoyiapiùv. 6. TToXXaKiç yàp eupopev èv toîç àbeXcpoîç, ôti ToaaÙTT|v eùpov xapàv Kai x®Plv› &<ne èv nèvre Kai ëî ëreai Xéyetv aÙTOùç, ôti èEqpàvOq f] èntGupia, Kai peTà TaÛTa tbç èvôpioav ùXetiOepwaÔai dn' aÙTijç, èyxpupeîaa f| KaKÍa èn€Kivr)0q aÙToîç, Kai KaTÉKaùOnaav Trj èméupia, lïitrre EeviEea0at aÙTOÙç

est cum Spiritu Sancto. Verum hosce gradus non statim assequuntur homines, nisi cum labore, afflictione, atque pugna multa. Non desunt enim, in quibus, licet gratia vim suam in ipsis exserat atque requiescat, intus tamen aliqua latet malitia, atque duae adsunt conversandi rationes, lucis scilicet et tenebrarum, in uno corde vim suam exercentes. 5. Atqui omnino, dices mihi, quae societas luci cum tenebris? Ubinam lux divina tenebris offunditur atque inquinatur et ubi, quod impollutum ac purum est, polluitur atque turbatur? Scriptum enim est: *Et lux in tenebris lucet, et tenebrae eant non comprehenderunt.* Non ergo simpliciter nec uno modo haec sunt intellegenda. Quidam enim in tantum conquiescunt in gratia Dei, quod fortiores evadant, quam est coniuncta illis malitia atque summa erga Deum devotione et oblectatione teneantur; alia tamen hora pravis cogitationibus agitantur ac subripiuntur a peccato, adhuc tamen exsistentes in gratia Dei. Simpliciores vero atque idiotae, ubi vires suas aliqua ex parte in illis exseruerit gratia, se prorsus a peccato liberos existimant. At qui acumine iudicii ac prudentia pollent, verentur negare, quod, licet gratia divina donati simus, turpibus atque obscenis cogitationibus non exerceamur. 6. Saepenumero enim quosdam in fratribus reperimus, tantum ipsos gaudium et gratiam esse consecutos, ut ad quinque aut sex annorum spatium concupiscentiam exaruisse assererent atque in posterum ab ea se liberatos putarent. Verum vitium latens insurrexit in illos atque concupiscentiae igne adeo combusti sunt,

Kai Xéyeiv, ôti perd tocfoûtov xpóvov nóOev fipìv èiravéaTti toaaÙTr) Kaxia; Oùbeiç oùv tújv èxetppóvtuv ToXpfi eineîv ôti chjvoùaqç poi Tfjç xôpifoç tò òXov ùXeuQépwpai Tfjç àpapTiaç, àXAà tù bùo irpóatuna èv Tip vip èvepxeìTai. Oi fàp direipoi tójv irpayjxaTujv, piKpóv ti èveppioacrriÇ tiç aÙTOÙç Tfjç xôp'TOç, vopilouatv, ôti fjbr] èvixqaav, Kai eiai xP'OTiavoi TéXeiot. 'Efi'o bè oûtujç cprjpi tô -rtpàfpaTa eîvat, (ïianep ÔTav ij èv oùpavip fjXtoç èv KaSapip dépi KaTaXâpirujv, Kai èXûujcri Ttepi aÙTÔv vecpéXai, Kai KaXÙTvrajOTV aÙTÔv, Kai rtaxùvujcnv tôv dèpa, oùbèv ijbÎKr|Tai aÙTÔç èvbÔTepoç u>v ¿k toû (puiTÔç aÙTOÛ, Kai Tfjç ibiaç ûnoOTaoeujç' oûtujç eicrtv oi pfj TeXeituç KaûaptoOèvTtç• ôvtcç bè èv Trj toû Oeoû XÔp'Ti, Kai xarexopevoi èv pâQet ùirô Tfjç àpapTÎaç, trovai tô cpuffixà KivripaTa Kai toùç Xoytffpoùç aÙTOÙç èppwpévouç npôç tòv Oeôv, Kai pi) ôvteç toû dfaûoO ôXoTeXwç. 7. Oûtujç rráXiv oí KaTexôpevoi èv paOet urrà toû dyaSoû pèpouç, Tfjç xàpiToç Xéyuj, Iti eicri boûXoi Kai ùnoxeipioi toîç Ttovqpoîç Xoyiapoîç, Kai Tip pèpet Tfjç xaxiaç. TToXXrjç oûv XPe'a ôtaKpiaeujç, Yva bià neipaç tiç yvip TaÛTa toûtov ?xeiv tòv Tpórrov. Aéfuj bè dot, ôti Kai oi ànoOToXoi éxovTtç tòv TTapÔKXqTOv, bXoTeXûjç oùk ijffav dpèpipvot. Zuvfjv fàp Tfj xaf4 Kai TÔ àraXXidaei cpôpoç Kai Tpôpoç è£ aÙTfjç Tfjç x«P'toç, où toû pèpouç Tfjç KaKÎaç, dXXà aÙTq f) xôpiÇ f|ff<paXí¿eTO aÙTOÙç, ïva pq kSv eiç piKpóv ti èKTpanâjoiv.

750 *Christianismum qui gustat esurit.* — 17,13. 'O ^ap xpiOTiavicrpôç ppûKTtç ècm Kai ttôctiç* Kai ôaov tiç èaôiei dn'aÙTOÛ,

ut attoniti ac perculsi dicerent: Undenam tanto post tempore nobis prodiit tantum vitium? Nemo ergo sanae mentis dicere audeat: Quia mecum est gratia, a peccatis prorsus liberatus sum; sed duae personae vim suam in mente exercent. Imperiti enim qui sunt rerum, ubi modicum quid in illis operata fuerit gratia, se iam vicisse atque perfectos Christianos esse statuunt. Ego vero sic se rem habere puto, perinde ac si sit in caelo sol, qui in puro aere lucet, et nubes advenientes eum operiant atque aerem crassiorem reddant, nullo pacto (quippe cum interius lateat) nec in lumine, nec in substantia laeditur; sic se habent, qui plene nondum sunt purificati; qui licet gratia Dei praediti sint, in imis tamen peccato detenti, habent simul motus naturales et cogitationes erga Deum firmas, quippe a parte boni nondum plene stantes. 7. Sic e converso, qui secundum ima, sub bona portione, gratia, inquam, tenentur, adhuc sunt servi atque obnoxii pravis cogitationibus ac parti vitiosae. Summo igitur iudicio opus est, ut per experientiam quis cognoscat haec se ita habere. Dico autem tibi, etiam apostolos, quibus erat Paracletus, non fuisse ex omni parte securos; gaudio enim et exsultationi aderat timor et tremor, ab ipsa gratia, non ex parte vitiosa profectus; verum ipsa gratia tuebatur illos, ne vel minimum quid diverterent.

750 '7, 13. Christianorum enim cultus est esus atque potus: et quanto plus quis ex eo comederit, tanto vehementius suavitate illa allicitur

750. MG 34, 632 C.

¿K Tflç flbÛTiqToç èmTtXeìov èpeQtëtTai ó voûç dKaTdffxeroç Kai dKÔpeoroç ûnàpxœv, Kai dnXflffTUJç èmiriTiÌrv Kai èffûiujv. 'H ibfftrep èàv fl tiç bnptîrv, Kài èmboOfl aÙTtp tropa fXuKÚ, eha dp£dptvoç Tflç peùffiujç (TtpobpOTépujç èffiiei Tip ttotúj, petlôviuç ¿kküió-pevoç, Kai axebbv ànau<rrôç èffTiv fl peûffiç toû TTveùpaTOÇ, tbç ToioÛTip Tivi biKaiœç dneiKaieffSai.

Multiformis gratia. —18, 7. 'Effnv óre pivovTai tbç èv Padi- 751
XiKip beiirvip eùtppaivôpevoi, Kai dyaXXiwvTeç trfaXXidact Kai eùtppotJÙvq dveKXaXflTip • dXXq cupa eiffiv wffrrep vupcpn ffuv-avanavopévri èv KOivujvia Tip vuptpitp aÙTflç dvanaùffei GtïKfl. yAXXoTe -fivovTai tuortep dawpaTot, èv Toaaúnj KoutpÔTipn ôvreç perd toû ffwpaTOÇ- dXXoré eiffiv lïiairep èv péûr] kotoû, tûtppaivôpevoi Kai peOùovT€ç Tip TTveúpaTi, pèOqv Otiujv puorr)-picuv rrveupaTiKtôv. 8. 'AXXoté eioiv tbç èv KXauOpiù Kai òbuppiù ûnèp toû févouç tiôv àvOpujîtujv, Kai beôpcvov ûnèp ôXou toû 'Abdp, rrévGoç Kai KXauOpôv dvaXappdvouffiv ûrrô Tflç àparrriç toû TTveùpaTOÇ eiç Tflv dvOpujTtÓTqTa èKKaiópevoi. 'AXXoté èv ToaaÛTrç dpaXXidffei Kai dpdmj ûnô toû TTveùpaTOÇ èKTtupoûvTai, <bç, ei buvaTÓv, rrávTa dvOptutrov èv toîç ibioiç ffrrXàfxvoiç èp-paXeîv, pfl biaKpivovTeç kokòv dirò dpaOoû' dXXoTC toooûtov TaneivoOvTat ÛTtOKdTw navTÔç dvOpiúnou èv Taneivoppoffúvti toû TTveùpaTOÇ, tbç éauToùç irdvTuuv èffxaTuuTèpouç Kai èXatrouç vopiieiv. 'ÀXXoTe èv \apS dveKXaXflTip ûnô toû TTveùpaTOÇ bia-TTipoûvTai. "AXXoTé eiffiv ibffrrep tiç bovaTÔç, Xa^àiv navonXiav PaffiXncflv, Kai KaTêXÔibv èv noXéptp èni toùç èxOpoùç iffxupûç

animus, adeo ut retineri aut expleri nequeat atque insatiabiliter inquirat et comedat. Aut veluti, cum quis siti laborat, praebeaturque ei potus suavis, ipseque ubi degustare coeperit, propius ad poculum accedit, ardentius scilicet accensus: sic gustus Spiritus ferme sedari nequit, ut huiusmodi rei non immerito comparetur.

18, 7. Sunt interdum, qui a gratia ducuntur, ut qui in cena regia 751
laetantur et exsultant exsultatione ac laetitia ineffabili; alia vero hora similes sunt sponsae, quae fruitur in coniugio cum sponso suo voluptate divina. Aliquando fiunt veluti angeli incorporei, in tanta levitate ac subtilitate una cum corpore constituti. Interdum sunt, ut qui potu inebriati et Spiritu delectantur, inebriantur, ebrietate scilicet divinorum ac spiritualium mysteriorum. 8. Interdum sunt velut in luctu et lamentatione propter genus humanum, ac precibus pro toto genere humano effusis, ad lacrimas et ad luctum prolabuntur, dilectione spirituali erga humanum genus accensi. Interdum vero ad tantam exsultationem ac dilectionem a Spiritu inflammantur, ut, si fieri possit, omnes homines in sua viscera concicerent, nulla nec bonorum nec malorum habita ratione. Interdum vero demittuntur infra omnes homines in humilitate Spiritus, ut seipsos omnium abiectissimae ac infimae condicionis reputent. Interdum in gaudio ineffabili a Spiritu conservantur. Interdum sunt velut fortis quispiam, qui, universam armaturam regis induens et

761. MG 34, 640 B.

xaTafwvioeTai toùtouç vixqaaç. 'Opoiwç yàp xaì irveupaTixôç Xappávei ôtrXa énoupávia to0 TTveùpaïoç, xaì ètri toùç èxôpoùç KCiTépxeTai Kal iroXcpeî, xaì iinoTáffffei aùioùç ùrcò toùç Ttôbaç aÙToO. 9/AXXoTe *iv* noXXrj tivi fiouxiç, «ai TaXrjvq, ipi«xî) àvanaveTai, eiç pôvqv f]bovqv irveupaTixiiv xaì àvarrauffiv *à^t]-Tov* oùaa xaì eùGqviav. “AXXoTe èv auvéaei tivî xaì aocpia d^HTtp, xaì yvwfffi TTveùpaTOÇ dveSepeuvriTou ùrtò ttîç xàpiToç oocpiltTat, firtep btà yXwcraqç xaì OTÔpaToç XaXqoai dbúvaTov. *AXXoTe újffTCp eïç twv dvGpwnwv yifveTai. Oütw ttoikîXwç èv aÙTOîç ó X“piÇ dvaOTpécpeTai, xaì noXuTpônwç ôbqyeî Tqv qnJX'lv àvarraùouoa xaïà tô OéXqpa to0 0eoO, xaì yujuválei aÙTqv biacpôpwç, ïva TeXetav xaì dpwpov xaì xaOapàv tcïj ètroupaviw TTarpi dKOxaTaOTtiaij. 10. TaCha bè Tà npoeipqpéva toû Hveû-paToç èvippipaia, pefâXwv péTpwv etai tûiv èpfùç Trjç TcXeiô-Tr]Toç ôvtujv. Aï fàp rrpoeipripévai Trjç xdpiToç rroixiXai dva-iravaeiç biacpôpwç pèv XaXoûvTai, dbiaXeiirTwç bè eiç aÙTOÙç èvcpyoOvTai, èvépyfiav èvepfeiaç biabexopévqç. “Chav fàp f] ipuxô npôç Tpv TeXeiÓTrjTa to0 TtveùpaToç xaTavTqar], TeXeiwç ttùvtwv twv iraQwv dnoxaOapiffOeîaa, xaì tw TTapaxkf|Tw TTveùpaTi bià Tflç dôÔÔTou xoivwviaç èvwOeîoa xaì dvaxpaOeîaa, xaì xaTaiiwâf) irveûpa fevéaôai aufxexpapévq tw TTveupan, tót€ ÔXq cpwç, ôXn ôcpOaXpôç, ôXq irveOpa, ÔXov xaP«> ôXov dvàrrauaiç, ÔXov dyaXXiaoiç, ôXov dfdnn, ôXov cncXafx^O, ôXov d'faOÔTqç xaì XPnGTÔTriç fiveTai.“Qanep fàp *èv* dpùoaqj OaXdaanç XiQoç navTa-XÔOev übaTi rrepiéxerai- oütwç oùtoi, iravTÎ Tpóirw ITveúpaTi 'Appi dvaxexpapévot, dcpopoioOvTai Tip XpiOTip, Tàç dpeTàç Tf)ç

in proelium descendens, adversus hostes fortiter dimicat, eosque vincit. Eodem modo spiritualis homo, assumptis caelestibus armis Spiritus, hostes invadit, proelioque commisso subicit illos pedibus suis. 9. Interdum in summo silentio, tranquillitate et pace requiescit anima, in sola spirituali voluptate et ineffabili requie atque in optimo statu exsistens. Interdum in intellegentia quadam ac sapientia ineffabili et notitia Spiritus inscrutabili a gratia instituitur circa ea, quae nec lingua nec ore efferri queunt. Interdum ut quivis hominum fit. Ita varie gratia versatur in iis, ac multis modis ducit animam, recreans iuxta voluntatem divinam, exercetque eam diversimode, ut illam integram, irreprehensibilem atque puram apud caelestem Patrem constituat. 10. Ceterum praedictae hae Spiritus operationes ad summum gradum pertinent eorum, qui proxime a perfectione absunt. Illae enim, quarum mentionem fecimus, variae moderationes gratiae, varie quidem exprimuntur, assidue tamen in homines agunt, actione actionem excipiente. Ubi enim anima ad perfectionem spiritus pervenerit, perfecte ab omnibus affectibus expurgata et Spiritui Paracleto arcana societate unita et permista ac temperata cum Spiritu digna habetur fieri spiritus; tum tota lux, tota oculus, tota spiritus, tota gaudium, tota delectatio, tota exsultatio, tota dilectio, tota viscera, tota bonitas et clementia fit. Sicut enim lapis in profundo maris undique aqua circumdatur: sic hi, omni modo Spiritui Sancto permisti, similes fiunt Christi,

buvâpewç xoû TTvtùpaTOç àtpénTUJÇ èv êauxoîç èxovxeç, cowOev ôvtêç àpwpoi Kai âoirtXoi Kai KaOapoi.

Tentationesviribus nostris accommodatae.—26,3. 'EpwTrjtnç. 752
Ei ó craTavâtç péxptp ènatpieTat, q tbç 0éXei TtoXtpeî; —AnÔKpiaiç. Aùto0 f) bppq où pôvov eiç toùç xP«7Tiavoùç, CtXXà Kai eiç toùç eibwXoXaTpaç Kai eiç ÔXov tòv KÔapov. Ei oùv napexujpeîTO d>ç tìéXei noXepeîv, iràvTaç dv i'upávioe. Aià tí; "Oti tô èpyov aÙToû Kai tò QéXqpa to0tó ¿chtv. "Qonep bè b Ktpapeùç pdXXei Tà OKeùr), Kai pÉTptp ûnoKatei xqv Kapivov, où irXéov, ïva pp ÔTrrq-OévTa ùrèp tô béov ipo<pr|<nj • oùk eXaTTOv, ïva pq ëvwpa 6vxa ànóXqTai • Kai ei ó àpfupoKÔnoç Kai xpuooxôoç péxptp ftóXXei tô Ttùp • èàv fàp TrXeovâaij tô irùp, XùeTat ó XPu(Jôç Kai ó dpfupoç, Kai éÎubapoÔTai Kai àrróXXuTai. Kal ei ó àvôpwmvoç voùç oîbev ¿mpeTpeîv xà pâpr| Tip Kiqvei, Kai Tip KapqXw, q dXXtp tivî tûiv Iwwv, tbç bùvaTat kotù àvaXoyiav xà pápq paoiácrai, ttôouj pfiXXov ô Oeôç, ôç oibe tô tJKeùq tûiv dvôpwnwv, oùtoç ¿Ttatpíqat Kai xqv évavTÍav bùvapiv biacpôpwç.

Non omnia satanas cognoscit. — 26, 9. Ei dv0pwnoç dv- 753
Opdmcp oùvedTi Kai oîbe Tà aÙToû, Kai où eÏKOffi ¿twv ùirdpxwv olbaç Tà to0 irXqaiov, dpa aÙTÔç b aaTavûç dirò feveT^ç auvwv ooi oùk oîbe toùç Xofiopoùç aou; "EíaKiaxiXíwv fàp f^Sq èoxiv ¿twv. Kai où Xéfopev aÙTÔv ttpô to0 Tteipcioai tôv dvOpwnov, eibévai tí péXXei iroieiv. Tleipáíei 'fàp b neipdiwv, oùk oîbe bé, ei bnaKOÙei aÚTw, q pq ûnaKOÙei, ëwç dv tô ÔéXripa boOXov

virtutes potentiae Spiritus constanter in seipsis obtinentes, intus exsistentes omnis maculae ac reprehensionis expertes atque puri.

26,3. *Interrogatio.* Utrum satanas ad certum modum immittatur, 752
an pro lubitu belligeret? *Responsio.* Impetus eius non solum adversus Christianos, sed etiam adversus idololatras atque universum mundum fertur. Si ergo concederetur ei pro lubitu bellum gerere, omnes equidem deleret. Qui hoc? Nempe quod opus ac desiderium eius in hoc versetur. Quemadmodum autem figulus vasa missurus in fornacem, eam moderate succendit, non intensius, ne cocta plus quam decet, elidantur; nec remissius, ne si cruda exsistant, dispereant ac dissolvantur; itidem si argentarius et aurifaber ad certum modum ignem mittit; si enim abundet ignis, solvitur aurum et argentum, liquefit ac perit. Itidem si humana mens novit certo quodam modo imponere onera iumento, camelo aut alii cuidam animali, quatenus servata proportione onera ferre potest, quanto magis Deus, qui novit vasa hominum, immittit adversariam potestatem variis modis!

26, 9. Si homo, qui cum homine conversatur, novit quae sunt 753
eius, et tu natus annos viginti novisti ea quae sunt proximi, numquid ergo satanas ipse, qui a nativitate tibi conversatur, ignorat cogitationes tuas? Sexies enim mille annorum aetatem habet. Nec dicimus eum, priusquam tentet hominem, nosse quid facturus sit. Tentât enim tentator, non tamen cognitum habet an obtempe-

752. MG 34, 676 C. 753. MG 34, 680 C.

bùi fi ipuxn. OOt€ tráXiv Xeyogev, ôti ôXouç toùç XofiO'poùç Tqç KCtpbtaç Kai tôç èvÔupôoetç oibev ó btâpoXoç. "Qcnrep fàp èàv Ô bèvbpov, Kai exil KXabouç troXXoùç Kai iroXXà pèXq ׀ Xotnôv dai Tiveç kXóòoi Xopopùùv Kai voripcmjuv, Kai Kaîéxei aùîoùç ó oaTavàç. Kai eiatv dXXoi Xoyiopoi Kai voqpaTa, pò KaTexópevot ùnò toO aaTavà.

754 *Christianismi spiritus.* — 26, 11. ToOto bè ètm tò ffqpeiov toO xpiOTiaviapoO, boa dv Kàpi], Kai ôffaç dv Tronic»] biKatocrùvaç, duç pqbèv ïtonioaç btaKcîoôai, Kai v›i‹ttéóujv Xéyeiv • Oùk èvqœreuffa- eùxôptvoç- Oùk qùiapnw Ttapapévcuv Tij eùxf)- Où Ttapépeiva- Kai ÒKpriv dpxòv ëvat toO dOKtìv Kai KÓpveiv Kdv biKaioç íj napà Oeiù, òcpeiXei Xdfeiv 'E-fùj oùk tipi bÎKaioç, oùtc Kcipvuj, dXXà KO0' fjpépav apxopat. 'OcpeiXei bè èxelv Ka®' Òbèpav tt]v èXmba Kai tòv xapàv, Kai tòv npoaboKÌav tôç geXXoùaqç PaoiXeiaç Kai àiroXuTpwoewç, Kai Xéfwv ' 'Eàv (Tqpepov oùk èXv-Tpw0qv, aùpiov XuTpoOpai • tbç fàp ò cpuTeùujv dpneXov irpiv q ¿SápíaoGai toû KapÓTou, ?xei T'iv XaPàv èv eau™, Kai tòv èXniba- Kai Ttpobtaypacpei èv Tip vqj oiveiùvaç, Kai ipqtpiZii Trpoêôbouç, pònuj 'fcvopévou oïvou. Kai outujç àvabéxcTai tòv KÓgatov.

755 *Tentationes sub specie boni.* - 26, 12. 'Eni tò nXeìOTOv bè ó oaTavàç, tbç èni npotpácret áfaStóv Xo'fitfpwv, ôti ,èK toùtou bùvaoat ÉÙapeOTÒaai tiî› Ocújl, únopáXXet tô t|n>xÔ> Kai 5no-KXènret aÙTÒv eîç Xerrrà Kai eùXofotpavò voqpaTa, Kai oùk oîbev

raturus sit, necne, donec voluntatem servam ei tradat anima. Neque item dicimus, cunctas cogitationes cordis et desideria nosse diabolum. Perinde enim, ac si sit arbor, quae multos ramos habeat ac multa membra, ita quoque sunt quidam rami cogitationum et consiliorum, quos comprehendit satanas; sunt vero aliae cogitationes et consilia, quae a satana non comprehenduntur.

754 26, 11. Hoc autem est indicium Christiani cultus, quantos quis labores sustinuerit et quantas iustitias peregerit, ac si nihil effecisset, ita se gerere; et ubi quis ieiunaverit, dicere: Non ieiunavi; ubi precatus fuerit: Non sum precatus; ubi in oratione perseveraverit: Non perseveravi, nunc adhuc incipio me exercere ac elaborare. Et licet iustus sit apud Deum, debet dicere: Non sum iustus neque laboro, sed incipio cotidie. Ceterum per singulos dies habere debet spem, gaudium ac fiduciam de futuro regno ac redemptionis, dicens: Si hodie non liberatus sum, cras liberabor. Quemadmodum enim, qui plantat vineam, priusquam suscipiat laborem, spem fovet apud se ac gaudium, adumbrat in mente sua vindemias atque supputat reditus, nondum nato vino; et hac ratione laborem aggreditur.

755 26, 12. Saepenumero satanas, velut sub praetextu bonarum cogitationum, scilicet: ,ex eo potes placere Deo‘, suggerit animae, ac furtim deducit eam ad levia atque in speciem probabilia con-

764. MG 84, 681 B. 755. MG 34, 681 D.

ÙTtOKXeTTTOnévn ôiaKpïvai, Kai oùtujç èpTrinret eiç Ttafiba Kai àndiXetav toû biapâXou.

Tentatio per omnem vitam.— 26,14. ‘O aaTavâç oùbènoTe 756
bavxáíei noXepwv ètuç âv Zfl tiç tòv aìwva toOtov, Kai cpopeî adpKa, noXepeiTai.... 15. "Qamp -fàp ó Kùpioç èvebùaaTo tò atùpa, KOTaXiTrà/v irâaav dpxñv Kai èÉouaiav, outuj Kai oi XPl’ OTiavoi èvòóovTai tò TTveOpa tò "Afiov, Ka^ àvanaùaei eiaiv. Ei bè Kai epXÉTai nôXepoç tîujôev, Kpoùei ó aaTavàç, dXX’ aÚToi èatuOev ^otpaXiapévoi dai tí) toû Kupíou buvápei, Kai où cppovritouai toû aaravá • KaOàiç ¿kêîvoç eîç Tqv ëpripov èneipaae tòv Kùpiov fipépaç TeaaapáKovTa, tí oùtòv épXaipev, ôti ?£tu0ev Ttpoaf|X0e Tip aúpan aÙTOÛ ; ’Eauj0ev fàp Ôeôç ùv. Oùtw Kai oi xPiaTiav°b Kal <£u)6ev neipáíovTai, àXX’ éawOev TterrXripuj-pévoi eiai Tfjç 0eÔTr)TOç, Kai oùbèv àbtKOÛVTai. Eiç TaÛTa bè Tà pérpa et tiç ècp0aaev, eiç ttjv TeXeiav dyauriv toû Xpiaroû, Kai eiç tò irXripiopa ttîç 0eÔTr|TOç KaTf]VTqaev. ‘O bè pi»l toioûtoç dKpi)v éacuèev ?x€| irôXepov • &pq dvanaùeTai eiç Tqv eùxnv, Kai dXXq &p<j èv“0Xiq/et Kai iroXèptp aniKet. Oütuj yàp 0éXei b Kùpioç, ènetbt] dKgi]v vqmôç èan, yupvdiei aÙTÒv eiç toùç noXèpouç Kai Tà bùo npóatuna èaw0ev Ppùei, Kai tô cpwç Kai tô okôtoç, Kai f| dvânauaiç Kai f] 0Xùpiç • eûxovTai èv àvanaùaet, Kai dXXij &p<ji èv 0opùptp eiaiv.... 16. TToXXoi yàp twv dbeXtpwv fiXOov eiç Tà TOtaÛTa péTpa, Kai èaxov xapiapata (apáTwv, Kai dno-KdXuipiv, Kai TtpotpqTeiav • Kai èireibi] oùk é<p0aaav eiç "rì]v t€-

silia; et illa clam deducta nescit discernere atque sic incidit in laqueum et exitium diaboli.

26, 14. Satanas numquam cessat a bello gerendo; quamdiu vivit 756
aliquis in hoc saeculo ac quamdiu carnem gestat, bello lacessitur. ... 15. Quemadmodum enim Dominus induit corpus, relinquens omnem principatum ac potestatem, eodem quoque modo christiani induuntur Spiritu Sancto et requie fruuntur. Quod si quoque bellum exterius ingruat, ferit satanas, verum ipsi interius virtute Domini muniti sunt, nec de satana sunt solliciti. Sicut ille in deserto tentavit Dominum quadraginta dies, quid illi nocuit, quod exterius aggressus est corpus illius? Intus enim Deus erat. Sic quoque christiani, licet exterius tententur, interius nihilominus divinitate referti sunt, nec ullo damno iniuriave afficiuntur. Hos gradus autem si quis consecutus est, ille ad perfectam dilectionem Christi et plenitudinem divinitatis pervenit. At qui non est eiusmodi, adhuc interius bellum sustinet; hora quadam delectatur oratione, alia vero hora in afflictione ac periculo consistit; ita enim vult Dominus; cum enim adhuc sit infans, exercet illum ad proelium, ac duae personae interius scaturiunt, lumen et tenebrae, quies et afflictio; precantur in quiete, alia vero hora in perturbatione consistunt.... 16. Multi enim fratres ad hos gradus pervenerunt, ac habuerunt dona sanationum, revelationem ac prophetiam; quon-

766. MG 34. 684 B.

Xeiav drfdwniv, ônou «ô aùvbeanoç Tflç TiXetÔTTiTOç» [Col 3,14], èïrf|X9ev aÙTOîç trôXcpoç, ko! dgèXrioavTeç étreaov. Ei bé tiç cpOacrei eiç tÎ)v TeXeiav d^ànriv, oûtoç Xomôv bébexai, Kai éotiv ijxM«X(iiTiopévoç eiç tôv xâpiv. Ei bé tiç napà piKpôv ère^e» Tip péTpip Trjç dYÔrniç, pn cpOdoei bè eiç aÙTÎjv tt)v à-fdirnv be9f]vai, dKpqv b toio0toç *ùnò* cpôfJov èan, Kai iroXepov Kai tttûkhv, Kai ei pf) dfftpaXioeTat, f>iirrei aÙTÔv ó aaTavâç.

757 *Aliud disserere de re, aliud rem habere.* — 27, 12. 'AXXo ètJTÌ tò irepi dpTou bipyrioaciOai Kai TpanéZpç, Kai dXXo ècrrì tpayeìv Kai Xapeìv tòv vóotov to0 àpTOU, Kai èvbuvapiwOflvai ôXa Tà piéXri- 'AXXo èaTÌv eìneìv nepi ttoto0 f]buT<ÌTOu Xôfoiç, Kai dXXo èffTÌv dneXOeìv Kai bpàfaaéat è£ aÙTfjç Tfjç rniffiç, Kai èpiTtXr]cr0r|vai aÙTflç tî|ç yeùoeijuç toû f]buTCÎTOu ttoto0. "AXXo èart biiTfT|<Jao0ai Ttepi itoXépou, Kai fevvaiwv d0Xr)Tâ>v, Kai noXepiffTûiv, Kai àXXo ètrri tô dneX0eîv Tiva eiç TtapaTaîtv TtoXépou, Kai aupPaXeîv toîç èx0poîç, Kai eiaeX0eîv Kai é£eX0eïv, Kai Xafkîv, Kai boûvat, Kai dnevé'fKaaéai tô viKpTripta. OStuj Kdv toîç irveupaTiKOîç. "AXXo èaft tô -pújcrei tivì Kai voî bnrncrai Xôfouç, Kai dXXo éafi tô év únoOTáffei Kai épfœ, Kai èv irXrjpocpopia, Kai èv Tqj èvbov dv0pujnw, Kai tû> vû éxeiv tôv Gpoaupov, Kai tt]v Xdpiv, Kai tùv Ytûffiv, Kai tt]v èvépfetav to0 Apou TTveùpaToç.

758 *Cur subducatur gratia.* — 27,12. ÎToXXoîç yàp èKÎriTrjaaai tòv Geôv pvoiYet 0úpa, Kai eîbov 0r|ffaupóv, Kai eiof]X0ov eiç aÙTÔv. Kai tbç ifaav èv xaP? Xé'fovTeç- .Eupopev 0r]oaupóv', dnéKXeiaev aÙTOÎç Tàç 0ùpaç, qpïavTO poâv Kai nev0eîv, Kai

iam autem ad perfectam caritatem non pervenerunt, in qua *vinculum est perfectionis,* prosiliit in eos bellum; quod cum neglegerent, occubuerunt. Si vero quis pervenerit ad perfectam caritatem, hic postea devinctus ac captivatus est a gratia. Sin quis paululum ad gradum gratiae appropinquaverit, necdum eo pervenerit, ut a caritate devinciatur, talis adhuc est sub iugo timoris, belli ac casus; et nisi muniatur, proicit eum satanas.

757 27, 12. Aliud est de pane et mensa disserere, et aliud edere ac sumere suavitatem panis, ut corroborentur inde omnia membra. Aliud est disputare verbis de potu suavissimo, et aliud abire et ex ipso fonte capere ipsoque gustu suavissimi potus repleri. Aliud est disserere de bello strenuis athletis et bellatoribus, et aliud abire quempiam in aciem militarem, cum hostibus manus conserere, ingredi, egredi, accipere, dare et victoriam reportare. Sic quoque se res habet in spiritualibus. Aliud est notitia quadam et intellectu explicare sermones, et aliud in hypostasi et opere ac certitudine fidei et in interiori homine et animo possidere thesaurum, gratiam, gustum et efficaciam Spiritus Sancti.

758 27, 12. Multis enim, qui Deum quaesierant, aperta est ianua, ac viderunt thesaurum ac ingressi sunt in eum. Et cum gaudio perfunderentur dicentes: ,Invenimus thesaurum', occlusit illis fores:

757. MG 34, 701 B. 758. MG 34, 701 D.

ém&lTeìv • .Qqaaupòv eupopev Kat àttwXèaaptv.* Oîkovopikwç fàp (ffloaiiXXet ô x«P'Ç> ïva pciZ-ôvwç èminTÔawpev ' ó T«p Onaaupôç òeÌKVUiat irpôç Tpótrov Tfjç ZrjTriaeiuç.

Semper intueri Christum. —30,4. "Qamp fàp ó eÎKovoYpâtpoç 759
Ttpofféxít Tip TtpoauJTtuj toû paaiXèwç, Kai ypacpcr Kai èjràv è£ èvavTiaç fj tô Ttpôdwnov toû fJaaiXéuuç irpoaéxov aÙTip fpàcpovTi, éùkôXwç Kai KaXtîtç èKtîvoç Ztoypacpei iqv eÌKÓva • ènàv bè dno-OTpétpti tò Trpôffujnov, où bûvaTai ypdtpai, bid tô pô dTtvièetv aÙTip Tip YpdcpovTf tôv aÙTÔv Tpónov Kai ô KaXôç iwypàtpoç Xpiaïôç, toîç mtrreùoufftv aÙTip Kai ÓTevííouffiv btà navTÔç ttpôç aÙTÔv, eùQéwç iarfpaqpeî KaTà tôv eÌKÓva aÙTOû ènoupaviov àvûpujttov, èK toû aÙTOû TTveùpaTOç, ¿k Tr|ç ÛTtoOTdaetuç aÙToû toû tpwTÔç toû dvtKXaXnTou 'fpdcpet eÌKÓva oùpdvtov, Kai bfbwatv aÙTri tôv KaXôv Kai dyaOôv aÙTfjç vupcptov. Et tiç oùv oùk dreviiet btà travTÔç ttpôç aÙTÔv Ttîtv TtdvTujv ùneptbwv, où pô Ypdtprç ó Kùptoç aÙToû tôv eÌKÓva èK toû èauTOÛ cpwTÔç. Xpô Toivvv dïeviieiv ÔMâç eiç aÙTÔv TttOTeùovTaç, Kai à-faTtûjvTaç aÙTÔv, TtdvTa ¡ittpavTaç, Kai aÙTip trpoaéxovTaç, ïva fpdipaç tôv èauTOÛ eÌKÓva tôv èiroupaviov, dnotneiXtj èv Taîç tpuxaîç ôpwv • Kai oütwç tpopéaavTtç tôv XptOTÔv Zjjjpv aiwvtov Xd[Jwpev, Kai àrevTtûOev TtXppo<popri0évT€ç dvanawpev. ô.'Qfftep tô vôptopa toû xpuatov, èàv pq Xdptj Kai èvTunujQrj tôv paotXtKÔv eÌKÓva, oÙT€ eiç èpttopiav dttépxeTai, ofrre eiç paoiXéwç èriaaupoùç dnoTt-OeTat, dXXà dttôpXpTOv TUfxdver oütwç Kai ô TUX'Î> ¿àv pô ?X',l

coeperunt clamare, lugere et inquirere: .Thesaurum invenimus et perdidimus.l Dispensatione enim singulari subducit se gratia, ut diligentius inquiramus. Thesaurus enim monstratur pro modo indagationis.

30, 4. Quemadmodum enim statuarius attendit ad faciem regis, 759
tum pingit; ac, si ex adversa parte sit facies regis, intendens in ipsum pictorem, facile atque eleganter ille imaginem ad vivum depingit; sin vero faciem avertat, pingere nequit, eo quod intentis oculis non intuebatur pingentem; eodem quoque modo insignis ille pictor Christus, credentibus ei et fixis eum oculis semper intuentibus, confestim depingit ad imaginem suam hominem caelestem, ex ipso Spiritu, ex substantia ipsius luminis arcani pingit imaginem caelestem et largitur ei praeclarum et bonum illius sponsum. Si quis ergo immotis oculis eum non semper intueatur spretis omnibus, nequaquam pinget Dominus imaginem eius e suo ipsius lumine. Oportet ergo fixis oculis intueri nos eum, credere, et diligere illum, omnia proicere eique attendere, ut pingat sui ipsius imaginem caelestem et immittat animis nostris; atque sic nos gestantes Christum, vitam aeternam consequamur et hinc certiori fiducia fulti requiescamus. 5 Perinde ac moneta aurea, nisi impressam habuerit regiam imaginem, non in commercio versari potest, nec in regis thesauros reconditur, sed reicitur; sic quoque

759. MG 34, 724 A.

eÌKÓva τοû ènoupaviov TTveùnaTOç èv tpwTÌ apfrfÎTiu, XptOTÒv ¿vTíTUTrwpévov *èv* aùtfl, où xPHtfiptùei eiç τοùç ávw Oriaaupoùç, Kat ùnò τύjv èpnópwv Tfjç faatXeiaç τwv KaXwv ÓTrocrróXwv ànôpXnTOç -fíveTai.

760 *Concatenatio virtutum.* — 40,1. ToOto TivwOKeTe, dyanriToi, ôτi dXXqXwv éKÒébevTai iràaai ai dpeiai. 'Qouepei ydp τiç irveupaTiKq dXuatç, pía Tfjç ptdç fjpTqvTat • f) eùxn «nò Tfjç d'fdnriç, f] dfdTtr] dnô Tfjç xap&ç, f) XaP“ dnô Tflç TtpaÔTtiTOç, f] npaÔTqç dnô Tflç Tanetvwaewç, f] TaTOÎvwaiç dnô τF|ç ôtaKoviaç, f] bta-Kovia dnô τîîç èXtriboç, f) èXmç dnô Tflç kîoτcwç, f) ttîOtiç dnô Tfjç ùnaKofjç, f) imaKofi dnô Tfjç àTtXÔTqTOç. "Qanep Kai, τô èvavTÎov pépoç ev dtp' êvôç τù Kaxà èKbèbevTat • τô pîffoç dnô τoû Oupoû, ó Gupôç dirò Tf]ç ùrcepr|<pavtaç, f) inrepqtpavia dnô Tfiç Ktvobofiaç, f] KÉVoboSia dnô τîîç dniffTÎaç, fl àmcnta dttô τûç GKXripoKapbtaç, f) tJKXqpoKapbia dnô τ^ç dpeXeiaç, f) dpéXeta dnô Tfjç xauvwoewç, f) x«ùvwatç dnô Tqç dKrjbtaç, f) àKqbia dnô Tfjç dvunopovriaiaç, f) dvuTtopovqoia dnô Tflç tptXqboviaç-Kai Tà Xotnà péXq Tfjç KaKtaç dXXfjXœv etaiv ¿KKpepdpeva • oîjtwç Kdv Tw dyaOw pépet dXXqXwv eioiv èKKpepàpevai ai dperai Kai àrnipTqpèvat. 2. KecpdXatov bè ndariç irrroubflç dfaôfiç, Kai Kopu-tpaîov τwv KaTopGwpcrrwv èori τô trpoOKapTepeîv Trj eùxfj, dtp' fjç Kai Tàç Xotnàç dpeiàç btà Tfjç napà ©eoû amîoewç ôonpépai TrpoffKTàaOat buvdpeGa. 'EvτèOGév fàp ¿yYÍveTat τoîç KaTaitou-pévotç f) KOtvwvia τîîç τοû ©eoû à'ftÔTTiTOç, Kai τîîç nveupaTiKÎîç èvepTtiaç, Kai f] auvdtpeta Tfjç τοû voû btaQéoewç, tbç npôç τòv Kùptov, èv dfamj d^f]Tw. 'O 'fàp èavTÒv ôffnpépat Trj npoaevxQ

anima, nisi habuerit imaginem caelestis Spiritus in lumine arcano, Christum in se insculptum, non est commoda ad supernos thesauros et a mercatoribus regni, praeclaris apostolis, respuitur.

760 40, 1. Hoc scitote, dilecti, quod inter se devinctae sint omnes virtutes. Velut enim quaedam spiritualis catena una ab altera dependet: precatio a dilectione, dilectio a gaudio, gaudium a mansuetudine, mansuetudo ab humilitate, humilitas ab obsequio, obsequium a spe, spes a fide, fides ab auditu, auditus a simplicitate. Quemadmodum etiam ex adversa parte.vitia, unum ab altero, dependent: odium ab ira, ira a superbia, superbia a vana gloria, vana gloria ab infidelitate, infidelitas a duritie cordis, durities cordis a neglegentia, neglegentia a pigritia, pigritia ab acedia, acedia ab impatientia, impatientia a voluptate, et reliqua membra vitiorum ab invicem dependentia; sic quoque in bona parte ab invicem dependent et suspensae sunt virtutes. 2. Caput autem totius boni instituti et vertex honestarum actionum est perdurare in precatione, cuius ope ceteras quoque virtutes per postulationem a Deo cotidie consequi possumus. Hinc enim provenit iis qui digni habentur, communicatio divinae sanctimoniae et spiritualis efficaciae et conexio affectionis animi erga Dominum, velut per arcanam dilec-

760. MG 34, 764 A.

irpocTKapTepeìv àvayKàlujv, eiç eptuTa Oeîov Kai iróOov èpirupov
turò Trjç îtveupaTiKrjç à'fàrrqç égaierai rrpôç 0eóv, Kai ti]v xáptv
Tfjç to0 TTveùparoç àfiaaTiKfiç TeXetÔTqToç úrrobéxerai.
Participatio gratiae Christi. — 43,1. "Qcmep dirò to0 nupôç 761
¿ÍTtTOVTai Xúxvoi rroXXoi Kai Xapnàôeç Kaiópevai, rráaai òè ai
Xaprrâbeç. Kai oí Xúxvoi arcó piàç tpûaewç avarrrovrat Kai tpaí-
vouaiv oütujç Kai oí xP'tfrtavoi dnô piâç cpûaeujç ctvartrovTat
Kai tpaivouai, toû irupôç to0 Oeiou, to0 YioO toû Oeoû, Kai
trouai Tàç Xapnàbaç Katopévaç eiç Tàç Kapbiaç aÙTâiv, Kai
cpaivouat KaTevtbmov aÙTOÛ èv fíi ôvtéç, KaÔùjç. Kai aÙTÔç.
Àéfet ïàp- «Atà toûto expiffé ae ó Oeôç aou èXaiov d'faXXtdoeujç>
[Ps 46, 8]. Atà toûto XpiOTÔç èTOKXrjÔn, i'va Tq> aÙTw èXaitu, (b
aÛTÔç èxpiaôri, Kai f|geîç xptaÔévTeç fevœpeôa XptOToi, Trjç aÙTfjç,
tbç eineîv, oùaiaç Kai êvôç aàipaToç. Aeyei rrdXtv <°O Te dyidlcuv,
Kai oi à-fiacópevot *è£* êvôç rrdvTeç» [Hebr 2, il].

De custodia cordis.

Humilitas. — 10. 'O OepéXtoç toû xpianaviopoO oûtôç èartv, 762
ïva dv rrouiarç ô dvOpwnoç biKatoaùvaç, pi] èiravanainj èv aûraîç,
Kai ex>] èauTÔv péfav, dXX' q ittujxôç Tip rrveùpaTi • Kai èàv
•févr)Tai péTOxoç xàptTOÇ, pi] vopiaij èauTÔv KaTeiXqcpévai n, Kai
oinOf] eîvai tiç, Kai àp£t]Tat bibdOKetv • dXX' ïva wv KaXfjç £evi-
Teiaç Kai TtoXtTetaç, vricrreúujv iroXû, îeviTevuiv, eûxôpevoç, peré-
Xtuv xàpiTOç, pi] /]fr]<Tr|Tai tî]v tpuxijv aÙTOÛ Tipiav dXXà TÓre

tionem. Qui enim seipsum cotidie ad perseverandum in oratione
compellit, ille in amorem divinum et desiderium ardens a spirituali
dilectione accenditur erga Deum et gratiam perfectionis sancti-
ficantis Spiritus suscipit.
43, 1. Quemadmodum ab igne accenduntur lucernas multae et 761
lampades ardentes, cunctae vero lampades et lucernae ab una na-
tura accenduntur et splendent; sic quoque Christiani ab una natura
accenduntur et lucent, ignis nimirum divini, Filii Dei; et habent
lampades ardentes in cordibus suis, lucentque in conspectu eius, vel
adhuc in terra degentes, sicut et ipse. Inquit enim : *Propterca unxit
te Deus. Deus tuus oleo laetitiae.* Idcirco appellatus est Christus,
ut eo ipso oleo, quo ipse est unctus, nos quoque uncti fiamus Christi,
eiusdem, ut ita dicam, substantiae et unius corporis. Inquit rursum :
(¿ui sanctificat, et qui sanctificantur ex uno omnes.
10. Fundamentum christianismi hoc est, ne homo post quanta- 762
libet bona opera in ipsis acquiescat aut se magnum putet, sed
perseveret esse pauper spiritu; ac cum gratiae particeps factus
fuerit, ne existimet se quidpiam adeptum, putetque se esse aliquem
incipiatque magistrum agere, neve se aliquem supra vulgus; quin
etiam, cum secesserit in solitudinem et bene ambulaverit, multum
ieiunans, exsilium mundi fortiter tolerans, pie orans, gratiae dono-
rum compos, nihilo tamen magis animam suam pretiosam habeat.

761. MG 34, 772 B. 762. MG 34, 829 B.

paXarra, ÔTav àpxò x®Pitoç YévqTai, ïva <=xû tòv tróyov, tòv bíq/av, ïva pò KeKopeffpévoç ?xi èauTÒv bÍKatov ò TtXoúmov èv Xápm • àXX' ij TOV0ÚJV Kai baKpútuv. Kai ov TpÓTtOv èàv ij pòTT|p> Kai ?xü ulòv povo'fevó Kal natbeúcnj aÙTÒv, Kai ÔTav YtvqTat dvrip, oupPò aÙTûj diroQaveîw Kai Xowròv ôaot dv (Lai itapapuéoùptvoi tòv prjTépa, pâXXov èirefeipoucnv avrò tò tovOoç, Kai dnapapùOriTÔç ètrrtv- oütw xpÔ xXaietv tòv xptcmavòv tòv Ttrûaiv aÙToO, Kai àbiaXenrrwç baKpûetv • Ttpô ndvTtuv bè èxtiv <TuvT6Tpippévr|v tòv Kapbtav.... 12. KaXôv ovv écTTiv ò dKTr]pcaùvn Kai ò ipaXptpbia, Kai ò vqOTeia Kai ò dypurvia, Kai tò Xafkiv X"Plv O£oû ı b bè dxppv oôttuj fjpïaTO tbç bel aKccrrreiv Kai Titìévai GepéXtov.... Tòv bè xPlCTTiavòv beî ttévTe ofrfKtaç tôç âpapTÎaç èx°vTa, Xéfetv, ôti- Eïkooiv ?xw› Kai Tæ^Xripujpévoç tipi toû KaKoO. Kai ?x0VTa ttpôç Xôyov oùyKÎaç eÎKoat toû dfaèoû, Xéyeiv, ôti- 'HpioûfKiov èx^- Êi bè toÛto KaTà Kevoboííav aiaxùveTai dneîv, tò bÍKaiov yoûv ehráTuj. 'OpoXoYHffdTU) pèv Kai tòv èvépYtiav tôç x"PlT°Ç' òpoXo'frioàTUj bè Kai tòv ápapTÍav èv pépei.

763 *Quomodo debeat incipere spiritualis homo.* — 13. 'O [JouXópevoç ttpoaeXOeîv Tip Kupiip, Kai îujôç aiwviou KaTaStwOôvat, Kai KaTotKTÔpiov Oeoû yevéaGat, Kai TTveùpaToç 'Ayiou KaTaSiuj0Ôvai, ïva toùç Kapiroùç aÛTOÛ KaTà Tàç èvToXàç toû Kupiou buvr|0ô dpœpujç Kal KaOapiùç iroieîv, oütujç ôcpdXet èvdpgaoGat. TTptîrrov mOTêÛaat tûj Kupiip fkpaiwç, Kai ètnboûvat è£ ôXou

Immo turn maxime, quando primum sentit appulsum gratiae, sollicite laboret, sitimque monstret ulterioris profectus, valde cavens ne, quasi iam satiatus, se abunde iustum aut locupletem habeat; econtrario potius lugeat et lacrimetur. Quomodo si mater educaverit a puero cura magna unicum filium, ubi, cum ad virilem pervenit aetatem, mori eum contingat, qui consolari eam aggrediuntur, incentiva luctus magis accumulant; sic flere indesinenter Christianum oportet lapsum suum, et ante omnia habere cor contritum. ... 12. Pulchrae igitur et bonae res sunt, inopia voluntaria, psalmodia, ieiunium, vigiliae, et gratia potiri; sed parum prosunt ei, qui nondum, ut oportuerat, coepit fodere, ubi fundamentum ponat.... Christianum vero convenit quinque uncias peccati habentem, dicere, humiliando se: Viginti uncias habeo et plenus sum iniquitate; habentem autem, exempli causa, uncias viginti bonitatis, dicere: Vix boni semunciam habeo. Si autem hoc dicere, ob vanae gloriae studium, erubescit, saltem quod iustum est proferat, fateaturque tum quid in se operetur gratia, tum quid ex parte altera peccatum moliatur.

763 13- Qui vult accedere ad Dominum et vita aeterna dignus haberi et habitaculum Dei fieri et Spiritu Sancto dignus haberi, ut fructus eius iuxta mandata Domini queat irreprehensibiliter et pure facere, sic debet incipere. Primum credere Domino firmiter et dare ex

763. MG 34, 836 B.

èauTÒv toîç Xô'foiç twv èvToXwv aÙToO, Kal cmoTáíaaGai Tip KÓopqj kotò itávTa, ïva èv oùbevi ÔXwç twv cpaivogévwv ó voOç doxoMfrai. Kai eiç Tqv eùxnv tovtote irpodKapTepeîv aÙTÒv, Kai pq dnofivwffKetv Trpoabexôpevoç T°0 Kupiou Trjv èniOKepiv Kai ti'iv pof|9eiav irdvTOTe, tòv okottòv to0 voôç aÙToO eiç to0to ëxwv ôià iravTÔç. Eira PialeoGai XPÒ àei n&V áyaGóv, Kai eiç Ttdoaç Tàç èvToXàç to0 Kupiou, kSv pq OeXoùcrqç tt)ç Kapbiaç btà ttjv ouvoOoav aÙTf) ápapTÍav • oîov pialeoGat èauTÒv eiç tò TaTteivotppoveîv èvtbmov ttóvtwv àvOpwnwv, Kai èauTÒv ndvTwv èXdrrw Kai x^ipova f)yeî<J0ai, pq Iqtt&v Ttpqv q èiraivov q bóíav Trapa tivoç, Ka0wç èv tcù euapfeXiw yéfpaTrai, dXXà pôvov tòv Kùpiov dei npò ôtpGaXpwv ?x£lv› K0^ Tàç èvToXàç aÙToO, aÙTÛj pôvw [JouXôpevoç dpèoat. Eiç ttjv irpaÔTqTa ôpoiwç èauTÒv piaíéTw, Kai pq 0eXoùar|ç Tfjç Kapbiaç.... 'Opoiwç eiç tò eîvai èXerjpova, xph^tov, efjerrrXafxvov, àyaOóv, baq bùvapiç, èauTÒv èGiieiv perà piaç..-.. 'Aei bè tqv to0 Kupiou TaTteivwatv Kai TroXrreiav Kai dvaoTpocpqv èxéTw irpò ótpGaXpwv, taep ÙTroypappòv èv tràffq pvqpq àXqOapyqTW • Kai boq bùvapiç pta-CéaGw Taîç eûxaîç TtpoOKapiepet, bià iravTÔç beôpevoç Kai m-OTeuwv ïva èXOwv ô Kùpioç èvoïKqaq èv aÙTiî> Kai KaTapTÍan Kai buvapwoq aÙTÒv èv Taîç èvToXaîç irdaaiç aÙToO, Kai ïva ó tpuxò aÙToO yévqTai oÌKqTqpiov iqaoû XpiOTOÛ • Kai oütwç 8 vûv peTà piaç Kai pq GeXoûaqç Tfjç Kapbiaç Troteî, èOiietv èauTÒv btà iravTÔç eiç tò dyaOòv Kai to0 Kupiou dei pvqpoveúetv, Kai TrpoaboKâv aÙTÒv btà iravTÔç èv iroXXq dfa0ÓTr|Ti Kai àyàîrq.

toto seipsum verbis mandatorum eius, et renuntiare mundo per omnia, ita ut in nullo prorsus apparentium mens occupetur; et obfirmare semper se omni conatu ad perseverantiam in oratione; et non desperare, exspectans cum fiducia Domini inspectionem et auxilium ubique, scopum suae mentis in eo habens defixum semper. Deinde urgere se cum conatu et contentione indesinenter ad omne bonum et in exsecutionem omnium Dei mandatorum, quantumvis invito corde propter inhaerens peccatum, puta per vim adigendo seipsum ad humiliter sentiendum coram omnibus hominibus et seipsum cunctis minorem et peiorem existimandum, non quaerendo honorem aut laudem aut gloriam ab ullo, sicut in evangelio scriptum est, sed solum Dominum prae oculis habendo semper ipsiusque mandata, eique soli studendo placere. In mansuetudinem quoque se per vim inclinet, reluctante etiam corde... . Similiter esse misericordem, benignum, compatientem, bonum, quantum potest, se vi assuefaciat.. .. Semper autem Domini humilitatem, rationem vivendi et conversationem habeat prae oculis, uti exemplar in memoria omni sine oblivione. Contendat etiam quantum habet virium in assidue orando, nusquam non petens et credens, ut veniat Dominus et inhabitet in ipso, instruatque ac corroboret ipsum in cunctis eius mandatis, et ut eius anima sit habitaculum Iesu Christi. Et sic, quae nunc per vim et corde invito facit, assuefacient ipsum in omne tempus ad bonum et ad semper vivam Dei memoriam habendam et exspectandum eum semper in multa

Tòte Oeujpújv Ò Kûpioç Tqv TOiaûiqv aÛTOÛ irpoaipeoìv xaì tòv defaOqv OTtoubqv, Ttûç piànti èautòv naviore eiç Tqv pvqpqv aÛTOÛ, Kai eiç tò àyaOòv dei, Kai eiç ròv Taneivocppooûvqv Kai npaórtira Kai dyaitqv • Kai pò ûéXouoav ròv Kapbiav ¿éfxt › Ka' dyei, 6<rr| bûvapiç, èauròv pera piaç, noieì per' aùroO rò éXeoç aùroO- Kai XurpoOrai aùiòv dirò rwv ¿xOpúiv aÛTOÛ, Kai tôç èvoiKOÛaqç dpapriaç, rTveùparoç 'Afíou èpnrrrXwv aùrôv, Kai o.ütujç Xomôv dveu piaç Kai Kapdrou rrâcraç noieî ndvTore ràç èvroXàç toû Kupiou àXqOeiaç- pfiXXov bè ó Kûpioç noieî év aÙTiù ràç ibiaç aûroO évroXdç, Kai toùç Kapnoùç toû nveûparoç, ôre Kapnocpopeî Kaûapûjç. Xpò bè npórepov npocreXOóvra rivà tûj Kupiti) ... PidüeoOai Te èauTÔv eiç Tqv eûxqv, pqnuj éxovra et>xôv TïveûpaToç. Kai ouraiç ó 0eôç Oeiupiîiv tòv oütuuç dfwviZopevov, Kai pia éauròv dfOVTa eiç tò dfaOóv, Kai pò OeXoûoqç Tfjç Kapbiaç, bíbujotv eùxqv àXqôivqv XptaroO, bíbtucri anXáfxva oÎKTippiôv, xPIOTOTqra àXqûivqv, Kai dnafanXiôç Tqpeî aúrib tòv Kapnòv toû TTveûpaToç.

De oratione.

764 *Perfectio possibilis.* 11. TTpôç toùç Xécoviaç dbùvarov eivai tôç TeXeiÔTqToç ècpiKÉ<J0ai, Kai tôç eiodnaS dnaXXafôS tûiv traOûiv, ei Kai tôç perouoiaç Kai nXqpujoeuiç toû d'faûoû ruxeîv TïveûpaToç, dvafKaîov Tqv dnô Ttîiv ûeiwv rpatpwv papTvpiav èneve'fKtîv, Kai beîfai KaKiîiç eibôraç aùroûç, ipeubwç re âpa Kai ¿nioepaXûjç Xé'fovraç' «HveoOe» -fàp, cpqcriv ó Kûpioç,

bonitate et caritate. Tunc considerans Dominus tale ipsius propositum et bonum studium, quo vim infert sibi iugiter ad eius recordandum et ad prosequendum semper bonum, itemque ad humilitatem, mansuetudinem, caritatem ; et quamlibet reluctans cor subigit in haec promovetque quantum potest summa vi seipsum ; facit cum ipso misericordiam suam et liberat ipsum ab inimicis suis et ab inhabitante in ipso peccato, replens illum Spiritu Sancto, cuius ope de cetero citra vim et laborem cuncta in veritate mandata Domini exsequitur; aut potius Dominus in illo cuncta implet propria mandata et fructus Spiritus, quando fructificat pure. Oportet autem prius accedentem quemvis ad Dominum ... vim etiam sibi facere ad orandum, quando nondum accepit donum orandi per Spiritum. Videns enim Deus sic contendentem seseque compellentem ad bonum, invito etiam corde, dat illi orationem Christi veram, dat viscera misericordiae, benignitatem veram : uno verbo, seponit et confert illi totum fructum Spiritus.

764 11. Dicentibus fieri non posse, ut homo ad perfectionem pertingat et ad plenam liberationem ab affectibus itemque participationem et impletionem boni Spiritus, necesse est opponere testimonia divinarum Scripturarum ostendereque et errore mentis laborare ipsos et falso ac periculose loqui. Ait enim Dominus:

764. MG 34, 861 A.

<kcü ùpeîç réXeiot, tbç ó TTorrìip ùpitliv ò oùpdvioç TéXetôç èerti» [Mt 5, 48], Kai TtavTeKf) Ka0apÔTt]Ta btà toùtwv uripaiviuv • Kai • «èéXuu iva ôttou tipi èfûj Kai oûtoi ibat ptT' èpoû, ïva ©ewpwtfi tî]v òóSav tt)v èpf|v» [lo 17, 24]. Taûîa toû eipqKÔTOç eiffiv- «'O oùpavôç Kai f] fi] TtapeAtúatTai, oí bè Xó'fot pou où pi] napéXGwau [Mt 24, 85] ' Kai tò to0 àrroOTÔXou • «"Iva TtapaoTq-(Twpev tràvTa âvOptunov TéXetov èv XptffTÛj» [Coll, 28]. Kai tô- «Mèxpt bè KaTavTT]<Wjpev oi iràvTtç eiç tî]v êvÔTt]Ta Tf]ç mtJTeiuç, Kai Tf]ç èmfvujoeiuç to0 Yîoû toû Geoû, eiç dvbpa TéXetov, eiç peTpov f]kiKÎaç to0 TtXqpujpaToç to0 XptffToO» [Eph 4,13], eiç TaÙTÔv tpépet. Oütuj bè trpôç Tqv TeXeiôiqTa àtpoptbvTaç aup-paivei bùo Tà KaXXurra fiveoÔat, oúvtovóv Te Kai ábtánauOTov tòv àfâiva èxovraç eiç tô népaç bttÙKeiv, btà TÎ]V èXmba Toûbe toû péTpou, tpripi, Kai Tf]ç àvapàaeujç • TÙtpw Te pù àXiffKeoOat, àXXà peTptotppoveîv, Kai ptKpoùç éauToùç f]yeî<J0ai btà TÎ]v pi]rruj toû TeXeiou KaTÔXrppiv. 12. Oi TaûTa XéyovTeç, cpqoiv, ék Tpubv Tpômuv rf]v pepOTtiv ipuxq rrepiatrrouoi pXáPnv • nptôTov pèv, ÜTt Taîç OeoirveùoTotç cpaivovTai btamOTOÛVTeç Tpatpaîç- elO'ÜTt tôv peííová Te Kai TéXetov pi] ttpoaTqoâpevoi toû xptcrriavicfpoû okotov, prjbè rrpôç èKeîvov <p0áaat KaTaTetvôpevot, irôvov Kai <ntoubf|v, rtelvciv tc Kai bitpav Tfjç biKatoaûvriç èxeiv où bùvavrai • àXXà toîç èiujTépotç oxnpaoi Te Kai qOeai, Kai ôXiyoïç Tiai KaTop0újpa<Jiv èpTtXiqpoqjopoùpevot, Tfjç paKapiaç ¿Xmboç, Kai TeXetÔTr]Toç, Kai Tf]ç rravTeXoûç tûjv rtavTeXâjv 7ta0tbv Ka0àpaeujç àTrokeiirovTai. Tô TpÍTOv, tbç oiôpevot Tfjç àKpÔTqToç é<piKéo0ai

Estote et vos perfecti, sicut Pater vester caelestis perfectus est, plenam absolutamque puritatem per haec indicans; et: *Volo, ut ubi sum ego, et hi sint mecum, ut videant claritatem meam.* Haec affirmat is, qui alias dixerit: *Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Eodem spectat et illud apostoli: *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo.* Illud quoque: *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Eilii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi,* idem suadet. Porro qui perfectionem prae oculis habent, illis duo quaedam prestantissima evenire contingit: summus ac irremissus contentionis ardor in ipsum apicem, spe huius mensurae, cursum in ascendendo persequendi; et ut superbia ne capiantur, sed modice de se sentiant et exiguos se existiment, quoniam perfectionem nondum consecuti sunt. 12. Qui ea proferunt, tribus modis maximum animae damnum important: primum quidem, quod divinitus inspiratis negare videntur Scripturis fidem: deinde quod maiorem et perfectum non praestituunt christianismo scopum, neque ad illum pervenire contendentes, laborem et studium, famem et sitim justitiae habere possunt; sed externis et superficialibus habitibus et moribus, paucisque quibusdam tralatitiae virtutis officiis abunde contenti, a spe beata et perfectionis absolutaeque pravorum omnis generis affectuum purgationis excidunt. Postremo, quod exhibitione paucarum vulgarium virtutum, ut diximus, inflantur in opinionem

tij KcrropGibffei tôiv ôXvfuiv, tbç ètpqpev, dpefwv, Kai pò Trpôç tò TéXeiov èrrevfógevot, où póvov Taireivujcriv Kaì nriuxtíav «ai auvTpiPôv Kapbiaç imiora fyeiv búvavTat, dXXà btKaioûvTtç êauTOÙç tbç obi] KaTeiXrçrpÔTaç, où irpoKOmiv oùk èiriboaiv bcnipépai béxovxai.

De patientia et discretione.

765 *Signa bonorum et malorum.* — 1. Toîç itetGapxeîv Tip Xóyuj toû 0eoO fiouXopévoiç, Kaì dyaGôv Kapnôv èpyaiopévoiç, anpeîa TrapaKoXouOeî TaOia- cmvafpôç, KXauôpôç, KaTqcpeia, fiouxia, KttpaXôç KÎvqoiç, TTpooeuxÓ, diamo, èmpovf|, ôbvviipôv tovOoç, ttovoç Kapbiaç ùnèp tùcrefieiaç fevôpevoç. Tà bè èpya' dyponvia, vrirrreia, èfKpdTeia, TtpaÔTiiç, paKpoôupia, dbtàXerrrroç irpoffeuxo, peXérr) tùjv Oeiiîiv rparptîiv, ttîotiç, Taireivujffiç, rpiXabtXcpia, ôtto-Tafó, Ttovoç, KaKOiráOeia, dfàiTri, dfaGtuoùvr), KoapiÔTqç, Kaì tô ôXov tpiùç, ô èffTiv ô Kùptoç. Tiîiv bè ft ttoioùvtwv Kapnôv ItuÔç otigeîd èart xaùTa • dKqbta, peOopiopôç, TrepipXttpiç, dnpoa-eSia, forfuopôç, KÉrrcpuicnç. Tà bè épfa ı dbbqtpafia, òppi, Gupôç, KaxaXaXia, tpuaiwaiç, axaipoXofia, diñaría, ¿Karaaraoia, XqGn, Tapaxn, aiaxpoKépbiia, rpiXapfUpia, Ir}Xoç, èpiGeta, ùirepotpia, rpXuapia, dKaipoç féXujç, éQeXoboiia, Kaì tô iràv okôtoç, ôirep èrJTÎv ô oaTavâç.

766 *Quomodo fiat discretio spirituum.* —13. TToXXôç tfi› tpiXa-p€Tui rppovTiOTéov tôç biaKpiaetuç, tïxrre tôç toû KaXoû Kai

sui, quasi iam apicem teneant, in quem summum eniti vis humana queat : ideoque ulterius aspirare desinunt ; nec solum humilem aestimationem sui et paupertatem et contritionem cordis minime habere possunt, sed etiam justificantes seipsos, ut qui iam comprehenderint, crescere cotidie promoverique in melius cessant.

765 1. Eos, qui volunt oboedire Dei verbo, et bonum fructum faciunt, haec sequuntur signa : suspirium, planctus, maestitia, quies, capitis motio, oratio, silentium, constantia in loco, dolorosus luctus, labor cordis pro pietate susceptus. Haec vero opera: vigiliae, ieiunium, continentia, mansuetudo, longanimitas, oratio non intermissa, meditatio divinarum Scripturarum, fides, humilitas, caritas fraterna, subiectio, labor, asperorum perpessio, caritas, bonitas, honestas et omne lumen, quod est Dominus. Eorum autem, qui non faciunt fructum vitae, signa haec sunt : incuria, transgressio ultra terminos, effusio aspectus in omnes partes, neglegentia, murmuratio, levis circumactio. Opera vero : voracitas, ira, vehementia, obtrectatio, tumor, importuna loquacitas, incredulitas, instabilitas, oblivio, turbatio, lucri sordidi captatio, pecuniae cupiditas, aemulatio, contentio, despicientia, nugacitas, intempestivus risus, pertinacia sensus proprii, et omnes tenebrae, quae sunt satanas.

766 13- Homini, virtutis studioso, multa cura satagendum est, ut discretione polleat, ut quo differentiam boni et mali exploratam

765. MG 34, 865 C. 766. MG 34, 876 B.

KctKoû biatpopûç ditofvúipova eîvat, Kai tôç TtotKÎXaç to0 irovripoO ïéxvaç bi’ eùXôfœv cpavTaatûiv éîuiGôtoç toùç ttoXXoùç rrapa-KpoùeaOai, paaaviietv Kai ouvtévat. TTXriv tô àacpaXéç, irpôç TtavTa XuotTeXéç. Mô toívuv ¿Xa<ppÓTi]Tt btavoiaç Ta%ù aeauTÔv éptrapexe Taîç tôiv voeptîiv èmaTaaiatç eiç ànàTqv aou, kSv aÙToi oi oùpâvioi à'TfeXot iboiv • dXXà péve fîapùç, jîaaàvuj TaÛTa btboùç émpeXeaTÓTtj • tô pèv KaXôv oÎKeioùpevoç, tò bè irovqpôv btujQoûpevoç. Où ïàp dbrjXa Tà tôç X«PlTOi èveppipaïa, Snep Ô ápapTÍa, Kâv tô toû ctfaèoû Ttpôaumov ûnoKpivqTai, rrapaaxeîv où bebvvr|Tai. Ei fàp Kaì kotò tòv diroOToXov, «oîbev ô aaTavôç eiç trf-feXov tpujTÔç peTaffxn^aTÍÍeoGat» [2 Cor 11,14], X®PlV T°0 dnaTÔoat, dXX’oùv k‹5v bpdaetç Xapnpàç TteptpàXXnTai, dyaGqv ¿vépyeiav, ôTOP eïpHTat, rrapaaxeîv où buvqaeTat • bi’ où Kai tô napâaripov dKptfèç fiveTai. Où fàp dyantiv n']v eiç Oeôv ô nXriaiov, où irpaÔTr]Ta, où Taneivwcnv, où xapàv, °^K tip>ivriv› où toû KÔapou pîooç, oùk àvdmauaiv irveupaTucriv, oùk ètnGupiav Ttîtv oùpaviutv èvepYnpâTUJv búvaTai, où ndGt] Kai ôôovàç Kara-ttaûaai, finep cpavepwç eiai tôç x“P'T0? èveppipaTa. «‘O fàp Kapnôç», <pr|CTÎ, «toû TTveùpaTÔç èoTiv didmi, xaP“› eipó^n» [Gal 5, 22] Kai Tà è£ôç • Taxa bè TÙtpov pâXXov ¿Keîvoç èpnoif|aat Kai ûipriXotppoaûvnv èmTnbeiÔTaTÔç Te Kai buvaTtÔTaToç. ’Ek •foûv tôç èvepyeiaç eïaij tô èXXaptpGèv èv tô tpuxô aov voepôv tptîtç, nÔTêpov toû Oeoû, ô toû aaTavà iretpuKev ôv • irXôv dXXà Kai aÙTô tô tpuxô, e'TOP burrai Tà tôç biaxpiaewç, eùôùç dirò tôç voepàç aiaériaetjuç, bôXa Tà tôç btatpopàç 'ftveTat. ’Qatrep

habeat, et varias diaboli versutias, soliti per speciosas imaginationes plurimos pervertere, discutiat atque intellegat. Siquidem in omni negotio utilissimum est securitati consulere. Ne igitur levitate mentis cito teipsum praebe credulum spiritualium potestatum impulsibus, ad te decipiendum forte comparatis, etiamsi qui loquuntur caelestes sint angeli ; sed sta in gradu tardus, examini istius generis subiciens exactissimo; quod bonum est, amplectens, quod malum, reiciens. Non enim ignoti sunt effectus gratiae, quos peccatum, utcumque boni personam assimulet, non potest repraesentare. Nam etsi, secundum apostolum, *novit satanas transfigurare se in angelum lucis,* ut fallat, tamen licet visiones offerat splendidas, bonam operationem, ut dictum est, exhibere non poterit; ex quo certum eius exsistet indicium. Non enim caritatem in Deum aut proximum, non mansuetudinem, non humilitatem, non gaudium, non pacem, non refrenationem cogitationum, non mundi odium, non quietem spiritualem, non desiderium caelestium operationum potest dare, non pravos affectus et voluptates compescere, quae manifesta sunt opera gratiae. Nam: *Fructus,* inquit, *Spiritus sunt caritas, gaudium, pax,* etc., quorum vice fastum ille potius et arrogantiam ingenerare multo aptissimus maximeque potens fuerit. Ex operatione igitur dignosces, quale sit, quod tuae forte animae illuxerit intellectuale lumen, utrum a Deo, an a satana sit ortum. Quin et ipsi animae, si gustum ad discretionem non obtusum habet, ab ipso statim primum appulsu sensuque manifesta se prodet differentia. Ut enim acetum et vinum

•fàp ôioç oïvqj, Kara pèv Tqv ôpaaiv ?v, èx bè tôç Kaià tôv ftOaiv ataôôcrewç ô XdpvY? êxaTépou Kpivei tô ibiov oiituj bq Kal ipuxô & aÙTôç Tt tôç voepâç aia0ô<reujç, Kai tôç èvepfeiaç buva-rô Kpíveiv tú té toO lïveùpaToç xaP'a'MaTOt› Kal T" T°Ô dXXoTpiou çavTàapaTa.

De libertate mentis,

767 *Quomodo omnis afflictio perferenda.* — 17. Eírep pouXoip€0a 0Xúpiv dtraaav Kai toùç ïteipaopoùç ùnopéveiv ôqbtujç, ó btà XpiOTÔv OdvaTOç èm0opr]TÔç ôpîv eoTuj, Kal trpô ôppdTuuv bià travTÔç. ToioOiov yàp f|pîv Kai ¿TtiTaypa, tòv OTaupòv aïpovTaç aÙTÛj ctKoXouOeîv • ôirep ètrriv, eÙTpemîç elvat Kal èroipouç npôç tô dnoOaveîv. 'Av outiu biareOeipévoi dúpev, nâoav, tbç eïpHTai, 0Xiipiv dtpavô té Kal br|Xr)v Karà noXù tô pôov ùnopevoûpev. 'O fàp Kai dttoOaveîv ùnèp XpiOTOû bt' èmOupiaç 6xu)v, <rx°M T' àv npôç Tà ètritrova Kai Xunqpà buffx^pávai. TTapà toOto fàp Kai papeiaç eîvai Tàç OXiq/etç ôfoùpe0a, napà tô pô tôv ùnèp Xpiorôv OávaTov KaraOópiov ?x€lv› pnbè ndvtoté XpiOTip tôv ôidvoiav dvapTàv. 'O bè èKeîvov KXrjpovopôaai ¿mOupâtv, Kai Tà aÙToO ndOq L|XoOv ôpoiiuç ¿m0upeÍTW. "Qgté oi tôv Kùpiov dfanôv XéyovTeç èv toùtuj cpavepoi fivovTai, èv tûj rrâcrav OXiipiv èirepxopévqv où yevvaiujç pôvov, dXXà Kai npo0ùpa>ç bià tôv eiç aÙTÔv tpépeiv èXniba.

quoad aspectum unum idemque sunt, si vero lingua explorentur, palatum protinus de utroque pronuntiat, quid vere sit ; ita et anima ex ipso spiritualis experientiae sensu ac propria quadam facultate potest diiudicare, quae boni Spiritus charismata, quae alieni sint phantasmata.

767 17- Si voluerimus omnem afflictionem et tentationes sustinere facile, mors propter Christum optetur a nobis, et is scopus voti nostri obversetur perpetuo mentis nostrae oculis. Id quippe est nobis praeceptum, ut tollamus crucem nostram et sequamur ipsum ; quod significat, paratos nos esse debere ad moriendum. Si sic affecti praeparatique animo fuerimus, omnem, ut dictum est, afflictionem internam et apparentem facilitate perferemus magna. Mori enim utique pro Christo cupiens, quae tandem aegre ferre adversa vel molesta poterit? Ob hoc ipsum enim graves esse putamus afflictiones, quia nobis non placet pro Christo mori, nec spes ac rationes nostras ex eo ducere suspensas. Qui vero Christum possidere et tam opimam hereditatem desiderat cernere, eius quoque imitari passiones similiter concupiscat. Quare qui se dicunt amare Dominum, in eo demonstrabunt, an vere id affirment, si omnem ipsis supervenientem afflictionem non generose modo, sed libenter etiam et amanter, ob spem in ipso positam, perferant.

767. MG 34, 949 B.

Perfectum christianismi mysterium. 21. 'O Geîoç atto- 768
œroXoç TTaOXoç àKpipécrrepóv té Kai TnXairfétrrepov tò eùreXèç to0 xpitfTtaviopoO pucmipiov ÈKaoro mareuoúan tpvxò bebqXtuKt, bt' eùepfeiaç Getaç eiç Tteîpav iévat ôirep ècrriv, ô ètroupaviou tpuiTÔç èv àttOKaXùq/et Kai buvàpti to0 TTveôpaToç èXXapipiç- ïva pr| tiç tôv btà Tvtiiaeujç vonpáTuuv tpumapòv to0 TTveôpaToç pôvov eivai vopiaaç, Ktvbuveôœj bt' dyvotáv tc Kai /«jiGupiav to0 TeXeiou tôç xdpiTOç ánoTUxtív puiroipiou.... 22. 'H toi- aÙTTi, qjqai, to0 TTveôpaToç èXXapqnç, oùx otov voqpaTujv pôvov dnoKÔXutpiç ètm Kai tpurnopôç xàptToç, lîioirep etpriTai, dXX' OTCOffraTiKoO tpurrôç èv Taîç tpuxaîç pepata Kai btqveKÔç èX- Xaptptç..... 23. Kai Tip paxapiuj bè TTaôXtu ippaì tô èXXàpipav èv tô ôbtp <pwç [cf. Act 9, 8], bt' ou Kai eiç TpiTov oùpavôv ôpTat, Kai pu<HT]piujv dXaXÔTwv ¿kouotiiç fiveTat, où voripaTujv tiç Kai Tvwaeujç tptuTiopôç ôv› «XXà buvapewç to0 àyaGoû TTveôpaToç Ka0' ÙTtôdTaffiv èv tô ipuxô èXXaptptç, ou tôv ùrreppoXôv tôç XapnpÔTOToç oi tôç aapKÔç ôipGaXpoi pô bievefKÔvTeç àtretu- ipXa>0ti<Jav, bt' ou iráaá Te tvûkhç dTtOKaXôîtreTai, Kai npôç àXq- Getav Oeôç tô dSia Kai cptXoupévq tpuxÔ TVutpileTat.

PALLADIUS, 363/4 — ca 425.

Historia Lausiaca, 419/20.

Quare corpus mortificandum.— C. 2, n. 2. Aid ttaonç pèv 769
■fàp tôç ÔP^paÇ èv tip Kaúpa-n èv tô èpnpip tô irapà GdXaaaav

21. Divinus apostolus Paulus exactius et clarius demonstrare 768
volens, quid vere sit perfectum christianismi mysterium in unaquaque anima credente, venire talem animam in huius experimentum docet per divinam operationem ; quae scilicet operatio est supercaelestis luminis in revelatione et virtute Spiritus irradiatio; ne forte quis, in hoc errans, putet nihil aliud esse illuminationem Spiritus nisi cognitiones vi humani productas intellectus; et propter istam ignorantiam et desidiam periclitetur a perfecto gratiae excidere mysterio.... 22 Ea, de qua dictum est, Spiritus irradiatio, non solum intellectualium sensuum revelatio est et illuminatio gratiae, sed substantialis et subsistentis lucis in animabus emissio. ... 23. Illa item, quae beato Paulo circumfulsisse lux dicitur in via, per quam et in tertium caelum elevatus est et mysteriorum ineffabilium auditor factus, non intellectualium sensuum et cognitionis illuminatio erat, sed virtutis boni Spiritus in substantia in anima facta irradiatio, cuius excessum splendoris non ferentes camis oculi, excaecati sunt; per quam et omnis scientia revelatur, et ad veritatem Deus dignae et amatae animae innotescit.

2 (2), 2. Tota enim die, in ipso aestu meridiei, in solitudine, quae 769
est propter mare, [Dorotheas] colligebat lapides, et ex iis semper

768. MG 34, 956 A.
769. TS 6,2 (ed. C. Butler, 1904), 16; MG 34,1013 B. — A textu, quem restituit C. Butler, multum discrepat ille qui legitur apud Migne. Editionem

[AwpôOeoç] cruvifre MOouç, Kaì toûtouç dei oÌKoboptòv Kaì KéXXaç noitûv napexúipei toîç pî] buvapévotç oiKobopflaai, küt' étoç TeXiffKiijv KéXXav piav. 'EpoO bé totc dpr)KÔTOç aÙTÛi • «Ti troteîç, TOTep, èv -pipa TOffoÚTip düroKTtívcuv aoû tò auipcmov èv toîç Kaúpaat toûtoiç;» dnexpívaTo Xeyww «'AttOKTdvei pe, dtroKTdvai aÙTÓ.»

770 *Varia genera vitae monasticae.* — 14, 1. 'AXXoç TTancHoç Kai 'Htraiaç oütuj KaXoópevoi, dbeXtpoi ùuf)pxov naTpôç èpnópov Enavoòpópou • oiTiveç to0 naTpôç TeXeuTr|ffavTOÇ èpepiaavTO Tà ÛTtdpxovTa èv dKivr)TOtç fi èoxov› èv pèv vopiffpaTioiç ttevra-Kiffx'Xioiç, èv ipaTioiç bè Kai otaéTaiç Tà eôpeêévTa. Oütoi peT' dXXqXwv èffKéipavTO Kai auppovXeùovTai npôç éauToùç XèfovTeç • «'Eni noiav éXôujpev péOobov to0 piou, ¿beXcpe; 'Eàv eXOujpev étti Tt]v èp-rtopiav f)v peTfjXOev ó naTÒp fipdùv, Kai f]peîç ÉTépoiç exopev KaTaXeîipai toùç ttovouç- 2. ïawç bè Kai Ktvbvvoiç nept-TreaoûpeOa XqOTpiKoîç f| ûaXaTTiKOîç. Aeûpo toìvuv, ètri tôv povrjpr] piov êXfiiupev, ïva Kai Tà to0 naTpôç ripiùjv Kepbi'iawpev, Kai Tàç tpuxàç pq dnoXéoiupev.» 'Hpeaev ouv aÙTOîç ô OKonôç toû povripouç piou. Eùpéûqaav bè dXXoç kot' dXXo biacpujvoûvTeç. Mepiffdpevoi fàp Tà xPÔMaTa› T°ô pèv OKonoû eixovTo ?KaoToç toû dpéoai Oeil), èveXXaypévq bè iroXcreía. 3. 'O pèv yàp ndvTa biaOKopnioaç doKqTrjpioiç Kai èKKÀqoiaiç Kai cpuXaKaîç, tcxvî-bptov paûùjv ôÛev tôv dpTOV nopioqTat, Trj daKtjaei Kai Tq eùxq

aedificans et cellas faciens, eas cedebat iis, qui non poterant aedificare, singulis annis cellam unam faciens. Cum autem ego aliquando huic dixissem : «Quid agis, pater, in tanta senectute corpusculum tuum occidens illis caloribus?» respondit dicens: «Occidit me, occido illud.»

770 14 (15), 1. Alii Paesius et Isaias nomine fuerunt fratres, patre mercatore Hispanico; qui quidem, patre mortuo, diviserunt bona quae habebant in immobilibus; in nummis quidem quinque milia, in vestibus autem et servis quae inventa fuerant. Ii inter se deliberarunt et sibi consulentes dicebant: «Quodnam vitae iter ingrediemur, o frater? Si exerceamus mercaturam, quam pater noster exercuit, nos relinquemus aliis nostros labores ; 2. et forte incidemus in pericula vel latronum vel maris. Age ergo, frater, vitam aggrediamur monasticam, ut et patris nostri lucremur facultates et nostras animas non perdamus.» Placuit ergo utrisque scopus vitae solitariae, sed inventi sunt alius in alio discrepantes. Cum itaque pecunias divisissent, hunc quidem sibi scopum proposuerunt, ut Deo placerent, sed diverso vitae instituto. 3. Unus enim omnia dispergens dedit monasteriis et ecclesiis et custodiis, et cum artem didicisset, ex qua sibi panem pararet, ascesi et orationi operam

Butler sequimur; indicamus tamen initio singulorum locorum in versione latina numerum capitis in editione Migniana (uncis inclusum), et illam versionem emendavimus iuxta textum Butlerianum. Rursus edidit cum gall. trad. Lucot in «Collection Hemmer et Lejay» (Paris 1912), textum graecuin Butlerianum exhibens.

770. TS 6, 2, 37; MCI 34, 1037 D.

npoaéoxev· *0 SM°Ç MH^Èv btaoKopmaaç, dXXà Ttoifjoaç ¿auTip povaaTqpiov Kai TrpouXapôpevoç àôeXtpoùç ôXiyouç, navra iévov ébiiioÛTo, navra dppwUTOv, navra yépovra, navra névnra, Karà KupiaKtiv Kai aàpparov rpeîç f| réoaapaç rpanélaç iarûtv • ofirouç aùroû KarnvàXuxre rà xPÓpaTa. 4. AptpoTèptuv bè rtXeurriodv-tujv, biàcpopoi paKaptapoi toûtujv èfivovro, dtç àptporépuiv reXeiuj-Oévrwv • Kai toîç pèv fjpeOKev oûtoç, roîç bè èKtîvoç. <t>iXoveiKiaç oûv èpneaoûoqç rij dbeX<pôrr|Ti èni roîç ènaivotç, dnépxovrat' npôç tôv paKdpiov TTappûj Kaì àvariOevrat aùïtp rqv èniKpiaiv, dîioOvrtç paQeîv rrjv peilova noXiretav. 'O bè Xéyêt aùroîç· «'Aptpórepoí dot réXetof ó pèv fàp'Appaptaîov ¿nebíijaro ¿pfov, ó bè roO ’HXia.» 5. Twv pèv ouv Xefôvrtuv «Twv nobtîiv aou, nû>ç buvarôv dvat aÙToùç îoouç;» ... 6. Xéyet aûroîç ó paKdptoç TTapPdr «TTdXtv ùpîv èptît • dptpôrepoi ïcroi doiv ¿Kaurov bè ûpwv nXrjpocpopw ¿ri oûroç, ci pq qOKet toooOtov, ditoç oùk ¿■{¿vero t^Ç ¿Ketvou d'faOÔTqroç uufKpiOrivai • èKeîvoç ndXtv dva-naùtuv toùç iévouç Kai auvavenaùero, Kai eì Kaì èbÔKtt rô ¿K KÔnou ?xeiv cpopriov, dXXà Kai rqv nap’aùrà dxtv dvdnauaiv. ’EKbéSaoOe bè ïva Kai napà 0eoO béiujpai rqv dnOKdXuynv, Kai perd raOra ¿XOôvreç pa0ri<jeo0e.» ’EXOôvreç oùv perd qpépaç ndXtv napeKáXeaav aúróv, Kai Xéyei aùroîç tbç èni 0eoO • «'Aptporépouç âpa dbov èarwraç èv rtp napabeicnu.»

Ascesis monachorum orientalium. 18,1. Tip bè dXXtp ouv-rerúxnKa MaKapíw rip 'AXeíavbpeí, npeopurèptp óvrt Ttîtv Xeyo- 771

dabat. Alter autem nihil dispergens, sed faciens sibi monasterium et assumens paucos fratres, quemlibet excipiebat hospitem, quemlibet aegrotum, quemvis senem, quemvis pauperem ; dominica et sabbato tres aut quattuor mensas statuens : sic consumpsit bona sua. 4. Ambobus autem mortuis, diversae beatitudines utrisque dabantur a fratribus, utpote quod essent inventi ambo virtute perfecti ; et aliis placebat unus, aliis alter. Cum ergo inter fratres incidisset contentio de his laudibus, vadunt ad beatum Pambo et ad eum referunt, ut de hac re respondeat, volentes scire utranam sit melior vitae ratio. Is autem iis dicit: “Utrique sunt perfecti: alter quidem functus est munere Abrahae, alter vero Eliae.» 5. Et cum alii quidem ei dicerent : «Quomodo fieri potest, ut hi sint aequales, dic, quaesumus, nobis pedes tuos attingentibus?» ...6. dicit iis beatus Pambo: ■Iterum vobis dicam: ambo aequales sunt ; unumquemque vestrum certiorem facio quod hic, si ascesi non adeo se dedisset, non fuisset dignus qui alterius bonitati compararetur; et rursus ille alter, qui reficiebat hospites et reficiebatur, etsi videbatur onus portare ex labore, attamen ex ipso quoque habuit recreationem. Exspectate autem, ut a Deo quoque de his habeam revelationem, et postea scietis, cum veneritis.» Venientes ergo post aliquot dies, rursus rogabant eum, et dicit iis quasi ante Deum : «Vidi utrosque simul stantes in paradiso.»

18(19),!. Alium autem inveni, Macarium Alexandrinum, qui presbyter erat earum quae dicuntur Cellarum.... Ascesis igitur 771

771. TS 6, 2, 47; MG 34, 1053 A.

péviuv KeXXíiuv.... ‘H toîvuv àaxqtJtç aÙToO flv aimi • eí ti àxflxoe TCJÙnoTE, navTtwç toOto xaTÛtpôujcrev. ÂKOÙffaç fàp Trapa Tivcuv ôti oi TafkvvrioïùjTai bià Ttâctqç tflç TeaaapaxoaTflç èaôtouatv dnupov, tKpivev êîtracTÎav tô btà irupôç btapaîvov pfl qxrfeîv, Kai TtXflv Xaxavcuv tbpwv eï ttotê TtapeupéOq xai ôtnrpituv ppeKTwv oùbevôç èyeùaaTO.... 3. ’AXXri aÙTOÛ àffxqatç • éxpivev unvou nepTfevéaQai, xai btrifflaaTO ôti oùx eioflXOev intô OTépiv ¿ni eÏKOdi fipiépaç, ïva vtxflaq ùtrvov, toîç pèv xaúpaoi cpXe'fô-pevoç, tt| ôè vuktî onjcpôpevoç Tfl ipuxpÔTHTt. Kai tbç eXeyev ôti* «Ei pp Taxtov eioflXOov ûnô OTéfpv xai èxPHffùppv Tip vttvuj, oÔTiu pou èîqpàvOq ô èfxérpaXoç, tbç eiç èxtrraaiv pe èXàaat Xonrov. Kai tô pèv ôoov èrr* ¿poi èvixpoa • tô bè ôoov ètri Trj cpùaet Tpv xPÉ'av èxoùatj toO ùttvou Trapextbppcra.» 4. Toútou xaÔeiopévou npuui èv tûj xeÀXitp xwvtutp otôç ètri toO Ttobôç èxévTtioev aÙTÔv xai dX-pioaç xarèaiev aÙTÔv Trj XeiPÌ pera xópov toO aîparoç. KaTayvoùç oùv êauToû tbç èxbtxfloavToç èauTÔv, xaTebixaaev èauTÔv eiç tô èXoç Tflç ZxflTetuç, ô èoTiv èv Tfl Ttavepflptp, xaQiaai fupvôv èiri pflvaç è£, èv0a oi xtbvtuneç xai auàfpwv beppara TtTpibaxoucnv, tbç otpflxeç ôvTeç. Oûtujç oùv xaTtTptbQq ôXoç xai cmovbùXouç èféflaXev tbç vopioat Ttvàç ôti flXetpavTtaoev. ’EXOùjv oùv pera pflvaç ?£ eiç tô xeXXiov aÙToO, ànb Tflç tpmvflç èfvù)<j0q ôti aÙTÔç èffTiv b Maxaptoç.

772 *Vitia quomodo edomanda.* — 19, 5. Toútiu túj Mtuoeî ètré-0evTO baipoveç eiç tflv dpxaiav ouvflOeiav Tflç dxoXaoiaç Tflç

eius haec erat : si quod opus aliquem fecisse audiit umquam, omnino id ardenter effecit. Cum enim ab aliquibus audiisset Tabennesiotas per totam quadragesimam nulla re vesci, quae igni esset admota, statuit septem annis nihil comedere, quod per ignem transisset, et praeter cruda olera, si forte adfuissent, et legumina humectata nihil gustavit.... 3. Alia eius ascesis: statuit somnum superare et narrabat se non esse ingressum sub tectum viginti diebus, ut somnum vinceret, cum interdiu quidem arderet, noctu vero algore rigeret. Et ita loquebatur : «Nisi citius tectum ingressus essem et somno usus essem, ita mihi erat arefactum cerebrum, ut deinceps agerer in ecstasin. Et quod ad me quidem attinet, vici somnum : quod autem ad naturam opus habentem, ei cessi.» 4. Eo sedente mane in cella sua, culex sedens in pede eius pupugit eum; et dolore perculsus, manu obtrivit culicem sanguine satiatum. Accusans ergo seipsum quod sese vindicasset, se condemnavit sedere nudum sex menses in palude Scetes, quae est in vasta solitudine, in qua culices, qui sunt ut vespae, perforare possunt etiam pelles aprorum. Ita ergo totus vulneratus est et papulis ita coopertus est ut pati elephantiasi videretur. Veniens autem post sex menses in cellam suam, solum voce agnoverunt eum esse Macarium.

772 19 (22), 5. Illum Moysen adorti sunt daemones eum ad veterem consuetudinem fomicatoriae intemperantiae impellentes ; qui usque

772. TS 6, 2, 60; MG 34, 1064 C.

nopvtxflç KernXaùvovTtç• ôç ¿ttí toctoûtov ¿TtetpáaOri, ibç aÙTÔç bnpftiro, tbç ptKpoû beîv Tflç -irpoôécreujç èïoxeîXat. TTapœfevô-ptvoç oûv rrpôç tôv péyav 'laibujpov tòv èv Tf] Ekiît êi, àvflvffxe îà toû -rroXépou. Kai Xéfet aÙTiîi- «Mfl XumqOflç- àp/al fàp état, Kai bià toûto fftpobpÓTÉpóv aoi èiréôevTO ¿qToûvTeç rflv ouvfl-Oetav. 6. °Qairep fàp kùcuv èv paxrXXuj Tfl ouvr|9eia oûk à<pi-OTaTai, âv bè xXeioéfl tô pàxeXXov Kai pqbeiç aÙTiï) pqbèv bip, oùxèTt èffi^l' oûtuj xai où èàv èmpeivrçç, dxqbiaaaç ô baipwv ÎX«i oou ànocrrflvai.» 'Avaxaipflaaç oùv àrrô Tfjç (ïipaç èxeivrjç utpobpÔTcpov floxeîTO, xai paXtoTa dnô ppujpâTiov, oùbevôç pera-Xap£àvwv rrXflv apTOu SqpoO èv btbbexa oùfxiatç, èpyaiôpevoç ëpfov nXeîtJTOv, xai rrevrflxovTa rrpodeuxàç èxTtXiîiv. KaTatflÎaç oùv aÙTOÛ tô aujpáTiov, epetve rrupoùpevoç ?n xai èvunvialó-pevoç. 7. TTàXtv napépaXev àXXtp nvi tiîiv áfituv xai Xéyei aÙTtpl «Ti Ttoirjcnu ôti oxotíiovoí pou tôv Xofiapôv tù èvùnvta Tflç tpuxflç xaïà ouvflQetav flbovflç ;» Aéyei aÙTip- «'Erretbfl tôv voûv oou oùx ànéaTnoaç tiîiv irepi TaÛTa tpavraotâiv, toùtou xàptv ûtpitJTaaat toûto • bôç èauTÔv eiç dypurtviav xai irpoaeùxou vr¡-ipôvTuiç xai èXeuGepoûoai dirò toùtuiv Taxétuç.» "Oç dxoùoaç xai TaÙTT]ç Tflç ÙTtoOéaeurç dneXOdiv èv Tfl xéXXrç èbuixe Xôyov pfl xoipqéflvai btà irdaqç vuxtôç, pfl xXîvai fóvu. 8. Meivaç oùv èv tû) xeXXiip èrti èrr| ëf, Tàç vùxraç rrdoaç eiç tô péoov toû xeXXtou ïaraTo rrpooeuxôpevoç, ôtpôaXpôv pfl xappùaiv.

Ascesis Pauli monachi — 20, 1. yEpyov bè aÙTÛj xai doxqfftç 773
yé-pove tô dbtaXenrrujç rrpooeùxeaOat. TeTunwpévaç oflv efyev

adeo fuit tentatus, sicut ipse narravit, ut parum abfuerit quin eum ab instituto dimoverent. Cum autem accessisset ad magnum Isidorum, qui sedebat in Scete, rettulit ad eum de bello. Et ei respondit: •Ne conturberis; sunt principia, et ideo te vehementius invaserunt, requirentes consuetudinem. 6. Sicut enim canis in macello non recedit a consuetudine, sed si fuerit clausum macellum et nemo quidquam ei dederit, non amplius accedit; sic et tusi permánseris, aegre ferens daemon a te recedet.» Secedens ergo ex hac hora, strictius se exercebat, maxime autem de alimentis, nihil sumens praeter panis sicci uncias duodecim, plurimum operans et quinquaginta orationes peragens. Porro autem quamvis suum macerasset corpusculum, permansit tamen inflammatus, et praecipue in somnis. 7. Rursus convenit ad alium sanctum monachum et dicit ei: «Quid faciam, quia somnia animi ex consuetudine voluptatis rationem meam obtenebrant?» Dicit ei: «Quoniam mentem tuam non cohibuisti a visis eiusmodi, ea de causa haec sustines. Dede te paulatim vigiliae et ora sobrius, et ab his cito liberaberis.» Qui cum audisset hoc monitum, in cellam reversus, fidem dedit se non dormire totam noctem neque genuflectere. 8. Cum ergo remansisset in cella sex annos, totas noctes stans in medio cellae orabat, oculum non claudens.

20 (23), 1. Eius opus et ascesis fuit orare perpetuo. Habebat 773
igitur preces trecentas praestitutas, colligens totidem calculos eos-

778. TS 6, 2, 62; MG 84, 1070 B.

eùxàç TpiaKoaiaç, TOtfaOTW oOv ipr|<pía auvcrfwv Kaì *èv* tijj KÓXmp KaTéxujv, Kai jjnrrujv k«O' éKáoTqv eùxôv ?Sa» toO kóXttou píav q/qcpov. *2.* Oûtoç itapapaXibv ffuvruxiaç ëvcKev tíĳj áyítp Maxapítp tú Xefopévip noXiTiKip, Xéyei aÚTÍp • «Appa Marápie, 0Xí0opai.» 'HvórfKacrev oùv aÙTÒv eìneìv bià iroíav alríav. 'O bè Xéyei aùrùj • «'Ev Kibpij tivi nap0évoç kutoikcî tiç TpiaKotJTÔv êtoç ?xouffa doKOupévr]- rapì f)ç poi bir]YÓ<iavTO ôti napeKTÔç oappÔTOu ô KupiaK^ç oùbé-noTe yeutTai • dXXà tòv xpôvov ÔXov è'XKOuaa Tàç êfJbopâbaç bià tovtê èoGiouffa ôp«pwv rtoteî eùxàç èitTaKOffiaç. Kaì dnevbÔKtiffa èpauToO toûto paOàiv ôti ûnèp Tàç TpiaKoaiaç oùk fjbvvr)0r)v Trotterai.» 3. 'AttOKpiveTai aÙTip ó dyioç Maxâpioç' «'Epù êfnKOOTÔv ctoç excu TeTa-fpévaç èxaTÔv eùxàç ttoiûiv Kai Tà irpôç Tpocppv èpYatôpevoç Kai toîç àbeXcpoîç t^v òtpeiXqv Tqç auvTuxiaç àirobiboùç, Kai où Kpívei pe ô Xoyicjpôç tbç àpeXq-oavTa. El bè *au* TpiaKoaiaç noicôv ùnô toO auveibÔTOç Kpivn, bflXoç eî Kaôapüjç aÙTàç pô eùxôpevoç, ô buvâpevoç nXeiovaç etjxfcctôoii Kai pô eùxôpevoç.

774 *Regula S. Pacomii caelitus data.* — 32,1. KaOeiopévuj oûv aÙTcp [TTaxwpicp] ¿v tùj <m|Xaiip Cuqpôri àYTeXoç Kai Xéyei aÙTip • «Tà KaTà oauTôv KaTojpOwoaç • nepiTTâiç oùv KaOéiij èv Tip airriXaiip • beûpo Kai èUXÔàiv auvafafe nàvTaç toùç véouç pova-Xoùç Kaì oÎKpoov ptT' aÙTwv, Kaì KaTà tôv tùttov ôv biòtopi ooi outujç aÙToîç vopoÔÉTnoov.» Kai ènébaiKev aÙTip beXiov xaXKf)v *èv* ri è(ÉTPaTrro TaÛTa- 2. «ZufxuJpnaeiÇ èKÓOTip KaTà bùvapiv cpayeîv Kai meîv • koî npôç Tàç bvvàpetç Tiîiv ¿o0ióvtujv dvdXoya

que in sinu tenens singulosque proiciens e sinu ad singulas preces. 2. Is cum accessisset conversationis causa ad sanctum Macarium, qui dicitur Politicus, dicit ei : “Abba Macari, affligor.» Coegit ergo eum dicere, qua de causa. Et dicit ei : (24) «In quodam vico habitat quaedam virgo, trigesimum annum agens, quae ascesi exercetur; de qua multi mihi narrarunt quod praeter sabbatum et dominicam numquam vescitur, sed toto tempore trahens hebdomadas, et post quinque dies comedens, facit septingentas orationes. Hoc cum didicissem, meipsum reprobavi quod non potuerim facere plus quam trecentas.» 3. Respondet ei sanctus Macarius: “Sexagesimus annus agitur, ex quo centum constitutas facio orationes, et laborans pro victu meo et fratribus debitum reddens congressionis, nec mea me iudicat ratio quod fuerim neglegens. Si tu autem, cum trecentas facias orationes, iudicaris a conscientia, aperte ostendis te non pure orare vel posse plures orationes facere quam facias.

774 32 (38), 1. Eo ergo [Pacomio] sedente in spelunca, apparuit ei angelus et dicit ei: «Ea, quae ad te pertinent, recte gessisti ; supervacanee ergo sedes in spelunca; age ergo, egredere et congrega omnes iuniores monachos, et habita cum iis, et secundum formam, quam do tibi, legem iis constitue.» Et dedit ei tabulam aeneam, in qua haec scripta fuerant : 2. «Concedes unicuique, ut pro viribus comedat et bibat ; et secundum vires comedentium iis opera man-

774. TS 6, 2, 88; MG 34, 1101 C.

Kui tù epya aÙToîç ¿fXÉ'Pl(T0V ' Kai PÓTÉ vqaTtûaai KwXùaqç pqTt tpa-fíív. Oütw pèvTOi Tà ìoxupà toîç ioxupoTépoiç Kaì èaOioutn,. Kaì tò dTova toîç àTovwTépoiç Kaì àaKqTiKWTépotç ¿YXeiptie ípT«- Hoiqaov bè KèXXaç btatpôpouç èv tíj aùXq, Kai Tpeîç KaTà KÉXXav pevéTwaav. 'H bè Tpocpî] itôvtwv *ùnô ?va* oIkov èÎ€TaZé<J0w. 3. Ka0eubèTwffav bè pf) àvaKeipevoi, àXXà 0pôvouç oÎKobopriTOÙç ùnTiwTèpouç TOiroir|KÔT€ç Kai 0évTeç aù-twv èKeî Tà OTpujpaTa Ka0eub€T(juoav KaOrípevoi. «PopeÍTwaav bè èv Taîç vu£i XefiiTÛJvaç XtvoOç èlwdpévot. “EKaOTOç aÙTwv èxéïw pilXwTqv aiyeiav eipyaapèvnv, fjç àveu pii èa0ièTwaav. 'AmôvTeç bè eiç tî)v KOtvujviav KaTà oápfíaTOv Kai KUpiaKqv, Tàç Iwvaç XuéTwaav, Tt'iv piiXujTqv CnroTi0é<J0wcnxv, Kai peTà koukouXîov pôvou eioiéTwoav.» KouKOÙXia bè aÙToîç èTÙTtwaev dpaXXa tbç naibioiç, èv oiç Kai KauTñpa tùttov OTaupoû btà ïtopcpupiou èKéXevaev èvTÎ0ea0ai.... 5. 'Eyeypanro bè èv Tfj béÀTw ôti • «z.évoç àXXou povaarqpiou àXXov éxovTOç tùttov pr] <Jup<pàyq toùtoiç, pf] oupTTÍij, pi) eiaéX0»i eiç ttjv povqv èKTÔç ei piy èv ôbw eùpeOr).» Tôv pévTot eìoeX0óvTa auppeïvai aÙToîç ètri TpteTÍav eïaw twv àbÙTwv où béxovTat • dXX' èpyaTiKWTepa èpya notfiaaç, oùtwç eitjpaivet peTà Tptenav. 6. «'EoOtovTeç bè Tàç KetpaXàç KaXunré-Twffav toîç KOUKOuXiotç, ïva pi] àbeXqpôç àbeXcpôv paawpevov ïbij. Oùk èOTt XaXfjaat è«0iovTa, oùbè èKTÔç to0 mvaKoç ri Tfjç Tpa-irélriç àXXaxoO npooèxeiv tiîj ôcpOaXpw.» 'Ewnwffe bè btà iràoqç Tfiç fjpépaç Ttoteîv aÙTOùç eùxàç bwbeKa, Kaì èv tw Xuxvikiîj bwbeKa, Kai èv Taîç irawuxioi bwbeKa, Kai èvvâTqv wpav Tpeîç '

dabis convenientia; et neque ieiunare prohibe nec comedere. Sic quidem fortia fortioribus manda opera et iis qui manducant, et levia imbecillioribus et iis, qui se magis ascesi exercent. Fac autem diversas cellas in eadem aula, et tres in cella maneaqt. Omnibus autem cibus in una domo paretur. 3. Dormiant autem non recumbentes, sed exstructis sibi sedibus paulo supinioribus et illic suis impositis stragulis dormiant sedentes. Noctu autem gestent lebitones lineos, succincti. Habeat unusquisque ex his pellem caprinam laboratam, sine qua ne comedant. Euntes autem ad communionem sabbato et dominica, zonas solvant, pellem caprinam deponant et cum sola cuculla ingrediantur.» Fecit autem iis cucullas sine villis tamquam pueris, in quibus etiam iussit imponi figuram crucis purpureae.... 5. Scriptum autem erat in tabula: «Si venerit hospes alterius monasterii, quod habet aliam formam, cum iis nec comedat nec bibat, nec ingrediatur in monasterium, nisi fuerit inventus in via.» Porro eum, qui ingressus est, ut cum iis .remaneat, non admittunt intra chorum per tres annos; sed cum fecerit opera difficiliora, sic post triennium ingreditur. 6. «Comedentes autem velent capita cucullis, ne frater fratrem videat mandentem. Comedenti non licet loqui, nec extra quadram et mensam usquam alio oculos convertere.» Constituit autem, ut per totum diem facerent duodecim orationes, et duodecim cum ad vespertinum lumen venirent, et in nocturnis vigiliis duodecim, et hora nona tres.

óre òè pèXXet tò ttXôOoç èoQietv, èxàOTrç eùxô tpaXpòv Kpoàbeaôai Tumiicraç. 7. TTpooavTiKéfovToç òè toO Tlaxujpiou tôi dfffXu) ôti òXiyai eitrtv ai eùxai, Xéyet aùrQ ó àntXoç' «Taûra ôiew-Ttujffa tbç tpOâvetv kûî toùç piKpoùç èirvreXtiv tòv Kavôva xai pi) XuwîaOai. Oi òè TÉXttoi vopoéeoiaç xP£›av oùk ?xouov Ka0' èauTOÙç fàp èv Taîç xéXXatç ôXov èauTwv tô Zlfiv Tfj toû OeoO ûeujpia Ttapexwprjoav. Toùtoiç òè èvopoQeTiiaa ôooi oùk éxovoi voûv èiufvwpova, i'va xdv ibç oÎKÉTai tôv oùvTaJiv TrXrj-poûvTeç tôç TtoXiTtiaç ôiaieOujoiv èv iraiS^iicrioi.»

CASSIANUS, ca 360 — ca 435.

De institutis coenobiorum, ca 420.

775 *Abnegatio perfectionis basis.* — L. 4, c. 8. Cuius haec erit sollicitudo et eruditio principalis, per quam iunior introductus scandere consequenter etiam culmina perfectionis summa praevaleat, ut doceat eum primitus suas vincere voluntates; quem studiose in his ac diligenter exercens, haec illi semper imperare de industria procurabit, quae senserit animo eius esse contraria. Multis siquidem experimentis edocti tradunt, monachum, et maxime iuniores, ne voluptatem quidem concupiscentiae suae refrenare posse, nisi prius mortificare per oboedientiam suas didicerint voluntates. Ideoque pronuntiant nullatenus praevalere, vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis extinguere, sed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus unitatem perpetuam, nec firmam diuturnamque posse retinere concordiam, sed ne in coenobio quidem diutius permanere eum, qui prius voluntates suas non didicerit superare.

776 *Aperienda anima Patri spirituali.* — 4,9. Instituuntur nullas penitus cogitationes prurientes in corde perniciosa confusione celare, sed confestim ut exortae fuerint, eas suo patefacere seniori; nec super earum iudicio quidquam suae discretioni committere, sed illud credere malum esse, vel bonum, quod discusserit ac pronuntiaverit senioris examen. Itaque fit, ut in

Quando vero omnes in eo sunt, ut manducent, constituit ut unicuique orationi praemitteretur psalmus. 7. Cum autem Pacomius angelo obiceret, quod paucae sunt preces, ei dicit angelus : «Has constitui, ut parvi quoque possint procedere ad perficiendam regulam, nec iis sit molestum. Qui autem sunt perfecti, non opus habent legislationis; nam cum per se sunt in cellis, totam suam vitam attribuunt Dei contemplationi. His autem legem tuli, qui mentem minime habent intellegentem, ut etiamsi essent sicut domestici summam observantiae adimplentes, secure et libere degant.»

775. CV 17 (ed. M. Petschenig, 1888), 62; ML 49, 160 B.
776. CV 17, 53; ML 49, 161 B.

millo circumvenire iuvenem callidus inimicus velut inexpertutïi ipnnrumque praevaleat, nec ulla fraude decipere, quem perniici non sua, sed senioris discretione muniri, et suggestiones rums vel ignita iacula, quaecumque in cor eius iniecerit, ut noniorem celet, non posse suaderi. Alias quippe subtilissimus tliubolus illudere vel deicere iuniorem non poterit, nisi cum rum seu per arrogantiam, sive per verecundiam, ad cogitationum suarum velamen illexerit. Generale namque et evidens indicium diabolicae cogitationis esse pronuntiant, si eam seniori i onfundamur aperire.

Oboedientia. — 4, 24. Hic itaque beatus loannes ab adule- 777
m entia sua usque ad perfectam ac virilem aetatem seniori suo deserviens, donec ille in huius vitae conversatione duravit, tunta humilitate inhaesit eius obsequiis, ut ipsi quoque seni niuporem summum oboedientia eius incuteret.... Sumpsit namque de lignario suo virgultum senex, quod olim excisum intibus foci fuerat praeparatum; dumque coctionis retardat iu ‹ asio, non modo aridum, sed prope putre iacebat temporis id ostate. Cumque hoc coram ipso fixisset in terram,' prae- l epit advecta aqua cotidie bis rigari, ut scilicet diurnis humoribus radicatum atque in antiquam arborem reviviscens, diffusis ramis amoenitatem oculis atque umbraculum in aestu ferventi subter residentibus exhiberet. Quod praeceptum veneratione solita sine ulla impossibilitatis consideratione suscipiens udulescens, ita cotidianis diebus explevit, ut aquam per duo ferine milia indesinenter apportans nullatenus lignum rigare ı essaret, atque per totum anni spatium non infirmitas corporis, non festivitatis sollemnitas, non occupatio necessitatis ullius, quae illum etiam honeste excusaret ab exsecutione mandati, non denique hiemis asperitas intercedens ab observantia prae- l opti huius potuerit impedire. Cumque eius hanc sedulitatem incitus senex latenter diebus singulis exploraret videretque cum simplici cordis affectu mandatum suum velut divinitus emissum sine ulla permutatione vultus vel rationis discussione servare, sinceram humilitatis eius oboedientiam comprobans, pariter etiam miserans tam longum laborem, quem per totum unni spatium studio devotionis impenderat, ad aridum virgultum accedens: «O, inquit, loannes, misitne radices haec arbor, nnnon?» Cumque ille se nescire dixisset, senex, velut inquirens ici veritatem et tamquam tentans utrum iam suis radicibus niteretur, evulsit coram ipso levi commotione virgultum, sicque proiciens illud praecepit ut deinceps rigare desineret.

Oboedientia. — 4,26. Aliis rursum aedificari cupientibus 778
oboedientiae eius [loannis] exemplo, vocans senior: «Curre, inquit, loannes, saxum illud huc advolve quantocius.» Qui con-

777. CV 17, 63; ML 49, 183 C. 778. CV 17, 66: ML 49, 186 B.

festina saxum immane, quod multae hominum turbae movere non possent, applicita nunc cervice, nunc toto corpore, tanto nisu atque conatu provolvere contendebat, ut sudore omnium membrorum suorum non solum totum infunderet vestimentum, sed etiam saxum ipsum suis cervicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impossibilitatem praecepti vel facti pro reverentia senis, et obsequii simplicitate sincera, qua credebat' senem tota fide nihil posse incassum ac sine ratione praecipere.

779 *Praeparatio ad scientiam Scripturae.*— 5,34. Ait [Theodora» abbas] monachum Scripturarum notitiam pertingere cupientem nequaquam debere labores suos erga commentatorum libros impendere, sed potius omnem mentis industriam et intentionem cordis erga emendationem vitiorum carnalium detinere; quibus expulsis confestim cordis oculi, sublato velamine passionum, sal cramenta Scripturarum naturaliter contemplarentur, siquidem nobis non, ut essent incognita vel obscura, Spiritus Sancti gratia promulgata sint, sed nostro vitio velamine peccatorum cordis oculos obnubente reddantur obscura; quibus rursum naturali redditis sanitati, ipsa Scripturarum sanctarum lectio ad contemplationem verae scientiae abunde etiam sola sufficiat, nec eos commentatorum institutionibus indigere; sicut oculi isti carnales ad vivendum nullius egent doctrina, si modo fuerint a suffusione vel caligine caecitatis immunes.

780 *Puritas cordis servanda.* — 6, 9. Itaque omni custodia cordis nostri sunt latebrae primitus expiandae. Quod enim illi in corporis puritate cupiunt assequi, nos debemus etiam in arcanis conscientiae possidere; in qua Dominus arbiter atque agonotheta residens, pugnam cursus et certaminis nostri iugiter spectat, ut ea, quae in propatulo horremus admittere, ne intrinsecus quidem coalescere incauta cogitatione patiamur; et in quibus humana cognitione confundimur, ne occulta quidem coniventia polluamur. Quae licet possit hominum praeterire notitiam, sanctorum tamen angelorum ipsiusque omnipotentis Dei scientiam, quam nulla subterfugiunt secreta, latere non poterit. . ■

781 *Deus cogitationum inspector.*—6,21. Quem statum [perfectae puritatis] ita tenere perpetuo poterimus, ac numquam naturalem modum nec tempus excedere superius comprehensum, si Deum non solum secretorum actuum nostrorum, verum etiam cogitationum cunctarum diurnum pariter nocturnumque inspectorem esse et conscium cogitemus, ac pro omnibus quae in nostro corde versantur, sicut pro factis et operibus nostris, rationem nos ei reddituros esse credamus.

779. CV 17, 107; ML 49, 250 B. 780. CV 17, 120; ML 49, 278 A.
781. CV 17, 126; ML 49, 290 B.

Sine Dei adiutorio nihil obtinetur. — 12, 11. Principium 782
quoque discutientes vocationis ac salutis humanae, qua non ex nobis, nec ex operibus nostris secundum apostolum, sed Dei sumus dono gratiaque salvati [cf. Eph 2, 8sq], liquido poterimus advertere, quemadmodum perfectionis summa, *non eolentis neque currentis, sed miserentis* est *Dei* [Rom 9,13]; qui nequaquam laborum vel cursus nostri merito compensante, vitiorum nos facit esse victores, nec aequiperante nostrae voluntatis industria, tam arduum integritatis culmen subiugata qua utimur carne conscendere. Nulla siquidem corporis huius alflictio nullaque cordis contritio ad capessendam veram illam Interioris hominis castitatem possit esse condigna, ut tantam puritatis virtutem angelis solis ingenitam caelique vernaculam, nudo humano labore, id est, sine adiutorio Dei valeat obtinere; quia totius boni effectus ab illius profluit gratia, qui tantam perennitatem beatitudinis et immensitatem gloriae, exiguae voluntati brevique ac parvo cursui nostro, multiplicata largitate, donavit.

Collationes, 419—428.

Vitae monachi finis. — *CoW.I,* c. 2. Omnes, inquit [abbas 783
Moyses], artes ac disciplinae scopon quemdam, id est, destinationem, et telos, hoc est, finem proprium habent; ad quem respiciens uniuscuiusque artis industrius appetitor, cunctos labores et pericula atque dispendia aequanimiter libenterque sustentat. Nam et agricola nunc torridos solis radios, nunc pruinas et glaciem non declinans terram infatigabilitei scindit.... Habet ergo et nostra professio scopon proprium ac finem litium, pro quo labores cunctos non solum infatigabiliter, verum etiam gratanter impendimus, ob quem nos ieiuniorum inedia non fatigat, vigiliarum lassitudo delectat, lectio ac meditatio Scripturarum continuata non satiat, labor etiam incessabilis, nuditasque et omnium rerum privatio, horror quoque huius Vastissimae soliditudinis non deterret.... Propter quod respondete, inquit, mihi, quae sit destinatio vestra, vel finis, qui ad haec omnia libentissime sustinenda vos provocat. 3. Et i um persisteret nostram elicere super hac interrogatione sententiam, respondimus, regni caelorum causa haec cuncta tolerari. 4. Ad quod ille: Bene, inquit; argute de fine dixistis. Qui vero debeat esse scopos noster, id est, destinatio cui fugiter inhaerentes finem valeamus attingere, prae omnibus nosse debetis. Et cum ignorationem confessi simpliciter fuissemus, adiecit: ... Finis quidem nostrae professionis, ut diximus, regnum Dei, seu regnum caelorum est; destinatio vero nostra, id est, scopos, puritas cordis, sine qua ad illum finem

789 C'V 17 912* MI 4Q 440 A
78¿ CV 13 (ed. M. Petschenig, 1886), 8; MI. 49, 483 B.

impossibile est quempiam pervenire. In hac ergo destinatione defigentes nostrae directionis obtutus, velut ad certam lineam cursum rectissimum dirigemus. Ac si paululum quid ab hac cogitatio nostra deflexerit, ad contemplationem eius ilico recurrentes, rursus eam velut ad quamdam normam rectissime corrigemus; quae semper omnes conatus nostros ad unum hoc revocans signum, arguet statina, si a proposita directione mens nostra vel paululum deviaverit.

784 *Finis est sanctificatio seu puritas animarum.* — 1, 5. Ita igitur et nostri propositi finis quidem, secundum apostolum, vita aeterna est, ita eodem pronuntiante: *Habentes quidem fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam aeternam* **(Rom 6,22N** Scopos vero est puritas cordis, quam sanctificationem non immerito nuncupavit, sine qua praedictus finis non poterit apprehendi; ac si dixisset aliis verbis: Habentes quidem scopon vestrum in cordis puritate, finem vero vitam aeternam. De qua destinatione docens nos idem beatus apostolus ipsum nomen, id est, scopon, significanter expressit ita dicens: *Qua posteriora sunt obliviscens, ad ea vero quae in ante sunt ex tendens me, ad destinatum persequor, ad bravium supernae voca tionis Domini* **[Phil 3,13 sq].** Quod evidentius in graeco ponitur Kara okottòv òiwkijj, id est, secundum destinationem persequor tamquam si dixisset: Hac destinatione, qua illa quae posteriori sunt obliviscor, id est, anterioris hominis vitia, ad finem bravi caelestis pervenire contendo. Quidquid ergo nos ad hum scopon, id est puritatem cordis, potest dirigere, tota virtuti sectandum est; quidquid autem ab hac retrahit, ut perniciosi::: ac noxium devitandum. Pro hac enim universa agimus atqui toleramus.

785 *Perfectio monachi identica impassibilitati.* — 1, 6. *Et* 4 *distribuero,* inquit, *in cibos pauperum omnes facultates meas, e, tradidero corpus meum ut ardeam, caritatem autem non habuero nihil mihi prodest* **[1 Cor 13, 8].** Unde liquido comprobatur per lectionem non statim nuditate nec privatione omnium facul tatum seu dignitatum abiectione contingi, nisi fuerit carita: illa, cuius apostolus membra describit, quae in sola cordi: puritate consistit. Nam quid est aliud non aemulari, non in flari, non irritari, non agere perperam, non quaerere quae sin sunt, non super iniquitate gaudere, non cogitare malum, c reliqua, nisi cor perfectum atque mundissimum Deo sempei offerre et intactum a cunctis perturbationibus custodire?

786 *Media ad perfectionem.* — 1, 7. Ea igitur, quae sequenti: sunt, id est, ieiunia, -igiliae, anachoresis, meditatio Scriptura rum, propter principalem scopon, id est, puritatem cordi:

784. CV 13, 11; ML 49, 486 C. 785. CV 13. 12; ML 49, 488
786. CV 13. 13: ML 49. 489 B.

quod est caritas, nos convenit 'exercere, et non propter illa principalem hanc proturbare virtutem; qua in nobis integra illaesaque durante, nihil oberit, si aliquid eorum, quae sequentia sunt, pro necessitate fuerit praetermissum.... Igitur ieiunia, vigiliae, meditatio Scripturarum, nuditas ac privatio omnium facultatum, non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt, quia non in ipsis consistit disciplinae illius finis, sed per illa pervenitur ad finem. Incassum igitur haec exercitia molietur, quisque his velut summo bono contentus, intentionem sui cordis hucusque defixerit et non ad capiendum finem, propter quem haec appetenda sunt, omne studium virtutis extenderit, habens quidem disciplinae illius instrumenta, finem vero, in quo omnis fructus consistit, ignorans. Quidquid igitur potest istam mentis nostrae puritatem tranquillitatemque turbare, quamvis utile ac necessarium videatur, ut noxium devitandum est.

Caritas principalior virtus. — 1,8. Hic ergo nobis princi- 787
palis debet esse conatus, haec immobilis destinatio cordis iugiter affectanda, ut divinis rebus ac Deo mens semper inhaereat. Quidquid ab hac diversum est, quamvis magnum, secundum tamen, aut etiam infimum, seu certe noxium iudicandum est. Huius mentis vel actus figura etiam in evangelio per Martham et Mariam pulcherrime designatur.

Principale bonum contemplatio. — 1,8. *Maria bonam par-* 788
tem elegit, quae non auferetur ab ea [Lc 10, 42]. Videtis ergo principale bonum in theoria sola, id est, in contemplatione divina, Dominum posuisse. Unde ceteras virtutes, licet necessarias et utiles bonasque pronuntiemus, secundo tamen gradu censendas esse decernimus, quia universae huius unius patrantur obtentu.

Pietas vel caritas identica perfectioni. — 1,10. *Corporalis* 789
exercitatio ad modicum utilis est; pietas autem, quae sine dubio caritas intellegitur, *ad omnia utilis est, promissionem habens vitae quae nunc est, et futurae* [1 Tim 4, 8]. Quae ergo dicitur ad modicum esse utilis, manifeste pronuntiatur nec per omne tempus exerceri, nec summam perfectionis per se solam laboranti posse conferre. Modicum quippe ad utrumque referri potest, id est, vel ad brevitatem temporis, quod scilicet homini tam in praesenti quam in futuro exercitatio corporalis coaeterna esse non possit, vel certe ad parvitatem utilitatis, quae de carnali exercitatione conquiritur, eo quod afflictio corporalis initia quaedam profectus, non ipsam perfectionem pariat caritatis, quae promissionem habet vitae praesentis et futurae.

Adhaerere Deo. — 1, 13. Moyses: Inhaerere quidem Deo 790
iugiter et contemplationi eius, quemadmodum dicitis, insepara-

787. CV 13, 14; ML 49, 490 B. **788.** CV 13, 15; ML 49, 491 B.
789. CV 13, 16; ML 49, 494 B. **790.** CV 13, 18; ML 49, 497 B.

biliter copulari, impossibile est homini ista carnis fragilitate circumdato. Verum oportet nos scire, ubi nostrae mentis intentionem debeamus habere defixam et ad quam destinationem semper animae nostrae revocemus intuitum ; quam cum potuerit obtinere mens, gaudeat, et a qua distractam se doleat atque suspiret totiesque se a summo bono sentiat recidisse, quoties se ab illo intuitu deprehenderit separatam, fornicationem iudicans vel momentaneum a Christi contemplatione discessum. A quo cum deviaverit paululum noster obtutus, rursus ad eum cordis oculos retorquentes, velut rectissima linea mentis aciem revocemus.... *Regnum Dei non veniet cum observatione, neque diceni: Ecce hic aut ecce illic est. Arnen enim dico vobis, quia regnum Dei intra vos est* [i.c 17, 20 sq]. Intra nos vero nihil aliud esse potest quam scientia aut ignoratio veritatis, et vel vitiorum amicitia vel virtutum ; per quam aut diabolo aut Christo regnum paramus in corde. Cuius etiam regni qualitatem describit apostolus ita dicens: *Non enim regnum Dei est esca et potus, sed iustitia, et pax, et gaudium in Spiritu Sancto*]Rom 14, 17].

791 *Regnum Dei quomodo possideatur.* — 1, 14. Nam quemadmodum diaboli regnum per convenientiam suscipitur vitiorum, ita regnum Dei per exercitationem virtutum, puritate cordis ac spiritali scientia possidetur.

792 *Contemplatio Dei.* — 1, 15. Deus non sola incomprehensibilis illius substantiae suae admiratione cognoscitur, quod tamen adhuc in spe promissionis absconditum est; sed etiam creaturamm suarum magnitudine, vel aequitatis suae consideratione, vel cotidianae dispensationis auxilio, pervidetur; quando scilicet, quae cum sanctis suis per singulas generationes egerit, mente purissima perlustramus, cum potentiam ipsius qua universa gubernat, moderatur ac regit, cum immensitatem scientiae eius et oculum, quem secreta cordium latere non possunt, tremente corde miramur; cum arenam maris undarumque numerum dimensum ei et cognitum cogitamus ; cum pluviarum guttas, cum saeculorum dies et horas, cum praeterita futurave universa obstupescentes scientiae eius assistere contemplamur; cum ineffabilem clementiam eius, qua innumera flagitia, quae singulis quibusque momentis sub ipsius committuntur aspectu, indefessa longanimitate sustentat; cum vocationem, qua nos nullis praecedentibus meritis gratia suae miserationis ascivit ; cum denique, quot occasiones salutis tribuit adoptandis, cum quodam admirationis intuemur excessu ; quod ita nos nasci praecepit, ut ab ipsis cunabulis gratia nobis legisque suae notitia traderetur, quod ipse adversarium vincens in nobis pro solo bonae voluntatis assensu,

791. CV 13, 21 ; ML 49, 499 B. 792. CV 18, 25; MI. 49, 505 A.

aeterna beatitudine ac perpetuis nos praemiis munerat, cum postremo dispensationem incarnationis suae pro nostra salute suscepit ac mirabilia mysteriorum suorum in cunctis gentibus dilatavit.

Discretio. — 2,4. *Vivus enim Dei sermo,* etc. [Hebr 4, 12]. 793
Quibus manifestissime declaratur nullam sine discretionis gratia perfecte posse vel perfici vel stare virtutem. Et ita tam beati Antonii quam universorum sententia definitum est discretionem esse quae fixo gradu intrepidum monachum perducat ad Deum praedictasque virtutes iugiter conservet illaesas, cum qua ad consummationis excelsa fastigia minore possit fatigatione conscendi, et sine qua multi etiam propensius laborantes, perfectionis nequiverint culmen attingere. Omnium namque virtutum generatrix, custos moderatrixque discretio est.

Tres vocationum modi. — 3,4. Tum beatus Paphnutius: 794
Tres, inquit, vocationum sunt ordines.... 4. Ut igitur tres hi vocationum modi speciali distinctione pandantur, primus ex Deo est, secundus per hominem, tertius ex necessitate. Et ex Deo quidem est, quoties inspiratio quaedam immissa in cor nostrum nonnumquam etiam dormientes nos ad desiderium aeternae vitae ac salutis exsuscitat Deumque sequi et eius inhaerere praeceptis compunctione saluberrima cohortatur.... Secundus vocationis modus est quem fieri per hominem diximus, cum vel exemplis quorumdam sanctorum vel monitis instigati, ad desiderium salutis accendimur.... Tertius vero vocationis modus est, qui ex necessitate descendit, cum divitiis mundi huius vel voluptatibus obligati, ingruentibus repente tentationibus, quae vel mortis pericula comminantur, vel amissione bonorum ac proscriptione percutiunt, vel carorum morte compungunt, ad Deum, quem sequi in rerum prosperitate contempsimus, saltem inviti properare compellimur.

Triplex abrenuntiatio. — 3,6. Nunc de abrenuntiationibus 795
disserendum est, quas tres esse et Patrum traditio et Scripturarum sanctarum demonstrat auctoritas, quasque unumquemque nostrum omni studio oportet implere. Prima est qua corporaliter universas divitias mundi facultatesque contemnimus; secunda qua mores ac vitia affectusque pristinos animi carnisque respuimus; tertia qua mentem nostram de praesentibus universis ac visibilibus evocantes, futura tantummodo contemplamur, et ea quae sunt invisibilia concupiscimus

Voluntas bona a Deo. — 3,19. Manifestissime perdocemur, 796
et initium voluntatis bonae nobis Domino inspirante concedi, cum aut per se, aut per exhortationem cuiuslibet hominis, aut per necessitatem nos ad salutis attrahit viam, et perfec-

793. CV 13, 43; ML 49, 528 C. 79-1. CV 13, G9; ML 49, 560 B.
795. CV 13, 73; ML 49, 564 C. 796 CV 13, 91; ML 49, 581 A.

tionem virtutum ab eodem similiter condonari; nostrum vero hoc esse, ut exhortationem auxiliumque Dei vel remissius vel enixius exsequamur et pro hoc nos vel remunerationem vel supplicia dignissime promereri, quod eius dispensationi ac providentiae, erga nos benignissima dignatione collatae, vel negleximus vel studuimus nostrae oboedientiae devotione congruere.

797 *Desolationum causae.* — 4,3. Tripartita nobis a maioribus ratio super hac qua dicitis sterilitate mentis est tradita. Aut enim de neglegentia nostra, aut de impugnatione diaboli, aut de dispensatione Domini ac probatione descendit. Et de neglegentia quidem, cum vitio nostro tepore praecedente incircumspecte nosmetipsos et remissius exhibentes et per ignavam desidiam noxiis cogitationibus pasti, terram cordis nostri spinas et tribulos facimus germinare, quibus in ea pullulantibus consequenter efficimur steriles atque ab omni spiritali fructu et contemplatione ieiuni. De impugnatione vero diaboli, cum etiam bonis nonnumquam studiis dediti, callida subtilitate mentem nostram adversario penetrante, vel ignorantes ab optimis intentionibus abstrahimur vel inviti. 4. Dispensationis autem ac probationis duplex causa est: prima, ut paulisper a Domino derelicti et mentis nostrae infirmitatem humiliter intuentes, super praecedente puritate cordis, quae nobis est illius visitatione donata, nullatenus extollamur, probantesque nos ab eodem derelictos, gemitibus nostris et industria illum laetitiae ac puritatis statum recuperare non posse intellegamus, et praeteritam cordis alacritatem non nostro studio, sed illius nobis dignatione collatam, et praesentem de ipsius rursum gratia et illuminatione esse poscendam. Secunda vero probationis est causa, ut perseverantia nostra vel mentis constantia et desiderium comprobetur, et qua intentione cordis vel orationum instantia deserentem nos visitationem Sancti Spiritus requiramus, manifestetur in nobis; ac pariter agnoscentes quanto labore amissum istud spiritale gaudium et puritatis laetitia conquiratur, sollicitius inventam custodire ac tenere attentius studeamus. Quodammodo enim neglegentius custodiri solet quidquid creditur facile posse reparari.

798 *Utile nobis a Deo interdum derelinqui.*—4,6. In tantum vero illum, quem diximus, abscessum, et, ut ita loquar, desertionem Dei, beatus David utilem esse cognovit, ut nequaquam orare maluerit ne a Deo in nullo penitus relinqueretur (hoc enim sciebat incongruum esse vel sibi vel humanae naturae ad quamlibet pervenienti perfectionem), sed temperari eam potius deprecatus sit, dicens: *Non me derelinquas usquequaque* [Ps 118, 8], ac si diceret aliis verbis: Scio quod derelinquere

797. CV 13, 98; ML 49, 586 B. 798. CV 13, 100; ML 49. 589 B.

soleas utiliter tuos sanctos, ut eos probes. Aliter enim ab adversario tentari non possunt, nisi a te paulisper fuerint derelicti. Et ideo non rogo ut numquam me derelinquas, quia non expedit mihi, ut non vel meam infirmitatem sentiens dicam: *Bonum mihi quia humiliasti me* [ps 118,71], vel exercitium non habeam proeliandi. Quod sine dubio habere non potero, si mihi semper et indisrupte cohaeserit divina protectio. Suffultum namque me tua defensione tentare diabolus non audebit, illud obiciens et exprobrans, vel mihi, vel tibi, quod adversus athletas tuos solet calumniosa voce proferre. *Numquid gratis lob colit Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, universamque substantiam eius per circuitum?* [lb 1, 9sq sec. LXX.] Sed magis peto ne me usquequaque deseras, quod graece dicitur &juç (Tcpóbpa, id est *usque ad nimietatem.*

Ad virtutem possidendam necessario dolores sustinendi. — 799
4, 12. Inter has igitur utrasque concupiscentias, animae voluntas in meditullio quodam vituperabiliore consistens, nec vitiorum flagitiis oblectatur, nec virtutum doloribus acquiescit, sic quaerens a passionibus temperare carnalibus, ut nequaquam velit dolores necessarios sustinere, sine quibus desideria spiritus nequeunt possideri: absque castigatione carnis castimoniam corporis desiderans obtinere, sine vigiliarum labore cordis acquirere puritatem, cum requie carnis spiritalibus exuberare virtutibus, absque ullius exasperatione convicii patientiae gratiam possidere, humilitatem Christi sine honoris mundani exercere iactura, religionis simplicitatem cum saeculari ambitione sectari, Christo cum hominum laude ac favore servire, districtionem veritatis sine cuiuspiam vel tenui offensione proferre. Postremo sic mavult futura consequi bona, ut praesentia non amittat. Quae voluntas numquam nos ad perfectionem veram faceret pervenire, sed in tepore quodam teterrimo collocaret.... Ita fit ut, utraque concupiscentia tali colluctatione alterne sibimet repugnante, animae voluntas, quae nec totam se carnalibus desideriis dedere, nec virtutum vult laboribus desudare, quodam modo iusto moderamine temperetur, dum haec inter utraque contentio, illam perniciosiorem excludens animae voluntatem, ut quamdam aequitatis libram in statera nostri corporis collocat, quae spiritus carnisque confinia iusto discernit examine, nec a dextris mentem spiritus ardore succensam, nec a laeva carnem vitiorum aculeis praeponderare permittens. Dumque haec pugna cotidianis diebus utiliter exagitatur in nobis, ad illud quartum quod nolumus salubriter venire compellimur, ut puritatem cordis non otio nec securitate, sed iugi sudore et contritione spiritus acquiramus, castitatemque carnis districtis ieiuniis, fame,

799. CV 13, 10G; ML 49, 597 B.

siti ac vigilantia retentemus; directionem etiam cordis lectione, vigiliis, oratione continua et solitudinis squalore capiamus; patientiam tribulationum exercitiis retentemus, cum blasphemiis et opprobriorum saturitate nostro serviamus Auctori; veritatem cum invidia mundi huius et inimicitiis, si necesse fuerit, exsequamur.

800 *Varii varie tentantur.* — 5, 13. Haec igitur octo vitia cum omne hominum genus pulsent, non tamen uno modo impetunt cunctos. In alio namque spiritus fornicationis locum obtinet principalem, in alio superequitat furor, in alio cenodoxia vindicat tyrannidem, in alio arcem superbia tenet. Et cum constet omnes ab omnibus impugnari, diverso tamen modo et ordine singuli laboramus.

801 *Examen particulare.* — 5, 27. Sciendum tamen non eumdem esse in omnibus nobis ordinem proeliorum, quia, sicut diximus, non uno modo impugnamur omnes, et oportet unumquemque nostrum secundum qualitatem belli, quo principaliter infestatur, concertationum luctamen arripere, ita ut alium necesse sit adversus vitium, quod tertium ponitur, primum exercere conflictum; alium contra quartum seu quintum, et ita prout ipsa vitia in nobis obtinent principatum; utque impugnationis exigit modus, nos quoque oportet ordinem instituere proeliorum, secundum quem proventus quoque victoriae triumphique succedens faciet nos ad puritatem cordis et perfectionis plenitudinem pervenire.

802 *Bona, mala et indifferentia.* — 6, 3. Tria sunt omnia quae in hoc mundo sunt, id est bonum, malum, medium. Debemus itaque nosse quid proprie bonum, quid malum, quidve sit medium, ut nostra fides, vera scientia communita in cunctis tentationibus, inconcussa perduret. Nihil igitur in rebus dumtaxat humanis principale bonum esse credendum est, nisi virtus animi sola, quae fide sincera nos ad divina perducens, illi immutabili bono facit iugiter inhaerere. Et e contrario nihil malum esse dicendum est, nisi peccatum solum, quod a bono Deo nos separans, malo facit diabolo copulari. Media sunt quae in utramque partem pro affectu et arbitrio utentis derivari possunt, ut puta divitiae, potestas, honor, robur corporis, sanitas, pulchritudo, vita ipsa vel mors, paupertas, infirmitas carnis, iniuriae et cetera his similia, quae, pro qualitate et affectu utentis, vel ad bonam possunt partem proficere vel ad malam.

803 *¡ustus recte utitur rebus.* — 6, 10. Duabus namque partibus et, ut ita dixerim, manibus interiorem hominem nostrum subsistere pervidemus, nec quisquam sanctorum carere hac si-

800. CV 13, 136; MI. 41», 629 B. 801. CV 13, 150; MI. 49, 642 B.
802. CV 13, 155; MI. 49. 049 C. 803. CV 13, 163; MI. 49, 657 B.

nistra quam dicimus potest; sed in hoc virtus perfecta discernitur, si utramque in dexteram bene utendo convertat. Et ut manifestius hoc quod dicimus possit intellegi, habet vir sanctus dexteram, successus videlicet spiritales, in qua tunc consistit quando fervens spiritu desideriis et concupiscentiis omnibus dominatur, quando ab omni diabolica impugnatione securus absque ullo labore ac difficultate vitia carnis vel respuit vel abscidit, cum sublimatus a terra, universa praesentia atque terrena velut inanem fumum umbramque vacuam contemplatur et ut mox transitura contemnit, cum futura per excessum mentis non solum ardentissime concupiscit, verum etiam clarius intuetur, cum efficacius spiritalibus pascitur theoriis, cum lucidius reserata sibi conspicit caelestia sacramenta, cum orationes purius atque alacrius emittit ad Deum, cum ita spiritus ardore succensus ad ea quae invisibilia sunt et aeterna tota animi alacritate transmigrat, ut nequaquam se iam credat in carne consistere. Habet similiter et sinistram, cum tentationum turbinibus implicatur, cum ad desideria carnis incentivorum aestibus inflammatur, cum ad iracundiae furorem perturbationum igne succenditur, cum superbiae seu cenodoxiae elatione pulsatur, cum tristitia mortem operante deprimitur, cum machinis acediae et impugnatione concutitur, cumque omni spiritali fervore subtracto, quodam tepore atque irrationabili maerore torpescit, ut non solum cogitationibus rectis ac ferventibus deseratur, sed etiam psalmus, oratio, lectio, remotio cellae simul horreant, et intolerabili quodam tetroque fastidio universa sordeant instrumenta virtutum, quibus cum pulsatur monachus, sinistris partibus se cognoscat urgeri. Quisquis igitur in illis quae dextrae partis esse praediximus, minime fuerit subintrante gloria vanitatis elatus, et in istis quae sinistrae partis sunt, viriliter dimicans, nulla desperatione conciderit ac potius de contrariis arma quaedam patientiae ad exercitium virtutis assumpserit, utraque manu utetur pro dextra, et in utroque actu triumphator effectus, tam de sinistro statu quam de dextro palmam victoriae consequetur.

Variae tentationes.— 6,11. Ergo licet dixerimus bipartitam 804
esse tentationem, id est, in rebus vel prosperis vel adversis, sciendum tamen omnes homines triplici ratione tentari: plerumque ob probationem, nonnumquam ob emundationem, interdum ob merita delictorum.

Omnis creatura mutabilis. — 6, 14. Necesse est enim aut 805
aliquid adici illis [virtutibus] semper aut minui, nullaque in omni creatura talis poterit esse perfectio, quae mutabilitatis non subiaceat passioni, secundum illud quod in libro beati lob legitur:

804. CV 13, 167; ML 49, 660 B. 805. CV 13, 173; MI. 49, 665 A.

Quid est homo, ut immaculatus sit, et iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis, et caeli non sunt mundi in conspectu eius **[Ib 15,14 sq].** Solum namque Deum immutabilem confitemur, quem tantummodo sancti illius prophetae ita compellat oratio: *Tu autem idem ipse es* **[PslOl, 28].**

806 *Ruinae causae.* — 6, 17. Lapsus vero quispiam nequaquam subitanea ruina corruisse credendus est, sed aut pravae institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decedente, et per hoc sensim vitiis increscentibus casu miserabili concidisse. *Ante contritionem* enim *praecedit ruina, et ante ruinam mala cogitatio* **[Prv 16,18 sec. LXX].** Quemadmodum domus numquam subitaneo ad ruinam procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti, aut longa inhabitantium desidia, stillicidiis primum parvissimis penetrantibus corrupta sensim fuerint munimenta tectorum, quibus per vetustam neglegentiam in maiorem modum patefactis atque collapsis, rivatim post haec ififluet pluviarum imbriumque tempestas.

807 *Homo sui dominus.* — 7, 5. Huius ergo perfectae mentis figura per illum evangelicum centurionem pulcherrime designatur, cuius virtus atque constantia, qua non quibuslibet ingruentibus cogitationibus abducebatur, sed pro suo iudicio vel admittebat bonas, vel contrarias absque ulla difficultate pellebat, hac tropica significatione descripta est : *Nam et ego homo sum sub potestate, habens sub me milites, et dico huic: Vade, et vadit, et alii: Veni, et venit, et servo meo: Fac hoc, et facit* [Mt8, 9]. Si igitur nos quoque viriliter adversus perturbationes et vitia dimicantes potuerimus ea ditioni nostrae discretionique subicere ac militantes in carne nostra exstinguere passiones, vel instabilem cogitationum nostrarum cohortem rationis imperio subiugare ac dominicae crucis salutari vexillo dirissimas adversariarum potestatum turmas a terminis nostri pectoris propulsare, pro tantorum meritis triumphorum ad spiritalis huius centurionis ordinem provehemur. ... Et ita nos quoque dignitatis huius apice sublimati, habebimus hanc imperandi potestatem atque virtutem, qua non quibus nolumus cogitationibus abducamur, sed his quibus spiritaliter delectamur immorari vel inhaerere possimus, malis quidem suggestionibus imperantes: Abite, et abibunt; bonis vero dicemus: Venite, et venient. Servo quoque nostro, id est corpori, ea quae castitatis vel continentiae sunt similiter iniungemus, et sine ulla contradictione deserviet, non iám suscitans nobis adversos concupiscentiae stimulos, sed omnem exhibens spiritui famulatum.

806. CV 13, 175; ML 49, 667 B. 807. CV 13, 184; ML 49, 673 B.

Custodia cogitationum. — 7, 6. Debere ac posse nos Domino cohaerere, et experientia propria deprehendemus, si mortificatas voluntates ac desideria mundi huius habeamus abscissa; et illorum auctoritate docebimur, qui Domino colloquentes fiducialiter dicunt: *Adhaesit anima mea post te* [Ps 62, 9], et: *Adhaesi testimoniis tuis, Domine* [Ps 118, 31], et: *Mihi autem adhaerere Deo bonum est* [Ps 72, 28], et: *Qui adhaeret Domino, unus spiritus est* [lCor6, 17]. Non ergo debemus his evagationibus animae fatigati ab hoc studio relaxari: *Qui* enim *colit terram suam, saturabitur panibus; qui autem sectatur otium, replebitur paupertate* [Prv 28, 19]. Nec ab intentione huius observantiae perniciosa desperatione frangamur, quia *in omni sollicito inest amplius. Nam qui suavis et sine dolore est, in egestate erit* [Prv 14, 23], et iterum: *Vir in doloribus laborat sibi, et vim facit perditioni suae* [Prv 16, 26]; necnon etiam: *Regnum caelorum vini patitur, et violenti diripiunt illud* [Mt 11, 12]. Nulla namque virtus sine labore perficitur, nec ulli possibile est ad istam quam cupit stabilitatem mentis sine ingenti contritione cordis conscendere: *Homo enim ad laborem nascitur* [Ib 5, 7]. Qui ut *in virum perfectum* possit *occurrere in mensuram aetatis plenitudinis Christi* [Eph 4, 13], maiore eum necesse est intentione semper esse pervigilem iugique sollicitudine desudare. 808

Actio diaboli inanimam. — 7,9. Germanus: Quod istud, quaeso, est animae cum istis spiritibus nequam tam indiscretum permixtumque consortium, quo sic eidem, non dicam iungi, sed uniri possint, ut et alloqui eam insensibiliter et inseri atque inspirare illi quaecumque voluerint, et ad ea quae placuerint eam valeant instigare eiusque cogitationes ac motus videant atque perlustrent; tantaque inter ipsos ac mentem unitas fiat, ut sine Dei gratia, quid ex illorum incitamento, quid ex nostra voluntate procedat, discerni paene non possit? 10. Serenus: Non mirum est posse spiritum spiritui insensibiliter coniugati et occultam suadendi vim ad ea quae libita fuerint exercere. Est enim inter eos sicut inter homines quaedam substantiae similitudo atque cognatio, siquidem definitio, quae de natura animae assumitur, etiam illorum substantiae similiter coaptetur. Altrinsecus vero eos sibi inseri vel uniri, ita ut capax alter alterius esse possit, omnimodis impossibile est. Hoc namque solummodo deitati, quae sola incorporea simplexque natura est, rectissime tribuitur.... 12. Quod dicitis in energumenis fieri, cum spiritibus immundis arrepti loquuntur, vel agunt ea quae nolunt, vel quod ea quae ignorant proferre coguntur. Non enim uno modo istam eos infusionem spirituum sustinere certissimum est. Quidam enim sic afflantur, 809

808. CV 13, 188; ML 49, 676 A. 809. CV 13, 190; ML 49, 678 B.

ut nequaquam ea quae gerunt vel loquuntur intellegant, quidam vero norunt et postea recordantur.

810 *Actio daemonum.* — 8, 12. Tanta vero spirituum densitate constipatur aër iste, qui inter caelum terramque diffunditur, in quo non quieti otiosique pervolitant, ut satis utiliter humanis aspectibus eos Providentia divina subtraxerit. Aut enim terrore concursus eorum, vel horrore vultuum, in quos se pro voluntate sua, cum libitum fuerit, transformant atque convertunt, intolerabili formidine homines consternarentur atque deficerent, nequaquam valentes haec carnalibus oculis intueri, aut certe nequiores cotidie redderentur exemplis eorum iugibus et imitatione vitiati; et per hoc inter homines et immundas atque aerias potestates fieret noxia quaedam familiaritas ac perniciosa coniunctio, quia haec flagitia, quae nunc inter homines admittuntur, vel parietum septis, vel locorum intervallo et quadam verecundiae confusione celantur. Quae si aperta iugiter visione conspicerent, ad maiorem furoris incitarentur insaniam, nullo scilicet interveniente temporis puncto quo ab istis sceleribus eas cernerent desinentes, quippe quas nulla lassitudo carnalis, seu occupatio familiaris rei ac sollicitudo cotidiani victus, quemadmodum nos a coeptis intentionibus etiam invitissimos nonnumquam cessare compellunt.

811 *Duo angeli astant hominibus.*—8,17. Nam quod unicuique nostrum duo cohaereant angeli, id est, bonus et malus, Scriptura testatur. Et de bonis quidem Salvator: *Ne contemnatis,* inquiens, *unum ex pusillis istis; dico enim vobis, quod angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei qui in caelis est* [Mt18, 10]. Illud quoque: *Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos* [Ps 33, 8]. Nec non etiam quod in Actibus Apostolorum de Petro dicitur, quia *angelus eius est* [Act 12,15]. De utrisque vero Liber Pastoris plenissime docet. Si autem consideremus et illum qui beatum Iob expetiit, apertissime instruimur illum fuisse qui semper insidiatus ei, numquam eum ad peccatum potuerit incitare, et idcirco potestatem a Domino poposcisse, velut qui non virtute illius, sed Domini defensione, qui illum semper protexerit, vinceretur. De Iuda quoque dicitur: *Et diabolus stet a dextris eius* [Ps 108, 6).

812 *De orationis qualitate.* — 9, 2. Omnis monachi finis cordisque perfectio ad iugem atque indisruptam orationis perseverantiam tendit et quantum humanae fragilitati conceditur, ad immobilem tranquillitatem mentis ac perpetuam nititur puritatem, ob quam omnem tam laborem corporis quam contritionem spiritus indefesse quaerimus et iugiter exercemus. Et est inter alterutrum reciproca quaedam inseparabilisque con-

810. CV 13, 227; ML 49, 740A. 811. CV 13, 233; ML 49, 75OA, 812. CV 13, 250; ML 49, 771 A.

iunctio. Nam sicut ad orationis perfectionem omnium tendit structura virtutum, ita nisi huius culmine haec omnia fuerint colligata atque compacta, nullo modo firma poterunt vel stabilia perdurare. Quemadmodum enim sine illis acquiri vel consummari non potest haec de qua loquimur perpetua orationis iugisque tranquillitas, ita ne illae quidem virtutes, quae hanc praestruunt, absque huius possunt assiduitate compleri. Et ideo nec recte tractare de orationis effectu, nec ad eius principalem finem, qui universarum virtutum molitione perficitur, subitanea disputatione poterimus intrare, nisi prius universa, quae illius obtentu vel abscindenda sunt vel paranda, per ordinem dinumerata fuerint atque discussa, et secundum evangelicae parabolae disciplinam ea quae ad spiritalis ac sublimissimae illius exstructionem pertinent turris, supputata fuerint ac diligenter ante congesta.

Distractionum causae. 9,3. Quidquid enim ante orationis 813
horam anima nostra conceperit, necesse est ut orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inveniri, tales nos ante orationis tempus praeparare debemus.... Et idcirco quidquid orantibus nobis nolumus ut irrepat, ante orationem de adytis nostri pectoris extrudere festinemus.

A mente purgata melior oratio. — 9,4. Etenim qualitas 814
animae non inepte subtilissimae plumae seu pennae levissimae comparatur. Quae si humoris cuiuspiam extrinsecus accedentis corruptione vitiata non fuerit vel infusa, mobilitate substantiae suae, tenuissimi spiritus adiumento, velut naturaliter ad sublimia caelestiaque sustollitur. Sin vero humoris cuiusquam aspergine vel infusione fuerit praegravata, non modo in nullos aerios volatus naturali mobilitate raptabitur, sed etiam ad ima terrae concepti humoris pondere deprimetur. Ita mens quoque nostra, si accedentibus vitiis curisque mundanis aggravata non fuerit, noxiaeve libidinis humore corrupta, velut naturali puritatis suae beneficio sublevata, levissimo spiritalis meditationis afflatu sublimabitur ad superna, et humilia deserens atque terrena, ad illa caelestia et invisibilia transferetur. ... Et idcirco si volumus orationes nostras non solum caelos, sed etiam ea quae super caelos sunt penetrare, curemus mentem ab omnibus terrenis vitiis expurgatam cunctisque mundatam faecibus passionum ad subtilitatem perducere naturalem, ut ita ad Deum oratio eius nullo vitiorum pondere praegravata conscendat.

Relatio inter orationem et perfectionem. — 9, 7. *Sine inter-* 815
missione orate [1 Thess 5,17]. Et ideo primum de qualitate eius

813. CV 13, 252; MI. 49, 773 C. 814. CV 13, 253; ML 49, 774 B.
815. CV 13, 258; ML 49, 779 B.

desideramus institui, id est qualis debeat emitti semper oratio, deinde qualiter hanc eamdem, quaecumque est, possidere vel exercere sine intermissione possimus. Non enim parva cordis intentione eam perfici posse et experientia cotidiana et prosecutio tuae sanctitatis ostendit, qua finem monachi ac totius perfectionis culmen in orationis consummatione consistere definisti.

816 *Orationis variae species.* — 9, 9. *Deprecor itaque primo omnium Jieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones* [1 Tim 2,1]. Quae non inaniter ab apostolo ita fuisse divisa minime dubitandum est. Et primitus indagandum quid obsecratione, quid oratione, quid postulatione, quid gratiarum actione signetur. Deinde perquirendum utrum hae quattuor species ab orante sint pariter assumendae, id est ut omnes simul in unaquaque supplicatione iungantur; an vicissim singillatimque sint offerendae, ut puta nunc quidem obsecrationes, nunc vero orationes, nunc autem postulationes seu gratiarum actiones oporteat promi ; an certe alius quidem obsecrationes, alius vero orationes, alius vero postulationes, alius gratiarum actiones Deo debeat exhibere, secundum mensuram scilicet aetatis suae, in quam unaquaeque mens per intentionis proficit industriam.... 11. Obsecratio imploratio est seu petitio pro peccatis, qua vel pro praesentibus vel praeteritis admissis suis unusquisque compunctus veniam deprecatur. 12. Orationes sunt quibus aliquid offerimus seu vovemus Deo, quod graece dicitur eùxf|, id est votum.... Oramus, cum renuntiantes huic mundo spondemus nos mortificatos cunctis actibus et conversationi mundanae, tota cordis intentione Domino servituros. Oramus cum pollicemur, saeculari honore contempto ac terrenis opibus spretis, in omni contritione cordis ac paupertate spiritus nos Domino cohaesuros.... 13.Tertio loco ponuntur postulationes, quas pro aliis quoque, dum sumus in fervore spiritus constituti, solemus emittere; vel pro caris scilicet nostris, vel pro totius mundi pace poscentes et, ut ipsius apostoli verbis eloquar, cum *pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt* [1 Tim 2,1 sq] supplicamus. 14. Quarto deinde loco gratiarum actiones ponuntur, quas mens, vel cum praeterita Dei recolit beneficia, vel cum praesentia contemplatur, seu cum in futurum quae et quanta praeparaverit Deus his qui diligunt eum prospicit, per ineffabiles excessus Domino refert.

817 *Variae'species orationis in Christo Domino.*— 9,17. Has quattuor supplicationum species ita etiam Dominus exemplo suo nobis initiare dignatus est, ut in hoc quoque impleret illud quod de ipso dicitur: *Quae coepit lesus facere et docere*

816. CV 13, 260; ML 49, 780C. 817. CV 13, 264; ML 49, 787 B.

IAci 1,1]. Nam obsecrationis genus assumit cum dicit: *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste* [Mt 26, 39], vel illud quod ex persona eius cantatur in psalmo: *Deus, Deus meus, respice me, quare me dereliquistiP* [Ps 21, 2] aliaque his similia. Oratio est cum dicit: *.Ego clarificavi te super terram, opus consummavi quod dedisti mihi ut facerem* [Io 17, 4], sive illud: *Et pro eis sanctifico meipsum, ut sint et ipsi sanctificati in ventate* [Io 17, 19). Postulatio est cum dicit: *Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum, ut videant gloriam meam, quam dedisti mihi* [Io 17, 24], vel certe cum dicit: *Pater, ignosce eis, non enim sciunt quid faciunt* [Lc 23, 34]. Gratiarum actio est cum dicit: *Confiteor tibi, Domine caeli et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus et pnidentibus, et revelasti ea parvulis: ita, Pater, quia sic fuit placitum ante te* [Mt 11, 25 sq], vel certe cum dicit: *Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me; ego autem sciebam quia semper me audis* [Io 11, 41 sq].

Oratio dominica. — 9, 25. Haec igitur oratio, licet omnem 818
videatur perfectionis plenitudinem continere, utpote quae ipsius Domini auctoritate vel initiata sit vel statuta, provehit tamen domesticos suos ad illum praecelsiorem quem superius commemoravimus statum, eosque ad illam igneam ac perpaucis cognitam vel expertam, immo (ut proprius dixerim) ineffabilem orationem gradu eminentiore perducit, quae omnem transcendens humanum sensum, nullo, non dicam sono vocis, nec linguae motu, nec ulla verborum pronuntiatione distinguitur, sed quam mens infusione caelestis illius luminis illustrata, non humanis atque angustis designat eloquiis, sed conglobatis sensibus velut de fonte quodam copiosissimo effundit ubertim atque ineffabiliter eructat ad Deum, tanta promens in illo brevissimo temporis puncto, quanta nec eloqui facile, nec percurrere mens in semetipsam reversa praevaleat.

Varii modi fervoris. — 9, 26. Quis vero possit diversitates 819
et causas ipsas atque origines compunctionum quantalibet experientia praeditus sufficienter exponere, quibus inflammata mens atque succensa ad orationes puras ac ferventissimas incitatur? Quarum pauca, quantum potuerimus ad praesens per illuminationem Domini reminisci, exempli gratia proponemus. Nonnumquam etenim psalmi cuiuscumque versiculus occasionem orationis ignitae decantantibus nobis praebuit; interdum canora fraternae vocis modulatio ad intentam supplicationem stupentium animos excitavit. Novimus quoque distinctionem gravitatemque psallentis etiam astantibus plurimum contulisse fervoris; necnon exhortatio viri perfecti et collatio spiritalis frequenter ad uberrimas preces ¡acentium erexit affectum. Scimus etiam fratris, seu cari cuiuslibet interitu non

818. CV 13, 272; ML 49, 801 A. 819. CV 13, 273; ML 49, 802 A.

minus nos ad plenam compunctionem fuisse raptatos. Recordatio quoque teporis ac neglegentiae nostrae nonnumquam nobis salutarem spiritus invexit ardorem. Atque in hunc modum nulli dubium est occasiones innumeras non deesse, quibus per Dei gratiam tepor ac somnolentia nostrarum mentium valeat excitari.

820 *Consolationes.* — 9, 27. Frequenter enim per ineffabile gaudium et alacritatem spiritus saluberrimae compunctionis fructus emergit, ita ut etiam in clamores quosdam intolerabilis gaudii immensitate prorumpat et cellam vicini iucunditas cordis, et exsultationis penetret magnitudo. Nonnumquam vero tanto silentio mens intra secretum profundae taciturnitatis absconditur, ut omnem penitus sonum vocis stupor subitae illuminationis includat, omnesque sensus attonitus spiritus vel contineat intrinsecus vel emittat ac desideria sua gemitibus inenarrabilibus effundat ad Deum. Interdum vero tanta compunctionis abundantia ac dolore suppletur, ut alias eam digerere nisi lacrimarum evaporatione non possit.

821 *Donum lacrimarum.* — 9, 29. Isaac: Non omnis lacrimarum profusio uno affectu vel una virtute depromitur. Aliter enim ille emanat fletus qui peccatorum spina cor nostrum compungente profertur... Aliter qui de contemplatione aeternorum bonorum et desiderio futurae illius claritatis exoritur, pro qua etiam uberiores lacrimarum fontes de intolerantia gaudii et alacritatis immensitate prorumpunt.... Aliter profluunt lacrimae, quae absque ulla quidem letalium criminum conscientia, sed tamen de metu gehennae et terribilis illius iudicii recordatione procedunt.... 36. Ab his ergo lacrimis multum distant illae quae obdurato corde de siccis oculis exprimuntur. Quas licet non penitus infructuosas esse credamus ..., ab his tamen qui in affectum iam transiere virtutum, nequaquam debet hoc modo extorqueri profusio lacrimarum, nec exterioris hominis magno opere affectandi sunt fletus, qui etiamsi fuerint utcumque producti, numquam pertingere illam spontanearum lacrimarum poterunt ubertatem.

822 *De exauditionis indicio.* — 9, 32. Cum orantes nos nulla interpellaverit haesitatio et fiduciam petitionis nostrae quadam desperatione deiecerit, sed obtinuisse nos ipsa orationis effusione quod poscimus senserimus, non ambigamus preces nostras ad Deum efficaciter penetrasse. Tantum enim quis exaudiri atque obtinere merebitur, quantum vel inspici se a Deo vel Deum crediderit posse praestare. Irretractabilis namque est Domini nostri illa sententia: *Quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et veniet vobis* (Meli,24].

820. CV 13, 273; ML 4», 803 B. 821. CV 13, 274; ML 49, 801 B.
822. CV 13, 277; ML 49, 808 A.

Diversae exauditionis causae. — 9, 34. Isaac: Diversas exauditionum causas esse secundum animarum diversum ac varium statum evangelica sive prophetica testantur eloquia. Habes enim in duorum consensione fructum exauditionis dominica voce signatum, secundum illud: *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in caelis est* [Mt 18,19]. Habes aliam in fidei plenitudine, quae grano sinapis comparatur. *Si* enim *habueritis,* inquit, *fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc, et transibit, et nihil impossibile erit vobis* [Mt 17,19]. Habeá in assiduitate orationum, quam propter indefessam petitionum perseverantiam importunitatem sermo dominicus nominavit: *Arnen* enim *dico vobis, quia si non propter amicitiam, vel propter importunitatem eius surget et dabit ei quantum opus habuerit* [Lc 11,8j. Habes in eleemosynarum fructu: *Include,* inquit, *eleemosynam in corde pauperis, et ipsa exorabit pro te in tempore tribulationis* [Eccli 29,15]. Habes in emendatione vitae et operibus misericordiae, secundum illud: *Dissolve colligationes impietatis, solvefasciculos deprimentes* [Is 58,6]. Et post pauca, quibus infructuosi ieiunii sterilitas castigatur: *Tunc,* inquit, *invocabis, et Dominus exaudiet te; clamabis, et dicet: Ecce adsum* [¡b. 9]. Nonnumquam sane exaudiri etiam tribulationum nimietas facit, secundum illud: *Ad Dominum, cum tribularer, clamavi, et exaudivit me* [Ps 119,1]. Et iterum: *Ne afflixeritis advenam; quia si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum* [Ex 22,21 27]. Videtis ergo quot modis obtineatur exauditionis gratia, ut nullus ad impetranda ea quae salutaria sunt et aeterna, conscientiae suae desperatione frangatur. 823

Oratio mentalis. — 9, 35. Ante omnia sane illud evangelicum praeceptum diligentius observandum est, ut intrantes in cubiculum nostrum clauso ostio nostro oremus Patrem nostrum [cf. Mt 6, 6]. Quod a nobis ita implebitur. Intra nostrum cubiculum supplicamus, cum ab omnium cogitationum sive sollicitudinum strepitu cor nostrum penitus amoventes, secreto quodam modo ac familiariter preces nostras Domino reseramus. Clauso oramus ostio, cum strictis labiis omnique silentio supplicamus, non vocum, sed cordium scrutatori. In abscondito oramus, quando corde tantum, et intenta mente petitiones nostras soli pandimus Deo, ita ut ne ipsae quidem adversae valeant potestates genus nostrae petitionis agnoscere. 824

Oratio iaculatoria. — 9, 36. Ob quod frequenter quidem sed breviter est orandum, ne immorantibus nobis, inserere aliquid nostro cordi insidiator possit inimicus. Istud namque est sacrificium verum, quia *sacrificium Deo spiritus contritus* 825

823. CV 13, 277; ML 49, 809A. 824. CV 13, 282; MI. 49, 816A. 825. CV 13, 283; MI. 49, 817 B.

[Ps 50,19]. Haec salutaris oblatio, ista sunt pura libamina, istud *sacrificium iustitiae* [ib. 21], istud *sacrificium laudis* [Ps 49,23], hae sunt verae ac pingues hostiae, ista sunt *holocaustomata medullata* [Ps 65,15], quae contritis et humiliatis cordibus offeruntur; quaeque hac qua diximus disciplina et intentione spiritus exhibentes, efficaci poterimus virtute cantare: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* [Ps 140, 2].

826 *Mens iuxta mensuram puritatis suae Christum novit.* — 10, 6. Secundum mensuram namque puritatis suae, sicut superiore collatione praefatus sum, unaquaeque mens in oratione sua vel erigitur vel formatur; tantum scilicet a terrenarum ac materialium rerum contemplatione discedens, quantum eam status suae provexerit puritatis, feceritque Iesum vel humilem adhuc et carneum, vel glorificatum et in maiestatis suae gloria venientem, internis obtutibus animae perviderі. Non enim poterunt intueri Iesum venientem in regno suo, qui adhuc sub illa quodammodo iudaica infirmitate detenti, non queunt dicere cum apostolo: *Et si cognovimus secundum carnem Christum; sed nunc iam non novimus* [2 Cor 5,16]. Sed illi soli purissimis oculis divinitatem ipsius speculantur, qui de humilibus ac terrenis operibus et cogitationibus ascendentes cum illo secedunt in excelso solitudinis monte, qui liber ab omnium terrenarum cogitationum ac perturbationum tumultu, et a cunctorum vitiorum permixtione secretus, fide purissima ac virtutum eminentia sublimatus, gloriam vultus eius et claritatis revelat imaginem his qui merentur eum mundis animae obtutibus intueri. Ceterum videtur Iesus etiam ab his qui in civitatibus et castellis ac viculis commorantur, id est, qui in actuali conversatione sunt atque operibus constituti; sed non in illa claritate qua illis apparuit, qui cum ipso possunt in praedicto virtutum monte conscendere, id est Petro, Iacobo et Ioanni [cf. Mt 17,1]. Ita enim in solitudine et Moysi apparuit [cf. Ex 3, 2] et Eliae locutus est [cf. 3 Reg 19, 9 sqq]. Quod volens noster Dominus confirmare ac perfectae nobis relinquere puritatis exempla, et quidem cum ipse fons inviolabilis sanctitatis, ad obtinendam eam secessionis adiutorio ac solitudinis beneficio extrinsecus non egeret (non enim poterat aliis turbarum sordibus puritatis plenitudo maculari nec contaminari humano consortio qui universa polluta emundat atque sanctificat), secessit tamen *in monte solus orare* [Mt 14, 23], per hoc scilicet nos instruens suae secessionis exemplo, ut si interpellare nos quoque voluerimus Deum puro et integro cordis affectu, ab omni inquietudine et confusione turbarum similiter secedamus, ut in hoc corpore commorantes ad similitudinem quamdam

826. CV 13, 291; ML 49, 826 B.

illius beatitudinis, quae in futuro repromittitur sanctis, vel ex parte aliqua nos aptare possimus, sitque nobis *omnia in omnibus Deus* [1 Cor 15, 28].

Unio ad Deum. — 10, 7. Tunc enim perfecte consummabi- 827
tur in nobis illa nostri Salvatoris oratio, qua pro suis discipulis oravit ad Patrem dicens: *Ut dilectio qua dilexisti me, in eis sit, et ipsi in nobis* (Io 17, 26]¡ et iterum: *Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint* [ib. 21], (piando illa Dei perfecta dilectio, qua *prior nos ille dilexit* [1 Io 4,10], in nostri quoque transierit cordis affectum, hac dominica oratione completa, quam credimus nullo modo posse cassari. Quod ita fiet, cum omnis amor, omne desiderium, omne studium, omnis conatus, omnis cogitatio nostra, omne quod vivimus, quod loquimur, quod spiramus, Deus erit, iliaque unitas, quae nunc est Patris cum Filio, et Filii cum Patré, in nostrum fuerit sensum mentemque transfusa, id est, ut quemadmodum nos ille sincera et pura atque indissolubili diligit caritate, nos quoque ei perpetua et inseparabili dilectione iungamur, ita scilicet eidem copulati, ut quidquid spiramus, quidquid intellegimus, quidquid loquimur, Deus sit.

Culmen totius perfectionis occupari de Deo praesente. — 828
10, 8. Quapropter huic quoque sublimissimae disciplinae, per quam instruimur Deo iugiter inhaerere, non dubito quaedam institutionis inesse fundamina, quibus primum firmissime collocatis, post haec superposita extollantur perfectionis excelsa fastigia. Cuius haec esse principia tenuiter suspicamur, ut primum noverimus qua meditatione teneatur vel cogitetur Deus, deinde hanc eamdem, quaecumque est, materiam quemadmodum valeamus immobiliter custodire, quod etiam non ambigimus culmen totius perfectionis exsistere.

Oratio perpetua. — 10, 10. Huius quoque spiritalis theoriae 829
tradenda vobis est formula, ad quam semper tenacissime vestrum intuitum defigentes, vel eamdem salubriter volvere indisrupta iugitate discatis, vel sublimiores intuitus scandere illius usu ac meditatione possitis. Haec igitur vobis huius quam quaeritis disciplinae atque orationis formula proponetur, quam unusquisque monachus ad iugem Dei memoriam tendens incessabili cordis volutatione meditari, expulsa omnium cogitationum varietate, consuescat, quia nec alias eam ullo modo poterit retentare, nisi ab omnibus fuérit corporalibus curis ac sollicitudinibus absolutus. Quae sicut nobis a paucis, qui antiquissimorum patrum residui erant, tradita est, ita a nobis quoque non nisi rarissimis ac vere sitientibus intimatur. Erit itaque ad perpetuam Dei memoriam possidendam haec in-

827. CV 13, 293; MI, 49. 827 C. 828. CV 13, 295; ML 49, 829 B.
829. CV 13, 297; ML 49, 832 A.

separabiliter proposita vobis formula pietatis: *Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuvandum me festina* [Ps 69, 2J. Hic namque versiculus non immerito de toto Scripturarum excerptus est instrumento. Recipit enim omnes affectus, quicumque inferri humanae possunt naturae, et ad omnem statum atque universos incursus proprie satis et competenter aptatur. Habet siquidem adversus universa discrimina invocationem Dei, habet humilitatem piae confessionis, habet sollicitudinis ac timoris perpetui vigilantiam, habet considerationem fragilitatis suae, exauditionis fiduciam, confidentiam praesentis semper astantisque praesidii.... Evagationibus animae innumeris ac diversis et instabilitate cordis exaestuo, nec cogitationum dispersiones valeo coercere, ipsamque orationem meam fundere absque interpellatione atque phantasmate inanium figurarum sermonumque et actuum retractatione non possum, tantaque me sentio sterilitatis huius ariditate constrictum, ut nullas omnino spiritalium sensuum generationes parturire me sentiam; ut de hoc animi squalore merear liberari, unde me gemitibus multis atque suspiriis expedire non possum, necessarie proclamabo: *Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuvandum me festina.* Directionem rursus animae, stabilitatem cogitationum, alacritatem cordis, cum ineffabili gaudio et mentis excessu, visitatione Sancti Spiritus me sentio consecutum, exuberantia quoque spiritalium sensuum redundare, revelationem sacratissimorum intellectuum et antea mihi penitus occultorum, repentina Domini illustratione percepi; ut in his merear diutius immorari, sollicite mihi est frequenterque clamandum: *Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuvandum mefestina.* Nocturnis daemonum terroribus circumvallatus exagitor et immundorum spirituum phantasmatibus inquietor; spes ipsa mihi salutis ac vitae trepidationis horrore subtrahitur; ad salutarem versiculi huius portum confugiens totis viribus exclamabo: *Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuvandum me festina....* Hunc versiculum meditanti tibi somnus irrepat, donec incessabili eius exercitatione formatus, etiam per soporem eum decantare consuescas. Hic tibi expergefacto primus occurrat, iste evigilantis cogitationes anticipet universas, iste te de tuo surgentem cubili curvationi genuum tradat, atque illinc deinceps ad omne opus actusque deducat, hic te omni tempore prosequatur; hunc meditaberis secundum praecepta legislatoris, *sedens in domo et ambulans in itinere* [Dt 6, 7], dormiens atque consurgens; hunc scribes in limine et ianuis oris tui; hunc in parietibus domus tuae ac penetralibus tui pectoris collocabis, ita ut haec ad orationem procumbenti sit tibi acclinis decantatio; et exinde consurgenti atque ad omnes usus vitae necessarios incedenti fiat erecta et iugis oratio.

Oratio perjecta. — 10,11. Non solum nullius imaginis 830
occupatur intuitu, sed etiam nulla vocis, nulla verborum prosecutione distinguitur, ignita vero mentis intentione per ineffabilem cordis excessum inexplebili spiritus alacritate profertur, quamque mens extra omnes sensus ac visibiles effecta materies, gemitibus inenarrabilibus atque suspiriis profundit ad Deum.

Stabilitas mentis inter orandum. — 10, 14. Tria sunt quae 831
vagam mentem stabilem faciunt: vigiliae, meditatio et oratio, quarum assiduitas et iugis intentio conferunt animae stabilem firmitatem. Quae tamen alias nullo modo poterit apprehendi, nisi per operis, non philargyriae, sed sacris coenobii usibus dedicati, infatigabilem iugitatem omnes omnino sollicitudines et curae vitae praesentis prius fuerint abdicatae, ut ita illud apostolicum mandatum: *Sine intermissione orate* [1 Thess 6,17], possimus implere. Perparum namque orat, quisquis illo tantum tempore quo genua flectuntur, orare consuevit. Numquam vero orat, quisquis etiam flexis genibus evagatione cordis qualicumque distrahitur. Et idcirco quales orantes volumus inveniri, tales nos esse oportet ante tempus orandi. Necesse est enim mentem in tempore supplicationis suae de statu praecedente formari.

Tres modi vincendi vitia. — 11,6. Tunc beatus Chaeremon: 832
Tria sunt, inquit, quae faciunt homines a vitiis temperare, id est, aut metus gehennae, sive praesentium legum, aut spes atque desiderium regni caelorum, aut affectus boni ipsius amorque virtutum.... Fides namque est, quae futuri iudicii ac suppliciorum metu vitiorum facit contagia declinari; spes, quae mentem nostram de praesentibus avocans, universas corporis voluptates caelestium praemiorum exspectatione contemnit; caritas, quae nos ad amorem Christi et spiritalium virtutum fructum mentis ardore succendens, quidquid illis contrarium est, toto facit odio detestari.

Gradus perfectionis. — 11,7. Si quis igitur ad perfectionem 833
tendit, de illo primo timoris gradu, quem proprie diximus esse servilem, de quo dicitur: *Cum omniafeceritis, dicite, quia servi inutiles sumus* [Lc 17,10], ad altiorem spei tramitem gradu proficiente conscendet, qui iam non servo, sed mercenario comparatur, quia mercedem retributionis exspectat, et quasi de peccatorum absolutione et poenali timore securus, ac bonorum sibi operum conscius, licet placiti praemium videatur expetere, tamen ad affectum illum filii, qui de paternae indulgentiae liberalitate confidens, omnia quae patris sunt sua esse non ambigit, pervenire non potuit.

830. CV 13, 305; ML 49, 839 A. 831. CV 13, 307; ML 49, 842 A.
832. CV 13, 317; ML 49, 852 A. 833. CV 13. 318; ML 49. 853 A.

834 *Maior caritas.* — 11, 7 (al. 8). *Estote,* inquit, *et vos perfecti, sicut et Pater vester caelestis perfectus est* [Mt 5, 48]. In illis enim nonnumquam solet interrumpi bonitatis affectus, cum aliquo vel tepore, vel laetitia, vel oblectatione vigor animi relaxatus, aut metum ad praesens gehennae, aut desiderium subtrahit futurorum. Et est quidem in illis gradus cuiusdam profectus imbuens nos, ut dum vel poenarum metu, vel praemiorum spe incipimus vitia declinare, ad caritatis gradum transire possimus.

835 *Gradus ad perfectionem.*— 11,7 (al. 8). Non ergo aliter ad illam veram perfectionem conscendere poterimus, nisi quemadmodum nullius alterius nisi nostrae salutis gratia prior nos ille dilexit, ita eum nos quoque nullius alterius rei nisi sui tantum amoris dilexerimus obtentu. Quamobrein studendum nobis est, ut de hoc timore ad spem, de spe ad caritatem Dei vel ipsarum virtutum amorem, perfecto mentis conscendamus ardore, ut transmigrantes in affectum boni ipsius immobiliter, quantum humanae possibile est naturae, quod bonum est retentemus.

83(i *Castitas a solo Deo.* — 12, 4. Certos tamen esse nos convenit, quod, licet omnem continentiae districtionem, famem scilicet ac sitim, vigilias quoque et operis iugitatem atque incessabile subeamus studium lectionis, perpetuam tamen castimoniae puritatem horum laborum merito contingere nequeamus, nisi in his iugiter desudantes experientiae magisterio doceamur incorruptionem eius divinae gratiae largitate concedi. Ob hoc sane solummodo se unusquisqup infatigabiliter in his exercitiis perdurare debere cognoscat, ut per illorum afflictionem misericordiam Domini consecutus de impugnatione carnis ac dominatione praepotentium vitiorum divino mereatur munere liberari, non quo adepturum se per illa confidat istam quam cupit inviolatam corporis castitatem.

837 *Tentationum utilitas.* — 12, 5. Si carnales concupiscentias de cordibus nostris desideramus extrudere, spiritales in earum locis plantemus protinus voluptates, ut his animus noster semper innexus, et habeat quibus iugiter immoretur et illecebras praesentium ac temporalium respuat gaudiorum. Cumque in hunc statum mens nostra cotidianis exercitiis erudita profecerit, tunc versiculi illius affectum experientia docente percipiet, quem omnes quidem solita psallendi modulatione concinimus, virtutem vero eius non nisi pauci expertique percipiunt: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear* [Ps 15, 8].

838 *Castitatis gradus.* — 12, 7. Multi sunt enim castimoniae gradus, quibus ad illam inviolabilem conscenditur puritatem.

834. CV 18, 320; ML 49, 854 B. **835.** CV 13, 320; ML 49, 855 A.
836. CV 13, 338; ML 49, 874 A. **837.** CV 13, 340; ML 49, 876 A.
838. CV 13, 345; ML 49, 880 A.

Quos licet nec perspicere, nec enuntiare, ut dignum est, virtus nostra sufficiat, tamen quia series narrationis exposcit, secundum mediocritatem experientiae nostrae utcumque proferre tcntabimus, reservantes perfectiora perfectis, nec praeiudicantes his qui ferventiore studio puriorem castimoniam possidentes, quanto maioris industriae sunt, tanto etiam perspicaciae vigore praecellunt. Proinde séx gradibus licet multa a se invicem sublimitate distantibus fastigia castitatis praecelsa distinguam, ita ut quaedam media, quae tamen multa sunt, praetermittam, quorum subtilitas ita humanos subterfugit sensus, ut eam nec mens inspicere, nec proloqui lingua praevaleat, quibus sensim castitatis ipsius perfectio cotidianis profectibus adolescit, secundum similitudinem namque corporum terrenorum, quae singulis diebus insensibiliter sui capiunt incrementa, et ita dum nesciunt, ad perfectum habitum provehuntur, animae quoque robur ac maturitas castitatis acquiritur. Primus itaque pudicitiae gradus est, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius, ne femineo vel tenuiter ad concupiscentiam moveatur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cum memoriam generationis humanae, vel tractatus ratio vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus mentem voluptariae actionis perstringat assensus, sed velut opus quoddam simplex ac ministerium humano generi necessario contributum, tranquillo ac puro cordis contempletur intuitu, nihilque amplius de eius recordatione concipiat, quam si operationem laterum, vel cuiuslibet alterius officinae mente pertractet. Sextus castimoniae gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus feminarum vel dormiens illudatur. Licet enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam non credamus, concupiscentiae tamen adhuc medullitus latitantis indicium est.

Actualis perfectio duplici ratione subsistit. — 14, 3. Haec 839
autem actualis perfectio duplici ratione subsistit. Nam primus eius est modus, ut omnium natura vitiorum et curationis ratio cognoscatur. Secundus, ut ita discernatur ordo virtutum earumque perfectione mens nostra formetur, ut illis iam non velut coacta et quasi violento imperio subiecta famuletur, sed tamquam naturali bono delectetur atque pascatur et arduam illam atque angustam viam cum oblectatione conscendat. Quo enim modo, vel virtutum rationem, qui secundus in actuali disciplina gradus est, vel rerum spiritalium et caelestium sacramenta, quae in theoriae gradu sublimiore consistunt, valebit attingere, qui naturam vitiorum suorum nec potuit intellegere, nec enisus est exstirpare? Consequenter enim pro-

839. CV 13. 399; MI. 49, 955 B.

nuntiabitur progredi ad excelsiora non posse, qui non evicerit planiora; multoque minus ea quae sunt extrinsecus apprehendet, quisque intellegere ea quae sibi sunt inserta non quiverit. Sciendum tamen duplici nobis laboris intentione sudandum: [tam] in expellendis vitiis quam in virtutibus acquirendis. Et hoc non nostra capimus coniectura, sed illius sententia perdocemur, qui solus opificii sui vires rationemque cognoscit: *Ecce,* inquit, *constitui te hodie super gentes et super regna, ut evellas et destruas et disperdas et dissipes et aedifices et plantes* (Ir 1,10). In expulsione enim noxiarum rerum quattuor esse necessaria designavit, id est evellere, destruere, disperdere, dissipare; in perficiendis vero virtutibus et his quae ad iustitiam pertinent acquirendis, aedificare tantummodo atque plantare. Unde liquido patet difficilius convelli atque eradicari inolitas corporis atque animae passiones, quam spiritales exstrui plantarique virtutes.

840 *Variae professiones monachorum.* — 14, 4. Haec igitur TtpaKTiKri, quae duobus, ut dictum est, subsistit modis, erga multas professiones studiaque dividitur. Quidam enim summam intentionis suae erga eremi secreta et cordis constituunt puritatem, ut in praeteritis Heliam et Heliseum, nostrisque tem-' poribus beatum Antonium aliosque eiusdem propositi sectatores, familiarissime Deo per silentium solitudinis cohaesisse cognoscimus. Quidam erga institutionem fratrum et pervigilem coenobiorum curam, omnem studii sui sollicitudinem dediderunt, ut nuper abbatem loannem, qui in vicinia civitatis, cui nomen est Thmuis, grandi coenobio praefuit, ac nonnullos eiusdem meriti viros apostolicis etiam signis meminimus claruisse. Quosdam xenodochii et susceptionis pium delectat obsequium, per quod etiam in praeteritis Abraham patriarcham et Loth Domino placuisse scimus, et nuper beatum Macarium, singularis mansuetudinis ac patientiae virum, qui xenodochio ita apud Alexandriana praefuit, ut nulli eorum qui solitudinis secreta sectati sunt, inferior sit credendus. Quidam eligentes aegrotantium curam, alii intercessionem quae pro miseris atque oppressis impenditur exsequentes, aut doctrinae instantes, aut eleemosynam pauperibus largientes, inter magnos ac summos viros, pro affectu suo ac pietate viguerunt.

841 *Perseverandum in vocatione.* — 14, 5. Quapropter hoc unicuique utile atque conveniens est, ut secundum propositum quod elegit sive gratiam quam accepit, summo studio ac diligentia ad operis arrepti perfectionem pervenire festinet, et aliorum quidem laudans admiransque virtutes, nequaquam a sua quam semel elegit professione discedat, sciens, secundum apostolum, unum quidem esse corpus Ecclesiae, multa autem

840. CV 13, 400; ML 49, 956 B. 841. CV 13, 401; ML 49, 959 A.

membra, et habere eam *donationes secundum gratiam quae nobis data est differentes: sive prophetiam secundum rationem fidei, sive ministerium in ministerio, sive qui docet, in doctrina, sive qui exhortatur, in exhortando, qui tribuit, in simplicitate, qui pracest, in sollicitudine, qui miseretur, in hilaritate* [Rom 12, 6 sqq]. Nec enim ulla membra aliorum sibi membrorum possunt ministeria vindicare, quia nec oculi manuum, nec nares aurium utuntur officio; et idcirco non omnes apostoli, non omnes prophetae, non omnes doctores, non omnes gratiam habent curationum, non omnes linguis loquuntur, non omnes interpretantur. 6. Solent enim hi qui necdum sunt in illa quam arripuerunt professione fundati, cum audierint quosdam in diversis studiis ac virtutibus praedicari, ita eorum laude succendi, ut imitari eorum protinus gestiant disciplinam, in quo irritos necessario impendit conatus humana fragilitas. Impossibile namque est unum eumdemque hominem simul universis quas superius comprehendi, fulgere virtutibus. Quas si quis voluerit pariter affectare, in id incidere eum necesse est, ut dum omnes sequitur, nullam integre consequatur, magisque ex hac immutatione ac varietate dispendium capiat quam profectum. Multis enim viis ad Deum tenditur, et ideo unusquisque illam quam semel arripuit, irrevocabili cursus sui intentione conficiat, ut sit in qualibet professione perfectus.

Coenobii commoda. — 19, 6. In hac igitur conversatione 842
diurni operis nulla provisio, venditionis vel coemptionis nulla distentio, non annui panis inevitabilis cura, non sollicitudo corporalium rerum, qua non tantum propriis, sed etiam multorum advenientium usibus necessaria praeparantur, postremo nulla arrogantia laudis humanae, quae immundior his omnibus in conspectu Dei, etiam magnos eremi labores nonnumquam evacuare consuevit.

Coenobitae et eremitae privilegia. — 19, 6. Ut illa prae- 843
teream quibus attonita anima ac spiritalibus theoriis semper intenta specialius ingravatur: concursus scilicet fratrum, susceptionis quoque ac deductionis officia, mutuas visitationes, diversarumque confabulationum atque occupationum interminabilem curam; quanim etiam illo tempore quo haec videntur impedimenta cessare, tamen animum consuetudinariae inquietudinis assiduitate suspensum, exspectatio ipsa distendit. Atque ita fit ut anachoreseos illa libertas huiuscemodi nexibus impedita, ad illam cordis ineffabilem alacritatem numquam omnino conscendat ac fructum eremiticae professionis amittat. Qui si mihi in congregatione nunc atque in turbis sito fuerit denegatus, saltem quies animae cordisque tranquillitas omnibus occupationibus absoluta non deerit. Quae nisi illis quoque

842. CV 13, 539; ML 49, 1135 A. 843. CV 13, 5-10; ML 49, 1136 B.

qui in solitudine commorantur, praesto fuerit, labores quidem anachoreseos sustinebunt; fructu vero ipsius fraudabuntur, qui non nisi quieta mentis stabilitate conquiritur. Postremo etiam si mihi in coenobio constituto ab illa puritate cordis fuerit aliquid imminutum, ero solius evangelici praecepti compensatione contentus, quod certum est omnibus illis eremi fructibus non posse postponi, ut scilicet de crastino nihil cogitem, et usque ad finem subiectus abbati, illum aliquatenus videar aemulari de quo dicitur: *Humiliavit semetipsum factus oboediens usque ad mortem* [Phil 2, 8], merearque illius verbis humiliter dicere, *quia non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me, Patris* [Io 6, 38].

844 *Finis coenobitae.* — 19, 8. Finis quidem coenobitae est omnes suas mortificare et crucifigere voluntates ac secundum evangelicae perfectionis salutare mandatum nihil de crastino cogitare.... 9. Is enim vere et non ex parte perfectus est, qui et in eremo squalorem solitudinis et in coenobio infirmitatem fratrum aequali magnanimitate sustentat.

845 *Ieiunium bonum non principale.* — 21, 13. Si enim in illa definitione virtutum etiam ieiunium censeamus, ut inter principalia bona ciborum abstinentia collocetur, erit profecto eorum mala et criminosa perceptio.... 14. Itaque hoc medium esse etiam ex hoc manifestissime declaratur, quia sicut iustificat custoditum, ita non condemnat irruptum, nisi forte praecepti transgressio magis quam escarum perceptio puniatur.... Videtis ergo ieiunium nequaquam principale bonum a Domino iudicari, eo quod non per semetipsum, sed per alia opera bonum ac Deo beneplacitum fiat; et rursum ex accedentibus causis non solum vanum, verum etiam odibile censeatur, dicente Domino: *Cum ieiunaverint, non exaudiam preces eorum* [Ir 14,12]. 17. Talem igitur definitionem super ieiunii qualitate iugiter retinentes, ita illud totis animi viribus appetamus, ut tamen tunc demum id nobis congruum noverimus, si in eo temporum ratio, si qualitas, si mensura servetur; nec ita ut in ipso spei nostrae terminum defigamus, sed ut per ipsum ad puritatem cordis et apostolicam caritatem pervenire possimus. Igitur ex hoc ipso ieiunium, cui non solum specialia praefixa sunt tempora quibus vel exerceri debeat vel remitti, sed etiam qualitas modusque propositus est, non principale bonum, sed medium quiddam esse manifestum est. Ceterum haec quae praecepti auctoritate vel mandantur ut bona, vel interdicuntur ut noxia, numquam ita exceptioni temporum subiacent, ut interdum aut quae vetita sunt fieri debeant, aut quae imperata sunt, praetermitti. Nec enim ullus iustitiae, patientiae, sobrietati, pudicitiae, caritati statutus est modus,

844. CV 13, 542; ML 49, 1138 B. 845. CV 13, 587; ML 49, 1187 B.

ncc rursum iniustitiae, impatientiae, furori, impudicitiae, invidiae atque superbiae libertas aliquando permissa est.

Contemplatio optima pars. — 23, 3. *Maria bonam partem* 846
elegit, quae non auferetur ab ea [Lc 10, 42]. Una ergo et sola est theoria, id est, contemplatio Dei, cuius merito omnia iustificationum merita, universa virtutum studia postponuntur.

Nemo summo bono iugiter intentus esse potest. — 23, 5. 847
Nam quis *eripiens inopem de manu fortiorum eius, et egenum et pauperem a diripientibus eum* [ps 34,10], quis *conterens molas iniquorum, et de medio dentium eorum rapinas extorquens* [Tt> 29,17], in ipso intercessionis opere divinae gloriam maiestatis quieta mente suspiciat? Quis alimoniam pauperibus subministrans aut advenientium turbas benevola humanitate suscipiens, in eo temporis puncto quo pro necessitatibus fratrum sollicita mente distenditur, immensitatem supernae beatitudinis speculetur, et cum praesentis vitae angoribus curisque concutitur, futuri saeculi statum elevato e terrenis contagiis corde prospiciat? Unde beatus David solum hoc bonum homini esse definiens, Deo iugiter inhaerere desiderat, dicens: *Mihi autem adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam* [Ps 72, 28]. Quod etiam Ecclesiastes a nemine sanctorum sine querela perfici posse pronuntians: *Quia non est,* inquit, *iustus homo in terra, qui faciat bonum et non peccabit* [Eccle 7, 21]. Qùis enim umquam, quamvis praecipuus omnium iustorum atque sanctorum, huius corporis vinculis colligatus, summum hoc bonum ita possidere potuisse credendus est, ut numquam a divina contemplatione discedens, ne parvo quidem tempore ab eo qui solus bonus est, terrenis cogitationibus putetur abstractus? Qui umquam nullam cibi, nullam indumenti aliarumve carnalium rerum gesserit curam, numquam de fratrum susceptione, de loci commutatione, de cellulae exstructione sollicitus, aut opem aliquam humani concupierit adiumenti, aut inopiae sterilitate vexatus illam sententiam dominicae increpationis incurrerit: *Ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini* [Mt6,25]? Denique illum ipsum apostolum Paulum, qui omnium sanctorum laborem passionum numerositate transcenderat, nequaquam hoc implere potuisse confidenter astruimus, ipso in Actibus Apostolorum discipulis attestante: *Ipsi scitis, quoniam ad ea quae mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae* [Act 20,34], vel cum Thessalonicensibus scribens, *in labore et fatigatione nocte et die operatum* [2Thess3, 8] se fuisse testatur. Quibus, licet magna eidem meritorum stipendia pararentur, tamen mens eius, quamvis sancta atque sublimis, non poterat non ab illa caelesti theoria intentione terreni operis aliquando divelli.

846. CV 13, 642; ML 49, 1246 B. 847. CV 13, 645; ML 49, 1250 A.

848 *Recedere a Deo pernicies.* — 23, 9. Recte igitur sanctos, qui memoriam Dei stábiliter retinentes, quasi per extentas in sublime lineas suspenso feruntur incessu, schoenobatis, quos vulgo funambulos vocant, dixerim comparandos, qui summam suae salutis ac vitae in angustissimo funiculi illius tramite collocantes, atrocissimam se mortem protinus incursuros esse non ambigunt, si vel exigua pes eorum titubatione deviaverit, aut modum illius salutaris directionis excesserit. Qui dum arte mirifica aerios gressus per inania moliuntur, si illam angustiorem vestigio semitam non cauta atque sollicita moderatione servaverint, terra quae omnibus velut naturalis est basis et solidissimum cunctis ac tutissimum fundamentum, fit illis praesens ac manifesta pernicies, non quia illius natura mutetur, sed quia illi ad eam praecipiti carnis pondere delabuntur. Ita etiam indefessa illa Dei bonitas immutabilisque substantia ipsa quidem neminem laedit, sed nos declinando a summis atque ad ima tendendo, nobis ipsi consciscimus mortem, immo ipsa declinatio mors efficitur declinanti.

849 *Renuntiatio cotidie persistere debet.* — 24, 2. Parum est enim renuntiasse monachum semel, id est in promordio conversionis suae contempsisse praesentia, nisi eis cotidie renuntiare perstiterit. Usque in finem namque huius vitae illud nobis dicendum est cum propheta: *Et diem hominis non desideravi, tu scis* (ir 17,16]. Unde et Dominus in evangelio: *Si quis,* inquit, *vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam cotidie, et sequatur me* [Lc 9, 23].

850 *Finis monachi.* — 24, 6. Quamobrem ita monachi omnis intentio in unum semper est defigenda cunctarumque cogitationum eius ortus atque circuitus in.idipsuin, id est, ad memoriam Dei strenue revocandi; velut si quis absidis cameram volens in sublime concludere, subtilissimi illius centri lineam iugiter circumducat ac secundum certissimam normam omnem rotunditatis parilitatem et structurae colligat disciplinam.

S. NILUS, † ca 430.

Epistulae.

851 *Actiones monachi.* — L. 2, ep. 135. Mq póvov q twv Tpacpujv irapétrrw àvà'fvujcnç, àXXà Kai eùxq Kai ipaXpôç Kai èfKpcrreta, dfpurrvia Te Kai xaMe'Jvia Kai f]<juxia Kai tô épfov twv xeipwv.

851 2,135. Non tantum Scripturarum lectio in promptu sit, sed et oratio et psalmus et continentia, vigilia quoque et humi cubatio et quies et manuum operatio.

848. CV 13, 653; ML 49, 1259A. 849. CV 13, 677; ML 49, 1287 A.
850. CV 13, 680; ML 49, 1294 B. 851. MG 79, 256 D.

!'ater spiritualis. — 2, 333. "Oxav Xunqpov ti f) Tpa/ù npôç 852
ii< fímj ó nveupaTiKÔç Tta-rfip, bèïat, Kai KaTcíbeJai cptXoaôtpwç nul paKpoGùpujç- où yap perd naGouç, dveu bè naGouç toûto bpî/. Ei bé, Kaêtbç eipqxaç, Kai piKpoipuxnaeitv, Kai oppierei *ae,* IllÎK ¿K l|WXÔÇ TOÛTO, àXX' ÉK ptKpoipUXÎaç, lïlOTtep pi'lTTlp èK piXarxo^aç Tip tékvin ènapaipévp • ôti yàp où kotù yvdjppv i napâTai Tip TÓvtp, bfjXov èK toû jut' ôXrfov eùOiiç peTapéXeaOat tqv pr)Tèpa, Kai nevGeîv dpptucrrfìaav tô t4kvov.

Monachus altare Domino. — 3, 32. ©uaiaarripiov Kupiou 853
Xi'ytrat ûndpxetv ó povaxôç, GuaiaUTtiptov, èv <p Kai è£ où eùxai mûapai npootpépovTat Tip iravutpiUTtp Oeiî), Guoiaarripiov Ttveu-pitTiKtîiç ibpupévov, Kai TeGepeXiunpévov «eiç tòv tôttov, KaGtiiç ipnotv ó Aauîb, où èœrnaav oi nôbeç Kupiou» [ps 131,7J* où pf)v riraXeóGqaav • «'EoTtîrreç yáp, tptpjiv, ifaav oi nôbeç é)pûtv èv taîç aùXaîç trou 'lepouoaXrip» [ps 121, 2].

Consolatio ante desolationem. — 3, 40. 'Ecrriv ôte pèXXovToç 854
toû avOpujTTOU neipacrpûj tpuxiKtp Kai GXiipei Trepmiirretv, irpoXa-|loûaa f| x«P'Ç T°0 'Ayiou TïveùpaToç Trappyopei Tqv ipuxnv iineppaXXôvTtuç, Kai napaxaXeî Tqv tpuxôv èv EÙqrpoaùvq Kapbiaç, ntl dvanaùet èmppof) baKpùwv peXiffTaytûv. Efra napabíbujoi Tip èxOpip netpdaai, Kai ÛXiipat, Kai btaTapdîat, Kai tòte eùpiffKei lauTi|v f| 'puxn èv iriKpiç. Kai ipôpiij Kai Gupiîi Kai KaKtûv èm-Ouptatç Kai dnpenéot xivriaeat Kai dnopitf Kapbiaç Kai auXXqpbqv qipdtrat, dvapiëpqTOiç kokoîç. "Otov toívuv ó avGpwnoç èv Tip rtavTÌ yévqïai, èniKpaTqaavTOç toû noXepiou Kai àGupf|<rq Kai

2, 333. Cum in te triste quidquam aut asperum pater spiritualis 852
effuderit, promptus, uti philosophum ac magnanimum decet, excipe; neque enim ille prave affectus, sed sine ulla turbatione id agit. Si item, quod ipse ais, animum desponderit probroque te affecerit, non ex animo, sed ex animi demissione id obit, veluti mater, ob-orta ira filio diras imprecatur; eam porro non ex sententia filio imprecari, notum inde fuerit, quod non diu post ilico geniti curam gerit miserisque afficitur modis, si filius morbo fuerit afflictatus.

3, 32. Altare Domini esse monachus dicitur, altare, in quo et ex 853
quo preces purae perquam altissimo Deo offeruntur, altare spiritali quodam modo confixum, fundatumque *in loco,* ut David ait, *ubi steterunt pedes Domini,* numquam dimoti : *Stantes enim,* ait, *erant pedes nostri in atriis tuis, lerusalem.*

3, 40. Cum nonnumquam homo animi tentationi atque afflictioni 854
subiciendus est, praerepens Sancti Spiritus gratia animum ma-ximopere solatur, eamque in laetitia cordis exhilarat, defluxuque ad instar mellis fluentium lacrimarum sedat; postmodum inimico ex-hibet tentandum, affligendum et conturbandum ; et per idem tempus semetipsam anima in amaritudine et timore et iracundia et malo-rum appetitu et indecoris motibus et haesitatione cordis et, ut summatim dicam, malis innumerabilibus invenit. Cum itaque homo

862. MG 79, 364 B. 853. MG 79, 388 A. 864. MG 79, 405 C.

throfvtp êaufoO, tótí náXtv q xàpiç étpíirraTai to0 0eoû, <puya-beùouoa pèv tôv batpova, OàXrrouaa bè ttXouoîujç tôv «Koma-kótcx Kai dvaKTujpévq re Kai dvaxaiviíouffa, btavanaùovad Te, ôv Tpôirov eôouXayxvoç gf|Tqp tô KXavOpupiíópevov vfimov, TToOeivûiç Kai cpiXoœrôp'fujç èvafKaXiiopévq, Kal tôv êauTf|ç pa-GTÔv napéxouaa, Kal napáKXqatv ÎKavqv tîù ppécpex Ttpoaafopévri, Kai iroXXf]v nXnpocpopiav. TaOra bè oütujç fiveTat, ôttujç Trj Te ■npoeiXnqpuiqt napaKXriaet t^ç to0 0eoû X“P'Toç Kai Tr| peïà tôv netpaapôv fXuKeip èmffKéipei Kai Tr| paKapiujTÓTq napaOvpia Kai Tip rnifaapip Tf|ç deváou Kai aiujviou èXmboç OTevoxtupflOeiaa f) Ttovripia to0 oaTavâ Kai Xoinôv KaTapynOeiaa, <ppoûboç dno-beixOeiq Trj npovoig to0 Kpeirrovoç.

855 *ieiunium supra modum suadet diabolus.* — 3,46. Où pôvov TaaTpipapTeìv ùnoTÎOevTai oi Trapprjxavoi baipoveç, dXXà Kai daiTiaç dKXqpàç, Kai vqOTetaç ùirèp tô péTpov TeXeîv rrapaKa-XoOai, bùo TaûTa pvibpevoi, F| TÙcpiu ¿KpaKxeuOfjvai tôv beXeaíó-pevov, vopílovTa -rrXéov ti Ttîtv auvaOKOupévujv dbeXqxôv rroXt-TeùeaQai, Kai toîç yuipiv foa néTeoGai btà Tfjç ¿YKpaTetaç, ¡i tò aâtpa KaTaXuGôvat, Kai p^kéti prjTe êauTÛJ pnTe àXXtp XP'lot-peOaat, Kai t5ç vôaou rtoXXÔKtç toXXîjv ènÎTaaiv beiapèvqç tûj Xpôvu), eiç dmffTÎav Xonrôv Kai dveXmOTÍav Kai pXaatpqgiav èKKuXioÔfivai TÔV (ÎvOpUJTtOV.

856 *Non temere intrandum in solitudinem.* — 3,72. Xpn pâXXov dbeXtpoîç ovvbiaTpípetv èv t‹î› doKriTtipitp tòv pouXópevov dQXeîv

in universum advenerit, praevalente hoste, et animum deiecerit et de seipso desperarit, tum rursus Dei gratia advolat, daemonem fugans fovensque largiter defessum et refocillans et renovans re-creansque, quemadmodum plorantem infantem mater misericors sedulo amanterque amplectens et mammam porrigens et non mediocrem consolationem afferens diraque omnia semovens. Haec porro hac ratione fiunt, ut, quae iam praeoccupaverat, divinae gratiae vocatione, et post afflictionem non insuavi inspectione et beatissimo solatio et perennis sempiternaeque spei scaturigine, malitia satanae coarctata debellataque postmodum, inanis per Dei providentiam deprehendatur.

855 3, 46. Non tantum ventri indulgere daemones suggerunt, rebus in omnibus callidissimi, sed et inedias asperas et ieiunia supra modum efficere adhortantur, duo haec comminiscentes : aut superbia inescatum inflari, animo concipientem maius quidpiam ipsum quam reliquos fratres, qui una cum eo exercentur absolvere et aeque ac vultures per continentiam avolare; aut dissoluto corpore, neque sibi ipsi neque aliis utilem fore, morboque saepissime tempore gravius invalescente, in incredulitatem et desperationem et blas-phemiam hominem praecipitem agi.

856 3, 72. Qui certamen subit et ad philosophiam spiritualem exer-cetur, illi potius una cum fratribus immorandum est in asceterio,

855. MG 79, 413 D. 856. MG 79, 421 C.

Kal -fugváüeaOai npôç cpiXooocpíav irveupaTiKf|v, Kal pq ànXiîiç, Kai tbç ?tux6› Tqv póvujffiv èïriXéfeff0ai, fnipoKivôùvuuç Kai npo-TTfcTiûç KaTà aÚTapéffKetav Kai aùêdbeiav, pprtOTe ànpo<TÔOKf|Twç ìittò tûiv Xoxiúvtujv TrvÉvpáTiwv dvaipe0f) tt]v tpuxÁv • f>opq>aía fàp tûiv èxOpâtv nepiéoin kukXó0ev.

Pseudo-monachi. — 3,119. ‘O irpióriv nepmô0nTOç Kai àpav 857
nepipXemoç T<î)v povaíóvTUJV pioç, vOv pbeXupôç y¿tov€, Ka0ùiç bp(lç. Alò papoOvTai pèv irfiaat irôXeiç Kai Kiîtpat inrô Tmv i|/tubopováxwv, TtepiTpexôvTUJv parpv Kai ibç ?tux«v, èv noXXfl XubaiórriTi Kai àbiacpopia • èvoxXoOvTai bè navreç oÌKobecntÓTat, Kai àqbiîiç éxouatv dXpOùjç Kai npôç aÙTqv Tqv ôqnv, pXénovTeç aùroùç tûiv TrpoaaiTâiv dvaibécrrepov taîç èauTiîiv napapévovTaç Oùpaiç. "O0€V Kai f) tûiv ôp0wç Kai kot' dpeTpv fhoTeuôvTwv Kpiaiç Kai noXneía, bià toùtouç dnarq Kai x^^l àpTÎmç voliterai. Kai riç vOv 'lepepiaç véoç napatpavetq, 0pqveîv npoacpôpwç Kai KaT* d£iav buvdpevoç Tà fipértpa ; Aiaxùvopai -fàp nepairépuj ti Ypacpeiv.

Prudens monachus. 3, 242. Tòv èv <ppovqpaTi povaxòv 858
bÓKipov elvai XPn luYOOTÓTriv, pqbevi pépet tûiv irXaffTÎ'f-fwv KaTa^éneiv napaxujpoOvTa, pr|Te tt| dcriTÍa eiç droviav, pr|Te TtoXuaiTÎav eiç daujTÎav où toooûtov ¿g0íwv ôaov Xipwv, Kai ToiaûTa nepipaXXôpevoç ôaov èaKendo0ai Koopiwç, ôxnpa kôX-Xiotov Tf) ipvxr) Trapaaxeudîet tô aâipa, Kai Tiîi Ki)pepvf|Tq eùpeTaxeipioTouç toùç oiaxaç, Kai Tip OTpaTtdiTij eùdppoOTa rà

nec perperam, et ut se tulerit occasio, solitudo eligenda temere et audacter, ut tibi complacitum est et praesumis ; ne praeter exspectationem per insidiantes spiritus animam perdat; framea enim hostium undique circumvallat.

3, 119. Quae antea ab omnibus expetebatur, nullique non erat 857
maxime conspicua monachorum vita, nunc, ut vides, abominationi est. Propterea civitates omnes et oppida praegravantur a pseudomonachis pererrantibus, frustraque hac illae concursantibus, et, ut casus tulerit, in multa confusione et neglectu ; infestantur vero omnes patresfamilias, aegerrimeque, ut verum fatear, ferunt et ad aspectum ipsum, cum videant eos mendicantibus impudentius suis portis immorantes. Quapropter eorum qui recte et secundum virtutem vivunt, discretio et institutum ob hoc fraus et cavillatio hisce temporibus ducitur. Et quis nunc novus leremias accesserit, qui commode, et ut par est, deplorare nostra posset? Sed plura scribere verecundia me impedit.

3, 242. Prudens monachus probatus esse debet zygostata, non 858
permittens, ut alteram in partem lances deflectant, neque concedens, ut ieiunium in debilitatem ac deliquium, neque ingluvies in luxum abeat ; non tantum comedens quantum helluo, et in tantum sese circumvestiens, quantum decore obtegatur, pulcherrimum vehiculum animae corpus subornat, et gubernatori parat tractu faciles temo-

857. MG 79, 437 C. 858. MG 79, 496 C.

I

ÔTiXa, Kai Ttp áppoviaKÍp pouatKÎ]v Tqv Xùpav. ‘O yàp Tpu<prj maivaiv, Kai ipatioiç KaXXaiTtiiaiv, aKtpiqlv aÙTty napatmudlei, Kai eiç àiôiTOUç èmûupiaç èSâma, Kai Tqv eùejiav aÛTOÛ Xupaiverat, Kai Tri itoXXfj pXaKaqt biaXùet aÙTÔ, Kai Trj ipuxn tô rroXépiov KaTarmuáíei. OùkoOv nénauao KÙKtîvo Kai toûto rtoiûiv. Bioç dveu Xôyou pâXXov 'JjcpeXeîv nétpuKÉ, f| Xôyoç dveu pioti. ‘O pèv yàp Kai «Jiyôv dicpeXeî, ô bè Kai potîiv èvoxXeî. Ei bè Kai Xôyoç Kai pioç auvbpdpotev, tptXoaocpiaç itdffriç àrto-TtXéGouatv dyaXpa.

859 *Meditatio.* — 3, 295. Mi) KaTOKVûipev, pqbè KaToXiyuipiîipev rrpoaeôxttJÔai Kai tpdXXetv Kai peXeT^v bibaOKaXtav to0 àyiou Kai npotfKuvHToO TTveùpaToç. ’Ev yàp bq toîç pfpiaai Tfjç fteo-irveùtrrou rpatpûç èyKéKpuTtTat f| paaiXeía tûiv oùpavwv, àrto-KaXvnTÊTai be toîç rrpoOKapTepoûoiv eùxq Kai f]Guxi<? Kai tpaXpoîç Kai toîç àvayvwopaaiv, éj tbv tiuiûev b voOç KaTaXâpneoOai.

860 *Primum seipsum nosse.* — 3,314. TvwOi oatiTÒvrrpò ndvTuiv, oùbèv yàp buoxepèarepov toû èauTÔv yvûivai, oùbèv èmnoviÔTepov, oùbèv épyaibéOTepov. "OTav bè aauTÔv yvâiç, tòte buvqai.l Kai Qeôv èmyviîivat Kai t(jj Xoyiapâi èrreXûeîv Tà KTÎcrpaïa, üjç irpoo^Kei.

861 *In vitam asceticam ut in balneum ingrediendum.* — 4, 59. "Qcrrrep oi eionopeuôpevoi eiç tô Xoinpôv yupvoûvTai navTÔç nepipXripaToç, oîjtui beî Kai toùç tí) doKtiTiKfi rrpoaepxopévouç Cairi Ttâcrriç ùXqç Piujtikùç yupvaiOévTaç èvTÔç yevéaOai toû KaTà <piXo<Jo<piav ûeiou rtoXiTeùpaToç.

nés, et militi arma concinna, et musico lyram dextere modulantem. Qui enim luxu sese impingit, et vestibus exornat, facit ut illud subsultet, et in absurda desideria excitat, et bonam illius constitutionem laedit et nimia mollitie exsolvit, apparatque animae hostem. Itaque et hoc et illud efficiendi finem ponito. Vita absque sermone utilior est quam sermo absque vita. Hic etenim tacens emolumento, ille vel perstrepens fastidio est. Si vero et vita et sermo in unum concurrant, universae philosophiae imaginem absolvent.

859 3,295. Ne neglegamus, neve contemnamus orare et psallere et doctrinam sancti et adorandi Spiritus meditari. In verbis etenim divinitus inspiratae Scripturae regnum occultatur caelorum, quod detegitur iis, qui in oratione et quiete et psalmis et lectionibus perseverant, quibus mens illustrari consuevit.

860 3, 314. Ante omnia nosce teipsum. Eo siquidem nihil difficilius, nihil laboriosius, nihil operosius est. Cum porro teipsum cognoveris, tum et Deum cognoscere poteris et animo revolvere creaturas, ut decet.

861 4, 59. Quemadmodum qui in lavacrum ingrediuntur, omni se corporis tegumento exspoliant, sic necesse est eos, qui sese asceticae vitae addicunt, omnibus curis saecularibus exspoliatos, in divinum, qui secundum philosophiam est, vitae institutum introire.

859. MG 79, 529 C. 860. MG 79, 536 C. 861. MG 79, 576 D.

De monastica exercitatione.

Cura animarum ars addiscenda. — C. 22. 'H nâaa pèv 862
t¿xvn xpóvou beîTat Kai bibaffKaXiaç noXXflç npôç KaiôpOiufftv, pôvq bè r] Téxvn twv téxvujv dpa0r]T€ÔTUjç ètnTqbeùeTai• Kai putpfiaç pèv oùk âv KaTa0apOY|<J€i ànetpoç, oùbè dpùqTOç IttTpiKnç ènixetpriaeiev épfotç- ¿XerX®*!06*01 fàp ó pèv npôç tô pqbèv ôvfjaat toùç Kàpvovraç, ?ti Kai paptnépav aÙTOîç Kara-(JKtuâtraç Tqv vóffov, ó bè x^Pff0V› Kal i>vnapàv rf)v àpiOTqv Yflv KUTaOTtiffaç. Môvrjç bè tûç Qtoaepeiaç tbç ttùvtujv êùkoXuj-TÎpaç KaTCiToXpùJCFiv dnatboTpipr)Toi, Kai tò buOKaTÔpSujTov npûypa «ùxÉpèç eîvat vevápiarai toîç toXXoîç, Kai ô pribénuj FïaOXoç KaT€tXti<pévai Xéyei, toûto dKpipûjç èfvujKévai btapepat-oûvrat oi pr|b' aÙTÔ toûto eibÔTtç ôti dfvooûai• btà toûto fÙKaTatppôvqTOÇ b pioç èféveTO Kai oi ptTepxópevoi aÙTÒv napà nàvTujv xXeudlovTat. Tîç fàp pf) feXdoeTai tòv x^S èv Kairq-Xettp ûbpotpopoÛVTa, oripepov ôpûtv tbç btbdffKaXov dptTfiç trapà pa0r]Ttî>v boputpopoùpevov, q tòv nptôqv tûiv ttoXitikwv dvaxtu-pÓaavTa KaKOnpayiiùv, òtpè perd nXqOouç pa0r)T<ûv btà ndoqç aopoûvTa Tpç d-fopàç. Ei bè fjaav n«reiopévoi aatpwç ôti noXùç iOTtv ó ttôvoç ¿váyeiv Ttvàç eiç 0eoaépeiav, Kai tôv (IkoXou-0oûvra Tip TrpáfpaTt KÍvbuvov rjbeiaav, dKptpiùç ndvTtuç dv tbç ùnepPaîvov aùroùç TtapijTr|ffavTo tô npfifpa' èœç b'ôre toûto dfvooOfft, Kai bóíav fjfoOvTat tô npotOTavai tivwv, eùxeptûç Kt>PiOTû)ffi Kara toû toioùtou Papd0pou, Kai tô évàXXeoûat

22. Omnis quidem ars eget tempore et plurima disciplina ad 862
directionem, soli vero arti artium sine ullo tyrocinio studetur; et agriculturam quidem non audebit inexpertus exercere, neque medicinae opera non instructus medicinae traditionibus; reprehendetur enim ille, quia aegrotantibus opem nullam afferet, iinmo et ipsis graviorem morbum apponet, iste vero terram optimam in asperam et squalidam rediget. Solum Dei cultum, uti prae omnibus faciliorem, audebunt penitus indocti attrectare, et res, quae difficiliime dirigitur, nullius negotii esse a multis censebitur; quodque Paulus dicit se neutiquam comprehendisse, hoc diligenter se nosse affirmabunt, qui nec hoc ipsum sciunt, se id nescire; ideo abiit in contemptum vita monastica, quique suscipiunt ipsam, ab omnibus irridentur. Quis enim non ridebit eum, qui heri ferebat aquam in caupona, hodie conspicatus ipsum uti doctorem virtutis a discipulis, quasi ab hastatis satellitibus stipatum, aut mane recedentem ab urbanis nequitiis, sero cum discipulorum multitudine per totum forum superbe incedentem ? Si vero persuasi essent luculenter, quod magnus labor est ad pietatem aliquos inducere, quodque rem illam consequitur periculum, optime nossent, omnino negotium illud velut ipsos exsuperans recusarent; quandoquidem vero illud nesciunt et gloriosum putant aliquibus praesse, devolvuntur facile praecipites in tantum barathrum et in ardentem hunc caminum

802. MG 79, 748 D.

xatopévrç tîj xapívtp, xoOcpov vopitouoi, féXuna pèv èmxtvoOvreç toîç èmcJTapévoiç tòv aÙTwv piov, 0eq> bè àfavÙKTqoiv èrti Tr| TOffavTi] irpoTOTeia.

863 *Ariima perfecta sine cura.* — 67. TeXdaç tpuxnç èan tò àpèpipvov, àtftPoûç bè tò Taîç «ppovTÎot xaTaTpi[ie<j0ai. TTtp't pèv fàp TeXeiaç tpuxfîç dpqTai, ôti xpivov èctTÎv èv péouj àxav-0<î>v. To0to bè Tpv peïà tîùv noXutppovTÎbtJuv àpepipvwç btà-fouaav bnXoî. Tò fàp xpivov xaî èv Tip eùaffeXiuj ti'iv àpèpipvov arçpaivei ipuxpv où xomà fàp, qprjoiv, oùbè vr|0ei, xai ptiltu to0 XoXopwvTOç TreptpépXriTai bôEav [cf. Mt 6, 28].

Peristeria, seu Tractatus de virtutibus et vitiis.

864 *Quod fit ex amore facile est.* — Sect. 3, c. 2. 'Emibq ttûv Tiù îtôôuj fivópevov xoOcpov xaî eùpapéç, xfiv p Xiav ènlpox0ov, Tfjç npôç aÙTÔ biaOéaeujç to0 épfaiopévou xXcTtToùaqç tòv ttóvov, xaî èîopaXtloùoqç tò Tpaxù npôç èvèpftiav eùxoXov. Nixâ fàp dei to0 xapÓTOu tò ènaxéèç f| npoQupia, xpeÎTTœv Tqç èv tCl» èpfuj buaxepeiaç fivopévri, xaî Tqv aio0qaiv dpaupoOaa toû nôvou Tr| napopapTOÙfft] Òbovrj, tbç Tèpipiv eîvai pàXXov, q nóvov, tòv nóvov xaî 0upr)bíav TÍ[v vopiíopévpv buax^ptiav.

De monachorum praestantia.

865 *Processus tentationis et peccati.* — C. 3. Oiîtujç ai<J0noeujç (ÏTaxToç òppi) noteîv eïtuOe Xofiapòv èpnaOf], èntOupiav aì<JxP"v' auTt) Tèpipiv' xaî ndXiv ouvaiveaiv, fjç ônabôç i) xüt' èvèpfeiav

insilire leve opinantur, risum moventes his, qui hesternam eorum vitam noverunt, Deo vero indignationem propter hanc temeritatem.

863 67. Perfectae animae est esse sine cura, impiae vero sollicitudinibus conteri ; de perfecta quippe anima dicitur, quod est lilium in medio spinarum. Hoc autem eam multas inter curas sine sollicitudine degentem demonstrat. Lilium enim et in evangelio significat animam sollicitudine carentem. Nec enim, ait, laborat, neque net, et maiore gloria quam Salomon circumdatur.

864 3, 2. Quandoquidem omne, quod fit cum amore, leve ac facile evadit, etiamsi valde sit laboriosum, propensione operantis erga illud occultante laborem et explanante asperitatem ad facilem operationem. Vincit enim semper laboris molestias alacritas, superiorque difficultate, quae in operando est, efficitur, sensumque laboris oblitterans prae comitante voluptate, adeo ut labor oblectamentum sit potius quam labor, et ea quae putabatur molestia, sit iucunditas.

865 3. Ita sensus impulsio inordinata consuevit generare cogitationem passioni obnoxiam, concupiscentiam turpem, ipsa delectationem et rursus consensum, cuius sequax est actuale peccatum, quod, quando

863. MG 79, 800 D. 864. MG 79, 824 D. 865. MG 79, 1064 C.

«papTÍa èœriv, ífv npooipialopévnv ¿k TtpwTqç bei naùetv aiiiaç, ri)v òtptv dtroOTpetpopévouç, tîjv KtvoOaav eippw tò eiprpiéva, Kpiv aÙTrjv TtapaftvéffOat, Kai Ttoifjaai òuaxepfì tr)v àvàbuatv, t‹» fàp pù Tunw0èv btà Tfjç ôpàaewç, tawç où bíbwatv èpfov, Kai peXéïqv tí) btavoía KaKf|v.

Tractatus ad Eulogium.

Caritas foras mittit timorem. — C. 23. Twv bè Tàç betXiaç eia- 866
IlaXXóvTwv baipóvtwv [ô povaxôç] KaTa0apaetTw, — où fàp êXdpfre ttveOpa betXiaç ndXtv eiç <pó0ov [cf. Rom 8,15] ' — TtveùpaTt betXiaç I«uTÔv pi| KaTatrrtiaaéTw, pr|T€ toùç vuKTeptvoùç ktùttouç twv batpôvtüv TpepéTut, ÓTtÓTav otne Karà xoipwv èx^otv éSouoiav. 'Ev Taîç ôtptvaîç oùv èieXOwv Tfiç KéXXqç, prf 0poeia0w, Kai cpeùyujv dvôrnv eioTTTibdTuj, d>ç twv baipóvwv bqOev KaTaipexôvTwv, dXXà KXivaç Tà fóvara èv tî› TÓnip betXitj eù£a<j0w, où fdp trot i'nrnreaoOvTai k5v oùtw <J€ Opoqowcnv• ènetbàv bè dvaOTijç üdùi>uv€ TÎ[V Kapbiav, TtapaKaXet Tr| tpaXptpbitji• «Où cpopr)0r|cn3, Xèfwv, dnò cpôpou vuKTepivoû, dirò péXouç treTopévou f)pépaç, dnô TtpdfpaToç èv okótéi btanopeuopèvou, dirò aupnTwpaTOç, Kai batpoviou peaqppptvoO» [ps 90, ô sq]. Oùtw fàp âtraS Kai noXXoaTÔv trotriaaç, tòv baipova Tfjç betXiaç ©àtrov dtp' êauToO dneXdffêtç. 'AbuvaTOÛVTeç fàp èpftp pXdnretv, Taîç tpavTafftaiç TÍ)v 'puxflv beiXoKonoOoiv, ïva oi dv0pwtrot toùç àa0eveîç Kai dbuvdTouç, ioxupoùç Kai buvaToùç eîvat vopiowot.

desumit initium, oportet ex illo principio reprimere, avertendo sensum visus serie quadam commoventem, quae dicta sunt, priusquam illud accedat ac difficulter inde retrocedere possit; quod enim non imprimitur per visionem, forsitan minime infert difficultatem intellectui, nec malam ei porrigit meditationem.

23. Audacter se gerat [monachus] adversus insilientium daemonum 866
pavores, — nec enim denuo spiritum timiditatis ad timorem accepistis; — ideo ne timiditatis spiritu seipsum percellat, neque tremat daemonum fragores strepitusque nocturnos, quandoquidem nec contra porcos potestatem habent ; vespertinis igitur horis, cella egrediens, ne perturbetur neque fugiens retro insiliat, perinde ac si daemones insectarentur, sed flectens genua eo in loco, in quo pavescit, precem effundat; nec enim in te incident, quamvis ita te perturbarint; postquam vero surrexeris, cor audax facito, psalmorumque cantu ora, dicens : *Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio in tenebris perambulante, ab incursu et daemonio meridiano.* Sic enim semel et multifariam si feceris, celerius daemonem pavoris procul a teipso expelles; cum enim opere minime nocere possint, imaginationibus animam perterrefacientes affligunt, ut homines opinentur quod validi sunt ac potentes ii qui vere infirmi sunt ac impotentes.

866. MG 79, 1124 D.

De octo spiritibus malitiae.

867 *Oratio ieiunio iuvatur.*— C.1. Nt|<jt €Ùovtoç irpoueuxÁ, veoff-oôç deroO dviTrrâpevoç, q bè to0 KpavnaXoûvroç papuvopévq Tip KÓpip, KaOéÀKtTai.

868 *Paupertas monachis necessaria.* — 7. fl'iXapfupía ndvTtuv è<TTÌ plia Tiîjv KaKiîiv, Kai Tpécpet tbç KXabouç Ttovqpoùç Tà Xottrà itdOq, Kai oùk dcpqaei £qpav0f|vai Tà è£ aÙTfiç dvOqaavTa. 'O [ïouXôpcvoç KÔnreiv TtdOn, TÍ)v piíav èKKOTtréTur pevoôaqç ■fàp qnXap-fuptaç èîtiTépvujv toùç kXùôouç oùbèv ujcpeXeî, kÙv 'fàp ¿KKonûxJiv, eù0ùç èTtavOqaouat. TToXuKTripujv povaxôç, TOipopTiopévov ttXoîov, Kai èv MXq KupcÎTUJv eùxepwç Karabuó-ptvov • à)<mp yàp fmépavTXoç vaOç ùcp' êKaOTOu KÙpaTOç paoa-viZxTai, oùtuj TtoXuKTripujv Taîç <ppovTÎ<n ùnoPpùxioç -fiverai. 'Akttihidv povaxôç, ôbonrôpoç eùaiaXriç, Kai év iravrl TÔmp ÉÛpiOKwv KaTaXupa. Akttipujv povaxôç dtTÔç ûipinéTnç, TÔTt KaOinrdpevoç ètti Tpotprjv, ôrav f] XPe'a

De oratione.

869 *Oratio.* — C. 3. 'H TtpootuxÔ óptXía êcrri voO Ttpôç Otóv Ttoiaç oùv beîTai KaTaffTdoeujç i> voOç, ïva fiouxdaij dpeïaOTpô-tptuç ¿KOTO0f]vai Ttpôç tòv oÌKtìov AecmÔTqv, Kai ouvopiXeîv aÙTip pnbevôç peaiTeôovToç;

870 *Oratio.* — 35. TTpoaeuxn èdTiv dvdpaatç voO Ttpôç 6eôv.

867 L. Ieiunantis oratio pullus est aquilae sursum volans; at quae fit ab illo, qui crapulatus est, graviter depressa prae satietate deorsum trahitur.

868 7. Avaritia malorum omnium radix est, nutritque tamquam malignos ramos reliquas passiones, neque exsiccari sinet, quae floruerunt ex ipsa. Qui vult passiones exscindere, radicem exscindat; nam permanente avaritia si ramos amputet, nihil iuvat; quamvis enim abscindantur, statim reflorescent. Monachus, qui multa possidet, navigium est multis gravatum oneribus et in undarum tempestate facile submergitur; sicut enim navis, cuius exundat sentina, a quolibet perluitur fluctu, sic qui multa possidet, sollicitudinibus submergitur. Monachus absque possessione viator est expeditus inque omni loco diversorium invenit. Monachus, qui nihil possidet, est aquila ad sublimia pervolans, qui tunc sese volatu ad alimentum demittit, quando necessitas coegerit.

869 3. Oratio est colloquium intellectus cum Deo; quali igitur statu indiget intellectus, ut quiete agendo, sese immutabiliter mutet ac transeat ad proprium Dominum, nulloque intermedio cum ipso colloquatur?

870 35. Oratio est ascensus mentis ad Deum.

867. MG 79, 1145 B. 868. MG 79, 1152 B. 869. MG 79, 1168C. 870. MG 79. 1173 C.

Condicio orationis. — *70.* Où buvqaq Trpoaeù£aa0ai KaOapwç, 871
itpdfpacti ovpnXeKÔpevoç ùXikoîç, Kai tppovTÍai auvcxéai bovoù-
pc.voç- npoaeuxn "fáp ètrnv dirôéeaiç voqpáTwv.

Oratio perfecta. — 153. “Otœv îrapicrrâpevoç eiç Ttpocreuxqv 872
t'iirèp Ttctaav àXXqv xapáv févq, tòte dXqôwç eôpqKaç irpocrevxqv.

De diversis malignis cogitationibus.

Tentationum series. — 1. Twv dvTiKeipévwv baipóvwv Tq 873
npaKTiKfl, TrpwTOt Kaxà tòv iróXepov ouvicrravTai oî Tàç tt^ç
fatJTpipap-fiaç i^bovàç, qTouv ôpéîeiç treniaTeupévot, Kai oi -riiv
tpiXapyuptav f)pîv ùtropdXXovTeç, Kai oi Trpôç t?|v twv dvSpujrrwv
bù£av ijpSç èKKaXoùpevot. Oi b' aXXoi trdvTeç kotóttiv toùtwv
|iabt£ovTeç, toùç ùtrò toùtwv TiTpwffKopévouç btabéxovTat. OÙK
Otti fàp épTteaeîv eiç x£>Pa€ to0 TtveùpaToç Tflç nopveiaç, pq
turò Tqç fadTpipapyiaç KaTaneaôvTa' Kai oùk ?<tti Tapdîat ùupôv,
pi) ÛTrèp ppwpœrwv f| xPnpÙTwv, q bôiqç dXóywv èmOupiwv
paxôpevov • Kaì oùk Ioti tòv Tr|Ç Xùirqç baipova btatptrfeîv, toù-
twv trdvTwv GTepnOévTa, q pq buvqOévTa Tuxeîv oùbè dno-
qieúíerai Tqv ùirepqtpaviav tiç, tò TtpwTOv yévvqpa toù biaftóXou,
pi] Tqv twv KaKwv TrdvTwv ¿nCav èfopioaç tpiXap-fopiav, enrep
Kai irevia dvbpa Tanetvoî, kotù tôv aotpôv ZoXopwvTa- Kai
auXXqpbqv eiireîv, oùk èoTtv dvOpwirov Ttepineoeîv batpovt, pr]
trpÔTepov ùtt' èxeivwv twv TrpwTotrraTâiv KaTaTpwôévTa.

Abnegatio. — 3. 'Abùvarov bè Tiva t‹î›v TtaOwv toùtwv uept- 874
YevéaOat, pq navTeXwç Ppwpdrwv Kai xPHPÙtwv Kai bôiqç

70. Pure orare non poteris, si materialibus negotiis fueris implicitus 871
assiduisque curis agitatus ; oratio quippe est depositio cogitationum.

153. Quando orationi assistens supra omne aliud gaudium ascende- 872
ris, tunc orationem vere invenisti.

1. Daemonibus activae vitae oppositis primi ad bellum insurgunt, 873
qui gulae voluptatibus sive cupiditatibus praesunt, quique nobis ava-
ritiam suggerunt, et qui nos ad humanam gloriam provocant. At ceteri
omnes retrocedentes post istos, quos illi vulneraverunt, excipiunt.
Nec enim fieri potest, ut is incidat in manus spiritus fornicationis, qui
non ceciderit a spiritu gulae devictus ; nec possibile est, ut iram com-
moveat, qui non contendit et rixatur pro eduliis, aut pecuniis, aut
gloriae irrationalibus cupiditatibus ; nec etiam fieri potest, ut dae-
monem effugiat tristitiae, qui omnibus hisce fuerit privatus, aut illa
assequi nequiverit; nec quis evadet superbiam, quae primum fuit
germen diaboli, nisi malorum omnium radicem exterminaverit: avari-
tiam ; siquidem et paupertas virum humiliat, secundum sapientem
Salomonem ; utque summatim dicam, nullatenus homo potest in diaboli
prolabi potestatem, nisi prius ab illis primipilaribus fuerit sauciatus.

3. Fieri autem non potest, ut quis huiuscemodi passionibus su- 874
perior evadat, nisi omnino escas et pecunias et gloriam despiciat,

**871. MG 79, 1181 C. 872. MG 79, 1200C. 878. MG 79, 1200 D.
874. MG 79, 1204 A.**

óirepiòóvTa, It i bè Kaì to0 ibíou crcujiaToç btà toùç jianiZeiv aùrò ■troXXdtKtç èKixeipoûvTaç • ttâaa oùv dvœfKr) ptpeîaOai toùç Kivbuveù-ovtœç èv ôaXârnj, Kai tu›v okêvôiv èK^oX^v iroiougévouç btà Tqv piav Tùjv dvépujv Kai tcùv èfraviCTapévwv KupdTUJV. 'AXX' èvTaûOa npoaeKTÎov dKpipüjç, phttujç ÉKPoXrjv iroioùpçvoi twv okéuüjv, npôç tô OeaQeîvai toîç dvOpùjTtoiç Ttoifiawpew ènei dttéxopev tòv piaOòv f]giîiv, Kai dXXo to0 npoTépou xaX«twTepov biabéiêTai f)gàç vau-dpov, to0 Tf|ç Ktvoboiiaç f|pîv dvTiTrveùaavTOç baipovoç.

Sententiae.

875 *Lacrima orationis.* — 58. AouTqp dyaOôç Tfj tpuxfj tò Tfiç npoaeuxÔÇ ÒÓKpuov, âXXà peía tqv npooeuxùv pépvqao tîvoç Xapiv ébdKpucraç.

Capita paraenetica.

876 *Cotidiana communio.* — 120. TTàaqç àTtèxou <p0opfiç, Kai to0 puOTiKoO beinvou nâaav ùpépav péTex^. Oütw yàp XpurroO tô oâipa tô fipéTepov yiveTai.

S. MARCUS EREMITA, † post 430.

De lege spirituali.

877 *Deus initium et auctor omnis virtutis.* — N. 40. TTdcrnç àpcriiç Kardpxei Qeôç, Kai to0 pe0r)pepivoû tpujTÔç ò tjXioç.

878 *Afflictio.* — 65. ÎTâaa 0Xûptç kotù Oeôv, èpyov ètrriv eùae-peiaç èvuTtoOTaTOv • f| fàp àXqOtvfi d-fánq bi' èvavTiwv boKi-pdleTai.

adhuc etiam et proprium corpus, propter eos, qui conantur ipsum velut colaphis percutere; necesse igitur plane, imitari periclitantes in mari, qui, propter violentiam ventorum undarumque insurgentium, vasorum etiam utuntur eiectione. Verum hic diligenter attendendum, ne forte, dum vasorum utimur eiectione, id faciamus ut ab hominibus videamur, quandoquidem nostram reportamus mercedem, aliudque nos consequetur naufragium, primo longe molestius, cum nempe daemon econtra nobis vanam gloriam insufflarit.

875 58. Lacrima orationis lavacrum bonum est animae, sed post orationem memento cuius gratia lacrimatus es.

876 120. Ab omni corruptione abstine, et mysticae cenae omni die particeps fias; sic enim Christi corpus nostrum fieri incipit.

877 40. Omnis virtutis initium et auctor Deus est, quemadmodum sol cotidiani luminis.

878 65. Omnis afflictio secundum Deum, opus pietatis est certissimum; siquidem vera caritas in adversis probatur.

875. MG 79, 1245 B. 876. MG 79, 1260 D. 877'. MG 65, 912 A. 878. MG 65, 913 B.

Afflictio. — 66. Mr, K€KTñ<i0ai dperñv ¿ktôç 0Xiipewç- 879
dbÔKtpoç fàp ètra btà TT]V dveoiv.

Cura cogitationum. — 91. Mil Kœracppovtiaijç noté èv Xoyia- 880
)Kî)v dpeXeia • dXd0r|TOÇ fàp èaitv ó Qeôç ètri iraanç èvvoiaç.

Renuntiatio inutilis sine mortificatione continua. — 99. 881
Oùbèv ujcpeXñOn ó diroTaidpevoç Kai f)buita0û)v • ô fàp èi.jtet
bid Ttîtv xpripdTUJV, to0to Kai pqbèv ?xujv ¿pfdieTai.

A minimis incipiendum. — 172. "ÉKaaTov twv five tévtuv, 882
dirò piKpoO dpx€Tat- Kai kütù pépoç Tpetpópevov, Xappava ttîv
aùÊnoiv.

Pax est affectuum liberatio. — 193. Eipqvn ècrrì twv ira-883
Owv dnaXXayf] • aÙTÌ] bé, tbç Xéyei ó âfioç dirôaToXoç [cf. 1 Cor
12,11], èKTÔç èvepyeiaç to0 'Afiou TTveùpaTOç oùk eópiffKCTai.

Relatio inter orationem et perfectionem. — 199. Zuveibnaiç 884
dfa0ò btà TtpotJêuxfiÇ eupiCKtTai Kai irpoatuxn Ka0apà bià ouv-
nbriatwç' Odxepov fàp OaTépou KaTà rpóaiv irpoabéeTai.

De his qui putant se operibus iustificari.

Tentationes improvisae. — N. 8. Oi dnpoaboKf|Twç fipìv oup- 885
[iaivovreç irtipaopoi, oiKovopiKwç f]gâç cpiXoïrôvouç bibdOKOuai
Kaì pi) fiouXopévouç eiç perdvoiav ¿Xkouoiv.

Per neglegentiam in actione cognitio obscurior. — 13. 886
ÏIoXXdKiç èK thç irepì tììv itp&Stv dpeXeiaç, Kaì f] tvwoiç okotì-
ierai. rQv fàp al èpfaaiat KaOóXou irapeXoTÌaOriaav, toùtidv

66. Ne dicas te virtutis possessorem esse citra afflictionem; ne-879
(pie enim probari potest propter requiem et, tranquillitatis otium.

91. Curam cogitationum tuarum numquam neglegas; quoniam 880
Deum nulla conceptio latere potest.

99. Nihil utilitatis consecutus est, qui bonis suis renuntiavit et 881
mdulget deliciis ; quod enim faciebat opes possidens, illud etiam
nihil habens operatur.

172. Unumquodque eorum quod fit, a parvis incipitur initiis; 882
atque ita, dum particulatim nutritur, lentis incrementis augmentum
consequitur.

193. Pax est affectuum liberatio. Haec autem, ut beatus inquit 883
apostolus, citra Spiritus Sancti cooperationem non invenitur.

199. Conscientia bona per orationem invenitur, et pura oratio 884
per conscientiam ; alterum enim secundum naturam egens est alterius.

8. Tentationes ex improviso nobis contingentes, dispensatione 885
quadam laboris studiosos nos erudiunt atque etiam invitos ad
paenitentiam pertrahunt.

13. Non raro per neglegentiam, quae circa alicuius rei opera-886
tionem committitur, etiam cognitio obscuratur. Etenim quarum
rerum operationes prorsus neglectae sunt, harum etiam memoria

879. MG 65, 918 B. **880. MG 65, 916 D.** **881. MG 65, 917 B.**
882. MG 65, 925 C. **883. MG 65, 928 D.** **884. MG 65, 929 B.**
885. MG 65, 982 A. **886. MG 65, 982 C.**

Kai ai pv^pai KaTà pépoç oixnoovTat • f) Tpatpô btà toOto KaTà fviùaiv dbévai tòv Òeòv ÛTOTÎOerat, ïv' àp0wç aÙTtp ttote btà twv epfujv bouXeùawpev.

887 *Gratia necessaria ad sanctificationem augendam.* — 23. TTâv êpfov dyaôôv, ô btà tôç ôptTépaç èpfalôpeGa tpùaewç, dzréxeaOai pèv iroieî to0 èvavTÎou kokoÛ. TTpoaGqKqv bè àpaopoO èKTÔç xàp'Toç noifiaai où búvaTai.

888 *Oratio mater virtutum.* — 33. 'H npoaeuxô dpe-ri] XéyeTai, Kdv PHTHp aÙTwv Ttrfxdvii' drarftvvijl yàp aÙTaç, btà tôç eîç XpiaTÔv auvacpeiaç.

889 *Unio virtutum inter se.* — 38. Oùbepia tiî›v dperwv pôvq Ka0' èauTqv dvorpei Tqv qtuaiKqv fjpîv ôùpav, èàv pò Ttâaai dKokoù0wç dXXqXwv èiqpTôVTai.

890 *Actio gratiae.* — 56. 'H pèv x"piç toîç èv XpioTtîi pairria-Qeîcrt puffTiKuiç bebtiippTar èvepyeî bè KaTà dvaXoyiav tôç èp-faaiaç twv èvToXwv, Kai Kpucpiujç popOeív ôpîv Ò X®P'Ç naùeTai, èq>' qpîv bè èffri noieîv f| pò troteîv tò dyaéôv KaTà bùvaptv. TTpwrov pèv 0eoirpeirwç btefdpet tôv ouveibrpjiv. "O0tv Kai KaKonotoi peTavoqtravTeç Tip Qew eùripéoTiicrav. TTdXtv èv bibacncaXía to0 irXqaiov èfKpÔTrreTat. 'Egti bè ôté Kai èv Tf| dvafvujaei Trj biavoia napèireTat, Kai btà Tf|ç cpuatK^ç dKoXouOiaç èKbtbdffKei tôv voOv tôv èauTÔÇ dXpGeiav. E(oùv tôç pepiKÔç TaÔTqç dKoXou0iaç pò Kpùtpiupev tò TdXavTOv, eiç tòv x«P«v to0 Kupiou èvap'fœç eiaeXeuffópÉ0a.

sensim et particulatim abolescet. Scriptura ideo suggerit, ut Deum cognoscamus atque sciamus, quo recte illi per opera serviamus.

887 23. Omne opus bonum, quod per nostram naturam operamur, tantum quidem efficit, ut a contrario malo aut vitio abstineamus. Ceterum extra gratiam sanctificationis accessionem nobis facere non potest.

888 33- Precatio quoque virtus dicitur, tametsi mater illarum sit; siquidem virtutes progenerat, propinquitate qua Christo affinis est.

889 38. Nulla virtutum sola per se naturalem nostram ianuam aperit, nisi omnes consequenter ex ipsa dependeant.

890 56. Gratia quidem iis, qui in Christo baptizad sunt, arcana quadam et mystica ratione data est ; operatur autem secundum proportionem exsecutionis praeceptorum. Quin etiam occulte gratia nobis auxiliari non desinit; in nobis autem situm est pro virili bonum facere aut non facere. Primum quidem divinitus excitat conscientiam. Unde etiam malefici, vita per resipiscentiam in melius mutata, Deo accepti sunt. Rursum in doctrina proximi occultatur. Est etiam, quando in sacrarum Litterarum lectione cogitationem subsequitur et per naturalem ordinem mentem docet suam ipsius veritatem. Proinde si particularis huius ordinis talentum non defossum absconderimus, in gaudium Domini manifeste intrabimus.

887. MG 65, 933 B. 888. MG 65, 936 B. 889. MG 65, 936 C. 890. MG 65, 937 D.

Memoria Dei. — 122. Mvqpr] 0eoû èœn ttôvoç Kapbiaç ûrèp 891
tù<je0daç -f'vôpevoç. TTSç bè èraXavOavôpevoç toû 0eoO f|bu-
TraOqç Kai avàXTqTOÇ fiverat.

Ad Nicolaum, praecepta animae salutaria.

Memoria beneficiorum Dei. — N. 2. Tqv pèv oûv dpxùv rfjç 892
Kara 0tóv aou u'jcpeXtiaç, di tékvov, èvTtOOev noieîaQai ôcpeiXeiç. 'AvemXf|<jTwç Kai deipvqpovcÛTiuç èv dbiaXehrrip peXtTij dvaXo-yiaaaOat xpñ ttdaaç Tàç to0 tpiXavQpiÙTtou 0eoO eiç ffè fefevr]-pèvaç oÎKovopiaç Kai eùepyeaiaç eiç awrnpiav tfiç ipu/qç aou, Kai pi] Xr]0r] KaKÎaç KaXuTtropévqç (jqtOvpiaç aÎTtçt, dpvrjpovia tújv toXXûjv Kai pefdXiuv aùroO eûepyeaiûjv, Kai btà toOto dvtucpeXwç Kai axapiaTwç napépxeaOai tòv ùnôXomov xpôvov. Ai yàp TOtaÛTai dbtáXerrrroi pvf]pai, ftatrep ti KévTpov vÙTTOuaai ttjv Kapbiav, KtvoOaiv aÙTqv ndvTOTe eiç ¿íopoXÓYnffiv, eiç Taneivujoiv, eiç eùxapiOTtav perd auvTêTpippévqç ipuxflS £'S Ttâoav cmoubi]V dfa9r]v, Kai dvTatróbofftv Tpôrtujv Kai i|ôùjv XpnffTÙJV, Kai ndoriç Trjç kotò 0eòv dperriç, dei peXeTiiaai eûauvetbriTip fvibpi] tò ttpoqjqTiKÒv Xóyiov, tô- <T(¿vTatrobib-oopev Tip Kupitp -rrepi TrdvTiuv <Lv dvTanébiuKev i]pîv;> [Ps11ô, 12.] “Otov fàp dvaXofiaqTai ipuxñ tùç dirò yevvr]aeujç eûepYeoiaç to0 cpiXavOptbnou 0eoO, n èK ttóoujv Ktvbûvujv noXXÔKiç èpùaGq, ?l Ttôaotç KaKOîç Tteprrreaoûcra, Kai èv irXqppeXeiaiç noXXdKiç ÛTroTteaoOaa, ôXiaGrioaoa où uapebôôq kotù tô bÍKatov Kpîpa toîç dna-niaaot nveupaaiv eiç dmiiXeiav Kai eiç Oávarov • dXXà paKpoôùpcuç ó ipiXdvOpujTTOç AearrÔTqç napopwv tù nXr)ppeXr|-

122. Memoria Dei labor cordis est pro pietate susceptus. Omnis 891
autem qui Dei obliviscitur voluptuarius et omni misericordia carens redditur.

2. Initium igitur, o fili, praemonendi secundum Deum tuum hinc 892
facere debes. Perpetua et nulla oblivione delenda memoria, cum assidua meditatione perpendi debent universae Dei humanissimi administrationes, in te collata beneficia, salutis animae tuae gratia, et ne per socordiam et oblivionem multorum et ingentium beneficiorum eius excidat e memoria tua tegi vitia, ideoque reliquum tempus inutiliter et ingrate transigas. Nam continua huiusmodi memoria cor pungens, instar aculei, perpetuo excitat illud ad confessionem, abiectionem et gratiarum actionem cum anima contrita, ad omne bonum studium, et ut mansueta vitae ratio benignique mores rependantur Deo cum omni eo digna virtute, semper animo bene conscie meditando illud propheticum elogium : *Quid retribuemus Domino pro omnibus quae retribuit nobis?* Cum enim secum anima beneficia reputaverit ab humanissimo Deo collata a tempore nativitatis, aut e quantis periculis saepius erepta sit, aut in quanta mala ruens et crebro delictis succumbens delapsa, spiritibus, qui seduxerant eam, tradita non fuerit in interitum et mortem, ut iusto iudicio poterat ; sed humanissimus Dominus longanimiter dissimu-

891. MG 65, 948 C. 892. MG 65, 1029 D.

para bietpúXaíev, èKbexôpevoç Tt]v èm<rrpocpr]v aÙTÛ.ç- Kai toîç èxOpoîç Kai irovHpoîç trveùpaaiv êKOuaicuç bià tiîiv iraOiî>v bou-Xeùoaaav aÙTÔç òiérpecpe, GKÉrnuv Kai TtavTOÎuiç trpovoiîiv, Kai TèXoç àfaOûj irveiipan eiç cuiTqpiav áibiípiae• Kai cpiXTpov àffKTiTiKoO piou Trj Kapbia évé0t]K€, Kai peïà xaP®Ç T^v xôffpov Kai irâffav üùto0 t?]v dirairiv tiîiv aapKiKiîiv f]bovâiv KaTaXmeîv èvebuvâpaiffe, Kai dffeXtKip ffxñpttTi Tfjç àneXiKf|ç Taîeuiç kot£-KÔagriae, Kai eùxepwç npoffXq<p0f]vai trapà tiîiv dfiujv TTaTépuiv èv ffuatTipaTi dbeXcpÔTr]TOç trapeffKeùaae. Tiç bè eùauveibtiTov ?X<uv Tvuupr|v, Kai TaÛTa dvaXofiiôpevoç, oùxi iravTOTe èv onv-TeTpippévij Kapbia biareXéati, èx^v ToaaûTa èvèxupa KpoXapou-aiîiv eùepTeuiiîiv, pqbèv dfaéòv trpÔTepov aÙTÔç nouiaaç; Oùxi ndvTOTe jkpaiav èXmba àvaXdpij, toûto Xofiiôpevoç, ôtt Ei pnbèv dfaéôv pou noiriaavToç, dXXà iroXXà èvdimov aÙTOÛ dpapTiiffavToç, èv dKa0apaia ffapKÔç Kai dXXatç iroXXaîç KaKÎatç <JuXXr|cp0évTOç, où Karà Tàç dpapTiaç èiroiqffev, oùbè Kaxà Tàç dvopiaç dvTairébuJKÉV [cf. Ps 102,10], dXXà TOOaÙTaç bujpeàç Kai XapiTaç eiç ffuiTripiav u)KOvôpr]Oev ; ’Eàv oùv ôXoTeXûiç bâipev aÙTiù toû Xomoû bouXeùeiv aÙTip èv mxcnj dyvij dvaaTpotprj, Kai dpeTiîiv KaropOwaei -rraawv, dyaûiîiv Kai itveupaTtKiîiv XaPia-pdTiuv KaTafiwcret, eiç tràv èpyov dya0òv KaTeuobûiv Kai buvapiîiv. Atóttep ó irdvTOTe tôv toioûtov Xofuipòv biaaiúíujv, Kai pi] èmXav0avôpevoç tiîiv toioùtcuv eùepYeauîiv, buaanreî aÙTÔv, Kai eù0ùvei, Kai èirerfet trpôç nàffav daxriaiv dpeTf^ç d'fa0rjv, Kai irpôç Ttàaav èp'faoiav biKaioaùvqç trdvTOTe -rcpoûùpwç, Kai irdv-TOTe éToipwç eiç tô Troieîv tô 0éXripa toû Oeoû.

lans delicta, conservaverit eam, illius conversione suscepta ; et eam quae hostibus et spiritibus malignis ultro per affectiones inservierat, ipse fovens et per omnia providens alebat, quam spiritu bono tandem duxerit in salutem ; et amatorio poculo exercitatoriae vitae cordi indito, ei, ut mundum et universam carnalium affectionum eius seductionem laeta desereret, vires addidit, exornavit etiam angelico habitu ordinis angelici, effecitque ut a sanctis Patribus in coetum fraternitatis facile assumeretur. Quis porro bene conscio praeditus animo, dum illa reputat, non semper contrito corde permaneat, habens tanta pignora praeoccupantium beneficiorum, cum nihil boni prius ipse fecerit? Nonne firmam fiduciam perpetuo resumet, hoc perpendens : siquidem, cum nihil egissem boni, sed coram eo multum peccassem, deprehensus in carnis impuritate aliisque permultis vitiis, non secundum peccata fecit, neque secundum iniquitates retribuit, sed tanta munera gratiasque ad salutem suppeditavit ? Quamobrem si nos in posterum devoverimus integre servitio illius, in omni pura conversatione et consummatione virtutum, bonis omnibus ac spiritalibus charismatibus nos dignabitur, deducens ad omne bonum opus et corroborans. Idcirco qui perennem huiusmodi cogitationem conservat, non oblitus talium beneficiorum, se placat et dirigit impellitque ad omne bonum exercitium virtutis et omnem operationem iustitiae, prompto et parato semper animo ad peragendam Dei voluntatem.

S. 1SID0RUS PELUSIOTA, f 435.

Epistulae.

Monachus instabilis. — L. 1, ep. 41 [Philippo monacho]. Tòv 893
Xcrfwóv, tò KaTcicpojlov itbov Kai tpúaei betXòv èKtìvó cpacnv ùnoptveiv, tò KOÍTrjv ¿k Koirriç ápdfteiv, rrpôç rrSaav KÍvqaiv Kai {Jorjv Tapaaaópevov. 'AXX' oùxi povaxóv, [tòv] ètri Kópiov tohoi-Qévai ôtpeiXovTa, Kai tbç 6poç Zubv ftePqKévat. Tí toívuv KaTa-Xnrtbv tò èpeibeoOai datpaXtbç ètri Kúpiov, Kai OTaupóv ?x€,v› t ?|v úkóXouQov doKnoiv, TÓnov peTapâXXeiç ¿k tóttou, páXXov, tbç eoiKe, Tpáfteíav áppOTépav, àXX* oú rraíbeuaiv OTt^oTépav ¿HTWV; Kai ouppqffeTaí ooi, tbç olpat, rràaaç tùç rtôXetç to0 'IffpapX, Kai rràaaç tùç èaxaTiàç tî]ç fflç.peTà TOiaùyriç facrrpôç Kai Tvtbppç irepnóvTa, Eùpmov elvai Ttva, rravTÎ dvéptp Kviaopç rrepicpepôpevov, Kai péxpi rravTÔç dOTaToOvTa.

Monachum decet laboriosa amplecti. — 1, 110 [Cratoni 894
monacho]. 'O doKfpjai pouXôpevoç, Kai aurrnpiaç ètptépevoç, TtdvTa Ta aÙTqç èrtiTrova, ôrroîa Kai òcra b' dv ij, rrpoêùptuç dondieTai. 'O bè nap' díían irpárreiv èv Tfj dtJKpcrei, ú Taîç aÙTf]ç biaKoviaiç oiôpevoç, tôv rOtpov èvbébuTai, ôv àrro-GéaOai dppxavov, ei p?› pvpppv ?x01 otbpaToç, ôGev ùnéorn, Kai ôttou TtáXiv dvaXùet.

Mortificatione eget monachus. — 1, 130 [ioanni monacho]. 895
Oùk oibe KÔpoç dfpunveîv oùk oîbe TÙtpoç T^pepteîv• èypnfóp-

1,41. Leporem, meticulosum animal et natura timidum, hoc 893
perpeti aiunt, ut ex cubili in cubile subinde migret, propterea quod ad omnem motum et clamorem perturbetur. At non item monachum, qui fiduciam in Deo positam habere ac Sion tamquam montem conscendisse debet. Quid igitur, pro eo quod Domino tuto inniti ac crucem religiosae vitae comitem habere debebas, loca subinde commutas, pinguiorem potius, ut videtur, mensam, quam firmiorem ac solidiorem eruditionem quaerens? Ac tibi, ni fallor, istud continget, ut omnibus Israelis urbibus, atque omnibus terrae recessibus cum huiusmodi ventre atque animi instituto, peragratis, Euripus quidam sis, omni nidoris ciborum vento circumactus, ac perpetua instabilitate laborans.

1, 110. Qui religiosam vitam profiteri studet ac salutis cupiditate 894
flagrat, omnia, quae in ea dura et laboriosa sunt, quaecumque tandem illa sint, prompto animo amplectitur. Qui autem in religiosa exercitatione ipsiusque ministeriis non pro merito suo ac dignitate secum agi existimat, externo fastu indutus est; quem deponere non potest, nisi illud meminerit, unde corpus ipsi ortum sit, et quo tandem revertatur.

1,130. Nescit saturitas vigilare; nescit fastus quiescere; vigi-895
lantiam et mansuetudinem monastica vita requirit. Si igitur hanc

893. MG 78, 208 C. 894. MG 78, 256 D. 895. MG 78, 269 A.

tjeutç beîTai Kai irpaÔTqToç âcTKTiaiç. Ei oùv TaÙTqç àvTmoif], èxeîva KarapYnaov • ei bè yaaTpôç où Kpaieîç, tí Kai tòv tôttov KaTapyeîç, Kai toùç à0XoûvTaç ¿Kveupoîç;

896 *Sacerdotes sanctiores sint monachis.* — 2, 284 [**Palladio episcopo**]. <t>ÉÛY€, lì) péXTlGTC, ibç èxxwptì T<Î>V fOVaiKUIV èv-Ttùfciç. Toùç yàp itpujpévouç dyicuTépouç eîvai XPH Kai KaQapuj-Tépouç tûjv tô ôpn KaTeiXr]<pÔTu>v. 'Eiteibr] oi pèv Kai èauTiûv Kai Xawv, oi bè èavTûtv póvov ippovriJouai. Kai oi pèv èv Trj Kopucpr) ïbpuviai Tfjç TOtaÙTtiç Tiprjç, Kai navTeç aÙTiûv èpeuviûai tòv piov Kai paaavílouoiv • oí b' èv anqXaíuj KáOqvTai, Tà êauTûiv f| OepaneùovTeç TpaúpaTa q nepiffréXXovTeç èXaTTiùpaTa • eioi b' oî Kai OTecpàvouç èauTOîç irXèKOuatv. Ei b' àva^KaoGein? èvTUxeîv, KÓTU) toùç ô<p0aXpoùç ?x£› Kal bibaOKe KÔKeivaç ttûjç pXéneiv XPH (où yàp bibàoKCtv bei póvov mùç XPÙ pXéireiv, dXXà Kai pXéneiv ùjç xpô)-

897 *Sacerdotium, medium inter Deum et hominem.* — 3, 20 [**Hermogeni episcopo**]. Tr|ç ôeiaç Kai Trjç àv0pwmvr|ç tpùaetuç i'i iepœffùvr) &<nrep pèaq Ka0éaiT|Kev, ïva Tqv pèv 0epanevij, TiJ bè peTapoXryv èpyàJqTai KpetTTOva. Ei tiç TorfapoOv Taùrqç peKov «ppoveî, oùbè (ppóvrpnv ?xe,v P01 ùokcî.

898 *Unusquisque sui corporis sacerdos.* — 3, 75 [**Theodosio episcopo**]. "Qairep yáp èrti Trjç TTaXaiàç AiaOrjKnç iepàaOai oùk èff]v, ei pi) toîç ifpeûai pôvoiç- èv bè Tip Kaipip toO TTàaxa, irdvTeç rpórtov Tivà iepujoùvij èTipûvTO (eKaffTOç yàp tò npô-

profiteris, fac illa deleas; -sin autem ventrem imperio minime tenes, quid et locum occupas et decertantium animos frangis?

896 2, 284. Mulierum congressus, vir optime, quantum fieri potest, fuge. Nam eos qui sacerdotum munere funguntur, sanctiores ac puriores illis esse oportet qui ad montes se contulerunt. Siquidem illi, et sui et plebis, hi autem sui dumtaxat curam gerunt. Atque illi in huiusmodi dignitatis fastigio collocati sunt, omnesque vitam eorum perscrutantur et explorant; hi autem in spelunca sedent, aut sua vulnera curantes, aut vitia obtegentes, aut etiam coronas sibi ipsis texentes. Quod si etiam, ut cum ipsis congrediaris, necessitas aliqua te obstringat, oculos humi deiectos habe, atque ipsas quoque, quonam pacto spectandum sit, doce (non enim dumtaxat docendum est quonam modo cernere oporteat, sed etiam ut oportet cemere).

897 3, 20. Inter divinam et humanam naturam sacerdotium velut medium interiectum est, ut illam colat atque observet, hanc autem in melius commutet. Quocirca si quis eo sublimius sentit, ne mentis quidem et prudentiae particeps esse mihi videtur.

898 3, 75. Ut enim in Veteri Testamento sacerdotii munere fungi exceptis sacerdotibus nemini licebat, Paschae tamen tempore omnes sacerdotii honore afficiebantur (unusquisque enim pecudem immolabat), sic etiam in Novo ac successionis experte, seiunctim quidem,

896. MG 78, 713 B. 897. MG 78, 745 C. 898. MG 78, 781 D.

¡Jotov e0u€v), oütuj Kai èiù Tfjç Katvfiç Ka't àbtabôxou, ëxouai pèv kot' ètaipeTov Tt'iv tepoup-fiav Tflç àvatpaKTOu Ouaiaç, oiç tSeOTi TaÚTtiv irpoaeveyKeîv • ëKacrroç bè oîkcîou awpaToç îepeùç Kex«P0TÓvnTca, oùx ïva dxeipoTÔvt]Toç émitqboii] Trj tûjv ùth]-Kôujv àpxfl, dXX' ïva tî]ç Kaxiaç dpjaç tô aûjpa Tépevoç q iepôv Tfjç à'fveiaç KaTaffKÉudaij.

Scientia diaboli. — 3, 156 [Archontio presbytero]. OÙ TÒ KOïà 899
btdvotav oîbev, di irpaÓTart, ô bidpoXoç (tî]ç yàp Geiaç pôvqç êtrrt toûto ¿íaipeTOv buvdpewç, Tfjç Kai irXaaàoqç kotù pôvaç Tàç Kapbiaç ôgûjv) • dXX' dnô [tûjv] toû acùpaToç KtviipÛTujv tù Trie M'VXÛÇ ûqpcùei pouXeopara. Oiov tîbé Ttva irepiépyajç ôpwvTa Kai ¿OTiÛJVTa toùç ôtpOaXpoùç toîç dXXoTptotç KÔXXecn; Âapûjv ¿Ktivou tîjv ôpprjv, eù0ùç f| eiç potxeiav, r] eiç itopveiav tôv toioûtov épe0íiei. Eîbev ôpfiXov Kai Oupujbq; Eù0ùç tô iicpoç dKOvâ, xai eiç cpóvov impoppa. Eîbev aiaxpOKepbfj; Eiç XijOTeiaç TTpOTpéiret Kai dbtKÎaç. Elbe faOTpôç firrova; Eù0ùç Kai Tà peià yaOTéptuv aÙTtù ird0ri ùîtoypâcpei, Kai vXaç napéxet irpôç tô eiç épfov xuJpñoat tòv otKêîov okokóv. Atà tí yàp pi] iravraç eiç Tà avrà iráQt] tùôeî; 'Eitetbì] ó pèv toûto, ô bè èxeîvo pâXXov irpor|pT]Tai • Kai tûj pèv toûto, Ttp bè èKeîvo dpéffKei. 'Aitò tûjv KtvnpdTUJv oùv toû awpaToç, Kai Tà twv tpuxœv aaOpà Texpai-peTar Kai oihuj irXéKet toùç bôXouç.

Pietas in anima et in COrpore. — 3, 163 [Martyrio presbytero]. 900
Eùoepeiaç, tù èXXoytpujTaTe, btrrôç ó Tpôiroç. 'O pèv àytùjTaTOç

ac velut praerogativae nomine, incruentae victimae sacrificium ii habent, quibus illud offerre concessum est; at interim unusquisque sui corporis sacerdos creatus est, non ut citra ordinationem et institutionem subditorum imperium arripiat, sed ut vitiis imperans, corpus suum castitatis delubrum aut templum efficiat.

3, 156. Ea, quae cogitatione volvuntur, vir lenissime, minime 899
diabolo cognita sunt (hoc enim divinae dumtaxat potentiae, quae corda nostra sigillatilo finxit, peculiare est); verum ex corporis motibus animi consilia venatur. Verbi gratia: vidit quemdam curiose intuentem atque aliena pulchritudine oculos pascentem? Ipsius cupiditatem et impetum nactus, statim aut ad adulterium aut ad stuprum eum exstimulat. Vidit iracundum et ad excandescentiam proclivem? Statim gladium acuit atque ad caedem incitat. Vidit turpibus lucris addictum? Ad latrocinia et iniurias hortatur. Vidit ventri deditum? Statim eas etiam, quae infra ventrem sunt, affectiones ipsi depingit, atque ut quod sibi animo proponit, exsequatur, materiam ipsi porrigit. Quid enim est quamobrem omnes in easdem affectiones haudquaquam impellit? Nimirum quia hic aliud, ille aliud vult, atque hoc huicj illud illi magis arridet. Quocirca ex corporis motibus animi quoque imbecillitates conicit: atque ita fraudes suas nectit.

3, 163. Pietatis, vir elegantissime, duplex est modus. Unus sane- 900
tissimus maximeque divinus in anima. Pulcherrima enim haec

899. MG 78, 852 A. 900. MG 78, 857 B.

Kai ôetôraToç èv tpuxii- iepeîov fàp toûto kóXXujtov, ko! Oeû TtpofftptXéoTaTov, tô Ti]v Yvuupqv èx€lv eùap], Kai TÎ|v Qeiav irapoucJiav tpavTáíeaOat, ibpupevqv tc Kai pefiaiav ?x€iv toîç Tfiç unjxfiç Tepéveaiv. 'O bè beÙTepoç èv Tfj àyveiçt toû oujpaToç. ‘O fàp toùtujv tûjv búo TpÔTTWv xûptùujv, oùbè e(tô ynç té Kai ûaXÔTTqç TripaXcpéaTaTa npoGÓTOt KetpqXta, oîjté ei nàvTa Tà iepoupTeîoOat irpujqv vevopoOeTqpéva liba KaTapáXXot, xapiefrai 0e&.

901 *Pax vera cum iustitia.* — 3, 246 [Petro]. ‘H eìpqvq Tfj bi-Kaioaóvq ouYKeKpapévri Oeìóv èffTì XPÙpa- bè GaTépa dveu Tfiç êîépaç eín, XupaíveTai túj Tfiç Ctperfiç KáXXet. Toti pèv yàp eiprjvT), Kai XijOTatç npôç èavToùç Kai Xûkoiç • toîç pèv èni Xûpij Ttbv àvOpujirwv, toîç bè ètr' ôXéûptp tûjv npopaTwv. 'AXX' oùk fiv KaXéffaipi TaÙTqv tipqvqv TÎ]v Ti] biKaioaúvq pf| Koapoupévriv. Ei à' aÙTq ffuvéXOoi, ôvtujç eipqvq KtKXqaeTat. Ató Kai ô XpttJTÔç ècpq- «Oùk fiXQov paXeîv efpqvqv èni tt]v pjv, dXXà pàxaipav» [Mt 10, 34]. "Oti yàp où Ttàaav elpfivqv, àXXà Tqv Tfj KaKÍa auveleuTpèvnv àiTOKripÛTTei, âXXaxoû cpqaiw «Eipf|vr|v tî|v èp?|v bibœpi ûpîv» [lo 14, 27]. Eiprjvr) yàp ôvtujç èKeivq èffTÎv, q Tfj biKaioaùvi] Kai Tfj eùoepeicf oepvuvopévri.

902 *Sacerdos rectè vivens tacita regula.* — 3, 306 [Cyrìilo episcopo]. "Qanep flatnXeùç ùttò tujv vópwv àpxôpevoç, èptpuxôç èOTi vôpoç, oûtuj Kai iepeùç ùnô tûjv ûeopùjv paoiXeuôpevoç, Kavtùv èoriv àqjGonoç.

victima est Deoque in primis grata, mentem piam habere divinaeque praesentiae sibi speciem fingere, atque in animae delubro fixam et stabilem tenere. Alter in corporis castitate. Nam qui his duobus modis destitutus est, nec si pretiosissimos terrae ac maris thesauros offerat, aut omnia ea animantia, quae legis praescripto non ita pridem immolabantur, adhibeat, gratiam apud Deum initurus est.

901 3, 246. Pax, si iustitiam annexam habeat, divina quaedam res est; si autem altera sine altera sit, virtutis pulchritudinem labefactat. Nam et praedonibus inter se et lupis pax est, illis nimirum in hominum perniciem, his autem in ovium exitium; at pacem hanc minime appellarim quae iustitia minime ornata est. At si haec accesserit, tum demum pax vere vocabitur. Unde etiam Christus dixit: *Non veni mittere pacem super terram, sed gladium.* Nam quod non omnem pacem, sed eam dumtaxat quae cum vitio coniuncta est, abiciat ac proscribat, hinc patet, quod alio loco ait: *Pacem meam do vobis.* Pax enim vere ea est, quae iustitia et pietate cohonestatur.

902 3, 306. Quemadmodum rex, qui legibus paret, viva lex est, eodem modo sacerdos quoque, qui sanctionum ecclesiasticarum imperio subest, tacita norma et regula est.

901. MG 78, 924 C. 902. MG 78. 976 B.

S. ARSENIUS, f ca 445.

Doctrina et exhortatio.

Perfectio est interior. — 1. ZnoubaOTtov oùv fipîv ôar| búva- 903
ptç êauToùç ¿KKaOápai, Kaì pSXXov tòv èvrôç dvÓpwnov, ?v0a òr, ò trôXepoç peííujv, Kai i) víkt) buax^ptOTépa. TToXXoi yáp €Ì<Tiv, oí rapì pèv poXuopûjv crapKÔç, Kai tî)ç kot' èvépyetav àpapriaç, TtoXù tô èfKpaTèç ènebeiiavTO, vpOTeiaiç éxPncravTo, Kai àypunviatç, Kai dXXatç ôaaiç KaKona0eiatç• rapi bè to0 Kara biávotav poXuapoO, Kai Trjç ¿vteXo0ç Kaôâpaeujç, oùbév, Ô óXíya rravTeXwç ècppôvTiaav• koîtoi ye toû irapayyéXpaTOç où rrepi Kaôâpaeujç toû Tflç aapKÔç poXuopoû pôvov, dXXà Kai rrepi toû nveùpaTOç ?x°VT°Ç-

S. EUCHERIUS, f 450/55.

De laude eremi, 426/7.

Variae laudes eremi. — 3. Eremum ergo recte incircumscrip- 904
tum Dei nostri templum dixerim; etenim quem certum est habitare in silentio, credendum est gaudere secreto. Saepius se illic videndum sanctis suis praebuit et conciliante loco congressum non est aspernatus humanum. In deserto quippe Moyses glorificato vultu Deum conspicit; in deserto Elias vultum, pavens ne Deum conspiceret, obvolvit.

4. Ferunt quemdam alii quaerenti quali inesse loco Deum crederet, respondisse ut quo se duceret impiger sequeretur; tunc comitante eodem, ad late patentis eremi secreta venisse, et ostendens vastae solitudinis recessum : En, inquit, ubi Deus est. Nec immerito ibi esse promptius creditur, ubi facilius invenitur.

7. Ibi primum Moyses divini colloquii familiaris adhibetur interpres; accipit verba ac vicissim refert; dicenda agendave et percunctatur pariter et docetur, ac mutuo confabulationis usitatoque commercio cum caeli Domino sermocinatur. Ibi

1. Adhibenda igitur nobis pro virili diligentia, ut nos ipsos 903
emundemus, praesertim vero interiorem hominem, penes quem et gravior incumbit belli moles et victoria difficilior est. Sunt enim multi, qui emundandis carnalibus sordibus ac peccato, quod opere praestatur, eliminando, continentiae plurimum exhibuerunt, ieiuniaque et vigilias adhibuerunt ac reliquis strenue corporis afflictationibus functi sunt; ad animi autem sordes quod attinet perfectamque emundationem nihil aut parum quid admodum curaverunt; quamquam non in eo nobis sita professio est, ut carnis dumtaxat, sed ut etiam spiritus emundationi studeamus.

908. MG 66, 1617 A.
904. CV 31 (ed.C.Wotke, 1894), 178; ML 50, 702 D.

virgam resumit in opera signorum potentem, ingressusque eremum pastor ovium, pastor ab eremo remittitur populorum.

12. Illic etiam idem populus demissum caelitus cibum albenti solo legit, cum in nubibus Dominus panem pluvium sicco imbre deiecit. In tabernacula et in circumiecta castrorum manna ninguido aere illapsum cecidit, ubi *panem angelorum manducavit homo* [Ps 77, 25].

13. Legem etiam et caelestia edicta Hebraeus idem numquid non eremi inhabitator accepit, tum cum propius admotus, inspicere divino digito impressa tabulis signa meruit?... Ita filii Israel dum in solitudinibus degerent, Dei sedem videre, vocem audire meruerunt.

16. Quid, quod filii Israel ad illam desiderabilem terram non nisi habitatione eremi pervenerunt? Et ut gens eadein postea possideret illam lacte et meile manantem, prius hanc aridam incultamque possedit. Totum semper ad veram patriam eremi mansionibus iter panditur. Habitet inhabitabilem terram, qui vult videre bona Domini in regione vivorum; sit hospes huius, qui civis esse contendit illius.

21. Quid ille quo maior inter mulierum natos non surrexit, nonne in deserto clamans, in deserto vivebat? In deserto ab hoc baptismus traditur, in deserto paenitentia praedicatur, in deserto primum mentio regni caelestis infertur. Ibi haec ille audientibus primus ingessit, ubi haec citius ambiens quisque !>romeruit. Nec immerito futurus hic arduus habitator deserti ante faciem Domini angelus mittitur) viam reserat in caeleste regnum, et praecursor et testis dignus qui Patrem e caelo loquentem audiret, Filium baptizando contingeret, Spiritum Sanctum descendentem videret.

22. Ipse quoque Dominus ac Salvator noster baptizatus confestim, ut Scriptura ait [Mt 4,1], a Spiritu in desertum ducitur. Quis hic igitur est Spiritus? Cunctatio subest nulla, quin Sanctus. Quod deinde Spiritus Sanctus pertrahit in desertum, nimirum istud ille dictat, ille istud tacitus inspirat, fitque eremus Spiritu Sancto suggerente digna suggestio. Mystico ergo flumine infusus, nihil sibi prius agendum putat, quam ut ad secreta contendat.... Quae si votiva Deo ab erroribus libero, quanto magis necessaria homini erroribus obnoxio? Si petita non delinquenti, quanto magis exoptanda peccanti?

23. Ibi etiam in famulatum Domini, remotis circumstrepentium turbis, tacita divini vigoris ministeria succedunt, et in eremo constitutus, tamquam iam in caelum revectus, occurrentium excipitur officiis angelorum. Ibi tunc tentantem notae artis insidiis hostem illum antiqui temporis confutavit, supplantatoremque veteris Adam novus Adam reppulit. O laus magna deserti, ut diabolus, qui vicerat in paradiso, in eremo vinceretur!

24. Desertus etiam locus ille erat in quo Salvator noster quinque vivorum milia panibus quinque et piscibus tantum duobus pavit, satiavit, explevit. Semper in deserto suos pane lesus pascit. Suis praetulerat olim manna divini muneris fidem, nunc fragmina praetulerunt.

25. Et tunc Dominus lesus ad excelsi montis remotiora secessit, cum tribus tantum sibi adhibitis electis insolita claritate vultus effulsit; qui cum assumptum palam hominem praeferret, declarandae maiestatis indicium secretis credidit ibi tunc ille apostolorum maximus: *Bonum,* inquit, *erat nos hic esse* [Mt 17, 4], adamans scilicet magnitudinem signi in remotione deserti.

26. Idemque Dominus lesus (ut scribitur) in desertum locum ibat ibique orabat **[cf. Lc 5, 16]**. Locus ergo ille iam vocetur orationis locus, quem exorando Deum, idoneum Deus auctor ostendit, docuitque unde facilius nubes humilians se oratio penetraret, adiuta loco, quia honorata secreto; atque ipse illic orando cum peteret, demonstravit ubi orare nos vellet, cum peteretur.

28. Hoc igitur eremi habitaculum dicam non immerito quamdam fidei sedem, virtutis arcam, caritatis sacrarium, pietatis thesaurum, iustitiae promptuarium. Nam sicut in magna domo pretiosa quaeque claustris obsignata in remotis habentur, ita magnificentia illa sanctorum abditorum eremo, quam difficultatibus suis natura observavit, deponitur in terra quodam conclavi deserti, ne conversationis humanae usu abolescat.

43. Quos ego illic, lesu bone, sanctorum coetus conventusque vidi !... Dum beatam quaerunt vitam, beatam agunt; eamque et dum adhuc ambiunt, iam consequuntur. Itaque dum optant a peccatoribus segregari, iam segregati sunt. Castam possidere vitam volunt? Etiam possident. Omne in Dei laudibus tempus habere volunt? Iam habent. Desiderant gaudere cum sanctorum coetibus? Gaudent. Christo frui cupiunt? Christo spiritu fruuntur. Vitam eremi adipisci gestiunt? Coram adipiscuntur.

Epistula paraenetica de contemptu mundi, 432.

Unum necessarium. — Optimum deinde est curam princi- 905
palem animae impendere, ut quae utilitate prior est, non sit consideratione posterior.... Haec nos occupet in praesidium ac tutelam sui, iam non plane prima, sed sola. Omnia vincat eo studio, quo praecedit omnia. Summam debemus observantiam Deo, animae deinde maximam; atque ita tamen istud est, ut cum utrumque praecipuum sit, observari alterum sine altero

905. ML 50, 713 A.

nequaquam posse videatur. Ita quisquis Deo satisfecerit, animae necesse est iam consuluerit; et rursus, qui animae consuluerit, necesse est Deo iam satisfecerit.

906 *Vitae aeternae pretium.* — Certe cupiditas vitae est istud quod nos delectatione rei praesentis innexuit. Ergo amantes vitam hortamur ad vitam. Vera ratio est persuadendi, cum id poscitur, ut impetremus a vobis quod concupiscitis. Pro vita quam diligitis, legatione apud vos fungimur [cf. 2 Cor 6, 20], et hanc, quam omnes exiguam amatis, insinuamus, ut ametis aeternam.... Absurdum quippe atque contrarium est ut vitae detrimentum afferat amor vitae. Igitur sive vitam hanc contemnendam putas, sive complectendam, in utroque facilis negotii mea causa est. Nam, si spernitur, una est spernendi ratio, ut melior appetatur. Et si diligitur, tanto magis est diligenda, quae maior est.

907 *Rerum temporalium contemptus.* — Si honoribus opibusque capimur, veris opibus, veris honoribus excitemur. Optimus quisque in caelestes honores, in caelestes opes; terrenos honores, terrenas opes transfert; illuc utique, ubi bonorum ac malorum summa et inconfusa discretio est; ubi quod semel adipiscimur, semper tenemus; ubi si locus obtinendi ullus fuerit, amittendi nullus erit. Sed quando de fragili temporalium bonorum possessione diximus, aliquid etiam nobis de ipsius brevis vitae condicione dicendum est. Quid istud, quaeso, quid istud est? Nihil ita cotidie homines ut mortem vident; nihil ita obliviscuntur ut mortem.... Verbum mandatumque infatigabili observatione conservent, praeceptorumque eius custodiant irremissa lege famulatum.... Et his quidem praedictis mundi adminiculis, quid in saecula observarent, semel iussum est; nobis vero tot voluminibus divinae legis iterantur imperia, ad haec saltem, [ut] quod homini ipsi attributum est, voluntati auctoris parere praeceptisque eius vacare discat; quia omne istud, cum praebet ministerium, praebet exemplum.... Ergo illi velint, nolint, se Domino universitatis, et si voluntate auferunt, iure non subtrahunt. Illi quidem affectu absunt, sed ille dominatu adest. Ita quod improvidum et inconsultissimum est, errantes clausi, vivunt extra considerationem Domini.

908 *Deus super omnia amandus.* — Deus, inquam, noster, cui possis tam magno quam pio igne flagrare, si in locum anteriorum cupiditatum pretiosa rursum desideria succedunt. Si te in aliquo capiebat tam magnificae rei dignitas, nihil illo magnificentius. Si te aliquid velut aptum gloriae accommodatumque rapiebat, nihil illo gloriosius. Si ad splendida fulgentium rerum ducebaris visu, illo nihil clarius. Si ad speciosa trahebaris intuitu, illo nihil pulchrius. Si in aliquo te

906. ML 50, 715 B. 907. ML 50, 717 B. 908. ML 50, 720 C.

amplecti putabas veritatem, illo nihil verius. Si in quoquam suspiciendam largitatem credebas, illo nihil munificentius.... Requiritur in adversis benignitas, in prosperis suavitas: unicum est ex illo aut in laetis gaudium, aut in maestis solamen. Itaque ratione plenissimum est te illum, in quo habeas omnia, amare prae omnibus.

S. CYRILLUS ALEXANDRINUS, † 444.

Thesaurus de sancta et consubstantiali Trinitate, ante 428.

Inhabitatio et divinitas Spiritus Sancti. — Assertio 34. 909
TTpôç TipóOeov b TTaûXoç- «Tqv xaXqv trapaâf|Kqv tpùXaiov, bià TTveùpatoç 'Ayíou to0 èvoixoûvroç èv fjpîv» [2 Tim 1,14]. TTpôç 'Pmpaiouç- «Où roXpm pèv XaXeîv ti, tbv où KareipydcraTO Xpurrôç bi' èpoû, tiç ÙTraKoqv èGvmv Xôfip xai épfm, èv buvapet orpíeimv xa! Tepárujv, èv buvapet TTveùparoç Oeoû» [Rom 16,18]. Kai tràXtv «TTapaxaXw oùv ùpfiç, àbeXtpoi, btà toû Kupiou f)pmv Tqcroû XpiffToû Kai bià Tfjç ayaupç toû TTveùpaTOç auvafujvitraaÔai poi èv Taîç trpoaeuxaîç» [ib. 30]. TTpôç KopivOiouç- «'H oùk oïbare ôti tù ampara ùpmv vaôç toû èv ùpîv 'Afiou TTvêùparôç èariv, ou <x6Te à™ toû Oeoû;» [1 Cor 6,19.] Kai tràXtv • «'O KoXXmpevoç Tip Kupiip, ?v TTveûpa èariv» [ib. 17]. 'Iboù aacpmç èvQàbe TTveûpa Xéyei Kùpiov • aatpèarepov bè toûto troimv, èiruJTéXXei traXiv nepi rmv 'loubaimw «*Axpi fàp Tfjç aqpepov qpépaç tò aùrò xàXuppa èni Tfjç TTaXaiSç AtaOqKiqç pévei pi) àvaxaXuKTÔpevov, ôti èv Xpiarm xarap-ferrai. 'AXX' èmç cnipepov i)vixa dvayivmaxpTai Mmafiç, xaXuppa ètri rf)v xapbiav aùrwv Keîrat. 'Hvixa b' âv ètncrrpéipq trpôç Kùpiov, trepiaipeÎTai tô xaXuppa. 'O bè Kùpioç tô TTveûpa èanv.» Où bè tô TTveûpa

34. Paulus ad Timotheum scribens ait: *Bonum depositum serna,* 909
per Spiritum Sanctum qui habitat in nobis. Ad Romanos vero: *Non audeo loqui aliquid eorum quae non fecit Christus per me in oboedientiam gentium verbo et opere, in virtute signorum et prodigiorum, in virtute Spiritus Dei.* Et rursus: *Obsecro igitur vos, fratres, per Dominum nostrum lesum Christum, et per caritatem Spiritus Sancti, ut adiuvetis me in orationibus vestris.* Ad Corinthios: *An ignoratis quia corpora vestra templum Spiritus Sancti sunt, qui in vobis est, quem habetis a Deoi!* Et rursus: *Qui adhaeret Domino, unus Spiritus est.* Ecce aperte hic Spiritum Dominum esse ait; apertius vero id faciens, ita rursus de ludaeis scribit: *Usque ad hodiernum diem idem velamen in lectione Veteris Testamenti manet non revelatum, quoniam in Christo evacuatur. Sed usque in hodiernum diem cum legitur Moses, vtlamen super cor ipsorum iacet. Quando autem convertuntur ad Dominum, aufertur velamen; Dominus vero Spiritus est. Ubi autem Spiritus Domini,*

909. MG 75, 578 D.

Kupiou, èxeî èXeuftepia» [2 Cor 3,14—17]. Kai mxXtv «'Hgeîç bè rtavreç àvaKtKaXuppévqj irpoowTruj tì]v bóíav Kupiou KaTOirrpiíó-pevoi, tí]V a£rrì]v eÌKÓva perapopcpoúpeOa ànò bôinç «i? bó£av, KaOórrep ànò Kupiou ÏIveùpaToç» [ib. 18]. "Ore toívuv tïçèoTt Kùptoç 'IqaoÛç XpiOTÔç, kœtù tÎ|v toû ÚaúXou <pwvf|v, Kùptov bè tô TTveüpa KaXeî, oùbepiav dpa (pùaewç olbe btatpopàv to0 Yioû Kai TTveùpaTOÇ, àXX' tbç è£ aÙToû Kai èv aÙTw (puffiKwç fmdpxov Tip Tfiç KuptÔTrjTOÇ óvópaTi KaXeî.

In Ioannis evangelium commentarius, post (vel ca) 428.

910 *Unto cum Christo per Eucharistiam.* — L. 4, c. 2 (in Io 6,57). "Qonep fàp eï tiç Kqpòv èrépip ouvdipete Kiipqj, TtdvTwç bpnou Kai èrepov èv èrépip fefovoTa KaTÓiperar tòv aÙTÓv, olpai, Tpónov Kai ò tì]v oàpKa bexôpevoç to0 ZwTf]poç f)pwv XpiOToO, Kai nivwv aÙToû tò TÌpiov alga, Ka0a <pr]<Jiv aÙTÔç, ?v tbç Ttpôç aÙTÔv eûpiOKeTai ouvavaKtpvdgevoç tïiatrep Kai àvaprfvùpevoç aÙTip bià Tfjç peTaXrppeujç, <bç èv XpiOTiÎj pèv aÙTÔv eùpiaKeoÔai, XpiOTÔv bè au nàXiv èv aùrip.

911 *Inhabitatio Spiritus Sancti.* — 5,2 (7,39). AoyiiujpeQa toí-vuv àvaXrppópeQa 'fàp tòv toû Xóyou okottóv, èv pèv toîç à'fiotç TtpotpnTatç èXXapipiv wanep tivù trXouaiav, Kai òabouxiav fevèoOai toû ÎTveùpaToç, iraibaTwyeiv ioxúoucrav eiç ti|v tiîiv èffopévœv KaTÙXrppiv, Kai twv KeKpuppèvœv Tqv yvwatv èv bè toîç moreùouaiv eiç XpiOTÔv où babouxiav ànXwç, Tqv ànò toû TTveùpaTOç, àXX' aÙTÒ kotoikcìv tô TTveûpa, Kai èvauXièeoOai TeOappriKapev. "Oôev eÎKÔTuiç Kai vaoi Oeoû xPHP«TÍÍopev, Kairot twv ôrfiwv Ttpo<pr]Twv oùbevôç Qeiou vaoû KexpnpaTjKÔTOç minroTé.

ibi libertas. Et rursus: *Nos autem omnes discooperta facie gloriam Domini intuentes in eamdern imaginem reformamur, a gloria in gloriam sicut a Domini Spiritu.* Cum igitur unus sit Dominus lesus Christus, iuxta Pauli sententiam, Dominum vero Spiritum vocet, nullam itaque agnoscit differentiam Filii et Spiritus, sed tamquam ex ipso et in ipso naturaliter exsistentem Domini nomine appellat.

910 4, 2. Quemadmodum enim si quis ceram cerae coniunxerit, utique alteram in altera esse videbit; eodem quoque, opinor, modo, qui Salvatoris nostri carnem suscipit et bibit eius pretiosum sanguinem, ut ipse ait, unum quiddam cum eo reperitur, commistus quodammodo et immistus ei per illam participationem, ita ut in Christo quidem ipse reperiatur et vicissim Christus in ipso.

911 5,2. Consideremus ergo, repetam enim propositum sermonis finem, in sanctis quidem prophetis velut uberem quamdam illuminationem et praelustrationem fuisse Spiritus, quae dirigere posset ad futurorum comprehensionem et occultorum notitiam; in iis vero qui credunt in Christum, non simpliciter illustrationem Spiritus esse censemus, sed ipsum Spiritum inhabitare penitus et hospitari confidimus. Unde iure quoque templa Dei dicimur, cum nullus sanctorum prophetarum Dei templum appellatus sit umquam.

910. MG 73, 584 B. 911. MG 73, 757 A.

Unio inter nos per Eucharistiam. — 11, 11 (17, 20 sq). 912
Oùkoûv ójCTtep tiç ápxñ Kai ôbôç to0 Kai fjpfiç IIveùpaTÔç te 'Ayiou pcTaXaxeîv, Kai Tfjç rrpôç 0eòv évujffeuiç tò èrti Xpicrrw KaTéa-rq puffTiipiov á'fiaíópeOa yàp oí travTeç èv aÙTqj, Kara ye tòv qbq Ttpoeipnpévov Tpónov. "Iva toívuv eiç èvÓTqTa tìjv tbç Ttpôç 0eòv Kai dXXqXouç auviujpév Te Kai auvavapioyujpeOa Kai fjpeîç aÙToi, KaÎTOi Trj Ka0' éxaorov vooupévq bta<pop@ bt-e<rrr]KÔTeç eiç ibtÔTtiTa Kai tpuxaîç Kai owpaoiv, ègqxavÓffaTó Tiva Tpónov ó Movoyevtiç, btà Tfjç aÙTw TtpeTOÙariç éfqupqpévov ootpiaç Kai pouXflçToûTTaTpôç. 'Evi yàp crópari, tcù ibitp bqXabô, toùç eiç aÙTÔv TntmùovTaç ÉÙXo'pùv, btà Tfjç puotikiîç pera-Xrppeujç, êauTiù Te auaaàipouç Kai àXXqXotç ànoTeXeî. Tiç fàp âv Kai biéXoi Kai Tqç eiç àXXqXouç tputJiKriç èvàioeujç èSoiKteî TOÙÇ bt' êvôç TOÛ ¿CftOU O'UjpaTOÇ TTpÔÇ êvÔTtlTa Tt|V eiç XplOTÔV dvabeopoupèvouç; Ei yàp oi ndvTeç èK to0 êvôç dpTOU peTé-Xopev, ev oi navTeç ànoTeXoùpeGa ocupa. Mepileaôai yàp oùk èvbéxeTai tòv XpiOTÓv. Aià toOto Kai otîipa Xpioroû Kexpq-paTiKev fi 'EKKXriaia, péXp bè Kai fjpeîç àvà pépoç, KaTà Tfjv toû TTaùXou oùveoiv.

De recta fide ad reginas, 429/30.

Perfectio. — 1."Onou yàp ttîotiç òpOq Kai àpujpr|TOç toîç è£ 913
epfwv àfaOiîiv Kauxïipaaiv eù paXa oùptpépeTai, Kai iaôbpopov ëxet Tqv ouppoXf]v, èKeî tou tovtcuç eiq fiv èv navri KaXqj TeXeiÔTqç, Kai tô dpTtwç ?xov £ÎÇ á'fiaapóv.

11, 11. Quare initium veluti quoddam et via qua Spiritus parti- 912
cipes fieremus et cum Deo uniremur, Christi mysterium exstitit; omnes enim in illo sanctificamur, eo modo quem ante diximus. Ut ergo ad unitatem cum Deo et inter nos contenderemus, atque nos una commisceremur, licet corporibus et animis alii ab aliis differamus, rationem quamdam excogitavit Unigenitus, per convenientem sibi sapientiam et consilium Patris. Uno enim corpore, suo nimirum, credentes in se benedicens per mysticam communionem, cum eos sibi, tum etiam inter se concorporales efficit. Quis enim eos, qui per unum illud sanctum corpus ad unitatem cum Christo coniuncti sunt, diviserit et a naturali inter se unione removerit? Nam si omnes de uno pane participamus, unum omnes corpus efficimur. Christus enim dividi nequit. Ideoque et Christi corpus nuncupata est Ecclesia, nos autem particularia eius membra, iuxta Pauli sententiam.

1. Quandoquidem ubi fides recta et inculpata cum bonarum ac- 913
tionum honestate coniungitur, aequabilique nisu et cursu cum illis copulatur, ibi omnis boni perfectio sanctificationisque integritas comperitur.

912. MG 74, 560 A. 913. MG 76, 1201 B.

Adversus anthropomorphitas.

914 *Error eorum qui dicunt solam precationem utilem.* — (Ep. ad Calosyrium.) TTepièpxovTat bè Kai èrepoi Tiveç, <ï>ç cpaai, póvq axoXáíetv tí] npoaeuxrl Ttpoairoioùpevoi, Kal oùbèv èpvaió-pevot, Kai ôkvou irpôcpaaiv Kai nopiapoû tîjv eùffèfkiav noioûvTai, oùk ôp0à tppovoOvTtç- ènti XeïéTwoav êauToùç Kai twv àyiwv dnotrrôXwv Kpeirrovaç, oî tipydtovTO pèv èvbibôvîoç aÙTOîç to0 KatpoO rqv eiç to0to ax°^Ôv, èxapvov bè Kai eiç tòv Xôyov toû GeoO. TTwç bè Kai èreXdÔovTo toû paxapíou ÎTaùXou npôç Ttvaç ypàcpovToç • «'Akoùw fàp èv ùpîv Tivaç TtepntaTeîv pqbèv épfaio-pévouç, dXXà neptepfaiopèvovç»; [1 Thess 3,11.] Oùk ànobéxeTai Toivuv toùç bpwvTaç to0to fj 'EKKXqaia. Aeî pèv yàp 6poXo-youpévwç eùxeoOai cfuvtôvwç toîç dOKqTqpioiç èvrçpepoOvTaç • Xuireî bè oùbèv, pâXXov bè Kai áfav ójcpeXipwTaTÔv ècfTi tò èpfàieciOai, ïva pf] èiraxOqç êrépoiç eùpe0r|, toùç aÙTwv ibpwïaç eiç ibiav bexôpevoç XPe'av› buvqOq bè Kai ànô twv oùto0 ttovwv X»ipav Kai ôpcpavôv irapapu0r|ffaoOai, Kai Tivaç doOevoOvTaç twv dbeXcpwv. Ei bè KaXôv vopilouoi tò èpyov pf| ânreaGai, ÔTav iqXibffwai ndvTeç tò aùrd, tîç ò Tpèqpwv aÙToOç; Ap'fiaç Kai YaOTpipapfiaç dcpoppriv iroioOvTal Tiveç tò beîv oïeoOai pôvov <Jx°^àZeiv tq npooeuxq, èpfou bè ÔXwç pñ SnreoQai.

. THEODORETUS, ca 393 — ca 458.

Graecarum affectionum curatio, 429/37.

915 *Malorum spirituum adversus homines pugna.* — Sermo 3. [Aaipovdç <papev) toîç trapà to0 nenoiriKÔTOÇ irapaaxtôeîtfiv oùk

914 Oberrant vero etiam alii quidam, ut narrant, soli precationi vacare se profitentes et nihil operantes, segnitiei suae victusque. quaerendi facilitati, pietatem praetexentes, perperamque sentientes, quando ipsi meliore condicione quam sancti apostoli èsse volunt, qui quidem operabantur, cum iis tempus ad id vacuum esset, laborabant vero etiam in verbo Dei. At quo pacto obliti sunt beati Pauli, ad quosdam ita scribentis: *Audio enim obambulare in vobis nonnullos nihil operantes, sed curiose agentcsl* Ecclesia igitur eos qui hoc faciunt non admittit. Oportet enim procul dubio assidue precationi vacare eos qui in monasteriis solitariam vitam degunt. Nihil autem obstat, immo vero consultissimum est, pperari, ne aliis sis oneri, alienos sudores in privatam tuam utilitatem convertens, cum possis tuis ipsius laboribus viduae et pupillo subvenire, iisque qui ex fratribus sunt infirmiores. At si pulchrum existimant, vacuum esse ac liberum ab opere, si hoc ipsum ceteri omnes imitentur, quisnam ipsos alet ? Sunt qui ignaviam suam et ingluviem eo praetextu pallient, quod soli orationi vacare oportere contendant, ab opere vero in universum abstinent.

915 3. [Daemones dicimus] cum datis sibi muneribus contenti non essent, sed altiora appeterent, superbiae labem contraxisse et digni-

914. MG 76, 1076 A. 915. MG 83. 896 A.

dpKêffOévTaç, àXX' ôpexOevTaç peiíóvujv, eiffbéEaffÛai pèv toû TÚtpou tò ndOoç, ¿Kireaeiv bè, Kal Tfjç àpxf)0tv boOeiffqç fupvw-0flvat Tipxf)ç- erra KaTà tûv àvÛptlmwv, ùjç eÍKÓvt 0eiq T6Tipr|-pévwv, XuTTf]dai, Kal tòv kot' aÙTwv dvabéEaaûai rrôXepov • tòv bè TToititiîv, Tfl pèv twv dpféXwv èmOTaata cppoupfjoai twv dvOpwrtwv tò "févoç, ônwç pfi piç Kal Tupavvibi xpwgevoç ô dopdTwç èmwv, oùç btà tpÓóvov èptoriffev, dbewç btacpûeiprç-Tr]v bè dfwviOTiKHv oùk €Ti KwXûaat biapáxqv, iva beiEg toùç dpiûTouç f] TtdXr), Kat févwvTat dvbpayaèiaç dpxéTuna. Où bf) eîveKa Trjv [haíav èxeivou npoapoXriv btaKwXùaaç Tq twv dfftXwv tppoupâ Triv twv XoTiffpwv fuvex<ùpr|ff€v d'fwviav, ôtrwç toùç ditoviKOuç ditocprivq twv OTecpdvwv diiouç- oùk aÙTÔç pèv tKCÎvov eiç dvTiTtdXou tôEiv dîroKXqptbaaç, eiç béov bè fe Tfj ¿Keívou Ttovripta xP'lO'ùpevoç, Ka0dnep oi iaTpoi Taîç ¿x*^vaiS eiç vocnqpdTwv dtraXXapiv.

Martyrum virtutes.— 8. Ei bè pdvTetç Kal iaTpoùç Tooaù-niç 916
ètpnaev ÉKeîvoç ['EpneboKX^ç] d£ioûo0at Tipflç, TÎjdv tirroi tiç Ttepl twv TooaÙTtiv èmbetîapévwv ùirèp eùoepeiaç dvbpeiaV, oïç Toùpyov où pôvov dvbpeiav, dXXà Kal btKaiocnjvqv Kai awcppo-aùvnv Kat crotpiav Kal cppôvrpjtv papTvpeî ; Tí 'fàp awtppovécrrepov twv oùk dvaoxoptvwv ¿Keívwv èKOTÎ^vat, direp éE dpxflç eô ?x£lv ÙTtéXaflov ; Tí bè biKatÔTepov twv Tàç 0eiaç eùepyeoiaç dpettpa-pévwv cKpafrj, Kal Tà otiipaTa ¿KbebwKÓTWv îmèp toû tò awpa napabebwKÔTOÇ cnaupíp ; Tí bè tppovtpwTepov q aotpwTepov twv

tate, qua honestati ab initio fuerant, excidisse; inde adversus homines, quos ad imaginem Dei factos videbant, rabie exarsisse bellumque in eos suscepisse, Deum vero, angelorum quidem praesidio humanum genus muniisse, ne qua vel violentia, vel tyrannide qui invisibiliter irruit, quos odio per invidiam prosequitur, impune disperdat ; pugnam tamen et certamen non sustulisse, ut pugiles fortissimos lucta prodat, et virtutis exstent exempla. Huius itaque rei causa, etsi violentos illius impetus per angelorum custodiam represserit, impugnantium tamen cogitationum luctam permisit, ut eos corona dignos ostenderet, qui fortiter restitissent; non quod illi adversarii partes a natura imposuerit, sed quod eius malitia congruenter sit usus, sicut medici viperis ad morborum curationem utuntur.

8. Quod si vatibus ac medicis tantum ille [Empedocles] honoris 916
tributum perhibet, quid de illis dicendum sit, qui tantam pro religione fortitudinem ostenderunt, quorum res gestae non solum fortitudinis, sed ét iustitiae, et temperantiae, et sapientiae, ac prudentiae fidem faciunt? Quid enim illis temperatius, qui ab iis quae principio recta esse iudicarunt, abduci se passi non sunt ? Quid illis iustius, qui divina beneficia caede sua compensarunt suaque ipsi corpora pro eo tradiderunt, qui corpus suum pro nobis cruci tradidit? Quid illis prudentius aut sapientius, qui de his consilium hoc

916. MG 83, 1021 A.

oütuj TaOTa pouXeuaapévujv, Kai tujv pèv Tf]be KaTanetppovri-kótluv, tbç pèpatov oùbèv èxóvTuuv oùbè póvipov, èpaffôévTwv bè ¿kéívujv fi Xôyoç èppqveùeiv où bùvaTat; Ti bè dvbpiKtÓTepov Ttîtv dvTa'fUJVioapévujv irpôç noXXà TraOppaxa Kai btdcpopa, Kai toùç KoXdtovTaç vevikhkôtwv tQ KapTtpia Tf|ç Yvdipqç; TovffipTOt outoî fé eiaiv diÉ/viiç npôpot àvOpujmuv, Kai npôpaxot Kai èrti-Koupoi, Kai tûiv kokwv d-noTpÔTtaioi, Tàç ùnô Ttîtv batpôvwv èmcpepopévaç dirobiOKOpTroùpevoi pXdfiaç.

Religiosa historia, ca 444.

917 *Monachi qui fuerint.* — 4. TToXXoùç bè Kai dXXouç èpatrràç Tfjç opiXooocpiaç TaÙTrjç Kai ôqXujTàç èn' èKeivij Tq KaXùpt] -fe-fevii-pévouç TeOéapat, toùç pèv èv dKprj toO cfiitpaToç, toùç bè Kai èv TÙpçc paOeî- irXdova yàp f| èwevf|KOVTa ÉTq biapuitaavTeç àvùpiuiTOi, tòv èmuovov 0iov KaraXnreiv oùk f|0éXr|<iav, dXXà toîç Tfjç veÔTr|TOç ibptîtcH biéirpeirov, navvùxtoi pèv Kai itavq-pèpiQi tòv ©tòv dvTtpoXoùvTEç, Kai ràç eùafeîç èKeivaç XetTOup-•fiaç noioûpevoi, bid bùo bè qpepóiv tûiv eùteXùjv èKtivwv oitîujv peTaXafxdvovTeç.

918 *Coenobiticae vitae initia et commoda.* —5. "AXXà kœt' dpxàç pèv oùbèva aùvoiKOv èxeiv ñv¿ox€TO [TioùnXioç]- ppax«îç bè oi-kîokouç dfX'Qùpooç oÎKobopiûv, aÙTÒv KaO' èauTÔv èxacrrov Ttîtv auvtôvTUJV btdfeiv èKÉXeue, cnixviîiç èmOKonâiv, Kai toùç oîkîokouç bupeuvœpevoç, pq ti irépa t^ç XP€'a? dnoKtipevov ex°'ev- ^acrt bè aÙTÒv Kai îtrfà èmtpepópevov tòv tûiv dpTujv oraOpôv troXu-Ttpafpoveiv dKpipwç, Kai et ttote eupoi toO ùjpiapévou nXdova, buoxípaívEiv, Kai 'faoTptpdp'fouç toùç toOto ttoioûvTaç duo-

inierunt et inferiora ista contempserunt, ut quae firmum et stabile nihil habeant, illa vero adamarunt, quae verbis exprimi non possunt? Quid denique illis fortius, qui multis variisque cruciatibus restiterunt tortoresque suos animi constantia vicerunt? Hi sunt vere hominum duces et propugnatores et auxiliatores malorumque depulsores, damna quae a daemonibus infliguntur procul arcentes.

917 4. Vidi et alios quoque in eodem tugurio huiusce philosophiae amatores et aemulatores non paucos, florenti quosdam aetate, alios profunda senectute, qui cum annos agerent supra nonaginta, laboriosam vitam relinquere noluerunt, sed obeundis iuvenum laboribus claruerunt, noctes diesque Deum laudantes et sacra illa officia peragentes vilique illo cibo post biduum victitantes.

918 5. Ceterum initio nullum sub eodem secum tecto habitare passus est [Publius]; sed exiguas cellulas foribus vicinas aedificans, singulos seorsim degere iubebat, cellulas subinde invisens et observans num quid praeter res necessarias reconditum haberent. Ferunt etiam illum trutinam circumferendo panis mensuram diligenter expendisse, et si ultra statutum pondus invenisset, aegre tulisse et helluones

917. MG 82, 1349 B. 918. MG 82, 1353 A.

KaXeîv. 'Ewkeuae yàp prjTe èaOiovTaç, pqTe trivovTaç àvagévetv tòv KÓpov, àXXà ToaoÓTujv dnoXaútiv, *briósa* Tip oóipaTt napé-Xeiv ànóxpn tìjv Iwqv. Ei bé kotì Kai tûiv TtiTÚpujv àrroKeKpi-pévov tò àXeupov èôeàcraTO, tbç crupaptTiKqç Tputpqç dnoXaúouai, toîç toûto bebpaKÓoiv èXotbopeîTO. Kai vÚKTujp bè. èiamvatujç napà Tqv èKaOTou 0úpav dtpiKvoûpevoç, ci pèv Tiva cûpev èfpq-fopÓTa Kai tòv Geôv ûpvoûvTa, cnyri ndXiv ànextóper ei bé Tiva üttvuj KaTexôpevov qo06TO, Trj X€lP' pèv Tqv Ôûpav énÓTaoae, Trj -(XujTTq bè tòv KaTaKeipevov épaXXev, tbç irXeiova f| èbei Tip aiúpaTi Tqv Oepaneiav npoocpépovTa.... Koivrj T6 KoXiTeùeaQai, Kai Ttapaéqfeiv dXXqXouç ÎKÉTeue, Kai toûtov pèv Tqv èKeivou ptpeîoQai trpaÔTqTa, ÉKeîvov bè Ttp toótou ZiqXip Ktpavvúvai tò Ttpàov, Kai dXXov dfpunviaç peTabtbóvTa, toû t^ç vqaTeiaç peTaXappáveiv paGqpaTOç. «Oütuj fàp Trap'dXXqXtuv», ècpq, «tô èvbéov XappâvovTeç, Tqv TeXctujTÔTqv KaTOp0uJOopev dpeTqv. Ka0direp fàp èv Taîç TroXiTiKaîç dfopaîç, b pèv dpTtuv èdTÎ trpaTqp, ó bè Xaxàvujv, b bè ipaTiujv t-pnopoç, dXXoç bè ûko-bqpaTujv bqptoupféç- Trap' dXXqXtuv bè Tqv xptíav épaviZôpevot 0upqpé<mpov piOTeùouaiv b pèv fàp ípánov btboùç dvTtXap-pávei úiróbqpa, b bè Xàxavov tbvoûpevoç dirobiboTai dpTov oütujç fjpàç àXXqXotç dvTibibévai TtpooqKei Tfjç dpeTqç Tà iroXu-TÎpqTa pépia.»

Afflictiones corporales.— 26. "HKOuaa bè aÛTOÛ èKeivou biq-919
foupévou Kai toû vûv tî)ç aÙTÎiç dfèXqç bffpoveùovTOç, tbç [Zupetbvqç aruXÎTqç] axoiv*ov ttorè dirò rpoivtKUJV KaTeCKeuaopévov

qui hoc facerent appellasse. lubebatque ut neque comederent neque biberent ad satietatem, sed tantum sumerent quantum ad tuendam vitam satis esset. Quod si quando secretam a furfuribus farinam deprehendisset, tamquam sybariticis deliciis indulgentes obiurgabat. Quin et noctu quoque ex improviso veniens ad ostia singulorum, si quem vigilantem et Deum laudantem offenderat, tacitus praeteribat; si somno oppressum et dormientem, et manu fores pulsabat et lingua illum ut corpori plus aequo servientem increpabat... . Rogavit ut una viverent ac sese mutuo excitarent, ut hic quidem illius imitaretur mansuetudinem, ille huius zelo mansuetudinem temperaret; unus alteri vigilias communicaret ab eoque vicissim ieiunii abstinentiam edisceret. «Sic enim», inquit, «a nobis invicem id quod deest mutuantes, virtutem omnibus partibus absolutam reddemus. Atque ut in foro rerum venalium alius panes vendit, alius olera, hic vestium institor est, ille opifex calceamentorum, a se autem invicem id quo opus habent comparantes, vitam agunt iucundiorem; qui enim dat vestem, pro ea calceos accipit, et qui emit olus, vendit panem; ita et nos vicissim oportet pretiosissimas virtutis partes inter nos permutare.»

26. Illum ego ipsum, qui gregi nunc praeest, audivi, cum nar-919
raret fune illum [Symeonem stylitam] ex palmis contexto (quod genus asperrimum est etiam manibus cum tangitur) lumbos cinxisse, non

919. MG 82, 1468 C.

Xaptbv (rpaxvTaTT) bè aihri Xiav xaì x€P®l npofftpauoùoaiç), biéítuae tí)v ôatpùv, out' ê£uj0ev irepiOdç, ¿XX' aÙTtp trpoaipùaaç Tip bépgan* xaì oütuj Xiav auvéaipTfîev, iliç Strav èxeivo *èv* xùxXtp tô pépoç éXxtûaai, ip Tteptéxeno. ‘Qç bè TtXeiouç f| béxa Ôpépaç toOtov bieTéXeae tòv Tpónov, xaì tò ëXxoç xa^CTl^T6P0V Tifvópevov, aîpaToç qtpiei GTa'fôvaç, qptTÓ tiç aÙTÒv Oeaaâpevoç, tîç f) aÎTia to0 aïpaToç • to0 bè pqbèv ?x6iv àviapòv XdfovTOç, piaoâpevoç ò auvafujvicHTiç xaì Tpv x€*Pa èvépaXe, xaì tÍ)V aÍTÍav xaTépaGe, xaì TaÚTqv Tip KpoaTarreúovTi xaTtpnvuaev. AÚTÍxa toîvuv xaì èmTipwv, xaì irapaxaXwv, xal to0 npdcfpaToç t?)v iìipÓTT]Ta btapáXXiuv, pôXtç èxeîvov biéXuoe tòv beagóv. 'AXX' oùb' oütujç èntifft Sepaneiav Tiva èxeivtp Tip ?Xxei Ttpocr-everxeîv.

920 *Variae monachorum species.* — 27. Oî pèv yàp xaTà oup-popiav àfujviCópevoi, pupia bè TotaÙTa micmípaTa, xaì àptOpòv vixwvTa, Tûiv ¿xqpáTiuv OTecpávujv átroXaúouai, xaì Tfjç troOou-pÉvrjç dvôbou tuyx«vou0iv- Oí bè tòv povabixòv danalópevoi piov, xaì póvip Tip 0€ip TTpoaXaXeîv peXeTÛivTiç, xal napaipvxtlç dv0pujmvr]ç oùbè ptftç peTaXafxdvovreç, oütiju ttîç dvapôrjiKwç dtroXaùoufftv. "AXXoi bè *èv* axrivaîç, xaì èiepoi *èv* xaXùpaiç bid-yovTeç, tòv 0eòv dvupvoûaiv. Oì bè tôv èv àvTpoiç xaì <nrr|-Xatoiç àcntdlovTai piov. TToXXoi bè, iî>v èviinv èpvrprônpev, oùx dvTpov éx€'v> où OTrqXaiov, où axqvf|v, où xaXùpqv èrei<J0r)crav • dXXà yupvip Tip dépi Tà ocpÉTepa otùpaTa bebwxÔTeç, tûiv èvav-tíujv Troto-nÍTujv dvéxovTar iroTè pèv Tip xpvpip Tip dxpaTip mnvùpevoi, iroTè bè Tip irupi Tqç dxTîvoç cpXepjpevoi. Kai toù-

extrinsecus circumdato, sed ad cutem opposito et tam arcte compresso, ut tota illa pars in orbem exulceraretur. Et cum dies amplius decem hoc modo perdurasse! sanguinisque guttis exasperatum ulcus stillaret, rogatus a quodam qui viderat quae causa esset sanguinis, cum is molesti sibi nihil esse respondisset, vim faciens commilito manum immisit et causam deprehendit praepositoque indicavit. Qui mox illum increpans et obsecrans reique atrocitatem damnans, vinculum illud vix exemit; sed ne sic quidem adduxit, ut ulceri medicinam aliquam adhiberet.

920 27. Alii quidem turmatim decertantes (sunt autem huiusmodi coetus innumerabiles), incorruptas referunt coronas optatumque ascensum consequuntur. Alii vero solitariam vitam amplexi et cum solo Deo colloqui cupientes humanamque consolationem nullam captantes victoriae laudem sic adipiscuntur. Alii porro in tabernaculis, et alii in tuguriis degentes, Deum celebrant; alii in antris et speluncis vivere maluerunt. Multis, quorum aliquos memoravimus, nec antrum nec speluncam habere placuit, nec tabernaculum nec tugurium ; sed nudo aeri corpora sua committentes, contrarias perferunt qualitates, nunc frigore immodico concreti, nunc solis ardoribus perusti. Atque horum rursus vita diversa est.

920. MG 82, 1484 C.

twv bè aù iráXtv ò pioç btâcpopoç. Oí pèv 'fàp èdTûat bipv€Kwç, oí bè eiç KaGébpav Kai aTaotv tt)V fjpépav pepiiovai • Kai oí pèv èv ôpvfKÎoiç Ttai KaGetpYpévoi, twv noXXwv Tàç ouvoutiiaç èK-kXívouoiv, oí bè oùbevi TOioÚTtp KaXúppan xpwptvoi, npÔKetVTai Ttâoï toîç [îouXopévoiç eiç Gewpiav.

Oratio de divina caritate.

Monachorum abnegatio. — Oûtoi bè Oepaireiaç pèv oùbepiâç 921
trap' oùbevôç ánoXaúouGtv. Où fàp auvoiKoOat 'fuvaîKeç, ai' toîç àvbpaat Ttavrobatriiv pnxavûvTat rtapatpuxùv. OÙTe bè Trjç ôk-tîvoç GeppÔTcpov TtpoapaXoùaqç, Trjv aitò tûiv úbÚTwv tpuxæfw-'fiav irpoocpépovTai • où x€'Pùjvoç tïtpa rpv Tpo<pr)v àvTiTàrrouoi Tip Kpuptî), oÙTe Tpç vuktôç rpv àvâtrauXav, oíóv ti tpàppaKOV, toîç peôtipeptvoîç trpoacpépouai trôvotç- Kai petiouç yáp, Kaí trXeiouç, oí TaÙTqç twv èv fipépa 'frfvopcvwv íbpwTwv. 'Ev Taùtr) •fàp, Kai TÌp trpôç tòv ütcvov àvabéxovTat raiXriv, Kai Trjç yXu-Keiaç èKeivriç oùk dvexovrat pTTriÇ' àXXà Tqç f]biffTr|ç Ttept-•fivovTat Tupavviboç, Kai navvúxioi biareXoOot tòv AeanÔTqv ùpvoûvTeç. Oùbeiç toîvuv tûiv èiw Tpç toùtujv cpiXooocpiaç, Tpv tovtwv èinbébeiKTai KapTepiav. Ei bè pqbeiç twv àAXwv àvGpw-ttwv àvTKtxeîv Kpôç toùç TOtoÙTOuç rrôvouç bebùvtiTat, bqXov tbç ó rapi tòv Oeòv èpwç ùneppfjvat toùç t^ç cpùoetuç -rrap-eoKêùaoev ôpouç- Kai Tip àviuëev tropaíp mjpTtoXoúpevoi, tpé-poucnv àonaaiwç rpv toO KpupoO TtpotjpoXpv, Kai Tfj évTcOÓev bpófftp, t?|v Ttîç ôktîvoç Karairpauvovcrt tpXóya. Oùtoç oùtoùç Kai Tpétpet, Kai ápbei, Kai. irepipàXXei, Kai trrepà bibwcn, Kai îtéTetrôat bibaOKei, Kai tòv oùpavôv únep^aíveiv napatTKeuâlet,

Quidam enim stant perpetuo ; alii statione ac sessione diem dividunt; et alii quidem maceriis quibusdam circumsepti, multorum vitant congressum ; alii nullo eiusmodi tegumento utentes, omnibus qui contemplari eos volunt palam sunt expositi.

Hi autem a quo curentur non habent. Neque enim illis cohabi- 921
tant uxores, quae omne genus solatii viris suis excogitant. Neque solari radio calidius eos feriente, refrigerantur aquis ; neque hiberno tempore opponunt escam frigori, neque quietem noctis velut diurnorum laborum medicamentum adhibent, cum et maiores et plures illis huius sint sudores, quam diei. De nocte enim cum somno colluctantur, neque illius dulcedine se vinci patiuntur; sed dulcissimam illam tyrannidem vincunt ipsi, totamque noctem in divinis laudibus transigunt. Nemo igitur horum philosophiae expers, horum tolerantiam exhibuit. Quod si nullus ceterorum hominum eiusmodi laboribus resistere potuit, manifestum est amorem in Deum effecisse, ut terminos naturae superarent ; supemaque illos flamma incensos, frigoris impetum libenter sustinere, ac caelesti rore perfusos, solaris radii flammam mitigare. Hic ipsos et nutrit, et irrigat, et vestit, et alas praebet ac volare docet, et ut caelum transcendant efficit,

921. MG 82, 1501 A.

Kaì tòv èpibycvov üjç òuvaTÒv èmbeiKvuai, Kai tQ Tfjç 0ewpiaç cpavxaaía mipffeùei tòv nóOov, Kai bieyeípei tò cpíXTpov, Kaì fftpoòpoTépav éiairrei W cpXóya.

922 *Monachorum philosophia.* — Taina Kai Tà TOiaûTa axonoúpevoi tiîiv npooniTTTÓvTujv í]pív TOpiyivópeOa ffKuOpuunújv, Kai tiîiv eùepyeauîiv ttîv gvf|pr|v TrapaTiOévTeç Trj npooKaípip kokoiraôeia toû aujpaToç, cpépopev àOKaaiujç ti'iv tiîiv àviapiîiv irpoapoXqv. 'AvTiTaXavTÉÛovTeç fàp Tixi rrepi tòv AeanÓTqv ipiÀTpip navra Tà toû piov Xurrrjpci, Koûcpa Xiav eùpiUKopev. Kàv Tà Tepnvà bè âwavTa Kaì Oupnpr) boKOÛVTa KaTà tuùtòv ywpev, àvTiOTaûpujpevoç b 0eîoç ttôôoç, OKtâç àbpavéOTepa, Kai dvOéujv èaptviîiv eùcpûapTÔTepa beÍKvuot.

Interpretatio XIV Epistularum S. Pauli.

923 *Orandum iuxta Dei voluntatem.* — Interpr. epist. ad Rom., c. 1, V. 10. 'AKpipeia bè xpwgevoç, oùx àTtXiîiç êïtov ijTqKévai Tpv npôç aÙToàç nopetav, dXX' èv Tip SeXrjpaTi toû Oeoû. Ei toûto, cprjcriv, dpéffKei Tip KUpepv^Tr) tiîiv ôXuiv. Ei bè ônou (JWTllpía pUptdbujV TOOOÚTUJV, OÙbèv dopÎUTUIÇ f¡Tq<J€V Ô 0ÉÎOÇ dnôffToXoç, dXXà tt| ai-nicrei tò 0eïov ouvèraje QéXqpa, noiaç iipeîç dSioi ffUYTvdipnç, nepi ai<j0r|Twv npafpctTUJV, Kai biaXe-fóptvoi, Kaì eùxôpevot, Kai Tfjç 0eiaç [JouXfiç oùk èSapTiîivreç Tà Ka0' fipfiç;

924 *Spiritus filialis.* — 8, 15. Aencvùç bè ôti tbç àXqOcùç toû t'îç uioOeaiaç TtTUxnKapev dJiujpaTOç, ènri'fa'few «'Ev tî› Kpdiopev

et dilectum quoad fieri potest ostendit, contemplationisque specie desiderium incendit, et amorem excitat, flammamque infert ardentiorem.

922 Haec et eiusmodi alia considerantes, facile gravia quaeque nobis ingruentia superamus, et beneficiorum recordationem cum temporaria corporis afflictione comparantes, graviorum rerum incursiones libenter sustinemus; quoniam universa vitae taedia cum Domini amore ponderantes, admodum levia illa deprehendimus. Quod si cuncta, quae iucunda et delectabilia videntur in hac vita, in unum redegerimus, ex adverso libratus divinus amor umbra quavis imbecilliora illa, vemisque floribus corruptibiliora demonstrat.

923 In Rom 1, 10. Accurate autem loquens non dixit simpliciter se iter ad eos expetiisse, sed in voluntate Dei. Si hoc, inquit, placet rerum omnium gubernatori. Quod si, ubi de tot hominum myriadum salute agitur, nihil indistincte petiit divinus apostolus, sed petitioni divinam voluntatem coniunxit, quanam venia digni sumus, qui de rebus sensibilibus et disserimus et eas optamus, nec nostra omnia divinae voluntati permittimus ab eaque pendemus?

924 8, 15. Ostendens autem quod revera filiorum adoptionis dignitatem simus assecuti, subiunxit: *In quo clamamus: Abba, Pater.*

922. MG 82, 1504 D. 923. MG 82, 56 A. 924. MG 82, 183 C.

Appa, ó TTa-níp» [Rom 8,15]. Kaì fàp Tt[v puariKnv eùxùv tui AetJttÓTfl irpofftpépovTeç, TTaxépa KaXeìv aÙTÒv npoaeTàxOnpev, Kaì Xé-fópev • «TTtmp fiptìiv ó èv toîç oùpavoîç», [Mt 6, 9]. Tò bè, Afìpfi, -rrpoOTééeiKe, tt|v nappnoiav tiùv KaXoùvTwv bibdffKUiv. Tà fdp toi raxtbia, nXeiovt na^qaia Kexpnpéva ttpôç toùç TtaTÉpaç (oùbérau fàp TtXeíav tt)v biaKpiaiv ?xei) ouxvÓTepov npôç aÙTOÙç tí)be KéxpnTai TÜ <pi»vr[. Oütuj b?) Kai f)peîç, btà Tqv âppr|Tov aÙToO tptXavOpuittiav, Kai dpeTpr|Tov dfaôÔTriTa, rampa pèv KaXoûpev, tbç npotKTàxOnpev tôiv ôXwv tôv noiqTf|v • dyvooûpev bè ôoov aÙTOÛ Te Kai f[pwv tô btdtpopov, oûtê t'ipâç aÙTOÙç àKpipâiç èmOTÓpevoi, Kai aÙToO tîjv tpùoiv ttavTeXâiç pq YtvtbffKOvreç.

Perfectio voluntaria paupertas. — Interpr. ep. II ad Corinthios, c. 8, V. 13—15. Tqv TeXeiÔTqTa pèv ô Aeo"rtÔTqç ôpilerat 925
tí) navTêXeî tiîiv xpnpdTtuv ùnepotpia Kai Tf| aùGaipéTtp nevia. 'Ebibaìe bè ôpwç, tbç Kai bixa Tqç TeXetÔTqTOç buvarôv Tuxeîv Tfjç akuviou luiqç. 'EpurrnOeiç 'fàp ûtrô toû veavíOKOv «Tí Ttotf]ffaç laïqv aitùvtov KXnpovoprpiw;» [Le 10, 25] oùk eùQùç aÙTiî) rpv Ttepi TeXeiÔTnTOç bibaOKaXiav TtpooriveYKev, dXXà tujv áXXwv dvèpvqoev èvToXâiv. 'Ekéìvou bè eipqKÔTOÇ ttdaaç rattXqpiDKévat, tòte tòv dtppôvTiba Kai tXKTÙpova piov êXéoOai trpo¿Tpetpe. TaÛTa nenaibeupévoç ô Oeîoç ànôOToXoç, où Tà peyàXa vopoOereî, dXXà tQ doOeveit; Tf]ç Tvœpriç toùç vôpouç perpeî. Oû bq x^piv €<pr| • «Oùx ïva dXXotç dveaiç, ùpîv bè ÔXitpiç» [2 Cor 8,13] • Kai tiîiv nepiTTiîiv peTaboûvai npoaéraSe, Kai tô

Etenim mysticam orationem Domino offerentes iussi sumus Patrem ipsum vocare, et dicimus: *Pater noster, qui es in caelis.* Abba autem adiecit, eorum qui sic vocant fiduciam ostendens. Parvuli enim, maiori apud patres libertate utentes (nondum enim perfectam habent discernendi facultatem), frequentius ad cos hac voce utuntur. Ita et nos, propter inenarrabilem eius benignitatem et infinitam bonitatem, patrem quidem vocamus, ut iussi sumus, universarum Creatorem; nescimus autem quanta sit inter nos et ipsum differentia, qui nec nos ipsos perfecte novimus, et eius naturam penitus ignoramus.

In 2 Cor 8, 13—15. Perfectionem quidem definit Dominus ab- 925
soluto pecuniae contemptu et voluntaria paupertate. Docuit tamen, etiam absque perfectione aeternam vitam consequi licere. Ab adulescente enim interrogatus: *Quid faciens vitam aeternam possidebo?* perfectionis doctrinam non ei statim tradidit, sed alia praecepta in memoriam revocavit. Cum autem ille dixisset se omnia implesse, tunc ut a curis remotam et possessionibus carentem vitam sequeretur, hortatus est. Haec edoctus divinus apostolus, non quae magna sunt imperat, sed imbecillitate animi leges metitur. Quocirca dixit: *Non ut aliis remissio, vobis autem tribulatio,* et iussit ut impertirent ex iis quae superabant; et proveniens ex eo lucrum

925. MG 82, 425 C.

èvTeOOev tpuópevov inrébetSe kfpboç • «"Iva Kaì tô éxeívwv nepioaeupa févqTai eiç tô ùpâiv ûaTÉpqpa» [2 Cor 8,14]. Avtîôooîç, <pr|<yiv, apiani fevqcreTai, Kai Tà èXarrova btbôvTeç Tà peiiova XqtpeaOe. Tfiç yàp àttenaivou KapTeptaç aÙToîç KoivujvnatTe. MdXa bè eiç Kaipòv Kai Tip papTupiav TtapéOqKe. Kai fàp èni Tfjç toû pavva ffuXXoff]ç Tip iaÓTt]Ta TaÚTqv ó AeJTtÔTqç úitébeiiev. Oûbèv fàp tïivqtKv ó tò irXéov auXXéSaç • tô fàp pÉTpov ó pefaXôbujpoç tw bibpw auvéAuie.

HESYCHIUS, saec. V.

De temperantia et virtute.

926 , *Temperantia.* — Centuria 1, n. 1. Nqtpiç ètnt péQoboç irveupaTiKr), èpnaGwv vorpÚTiuv Kai Xôfœv Kai Ttovqpwv epfwv ndgirav tòv dvQpwttov aùv Oetû ànaÀXÙTTouaa, xpovièovaa, Kai npoâûpujç bbeuopévr|- fvwaiv t€ dacpaXr] QeoO toû dKaTaXf|irrou ôbeuopévr] xaP'£tTai› *aO' Saov ècpiKTÔv, Kai puOTqpiiuv Oeiwv Kai dnoKpûqnuv diroKpùcpwç Xúffiv imdpxet Te ndaqç évToXqç 0eoû TTaXaiâç Kai Néaç Ata0f|Kr]ç iK>ii]TiKr|, Kai navTÔç dfaûoû toû péXXovTOç aiwvoç napeKTiKii. Autî] bè Kitpiwç èoiiv, f) Tflç Kapbiaç KaOapÔTtiÇ ' flt iç btà tô péfeôoç Kai np KaXXovqv aÛTfiç, rj KupiwTépwç eiTteîv, bià tîjv dnpoaeíiav Kai djiéXeiav fljuiírv, aitaviAi afipepov ndvu èv povaxoîç- flv b Xpioraç paxapiAt Xéfujv «Matópiot oi KaOapoi Tfl Kapbiqc, ôti aÛToi tôv 0eôv ôipovTai» [Mt 5.8]. Toiatm) oûv oûaa, rtoXXoû dfopdATai. Nfjipiç

ostendit: *Ut et illorum abundantia sit inopiae vestrae supplementum.* Retributio, inquit, erit maxima, et dantes quae sunt minora, quae maiora sunt accipietis. Laude enim dignae tolerantiae cum iis eritis participes. Valde autem opportune adiecit etiam testimonium. Etenim in collectione mannae aequalitatem istam ostendit Dominus. Nihil siquidem profuit .ei qui plus collegerat; munificus enim Deus mensuram dono coniunxit.

926 l> I- Temperantia methodus est spiritualis; quae sive cunctetur, sive pergat alacriter, hominem a conceptibus et sermonibus affectionum plenis ac pravis operibus, opitulante Deo, prorsus liberat; certam etiam de Deo incomprehensibili notitiam largitur, quantum assequi licet; necnon divinorum et occultorum mysteriorum secretam praebet solutionem; suppeditat vires implendi cuncta Dei mandata, tam Veteri quam Novo Testamento comprehensa, et tandem universa bona praestat futuri saeculi. Haec autem proprie est puritas cordis, quae quidem propter excellentiam et bonitatem suam, vel (ut magis proprie loquar) ob ignaviam et neglegentiam nostram hodie profecto rara est in monachis; quam Christus beatam praedicat his verbis: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Cum ergo sit eiusmodi, magno redimitur. Temperantia

926. MG 93, 1480 D.

èv dvOpiimw xpoviCouaa, ôp0oû Kai Oeapcarov piov bbqybç fiverat.... 3. Nf^tpiç èartv bbbç tràaqç dpeTfiç Kai èvToXfjç QcoO, HTtç Kai Kapbta Kai fjouxia, Kai àipàvTaaToç TeXetwSeîaa cpuXaKÏ] vobç f] auri).

Temperantia illuminat mentem. — 1.4. Oùx ôpqt tpwç qXiov 927
b yevvriOàç TvtpXôç • ovrwç oùbè b pi] vfppei bbevwv bptjt irXovaiwç Tàç pappapu^àç n"iç dvwQev xàpiToç- oùre bè èXevOepwOÔaerai ék novqpwv Kai piaqTwv Qtip épfwv Te Kai Xbywv Kai èvvotwv.... 5. TTpoaoxn èart KapbiaKÎi àbtàXeiTrroç floxia àttb Ttavrbç XopapoO, Xptarbv 'IqooOv rbv Yiòv to0 Qeoû Kai Oebv dei àtvvàwç Kai àbtaXeinrwç pôvov aùrbv dvaitvéouoa, Kai èmKaXoupévn, Kai àvbpeiwç npbç toùç èxOpoùç avvTaaaopévq aùrip, avril) Te èjopoXoYOvpévn Tip èiovaiav ?xovTl ov-fXwpeîv àpaprf]para. TTeprrrTVffaopévqç fàp avvexœç Xpiarû bt' èmKXriaewç Kpvitrwç pôvuj tw tùç Kapbiaç èieraiopevuj, toùç dvôpwnovç re itavraç navToiwç Xa0eîv iretpwpévriç rf)ç tpvxÂÇ rqv yXuKÙniTa avTtiç Kai rbv ëvbov dfwva, pqre b novqpbç Xa9ùjv evobwaet KaKiav, Kai dcpavioet KaXXiaTqv epyaoiav.

Ex temperantia cognitio sui ipsius. — 1, 6. Nrppiç èanv 928
eppovoç XofiapoO ttîîîiç, Kai ordatç avroù èv TtvXq Kapbiaç, ti toùç èpxopèvovç Xo'fiopoùç Xenrwç bpâ. Kai ctKOÚei, tí pèv Xéfovfft, tí bè TtotoOfftv oí tpôvtoi, Kai Tiç èOTtv fj è'EfXvtpeîaa Kai OTtiXwOeîaa popcpq trapa twv baipôvwv Kai netpwpévr) bi' èavTfjç cpavTaaTiKwç KaraXvaat rbv voOv. Taûra fàp «ptXotrovovpeva

quae perdurat in homine, rectae Deoque placentis vitae dux efficitur. ... 3. Temperantia est via virtutum omnium et mandatorum Dei, quae quidem etiam est cor et quies; eademque ad vacuitatem imaginationum perfecte redacta, mentis est custodia.

1,4. Qui excaecatus est, non videt solis lumen; ita qui non 927
ambulat temperanter, pretiosos gratiae supernae splendores nequit perspicere; neque a malis et Deo odiosis operibus, sermonibus et cogitationibus liberabitur. ... 5. Attentio est continua cordis requies, ab omnibus cogitationibus libera, quae solum lesum Christum Dei Filium et Deum perpetuo ac sine intermissione spirat et implorat, stat cum eo viriliter in acie adversus hostes, eique confitetur, nempe qui possit remittere peccata. Cum enim anima invocationibus assiduis circumplectitur Christum, qui solus secreto scrutatur corda, omnemque dat operam, ne ulli hominum notae sint dulcedines suae internique conflictus, nullo pacto improbus ille clam nequitiam promovere poterit et operationes optimas delere.

1, 6. Temperantia est perseverans cogitationum constantia; quando 928
scilicet sistuntur ipsae pro foribus cordis, perspicit et audit illa, quid dicant, quidve faciant furtim obrepentes cogitationes exitiales; quaenam etiam sit forma, quae a daemonibus insculpitur et imprimitur, ac per seipsam imaginationibus dissolvere nititur animum.

927. MG 93, 1481 C. 928. MG 93, 1481 D.

Tqv irtîpav toû voqTOÛ noXépou èmOTqpôvujç dyav f)gîv, èàv GéXwpev, ÓÉiKvúoutfiv.

929 *Christus exemplar in tentatione.* — 1, 12. ApcTqç trdaqç ônofpappôç Kai ÚKÓbtifpa yévouç dv0pwKwv, Kai dÿdKXqatç to0 naXatoû tnwpaToç, ô ÀeanÔTqç fjpwv Kai 0eôç oapKwGeiç Ttpo-éGqxev qpiîv, Iwypatpqaaq tòv èv aapKÎ aÛTOÛ TtavdpcTov piov. Zùv ïrâai bè toîç KaXoîç oîç fipiv ûnèbetEe, ptTà tò pdirridga dveXOwv eiç Tf]v èpqpov, *nerà* vqtmiaç dpxerat iraXnç voq-rfiç toû biapôXou, wç àvGpwnw qnXw aÙTiù TtpooeXGôvToç, Kai bià toû TpÔTtou Tfjç vixqç èbibaEe Kai èipàç toùç dxpeiouç boûXouç b AeOTtÔTriç npôç Tà nveûpaTa Tqç Ttovqpiaç, ôttwç XPÀ tî)v trdXqv évepyeîv, toutcotiv èv Tamivwcrei Kai vqtrreiqt, Kai tùxq, Kai vqtpet, b pq XP^wv twv toioûtwv, xaOô Qeôç, Kai Ôebç twv 0ewv.

930 *Temperantiae modi.* — 1, 14. Eiç oùv Tpôtroç vqtpewç, tô Tqv qpavTaoiav iruKvà okotoÎv, q-pouv Tqv TrpoapoXqv, btà tô pi) bûvaoGat tôv oaTavâv x^P'Ç «pavTaaiaç Xoftopoùç bqptoupxeîv, Kai TrapabeiKvùeiv Tip vw Ttpôç dnàîqv ipeubf]. 15.“ETepoç bè, tô <=X«iv Tqv Kapbtav paOéwç btà navTÔç aiwnwaav Kai bouxdiouctav dirò travTÔç Xôfou, Kai eux^oGat. IS.'AXXoç, tô trapaKaXeîv tôv 'Iqaoûv eiç poqOetav auvex<ûç èv Taneivwaet. 17. “Et«poç bè Tpôtroç, tô pvqpqv exetv Oavdrou dbidXeiTtrov èv Tq tpuxq. 18. AÛTai Ttànai ai èpfaoiai, dYairqtè, Tàç Ttovqpàç èvvoiaç bÎKqv TtuXwpwv KwXùouai. Tô bè bpàv trpôç oùpavôv Kai -fqv,

Haec enim diligenter exculta, si velimus, admodum scite nos docent belli intellectualis experientiam.

929 1> 12. Omnium virtutum typus, exemplar humani generis ac numen invocandum pro veteri lapsu, Dominus noster ac Deus incarnatus. ut picturam vivam proposuit nobis suam, quam in carne transegit, vitam, omni virtutum genere splendentem. Praeter illa vero bona, quae nobis exhibuit, post baptismum susceptum rediens in desertum, cum ieiunasset, pugnam intellectualem coepit inire cum diabolo, illum ut purum hominem aggrediente; et ea vincendi ratione etiam nos inutiles servos docuit Dominus, quo pacto confligendum sit cum spiritibus nequitiae, hoc est in humilitate, ieiunio, precibus et temperantia ; qui tamen, ut Deus ac deorum Deus, talibus non habebat opus.

930 1> 14. Unus ergo modus temperantiae comparandae est, ut imaginationem crebro perpendamus, obiectionem videlicet, eo quod absque imaginatione satanas nequeat moliri cogitationes aut, fallendi gratia, menti proponere mendacia. 15. Alter vero,, ut in profundo per omnia silentio et quiete omni sermone vacua, demersum habeamus animum ac precemur. 16. Alius, ut cum humilitate lesum in auxilium continenter invocemus. 17. Quartus autem modus est, ut continuam in animo habeamus mortis memoriam. 18. Universae operationes eiusmodi, carissime, more ianitorum arcere solent pravas conceptiones. Quanti vero sit momenti caelum intueri et nihili

929. MG 93, 1484 D. 930. MG 93, I486 B.

pqbè fpfeîcrôat ôtcujç èvepyéç ècm aùv toîç dXXoïç, 0eoû bibôvTOç, pqpa èv áXXtp TÓ1TUJ èKTtXécmpov èKTeOt'icopai.

Certaminis interioris virtutes. – 1,20. Aeî tòv dytuvilopevov 931
èvbpv kotò <m-fpr|v xpóvou ?x£lv Téaaapa TaOTa• Tattdvujcnv, TtpoaoxÓv T£ dKpav, dvTÍfjpqotv, Kaì Kpoocuxñv • Taneivcuoiv pèv, Ôti Trpôç ÛTtepr|<pdvouç baipovaç dvTiOÎTOUç Tanetviúoei èafiv aÜTH f) irdXq, ïva tï|v XpicnoO 0of|0€iav èv x£'PÎ Kapbiaç ?xil> btà tò tôv Kùptov ÙTtepricpcivouç pioeîv Ttpoaoxflv bé, ïva dei Tqv èauToO Kapbiav iroirj pqbéva Xoficrpôv èx£iv, K¿tv bf^Oev dya0ôç cpaívqTar dvTÍ|5í>r)cnv bè, ïva óttqvÍKa ôiéujç -fvoùç tôv èXÔôvTa, eùôùç per' ôp^qç dvTiXofioOeiq tiÎ) Ttovqpû) ■... eùxqv bé, ïva peTà Tqv dvTÎ^qaiv eùOùç èK paOéwv Kapbiaç Kpavydaq npôç XptOTÔv cmvœfpJj dXaXqTtp.

Cognitio sui a tentations praecavet. — 1, 23. “Qarrep ó Kpa- 932
Ttîtv éooTrrpov èv xe’Pb péoov bè ei túxoi ttoXXùjv iaTâpevoç dTÉviiutv Tip èaÓTrrpuj, pXénei pèv tô ïbtov Kpocrcurrov ôttoÎov, pXénet bè Kai Ttîtv àXXutv Ttîtv è'fKttrrróvTujv èv Tip évi èaótrrptp• oitTutç ó bi’ ôXou èfKÓTnutv eiç Tqv Kapbiav aÙToO, pXéirei pèv Tqv éattTOû KaTaoTaaiv èv aÙTrj, pXérrei bè Kai tò péXava rrpôaiirrra Ttîtv vor)Ttîtv AíGiótojuv.

Neglegentiam daemones promovent. —1,30. TTXqv Kai toûto 933
oùv itJTéov, toùç cpiXopaOeîç, ÔTiitep oí tpÔovepoi baipovèç Te rroXXdKiç Kai KpÛTtTouat Kai ouaTéXXouaiv *II* éjptîiv tôv voqTÔv rtôXepov, paOKaivovTeç fjpîv oi betvoi Tqç èK toû TtoXépou

facere terram, una cum reliquis, Deo donante facultatem dicendi, alio loco plenius exponam.

1,20. Eum qui sustinet interiora certamina, eodem momento 931
temporis hisce quattuor praeditum esse convenit: humilitate, attentione summa, reluctatione et precatione; humilitate quidem, quoniam conflictus ille est adversus superbos daemones humilitatis adversarios, quo Christi auxilium in manu cordis habeat, cum Dominus oderit superbos; attentione vero, ut suum ipsius animum cogitationibus, etiam velut bonitatis speciem prae se ferentibus, immunem semper reddat; reluctatione autem, ut cum accedentem diligenti mentis acumine noverit, mox excandescens contradicat illi nequam; . .. precatione autem, ut posteaquam restiterit, confestim ex intimo corde vociferetur ad Christum gemitu indicibili.

1,23. Quemadmodum is qui speculum tenet in manu, si forte 932
consistens in medio multorum, defixis oculis intueatur in speculo, videt quidem quali sit ipse facie, videt etiam aliorum vultum in idem speculum incumbentium; ita qui totus in cor suum incumbit, et suum ipsius statum in eo conspicit, et nigram spiritualium Aethiopum intuetur faciem.

1, 30. Istud porro scire debent, qui discendi desiderio tenentur, 933
saepenumero daemones invidos celare nos et subtrahere a nobis spiritale bellum, dum infesti illi nobis invident nascentem ex eo

931. MG 93, 1485 C. 932. MG 93. 1488 A. 933. MG 93, 1489 B.

dxpeXeiaç te Kai fvtùffewç, Kai npôç 0eòv dvapâffeujç, Ka't ïv' dpepipvriffávTiijv íjjiwv èEaitpvriç tôv voOv aùQtç ápndffmffi, Kai Cmpoffexeîç ftvaç Tfj btavoía náXtv direpfdffiuvTai (ffKonôç yàp aÙTOîç dXqKTOç Kai dfibv cppovTÍÍeTat pqb' 6Xwç édv f|jtâç tt]v Kapbiav f]gtî)v Ttpoffexâiç dyetv), eibÔTeç tôv auvayopevov ttXoûtov tí) tpvxij ¿k Tfiç Ka0' f]pépav trpoffox^Ç.

934 *Corpori non favendum.* — 1, 33. Oùk èvbéxeTat, offre ppv buvaróv, ócpei ffuptpiXuûffat, Kai tiç kóXtov patrrâffar oùbè tô fftûpa navToiujç KoXaKêùetv Kai Gepatreïteiv, Kai ayanclv éktôç tújv xpt'utbwv té Kai dvayKatujv, Kai èmpeXeîoGat tt)ç dpeTfjç oùpavtou. TTécpuKe fáp, ó pév, TiTpiùffKetv tôv OdXnovTa, tô bè poXûvetv èv nbovaîç tôv ôepaneùovTa• èv oîç irraiet, pdffTttiv aÎKtléoGcu, trìti dtpeibwç tbç boûXoç bpanÉTqç 'fXeùxouç pepeoriu-pévoç vdtTtp paOTrfiaç• tôv KÚptov pñ KanqXoTptpeÎTuj, pi) dyvo-efrw Tt]v Kupiav Kai â<p0apTOv, f| <p0apTÍ] TtiqXôç, Kai boùXq, Kai vuKT£ptvr|.

935 *Quattuor virtutum officia.* — 1, 34. Trjç pèv <ppovr|ffeujç èp-fov, tò dei Ktveîv tô OupiKÔv npôç aupnXoKrjv Tpç evbov pdxriÇ, Kai npôç aÙTopeptpiav• Tfjç ffocpiaç bé, Ktveîv tô XoytffTt-kôv npôç vfltptv dKpipf) Kai évbeXexñ, Kai Geujpiav irveupaTiKr|v• Tflç bè biKaioffûvnç, tô iGùvetv tò éiriGuppTiKÔv npôç tc dpeTqv Kai Oeôv Tfjç bè dvbpeiaç, Tàç névTe aiff0f]ffetç Kuftepvâv Kai btaKaTéxeiv, ïva pñ bt' aÙTÛv poXúvrjTat ó ¿vtôç f]pwv dvOpujnoç, ôç éffTtv ñ Kapbía, -Kai ó ¿ktôç, ôç éffTi tô ffâtpa.

bello fructum, cognitionem et ascensionem ad Deum ; ut neglegentibus nobis, mox repente mentem eripiant et ignavo animo quosdam denuo efficiant (perpetua enim illorum intentio et labor in eo consistit, ut non sinant nos cor nostrum observare), non ignari quantae proveniant opes animae ex cotidiana observatione.

934 l> 33. Non solemus nec possumus conciliari serpenti et eum .n sinu gestare ; neque corpus variis blanditiis prosequi, definire et redamare, non administratis iis quae necessaria sunt et utilia, ac virtutis itidem caelestis curam agere. Nam ille vulnerare solet foventem, hoc autem inservientem voluptatibus inquinare. Idcirco pro modo delicti flagellis et pugnis caedatur acerrime, velut servus fugitivus, musto plenus, in dorso flagellis obnoxio; ne dominum tractet ut cauponem ; ne corruptibile lutum et ancilla obscura ignoret dominam et corruptionis expertem.

935 1,34. Prudentiae quidem officium est, irascendi vim iugiter torquere ad conflictum interioris pugnae et ad sui conquestionem, sapientiae vero, movere rationalem facultatem ad exactam temperantiam et continuam necnon ad contemplationem spiritalem ; iustitiae autem, cupiditatem ad virtutem et Deum dirigere; fortitudinis vero, quinque sensus moderari et continere, ne per ipsos maculetur interior homo noster, quod est cor, neve exterior, quod est corpus.

984. MG 93, 1492 B. 935. MG 93, 1492 C.

Orationis efficacia. — 1, 41. 'Qç fàp ó ùétôç ôaip irXeîov 936
èni Tflç yflç KaTatpépeTai, togoÛtov Kai xf]v yflv àTtaXùvet, oîjtuj
Kai tô ôyiov ovopa toû XpiaTOÙ trap' qpwv èrapoùpevov xwpiç
Xoyiffpiùv, ôffov iruKVÓTepov aÙTÒ émKaXoúpeOa, ánaXúvet tt]V
yf|v Tfyç Kapbtaç rypnjùv, Kai xaponoteî, Kat eùtppaivet.

Aures suasionibus diaboli minime praebendae. — 1, 43. 937
"Qairep Ttaibiov, piKpòv qyouv Kai dnóvqpov, tpavTafftonotóv uva
fjXéirov, nbexat Kai dKoXouOeî tuj cpavTaatOKÓmp è£ ÔKaKÎaç-
ouTuj Kai q tpvxñ f]gá)V ánXq tiç auffa Kai dyaQq, oütujç fmò
to0 dyaOoû ÀeffnÓTou aÙTfiç KTiffSeîffa, f^bexat xaîç trpoapoXaîç
to0 biapôXou xaîç tpavTaoTiKaîç, Kai dnaTwpévq TrpoffTpéxet tbç
KaXtp Tip xe*Pov'› <bç fi ftepiffTepà t‹Î› èm[5oùXtp tûjv êaurfiç
TêKVUJv • Kai ouTuj ptyvùei toùç êauTqç Xoyiffpoùç, Tf) tpavTaaia
•riiç baipovuùbouç irpoffpoXqç.

Temperantia. — 1. 51. Nrjiptç ?oiké tt| to0 'laKÙjfi KXipaxi, 938
ètp' fj b 0eôç émjiévei, Kai oi àyyeXot dvapaivouffiv • dvaipeî yàp
èf qpiùv nSv KaKÔv aÜTri yàp ¿KKÓTrrei TtoXuXoyiav, Xotbopiav,
KaxaXaXtav, Kai trdvTujv tû›v aiaÔqTwv kokuiv tôv KaxdXoyov,
oùk dvaaxopévn btà Taina oùbè Ttpôç ôXiyov ffTepetoOai Tfjç
ibiaç yXuKÙTHTOç.

Adversitatum utilitas. — 1. 55. "Qonep toùç kokooîtouç 939
dtpivOiov tùtpeXeî tò mKpôv, outiu toîç KaKOTpônotç Kató ndffxetv
ouptpépei.

1,41. Quemadmodum pluvia, quanto copiosius effunditur super 936
terram, tanto molliorem reddit illam, ita sanctum Christi nomen
a nobis invocatum, explosis cogitationibus, quanto frequentius ipsum
invocamus, tanto magis emollit terram cordis nostri eamque gaudio
et laetitia perfundit.

1,43. Quemadmodum puer, parvulus scilicet et nullius capax 937
malitiae, ubi praestigiatorem quempiam videt, laetatur, et sua simplicitate ductus illum imaginum effictorem sectatur; sic anima nostra, cum sit simplex et bona, hunc in modum a suo bono Domino creata, delectatur illusoriis suggestionibus diaboli, et decepta, properans ad id quod deterius est, pro bono amplectitur; non aliter quam columba eum qui suis ipsius pullis insidiatur; et hoc pacto suas cogitationes permiscet cum illusione suggestionis diabolicae.

1, 51. Temperantia persimilis est scalae lacob, cui Deus insidet 938
et qua ascendunt angeli ; tollit enim a nobis omne vitium ; nam amputat ipsa loquacitatem, convicium, detractionem, omniumque vitiorum sensilium catalogum ; quae idcirco ne tantisper quidem ferre potest, ut suavitate propria careat.

1,55. Quemadmodum amarum absinthium iuvat eos qui cibos 939
fastidiunt, ita male moratis hominibus utile est, ut patiantur adversa.

936. MG 93, 1493 C. 937. MG 93, 1493 D. 938. MG 93, 1497 B. 939. MG 93, 1497 D.

940 *Superbia, immunditia.* — 1, 63. Kai -fàp àxàOapTov Kai tòv btápoXov Xéfei fl Tpacpn, èneibfl toûto èiapxflç tò àfaQòv Tflç Tareivocppoffûviiç xPflM» àmiiaaTO Kai tflv inrepqtpaviav flyd-nr]ffe • biò Kai ÓKáéapTov trveûpa èv nàaatç Taîç Tpacpaiç itpoff-afOpeûeTai. 'Enei rroiav àxaOapoiav otupaTiKflv búvaTai èpfà-oaoOai tô àdijupaTOv návTr], Kai áaaptóv Te Kai aOTaTOv, Kai àvaipov, oloç ûrrflpxev àpxflç x&i vûv ô oaTavâç, iva àxà-OapTOç dirò toùtiuv XéfflTat; EúbflXov ôti bià Tflv imepfltpaviav ¿KXflôr] dKÙOapTOç, Kai è£ Kaéapoû Kai cpuiTtivoû drf&ou pépqXoç Kai dKÔOapTOç àiretpàvOn.
941 *Humilitatis fontes.* — 1,64. Mvflpn ápapnipáTujv, èv Xcrfoiç, Kai èp'foiç, Kai biavoia, Kai ërepa nXeîOTa eiç Tanetvotppoaùvqv flpîv ougpdXXovTai Tfl Qeiopia dvaXíyópeva. 'Epitoieî bè Kai Taireivwcnv dXrjôfl, Kai tó, iva tiç tuiv néXaç Tà KaTopOœpaTa Ka0' èKÓOTnv èv olç rrepiOTpéqpet, Kai eTepa êauTôiv cpuaiKà Kai TrXeoviKTrjpaTa èv éauTip pefaXûvei, Kai ouveStTâCei toîç èauTOû Tà èKtivwv. Kai oíitoj pXéntuv ô voûç Tflv êauTOÛ eÙTéXeiav, Kai Ttôcrov ártoXeírteTai Tflç tôiv àbeXcptîiv TeXeiÔTiiTOç, yflv Kai cnrobòv b àvOptmtoç èauTÔv XoTÎIerat.
942 *Cognitionis Dei condiciones.* — 1. 67. 'Oboç ètri Tflv 'fvûiotv, diráOeia Kai Tatreivujoiç, tîiv xwP'S oùbeiç ôtpeTai tôv Kùptov.
943 *Neglegentia sui.* — 1, 69. 'O Tflv óbòv Tflv TtveupaTiKflv ôbeùetv pfl èmaTdpevoç, tiîiv ègïtaOûiv voflpdTuiv où iroteÎTai

940 1, 63. Etenim vel diabolum Scriptura dicit immundum, quoniam ab initio hoc ipsum humilitatis bonum reppulit et superbiam adamavit; propterea denominatur in universa Scriptura spiritus immundus. Quam enim immunditiam corpoream perpetrare queat, id quod corporis et carnis est penitus expers, nec ullo loco situm est, et sanguine caret, qualis initio et nunc est satanas, ut ex his dicatur immundus? Perspicuum est cum superbiae causa appellatum esse immundum et ex puro et lucido angelo inquinatus et impurus declaratus est.
941 1, 64. Recordatio peccatorum, quae verbis, operibus et cogitatione contrahimus, et alia plurima, quae speculando colligi possunt, perutilia sunt nobis ad humilitatem. Necnon illud veram humilitatem parit, si quis res quae cotidie prospere geruntur a proximis, inter quos versatur, et alia quae natura suppeditat iis, possessiones item, apud seipsum magnifaciat, resque ad eos pertinentes cum suis comparet. Et ita contemplans animus suam exilitatem, et quam longe absit ab eorum perfectione, terram ac cinerem seipsum existimat.
942 1, 67. Via ad cognitionem est vacuitas affectionum et humilitas, sine quibus nemo videbit Dominum.
943 1, 69. Qui viam spiritalem conficere nescit, non curat cogitationes affectibus deditas, sed totus de carne sollicitus est; et aut

940. MG 93. 1500 D. 941. MG 93, 1501 A. 942. MG 93, 1501 D. 943. MG 93, 1501 D.

cppovTÍba, àXX' 6Xqv tòv ffxoXòv Kepi tòv trópica ?x€l› Kai ò ■(•aoTpipapfii Kai àKoXadTaivei, XuireÌTai Te Kai òpYiterai, Kai pvqatKaKêî- Kat èvTeû0ev tòv vo0v dKOTÍÍet, r¡ àpÉTpti) àcreerei «xpriTai, *al 0oXoî tòv btávotav.

Humilitas. — 1, 82. 'Ibiov pèv dcrrèpoç tò rapì aÙTÔv tpiîiç, 944
toû bè Oeoaefloûç Kai 0eòv cpofioupévou ïbiov, eÙTéXeia Kai TaneivuKJtç- ènei pqb' ¿tXXo ti fvujptOTiKÒv nétpuKev eîvat, Kai brjXÓTepov aqpeîov tôiv toû XpitiToû paGrjTtôv, tbç Taneivòv <ppóvr)pa Kai eÙTeXèç axÔM«-

Vigilantiae bonum. — 1, 85. "Qanep Kai tò al<j0r]TÒv âXaç 945
Òbóvet tóv Te ápTov Kai nâv òipov, Kai darinra uva tiîiv Kpetbv Kai biapKiùv tpuXthret, Kai tòv òitublav ndaav btaOKebáíei • oÙTuu Kai ètri Tfjç toû voôç tpuXaKÔç, tôç vorirôç Ôôùttitoç Kai ûaupacrrôç èpfaoiaç vóci. Kai yàp òòóvet èvGéuiç, Kai tôv èvrôç, Kai tôv èKTÔç (ïvOpanrov, Kai tôv ôEwbiav tiîiv novripûiv Xofitrpûiv èKÒuÓKei, Kai biapKÔiv èv toîç KaXoîç ÔM«Ç biatpuXârret.

Quies animi in Deo. — 1,86. 'Ek npoffpoXôç troXXol Xofiopot, 946
èK bè toútuiv ò novripà alaOriTÒ npûSiç. 'O bè perù toû 'Iqaoù tò TtpdjTov eùQùç tjpevvúuiv, Tà *èE*ÔÇ btétptrfe, Kai fvùjcnv Oetav fXuKeìav TrXouTÒoet, bi* fjç 0eòv eùpòoei tòv TtavTaxoO óvTa. 'Ev aÙTui bè tò KctTOirrpov toû voôç àvTepelaaç tparríZeTai biqvckiîiç Ka0' ópoiÓTr|Ta toû KaQapoû iiéXou, Kai toû ala0r|TOÛ ÔXiou, Kai TÔTe àvanaùeTai ô voûç, tbç tô èaxaTov tiîiv ôpeicnbv <p0àaaç, dnô irdaqç dXXqç tivôç èv aÙTtp Oeaipiaç.

crapulatur et intemperantiam exercet, aut angitur et indignatur, ac iniurias in memoriam revocat, unde mentem tenebris obruit ; aut exercitatione immodica utitur, et inquinat animum.

1,82. Stellae proprietas est lumen quo ambitur; pii vero ac 944
Deum timentis viri proprietas est simplicitas et humilitas. Nullum est enim aliud quodvis manifestius ac certius signum discipulorum Christi quam humilis de se existimatio et simplex habitus.

1, 85. Quomodo sal istud sensile condire solet panem et omnem 945
escam, carnes item quasdam, et quae duratura sunt conservat a putredine, omnemque malum fugat odorem ; sic et sentire debes de conservatione mentis, suavitate animi et admiranda eius efficacia. Suavem enim divinitus reddit hominem, tam internum quam externum, et pravarum cogitationum paedore profligato, perseverans in rebus honestis, nos conservat.

1,86. E suggestione cogitationes oriuntur immodicae; ex his 946
porro erumpunt exterius actiones improbae. Ceterum qui cum lesu est, confestim primum exstinguens, reliqua effugiet, suavemque rerum divinarum assequetur cumulate notitiam, qua Deum ubique adesse sentiet. In eo vero speculum mentis ex reverberatione continenter illustratur, non aliter quam vitrum mundum a sole sensibili ; et tum quiescit animus ab omni alia, quamcumque conceperat, speculatione, velut occurrens scopo omnium desideratissimo.

944. MG 93, 1505 B. 945. MG 93, 1505 D. 946. MG 93, 1508 A.

947 *Vigilantia orationi necessaria.* — 1, 88. "Octov ttjv bidvoiav àxpujç npoffèxeiç, KOtT" toctoûtov pera nóOou Tip 'IqffoO irpoff-€Ó£i3- Kai òffov nàXiv tì]v btàvotav àpeXûjç èmffKéipij, kotù tocfoùtov Kai toO 'Iqaoù paKpuv9f|crq. Kai &cmep tò irpórepov ¿¡Kpwç tòv àépa Tfjç btavoiaç cpujTtZei, oíjtw Kai tò èKKEvwaai Curò tôç vrppeujç xai Trjç 'fXuKïiaç èmKXr|(Kwç 'Iqaoû, okotî&iv aÙTÒv ék itavTÔç TtécpuKev.

948 *Oratio necessaria.* — 1, 98. 'Qç fàp où òuvotòv yupvòv eiç TtóXepov daeXOóvTa aúpan [viKfjaai?] ñ nXeûaai péya néXaYoç peT' èvbupaTujv, f| Irjv áveu toû dvanveîv, oûtwç àbùvaTov xæpiç TaTOiviboeuiç Kai auv«xoûç Trpôç Xpiœrôv ÎKtaiaç tòv voqTÔv Kai KpUKTÒV TTÓXtpOV ¿KpaÒtlV, Kai T6XVIKWÇ TOÙTOUÇ [irOvqpOÙÇ Xo-fiapoùç] KaTabiiÚKtiv Kai fJàXXerv.

949 *Oratio crebra.* — 1, 99. 'Iqaoû óvopa KoXXqOtÍTw tí] Ttvorj <jou Kai iráaij Trj iairj aou, Kai tote yvwcrq qauxiaç ujtpéXeiav.

950 *In communione animi vigilantia.* — 1,100. "Ckav tûjv Oeíwv Kai dxpávTUJV puOTripíiuv XpiOToO toO OeoO Kai peyáXou paai-Xétuç í¡pa>v rpoftepoO cppucrûiç dSiwôûjpev oí dváíioi, tote pfiXXov Tqv vqq/iv Kai Tf]v Tfipqatv too voôç Kai CtKpíftetav émbeiícúpeOa, iva KaTavaXrúor] f]pû)V tôç àpapTtaç, Kai tò piKpà Kai Tà pefáXa (jundopaTa, tò Ttûp tò Oeíkóv, rfrouv tò aûipa toû Kupiou f|pwv 'Iqaoû XpiOTOû. Kai yàp eiaepxôpevov èv f|pîv, Tà Trovqpà ttveù-paTa Tfjç novqpiaç eùOùç ¿K Tf)ç Kapbiaç direXaùvei, Kai Tàç àpapTiaç Tàç irpofevopévaç fjpîv auîxwpEî, Kai KaTaXipndverai

947 1, 88. Quanto accuratius observaveris cogitationes animi tui, tanto maiore cum desiderio lesum precaberis. Et contra, quanto neglegentius eas scrutatus fueris, tanto longius ab lesu recesseris. Et quemadmodum prius illud aërem mentis mirum in modum illustrat, ita, si quis temperantia destituitur et suavi lesu invocatione, tenebris prorsus obducetur.

948 1,98. Quemadmodum fieri non potest, ut quis nudo corpore descendens in praelium victor evadat, aut cum indumentis in immenso pelago natet, aut vivat sine respiratione, ita fieri nequit, ut citra humilitatem et continuam Christi supplicationem spiritale et secretum bellum ediscamus, et artificiose illas [pravas cogitationes] expellamus et caedamus.

949 1,99. Adhaereat nomen lesu spiraculo tuo et universae vitae; iamque cognosces requietis fructum.

950 1,100. Quando nos, qui alioqui indigni sumus, ad divina et impolluta mysteria Christi, Dei summi et extimescendi regis nostri, non sine horrore admittimur, tunc maiorem et accuratiorem temperantiam et mentis custodiam demonstrare debemus, ut ignis divinus, nempe corpus Domini nostri lesu Christi, peccata nostra et tam magnas quam exiguas sordes absumat. Nam illud, statim ut ingreditur in nos, expellit e corde improbos spiritus nequitiae, peccata in nobis oborta condonat, et relinquitur animus pravarum

947. MG 93, 1508 B. 948. MG 93, 1509 C. 949. MG 93, 1512 A. 950. MG 93, 1512 A.

ó voûç xœpiç 0/Xr|tfewv Trovripujv XoyuJpújv • Kai eïnep pexà Taûra ÔKpipùjç tôv voOv Ttipñawpev, Kai èv iràXtj Kapbiaç fiptîtv crrwpev, ôïe TtaXtv KaTa£ia>0û)p€v, pâXXov ?ti Kai. pâAXov Xaptrpùvet tôv voOv, Kai àœrepoeibô aùxôv tô Oeîov owpa dTOpyaleTai.

Ex vigilantia oratio. — 2, 1. Aô0q afievvúeiv olbe voôç <pu- 951
Xaxqv, ÔJOTtep ofJévvucn Ttûp übujp- auvexÔÇ bè'Iqaoû evxô «iç xéXoç aÙTrçv ¿Kbauava Tfjç Kapbiaç perd vrppeujç auvTÔvou. Xprjlet fàp ô eùxô tF|ç vrppewç, ¿OTtep Xapndbiov tpwTÔç Xùxvou.

Bèllum spirituale. — 2, 4. Aeî yàp dei oxpécpeiv èv xwpôpan 952
Kapbiaç f]pœv 'IrçaoO XpiOTOÛ ôvopa, &<nrep Kai d<rrpaTtf]v OTpé- cpeaOai èv dépi to0 crrepedjpaToç íiexoO péXXovTOç. Kai fàp to0to ïaaoiv àKpiptùç oi treîpav to0 vo0 èxovTeç Kai to0 evbov KoXépou. 'Qç Kai èv Tafei, oütuj tòv voqTÒv nôXepov OTpaTq- 'fûjpew TtpœTov npoaoxô- tha tòv èxOpôv Xofiopuj tvôvtoç TtapapaXôvTa, XôfOiç Kaxdpaç èv Kapbia pex' ôp'fÔÇ aùxôv pdX- Xopev • TpiTr] xdfiç eùOùç, KaTeôSaaÔai kot' aÙTOû, ouffTpétpovTaç tôv Kapbiav tt] èmKXr|ffei 'Irjaoû XpiOToO, ïv' eùôéwç KaTaXuQrj tò batpôviov ïvbaXpa, to0 pô è£aKoXou0ô<rai tQ cpavTaaitjt tôv voOv, tbç vr|Ttiov ùnô qjavTaaioOKÔiTou tivôç irXavujpevov.

Vigilantia, vitae spiritualis conditio. — 2,7. 'Qç dbuvaxov, 953
Tpv TtapoOaav íujrjv £f|v ^veu to0 ¿00¡€tv Kai trivetv, oütujç dbOvaxov XWP'Ç tpoXaKqç voôç, Kai Ka0apÔTr|TOÇ Kapbiaç, ô è<JTi Kai XéfeTai vfjij/iç, eiç ti nveupaTiKÔv Kai dpéOKOv ©eiî) <p0doai Trjv tpuxôv, ô èXeuéepujOfjvai tôç kotù bidvoiav dpap-

cogitationum perturbatione vacuus. Necnon si postea, stantes ad fores cordis nostri, diligenter animum conservaverimus, quando rursum ad ea mysteria accedimus, corpus divinum maiore adhuc, maiore, inquam, splendore mentem perfundit et stellae similem reddit.

2,1. Oblivio delere solet mentis custodiam, sicut aqua exstinguit 951
ignem ; continua vero erga lesum precatio, vehementi iuncta temperantiae, tandem absorbet illam e mente. Eget enim oratio temperantia, non aliter quam lampas exigua, lumine lucernae.

2, 4. Quemadmodum imminente pluvia fulgur volutatur in aere 952
firmamenti, ita necesse est nomen lesu Christi perpetuo versari in area cordis nostri. Quod exacte norunt, qui mentis et interni belli periculum fecerunt. Sic bellum intellectuale gerimus, ut in acie. Primum, attentione utimur; deinde, ubi hostem cogitatione ferire novimus, ipsum verbis maledictionis in animo iracunde caedimus ; tertio mox ordine, cor contorquentes, invocato lesu Christo, imprecamur ei, ut quamprimum dissolvatur effigies diaboli, ne mens sectetur imaginationem, more pueri, qui seducitur ab illusore quopiam.

2, 7. Quemadmodum absque cibo potuque vitam hanc vivere 953
non possumus, ita, si desit custodia mentis et puritas cordis, quae est et dicitur temperantia, non potest ad rem ullam anima spiri-

961. MG 98, 1612 B. 962. MG 93, 1612 D. 953. MG 98, 1513 B.

T(aç, eî Kai piáíeTaí tiç èavTÒv bià tòv tpófiov túјv KoXáatujv PÒ ájiapTáveiv.

954 *Vigilantiae bona.* — 2,11. 'H bè Ka0apô-n]ç tôç Kapbiaç, Òfouv ò toû voû Tripn^iç «ai cpuXaKTi, ÒS tûtoç ò Kaivri Aia-0r|Kn> efrtep tbç bei nap' ópújv tpuXarrerai, návTa tò Ttá0n Kai irdvTa tò kokó, dirò Kapbiaç èxptioûaa ¿kkóthti, Kai dvretodfei Xapáv, eúeXmOTÍav, Kaiávuítv, név0oç, bÚKpua, ¿Triyvujcnv òpwv èauTÛiv, Kai TÔ)V ápapTrjpáTujv ópújv, pvripiiv 0avÓTOU, Tanti-vwaiv dXr]0fi, dyainiv Te dneipov, irpôç Te Geóv Kai dv0pùmouç, Kai èpujTa 06ÎOV éfKápbiov.

955 *Principaliores virtutes.* — 2, 13. Eírrep èv Kupítp 0éXeiç pò boKÒaei pôvov eîvai povaxôç, Kai xPH^tôç, Kai èmeiKÔç, Kai ©tip ndvTOTe ôvwpévoç, dXXà Kai áXr]0ei<¡t Kai èpftp toioûtoç eîvai poôXei, trpoaoxiKÒv dpeTÔv irdaij buvapet péTeX0e, n ¿cm voôç cpuXaKÔ, voû Tôpnoiç, Kai TeXeiœoiç KapbiaKÔÇ fXuKeiaç, Òffuxia dcpàvTaciTOÇ, paKapia ipuxÔÇ KaTaoTaoiç, Ttpfrfpa oùk èv ttoXXoîç cûpiOKÔpevov.

956 *In tenebris perseverandum.* — 2, 14. TaûTa yap XéyovTai vol tô <piXo<JO<pi<j Kai- "Obeue TaÙTqv èv iroXXfi ©Xiipei, Kai npo0upiq, oùv eùxô 'IqffOÛ Xpiffroû, ffùv Taneiviùoei Kai a TT)Tt Kai aitunfl aio0r|TÚjv xeiXéwv Kai vor]Tâ>v, ffùv èfKpa-Teiot ppujpáTiuv Kai nujpâTUJV, Kai travTÔç èfpapâpTOu irpâfpaToç · ôbeue TaÙTTiv èv bbqj biavoiaç èniOTripôvujç èv cppovqtfei- Kai aíÎTr) ae bibáSei oùv ©eû), Kai fviupieî, Kai cpujTÎoei, Kai ouv-

talem et Deo gratam pervenire, aut animi peccato liberari, etiamsi metu poenarum sibi vim quis inferat ad vitandum peccatum.

954 2,11. Cordis autem puritas, conservatio scilicet et custodia mentis, cuius typus est Novum Testamentum, si asservetur a nobis, ut decet, affectiones omnes et universa vitia e corde radicitus amputat, et contra introducit laetitiam, bonam fiduciam, compunctionem, luctum, lacrimas, nostri ipsorum ac peccatorum nostrorum notitiam, memoriam mortis, veram humilitatem, dilectionem ingentem tam erga Deum quam erga homines, et in corde divinum amorem.

955 2, 13. Si velis in Domino non opinione solum esse monachus bonus, aequus, et Deo semper unitus, sed revera et facto talis esse desideras, sectare pro viribus attentionis virtutem, quae est custodia et conservatio mentis, consummatio suavitatis ipsius cordis, requies illusionibus vacua, beatus animae status, res quae apud paucos reperitur.

956 2, 14. Haec dicuntur menti philosophiae deditae ; et illud : Perge hac via cum multa tribulatione, et ardenti desiderio, cum humili et crebra Iesu Christi deprecatione, cum silentio labiorum tam sensilium quam intellectualium, cum abstinentia cibi et potus, rerumque omnium obnoxiarum peccato ; perge hac, duce intellectu, scite et prudenter, et haec, iuvante Deo, te docebit, perspicuum faciet, illustrabit, intellegere faciet, conservabit et erudiet, quae

954. MG 93, 1516 A. 955. MG 93, 1516 B. 956. MG 93, 1516 B.

tTÍffíi, koì cpuXdJet, Kai paOqTeóaet at Strep irpórepov Xapeîv eiç voOv dbuvdTwç dxeç, èv OKÓTei iraówv ntpmaTújv, Kai aKOTeivóv epfov Kai urtò Xqéqç Kai au-fxùaeujç dpúaaou KaXuirrôpevoç.

Suggestiones diaboli vitare. — 2,19. 'EmaTqpq èmOTqpwv, 957
Kai îéxvri rexvûjv tújv KaKoúpfjuv Xo'fiapwv èan Téxvq. "Eotiv oùv dptaroç Tpônoç Kai Téyvq aÙTûiv, tô èv Kupítp rf)v tpavra-aiav pxénetv Tf)ç npoapoXfîç, Kai tpuXârretv Tqv bidvotav, ujairep tòv aìa0qTÒv cpuXdaaopev ótpSaXpóv, Kai ôîéuiç ptT' aÙTOÛ pXé-rropev tòv rrXflîai toûtov ¿k auppdaeujç èpxôpevov, Kai ôaq bùvapiç Ttdv Kapcpoç KœXùopev è£ aÙTOÛ.

Examinare et praevidere. — 2, 22. Tà KaQ' qpépav qptûv 958
?p<a beî aTaOpiieiv Ka0' ujpav Kai rrpoaéxetv, Kai KoOcpa ôaq bùvapiç ¿Tt' dvdfKaiç uoieîv Tq êarrépa btà tîîç peravoiaç, eî ye fîouXópeOa aùv 0eiù tîîç KaKtaç rrepifevéaOai. Kai aKoneîv beî, et KaTà 0eôv TeXoOpev ndvTa Tà aiaôqTà Kai «patvópeva f)ptî>v tpya KaT* èviùmov 0eoO, Kai pôvov, ïva pq urtò tiîiv aiaQqaeuuv dXôftuç KXe7rrujpt0a.

Abnegatio necessaria. — *2,* 28. Où rrpopqaeTai puXtKÔç ôvoç 959
kùkXu) èv ib auvebéQq' oÙTt voûç rrpoflqaeTai èv dpexfl TeXeio-rrouî), pq Tà èvbov èauTOÛ btopôwtjdpevoç• TutpXtÛTTOVTi dei èv toîç evbov oppaatv, dbùvaTOv ôpâv Kai dpeTqv Kai qpuuTopap-papufoûvTa tòv 'Iqaoûv.

Ex auditis proficere. — 2,31. 'Obomôpoç pèv paKpàv Kai 960
buabidpaTov Kai dpyaXéav óbòv OTeiXaaOai èvapidpevoç, trXd-

prius animo consequi non poteras, dum ambulares in tenebris affectionum, et abysso oblivionis et confusionis involutus, quid sit opus tenebrarum, ignorares.

2, 19. Ars artium et scientia scientiarum est ars malignarum 957
cogitationum. Modus igitur optimus et ars earum est, conspecta, Domino favente, suggestionis imaginatione, conservare animum, sicuti sensibilem oculum custodimus, et eo acute videmus casu venientem ad percutiendum illum, ac pro viribus ab eo festucam omnem arcemus.

2, 22. Debemus opera nostra cotidiana singulis horis ponderare 958
et observare, eaque vespertino tempore, pro virili, necessitatum habita ratione, beneficio paenitentiae allevare, si quidem, favente Deo, vitium superare volumus. Animadvertendum est etiam, an universa opera nostra externa coram Deo conspicua ex sententia divina peragantur, hac etiam solum de causa, ne irrationali modo subripiamur a sensibus.

2, 28. Asinus molaris non progreditur extra circulum, in quo 959
detinetur alligatus ; nec mens, quae non castigat sui partes interiores, proficiet in virtute perfectrice ; sed oculis internis perpetuo excaecata non potest intueri virtutem, nec lesum lumine fulgentem.

2, 31. Viator brevi profecturus longam, transitu difficilem et mo- 960
lestam viam, suspicans etiam ne divertendo erret, signa quaedam,

957. MG 98, 1517 B. 958. MG 93, 1517 D. 969. MG 93, 1520 D.
960. MG 93, 1621 A.

vqv te ûcpopu'jptvoç èv tûj ÔTOcJTpéqpeiv, ffqpçîà uva Kai bbrpfoùç èv óbomopía aùroO KaTattfiieTat, ¿qbíav aÙTiìi Tqv ttpôç Tà oi-K£Îa èiravciKapipiv ttpoïevoÛvTa. Aôyouç bè ó vqtpaXiuiç óbEÙtuv àvrjp OTtiXúiOETat, toûto aÙTÒ Kai aÙTÔç ùtpopdipevoç.

961 *Vigilantia contra incidentes cogitationes.* — 2, 42. El bè ¿nretpôç èaTiv ó voûç fipiîiv èvTpexoOç vfppEUjç, eûOùç piyvuTai tô› <pavTa<j0évTi aÙTtÎj èpttaOiîiç, oîov àv eïq, Kai ôiaXéfÊTai, treùaetç Xappàvujv dbtKOUç, Kai btboùç dtroKpiOEiç, Kai tòte dvapif fivovTai oi f]pèfepoi Xoftopoi Tfj baipovuiibei cpavïaaia, aùifiç éti pâXXov aùïavopévqç te Kai trXqOuvopèvqç, ïva èpaapia, tbpaia te Kai dpèffKOuaa KaTa<paivr|Tai Tip irpoaiepévqj vol Kai avXoupévuj, Kai TaÙTÔv ttdaxei tote ó voûç, oîov EÏttEp cpavrj KIIUJV èv TtEÒlVW TÓtttp TIVÎ, èv0a Kai dpvEÇ TÚXUKÍIV ÔVTEÇ ¿¡KOKOI Kai ptKpoi, Tip ôtpéèvTi oùtoîç TtpooTpéxouaiv tbç MHTPi ii>*d ttoXXÔKtç, pqbèv èK Trjg toû kuvôç itXqaidOEUjç KEpbaivovTEç, f] pôvov Tfjç toû kuvôç dKaOapaiaç Kai bucjaibiaç dvTtXapéoOai.

962 *Contemplatio et cognitio.* — 2,44. Qeujpia Kai yvibcnç, óbriyoi dKpifloûç píou Kai ttpótevot ttEtpÛKafft fevéoôat • bià tô tÎ]v bid-voiav èttap0EÎoav toûtujv, eiç Karaippôvricnv <p0doai tiîiv f)boviîiv Kai tiîiv dXXujv aioOr|Twv Kai fjbéuiv toû [Mou, ibç eùteXiîiv.

963 *Pax cum Christo.* — 2, 46. XKXqpòv Kai xaXsttòv toîç dv-Opdmoiç KaTacpaivÉTat tô ipuxiKiîiç fjouxaleiv dirò navraç bia-Xoftapoû. Kai éotiv dpa tbç dXn0wç èpYwbeç Kai èniirovov • où •fàp pôvoiç èiraxOèç toîç dpur|TOiç toû TtoXépou tô dodipaTov

viae duces, in sua profectione defigit, quae facilem sibi parent reditum ad sua. Vir autem qui sobrie incedit, quae audierit, notabit, idem etiam ipse observans.

961 2, 42. Sin expers fuerit sollertis temperantiae mens nostra, confestim affectionum intercessione permiscetur cum re per imaginationem obiecta, qualiscumque ea fuerit, disputat cum ea, interrogationes scelestas excipit, et dat responsiones; tumque fit ut promiscue versentur cogitationes nostrae cum illusione diabolica, illa tam viribus quam numero vehementius augescente, quo amabilis, speciosa et grata appareat illam admittenti et depraedato animo. Cui idem contingit, quemadmodum cum in campestri quodam loco canis apparet, et ibi sint agni nuper nati: hi, cum sint innoxii et pusilli, ad eum, quem conspexerunt, frequenter cursitant, velut ad propriam matrem, nihil ex accessu ad canem lucrantes, quam ut eius sordes dumtaxat et malum odorem referant.

962 2, 44. Contemplatio et cognitio natura solent esse duces et auctores exactae vitae; quoniam harum ope extollitur animus, ut in primis contemnat voluptates et alia sensum oblectantia, tamquam levia.

963 2,46. Durum ac difficile videtur hominibus, animum habere posse tranquillum ab omni cogitationum disputatione. Et est sane arduum et laboriosum; quia non his solis onerosum, qui nondum

961. MG 93, 1524 C. 962. MG 93, 1525 B. 963. MG 98, 1525 C.

èv ffujpaTiKÛi nfpiKXetetv tê Kai neptopiCetv, dXXà Kai toîç TOÎpav eîXricpÔCTi Tfjç evbov dùXou pdxqç. 'O bè Kùptov 'IqaoOv btà auv-exoûç eùxnç èvtrrepviaduevoç, où Komdffei KaTaxoXouÔÛJv aÙTÛ), kotù tôv TïpotpriTriv, Kai fjpépav dvGpwttou b toioOtoç oùk èm-Quprpjei btà Trjv ÜJpaiÓTriTa Kai fXuKÙTqTa 'It]CToO, Kai toùç KÙKXtp àoefleîç baipovaç TteptnaTOÛVTaç toùç èxôpoùç aÙToû KaTaiffxwQnoeTai XaXujv aÙTOîç èv nùXaiç Kapbiaç, Kai btà 'IriaoO, KaTà vujtuuv biiÙKUJV.

Consolatio. — 2, 54. Kapbia îevtuGeîoa cpavTaoiâiv, TeXéujç 964
vorjpaTa TéieTat péaov aÙTqç OKtpTûivTa Oeîa tê Kai pucrtripiujbr), ôv Tpónov OKtpTiôoiv ixôûeç, Kai èfKuPiOTÆiai beXtpîveç faXr]viujcrr|ç GaXdaaqç. Kai ¡SnrtëeTai pèv GdXaaaa ùnb XeTtTfjç aùpaç, dpuoaoç bè Kapbiaç virò TTveùpaTOç A-fiou. «“Oti bé», tprjoiv, «éaiè uioi, èÎanéffreiXev b Oeôç tù ÎTveOjua toû Yioû aÙToû, èv Taîç Kapbiatç fyuîiv Kpdiov • 'Appâ, b TTaTiip» **[Gai 4, 6].**

Monachus. — 2, 57. Oûtoç dXqOivùç tûj ôvti povaxôç, b 965
vrVptv KaTOpôtÎJV Kai oûtoç dXqOtvbç vr|<pàXioç, b èv Kapbitjt ujv povaxôç.

Temperantiae custodia. — 2, 63. 'ApxÀ pèv Kapnoqjopiaç, dv- 966
ôoç • dpxn bè Trippaeujç voù, ppujpaTujv èfKpdTita Kai mopÓTiuv, Kai navToituv Xofropûjv apvqffiç Kai diroxn, Kai qouxia Kapbiaç.

Illuminativae 'vitae principia. — 2, 64. 'Ev XpidTÛj 'Iqaoû 967
buvapoupévotç, Kai vfpptt àtjtpaXeiaç Tpétpeiv dpjapèvotç ‹îjç

initiati bello incorporeum nesciunt includere corpore et circumscribere, sed etiam iis qui pugnam intestinam et incorpoream sunt experti. Qui vero continua precatione toto pectore lesum complexus fuerit, non laborabit sequens illum, ut ait propheta, idemque captus decore, oblectatione et suavitate lesu, non expetet diem humanum, hostesque suos, impios daemones in circuitu ambulantes, non extimescet, alloquens eos pro foribus cordis, et opitulante lesu, expellens eos a tergo.

2, 54. Mens procul ab illusionibus alienata, tandem divinas et 964
mysteriis plenas conceptiones pariet, exsultans in medio sui, quemadmodum tranquillo mari exsiliunt pisces et demisso capite delphini subsultant. Et levi quidem aura perflatur mare; abyssus autem cordis, Spiritu Sancto. *Quoniam estis,* ait, *filii Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem : Abba, Pater.*

2, 57. Hic profecto verus est monachus, qui recte temperantiam 965
exercet ; et hic vere temperans est, qui monachus est animo.

2, 63. Initium fertilitatis est flos ; conservandae vero mentis prin- 966
cipium est temperantia a cibis et potibus, quarumcumque etiam cogitationum abnegado et abstinentia, necnon tranquillitas cordis nostri.

2, 64. Cum sumus in Christo lesu firmati, et sub tutela tempe- 967
rantiae educari coeperimus, apparet nobis in animo primum velut

964. MG 93, 1529 B. 965. MG 93, 1529 D. 966. MG 93, 1532 C. 967. MG 93, 1532 D.

Xapttàç fijiîv KaTatpaiverai, èv vol irpûiTov, trap' f|p<bv oía xpa- Toupèvq èv x^ipi voû, Kai ôbnfoûcra f)gîv Tpiflouç btavotaç- trarrà tbç atXf]vq naptpaiiç èv orepetúpaTt Kapbiaç rapwoXoûaa• perératTa bè tpaivtTat fjpîv tbç qXtoç 'Iqffoûç biKaioaùynv fiXio- poXwv, bnXovÔTi beiKvùç èauTÔv tbç èKeîvoç, Kai tò êamoO ôXocpafi tpwTa Ta toO OtwpripâTUJV.

968 *A principio fugare daemonem.* — 2, 76. 'O toîwv ttjv kê- <paXf|v Tqpwv ttjv toû ôcptujç, Kai bi* dvTi^firaujç QupoeiboOç baKtèùpoiç f>f|pa<Jt xpwpevoç, irù£ paXàiv beípaii draKpoûaaTO tòv iroXégtov (ô Kai vOv tiç dXXoç i)v kottkjjv), «TtpûTOç twv Kapnwv ptTaXâpot», tbç bûKtî TTaùXtp [2Tim2,6]. 'O toîvuv 0X<bv Tt]v Kâpav, èiécpuft Kai ttoXXoùç rrovripoùç Xofiapoùç Kai tpya irovnpÔTcpa.

969 *Oratio necessaria.* — 2, 81. 'Qç fàp èv dépi fpappala où buvaTÒv fpatpf)vai, bel fàp aÙTà eïç ti cribpa cmíoaoÓat, ôrauç dv btapKfl otiïujvTat, oütuj ft ri) Konqp^ vrppet f]gtbv Tfl eûxij 'Iqooû Xpioroû KoXXqûwpev, ïva f) Tflç vqcpaXtÔTnToç ndfKaXoç dperf|, biapKÏjç oùv aÙTtî) biapévij, Kai bt* aÙToO fjpîv eiç aitbva btaTripfjTat dvacpaiptTOç.

970 *Silentium interius et exterius.* — 2, 83. 'Opoiaiç àpcpÓTtpa rqv tpuxnv OKorroOfft, Kai ai kotù btavoiav Ttbv Xoftffptbv ópiXíai, Kai ai ISujQev ouvTuxiai Kai dpfoXofiat. Xp?| bè èKTperrôpevov tí)v toû voû pXdprjv, dpfoXofeîv dpcporépouç dfanwvTaç Xuraîv, Kai Xoftffpoùç Kai dv0pwra>uç, bt' airiav eùXofujTdrqv kotò 9eôv,

lampas, quae, quasi manu mentis a nobis teneatur, animi nostri semitas dirigit; deinde tamquam luna integre lucens circumvolvitur in firmamento cordis. Postea vero nobis apparet, ut sol, lesus, radiorum instar solarium iustitiam emittens, ostendens scilicet se- ipsum, ut ille, et speculationum sui ipsius praeclara lumina.

968 2, 76. Quapropter qui caput serpentis observaverit, et iracunde reluctando, verbis animosis usus, iniecto pugno in faciem pulsaverit hostem (in quo modo quispiam alius laborabat), *primus defructibus percipere debet,* ut placet Paulo. Qui ergo contundit caput, is et multas cogitationes pravas evitat et opera peiora.

969 2, 81. Ut enim litterae scribi nequeunt in aere, eo quod in cor- pore quodam necesse habent subsistere, ut duraturae serventur, ita per laboriosam temperantiam nostram precationi lesu Christi inhaereamus, ut praeclara virtus temperantiae cum ipso perduret et maneat, et per ipsum nobis conservetur in saecula, adeo ut auferri non possit.

970 2, 83. Utraque pariter spectant ad animam, tum mentales cogita- tionum allocutiones, tum exteriores conversationes et confabulationes otiosae. lustissima porro secundum Deum ratione, qui declinare vult animi damnum, debet ambobus tam hominibus quam cogita- tionibus otiosa verba sectantibus succensere, ne mens obscurata

968. MG 93, 1637 A. 969. MG 93, 1537 D. 970. MG 93, 1540 A.

ïva nù (TKOTtiôpevoç ô voûç Xat^ff,J W vfjtptv. “Ek yàp XtjOriç <jKOTOÙ|i€voi tòv voûv dttôXXupcv.

Antidotum invocatio Christi. — *2,* 86. “Qattep rà voaotrotà 971
PpubpaTa èp0Xt]0èvTa irpoacpâTiuç èv oujpaTi évoxXeî, ó bè cpaftbv eù0ùç Tfjç pXapnÇ aiaOôpevoÇ: Oôttov btà tivoç èpéaaç cpap-paKou Taûïa dtrfipavTOç btépeivev oíjtuj Kai ó voùç ôre trovq-poùç Xo'fiopoùç beia.uevoç KaTémev fj KaTécpayev, aia0qTai Tfjç TttKpiaç aùfujv, eùxô ’IqaoO XpicrroO èK paOéwv Kapbiaç éùkôXujç toùtouç èiepevrat, Kai téXéov CmopâXXeTat, tbç aùv 0eûj f] inx-0qatç Kai f) ireîpa Tfj paOtjoei vevoqKévai rapì to0 TrpOKttpévou TtapébujKe toîç vijtpouaiv.

Profectus desiderium. — *2,* 99. "Qattep oùv ai ávcu buvàpetç972
où tppovTÍÍovot xpnpàiujv fj KTqpÔTujv, oûtujç oîité oi tò Tfjç qmxflç ÔTTTiKÔv èKKaôâpavTeç, èv ë£ei Tfjç àpeTtjç fevôpevoi, où p€pipvf|Ooucri rapt KaKcbaeujç tû›v KovrjptLv TtveupÛTuJv. Kai tbç èKtivotç tpavepôç Tfjç eiç 0eòv KpOKOTrfjç ó ttXo0toç, outw Kai toîç TOtoÙTOtç ô eiç 0eòv tpavepôç èpujç, Kai f] Tfjç dïànnç Tfjç eiç tò 0eîov dTèviffiç Te Kai avapacnç' êti bè èpwTiKtbç Kai dnXf|<rrutç Tfj dvapdaet èrreKTetvôpevoi èK YeùtJetuç ôeiou Kat èKcrraTiKoO nó0ou, où OTaStjaovTai péxpt tù Xepatpip <p0d-aouotv, oùbè KOTndaouai Tfjç toû vo0 vfppeaiç Kai èptuTiKfjç ùipœtieujç, pexptç dv dffeXot yevtovTat èv XptdTtb ìrjaoO Ttp Kupitp f]pâ)v.

perturbet temperantiam ; quoniam oblivione obtenebrati perdimus animum.

2, 86. Quemadmodum cibi gignentes morbos, statim ut in corpus 971
sunt iniecti, perturbant, at qui comedit, mox ut damnum sentit, vomitorio quodam pharmaco confestim adhibito manet illaesus ; hoc pacto mens, quando susceptas cogitationes malas ebibit et manducavit, acerbitatem earum sentit, deprecatio vero lesu Christi, ex intimo corde proficiscens, illas facile evomit, et tandem expellit, sicuti temperantes viros docuit et erudivit, favente Deo, rerum subiectarum perpessio et experientia.

2,99. Quo igitur modo supernae potestates nulla tenentur cura 972
pecuniarum aut possessionum, ita qui perspicacem animae facultatem expurgarunt et compararunt habitum virtutis, haud curant, quam male torqueantur a spiritibus nequissimis. Et quo modo norunt illae divitias promotionis in Deum, sic et hi perspectum habent amorem in Deum, necnon intensionem et ascensionem dilectionis erga Numen divinum. Quin etiam amatoria et inexplebili ascensione dilatati, ob gustum divinum et desiderium in excessu positum, non subsistent, donec ad Seraphim perveniant; neque fatigabuntur a diligenti observatione mentis et exaltatione amatoria, donec angeli fiant per lesum Christum Dominum nostrum.

971. MG 98, 1540 C. 972. MG 93, 1544 B.

DIADOCHUS PHOTICENSIS, saec. V.

Capita centum de perfectione spirituali.

973 *Amor Dei et amor sui.* — C. 12. ‘O èauTÒv qnXwv tòv 0eòv àyatrâv où bùvarar ó bè èauròv pi] qpiXùjv ëvexev toû fmep-pàXXovToç ttXoùtou rrjç dyattriç toû 0eoû, oùtoç tòv 0tòv *áyana.* Átóirep oúre Tqv éauroú bóíav ó toioûtoç CrjTeí ttoté, áXXá tt)V toû 0eoO' ó yàp èauròv cpiXóùv r^v èauroû bóíav trjreî. 'O bè tòv 0eòv tpiXtùv rf]v toû ttotôoavTOç aùròv bóíav àyatrâ. VuxÔÇ yàp aiaOqTtKÔÇ Kai GcoqnXoûç tbiov Tqv pèv bóíav del Cqreîv toû 0eoû èv nàaatç aîç troieî èvToXaîç, ètti bè Tq èautôç Taneivibcrei répTteaOai, ôn Tip 0eiù pèv bòia btà peyaXtu-aùvqç npèrrei, avOpujirip bè Tatteivajatç, ïva bi' aÙTqç oÎK€iw0wp6v 0eiù. "Oirep èàv noiûpev Ka' i]peîç Karà tòv Syiov patrnaTqv 'lujàvvqv x«ipovTeç Tq bóíq toû Kupiou àrraùffTujç Xèyetv dpíó-p«9a- «'Ekcîvov beî ùipoûaQai, fjpûç bè èXarroOdéai» [io 8, 30].

974 *Non spe visionum incipienda vita ascetica.* — 40. "Òri b voûç, órav dpiqiai ttukviûç ìikò toû Oeiou tpwTÔç èvepyetaOat, btaqpavqç Ttç 6Xoç yíyvíTat, mare tò èauroû <pû>ç aùròv trXou-aiiuç ôpfiv, où beî dpqnpáXXeiv. Toûto yàp Xôyoç yiyveoGai, ÔTav f| bùvaptç tôç ipuxô? KaTaKupteùaq tûiv naOiûv. "Ori bè nâv tò èv axÓùaT1 aùrip ipaivôpevov, e(re ibç <pwç, eïre ibç ttûp, èx tôç toû èxÔpoû KaKOTixviaç yíyverai, ó Geattèatoç TTaûXoç Ôpàç aacpûjç bibdffKii, eiç dyyeXov cpujrôç Xéyuuv aùròv pera-

973 12. Qui se diligit, Deum amare non potest; qui vero se non diligit propter excellentiores divitias amoris in Deum, hic Deum amat. Ex quo fit, ut hic neque suam umquam gloriam quaerat, sed potius gloriam Dei. Qui enim se diligit, gloriam suam quaerit; qui autem Deum diligit, gloriam auctoris sui amat. Est enim animae sentientis ac Deum amantis proprium, gloriam quidem Dei semper quaerere in omnibus mandatis, quae facit, sua vero sub-missione delectari, quod Deum quidem propter eius magnificentiam deceat gloria, hominem vero submissio, ut per eam familiares Deo efficiamur. Quod cum et nos fecerimus laetantes gloria Domini, exemplo loannis Baptistae, incipiemus dicere sine intermissione ulla: *Illum oportet crescere, nos autem minui.*

974 40. Non est dubitandum, quin mens, cum coeperit divinum lumen in ea operari, tota fiat perspicua, ita ut lumen id, quod in se habet, abunde videat. Hoc vero tunc fit, cum potestas animae dominatur in perturbationes. Quod autem quidquid menti in figura apparet, sive lumen sive ignis sit, ex callido artificio inimici pro-ficiscitur, docet nos divinus Paulus, cum ait transfigurari eum in angelum lucis. Non igitur oportet, ut hac spe ullus monasticam

973. W-L (= Weis-Liebersdorf, 1912) 14; MG 65,'1171 A (In MG legitur sola versio latina).
974. W-L 46; MG 65, 1180 A.

riXn^aTKeffOat [cf. 2 Cor 11,14]. Où beî oùv èni TaÛTij tìJ èXrribi tivù tòv dffKHTiKÒv peTiévai piov, ïva gf] ô aaTavâç ëroigov eíjptj Tqv tpux^iv èvTtOÔev eiç ápTtaff)V, dXX' ïva tpQdotupev pôvov èv Ttâcrt] aìaÒiiaei Kai itXripotpopiqt Kapbiaç dfarriìcjat tòv 0eóv, cirrep èariv èv ôXi] Trj Kapbia Kai èvôXij tîj biavoia Kai èv ôXq tt] M'UXÔ [ci- Le 10, 27]. 'O fàp eiç toûto urtò tt]ç X«PlTOí èvepyoû-pevoç toû 0eoO drtobripei toû KÔopou, kôv èv Tip KÔaptp rrapr).

Oboedientia, maxima virtutum. — 41. 'H ùrraKon rtptî>Tov 975
èv rràaaiç Taîç eitTaywfoiq àpeTaîç úrrápxeiv ë'fvujœrai KtxXôv dôeTeî fàp Tèujç Tqv oírjcnv, tîktêi ôè fjpîv tt]v Tarreivocppocnjvriv. "OOev Kai 0ùpa fifveTai toîç aÛTflç dvexopèvotç fjbèujç Tf]ç eiç Oeóv dfàrrriç. TaÚTqv à0eTr|craç ó 'Abàp eiç tòv pú0iov drwj-XiaOiqaev TapTapov • TaÙTtiç èpaaOeiç ó Kûpioç Tip Tfjç oÎKovopiaç Xôyuj dxpi OTaupoû Kai OavaTou ûrrr|Kouae Ttp èauroû TTaTpi, Kai TaÛTa èv oùbevi dv tirreuv tt]ç aÛTOÛ pefaXwcîùvnç, ïva tô tî]ç àvOptuneiaç TtapaKof|ç ëfKXqpa btà Tfjç aÛTOÛ èxXûaaç ûrraKorjç eiç Tqv paKapíav Kai biaimvilouaav toùç èv ûrraKofi &l<javTaç èrrava-fà-foi Iwf|v. TTpûiTOv oùv toutou èmpeXeîoOat bei toùç rrpôç TÎ]v oïqaiv toû òiaflóXou dvabexopévouç rrdXnv beiiei yàp f]pîv auTq Ttpoaioûat rrdaaç drrXaviûç tôç Tpiftouç Ttîtv dpeTtîtv.

leiunium non est nisi medium. — 47. 'H vqffreia ëxei pèv 976
Ka0' êauTpv Kaûxnpa, dXX' où npôç 0eóv • èpyaXeîov yàp èœriv tïtanep eiç aujcppooûvriv pu0piîov toùç 0èXovTaç- où beî ouv èrr' aÙTfj peydXa tppoveîv toùç Tfjç eùaepeiaç dfwviordç, èK-

vitam capessat, ne hic inveniat satanas animam facilem ad rapiendum eam ad se, sed ut solummodo tales evadamus, qui in omni statu et plenitudine cordis Deum amemus; quod quidem est amare ex toto corde et ex tota anima et ex tota mente. In quo enim hoc gratia Dei operatur, peregrinatur a mundo, quamvis in mundo sit.

41. Oboedientiam esse omnium virtutum introducentium prin- 975
cipem exploratum est; repudiat enim arrogantiam, parit autem nobis humilitatem. Unde ianua atque aditus caritatis in Deum efficitur iis, qui libenter eam amplectuntur. Hanc cum Adam abiecisset, decidit in profundum tartarum ; hanc cum amasset Dominus causa redemptionis, usque ad crucem Patri oboedivit, idque cum nulla ex parte infra illius amplitudinem esset, ut, cum crimen humanae inoboedientiae sua oboedientia diluisset, eos, qui oboedientes essent, ad beatam et immortalem vitam reduceret. Primum igitur huius virtutis curam habere oportet eos, qui studium certandi cum superbia diaboli suscipiunt; haec enim deinceps progressa omnes vias virtutum nobis sine ullo errore demonstrabit.

47. Habet quidem per se gloriam ieiunium, sed non apud Deum ; 976
est enim instrumentum, quod ad temperantiam componit eos, qui volunt. Non oportet igitur eo gloriari, qui Christianae religionis

975. W-L 46; MG 65, 1180 C. 976. W-L 52; MG 65, 1182 A.

Òéxeo0ai bè póvov èv maiei to0 6eo0 tò irépaç ñpwv to0 okottoO- o(jt€ yàp oí twv oiwvòrinoTe téxvwv èintrnipoveç èK twv èpyaXeiwv tò to0 èTta'ffféXpaToç dnoTéXeopa KauxwvTal tot€, àXXà TCpipévei toótwv ¿KaOTOç tò dboç to0 èyx«'PnP«TOç, ïva è£ èKtivou tò àKptpèç Tflç Téxvqç èvbeiiriTat.

977 *Consolationes incipientium.* — 69. 'H x«P'S tt]v àpxnv èv aìci0r]Oei noXXfl Trjv tpuxfiv TÍP otaeitp dw0e Ttepiavfáítiv tpwTÍ• npoíóvTwv bè twv dywvwv àyvwOTwç Tà noXXà èvepyeî tt| OcoXôyw ipuxrj Tà èauTÛç pucmipta, ïva tôté pèv fjpàç xal-povTaç eiç tô ïxvoç èmpdXXoi twv 0eiwv OewpqpÔTwv tbç è£ àyvoiaç eiç -fvwaiv KaXoupévouç, èv bè Tip péotp twv dywvwv dKevóboíov f)pwv Tqv yvwffiv biacpuXÔTTOi. Aeî oùv Xuneïcr0ai pèv f]pàç ouppèTpwç tbç èTKaTaXet<p0évTaç, ïva nXéov Tanetvw-0wpev Kal ûnoTaywpev Tij boEfj to0 Kùpiov, x«'peiv bè eÙKaipwç Tfj dyaOrj èXiribt Trrepoupévovç. 'Qç yàp f] îtoXXq Xúttt] eiç dneX-triapôv Kai dmOTÍav tt|v ipuxñv nepûoTqcnv, oùtwç Kai f| iroXXri Xapà eiç oiqaiv aÙTi'iv npoKaXeîTat• ètri twv ?ti bè viymaíóvTwv Xéyw cpwTiopoû pèv yàp Kai è'fKaTaXeùpewç tô péoov ireîpa, Xùtttiç bè Kai xaPÛÇ TÒ pèoov èXmç.

978 *Peccatum et gratia non simul habitant in mente.* — 76. Tivèç ÙTtevórioav Tqv xápiv ápa Kai tî)v ápapTÍav, toût' ?<tti tô TTveûpa tùç dXnOeiaç Kai tô irveOpa Tflç trXàvqç, ètri twv panTi-èopévwv èyKpinrrea0ai eiç tôv vo0v. "OOev, cpnoiv, tô pèv èv TTpôawTtov npôç Tà KaXà irapaxaXet tôv voûv, tô bè èTepov

pugiles sumus, sed solum in fide Dei finem propositi nostri exspectare; nec enim cuiuscumque artis periti de artificio, quod profitentur, ex instrumentis gloriantur, quin potius quisque eorum formam suscepti operis exspectat, ut inde perfectum illud et absolutum artis suae demonstret.

977 69. Solet principio gratia lumine suo in multo sensu animam collustrare; processu vero certaminis saepe mysteria sua clam in anima divina contemplanti operatur, ut nos tunc quidem laetos in vestigia divinarum rerum, quas contemplamur, immittat velut ex ignorantia ad cognitionem vocatos, in medio vero certaminis cognitionem nostram ab inanis gloriae cupiditate liberam servet. Oportet igitur dolere quidem moderate quasi nos derelictos, quo submissiores simus ac magis gloriae Domini subiecti, laetari vero opportune spe bona exsultantes. Ut enim nimius dolor animam in desperationem et diffidentiam proicit, sic nimia laetitia ad elationem provocat: de iis loquor, qui sunt adhuc pueri sensu; inter illuminationem enim et derelictionem interiecta est experientia, inter dolorem vero et laetitiam spes.

978 76. Nonnulli existimarunt gratiam pariter et peccatum, id est spiritum veritatis et spiritum erroris, in mente eius qui baptizatus est, occultari. Unde alter, inquiunt, mentem ad virtutes hortatur et provocat, alter ad contraria. Ego vero tum ex divinis Scripturis

977. W-L 84; MG 65, 1191 D. 978. W-L 94; MG 65, 1194 C.

tùÔùç npôç tà èvavTia. ’Eyw bè ¿K tûiv 0eiwv Fpacpwv Kai è£ aÙTfjÇ bè Trjç to0 voO aiaOôo'ewç KaT€ÎXr)<pa, ôti trpô pèv to0 á-fiou pairrtcpaTOÇ è£w0ev ô x«PiÇ npôç tà KaXà nporpénerat tôv tpuxnv, ô bè craTavûç èv toîç aÙTflç èpcpwXeùei pà0eatv ÔXaç Tàç to0 voO ànocppâtreiv bd-tàç neipwpevoç bujôbouç· ànô bè aùtôç Trjç œpaç, èv fltrep dvayevvwpeOa, éiwOev pèv b baípujv yiyvetat, Effw0tv bè ô X«P'Ç- °O0tv EÔpidKopev, ôti tbç nàXai èKUpieuev ô nXàvtj Trjç ipuxôÇ, oütujç perù tô pànriopa aÙTijç KUpteûti ô àXr]0€ia. ’Evêpyeî pévTot Kai ô oaTavâç pera to0to tFJ tp'JXÔ xaOânep Kai tô npiv Kai xe'P(JU ^è tù TtoXXà, oùx tbç (jupnapwv bè tí] X®P'ti› MÙ Y¿voito, dXXà Kanvièujv tïianep tôv vo0v btà trjç ù'fpÔTtiTOç to0 fftbpaTOç tqv óbÚTtjta twv àXôywv t'ibovwv• napaxwpôoet bè to0 Oeo0 to0to TVfverai, ïva btà Trjç IdXqç Kai to0 nupôç tfjç boKtpaoiaç biepxôpevoç ó dv0pwnoç oütwç èv dnoXaùaei, ei 0éXot, yévoito to0 dyaOoO’ «Atr|X0opev ydp», tpqaiv, <btà nupôç Kai übaToç Kal èSôïayeç Ôpâç eiç dvatpuxnv» [Ps 65,11].

Desolationes. — 86. 'O Kùptoç aÙTÔç Xéyet tôv oaTavàv èK 979
twv oùpavwv tbç daTpanôv nenrwKévat [cf. Le 10,18],. ïva pqTe dtpopà eiç Tà twv áyíwv dnéXwv ó buaetbôç évbtarnipaTa. TTwç oüv ó Tfjç twv koXwv boùXwv KOivwviaç pô KaTaStoùpevoç koivôv búvaTai ?x€lv PtT“ T0° ©eoO oimipiov tôv dv0pwmvov voOv; 'AXX' èpoOatv, ôti xatà napaxwpriOiv ytyveTat to0to. nXéov oùbèv XéEouotv. 'H pèv yàp naibeuTtKr] napaxwpncriç oùbapwç to0 0eiou tpwTÔç tôv tpuxôv dnoœrepeî- Kpùnret bè pôvov, tbç Kai ôôt] einov, Tà noXXà tôv vo0v tôv éaurôç napou-

tum ex ipso sensu mentis comprehensum habeo ante baptismum quidem hortari extrinsecus gratiam ad meliora ac satanam in imo cordis delitescere dantem operam, ut omnes vias mentis, quae ad dexteram tendunt, obstruat; ex ipsa vero hora, qua regeneramur, daemon quidem foris est, gratia vero intus. Unde comperimus, sicut olim error dominatus est in animam, sic in eam post baptismum dominari veritatem. Exercet quidem postea satanas vim suam in anima sicut antea et saepenumero peius, non tamen tamquam adsit una cum caritate, absit! sed quod dulcedinem voluptatum, quae a ratione alienae sunt, tamquam fumum quemdam in mentem per liquorem corporis infundat; hoc autem permissu Dei efficitur, ut homo per tempestatem et ignem probationis traiectus sic ad fruendum, si velit, summo bono perveniat: *Transivimus,* inquit, *per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.*

86. Dominus est, qui ait, satanam veluti fulgur e caelo cecidisse, 979
ut in angelorum domicilium deformis ille non aspiciat. Quomodo ergo, qui vel communione bonorum ministrorum non est habitus dignus, una cum Deo in mente hominis habitare potest? At dicent fieri hoc secundum decessionem. Sed nihil amplius proficiunt. Decedere enim Deum ad erudiendum non privat animam divino lumine; saepe enim gratia, ut iam dixi, praesentiam solum suam

979. W-L 118; MG 65, 1201 B.

aíav ñ X^P'Si ïva irpowGoÎTO tïicmp tí]v ipu/qv Tfl niKpícf twv batpóvwv bià tò g€Tà iravTÔç tpópou Kai noXXfjç Tatretvwaewç ¿kZt |T€ív aÙTpv tì]v ¿k to0 0eoO [ìoriOeiav, tíjv to0 èxGpoû aÙTfiç èrcrnTvwaKOUffav k«t' òXiyov KaKtav, ôv Tpóuov Sv pf|Tqp òtok-ToOv tò oÍKeíov topi toùç Geapoùç Tfjç ïaXouxiaç Ppécpoç ppaxù twv èauTqç èSwGoit] dfKaXwv, ïva KaTaTrXqTTÓpevov into tivwv TiepieciTWTwv aÙTfj aanpoeibwv àvGpwttwv f] Gqpiwv oiwvbrjnoTe perà tpôpou noXXdû Kai baKpvwv eiç toùç pqTpiijouç àvQuiro-<JTpé<poi kôXttovç. 'H bè KaTà àiroaTpocpf]v yrfvopévn napaxwpnaiç ójaaveì béoptov napabibwoi Tqv pi] GéXouaav tpuxñv ëxtiv ™v 0eòv toîç baipoaiv, 'Hpeîç bè oùk èapev imocnoXfiç TÉKva [cf. Hebr 10, 89], pf] févoiTO, dXXà ppécpr) -fvr|Oia Tfjç toû 0eoû mOTeùoptv eîvat x®P'T°Ç ptKpaîç napaxwpriaeai Kai nuKvaîç napaieXiiffeoiv ûtt' aÙTrjç faXoiJxoópevoi, ïva bià Triç aÛTtiç XPn<TTÔTr|Toç cpOàawpev ¿XGeîv eiç àvbpa TéXetov eiç péTpov ï]XiKÎaç [cf. Eph 4,13].

980 *Desolationes.* — 87. 'H naibeuTiKÎ] Trapaxwpqaiç cpépei pèv XùtlT|v rroXXqv Kai Taneivwatv Kaì dmeXinapòv bè aùppeTpov Tij ipvxíi, ïva tò tpiXóboíov aÙTÔç Kaì eûrrrôqTOv pépoç irpenôvTwç eiç Taireivwoiv epxnTar eùâéwç bè cpôfîov 0eoO Kai bÔKpuov èïopoXopioewç èiràfei tí] tpuxrj Kai Tfiç KaXXiaTqç aiwtrpç noXXnv éniGupiav. 'H bè KaTà anooTpocpqv toû 0eoû ynfvopévq àneX-mapoû ôpoû Kai àntOTÎaç Kai ôpfÔÇ Kai tùcpou Tqv qw/qv nXqpwGfivai napaxwpeî. Aeî oùv eibÔTaç f|pûç Tqv ireîpav twv dpepoTcpwv Ttapaxwpnoewv xaïà tôv èKâtrrqç Tpôirov npoaiévai

menti celat, ut acerbitate et molestia daemonum animam veluti impellat, ut cum omni metu ac magna submissione auxilium Dei quaerat, malitiam inimici sui paulatim agnoscens, quemadmodum si mater puerulum suum lactentem et leges sugendi detrectantem paulisper ab ulnis suis repelleret, ut perterritus a quibusdam deformibus hominibus circumstantibus aut bestiis qualibuscumque ad sinus matris cum magno timore et lacrimis revertatur. Illa vero decessio gratiae, quae per aversionem Dei fit, animam, quae Deum habere non vult, daemonibus velut vinctam tradit. At nos non sumus filii subtractionis, avertat Deus! Sed credimus esse nos filios gratiae Dei legitimos, qui parvis eius decessionibus et crebris consolationibus tamquam lacte alimur, ut per bonitatem eius in viros perfectos et mensuram aetatis plenitudinis Christi evadamus.

980 87. Decessio gratiae ad erudiendum affert quidem animae multum doloris ac submissionis et desperationem moderatam, ut ea pars animae, quae studio gloriae et admirationis capitur, decenter se submittat; continuo tamen affert cordi timorem Dei et lacrimas confessionis ac vehemens desiderium optimi silentii. Decessio vero per aversionem Dei facta animam repleri sinit desperatione simul et diffidentia atque ira et elatione. Quare oportet, cum utramque decessionem experientia didicerimus, ut utriusque earum modus

980. W-L 120; MG 06, 1201 D.

Tip 0e<b. 'Ek€î pèv -fàp eùxaptOTÎav peià tôç ànoXo'fiaç trpotT-á'fítv aÙTÛJ ôtpeiXopev tbç tô tôç Yvtburiç Ôpujv áKÓXacnov tô tJXoXq tôç TtapaKkr|<Tewç koXôZovti, ïva Trjç dpeTÔÇ ôpàç Kai KaKiaç tbç naTÔp àfaGôç bibàffKOt tf|v btatpopàv èvTaûûa bè éíayópeufftv Ttbv apapTiipaTiuv â-rrauffTov Kaì bÔKpuov CtveXXtTtèç Kai dvax<bpr]Oiv nXeiova, ômuç dv oütw buvqOtbpev tfi npo<i0r|Ki] Ttbv TTÓVIDV buffujïriiffai tcote tôv 0eôv ènipXéneiv tbç tô irpiv e(ç Tàç Kapbiaç fiptbv. TTXf)v beî eibévat, ôti, ÔTav KaTà oùaitôbr) (JupiJoXôv Tfj tptixô Kai ftp oaTavâ ô pdxn YevqTat, ètri tôç traibeuTiKÔÇ bè Xé'fuj Kapaxujpôaeujç, ÛTtoOTéXXei pév, tbç Kai qbfl eîtrov, ô xàp'Ç èaiiTÔv, dyviijaTip bè tô ipuxô «fuvepYeî poqOeia, ïva tôv vÎKrjv tôç ipuxôç eîvat póvov èmbeiKvùti toîç èxOpoîç aÙTÔç.

Imago et similitudo Dei. — 89. Aúo ôpîv KaXà ô «fia xàptç 981
btà toû panritTpaToç nepmoieî tôç dva-fevvntJtujç, tbvTiviuv tô ev àtteipujç toû èvôç ùtrepPâXXet. 'AXXà tô pèv èv eùOéwç xaP>-leTar dvaKatviZet 'fàp ôpà? èv aÙTtÎj Tip ûbaTt Kai tràtraç Tàç •fpappàç tôç tpuxÔÇ, toût'?<htv tô kot'eÎKÔva, Xaptrpûvet iráoav tôv ¿UTÍba tôç àpapTiaç ôpâç dtrovitrrouaa. Tò bè èv ÉKbéxeTai, ïva oùv ôpîv èpYdariTat, ônep èOTi tô Ka0' ôpoiwatv. "Chav oùv âptr|Tai b voûç èv ttoXXô aiaôôdei feùeaQai tôç xPûotôthtoç toû 'Afiou TTveûpaToç, tòte òipeiXopev eibévat, ôti dpxeTat ô xdptç ôjanep èmlarfpatpeîv eiç tò kot'eÌKÓva tò KaÛ' ópoítoaiv. "Ov -fàp TpÓTtov oí ZujYpdcpoi rrpwTov pèv évi xpwpaTt btaypa-

requirit, ad Deum accedere. In altera quidem gratias cum defensione agere debemus, quod privatione consolationis intemperantiam voluntatis nostrae castigarit, ut nos tamquam bonus pater virtutis et vitii differentiam doceret; in hac vero perpetuam peccatorum confessionem et omni tempore lacrimas ac maiorem secessionem adhibere oportet, ut sic Deum accessione laborum ad respicienda, sicut antea, corda nostra flectere possimus. Advertendum tamen est, quod, cum ipse satanas per se pugnam cum anima committit, in decessione, inquam, gratiae, quae fit ad erudiendum, subducit quidem seipsam, ut dixi, gratia, quodam tamen ignoto et occulto auxilio animam adiuvat, ut inimicis eius ostendat animae esse victoriam.

89. Duo nobis bona per baptismum regenerationis sancta gratia 981
comparat, quorum alterum alteri infinito intervallo antecellit. Sed illud quidem statim largitur: renovat enim nos in ipsa aqua et cunctas animae lineas, id est, quod est ad imaginem Dei, omnibus rugis peccati nostri detractis splendescere facit. Hoc vero, id est, quod est ad similitudinem Dei, non statim largitur, sed exspectat potius, ut nobis adiutoribus operetur. Cum igitur coeperit mens multo sensu suavitatem Sancti Spiritus gustare, scire nos oportet tunc gratiam incipere veluti depingere in imagine similitudinem. Ut enim pictores primum quidem uno colore figuram hominis

981. W-L 124; MG 65, 1203 A.

(poveri tò oxñMa toû dvOpiimov, XP0l1? be Tflv xpotàv kot' ôXiyov ènavOilovTeç oütujç tò toû ópoiOYpatpopévou ¿XP' Kai tûjv Tpt-X<Í)V dirocrújCovoiv elboç • oütuj Kai fl ¿fía x"P'í ™0 ®£op rrpuj-tov pèv bià toû paTrriapaToç eiç tò ônep f)v, ôté èfévero ó àv0punroç, f>u0piiei tôv kot eÌKÓva. "Ote bè flpàç fbrç èK tràaqç TtpoSéoewç èmQupoûvTaç toû kôXXouç Tflç ôpoidjcreujç Kai èarût-Taç fupvovç Te Kai àirror|TOuç eiç tô aÙTflç èpfacrrflpiov, tòte àpeTfl Tflv dperflv énav0í¿ouoa Kai drrò bôiqç eiç bóíav tò Tflç tpuxflç eiboç dvacpépouoa tôv xaPaKTflpa Tflç ôpoiajoeurç aÛTfl nepmoieî. "QoTe oOv fl pèv aïcr0ncriç bqXoî flp&ç popcpoûa0ai tô Ka0' ôpoiujoiv • tô bè TéXetov Tflç ôpoiujcreujç ¿k toû cpujTiopoû ■fviucrépeûa. TTaoaç pèv fàp tùç dpeTàç btà Tflç aioéflaeujç ò voûç KaTà péïpov ti Kai flu0pòv á[iflr|Tov •rcpoKÔrrrujv dnoXap-pdver tflv bè nveupaTiKflv où búvaTaí tiç dfdTrpv KTfloaaûai, ei pfl èv Tidcni nXqpocpopiq cpwTurôfl Ttapà toû 'Afiou TTveùpaToç. 'Eàv fàp pfl TeXeiujç tô ko0' ôpoiwaiv bià toû 0eiou cpwTÔç dnoXdpr] ô voûç, irdoaç pèv tùç dXXaç dpeîàç oxébov exeiv bûvaTat, Tflç bè TeXeiaç d-fd-rrriç éti dpoipoç pèvei. "Oïav fàp ópoi'u0fl Tfl toû 0eoû dperfl, tbç X^peì bè ó dv0pwnoç, Xé-fw, ópoiu)0flvai 0eûj, tòte Kai Tflç 0eiaç dyatniç tpèpei Tflv ópoícuaiv. "Qç fàp èrti tûjv ôpotOYpacpopévujv tô dvënpÔTepov ÔXujv tûjv XpurpÓTwv XPÙ>P« TtpoOT€0èv Tfl eÌKÓvi dypi Kai toû peibidoai dnoatûiei Tflv toû ópoiofpatpopévou òpoiÓTqTa, oütujç Kai èrti tûjv eiç Tflv 0eiav ôpoiwoïv irapà Tflç 0eiaç xdpiToç biaiujypa-(popévmv 6 (pujTicrpôç Tflç dyarrriç npo<rre0eiç eiç Tflv toû kq0'

depingunt, postea vero colorem colori paulatim imponentes speciem similis picturae usque ad capillum salvam retinent, sic gratia Dei primo quidem, quod erat ad imaginem Dei factum, in eum statum, qui erat, cum factus est homo, per baptismum concinnat et aptat. Cum autem videt nos toto animo pulchritudinem similitudinis concupiscere stareque in sua officina nudos ac nullius admiratione rei captos, tunc virtutem virtuti addens instar florum speciemque animae a claritate in claritatem transferens formam similitudinis Dei ei adhibet. Itaque sensus quidem declarat formari in nobis illud, quod est ad similitudinem ; perfectionem vero similitudinis ex illuminatione cognoscemus. Mens namque proficiendo mensura quadam et rhythmica temperatione arcana per sensum virtutes universas recipit: spiritualem vero caritatem nemo comparare potest, nisi a Spiritu Sancto plenissime illuminetur. Nisi enim mens similitudinem Dei per divinum lumen perfecte recipiat, ceteras fere virtutes habere quidem potest, perfectae vero caritatis adhuc expers remanet. Siquidem cum similitudinem virtutis Dei accipit, quatenus homo fieri potest similis Deo, tunc fert similitudinem divinae caritatis. Ut enim in iis tabulis, quae ad similitudinem aliorum pictae sunt, totum illud floridum colorum, qui sunt additi imagini, similitudinem picturae per omnia servat et retinet usque ad imitationem etiam subridentis, sic in iis, quos divina gratia ad similitudinem Dei depingit, illuminatio caritatis addita declarat eum, qui ad imaginem

bpoiuxjtv ôXoKXfipwç eùnpéneiav bqXoî YtvéaOat tò KaT’eÌKÓva. Oùte yàp anáOeiav áXXn dperf] búvaTai trepmoificTai Tfj ipuxr|> ti un d'fâtrn póvq. «TTXfipuipa yàp finaí vópou f) dfánn» (Rom 13, 10]. "Qtrre oúv àvaKaivoÛTai pèv fjpépa Kai ñptpa ó íacu f]gû>v dvOpunroç èv Tfl yeuaei Tflç d^dirn?, nXqpoÛTat bè èv Tfl aÙTflç TtXetÓTnTi.

Consolationes.—90. Teùtt pèv oùv tò "Ayiov TìveOpa èv 982
dpxaîç Tfjç TtpOKOirflç, eiirtp Oeppœç èpaaOtîipev Tflç dpeTflç toû Oeoû, Tflv tpuxnv tv Ttàffij aiaQflaei Kai TrXqpotpopia Trjç tXukù-thtoç toû 0eoû, ïva ?xi eibévat ó voûç èv dKpifkî èmp/ujaei tò TéXetov ttraûXov tûjv tpiXoOéwv nôvtuv. Kpùirrei bè Xorrrôv èm noXù Tflv toû luuonoioû toutou bwpou troXuTèXttav, ïva, k’dv irdaaç tùç dXXaç dptTàç KaTtpfaùjijptûa, pnbèv ôXwç êauToùç ÛTtovoiôptv tïvai btà tô pnbéntu tïtonep eiç è£tv ?xeiv Tflv âfiav dydnnv. Oütujç oûv tòte irXèov Ò toû piaouç batpujv Taîç twv dfujvtkopévujv btoxXeî tpuxaîç, &<tt€ Kai aÛTOÙç toùç dYantûvTaç aÙTOùç npôç pîaoç btapâXXeiv Kai dxpt oxiòòv toû tptXnpaToç (pèpEtv Tflv tpOoponoiôv toû ptaouç èvèpyeiav. "OOev nXéov dXfúvtTat fl ipuxfl cpépouoa pèv Tflv pvripnv Tflç ttveu-paiiKflç dyÔKnç, pfl buvapèvn bè airrflv èv aicOfloei KTflaaaûai btà Tflv twv TtXetoTdTujv irôvwv ûoTÉpqaiv. Xpeia oûv èK 0iaç aùfflv téujç KaTtp-fdCeaQat, ïva eiç Tflv ftûatv aÙTflç èv irdatj aidOfloci KaTatpûdffajpev Kai TtXnpocpopia. Tô fàp TéXetov aÙTflç oûbeiç èv Tfl cfapKÌ tïiv TaÚTq búvaTat KTfloaaOai, e(pñ pôvov

Dei factus est, esse ex omni parte similitudine Dei decoratum. Non enim potest alia virtus vacuitatem passionum ipsi animae acquirere nisi sola caritas. *Plenitudo namque legis dilectio est.* Quamobrem renovatur quidem homo noster interior de die in diem in gustu caritatis, impletur vero, cum haec perficitur.

90. Igitur Spiritus Sanctus initio progressus spiritualis, si vir- 982
tutem Dei fervide amamus, annuit animae, ut dulcedinem divinam in omni sensu et plenitudine sentiat, quo possit mens sanctorum laborum praemium perfectum notitia exacta cognoscere. Huius vero vivifici muneris magnificentiam et amplitudinem diu deinceps nobis celat, ut, quamvis ceteras omnes virtutes operemur, nihil prorsus nos esse existimemus, quia nondum sanctam caritatem tamquam habitu confirmatam habeamus. Sic igitur spiritus odii daemon plus tunc molestiae animis pugilum spiritualium exhibet, ita ut eos, qui inter se amant, ad odium traducat et usque ad osculum mortiferum odii actum deferat. Ex quo fit, ut plus anima doleat, quod, cum caritatem spiritualem alioqui in memoria ferat, non tamen possit in sensu eam adipisci propter vacationem perfectissimorum laborum. Oportet igitur eam omni vi adhibita eatenus exercere, ut ad eiusdem gustum in toto sensu ac plenitudine perveniamus. Eius enim perfectionem nemo mortalium assequi potest praeter sanctos eos, qui usque ad martyrium et perfectam

982. W-L 126; MG 65, 1204 A.

oi dxpi papTupiou Kai TeXeiaç àvGopoXo-pioeujç èXOôvTeç fifioi. 'Eraibti ô toótou Tux<bv dXXáoaeTat ôXoç Kai oütê Tpocpflç eùxtpûJÇ òpéfeTat. Tip fàp ìmò Tqç Geiaç dfdnnq rpecpopévip noia berrai èmGupia Tiùv èv tiù KÓapip KaXtbv; Atà toOto ó aocpujTaTOç TTaûXoç, tò péfa boxeìov Tqç fvùaewç, Tqv péX-Xouoav Tpuq>i]v tiùv npujTujv biKaiwv figâç èK Tfiç aÙToO nXqpo-epopiaç eùantXiiôptvoç outujç Xéyti- <Oùk èoTiv f| paoiXeia twv oùpavtùv ppâKliç Kai irôaiç, dXXà biKatoffùvq Kai eipf|vq Kai xaP“ TTveúpaTi 'Afiip* [Rom 14,17], Stivò ètrnv ó Kapirôç tî]ç TtXeiaç dyanriç. "Qtrre ouv yevéoGat pèv aÙTqç èvTeOOev auvexûç, oi eiç TeXeiôiqTa npoKÔnrovTeç bùvavTai, TeXeiwç bè aÙTqv oùbeiç bóvarai KTrpjaoOai, ei pr¡ [dv] ÔTav TeXeituç Kara-TToOri tò Gvqròv (nrô Tfiç itufîç.

983 *Humilitas duplex.*—95. Auanôpitrrov pèvTrpdfpa f| Tanetvo-tppoaùviT ôdip fàp pé-fa ètrriv, tojqùtu) perd iroXXtùv dfwvujv KaTopOoÛTai. napaYÎfveTai bè toîç peTÔxotç Tf]ç dyiaç Yvwaewç Kara búo Tpônouç. “Ote pèv -fàp èv peaÔTqTi ètrn Tqç nveu-paTiKfjç îreipaç ô Tf|ç eùoepeiaç dyinviff-niç, q bi' doGévetav aibpaTOç F| btà toùç dKatpwç èxôpaivovTaç toîç to0 buaiou tppovTÍÍouoiv ñ btà XoYttJpoùç TtovqpoùçTanetvÓTepóv ttujç ?x6v tò tppóvppa. "Ore bè èv aiaOfpjei troXXq Kai TtXqpotpopig b voOç urtò Tf]ç dfiaç xàptTOç KaTaufaoGq, tòte tïtonep tpuoiKÌìv èxet Tf)v Taneivotppotíúvqv f] q/uxq. Karamaivopévq fàp inrô Trjç Geiaç xPnOTÔTr|Toç où bOvarat oukcti eiç tôv ô^kov Tf]ç cptXo-boiiaç ènaipetjêai, k' dv dnaùtfTwç tôç èvroXàç KaTep'fdiotTO

confessionem provecti sunt. Qui enim hoc adeptus est, totus iam mutatur, ita ut neque cibum facile appetat. Quid enim eorum, quae in mundo sunt, expetat, qui divina caritate nutritur et alitur? Idcirco sapientissimus Paulus, amplum illud scientiae receptaculum, praedicans nobis e sua plenitudine iustorum futuras delicias sic ait: *Non est regnum Dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in Spiritu Sancto,* qui sunt perfectae caritatis fructus. Quare possunt quidem gustare eam hic frequenter, qui ad perfectionem proficiunt ac progrediuntur; perfecte vero gustare non possunt, nisi prius, quod mortale est, absorbeatur a vita.

983 95- Res est difficilis ad comparandum humilitas; quo enim maior est, eo est usus eius laboriosior. Duobus vero modis ab iis comparatur, qui sunt cognitionis sanctae participes. Cum enim, qui in studio pietatis certat, in medio spiritualis experientiae est, tunc aut propter imbecillitatem corporis aut propter eos, qui virtutis studiosis summe malevoli sunt, aut propter pravas cogitationes modestius ac submissius quodammodo de se sentit. Cum vero mens a sancta gratia in multo sensu et plenitudine illustratur, tunc anima veluti naturalem habet humilitatem. Facta enim plenior et quasi pinguior per divinam gratiam, non potest amplius tumore cupiditatis gloriae efferri, quamvis perpetuo mandata Dei perficiat,

983. W-L 138; MG 65, 1207 D.

to0 ©toO, TanavoTépav bè pâXXov èauTT|V návTujv bià xqv Ttjç Otiaç èmtiKiiaç Kotvmvíav f]T6Îxai. bè èxeivr] pèv f) Tarretvo-qppoaúvri Xúirnv xà troXXà Kai dOupiav, auxq bè xapàv pexà aiboûç Ttavaóqjou. Aiôtrep f] pèv toîç èv pèaqi, diç ècpqv, tiîiv dfujvwv oucri Trapayi-fveTai, q bè toîç èff'^ouffi Trj TtXeiÓTqTi KaTairèpTOTai. Alà to0to èxeivr] pèv ùtrò tiîiv PiuitikiÎiv ttoXXôkiç eùrtpayiiìiv ôveibiZtTai, aÛTq bè, k' dv ôXaç tôç [JacJiXtiaç to0 KÔapou tiç aùxrj npoffaYdyoi, oîjtc trroeîTat ofrre ôXwç tiîiv biiviîiv peXiîiv Tfjç àpapTiaç aiaOdverar irveupaTiK?) fàp ôXq înrdpxouffa dfvoei ndvTujç Tàç aujpaTiKàç bôSaç. 'Expfjv bè bi' èKtivnç TtavTÌ Tpórap TrapeXOóvra tòv dyaiviOTÓv ètri TaÚTqv èXOeîv • ei pò fàp bi' èKiivrçç Trj èmipopâ tiîiv naibeuTiKÛiv TiaOtîiv boKipaOTiKiîiç, *où* -fàp dvafKaGTiKiîiç, tô auTeíoúoiov ôpwv trpo-paXàSoi ò X“P'Ç> oùk dv xf]v TaÙTqç ÔM'* bmpf)<n]Tai TtoXuxéXeiav.

S. LEO I MAGNUS, Papa, † 461.

Sermones.

Diaboli mendacia. — Sermo 9, c. 1. Sed ne ultra per igno- 984
rantiam veritatis creatura ad imaginem Dei condita in praecipitia perpetuae mortis ageretur, evangelicis paginis iudicii sui inseruit [Redemptor] qualitatem, quae omnem hominem a callidissimi hostis revocaret insidiis; cum iam nulli esset incognitum quae bonis speranda praemia, et quae malis essent timenda supplicia. Incentor namque ille auctorque peccati primum superbus ut caderet, deinde invidus ut noceret, quia *in veritate non stetit* [Io 8, 44], totam vim suam in mendacio collocavit, omniaque deceptionum genera de hoc venenatissimo artis suae fonte produxit, ut ab illo bono, quod ipse propria elatione perdiderat, spem humanae devotionis exclu-

quin potius inferiorem se omnibus ducit propter submissionis suae et divinae modestiae communionem. Est autem illa quidem humilitas ut plurimum in dolore et maestitia, haec vero in laetitia cum pudore quodam prudentissimo. Quocirca illa quidem iis, qui in medio certamine sunt, advenit, haec vero iis mittitur, qui perfectioni appropinquant. Ob hanc causam illi quidem saepenumero secundae res huius vitae exprobrant; altera vero, tametsi quis omnia regna mundi ei afferat, neque stupet neque admiratur neque prorsus vehementia iacula peccati sentit; tota namque spiritualis facta honores et glorias ad corpus pertinentes nescit. Opus igitur omnino est, ut, qui studium certandi suscipit, cum per illam transierit, ad hanc veniat; nisi enim gratia doloribus ad erudiendum illatis non cogendo, sed periclitatione probando nostram liberam voluntatem per illam priorem praemolliat, numquam nobiscum amplitudinem huius communicabit.

984. ML 54, 160 C.

deret, eosque in consortium damnationis suae traheret, ad quorum ipse reconciliationem pertinere non posset. Quisquis igitur hominum quibuslibet impietatibus Deum laesit, huius fraude traductus, huius est nequitia depravatus. Facile enim in omnia flagitia impulit, quos religione decepit.

985 *Opera satisfactoria.* — 12, 4. Tria vero sunt quae maxime ad religiosas pertinent actiones, oratio scilicet, ieiunium et eleemosyna, quibus exercendis omne quidem tempus acceptum, sed illud est studiosius observandum, quod apostolicis accepimus traditionibus consecratum; sicut enim decimus hic mensis morem refert veteris instituti, ut tria illa, de quibus locutus sum, diligentius exsequamur. Oratione enim propitiatio Dei quaeritur, ieiunio concupiscentia carnis exstinguitur, eleemosynis peccata redimuntur [cf. Dn 4,24] ; simulque per omnia Dei in nobis imago renovatur, si et in laudem eius semper parati et ad purificationem nostram sine cessatione solliciti et ad sustentationem proximi indesinenter simus intenti. Haec triplex observantia, dilectissimi, omnium virtutum comprtehendit effectus. Haec ad imaginem et similitudinem Dei pervenit, et a Spiritu Sancto inseparabiles facit. Quia in orationibus permanet fides recta, in ieiuniis innocens vita, in eleemosynis mens benigna.

986 *Novus Aciam.* — 25, 5. Quid autem sanandis aegris, illuminandis caecis, vivificandis mortuis aptius fuit, quam ut superbiae vulnera humilitatis remediis curarentur? Aciam praecepta Dei neglegens, peccati induxit damnationem ; lesus factus sub lege reddidit iustitiae libertatem. Ille diabolo obtemperans usque ad praevaricationem, meruit ut in ipso omnes morerentur; hic Patri oboediens usque ad crucem, fecit ut in ipso omnes vivificarentur. Ille cupidus honoris angelici, naturae suae perdidit dignitatem ; hic infirmitatis nostrae suscipiens condicionem, propter quos ad inferna descendit, eosdem in caelestibus collocavit. Postremo illi per elationem lapso dictum est: *Terra es, et in terram ibis* [Gn 3, 19] ; huic per subiectionem exaltato dictum est: *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* [Ps 109, 1].

987 *Pttx Christi.* — 26, 5. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis... . Non quemadmodum mundus dat, ego do vobis* (Io 14, 17]. Habet, inquit, mundus amicitias suas et multos facit perverso amore concordes. Sunt etiam in vitiis pares animi, et similitudo desideriorum aequalitatem gignit affectuum. Et si quidam forsitan reperiuntur, quibus prava et inhonesta non placeant, quique illicitas consensiones a foedere suae caritatis excludant, tamen etiam talcs, si vel ludaei sint vel haeretici vel pagani, non de amicitia Dei, sed de pace

985. ML 54, 171 C. 986. ML 64, 211 C. 987. ML 54, 215 C.

sunt mundi. Pax autem spiritualium et catholicorum, a superni veniens et ad superna perducens, cum amatoribus mundi nulla nos vult communione misceri, sed omnibus obstaculis. resistere, et ad vera gaudia a perniciosis delectationibus evolare, dicente Domino: *Ubifuerit thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum* [Mt 6, 22], hoc est, si deorsum sunt quae amas, ad ima descendes; si sursum sunt quae diligis, ad summa pervenies; quo nos unum volentes, unum sentientes, et in fide ac spe et in caritate concordes, Spiritus pacis agat atque perducat.

Evangelica humilitas. — 37, 2. Nec immerito, cum tres 988
magos ad adorandum lesum novi sideris claritas deduxisset, non eum imperantem daemonibus, non mortuos suscitantem, non caecis visum, aut claudis gressum, aut mutis eloquium reformantem, nec in aliqua divinarum virtutum actione viderunt, sed puerum silentem, quietum et sub matris sollicitudine constitutum; in quo nullum quidem appareret de potestate signum, sed magnum praeberetur de humilitate miraculum. Ipsa itaque species sacrae infantiae, cui se Deus Dei Filius aptarat, praedicationem auribus intimandam oculis ingerebat, ut quod adhuc vocis non proferebat sonus, visionis iam doceret effectus. Tota enim victoria Salvatoris, quae et diabolum superavit et mundum, humilitate coepta, humilitate confecta est. Dispositos dies sub persecutione incohavit, et sub persecutione finivit; nec puero tolerantia passionis, nèc passuro defuit mansuetudo puerilis; quia unigenitus Dei Filius sub una maiestatis suae inclinatione suscepit, ut et homo vellet nasci et ab hominibus posset occidi.

Evangelica infantia. — 37, 3. Unde tota, dilectissimi, 989
Christianae sapientiae disciplina, non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, neque in appetitu laudis et gloriae, sed in vera et voluntaria humilitate consistit, quam Dominus lesus Christus ab utero matris usque ad supplicium crucis pro omni fortitudine et elegit et docuit. Nam cum discipuli eius inter se, ut ait evangelista, disquirerent, *quis eorum maior esset in regno caelorum, vocavit parvulum, et statuit eum in medio eorum, et dixit: Amen, dico vobis, nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut puer iste, hic maior erit in regno caelorum* [Mt 18, Isqq; Lc 9, 46 sqq]. Amat Christus infantiam, quam primum et animo suscepit et corpore. Amat Christus infantiam, humilitatis magistram, innocentiae regulam, mansuetudinis formam. Amat Christus infantiam, ad quam maiorum dirigit mores, ad quam senum reducit aetates; et eos ad suum inclinat exemplum, quos ad- regnum sublimat aeternum.

988. ML 54, 257 C. 989. ML 54, 258 C.

990 *Tentatio.* — 39, 3. Accedentes ergo, dilectissimi, ad Quadragesimae initium, id est ad diligentiorem Domini servitutem, quia quasi ad quemdam agonem sancti operis introimus, ad pugnas tentationum animas praeparemus, et intellegamus quanto studiosiores pro nostra salute fuerimus, tanto nos vehementius ab adversariis impetendos. Sed fortior est qui in nobis est, quam qui adversum nos est, et per ipsum validi sumus, in cuius virtute confidimus; quia ob hoc Dominus se ternari a tentatore permisit, ut cuius munimur auxilio, eiusdem erudiremur exemplo. Vicit enim adversarium, ut audistis, testimoniis legis, non potestate virtutis, ut hoc ipso et hominem plus honoraret et adversarium plus puniret, cum hostis generis humani non quasi a Deo iam, sed quasi ab homine vinceretur. Pugnavit ergo ille tunc, ut et nos postea pugnaremus; vicit ille, ut et nos similiter vinceremus. Nulla sunt enim, dilectissimi, sine tentationum experimentis opera virtutis, nulla sine probationibus fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine congressione victoria. Vita haec nostra in medio insidiarum, in medio proeliorum est. Si nolumus decipi, vigilandum est; si volumus superare, pugnandum est. Et ideo sapientissimus Salomon: *Fili,* inquit, *accedens ad servitutem Dei, praepara animam tuam ad tentationem* [Eccli 2, 1].

991 *Conformitas divinae voluntati.* — 58, 5. Cum itaque, dilectissimi, Dei Filius dicit: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste* [Mt 26, 39], nostrae utitur voce naturae, et causam agit fragilitatis et trepidationis humanae, ut in iis quae toleranda sunt, et patientia roboretur et formido pellatur. Denique cessans hoc ipsum petere, excusato quodammodo nostrae infirmitatis metu, in quo nobis remanere non expedit, in alium affectum transit, et dicit: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu* [ib.]; et iterum: *Si non potest,* inquit, *calix iste transire a me, nisi bibam illum, fiat voluntas tua* [ib. 42]. Haec vox capitis salus est totius corporis; haec vox omnes fideles instruxit, omnes confessores accendit, omnes martyres coronavit. Nam quis mundi odia, quis tentationum turbines, quis posset persecutorum superare terrores, nisi Christus in omnibus et pro omnibus diceret Patri: *Fiat voluntas tuai* Discant igitur hanc vocem omnes Ecclesiae filii magno pretio redempti, gratis iustificati; et cum adversitas violentae alicuius tentationis incubuerit, praesidio potentissimae orationis utantur; ut superato tremore formidinis, accipiant tolerantiam passionis.

992 *Crux ferenda.* — 70, 5. Passio enim Domini usque ad finem producitur mundi; et sicut in sanctis suis ipse honoratur, ipse diligitur, et in pauperibus ipse pascitur, ipse vestitur; ita in omnibus, qui pro iustitia adversa tolerant, ipse compatitur....

990. ML 54, 264 C. 991. ML 54, 336 B. 992. ML 54, 383 B.

Omnes, qui pie volunt vivere in Christo lesu, persecutionem patiuntur [2 Tim 3, 12]. Qua sententia nimis tepidus et segnis ostenditur, qui nulla persecutione pulsatur. Pacem enim cum hoc mundo nisi amatores mundi habere non possunt, et nulla umquam iniquitati cum aequitate communio, nulla mendacio cum veritate concordia, nullus est tenebris cum luce consensus. Quia etiamsi pietas bonorum cupiat malos corrigi conversionemque multorum per gratiam Dei miserentis obtineat, malignorum tamen spirituum adversus sanctos insidiae non quiescunt, et sive occulto dolo, sive aperto proelio in omnibus fidelibus propositum bonae voluntatis infestant. Inimicum namque est illis omne quod rectum, omne quod sanctum est; et cum iis nihil in quemquam amplius liceat, quam iustitia divina permiserit, quae dignatur suos aut corripere disciplina, aut exercere patientia, agunt tamen versutissima arte fallaciae, ut ex arbitrio propriae potestatis aut laedere videantur aut parcere; et multis, quod dolendum est, ita per nequitiam simulationis illudunt, ut quidam illos et timeant pati infensos, et velint habere placatos; cum beneficia daemonum omnibus sint nocentiora vulneribus, quia tutius est homini inimicitiam diaboli meruisse quam pacem.

Crux ferenda. — 72, 5. Susceptio enim crucis est interfectio 993
cupiditatum, occisio vitiorum, declinatio vanitatis et abdicatio omnis erroris.

De visionibus. — 75, 3. Cf. EP 2212. 993*

Diaboli artes. — 89, 3. Quia igitur adversarius noster in- 994
sidiari nobis diversa tentationum arte non desinit, et haec est una versutiarum eius intentio, ut redemptos Christi sanguine a mandatis Dei possit abducere, omni diligentia praecavendum est, ut nullis inimici iaculis vulneremur. Tela enim ipsius non sunt aspera corporis sensibus, sed nimium cami, ut animae noceant, blandiuntur. Trahunt oculos ad varias cupiditates, ut de mundi pulchritudine aut concupiscentiae accendantur faces, aut superstitionum gignantur errores. Per insidiosos etiam sonos mollibus ictibus pulsatur auditus, ut animi soliditas illecebrosa modulatione solvatur et lethalium consuetudine suavitatum incauta et parum sobria corda capiantur. Sed hos diaboli dolos inefficaces et irritos faciunt divinae praesidia gratiae et evangelicae praecepta doctrinae. Quoniam qui acceperunt Spiritum Sanctum et a quibus timor Domini non de poenae formidine, sed de Dei caritate conceptus est, illaeso fidei pede laqueos talium conterunt captionum, ut creaturarum omnium pulchritudine ad gloriam et laudem sui utantur auctoris, eumque diligant super omnia, per quem facta sunt omnia [cf. Io 1, 3].

993. ML 54, 393 A. 994. ML 54, 445 B.

995 *Paenitentia necessaria.* — 90,1. Est enim omni tempore aptum et Testamento utrique conveniens, ut per castigationem et mentis et corporis misericordia divina quaeratur, quia nihil est efficacius ad exorandum Deum, quam ut homo ipse se iudicet et numquam desinat a venia postulanda, qui se scit numquam esse sine culpa. Habet enim hoc in se vitium humana natura, non a Creatore insitum, sed a praevaricatore contractum, et in posteros generandi lege transfusum, ut de corruptibili corpore etiam quod animam corrumpere possit oriatur. Hinc interior homo, tametsi iam in Christo regeneratus et a vinculis captivitatis est erutus, assiduos habet cum carne conflictus, et dum cohibet concupiscentem, patitur repugnantem. In qua discordia non facile obtinetur tam perfecta victoria, ut etiam illa quae sunt abrumpenda non illigent, et quae sunt interficienda non vulnerent. Quantumlibet sapienter et provide iudex animus exterioribus sensibus praesit, inter ipsas tamen curas atque mensuras regendae carnis et alendae, nimis ei semper vicina tentatio est.

ISAIAS ABBAS, f 488.

Orationes.

996 *Ordo virtutum.* — Or. 17, c. 8. 'Aòùvarov oùv croi èXûeîv Tflv biáKpicriv, èàv pi) Tflv feujp-fiav aÙTflç iroiflai]ç • irpiîiTOv Tflv flcjuxíav f) flauxía tíktíi Tflv doxpaiv fl dcncricriç tíktci tòv KXauúpóv ó KÀauôpôç tíktci tòv cpóflov toû Qeoû' ó <pô0oç tíktei Tflv Taneívujffiv • fl Tarteivujcriç tíktíi tô rrpoopâv • tò irpoop$v tíktíi Tflv d'fámiv • fl afúni) tíktéi Tflv ipuxflv dvoaov Kai ánáOq.

997 *De humilitate.* — 20. 'H Tarreivuraiç ¿<rn tô Xo'fiuaaôat èauròv ápapTUjXóv elvai, Kai pqbèv KaXòv rtoieìv èvómiov toû Qeoû ' tò bè èpYOv Tflç Tamivwcjojjç èoTiv fl oiunrfl, Kai tô pfl perpciv èauTÔv ?v Tivi, prjbè qnXoveiKflaat • fl urtorapi, tò fJXéppa €xt,v

996 17, 8. Quod quidem iudicium assequi sine exercitatione non potes. Primum quies est necessaria: haec studium parit; ex studio humanae miseriae cognitio nascitur, quae gignit timorem Dei; ex Dei timore provenit humilitas; ex humilitate prudentia; ex prudentia dilectio; dilectio servat animam a perturbationibus liberam.

997 20. Humilitas est cum quis se peccatorem esse existimat, et nihil boni facere in conspectu Dei. Humilitatis exercet officia qui silentium colit, qui sibi ipse non placet ulla in re, qui non

995. ML 54, 447 B.

996. Aug. mon. (= Augustinus monachus, 1911) 112; MG 40, 1150 C. — Versionem latinam, quae sola legitur in MG 40, etsi in nonnullis minoris momenti parum fidelem, salius existimavimus immutatam exscribere.

997. Aug. mon. 118; MG 40, 1157 A.

Xapaí, tò ?xeiv KP0 ôtpOaXptîtv tòv èauToû Gávarov, tò cpuXáfat iauTÒv dirò tpeùbouç, tò pi) ópiXf]aat èv paTaioXo'fiaiç, tò pi] àvTiXéfetv Tip ptilovt, tò ptafjaat tòv àvàiravotv, tò ptáíeaGai èauTÒv èv KÓirtp, tò vr|<peiv.

Via ad regnum caelorum. — 21,1. 'O bè GèXtuv eiç tìjv 998
paatXeíav eíaeXGeív, cpuXáaoet Tà epya aÙT^ç- i] yàp fJaaiXeia xaTapTotriç è<m traoriç àpapTÎaç. ¿neípoufft pèv oi èxGpoi, dAX'où pXaoTdvouoiv oi Xoftapot aùtûv. 'Eàv fàp cpOáffij ô voOç 0ewpf]aai tí>v 'fXuxÚTqTa tîîç 0€ÔTqTOç, oùxèn Tà péXrj aÙTtîiv eiaépxeTai eiç aÙTÔv. 'Evbebupévoç fdp èaTi tt]v iravoirXtav tôiv dpeTiûv, i)Tiç (puXâtjaei aÙTÔv Kai cppovTiiei aÙToO, Kai où aufxuJpE' aÙTÔv TapâaaeaOat, dXXà ax°^àtei Tq iòta 9etupí<¡t toû fvwvai xai btaxpîvat Tàç bùo ôboùç. Kai Ti]v pèv piav tpfùfeiv, TÌ]v bè èTépav àfatriioai.

Quid sit cella ? Quid mundus? — 21, 3. TTáXtv ètrqpujTnOq 999
['Haafaç], tí ètra tò f]<n>xáleiv èv Tip xeXXítp • xai ànexpiOi) Xéfuiv • Tò fjouxdoai èv tû) xeXXitp tô irapappÍTneaOai pèv èvtlnnov toû Qeoû xai Ttoifjtiai TÍ|V bùvaptv aÙTOÛ dvTKJTpvai travTÌ novrjpâ) Xo'fiapip virò toû èx0poû- toûto fàp èori tò cpufeìv dirò toû xôffpou. Kai ndXtv èirnpurniOn xai tí èanv ó xôapcç- xai dnexp[0i] Xéfujv 'O xôapoç èoTi ó trepianaapôç tôç àpapTÎaç- ô xôapoç èoTi tô èpydieaOat Tàç irapatpùoetç I ô xôapoç ècrri tò TtXripwcrai Tà GeXrjpaTd aou Tà xaTà aápxa- ó xôapoç èUTi tô XoyiaaaOat èatrròv napapèvetv èv Tip aitîtvi toùtiu- ò xôopoç

est contentiosus ; qui se subicit omnibus, qui oculos humi defixos tenet, qui mortem assidue meditatur, qui a mendacio cavet, et a nugis et sermonibus abhorret inutilibus, qui maioribus non adversatur, qui sententiam suam minime defendit, qui aetfuo animo fert contumeliam, qui otium fugit, qui labores libenter subit, qui neminem irritat.

21, 1. Qui vult in regnum [Dei] introire, opera eius observat. 998
Regnum enim caelorum destruit omne peccatum. Seminant inimici, sed eorum non germinant semina cogitationum. Etenim cum mens divinitatis dulcedinem degustarit, iacula nequeunt ad eam penetrare. Munita est enim virtutum clypeo, quo se defendit ut nequeat perturbari, et propriae incumbit meditationi, ut viam utramque discernat, atque unam quidem fugiat, alteram autem diligat.

21, 3. Idem abbas [Isaias], cum ex eo quaereretur, quomodo sit 999
in cella quiescendum, respondit: Is in cella recte quietem et silentium colit, qui supplex ante Deum prostratus assidue vacat orationi et totis viribus improbas omnes inimici repellit cogitationes. Id enim est a mundo procul fugere. Rursum ex eo cum quaereretur, quid esset mundus: Mundus est, inquit, animi ad peccata distractio. Mundus est, cum ea quae sunt naturae consona sequimur. Mundus est, cum carnis voluptates implemus. Mundus est, cum arbitramur diu nos in hoc saeculo permansuros. Mundus est, cum

998. Aug. mon. 119; MG 40, 1157 C.
999. Aug. mon. 121 ; MG 40, 1159 B.

ètTTÌ TÔ (ppOVTÎffCtl TOÛ OtbpaTOÇ ÛTtèp T?]V V|/UXÓV • Ó KÔOpOÇ èffTÌ tô xaux&cr0ai, èv oîç KaTaXipndvaç.

1000 *Tranquillitas.* — 24. 'Ev Tf| ôbip tûjv dpexwv éati imbpara, ?<tti Kai ?x6pa> ?®Ti Kai peTa^oXq, èœnv àXXœpi, ?an pèxpa, èa-tïv èXdTTiuaiç, éoTiv d0upia, èan xaP“› trôvoç Kapbiaç, èari crrvTvÔTîiç, èauv dvdttauaiç Kapbiaç, ?<rn npoKoirri, êffTi pia. ‘Obomopia -fdp ètrnv, ?cuç où tpOdffij eiç tôv Kaxairauoiv. ‘H bè dndOeta paKpdv èanv dnô ndvTiuv toùtuuv Kai où xpeiav ?X€i Tivôç. "Eoti yàp èv Tip ôew Kai b 0eôç èv aÙTf] • èx^pav oùk èx€1› nriîipa oùk èxei, èît oùk dniOTÍav, où kôtov cpuXaKÔç, où cpôpov ndOouç, oùk èmOupiav èv oùbevi rapi tivoç irpáy-paxoç, où TTÔvov rapi tivoç ?xOpaS- MeyáXai eiaiv ai bóíai aùxfiç Kai dvapi0pr|TOi. 'Ev ôauj bè ean cpôpoç Ttepi tivoç ird-0ouç, paKpdv èaTiv dn' aÙT^ç, Kai èv ôaqj KaTqyopia dvèpxetai dnô tôç Kapbiaç, févoç aùxfjç èOTi. ToOtó èffTt tô aúpa, ôirep dvéXapev ô Kùpioç 'IqaoOç, Kai aÜTq èaftv f) dydtui, qv èbibaSe toîç êauTOÛ noiflaai èv XaPÎ- Aià toOto ttoXXoì ibiútai èvô-piaav aÙTfiç cpOàaai, en tûjv ira0â>v Zujvtujv èv Trj tpuxô, Kai toû owpaTOç prj TtavTeXwç KaOapeùovTOç Kai èSÉKXivav èK toO ùcpeiXopèvou.

1001 *Infantia.* — 25, 4. TToîov oùv èaxi tô èpyov toO naibiou ; Tô traibiov, èàv baprj, KXaiei Kai perà tûjv xaipôvTwv pex' aÙTOû Xaipei. 'Eàv ùpptaOrj, oùk ôpyiZxTai, Kai bofaíópevov oùk ètrai-pexai. 'Eàv Tipqaujai tôv èxepov aùxoO ùnèp aÚTÓv, où SpXoî. 'Eàv Xdpujoi xà aÙToO, où TapdaaeTai. 'Eàv KaTaXeiipuxnv aùîôv ôXiyov eiç KXqpovopiav, oùk ènioTaTai. Où k eiaépxeTat eiç Kpiaiv

maiorem corporis quam animae curam gerimus. Mundus est, cum iis quae sunt caduca gloriamur.

1000 24. In virtutum via sunt lapsus, sunt inimici, est mutatio, est copia, est mediocritas, est inopia, est maestitia, est gaudium, est animi labor et angustia, est quies, est progressio, est vis. Iter enim agimus, donec ad requiem perveniamus. Tranquillitas autem ab omnibus est perturbationibus vacua, et nulla re indiget. Est enim in Deo, et Deus in illa. Inimicos non habet, non lapsum, non incredulitatem, non perturbationis laborem, non rei cuiusquam cupiditatem. Magnae denique atque innumerabiles sunt illius dotes. Ab hac procul abest, qui aliqua laborat perturbatione. Haec est illa caritas, quam nos Dominus lesus docuit omnibus exhibere. Ad hanc imperiti nonnulli putant se pervenisse, cum adhuc animi morbis divexentur, et corporis immunditia sordeant, et ab omni virtute sint remotissimi.

1001 25,4. Quaenam sunt infantis opera ? Infans si verberetur, plorat. Risu agnoscit arridentes sibi. Affectus contumelia non irascitur. Laudibus non extollitur. Si loco eius alium venerereris, non dolet. Si res illi suas eripias, non turbatur. Si paucis in rebus heres fuerit institutus, minime curat. Neminem vocat in iudicium. Pro

1000. Aug. mon. 149; MG 40, 1174 C.
1001. Aug. mon. 154; MG 40, 1176 D.

perd tivoç • o£» tptXoveiKeî btà toû oùtoû • où piaeî Ttva dvûpwKOv. 'Eàv rrrwxôç ij, où XuneîTai. 'Eàv kXoùoioç f¡, oùx ùtpqXotppoveî. 'Eàv ibi) 'fvvaîKa, oùk èmOupei aÙTfiç. 'Hbovf) F| tppovrtç où KaTaKupieùei aÙTOû. Oùbéva Kpivet, oùbéva Kupteùei, oùbevl paoxaivei, où irepnepeÙETat eiç ô oùk olbev, où xXeuâlei btà tô ax>ipa tôv TtXnoiov, éxOpav oùk ?xe' tivoç, oùx ôko-KpiveTat, où IrjTeî -npqv toû KÔapou toùtou, où iqTeî ouvdïai kXoûtov, oùk dyair^ tpiXapfupiav, où fiverai aùûàbriç, où çptXo-vetKeî, où btbàcJKei èpKa0wç, où pepipv^ì. Kepi tivoç. 'Eàv éK-bùawaiv aÙTÒv, où XuireîTai, où KpaTeî tô ibtov OéXrjpa, où cpopeîTat Xoipôv, oùbè KaKOÙpTOVç, où tpopeîTai Oqpiov oùbè KÔXepov. 'Eàv fivqTai btwypôç, où TapáoaeTai. Toioûtôç ètJTt Kepi où eÎKév ó Aeokôttiç f]pû>v 'Iricroûç- «'Eàv pf) OTpatpqTe Kai YÍvnoOe iliç Tà Kaibta TaûTa, où pé| eiaeXQfjTe eiç Trjv paotXeiav toû ©eoû» [Mt 18, 3).

S. ISAAC NINIVITA, saec. V.

Sermones ascetici.

Fundamentum vitae monasticae. — 'H àpxn Tf)ç ôboû tî)ç 1002
Iwflç, tò dei peXeTf)oai tòv voûv èv toîç Xôfoiç toû Geoû Kai èv KTUJxeia biaTpipeiv. Tô yàp èKeiOev dpbeùeoGat, auvepyeî eiç tt]v TaÙTpç TeXeitDffiv • qfouv tô dpbeùeaÔat èK Tfjç peXérqç twv Xô'fujv toû 0eoO, Porrei «rot eiç tt)v tôç irrwxeiaç KOTÔp0waiv. 'H bè Tfjç dKTripoaùvriç KaropOwcnç oxoXrjv Kapéxet aot toû KaTop0woat ti'iv peXéTqv twv Xôfwv toû 6eoû. 'H bè poqûeia

fortunis suis non contendit. Neminem odit. Si pauper est, non maeret. Si dives, non superbit. Si mulierem videt, non concupiscit. Nulla illi neque libido, neque sollicitudo dominatur. Neminem iudicat, nemini imperat, invidet nemini; in iis quae nescit, sese non iactitat, proximi formam aut habitum non deridet, non exercet ullo cum homine inimicitias, non simulat, non quaerit mundi dignitates, cumulandis divitiis non incumbit, non diligit avaritiam, non est pertinax, non litigiosus, non in docendo ambitiosus. Si exuatur, non est sollicitus, non tristatur, propriam non defendit voluntatem. Famem non metuit, malefiqps et facinorosos homines non timet, serpentes et feras non formidat. Si bellum ingruat, non perhorrescit. Tales sunt, de quibus ait Dominus lesus: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuii, non intrabitis in regnum Dei.*

Initium viae vitae semper meditari in verbis Domini et in men- 1002
dicitate vitam agere. Nam exinde irrigari ad huius perfectionem conducit; irrigari scilicet meditatione verborum Dei adiuvat ad mendicitatis stabilimentum. Recta autem paupertatis affectio otium procurat ad rectam verborum Dei meditationem. Auxilium vero

1002. Nie. mon. (= Nicephorus monachus, 1770) 2; Sp. (= Spetsieri, 1895) 2.

twv òóo TOÚTWV duvTÔpwç àvacpépii eiç TÍ|V àvapaffiv traffriç oiKobogñs twv dptTwv. Oùbeiç búvaTai trXqaiáaai tw 0ew, *ei* jiif) ó àqpKiTwv èauTÔv ¿k toû KÓagou. 'AiróaTaaiv bè Xêfw où tí'iv ¿Kbripíav to0 awpaToç dXXà t‹í›v to0 KÓogou npaYgaTwv.

1003 *Contemplatio et actio uniantur.* — "Ekootôv ti èvepTuógevov èv tí) Sewpig xai TrXripoùpevov bi' èvroX^Ç tt|ç ùnèp aÙToO, d0€wpr)TÓv èffTiv ôXov toîç to0 awpaTOÇ ô<p0aXpoîç. Kai ÏKaaTÔv ti èv Ti) npdtei èvepyoùpevov, ‹júv0étóv èOTiv, ôti î] èvToXî] f| pía góvq, tifouv f] npâiiç, twv dpcpoTépwv beÎTai, Tf|ç 0ewpiaç Kai Tfjç Ttpàiewç, ëviKa twv owpaTiKwv Kai twv dawpÔTWv. 'H aùvOeaiç yàp twv éKarèpwv pía èœri.

1004 *Virtutes ab invicem gignuntur.* — 'Ek tôç èpyaaiaç tôç piataç TÎKTtTai ô 0èppq f| àpeTpoç, ô TtupnoXoupévq èv TiJ Kapbia èK twv Oeppwv èv0ugr|0fujv, twv Kaivwç èmnoXeuouawv Tij 'bia-voia. Autt] bè ô èp'faaia Kai ô «puXaKÔ Xeirnjvouffi tôv voûv èv Tij 0èppp aÙTwv, Kai napéxouaiv aÙTw ôpaaiv. Kai aÜTrj Ô ôpaaiç Timi toùç Oeppoùç, Xofiopoùç, ouç irpoeînov, èv Tip pá0ei Tfjç bpdffewç TTjç ipvxnç. "Htiç KaXtîTat 0ewpia. Aîîth bè ô Oewpia TÎKTti Tqv 0èppqv Kai èK tïïç 0èppr|Ç TaÙTriç, Tfjç èK tôç XdptToç tôç 0ewpiaç èmyivopéviiç, ftvvfiTai f| ém(5¿>oó tûv baKpùwv. 'E£ dpxÔÇ pèv piKpôv Képboç, toutîotiv èv piâ fipépqt TroXXdKiç ènèpxtTat Tip dv0pwnip ôciKpua Kai aù0iç èXXeÎTOi Kai èK toutou ëpxtTai tô dtrauGTOv bÙKpuov Kai èK twv dnaùffTwv

utriusque breviter producit ad ascensionem in omni aedificatione virtutum. Nemo enim potest ad Deum appropinquare nisi a mundo se retrahat; retractione dico non per elongationem corporis, sed rerum mundi.

1003 Quidquid efficitur in contemplatione et impletur per mandatum de illa, plane invisibile est oculis corporis. Quidquid et actione efficitur, compositum est, quia mandatum unicum, id est praxis, utraque indiget, scilicet contemplatione et actione ob corporalia et incorporalia. Compositio enim utriusque una est.

1004 Ex operatione violenta oritur calor sine mensura, qui in corde ingeritur ex novis cogitationibus, quae de novo superveniunt menti. Nam operatio et custodia mentem acuunt in ipsarum fervore et praestant visionem. Et haec visio parit ferventes cogitationes, quas praedixi in profunditate visionis animae, quae contemplatio appel-latur. Haec autem contemplatio parit fervorem; et hoc fervore, qui fit ex gratia contemplationis, fluxus gignitur lacrimarum. In principio quidem prius modicae scilicet superveniunt homini per diem, et iterum deficiunt, et ex hoc proveniunt eidem indeficientes

J003. Nie. mon. 8; Sp. 8.

1004. Nie. mon. 59; Sp. 41; MG 8G, 848 A. — Sub titulo *De contemptu mundi* **transiit pars quaedam sermonum S. Isaaci de versione graeca (S. Isaac scripsit syriace) in idioma latinum, ct haec versio recusa est a Migne. Duos ex locis hic allatis invenire est in MG. Cf.** */. B. Chabot,* **De Isaaci Ninivitae vita, scriptis et doctrina (Lovanii 1892).**

baKpútuv òéx€Tai ’l 'l'uXÒ ttjv €Ípr|vr|v túјv Xoftapáiv. ’Ek bè Tflç dpnvnç tiîiv Xo-ftapâiv inpoÛTai eiç Tqv KaÒapÓTqTa to0 vo0. Atà bè Tpç toû voû KaGapÔTtiToç èpxcrai ó àvGpiunoç eiç tô pXénetv tù puarripia toû Qeoû. Âiôti f) KaGapô-niç èv Tfl ànô tiîiv -noXépuJV etpnvrç KeKpiippévn èOTÎ.

Tres ordines proficientium. —Tpeîç eiai TccSetç, èv aîç irpo- 1005
KOTtTei b àvÔpuJTroç • f] Tcijtç Tiîiv àpxapltuv, xai f) pean, Kai f) tûiv TeXetaiv. Kai ó pèv èv Tf| rrpiiiTrç Táíei wv, eì Kai tò tppô-vrjpa aiiToû eiç tô àyaGôv pénei, àXX’ oûv f] Kivpaiç tt^ç btavotaç aÙToû èv toîç náGeaív èOTiv. ‘H bè betnépa pèaq tîç èanv èp-iraOeiaç Kai ànaGtiaç. Kai oi beïtoi Xofiopoi Kai oi è£ eùujvôpiiiv èitanç KivoûvTat èv aÙTiîi, Kai où naûeTai ôXuiç Ppùtuv tô tptîiç, Kai tô (ïkôtoç diç nbr) eïppTat.

De oratione pura. — KaGibtmp Tràcia q bûvapiç tiîiv vôpuiv 1006
Kai tiîiv èvToXiîiv tiîiv boGetaâiv toîç dvéptbnoiç napà 0eoû péxpt Tpç KaGapÔTiiTOç Tfjç Kapbiaç biopièerat KaTà tòv Xôfov tiîiv iraTépuiv, oîîtui Kai irdvTeç oi Tpónoi Kai tò xPÓpata tôç npoaeuxôç, ¿ÍTiva tûi 0ew npoatùxovTat oi àvGpiunoi, pèxpt Tqç KaGapàç npoaeuxûç bioptiovTai. Oï tc yàp OTevafpoi Kai ai •fOvuneTriaeiç, Kai ai KapbiaKai bet'jaeiç Kai oí yXuKÚTaTOt KXau-Gpoi Kai navra Tà èv npoaeuxô axÔMaTa› KaOùiç ètpqv, ëtuç Tf]ç KaGapàç eùxfiç tôv ôpov KéKTqviaç Kai èiouaiav ‹=x€l KiveîaGai, dirò bè Tf|ç KaGapÔTTiToç Tflç npoatvxPç Kai péxpi tiîiv evbov, fjvÎKa tôv ôpov to0tov btapr|, oùk îti è£et dbetav q btàvota oÙTe eiç Ttpoaeuxnv, oiiTe eiç KÎvqatv, oÛTe KXatiGpôv, oÙTe

lacrimae, et recipit anima pacem cogitationum. Ex pace vero cogitationum ad mentis munditiam exaltatur. Per munditiam vero mentis pervenit ad videndum secreta; quia munditia est absconsa in pace, quae pugnis successit.

Tres sunt ordines, in quibus proficit homo: novitiorum, medius 1005
et perfectorum. Qui est ergo in primo ordine, quamquam intentio eius in bonum tendat, motus tamen suae mentis in passionibus est. Secundus autem medius quidem est inter passibilitatem et impassibilitatem, et cogitationes tam dextrae quam sinistrae aequaliter moventur in illo, nec cessat omnino lumen in ipso producere tenebras, sicut iam dictum est.

Sicut enim virtus legum et mandatorum, quae a Deo data sunt 1006
hominibus, usque ad puritatem cordis discernitur iuxta rationem patrum, ita et omnes modi et res orationis, quas Deo homines precantur, usque ad puram orationem discernuntur. Gemitus enim et genuflexiones et precationes cordium et dulcissimus eiulatus et omnes orationis modi, ut dixi, usque ad puram orationem regulam habent et moveri possunt, ab orationis puritate, et usque ad ea quae intus sunt, non habet facultatem mens usque ad orationem, usque ad motionem, usque ad gemitum, neque potestatem, neque

1005. Nie. mon. 64; Sp.45; MG 86, 854 B.
1006. Nie. mon. 198; Sp. 134.

èHoufftav, oût€ aÙTtSiovatÓTìiTa, ofrre béqatv, oùté ètnGugtav, q tivoç fjbovqv twv èv Tiîrbe tw piw èXmlogèvwv, q twv èv T(p pèXXovTt aiwvt. Kai btà toûto giTÙ Tqv KttOapàv npoaeuxqv, aXXq rrpoaeuxñ oùk Ioti. Kai nâaa TaÙTriç Kivqfftç, Kai ndvia Tà oxÓMCtT® £wç ilibe tòv voûv árráfoijot Tq èfouata Tflç aÙTtîou-oiôtt]toç. Atà toOto dfwv èv aÙTq. Metà bè toûtov tòv ôpov, èicnXqîiç éoTai tòte Kai oùxi irpoowxq. Alón rrérrauTai Tà Tfjç irpooeuxfiç Kai Oewpia tîç èon Kai oùxi TtpotTtuxqv îtpoff-eùxeTat Ò voûç. TTâç Tpôtroç irpoff€t>xÔÇ ftvôpevoç btà Kivq-«idv fiveTat. 'Hvîko bè ô voûç eiaéXÔq eiç Tàç rrveupaTiKàç Ktvqaeiç, èKtî ttpocreuxôv oùk ?xfl- *AXXo ètniv q irpocreuxq, Kai dXXo f] èv aÙTq Oewpia, ei Kai è£ àXXqXwv Tàç dtpoppàç Xap-pavouotv. 'EKêivq pèv fàp oirôpoç- aînq bè bpafpaTwv àpaiç. 'EvOa ©éa àveKXaXqTip èiioTaiai ó Oepííwv, rrwç è£ èXaxictTwv, Kai fupvwv KÔKKwv, tbv èarretpe toioûtoi dvQqpoi OTaxoeç èvw-mov aÙTOÛ è£ai<pvqç èpXàoTqoav. Oûtoç pievei èv tq ibia fewpfia èKTÔç Ttdaqç Kivqoewç.

1007 *De oratione pura.* — Aomóv, dbeXipé, mcrreue, ôti èSouotav ?X€l biaKpíveiv b voûç Tàç èauTOÛ Ktvqoetç, &uç toû TÔnou Tflç èv Trpooeuxô KaOapÔTqToç. "Otov bè tpQàaq è«i Kai pi) OTpacprj eiç Tà ôrriow ?| KaTaXeiipq Tqv npooeuxqv, tòte fiverai f) rtpoff-ei»XÙ wanep ti peuînç peTaiù Tqç ipuxiKqç Kai Tqç nveupanKqç. "Oïav pèv KivqÔfj, èv Tq qnixiKq xwpp èffriv ÔTav bè eiç èKêivqv Tqv xwpav eiaéXOq, rtaùeTai Tqç Trpooeuxflç. Oi fàp dfioi èv Tip péXXovTt aiwvt où npoaeuxq trpooeùxovTai, ÔTav ô voûç aÙTiîiv KaTarroûq urtò toû TTveùpaToç, dXXà peTà KaTairXqiewç

libertatem neque precationem neque desiderium vel voluptatem rerum quae sperantur, in hac vita vel in aevo futuro. Et propterea post orationem puram, alia oratio non est. Et omnis eius motus, et omnes modi hucusque mentem ducunt potestate libertatis. Propterea fit certamen in illa. Post hunc finem, tunc erit mentis alienatio, sed non oratio. Itaque cessat oratio et fit contemplatio neque oratio dum precatur mens. Omnis orationis modus per motus habetur; postquam autem intraverit mens in motus principales, ibi orationem non habet. Aliud est oratio, aliud contemplatio quae in ea fit, etiam si altera auxilium habeat. Illa est enim satio, haec vero manipulorum ablatio. Hic ineffabili visione obstupefit messor, quomodo ex minimis et nudis granis quae seminavit, tantae multitudinis spicae ante se subito fruticatae sint. Ille vero manet in propria cultura extra omnem motum.

1007 Ceterum, frater, crede potestatem esse menti suos discernere motus usque ad locum puritatis in oratione. Cum autem ibi pervenerit nec retrorsum verterit vel orationem reliquerit, tunc fit oratio, sicut media inter psychicam et spiritualem. Si movetur, in regione psychica est; si autem in illam regionem ingressa est, cessat orationem. Sancti enim in aevo futuro oratione non precantur, dum mentes eorum a Spiritu inebriantur, sed cum admira-

1007. Nie. mon. 202; Sp. 137.

èvavXiZovTai *év* tí) eútppatvoúaq bóEq. Oütuj Kai èv f]pív. 'Hvíko díituGri ô voûç aiaÓáveaGai Tflç peXXoùariç paKaptÔTqToç, Kai êautoû èmXav0àv€Tat, Kai rtàvTwv twv èv0àbe Kai oùk ?ti ?Ect KÎvqatv èv tkti. Toutou êvêkév peTà mirotûriaewç Qaji^eî tîç Xéfetv, Ôti rràaav àpeTqv yivopévnv Kai tràaav tôEiv rrpoa-«ux^Ç, e'T£ owpaTi, eÏT€ èv btavoiq, tô aÙTeEoùoiov toû 0êXq-paToç ôôrifiî, Kat kivêî, Kai aÙTÒv tòv voOv tòv òvTa pafftXèa twv rraOwv btà Ttîtv aia0r|<T€wv ; 'HvÎKa bè toO trveùpaToç q btoÎKqaiç Kai f) oÎKOvopia Kupteûet toû voôç, toû twv aiaGqaewv Kai Xoytcrpwv oÌKOvópou, dtpatpeîTat tò aÙTtEouffiov dirò tîîç cpùaewç, Kai ôbqfia óbq-fUTai tòte, Kai oùx bbqfqaet. Kai rroû tôt€ èoTat f) trpooeuxn, fivÎKa f] tpùoiç pq iaxúq ètouaiav ?x6,v Ka0' èauTqç, àXX' èrépa buvapet ôbqfeÎTai èv0a où yivwaKit, oùbè Tàç Ktvqfftç Tfjç btavoîaç KaTopOwaat buvqOq èv oîç dv PoûXr|Tai, dXX' aixpaXwaia KaTaKpaTèîTat èv Tij &p<jt èKeîvq, Kai ûrr' aÙTÔç ôbqyeîTat èv0a oùk ai<J0dv€Tai ; 'AXX' oùbè GéXqdtv èEet TtlVlKaÛTa «OUTC ti èv OWgaTÎ èOTlV, fj èKTÔÇ toû awpaToç» [2 Cor 12, 2] oìbe KOTÒ Tqv Tqç Tpatpflç papTupiav. Aovrrôv èaiat dpa tw oûtwç aixpaXwTto0évTt Kai èauTÒv pq eìbÓTi npoaeuxq ; Atà toûto pqbeîç pXaacpqpeÎTw, Kai Xéyev éa^eÎTw, buvarèv eîvai ■npooeùxeaOai Tqv nveupaTtKÎ]v rrpoaeuxqv. TaÚTq fàp TÔXpq KaTaxpwvTat oi peTà dXaioveiaç Kpoaeuxôpevot Kai îbtwTat Tr¡ Tvwaei Kai èauTOîç KaTaqteùbovTat, ôti ÔTav povXwvTat rrpoff-eùxovTat Tqv TtveupaTiKqv rrpoaevxqv. Oi bè Tanetvôcppoveç Kai voqpoveç aufKaTapaivouai pa0eîv napa twv Traièpwv Kai fvwvat toùç ôpouç Tqç tpùaewç, Kai TaÙTq Trj TÔXpq Tàç èauTwv bta-voiaç boûvat oùk dvéxovTat.

tione in gloria laetifica inhabitant. Ita et in nobis. Si mens existimatur digna quae percipiat beatitudinem futuram, et sui obliviscitur et omnium terrenarum rerum, nec iam habebit ad aliqua motus. Propterea quis audet cum fiducia dicere omnem virtutem et omnem orationis modum, sive in corpore sive in cogitatione, a libertate voluntatis adduci et moveri ? Si autem spiritus administratio et dispensatio dominium mentis obtinet, quae sensuum et cogitationum oeconomus est, tollitur libertas a natura et ductione tunc ducitur, nec ipsa ducet. Et ubi tunc erit oratio, si natura non habet potestatem in se, sed alia virtute ducitur in locum quem non cognovit, nec potest moius spirituales ratos efficere quos vult, sed captiva tenetur in illa hora et ab ea ducitur in locum quem non percipit? Nec dicere poterit tunc, utrum cognoverit *incorpore* an *extra corpus* iuxta Scripturae testimonium. Ceterum, num erit oratio homini qui ita captivus est nec se cognovit ? Propterea nemo blasphemetur et dicere audeat hominem posse precari puram orationem. Hac enim audacia utuntur qui cum ostentatione precantur, imperiti sunt ad cognitionem et sibi mentiuntur dicentes homines posse quandocumque volunt precari puram orationem. Humiles vero et prudentes non dedignantur a patribus discere et terminos naturae cognoscere, nec huic audaciae suas cogitationes dare patiuntur.

'Epujt. Kai tîvoç èveKiv, èireî oùk îoti Ttpoa&uxn, Tr| rrpoa-€oxfiç èiKMVupiç npoffaTopeóerat aÜTq f) 'dveKXaXqTOç xàpiç; — ArtÓKp. Tô aïtiov oütwç dvat Xé'fopev btÓTi èv Tip Kaipip Tflç Trpoaeuxflç biboiaî toîç dEiotç, Kai èK Tfjç trpoaevxÔÇ ?X£1 T*ìv dtpoppqv. KaOÓTi oùk èan Taútr] ttJ èmbôitp tôttoç èmtpoiTi'i-aewç, ¿XX' fj tòv toioOtov Kaipóv, Kaxà Tqv twv TtaTÉpwv pap-Tupiav. Aid toi toûto Tf| èirwvupia Tfjç rrpoaeuxÔÇ npoaaxo-ptùtTai, bion èK Tqç irpooeuxf|ç ôbqfeîTai ó voûç Ttpôç èKtivtjv Tqv paKapiÓTriTa, Kai bià tô tôv Trpoaeuxqv, TaÚTqv eivai aiTÍav, Kai èv dXXotç Kaipoîç x^pav oùk ?x£iv› ôqXoûat tù aoy-TpdppaTa twv naTèpwv. 'Ibwpev yàp noXXoùç twv apiwv, tbç Kai èv toîç pioiç aÙTWv èOTiv, ioTapèvouç eiç Ttpoaeuxqv Kai dpnayévTaç tôv voûv.

APOPHTHEGMATA PATRUM, ca 500.

1008 *Labor personalis.* — De abbate Antonio, n. 16. 'AbeXtpôç eîne Tqj dpp<£ 'AvTwvitp • Eüiat ûirèp èpoû. Aéyei aÙTip ó 'fèpwv • Oùbè èyw ae èXew, oùbè ô Oeôç, èàv pq où aÙTÔç anoubaaqç, Kai ainiaq tòv Oeôv.

1009 *Renuntiatio perfecta.* — Ib. 20. AbeXcpôç dnoTaidpevoç Tip KÓapip Kai btaboùç Tà ènrâpxovTa aÙTOÛ tttwxoîç, TtapaKaTa-oxwv bè ôXiya eîç Xôyov èauTOÛ, irapépaXe Tip dp[?â 'AvTwvitp. Kai toûto paOtbv, Xèyet aÙTip ô yépwv Ei GéXeiç povaxôç •fevècOai, àneXOe eiç Tqvbe t?|v Kwpqv, Kai dfôpaoov Kpéaç, Kai nepiéeç Tip awpatí aov fupvíp, Kai oütwç èX9è èvTaûOa. Kai irotqaavToç oütwç toû dbeXipoÛ, oi kùvcç Kai Tà ôpvea tô awpa aÙToû KaTéTtpvov. 'AtravrqaavToç bè aÙToû ïrpôç tôv

Jnterr. Cur, si non est oratio, nomine orationis designatur illa ineffabilis gratia? *Resfi.* Causam hanc nos dicimus, quia in tempore orationis datur dignis, et ortum habet ex oratione, quia illi celeberrimae gratiae accessus non est nisi in hoc tempore, iuxta testimonium patrum. Propterea nomine orationis designatur, quia ex oratione mens ducitur ad illam puritatem, et per orationem, quia est haec causa, et in aliis temporibus illa locum non habet, ut ostendunt scripta patrum. Videamus enim multos sanctorum, ut apparet ex illorum vitis, stantes in oratione et raptos esse mente.

1008 16. Frater dixit abbati Antonio: Ora pro me. Ait illi senex: Nec ego tui misereor, nec Deus, nisi tu quoque operam navaveris, Deumque fueris deprecatus.

1009 20. Frater qui renuntiaverat saeculo, et sua pauperibus distribuerat, sibi tamen retinuerat pauca, accessit ad abbatem Antonium. Quo comperto, dixit ei senex: Si vis monachus fieri, perge ad illum vicum, eme carnes, circumpone corpori tuo nudo, sicque huc veni. Cum ergo ita fecisset frater, canes atque aves corpus eius lacerabant. Occurrente autem illo ad senem, interrogavit, num

1008. MG 65, 80 C. 1009. MG 65, 81 C.

yépovia, èrràûeTo el *féfovev* ibç auvePoúXeuaev. ’Ekêîvou bè èm-òtiKvupévou tò awpa ôieonapa-fpévov, Xéyei b S'fioç Avtwvioç • 01 dnoTaíápevot Tip KÓapw, Kai OéXovTeç ?x£iv XPÔM»™, oütwç ànô twv baipóvwv KaTaKOitrovTat noXepoùptvoi.

Radices impeccantiae. — De abb. Arsenio, 1. 'O dppàç 1010
Apaévioç ?Ti wv èv Tip naXaTÍtp, eiiSaro Tip Ofw Xèjwv • Kúpie, òbr)tn<róv pe ttwç awÔw. Kdl fjXOev aÙTip tpwvq Xéyouaa • 'Apaévie, cpeOfe toùç àvQpdmouç? Kai awír).

2. 'O aÙTÔç dvaxwprpjaç èv Tip poviipei pítp, náXiv eüíaTo, tòv aÙTÒv Xótov elmJbv. Kai qKOuae cpwvfiç XeyoùaqÇ aÙTip- Apaévie, cpeûye, aiwtta, f)oúxa^£' «ÜTai yáp elffiv ai f>ííat tÀç dvapapTqaiaç.

Difficultates in oratione. — De abb. Agathone, 9. ’HpwTrjoav 1011
aÙTÔv náXiv oí dbeXcpoi XéfovTeç- TToia dpttfi èaTi, TTdrep, èv Taîç noXiTêiaiç, èxouaa nXeiova KapaTov ; Aeyei aÙToiç • XtrfXW-pqaaTé poi, Xofiìopat ôn oùk èffTiv ÏTepoç Kdparoç, tbç tô eùiaaôai Ttp Oeip. TlavroTe yàp ôtê GéXij ó dvOpwnoç *npoa-eùEaoGai,* poùXovTat oi èxQpoi èKKÔtpai aÙTÔv oibaai fàp ôti oúbapóOev èpnobilovTai, ei pii dnô toû eûÎaaOai Ttp 0ew. Kai nâaav bè noXiTeíav nv âv peTÎXQij dvOpwnoç, è-fKapTtpwv èv aÙTi}, KTâTat dvdnauatw tô bè eüSaoOat, èwç éaxdTqç dvairvoqç àywvoç XPp££l-

De iudicio cogitandum. — De abb. Ammona, 1. 'AbeXtpôç 1012
tjpwTqae tôv dpfiâv 'Appwv&v, Xé-fwv ▪ Einé poi bÔPa- Kai Xéyei ó yépwv • “Ynafe, noinoov tôv Xofiapóv aou, wanep oi KaKoûpyoi

fecisset ut illi consilium dederat. Et postquam is ostendisset corpus suum dilaceratum, ait S. Antonius : Qui mundo renuntiaverunt voluntque habere pecunias, hunc in modum a daemonibus impugnati discerpuntur.

1. Abbas Arsenius, cum adhuc in palatio versaretur, oravit ad 1010
Deum dicens : Domine, duc me per viam qua salutem consequar. Et descendit ad eum haec vox : Arseni, fuge homines, et salvus eris.

2. Idem cum ad vitam solitariam secessiset, iterum oravit eamdem precem. Audivitque vocem huiusmodi : Arseni, fuge, tace, quiesce; hae enim sunt radices impeccantiae.

9. Interrogaverunt eum adhuc fratres, dicentes: Quae virtus, 1011
Pater, inter ceteras maiorem exigit laborem ? Dicit iis : Ignoscite mihi, existimo nullum laborem aequari precibus ad Deum. Quotiescumque enim homo voluerit orare, inimici seu daemones nituntur eum avertere. Sciunt quippe non aliter impediri se, nisi per orationem ad Deum. Certe quidquid aliud boni operis homo aggressus fuerit, in eo perseverans, requiem obtinet; at oratio ad ultimum usque spiritum eget certamine.

1. Frater interrogavit abbatem Ammonam, dicens: Profer mihi 1012
verbum. Ait senex : Vade, talem habe cogitationem, qualem rei

1010. MG 65, 88 B. 1011. MG 65, 112 B. 1012. MG 65, 120 A.

ttoioOoiv oí ôvreç èv Tfj tpuXaKfj. 'EkîÎvoi fàp èpuJTiùaiv ctet toùç àvôpdmouç, ttoù éoTiv ô f]fepôjv Kai ttôtê ëpxerat, Kal diro Tfjç TrpoaôoKÎaç KXaiouatv. Ofrrtuç Kai ô povaxôç ótpeíXet btanavTÔç npooéxav, Kai èXéfxeiv TOV éauToO q/uxAv, Xéyujv • Guai poi. TTwç ?X<« Trapaarfjvai Tip Pópan toû XpicrroO ; Kai rrwç ?xw aÙTÛJ àiro-Xo-picraciOai ; 'Eàv outcuç pfXeTticrqç btairavTÔç, bùvaaai <nu0f|vai.

1013 *Solitudo cum Deo.* — De abb. Aionio, 1. Elrrev ó dppâç 'AXwvioç· 'Eàv pi] eimj èv Trj Kapòip aÙToO dvÔpujrroç, ôti· 'Etûj pôvoç Kai ó ©tôç èffpev èv Tip KÓffpip, oùx ?£ti dvcirravaiv.

1014 *Tria quae decent monachum.* — De abb. Andrea. 'EXcycv ó àppftç 'Avbpéaç • TTpéirei Tip povaxip îà rpia raÛTa • f] SeviTeta, f] irru>x«a Kai f| amari) èv úrropovíj.

1015 *Monachus oculus esse debet.* — De abb. Besarione, 11. 'O dppôç Biaapiuiv ànoôvriaKWV èXeyev, ôti ôtpeiXei eîvai ô povaxôç tbç Tà x^pouflip Kai Tà acpatpip, ÔXoç ôcpQaXpôç.

1016 *Quomodo timor Dei veniat in animum.* — De abb. Euprepio, 5. 'AbeXcpôç fipiúrriae tòv aùròv fépovTa, Xéyujv ÎTâiç èpXÊTat ó tpôpoç toO ©toO eiç tì)v tpuxóv ; Kal eïirev ò yèpuiv • 'Eàv ëx>) àvOpumoç tì)v Tarreïvujcnv, Kai ti]v àKTqpoaùvqv, Kai tò pi] Kpiveiv, èpxtTai aÙTip ô tpôpoç toO 0eoO.

1017 *Orandum pro inimicis.* — De abb. Zenone, 7. Etrrev ó dppàç Zf|vo)v • 'O OéXujv Taxù ïva daaKOÚaq ô ©tôç Tfjç eùxfjç aÙToO, f]vÎKa dvaffTfj Kai èmivet Tàç xe'PaS «ùto0 npôç Ôeôv, npò ndvTwv Kai npò Tfjç ibiaç tpvxfiç ûnèp tu>v èxOptôv aÙToO ànô tpvxflç eô£r|Tai • Kai btà toutou KaTopôujpaToç, et ti dv napaKaXèat] Tip ©eip, ûnaKoùei aÙTip.

qui in carcere versantur. Illi namque semper interrogant accedentes viros, ubinam degat praeses, et quando venturus sit ; atque ex exspectatione plorant. Pari modo monachus debet semper attendere ac animam suam obiurgare, dicendo : Vae mihi ! Quomodo potero astare ad tribunal Christi ? Quidve habebo defensionis coram illo ? Si ita assidue meditatus fueris, poteris consequi salutem.

1013 1. Dixit abbas Alonius: Nisi homo dixerit in corde suo: Ego solus et Deus sumus in mundo, requiem non obtinebit.

1014 Dixit abbas Andreas: Tria haec monachum decent: secessus a patria, paupertas et in tolerantia silentium.

1015 11. Abbas Besario moriens dicebat: Debet monachus instar cherubim et seraphim totus esse oculus.

1016 5. Frater interrogavit eumdem senem, dicens: Quo pacto advenit timor Dei in animam ? Et ait senex : Si homo habuerit humilitatem, nihil possederit, nec iudicaverit, veniet in eum timor Dei.

1017 7. Dixit abbas Zeno: Qui vult ut Deus cito exaudiat preces ipsius, quando surrexerit et manus extenderit ad Deum, prae cunctis, etiam prae anima sua, oret ex animo pro inimicis suis ; ac per hoc praeclarum facinus, quidquid a Deo petierit, auscultabit ei.

1013. MG 65, 133 A. 1014. MG 65, 136 B. 1015. MG 65, 141 D.
1016. MG 65, 172 C. 1017. MG 65, 177 C.

Quid sit monachus. — De abb. Zacharia, 1. Eînev ó dppûçlOlS MaKapioç Tip àppô Zaxapia· Eìné poi tò eppov to0 povaxoO. Aéfet aÙTip• ’Epe épuiTâç, IláTep ; Kat Xéyei ò dpflâç Maxdptoç• nXripocpopoûpai eiç oé, tékvov Zaxapia. ’Eari pàp ó vùamuv pe to0 ¿ptuTf|ffat tre. Aé-fei aÙTip ó Zaxapiaç• Tò kot’ èpé, TTÒTep, tò éauTÒv [hâlecrôai eiç itdvTa, oùtôç èanv ô povaxôç.

3. Einé tote ô dppâç Mcuofiç Tip dbeXcpïp Zaxapip• Etiré poi, tí TTOirpJiJu; 'AKOÙaaç ôè iÿfinpev éauTÔv xaù<A eiç toùç irôbaç aÙToO, képtuv XÚ pe épuJTâç, TTaTep; Aépei aÙTip Yépwv· TTicrreuaóv poi, tékvov pou Zaxapia· eibov tò TTveOpa TÒ“Apiov koteXQòv ètri oé, Kai ¿k toútou ávafKáíopai èptuTflcrai tre. Tót€ Xapibv ò Zaxapiaç tò koukoúXiov aÙToO ¿k tôç KtcpaXôç aÙToO, eùriKev inrò toùç nôbaç, Kal KaTanaTqaaç aÙTÔ eïnev· ’Eàv pò ouvTpiPrj oütujç àvOpanroç, où bùvaTai eivai povaxôç.

Rectè incipiendum. — De abb. Esaia, 2. “EXfpe rrdXiv irpôç 1019 toùç KaXiùç dpxopévouç Kal ùiroTaaoopévouç naTpdffiv d'fioiç, ôti• 'H irpuiTT] pacpù oùk dnopdXXei, ibç ètri Ttoptpùpaç. Kal ôti• "Qonep oí kXóòoi oí diraXol eùxepwç peTaoTpécpovTai Kal Kap-rrrovTai, outwç Kal oi dpxapioi ôvreç èv únoTafó-

Elongatio a contemplatione. — De abb. Theona. Ehrev ô 1020 dppâç ©euivàç· Alà tò dira<JxoXq0ôvai tòv voûv dnô tôç eiç ©eôv Oeujpiaç, aixpaXwnlópeOa ùnô tiîiv naOiîiv twv oapKiKiîiv.

Humilitas vincit daemones. — De matre Theodora, 6. 'EXeye 1021 rrdXiv f) aÙTq ôti• Oùk àffKqcriç, oíjtí dypuirvia, oiÍTe iravTOÎoç nôvoç crujüei, ei pq yvqoia Tantivotppoaúvq. "Hv fdp tiç dvaxw-

1. Dixit abbas Macarius abbati Zachariae: Doce me quodnam 1018 sit opus monachi. Ait ipsi: Tune interrogas me, Pater? Turn abbas Macarius: De te mihi persuasum est, fili Zacharia. Est enim qui me vellit, ut interrogem te. Zacharias hanc protulit sententiam: Quantum quidem existimo, Pater, qui sibi in omnibus vim facit, is est monachus.

3. Dixit aliquando abbas Moyses ad fratrem Zachariam: Enuntia mihi quid agere debeam. Audiens ille, humi prostravit se ad pedes eius, dicens: Tu me interrogas, Pater? Ait illi senex: Mihi crede, Zacharia, fili mi: vidi Spiritum Sanctum descendentem super te, eoque cogor percontari te. Tunc Zacharias sublatam cucullam e capite suo posuit sub pedibus, eaque conculcata: Nisi homo, inquit, pari modo contritus calcatusque fuerit, monachus esse non potest.

2. Iterum dixit ad eos qui recte incipiunt, sanctis patribus sub-1019 iecti: Prima tinctura numquam amittitur, velut in purpura. Item: Sicut teneri rami facile convertuntur ac flectuntur, ita et novitii qui in subiectione sunt.

Dixit abbas Theonas: Quoniam avocatur mens a contemplatione 1020 Dei, ideo captivi ducimur a carnis affectibus.

6. Ita rursus locuta est: Neque monasticus rigor, neque vigiliae, 1021 nec quilibet labor salutem parit, sed sola sincera humilitas. Erat

1018. MG 65, 177 D. 1019. MG 65, 181 A. 1020. MG 65, 197 C. 1021. MG 65, 204 A.

prjTrjç dTteXaùvtuv baipovaç- Kai é£f)Taiev aÙTOùç- ’Ev TÍvt èi-épxeaOe; ’Ev vqOTeia; Kai èXefOw ‘Hpeîç ofrre èaOtopev, ofrre nívopev. ’Ev depurada; Kai èXefow ‘Hpeîç où KOiptùpeOa. ’Ev dvaxwpriatt ; 'Hpeîç eiç tôç èpfjpouç ôtâyopev. ’Ev tivi oùv *è£-épxeoÔt;* Kai èXefOv, ôti • Oùbèv fjpàç vik^I, ei pi) Taneivocppo-oùvr). 'Opâç ô-n f] Taneivotppoffùvr) viKi)Tr)ptôv ¿oti baipóviov;

1022 *Monachus est labor.* — De abb. loanne, 37. ’EpwTnoé tiç tiûv TTaïépujv tòv dfifiâv ’Iwdvvnv tòv KoXopóv, tí èOTi povaxôç. ‘O bè eîne • Kônoç. “Oti ó povaxôç eiç irâv èpfov Komâ. Oütwç ò povaxôç.

1023 *Voluntati Dei oboediendum.* — De abb. Isidoro, 9. ‘O aÙTÔç dpfi&ç ’loibujpoç eirtev 'H aùveoiç tûjv áyíujv auTi) èoTÎ, tô ètrvfvwvai tô 0éXi)pa toO OeoO. TTóvtujv yàp TrepifiveTai b dv-ûpwrtoç èv Tf| ùmxKOfi Tf)Ç dXqOeiaç, ôti eÎKàiv Kai bpoiujpa toû Oeoû èOTl. riÙVTlUV bè TTVeupÛTUJV beivóv èOTl tô àKoXouÔeîv Trj èauroû Kapbia, tovtêoti tîjj ibiip XoTiopip, Kai pi) Tip vôpuj toû Geoû • Kai ücrrepov fiverai aÙTÎÎ) eiç rrèvOoç, ôti où k èyvuj tô puOTijpiov, oùbè eüpe Tqv ôbôv tûiv á'fíujv ¿pfáíeoOai èv aÙTrj.

1024 *Paupertas.* — De abb. Isaaco, 12. Elnev ô dppôç ’loaaK, ôti • ’EXe^ev b dppftç TTapPib, ôti toioûtov ôcpeiXei b povaxôç cpopeïv ípánov, íúffTe páXXeiv aÙTÔ e£uj toû kcXXìou ètri Tpeîç ùpèpaç, Kai pqbeiç XàjSq aÙTÔ.

1025 *Monachus igneus.* — De abb. loseph, 6. EItov b dppàç ’ltuor)<p tûj dppá Aùjt’ Où bùvaoai xevéoôai povaxôç, èàv pi) yèvi,) tbç irûp cpXoyiiôpevoç ôXoç.

enim anachoreta quidam, qui daemones eiciebat, et quaesivit ab iis: In quonam exitis? In ieiunio? Responderunt: Nos neque manducamus neque bibimus. In vigiliis? Dixerunt: Nos somnum non videmus, in secessione? Nos in solitudinibus degimus. In quo igitur egredimini ? Exceperunt: Nihil nos vincit nisi humilitas. Cernis ut humilitas victoria sit adversus daemones?

1022 37. Interrogavit aliquis e Patribus abbatem loannem Curtum, quid esset monachus. Ille dixit : Est labor. Quia monachus in omni opere laborat. Ita est monachus.

1023 9. Idem abbas Isidorus pronuntiavit: Sanctorum prudentia haec est, agnoscere voluntatem Dei. Cuncta enim superat homo in veritatis oboedientia, quia Dei imago ac. similitudo est. Inter omnes autem spiritus gravissimus est, sequi cor suum, hoc est propriam cogitationem, non vero legem Dei ; et postea in luctum ei evadit, quoniam non cognovit mysterium, neque invenit viam sanctorum, ut in ea operaretur.

1024 12. Sermo abbatis Isaaci fuit: Abbas Pambo aiebat, eiusmodi pallium gestari debere a monacho, quod si extra cellam proiecerit. per tres dies a nemine accipiatur.

1025 6. Dixit abbas loseph abbati Loto: Non potes fieri monachus, nisi instar ignis totus exstiteris flammeus.

1022. MG 65, 216 D. 1023. MG 65, 221 C. I<r24. MG 65, 228 A. 1025. MG 65, 229 C.

Quomodo veniendum ad timoren Dei. — De abb. Cronio, 3. 1026
'AbeXcpôç ripujTriffe tòv dppâv Kpóviow TToìuj Tpótruj ëpxeTat dvGpujTtoç eiç Tcmeivo<ppocrí)vr|v ; Aéfít aÙTtp ò fépujv, ôti • Atà to0 tpópov to0 0eoO. Aéyet aÙTip ó dbeXtpôç· Kai bià noiou npdfpaToç epxeTai eiç tòv tpópov to0 QeoO ; Aéfa aÙTiò ò yépujv • Tò KaT* èpe, iva auaTeiXi] èauTÒv dirò tovtôç Ttpd'fpaToç, Kai bójaei èauTÔv eiç KÓnov aujpaTiKÓv, Kai ôaqv ëxei íaxúv, pvq-povtúaij Trjç ¿k to0 ampaToç ¿Sóbou, Kai tôç Kpiaewç to0 0eoO.

Quomodo orandum sine intermissione. — De abb. Lucio. 1027
TTapéfJaXóv noT€ Tiveç Tip dppâ Aoukîw eiç tò 'Evotov, oí Xe-fó-pevoi EÙKTïTai, povaxoi- Kai ôpioTtiaev aÙTOÙç ò fépujv Ti tò èpYÓxtipov úpújv ; Oi bè elnov • 'Hpeîç où ipnXatpwpev èpfóxetpov • àXXà, KaOùjç Xéfei b dirôcJToXoç [cf. I Thess 5,17], dbiaXeinrujç ■rcpooeuxópeGa. Kai Xéyei ò yèpiuv Oùk èoGieTe; Kai eitrov Nai. Kai Xéyei aùïo'îç ▮"Ote oùv èaOieTe, tîç eùxeTai ùuèp ùptùv ; TTdXtv oùv einev aÙTOîç- Où KOipfiaOe; Kai elnov Nai. Kai Xéfet ò fépujv • "Otc oùv KOipdaGe, tîç eùxeTai rapi ùpójv ; Kai oùx eûpov npôç TaÛTa drroKpivaaOai aÙTip. Kai eînev aÙTOîç-ZufXUJPtioaT€ M01› iòoù, où KOieîTe koQùjç XéyeTe. 'E'fùj bè beiKvùu) ùpîv, Ôti èpfaZôpevoç tò èpyóxetpóv pou dbiaXeÎTrrwç trpoa-eùxopai. KaOéùopai aùv 0ew PpéSaç tò piKpd pou GaXXia, Kai TrXèKUJv aÙTà aetpdv, Xéfiu- c'EXéqaóv pe,' ò ©eôç, kotò tò péya eXeôç aou, Kai kotò tò ttXôOoç tûiv oÌKTippójv aou èSdXeupov tò dvópnpd pou» [Ps 50, 2sq]. Kai Xéfei aÙTOîç- Oùk ëanv eùxò

3. Frater percontatus est abbatem Cronium, quonam modo veniat 1026
homo ad humilitatem. Ait illi senex: Per timorem Dei. Tum frater excepit: Et per quam rem venit ad timorem Dei ? Respondit senex : Mea quidem sententia, ubi coercuerit se ab omni negotio, et dederit se ad laborem corporis ; quantumque habet virium, meminerit exitus e corpore ac iudicii divini.

Venerunt aliquando nonnulli ad abbatem Lucium in Enato, ex 1027
iis qui dicuntur Euctitae, monachi ; et interrogavit eos senex : Quidnam manibus operamini? Responderunt: Nos non contingimus manuum opus; sed sicut praecipit apostolus, oramus sine inter-missione. Ait senex : Nonne manducatis? Illi : Etiam, manducamus. Senex: Quando igitur comeditis, quis pro vobis orat? Iterum ille ad eos : Non dormitis ? Exceperunt : Ita est, dormimus. Tumsenex: Quando ergo dormitis, quis pro vobis orat? Nec invenerunt quid ad illa responsi darent. Dixit iis : Ignoscite mihi ; ecce non facitis iuxta sermonem vestrum. Ego vero ostendam vobis, quod opus manuum mearum dum exerceo, oro sine intermissione. Cum Deo sedeo intingens meos ramulos ; eosque in plectam conectens, aio : *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* Nonne id oratio est? Responderunt: Est. Iterum: Cum

1026. MG 65. 248 C. 1027. MG 65. 253 B.

toOto; Kai throw Nat. Kai efrrev aÙTOîç· "Oxav oûv èppeivuj bi' ôXrjç fjpèpaç èpfaiôpevoç Kai eùxôpevoç, rroiiî) irXeîov fj èXarrov beKaèf voupia· Kai rrapéxiu èf aÙTwv tiç t?|v ôùpav bùo, Kai Tà Xottrà èaQiuu· Kai tôxtTai ùrrèp èpoO b Xaptbv xà bûo voupia ÔTt éoOiuj rj ôtî KOiptîipai• Kai btà xflç x«piToç toO OtoO trXnpoOTat pot tô àbiaXefrrrwç Ttpoatôxeaôat.

1028 *Quomodo mortuum fieri.* — De abb. Macario, 23. 'AbeXcpôç trapépaXt Tip dp[iâ MaKapiw Tip Aifurrripi, Kai Xéyti aÙTtp· 'App¿, tini poi i>f|pa Trtùç <iiu9û>. Kai Xtyti ó yépujw "Ymrfe tiç tò pvripeìov, Kai ûpptoov toùç vtKpoùç. 'AneXGibv oûv ó dbeXtpôç, ûppiat Kai éXiOaat· Kai èX6djv dmifftiXt Tip fépovn. Kai Xêfti aÙTip· Oùbèv noi éXdXrjaav; 'O bt êqpiq· Oùxi· Atfti aÙTip ó fépujv "YTtaft rrdXiv aùpiov, Kai bôïaaov aÙTOÛç. 'ArrtXQùiv oûv ó dbtXtpôç èbôîaaev aÙTOÛç, Xéyujw 'AtootoXoi, dfioi Kai bÍKaioi. Kai ûXOt rrpôç tôv yèpovTa, Kai efrrev aÙTtp• 'EbôEaaa. Kai Xéfti aÙTip· Oùbèv ooi áireKpíOqaav; 'Eipq ó dbtXipôç' Oùxi. Aèyei aÙTip ó fèpaiw Olbaç rtócra ÙTÎpaoaç aÙTOÛç, Kai oùbèv croi diTtKpíOqcrav, Kai rrôaa èbôSacraç aÙTOÛç, Kai oùbèv croi èXóXqaaw oütujç Kai crû, èàv OèXrjç oajGflvai, ■ftvoù vtKpôç• pr]Tt ri]v dbtKÎav tûiv dvOpwirujv, prjTt t?jv bôfav aÙTiîiv Xopcrr], ibç oi vtKpoi· Kai bùvaoai oujOflvai.

1029 *Recordatio malorum.* — De abb. Macario, 36. Ehrtv ó dppâç MaKÔpioç• 'Eàv pvrprOibpev tûiv inrô tûiv dvOpdimuv èrrafopèvujv f)pïv KaKiîiv, dvaipoùptv t?|v bùvapiv Tfjç toO Otoû pvrjprçç. 'Eàv bè pvqaOwpev tûiv kokióv tûiv baipôvœv, èaôpeOa àTpuuTOi.

ergo permansero tota die operans et orans, conficio plus minus sedecim nummos; ac ex iis duos in porta praebeo, reliquos insumo in cibum; qui autem accepit duos nummos, orat pro me, quando comedo aut dormio; atque per Dei gratiam adimpletur mihi illud: sine intermissione orare.

1028 23. Frater convenit abbatem Macarium Aegyptium, et dixit ei: Abba, effare mihi verbum, quonam modo salvus ero. Ait senex: Vade ad sepulcrum et maledictis mortuos impete. Abiens igitur frater, conviciis et lapidibus appetiit; reversusque annuntiavit seni. Quaerit ab eo: Nihilne tibi locuti sunt? Ille: Nihil. Tum senex inquit: Iterum proficiscere cras, laudibus eos effer. Pergens itaque frater, collaudavit eos, vocans: Apostoli, sancti, iusti. Tum adiit senem, dixitque: Laudavi. Ille ei: Nihil tibi responderunt? Frater: Nullo modo. Tunc senex dicit: Nosti quantis eos contumeliis affeceris, nec quidquam reposuerunt tibi; et quantis eosdem laudibus ornaveris, nihilque ad te prolocuti sunt; ita enim tu, si salutem consequi desideras, mortuus fias; nec iniurias hominum, nec laudes eorum cogites, instar mortuorum; sic poteris salvus fieri.

1029 36. Dixit abbas Macarius: Si retinuerimus memoriam malorum quae nobis inferuntur ab hominibus, abolemus vim recordationis Dei; quod si recordati fuerimus malorum quae per daemones contingunt, erimus invulnerati.

1028.' MG 65, 272 B. 1029. MG 65, 277 D.

Silentium. — De abb. Moyse, 3. *AXXo tì ouveòpiou yevopévou 1030
èv Tíj Ekiîtêi, OéXovtéç aùiòv oí TTaTÉpeç boKipáaai, tíouóévwaav
aÙTÔv, XéyovTeç• Tí Kal ò AiOiotp oùtoç èpxeTai eiç Tf]v pèonv
fipûv ; 'O bè ÔKOÙoaç èaïujitqoe. Mêtù bè tô dnoXu0^vai aÙTOÙç,
Xéfouoiv aÙTÛj- 'Appâ, oùbèv dpn èTapàx0rçç; Aéyei aÙTOîç-
<'ETapàxôr|v, àXX' oùk èXàXqffa» [Ps 76, 5].

Tentationes daemonis. — De abb. Matoe, 4. Elire TtdXtvlOSl 1031
Oùk oîbev b oaxavSç iroiip iraOei btrâTai f] vpuxô- ^Treipet pèv,
dXX' oùk oîbev ei Oepiaet• toùç pèv irepl nopveiaç, toùç bè irepi
KaTaXaXiâç Xofierpoùç, Kai bpoiwç Tà Xomà iraGri. Kai eiç oîov
iràôoç ibi] tòv vpuxôv KXivaoav, xopnY«î aÙTfl.

Oboedientia. — De abb. Míos, 1. Eîirev ô dppàç Miûjç ó 1032
toO BeXéou, ôti• 'H ùiraKOÙ ‹îvtî ùiraKofjç ècrnv. Ei tiç viraKOÙei
Ttù Geíp, ó Oeôç ùnaKOÙet aÙTÔv.

Virtutes duces animae. — De abb. Poemene, 35. Eînev b 1033
dppàç TToipóv, ôti- Tô rpuXdacreiv, Kai êauTip irpoaéxetv, Kal ó ,
bidKpioiç, ai Tpeîç aÙTat dpeTal bbryfoí eiai Tfjç ipvxflÇ-

Fervor. — lb., 111. 'AbeXcpôç r'ipujTnae tôv dpfiâv TToipéva, 1034
Xèfwv• Eiiré poi bflPa- Kal Xéfei aÙTw• °Otê KaieTai ùitoKaTtu ò
Xépoç. où bùvaTai puîa Sipaaôai aÙToO, q n twv dXXwv èpreTwv•
ÔTav bè ipuxpôç ij, TÔTe èmKà0qvTai aÙTip. Outw Kai b povaxôç-
ôoov èmpévei Taîç nveupaTiKaîç irpajeatv, oùx eùpiffKei b èxOpôç
KaTeveyKeîv aÙTÔv.

Oboedientia patri spirituali. — De abb. Rufo, 2. Eînev b 1035
dppàç 'Poûrpoç, ôti• 'O KaOqpevoç èv ùnoTayrl naTpôç irveupa-

3. Alia vice acto consessu in Sceti, Patres volentes eum probare, 1030
contempserunt illum, dicendo: Cur Aethiops iste venit in medium
nostri? Ille vero audiens, tacuit. Postquam autem dimissus fuit
conventus, aiunt ei: Abba, nihil modo turbatus es? Respondit:
Turbatus sum, sed non sum locutus.

4. Rursus dixit: Nescit satanas, cuinam vitio succumbet anima. 1031
Seminat quidem, at ignorat an messurus sit; serit cogitationes tum
fornicationis, tum detractionis, similique modo in ceteris vitiis; et
ad quem pravum affectum viderit animam propendentem, eidem
animae suppeditat.

1. Dixit abbas Mios, ille Belei: Oboedientia pro oboedientia est. 1032
Si quis Deo oboedierit, Deus obaudiet eum.

35. Dixit abbas Poemen: Custodire, sibi attendere, et discretio, 1033
hae tres virtutes viae duces sunt animae.

111. Frater rogavit abbatem Poemenem, ut traderet ei aliquod 1034
documentum. Et ait illi: Quamdiu olla igne subiecto calefit, non
potest musca, nec ullum aliud reptile, eam tangere; sed cum frigida
fuerit, tunc insident ei. Pari modo monachus: quamdiu in spiritualibus actionibus permanet, non reperit inimicus quo eum deiciat.

2. Dixit abbas Rufus: Qui manet in oboedientia patris spiritualis, 1035
maiorem mercedem repositam habet quam qui in eremum secessit

1030. MG 65, 284 A. 1031. MG 65, 289 D. 1032. MG 65, 301 C.
1033. MG 65, 332 B. 1034. MG 65, 349 C. 1035. MG 65, 389 C.

tikoû, itXeiova ptffOòv ?xei to0 èv Tfj èpòinp Ka0' éauTÒv àvaxai-poOvioç. 'EXeye bè oôtoç ôti btnfÒoaTÓ tiç tôiv TTaTÉpujv, Ké'fcuv, ôti • Elbov TÉffoapa Taypara èv tiÎi oùpavw • tô npuiTOV Tcifpa, avGpunroç àaôevœv Kai eùxapiaTwv Tip 0€<î> • tô beÚTtpov Tàfpa, ô tôv tptXoîeviav ôiùjkujv, Kai eiç toûto loTctpevoç Kai btaKoviîiv • tô TpiTov TÓTfpa, ô Tf]v èpr)pov biu'jKUJv Kai pò pXémuv dvOpuj-TTOV • tô TtTapTOv Tœfpa, ò èv óttoTa-fò Kaôtipevoç mxTpôç, Kai ônoTaoffôpevoç aÔTip bià tôv Kùptov. 'Etpópei bè ó bià tôv fJTraKoiqv pavtotKqv xpuaoûv Kai yopyôva, Kai TtXeiova tôiv ôXXujv bóíav elxev- Efù) bè, <pr)ffi, elttov Tip óbiyfoOvTÍ pe, ôti • TTiîiç oûtoç ó piKpÔTepoç napà toùç àXXouç nXeiova bôîav èxeii O bè dnoKptGeiç eÏTté pou 'Enetbrj ó tòv cpiXoíevíav óuíikujv ibíqj OeXópaTt Troieu Kai ó eiç tòv Ipqpov wv ibíip OeXqpan dvcxúi-pr]Oev • oûtoç bè ó Tqv ùiraKOÒv exu)v› návTa Tà OeXppaTa aÙToO KaTaXeitpaç KpépaTai Tip Qeip Kai Tip ibíqi narpí ' évtKa toútou TtXeiova bóíav èXafie napa toùç àXXouç. Aia to0to, di TéKva, KaXò ò únaKOÓ ò ¿ià tòv Kùpiov pvopevr]. 'HKOÓaaTe, T¿Kva, èk pépovç, toû KaTopOcupaToç toútou óXífOv ti ïxvoç. 'Q iinaxoq, aujTripía ttóvtujv tiîiv triOTiîiv • di ÚTtaKoq, fevvqTpia Ttaoujv tiîiv dpeTiîiv • di ÙTraKOÒ, paoiXeiaç eùpéTiç • di útokoó, oùpavoùç dvoi-fouoa Kai dvÔpujTtouç dnô TÔÇ àvafoucrou d> ùtokoh, ttcivtwv tiîiv àfiaiv Tpocpé, è£ ÔÇ èOnXaaav, Kai bià ooû èTeXeiàiôrioav • di ÚTraKor], ffúvoiKe dyffXujv.

1036 *Humilitas maior quam memoria Dei.* — De abb. Sisoe, 13.
AbeXcpôç òpdiTrioe tòv àppâv Xioótiv, Xéyww 'Opiîi èpauTÓv, ôti ò

proprio nutu. Addidit idem narrationem cuiusdam e Patribus, hancce: Vidi quattuor ordines in caelo. Primus ordo, homo qui aegrotat gratiasque agit Deo; secundus ordo, qui hospitalitatem sectatur atque eo in negotio stat et ministrat; tertius ordo, qui solitudinem sequitur, nec quemquam videt; quartus denique, homo in patris oboedientia sedens eique sublectus propter Dominum. Porro oboedientia eiusmodi praeditus, gestabat torquem aureum, cum clypeo, maiorique prae ceteris gloria fulgebat. Ego vero, inquit, dixi ei qui me ducebat: Quare iste minor super alios gloriam consecutus est? Ille respondit: Quoniam qui hospitalitatem sectatur, sponte sua id agit; qui pariter commoratur in eremo, recessit ex voluntate sua; hic autem qui oboedientiam obtinet, cunctis suis voluntatibus relictis, pendet a Deo atque a suo patre. Huius rei gratia plus gloriae quam ceteri accepit. Propterea, filii, bona est oboedientia, cum ptopter Dominum suscipitur. Ex parte percepistis, filii, virtutis istius parvum vestigium. O oboedientia, cunctorum fidelium salus! o oboedientia, mater omnium virtutum! o oboedientia, regni inventrix! o oboedientia, quae caelos aperis achemines e terra elevas! o oboedientia, otnnium sanctorum nutrix, cuius lac suxerunt et per quam evaserunt perfecti! o oboedientia, contubernalis angelorum!

1036 13. Percontatus est frater de abbate Sisoe, hunc in modum: Agnosco memoriam Dei permanere apud me. Ait illi senex: Non

1036. MG 65. 396 B.

pvflpq toû 0eoO napapévet poi. Aèrei aÙTip ó fépiov • Oùk Ioti pèfa, tò eìvat tòv Xopapóv oou peTà toû Qeoû • péra bé Ioti, tò éauTÒv óp&v óttokótuj iràffnç Tflç ktîoéujç. ToOto yàp xaì ò oujpaTtKÔç kôttoç ôbnreî eîç TÒV Tflç Tanetvo<ppooùvr|ç TpÓTtov.

Non omnes monachi salvantur. — De abb. Silvano, 2. 1037
'O aÙTÔç Ka0etôpevôç ttoté pera àbeXtptôv, éyéveTO èv èKOTàaei, Kai mirra ètri irpóduorov • Kai perà TtoXù dvaoTàç «Xaie. Kai naptKàXtoav aÙTÒv ol àòtXcpoi Xérovreç- Tí ?x£'S> TTàrep; 'O bè éoidnra Kai iKXatev. 'AvafKaióvTuuv bè aÙTóùv eiirtìv, dnev • 'Efùj eiç -rflv Kpiaiv fipncqnv ' *aì eîbov noXXoùç to0 yévouç flpcùv ànepxopévovç eiç KÓXaatv, Kai noXXoùç t‹î›v KOffpiKwv œrrepxopévouç eiç paaiXeiav. Kai èirév0ei ô répujv, Kai oùk fl0eXev è£eX0eîv èK toû KeXXiou aÙToû. Ei bè Kai óvafKaíeTo è?eX0eîv, lOKêire Ta) KOOKOuXiu) tô irpôaunrov aÙToû, Xéyujv • Tí 0éXui ibeîv tô cpiôç toûto tô irpôffKaipov, Kai oùbèv ?xov ôcpeXoç;

Orationi unienda operatio. — Ib., 5. TTapépaXé tiç àbeXtpôç 1038
Tip dpp$ XiXouavip eiç tô ôpoç tô Zivd • Kai ibùjv toùç dbeXcpoùç èp'faiopévooç, elite Tip 'fépovTi' «Mfl épyàèeaOe Tflv Ppâioiv Tflv ànoXXupévqv» [lo 6, 27]. «Mapia yàp Tflv àra0flv pepiba èieXéSaTO» [Le 10, 42]. Aèrei ò fépwv Tip pa0qTfl aÙToû • Zaxapra, bôç Tip dbeXcpip (JifJXiov, Kai pdXe aÙTÔv eiç kcXXîov pqbèv *tyfiv.* "ÛTe oùv è-féveTo fl œpa Tflç èvvdTiiç, irpoaeîxe Tfl 0úpa, ei dpa népirouoi KaXéaai aÙTÔv eiç tò ipareîv. 'Qç bè oùbeiç èicaXeaev aÙTÔv, dvaOTàç flX0e npôç tôv fépovTa, Kai Xéyei aÙTtÎJ • Oùk ètpa-fov oi dbeXcpoi ffflpepov, dP0fi; Aèrei aÙTÛj ó fépiov Nai. Eîne bè • Aià tí oùk ¿KaXéoaTé pe; Aèrei aÙTÛj 6 fépiov •

magna res est, cogitationem tuam cum Deo esse; sed magnum est, conspicere se tamquam omni creatura inferiorem. Id enim corporeo labori iunctum, deducit ad habitum humilitatis.

2. Idem, sedens aliquando cum fratribus, in ecstasim abreptus, 1037
cecidit in faciem; et multo post surgens plorabat. Rogaverunt eum fratres, dicentes: Quid habes, Pater? Ille vero tacebat et plorabat. Cumque cogerent eum loqui: Ego, inquit, ad iudicium raptus sum; conspexique multos de genere nostro euntes ad supplicium, multos autem e saecularibus euntes ad regnum. Et lugebat senex, ac nolebat exire e cella sua. Quodsi exire cogeretur, operiebat cuculla faciem suam, dicebatque: Quid cupiam videre lumen hoc temporale, quod ad nihil utile est?

5. Quidam frater ad abbatem Silvanum venit in montem Sina; 1038
et videns fratres operantes, dixit seni: *Ne operemini cibum qui perit. Maria enim optimam partem elegit.* Ait senex discipulo suo: Zacharia, da librum fratri, et ducito eum in cellam in qua nihil sit. Cum ergo advenit hora nona, respiciebat per ostium, an mitterent qui vocaret eum ad manducandum. Utque nemo vocavit, surgens profectus est ad senem. Quem interrogat sic: Abba, non comederunt hodie fratres? Respondit senex: Etiam, comederunt. Et quare, inquit, non arcessivistis me? Tum senex: Quia homo

1037. MG 65, 408 C. 1038. MG 65, 409 C.

’Eneibii dvOpœnoç TmupaTiKÔç eî, Kai où xP6›av T’ÎS ppw-aecuç TaÙTrjç' f|geîç bè oapKiKoi ôvtéç 0éXopev tpayeiv, Kai btà toOto ¿pfahópteéa• où bè Tqv KaXf]v pepiba ¿íeXéíuj, dvafivw-OKUJV 6Xqv tî|v f)pépav, Kai où OéXeiç tpayeív oapKiK^v Ppwaiv. Kai tbç qKouae TaÛTa, èpaXe peïàvoiav, Xéfwv • Xufxiópnoóv poi, àppo. Aéyei aÙTip ó •fépww TTàvTtuç xP€'av Ka' fi Mapía Tfiç Màp0aç- bià fàp Tf|ç MâpOaç Kai f) Mapla ¿fKujpiáícrai.

PSEUDO-DIONYSIUS AREOPAGITA, ca 500.

De divinis nominibus.

1039 *Cum rebus ineffabilibus nostra unio est ignota.* — C. 1, n. 1. Toîç dkpQé-fKTOiç Kaì àfvujaToiç dcpOéfKTUjç Kaì dfvujOTaiç ouv-arnópeOa kotò tt]v KpèiTTova Tfjç Ka0’ fipâç XofiKf]ç Kai voepâç buvâpeuiç Kai ¿vepyeiaç ëvtuaiv.... Tr) yap urrèp Xôyov Kai voOv Kai oùoiav aÙTilç inrepouoiÔTTiToç dfvwota aÙTfj t?|v úmpoúoiov èmOTripnv dva0€Téov, toooûtov ¿ni tô dvavTeç dvaveùovraç, ôaov ¿auTÓv èvbibujcnv fi tiîiv OeapxiKiîiv Xoyiujv ¿ktîç, npôç bè Tàç ÙTrepTépaç aù'fàç Tfi Ttepi Tà 0eîa owcppooúvij Kaì óoiótt iti aoaTiXXopévouç.

1040 *Illuminationes modeste et temperanter suscipiendae.* — 1, 2. ['H OeÔTriç] npôç ttîv ècpiKTfiv aÙToO Oeujpiav Kai Koivtuviav Kai bpoiœoiv dvaTeivei toùç iepoùç vôaç, toùç ibç OepiTÔv aÙTiîi Kai kpOTrpCTûç èmpdXXovTaç Kai pfiTe irpôç tô ùnèpTepov Tfiç èvap-poviwç ¿vbibopévriç 0eo<paveiaç dbwdTwç dnau0abi£opèvovç, pfiîe

spiritalis es, nec eges cibo hoc; nos autem, utpote carnales, manducare volumus, atque ideo operamur; tu vero optimam partem elegisti, qui legis per totum diem, nec vis sumere cibum carnalem. His auditis, frater, paenitentiae inclinatione facta, dixit: Ignosce mihi, abba. Excepit senex : Plane et Mariae necessaria est Martha. Ex Martha enim etiam Maria praedicatur.

1039 1,1. Rebus ineffabilibus et ignotis modo ineffabili ignotoque coniungimur iuxta eam unionem, quae vim omnem et efficaciam nostrae intellectionis et ratiocinationis excedit.... Nam ipsi ignorantiae supernaturalitatis, quae supra omnem rationem et mentem et essentiam est, supematuralem scientiam tribuere oportet, tantum ad inaccessum illud lumen aspirando, quantum se insinuaverit oraculorum divinorum ille radius, ad sublimiores autem splendores sobrietate quadam et sanctitate circa res divinas nos contemperando.

1040 1, 2. [Deitas] ad tantam, ad quantam fas est, contemplationem et communionem similitudinemque sanctas mentes evehit, quae ad ipsam quoad possunt sancta decentia attingunt neque tamen sublimius, quam pro earum captu sinit divina illustratio, insolenter

1039. MG 3, 585 B. — Editionem mignianam Corderii sequimur, cuius tamen translationem nonnullis locis emendamus.
1040. MG 3, 588 D.

ttpôç tò Kàiavreç îk tôç ètri tò xeîpov ùcpéaetuç dnoXiaGaivovTaç, dXX' €ÙffTa9(Bç Te Kai (IkXiviîiç èni tôv dicrîva tôv aÙTOîç èm-Xdjnrovaav dvaTeivopévouç Kaì Tip auppéTpw tiîiv GegtTûiv èX-Xdpqtetuv épujTt pi€T' eùXapeiaç iepdç auxppôvuiç te Kai ôaitwç àvaTtrepoupévouç.

Divina potentia efficit deificationem. — 8,5. ['H Oeia bôvaptç] 1041
tî|v Géuiaty aÙTÔv bujpeîTai, bùvaptv eiç toOto toîç èxGeoupévoiç napéxouaa.

Divina pace et amore adducuntur animae ad mysticam 1042
unionem. — 11, 2. Ai'ôv [dpôvqv] ai ipuxaì toùç iravTobanoùç aÙTûiv Xôyouç èvoûaai Kai npôç piav voepàv auvdfouaai Ka0a-pÓTTiTa TtpofJaivouaiv oîkeîujç ëauTaîç ôbip Kai TÓJei btà TÔÇ dfiXou Kai dpepoûç voqueuiç èni tôv ùnèp vôqatv ëvujffiv.

Divina sanctitas deificat. — 12, 3. ['H Gela áTiórnd ^auTÔv 1043
dfa0onpen<î)ç ¿nibiboOaa npôç èK0éœ<Jiv tiîiv vneOTpappèvujv.

De caelesti hierarchia.

Hierarchia caelestis et ecclesiastica symbolis interpositis 1044
Iesu auctore ducunt ad deificationem. — C. 1, n. 3. TaÙTqç ouv ëv€Ka tôç ÔPÙJV dvaXófou éewaewç, ô tptXdvGpunroç TeXerapxia Kai Tàç oùpaviaç iepapxiaç ôpîv dvaqpaivouaa, Kai ouXXeiToupfôv aÙTiîiv TeXoOaa tôv Ka0' ôpàç iepapxiav tô npôç bùvapiv ôpôiv dtpopoidiaei, tôç OeoeiboOç aÙTiîiv iepdiaeaiç, Taîç aia0r|Taîç eÍKÓoi toùç unepoupaviouç dveypaipaTO vôaç.

Causa deificationis benigna Dei voluntas. — 3, 1. Tò bè 1045
Geonpenèç kôXXoç ùjç dnXoOv, diç d'faGóv, tbç TeXerapxtKÒv

quid praesumunt neque in praeceps perversa propensione labuntur, sed constanter et irreflexis oculis in illucescentem illis radium contuentur et amore induitis sibi collustrationibus contemperato cum sacra quadam reverentia modeste sancteque sursum evolant.

8, 5. [Divina potentia] ipsam quoque deificationem praestat, vir- 1041
tutem ad eam requisitam iis qui deificantur praebens.

11, 2. Per hanc [pacem] animae varias suas cognitiones in unum 1042
¡ungendo et ad unam intellectualem puritatem copulando procedunt propria sibi ratione et ordine per immaterialem atque indivisam intellegentiam ad unionem quae est supra intellectionem.

12, **3. [Sanctitas divina]** se benigne offert ad formandam in iis, 1043
qui ad ipsam convertuntur, divinitatem.

1, 3. Huius igitur proportionatae nobis deificationis causa, benigna 1044
teletarchia tum caelestes hierarchias nobis manifestavit, tum nostram hierarchiam ad captum nostrum deiformi illarum sacerdotio assimilando, et coadiutricem earumdem initiando, supercaelestes illas mentes sensibilibus imaginibus descripsit.

3, 1. Pulchritudo Dei conveniens ut simplex, ut bona, ut per- 1045
fectionis origo nulli omnino admixta est dissimilitudini, sed tamen

1041. MG 8, 893 A. 1042. MG 3, 949 D. 1048. MG 3, 972 A.
1044. MG 3, 124 A. 1045. MG 3, 164 D.

dgrfèç pèv èoTi KaOóXou nàaqç dvopoiÔTqTOÇ, peTaboTiKÔv bè kot'(Üiav êKÔOTtp toû oÎKeiou cpwTÔç Kai TeXeiwiiKÒv èv TeXeTrj OetOTÓTij Kaià Tqv Ttpôç éauTÔ tùjv TeXoupévwv èvappoviwç dnapáXXaKTOv pôptpwatv.

De ecclesiastica hierarchia.

1046 *Iesum contemplantes angelis propiores evadimus et scientiam mysticam acquirimus.* — C. 1, n. 1. 'Hpwv Te trpôç aÙTÔv ['IqaoOv] dvaTÉivopévuj Kai f)pfiç dvaTeivovTi twv KaXwv epujTi ouptTTÙffOei Tàç iroXXàç ÉTepÔTqTaç Kai eiç êvoetbq Kai 0eiav àtroTeXeiujaaç üwqv, ?£iv te Kai èvépfeiav iepoTtpenq bwpeÎTai Tfjç 0eiaç iepwffùvqç Tqv búvapiw é£ fjç è-rrt Ttjv à-fiav èpxô-uevot Tqç lepaTeiaç èvépxeiav, èyfÛTepot pèv aÙTOÌ yivôpeQa twv ûtrèp f]gàç oùaiwv Tfj Kaîà bùvapiv dcpopoiwoei toû povipou T€ Kai dveSaXXÓKTOU Tqç aÙTwv iepàç ibpùaewç, Kai Taútq trpôç Tqv paKapiav 'Iqaoû Kai OeapxiKqv aùyiiv dvapXéipavTeç, òcra te ibeîv èqpiKTÔv èiroirreùaavTeç iepwç Kai tôç OeapdTwv jvwaewç èX-XaptpQévTeç, Tqv puOTiKqv ètncrrqpqv dtpiepwpévot Kai dqnepwTai, tpwToeibeîç Kai OeoupytKoi, TêTeXeopévoi Kai TeXeaioupyoi -fevétrôai buvqaôpeOa.

1047 *Praeparant ad statum mysticum mortificatio, contemplatio et abolitio phantasmatum.* — 2,3,5. 'AXX' ecm trou bfjXov, ibç olpat, toîç twv iepapxiKwv èmonipooiv, ôti toîç òiqveKéaiv èv ffuvTOvicji trpôç èv dvaTdaeai Kaì Taîç twv èvavTÌwv ôXiKaîç veKpwoeai Kai dvutrapiiatç tò dvaXXoiwTOV iaxei voepà Tqç Oeoeiôoûç èiewç. Où yàp dvaxwpfjoai XPH póvov dirò KaKiaç àtrdaqç, dXXà Kaì dôôevwmîiç dpdX0aKTOv dvat, Kai dtpópqTOV

pro cuiusque dignitate cuilibet lumen suum impertitur et in divina consummatione perficit secundum immutabilem congruentemque ad seipsam transformationem eorum, quae perficiuntur.

1046 1, 1. Complicat [Iesus] intento in eum amore et nosmetipsos ad melius erigente multas nostras varietates atque ad uniformem et divinam vitam, habitudinem et virtutem perficiens impertitur divini sacerdotii sacram potestatem. Inde ad sanctam sacerdotii functionem adeuntes, ipsi quidem spiritibus nobis superioribus propiores evadimus, imitando quantum licet sacri illorum status constantiam et firmitatem, atque hac via ad Iesu beatam divinamque lucem aspicientes et sacro quoad licet more contemplantes et visionum cognitione circa mysticam scientiam illustrati, poterimus evadere consecrati, et consecrantes, luciformes et deifici, perfecti et perfectores.

1047 2, 3, 5. Verum, ut opinor, peritis rationum hierarchicarum perspectum est, assiduis ad unum conitendo aspirationibus atque totalibus contrariorum mortificationibus et abolitionibus spiritualia status deiformis immutabilitate potiri. Non enim solum ab omni malitia est recedendum, sed obdurandum viriliter et imperterrite

1046. MG 3, 872 B. 1047. MG 3, 401 B.

dei Ttpôç Tqv èn' aÙTqv ôXéOpiov ûtpeatv, oùbè toO iepoû t^ç dXriOeiaç épwïoç èv KaTaXf]íei troté yevéaOat, trpoaexûiç bè Kai aiwvtwç èn' aÙTqv, ôarj bûvaptç, dvaTeiveaOai, Tqv ètti Tà Tt-XerÔTepa Tfjç Oeapxiaç àva-fwff|v lepwç dei bianpaypaTeuópevov.

Sacramenta Ecclesiae et praesertim Eucharistia sunt dei- 1048
ficationis media. — 3, 1. 'EtrotrTeûaujpev, ôtou òri ëvexa ... évtaiwç [aûvaEtç] dfopeùetai KOivwvia Te Kai cràvaiiç, éKàaTqç iepOTeXeOTiKfiç TtpafpaTeiaç Kai tùç peptffràç fiptcùv ïwàç eiç évoetbf] Géworv ouvayoùcrriç, Kai Tfl twv biatperwv ôeoetôeî oup-irrúSet TÎ]v trpôç tô ev Kotvwviav Kai ëvwotv bwpoupévriç. <t>apèv bé, ôti Taîç twv dXXwv îepapxiKwv cnjpftóXwv peOéíeatv f] TeXeiwatç èK twv Taùtriç OeapxtKwv Kai TeXeiwTiKwv èan bwpewv.

Episcopus synaxim peragendo summa fruitur unione my- 1049
stica. — 3, 3, 3. KaTà tòv aÙTÔv bri 0eoeibf| Tpóttov b ôeîoç îepdpxnç, ei Kai Tqv évraiav aÙToO Tfiç iepapxiaç èmOTiÌMnv dfaèoeiôwç eiç Tbùç ÙTrofiefiriKÔTaç Kardfer, ... aù0tç tbç drtó-Xutoç Kai toîç rÍTToarv ¿KaTdoxeTOç eiç Tqv oÎKeiav dpxôv dperwTwç diroKaOioTaTat, Kai Tqv eiç tô ev éauToO voepàv Ttotriod-pevoç eïoobov, ôpâ Kaôapwç toùç twv TeXoupévwv évoerbeiç XÓ-'fouç, Tflç èrti Tà beÙTepa rpiXavQpwnou ttpoôbou tô ttépaç ttiv eiç Tà itpwTa OetoTépav èniOTpocpriv itotoùpevoç.

lesus ut principium unionis mysticae contemplandus et 1050
imitandus. — 3. 3,12. ['Iqaoùç] Tqv Ttpôç aÙTÔv fjpwv èvortoiòv Kotvwviav dfaQoupfwç biCTtpaYpaTetraaTO, Tà Ka0' f|pàç Tartetvà toîç 0eioTÔTOiç •aÙToO kot' dxpov évtboaç, eïttep Kai fipeîç tbç

semper obsistendum ipsi noxiae remissioni, nec a sacro veritatis amore est umquam cessandum, sed continenter et perpetuo pro viribus ad illam enitendum, ad perfectiorem divinitatis sublimationem sancte semper negotia sua operantem.

3, 1. Illud speculemur, quam ob causam ... [eucharistia] singula- 1048
riter communio et synaxis appelletur, cum unumquodque sacramentum, tum divisas vitas nostras ad uniformem colligat deificationem, tum deiformi dissitorum coagmentatione communionem et unionem praestet ad unum. Dicimus igitur ceterorum hierarchicorum symbolorum participationibus ex divinis 'perfectivisque huius muneribus accedere consummationem.

3, 3, 3. Pari prorsus et deiformi modo divinus pontifex, etsi sin- 1049
gularem divini sui gradus hierarchici scientiam in subditos benevole derivet, ... rursus tamen ut absolutus a rebus inferioribus ac liber ad proprium principium suum integre revertitur, spiritalemque suum in unum introitum exsecutus, uniformes istas sacramentorum rationes pura mente cernit, dum benigni humanique sui ad inferiora progressus finem diviniorem ad prima facit reditum.

3, 3, 12. [lesus] nostri secum unificam unionem benefice operatus 1050
est, ea quae in nobis humilia sunt divinissimis suis uniens excellentiis, siquidem et nos ipsi tamquam membra corpori per im-

1048. MG 3, 424 C. 1049. MG 3, 429 B. 1050. MG 3, 444 B.

péXq adjpan auvappoXoftlQwpev aÙTw Kara tò toùtòv Tflç àXw-PrjTou Kaì Oeiaç iuuflç.... Xpfl fàp flpàç, ei Tflç npôç aÓTÒv ¿qnépeOa Kotvujviaç, eiç Tflv OetoTctTqv aÙToO KaTà ffàpKa ituflv àiroaKoneûaai Kai Tfl npôç ainflv dcpopoiiflaei Tflç iepâç àvr lap-Tqaiaç eiç Tflv Oeoeibfl Kai àXwpr|Tov ë£iv dvabpapeîv • outuj fàp èvappovituç flpîv Tflv npôç tô ôpoiov KOivwviav bujpflaeTai.

1051 *Per contemplationem mysticam divinae pulchritudinis imago in animabus formatur.* — *4,* 3,1. "AxpavToi ydp eiaiv ai toO 0€oû Kpircpiai Kai ùnèp voOv eùebbeiç eònpéneiai, Kai voq-tu)ç ¿ptpaívovTai pôvoiç toîç voepoîç, ôpoeiôeîç ?x£iv èOéXouaat tùç kot' dperflv èv qnjxaîç dnapacpOdpTouç eÎKÔvaç. Tô yàp Tflç Oeoeiboûç dpeTflç dnapáypanrov eO pepipripèvov dyaXpa npôç èKeîvo tô vot]tôv Kai eùwbeç dcpopwv kôXXoç, oütujç éauTÔ Tunoî Kai bianXdrrei npôç tô KàXXiarov pipqpa.... Oütw toîç tptXo-kôXoiç èv vqj TpacpeOffiv fl npôç tô eùwbeç Kai Kpúcpiov kùXXoç dTevflç Kai dnapè'fKXiTOç Oeaipfa tô dnXavèç ôwpflaeTai Kai 9eo-eibéoraTov ïvbaXpa.

1052 *Per lesum mentes consecrantur et sanctificantur, ut Deo uniantur.* — *4,* 3, 12. Et yàp ècrri tò GetÓTarov flptîtv Oucn-aoTflptov 'IricroÔç, fl OeapxtKfl twv 0etwv vowv àcptèpwffiç, èv (L KaTà tô Aó-fiov dtpiepoùpevoi Kai puotikwç óXoKauToúpevot Tflv npoaayurfflv ?xopev, ùnepKOGpiotç ôtpQaXpoîç ènonreôcrujpev aÙTÔ tò OetÔTOTOv éuaiaoTflptov.... Ayiaiet yàp ùnèp flpwv êauTÔv ô navaftdiTaTOÇ 'IqaoOç Kai ndffriç flpâç àyiaffreiaç dnonXripoî, twv èn' atÎTÛ) TeXoupèvwv oÎKOvopiKÔjç eiç flpâç tbç OeofevvflTOüç Xotnôv dfaQoupytKÔiç biapaivôviwv.

maculatae ac divinae vitae congruentiam cum eo copulemur.... Oportet enim nos, si communionem eius concupiscimus, divinissimam eius in carne vitam contemplari atque sanctam eius impeccantiam imitando ad deiformem et immaculatum statum ascendere. Hac enim ratione congruenter nobis communicationem cum simili donabit.

1051 *4,* 3, 1. Arcana Dei decora, quae suavitate intellectum superant, sunt intemerata atque solis viris spiritalibus spiritaliter apparent, quod in animabus volunt habere imagines sibi conformes per virtutem et incorruptibiles. Incircumscriptum enim illud virtutis deiformis simulacrum rite imitandum, cum ad illam spiritalem et fragrantem pulchritudinem figit obtutum, se format et effingit ad pulcherrimam eius imitationem.... Sic iis qui pulchrum amantes in mente picturam faciunt, intenta constansque pulchritudinis suaveolentis arcanaeque contemplatio ineffabilem maximeque deiformem praestabit effigiem.

1052 *4,* 3, 12. Etenim si lesus, qui est altare nostrum divinissimum, divina est divinarum mentium consecratio, in quo secundum Scripturam santificati et mystice in morem holocausti concremati accessum obtinemus, supramundanis oculis divinissimum illud altare intueamur.... Sanctificat enim semetipsum pro nobis sanctissimus ille lesus nosque replet omni sanctitate, dum ea, quae in eo per dispensationem geruntur, ad nos ut a Deo genitos benefice dimanant.

1061. MG 8, 478 B. 1052. MG 3, 484 D.

Deificationis tres gradus. — 5, 1, 3. 'H pèv oûv àfiwTÙTri 1053
tûjv TtXeTwv íepoupfía Ttpwtriv pèv èx« Geoeibfl búvaptv tflv tepàv twv dTtXéaTwv KaGapaiv, pécrriv bè Tflv twv KaOapQévTwv tpwTuiTiKflv póqtTiv, éax®T1v bè Kaì twv irpoTépwv atrfKttpaXaiw-rtKflv tflv twv puqGévTwv èv èmtrniptj twv oIkcìwv puflaewv TtXeiwatv.... Tflç pèv oûv àfiaç twv tìXctwv iepovpyiaç fl Tpiaafl bûvaptç ôpvnTai • Tflç pèv tepSç Oeoieveaiaç èK twv Aofiwv dno-beixOeícn% xaGdpaewç Kai qjwTtaTtKflç èXXàptpewç, Tfiç auvâitwç bè Kai Tfiç to0 pûpou TïXeïflç TiXetwTiKflç twv ôeoupfiwv Yvwffewç Kai èmtrnipnç, bt' flç iepwç fl npôç Tflv Geapxfav èvoitotôç dva-fwff) Kai paKapiwTárri Kotvwvia TeXeaioupyeîTai.

De mystica theologia.

Deo adiuvante ascenditur ad fastigium contemplationis.— 1054
C. 1, n. 1. Tptàç úntpoúate Kai únépQte Kai (nrepdyaGe, Tflç XptOTtavwv ècpope Oeocrotpiaç, ïGuvov flpftç èni Tflv twv puffTiKwv Xofiwv ÙTOpcrfvwOTOV Kai ùirepcpafl Kai dxpoTdTqv KOputpflv, èvGa Tà ànXâ Kai dnôXuTa Kai ¿Tpettra Tflç SeoXofiaç pua-rflpia KaTà tôv vnèpcpwTOv è'fKeKdXuirrat Tflç Kpu<piopù<rrou arfflç yvôcpov, èv tw (TKOTtivoTaTip tô ÙTtepcpavéOTaTOV ÔTOpXdpnovTa Kai èv tw nàpTtav dvacpeî Kai dopdTw twv ímtpKáXwv dfXaïwv bnepTrXnpoOvTa toùç àvoppaTOuç vôaç.

Quomodo in divinam caliginem ingrediendum. — 1,1. Zù 1055
bè, il> <piXe TtpôGee, Tfl nepi Tà puoriKà GeápaTa auvTÔvtp bta-Tptpfl Kai Tàç aiaGflaetç dirôXeine Kai Tàç voepàç èvepftiaç Kai

5, 1, 3. Sanctissima itaque mysteriorum consecratio primam qui- 1053
dem virtutem deiformem habet, qua profanos sacris expiat; mediam vero, qua expiatos illuminando initiat; postremam denique et priora complectentem et perficientem, qua initiatos propriarum consecrationum scientia consummat et perficit.... Triplex itaque virtus mysteriorum sanctae consecrationis celebrata est: sacra in Deo regeneratione e Scripturis demonstrata expiatio et splendor illustrans, synaxi autem et unguento ostensis cognitio atque scientia, quae divinum opus consummat, per quam sacrosancte ad divinitatem unifica adductio et beatissima communio perficitur.

1, 1. Trinitas supernaturalis et superdivina et superbona theo- 1054
sophiae Christianorum praesul, dirige nos ad mysticorum sermonum superindemonstrabile et superlucidum et altissimum fastigium, ubi simplicia et absoluta et immutabilia theologiae mysteria involuta sunt in caligine hyperlucida silentii mysteria docentis, quae in tenebris obscurissimis superclarissime lucent et in omnimoda intangibilitate et invisibilitate mentes oculis carentes superadimplent superpulchris splendoribus.

1, 1. Tu vero, o care Timothee, intenta mysticarum contempla- 1055
tionum exercitatione et sensus relinque et intellectuales operationes

1053. MG 3, 504 A. 1054. MG 8, 997 A. 1065. MG 8, 997 B.

irwra ai<T0r¡rá Kai vorjTd, Kai navra oùk ovia Kai óvtü, Kai npôç tòv ëvwcnv tbç ècpiKTÒv dfvujcrrwç dvaraOriTi toû ôitèp irSoav oùoiav Kai fvwciiw tîj yàp èauroû Kai ndvTwv dox^Tw Kai diroXÙTiu KaOapwç èKcrrdati Trpôç Tqv ùntpoóffiov toû Oeîov okôtouç dKTÎva irdvTa dtpeXwv Kai èK ndvTUjv diroÀuQeiç dv-axOïÎ^Ô-

1056 *Deus transcendit omnes affirmationes et negationes et ignorantia cognoscitur.* — 1,2. Aéov èn'aÙTr) [rfj ndvrwv OirepKeigévri aMtjJ Kai itdoaç Tàç twv ovtwv TiOévai Kai Kara-cpdffKeiv Géoeiç, diç ndvriuv aÍTt<¡t, Kai naaaç aùràç KupiwTepov ditocpdtjKfiv, tbç ùitèp návTa úirepoúor], Kai pò oïea0ai ràç dTrocpdcreiç dvTiKttpévaç eîvai Taîç KaTatpdoeaiv, dXXà noXù npô-Tepov aÙTÒv ùttèp Tàç OTepqffeiÇ eîvai tôv ùirèp iràaav Kai drpaipeaiv Kai Qéaiv.

1057 *Quid sit videre et scire Deum.* — 2. Kara to0tov ôptîç ■févéaôai tòv vitéptpwTov eùxópeOa fvócpov Kai ôi'dpkeipîaç Kai dyvwaiaç ìòeìv Kai yvaivai tò vrtèp Oéav Kai yvwoiv aÙTqj tûj PÒ iòeìv pr|òè yvwvai • to0to ydp ècrri tò ôvtwç îbeîv Kai yvwvat Kai tòv ùirepoùcriov ûnepouo'iujç ùpvòoai òià Tfjç itávTwv twv òvtwv drpaipéaewç, aioitep oi aÙTorpuèç d'faXpa iroioûvTeç, èiai-poûvreç iràvTa Tà èmitpooOoûvra tí] Ka0ap$ toû Kpucpiou 0éct KwXùpaTa, Kai aÙTÒ ¿<p' êauTOÛ Tr) dcpaipéoei póvij tò drro-KtKpuppévov dvacpaivovTeç KdXXoç.

1058 *De divinis loqui impossibile.* — 3. "Oow irpôç tò dvavreç dvaveùopev, toooûtov oi Xó'fot Taîç ouvóipeoi twv vot|twv au-

atque omnia sensibilia et intellegibilia, et universa quae non sunt aut sunt, et quantum fieri potest erige te ratione arcana ad unionem eius, qui super omnem est essentiam et scientiam. Non enim nisi expedito, absoluto et puro ex teipso et ex omnibus rebus egressu ad supernaturalem radium divinae caliginis eveheris, postquam omnibus remotis absolutus ab omnibus evasisti.

1056 1, 2. Oportet in ea [causa super omnia eminenti] tum ponere et statuere omnes omnium quae sunt affirmationes, utpote in omnium causa, tum de eadem illas ipsas magis proprie negare, ut quae super omnes res superexsistat. Neque licet existimare negationes affirmationibus esse contrarias, sed ipsam causam multo superiorem esse privationibus, super omnem ablationem et positionem remotam.

1057 2. In istam superlucentem caliginem nos quoque ipsi pervenire optamus et per caecitatem et ignorantiam videre et scire id, quod supra visionem et cognitionem est, non videndo et non intellegendo. Hoc enim est vere videre et intellegere et eum, qui est super-essentialis, laudare per omnium rerum ablationem, non secus ac qui statuam nativam efficiunt, auferente somnia, quae circumiecta claram formae latentis visionem impediebant, sola ablatione oc-cultam eius pulchritudinem per seipsam revelant.

1058 3. Quanto magis ad sublime contendimus, tanto magis sermones nostri rerum intellegibilium intuitu contrahuntur. Sicut etiam modó,

1066. MG 3, 999 B. 1067. MG 3, 1025 A. 1058. MG 3, 1038 B.

OtéXXovtoi• KaOánep Kai vOv eiç tòv ôtrèp voOv etabùovTeç yvótpov où ppayuXofíav áXX’dXo’fíav uavieXf) Kai àvopoiav eúpqaopEv. K<lkeí [ív tíJ OeoXopa oupPoXtK?|] pèv dirò toO „dvw trpôç to éaXaTa KüTiibv ó Xôyoç kotò tò noffòv Tqç Ka0óòou trpôç àvd-Xofov TrXfjOoç qùpùvETO' vOv òè dirò tûiv kótuj trpôç tò inrep-Ktiptvov dviibv KaTÙ tò pÉTpov Tfjç dvóòou cnjGTÉXXeTat Kai però rtâaav dvoòov ôXujç dcpujvoç ecTTai Kai ÔXoç èvcuOpatTai Tip d(p0éfKTW.

Deus est supra omnia, quae percipi possunt.— 5. Aù0tç 1059
òè ùviovteç Xéfopev, tbç oûte [ndvTiûv arria] tpuxñ èOTiv OÛTE voûç| oûte rpavTOOÍav p òo£av f| Xó'fov f| vópaiv ?x€l’ bûôè Xôyoç èafiv oûte vôpcnç• oùôè XéfETOt oûte voeîtoi• oûte dpi0-pôç éffTlV OÛTE TÔflÇ OÛTE pÉftÔOÇ OÛTE OptKpÔTr]Ç OUTE ÎOÔTqÇ OÛTE dvKJÔTHÇ OÛTE ÔpOlÔTrjÇ f| dvOpOlÔTpÇ• OÛTE èOT^KEV OÛTE KiVEÎTOt oûte fiavxiav d-fEt oûtê ?xe* ôûvapiv• OÛTE ôûvapiç èffTIV OÛTE qpÛJÇ• OÛTE tij OÛTE £ujf| èffTIV’ OÛTE OÙOÎa èffTÌV OÛTE aiÙJV oûte XPÔvoç" oùôè ènaipri èffTiv aÙTfiç vor¡T>v oûte ¿Tnarfipn oûte dXr|0Eid èoTiv oùôè paatXeia oûte aorpia- oùôè ev oùôè èvÔTnç oùôè 0EÔTT1Ç f| dfa0OTnç- oùôè irvEÛpd éOTiv tbç fjpdç Eiôèvar oûte uiÔTqç oûte rraTpÔTriç oùôè dXXo ti tûjv fjpiv fi dXXip Ttvi tûjv ôvtujv oiJVEfvujopévujv• oùôè ti tûjv oùk ôvtujv oùôé ti tûjv ôvtujv èerriV| oùôè tù ôvto aÙTrjv -fivùjOKEi, fj aÙTf| ÈOTIV oùôè aÙTT) ’flVÛjffKEl TÙ ÔVTO f) ÔVTO ¿0TÍV OÙÔè XÔ'fOÇ

dum caliginem quae superat intellectum ingredimur, non solum in breviloquentiam, sed in perfectam taciturnitatem et intellegentiae defectum incidemus. Atque illic [in symbolica theologia] quidem oratio a supremis ad infima descendens pro mensura descensus ad convenientem latitudinem extendebatur; nunc vero ab inferioribus ad supereminens ascendens iuxta gradus ascensus contrahitur et post omnem ascensum penitus loquela carebit et plane cum Deo ineffabili coniungetur.

5. Rursus autem ascendentes dicimus, quod [omnium causa] nec 1059
anima sit neque mens nec imaginationem aut opinionem aut rationem aut intellegentiam habeat; neque sermo est neque intellegentia; neque dicitur aut intellegitur; neque numerus est neque ordo neque magnitudo neque parvitas neque aequalitas neque inaequalitas neque similitudo neque dissimilitudo; neque stat neque movetur neque quiescit neque habet potentiam; nec est potentia neque lumen; neque vivit neque vita est; neque substantia est neque saeculum neque tempus; nec est eius tactus intellectilis; neque scientia neque veritas est nec regnum neque sapientia; nec unum aut unitas aut divinitas aut bonitas; nec spiritus est qualem novimus; nec est filiatio neque paternitas nec aliud quidquam eorum, quae nobis aut ulli eorum qui exsistunt cognita sunt; nec quidquam eorum quae non sunt aut eorum quae sunt; nec quae sunt eam cognoscunt quatenus est; neque ipsa cognoscit quae sunt, quatenus sunt; nec est illi ratio neque nomen neque cognitio;

1069. MG 3, 1046 D.

aÙTfjç èoTiv ofrre óvopa ofrre yvCucriç• oùbè ctkôtoç èaftv oùbè cpiîiç• oÛTt TtXdvq oûte dXf|0€ia• oùbè ¿cttiv aÙTflç KaOôXou Géaiç ovt€ dtpaipeatç• dXXà tiîiv mît' aùrfiv tôç 0éaeiç Kai dcpaipéueiç TtotoOvTeç aÙT^v oùtî TtOepev ofrre dcpatpoOpev èirel Kai vitèp ttâaav Géaiv ¿cttív f| -rravTeXqç Kai èvtaia tiîiv navTwv airia, Kai ùirèp Trâoav dtpaipeatv f] ùmpoxô toO TtdvTwv àirXiîiç dtto-XeXupévou Kai èraÉKeiva tiîiv ôXujv.

Epistulae.

1060 *Dei ignoratio omnem cogitationem superat.* — Ep. 1 [Caio monacho). Tò ctkôtoç dtpavèç fíveTai Tip <piDTÌ Kai pâXXov Tip noXXip (pani• rf|v dyvujaíav dipavííouuiv ai yviîictéiç Kai pâXXov ai noXXai fvwCTeiç. TaOTa ùrepoxiKwç, dXXà pq KaTà ffrépqffiv ¿KXapÙJV dnôipqCTov ûnepaXtiOtîiç, ôti XavOdvei toùç ?xovto‹» °v cpiîiç Kai ôvTujv yviîiaiv f[KaTà 0eòv dyvuiCTÎa' Kai tô ùrap-K€Îpevov aÙToO ctkôtoç Kai KaXÙTvreTai iravTÌ tpairf Kai diro-KpÎHrrerai nâoav jviîictiv. Kai eï tiç ibûiv 6eôv CTuvfjxtv ô elbev, oùk aÙTÒv êdipaKÉV, dXXd ti tiîiv aÙToO tiîiv ôvtiuv Kai yifvujOKO-pévcuv aÙTÔç bè ùrrèp voûv Kai ùnèp oÙCTiav ÙTtepibpupévoç aÙTip Tip KaéóXov pf| Yiviíí<JKeCT0ai pqbè eìvai Kai €CTtiv ùnep-ouaiuiç Kai ùnèp voOv 'fivóiOKeTai. Kai q KaTà tò KpeìTTov iravTéXùç dfvujCTÍa yviîictîç ¿ctti toO ùrrèp ttdvTa Tà fivujOKÓpéva.

1061 *Incarnatio mysterium ineffabile.* —»3 [Caio monacho]. 'Etri bè Tf]ç KaTà XpiCTTÒv cpiXavGpunriaç Kai toOto oìpai Tr)v Geo-Xofíav aivÍTT€CT0ai tò ¿k toO Kpuipiou tòv ÙTOpoÓCTiov eiç Tqv KaG' f)gàç èpipdveiav dvGpumiKiîiç oÙCTiiuOévTa TrpoeXqXuGévat.

neque tenebrae, aut lumen aut veritas aut error est; nec est eius in universum aut positio aut ablatio, sed cum eorum, quae post eam sunt, positiones et ablationes statuimus, ipsam neque ponimus neque tollimus, quia supra omnem positionem perfecta est et singularis omnium causa, et quia supra omnem ablationem est praestantia eius, qui ab omnibus simpliciter absolutus et ultra omnia est.

1060 I- Tenebrae dispelluntur luce et eo magis copiosa luce. Ignorationem dispellunt cognitiones et eo magis amplae cognitiones. Haec superlate et non privative accipiens proclama supervere, quod lux latet ipsam possidentes et rerum cognitionem illa quae secundum Deum est ignorantia. Et tenebrae eius supereminentes tum omni lumini occuluntur tum omni subducuntur cognitioni. Et si quis videns Deum cognovit quod vidit, ipsum Deum non vidit, sed aliquid e rebus eius quae exsistunt et cognoscuntur. Ipse vero super mentem et substantiam supracollocatus per hanc ipsam cognitionis et essentiae plenam negationem supra substantiam exsistit et supra mentem cognoscitur. Et illa perfectissima in bonam partem ignoratio notitia est eius qui est super omnia quae cognoscuntur.

1061 3. In Christi autem humanitate arbitror hoc etiam theologiam voluisse insinuare, quod ex abdito suprasubstantialis ille in conspectum nostrum humanitus substantiatus prodiit. Attamen occultus

1060. MG 8, 1065 A. 1061. MG 3, 1069 B.

Kpùcpioç bè èffTi Kai peta Tqv èKtpavaiv f), ïva tô QíiÓTepov cimo, Kai èv Tfj ¿Kcpávaet• Kai toOto fàp ’IrjooO KéKpuirrat Kai oùbevi Xôftp oùtc vip tò kót’aÙTÒv èi^KTai puorfipiov, àXXà Kai Xe'fópevov à^qTov pévet Kai vooópevov d'fvujOTOv.

Quid sii caligo divina. — 5 **[Dorotheo ministro].** **‘O Oeîoç** **1062**
yvôtpoç èOTÌ tò dnpóoiTov tptîiç, èv koioikìiv ó 6eôç Xé^eTat [cf. 1 Tim 6,16]. Kai dopaTip ye óvTt òtà tt|v fnrtpèxouaav tpavó-TT]Ta Kai ¿KpootTiu Tip aÙTÙj òtà tòv ùnepfioXòv Tf|ç inrepoufffou tpaiTOXUoiaç èv toútuj -fi-fveTai nâç ó 0eòv fvùjvai Kai ìbeìv diioó-pevoç, aÙTtp Tip pq óp$v pqòè tivujOkéiv àXqOûiç èv Tip ùttèp ôpaatv Kai fvwatv frfvôpevoç, toOto aÙTÒ yrfvwcrKwv, ôti peTÒ trdvTa ècrri Tà aìaòriTà Kai Tà voqTà Kai TtpotpqTiKiîiç èpûiv «’EOaupaOTUjQn ò yviôtriç ffov èf èpoO, èKpaTatóiOr], où pò bùvujpat npôç aÙTT|v» [ps 138, 6]. "fìcnrep oùv Kai ò Seîoç TTaOXoç èfvujKévai tòv 0eòv XéfiTai, yvoùç aÙTÒv ùttèp tràaav òvra vótiatv Kai pvùJfftv• btò Kai àvejixviàffTOUç eivat Tàç ôboùç aù-toO <pt]<n Kai dveíepeúvriTa Tà KpipaTa aÙToO Kai dveKÔiqpÎTOuç Tàç bwpeàç aÙToO [cf. Rom 11, 33] Kai tt)v eipqvqv aÙToO ùtrep-éxouaav ndvTa voOv [cf. Phil 4, 7], tbç eùpqKÙJÇ tòv ùnèp ndvTa Kai toOto ùnèp vórpnv èTvujKÙjç, ôti návTujv èoriv ùnéKitva ndvTuiv aÏTtoç div.

Quo maior capacitas Deum recipiendi, eo maior est dei- 1063
formitas. — 8, 2. ‘Exátrni tiîiv nepi 0eòv biaKÔopnaiç 6eo-etbeoTépa Trjç pâXXov d<peaTr]Kuiaç ècrri꞉ Kai tpujTttvÓTtpa dpa,

etiam post manifestationem manet, aut, ut divinius dicam, in ipsa manifestatione. Etenim hoc lesu mysterium abditum est neque ullo sermone aut intellectu expressum, sed dum profertur arcanum et dum intellegitur ignotum permanet.

5. Divina caligo lux est inaccessa, quam Deus inhabitare dicitur. 1062
Et cum quidem sit invisibilis propter supereminentem claritatem idemque inaccessibilis propter exuberantem supematuralis luminis effusionem, ad hanc pertingit, quisquis Deum nosse et videre dignatur, eo ipso quod neque videt neque cognoscit, revera in illo, qui supra visionem et cognitionem est, exsistens, hoc idem intellegens, eum post omnia esse, quae sentiuntur et cognoscuntur, et cum propheta pronuntians : *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est et non potero ad eam.* Quemadmodum etiam divus Paulus Deum cognovisse dicitur, quando illum supra omnem scientiam et intellegentiam esse cognovit. Propterea etiam vias eius investigabiles esse asserit et inscrutabilia iudicia eius et inenarrabilia dona eius et pacem ipsius omnem sensum exsuperare. Namque invenerat eum, qui est supra omnia, et ultra mentem hoc cognoverat, eum, qui omnium rerum auctor est, rebus omnibus superiorem esse.

8, 2. Quilibet circa Deum versantium ordo deiformior est eo, 1063
qui magis distat ; necnon lucidiora itemque luculentiora sunt, quae

1062. MG 3, 1073 A. **1063. MG 3, 1092 B.**

Kai cpujTicrriKWTepa tò pâXXov Tip dXq0eì tpwfi TtXqaiaÎTepa. Kai pi] tottikwç éKXàfioiç, àXXà Kara Tqv Oeobóxov ¿TtiTiibeiÓTiiTa, tòv irXqataapôv.

1064 *Sub symbolis latens pulchritudo solis contemplantibus aperitur.* — 9, 1. rQv [auppôXujv] eï tiç ibeîv buvqOeiq Tqv ¿vtôç dnoKeKpuppévqv eùirpéireiav, eupqffei puOTiKà Kai Geoeibfj Travia Kai ttoXXoû to0 OeoXo-fiKoû tpwTÔç ávanenXqapéva. Mi] -fàp oiwpeOa Ta tpaivópeva twv auvóqpáTwv ímép éauiwv ava•nenXáaáai, TrpofkpXqcrOai bè Tfjç àTro^nTOu Kai à0eÓTOu toîç noXXoîç èmGTripnÇi <bç pi) toîç fte[3r|Xoiç eùxtipwTa eîvai tù naviepa, pôvoiç bè ávaKaXÚTrreaéai toîç TrjÇ GeÔTrjTOç tvqtTioiç èpaoTaîç, tbç Tiâffav tí)v naibapiwbq tpavTaaiav ètri twv iepwv auppóXwv dnoGKeuaiopévoiç Kai ÎKavoîç biapaiveiv dnkÓTT]Ti voO Kai 0ewpt]TiKf)ç buvâpewç èmTr]beiÓTi]Ti npôç Tqv áttXfiv Kai ÓTOpcpufj Kai únepibpupévqv twv auppóXwv áXr|0eiav.

1065 *Sacri scriptores utuntur duplici sermone, mystico et aperto.*— 9, 1. 'AXXwç Te Kai toûto èvvoflaat XP*Í» ™ biTTqv eîvai tt)v twv OeoXófwv napdboaiv, TÌ)v pèv <frtóf)£r|Tov Kai puOTiK^v, Ti)v bè ¿pepavi] Kai fvwptpwTépav ' Kai tì]v pèv ffuppoXiKqv Kai Te-XeoTiKiiv, TÌ]v bè tpiXóaotpov Kai dnobeiKTiKÌ]v Kai aupKenXeKTai Tip í>r]TÍp tò à^i]Tov. Kai tò pèv TietOei Kai KaTabeìTai twv Xeyopévwv ttjv dXr|0eiav, tò bè bp<^ Kai èvibpóei Tip Qeip Taîç dbibaKTOiç puOTaywfiaiç.

S. Benedictus Abbas, † ca 553.

1065* *De generibus monachorum,* cf. EH n. 975 sqq.
De officio divino peragendo, cf. EH n. 979 sqq.
De topera manuum» cotidiana, cf. EH n. 997 sqq.

verae luci magis appropinquant. Nolim autem de loco intellegas propinquitatem, sed de capacitate Deum recipiendi.

1064 9, 1. Quorum [symbolorum] pulchritudinem intus absconditam si quis videre possit, reperiet omnia mystica et deiformia et lumine theologico repleta. Neque enim existimamus apparentes formas signorum sua tantum causa effictas esse, sed potius integumenta esse scientiae arcanae et vulgo occultae, ut ne sint sanctissimae res profanis faciles ad intellegendum, sed tantum vere deitatis studiosis aperiantur, utpote expeditis ab omni puerili in sacris symbolis imaginatione, qui acie mentis et facultate ingenii ad contemplandum idonea veritatem simplicem et supernaturalem et supra symbola evectam assequi possint.

1065 9, 1. Ceterum hoc advertendum est, duplicem esse traditionem theologorum, unam quidem arcanam et mysticam, alteram vero apertam et manifestiorem; illam quidem symbolicam et ad mysteria pertinentem, hanc vero philosophicam et demonstrativam, estque arcanum cum aperto conexum. Atque hoc quidem fidem facit et astringit veritatem eorum quae dicuntur, illud vero efficax est et in Deo collocat mysticis quae non docentur institutionibus.

1064. MG 3, 1105 C. 1065. MG 3. U05D.

CASSIODORUS, ca 477 — ca 570.

De anima.

Boni homines. — C. 11. Sanctarum igitur animarum et in 1066
ista communi vita magna iam virtus est. Nam carnem illam expugnatricem humani generis per quietem debellant, et victrices sui sunt, dum studentes constantiae vivo corpori mortem delectantur infligere. Vae autem carni quae hic superata non fuerit; nam quae in hac conversatione vincitur, illic sine dubio coronatur. Vir denique fixus, purus, innocuus, omnes laudat, se semper accusat, et cum placeat universis, sibi soli displicet. Nimia enim magnitudo est suam intellegere parvitatem; nec praevalet haec nosse, nisi cui iam coeperint divina patescere. Hi tantum expeditius ad superna volant, quantum se onerosius in humana conversatione castigant. Imperant corpori, quia famulantur auctori, et dum se exiguos cognoscunt, ad culmen magnae perfectionis evadunt. Nullum laedere cupiunt, laesi semper ignoscunt. Caritatem et illis impendunt, qui eos scelerato odio persequuntur. Tales animae, Domino praestante, etiam noxiis spiritibus imperant; et illi, quos mundus patitur infestos, a creatura minore superantur. Adhuc in corpore positae, fortiores sunt angelis malis.... Sic sanctorum animae adhuc in isto saeculo commorantes, dum longa sint habitationis contrarietate districtae, tamen bonis angelis videntur esse concives, et iam ex magna parte consortes.

Expositio in psalterium.

Modus bonae orationis. — Ps.101, v. 1. Hunc autem modum 1067
sanctae orationis servandum devotissimus Christianus intellegat, ut idipsum cogitet quod orat, ipsum respiciat mente cui supplicat, omnes superfluas cogitationes excludat, aliud non admittat extraneum; ne (ut ait quidam) purissimis fontibus apros immittere videatur improvidos. Hinc etiam sancti Ambrosii se eundum apostolum [cf. 1 **Cor 14,15**], horae sextae roseus hymnus ille redoluit; ait enim: *Orabo mente Dominum ,\Orabo simul spiritu* ,jA? *vox sola Deo canat,\Sensusque noster alibi\Ductus aberret fluctuans,*| *Vanis praeventus casibus.* Tunc enim Deo accepta est oratio canentium, si pura mens idem gerat, quod explicat vox cantici.

BARSANUPH1US ET IOANNES, saec.VI.

Liber utilissimus.

Regula discretionis. — N. 21. To0to bè páGe, àbeXtpé pou, 1O68
bri • TTâç Xo'fidpôç pi) Trpoiifoupévajç Tqv faXf|vqv rflç Tairetviii-

21. Haec disce, frater mi. Omnis cogitatio quae non habet in 1068
se tranquillitatem humilitatis, non est secundum Deum, sed mani-

1066. ML 70, 1299 B. 1067. ML 70, 707 A.
1068. Nic. Hag. (= Nicodemus Hagiorita, 1816), 12.

aewç ëxwv kœtù 0eòv oùk èanv • àXXà tpavepwç t‹î›v dpiaTcpwv èanv. ‘O fàp Kùpioç f)p(î)v pera yaXr]vÔTaToç èpxeTar ôXa bè Tà toO àvTibÎKOü ptTà Tapaxôç Kai Kivôaewç.

1069 *Discretio spirituum.* — 60. "Erepoç dbeXcpôç fipwTrioe tôv aÙTÔv péyav fépovTa- «TTwç òùvagai eibévai tôv ¿k toû 0eoû Xoftapôv Kai tôv èK tûjv baipóvwv;» — c'AfairriTé, èXmaov ètri Kùpiov Kai bwq aoi tò a(tf]gaTa tôç Kapbiaç aou Kai titré aÙTip èv ridai• .ItvéaOw, Kùpr, oùx ibç èyw 0éXw, dXX’ibç aù.‘ Kai rroitî ptTà aoû kotù tô aÙToû ééXppa. 'Akouoov, tékvov, tôv biÔKpiaiv iLv ôpwTriaaç Xoyiapwv. "Oté ùnopdXXti aoi ô Xopapôç noiôaai ti kotù tô OéXppa, toûto Kai eôpiaKeiç xapàv èv Tip irpaTgaTi Kai OXiipiv dvTtatr]KOuaav, pd0t ôti toû 0toû èan. Kai irÙKTeuaov ûnopeîvai KaTà tòv XéyovTa dnôoToXov «AouXa^w-fw pou tô awpa Kai ùnwrnâiw, pr|Trwç CxXXoïç KqpùSaç aÙTÔç àbÔKipoç yévwpai» [1 Cor 9,27]. Kai rrXqpwaov tô OèXrçpa toû 0eoû. ’Eàv bè cpuaiKÔç Xoviapôç èXOïj aoi, npôaxtç perà dKptfieiaç Kai eüpôatiç tôv biaxptaiv.... Oi bè dirò twv baipóvwv Xofiapoi npiîiTov TtTapaTpèvoi eiai Kai Xùin]ç ptptaTwpévoi Kai Kpuqpiwç Kai Xerrrwç èiri tò ônaw ëXKouaiv.»

1070 *Quid sit voluntatem frangere.* — 123. Tò KÓtpai tò OtXqpa èv tw KtXXiip KaOòptvóv èari tò KaTa<ppovf|aai Tflç aapKiKfjç dvanaùatwç kotó rrdvTa. Tò bè QéXqpa tôç aapKÔç èan tò noiósa» tôv dvdrrauaiv aÙTf|ç ‹l›ç oíovbñrroTt npdypa. Ei où noitîç tôv dvdnauaiv aùniç, KÔrrreiç tò OéXppd aou KaQqpèvoç èv np KiXXiip aou. Tò bè KÓipai tô QéXrjpa ôvTa ptTà twv

feste sinistrorum est. Dominus enim cum tranquillitate venit. Omnia autem adversarii cum tumultu et commotione.

1069 60. Alius frater interrogavit eumdem magnum senem : «Quomodo distinguere possum inter cogitationem quae a Deo procedit et cogitationem quae a daemonibus venit?» — «Dilecte, spera in Domino, ut det tibi id quod petit cor tuum, atque dic ei in omnibus : ‚Fiat, Domine, non ut ego volo, sed sicut tu.‘ Et fac tecum iuxta ipsius voluntatem. Audi, fili, discretionem cogitationum de quibus interrogasti. Quando cogitatio suadet tibi aliquid facere secundum illam voluntatem et invenis gaudium in re, et afflictionem resistentem, scito hanc cogitationem a Deo venire. Et pugna ut sustineas secundum apostolum dicentem : *Castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.* Et imple voluntatem Dei. Si autem cogitatio naturalis venit tibi, attende accurate et invenies discretionem.... Cogitationes quae a daemonibus procedunt primum turbatae sunt et plenae maestitiae atque occulte subtiliterque retro trahunt.»

1070 123. Homini in cella sedenti frangere voluntatem est despicere quietem carnalem in rebus omnibus. Voluntas autem carnis est quietem eius facere in re quacumque. Si ergo non facies requiem eius, frangis voluntatem tuam sedens in cella. Viventi autem cum

1069. Nic. Hag. 30. 1070. Nic. Hag. 49.

dv0pibnu)v, tò dnoÔaveîv dn'aÙTwv èan Kai eîvat peT'aÙTwv dug PÒ óvTa.

De oratione perpetua. — 181. Etiré, náitp, tí àbiaXehrrujç ttpoaeùxeaûai èv ttoíuj ptTptu èaTÌ Kai et ôtpeiXei ?x€iv «avóva; 1071

'Attók.— Xaipoiç èv Kupiw, àbeXtpé, xaipoiç ¿v Kupitp, djantiTè- Xaipotç èv Kupiip, aufKXqpovópe. Tò ctbiaXehrrwç itpoaeúxea0ai èv Tip pérpuj èarì Tf^ç dnaédaç Kai tótí TivibaKerai f| èXeuaiç toû TTveùpaTOç, Kai bibdoKti aÙTÔv tò Ttávra. Ei tò navra, oùkoûv Kai rapi Tflç npooeuxflç. 'O dnôoroXoç yàp Xéyei tô - «Tí Ttpoa- eu£ópe0a Ka0ò bei oùk oïbapev, àXX' aùrò tô TTveOpa bnepevTuy- Xavei ûîtèp fpiwv OTeva-fgoîç àXaXf|Toiç» [Rom 8,26]. Ti oùv eïntu aoi dpTi irepi twv oÌKobqpÓTwv 'Pdipqç ônore dKpt|v è«î oùk èfévou ; 'AvOpujTroç f[auxá¿wv paXiora KXivripqç Kavôva oùk ?xel· 'AXXà -févou tbç dvOpwnoç rpdrfwv Kai irivwv è<p' ôaov f|òùvcTat. Oütwç ôrav èpxerai aoi dvayvwvai, Kai pXéneiç KaravuSiv èv flj Kapbitjt aou, dvdyvwOi ôaov bùvaaai • Kai tô tpdXXeiv oütwç • Tqv eùxaptariav bè Kai tô Kùpie èXéqaov Kpdret Karà rt)v bùvapiv aou, Kai pi) <poPq0r|ç. 'ApeTdpXqTa yàp rà xapi^pata toû ©eoû.

Humilitas. — 246. 'AbeXcpé, ô OèXwv aw0f]vai Kai èïriiroOwv •fevéaOai rèicvov toû 0eoû raireivwaiv KrqaáaOw peydXriv, ínro- Tafqv Te Kai ùixaKOÔv Kai tô dnapPnaiaarov • pXéne ôti aù efrraç- ,Ehrè pot tí iva noiqaw.* Kai iboù eînov aoi, kçtw èffvùjpat ôti où KaraKupieuOtiai] ùnô toû èx0poû, oùbè ùnô toû nd0ouç. Kaiovrai yàp urtò Tf|ç raneivtbaewç ibç dirò irupôç Kai faXr|vi$ f] Kapbia cpwTiiwpévq èv XpiOTw. 1072

hominibus frangere voluntatem est ab iisdem mori, et cum iis esse quasi non esset.

181. Dic, pater, oratio perpetua in quali gradu sit, et an regulam habere debeat? 1071

Resp. Laetare in Domino, frater, laetare in Domino, dilecte, laetare in Domino, coheres. Oratio perpetua in gradu est impassibilitatis et tunc cognoscitur visitatio Spiritus qui omnia docet. Si omnia, ergo etiam de oratione. Apostolus enim dicit: *Nescimus quid petere debeamus, sed Spiritus ipse intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Quid ergo dicemus tibi nunc de aedificiis Romae, cum minime ibi fueris? Homo hesychastes, praesertim decumbens, regulam non habet. Sed esto ut homo qui manducat et bibit quantum placet. Eodem modo, si legis et vides compunctionem in corde tuo, lege quantum potes. Idem de psalmodia. Eucharistiam et «Domine miserere» tene quantum in te est et noli timere. Immutabilia enim sunt charismata Dei.

246. Frater, qui vult salvari et desiderat esse filius Dei, possideat humilitatem magnam et submissionem et oboedientiam et moderationem linguae; vide, tu dixisti: ,Dic mihi quid faciam', et ecce tibi dixi et promitto tibi non dominaturum esse inimicum et passionem. Uruntur enim humilitate sicut igne, et tranquillum est cor in Christo illuminatum. 1072

1071. Nic. Hag. 63. 1072. Nic. Hag. 95.

1073 *De usu medicinae.* — 324. 'Erteibi] eiç tt]v biaxovíav TaÙTqv to0 votroKopeíou éboKipáaaTt pe eìvai, bfiXwaóv poi, Trárep, ei ócpeiXw dvafivajCTKeiv ìaTpiKÓ -riva Kaì èniTtibeóeiv aùià bi' èpauto0, n pàXXov àpepipvf|<iw dirò twv toioùtwv, tbç TtepiœrrwvTwv tòv voOv, Kaì ¿Ktpúfw aúrá, pfjTtwç Kaì tbç pq vf|<povTÌ poi, yevvf]ffwoi Kevoòoiiav, dpKOÙpevoç olç oìòa Xô'foiç, Kaì itoìwv òaa bi* èXatou, Kaì irupiwv, Kaì ènixpiopaTwv, Kaì twv toioótwv ànXwç, eiç d Kaì ol pò dvaYivwOKOVTeç èmxeipoùai. Ti oùv Troiqaw ; Tpépei ■fàp f| Kapòia pou eiç tqv biaKOviav TaÓTqv pi] ttwç ápápTw èv aÙTfì, Kaì npôç toîç rràOeoi Kaì dXXaç dpapriaç nopiawpai.

AnÔKpiffiç toû pefdXou 'fépovToç. — 'Erreibò oûnw rjXGopev eiç TeXetÔTi]Ta, îva TeXeiwç dnaXXa-fwpev Tfiç aixpaXwaiaç twv ira-0wv, aupcpépei pfiXXov àboXeox«'v eiç tô iaTpiKà q -fàp eiç Tà rráOq1 • dXX' oùk ôcpeiXopev <=Xeiv «k aÙTà Tqv èXniba, dXX' eiç tôv ÔavaToOvTa Kai iwonoioûvTa 0eóv, TOvXeyovTa' «TlaTáíw k$tw idaopai» [Dt 32, 39]. 'AvafivwtTKwv oùv aÙTà f] Kai èpwTwv Tivaç Ttepi aÙTwv pfj èmXdOr] ôti dveu 0eoû ïaaiç où fiveTai Tivi. 'O èmpdXXwv oùv éauTÓv, òvópaTi to0 0eoO ¿mfidXXetv òtpeiXei Kai poi]0eî aÙTÌp. 'H iaTpiKÌ] Tcxvf] où KwXóei tivù 0eooepeiv, dXX' ?xe aÙTqv tbç tò èpfóxetpa twv dbeXtpwv. Metò tpófìou 0eoO TToiet b noietç, Kaì tpuXdTTij eùxaîç d'fiwv. 'Apf|v.

1074 *De recursu ad patrem spiritualem.* — 358. 'AbeXtpôç lipw-Tqtje tòv dXXov fépovTa Xéywv ׀ Eìité poi, ndrep, TÍva bei épwTctv Ttepi twv Xoyiapwv, Kaì eì XPÙ rapì twv oùtwv dXXw npoodyeiv tt]V èpwTaaiv;

1073 324. Quia ad hoc ministerium valetudinarii me convenire existimastis, ostende mihi, pater, utrum debeam legere medicinae libros quosdam, et curis vacare per meipsum, an potius vacuus his curis quasi mentem distrahentibus, eas effugere, ne mihi ut non sobrio vanam gloriam generent, contentus hac scientia quam habeo, et his curis per oleum, ignem, et unguenta, quae adhibere possunt etiam ii qui non legerunt. Quid ergo faciam ? Cor meum tremit ab hoc ministerio, ne in eo peccem et passionibus et alia peccata addam.

Magni senis responsio. — Quia non adhuc venimus ad perfectionem, ut perfecte liberemur a captivitate passionum, utile magis prolixe loqui de medicina quam de passionibus ; sed non debemus in ea spem habere, sed in mortificante et vivificante Deo dicente : *Percutiam et ego sanabo.* Lectis itaque libris et interrogatis hominibus, noli oblivisci sine Deo sanationem fieri non posse. Qui ergo sese tradit, tradat sese Dei nomini, et Deus auxilio erit ei. Medicina non impedit hominem quin pius sit, sed eam habe ut manuum labores pro fratribus. Timore Dei fac id quod facis, et precibus sanctorum salvaberis. Arnen.

1074 358. Frater interrogavit alium senem dicens: ,Dic mihi, pater, quem oportet interrogare de cogitationibus, an deinde oporteat de iisdem alterum interrogare?'

1 **Nicodemus coniecturat: Kai oùxi eiç tò irdOq.**

1073. Nie. Hag. 134. 1074. Nie. Hag. 167.

'AnÔKptcnç 'liudvvou. — 'Eptufâv bei eiç ôv ?x€1? Tritrnv, Kaì epaùeç ôti búvarat paoraaai XoYttJpoùç, Kai mareOcrai aÙTtp tbç. tû) ©eût. Tô bè èptuTfjaat àXXov tòv aùrôv Xopapov, àniOTÎaç ètJTÌ Kai TtepaapoO. 'Eàv fàp ?x€lS ôti ô ®£ôç ^aXqae T(P ófítp aÙToO, tîç XP£^a KtipaapoO; 'H tîç XP6'a Ti£ipù°ai tôv 0eóv, tô aÙTÔ dXXov èpurrtùvTa;

359. Kaì èàv èmpeivr] ó Xoftapôç OXiptuv Tivà peTà Tqv dïtô-Kpiaiv tüjv naTépiuv;

'Attok.—'Apyôç èpetvev ôn àxoùaaç où KaÔaptùç oùbè èmpeXûtç ènoiriffe tô rrpooaxOèv aÙTtb. Kai ôtpeiXéi dvaKaXéoaoQai tí otpáXpa Kai KOiF|Cfai KaOapwç eï ti qKouaev. 'Eàv 'fàp ó 0eôç q *b* XaXtùv èv toîç àfiotç, où ipeùbeTai.

Oratio perpetua. — 367. Kai mîiç bùvaTai tiç dbiaXehrrujç 1075
irpooeùxetrôai ; — 'Atok. "Otc tiç koO' èaurov ètrnv, ôtpdXet tpàX-Xeiv Kai èv Tip OTÓpaTt Kai rrj Kapbiq npoaeùxtoQai. 'Eàv bè tiç èv ayopà fl perd tivujv, où XPe'a T*î› OTÓpan tpdXXeiv, dXXà pôvrç Tfl btavoia. Xpq bè toùç ùtpôaXpoùç Tppeiv btà tôv *[)ep-Paopôv* Kai Tàç Ttayibaç toû èxOpoû.

ZOSIMAS, saec. VI.

Alloquia.

Utilitas tentationum. — 4. Kai éXefev [Ztuotpàçp 'Airapov 1076
toùç rctpaapoùç Kai Xoftopoùç, Kai oùbeiç fipoç- ò tpeùytuv ratpaapôv ènwcpiXfi, tpeùyei 2ujr|v aiwvtow Eîto fàp tiç tû›v

Responsio loannis: Oportet interrogare illum in quem fidem habes, quem cognovisti cogitationes ferre posse, et illi sicut Deo fidere. Alterum vero interrogare de eadem cogitatione, diffidentiae est et tentationis. Si enim expertum habes Deum locutum esse sancto suo, quid indiges tentatione? Vei quid necesse est Deum tentare alterum interrogando de eadem re?

359. Quid si perseverat cogitatio affligere post responsum patrum ?

Resp. Perseveravit otiosa, quia non pure audisti nec accurate fecisti id quod tibi fuit iniunctum. Oportet ergo peccatum emendare et pure facere id quod audisti. Si enim Deus est qui loquitur in sanctis, non mentitur.

367. Et quomodo quis potest sine intermissione orare? *Resp.* 1075
Si quis solus est, psallere debet et ore et corde precari. Si autem in foro cum aliis est, non necesse est ore psallere, sed mente sola. Oportet autem oculos custodire ob vagationem et insidias inimici.

4. Dixit insuper [Zoshnas]: Tolle tentationes et cogitationes: iam 1076
nemo est sanctus; qui fugit tentationem per se utilem, fugit vitam aeternam. Dixit enim vere quispiam sanctorum: Quis procuravit

1075. Nic. Hag. 339. 1076. MG 78, 1685 B.

dfiww Tiç Ttpoeíévnae toîç ‘àfiotç pópTUOi toùç orecpàvouç èKtivouç, ei MÍ| oi dôiKqoavTeç aÙTOÙç; Tiç èòwpqffaTO Tip áyíuj ST€<pávw TotaÓTTiv òóSav fiv èiroiqaev, «i pii oi Xi0ôffavT€ç aÙTÒv; Kai irpoétpepev dei Tpv xPÑcnv toû àfiou, ôti• ’Epi) toùç ¿gè KcmiTopoûvTaç oùk alnwpat, dXXà Kai eùepféTaç KaXû) Kai ?X<o èpoùç' Kai oùk dnwôoûpai tòv iccrpòv tüjv <pux<ûv (póppakov dTiptaç Kpoffáfovra Kevoóóíq) t|/uxr|.

1077 *Patientia.* — *5.* Kai èpépvqTo toû àfJpà'Apgovà XéyovToç- Tnpei (TeauTÔv dKpipûiç 01’ ô êÊfiXOeç Kai ècp' <p ndpei, î'va èdv tîç *ae* èv oiqJÔHTroTe irpaxpaTi OXiqnj, ouimâv, tò koòóXou pñ (pÔén«o0at, ?wç où Tfl dbiaXennip Trpoaeuxû trpaüvOr) trou f| Kapbia- Kai oùtcu Xowrôv TtapaKdXet tòv dbeXcpóv Kai y«P ó ra)0wv TÎ)v dXqOivqv €Ù0eîav óbóv, èv Tip Tapárreoflai èmnXr|TT€i oeauTÔv o<pobpûç Kai dei èXéyx61 oeauTÔv Kai Xéf€r Ti paivrç, ipuxn pou; TÍ Tapd-mj ibç dcppilovTeç; Aùtw toùtuj beiKVÙeiç ôti voaeîç• ,ei PÙ èvôoetç, oùk àv èiraoxeÇ-••• Tòv OTaupòv toû XpiffTOÛ pXénetç' Tà nd6q dvapviùaKopev KaO’èKÔaTqv fjpèpav, & ?na0e bi’fipàç, Kat fjpiîç oùbepiav ôppiv (pépopev. ’Ovtujç èìerpàmipev Tflç eùOeiaç ôboû.

1078 *Humilitas.* — 7. ’HpumiOn ndXiv• TTâiç ôtpetXei tiç èioube-vwpévoç F| KaKoXoyoùpivoç irapd tivujv, prj 0upoûa0ai; 'AireKpi-vaTO foûv ' ’Edv tiç, efrrev, èxil èauTÔv eÙTeXf), pi) Tapdaoerar Ka0wç efrrev ô dppàç TToipñv ’Eàv aÙTÒv eÙTtXiaijç, èieiç dvdnauffiv.

martyribus coronas quibus fulgent, nisi persecutores ipsorum? Quis donavit sancto Stephano talem qua fruitur gloriam nisi qui eum lapidarunt? Et proferebat semper sententiam sancti cuiusdam aientis: Ego accusantes me non redarguo, sed et benefactores voco habeoque meos. Nec repello medicum animarum propinantem pharmacum ignominiae aegrae meae animae morbo vanae gloriae laboranti.

1077 5. Adiungebat monitum abbatis Ammonae: Observa teipsum, recolens attente ad quid exieris et quo tendas; ut si quis in qualicumque tibi re obstiterit, sileas, nec vocem prius ullam emittas, quam continua oratione cor mitigaveris. Sic demum fratrem tuum poteris admonere; sane enim qui cupit rectam inire veritatis viam, in turbatione animi inde nata, maxime obiurgat seipsum increpatque vehementer, dicens: Quorsum furis, anima mea? Cur instar rabiosarum animantium perturbaris? Hoc ipso monstras aegrotare te: nisi aegrotares, non accendereris.... Vides crucem Christi; mala, quae pro nobis passus est, cotidie legimus; et nos nullam iniuriam ferre volumus. Vere aberravimus a via recta.

1078 7. Interrogatus est idem aliquando: Quomodo fiet ut aliquis spretus et conviciis proscissus a quibusdam, non irascatur? Respondit: Si habuerit ille seipsum pro nihilo, non turbabitur; prout dixit abbas Poemen: Si teipsum pro nihilo habueris, habebis requiem.

1077. MG 78, 1688 C. 1078. MG 78, 1691 A.

S. DOROTHEUS, saec. VI.

Doctrinae.

Crucifigi mundo. — Doctrina 1 (de renuntiatione), n. 11. 1079

Ka0wç oùv eínopEV, npoariveq-Kav oí iraTÉpEç rib 0€w, npôç Taîç àXXatç àpETatç, bû>pa xf)v trapOcviav Kai tîjv ¿KTqpotfúvqv, Kai, xaôûjç Ttpoevrropev, èoTaûpwaav êauroîç tòv KÓapov, Kai tfrw-vilov tò Xowtôv, ïva Kai êauroùç tiÎj KÔ'aptij cnaupwtjwcii, Ka0dtç Xéyei ô ànôdToXoç· «'Epoi KÔcrpoç ècrraùpujTai, K¿fw tûj KÔaptp» [Gai 6, 14]. Tiç ouv f| biatpopà; 'O kôcfmoç oraupoOTai Tip àv-0pwntp, ôt' âv dnoraaoerat dvOpanroç Tip KÓopip • Kai bq0EV povdZjrj, Kai àtpqdEi toveîç, xPHPaTa, K-nipaya, TrpafpaTeiaç, boaoXqipiaç, tòte araupoÛTai aÙTip ô KÔapoç· à<pf|Ke fàp aÙTÔv Kai toOtó èffTiv S Xéyei ó dnôaToXoç· «'EpoÎKÔopoçèœraùpwTai.» Eira étráfEf «Kdydi Tifi KÓapip.» TTwç Xontôv trraupoOTat ó dv-Opumoç Tip KÓaptp; "Or' dv pera t?|v dTtaXXafriv twv éSw Ttpay-párwv d-fwvíÎETat Kai Ttpôç aùràç ràç fjbovdç, Ttpôç aùràç Tàç èrnOupiaç twv TtpaypáTwv, Kai ttpôç Tà 0eXt]paTa aÛTOÛ, ve-Kpwaei rà Ttd0n aÙToO • tòte koî aÙTÔç araupoûTai Tip KÔaptp, Kai dJtoÛTat, Karà tôv dttóoToXov, eîtteîv tó· <'Epoi KÔopoç ¿cnaúpwTat, Kdfw Tip KÓcrpw.» Oí TtaïépEç >ipwv, Ka0wç eíiropev, trtaupwaavTeç êauToîç tòv KÔapov, èOTtoùbauav bi' d'fwvwv, Kai icrraùpwaav êauroùç Tip KÓopuj. 'Hpeîç pèv èbóSapsv crravpoOv êauToîç tôv KÔapov, ôti dtppKapev aùrôv Kai qX0opev eiç tô povatmipiov, êauroùç b' où 0éXopev araupwoai Tip KÓtfptp • ért •fàp ?x°M€V T<*S i^bovàç aÛTOÛ, dKpi]v Éx°pev Tàç Ttpo<nra0eiaç aÙToO, TtpoairdoxopEv tfl bôSri aÙToO, TtpoarrdffxopEV ppwpaoiv,

1, 11. Obtulerunt igitur patres nostri Deo cum ceteris virtutibus 1079
et dona, qualia praediximus: virginitatem, inopiam, et mundum sibi ipsi crucifixerunt, ac deinceps studuerunt ut seipsos quoque et mundo crucifigerent, sicut dicit apostolus: *Mihi mundus crucifixus est et ego mundo.* Quid igitur differt utrumque? Mundus homini crucifigitur, cum mundo abrenuntiat homo, et solitarius fit, relictis parentibus, possessionibus, agris, negotiationibus, rerum copia. Tunc crucifigitur illi mundus, quia deserit eum; et hoc est apostolicum dictum: *Mihi mundus crucifixus est.* Subiungit deinde: *Et ego mundo.* Quomodo crucifigitur homo mundo? Cum scilicet ubi ex mundi rebus excesserit, certat adversus rerum concupiscentias, adversus voluptates, adversus propriam voluntatem, subigitque innatas passiones. Tunc vere mundo crucifigitur et potest cum apostolo dicere: *Mihi mundus crucifixus est et ego mundo.* Patres nostri, ut diximus, sibi ipsis mundum crucifigentes, per dura certamina sese quoque mundo crucifixere. Nos vero videmur quidem nobis ipsis mundum crucifixisse, quia reliquimus eum et ad monasterium divertimus: at nolumus mundo nos crucifigere. Adhuc enim in animo nostro vigent illius blanditiae; adhuc in nobis ipsius affectum abs-

1079. MG 88, 1629 C.

iyaTÎoiç. 'EpyaXeîov KaXôv dv ij, npoOTtàoxopev aùiw, Kai àcpoûpev tò piKpôv èpfaXeîov ¿Keívw iroifiaai èv i)gîv, ùjç efrrev ô dfjpâç Zwaipâç, Kai èòóEapev ¿SeXGeîv toO KÔapou, Kai ctcpavai tù aÙToO, Kaì èp/ópeOa eiç tô povaanipiov, Kai bt'eÙTeXwv Trpa-fpaTwv nXtipoûpev tt|v irpoarraOeiav aÛTOÛ' toOto bè nàffxogev dirò itoXXfiç àcppoaùvriç, ôti dcpévTeç peydXa Kai noXÛTipa TTpdTpaTa, eiç èXàxiOTii Tiva nXqpoûpev Tà nàOq f|gwv. "EKaoTOç fàp iqpwv ô eîxev› dcpfjKev, ô ?xtJUV peyâXa, Tà peyâXa, Kai b éxujv eï ti biinoTe, Kai aÙTÔç ô e?xtv dcp^Kev, ?Ka<JTOÇ upôç Tqv bùvapiv aÙToO, Kai èpxôpeOa eiç tô povaarripiov, Kai KaOàiç eînov, bi'eÙTeXiùv TrpaypdTwv, Kai pqbapivâiv, TtXqpoÛpev Tqv Ttpo<Jnd0eiav f)pwv. Oùk ôcpeiXopev bè oÙTwç iroieîv• dXX' œffirep dixêTaidpeOa Tip KÓapip Kai toîç Ttpdfpaaiv aÙToO, ovtujç óipeíXopev, Kai aÙTfj tt) TrpooiraOeip TfJ nepi Tàç uXaç áttOTáfaaÓat, Kai eibévai tí èœriv auxq f| dnoTapi, Kai btà tí qXGopev eiç tò povaUTqpiov, Kai tí ¿oti tò axÔM« d XapfJdvopev, Kaì trpôç aùròv KaTapTÍIeiv èauToùç, Kai d-fwvííeaOai KaTà toùç ttaTÎpaç fpiœv.

1080 *Pax in oboedientia.* — 1, 17. 'HpwTqaá troTt fépovTa tòv àppàv'Iwàvvqv tòv toû dppà Bapaavoucpíou Kai eltrov «Aéairora, éireibr] f) fpa<pq Xéyet ôti bià ttoXXwv OXÍipewv beî f]gâç eioeXOeîv eiç Tqv paatXeiav twv oùpavwv, Kai pXému ôti oùbè piav OXiipiv èxw, tí ôcpeiXw TOifiaai, pqtrwç Kai dttôXXw TÎ)v ipuxqv pou, Ôti oùk eîxov oùbè píav GXÎipiv oùbè pépipvav;» Ei bè Kai ffuvépr) pe ?xe,v Xo'fiapóv, èXdppavov tò mvaKÎbiov, Kai èfpaipov Tip

condimus; compatimur illius gloriae, compatimur deliciis, ornamentis. Si forte fabrile aliquod instrumentum pulchrum fuerit, immodice illi afficimur, et ut dixrt abbas Zosimas, permittimus ut illud instrumentum fiat nobis loco centenarii et videmur exisse de mundo et bona eius reliquisse, et venimus in monasterium, et vulgaribus actionibus affectum erga eum adimplemus. Hoc autem ex amentia multa provenit, ut qui pretiosas ac magnas res reliquimus, ob minimas plurimum turbemur. Unusquisque enim nostrum, quod habebat, reliquit: magna, si magna habebat, et si quando aliquid habebat, ipse et quod habebat reliquit, singuli pro viribus, et venimus in monasterium et, sicut dixi, vulgaribus inanibusque actionibus affectum nostrum adimplemus. Non debemus ita facere. Ut enim mundo et rebus eius abrenuntiamus, ita et pristinis illius passionibus abrenun tiare debemus; discere item quae vera sit abrenuntiatio et ad quic profecti simus in monasterium, quamquevitae rationem amplexi simus, atque illi nos conformare, certareque uti patres nostri.

1080 1> 17- Interrogavi quandoque seniorem abbatem loannem. abbatis Barsanuphii discipulum, et dixi: «Magister, quoniam Scriptura dicit opus nobis esse multis afflictionibus ut intremus in regnum caelorum, et video me ne unam quidem habere afflictionem, quid facere debeo ne perdam animam meam, quia nullam habui tribulationem neque curam ?» Etsi mihi contigerat mea posse uti ratione, accipiebam tabellam et scribebam seniori. Per litteras enim sole-

1080. MG 88, 1640 C.

(fpovTi. Aià fpagpáfujv fàp npujTujv Kaì aÙTÔv upó to0 pe iirriipeTÍiaai aÙTw, Kai irpiv uXqpójcrw, ypdtpwv iJffOavôpHV tiicpe-X‹iaç Kai Koiicpiapoû • ToaaÔTq ôv ô àpepipvia Kai ô dvdrrauffiç. 'Efùj bè pq eibibç Tqv bùvapiv Tfjç àpex^ç, Kai ùkoùwv ôti bià noXXûv ÔXitpewv beî ÔM“ç eîaeXOeîv eiç Tqv pamXciav twv où-pavwv, ètpopoùpqv ôti oùk efyov OXiipiv. ‘Qç oùv èbqXwaa Tip fèpovTi, bqXoî poi outwç • «Mqbèv OXipqç • où oùk ?xeiS npcbfpa-àXX’èKaOTOç pdXXwv èauTÔv eiç ùnaKoqv naTépwv, TaÚTqv Tqv dpepipvíav Kai Tqv dvdnauaiv ëx«.»

Duo genera superbiae et humilitatis. — 2, 4. Aùo bé eiai Taneivwoeiç, lïicmep Kai bùo ùnepqtpaviai. 'H irpwTq ûrrepqcpavia ¿otív, ÔTav èioubeveî tiç tòv dbeXcpôv, ÔTav eÙTeXiiei aÙTÔv, tbç pr]bèv ôvTa, Kai èauTÔv imepéxovTa aÙToO. 'O toioûtoç èàv pq Taxéwç vqtpq Kai arroubdffq, KaTà piKpôv épxcrat Kai eiç Tqv beuTépav ùrrepqcpaviav • ïva Kai KaTà to0 OeoO únepqcpaveúqTai • Kai èauTw ènrfpdcpei Tà KaTopQwpaTa aÙToO, Kai où Ttù 0ew. 'Ovtwç, dbeXtpoi pou, oibd hôte èXôôvTa Tivà eiç TaÚTqv Tqv èXeeivqv KardOTaoiv Kai irapà pèv tôv dpxqv et Ti èXdXqaev aÛTOÛ tiç twv dbeXcpwv, KaTénruev éxdoTou, Kai éXefe- «Tiç ètiTiv ¿Keîvoç; Oùk éonv ei pq ZwaipÛç, Kai oi kot’ aÙTÔv.» Eiïa qpSaTO Kai toùtouç eÙTeXtieiv Kai Xéyeiw «Oùbeiç ècrriv ei pp MaKdpioç.» Kai peT’ÔMyov qpSaTO Xé^eiv «Tiç ¿oti MaKdpioç; Oùbeiç, ei pi) BaoiXetoç Kai rpqyôpioç.» Eira peïà piKpôv qpSaTO Kai toùtouç eÙTeXtieiv, Xéywv «Tiç étrri BaoiXeioç, Kai tîç ¿cm 1081

barn interrogare eum, priusquam ei ministrabam, et antequam finieram litteras, percepi adiumentum quoddam et levamen, tanta mihi aderat serenitas et requies. Ego autem cum nescirem potentiam virtutis et audissem per multas tribulationes oportere nos ingredi in regnum caelorum, timebam quod non haberem tribulationem. Statim igitur ut declaravi seniori, declarat mihi sic: «Nihilo sis afflictatus; tibi nullum negotium; sed omnis qui se subicit in oboedientiam patrum, serenitate et requie fruitur.»

2, 4. Duo autem sunt genera humilitatis, ut item duo genera superbiae. Primum superbiae genus est, cum quis fratrem suum contemnit, eumque quasi nullius aestimat; seipsum vero cunctis excellentiorem habet. Hic statim, nisi se revocet et respiciat, sensim labitur in secundam superbiam ; ita ut in Deum etiam incipiat insolescere, et bona opera sibi adscribere, non Deo. Memini, fratres mei, vidisse me aliquando huiuscemodi hominem, qui in hanc miserrimam condicionem incidisset. Et initio quidem si quis e fratribus locutus quidpiam fuisset in alterius commendationem et laudem, statim illum spernebat et quasi conspuebat, dicens: «Quis est ille? Non est alius qui quidquam valeat praeter Zosimam et qui cum eo sunt.» Post coepit illos contemnere ac dicere, neminem alicuius pretii esse praeter Macarium. Et paulo post: «Quis, ait, Macarius? Nullus est praeter Basilium et Gregorium.» Atque etiam non multo post hos quoque coepit pariter spernere, et nullum 1081

1081. MG 88, 1644 C.

Tpqyôpioç; Oùbeiç, ei pi) TTaOXoç Kai TTéTpoç.» Aéyw aÙTip· «>Ovtwç, dbcXtpé, Kai toùtouç ?xeiS èloubeviîiaai.» ITicrreùaaTé poi, ôti peî' òXi'fov Kaipòv qpïaTo Xéyeiv • «Tîç ¿an TTéTpoç Kai tîç ¿oti TTaOXoç; Oùbeîç, ei pi) f) àyîaTpiâç.» Oùtwç ücrrepov Kai kot' aÙToO toO QeoO inrepqcpaveùGq, Kai oôtwç ¿íéarq. Aià toûto ôcpeiXopev dyiuviiecréai, dbeXcpoi pou, Trpôç tt]v TtpwTqv ÛTOpncpaviav, ïva pi] Kara piKpòv ¿ptdawpev Kai eiç TtXeîav Ortepqtpaviav.... 6. ‘H irptiiTr) Tantîvwaiç èffTi, tò ?/eiv nvà tòv dbeXtpòv aÙToO auveTWTtpov ¿auToû, Kai eiç rama imepéxovTa èauroû, Kai dnXwç, ibç eîirev ¿Keîvoç ô dfioç, tô eivai ÙTtOKÓTW mivTujv. ‘H bè beuTepa Taireivwatç ¡oti, tô ¿mypacpeiv tío 0e<î> Tà KaTop0(iipaTa. Aim) èarlv >l TeXeia Taneivwaiç, twv d'fiwv. Autî) f) tpuaiKwç fivopévr) èv Tr) ipuxrl, èK Tflç èvepfdaç tûiv èvroXwv. "Qcnrep fàp tô bévbpâ ÔTav pàirràZei Kapnòv iroXúv, aÙTÔç ô Kapnôç Kapirrei koto) toùç KXdbouç, Kai KaTaoirÇ aùtovç, ô bè KXdboç ô pi) paoTÓiiuv Kapnóv, ûipoÛTai dvw Kai dvépxeTai ôp0ôç • eicrt bè Tiva tûiv bévbpiuv, Kai è<p' ôaov pèv dvèpxeTai ô KXdboç aÙTwv dvw, où fiaoTàiei Kapnôv èàv bè Xdpij tiç XiOov Kai Kpepdarç aÙTÒv eiç tôv KXdbov, Kai KaTaairdaq aÙTÒv kótw, tòte noieî Kapnôv • oùtwç ¿ori Kai f| tpuxn ‘ ÔTav TaneivoOTai, tót€ Kapnòv cpépei, Kai ôaov noieî Kapnóv, toooOtov TaneivoOTai. Kai ôaov -fàp èyfiiouaiv oí dyioi Tip Qeiû, ToaoûTov pXénouaiv êauToùç àpapTujXoùç. Mépvripai ôti èXaXoOpév noje nepi Taneivwaewç, Kai tiç twv Xapnpwv Tains dKoùwv fjpiîiv XeyôvTwv toûto, ôti ôaov è-fTÎier tiç tiÎi 0ew, toooOtov pxénei èauTÒv àpapTwXóv, èfeviiero Kai èXeye· «TTwç évbéxtiai toOto;> Kai ÙTvôei OèXwv paOeîv tòv *Kófov.* Aéfw

ullius existimare, nisi Petrum et Paulum. Cui ego praedixi quod evenit, fore ut hos quoque tempore contemneret. Quod sane fact- m est; nam eos sprevit, et nihil in pretio habendum esse praeter Trinitatem asserere coepit. Statimque in Deum quoque factus insolentior, intumuit. Nobis igitur luctandum est cum prima, fratres, ne paulatim in secundam labamur superbiam.... 6. Prima igitur humilitas est, si fratrem tuum existimas esse prudentiorem te, et in cunctis te anteire; et, ut vir ille sanctus aiebat, sis omnium abiectissimus. Secunda humilitas est, quaevis recta Deo adscribere; et haec perfecta sanctorum humilitas. Quae quidem naturalis in anima fit et generatur ex observantia mandatorum Dei. Ut enim arbores cum multo fructu onustae fuferint, inclinant ramos et eos plerumque frangunt; qui autem ramus nullum habet fructum, attollitur in altum et rectus assurgit; si autem lapis appendatur inclineturque ne rectus assurgat, ilico poma parit; sic anima nostra si humilietur, statini fructus edit, quantoque plures fructus attulerit, tanto magis humiliatur. Nam viri sancti quanto ad Deum propius accesserint, tanto se iniquiores agnoscunt. Memini autem, cum loqueremur aliquando de humilitate et quidam ex Gazae principibus nos audiret istud ipsum asserentes, obstupuisse eum atque dixisse: •Quomodo fieri potest?» et ignorans volebat discere. Cui ego re-

aÙTÎîr «Kúpie ó irpamúiuv, eirá poi, tí ?x£l? ‹witóv eiç túv rtóXiv aou;» Aéyei èKeîvoç' «'Exui épauròv *piyav* Kai irpiîiTOv Tfjç TtôXeuiç.» Aéfuj aÙTÔ)- «'Eàv bè diréXOtjç eiç Kaiadpeiav, tí éx€l? èatrrôv èK€Î;> Aéyei- «'Exw ¿pauTÔv eÙTeXétrrepov tiîiv peyáXujv tújv ¿Keí.» Aèfiu aÙTÔ) • «'Eàv bè dnéXGijç eiç 'AvTiôx«av, tí ‹=xÉl£ aeauTÓv;» Aéyei poi ¿kéîvoç- «'Exuj ¿pauTÓv diç èva •nayavóv.» Aé'ftu aÙTip • «'Eàv bè eiç Kiovaxavrivou nàXiv dnéXÔijç èfiùs T°û paaiXéuiç, ¿kcí tí èx€l? èauTÔv;» Aêfei poi, èKeîvoç- «'Exui èpauTÒv iva rávqxa.» Tòte Xèfuj aÙTip- «'Iboó- oîjtuiç eìalv oí ¿bfior ôaov èffiZouai Tip €tew, tooo0tov àpapTiuXoùç [JXéiTOuaiv êauToùç.»

Via ad humilitatem labor corporeus. — 2, 8. 'Hpibniaev 1082
àbeXtpôç fépovTa, Xéfwv «Tí ¿otiv f) Taneivwaiç;» Kai eînev ô •féptiiv • «'H Taneivuiaiç péya epfov éaxl Kai OeïKÔv bè ôbôç Tfjç Taireivdiaeiijç èaTiv oí kôitoi oi awpaTiKoi èv pidiaei, Kai tô eîvai ae inroKÓTw ndvTiuv, aÜTq ¿axiv f) ôbôç xrjç TaneivuùaeiDÇ. Aütti bè f) Taneivujrfiç 0eïKT] èan Kai dKaTdXriirroç.» Aià tí bè Xéfei ôti oí KÔnoi oi awpaTiKoi rf,v ipuxôv «pépoudiv eiç Taneivuiavv ; TToíip Xôyip oi auipaTiKoi kóttoi Tfjç ipuxflç eiaiv dpexai ; Tô pèv fàp eîvai (moKaTw návraiv, Kai dvwTépw eïnopev, ôti dvTÎKeiTai Trj Ttpdrnj imepnqpavia. TTàùç yàp buvaxai exeiv èauTÔv peilova to0 dbeXtpoO aÙToO, q ènapQ^vai èv tivi, fj pépipaaOai, fj èfoubevüjaai Tiva, b ?xu)v èauxòv ímoKáTw rátvTuiv ; 'Opoituç Kai tò e(í£aa0ai bià itavTÔç, tpavepóv éan bià tò dvTiKeìaÓai Trj

spondi: «Dic, obsecro, domine, vir primarie, quem te habes inter concives tuos?» Ad haec ille: «Habeo me, inquit, ut nobilem et principem civitatis meae.» Contra ego: «Si Caesaream pergas, quomodo isthic te habeas?»—«Viliorem, ait, aliquanto principibus civitatis illius.» Iterum: «Si Antiochiam adeas, quem te ibi existimes?»— «Ut rusticum, inquit, quemdam.* — «Si autem Byzantii apud regem, quem te reputes?» — «Ut pauperem, ait, quemdam et mendicum.» —Tunc ego ad eum versus: «Et sic, inquam, sese habent sancti viri : quo enim Deo propiores fiunt, eo se inferiores putant.»

2,8. Interrogavit frater seniorem dicens: «Quid est humilitas?» 1082
Et senior respondit: «Magnum opus est humilitas ac divinum nescio quid ; viae vero humilitatis labores corporei sunt, quos cum scientia facis; et si tu te omnino omni subicias et sine intermissione Deum ores, haec, inquam, est vera humilitatis via; ipsa autem humilitas divina est et incomprehensibilis.» Cur vero ait labores corporeos ferre animam in humilitatem? Et qua ratione corporei labores virtutes sunt animae ? Subesse enim omnibus, ut superius commemoravimus, adversatur primae superbiae. Nam quo pacto maiorem potest habere se fratre, aut superbire in aliquo, vel accusare vel despicere quemquam, qui omnibus subiectus est ? Item et sine intermissione orare, patet quia contradicit secundae

1082. MG 88, 1649 C.

beuTèpa ÙTtepqtpavia. TTpóbqXov yàp ôti ó Tarretvôç, ó €ÙXaf$f|Ç, ôjç fivuxTKwv ôti oùbèv éfxwpÉÎ KaTop0<jj0nvai àfaOòv tij ipuxQ àveu Tflç poqÛiiaç Kai Okéirriç toû OeoO,où naùeTat àbiaXeinTUJÇ beôpevoç toû OeoO, ïva Tronic peT'aÙToû èXeoç. Kai fàp b •navTÔç beôpevoç to0 Oeoû t-Tt b'àv àgujuôr] KaTopOwaai, oîbe irôOev KaTiiipOujfft, Kai où bùvaTat ènapôfivai, oùbè èm'fpcopai Trj ibía buvápei, dXXà Tip 0etp ènrfpdtpet návTa tô KaTopOújpaTa, Kai aÙTip dei eùxapitrreî, Kai aÙTÒv dei irapaKaXeî, Tpèptov pi] ¿Kîréoi] Tfjç ToiaÙTnç por]0eiaç, Kai cpavepwBri il daOéveia Kai il dbuvapia aÙToO. Kai oôtwç btà Tfjç Tartetvwaeujç eùxeTai, Kai bià Tfjç eùxfiç TarretvoÛTai, Kai oîov dei KaTopSoî, dei TaitetvoûTat, Kai ôaov TaneivoÛTai, poqÔeîTat Kai TtpoKÔirToi btà Tqç Taneivotppoffùvflç.

1083 *Timor.et amor.* — 4, 2. Tpeîç fàp e(ot btaOéaeiç, tbç Xeyei ô âpoç rptTfôpioç, bi' (î)v buvapeOa eùapeOTfioai tûj Oew. 'H fàp cpofioùpevot Tqv KÔXaoiv eùapecrroûpev Kai èapèv èv Tfj koto-OTciaei toû boùXotr f| Tà ék toû pioûoû Képbrç biujKOVTeç, Tf)ç éauTùjv ïveKev dxpeXeiaç rrXqpoüpev Tà TpooreTa-fpeva, Kai KaTà toOto npoaeoÎKapev toîç piaOioiç • ii bt' aÙTÒ tò koXôv, Kai èopèv èv tt| KaTacrrâaei toû uîoû. 'O fàp uiôç ÔTav ?X0tj eiç tppóvqtTtv, rtoieî tô OèXqpa toû TtaTpôç aÙToû, où (pofJoùpevoç ïva pi) bapr| • oùbè bià tô Xapeîv pioOôv nap' aÙToû, dXXà dyanûv aÙTÔv, tpuXârrujv aÙTiù ibiKiîiç aÙTflv Tpv dyairriv Kai Tqv Tippv Tqv naTpiKrjv, Kai Tceiretopévoç èOTiv ôti návTa Tà ûndpxovTa toû naTpôç, aÙToû èanv. 'O toioûtoç dfioÛTai dKoûoai • Oùk ïti eî

superbiae. Evidens est enim quod humilis, verecundus, uti ad omne opus bonum invalidum se et ineptum absque auxilio divino recognoscens, non cessabit ab oratione iugi et assidua, Deum rogans ut secum faciat misericordiam. Et si quid boni postmodum fecerit, novit plane unde id fluxerit, nec efferri potest, neque illud propriae virtuti adscribere, sed Deo dat quidquid recte agit, atque illi tremens perpetuo supplicat, perpetuo gratias agit, ne ab hoc auxilio decidat appareatque imbecillitas et infirmitas propria. Sicque per humilitatem orat et per orationem fit humilis, quantoque rectius operatur, tanto magis humiliatur et proficit anima per humilitatem.

1083 4, 2. Tres enim sunt condiciones et status, ut divus Gregorius ait, quibus Deo grati esse possumus. Si enim poenam formidamus, in servili statu sumus. Si vero mercedis lucra consedantes, utilitatis et proprii commodi gratia divina mandata peragimus, mercenariis assimilamur. Sin autem bono et honesto propter seipsum adhaereamus, in filiorum genere sumus. Filius enim ubi ad prudentiam discretionemque pervenerit, paterna vota exsequitur, non timore scilicet plagarum, non etiam mercedis et praemii cupiditate, sed amore, pietate, observantiaque erga patrem. Persuasus enim satis est suum fore quidquid patris fuerit. Meretur hic audire non

1083. MG 88, 1660 A.

boÛXoç, dXXà uiôç Kai KXqpovôpoç QeoO btà XpttrroO • ó toioOtoç oOk Iti cpofierrai, tbç «inopev, tòv ©eôv, kot' ¿keîvov ôflXov Ôti tòv eioafwfikòv tpôpov • dXXà àfan^, tbç Xéfet ô fiftoç 'AvTtbvtoç • 'Eftb oùk Iti cpofloOpai tòv ©eôv.

Timor Dei in quo consistat. — 4, 5. Elnov oí iraTépEç ôti 1084
KTâTai dvOpwnoç tòv tpôfiov toO OéoO, Ik toO Ixetv t?|v pvnprçv toO OavcÏTOu, Kai T?)v pvqpnv tûiv KoXáffEwv, Kai ¿K toO KaO' êcmépav èpeuvôv èauTÔv, ttwç TtapqXÔE t?|V ôpépav, Kai kotù npwî nàXtv èpeuvâv, ttwç TtapôXOe tí]v vÙKTa, Kai Ik toO pò napprioiaZXctOai, Kai Ik toO npoOKoXXriôôvai dvOpwmp tpopoupévtp tôv ©eôv. AéfEt 'fàp ôti fipwTqaev àbeXtpôç Tiva twv fEpóvrwv Tí noiriow, rrÓTEp, ïva tpofloOpai tòv ©eôv; Kai Xéfet aÙTiù ó fépwv "Yirafe, KoXXr]0qTi àvèpwTtw tpopoupévw tôv ©eôv, Kal ¿K toO qpopeîoOat aÙTÒv tòv ©eôv, bibaOKEi Kai al tpopeîoGat tôv ©eôv. 'Ekôiwkopev bè tôv tpôpov toO QeoO dtp' Ôpwv, Ik toO troieîv ppàç tà èvavTia toûtwv, Ik toO pò Ixetv pvppqv OavdTOU, pnbè KoXdoewv, Ik toO pq Ttpoaéxetv éauToîç, Ik toO pi) épeuvfiv, Ttwç napf]X0opev, dXXà dbtatpôpwç Er]V, Ka' pera dbtacpópwv dvaOTpétpeoQat, ¿k toO TtappqaiaieaOai • toOtó èffTiv x€'P0V TtdvTwv, toOtó èoTtv f| TeXeia dmbXeta. TÍ fàp OUTWÇ èKblWKél tòv cpóflov toO QeoO, dnò Tfjç ipvxôÇ. Ooç Ô Trainala; ToOto ôte f|pwTq0q ô dpfJàç 'AfdGwv trepi TÔÇ napÔrjGÎaç eîirev, ôti éoike Kaùawvi pEfdXuj, ôotiç ÔTav févqTai, navreç tpeùfouaiv dirò npoawTtou aÙToO, Kai twv bévbpwv bè tôv Kapnôv biatpOeipet.

quod servus sit, sed quod filius et heres Domini nostri lesu Christi. Hic etiam, ut ante dictum est, non metuit Deum timore isagogico, sed amat, ut ait beatus Antonius: Ego nusquam Deum timeo.

4,5. Affirmaverunt patres communi sententia possidere eum 1084
timorem Dei, qui mortis crebro et gehennae reminiscitur, quique vespere a seipso rationem exigit, quemadmodum die ambulaverit; mane similiter, quo pacto noctem transegerit; et qui nihil de se praesumpserit, quique viro timenti Deum adhaeserit. Quaesisse enim aiunt a seniore fratrem aliquando, quid ageret ut Deum timeret, respondisseque senem: 1, et homini timenti Deum te subice, et ex eo quod timet Deum, disces et tu Deum timere. Abigimus autem a nobis timorem Dei, cum his, quae diximus, contraria operamur; cum scilicet immemores mortis et gehennae perpetuo sumus, cum nusquam scrutamur vias nostras, cum nullam de nobis curam gerimus, cum sine ratione vivimus, cum consuetudinem cum his habemus, quibus inimica ratio est, cum de nobis admodum praesumimus; quo sane nihil est deterius, in hoc enim extremus est interitus. Quid enim adeo ab anima depellit timorem Dei, ut sui ipsius praesumptio? Hinc rogatus abbas Agathon de praesumptione quid esset, illam summo aestui comparavit, qui cum excandesceret, procul omnes abigeret, qui arborum poma vitiaret.

1084. MG 88, 1664 D.

1085 *Propriae prudentiae non fidendum.* — 5,1. 'Ev Taîç TTapoipiaiç Xéf€i ׀ «Oîç MH ùnàpxei Kupépvqcnç, rtirrroucnv &anep tpùXXa • acuTHpia bè ûnap/ei èv iroXXfi pouXf)» [Prvll, 14]. BXéntTe t ?]V búvapiv to0 Xófou, ábíXtpoí. BXétrere tí btbàtJKei fjpiâç í] àyia Tpacpn. 'AacpaXiterat f|pâç, ïva pn ‹jtoixwm«v èauToîç, ïva prj ?Xwpev èauToùç avveToùç, ïva pr] maTtùtugev ôti buvageOa ÉauToùç blouserai. Xpqiopev ftonÔetaç, xPÍlíopev twv peTà Ôeôv KiipepvùjvTUjv fip&ç. Oùbév èoriv àQXiujTepov, oùbèv eùaXtuTÓTepov twv pñ èxóvTwv Tivà ôbri'toOvTa aùroùç eiç Tqv ôbôv to0 ôeoO. Ti ïàp Xérci; «Oîç pi] virápxei Kupépvqatç, niirrouaiv lïiortep qróXXa.» Tò cpùXXov è£ ¿px^Ç àd ècrn xXropôv, eùOaXéç, Tepnvôv, eÎTa KaTà piKpôv SqpaivtTai Kaì niirrei • Kaì Xoirrôv irepicppoveîTai Kaì KaTairaTeìTai. Oîjtujç èffTÌ Kaì ò dvQpujtroç ó pi) KUpepvujpevoç òtto Tivoç. 'E£ dpxHi plv dei ?xei eiç ynoreiay, eiç dypurtviav, eiç fjouxiav, eiç ùraiKof|v, eiç ¿XXa Tivà dyaOd' eira peTà ptKpóv, Tfjç ©éppr|ç èKeiviqç ffpevvupévr)ç Kai pi) yx0VT0S aÙToO tôv KupepvûivTa aÙTÔv, tôv maivovra Kai èfàrrrovTa tî]v 6éppr]v aÙToO, JrjpaiveTat oütujç dveiraiaôiÎTujç, Kai tthrrei, Kai fiverai XoiTtôv ônoxetpioç toîç èxOpoîç, Kai trotoOcnv eiç aÙTÔv eï ti OéXouai.

1086 *Consilia petenda.* — 5, 4. "Ore npqv eiç tò KOivóptov, navra dveriOépnv Tip yépovn Tip dppà 'lujdvvij • oùbértOTe fdp, KaOwç eìnov, i|veoxópnv noif]aai ti bixa Yvdipriç. Kaì èoriv óre èXefé poi ô Xoficrpôç- «Où róbe croi éxei eineîv ó Xéyujv. Ti GéXeiç òxXflaai aÙTip ;» Kai éXeyov tûj Xofiopâ) ׀ «'AvdOepd croi, Kaì tí]

1085 5, 1. Inter Proverbia dicitur: *Quibus non est gubernatio, decidunt ut folia: salus autem est in multo consilio.* Contemplamini sententiae vim, fratres. Contemplamini quid divina Scriptura doceat. Cavere nos admonet ne nosmetipsos informemus, ne nos sciolos habeamus, ne persuadeamur esse nos satis nobis ad regimen nostrum. Opus nobis est auxilio praeter Deum, opus coadiutoribus. Nihil est miserabilius, nihil quod citius expugnari queat his qui nullos duces, nullos auctores habent ad viam Dei. Ait enim: *(Quibus non est gubernatio, decidunt ut folia.* Folium a principio semper virens, semper germinans, semper delectabile est; non multo post arescit et languet, et cadens contemnitur et conculcatur. Talis homo est qui a nemine regitur. A principio ferventissimus est ad ieiunia, ad vigilias, ad quietem, ad oboedientiam et ad quaecumque cetera bona. Paulo post exstincto eo fervore, si nullum habuerit sui gubernatorem aut altorem, qui exstinctum ignem suscitet et accendat, desiccatur et cadit, ac demum destitutus ab hostibus suis captivus trahitur, qui, ut voluerint, in ipsum grassantur.

1086 5, 4. Cum essem cum ceteris in coenobio, reponebam semper omnia apud abbatem loannem seniorem; numquam enim, ut dixi, sustinui quidquam facere praeter eius voluntatem. Mihi aliquando cogitatio veniebat: «Nihil habet quod tibi dicat. Quid vis eum turbare?» Et respondebam huic cogitationi: «Anathema tibi. Quid-

1086. MG 88, 1676 A. 1086. MG 88, 1681 A.

òtaKpiaei aou, Kaì Tfl ouvéaet aou, Kai Tfl cppovflaei aou, Kai Tfl eibflaet aou, ôti ô' olbaç, dirò òaipóvujv olbaç.» Airqpxógriv oûv, Kai flptuTouv tôv fépovTa, Kai oup^aívei ôti küî èvioTt ÓTOKpiveTÓ poi tòv Xóyov èxeîvov, ôv èveQupflÔqv, Kaì Xomôv ÎXeyé poi ó Xofiapôç· «Tí oûv; iboù aÛTÔ èffTiv ô eïnov, pfl oùk ÔKaipwç ùjxXricraç tôv fépovTa;» Kai éXefov tûj Xoftopuj· <'AXX' dpTt KaXòv èOTtv, àpTt dirò TTveûgaTOÇ 'Apou èaïi. Tô aôy yàp trovripóv èariv, dnò baipóvwv éartv, dirò èpnaôoOç KaTaaTaaeujç ¿an.» Kai oütujç oùbéKOTe ouvexwpouv tcîj Xo'ftopû) TOtaÔflvat ¿pauTip dveu èîrepujTfloeujç· Kai TnOTeùaaTé poi, àbeXtpoi, ôti flpriv èv peyâXq dvatraùaei, èv peydXfl dpepipvicf tiare pe Kai buaxepaivetv ètri toútuj.

Accusatio sui ipsius. — 7, 2. Tò bè Tapaxôflvai riva npôç 1087
dbeXtpòv OXipovTa aùróv, aup^aivei fl ék to0 pfl eúpeOflvai Kar' ¿K€Ívr]v Tflv ójpav èv KaXfl Karaaráaei, fl èK toû ëxeiv dqbíav Tivà ttpôç aÙTÔv. Eiai bè Kaì dXXa ttoXXà aína toútou, *&mp* btacpôpujç eípnrai. Tò bè aïrtov ttàaqç rapaxflç èartv, èàv peTà dKpipeiaç Zflrflaujpev, tò pfl pèptpeoéai èauToûç· èKeìflev éxopev ÔXrçv Tflv auvTpiPflv TaÙTqv, èKeìOev oùbénoTC eùpÌQKopev dvdtrauatv. Oùk éari yàp ûaupdaai ôti dKOÚopev rrapà ndvTtuv tûjv àyiiuv, pfl dvai dXXrjv óbòv trXflv raùrriÇ' Kaì [JXéKopev ôti oùbeiç tìibeuaé irore dXXqv óbóv, Kai eùpev àvàtrauaiv· Kaì trpoaboKtôpev flpeîç àvanaveaOat, fl ôXtuç óbòv eùûeîav Kpareìv, pr)béirore dvexópevoi êauToùç pépcpeaOai. "Ovtujç. 'Eàv troiflaij dv-

quid iudicii est tibi, quidquid discretionis et prudentiae et intellegentiae, id omne tibi a daemonibus est.» Proficiscebar igitur et seniorem interrogabam, saepiusque accidit ut id ipsum mihi responderet quod ante cogitatio mea praemeditata erat. Insultabat igitur illa postmodum mihi: «Quid ergo? en ut dixi est. Quid senem importunus perturbasti?» Cui ego contra respondebam: «Nunc bonum est, nunc id tibi fuit a Spiritu Sancto. Quidquid enim tuum est, omne malum est, et a daemone et ab habitu vitioso.» Sicque sustinui numquam cogitationi meae credere, nisi patrem consultassem prius. Quo factum est (credite quod dicam, fratres), ut in tanta semper quiete et securitate essem, ut plerumque paeniteret me tantae tranquillitatis.

7, 2. Turbari autem et affligi ex verbis fratris inde fit, quod vel 1087
in statu nullo bono reperitur, vel quod fratrem illum oderit. Sunt autem et aliae plurimae huiusce rei causae, quae differenter dictae sunt. Sed ratio omnis perturbationis, si quaeramus diligenter, ea est, quod nemo seipsum accusat; hinc fluit omnis molestia et afflictio, hinc est ut nullam aliquando requiem habeamus. Nec mirari licet, cum a sanctis hominibus acceperimus, nullam praeter hanc nobis ad quietem viam dari. Quod ita esse in plurimis vidimus; et nos desides et amantes requiem speramus, vel credimus viam rectam a nobis incedi, cum in omnibus simus impatientissimi, numquam sustinentes nosmetipsos accusare. Ita se res habet.

1087. MG 88, 1697 C.

Opwrroç puptaç noXiTeiaç, «panicei bè Tflv ôbôv TaÙTqv, où pò traúdij TtOTe GXipujv Kai QXipôgevoç, Kai CcrrôXXwv ôXouç toùç kôttouç aÙToO. TToiav bè xapáv, iroiav àvânauaiv oùk ex€l ô T01’ oOtoç, ônov b’âv ànéXGij, üiiatrep eîne Kai ô dpfïftç TTotpóv, ó èauròv peptpôgevoç; Ei n fàp (WM aÙTiù cire Zripia, eïre dnpia, eke oiabniroTt OXupiç, npoXapdiv éxei èauTÔv àftov, Kai oùbénoTe Tapácraerat. ’Eon toútou tí troTe dpeptpvóiepov;

1088 *Triplex status erga passiones.* — 10, 5. “ÉKaoToç paOrç tflv KaTáOTaaiv èauToO toû ètra. Tpeîç KaTaœrdaeiç eiaiv èv Tip àvOpdnrtp • éanv b èvepY<î>v tô nàOoç, «ai èffTiv ô icrriîiv aÙTÔ, Kai Iotvv ó èKptftîiv aÙTÔ. ‘O èvep-pîiv tô toQoç èœriv ó irpÓT-TUIV aÙTÔ, Ô èTOKblKIÎIV aÙTÔ. 'O bè ioriîiv tô toÔoç ècrrtv ô prjTe èvepfiîjv, prjTe èKKÔrnuuv aÙTÔ, dXXà <ptXoffo<p<î>v pèv, Kai KaTepxôpevoç, ?xtuv ^è tô toOoç èv èauTip. ‘O bè èKpiiâiv tô toQoç èoTiv ô dfwvtiôpevoç Kai touîiv Tà èvavTÎa toû toGouç.

1089 *Passiones eradicandae, dum tenerae.* — 11, 3. EÙKaipqcré tiç péfaç féptuv peïà tiîiv paOr|Tijjv aÙToû èv tôttuj tivî, èv ili fleraV Kunapiaata bidipopa, piKpà Kai peyaXa. Kai Xéyet ô fèpwv èvi tiîiv paGrinîiv aÙToO' «'Avaanacov tò Kunapíaaiov toûto.» ’Hv bè ptKpôv Ttdvu, «ai eùûéuiç Tfl ptâ x€>pi dvéemaaev aÙTÔv ô dbeXcpôç. Eka beiKVÙei aÙTip ó fépwv dXXo peîiov toû npuiTOU, Kai Xèyei aÙTiji • «'Avâtntaaov Kai toûto.» ‘O bè aaXeùaaç Taîç bùo Xtpaiv dvéanaoe KÔKeîvo. ÎFaXiv beiKvúei aÙTip ó fépuiv dXXo petlÔTepov ô bè peTà irXeiovoç kôtou dveOTtaae KÔKeîvo. Eka

Quotquot virtutes possederit homo, etsi innumeras atque infinitas, a via autem hac declinaverit, numquam quiescet, sed semper vel affligetur, vel affliget alios, laboresque suos omnes deperdet. Quod autem gaudium vel requiem non consequatur is qui, ut aiebat abbas Poemen, talis factus fuerit, ut sese semper accusaverit? Quidquid incommodi, damni, probri, ignominiae vel alterius cuiuscumque afflictionis incurrerit, omnia hilare suscipit, omnibus dignissimum se putat, neque ullo modo turbari potest. Quid hoc homine quietius?

1088 10, 5. Discat unusquisque statum suum in quo est. Tres enim hominis status sunt: primus quidem qui passionem operatur, secundus qui passionem refrenat, tertius qui eam eradicat. Qui passionem operatur, is est qui eam ad actum perducit et perficit. Qui vero eam sistit, is est qui neque vitium operatur, neque amputat illud a se, sed philosophatur et transgreditur ipsum, et si in se conservet et teneat. Qui autem eradicat passionem, is est qui certat viriliter et contraria passionis operatur.

1089 11, 3. Otiosus erat quandoque senex magnus cum discipulis suis in horto, in quo erant cupressi variae, magnae et parvae. Et dicit' senex uni ex fratribus suis: «Evelle hanc cupressum.» Erat autem valde parva, et statim una manu evulsit eam frater. Deinde ostendit ei senex aliam maiorem priore et dicit ei: «Hanc etiam evelle.» Ille vero quatiens ambabus manibus hanc quoque evulsit. Rursum ostendit ei senex aliam maiorem; ille autem cum magno labore

1088. MG 88, 1729 B. 1089. MG 88, 1737 A.

betKvùei aÙTtî) Kai dXXo peilÔTtpov• ó bè perù nXeiovoç KÓnou TtoXXà aaXevaaç, Kai Komàaaç Kai îbpwaaç èirnpe k<lk€îvo. Eixa beiKvùet aÙTip b fépwv ën palÓTepov• ó bè Kai noXXà Komàaaç Kai ibpuiiaaç oùk f|buvr|0ri ènâpat aùtó. ‘Qç oùv eîbev aÙTÔv ô fépwv pii buvdpevov, èttérpeipev áXXw àbeXcpw dvaaTflaai Kai PonOñoat aÙTiîi, Kai oûtujç ^buvr|0qaav dpcpÓTepot dvaatràaat aÙTÓ. Tòte Xéyet b fépwv èKeivoiç toîç dbeXcpoîç" <’lboù oûtujç dai Kai Tà náOq, dòeXcpoi. ’Ecp’òaov dai piKpd, èàv OéXwpev, òuvàpeQa peTà dvairaùaeujç èKKÓtpat aÙTÓ. ’Eàv bè dpeXriauupev aÙTwv, tbç piKpuùv, aKXripùvovTat, Kai òaov axXtipùvovTat, to-cfo0tov nXdovoç béovTai kóttou. Eì bè ètri irXeîov àbpuvëùùai Ka0'f)pu)v, oùk ÉTi oùbè ptTà KÓnoii buvapeGa ÈKKÓipai aÙTà dtp’ èauTÔiv, èàv pi] Kai pof|0Etav axuùpEV Tivùùv àyiwv dvTtXap-Pavopévujv fjpìv ptTà Oéóv.» BXétcte nóariv bóvapiv ëxouai Tà irapà tôiv à'fiujv yepóvTwv XefópEva.

Tentationes cum gratiarum actione ferendae. — 13,1. KaXuùç 1090
direv b dppfiç TTotpñv, ôti tô aqpEîov to0 povaxoû èv toîç ttei-paapoîç <paiv€Tai. ’OtpdXa fàp ó povaxôç ô peTà dXq0daç npoaepxôpevoç Tip Kupitp bouXeOaat, èTOipàaat kotò ttjv aotpiav Tpv tpuxñv aÙToû eiç neipaapoùç, ïva pq SeviZqTai hôte pqbè TapdaariTai èv toîç avppaivovai, maTcùwv ôti oùbèv àveu Trjç npovoiaç to0 Oeo0 flvETat. "Onou bè 0eoO npôvota, ndvTuuç KaXôv èaTi, Kai eiç dxpèXetav tpuxûç tò yivópEvov rama fàp ôaa toieî ô 0côç peO’qpwv, ûirèp to0 auptpépovTOÇ toieî, Kai dfanùùv fipfiç Kai (peibôpevoç f|pû>v. Kai ôcpeiXopev, tbç eîttev ó

et hanc evulsit. Deinde ostendit ei aliam adhuc altiorem ; ille vero cum summo labore quatiens et desudans vix extraxit eam. Postea ostendit ei senex aliam adhuc maiorem ; ille autem incassum elaborans et desudans eam evellere non potuit. Cum igitur videret senex eum non posse, iussit coadiutorem accedere, sicque ambo illam tandem extraxere. Tunc ad fratres conversus senex ait: “Huiuscemodi sunt passiones nostrae, fratres. Cum tenerae sunt et parvae, si volumus, facile illas possumus a nobis exstirpare. Quod si eas neglexerimus, utpote parvas, obdurescent ilico, quoque magis obduruerint, eo maiore vi et labore opus erit. Quinimmo irriti erunt conatus nostri omnes in illas, nisi alicuius viri sancti orationes ad auxilium nobis post Deum accesserint.» Tantam vim habent auxilia quae a viris iustis et sanctis expetuntur.

13,1. Quam praeclare locutus est abbas Poemen, monachi scilicet 1090
veri signum inter tentationes maxime apparere. Debet enim monachus, qui vere ad Dei servitium venerit, iuxta sapientiam, praeparare cor suum ad tentationes; ita ut in his quae sibi contigerint, non obstupescat aliquando, non conturbetur, hoc certum habens sine divina providentia nihil fieri. Quaecumque nobiscum agit Deus, omnino bonum est et in utilitatem animae nostrae fit ; omnia enim ex benevolentia et caritate erga nos dispensat, ut scilicet curet et

1090. MG 88, 1761 B.

dirôffToKoç, èv travTÎ eùxapiffTEîv Tfj àyaOórr)Ti aÙTOÛ, Kai pqbé-noTÉ àOupeîv, rj piKpoipuxeîv èni toîç ffupPaivouffiv ÔM'V› ctXXà Òéx«o0ai diapdxwç Tà ènepxôpeva perd TaTteivotppoffûvqç Kai Tfjç pera Geòv èXniôoç- Ttemiffpévoi, kœOûjç tïnov, ôti rtàvTa ôoa dv Ttoirj pe0' ôpwv ó Oeôç, dfaOoTpTi ttoieî, Kai dfamîiv Ôpôç iroteî, Kai KaXwç notti. Kai oùk èvbéxtTat aùrà dXXujç KaXûç yeviffOai, ti pò oütwç èXérjaev ô Ôeôç. «PiXov èàv èxi tiç Kai nXrjpocpopeîTai ôti àpanâ aÙTÒv, €Ï ti ô' dv nàOij nap' aÙTOÛ, Kdv GXipepôv eî, ?x£l ^ti dyarnîiv èirotriffe, Kai oùbètroTe mffTeùet nepi toû cpiXou aÙTOÛ, ôti pXdipai aÙTÒv GèXer nôffat pàXXov fjpeîç ôcpeiXopev èx£iv TOP^ T°û toû nXàffavTOç Ôpâç, Kai ék toû pò ovtoç eiç tô eîvai irapafafôvToç, Kai bi* Ôpàç èvavOpwnijffavTOç, Kai ûrrèp ôpùjv dnoOavôvToç, ôti iravra dfaéôTrjTi Troieî peO'òpwv, Kai dyanwv ÔM«S noieî.

1091 *Cellae custodia.* — 16, 1. Aéfouaiv oi rraTépeç, ôti KaOioat eiç tô keXXîov ppiffù èffTi, Kai tô napaXapeîv -fépouoiv rjpiicrû èffTi. ToOto ffppaivei ó Xôyoç, ôti Kai èv Tqj KeXXiqj Kai éíujQev to0 KtXXiou, ôpotwç vrppetuç XP£*a› Ka'l toû tibèvai tivù Kai bià tí ôcpeiXei òffuxdCeiv Kaé' êauTÔv, Kai bià tí ôtpeiXet napapdXXeiv naTpdffi Kai dbeXcpoîç. 'Eàv fàp vrjcprj tiç nepi tòv okottòv toOtov, ffrroubáíei noitîv, duç eîrrov oi -rraTèpeç- Kai ôte pèv KdOrjTai èv Tip keXXîuj, eùxeTai, peXerâ, notti piKpòv èpfôxeipov, tppovTÎItt Karà búvapiv tújv Xofiffpiîiv• ÔTt bè nàXtv napapàXXtt nujnoTt, Karavoeî Kai pXéntt tòv KaTaoraffiv aÙToO, ci œcpeXeîTai

salvet. Quare in cunctis, ut ait apostolus, eius bonitati gratias agere debemus, atque in nullo contristari, aut deficere, vel minimum, quaecumque nobis acciderint, sed omnia intrepide advenientia suscipere cum humilitate et spe in Deum, certo persuasi, ut dixi, quod quidquid nobiscum agit Deus, id sua bonitate et benevolentia erga nos agat. Neque enim decet ea aliter bene fieri, quam ut sic misereatur Deus. Nam si quis amicum habeat, et certissimus sit ab eo diligi, quamquam aliquid ab eo patiatur interdum molesti, id tamen putat amanter factum, neque persuaderi potest ullo modo nocendi animum amicum habuisse. At quanto magis de Deo, qui nos plasmavit, qui cum non essemus, fecit ut essemus, qui pro nobis incarnatus, pro nobis mortuus est, debemus credere cum bonitate nobiscum agere et cum amore nos tractare.

1091 16, 1. Dicunt patres nostri quod in cella sedere dimidium quoddam, et cum senioribus congredi dimidium est. Videtur nobis hic sermo innuere, et in cella et extra cellam custodia nobis opus esse et diligentia; ut scilicet noverimus quare in cella quiescendum, et quare seniores et fratres adeundi sint. Si enim quisque in hac consideratione frequens et diligens fuerit, ea studebit facere quae iampridem sint a patribus factitata; cumque in cella fuerit, orabit, meditabitur; non erit otiosus manibus, cogitationes suas quascumque, quales fuerint, scrutabitur. Cum vero animadverterit ubi sit, considerabit pariter et agnoscet statum suum, intellegetque lu-

1091. MG 88, 1793 C.

¿K Tfjç ànavTi'pjetuç twv àbeXcpâiv, q où, Kai ei bùvaTai^àpXaiiùjç, civaKcipipet eiç tò KeXXiov aÙTOÛ. Kai èàv ïbq aÙTÒv eiç ti 0Xa-pévia, pav0ávei Tqv daSéveiav èairroû· pavOávei ôti áKgqv oùbèv éKTqaaTO ¿k Tqç qouxiaç, Kai dirotJTpétpet TtTaneivtupévoç eiç tô ïbiov kcXXîov, Kai KXatajv, peTavotûv, TtapaKaXtôv tòv ©eôv ùirèp tîîç àaôeveiaç aÙTOÛ, Kai outujç Xoutôv KaôéieTai irpoa-¿Xtuv êavTÎp. Eira iràXiv èpxeTai trpôç toùç dvOpâiTTOUç, Kai pXéîtei êauTÔv ei epetvev fjTTtupévoç eiç Tà npiôTa, q eiç dXXa, Kai otJTtuç TtaXiv ùrrocrrpétpei eiç tô KeXXiov aÙTOÛ, ôpoiujç Tà aùïà rroiùjv, KXaiujv, peravowv, beôpevoç Ttepi Tqç KaTaOTâaetoç aÙTOÛ toû ©eoû. Tô KeXXiov yàp ùtpoî, oi bè áv0pwttoi ôoki-pdZouaiv. "Qotc KaXtôç einov oi TtaTépeç, ôti tô KoSiffai eiç tô KeXXiov qpiav ¿OTt, Kai tô trapapâXXeiv fépouoiv Spierò éoTi.

Indifferentia. — 19. 'O pq éx^v ïbiov ûéXqpa, ndvTOTe tô 1092
ïbiov iroteî• èiuJTêpov -fàp ïbiov oùk éxei• eï ti b' àv Kai févqTai, dvanaùet aÙTÒv, Kai eûpiOKeTai tovtotc tô ïbiov iroiwv. Où xàp 0éXei Tà TtpaypaTa yiveaQai, tbç 0éXei, dXXà 0éXei, ùjç fiveTai.

S. 1OANNES CLIMACUS, ca 525 — ca 600.

Scala paradisi.

Definitiones Christiani, amici Dei, continentis, monachi. — 1093
Gradus 1. Xpiœnavôç ¿otiv pipqpa Xpicrroû Karà tò buvaròv dvOpdmwv, Xôfoiç Kai èpfoiç Kai évvoip eiç Tqv 'Ayiav Tpidba ôp0â)ç, Kai dpép-rrrujç iriaTeúiuv. ©eotpiXqç èariv b irávTwv twv

crumne an iacturam fecerit, quo tempore e cella abfuit, et an idem redeat qui ab ea exivit, sine damno scilicet et iactura. Qui si viderit in aliquo iacturam fecisse, discet infirmitatem suam, discet se nihil adhuc lucri consecutum ex quiete atque otio cellae, reverteturque cum humilitate ad eam, paenitentiam agens cum lacrimis, et rogans Deum pro sua imbecillitate et fragilitate; et sic demum sedebit sibi ipsi tantum intentus. Rursus cum exierit ad homines, intuebitur seipsum, sitne superatus ac victus, in quibus primum, an in aliis et diversis, rursumque in cellam rediens faciat quae primo: paenitentiam agat, defleat, rogetque Deum pro suo statu. Cella enim attollit, homines autem probant. Quare probe dictum est a patribus, et sedere in cella dimidium quid esse, et ad seniores advertere alterum dimidium.

19. Qui non habet propriam voluntatem, semper propriam facit; 1092
exterius enim proprium non habet; quodeumque igitur acciderit, ei requiem affert, et ipse invenitur propriam voluntatem faciens. Non enim vult res evenire sicut vult, sed eas vult sicut eveniunt.

1. Christianus est, qui pro sua virili Christum verbis et factis 1093
imitando sequitur, totaque mente in sanctissimam divinitatis Trinitatem recta fide, sine errore et vitio fertur. Amans Dei est, qui

1092. MG 88, 1810 C.
1093. MG 88, 633 B. — Versionem latinam valde verbosam, quae legitur in migniana editione, non raro contraximus.

cpuoiKwv Kai dvapapTfiTwv èv peTouaí<¡i fimxpxwv, Kai twv Kara búvaptv dpaQwv pfi dpeXwv. 'EfKpaTfiç ètrrtv ó èv péfftp iteipaapwv, xai rarfibwv, Kai Oopôpwv dTaiXkaypévov Tpôirouç, mxaij buvapei pipeîaQai cpiXovetKwv. Movaxôç èattv, Tdjtç Kaï Kard«rraaiç dawpâTwv, èv owpan ûXiKtp Kai fiumtpw éniTeXoupévq. Movaxôç ètrrtv ó pôvov twv to0 0eoO èxôpevoç ôpwv, Kai Xôfwv èv navri Kaipw, Kai tôttuj, Kai updypaTi. Movaxôç èffiiv pia tpôoewç btqvexfiç Kai tpuXaxfi aiaOfiaewv dveXXtrrfiç. Movaxôç èoTiv fifviopévov owpa, Kai KtKaPappèvov OTÔpa, Kai rretpwTtopévoç voûç. Movaxôç ècmv Kaiwbuvoç ipuxfi èv binvtKtî pvfipq ôavdTou dboXeffxoOaa, Kai ÛTrvwrroucra, Kai fprifopoOaa. 'AvaXwpqaiç KÔapou ècrriv Ikoôoiov pîaoç ènatvoupévqç ôXqç, Kai dpvrçaiç tpôoewç bi* èmrvxiav twv ûnèp cpùaiv. ndvTeç oi Tà to0 piou irpoOôpwç KaTaXiTtévreç, irdvrwç fi btà tfiv péXXouaav PaaiXdav, fi btà nXfiQoç dpapTqpdTwv, fi bià Tfiv eiç Geôv dydtniv to0to ittnotfiKaatv. Ei b' oùbelç twv npoeipiipèvwv okottwv aÙToîç irponyfioaTo, àXoyoç fi toûtwv dvaxwpnotç KaOèaTrjKe.

1094 *Virtutes initio renuntiationis.* — 1. TTávTa dnapvfiaovTat, rama Kaiacppovfiaouffi, rama KaTafeXáoovTai, rama étcriváíovrat oí Trpooepxópevoi, ïva KaXòv QepéXiov KaTapdXwvTai. KaXôç Tpibogoç Kai TpiaruXoç OepéXioç- dKada, vqOTeia, owqppocrûvr]. TTdvTtç oi èv XptffTÎp vfiiriot bià toûtwv dpxèoOwaav,

rebus omnibus a natura datis et lege permissis utitur, nec bona quae facere potest praetermittit. Continens est, qui in medio turbine tentationum, procellisque tumultuum ac turbarum, necnon insidiis laqueorum, mores eius qui extra pericula positus est, totis viribus studet imitari. Monachus est, qui in terrestri et inquinato corpore tamquam extra corpus, caelestium statum et vitam aemulatur. Monachus est, qui nullo tempore, loco, negotio, occasione a Dei nutu et praeceptis vel latum unguem recedit. Monachus est violentus et assiduus naturae domitor, et inconivens pervigilque sensuum custos. Monachus est, qui corpus sanctum, linguam puram mentemque divinitus illustratam habet. Monachus est, qui vigilans ac dormiens, in assiduo luctu et mortis meditatione versatur. Secessus ab saeculo est voluntarium adversus id omne, quod saeculares laudant, odium ac totius naturae, propter spem rerum quae supra naturam sunt, abdicatio. Omnes qui praesentis vitae commoda sponte prompteque abiecerunt, id vel ob spem futuri regni, vel ob ingentem sarcinam peccatorum, vel propter Dei summi boni amorem fecerunt. Qui nullam ex his propositam habuit metam, is quasi nulla ductus ratione vitam deseruit communem.

1094 1. Quicumque se ad religiosam vitam conferunt, omnibus rebus nuntium remittent, omnia contemnent, omnia ridebunt, omnia abicient, ut praeclarum fundamentum iaciant. Praeclarum porro fundamentum triplici structura columnaque constans est: innocentia, ieiunium, temperantia. Omnes qui in Christo sunt infantes, ab iis

1094. MG 88, 636 D.

TeKgi'ipiov XappâvovTtç tà alaSrixà vf)Ttta. Oùbèv fivexai napà èKtivotç beivóv, oùbèv frrcouXov eùpeOriaeTai totc, où KÔpoç àKÔpeoToç, où facrrrip àxôpTacrroç, où aâipa mjpoùpevov. 'lautç fàp Kaxà tôv aÔEqaiv tôç TpotpôÇ Xoiiròv irpoKÔTtrovTat, Kai tôv itùpujaiv TtpooXappâvovTai. MiaqTÔv dXqOûç Kai èmKÎvbuvov tò èE eiaóòou Tfjç TtaXriç xauvujôôvai tôv rraXaiovTa, irSai bt-bôvTa TtKpnpiov TÔÇ êauToO ocpaYÔÇ- vEcttw f)pîv tovtujç ¿k tôç axe^àç àpxôÇ, Kai èv Tfl pex' aÙTÔv xauvwo€i djqpèXeta. H'uxô Yàp àvbpiaapévri, Kai ímoxaXáaaaa, ùnô Tfiç pvfipqç tôç àpxaiaç <nroubôç> tbç ùirô KévTpou, KX^ootTai. Atô Kai èK toùtou itoX-XdtKiç Tivèç èauTOÙç àvenrépujoav. 'Ottôt' àv f] tpuxô èauTÔv Ttpo-boûaa tt)v Oèppqv ànoXéaij xqv paxapiav Kai èmipaTOv, IqTriaâTiu èmpeXtbç èK troiaç aHaç aÙTqç è<TTèpr|Tai, Kai küt' èKtivnç ôXov tòv TTÓ0OV, Kai tôv aitovbôv àvaXapéTw. Oùk eOTi yàp bi* èTtpaç irùXqç aÙTÔv èîtavaOTpéipai, ei pô bi* ôç Kai èEeXr|XuÔev.

Vocationes speciales. — 1. Mqbè tôç TtepiaTaTiKàç ànoTayàç 1095
PbeXvIibpeGa ô KaxaKpivujpev. Elbov yàp xtvaç rpeùyovTaç, Kai àKouattuç Tip paoiXeî npoaepxopévouç, Kai ànavTûvTaç irpooepxo-pévip, xai TOÙTtp Xonrôv ¿kouoîujç ôipiKeùoavTaç, Kai èv tû› TraXaTÎw aÙTip auveioeXOôvTaç, Kai TOÙTip auvapiaxôaavTaç. Elbov (HTÔpov èv YÔ àKouaiujç èKireaôvTa, Kai Kapnôv iroXùv Kai eùâaXô TretroiqKÔTa• wcmep Kai ëpnaXiv eibov èv iaxpeiuj

ducant initium ; et ex illis ipsis, qui infantes corpore sunt, exemplum capiant. Nihil apud infantes malitiosum, nihil subdolum, non inexplebilis cibi satietas, non avarus venter, non inflammatum cupidine corpus. Fortasse cum auctiore victu augent et vitia corporis, venerisque ardores accenduntur. Digna certe res odio et periculo proxima, athletam in ipso luctae aditu languescere certissimo secuturae ruinae suae argumento. Ex firmo religiosae vitae principio ingens nobis fructus exsistat, quamvis postea languor aliquis subrepat. Animus generosus et inflammatus, ubi olim incipit fatiscere, memoria primae virtutis veluti calcaribus admotis exstimulatur. Hinc saepe nonnulli seipsos rursum ad fervorem excitarunt. Quoties anima sui proditrix a primo ac beato et gratissimo religionis ardore refrixit, diligentissime causas et fontes illius remissionis inquirat, quibus deprehensis, toto conatu adversus eos exsurgat. Neque enim fieri potest, ut mens ad pristinum virtutis ardorem et vigorem nisi per illam portam, qua exivit, revertatur.

1. Nec illos quidem horreamus vel condemnemus, quos casus 1095
aliquis compulit, ut mundo renuntiarent. Observavi enim quosdam refugitantes, cum imperatori non nisi coacti occurrissent, tandem eius se obsequio invitos addixisse, cum eoque in regiam ingressos esse, et cum illo familiariter ad mensam accubuisse. Vidi sementem casu, non consilio, in terram prolapsam, in laetissimam tamen segetem profecisse. Quemadmodum et alias notavi non neminem, omnem aliam ob causam potius, quam ut curaretur, in officinam

1095. MG 88, 637 D.

tivù Kata Tiva êrépav xpeiav ttapayevópevov, Kai ùnò toû iaTpoû Ct<miÓTr|Ti KpaTrçOévTa, Kai drroOTucpOévTa, Kai tt]v èmKttpévqv Tip cpuiTÌ aÙTOù àxXùv atroPaXovra • Kai yèyove tò CtKOÙOia tújv èv Tiaiv éKOuaiujv pepaiÓTtpa Kai KupiwTepa.

1096 *Exemplum regis terreni vocantis.* — 1. Ei paoiXéujç èm-yeiou KaXéaavTOç, Kai eiç tt)v kotù npooionov aÛTOÛ bouXeiav ffrpaTeOoai 0eXr|OavToç, oùk dvapèvopev, où rrpocpaaiiôpeûa • dXXà ndvTa KaTaXeiipavTtç npoQùpwç aÙTÒv KaTacpOdvopev • Trpôaxwgev êauTOîç, pii kujç «toû BaaiXéwç tùùv PaaiXéujv, Kai Kupiou tiîiv Kupituv, Kai Qeoû tújv Oeiîiv» [i Tim 6,15] koXoûvtoç flgâç eiç tt)v oùpdviov TaÚTqv tóív, è£ ÙKyiptaç Kai paOugiaç napaiTricnûneOa, Kai èv Tip peyáXip Pqpan eùpeÔwuev dvano-XôyriTOt.

1097 *Vocatio cum patre spirituali examinanda.* — 1. TTpò itáv-TU)v toûto Kai ír|Tr|<Jou<Ji, Kai Ttoiqcroucriv oí èv Xpicrrw yvqaiwç bouXeûaat pouXógevoi, ïva Kai toùç tôttouç, Kai toùç Tpônovç, Kai Tà KaOiapaTa, Kai Tà èmTqòcópaTa, bià KveupaTiKwv ttaTt-pujv Kai oiKtiaç èïnyvibffeuuç, áppóíovTa êauTOîç èmXéi-wvTah' Où yàp ndvTwv Tà KOivófiia, bià tô Xixvùùbeç • oùbè kùvtwv Tà ïjffuxaOTiipia, btà tô ûupwbeç • èKaaroç bè èmOKéipeTai èv ttoîuj TOTToiujTai. 'Ev Tptoi yeviKWTaTaiç KaTaOTâaeoi KaOiapaTuiv ànatra f| povaxiKÙ noXiTtia nepiéxerar F| èv dOXrjTiKrj dvaxuu-pr|ff€i, Kai poviqr f| perà êvôç, f| ttoXù bùo f|ouxdleiv f) èv Koivopiip ÙTropovr|TiKÙ)ç Kaûèleaôai.

medicam ingressum, et a medico quadam urbanitate circumventum, et ad mentem revocatum, offusam luci oculorum nebulam abstersisse. Ita in multis usu venit, uti firmiora saepe certioraque sint ea quae forte facta sunt, quam quae consilio et deliberata voluntate.

1096 1. Quando mortalis imperator ipsemet coram expeditionem susceptūrus ad suum nos obsequium evocat, statim ad nomen respondemus, sineque ulla tergiversatione aut excusatione aut mora, neglectis omnibus, promptissimis animis nomina daturi accurrimus. Caveamus ergo, ne *regum Rege, et Domino dominantium, Deoque deorum,* nos ad caelestem hanc militiam citante, ex inertia et vecordia illam detrectemus, olimque ad supremum tribunal adducti, indefensi deprehendamur.

1097 1. Ante omnia germani Dei famuli quaerant studeantque per spirituales patres suumque ipsorum cuiusque iudicium, quae loca, quos mores, quam domum aut sedem, quas exercitationes sibi opportunas potissimum deligant. Neque enim e re delicatorum est, in coenobio degere; neque iracundorum in solitudine vivere. Proinde singuli dispiciant, quod genus vitae sibi aptissimum arbitrentur. Triplex omnino est omnis religiosae et generosae vitae ratio: vel ut solus et solitarius decertando vivas; vel cum uno alterove sodali ; vel ut in coenobio per patientiam conquiescas.

1096. MG 88, 640 A. 1097. MG 88, 641 C.

Triplex renuntiatio. — 1. Oùbeiç èv iiîi oùpaviq; vugcpâivi 1098
<rre<pavn<popâ>v èXeùaerai, gô tôv rrpwTqv, Kai beuièpav, Kai Tpiiqv ànoiafòv ànoiaiàgevoç • Xéfuj bq tôv nàvTiJuv irpaYgá-iwv, Kai àvQpibïtœv, Kai yovéujv, Kai tôv èKKOtrrôv toO ibiou ôtXnpaTOç • Kai Tpirnv ànoiaYÔv Trjç KevoboSiaç, tôç èttaKoXou-Qovcrriç iq inraKoq' «'E£èX0ere èK géaou aùiiîiv, Kai àipopiaGnie' Kai àKaOapaiaç KÔagoi; pi] firmoOe» [â<pn<rôe] [Is 62, 11], Xéyet Kùptoç. Tiç xàp trap'èKeivoiç ùaùgara irenoinKe TtdiTtoie; Tiç veKpoùç riYtipe; Tiç baigovaç dtrôXacrev; Oùbeiç. TaOra Y«p navia govaxtîiv là erraQXa, 8 ô KÔogoç x^pnoai où bùvaiai. Ei yàp ôôùvaio, rrepi tí ô àffKnatç, ÔY0IJv ô dvaxœpnoiç;
Peregrinatio, quae est fuga saeculi. — 3. Hevrreía èoiì 1099
KaiaXenpiç dveTrirrrporpoç návTtov tiîiv èv tt| rraTpibi, npôç tôv Tijç eàoepeiaç ‹jkottôv ôgîv dvTiTrparrôvTujv.... HeviTCÙwv darpa-Xiiou tôv YuptuTÙv, Kai tpiXqbovov baigova. 'H Yàp £evnda àipopgôv aÙTgi bibuucFi. KaXq ô dirpoonáSeia, TaÙTTiç bè ievneia gôiqp. 'O feviTeùaaç bià tòv Kùpiov, oùk èn ax^aeiÇ ⁀ kv, ïva gô cpavij bià ndOq nXaiôgevoç. 'O KÓffgou Sevneùuiv, gqKèn KÓagou TrpocJipaùarçç. TTerpÙKaai y«P là rraOr] qnXetricrrpoipa dvai.... 'H tiîiv TÓTTUIV ÔM>î>v dvaxdiprjaiç èoTtu, eiç Tà drrapa-KXqiiKwiepa, Kai áKevoboÉóiepa, Kai laireivÔTepa gépn • ei bè gô, peïà TtdÔouç TOTÓpeOa. 'AirÓKpvTrre eÙYévetav, Kai eùboiiav gô dvairôpTteue, gq rruiç eùpeùqç ?repoç pèv èv idi awpaTi, ëiepoç b^ èv toîç rrpâYpaai btaKeipevoç.

1. Nullus religiosus in caelestem thalamum ad coronam immor- 1098
talitatis referendam admittetur, qui non et primam et alteram et tertiam abdicandi se rationem observat: ut omnibus, inquam, rebus, hominibus, parentibusque nuntium remittat et voluntatem suam recidat, ac demum inanem gloriam, quae ex oboedientiae obsequio nasci solet, retundat. *Exite e medio eorum, separamini, et immunda saeculi nolite tangere,* inquit Dominus. Quis enim apud illos umquam admiranda aliqua perpetravit? Quis mortuis vitam reddidit? Quis daemones profligavit? Nemo. Haec enim omnia religiosorum virorum sunt praemia, quae mundus capere non potest. Nam si posset, ad quid religiosa exercitatio? Quorsum ab saeculo secessio?
3. Peregrinatio est omnium commodorum, quae ab destinata 1099
pietatis meta nos praepediunt, in omnem vitam repudiatio.... Peregrinabundus, cave vagabundum et voluptarium daemonem; peregrinatio enim illi occasionem praebet. Praeclara est indifferentia, eiusque mater est peregrinatio. Qui Christi causa peregrinatur nullius rei desiderio trahitur, ita ut propter passiones vacillare non videatur. Qui mundum deseruisti, quae mundi sunt ne contigeris. Amant enim sopita desideria reviviscere.... Secedendum autem nobis est in ea loca, quae minus celebritatis, consolationis et gloriae habent; alioqui cum cupiditatibus nostris avolabimus. Tege generis nobilitatem et nominis claritudinem noli iactare, ne aliud corpore, aliud actionibus profitearis.

1098. MG 88, 657 A. 1099. MG 88, 664 B.

1100 *Oboedientia.* — *4.* 'YttaKofi èaTiv àpvqaiç tpux»iç oixdaç nav-TfXqç, ôià atbpaToç èmbeiKVupévq èvepfwç. ’H Taxa tô êptraXiv, ÛTOKOti èaTi vÉKpujaiç peXûjv ¿v Zjbaq biavoitjt. ‘YiraKOti èaTiv dvtîéTaoToç KÎvqaiç, êKOÙaioç QavaToç, àmpiepfoç Zuuq, dpé-pipvoç Kivbuvoç, dpeXÉTnToç OeoO fimoXo-fia, deponía OavdtTou, dKtvbuvoç nXoûç, ùnvoOaa ôbomopia. ‘Ynaxofi èan gviipa OeXr)-aecuç, Kai tyepaiç Taneivdiaeajç ׀ oùk dvTepeî, ?| btaKpivei vexpôç èv dyaÔoîç, r, tô ôokcîv novppoîç. ‘O xàp OavaTwaaç aÙToO eùaeiîûç Tqv ipuxnv, imèp irdvTwv dnoXopiaeTai. 'Ytokoiî èaTiv anôOeaiç biaKpiaewç èvttXoûtuj biaKpiaewç, dpxô pèv vcKpujaetuç, Kai ipuxÔÇ OeXppaToç, Kai péXooç awpaTOÇ trôvoç- neaÔTqç bé noTe pèv rrôvoç, noTè bè dnovia- TéXoç bè dvaiaOnaia Xoinôv rrâaa, Kai dKivqaía tróvou • tót6 ttovùjv ôpÔTai, Kai dAyuvôpevoç ô M>v veKpôç oûtoç ô paKapÎT^ç, ÔTav èauTÒv óipeTai tò oíkcíov TTOioOvTa OéXripa, beboiKÓTa ttjv paaTayqv toO èauTOÛ KpipaToç. "Oaoi ttpôç tô OTdbiov Tfjç voepâç ôpoXoTÎaç ¿TtexetpriaaTe diro-bùaaaôai • ôaoi tôv toO XpiCToO itrfôv èiri tôv oÎKeîov aùxéva Spai poúXeaGe • ôaoi ¿k toótou tò èauTwv tpopTÍov ètri tòv toO érépou TpdxnXov èmQeîvai anovbálere- ôaoi Tàç èauTiôv duvàç Tpaipai èKouaiujç aneùbeTê, Kai dvY ¿Keívwv èXeuOepiav fpatpflvai ôpîv poOXeaSe’ baoi x£Paiv éTépwv dvuipoúpevoi vrixôpevoi tô péya toûto irepaioOaOe iréXaYoç, fviîiTe ¿iç aúvTopóv Tiva, Kai Tpaxeïav ôbôv pabileiv èrrexeipnoaTe, píav trXávriv Kai pôvqv èv

1100 4. Oboedientia est perfecta animae propriae per corporis officia demonstrata abdicatio. Aut contra fortasse, oboedientia est sensuum in anima viva mactatio. Oboedientia est motus inexcussus, voluntaria mors, incuriosa vita, securum periculum, expedita apud Deum defensio, mortis securitas, navigatio sine periculo, dormiens peregrinatio. Oboedientia est sepultura voluntatis, excitatio humilitatis; non obloquitur, non diiudicat, nec bona tamquam mortua, nec vulgi opinione mala sentit. Qui enim animam suam religiose mortificaverit, in omnibus excusabitur. Oboedientia est iudicii cum summo iudicio abdicatio, principium religiosae mortis et voluntatis animi et corporis membrorum labor. Medium alias adhuc laboriosum est, alias caret labore; finis iam vacat omni sensu laboris et motu perturbationis. Tum beatus hic idemque vivus atque mortuus sentit dolorem, cum animadvertit suum se voluntatis sensum secutum, ex quo sui pondus iudicii reformidat. Quicumque ad religiosae professionis stadium decurrendum vestem paratis ponere; quicumque iugum Christi in cervicem vestram vultis tollere; quicumque ab hoc tempore impedimenta sarcinarum in alterius humeros reicere conamini; quicumque vos in servitutem emancipare properatis, ut pro illa in libertatem asseramini; quicumque manibus alienis levati, hoc ingens mundi pelagus traicere cupitis: scitote vos asperam quidem, sed compendiosam viam insistere, quae unum dumtaxat, et unicum in se continet erroris labyrinthum iinopuQpiav

1100. MG 88, 680 A.

aÙTfj KeKTrijiévoi, aÌjTri bè KaXeìxai ìbiopuGpia• ô fàp TaÙTqv eiç fitrav ànapvriaâpevoç, èv oîç boKeî eîvai KaXoîç, Kai irveupaTt-koîç, Kai Geapèaroiç ttpò to0 fìabiieiv èçpGaaev. 'YrtaKofi fàp èativ amaría lamí}) èv toîç KaXoîç âiraai péxpi TéXovç èmfjç.... Metà bè Tqv èv Tip arabili! Xomôv Tqç eùaepeiaç, Kai ùnoTaff|ç eiaobov, pr|K6Ti tôv koXôv qpûiv àfuivoGéTnv èv rivi tô aùvoXov àvaKpivuipev, k'ïv Tiva èv aÙTip diç èv àvGpdmip ïauiç èri Ppaxéa TrXnppeXfipaTa GeaauupeGa. Ei bè pf|> oùbèv èK tî|ç ùrroraffìç oi àvaKpivovTfç lijcpeXoiipeGa. 'AváfKq rrfiaa, toùç pouXopévouç èv toîç èmOTOToOai ttîotiv àbiaxaKTOv bià Ttavrôç Karéxeiv, tò toûtujv KOTopGtíipaTa èv Tri oùtójv Kapbía dveSáXenrra, Kai deipvqara tpuXarreiv, ïva óre oí baipoveç fjpîv amoTÍav Ttpôç aùroùç atreipuiaiv, èK tûjv èv fjpîv pvripoveuopévujv ànocpipibauipev. KaOôaov fàp h ttIotiç GáXXei èv Trj Kapbtcj, kotù roaoOrov küï tô aiîipa aireùbet èv tí] biaKovtg. 'Eitàv bè eiç àmariav trpo-atóipij, ètreae. «TTôvtwç fàp 8 oùk èK mareujç, àpapria èariv» [Rom '14, 23]. 'Ettóv ae ô Xofiapôç àvaKpîvai, f| KaxaKpîvai tôv irponfoùpevov íarofiáXXij, tbç ànô Ttopveiaç àïtomibriaov• pqb' ôXujç Tip ô<pei TOÙTip Ttapaaxnç dbeiav pò tôttov, pô eïaobov, MÙ ùpxnv. <t>Géffou bè ttpôç tôv bpÓKOvTa- 'Q dnarediv, oùk èfili toû dpxovroç, àXX'aÙTÔç tô èpôv Kpîpa àvebéSaw oùk èfùj èKeivou, àXX' aùxôç èpoû Kpirqç KaGéarqKev.

Distractiones in oratione. — 4. TTáXaie èvvoiqt àbtaXentrujç, 1101
TaÙTîjv ùeppopévnv èmauvâfiuv ttpôç èauTÒv. Où fàp àpéppaaTOV

dictum ; quam qui cautus omnino déclinant, hic priusquam iter est ingressus, iam ad metam eorum, quae honesta, religiosa et Deo grata videntur, pervenit. Oboedientia quippe est sui ipsius in omnibus per omnem vitam ad mortem usque diffidentia.... Ceterum ubi stadium pietatis et oboedientiae ingressi fuerimus, bonum praesidem nostrum nequaquam amplius iudicabimus, quamvis nonnullas, ut in homine, labes maculasve exiguas notaverimus ; alioqui nullum ex obsequendi studio fructum operae referemus. Prorsus necesse est, ut qui bonae mentis constantiam erga suos maiores inconcussam tueri statuit, recte facta illorum intimis animi sensibus reponat, nec umquam ex memoria deleat ; ut si quando daemones diffidentiam contra coenobii antistites in nobis sparserint, ex praeteritae vitae recordatione eorum ora retundamus. Nam quo magis fides in animo effloruerit, hoc promptius ad omnia corpus officia discurret. Quicumque vero ad diffidentiae scopulum offenderit, iam lapsus est. *Quidquid enim non est ex fide, peccatum est.* Ubi te cogitatio impulerit, ut in praesidem tuum aut inquiras aut eum damnes, tamquam ab stupro resili ; neque deceptus huic viperae ullam fidem praebe, neque locum da, nec aditum, nec ullum principii vestigium. Quin tu excetram illam sic compella: O deceptor, non ego praesidis in me iudicium, sed meum ipse in se suscepit; non illius ego, sed meus ille iudex est.

4. Sine cessatione contende animo, ut mentem vagabundam adi 101
te recolligas. Ceterum Deus ab discipulis oboedientiae non tam

1101. MG 88, 713 D.

ó Qeôç toùç ÙTtr]KÔouç dnaiieî upoaeu/ôv • pò dOúpet kXetttô-pevpç- àXXà 0úpei, tôv voûv àù dvaxaXoùpevoç.

1102 *Oboedientiae difficultas.* — 4. IIiOTtuTéov dpepipvujç toîç èv Kupiuj tôv f]M(jùv dvabeSapévotç èmpéXeiav, kôv èvavTia Tivà tûj ôokêîv Kai Trj atuTTipic? ópújv èvavTioùpeva èniTÙTTojai • tòte fàp Ò npôç aÙTOÙç f]gu>v nioriç, â>ç èv x^veuTtipiip Taneivujaeujç, ôoKipdieTat. ToOto fàp mtrretuç dXr)0€<rràTqç fvujpiapa, tò tò èvavTia èXmcopévujv -pvópeva OeujpoûvTaç, toîç irpooTárroooi 7tei0ea0ai dbicrrâKTwç.

1103 *Observatio sui.* — 4. Abúvarov toùç Tèxvrçv pavOdvovraç ôXoïpùxujç pò Ka0’f]pèpav TtpoKÓirreiv èv aÙTij- dXX’oi pèv Tqv npoKOtrqv èmYivcüffKOUffiv, oi bè oÎKOvopiKwç dyvooOaiv. "Apurroç TpaTOÎÎTpç Ka0' ècnrépav tô tôç fjpèpaç Kèpboç ô iqpiav rrdvTwç iprppi&i • où bùvaTai bè aacpûiç fvwvai, d pq Ka0' aipav èv Tip nivaKibiip aripeioÛTai. Tà 'fàp Ka0' uipav XofoOéaia tô Ka0r)-peptvôv cpwTÎZouai [tpwriZet].

1104 *Electio directoris.* — 4. TTpôç Tàç TtoiÔTqTaç fjpœv twv ira-0<î)v, Kai Tàç ÙKOTayàç btaKpivujpev, Kai èKXe£tbpe0a npeirôvTUjç. "Eotuj trot nepi tô Xdyvov dxpaTwç êxovti Kai ¿kttovti fupvaoTÔÇ, dffKr|Tr|ç, Kai <hrapàKXr]TOç irpôç Tpotpqv, Kai pò pftXXov OaupaTO-ttoiôç, Kai èToipoç iravTi eiç ùrroboxÔv Kai Tpdnfèav. ’Eotuj ooi ùipaùxevi ôvti ô£ùç Kai dnapaxdipnToç, Kaì pò trpfioç Kai tpiXàv-0pwnoç. MÒ InTÛpev npofvcùffTaç, pnbè npopXèïrraç, dXXà irpô

attentas preces reposcit. Ne concidas animo, quasi furto subducaris; sed habe bonum animum, mentem semper revocando.

1102 4. Sine omni cura fidendum est iis qui salutis nostrae curam in Domino susceperunt, etiamsi quandoque in speciem contraria saluti nostrae imperare videantur. Tunc enim nostra in eos fiducia velut in camino submissionis probatur. Hoc enim est verissimae fidei argumentum, cum ii, qui praeter spem sibi imperata vident, illa nihilominus sine dubitatione exsequuntur.

1103 4. Fieri non potest ut qui se opificio totum addicit, in eo non cotidie proficiat; quem quidem profectum alii sentiunt, alii vero, pro Dei providentia, non animadvertunt. Optimus ille mensarius est, qui cotidie sub vesperam lucri damnive rationes computat. Quod accurate fieri non potest, nisi per omnes horas in pugillaribus rationes adnotes. Singularum enim horarum observatio totius diei statum ostendit.

1104 4. Pro ratione vitiorum nostrorum convenienter nobis quaeramus et deligamus statum oboedientiae. Qui te ad corporis voluptates propendere sentis, virtutis magistrum, ascetam et circa victum moderatorem inexorabilem inquire, non thaumaturgum, non hospitalem et cuivis mensam apparantem. Elatus deligat rectorem tetricum, nec quidquam cedentem, sed inclementem et inhumanum. Non quaeramus qui nobis de rebus futuris oracula edant, aut multa praevideant, sed doctores qui ante omnia humilitatis exempla

1102. MG 88, 717 B. 1103. MG 88, 724 D. 1104. MG 88, 725 C.

ndvTuiv iràvTuiç Tanetvôoppovaç, Kaì tt| èv f|gìv vófftp dppobiovç èK TpÓTTOU Kaì toO Ka0iapaTOç.

Quid paenitentia ? — 5. MtTávoiá èoTiv dvàKXqcHç panna- 1105
paxoç. MtTávoiá ècrn ouv0f|Kq npôç Oeòv btvTtpou piov. Merà-voiá ¿citi Tantivtbatujç d-popaaniç. MtTávoiá ècrn auipaTiKfiç KaTaKXnoewç binvtKriç dvtXmaTÍa. MtTávoiá èoTi aÙTopaTÔKpiTOç Xopapôç, Kai dpépipvoç aÙTopépipvoç. MtTávoiá èan ôuyâTrip èXniboç, Kai àpvqaiç dvtXmcrriaç. MtTavowv ècrn KaTâbiKOç dKaTaiffxuvTOÇ. MtTávoiá ècrn biaXXayi] Kùpiov, btà Trjç tiîiv èvavTiujv toîç irraiapaaiv dyaOûiv èpYaaiaç. MtTávoiá èoTi auv-tibÔTOç KaOapiapôç. MtTávoiá ékoùcjioç nàvTuiv tiîiv OXiptpéùv ùnopovri. MtTavoiîiv ècm bqpioupfôç oÍKtíujv KoXáatuuv. MtTá-voiá ècm 0Xitpiç fadTpôç iaxuP“› Ka^ 'PuX’Îî nXfiEiç èv aia0f|Oti KpaTaiÇ.

Tristitia post culpam. — 5. Oï irtffôvTtç npô návTuiv paxn- 1106
cJwpePa npôç aírróv [tôv ttK Xùirqç baipova]- aÙTÔç fàp napa tòv Kaipòv Tfiç npootvxfiÇ fipiíiv napiOTâptvoç, Kai t^Ç npoTtpaç fjpiîiv nappnaiaç únopipvqcTKUJv KaTapfñaai fjpàç ttîç tùxfiç Poù-XtTai. Mf) 0apPq0qç Ka0’f)pépav ninrujv, pqbè dîtonfiba, àXXà OTf¡0i dvbpeiujç, Kai nàvruiç aibeoOrjatTaí oou ttjv ùnopovqv ó tpuXáaacuv at àyftXoç. *2ç vtapòv Kai Zéov tô TpaOpa tûîaTov dvai TOtpuKf Tà fàp xpôvia Kai liptXppèva Kai Ktxtpaaiptva òvoiaTa, Kai irokXoû toO kôttou, Kai aibripou Kai Eqpiou, Kai toO TTupôç èvTaû0a irpôç iaTptiav btóptva. TToXXà Tip xpôvcp dviaTa,

prae se ferant et ad morbos animi nostri se accommodent eosque curent.

5. Paenitentia est revocatio baptismatis. Paenitentia est pactum 1105
cum Deo initum de vita nova. Paenitentia est procuratrix humilitatis. Paenitentia est omnium gaudiorum corporis perpetua abdicatio. Paenitentia est sui ipsius iudex, et secura sui ipsius cura. Paenitentia est filia spei, et abnegatio desperationis. Paenitens est reus ab omni infamia liber. Paenitentia est reconciliatio cum Deo per bonorum operum peccatis contrariorum exercitationem. Paenitentia est conscientiae repurgatio. Paenitentia est voluntaria omnium afflictionum tolerantia. Paenitens est propriarum castigationum artifex. Paenitentia est grave tormentum ventris, et animae in forti sensu obiurgatio.

5. Nos qui cecidimus, ante omnia pugnemus adversus hunc 1106
[tristitiae daemonem], qui tempore, quo precandum est, astat nobis, et revocato nobis priore innocentiae statu, vult ut ab oratione desistamus. Nec percellaris, etiamsi cotidie labaris, nec concidas, sed fortiter persta, et angelus tuus tutelaris reverebitur tuam patientiam. Dum vulnus recens est et adhuc calet, facilem habet curationem ; ubi tempore inveteravit et neglectum corruptumque est, aegerrime curatur, multoque labore, ferro, pharmaco, igne et cauterio indiget. Multa longo tempore in usum deducta mala sunt

1105. MG 88, 764 B. 1106. MG 88, 777 D.

itapà bè 0eû) navra buvard. TTpô pèv roO nrdiparoç cpiXciv-ôpwnov, pera bè rô nrcùpa dnóropov ròv ©ebv Xéyouaiv oí baipoveç. Mí) treíGou rip Xéfovn perd rò nrwpa ¿ni toîç pixpoîç ¿Xarrtúpaaiv ׀ EïGe róbe pî) èttoiqaaç- roOro yàp oùbév ¿an. TToXXaKiç yàp piKpà biûpa noXùv Gupòv KpiroO Karénauaav.

1107 *Memoria mortis.* — 6. TTavrôç Xóyou nponreìrai evvoia. Mvqpr) bè Gavdrou Kai nraiopârujv nporpfeîrai KXauOpoO Kai névèouç- biò Karà tt)v oÌKtiav rdSiv Kai èv rip Xôyip réGetrat. Mviipn Gavdrou ¿ori KaGrçpepivôç Gdvaroç, pvrjpr) bè éìóbou KaGujpoç arevafpôç. AeiXia pèv Gavdrou èœriv ibiujpa tpùoeujç ¿K napaKofjç npocrfevôpevov, rpôpoç bè Gavdrou èarlv dptra-vorjrujv nraiopáriuv reKpúpiov. AeiXtâ Xpiarôç Gdvarov, où rpèpa, ïva râ>v búo <púcretuv rd ibiiúpara oacpiûç ¿pcpaviaij. *Qç nacrtûv rpocptûv b dproç dva-fKatôrepoç, oürtuç nacnûv èp-faoiwv f) roO Gavdrou èvvoia. Mviipn Gavdrou yevv^ èv pèv toîç èv péotp nôvouç Kai dboXeax*aÇ> P&XXov bè dnpiaç f)bùrr)Ta-napà bè toîç ¿ktôç Gopúpou cppovTÍbwv dnóGeoiv Kai eúxñv biqveKf) Kai voôç cpuXaKqv.... TTapà àvGptbnoiç oùk ¿erri, <pr)<riv, oùk èon rr)v èvarûuav fipépav eùaepwç bteStévai, ei pi) aùrriv èaxdrr)v navrôç toO píou XoyicnùpeGa. Kai GaOpa ôvrœç niûç Kai “EXXqvéç n roioOrov écpGéyíavTO, ènei Kai cpiXooocpíav roOro elvai ópííovrai, peXérqv Gavdrou.

immedicabilia ; a Deo tamen, cui nihil impossibile, curari possunt. Ante lapsum daemones Deum nobis benignum, post perpetratum peccatum inexorabilem dicunt. Ne tu credideris ei, qui tibi post gravius peccatum de minutis suggerit: Utinam hoc non fecisses; nam hoc parvum nihil est. Nam saepenumero exigua dona ingentem iudicis iram sedaverunt.

1107 6. Omne verbum praecedit cogitatio. Mortis vero et delictorum recordatio ducit hominem in lacrimas et luctum. Proinde iusto ordine haec in hoc libro sunt collocata. Mortis memoria cotidiana mors est; extremi vero exitus recordatio assiduus est gemitus. Metus mortis a natura proficiscitur ex inoboedientia natus ; tremor autem mortis argumentum est animi per paenitentiam non expiati. Expavescit Christus mortem, non tremiscit, ut duarum in se naturarum proprias affectiones demonstraret. Quemadmodum omnium ciborum panis est maxime necessarius, ita omnium actionum meditatio mortis. Mortis recordatio in iis quidem, qui in medio fratrum versantur, parit labores et pias exercitationes, immo vero contemptus dulcedinem. Iis vero qui extra turbas degunt, affert 'curarum neglectum, et suggerit perpetuas preces mentisque custodiam. ... Fieri non potest, ait quidam, fieri non potest inter mortales, ut praesentem diem religiose transigamus, nisi illum ipsum diem totius vitae supremum existimemus. Et sane permirum est, quomodo et Graeci aliquid id genus pronuntiarint, qui studium sapientiae nihil aliud esse dixerunt quam meditationem mortis.

1107. MG 88, 793 B.

Afon *citius eundum ad contemplationem.* — 7. Mi] irpótrrpex* 1108
0€uupí<jc ¿v où Kctipip Geujpiaç, ïva aou to0 kôXXouç tî^ç Tairei-
vukkujç KarabidifriTat xai KaTaXfppqTai, Kai eiç aiûiva aìóvuuv
auvatpériaeTai aoi èv rraváfvuj yápip. 'Ev ôpxaîç pèv aÙTaîç
fvujpiZjjuv Ò vrjTnoç tôv mrrépa, xaP&S ôXoç TrenXripuupévoç yi-
veiar toutou bè irpôç xpôvov oiKovopiKwç dnobripoOvTOç, eÏTa
ttôXiv èmbripoOvTOç, xaPÔÇ ô rraîç Kai Xùrniç dvôpeOTOç yiveTai •
Xapâç pèv, tbç tôv noOoùpevov ibww Xùnriç bé, btà tî)v to0
TOOOÚTOU xpôvou toû koXoû kôXXouç trrépqaiv. Kpùnrei prjTqp
èauTOv toû vqniou, Kai toutou èvobùvwç èmüqToOvToç aÙTÎjv
ôpûaa, TépneTai, ïraibeùouoa, aÙTÔ birçveKwç TTpoOKoXXôoOai aùtfl •
Kai tô cpiXTpov aÙToO tô irpôç èauTOv aqpobpibç dva<pXéfOu<Ta.

Victoria irae.— 8. 'Aopyqffia toîvuv èariv ècpecnç ànpiaçllOO
dKÔpeOToç, tbç èv toîç Kevobôïoiç eùcpripiaç ÔTtépavToç. 'Aopynaia
èoTi (pùaeujç fjrra, èv ôvaiaGqffiaiç uppewv è£ áyiúvujv Kai
ibpdrnuv 7tpo<Tfivopévr|. TTpaÔTqç èoriv ôkîviitoç tpuxfiç kotô-
crraaiç, èv dnpiatç Kai eùtpnpiatç ibaaÙTujç ¿xouffa- 'Apxô pèv
dopfriataç, ctiujttti xeiXéœv èv Tapaxfl Kapbiaç • peaÔTriç bè ohuitô
Xo-fiapâiv èv ipiXf] Tapaxfl ipuxfc' TéXoç bè neiniTpévn yaXrivq
èv nvof| dvéptuv dKaédpTujv.

Gradus patientiae. — 8. 'Apxñ Tfjç paKapiaç dvefiKaKÎaç èv 1110
TiiKpip xai ôbùvr] ipuxriç tôç dnpiaç KaTabéxeaOat. MeaÔTqç bè
dXùncuç èv TaÛTaiç biaxeíoGai. TeXeiujaiç bé, efrrep Kai èoriv,

7. Noli praepropere affectare non suo tempore contemplationem, 1108
uti te potius ob humilitatis elegantiam insequatur et occupet, et castissimis nuptiis tibi in omnem aeternitatem copulabitur. Infans simul ac patrem agnoscit, incredibili gaudio perfunditur; parente vero ad tempus suas ob rationes peregrinante, et peregre rursum adveniente gaudio simul et maerore repletur; gaudio, quod diu desideratum videat; maerore, quod tanto tempore sereno patris aspectu fuerit privatus. Mater se ab infante subducit, et cum se videt ab eo cum dolore quaeri, magnopere delectatur, quo ipso filiolum docet, ne umquam se ab eius praesentia patiatur avelli, magisque ac magis amorem illius in se accendat.

8. Irae ergo victoria est inexplebilis ignominiae desiderium, uti 1109
contra in captatoribus vanae gloriae est immensa laudis cupido. Irae vacuitas est ruina naturae, quae nullo iam iniuriarum sensu tacta ex certaminibus et sudoribus exsistit. Mansuetudo est immotus animi status, qui nulla vel contumelia vel laude dimoveri potest. Primum irae vincendae tirocihium est silentio continere verborum impetum, quantumvis cor tumultuetur; quasi media virtus est cogitationum sedatio cum exigua adhuc animi perturbatione; absoluta demum irae victoria est inter immanium turbinum flatus tranquilla animi serenitas.

8. Initium beatae patientiae est contumelias cum animi acerbi- 1110
tate et dolore tolerare. Mediocritas est easdem sine molestia sustinere. Perfectio, si tamen exsistit, est ignominias pro laudibus

1108. MG 88, 813 C. 1109. MG 88, 828 C. 1110. MG 88, 882 D.

diç eùtpnpiaç TaÙTaç XopItaOai. Xaipoiç ó TtpÔTtpoç, è^uiao b beûrepoç, paxâptoç èv Kupiw xa't trfaXXtui ô Tpiïoç.... Tpeîç <?furf€ ópoQupaòòv èdipaxa povaxoùç dTtpaaOévTaç • xal ô pèv bèbqxTai xaì ¿oidunjcrev • b bè èxapq teuToí) x«Plv› XeXùiHjTai bè rapì toû XoibopôaavTOÇ- ô bè TpiToç tîjv toû uXtioíov pXàpijv àvaTumùoaç èbàxpuoe Geppiûç- xaì fjv ibeîv «póftou, xaì ptoOoO, xal trfânriç èpyâTaç.

1111 *Acedia.* — 13. Axqbia ¿ari nâpeaiç q/uxflç, xaì voôç èxXuotç, ôXifwpia àaxriaeujç, pîaoç toû ¿TrafféXpaTOç, xoopiKÛJV paxapicrrpia, Oeoû biapXpTUjp, tbç danXàfxvou xal dcpiXavGpdmov, diovia ipaXpwbiaç, èv npo<T«uxf| doOevoûaa, èv biaxoviqt cnbrjpât, èv èpfoxeiptp doKvoç, èv ûnaxor| [d]bôxipoç. Avqp ûttOTaKTiKÔç dYvœpiOTOç, bià tiîiv aiaOqTûiv tô voijTà KaTopGuixdiç. Kotvôfhov àxnbiaç àvTÎTtaXov dvbpi bè f)duxaOTri aùltrfoç aiiiivioç, npb ûavaTou aÙToû où pp dnooTÓatTai • xal ïtpô têXîutîîç aÙToû KaOqpépav rtaXaiaet. KéXXav dvaxwprjTOÛ iboûoa èpeibfaae, xaì npooerffoa*101 aÙTiîi nXqaiov èffKrivwcrev. iaTpôç voaoûvTaç ôiiGev èmOKÉ-RTeTai • xal dxrjbia àaxoûvTaç rapì péoov hdépaç. Sevobox«îa dxrjbiaç imopoXn, xal èXeripoffùvaç bi' èpToyeipuiv buaujtoî èpYàîeoOai.... Avbpeia vpuxù voOv dnoôavôvTa dvècrrnaev • dxqbía bè xal ÔKvripta ÔXov tôv nXoûTov èaxôpmaev.

1112 *Ciborum varietas.* — 14. 'Ornivixa biatpópujv ppwpáTwv èmOupeî ridûiv f) vpoxn, tpùaewç ïbiov èm^Ter btb pnxavQ

interpretari. Gaudeat primus, vivat alter, beatus triumphet in Domino postremus.... Tres ergo quondam simul religiosos vidi contumeliis affectos, quorum primus sensit quidem morsum, sed siluit; alter sua quidem causa gaudebat, sed vicem calumniantis dolebat; postremus lacrimas, et calentes quidem, pro offendente, cuius damnum videbat, profundebat. Ubi simul licuit spectare tres virtutis athletas: timoris, mercedis et caritatis.

1111 13. Acedia est animi remissio, mentis enervatio, neglectus religiosae exercitationis, odium professionis, laudatrix rerum saecularium, calumniatrix Dei, tamquam duri et immitis. Languida est in psalmodia, ad preces infirma, ferrea ad ministeria, impigra ad labores externos, ficta ad parendum. Vir oboediens nescit quid sit ignavia, per actiones externas mentem perficit. Coenobium repugnat acediae. Virum solitarium ubique comitatur acedia, nec ante mortem illum deserit, sed ad finem usque vitae cotidie oppugnat. Ubi anachoretae cellam videt, subridet, et propius accedens, iuxta illum sedem ponit. Medicus aegros mane invisit; acedia religiosos sub meridiem. Acedia gaudet frequentia hospitum, et monet anachoretam, ut operae pretium faciat, quo possit eleemosynas largiri.... Generosa mens emortuum animum in vitam revocat; acedia vero et ignavia totum virtutis thesaurum dissipat.

1112 14. Quando mens nostra varias ciborum delicias esurit, quaerit id quod naturae proprium est; proinde ingenio singulari contra

1111. MG 88, 860 A. 1112. MG 88, 865 B.

Tqv iragnóx«vov xpqaópeGa • emtp pr), papÛTaToç irapecmi rróXc-
poç f| irrwpaToç eùQùvai. TTepiKÓipopev ïéujç tò XrrraivovTa,
eka rà èxxaiovTa, eI0' oütujç tù fjbúvovTa. Ei buvaróv, bibou
tì| arj xotXÍ<¡t Tpotpqv èpmnXûjffav xaì eòireirrov- ïva bià pèv
tî|ç rrXqffpovfiç Tf|v ánXqffTOv airniç yvdjpqv dnoffTnowpev •
bià bè Tqç Taxeiaç bianveùffeujç, Tfjç mjpwffeujç tbç pàffTrfoç
XuTptuGûipev.

Malus gulae spiritus. — 14. rivujffxc, ôti ntp noXXàxtç *b* 1113
baipwv Tip OTopáxuj KaOéíeTai, xaì pq xopévvuffGai tòv àvOpuj-
TTOV rrapaffxeuáíet, xàv nfiffav Tqv ArfuTvrov <pàxq xaì tòv NeìXov
TOTapòv Ttiq. MtTà Tqv Tpotpòv ávaxujpeí ó dvôffioç, xaì tòv
Tfjç rropvciaç fjpìv dnocnéXXei, dna'n'eiXaç aÙTÛj tò yevópevov
KaTáXafte, Xéywv, Gopúpqoov aÚTÓv • Tqç xotXiaç fàp èpnetpopq-
pévqç xonuuGqffq. 'EXGibv èpeibiaae, xaì tlî ônvtp bqffaç f]ptî»v
Xtîpaç xaì Ttôbaç, irdvTa Xotnòv òffa fjGéXqffcv, ¿noíqffev, Tqv
ipuxqv xaì tò ffújpa èv poXuffpoîç, xaì cpavTaffiaiç, xaì èxxpiffeffi
xaTapiavaç. 0aOpa ibèffGat voOv dffu'jpaTOv òtto ffwpaTOç poXuvô-
pevov xaì ffxoToúpevov xaì ndXiv btà rrqXoO tô diiXov dvaxa-
Gaipópevov xaì XenTuvópevov. 'Eàv Tqv crrevqv xaì TeGXippévqv
óbòv òbeóetv Tip XptffTÌù ffuvcTÔiuj, ffTévwffov Tqv yacrrépa •
TaÔTqç fàp Gepaneuopévqç xaì TrXaTuvopévqç, Tàç ouvGqxaç
l'jGéTqffaç.

Quomodo manducandum ad exemplum Domini. — 14. 'EvlH4
TparrèZq ¿beffpÚTujv dvaxXivôpevoç, pvqpqv Gavárou xaì xpiffewç
eiç péffov dye- pôXiç fàp, xdv oütujç pixpôv TtdGoç ¿pnobioijç.

ingeniosissimam gulam utendum est; quod nisi fiat, gravissimum nobis faciet bellum, aut ruinae laqueos intendet. Primum ergo removeamus cibos qui nimium saginant, deinde qui corpus inflammant, postea suaves. Si fieri potest, praebe ventri alimenta quae illum impleant et facile digerantur, ut per satietatem inexplebilem eius aviditatem expleas; per celerem eius secretionem ab ardore nimio tamquam a flagello liberabimur.

14. Scias daemonem stomacho insidere ut satiari homo non 1113
possit, etiamsi totam Aegyptum devoraret, et totum Nilum exhauriret. Post repletum ventrem discedit impius, et immittit in nos impuritatis spiritum statumque illi exponit. Occupa, inquit, illum, et perturba; ventre enim distento, nullo illum negotio vinces. Ergo veniens ridet, et primum per somnum vinctis manibus et pedibus, deinde quidquid libet facit, animamque simul et corpus foedis sordibus et phantasmatis obscenisque humoribus inquinat. Stupendum est videre mentem incorpoream a corpore tamen inquinari et obscurari; et contra per caenum, id quod sine materia est, rursum purgari et extenuari. Si Christo per angustam et asperam viam ambulando adhaesurum te promisisti, coerce ventrem tuum; hunc enim si bene curaveris et saginaveris, pacta rescidisti.

14. Ubi ad capiendum cibum accubueris, in medio pone mortis 1114
et iudicii memoriam; aegre enim vel sic modice gulam refrenabis.

1113. MG 88. 868 C. 1114. MG 88, 868 D.

Tò Tropa Ttivwv, to0 oîodç xaî Tfjç x°Ms toû aoû AetfirÓTOu PÒ rawtJq èvvoww xaî ndvTwç q ¿fxpaTtúffij, q tJTevdÊeiç, fl xaî TaTOivÔTépov noiqaeiç tò cppóvqpa.

1115 *Castitas.* — 15. ‛Ayveia ècrrìv tpûoewç virèp cpúaiv frreptpuôç dpvqoiç, xaî dowpdTwv awpaTOÇ 0vqToû xaî cpOaproû napd-boîoç ôvtwç dptXXa• d-fvôç ècixiv Ò èpwTi épura btaxpouodpevoç, xaî TtOp itupî dvXtp dnoapéaaç. Xwcppooùvq èarîv xaOoXixq na-awv twv dpeTwv ènwvupia. Zwcppwv ècrrìv ó èv aùîoîç toîç ijirvotç pqbepiav xivqctiv tôç npoaoûoqç aÙTip xaTaaTaaeujç aioGôpevoç• awcppwv ècrrìv ò TtXeiav dvaioOqoiav èirî biacpopâ tJwpdTwv btà iravTÔç KTqaâpevoç. Oûtoç xavàiv xaî ôpoç tôç TtXeiaç xaî Ttavdfvou d-fvtiaç, tò cbaaÛTwç èv èpqwxotç T€ Ka^ dipûxotç, Xofixoîç T€ xaî dXô'fotç biaxeïoOai. Mqbelç twv áfveíav èSqaxqxÓTWv èauTip rqv Taûrr.ç xtôcîiv XoyiffoiTO• rqv yàp cpûaiv aÙTqv vixfjoat twv oùx èvbexopèvwv ècrrìv• ôrrou cpûoewç ÔTTa fé-fovev, èx«î to0 ûnèp cpùcTiv rrapouoia èTtèfvwffTat.... ‛YrroxpivtTai pèv dXdjnqi ûrrvov, baipwv bè xaî awcppoaûvqv• dXX' f] pèv ïva ôpvuv dttaTqcjq, ò bè ïva tpuxôv dnoXéaij. Mq mcJTeùcTqç tô KqXip èv Tq IwiJ crow xaî pô 0adi>qaqç aÙTÔ dxpi XpicrrœûïtavTqaeiç- pò 0dpoei è£ èyxpaTêiaç pò Trirrretw pqbè fàp èo0iwv tiç è£ oùpavoO è^icpri. AtroTafqv Ttveç yvw-crrixoî xaXwç tbpioavTO XèyovTeç raÛTqv èx^pav irpôç awpa xaî pdxnv ttpôç xoiXiav. 'Ev pèv toîç eiffaywYixoîç èx Tpucpôç tù irrtbpaTa èmirav Ttecpùxaai five<i0ai tò toû awpaToç- èv bè

Ubi poculum bibiturus sumpseris, aceti et fellis Domini tui numquam oblivisceris, et omnino vel moderate bibes vel ingemisces, vel certe humilior evades.

1115 15. Castitas est eximia naturae supra naturam negatio vereque admirandum corporis mortalis cum immortalibus angelis certamen. Castus autem amorem amore pellit, et ignem corporis igne spiritus exstinguit. Temperantia est commune omnium virtutum cognomen. Temperans est ille qui ne in somno quidem ullum corporis sibi coniuncti motum sentit; temperans est qui nullum penitus in corporum varietate discrimen ullo sensu percipit. Haec regula est descriptioque perfectae et purissimae castitatis, perinde affici erga animata quam inanima, erga homines quam animantes. Nemo eorum qui ascesi castimoniam adepti sunt, eam possessionem sibi attribuat. Vincere enim naturam non est naturae nostrae; victa autem natura certum est adesse auctorem naturae.... Vulpes somnum simulat, daemon autem pudicitiam : ille ut aves capiat, hic ut animam perdat. Numquam, dum vives, credas luto corporis tui, nec fidas illi donec sistaris Christo ; nec persuadeas tibi te propter abstinentiam tuam non casurum; nam fuit qui nihil umquam gustavit, et tamen e caelo deiectus est. Abdicationem sapientes definierunt aliud nihil esse quam odium erga proprium corpus et pugnam adversus ventrem. Lapsus camis in religiosis tironibus ut plurimum solent fieri deliciarum causa ; in iis qui iam profecerunt,

1116. MG 88, 880 D.

pèaotç, Kai èi inpriXotppotJÙvqç, irXriv ôti Kal èv «icra'furnKOîç ι èv toîç bè Trj TeXeiÓTTiTi npoaeyftiouat, Kai èK toO KaraKpiveiv toO irXrioiov Kai póvov.... 'Ayveia 0eoû oÎKeiœaiç Kai ôpoiuKJiç Karà tò buvaxòv dvOpdmotç. Mpriip pèv yXuKÙTr]Toç, yrj Kai bpôaoç· pqTqp òè dyveiaç, fjauxia aùv ínraKofj.... ‘O però yaaTptpapyiaç Kai KÓpou tòv t^ç tropvtiaç viperai pouXôpevoç baipova, ¿poiôç èira Tib peïà èXaiou aftevvuovTt èpnpriapóv. 'O perà èfKpaTtiaç Kai pôvrjç KÓXepov boKipâaaç KaTatraOaai, ôpoiôç ètra Tip piqi x£lP^ vnxopèvtp, Kai TreXcrfOuç XuTpoûaôai cpiXoveiKoOvTi. Zúítujov èfKpaTeip Tatreivwcnv• èKTÔç yap Tf|ç beuTépaç f| npoTépa àvujcptXnç eûpiffKtTai.

Religiosa paupertas. — 17. 'AKTppocrúvri ètrri tppovribwv dirò- 1116
ôeaiç, dptpipvia 0íou, ôbomôpoç àv€pnôbi<noç, Tticrnç èvToXibv, Xùnqç dXXÔTpioç. 'Aktiîpwv povaxôç bcOTÔTpç KÓcrpou, Tip 0etp ttjv <ppovTÍba mOTtôcuv, Kai btà niareiuç navTaç boüXouç kéktt]-pèvoç* oùk èpeî dvOpujTtip rapi xP£i«Ç aÙToO· tò bè èpxóptva tbç èK x£'PÙç Kupiou béíeTat. 'Akttîpwv èpyâTqç, dtrpoanaêeiaç uiôç, tò npoaôvTa aÙTip tbç pf, ôvTa Xoyilôptvoç, dvaxtuprjcreujç KaTaXafJoùonç fiyioaTo návTa OKÙpaXa. Ei bè XuneîTai èv tivi, oùntu àKTripuJv yèyovev. 'Akttipujv dvpp èv irpoaeuxtl KaOapôç, ó bè <piXoKTT|pwv eÎKÔvaç ùXqç npoaeùxtTai.

Daemones in oratione. — 18. ’Em-nipñaiupev Kai eúpúaopev 1117
Tfjç TTV€upaTiKfiç odXmyfoç aripaivoûoriç ôpaTâiç pèv dôpotio-pévouç dbeXtpoùç, dopaTtuç bè ffuvayopévouç toùç èxQpoùç· biò

ex animi quoque elatione, quamquam et novitiis id soleat usu venire; in iis qui iam ad perfectionem aspirant, tantum ex eo quod soleant alios temere iudicare.... Castitas nos Deo familiares, et quantum humana natura patitur, similes efficit. Procreatrix dulcedinis est terra irrigata rore; castitatis parens est religiosa quies cum oboedientia coniuncta.... Qui satur ventre bene saginato vult spiritum luxuriae vincere, prorsus facit, quod is qui incendium conatur oleo exstinguere. Qui sola abstinentia bellum hoc componere sibi posse videtur, imitatur illum qui una manu e pelagi fluctibus natando conatur eluctari. Coniunge cum abstinentia humilitatem; sine altera enim prima nihil proficit.

17. Paupertas est curarum abdicatio, libera a curis vitae, via- 1116
trix expedita, observantia praeceptorum, ab omni molestia aliena. Pauper religiosus est dominus mundi, qui omnes curas reiecit in Deum, quippe per fidem omnes suos efficit servos. Ubi re aliqua egebit, non dicet homini; quae vero illi praebentur, tamquam e manu Domini recipiet. Pauper religiosus alumnus est tranquillitatis animi, qui non magis curat praesentia quam absentia, solitudinem ingressus omnia arbitrabitur ut stercora. Quod si quapiam re indigens doleat, nondum est pauper. Vir pauper puras Deo preces sternit; avarus simulacra rerum in oratione quaerit.

18. Observemus et intellegemus, signo sacrae tubae canente, 1117
palam cogi fratrum coetus, in occulto autem hostes concurrere,

1116. MG 88, 928 B. 1H7. MG 88, 937 B.

oi jièv ètri tòv kXîvhv èmffTavTeç petó tòv àvéftpcnv, nóXtv ôpûç ¿ni TaÚTtiv àvaxXtOòvai ûmrriOevTat• Meîvov, XéfovTtç, ¿XPl aupnXqpibffEUjç tûiv npooipiaKwv üpvujv, d9’outujç èv tô ¿k-KXqaía noptúan. 01 bè èv tô npoatuxô napiaTapévouç tÇîj vttvw KaTapanriiouaiv. "Etèpoi tòv yaoTépa napà tòv tJuvqOttav ènt-TtTapévwç vùttouoiv dXXoi ouvTuxiaç noieîv- èv Tip KuptaKÛj npoTpénovTCtt• dXXot tòv voOv eiç Xofiagoùç aiaxpoùç ûnoaù-pouorv ?TÉpoi be Tip TO¡x<p ÔM^Ç, tbç èiaTOVôffavTaç dvaxXt-vouaiv• eoTi bè ôte Kai xàopaiç nXeioai nepipdXXouai• Ttvèç pèv aÙTiîiv féXujTa noXXÔKtç èv Tip tôç npoaeuxôs Kaipip TtvèaOai ènoirjffav, ïva bi’èKeivou tòv 0eòv KaO’ôgÛJV eiç àfavâKTtiaiv bieyeipwoiv• áXXot aneúbeiv ôpûç èv tô ¿k Î><j0upiaç ptáíovTat• dXXoi axoXatÓTcpov ipáXXeiv ¿k cptXqboviaç npoTpénovTai. 'Ean bè ÔT€ Kai Tip OTÓpaTi napaKaOi'ipevoi, KeKXeiapévov toOto Kai buffávoiKTÓv dnepxatovTai. ‘O 0eip napidTaaOai Xoyiiôpevoç, èv aiaôôtfei Kapbiaç, èv npoaeuxô crrùXoç dKÎvqToç eiipeOqaeTai, ûn’oùbevôç tûiv npoetpripévœv èpiraitôpevoç.

1118 *Timiditas.* — 21. AeiXia ècrri vnmœbeç ôQoç èv ynpaXéçi kevo-bô£<p ipuxô• beiXta ècrriv èKTponô ttîoteujç èni npooboKÎtjt dbo-KÔTcuv tpôpoç èaTi npopeXeTiiipevoç KÎvbuvoç. ’H ndXiv <pô0oç èiTTi aùvTpopoç attjQqaiç Kapbiaç nepi àbqXujv tjuptpopwv kXo-voupévr], Kai dffx«XXouffa- tpôfloç èoft nXopocpopiaç OTèpnatç. ‘Ynepôcpavoç tpuxn èOTi beiXiaç boùXq ètp’ èauTf) nenoiQuîa, Kai KTÙnouç KTicrpdTUJv Kai OKiàç bebiwaa. Oi pèv nevOoûvTeç Kai dnnX’niKÔTeç beiXiav où KÉKTqvTai• eKOTaoiv bè noXXdxtç beiXaivô-

qui ad lectum astant, et nos, postquam evigilavimus, rursum conantur in lectum deicere. Mane, inquiunt, tantisper, dum primi psalmodiae hymni absolvantur, et tum satis adhuc mature ad ecclesiam descendes. Alii precibus vacantes circumstant, ut somno mergant. Alii praeter morem alvum vehementius urgent: alii nos ad fabulas in templo conserendas incitant; alii mentem ad impuras cogitationes pertrahunt; alii nos in parietem veluti exhaustos inclinant; alii crebris nos oscitationibus fatigant; nonnulli risum etiam ipso precandi tempore nobis movent, ut irati numinis indignationem adversus nos concitent; alii nos ad praecipitandos psalmorum versus ex ignavia impellunt; alii ut tardius cum quadam delectatione pronuntiemus hortantur; alii denique quasi os obsiderent, occludunt ut aegre labia aperiamus. Qui Deo assistere se cogitat, in intimo sensu cordis inter preces tamquam immobilis columna reperietur, nulla re eorum quae sunt enarrata delusus.

1118 21. Timiditas est puerilis in senili et vanae gloriae obnoxia anima affectus; timiditas est defectio fidei ex rerum inopinatarum exspectatione nata; metus est praemeditatum periculum. Aut metus est trepidus cordis sensiis ex incertis calamitatibus conceptus et afflictus; timor est confidentiae perfectae privatio. Anima superba est serva timiditatis sibi praefidens et ad sonum ipsius umbrae pavens et tremens. Qui vere lugent et dolere desierunt, pavorem

1118. MG 88, 945 B.

pevot ÓTOgegívriKaai • Kai eÎKÔTajç. AïKaituç fàp toùç ùnep-qcpàvouç ¿'fKaToXigirávet Kûpioç, ïva Kai oi Xomoi iraibeuQiûpev HH ènaipeoQai. TTavTeç pèv oi beiXiwvreç KívóboEor où rráv-T€Ç bè oi pî) beiXiwvTeç Taneivôcppoveç, ènei Kai XrçcrraV Kai Tuppujpùxoi où bciXiaivoviai tbç ÎTuxev. ’Ev oïç ¿KbeipaToOaOat tïiuèaç tôttoiç dujpig pi) ÔKvei rrapa-fiveaOai. Ei bè ùïtoxaXâffiiç óXíyov, cruTTnpàaei aoi toOto tô vqmwbeç naOoç Kai fiXoîov. Fïopeuôpevoç, npoaeuxñ bnXilou • KaraXapiiv, xàç Xe'Paî ôi«-TTíTaaov, ’InaoO óvópaxi páarile îtoXepiouç- où fàp ètrriv èv Tip oùpavip Kai ètri pÎÇ iffXuP^T£pov ônXov. 'AiraXXa’fÉÎç Tf)ç voaou dvùpvei tôv XuTpcuoâpevov • eùxapiOTOÙpevoç yàp eiç aiûiva OKenaaei <je.

Superbia et vana gloria. —22. Tivèç pèv ibiaipéxuj xafei 1119
Kai Xô'fip t?|v KevoboSíav Ttapà Tqv úirepqtpavíav tpiXoOaiv ôpt-tav ôùev Kai ôktùj toùç Tfjç KaKiaç Xopopoùç npwTeùovTaç Kai èiuTpÔTtouç Xéfoijaiv eïvai. ‘O bè OeoXôyoç rprpfôpioç Kai ëxepoi ênrà ndXiv toùtouç èÎébaiKav oîç èfcuye pdXiaxa auv-TÎÙeaOai Tteiùopai. Tiç yàp «voboEiav vtKqcraç ùnepncpaviav ké-KTi)Tai ; Toaaùxqv bè pôvov npôç dXXi'iXaç Tt)v biacpopàv K6KTi)VTai, ôaqv ?x£l Tíi <pùaei ô naîç Ttapà tôv dvbpa, Kai ô oîtoç ttapà tôv dpTov. 'Apxi) pèv fàp tò TtpÔTepov, xéXoç bè tô beÙTepov.... EkiùXhE TtoXXdKiç aù£r)0elç ïtrepocpuriaaç dvnvéxOn £»Ç uipoç, Kai KevoboEta TeXeoQeîaa ÙTtepqcpaviav erere, tt]v tovtujv tûiv kokiov dpxnfôv Kai TeXeiwniv.

abiecerunt; pavidi vero saepe in mentis stuporem incidunt, nec sane immerito. Juste enim Deus superbos derelinquit, uti nos ceteri erudiamur neque extollamur. Omnes quidem timidi sunt vanae gloriae obnoxii ; sed non omnes timoris expertes sunt humiles ; nam et latrones et violatores sepulcrorum aliquando non timent. Quibus in locis terreri soles, haec intempesta nocte adire nil cuncteris. Si vero vel modicum indulseris, puerilis hic et ridiculus affectus tecum consenescet. Ad illa loca progrediens, vade precibus armatus ; quando eo perveneris, passis manibus implorato nomine lesu hostes caede ; neque enim in caelo neque in terra sunt potentiora arma. Ubi evaseris ex hoc morbo, gratulare liberatori tuo; cui enim gratias egeris, ille proteget te semper.

22. Sunt qui seorsum ab superbia, singulari capite et sermone 1119
de vana gloria solent tractare, unde et octo capitalia et primaria vitia affirmant. Sed Gregorius theologus et alii septem dumtaxat descripsere, ad quorum sententiam meam quoque adiungo. Etenim quis vanae gloriae victor superbiae sit obnoxius ? Differunt autem inter se tantum, quantum puer a viro, et frumentum a pane. Vana gloria est initium, superbia finis.... Vermis dum crescit, alis tandem natis in sublime tollitur, et vana gloria ubi ad supremum gradum pervenit, superbiam parit omnium malorum effectricem et perfectricem.

1119. MG 88, 948 D.

1120 *Monachus et superbia.* — 23. Movaxôç Kuptwç ètrriv dpertw-piffTOV óppa qmxfiç, ko! ‹îk(vt)toç adipaToç aïoûqatç. Movaxôç èonv ô toùç nokepiouç, bÎKqv 0qpœv, npoaKakoùpevoç, Kai èp€0tëtuv ¿V T<p tpeÚYíiv dn’aÙTOÛ. Movaxôç èoTtv dbidararoç ?K<jraaiç, Kai Xunq ¿ujfjç. Movaxôç èanv ô irotioOeiç Taîç dpe-raîç, tbç dXXoç Taîç fjbovaîç. Movaxôç ècmv dXqKTOv tpûç èv ô<p0aXpi$> Kapbiaç. Movaxôç ètrriv dpuoaoç TaTreivtiiaeujç, èv aÙTrj Ttâv irvtOpa xpnpviaaç Kai ànonvifaç. Af|0nv maiapâTcuv TÙtpoç èpYdltTai • ¿Keivwv fàp pvrjpn Tawivoqjpoaijvriç irpôftvoç. 'Yrepncpavia ètrriv èax«Tq ntvia tpuxfa' ttXoûtov èv OKOTtip oiopévn où pôvov irpoPaiveiv oùk ètjl f) piapd, dXXà Kai to0 üipouç àTroôôiirret. ‘Yirepqtpavia ètrrt ¿>oià èouj0ev aeaï]mjîa, ?£iu0ev bè rr| &pt¡t ànoOTiXpouaa. Movaxôç imtpf|tpavoç où benOrpTCTai baipovoç • oùtôç yàp Xoittôv èauTtp baipujv Kai noXé-pioç féYOvev dXXÔTpiov pèv toû tpurrôç tô okôtoç- dXXÔTpioç bè Kai ùnepntpavoç rravToiaç dperflç. ’Ev ínrtpqtpávwv Kapbiaiç 'ftvvr]0r|<iovTai pXaatpqgiaç ôÔpaTa- èv Taireivatv bè ipuxaîç, oùpavia 0aupf|paTa. BbeXurrerai riXiov KXéirnjç, ùnepri<pavoç bè Trpaeîç èioubeviiioei.

1121 *Mansuetudo.* — 24. TTpaÛTqç ètrriv dptTd0€Toç voôç Kard-trraaiç, èv Tipaîç Kai dnpiaiç (liaaÔTwç èxouaa. Tlpaurriç ètrriv èv Tapaxaîç toû TtXqaiov dvtrraia0riTujç Kai etXiKpivûjç ûnèp aÙTOÛ -npoaeùxeaOai. npaÛTriç èofiv ûnepKeipévri t^ç toû 0upoû 0aXàTTr|ç irèïpa, navra tô npoapriaaovTa KÙpaTa biaXùouaa, Kai oùbapiôç kXôvov imopévouaa. TTpauTnç èOTiv imopovfiç

1120 23. Monachus proprie ille est, qui mentis oculum numquam extollit, et corporis sensum immotum custodit. Monachus est qui hostes, ferarum ritu, ad pugnam provocat et irritat, dum illae profugiunt ab eo. Monachus est perpetuus mentis excessus et vitae luctus. Monachus ita virtutibus est affectus, ut alius voluptatibus corruptus. Monachus est inexstinctum in oculo cordis lumen. Monachus est infinitum humilitatis profundum, quo omnis improbus spiritus hauritur et suffocatur. Superbiae fumus peccatorum memoriam delet, quorum recordatio parit humilitatem. Superbia est extrema animae inopia; sibi divitias in tenebris fingens, illa pestis non solum progredi non sinit ascendentem, sed ex alto etiam deturbat. Superbia malum est intus putre, foris nitens et florens. Monachus superbus non indiget alio daemone; ipse enim sibi est iam daemon et hostis factus; ut tenebrae alienae sunt ab luce, ita superbus ab omni virtute est alienus. In corde superborum nascuntur blasphema verba; in corde humilium, caelestes illustrationes. Uti solem fur aversatur, ita superbus mansuetos contemnit.

1121 24. Mansuetudo est immutabilis animi status, qui in honoribus et contumeliis aequanimiter se conservat. Mansuetudo est pro aliis te perturbantibus sine perturbatione et ex animo precari. Mansuetudo est prominens adversus iram maris rupes, quae omnes illisos fluctus dissolvit ac frangit nec ipsa movetur ullatenus. Mansuetudo

1120. MG 88. 969 A. 1121. MG 88, 980 D.

cJTTiprfua, á-fáTrn? 0úpa, pâXXov bè pf|Tqp, biaKpicreœç imôQeaiç • «btbá&i fàp, 'P'ioi, Kûptoç TTpaeîç bboùç aÙTOÛ» [Ps 24, 9] • àtpéaewç npôievoç, Trainata *èv* irpofftuxii, ÎTveùpaToç 'Aylou XWpiov <èitì TÎvaç yàp èmpXéqiw, àXX'f| ènì tòv irpâov Kai ?¡crúxiov ;» [is 66, 2.] TTpaÙTqç ùiraKofiç auvepfôç, dbeXtpô-niToç bbîiTÔç, patvopévwv x«^'vôç, Gupoupévujv ¿kkotol), Kai x°P®? XopiTfôç- XpiaioO pipripa, àfféXwv ibiujpa, baipôvwv beapôç, Kai raKpiaç Ouptôç. 'Ev Kapbiatç Trpaèwv ¿navanaúctTai Kûptoç- ipuxn bè Tapax<bbr]Ç btapôXou xaOébpa- <Oi irpaeîç KXripovopf]-aoucn Tflv» [Mt 6, 4] • pàXXov bè KaraKupieuaouai yrlç • pepqvÔTtç bè dvbptç ¿KTTopOoOvTat dnô yflç aÛTwv. Yuxú irpaeîa, Opôvoç ànXÔTTiTOÇ- voûç bè ôpfiXoç bqpioup'fôç irovnpiaç.

Discretio. — 26. Aiàxpiaiç èœnv èv pèv toîç eiaafopévoiç f) 1122
twv KaO'èauToùç àXn0f|Ç èTrrfvujcnç • *èv* toîç bè péaoiç f) tô Kupiwç dyaQôv ¿k toû cpuoiKoû Kai toû èvavriou dirraicHwç btaKpivouoa vo€pà aiaOriaiç- èv toîç bè TeXeioiç f| btà Otiaç èXXdptpewç èvinrdpxouoa -fvwGtç, finç Kai Tà èv dXXotç okotîi-vwç èvundpxovTa Tip èauTflç Xûxvtp KaTaqxuTÎleiv ioxûouaa. "H Taxa Ka0oXtK(î>ç toûto Kai èon Kai TvwpiZèTat biaKpiaiç, f) toû Oeiou 0eXr|paToç docpaXriÇ KaTtxXqqnç èv iravri Katptp, Kai TÓmp, Kai TrpdypaTi, f^Tiç èvundpxet pôvoiç toîç Ka0apoîç Tr| Kapbip, Kai T(p awpaTi, Kai Tip arópaTi.

Tres gradus vitae spiritualis. — 26. Tvwpipa Ka0t<rrr)Kaai H23
toîç TpdppaTa iraibeuopévoiç, noia pèv eiaaxopèvwv, noia bè pèawv, troia bè btbaOKÓXwv Tirfxdvoum tò pa0ripaTa. TTpóaxwpev

est stabilimentum patientiae, caritatis ianua, immo vero parens, prudentiae argumentum : *docebit* enim, inquit Dominus, *mites vias suas;* procuratrix veniae peccatorum, fiducia in precibus, .Spiritus Sancti domicilium : *super quos enim respiciam, nisi super mansuetum et quietum?* Mansuetudo est adiutrix oboedientiae, dux religiosae societatis, furentium frenum, irascentium expultrix, magistra gaudii, imitatrix Christi, caelitum proprietas, vinculum daemonum, scutum adversus amaritudinem. In cordibus mansuetorum requiescet Dominus. Anima autem turbulenta nidus est diaboli : *Mites hereditabunt terram,* vel potius dominabuntur terrae, furiosi autem exterminabuntur a terra sua. Anima mansueta est thalamus simplicitatis; animus autem iracundus est architectus improbitatis.

26. Discretio in tironibus est vera status sui interioris cognitio; 1122
in proficientibus est sensus quidam animi, qui bonum proprie dictum a physico et eius contrario sine errore diiudicat; in perfectis est cognitio, ex divina illustratione orta, quaeque et in aliis obscura suo lumine illustrare potest. Aut fortasse generatim hoc et est et intellegitur esse discretio, divinae nimirum voluntatis firma comprehensio, quovis tempore, quocumque in loco et negotio, quam tantum possident mundi corde, corpore et ore.

26. Norunt omnes litterati, quae disciplinae rudibus, quae pro- 1123
ficientibus, quae ipsis magistris conveniant. Diligenter attendamus,

1122. MG 88, 1013 A. 1123. MG 88, 1017 A.

vouvexwç, pflmuç èv Tfl paQflaet xpoviaavTiç, én èv toîç eiaa-fU)-
•fiKoîç biarpíptujuev ènanéXpaai• ônep aiaxùvij rt&ai yviopiieTai
•pipaXèov ibéaGai eiç TtaibeuTflpiov nopeuópevov. Apiaiq trâatv
dX<pàpr]Toç auxq• A ùnaKofl, B vqaTeia, T adKKOç, A arrobôç,
E bdiKpua, Z èfopoXÔTnatç, H aiuttrfl, O randvwatç, I d'fpunvia,
K dvbpeia, A ipùxoç, M kôitoç, N TaXawrwpia, =. èioubèvutatç,
O auvTpipfl, TT dpvr|OiKaKÍa, P auvabeXtpta, Z flmôrriç, T ttîotiç
àrtXfl Kai àtrepicp'foç, Y dpepipvía KÔapou, ‹t› pîaoç dptaov po-
vèu>v, X dnpoairâOeta, Y dnXÔTnç aùv dKaxig, Q êKoùatoç eu-
xèXêta. KaxâXrppiç Kai ipfltpoç npoKoirrôvTwv dxevoboSia, dop-
piala, eveXmaría, flatta, biaKpiaiç, Kpiaewç pvflpq na-fia,
eùcmXafxvia, tptXoievia, vouOeaia aùpptTpoç, Ttpoaeuxfl ànaOflç,
dqjiXapyupia. Oûtoç ôpoç, Xôfoç té Kai vôpoç TrveupdTwv Kai
aujpdTiuv èv aapKÌ eùaepûjç TeXeioupèvuuv• dvaixpaXujTiœroç
A Kapbia, B TtTeXetujpèvp dvdirq, T Tanetvotppoaùvqç miyfl,
voôç A èKbqpia, XpiaToO E èvbtipia, cpurrôç Kaì Z npoaeuxflç
dauXia, èXXdpipewç H 0eoO irepiouaia, nôGoç O Oavâtou, pîaoç
I iwflç, «puffl K atbpaTOÇ, KÔapou A npèapuç, 0eoO M piaarflç,
df(èXwv N auXXeiTOUpTÔç, Yv(ùaeujç =. dpuaaoç, puOTiipiwv O
oîkoç, d^flTUJv TT tpúXaí, àvôptùnujv P atuïflp, baipóvtuv Z 9eôç,
iraOœv T KÙptoç, beanÔTqç Y aujpaîoç, tpùaewç ‹î› ènÎTpotpoç,
dpapTÎaç X févoç, dnaGeiaç 'K oîkoç, pipqTqç Q Atairorou, èK
popèeiaç AeanÔTOu, où ptKpûç flpîv. "Ore tô aûipa voaeî, XPe*a
Tflç vflipeœç.

ne diu litteris immorati adhuc in rudimentis deprehendamur, quod omnibus turpe non ignoratur, videre senem in ludum litterarium itantem. Optimum omnium elementorum alphabetum hoc est: A oboedientia, B ieiunium, C cilicium, D cinis, E lacrimae, F confessio, G silentium, H humilitas, I vigiliae, K fortitudo, L frigus, M labor, N aerumna, O contemptus, P contritio, Q iniuriarum oblivio, R fraterna caritas, S lenitas, T fides simplex et incuriosa, U mundi neglectus, X parentum odium minime odiosum, Y liber ab omnibus rebus affectus, Z simplicitas cum innocentia coniuncta et voluntaria vilitas. Proficientium vero sors et ratio est de inani gloria et iracundia victoria, bona spes salutis, quies animi, discretio, firma iudicii extremi memoria, misericordia, hospitalitas, modesta obiurgatio, oratio omni vitioso carens affectu, contemptus pecuniae. Perfectorum ratio, finitio, et lex animorum et corporum religiose in carne versantium haec est: Cor A ab omni captivitate liberum, perfecta B caritas, fons C humilitatis, mentis D emigratio, Christi E immigratio, lucis et orationis F thesaurus inviolatus, illustrationis divinae G copia, mortis H desiderium, odium I vitae, corporis K fuga, legatus L mundi, qui M Deum cogere possit, angelorum N collega, profundissima scientiae O altitudo, mysteriorum P domicilium, custos Q divinorum arcanorum, hominum R salus, daemonum S deus, vitiorum T dominus, imperator U corporis, procurator X naturae, alienus Y a peccato, sedes Z tranquilli animi, et imitator Domini, Domini ipsius auxilio. Valde nobis sobrie advigilandum est, quando corpus aegrotat.

Signum divinae voluntatis. — 26. Tûnoç coi Kaì Kaviùv tena) oûtoç èv nàaatç cou xaîç è'fx£lP'Î<,€ffl› Kal ttoXiTeiaiç, ijnoTaKTiKaîç Te Kai àvunoTâKTOiç, ôpujpèvaiç Te Kai voovpèvaiç, ei KaTà 06ÒV Kupiutç KaÔeOTriKaai • Xéyu) brj, ókótov tò oiovoûv érciTribeùujpev, oí eìaa-fópevoi, XêfU), è^xeiptlM01. K°d PI T,ì? toutou èpyaaiaç TatteivwtJiv, fjç KeKrqpeOa, npoaXappávwgev TtXéov èv ipuxf}, où boxe! poi KaTà ©eòv fipâç aÙTÒ KaTep^àiefféai, ei piKpòv f| pè'fa Ka0éOTr]Kev. 'Ev pèv fàp fipîv toîç vrimaibeOTè-poiç aÍJTT| fj toû KupiaKoO OeXrjpaToç trXqpocpopia • èv bè pèaoiç, f] tûjv iroXèpujv ïaujç àvaxujpnciç ' èv bè TeXeiotç, f) toû 0eiou cptuTÔç TtpoaOr|Kr| Kai nepiouaia. Tà pèv piKpà irapà toîç peyá-Xoiç îaujç où piKpá.... 'O pèv TeXeiwç Ka0ap0eiç, aÙTqv, f) Kai où k aÙTrjv Tqv ipuxôv, èv troioiç biáxerrai to0 trXqoíov bpcjt. 'O bè irpOKÓTTrujv It i, bià toû oujpaToç toùt iiv TexpaipeTai. nOp piKpôv noXXaKiç nàaav Tqv vXqv èKÓÒqpev, lïianep Kai ônfi ptKpà ÔXoV TÒV KOKOV blè<p0eip€V. 1124

Daemon vespertinus et matutinus. — 26. "Eoti baipwv ètràv èv tí} kXîvij àvanéoijjpev, wpôç fjpàç Kapayevôpevoç Kai Kovqpaîç fipâç Kai puirapaîç KaTaTOÍeúwv èv0opr]oeaiv, ïva Tfj ÓKvqpía eiç irpoaeuxñv tòte kot' aÙToO pfj ónXiffápevoi èv puirapaîç èv-voiaiç àtpvirvwaavTeç, fiunapà Kai Tà èvùtrvia KTqaujpeOa. "Eotiv TTveupaTwv irpôbpopoç KaXoùpevoç, èï ûnvou fjpâç eùOéujç bexó-pevoç, Kai Tf)v TrpwTÔvoiav fjpûjv KaTapoXùvwv. Aibov <rf}ç fjpèpaç àTtapxàç Kvpiuj • toû yàp kpokoioûvtoç ètnai. 'ASiáKOUOTÓv poi Xófov èpfàTriç àpiOTOç èeppaaev. 'E£ aÙTÎ}ç fàp, poi ecpp, tt}ç 1125

26. Norma haec tibi sit in omnibus rebus tuis, quas aggrederis, 1124
vitaeque studiis, alteri subiectis sive non subiectis, tam quae ad corpus quam quae ad animum pertinent, an cum lege divina vere conveniant. Dico igitur quando qualecumque opus nos novitii sus-cipimus, nisi ex illo opere maiorem, quam ante habuimus, humili-tatem inde in anima acquisiverimus, non videtur illud opus, seu parvum seu magnum fuerit, convenienter legi divinae factum. Atque in nobis adhuc rudioribus hoc quasi divinae voluntatis signum est; in mediis autem, quies fortasse ab impugnationibus; in perfectis autem, divini luminis augmentum et copia. Quae parva iudicantur a magnis, fortasse non sunt parva.... Qui perfecte purgatus est, ipsam alterius animam, etsi non ipsam penitus, videt, quomodo affecta sit. Qui autem adhuc inter proficientes est, per corpus de anima coniecturam facit. Parvus ignis saepe totam silvam repurgat, et parva rima universum laborum fructum corrumpit.

2G. Est daemon qui nobis iam in lecto recumbentibus adest, 1125
atque improbarum et impurarum cogitationum telis nos infestat, ut ex pigritia tum oratione non obarmati in obscenis cogitationibus obdormiamus, foedis etiam insomniis occupemur. Est e spiritibus praecursor dictus, qui nos e somno experrectos statim excipit, et primitias cogitationum nostrarum inquinat. Offeras Domino diei tui primitias; eius enim erunt qui anteverterit. Dignum auditu

1124. MG 88, 1033 A. 1125. MG 88, 1036 A.

irpurtaç tòv finavxá pou bpópov x^ç fpièpaç ttpotmaxapai. TToXXaï Kai Tflç eùaefkiaç Kai ànujXeiaç ai óbotnopíar btônep TtoXXàKiç ô Tip êxèpqj àvxtxacaôpevoç, dXXtp Tvqaiujç tAJvépxexat, Kai ó xûiv dp<poT¿p<x>v ffKonôç ècTTi Kupiqj eùâpeœroç.

1126 *Cognitio divinae voluntatis.* — 26. "Ov xpónov èmnoOeî f] IXatpoç cpXefopévq tù vapaxa, oûtujç napà povaxoîç ènmoOetxai f) xoû Qéîou Kai dyaOoû OeXqpaxoç KaxâXriqnç.... "Oaoi xô xoû Kupiou paûeîv l'iPouXriônoav ÛéXqpa, èv aùxoîç ôaveîv «XP«u>-axr)Kaotv maxei toîvuv Kai ànovnpip átrXÓTT]Ti npoatufapevot, Kai tpuxàç Ttaxépujv f| Kai dbeXcpüjv èv xaneivibaei Kai dvtvboidaxqj Kapbiqc èpuiTriffavTeç, tbç ék 0eoO axôpaxoç xà nap' aùxwv aup-pouXeuôpcva bexécrOujaav• ei Kai èvavxia xûj êauxûjv OKomp xà eipqpéva xvYxùvouaiv, ei Kai pi] irdvu nveupaxiKoi oi èpurniôévxeç KaOeaxi'iKaaiv. Oùk taxi yàp dbiKOç ô Oeôç tpuxàç niaxei Kai dKaKtg èauxàç xfl xoû nXqaiov ouppouXf) Kai Kpiaet xaneivcu-aàaaç dnax^oai, kùv dXoyoi oi èpujxnOévxeç xuxxàvujcnv• dXX' ó XaXwv düXoç Kai dôpaxoç.

1127 *Necessitas directoris.* — 26. 'fìtnrep nXoîov, dyaOòv Kuftepvt]-TT]v èxwv dKivbùvwç eiç Xipéva, GeoO ffuvepfoûvxoç, eioèpxexai• oûtujç Kai tpuxi] dyaôôv iroipèva èxouaa eùxepâiç eiç oùpavôv dvépxexat, k5v xtoXXà kokù btanpaîapèvq Ka6éoxr)Kev.

"Qonep pi) ?xujv óbtyfòv eùxepwç èv xfj bbtp TtXav&xat, kôv Xtav tppôvtpoç Ka0e<rrr]Kev▮ oûtujç koì ó aùxe£ouaiu>ç Ti|v pova-biKÌ|v óbòv nopeuôpevoç, eùx«pû»ç diróXXuxai, Kdv nâaav xqv aotpiav toû KÔopou èniaxaxai.

sermonem mihi quidam Dei servus rettulit : Ex primis, inquit, diei auspiciis, totius diei statum conicio. Multae sunt pietatis et exitii viae ; quapropter saepe hic qui alteri opponitur, cum altero optime convenit, et tamen utriusque finis Deo placet.

1126 26. Quemadmodum ardens aestu cervus anhelat fontes aquarum, ita ab religiosis viris desideratur cognitio bonae et divinae voluntatis. ... Quicumque Domini voluntatem cognoscere voluerunt, suam prius mactare debuerunt, et cum fide et simplicitate sine malitia precari, et patres fratresve cum humilitate et sine ulla cordis dubitatione interrogare, quorum consilia tamquam ab ore Dei suscipienda sunt; quamvis contraria destinato fini quaerentis dicta videantur aut interrogati non valde religiosi sint. Deus enim non est iniquus, ut animas, quae per fidem et simplicitatem alterius consilio et iudicio humiliter se subiciunt, decipi patiatur, etiamsi illi qui consuluntur, imprudentes fuerint; est tamen ille qui per illos loquitur sine corpore, nec cculis subiectus.

1127 26. Quemadmodum navis, quae bonum habet gubernatorem, Deo adiuvante sine periculo in portum defertur ; ita anima, quae bonum habet pastorem, facile caelum conscendit, quamvis antea mala multa perpetraverit.

Sicut qui duce caret viae, facile exerrat a via, quantumvis alioqui prudens sit ; ita qui suo arbitratu in monastico statu progreditur, facile perit, etiamsi omnem saeculi sapientiam percalleat.

1126. MG 88, 1056 D. 1127. MG 88, 1089 B.

Orationis definitio et efficacia. — 28. TTpoaeuxô èffn Kara pèv tòv aÙTfjç noiÓTr)Ta auvouaia Kai ëvwatç dvOpibirou Kai 0toO • Kara bè tôv évépftiav, KÔapou aùœrafftç, Qeoû KaTaXXayò. baKpùwv MÛTrip Kai rráXiv GuyáTqp, ápapTtináTuiv ÎXaapôç, ireipaopâiv fècpupa, OXÍipeujv peaÔTOixov, TroXépujv OpaOtJiç, (ifféXujv ípYOv, dowpâTajv ndvTUJV Tpotpr), ô péXXouaa eùcppoaùvq, drrépavTOÇ èpyaaia, dptTûiv rnipí, xaP'ffM<tTu>v Ttpô&voç, irpOKOuô dôparoç, Tpotpô ipuxÔÇ. voO rpujTiopôç, dnoTviùtreuiç iréXuí, ¿Xniboç ànôbeijiç, Xùnriç Xùaiç, kXoûtoç povaxâiv, f)auxa<nû>v ùqffaupôç, Oupoû peiwtftç, èaoTrrpov irpoKorrôç, pérpuiv èp<pdv€ta, KaTamdatujç bf|XuKJiç, tiîiv peXXóvTwv pqvuTÔÇ, kXîouç ffripaaia. TTpoaeuxô èffii Tip ôvtuiç eùxopèvip btKatrrqpiov Kai Kprrfipiov, Kai Mpa Kupiou irpô to0 PnpaTOÇ péXXovTOç.... 'Apxô pèv npoaeuxôç Kpoff0oXai povoXo'fiarujç biwKÓpevat ¿k npootpiwv aÙTûiv. MeaÔTqç tô ¿v toîç Xefoyévoiç fi vooupéyoïç pôvoiç eivai tôv bidvotav. Tô bè TaÙTqç TéXeiov ápirayó Ttpôç Kúpiov. 'AXXq f) dyaXXiaaiç ô èv npoaeuxô toîç èv auvobig bidyouaiv èmoupPaivouffa, Kai ÉTépa ô toîç Ka0' ôauxiav npoaeuxopévoiç npoonvopévri. *H pèv yàp ïawç rrecpdvTaaiai piKpôv • ô bè ôXr] Tamivotppocnjvriç TOïrXôpujTai. 1128

Tranquillitas animi. — 29. Oùbèv *fàp* èrepôv ti iyurfe diraôeiav inreiXqtpa eîvai, dXX' rj ¿fKápbiov voôç oùpavôv, tùç tôiv baipôvuiv Ttavoupylaç, dôùppaTa Xomòv Xoyilôpevov. 'AiraOôç pèv oùv KUpiujç Kai ùndpxei, Kai YVujpiïeTai, ô tôv adpKa pèv 1129

28. Oratio, si ipsius qualitatem spectes, est conversatio et coniunctio hominis cum Deo; si autem efficaciam, mundi conservatio, Dei reconciliatio, mater lacrimarum et iterum filia, propitiatio peccatorum, pons tentationum, propugnaculum adversus afflictiones, bellorum exstinctio, officium angelorum, omnium spirituum alimentum, futura laetitia, actio sempiterna, virtutum scaturigo, gratiarum conciliatrix, profectus spiritualis, nutrimentum animae, mentis illustratio, securis desperationis, spei demonstratio, tristitiae solutio, divitiae monachorum, thesaurus solitariorum, irae diminutio, speculum profectus, dimensionum index, status declaratio, futurorum significatio, gloriae futurae indicium. Oratio est vere precantis curia, locus iudicii et Domini ante generale iudicium tribunal.... Principium orationis est mentis distractiones, statim ab initio, solo mentis nutu repellere. Medium vero est cum mens in iis tantum haeret, quae meditanda et tractanda proposuit. Finis est raptus in Deum. Alia est laetitia orationis eorum qui in plurium coetu degunt; alia autem, quae solitariis precantibus usuvenire solet. Illa quippe fortasse nonnullis phantasmatis laborat: haec vero humilitate completur. 1128

29. Ego enim dirdOetav sive tranquillitatem animi nihil aliud esse existimo, quam mentis in corde caelum, quod improbas daemonum artes deinceps pro ludibrio habet. Victor ergo perturbationum is vere et est et agnoscitur, qui carnem suam incorruptam reddidit, 1129

1128. MG 88, 1129 A. 1129. MG 88, 1147 B.

d<p0apxov ttoifiaaç, tòv òè voOv xf|ç KTÎaeujç dvuipujffaç, xàç òè Ttàoaç aiaQrjaeiç xoùxip frroxâfaç, Tqj òè npoaumiu Kupiou xqv ipvxñv napaoxriaaç imèp tÎ]v èauxfîç io/ùv npôç aùxôv àd ÔT€Kxeivopévr]ç. Tivèç òè rrdXiv dtráOetav eîvai ópiíovxai dvá-axaaiv vpuxHç upó xoû awpaxoç' dXXoi òè èm'cvutaiv Qeoû xe-Xeíav, dff^Xujv òeuxépav. Aííxq oùv f| xeXeia xcùv TfXeíwv dxè-Xeoxoç xeXeiôxriç, Ka0á poi xiç aùxfjç téu|Wé''oç ùtpqfqaaTO, oùxiu Xonrôv xôv voOv dfidCet, Kai twv ûXâiv ácpapnáEe, tbç xô noXù xfiç èv aapKÌ Cujfjç, pexà xqv KaxdXrppiv pévxot xoû oùpaviou Xipévoç, èv oùpavâ) éjeaxqKÓxa aùxôv rrpôç ôewpiav dvuipoî.

1130 *Caritas.* — 30. 'Afánq Kaxà pèv Troiôxqxa ôpoiœoiç 0eoO, Ka0' ôoov ppoxoîç ècpiKxôv • Kaxà òè èvèpyetav pè0q tpuxflç' Kaxà òè xqv iòióxqxa miTn mtrrewç, dpuaaoç paxpoOupiaç, 0dXaaaa TaTreivwueujç. 'Ayártr) èoxi Kupiwç dttô0effiç rravxoiaç èvavxiaç èvvoiaçl eirrep f| dfdtrq où Xofiîexai tô kükôv. 'Afámi, Kai dird-0eta, Kai uioOeaia, toîç òvópaai, xai pôvoiç ôiaxèKpixar tbç <pwç,. xai nûp, xai <pXô£ eiç piav auvxpéxouaiv èvép-feiav, oùxw Kai irepi xovxwv vóci.

S. GREGORIUS MAGNUS, 540—604.

Moralia, 578—595.

1131 *Scripturae sacrae utilitas.* — L. 2, c.1, n.1. Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim foeda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus, quantum proficimus, ibi a provectu quam longe distamus. Narrat autem gesta sanctorum et ad imitationem corda provocat infirmorum. Dumque

mentem autem supra creatam naturam extulit, et omnes sensus menti subiecit, animam vero ipsam coram Domini facie stitit, quam ultra naturae vires ad ipsum extendit. Alii hanc animi tranquillitatem affirmarunt esse reditum in vitam ante resurrectionem corporis; alii perfectam Dei cogitationem, similem angelis. Haec ergo perfecta perfectorum infinita perfectio, quemadmodum mihi qui istius gustum percepit, enarravit, adeo deinceps mentem sanctam reddit, et a materia abstrahit, ut maximam huius mortalis vitae partem post occupatum caelestem portum, in caelum per mentis excessum ad Deum contemplandum extollat.

1130 30- Caritas secundum qualitatem est similitudo Dei, quantum mortales assequi possunt ; secundum efficaciam autem est quaedam ebrietas animae; secundum proprietatem denique est fons fidei, abyssus patientiae, pelagus humilitatis. Caritas proprie est abdicatio omnis contrariae cogitationis; malum enim non cogitat caritas. Caritas et animi tranquillitas et adoptio filiorum Dei nominibus iisque solis inter se discrepant : non secus ac lumen et ignis et flamma in unam concurrunt attionem, ita de his cogita.

1180. MG 88, 1156 B. 1131. ML 75, 553 D.

illorum victricia facta commemorat, contra vitiorum proelia, debilia nostra confirmat.... Nonnumquam vero non solum nobis eorum virtutes asserit, sed etiam casus innotescit; ut et in victoria fortium quod imitando arripere, et rursum videamus in lapsibus quod debeamus timere.

Passiones et posteriores gloriae. — 3, 7, 11. Quid est ergo 1132
quod lob Dei testimonio praefertur et tamen plagis usque ad sterquilinium sternitur? Quid est quod loannes Dei voce laudatur et tamen pro temulenti verbis in saltationis praemium moritur? Quid est quod omnipotens Deus sic vehementer in hoc saeculo despicit, quos sic sublimiter ante saecula elegit, nisi hoc, quod pietati fidelium patet, quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis, et foras usque ad despecta deicit, quia intus usque ad incomprehensibilia perducit?

Vitia ad virtutis usum possunt famulari. — 3,37,70. Saepe 1133
autem si forti nos studio contra vitiorum incentiva stringimus, ipsa etiam vitia ad usum virtutis immutamus. Nonnullos namque ira possidet; sed hanc, dum rationi subiciunt, in sancti zeli ministerium vertunt. Nonnullos superbia erigit; sed dum divinae formidini animum inclinant, hanc ad defensionem iustitiae in vocem liberae auctoritatis immutant. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat; sed dum exercendis piis operibus corpus subdunt, unde iniquitatis stimulum passi sunt, inde pietatis lucra mercantur.

Ex actione humilitas et zelus. — 5, 4, 5. Mira enim divini- 1134
tatis pietate agitur, cum is qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis ministeriis occupatur; ut et multis infirmioribus eius mens perfecta proficiat, et quo se ipse imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior assurgat. Nonnumquam etenim sancti viri unde desideriorum suorum detrimenta tolerant, inde maiora lucra, conversis aliis, reportant; quia dum iis vacare ut appetunt non licet, rapere secum alios, quibus admiscentur, libet.

Providentia. — 5, 18, 35. Saepe diu tolerat [Deus] quos in 1135
perpetuum damnat; nonnumquam vero concite percutit, qui pusillanimitati innocentium consolando concurrit. Aliquando ergo omnipotens Deus diu praevalere iniquos patitur, ut ¡ustorum mundius vita purgetur. Aliquando vero iniustos celeriter trucidat, eorumque interitu innocentium corda confirmat. Si enim nunc omnes male agentes percuteret, extremum iam iudicium quibus exhiberet? Si autem nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare credidisset?

Adversitas Dei gratia. — 5, 40, 72. Sunt nonnulli qui bona 1136
vitae praesentis diligunt, sed tamen haec nullatenus assequun-

1132. ML 76, 604 B. 1183. ML 76, 632 D. 1134. ML 75, 682 C.
1185. ML 76, 698 D. 1136. ML 76, 720 D.

tur; qui rebus temporalibus totis desideriis inhiant, mundi gloriam quaerunt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, ut ita dixerim, cor ad mundum pertrahit, mundus ad cor repellit. Nam saepe contingit, ut ipsis suis adversitatibus fracti ad mentem redeant et in semetipsis reversi considerent, quam sint inania quae quaerebant, seseque pro tam stulto desiderio protinus ad lamentum vertant; et tanto valentius aeterna desiderent, quanto se stultius laborasse pro temporalibus dolent.

1137 *Quies orationi necessaria.* — 5,45,82. Numquam vero commotioni contemplatio iungitur, nec praevalet mens perturbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare, quia nec solis radius cemitur, cum commotae nubes caeli faciem obducunt, nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quam tranquillus proprie ostendit, quia quo eius unda palpitat, eo in se speciem similitudinis obscurat.

1138 *Invidiae effigies et remedium.* — 5, 46, 85. Cum devictum cor livoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quam graviter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur et membra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor; cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore caeco terebrat conscientiam vulnus inclusum. Nil laetum de propriis libet, quia tabescentem mentem sua poena sauciat, quam felicitas torquet aliena.... 86. Qui ergo livoris peste plene carere desiderat, illam hereditatem diligat, quam coheredum numerus non angustat, quae et omnibus una est et singulis tota, quae tanto largior ostenditur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo livoris est affectus surgens internae dulcedinis, et plena mors est eius, perfectus amor aeternitatis.

1139 *Providentia humanae sapientiae victrix.* — 6,18,28. Saepe enim nonnulli humana sapientia inflati, dum desideriis suis divina iudicia contraire conspiciunt, astutis iis reluctari machinationibus conantur; et quo ad votum suum vim supernae dispensationis intorqueant, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt; sed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt; atque omnipotentis Dei consilio, dum resistere nituntur, obsequuntur.... 29. Ideo ab iis [fratribus] venditus fuerat loseph, ne adoraretur; sed ideo est adoratus, quia venditus.... Sic divinum consilium dum devitatur, impletur; sic humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur.

1140 *Caritas custos castitatis.* — 6, 34, 53. Quid prodest per continentiam carnem restringere, si mens se per compassionem nesciat in proximi amore dilatare? Nulla namque est castitas carnis quam non commendat suavitas mentis.

1137. ML 75, 727 A. 1188. ML 75, 728 B. 1139. ML 75, 745 A. 1140. ML 75, 758 C.

Exemplum praedicatoris. — 6, 35, 54. Cum vero a vitiis 1141
caro restringitur, cum mens virtutibus exercetur, restat ut loquendo quisque doceat vitam quam moribus servat. Ille namque uberes fructus praedicationis colligit, qui semina bonae operationis praemittit.

Virtutes fictae. — 7,28, 34. Esse quippe humiles, sed tamen 1142
sine despectu; esse contenti propriis, sed sine necessitate; esse casti, sed sine maceratione corporis; esse patientes, sed sine contumeliis [reprobi] volunt; cumque adipisci virtutes quaerunt, sed labores virtutum fugiunt, quid aliud quam et belli certamina in campo nesciunt et triumphare in urbibus de bello concupiscunt?

Relinquendi proximi. — 7,30,41. Ille enim scire Deum 1143
familiarius appetit, qui prae amore pietatis nescire desiderat quos camaliter scivit. Gravi etenim damno scientia divina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius iungi.

Humilitas in reprehensione aliorum servanda. — 7, 35, 55. 1144
Culpas quippe delinquentium etsi ex alto increpantes feriunt [sancti viri], semetipsos tamen apud se subtilius iudicantes, quasi in abiectis ponunt; et quo prava in aliis insequuntur, eo ad reprimendos se atrociores redeunt; rursusque quo sibimet meliora agentibus nequaquam parcunt, eo vigilantius aliena facta reprehendunt. Quid enim de humana potentia mirari exterius poterunt, qui semetipsos quoque despiciunt?

Humilitas in agendo bonum. — 8,48,84. Tunc solum 1145
namque innoxie hominibus laudabile opus ostenditur, cum per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfecte contemnendo non superant, restat necesse est, ut bonum quod operantur abscondant. Saepe enim ab ipso ostensionis exordio propriam laudem quaerunt. Saepe vero in ostensione operis auctoris patefacere gloriam cupiunt; sed excepti favoribus, in laudis propriae cupiditatem rapiuntur; cumque semetipsos diiudicare interius neglegunt, sparsi exterius ignorant quod agunt, eorumque opus suae elationi militat, atque hoc se impendere obsequio largitoris putant.

Praesentia iusti spernunt. — 8, 54, 92. Iusti nec oblata 1146
bona hic pro magno suscipiunt, nec illata mala valde pertimescunt. Sed et cum bonis praesentibus utuntur, ventura mala metuunt; et cum de malis praesentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur. Sicque temporali refoventur subsidio, sicut viator in stabulo utitur lecto: pausat et recedere festinat; quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente. Non-

1141. ML 75, 759 C. 1142. ML 76, 785 B. 1143. ML 76, 790 C.
1144. ML 75, 798 C. 1145. ML 75, 853 D. 1146. ML 75, 857 D.

numquam vero et adversa perpeti appetunt, in transitoriis prosperari refugiunt, ne delectatione itineris a patriae perventione tardentur, ne gressum cordis in via peregrinationis figant et quandoque ad conspectum caelestis patriae sine renumeratione perveniant. Gaudent despici, nec dolent necessitatibus affligi.

1147 *Pax iis qui Deo oboediunt.* — 9, 5, 5. Qui enim cuncta mirabiliter creat; ipse ut creata sibimet conveniant ordinat. In quo ergo conditori resistitur, pacis conventio dissipatur, quia ordinata esse nequeunt, quae superni moderaminis dispositionem perdunt. Quae enim subiecta Deo in tranquillitate persisterent, ipsa se sibimet dimissa confundunt, quia in se pacem non inveniunt, cui venienti desuper in auctore contradicunt. Sic summus ille angelicus spiritus, qui subiectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum repulsus patitur, quia per naturae suae inquietudinem foras vagatur. Sic primus humani generis parens, quia auctoris praecepto restitit, carnis protinus contumeliam sensit; et quia subesse conditori per oboedientiam noluit, sub semetipso prostratus, et pacem corporis protinus amisit. Bene ergo dicitur; *Quis restitit ei et pacem habuit?* [Ib 9, 4], quia perversa mens unde se contra auctorem erigit, inde se in semetipsa confundit.

1148 *Homo non discernit dona Dei.* — 9,13,20. Saepe enim donum gratiae est, quod iram deputat, et saepe divinae districtionis ira est, quod gratiam putat. Nam plerumque gratiam aestimat dona virtutum, et tamen iisdem donis elatus corruit. Plerumque velut iram metuit adversa tentationum, et tamen iisdem tentationibus pressus ad virtutum custodiam cautior exsurgit. Quis enim Deo se propinquare non aestimet, cum supernis excrescere se muneribus agnoscit, cum vel prophetiae donum, vel doctrinae magisterium percipit, vel ad exercendam curationis gratiam convalescit? Et tamen saepe mens, dum de virtutis suae securitate resolvitur, insidiante adversario, inopinatae culpae telo perforatur; et inde a Deo in aeternum longe fit, unde ei ad tempus sine cautelae custodia propinquavit. Et quis se derelictum iam gratia divina non deputet, cum post experimentum munditiae lacessiri se carnis tentationibus videt, inhonesta ad animum congeri et ante cogitationis oculos nonnulla improba et immunda versari? Et tamen cum fatigant ista, nec superant, nequaquam per pollutionem trucidant, sed per humilitatem servant, ut infirmum se animus in tentatione deprehendens, totum se ad divinitatis adiutorium conferat et sui fiduciam funditus amittat.

1149 *Humilitas erga providentiam.* — 9, 15, 22. Auctoris facta semper indiscussa veneranda sunt, quia iniusta esse nequaquam

1147. ML 75, 861 A. 1148. ML 75, 870 B. 1149. ML 75, 871 C.

possunt.... Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam considerans, cur non videat, rationem videt.

Humilitas precibus innitatur. — 9, 18, 28. Preci itaque 1150
innitendum est, cum recta agimus, ut omne quod iuste vivimus, ex humilitate condiamus.

Humilitatis difficultas. — 9, 25, 37. Plerumque si scimus 1151
bona quae agimus, ad elationem ducimur; si nescimus, minime servamus. Quis enim aut de virtutis suae conscientia non quantulumcumque superbiat? Aut quis rursum bonum in se custodiat, quod ignorat? Sed contra utraque quid superest, nisi ut recta quae agimus sciendo nesciamus, ut haec et recta aestimemus et minima?

Adversitates ex invidia maligni spiritus. — 9, 46, 71. Hoc 1152
indesinenter contra bonos consilium maligni spiritus ineunt, ut hi, quos servire Deo innocue in tranquillitate conspiciunt, vexati adversitatibus ad voraginem culpae rapiantur.

Correptio iustorum et malorum. — 10, 3, 3. Sicut enim recti 1153
de quibusdam, quae ab iis non recte gesta sunt, correptionis vocem ministerium caritatis aestimant, sic perversi contumeliam derisionis putant. Illi se protinus ad oboedientiam sternunt, isti ad insaniam suae defensionis eriguntur. Illi correptionis adiutorium vitae suae patrocinium deputant, per quod, dum praesentis vitae culpa corripitur, venturi iudicis ira temperatur; isti cum se impeti redargutione conspiciunt, gladium percussionis credunt, quia dum per correptionis vocem culpa detegitur, praesentis gloriae opinio foedatur.

Consolatio et desolatio quasi simultaneae. — 10,10,17. Saepe 1154
namque contigit ut ad summa iam mentem spiritus elevet, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cumque ad contemplanda caelestia animus ducitur, obiectis actionis illicitae imaginibus reverberatur. Nam carnis repente hunc stimulus sauciat, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat.

Levare faciem absque macula in oratione. — 10, 15,27. 1155
Interna quippe facies hominis mens est, in qua nimirum recognoscimur, ut ab auctore nostro diligamur. Quam scilicet faciem levare est in Deo animum per studia orationis attollere. Sed elevatam faciem macula inquinat, si intendentem mentem reatus sui conscientia accusat, quia a spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus necdum devictae culpae memoria mordetur. Diffidit namque accipere se posse quod appetit, quae profecto reminiscitur nolle se adhuc facere quod divinitus audivit.... 28. Qua in re hoc est salubre remedium, ut cum se mens ex memoria culpae reprehendit, hoc prius in oratione

1160. ML 75, 876 C. 1151. ML 75, 878 D. 1152. ML 75, 898 B.
1153. ML 75, 920 A. 1154. ML 75, 931 A. 1155. ML 76, 936 B.

defleat, quod erravit; quatenus erroris macula cum fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab auctore munda videatur.

1156 *Ante orationem terrenae cogitationes repellendae.* — 10, 15, 29. Ut ergo ad precem facies sine macula levetur, ante orationis semper tempora debet sollicite conspici quidquid potest in oratione reprobari; talemque se mens et cum ab oratione cessat exhibere festinet, qualis apparere iudici in ipso orationis tempore exoptat.... Saepe curis mundi libenter occupamur. Cumque post haec studio orationis intendimus, nequaquam se mens ad caelestia erigit, quia pondus hanc terrenae sollicitudinis in profundum mersit; et in prece facies munda non ostenditur, quia cogitationis infimae luto maculatur.

1157 *Indifferentia solius est iusti.* — 10, 21, 39. Quisquis praesentem gloriam quaerit, profecto despectum metuit. Qui semper ad lucra inhiat, semper videlicet damna formidat. Cuius enim perceptione reficitur, eius rei procul dubio et amissione sauciatur; et quo obligatus mutabilibus ac perituris inhaeret, eo longe in infimis ab arce securitatis iacet. At contra quisquis in solo aeternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec adversitate quassatur; dum nil habet in mundo quod appetat, nihil est quod de mundo pertimescat.

1157* *Sapientia mundi et sapientia iustorum.* — 10, 29, 48. Cf. Breviar. Rom., Comm. Conf, non Pont. 2' loco, lect. IV et V.

1158 *Timor poenalis reducit ad amorem.* — 11,43,59. Humanum genus contemplationem lucis intimae habuit in paradiso; sed sibimetipsi placens, quo a se recessit, lumen conditoris perdidit eiusque faciem; ad ligna paradisi fugit, quia post culpam videre metuebat quem amare consueverat. Sed ecce post culpam venit in poenam, ex poena autem ad amorem redit, quia quis fuerit culpae fructus invenit; atque illam faciem, quam timuit in culpa, excitatus requirit ex poena, ut iam caliginem caecitatis suae fugiat, atque hoc ipsum, quod auctorem suum non videt, graviter perhorrescat.

1159 *Profectuum modus.* — 12,2,3. Nonnumquam in virtutibus proficere conamur et quaedam dona percipimus, a quibusdam vero repulsi in imis iacemus. Nemo enim est, qui tantum virtutis apprehendat quantum desiderat, quia omnipotens Deus, interiora discernens, ipsis spiritalibus provectibus modum ponit, ut ex hoc homo, quod apprehendere conatur et non valet, in illis se non elevet quae valet. Unde ille quoque egregius praedicator, qui raptus ad tertium caelum fuerat, paradisi arcana penetraverat, esse post revelationem tranquillus atque intentatus non valebat [cf. 2 Cor 12, 8].

1156. MI. 75, 937 A. 1157. ML 75, 942 B. 1158. ML 75, 979 C. 1159. MI. 75, 987 B.

Perfecta vita imitatio mortis. —13, 29, 33. Qui enim considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione; atque unde in oculis suis iam quasi non vivit, inde veraciter in oculis sui conditoris vivit. Nil quod transeat appetit, cunctis praesentis vitae desideriis contradicit; et paene mortuum se considerat, quia moriturum minime ignorat. Perfecta enim vita est mortis imitatio, quam dum iusti sollicite peragunt, culparum laqueos evadunt. 1160

Aerumnae vitae poenae peccati. — 13, 32, 36. Hoc ipsum namque in hac vita corruptioni nos esse subiectos, iam de flagello disciplinae est. Aestu enim et frigore, fame sitique turbari, morbis affici, quandoque etiam exstingui, quid sunt haec aliud quam flagella peccati? Sed sunt nonnulli qui et flagella tolerant et tamen mentem ad flagellantis metum minime 'reformant. Unde recte nunc dicitur: *Cor eorum longe fecisti a disciplina* [lb 17, 4]. Quia etsi corpus sub disciplina est, cor sub disciplina non est, dum et flagellatur quisque et tamen ad humilitatem mentis non reducitur. 1161

Consolatio iustorum ex prosperitate malorum. — 13, 38, 43. Considerato quippe hypocrita, iustus viam suam tenet, quia dum illum ex perversa voluntate obtinere ea quae mundi sunt intuetur, ipse ad amorem caelestium robustius stringitur, sciens quia bonis desideriis praemia aeterna non deerunt, dum et pravis et duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mundis quoque manibus addit fortitudinem, quia conspiciens perversos obtinere terrenam gloriam, bona sua opera provehit ad perfectionem ; et tanto altius temporalia despicit, quanto haec abundare etiam malis cernit. Quam enim sint despicienda considerat, quae Deus omnipotens etiam perversis praestat. 1162

Tentatio indoli hominis conformis. — 14, 13, 15. Intuetur ergo inimicus generis humani uniuscuiusque mores, cui vitio sint propinqui, et illa opponit ante faciem ad quae cognoscit facilius inclinari mentem, ut blandis ac laetis moribus saepte luxuriam, nonnumquam vanam gloriam ; asperis vero mentibus iram, superbiam vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit, ubi esse semitam mentis conspicit. 1163

Tristitiae causae. — 15, 36, 42. Omnis qui Deo placens hominibus displicet, causas tristitiae nullas habet. Qui autem aut hominibus placens Deo displicet, aut simul Deo et hominibus displicere se credit, si hunc tristitia non afficit, a virtute sapientiae alienus exsistit. 1164

Quid in oratione poscendum. — 15, 47, 53. Cum Deus in oratione non quaeritur, citius in oratione animus lassatur; 1165

1160. ML 75, 1032 B. 1161. ML 75, 1033 B. 1162. ML 75, 1036 A.
1163. ML 75, 1048 A. 1164. ML 75, 1103 A. 1165. ML 75, 1107 C.

quia cum illa quisque postulat, quae fortasse iuxta occultum iudicium Deus tribuere recusat, ipse quoque venit in fastidium, qui non vult dare quod amatur. Sed se magis Dominus quam ea quae condidit, vult amari, aeterna potius quam terrena postulari, sicut scriptum est: *Quaerite primum regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adicientur vobis* [Mt 6, 33]. Qui enim non ait: dabuntur, sed *adicientur,* profecto indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia enim nobis in intentione aeternitas, in usu vero temporalitas esse debet, et illud datur et hoc nimirum ex abundanti superadditur. Et tamen saepe homines, cum bona temporalia postulant, aeterna vero praemia non requirunt, petunt quod adicitur et illud non desiderant ubi adiciatur. Nec lucrum suae esse petitionis deputant, si hic sint temporaliter pauperes et illic beatitudine divites in aeternum vivant; sed solis, ut dictum est, visibilibus intenti, labore postulationis renuunt invisibilia mercari. Qui si superna quaererent, iam cum fructu laborem exhiberent; quia cum mens in precibus ad auctoris sui speciem anhelat, divinis desideriis inflammata, supernis coniungitur, ab inferioribus separatur, amore fervoris sui se aperit ut capiat, et capiens inflammat; et superiora amare iam sursum ire est; dumque magno desiderio ad caelestia inhiat, miro modo hoc ipsum, quod accipere quaerit, degustat.

1166 *Dei providentia.* — 16,8, 12. Omnipotens sic intendit omnibus, ut adsit singulis; sic adest singulis, ut simul omnibus numquam desit. Nam etsi quosdam peccantes deserit, iisdem tamen ipsis adest per iudicium, quibus deesse cernitur per adiumentum. Sic itaque exteriora circumdat, ut interiora impleat; sic interiora implet, ut exteriora circumdet; sic summa regit, ut ima non deserat; sic imis praesens est, ut a superioribus non recedat; sic latet in sua specie, ut tamen cognoscatur in operatione; sic cognoscitur in suo opere, ut tamen comprehendi non valeat a cognoscentis aestimatione; sic adest, ut videri nequeat; sic videri non valet, ut tamen eius praesentiam ipsa sua iudicia testentur; sic se nobis intellegendum praebet, ut tamen ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet; et rursum sic caligine nos ignorantiae reprimit, ut tamen menti nostrae radiis suae claritatis intermicet, quatenus et sublevata quidpiam videat et reverberata contremiscat, et quia, cum sicuri est videre non potest, aliquatenus videndo cognoscat.

1167 *Removendae distractiones.* — 16, 42, 53. Saepe enim etiam corda iustorum subortae cogitationes polluunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt; sed dum citius manu sanctae discretionis abiguntur, festine agitur, ne cordis faciem caligo operiat,

1166. ML 76, 1126 C. 1167. ML 75, 1146 C.

quae hanc iam ex illicita delectatione tangebat. Nam saepe in ipso orationis sacrificio importunae se cogitationes ingerunt, quae hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Unde Abraham, cum ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves pertulit, quas studiose, ne oblatum sacrificium raperent, abegit [cf. Gn 15, 11]. Sic nos, cum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis hoc volucribus custodiamus, ne maligni spiritus et perversae cogitationes rapiant quod mens nostra offerre se Domino utiliter sperat.

Vim tentationum Deus moderatur. — 18, 2, 4. Omnis vo- 1168
luntas diaboli iniusta est, et tamen permittente Deo omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet iniuste appetit, sed eos qui tentandi sunt, prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus iuste permittit. Unde etiam in libris Regum de diabolo scriptum est: *Quia spiritus Domini malus irruebat in Saul* [1 Rg 18, 10]. Ubi iuste quaeritur: si Domini, cur malus? et si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus verbis comprehensa est et potestas iusta in diabolo, et voluntas iniusta. Nam et ipse dicitur spiritus malus per nequissimam voluntatem; et idem spiritus Domini per acceptam iustissimam potestatem.

Orationi cooperandum. — 18, 5, 10. Valde namque apud 1169
Deum utraque haec sibi necessario congruunt, ut et oratione operatio, et operatione fulciatur oratio. Hinc enim Ieremias ait: *Scrutemur vias nostras, et quaeramus, et revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in caelos* [Tbr 8, 40]. Vias etenim nostras scrutari est cogitationum interna discutere. Corda vero cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor levat, et manus non levat. Quisquis vero operatur et non orat, manus levat et cor non levat. Iuxta ergo Ioannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitae pravitas nulla contradicit.

Varia Dei consilia. — 18, 26, 43. Pensandum praeterea est, 1170
quod occulto consilio omnipotens Deus quosdam ab ipsis exordiis suis innocentes custodiens, usque ad virtutum provehit summa, ut aetate crescente simul in iis proficiat et annorum numerositas et celsitudo meritorum. Alios vero in exordiis suis deserens scaturientibus vitiis ire per abrupta permittit. Plerumque tamen etiam eos respicit et ad sequendum se sancti amoris igne succendit atque inolitas in eorum cordibus prurigines vitiorum vertit in fervorem virtutum, et eo magis ignescunt ad desiderium requirendae pietatis Dei, quo magis erubescunt memoriam iniquitatis suae, sicut saepe contingit, ut

1168. MI, 76, 40 A. 1169. ML 76, 42 D. 1170. ML 76, 60 A.

in pugnae certamine miles ante ducis sui oculos constitutus hostili virtuti turpiter cedat et enerviter praebens terga feriatur; qui tamen hoc ipsum quod turpiter gessit erubescens, ante ducis sui oculos maiores ex ipsa verecundia vires sumit, tantoque post fortia exercet, quantum et praesentem gloriam virtutis peragat et praeteritam ignominiam debilitatis tegat.

1171 *Humilitas efficit Deo carum.* — 18, 38, 59. Sciendum magnopere est, quia tanto unaquaeque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quanto prae amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: *Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?* **[1 Rg 15, 17.]** Ac si aperte diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi; sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Unde et per prophetam dicitur: *Vae qui sapientes estis in oculis vestris et coram vobismetipsis prudentes!* **[Is 4,21.]** Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto pretiosior sibi; tanto pretiosior Deo, quanto propter eum vilior sibi: *Quia humilia respicit, et alta a longe cognoscit* **[Ps 137, 6)**.

1172 *Sancti ex cognitione Dei humiliores.* — 18, 50, 82. Sancti omnes quanto in Dei visione proficiunt, quanto magis divinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur quod Abraham cinerem et pulverem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit collocutionem. Ait enim: *Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* **[Gn 18, 27]**.

1173 *Humilitas ex propria infirmitate.* — 19, 6, 12. Aperta ergo voce Dei ostenditur quia custos est virtutis infirmitas. Tunc quippe bene interius custodimur, cum per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exterius, aliquando vitiis, aliquando pressuris. Nam iis quoque quos viros novimus fuisse virtutum, tentationes atque certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim quod ad consolationem nostram idem praedicator egregius de se quaedam talia prodere dignatur, dicens: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivum me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis* **[Rom 7**, 23]. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus, et ad summa trahit spiritus, ne prosternat caro. Spiritus levat ne iaceamus in infimis; caro aggravat, ne extollamur ex summis. Si non sublevante spiritu nos caro tentaret, perfectione procul dubio tentationis suae in ima deiceret. Rursum vero si non tentante carne ad summa nos spiritus sublevaret, in superbiae casu ipsa nos peius sublevatione prosterneret. Sed fit certo moderamine, ut dum unusquisque sanctorum iam quidem interius ad summa rapitur, sed adhuc tentatur exterius, nec desperationis lapsum, nec elationis incurrat.

1171. ML 76, 70 C. 1172. ML 76, 87 B. 1173. ML 76, 102 D.

Undique vigilandum. — 19, 21, 33. Cordis ergo oculis 1174
circumquaque porrectis, undique nobis adhibenda custodia est. Unde recte quoque per Salomonem dicitur: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit* [Prv 4, 23]. Dicturus enim *custodia,* praemisit *omni,* ut videlicet unusquisque hinc inde se diligenter inspiciat, et quamdiu in hac vita est, contra spiritales inimicos in acie se positum sciat, ne mercedem, quam per has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc hosti fores obstruat et aliunde aditum pandat. Si qua enim civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia, unum vero in ea foramen tantummodo immunitum per neglegentiam relinquatur, inde procul dubio hostis ingreditur, qui undique exclusus videbatur. Pharisaeus namque ille, qui in templum oraturus ascendit, civitatem mentis suae quanta munitione vallaverit, audiamus: *Ieiuno,* inquit, *bis in sabbato, decimas do omnium quae possideo* [Lc 18, 12]. Qui praemisit: *Gratias ago tibi,* magna certe munimina adhibuit. Sed videamus ubi insidiami hosti immunitum foramen reliquit: *Quia non sum sicut publicanus iste* [ib. 11]. Ecce civitatem cordis sui insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiunium et eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cetera, cum locus unus, de quo hosti patet aditus, munitus non est. Gratias recte egit, sed perverse se super publicanum extulit. Civitatem cordis sui extollendo prodidit, quam abstinendo et largiendo servavit.

Humilitas et aedificatio. 19,23,36. Aliquando sancti 1175
viri et coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare; sed ad eum finem omnia referentes, ut non ipsi iisdem operibus, sed Pater eorum, qui in caelis est, debeat glorificari. Dum enim sancta praedicant, ipsa praedicatio eorum fortasse despicitur, quorum vita nescitur. Compelluntur ergo vitam suam dicere, ut auditorum suorum valeant vitam mutare. Et facta sua referunt, ut venerationi sint; venerari appetunt, ut reverenter audiantur.... 37. Hinc est ergo quod praedicatores boni et honorem propter elationem fugiunt et honorari tamen propter imitationem volunt. Sic nimirum Paulus apostolus, discipulis loquens, et honorem fugit, et tamen quantum esset honorandus ostendit.

Inveterari et renovari. — 19,30,53. A fervore etenim 1176
mentis vel inter spiritales inimicos, vel inter carnales quosque proximos ipso aliquo modo vivendi usu veterascimus et assumptae novitatis speciem fuscamus. A qua tamen vetustate cotidie si studia circumspectionis invigilent, orando, legendo, bene vivendo, renovamur, quia vita nostra, dum lacrimis la-

1174. MI, 76, 118 C. 1175. ML 76, 121 A. 1176. ML 76, 132 D.

vatur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur.

1177 *Laus Scripturae sacrae.*— 20, 1,1. Ut taceam quod vera praedicat, quod ad caelestem patriam vocat, quod a terrenis desideriis ad superna amplectenda cor legentis immutat, quod dictis obscurioribus exercet fortes et parvulis humili sermone blanditur; quod nec sic clausa est ut pavesci debeat, nec sic patet ut vilescat; quod usu fastidium tollit et tanto amplius diligitur, quanto amplius meditatur; quod legentis animum humilibus verbis adiuvat, sublimibus sensibus levat; quod aliquo modo cum legentibus crescit, quod a rudibus lectoribus quasi recognoscitur et tamen doctis semper nova reperitur; ut ergo de rerum pondere taceam, scientias tamen omnes atque doctrinas ipso etiam locutionis suae more transcendit, quia uno eodemque sermone dum narrat textum, prodit mysterium.

1178 *In abstinentia discretio.*— 20,41,78. Pensandum quoque est, quod chorda in cithara si minus tenditur, non sonat; si amplius, raucum sonat; quia nimirum virtus abstinentiae aut omnino nulla est, si tantum quisque corpus non edomat quantum valet; aut valde inordinata est, si corpus atterit plus quam valet. Per abstinentiam quippe camis vitia sunt exstinguenda, non caro.

1179 *Modestia oculorum.* — 21, 2, 4. Ut enim cogitationes cordis caste servare potuisset [Iob], foedus cum oculis pepigit [cf. Ib 81, 1], ne prius incaute aspiceret quod postmodum invitus amaret. Valde namque est quod caro deorsum trahit, et semel species formae cordi per oculos illigata vix magni luctaminis manu solvitur. Ne ergo quaedam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est; quia intueri non decet quod non licet concupisci.

1180 *Timor iudicii.* — 21,5, 10. Sancti viri tanto se subtilius in cogitatione constringunt, quanto a superno iudice districtius considerari conspiciunt. Mentem quippe discutiunt, invenire si qua dereliquerint quaerunt, ut tanto fiant irreprehensibiles iudici, quanto semetipsos cotidie et sine cessatione reprehendunt.

1181 *Non est opus bonum sine castitate.* — 21, 12, 19. Nulla quippe ante omnipotentis Dei oculos iustitiae pietatisque sunt opera, quae corruptionis contagio monstrantur immunda. Quid enim prodest si pie quisquam necessitati compatitur proximi, quando impie semetipsum destruit habitationem Dei? Si ergo per cordis munditiam libidinis flamma non exstinguitur, incassum quaelibet virtutes oriuntur.

1177. MI, 76, 135 C. 1178. ML 76, 185 C. 1179. ML 76, 190 B.
1180. MI, 76, 195 C. 1181. MI, 76, 201 C.

Humilitas ex aspectu pauperum.— 21,19,30. Minus quippe inops est qui vestem non habet, quam qui humilitatem. Unde necesse est ut, cum naturae nostrae consortes exteriora non habere conspicimus, quam multa nobis desint bona interiora pensemus; quatenus sese super inopes cogitatio non elevet, cum sollerter videt quia nos tanto verius quanto êt interius indigentes sumus. 1182

Timor suadet abnegationem. — 21, 22, 35. Fluctus etenim cum tumentes desuper imminent cumque eam quam deferunt mortem minantur, nulla tunc navigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur; ea ipsa quoque ex navi proiciunt, pro quibus longa navigia sumpserunt; cunctae res in despectum mentis veniunt amore vivendi. Quasi ergo tumentes super se fluctus Deum metuit, qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit, quae hic possidens portat. Nam velut tempestate deprehensi pondus navis abicimus, quando ab oppressa mente desideria terrena removemus. Fitque ut sublevata navis enatet, quae mergebatur onerata, quia nimirum curae, quae in hac vita deprimunt mentem, in profundum trahunt. 1183

Abnegatio terrenorum. — 22, 2, 4. Prius itaque curandum est, ne quis temporalia diligat, ac deinde, ne in iisdem temporalibus, quae non ad delectationem sibi, sed ad usum retinet, fiduciam ponat; quoniam coniunctus decurrentibus mox statum suum animus perdit. Nam vitae praesentis fluctus trahit quem levat, et valde demens est qui in unda volvitur et plantam figere conatur. Sed sunt plerique, qui etsi in rebus transeuntibus fiduciam nequaquam ponunt, cum tamen sibimet ad usus necessarios abunde adsunt, mente tacita laetantur. Qua in re dubium non est, quia tanto quisque minus dolet, quod desint aeterna, quanto magis gaudet, quod adsint temporalia; et qui minus dolet, quod desint temporalia, certius exspectat, ut adsint aeterna. 1184

Abnegatio dat pacem. — 22, 16, 35. Magna est securitas cordis nil concupiscentiae habere saecularis. Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillumque esse nullatenus potest, quia aut non habita concupiscit ut habeat, aut adepta metuit ne amittat; et dum in adversis sperat prospera, in prosperis formidat adversa, huc illucque quasi quibusdam fluctibus volvitur ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Si vero semel in appetitione supernae patriae forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eamdem intentionem suam quasi quemdam secretissimum 1185

1182. ML 76, 208 A. 1183. ML 76, 210 B. 1184. ML 76, 214 A. 1185. ML 76, 233 C.

secessum petit, ibique incommutabili inhaerens et mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tranquillitate quietis suae in mundo extra mundum est.

1186 *Oratio vera desiderium cordis.* — 22, 17, 43. Vera quippe postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud secretissimas aures Dei non faciunt verba nostra, sed desideria. Aeternam etenim vitam si ore petimus nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si vero desideramus ex corde, etiam cum ore conticescimus, tacentes clamamus.... Intus ergo in desiderio est clamor secretus, qui ad humanas aures non pervenit et tamen auditum conditoris replet.

1187 *Praedicator bonus.* — 23,1,8. Sanctae universalis Ecclesiae spiritalis quisque praedicator ... studet summopere contra maledicos rumores adversantium et defendere loquendo quod vivit, et ornare vivendo quod dicit.... Scit enim quod bona, quae innotescunt hominibus, sine periculo esse vix possunt. Et quamvis sapientem se esse sentiat, vellet tamen esse sapiens, nec videri.

1188 *Humilitas per sui cognitionem.* — 23, 17, 31. Obstaculum namque veritatis est tumor mentis, quia dum inflat obnubilat.... Vera autem scientia afficit, non extollit; nec superbientes quos repleverit, sed lamentantes facit. Qua quisque cum repletus fuerit, primo loco se scire appetit; et iam sui conscius, tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in illa verius recognoscit.

1189 *Per humilitatem patientia.* — 23,18,33. Quisquis etiam pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso iam iustus esse incohat, quo ferientis iustitiam non accusat. Homo namque sub Deo est conditus et ad condicionis ordinem redit, quando sibi aequitatem iudicis sui, etiam quam non intellegit, anteponit.

1190 *Scripturae sacrae utilitas.* — 23,19,34. In Scripturae quippe eius [Dei] eloquio causas nostras singuli si requirimus, invenimus; nec opus est ut in eo quod specialiter quisque tolerat, responderi sibi divina voce specialiter quaerat. Ibi enim nobis omnibus in eo quod specialiter patimur, communiter respondetur, ibi vita praecedentium fit forma sequentium.

1191 *Remotis externis facilior oratio.* — 23,20,37. Si ergo interna contemplari volumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox videlicet Dei quasi per somnium auditur, quando tranquilla mente ab huius saeculi actione quiescitur et in ipso mentis silentio divina praecepta pensantur.

1186. ML 76, 238 C. 1187. ML 76, 255 B. 1188. ML 76, 269 C.
1189. ML 76, 270 D. 1190. ML 76, 271 C. 1191. ML 76, 273 B.

Desideria caelestia in mente purgata. — 24, 6, 11. Menti 1192
enim nostrae de consideratione caecitatis suae prius ignis tribulationis immittitur, ut omnis vitiorum aerugo concremetur; et tunc mundatis oculis cordis illa laetitia patriae caelestis aperitur, ut prius purgemus lugendo quod fecimus, et postmodum manifestius contemplemur per gaudia quod quaeramus.

Vitae sanctorum lectio.— 24, 8,15. Iustorum ergo debemus 1193
vitam conspicere, ut subtiliter deprehendamus nostram. Illorum videlicet species quasi quaedam forma nobis imitanda proponitur. 16. Viva lectio est vita bonorum.... 19. Magna namque sollicitudine ad curam nostrae meliorationis accingimur, quando id virtutis in aliis cernimus, quod non habemus.

Perfectionis varia tempora. —24,11, 28. Tres quippe modi 1194
sunt conversorum, incohatio, medietas atque perfectio. In incohatione autem inveniunt blandimenta dulcedinis, in medio quoque tempore certamina tentationis, ad extremum vero perfectionem plenitudinis.

Mundani ad tentationes suas parum advertunt.—24,11,30. 1195
Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus teritur, atque ipso usu transeuntium eius superficies ne appareat confricatur. Sed quamvis desuper fruticantes spinae non appareant, subter tamen radix occulta perdurat. Si autem eum transeuntium pedes terere et calcare cessaverint, mox in superficiem sorgendo progreditur et per spinam prodit in publicum quidquid in radice vivebat occultum. Ita et in corde saecularium saepe occulta quaedam tentationum radix non facile apparet exsurgere, quii velut in via actionum sita transeuntium teritur pede cogitationum et per innumeras curas quasi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conversionis gratiam a via cordis curarum turba removetur, ut nulla actionum insolentia conterat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit libere spina tentationum.

Praedicatio superborum dura. — 24,16,40. Haec esse 1196
propria arrogantium praedicatorum solent, ut etiam afflictos auditores suos magis districte corripere appetant quam blande refovere. Plus enim student, ut mala obiurgando increpent, quam bona laudando confirment. Superiores quippe videri desiderant, et magis gaudent cum eorum animum ira elevat, quam cum caritas exaequat.

Iustus seipsum iudicat. — 25,7, 13. In hoc secreto interioris 1197
iudicii, ipsa mentis suae exsecutione constricti [electi], paenitendo feriunt quod superbiendo commiserunt. Ibi namque adversum se,

1192. ML 76, 292 B. 1198. ML 76, 295 B. 1194. MI. 76. 302 A.
1195. ML 76, 808 C. 1196. ML 76, 810 B. 1197. ML 76, 826 D.

quidque se impugnat, enumerant; ibi ante oculos omne quod defleant, coacervant; ibi quidquid per iram districti iudicis decerni possit, intuentur; ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent; nec deest in hoc iudicio mente concepto omnt ministerium, quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat.

1198 *Lectio spiritualis.* — 25, 7, 15. Quia etenim interna novitas nostra ipsa cotidie huius vitae conversatione veterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est, ut dum per usum se nostrae vetustatis extenuat, per patrum testimonia et exempla reviviscat.

1199 *Vias Dei intellegere. — 25,12, 30.* Vias itaque Dei intellegere est et humiliter tolerare transitoria et perseveranter exspectare mansura, ut exemplo Domini coaeterna quaeratur gloria opprobriis temporalibus comparata, et non quod hic quisque tolerat, sed in id quod exspectat intendat.

1200 *Spes legitima.* — 26, 20, 36. Pensandum est igitur quanti est periculi transacta munera cernere et futura desperare; quanti est periculi, si in hac procella tribulationum desperationis naufragio frangimur, qui ad portum spei velut immensis funibus praeteritis donis ligamur.

1201 *Caute per temporalia procedendum.* — 26. 26, *44.* Dum tenetur quod non nocet, ex rebus iuxta positis committitur plerumque quod nocet; sicut saepe rectum mundumque iter pergimus, et tamen ortis iuxta viam vepribus per vestimenta retinemur.

1202 *Praelatus imitans Deum.* — 26, 26, 48. Deum quippe imitari desiderat, qui fastigium potentiae alienis intentus utilitatibus et non suis laudibus elatus administrat, qui praelatus ceteris prodesse appetit, non praeesse. Tumoris namque elatio, non ordo potestatis in crimine est. Potentiam Deus tribuit, elationem vero potentiae malitia nostrae mentis invenit.

1203 *Arctae semitae praedicatoris.* —27,37,61. Arcta enim bene vivendi censura non est ampla via, sed semita, in qua praedicator quisque studiose constringitur, quia sub praeceptorum custodia sollicite coangustatur. An non quasi quaedam angustia est itineris, in hoc quidem mundo vivere, sed de huius mundi concupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi despicere et pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere et erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere?

1204 *Quomodo Deus interrogat hominem.* — 28, 4, 13. Tribus modis nos conditor noster interrogare consuevit, cum aut

1198. MI. 76, 828 C. 1199. ML 76, 340 D. 1200. ML 76, 370 B. 1201. ML 76, 874 C. 1202. ML 76, 378 A. 1203. ML 76, 435 D. 1204. ML 76, 453 C.

flagelli districtione nos percutit et quanta nobis insit vel desit patientia, ostendit; aut quaedam quae nolumus praecipit et nostram nobis oboedientiam vel inoboedientiam patefacit; aut aliqua nobis occulta aperit et aliqua abscondit et nobis mensuram humilitatis nostrae innotescit.

Initium conversionis timor. — 28, 9, 20. Huius terrae funda- 1205
mentum iacitur, quando in occultis cordis prima soliditatis causa divinus timor inspiratur. Iste necdum credit aeterna quae audit; huic cum fides datur, ad aedificium subsequentis operis iam fundamentum ponitur. Ille aeterna iam credit, nec tamen metuit, venturi iudicii terrorem despicit, peccatis se camis et spiritus audenter involvit; huic repente cum futurorum timor infunditur, ut bonae vitae surgat aedificium, iam fundamenta construuntur. Posito itaque prosperae formidinis fundamento, cum virtutum fabrica in altum ducitur, necesse est ut unusquisque proficiens vires suas caute metiatur; ut cum divina constructione magnus esse iam coeperit, semetipsum respiciat sine cessatione quod fuit, quatenus attendens humiliter quod per meritum inventus est, nequaquam sibi arroget quod per gratiam factus est.

Actio et contemplatio uniendae. — 28, 13, 33. Ab activa 1206
enim vita longe contemplativa distat; sed incarnatus Redemptor noster veniens, dum utramque exhibuit, in se utramque sociavit. Nam cum in urbe miracula faceret, in monte vero orando continue pernoctaret, exemplum suis fidelibus praebuit, ut nec contemplationis studio proximorum curam neglegant, nec rursum cura proximorum immoderatius obligati contemplationis studia derelinquant.

Deus solus corda aperit. — 29, 24, 49. Quia quilibet prae- 1207
dicator verba dare auribus potest, corda vero aperire non pótest, et nisi per internam gratiam solus omnipotens Deus praedicantium verbis ad corda audientium invisibiliter aditum praestet, incassum praedicatio aure audientis percipitur, quae pervenire ad intima corde surdo prohibetur, se Dominus viam sonanti tonitrui dare asserit [cf. Ib 88, 26], qui cum .praedicationis verba tribuit, per terrorem corda compungit. Hanc viam Paulus praedicator egregius, dum superna mysteria terribiliter insonaret, se a se habere non posse conspiciens, discipulos admonebat, dicens: *Orantes simul et pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium verbi ad loquendum mysterium Christi* [Coi 4, 8].

Abnegatio in Christo. — 30, 24, 69. Fugit ergo [Christus] 1208
quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt. Sed cum fugit quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt,

1205. ML 76. 459 D. 1206. ML 76, 467 B. 1207. ML 76, 608 C.
1208. ML 76, 562 C.

fecit quod omnes mirarentur, ut et mortuus ipse resurgeret, et morte sua alios de morte resuscitaret. Duae quippe vitae sunt hominis in corpore consistentis: una ante mortem, alia post resurrectionem; quarum unam omnes agendo noverant, alteram nesciebant, et humanum genus soli huic, quam noverat, intendebat. Venit per carnem Dominus, et dum suscepit unam, alteram demonstravit. Dum hanc nobis cognitam suscepit, illam quae nobis est incognita, ostendit. Moriendo quippe vitam exercuit, quam tenemus, resurgendo aperuit quam quaeramus, exemplo suo nos docens quod haec vita, quam ante mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda.

1209 .*Sancti sibi videntur indigni.* — 32, 1, 1. Sancti viri quo apud Deum altius virtutum dignitate proficiunt, eo subtilius indignos se esse deprehendunt, quia dum proximi luci fiunt, quidquid eos in seipsis latebat inveniunt; et tanto magis foris sibi deformes apparent, quanto nimis pulchrum est quod intus vident. Unusquisque enim sibi, dum tactu veri luminis illustratur, ostenditur, et unde agnoscit quid est iustitia, inde eruditur, ut videat quid est culpa.

1210 *Vita contemplativa paucorum est.* — 32,3,4. Pro peccato agna offerri de gregibus sive capra praecipitur [cf. Lv 5, 6]. Quid enim per agnam nisi activae vitae innocentia, quid per capram, quae in summis saepe extremisque rupibus pendens pascitur, nisi contemplativa vita signatur ?... Et bene agna de gregibus, capra vero offerri de gregibus non iubetur, quia activa vita multorum est, contemplativa paucorum.

1211 *Scripturae sacrae utilitas.* — 33, 12, 23. De statu ergo suo, David cadente, nemo superbiat; ‹Je lapsu etiam suo, David surgente, nemo desperet. Ecce quam mirabiliter Scriptura sacra eodem verbo superbos premit, quo humiles levat.

1212 *Superbi effigies.* — 34, 23, 50. Praelato namque in cogitationibus suggerit [superbia], quia solo vitae merito super ceteros excrevit; et si qua ab eo bene aliquando gesta sunt, haec importune eius animo obicit, et cum hunc Deo singulariter placuisse insinuat, quo facilius suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditae retributionem vocat, dicens quia nisi omnipotens Deus te his hominibus meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset; eiusque mox mentem erigit, viles atque inutiles eos, qui subiecti sunt, ostendit, ita ut nullum iam quasi dignum respiciat, cui aequanimiter loquatur. ... 51. At contra cum subiectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere, ut sua acta considerare funditus neglegant et semper tacitis cogitationibus rectoris sui

1209. ML 76, 631 D. 1210. ML 76, 636 A. 121L ML 76, 687 B. 1212. ML 76, 745 D.

indices fiant; qui dum in illo, quod reprehendere debeant, importune respiciunt, in semetipsis quod corrigant numquam vident.... Et dum eius facta despiciunt, dum praecepta contemnunt, ad tantam usque insaniam devolvuntur, ut Deum res humanas curare non aestiment, quia ei, qui quasi iure reprehenditur, esse se commissos dolent.... 52. Cunctis namque superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma; ad oboediendum pigra, ad lacessendos vero alios importuna; ad ea, quae facere et debet et praevalet, ignava; ad ea autem, quae facere non debet nec praevalet, parata. Haec in eo quod sponte non appetit, nulla exhortatione flectitur, ad hoc autem quod latenter desiderat, quaerit ut cogatur; quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare.

Oratio ex caritate excellentior. — 35, 11, 21. Etiam pro 1213
semetipso paenitens tanto citius exaudiri meruit [Iob], quanto pro aliis intercessit. Plus enim pro se valere preces suas efficit, qui has et pro aliis impendit.

Cur et quomodo oboediendum. — 35, 14, 28. Oboedientia 1214
quippe victimis iure praeponitur, quia per victimas aliena caro, per oboedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante eius oculos repressa arbitrii sui superbia, gladio praecepti se immolat.... Si enim quasi ariolandi peccatum est repugnare, et quasi scelus idololatriae nolle acquiescere, sola est quae fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse convincitur, etiamsi fidelis esse videatur.... 30. Debet ergo oboedientia et in adversis ex suo aliquid habere, et rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo non habere, quatenus et in adversis tanto sit gloriosior, quanto divino ordini etiam ex desiderio iungitur, et in prosperis tanto sit verior, quanto a praesenti ipsa quam divinitus percipit gloria funditus ex mente separatur.

Regulae pastoralis liber, 591.

Pastoris malum exemplum. — Pars 1, c. 2. Nemo quippe 1215
amplius in Ecclesia nocet, quam qui perverse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus praesumit; et in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur.

1213. ML 76, 761 A. 1214. ML 76, 765 B. 1215. ML 77, 16 A.

1216 *Zelus propriae quieti praeponendus.* — 1, 5. Sunt itaque nonnulli, qui magnis, ut diximus, muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt, parere utilitati proximorum in praedicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis appetunt. De quo si districte iudicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is qui proximis profuturus enitesceret, utilitati ceterorum secretum praeponit suum, quando ipse summi Patris Unigenitus, ut multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum?

1217 *Pastoris effigies.* — 1, 10. Ille igitur, ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens iam spiritaliter vivit, qui prospera mundi postposuit, qui nulla adversa pertimescit, qui sola interna desiderat; cuius intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumeliam repugnat spiritus; qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur; qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed numquam plus quam deceat ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur; qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis ut propria deplorat; qui ex affectu cordis alienae infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis provectibus laetatur; qui ita se imitabilem ceteris in cunctis quae agit insinuat, ut inter eos non habeat quod saltem de transactis erubescat; qui sic studet vivere, ut proximorum quoque corda arentia doctrinae valeat fluentis irrigare; qui orationis usu et experimento iam didicit, quod obtinere a Domino, quae poposcerit, possit; cui prophetica voce iam quasi specialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam: Ecce adsum* [Is 58, 9]. Si enim fortasse quis veniat, ut pro se ad intercedendum nos apud potentem quempiam virum, qui sibi iratus, nobis vero est incognitus, ducat, protinus respondemus: Ad intercedendum venire non possumus, quia familiaritatis eius notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem, de quo minime praesumit, fieri intercessor erubescit, qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiae esse per vitae meritum nescit? Aut ab eo quomodo aliis veniam postulat, qui utrum sibi sit placatus ignorat?

1218 *Pastoris exemplum.* — 2,3. Sit rector operatione praecipuus, ut vitae viam subditis vivendo denuntiet, et grex, qui pastoris vocem moresque sequitur, per exempla melius quam per verba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa namque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat, quia quod loquendo imperat, ostendendo adiuvat ut fiat.

1216. ML 77, 19 C. 1217. MI, 77, 23 A. 1218. ML 77, 28 B.

Perfectio nisu obtinetur. — 3, 34. Qui ergo nulla adhuc 1219
agere bona coeperunt, a rigiditate antea suae pravitatis, correctionis manu, evertendi sunt, ut ad statum postmodum rectae operationis erigantur, quia et idcirco altum silvae lignum succidimus, ut hoc in aedificii tegmine sublevemus; sed tamen non repente in fabrica ponitur, ut nimirum prius vitiosa eius viriditas exsiccetur, cuius quo plus in infimis humor excoquitur, eo ad summa solidius levatur. At contra admonendi sunt qui incohata bona minime consummant, ut cauta circumspectione considerent, quia dum proposita non perficiunt, etiam quae fuerant coepta convellunt. Si enim quod videtur gerendum sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more navis est contra ictum fluminis conscendentis: uno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur.

Praedicatoris typus. — 3, 40. Gallus iste, quem pro ex- 1220
primenda boni praedicatoris specie in locutione sua Dominus assumit [cf. Ib 38, 36J, cum iam edere cantus parat, prius alas excutit et semetipsum feriens vigilantiorem reddit, quia nimirum necesse est, ut hi qui verba sanctae praedicationis movent, prius studio bonae actionis evigilent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce.

Homiliae in evangelia, 590/1.

Desiderium caeli. — Hom. 1, n. 3. Qui ergo Deum diligunt, 1221
ex mundi fine gaudere atque hilarescere iubentur, quia videlicet eum quem amant, mox inveniunt, dum transit is quem non amaverunt. Absit enim ut fidelis quisque, qui Deum videre desiderat, de mundi percussionibus lugeat, quem finiri iisdem suis percussionibus non ignorat. Scriptum namque est: *Quicumque voluerit amicus esse saeculi huius, inimicus Dei constituitur* [Iac 4, 4]. Qui ergo appropinquante mundi fine non gaudet, amicum se illius esse testatur, atque per hoc inimicus Dei esse convincitur. Sed absit hoc a fidelium cordibus, absit ab his qui et esse aliam vitam per fidem credunt, et eam per operationem diligunt.... Quid est vita mortalis nisi via? Et quale sit, fratres mei, perpendite, in labore viae lassescere, et tamen eamdem viam nolle finiri.

Orationi officit praeteritorum memoria peccatorum. — 2,2. 1222
Et qui praeibant, increpabant eum ut taceret [Lc 18,39J.... 3. Quid autem designant isti, qui Iesum venientem praecedunt, nisi desideriorum carnalium turbas tumultusque vitiorum, qui priusquam Iesus ad cor nostrum veniat, tentationibus suis

1219. ML 77, 118 C. 1220. ML 77, 124 D. 1221. ML 76, 1079 B.
1222. ML 76, 1083 B.

cogitationem nostram dissipant et voces cordis in oratione perturbant?... 4. In se, ut suspicor, recognoscit unusquisque quod dicimus: quia dum ab hoc mundo animum ad Deum mutamus, dum ad orationis opus convertimur, ipsa quae prius delectabiliter gessimus, importuna postea atque gravia in oratione nostra toleramus.

1223 *Paenitentia.* — 2, 8. Vita nostra ad tempus amarescat in paenitentia, ne aeternam amaritudinem sentiat in vindicta. Per fletus quippe ad aeterna gaudia ducimur, Veritate pollicente, quae ait: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur* [Mt5,5]. Ad fletum vero per gaudia pervenitur,. hac eadem Veritate attestante, quae ait: *Vae vobis, qui nunc ridetis, quia lugebitis et flebitis* [Lc 6, 25].

1224 *Mundo saltem labenti abrenuntiandum.* — 4,2. *Appropinquavit regnum caelorum* [Mt 10, 7]. Hoc iam, fratres carissimi, etiamsi evangelium taceat, mundus clamat. Ruinae namque illius voces eius sunt. Qui enim tot attritus percussionibus a gloria sua cecidit, quasi iam nobis e proximo regnum aliud quod sequitur ostendit. Ipsis iam et a quibus amatur amarus est. Ipsae eius ruinae praedicant quod amandus non est. Si enim ruinam sui domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret fugeret, et qui stantem dilexerat, recedere quantocius a cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, et nos eum amando amplectimur, opprimi volumus potius quam habitare.

1225 06 *finem mundi frequentanda bona opera.* — 4, 5. Si quando enim repentinus ignis habitaculum absumit, quisquis eius possessor exstiterit, rapit quod valuerit et fugit; lucrum deputat, si quid secum ex ignibus tollat. Ecce tribulationum flamma mundum concremat, et cuncta, quae in eo speciosa videbantur, finis iam proximus velut ignis devastat. Lucrum ergo, fratres carissimi, maximum credite, si vobiscum aliquid de illo rapiatis, si quid fugientes tollitis.

1226 *Abnegatio vera.* — 5, 2. Ad vocem dominicam uterque iste piscator [Petrus et Andreas] quid aut quantum dimisit, qui paene nihil habuit? Sed hac in re, fratres carissimi, affectum debemus potius pensare quam censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit; multum reliquit qui, quantumlibet parum, totum deseruit. Certe nos et habita cum amore possidemus et ea, quae minime habemus, ex desiderio quaerimus.

1227 *Voluntas bona.* — 5, 3. Nihil quippe offertur Deo ditius voluntate bona. Voluntas autem bona est sic adversa alterius sicut nostra pertimescere, sic de prosperitate proximi sicut de nostro profectu gratulari, aliena damna nostra credere, aliena lucra nostra deputare, amicum non propter mundum,

1223. ML 76, 1085 D. 1224. ML 76, 1090 B. 1225. ML 76, 1092 B. 1226. MI. 76, 1093 B. 1227. ML 76, 1094 B.

sed propter Deum diligere, inimicum etiam amando tolerare, nulli quod pati non vis facere, nulli quod tibi iuste impendi desideras denegare, necessitati proximi non solum iuxta vires concurrere, sed prodesse etiam ultra vires velle.

Zelus. — 6, 6. In quantum vos profecisse pensatis, etiam 1228
vobiscum alios trahite; in via Dei socios habere desiderate. Si quis vestrum, fratres, ad forum aut fortasse ad balneum pergit, quem otiosum esse considerat, ut secum veniat, invitat. Ipsa ergo terrena actio vestra vos conveniat, et si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis.

De talentis unicuique commissis. — 9,1. Cf. Breviar. Rom., 1228*
Comm. Conf. Pont., lect. VII—IX.

Caelestium desiderium a terrenis liberat. — 11,2. Qui 1229
caelestis vitae dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfecte cognoverit, ea quae in terris amaverat, libenter cuncta derelinquit; in comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in caelestibus animus, nil in terrenis libet, deforme conspicitur quidquid de terrenae rei placebat specie, quia sola pretiosae margaritae claritas fulget in mente.

Non procrastinanda paenitentia. — 12, 6. *Vigilate itaque,* 1230
quia nescitis diem neque horam [Mt 26,13]- Quia post peccata Deus paenitentiam suscipit, si sciret quisque de praesenti saeculo quo tempore exiret, aliud tempus voluptatibus atque aliud paenitentiae aptare potuisset. Sed qui paenitenti veniam spopondit, peccanti diem crastinum non promisit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem numquam possumus praevidere.

Vigilantia servorum Dei, — 13,1 sqq. Cf. Breviar. Rom., Comm. 1230*
Conf, non Pont., lect. VII—IX.

Verbum Dei esurire. — 15, 2. Cibus enim mentis est sermo 1231
Dei, et quasi acceptus cibus stomacho languente reicitur, quando auditus sermo in ventre memoriae non tenetur. Sed quisquis alimenta non retinet, huius profecto vita desperatur. Aeternae igitur mortis, periculum formidate, si cibum quidem sanctae exhortationis accipitis, sed verba vitae, id est alimenta iustitiae, in memoria non tenetis.

Fructum afferre in patientia. — 15, 4. Quanto enim quis- 1232
que altius profecerit, tanto in hoc mundo invenit quod durius portet; quia cum a praesenti saeculo mentis nostrae dilectio deficit, eiusdem saeculi adversitas crescit. Hinc est enim quod plerosque cernimus et bona agere et tamen sub gravi tribulationum fasce desudare. Terrena namque iam desideria fugiunt et tamen flagellis durioribus fatigantur. Sed iuxta vocem Domini fructum per patientiam reddunt.

1228. ML 76, 1098 B. 1229. MI. 76, 1116 C. 1230. ML 76, 1121 D.
1231. ML 76, 1132 A. 1232. ML 76, 1133 B.

1233 *Tentationibus cum patientia resistendum.* — 16,3. Tentatus a diabolo Dominus sacri eloquii praecepta respondit, et qui eo verbo, quod erat, tentatorem suum mergere in abyssum poterat, virtutem suae potentiae non ostendit, sola divinae Scripturae praecepta dedit, quatenus suae nobis patientiae praeberet exemplum, ut quoties a pravis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam excitemur potius quam ad vindictam.

1234 *Effusio ad exteriora.* — 17,14. Curis enim saecularibus intenti, tanto insensibiliores intus efficimur, quanto ad ea quae foris sunt studiosiores videmur. Usu quippe curae terrenae a caelesti desiderio obdurescit animus; et dum ipso suo usu durus efficitur per actionem saeculi, ad ea emolliri non valet quae pertinent ad caritatem Dei.

1235 *Fructus digni paenitentiae.* — 20, 8. Per hoc ergo quod dicitur: *Facite dignos fructus poenitentiae* [Lc 8, 8], uniuscuiusque conscientia convenitur; ut tanto maiora quaerat bonorum operum lucra per paenitentiam, quanto graviora sibi intulit damna per culpam.

1236 *Spiritus Christi.* — 24, 6. Pensate quis sit spiritus Christi: profecto ille qui facit amicos et inimicos diligi, terrena despici, pro caelestibus aestuari, carnem propter vitia conteri, mentem a concupiscentiis frenari.

1237 *Misericordia Christi.* — 25,10. Perpendo enim Petrum, considero latronem, aspicio Zachaeum, intueor Mariam, et nihil in his aliud video nisi ante oculos nostros posita spei et paenitentiae exempla. Fortasse enim in fide lapsus est aliquis; aspiciat Petrum, qui amare flevit quod timide negaverat. Alius contra proximum suum in malitia crudelitatis exarsit; aspiciat latronem, qui et in ipso mortis articulo ad vitae praemia paenitendo pervenit. Alius avaritiae aestibus anhelans aliena diripuit; aspiciat Zachaeum, qui si quid alicui abstulit, quadruplum reddidit. Alius libidinis igne succensus, camis munditiam perdidit; aspiciat Mariam, quae in se amorem camis igne divini amoris excoxit. Ecce omnipotens Deus ubique oculis nostris quos imitari debeamus obicit, ubique exempla suae misericordiae opponit.

1238 *Vera caritas erga proximum.* — 27, 1. Ille enim veraciter caritatem habet, qui et amicum diligit in Deo et inimicum diligit propter Deum. Nam sunt nonnulli qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis et carnis, quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturae, aliud quod praeceptis dominicis ex caritate debetur oboedientiae.... Proinde cum Dominus diceret: *Hoc est praeceptum meum, ut diligatis in-*

1233. ML 76, 1136 C. 1234. ML 76, 1146 B. 1235. ML 76, 1164 A.
1286. ML 76, 1188 B. 1237. ML 76, 1196 B. 1238. ML 76, 1205 B.

vicem, protinus addidit: *Sicut dilexi vos* [Io 15, 12], ac si aperte dicat: Ad hoc amate ad quod amavi vos.

Petere in nomine lesu. — 27, 6. Ille ergo in nomine Salva- 1239
toris petit, qui illud petit, quod ad veram salutem pertinet. Nam si id quod non expedit petitur, non in nomine lesu petitur Pater. Unde et iisdem apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit: *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo* [io 16, 23], ac si aperte diceretur: Non petistis in nomine Salvatoris, quia nescitis quaerere aeternam salutem. Hinc est quod et Paulus non exauditur [cf. 2 Cor 12, 9], quia si liberaretur a tentatione, ei non proderat ad salutem.

Probatio dilectionis exhibitio est operis.—30, Isq. Cf. EP 2333 sq. 1239*

Amor ex operibus probatur. — 30, 2. Ad vosmetipsos ergo, 1240
fratres carissimi, introrsus redite; si Deum vere amatis, exquirite; nec tamen sibi aliquis credat, quidquid sibi animus sine operis attestatione responderit. De dilectione conditoris lingua, mens et vita requiratur. Numquam est Dei amor otiosus. Operatur etenim magna, si est; si vero operari renuit, amor non est.

'Spiritus Sanctus docet omnia.— 30, 3. Recte promittitur: 1241
Ipse vos docebit omnia [Io 14, 26], quia nisi idem Spiritus cordi adsit audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat quod ex ore docentis intellegit; quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Ecce unam loquentis vocem omnes pariter auditis, nec tamen pariter sensum auditae vocis percipitis.

Cor ardet, dum Spiritus Sanctus loquitur. — 30, 5. Otiosus 1242
est sermo docentis, si praebere non valet incendium amoris. Hoc doctrinae incendium ab ipso Veritatis ore conceperant, qui dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via et aperiret nobis Scripturas* 2 [Lc24, 32.] Ex audito quippe sermone inardescit animus, torporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, a concupiscentiis terrenis aliena. Amor verus, qui hanc repleverit, in fletibus cruciat; sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur. Audire ei libet praecepta caelestia; et quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur; et quae torpebat prius per desideria, ardet postmodum per verba.

Corda immutat Spiritus Sanctus. — 30, 8. Ecce apertis iis- 1243
dem oculis fidei, David, Amos, Danielem, Petrum, Paulum, Matthaeum intueor, et Sanctus iste Spiritus qualis sit artifex, considerare volo, sed in ipsa mea consideratione deficio. Implet namque citharoedum puerum, et psalmistam facit [cf. 1 Rg 16, 18]. Implet pastorem armentarium sycomoros vellicantem,

1239. ML 76, 1208 B. **1240.** ML 76, 1221 B. **1241.** ML 76, 1222 A.
1242. ML 76, 1223 B. **1243.** ML 76, 1225 C.

et prophetam facit [cf. Am 7, 14]. Implet abstinentem puerum, et iudicem senum facit [cf. Dn 18, 46sq]. Implet piscatorem, et praedicatorem facit [cf. Mt 4, 19]. Implet persecutorem, et doctoreen gentium facit [cf. Act 9, 1 sqq]. Implet publicanum, et evangelistam facit [cf. Lc 5, 27 sq]. O qualis est artifex iste Spiritus! Nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit. Mox ut tetigerit mentem, docet, solumque tetigisse docuisse est.

1244 *Spiritus Sanctus ex operatione sua dignoscitur.*— 30, 10. Cum Deum videre non possumus, habemus aliquid quod agamus, unde iter fiat, quo ad eum nostrae intellegentiae oculus veniat. Certe quem in se videre nullo modo valemus, hunc in servis suis videre iam possumus. Quos dum mira conspicimus agere, certum nobis fit in eorum mentibus Deum habitare. In re autem incorporea a rebus corporalibus usum trahamus. Nemo etenim nostrum orientem clare solem, in sphaeram illius intendendo, valet conspicere, quia tensi in eius radiis oculi reverberantur; sed sole .illustratos montes aspicimus, et quia iam sol ortus est, videmus. Quia ergo solem iustitiae in seipso videre non possumus, illustratos montes claritate illius videamus, sanctos videlicet apostolos.

1245 *Terrenus homo ad terrena inclinatur.* — 31,6. Omnis peccator terrena cogitans, caelestia non requirens, sursum respicere non valet, quia dum desideria inferiora sequitur, a mentis suae rectitudine curvatur, et hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat. Ad corda vestra, fratres carissimi, redite; quid horis omnibus in cogitationibus vestris volvatis, semper aspicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de praediorum ambitu cogitat. Haec cuncta in imo sunt, et quando mens talibus implicatur, a status sui rectitudine flectitur.

1245* *Abnegado.* — 32,1 sq. Cf. Breviar. Rom., Comm. unius Martyris 2' loco, lect.VII—IX.

1246 *Abnegatio.* — 32, 2. Relinquamus nosmetipsos quales peccando nos fecimus, et maneamus nosmetipsi quales per gratiam facti sumus. Ecce etenim qui superbus fuit, si conversus ad Christum humilis factus est, semetipsum relinquit. Si luxuriosus quisque ad continentiam vitam mutavit, abnegavit utique quod fuit. Si avarus quisque ambire iam desiit et largiri didicit propria qui prius aliena rapiebat, procul dubio semetipsum reliquit. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam.... 3. Duobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam afficitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus.... E vicino namque abstinentiam carnis nonnumquam vana gloria obsidet, quia dum tenuitas in corpore, dum pallor in vultu respicitur, virtus

1244. ML 76, 1226 C. 1245. ML 76, 1230 C. 1246. ML 76, 1283 C.

patefacta laudatur, et tanto se celerius foras fundit, quanto ad humanos oculos per ostensum pallorem exit.... Compassionem vero animi plerumque latenter obsidet pietas falsa, ut hanc nonnumquam usque ad condescendendum, vitiis pertrahat, cum ad culpas quisque non debeat compassionem exercere, sed zelum.

Iniuriarum tolerantia. — 32, 5. Certe enim persecutionis 1247
tempore erubescere poterant fideles, substantiis nudari, de dignitatibus deici, verberibus affligi. Pacis autem tempore quia haec a nostris persecutionibus desunt, est aliud ubi ostendamur nobis. Veremur saepe a proximis despici, dedignamur iniurias verbi tolerare; si contingat iurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere.

Magdalenae conversio. — 33, 1. Ecce quia turpitudinis 1248
suae maculas aspexit, lavanda ad fontem misericordiae concurrit, convivantes non erubuit. Nam quia semetipsam graviter erubescebat intus, nihil esse credidit quod verecundaretur foris. Quid ergo miramur, fratres, Mariam venientem an Dominum suscipientem? Suscipientem dicam an trahentem? Dicam melius trahentem et suscipientem, quia nimirum ipse eam per misericordiam traxit intus, qui per mansuetudinem suscepit foris.

Magdalenae satisfactio. — 33, 2. Quod ergo sibi turpiter 1249
exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos iam per paenitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed iam capillis lacrimas tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in Redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta. Convertit ad virtutem numerum criminum, ut totum serviret Deo in paenitentia, quidquid ex se Deum contempserat in culpa.

Dei longanimitas. — 33,8. Ecce peccatores [Deus] videt et 1250
sustinet, resistentes tolerat et tamen cotidie per evangelium clementer vocat.... Ecce vocat, et quos inquinatos denuntiat, hos etiam amplecti quaerit, a quibus desertum esse se queritur. Nemo ergo tantae misericordiae tempus perdat, nemo oblata remedia divinae pietatis abiciat.

Gaudium de peccatore. — 34, 4. Maius ergo de peccatore 1251
converso quam de stante iusto gaudium fit in caelo, quia et dux in praelio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui numquam terga praebuit et numquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam amplius terram amat, quae post spinas uberes fruges profert,

1247. ML 76, 1286 B. 1248. ML 76, 1239 D. 1249. ML 76, 1240 B. 1260. ML 76, 1244 B. 1261. ML 76, 1248 C.

quam eam quae numquam spinas habuit et numquam fertilem messem producit.

1252 *Dei misericordia.* — 34,15. Pensemus, si possumus, dispensationem supernae pietatis. Stantibus, si ceciderint, minatur poenam; lapsis vero, ut surgere appetant, promittit misericordiam. Illos terret, ne praesumant in bonis; istos refovet, ne desperent in malis. Iustus es, iram pertimesce, ne corruas; peccator es, praesume de misericordia, ut surgas.

1253 *Satisfactio.* — 34, 16. Cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa, et se reprehendat in minimis qui se meminit in maximis deliquisse.

1254 *Patientia multiplex.* — 35, 9. Tribus modis virtus patientiae exerceri solet. Alia namque sunt quae a Deo, alia quae ab antiquo adversario, alia quae a proximo sustinemus. A proximo namque persecutiones, damna et contumelias; ab antiquo vero adversario tentamenta; a Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus tribus modis vigilanti oculo semetipsam debet mens circumspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali, ne contra tentamenta adversarii seducatur ad delectationem vel consensum delicti, ne contra flagella opificis ad excessum proruat murmurationis.

1255 *Mundi usus.* — 36,12. Uxorem namque habet, sed quasi non habens, qui sic scit debita carnis exsolvere, ut tamen per eam mundo tota mente non cogatur inhaerere.... Flet quoque, sed tamquam non defleat, qui sic temporalibus damnis affligitur, ut tamen de aeternis lucris semper animum consoletur. Gaudet vero, sed tamquam non gaudeat, qui sic de temporalibus bonis hilarescit, ut tamen semper tormenta perpetua consideret, et in hoc quod mentem gaudio sublevat, hanc continuo pondere providi timoris premat. Emit autem, sed quasi non possidens, qui et ad usum terrena praeparat et tamen cauta cogitatione praevidet, quod haec citius relinquat. Mundo quoque utitur, sed quasi non utatur, qui et necessaria cuncta exterius ad vitae suae ministerium redigit et tamen haec eadem non sinit suae menti dominari, ut subiecta foris serviant et numquam intentionem animi ad alta tendentis frangant.... 13. Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est in caelestibus delectetur; si malum metuitur, mala animo aeterna proponantur; ut dum illic esse conspicit et amplius quod diligat et amplius quod pertimescat, hic omnino non haereat.

1252. ML 76, 1256 A. 1253. ML 76, 1256 C. 1254. ML 76, 1264 D. 1255. ML 76, 1273 B.

Animam suam odisse. — 37, 2. Odisse itaque praecipimur 1256
proximos, odisse et animam nostram [cf. Lc 14,26]. Constat ergo quia amando debet odisse proximum qui sic eum odit sicut semetipsum. Tunc etenim bene nostram animam odimus, cum eius carnalibus desideriis non acquiescimus, cum eius appetitum frangimus, eius voluptatibus reluctamur. Quae ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur.

Mali mixti cum bonis. — 38,7. Si ergo boni estis, quamdiu 1257
in hac vita subsistitis, aequanimiter tolerate malos. Nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quem Caïn malitia non exercet. Sic in tritura areae grana sub paleis premuntur; sic flores inter spinas oriuntur, et rosa, quae redolet, crescit cum spina, quae pungit.

Eleemosyna necessaria. — 40, 3. Nemo ergo securum se 1258
aestimet dicens: Ecce aliena non rapio, sed concessis licite rebus fruor; quia dives iste non idcirco punitus est, quoniam aliena abstulit, sed quia acceptis rebus semetipsum male dereliquit. Hoc quoque fuit quod hunc inferno tradidit, quia in sua felicitate timidus non fuit, quia accepta dona ad usum arrogantiae inflexit, quia viscera pietatis ignoravit, quia peccata sua redimere, etiam cum sibi abundaret pretium, noluit.

Homiliae in Ezechielem, 593.

Examen et discretio spirituum. — L. 1. hom. 5, n. 3. Prima 1259
ergo nos cogitatio in inquisitionem nostri cordis debet excutere, ne ad quaedam quae agimus per apertum camis impetum ducamur, ne pravis delectationibus animus seductus mala esse cognoscat et tamen faciat. Secunda vero nos cura debet vigilantes reddere, ne se impetus carnis quasi sub impetu spiritus latenter subiciat, et culpas quas agimus nobis virtutes fingat. 4. Sciendum vero est quia graviores culpae sunt, quae superducta specie virtutes imitantur, quia illae in aperto cognitae animum in confusionem deiciunt atque ad paenitentiam trahunt; istae vero non solum in paenitentiam non humiliant, sed etiam mentem operantis elevant, dum virtutes putantur.

Prudentia sanctorum. — 1,7, 2. Circumspecta est vita sane- 1260
torum, ne sic sit libera, ut superba sit, quia saepe superbia excedit in verbis et videri appetit libertas puritatis. Ne sic sit humilis, ut formidolosa, quia aliquando timor restringit animum et loqui quae recta sunt non praesumit, sed tamen in ipsa timida cogitatione humilitatem esse se simulat. Ne sic sit parca, ut tenax sit, quia plerumque tenacia parcimonia

1256. ML 76, 1276 A. 1257. ML 76, 1286 A. 1258. ML 76, 1305 A.
1259. ML 76, 822 C. 1260. ML 76, 841 B.

appetit aestimari, ut iuste ac necessarie videatur tenere quidquid egenti proximo misericorditer non vult impendere. Ne sic sit misericors, ut effusa sit, quia nonnumquam effusionem esse misericordiam putat.

1261 *Lectio Scripturae sacrae.* — 1, 7, 8. Divina eloquia cum legente crescunt; nam tanto illa quisque altius intellegit, quanto in iis altius intendit.

1262 *Caritatis excellentia.* — 1, 8, 7. Antiquus vero inimicus castitatem in nobis, si sine caritate fuerit, non timet, quia ipse nec came premitur, ut in eius luxuria dissolvatur. Abstinentiam non timet, quia ipse cibo non utitur, qui necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi caritas desit, quia divitiarum subsidiis nec ipse eget. Valde autem in nobis caritatem veram, id est amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet et nimis concordiae nostrae invidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in caelo.

1263 *Tentatio vitari nequit.* — 1, 9, 22. Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui et in paradiso cecidit. Sed minus sunt omnia quae loquimur ex terra. Nam si locus salvare potuisset, Satan de caelo non caderet. Unde psalmista ubique in hoc mundo tentationes esse conspiciens, quaesivit locum quo fugeret, sed sine Deo invenire non potuit munitum.

1264 *Lectio Scripturae sine fructu quibusdam.* — 1, 10, 7. Comedit et non satiatur [cf. Aggi, 6], qui verba Dei audiens lucra vel gloriam saeculi concupiscit. Bene autem non satiari dicitur, quia aliud mandit et aliud esurit. Bibit et non inebriatur, qui ad vocem praedicationis aurem inclinat, sed mentem non mutat. Solet enim per ebrietatem bibentium sensus mutari. Qui ergo ad cognoscendum Dei verbum devotus est, sed ea quae sunt huius saeculi adipisci desiderat, bibit et debriatus non est. Si enim debriatus esset, procul dubio mentem mutasset, ut iam terrena non quaereret, iam vana et transitoria, quae amaverat, non amaret.

1265 *Nova creatura et vetus homo.* — 1,10, 9. Nam praesentem mundum despicere, transitoria non amare, mentem medullitus in humilitate Deo et proximo sternere, contra illatas contumelias patientiam servare et, custodita patientia, dolorem malitiae a corde repellere, egenis propria tribuere, aliena minime ambire, amicum in Deo diligere propter Deum, et eos qui inimici sunt amare, de afflictione proximi lugere, de morte eius qui inimicus est non exsultare, haec est nova creatura.. .. 10. Ad veterem quippe hominem pertinet praesentem mundum

1261. ML 76, 843 D. 1262. ML 76, 857 C. 1263. ML 76, 880 D.
1264. ML 76. 888 D. 1265. ML 76, 889 B.

quaerere, transitoria ex concupiscentia amare, mentem in superbiam erigere, patientiam non habere, ex dolore malitiae de proximi laesione cogitare, sua indigentibus non dare atque ad multiplicandum aliena quaerere, nullum pure propter Deum diligere, inimicitias inimicitiis reddere, de afflictione proximi gaudere. Cuncta haec vetusti sunt hominis, quae videlicet de radice trahimus corruptionis.

Sanctitas est quae facit disertos. — 1, 10, 13. Ipsi de 1266
omnipotenti Domino sciunt suaviter loqui, qui hunc didicerint in cordis sui visceribus veraciter amare. In eius quippe ore Scriptura sacra dulcis est, cuius vitae viscera mandatis illius replentur, quia ei suavis est ad loquendum, cui interius impressa ad vivendum fuerit.

Divisiones spiritus. — 1, 10, 34. Hoc itaque omnipotens 1267
Deus agit in cordibus hominum, quod facit in regionibus terrarum. Poterat namque uni cuilibet regioni fructus omnes tribuere; sed si una quaelibet regio alterius regionis fructibus non indigeret, communionem cum altera non habuisset. Unde fit ut huic vini, alii vero olei abundantiam tribuat, hanc multitudine pecudum, illam vero ubertate abundare faciat frugum, ut cum illa defert quod ista non habet, et ista reddit quod illa non detulit, per communionem gratiae sibi simul etiam divisae terrae coniunctae sint. Sicut ergo regiones terrarum, ita sunt mentes sanctorum, quae dum vicissim sibi conferunt quod acceperunt, quasi fructus suos regiones regionibus impendunt, ut in una omnes caritate iungantur.

Vita activa et vita contemplativa. — 2, 2, 8. Activa enim 1268
vita est, panem esurienti tribuere, verbum sapientiae nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum revocare, infirmantis curam gerere, quae singulis quibusque expediant dispensare et commissis nobis qualiter subsistere valeant providere. Contemplativa vero vita est caritatem quidem Dei [et] proximi tota mente retinere, sed ab exteriore actione quiescere, soli desiderio conditoris inhaerere, ut nil iam agere libeat, sed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris animus inardescat; ita ut iam noverit carnis corruptibilis pondus cum maerore portare totisque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri caelestibus civibus, de aeterna in conspectu Dei incorruptione gaudere....

2, 2, 9. Bene has utrasque vitas duae illae mulieres signaverunt, Martha videlicet et Maria, quarum una satagebat circa frequens ministerium, alia vero sedebat ad pedes Domini et audiebat verba de ore eius. Cumque contra sororem Martha quereretur, quod se adiuvare neglegeret, respondit Dominus,

1266. ML 76, 890 C, 1267. ML 76, 900 C. 1268. ML 76, 953 A.

dicens: *Martha, occuparis et satagis circa multa; porro unum est necessarium. Maria autem optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea* [Lc 10, 41 sq]. Ecce pars Marthae non reprehenditur, sed Mariae laudatur. Neque enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam, ut etiam pars Marthae indicaretur bona. Quare autem pars Mariae sit optima, subinfertur cum dicitur: *Quae non auferetur ab ea.* Activa etenim vita cum corpore deficit. Quis enim in aeterna patria panem esurienti porrigat, ubi nemo esurit? Quis potum tribuat sitienti, ubi nemo sitit? Quis mortuum sepeliat, ubi nemo moritur? Cum praesenti ergo saeculo vita aufertur activa, contemplativa autem hic incipitur, ut in caelesti patria perficiatur, quia amoris ignis, qui hic ardere incohat, cum ipsum quem amat viderit, in amore ipsius amplius ignescet. Contemplativa ergo vita minime aufertur, quia subtracta praesentis saeculi luce perficitur.

2, 2, 10. Has utrasque vitas, sicut et ante nos dictum est, duae beati lacob mulieres signaverunt, Lia videlicet et Rachel. Lia quippe interpretatur laboriosa, Rachel vero ovis, vel visum principium. Activa autem vita laboriosa est, quia desudat in opere; contemplativa vero simplex ad solum videndum principium anhelat, videlicet ipsum qui ait: *Ego principium, propter quod et loquor vobis* [Io 8, 25].... Erat autem Rachel videns, sed sterilis; Lia vero lippa, sed fecunda; Rachel pulchra et infecunda, quia contemplativa vita speciosa in animo est, sed dum quiescere in silentio appetit, filios non generat ex praedicatione. ... Lia vero lippa et fecunda est, quia activa vita, dum occupatur in opere, minus videt, sed dum modo per verbum, modo per exemplum ad imitationem suam proximos accendit, multos in bono opere filios generat....

2, 2, 11. Sed sciendum est quia, sicut bonus ordo viverli est, ut ab activa in contemplativam tendatur, ita plerumque utiliter a contemplativa animus ad activam reflectitur, ut per hoc quod contemplativa mentem accenderit, perfectius activa teneatur. Debet ergo nos activa ad contemplativam transmittere, et aliquando tamen ex eo quod introrsus mente conspeximus, contemplativa melius ad activam revocare. Unde et idem lacob post Rachelis amplexus ad Liae rediit, quia et post visum principium laboriosa vita boni operis non est funditus deserenda.

2, 2, 12. Est autem in contemplativa vita magna mentis contentio, cum sese ad caelestia erigit, cum in rebus spiritalibus animum tendit, cum transgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cum sese angustat ut dilatetur. Et aliquando quidem vincit et reluctantes tenebras suae caecitatis exsuperat, ut de incircumscripto lumine quiddam furtim et tenuiter attingat; sed tamen ad semetipsam protinus reverberata revertitur, atque ab ea luce, ad quam respirando transiit, ad

suae caecitatis tenebras suspirando rediit. Quod bene sacra historia designat, quae beatum lacob cum angelo luctatum narrat [cf. Gn 32, 24]. .. .

2, 2, 13. Sed notandum quod idem victus angelus nervum femoris lacob tetigit eumque marcescere statim fecit, atque ab eo tempore lacob uno claudicavit pede, quia scilicet omnipotens Deus, cum iam per desiderium et intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit.

Angusta porta et iugum suave. — 2, 5, 13. Quomodo ergo 1269
aut lata caritas [cf. Ps 118, 96], si angusta porta [cf. Mt 7,13], aut quomodo iugum suave est et onus leve [cf. Mt 11. 30], si in praeceptis Dei viae durae sunt, quae custodiuntur? [Cf.Psl6,4.] Sed hanc nobis quaestionem citius ipsa caritas solvit, quia via Dei et incohantibus angusta est et perfecte iam viventibus lata Et dura sunt quae contra consuetudinem spiritaliter animo proponimus, et tamen onus Dei leve est, postquam hoc ferre coeperimus, ita ut pro amore eius etiam persecutio placeat et omnis pro eo afflictio in mentis dulcedine veniat, sicut sancti quoque apostoli gaudebant, cum pro Domino flagella tolerabant [cf. Act 5,41]. Ipsa ergo angusta porta amantibus lata fit, ipsae viae durae spiritaliter currentibus molles et planae fiunt; dum enim scit animus se pro temporalibus doloribus gaudia aeterna recipere, et hoc incipit quod affligitur amare.

Contemplatio requirit humilitatem. — 2, 5, 18. Qui cor 1270
intus habet, ipse quoque lumen contemplationis suscipit. Nam qui adhuc exteriora immoderatius cogitant, quae sint de aeterno lumine rimae contemplationis ignorant. Neque enim cum corporearum rerum imaginibus illa infusio incorporeae lucis capitur, quia dum sola visibilia cogitantur, lumen invisibile ad mentem non admittitur. Sed quisquis iam lumini contemplationis intendit, curare magnopere debet, ut mentem semper in humilitate custodiat, numquam se de gratia qua infunditur extollat, et ipsas quae mentes contemplantium signant, quales sint obliquae fenestrae [cf. Ez 40, 16] consideret. Per obliquas etenim fenestras lumen intrat et fur non intrat, quia hi qui vere speculatores sunt semper sensum in humilitate deprimunt, atque ad eorum mentes intellegentia contemplationis intrat, sed iactantia elationis non intrat. Et patent itaque fenestrae, et munitae sunt, quia et aperta est in mentibus eorum gratia qua replentur, et tamen ad se adversarium ingredi per superbiam non permittunt.

Gratia contemplationis communis. — 2, 5, 19. Non enim 1271
contemplationis gratia summis datur et minimis non datur, sed saepe hanc summi, saepe minimi, saepius remoti aliquando etiam coniugati percipiunt. Si ergo nullum est fide-

1269. ML 76, 993 A. 1270. ML 76, 995 C. 1271. ML 76, 996 A.

lium officium, a quo possit gratia contemplationis excludi, quisquis cor intus habet, illustrari etiam lumine contemplationis potest.

1272 *Etiam peccatoribus datur contemplatio.* — 2,7,6. Cum peccator ad vitam post culpas reducitur, saepe lumen contemplationis accipit atque de ipsa memoria iniquitatis suae gratiam magnae humilitatis, bonae quoque operationis efficaciam sumit, ut omne quod fieri praecipitur, in vita eius quasi sculptum esse videatur.

1273 *Ascensus ad Deum per dona Sancti Spiritus.* — 2,7,7. Septem gradibus ad portam ascenditur, quia per Sancti Spiritus septiformem gratiam aditus nobis vitae caelestis aperitur.... In mente etenim nostra primus ascensionis gradus est timor Domini; secundus, pietas; tertius, scientia; quartus, fortitudo; quintus, consilium; sextus, intellectus; septimus, sapientia. Est enim timor Domini in mente. Sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? Qui enim misereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus dissimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos nullus est, quia non sublevatur ad pietatem. Sed saepe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si fortasse pepercerit quae parcenda non sunt. Peccata enim, quae feriri gehennae ignibus possunt, disciplinae verbere sunt corrigenda. Sed inordinata pietas, cum temporaliter parcit, ad aeternum supplicium pertrahit. Ut ergo vera et ordinata sit pietas, ad gradum est alium sublevanda, id est ad scientiam, ut sciat vel quid ex iudicio puniat, vel quid ex misericordia dimittat. Sed quid si sciat quid agere quisque debeat, virtutem vero agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cum videt quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit, ne timore trepidet, et pavore collapsa non valeat bona defendere quae sentit. Sed saepe fortitudo si improvida fuerit et minus contra vitia circumspecta, ipsa sui praesumptione in casum ruit. Ascendat ergo ad consilium, ut praevidendo praemuniat omne quod agere fortiter potest. Sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia qui non intellegit malum quod agentem gravat, quomodo potest bonum solidare quod adiuvat? Itaque a consilio ascendamus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno quidem acumine vigilet et moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendatur ad sapientiam, ut hoc quod acute intellectus invenit, sapientia mature disponat.

1274 *Vitae activae utile experimentum.* — 2,7,12. Saepe evenit [sanctis], ut cum se viderint magno caelestis gratiae munere compunctos, iam se perfectos existiment et oboedientes putent, sed quia nullus est, qui dura praecipiat; patientes esse

1272. ML 76, 1016 B. 1278. MI. 76, 1016 C. 1274. ML 76, 1020 B.

se credant, sed quia nemo eos per contumelias et adversitates pulsat. Et plerumque contingit, ut spiritale ministerium vel inviti suscipiant atque ad gubernationem fidelium deducantur. Qui cum magnis tribulationibus fuerint hinc inde pulsati, turbati mente, sese imperfectos inveniunt, qui non pulsati perfectos se esse crediderunt.

Fovenda paupertas. — *2, 7,* 18. Discamus penuriam pati, 1275
ne ea quae non habemus, habere etiam cum culpa requiramus, nec felices putemus quos rebus onustos cernimus. Nimia valde sunt ea quae sibi quasi in sumptus vitae praesentis praeparant. Multa portant, sed in via brevi. Magna est nobis in hoc itinere socia paupertas, quae animum non angustat, cum deest terrena substantia, de qua aeterno iudici rationes ponamus. Liberius ad patriam tendimus, quia quasi in via pondere caremus.... 19. Discamus satiari, ne in sumendis alimentis corporis gulae magis quam necessitati serviamus. Plus enim concupiscentia quam necessitas petit. Et saepe dum carnis inopiae satisfacere curamus, voluptas subrepit, modum refectionis excedit.... Caro nobis aliquando adiutrix est in bono opere, aliquando autem seductrix in malo. Si igitur ei plus quam debemus tribuimus, hostem nutrimus. Et si necessitati eius quae debemus non reddimus, civem necamus.

Laus Scripturae sacrae. — 2,10,1. Cui ergo verbum sacri 1276
eloquii nisi lapidi simile dixerim, in quo ignis latet, qui manu quidem frigidus tenetur, sed percussus ferro, per scintillas micat, atque hoc emittit ignem, qui post ardeat; quod prius manus frigidum tenebat? Sic etenim, sic verba sunt sacri eloquii, quae quidem per narrationem litterae frigida tenentur; sed si quis haec, aspirante Domino, intento intellectu pulsaverit, de mysticis eius sensibus ignem producit, ut in iis verbis post animus spiritaliter ardeat, quae prius per litteram ipse quoque frigidus audiebat.

Dialogi, 593/4.

Lectio vitae sanctorum. — Praef. Sunt nonnulli, quos ad 1277
amorem patriae caelestis plus exempla quam praedicamenta succendunt. Fit vero plerumque audientis animo duplex adiutorium in exemplis patrum, quia si ad amorem venturae vitae ex praecedentium comparatione accenditur, etiam si se esse aliquid existimat, dum meliora de aliis cognoverit, humiliatur.

Vera humilitas in contumelia. — L. 1, c. 5. Qualis enim 1278
quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic plerumque humiles sua despectione gratulantur. Cumque se et in alienis oculis viles aspiciunt,

1275. ML 76, 1024 D. 1276. ML 76, 1058 B. 1277. ML 77, 153 A.
1278. ML 77, 180 D.

idcirco gaudent, quia hoc iudicium confirmari intellegunt, quod de se et ipsi apud semetipsos habuerunt.

1279 *De oratione et praedestinatione.* — 1,8. Obtineri nequaquam possunt quae praedestinata non fuerint; sed ea quae sancti viri orando efficiunt, ita praedestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni praedestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, ut ad hoc electi ex labore perveniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod iis omnipotens Deus ante saecula disposuit donare.

1280 *Ex solitudine facilior oratio.* — 3, 15. Eius [Dei] famuli a terrenis actionibus segregati, otiosa loqui nesciunt et mentem per verba spargere atque inquinare devitant, auctoris sui prae ceteris exauditionem impetrant. Cui, in quantum est possibile, ipsa puritate ac simplicitate cogitationis, quasi ex quadam iam similitudine concordant. Nos autem turbis popularibus admixti, dum frequenter otiosa, nonnumquam vero etiam graviter noxia loquimur, os nostrum omnipotenti Deo tanto longinquum fit, quanto huic mundo proximum. Multum quippe deorsum ducimur, dum locutione continua saecularibus admiscemur.

1281 *Martyrium incruentum.* — 3,26. Duo sunt, Petre, martyrii genera, unum in occulto, alterum in publico. Nam etsi persecutio desit exterius, martyrii meritum in occulto est, cum virtus ad passionem prompta flagrat in animo.

1282 *In missa dispositio.* — 4, 59. Qui passionis dominicae mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo vere pro nobis hostia erit Deo, cum nos ipsos hostiam fecerimus.

Epistulae.

1283 *Sacerdotium.* — L. 2, ep. 47 [Dominico episcopo]. Grave namque est pondus sacerdotii. Prius quippe est sacerdoti necesse, ut ceteris ad exemplum vivat, ac deinde servandum, ut mentem per ostensa exempla non elevet. De praedicationis semper ministerio cogitet, intentissimo timore considerans, quod recessurus ad percipiendum regnum Dominus et talenta servis tribuens dicat: *Negotiamini dum venio* [Lc 19, 13]. Quod profecto negotium tunc vere nos agimus, si vivendo et loquendo proximorum animas lucramur, si infirmos quosque, caelestis regni gaudia praedicando, in superno amore roboramus, si protervos ac timidos, gehennae supplicia terribiliter insonando, flectimus, si nulli contra veritatem parcimus, si supernis amicitiis dediti, humanas inimicitias non timemus.

1284 *Legenda Scriptura sacra.* — 4, 31 [Theodoro medico]. Quid est autem Scriptura sacra nisi quaedam epistula omnipotentis Dei ad creaturam suam? Et certe sicubi esset gloria vestra

1279. ML 77, 188 B. 1280. ML 77, 256 A. 1281. ML 77, 281 D.
1282. ML 77, 428 A. 1283. ML 77, 587 C. 1284. ML 77, 706 A.

alibi constituta, et scripta terreni imperatoris acciperet, non cessaret, non quiesceret, somnum oculis non daret, nisi prius quid sibi imperator terrenus scripsisset, agnovisset. Imperator caeli, Dominus hominum et angelorum, pro vita tua tibi suas epistulas transmisit, et tamen, gloriose fili, easdem epistulas ardenter legere neglegis. Stude ergo, quaeso, et cotidie Creatoris tui verba meditare. Disce cor Dei in verbis Dei, ut ardentius ad aeterna suspires, ut mens vestra ad caelestia gaudia maioribus desideriis accendatur.

Caritas vinculum perfectionis. — 5, 53 [**Virgilio episcopo**). 1285
O quam bona est caritas, quae absentia per imaginem praesentia sibimetipsis exhibet per amorem, divina unit, confusa ordinat, inaequalia sociat, imperfecta consummati Quam recte praedicator egregius vinculum perfectionis vocat, quia virtutes quidem ceterae perfectionem generant, sed tamen eas caritas etiam ligat, ut ab amantis mente dissolvi iam nequeant!

IOANNES MOSCHUS, + 619.

Pratum spirituale.

Adversus daemones resistentia. — 110. Tujv baipóvujv ?p-fov 1286
toOtó èariv, ïva pera tò fiitpai Tqv tpuxqv eiç àpapriav, tòte eiç dnÓTvaifftv qpâç èppdXujoiv, ïva reXeituç i)pàç dnoXéaujaiv. Ael fàp oi baipoveç Xéfouaiv Trj tpuxij • «fióre ànoQaveìrai xaì diroXeìrai tò òvopa aúroO;» [Ps 40, 6.) 'Eàv oùv vi'vP'l U/UXÌÌ. k‹ù aÙTÒ dvTipofioet npôç aÙTOÛç Kal efrtq • «Oùk dnoGavoOpat, dXXà iqoopai, Kal binpitJopai rà ép-fa Kupiou» [Ps 117, 7). 'Eireiòii oùv iroXXf]v dvaibeiav ?x0UCFlv oí ôaipoveç, Kal aÙTol ndXiv dvTeTtKFrpécpoufftv Xêfov Teç- «Meravaoreúou ètri Tà òpp, wç arpouGiov» [Ps 10, 1]' biò Kal fjpeîç òcpeiXopev trpôç aÙTOÛç Xôfetv «Kal fàp aùrôç ©eôç pou Kai aurrrip pou, dvTiXfitrrujp pou, où pii peravaareuffu)» [Ps 61,7).

Patientia respectu futurorum. — 141. 'AbeXcpôç napéflaXev 1287
Tip dppc/t 'OXupitiu) eiç tôv Xaùpav toO dppà Tepaaipou irXqaiov

110. Daemonum opus hoc est, ut cum animam in peccatum 1286
deiecerint, tune nos in desperationem praecipitent, ut perfecte nos perdant. Semper enim daemones dicunt animae: *Quando morietur et peribit nomen eius?* Si igitur sobria fuerit anima, et ipsa ad eos econtra clamabit et dicet: *Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.* Quoniam igitur magnam habent impudentiam daemones, et ipsi rursus clamant dicentes: *Transmigra in montem, velut passer.* Idcirco et nos ad illos dicere debemus: *Nam et ipse Deus meus et salvator meus, adiutor meus, non emigrabo.*

141. Frater quidam venit ad abbatem Olympium in monasterium 1287
abbatis Gerasimi prope Iordanem, et dixit ei: Abba, quomodo

1286. ML 77, 782 B. 1286. MG 87, 8, 2978 C. 1287. MG 87, 8, 3004 B.

toO áfíou 'lopbdvou, Kai Xéyei aÙTû· TTcùç KÓOq tlibe èywv toctoOtov Kaúaujva Kai toctoùtouç Kvitpaç; 'AneKpiQr] bè aÙTip ó fépwv· 'Ytropévw fàp toOç tjKvitpaç, ïva tòv dKwXqKa tôv CtKoipriTOv btatpùfw ôpoiwç bè tôv KaútJwva toOtov paoTáíuj, bebotKtbç tô nûp tô aiwviov• toOto fàp upódKaipov, éKeîvo bè TéXoç oùk ?xei·

1288 *Remedia contra acediam.* —142. "AXXoç àbeXcpôç irapépaXev tiç tî]v Xaùpav toO àppû Tepaoipou t‹Î› àppfi 'AXeíávbptp túj Ôfoupévuj, Kai Xéfei aÙTip• 'Appà, OéXw àvaxwpr|<iai ¿k toO tô-nou ou KaOnpai, ôti nàvu dKqbtw. 'AiTÊKpiGri oùtw b dppàç 'AXéiavbpoç· <búaei, tékvov, arpitíóv èan toOto, ôti oùk ?x£,S KaTà voOv oîjt€ tt|v KÔXaoiv tôv aitbviov, outé Tqv PaoiXeiav twv oùpavwv, ènei oùk eïx£Ç débuterai.

1289 *Non indicandum, ob sui cognitionem.* — 144. 'HpwTr|9n fépwv vitto tîvoç dbeXcpoO• AiaTÍ truvexwç xpivw toùç dbeXtpoùç; 'Atrexplôti ó fépwv "Oti oûttw éfvwxaç èauTÔv. 'O fàp èauTÔv fivwoKwv Tà twv dbeXtpwv où Oewpeî.

1290 *Psalmorum perpetua meditatio.* — 152. TTioTeúna/ré poi, TÉKva, oùbèv ôvtwç Tapáoaei Kai biefeípei Kai napoíúvet Kai TpaupaTÍ&i Kai drróXXei Kai dviâ Kai ètntpépet KaO'ôpwv toùç baipovaç Kai aÙTÒv àpxfKaKOv oaTavâv, tbç tô peXeT^lv ôpdç bià iravTÔç Toùç tpaXpoùç. TTàoa pèv fàp ô àfia Fpatpô tùtpé-Xipôç èOTi, Kai Xurteî où peTpiwç toùç baipovaç· dXX'oùx oôtwç toùtouç Xuneî, ibç tô ipaXiTipiov. "Qcnrep fàp èni twv brçpoTwv, éàv tô pépoç tô ev tôv paaiXéa eù<pr)pf|, tô dXXo pépoç où

sedes in spelunca ista propter aestus magnitudinem et cynifes? Respondit ei senex: Fili, ista idcirco tolero, ut futuris cruciatibus liberer; ideo cynifes patior, ut immortalem effugiam vermem: similiter et aestum hunc perfero, sempiterni ignis supplicia metuens: haec enim sunt temporalia; illa vero finem nullum habent.

1288 142. Frater alius perrexit ad abbatem Alexandrum, ipsius monasterii abbatis Gerasimi antistitem, et ait illi: Abba, volo ex eo loco, ubi habito, discedere; valde enim acedia et taedio animi laboro. Respondit ei abbas Alexander: Istud, fili, signum est quia nec regnum caelorum, nec .aeternum cruciatum in mente habes. Nam si ista sollicita intentione cogitares, nullam in cella tua acediam sentires.

1289 144. Interrogatus est senex a fratre quodam: Cur assidue iudico fratres? Respondit senex: Quia necdum teipsum cognovisti. Nam qui seipsum novit, fratrum vitia non aspicit.

1290 152. Credite mihi, filioli, nihil ita perturbat et concitat et irritat et vulnerat et perdit atque contristat et contra nos commovet daemones ipsumque perditionis auctorem satanam sicut perpetua psalmorum meditatio. Nam omnis quidem divina Scriptura utilis nobis est contristatque non mediocriter daemones, non tamen ita sicut psalterium. Sicut enim in plebe, si una pars laudet imperatorem, alia pars ob id non contristatur neque movetur contra

1288. MG 87, 3, 3004 C. 1289 MG 87, 3,8008C. 1290. MG 87,8.8017 C.

kuireîTdi, oùbè xtveîTat k«t' aÙTilv • ètràv bè eiç ùppetç Tpanwatv, tôtê bieyeipovTat k‹xt' aÙTâtv • oùtujç Kai oi baipoveç, où to-ooûtov XuTtoûvTai oùbè Tapâaaovtat èrti Tflç àXXqç rpatpflç, tbç ¿ni toîç tpaXpoîç. MeXtTtîrvTeç yàp toùç tpaXpoùç, tô pèv êauTOîç eùxôpeùa, Tà bè toùç baipovaç KaTapwpeÔa.

Castitas proximum Deo facit. — 152. Oùbèv oütuj irpocráyet 1291
©etp toùç povaxoùç, draeì tò eùaxiMov Kai eùtràpebpov Tip Kupttp ànepianaOTOv ttapéxovaa f| xaXq xaì aepvù xaì qnXôOeoç áyvtía • xaôà pepapTÚprjxev aÙTfj tò Ttaváyiov TTveOpa bià to0 Qeiou TTaùXou.

Philosophia vera, ascesis. — 156. Aúo tptXócrocpoi napépaXov 1292
■fépovTi xaì èrreptÙTqaav aÙTÒv eineîv aÙTOîç Xóyov (ùcpeXeiaç. 'O bè yépujv èauinta. TlaXiv oì tptXóaotpoi eìttov Oùbèv f]pìv dnoxpivij, rtóiTep; Tòte ò yéptuv Xéyei aÙTOîç · °Oti pèv cpiXoXóyoi ècrré, oìba· ôti bè oùx àXqGeîç tptXóaotpoi, papTupiîi. MéxpiÇ où TtOTC pavOáveTe XaXeïv, oí dei tò XaXeîv oùx eibÔTeç; FevéaGur oùv úpwv tpiXoaocpiaç épyov, tò dei peXcT^v tòv GávaTov, xaì tú aturtríj xai fjauxit? èauToùç cpuXarreTC.

Virtus oritur ex pugna vitii oppositi. — 187. TTujç xTÛTai 1293
tiç dpeTaç; Kai dnexpiGn ô yépujv 'Eàv GéXei tiç dpei^v xTri<ja<j0ai, ei pri npâiTov piarjarç t?jv dvTibiapeTpov aÙTf|ç xa-xiav, où búvaTai xTqoaaGai aùtqv. 'Eàv oùv OéXrjç tô îtévOoç, piaqaov tôv -féXujTa. OéXeiç TaTOÎvaidiv ?x€iv! Miaqaov tr|v ùtrepqtpaviav. OéXeiç èyxpa-ri)ç eîvai; Miaqaov tîiv Xaipapyiav. QéXeiç aœtppwv elvai; Miaqaov t?]v Xayveiav.

laudantes; cum vero ad iniurias et contumelias non laudantium conversi fuerint, tunc adversus eos excitantur; ita daemones non ita commoventur neque contristantur in aliis Scripturis, quemadmodum in psalmis. Nam cum psalmos meditamur, partim quidem nobis ipsis Deum laudando oramus, partim vero maledictis insequimur daemones.

152. Nihil ita Deo monachos familiares efficit, ut pulchra et 1291
honesta et Deo gratissima castitas, quae, sicut sanctus et divinus Spiritus testatur per beatum Paulum, honestatem et perseverantiam iugiter vacandi Domino sine distractione praestat.

156. Duo philosophi accesserunt ad senem et rogaverunt eum, 1292
ut verbum spiritalis utilitatis iis diceret. Senex vero tacebat. Rursum philosophi dixerunt: Nihil nobis respondes, pater? Tunc senex ait illis: Quod sitis philologi, scio; quod autem non sitis veri philosophi, attestor. Quamdiu enim loqui discitis, qui loqui semper nescitis? Sit ergo philosophiae vestrae opus, mortem semper meditari, et silentio ac quieti servate vos.

187. Quomodo virtutes possidet quispiam? Respondit senior et 1293
ait: Qui virtutem possidere voluerit, nisi prius oderit virtuti ex diametro contrariam malitiam, eam possidere non potest. Si igitur habere vis luctum, semper odio habeas risum. Si humilitatem habere desideras, superbiam semper exsecrare. Si continens esse cupis, ingluviem odi. Si pudicus, detestare luxuriam.

1291. MG 87,3, 3021 A. 1292. MG 87, 3,8024 D. 1298. MG 87,3,3065 A.

1294 *Fuga mundi quantum valeat.* — 194. Fépwv -nç èxaGirro èv Zkiìtéi, Kai dvépn èv xq 'AXeÊavbpelqt tò èp-fôxopov aôroO nwXôffai, Kai Oewpeî vednepov povaxòv dcreXOóvxa eiç tô KanriXeîov. 'Eiri toùtuj ô yépiuv èOXipq, Kai dvépeivev èiiu, ïva ôxav èSéXOri, auviûxq aÙTiîi• Ônep Kai féfovev. Mexà yoOv tô è£eX0eîv tôv veujrepov, xpaxriffaç tôç X€IPÔÇ aÙToO ó fépwv, eXaftev aùxòv kœt' ìbiav, Kai Xé'ftt aÙTÓJ- <KOpi àbeXtpé, oùk olbaç, ôti tò ffxnpa tò étfiov KepipépXqoai; Oùk oîbaç, Ôti vewTepoç el; Oùk olbaç, ôti rtoXXat eioiv ai Trayibeç toO bia-pôXou; Oùk oîbaç, ôti Kai bt' ôtpOaX.uûiv Kai bi' dKOÔÇ Kai btà 0XHM«tujv oi povaxoi pXdttTovTat èv Taîç rróXeai biàfOVTtç; Zù bè eiç tô KamiXeîa dbewç eioepxôpevoç, Kai fi où OéXetç, dKouètç, Kai fi où OéXetç, Oewpeîç, Kai daépvwç Kai yuvatSi ffuvavaOTpétpij; Mq, TtapaKaXw, dXXà cpùfe eiç Tqv epqpov, ôtrou bûvq tbç OéXetç owôôvat.» 'AtrexpíOq aÙTip ô veurrepoç- «"Ytrafe, KaXófqpe, é Oeôç où XPÓ^€1 PH Kapbtav KaOapdv.» Tôxe èKTeivaç Tàç veîpaç eiç tòv oùpavôv, eîrrev ô fépiuv «Aôïa aoi ô Oeôç, ôti exw èv tt) Xk^tci rtevxqKovxa èrq Kai Kapbtav KaOapàv oùk éKTqaápqv Kai oûtoç eiç Tà KamiXeîa dvaaTpecpôpevoç Kapbtav KaOapàv èKTqtraTO.» Kai oxpaqpeiç ttpôç tôv dbeXcpôv, Xéyef «'O Oeôç Kai aè aiôaat, Kai èpè pò KOTat-0XÚV1J àtrô tôç èpauToO éXiriboç.»

1295 *Modestiae necessitas.* — 217. Eltrev fépwv TcKvia, tô fiXaç èK toO ÎJbaTÔç èaTiv, Kai èàv ttpoaeffioq &ban, XùeTat Kai

1294 194. Senex quidam morabatur in Scythi. Hic die quadam venit Alexandriam, ut opus manuum suarum venderet, viditque ibi ¡uniorem monachum ingressum esse cauponam. Qua ex re senex vehementer afflictus, manebat foris exspectans, donec egredienti iuveni colloqueretur. Quod et factum est. Mox enim ut egressus est iuvenis, tenuit illum senior per manus, et seorsum illum ducens dixit ei: «An nescis, domine frater, quia habitum angelicum fers? Ignoras quia iuvenis es? Non nosti quia multi sunt inimici nostri laquei? Nescis quia et per oculos et per aures et per figuras varias et habitus monachi in civitatibus laeduntur? Tu autem in cauponas intrepide ingrederis, et quae non vis audis, et quae non vis vides, et inhoneste etiam cum mulieribus coniungeris. Noli, obsecro, sic agere, sed fuge in eremum, ubi cum Dei adiutorio salvari potes.» Respondit ei iunior: «Perge, senior, Deus non quaerit nisi cor mundum.» Tunc expandens in caelum ambas manus suas senex ait: «Gloria tibi Deus! Ecce enim ego habeo in Scythi annos quinquaginta et mundum cor non habeo; hic autem in tabernis conversans cordis munditiam possidet.» Et ad fratrem conversus dixit: «Deus et te servet et me non confundat a spe mea.»

1295 217. Dixit senior: Filioli, sal ex aqua est, et si appropinquaverit aquae, continuo solvitur et deficit. Et monachus similiter ex muliere

1294. MG 87, 3, 8076 C. 1296. MG 87, 8, 8108 C.

dcpavilerat. 'Opoiujç Kai ô povaxbç ¿k tî^ç yuvatKÔç ècrnv, Kai èàv Ttpoaef-ficrç fvvaiKÍ, Xiierat, Kai eiç tô un eîvat povaxbç brjXovÔTt TeXevTâ.

S. MAXIMUS CONFESSOR, ca 580—662.

Quaestiones ad Thalassium.

Tres gradus: timentes, proficientes, perfecti. — Quaestio 10. 1296
'H KaXi) tiîiv Geuîiv Tpatputv eÙTaJia, kütó tôv awtJTiKÔv toû ÏTveùnaTOç Geapôv, tiîiv dnô Tf^ç ¿ktôç kotù tù ndGq nXqGùoç èiri TÎ|V Geiav évÔTt]Ta Kivoupévuiv toùç paGgoùç btopilouoa, toùç pèv eiffafopévouç, Kai èiri Tà TrpónuXá itou TuyxdvovTaç Tfjç Geiaç aùXf^ç tûjv dpeTwv, tpopoupévouç èKdXeae· toùç bè KTnaapévovç oùppeTpov ëftv tiîiv kotù tÎ)v dperi]v Xôyujv Te Kai Tpônujv, oiôev ôvopàietv npoçKÔnrovTaç• toùç bè KaTà aÙTqv yviuOTtKiîiç ^bq Yepevripévoijç, Tfjç tiîiv dpeTiîiv ¿KtpavTiKflç dXrp Geiaç KOpijtpnv, Ttpoaa'fopeùet TeÀeiouç.

Liber asceticus.

Quomodo assidue homo Deo vacare possit. — 19. Kai b 1297
dbeXtpôç eiire• Kai tí ùiipetXé tiç troteìv, irdTep, iva dbtaXeÎTvraiç bvvriGíj <Jx°XdIeiv TV Oeép; Kai dneKpiOri b fépuiv 'AbùvaTOV tô voOv TeXeiuiç ax°^«ffotl Tip 6e,ìJ› ¿àv MÙ Tàç Tpeîç Taùraç KTÚOTiTai dpeTaç• tt)v dyanriv Xé-fw, Kai Tqv éfKpáTeiav, Kai TÍ|V irpoffeuxñv. 'H pèv fàp ¿yánti tòv Gupóv• f] bé éfKpcÍTeia papaívet tî)v èniGupiav q bé npoaeuxñ x^P'^' T^v voûv náv-Tuiv tiîiv vorjpdTuiv Kai aÙTip aÙTÔv irapíaTqat Yupvòv Tip ©eip.

est; itaque si appropinquat mulieri, solvitur et ipse, atque in id desinit, ut iam monachus non sit.

10. Divinarum Scripturarum elegans pulchraque ordinis ratio, 1296
iuxta salutarem Spiritus regulam, eorum qui ab exteriori vitiorum affectuumque turba ad divinam unitatem moventur, gradus distinguens, eos quidem qui inducuntur et in atriis, ut sic dicam, divinae virtutum aulae consistunt, timentes vocavit; qui autem moderatum pauloque auctiorem secundum virtutem rationum morumque habitum nacti sunt, proficientes appellare consuevit; eos denique qui spiritali scientia ad ipsum iam veritatis virtutes explanantis culmen evaserunt perfectos nuncupat.

19. Aitque frater: Quidnam vero, pater, aliquis facturus sit, ut 1197
assidue Deo vacare possit? Ad quem senex: Fieri non potest, ut animus perfecte Deo vacet, nisi tres istas virtutes possederit: nempe dilectionem, abstinentiam et orationem. Dilectio enim iram lenit; abstinentia cupiditatem edomat atque macerat; oratio ab omnibus abstrahit cogitationibus ipsique Deo nudum sistit. Hae igitur tres

1296. MG 90, 288 B. 1297. MG 90, 926 D.

Afriai ouv ai Tpeîç àpeiat aupropiXtinriKai eiai traawv twv dpertîiv • Kal dvev toútujv ô voOç oú bùvaTat ttyoXaietv Tip 0eQ.

1298 *Quomodo oratio ab omnibus abstrahat.* — 24. ÎTapaKaXw paOeîv Kat nepi tt^ç npoaeuxôç, kwç xwpi&i tôv voOv tovtwv Tiî)v voripdTwv. Kai àreKpiâi] ô yépujvTà voqpaTa twv npaypdrwv eiai vot'ipaTa • twv bè npaypdTwv, tù pèv eiaiv aiaSqTd, tò bè, voiiTÓ. 'Ev aÙTOîç oùv b voOç btaTpipwv, Tà vonpara aÙTwv neptcpépti • f] bè x«P>Ç TÔÇ upooeuxflç, Tip 0etp auvànret tòv voOv rip bè 0ew auvánrovaa, x^P^l ttdvTwv twv voqptÍTwv. Tót€ ô voOç yupvôç aÙTip trpooopiXwv ôeoetbriÇ fiverat. Toioûtoç bè ytvôpevoç, Tà irpéîrovTa trap' aÙToO aÎTeî, Kai tôç beôffÉwç aÙToû où biapaprávei nrori. Aià toOto oùv ó dnôaToXoç .dbiaXehrrwç' [1 Thess 5,17] KtXeúet npo<reùxeo9at, ïva tôv voûv Tip ©etp auvexwç ouvâtrrovTeç, KaTà piKpôv d7to^í>lí£UJMev tôç twv ùXikwv Ttpoonaôeiaç.

Capita de caritate.

1299 *Genealogia virtutum.* — Centuria 1, n. 2. 'Ayámiv pèv rimi .dndôeta • dndOetav bè f] eiç 0eòv èXiriç • tôv bè èXniba ÙKOpovô Kai paKpo0upia- rauraç bè f] TtepitKTiKÔ èfKpaTeta- ¿^KpaTeiav bè *b* to0 0eoû tpôpoç- tòv bè cpôpov f] eiç tòv Kùpiov TtÎOTlÇ.

1300 *Necessitas liberationis a passionibus.* — 1,85. "Qanep OTpou6íov tòv Ttóba bebepévov dpxópevov tréTeoQai, ètri tòv tòv KaTaOTtàTai <jx°"'*tP ÉXxópevow outw Kai ó voOç pritrw dndOetav KTrpjâpevoç, Kai ¿ni ri]v twv oùpaviwv yvwatv neTÔpevoç, virò

virtutes cunctas alias virtutes complectuntur, ac nisi illis fultus, animus Deo vacare non potest.

1298 24. Rogo ut de oratione doceas, qua ratione ab omnibus cogitationibus mentem avellat. Respondit senex: Cogitationes rerum cogitationes sunt; rerum autem aliae sunt quae sub sensum cadunt, aliae quae animo intelleguntur. In his igitur mens moram trahens, eorum cogitationes circumfert; orationis autem gratia mentem Deo coniungit; eaque ipsa ratione quod Deo coniungat, a cunctis cogitationibus abiungit. Tunc nimirum mens nuda cum Deo versans deiformis evadit. Iam vero quae talis exsistat, quae decent ab illo petit, nec umquam frustratur quin accipiat quae oratione oravit. Hinc igitur est cur apostolus *sine intermissione* orare iusserit, ut nempe assidue Deo mentem copulantes, a terrenorum paulatim libidine abrumpamus.

1299 1. 2. Caritatem parit imperturbatio; imperturbationem, spes quae in Deum est; ceterum spem, patientia et longanimitas; has vero, cuius sit tueri, continentia; porro continentiam, Dei timor; timorem, quae in Dominum est fides.

1300 1, 85. Quemadmodum passer pede vinctus cum volare coeperit, funiculo in terram detrahitur; sic quoque mens, necdum imperturbationem nacta, ad caelestium scientiam evolans, affectibus de-

1298. MG 90, 929 C. 1299. MG 90, 961 B. 1800. MG 90, 980 C.

twv naOwv KaûeXKÔpevoç, èrti ttjv ff^v KaTatJTtàiai. 86. "Ote voûç teXeîwç twv traOwv èXev0epw0fb tòte Kai ètri Tf|V Qewpiav twv ôvtwv àpeTaaTpenTi óbeúet, ètri Tqv 'fvwatv t^ç àfiaç Tptàboç tt]v nopEtav Ttoioùpevoç.

Contemplatio debet sequi actionem. — 2, 5. Oùk dpKcî irpaK- 1301
tikì) péûoboç npôç tô teXeîwç tôv voûv naOtî)v èXEi)0epw0ôvai, fiore òuvr|0f|vai aÙTÒv aTOpiOTrâaTwç npoaeùxeoOai, ei gf| Kai btâtpopoi aÙTÒv btabéiovrai itveupaTiKai Oewpiai. 'H pèv yàp dKpaoiaç Kat pioouç pôvov tôv voOv èXeuûepoî• ai bé, Kai Xf]0r|Ç Kai à'fvoiaç aùxôv ànaXXâTTOuot• Kai oùtw buvnoETat tbç bei npoaeùSaaOat.

Duae species mundae orationis. — 2, 6. Tfiç KaOapftç npoa- 1302
euXÔÇ ôùo eiaiv dKpÔTaïat KaTaorâoetç• f] pèv toîç irpaKTiKOîç• f) bé, toîç OewprjTiKOîç émooppaivovaa. Kai f| pèv èK tpôpou 0eoû Kai èXttiboç à'faôfiç Tfj ipuxti èrf>V£Tal' Ù ôè ànô Oeiou épwroç Kai dKpoTdTtiç KaOàpaewç. FvwpiopaTa bè toû pèv TtpwTOU péTpou, tô èv TÛj ouvafa-feîv tôv voûv ¿k ndvTwv twv toû KÔapou voripdTwv, Kai tbç aùrw aÛTOÛ TOptOTapévou toû Oeoû, fiarrep Kai irapéOTti, noieîaéat Tàç rrpoaeuxàç direpi• attâOTwç Kai dvevoxXtÎTwç• toû bè beuTépou, tò èv aÙTfj tt) bppri Tfiç Trpooeuxfiç àpîrœffivai tôv voûv imô toû 0eiou Kai dneipou cpwTÔç, Kai phte èauToû pf|TE tivôç dXXou twv ôvtwv tô ffùvoXov ènata0dvEO0ai, eI prj pôvou toû btà Tfiç dydmiÇ èv aÙTtp t?|v TOiaÙTtiv èXXapipiv èvEpyoûvTOç. Tòte bè Kai trepi toùç itepî Oeoû Xôfouç KtvoùpEvoç, KaOapàç Kai Tpavàç Tàç rapi aÛTOÛ XappdvEt èptpàaetç.

gravantibus in terram deprimitur. 8G. Ubi mens perfecte ab affectibus liberata fuerit, tunc ad rerum contemplationem irreversim procedit, ad sanctae Trinitatis notitiam iter faciens.

2, 5. Non sufficit colendae actionis via ad animum ab affectibus 1301
perfecte liberandum, ut indistracte vacare orationi possit, nisi etiam diversae contemplationes spiritales accesserint. Nam actio quidem ab incontinentia atque odio mentem liberat; contemplationes vero, ab oblivione et ignorantia; et sic poterit, ut decet, orare.

2,6. Mundae orationis duo sunt supremi status; quorum alter 1302
colentibus actionem convenit, alter, his qui contemplationi student. Ac prior quidem, ex Dei timore ac bona spe, animo accedit; alterum vero, Dei amor summaque mundities parit. Prioris modi indicia sunt, collecta mente a mundanis omnibus cogitationibus, velutque Deo illi praesente, uti et vere praesens est, indistracte et sine ulla turbatione orare; posterioris vero, sub ipso orationis impetu rapi animum divina et infinita luce ac neque sui neque prorsus aliarum rerum sensum percipere, praeterquam eius dumtaxat, qui per caritatem talem in eo illustrationem afflatu suo opeTatur. Tuncque adeo etiam circa rationes, quae de Deo sunt, motus, claras de illo ac conspicuas accipit repraesentationes.

1301. MG 90, 985 A. 1302. MG 90, 985 A.

1303 *Genealogia virtutum.* — 2, 25. Mitrôôç Tfiç èfKpaTiiaç, f) àrràGeta • Trjç bè m<rreujç, f) yvâiaiç • Kai f] pèv dtráGeta tîkto tùv biaKpicnv >i bè fvwaiç Tqv eiç Oeôv fifâTtqv.

1304 *Quid ducat ad bonum, quid ad malum.* — 2, 32. Tpia dai Tà KivoOvra f]pâç ètri tò KaXà- Tà tpuatKà crnéppaTa, ai Spai buvàpetç Kai f) dfaGf] npoaipeatç. Kai Tà pèv tpuatKà cmèp-paTa, djç ÔTav ô GéXopev iva notibatv f]ptv oi fivGpujnoi, Kai ftpeîç bpoiujç TTOiwpev aÙTOîç- fj dtç ÔTav ïbutpév Tiva èv <rt€-vwaei F| èv dvdfKtj, Kai cpuaiKâiç èXeâipev. Ai bè fifiai buvapeiç, oîov ÔTav Ktvovpevot èni KaXqj irpàfpaTi, eupwpev cnjvepfiav dfaGf|v, Kai KaTeuobœpeôa. ‘H bè dfaGq npoaipediç, tbç ÔTav biaKpivovTeç dirò toO kokoO tô koXôv, aîpwpeGa tô dyaôôv. 33. Tpia bè ndXtv eiai Tà KtvoOvTa fjpàç èni Tà kokci- Tà irdGn, oi baipoveç, Kai f) Kaxq npoaipeaiç. Kai Tà pèv TtàGq, tbç ÔTav èmGupâipev irpâfpaTOÇ irapà Xófov oîov q pptbpaTOÇ, napà tòv Kaipóv, f| napà tt)v XP£’av› Ô TvvatKÔç napà tòv okottòv tt)ç TtaiboTroiiaç, Kai tôç pô vopipov Kai raxXtv, ÔTav ópfiájú-peéa, F| XinrtbpeGa irapà tô êîkôç • oîov, kütô toû àTtpdoavTOç, f| iripiujaavToç. Oi bè baipoveç, oîov ÔTav èv Tfl dpeXeiq fipûiv, KaipoffKOTToOvTCÇ èmTtGiuvTai fjpîv dipvir perà noXXfiç œpobpÔTiiToç kivoOvteç Tà npoetpripèva ndGn, Kai Tà ôpoia. *H bè KaKi] irpoaipeaiç, oîov, ôte èv yvibaei toû koXoO, kokuiv dvGatptbpeÔa.

1303 2,25. Continentiae merces animi imperturbatio est; fidei autem, scientia. Ac quidem imperturbatio discretionem, scientia vero caritatem in Deum parit.

1304 2, 32. Tria sunt nos ad ea quae honesta sunt provocantia: naturalia scilicet semina, sanctae virtutes et bona voluntas. Ac quidem naturalia semina, ut, cum id quod volumus ut faciant nobis homines, nos quoque illis similiter faciamus ; vel ut, cum aliquem in angustia aut necessitate videmus, illius, naturali ductu atque instinctu, miserti simus. Sanctae autem virtutes, ut, cum honestum aliquid aggressi, bonum adiutorium inveniamus, resque nobis prospere cedat. Bona denique voluntas, ut, cum bonum a malo discernentes, bonum eligamus. 33. Tria rursus sunt quae nos movent ad malum : nempe passiones, daemones et mala voluntas. Ac quidem passiones, ut cum invita ratione, rei alicuius cupiditate ducimur: puta cibi, praeterquam quod vel opportunum tempus, vel ' iusta necessitas suaserit, vel uxoris alio fine quam suscipiendi liberos, aut non legitimae coniugis ; ac rursus, cum aut irae aut tristitiae indulserimus secus ac decet : puta, adversus eum qui probro affecit aut damnum intulit. Daemones vero, ut cum nobis neglegentius agentibus occasionem captantes, derepente magna vehementia ac impetu in nos invaserint, movendo quas dixi passiones, atque his similes. Mala denique voluntas, ut cum cognito quod honestum sit, tamen malum eligimus.

1803. MG 90, 992 B. 1304. MG 90, 998 D.

Monachus. — 2, 54. Movaxôç ¿otiv ô tiîiv ùXikwv npaf- 1305
pÓTwv tòv voûv ànoxwpiaaç, Kai bi' è'fKpaTeiaç Kaì àfdnriç Kaì ipaXptpbiaç Kaì Ttpoaeuxfiç npooKapTepûiv Tip 0ep.

Oratio summa. — 2,61. Tqv vfjç npoaeuxfiç dKpoTÚrqv kotó- 1306
maaiv TaÙTrjv eìvai Xèyouai, tò <=£w aapKÔç Kaì KÓopou fevéaOai tòv voûv, Kaì diiXov nàvTq Kaì dvdbeov èv Tip rrpoaeùxeaGai. 'O oùv TaÙTqv dXPpqTov biaTqpiìiv ttjv KaTàœraoiv, oûtoç ôvtujç àbiaXetirruiç Ttpooeúxcrai. 62. "Qanep tò oiîipa ànoOvf|(TKOV, návTUJV x^piitfat tûiv toû píou TrpaypáTwv oütuj Kai ó voûç èv Tip dKpioç npooeúxtoOat dnoOviíoKtuv, návTuiv xaipíícTai tûiv toû KÓapou voqpáTuiv. 'Eàv yàp pò tòv toioûtov Sàvi] OávaTov, p€Ta 0eoú eupeOpvai Kaì Zaffai où búvaTat.

Usus rerum. — *2,* 75. Tiîiv eiç XPflO'v Ttapà ®€0° boQévTwv 1307
Ôpîv TTpafpâTuiv, Tà pèv èv Trç tpuxfi» T" bè èv Tip GiópaTi, Tà bè Ttepi tô oiîipa eóptOKíTaf oîov, èv pèv Trj tpuxrj, buvàpetç aÙTflç, èv bè Tip odipaTt, Tà aiaOqTqpia Kai Tà Xomà péXrj, Ttepi bè tô aûipa, ppwpaTa, K-rripaTa, Kaì Tà èSfjS- Tô oùv eu toùtoiç xPH^atfOa' Ò kokiÎiç, fj toîç Ttepi TaÛTa aupPepqKÔotv, fj èvapèTouç F| tpaûXouç ÔPÛÇ ártocpaívet. 76. Tiîiv èv toîç rtparp-paat auppePnKÔToiv, Tà pév eiat tûiv èv Trj xpuxflt tiîiv èv Tp ouipaTt, Tà bè tiîiv ttepi tô aiîipa TtpaypaTuiv. Kai tiîiv pèv èv Trj tpuxfj, oîov, YviîiOtç Kai dfvoia, Xr]0r] Kai pvrjpr], dfdtTtr) Kai pîcroç, epôpoç Kai Oàpooç, Xùttt) Kai xaP®> k«î Tà èifjÇ' tiîiv bè èv Tp ouipaTt, oîov, f)ôovn Kai Ttôvoç, ataOnatç

2, 54. Monachus est, qui mentem suam a terrenis rebus abstraxit, 1305
ac qui per continentiam et dilectionem et psalmodiam orandique studium Deo assiduus exsistit.

2,61. Supremum orationis statum hunc esse dicunt, ut mens 1306
carne et mundo excedens extraque omnem materiam, ac nullis imbuta rerum formis, sic orationem peragat. Hunc igitur statum quisquis integrum illaesumque servaverit, hic vere indesinenter orat. 62. Quemadmodum corpus emoriens, a cunctis vitae negotiis rebusque saeculi procul abscedit; ita et mens, summae illius orationis cultu moriens, a mundanis omnibus cogitationibus separatur. Nisi enim eius generis mortem obierit, cum Deo versari ac vivere non potest.

2, 75. Rerum nobis a Deo in usum concessarum, aliae in animo 1307
sunt, aliae in corpore, aliae circa corpus: puta in animo, eius vires; in corpore, sensuum organa ac membra reliqua; circa corpus, cibi, possessiones, opes, ac id genus alia. Quod his icitur bene aut male utamur, seu iis quae circa haec accidunt, boni aut mali efficimur. 76. Accidentium in rebus, alia in animo sunt, alia in corpore, alia iis in rebus, quae sunt circa corpus. Ac quidem in animo, veluti scientia ac ignorantia, oblivio et memoria, dilectio et odium, timor et audacia, tristitia et gaudium, atque his similia. In corpore autem, puta voluptas et dolor, sensus et orbitas, valetudo et aegri-

1805. MG 90, 1001 C. 1806. MG 90, 1004 C. 1807. MG 90, 1008 C.

Kai inipiufftç, ùyeia Kai vôaoç, £wi| Kai UdvaTOç, Kai Tà TOiaOia. Twv bè topi tò awpa, oîov, eÙTCKvia Kai àTiKvta, ttXoûtoç kcjI nevia, bàita Kai dôoiia, Kai Tà èiflç. Tovtwv bé, tù pèv KaXà, Tà bè Kaxà toîç dvûpumoiç vopiieTat, oùbèv aÙTtûv kokòv ôv Ttp ¡blip Xôyuj • trapà bè tï|v XPflaiv› e'Te KaK“ xupiwç, €ÌTl céfaGà €ÔpiaK€Tai. 77. KaXq q p/wcnç tí) tpùaer ôpoiwç bè Kai b-fda- dXXà TdvavTÍa toùç ttoXXoùç qTOp toOto wvqaev. Toîç ■fàp cpaùXotç oùk eiç KaXôv il fvwoiç cruppaivet, ei Kai Tr| tpùaet, tbç eïpqTat, è<ni KaXq • ôpoiwç bè oùbè óyela, oùbè tcXoûtoç, oùbè xaPÀ- Où ï«P ouptpepàvTwç toûtoiç Kéxpqviat. yApa oùv TàvavTia toùtoiç auptpépet. OùkoOv oùbè ÔKtîva kokò Tip ibitp Xàytp TUfxdvet, ei Kai boKeî Kató eîvai.

1308 *Triplex tentatio iuxta statum.* — 2, 90. Toùç pèv dtKpwç npoaeuxogévouç iroXegoOaiv oi baigoveç, ïva Tà voqpaTa twv aiaûqTwv TtpaypâTwv qnXà pq dvaXappdvwoi • toùç bè yvwcrnkoùç, ïva èyxpovièwatv èv aÙTOîç oi èpnaGeîç Xofiapoi- toùç bè nepi Tqv Kpâiiv dfwvtiopévouç, ïva toîowoîv aÙTOÙç kot' èvép'fetav àpapTàveiv • iravTi bè Tpôntp rrpôç îtcivTaç dfwviZovTai, ïva dnô toO ©eoû oi beiXatot toùç dvépwnouç xwpicrwat.

1309 *Res malae non sunt, sed usus.* — 3, 4. Où Tà PpwpaTa KaKa, dXX' f] •faoTpipap'fia • oùbè f] naibonotia, dXX' f] Ttopveia- oùbè Tà XPHpœra, dXX' f| tptXapyupia • oùbè f] bòia, dXX' q Kevoboiia. Ei bè toûto, oùbèv èv toîç oùat kœkôv, ci pn f) napàxpnaiç, finç ouppaivet ék tîîç toû voû dpeXeiaç irepi Tqv cpuoiK^v -fewp-fiav.

tudo, vita et mors, et similia. Circa corpus vero, veluti larga proles eiusque carentia, divitiae et paupertas, gloria et ignominia, ac eiusmodi reliqua. Horum alia bona, alia mala hominum iudicio habentur, cum nihil in iis malum sit propria ipsius ratione; sed penes usum vere aut mala aut bona comperiuntur. 77. Bona est natura scientia; similiter vero etiam sanitas; multis tamen magis profuerunt horum contraria. Malis enim ac improbis non in bonum cedit scientia, tametsi illa, ut dictum est, natura sit bona; parique ratione nec valetudo, nec divitiae, neque gaudium. Non enim his utuntur, ut illis est utile. Igitur conducunt horum contraria. Ergo nec illa mala sunt propria ipsorum ratione, etsi videantur esse mala.

1308 2, 90. Eos qui supremum precandi genus consectantur, impugnant daemones, ne rerum in sensum cadentium nudas rationes apprehendant; studentes autem scientiae, ut libidinosae cogitationes in iis moram trahant; eos denique qui in actione certamen habent, ut ipso opere peccare suadeant. Omni autem modo adversus omnes decertant, ut homines a Deo abiungant scelerati.

1309 3,4 Non cibi mali sunt, sed gula; nec liberorum procreatio, sed scortatio; nec pecuniae, sed avaritia; neque gloria, sed inanis gloria. Quod si ita est, nihil in rebus malum est nisi abusus, ex eo nempe contingens, quod animus ea quae sunt naturae colere neglegit.

1308. MG 90, 1013 B. 1309. MG 90, 1017 C.

Agere propter Christum. — 3, 47. TToXXoùç ?x€l ô KÔapoç 1310
muixoùç tûj rtveupaTt, àXXà Trapà tò rtpoatÌKOV. Kai ttoXXoùç TOV0oûVTaç, àXXà òtà Cripiiaç xP'lPaTiuv, f| àtroPoXàç tékvujv. Kai ttoXXoùç Ttpaeîç, àXXà TTpôç Tà axáSapTa TtáOn. Kai ttoXXoùç TretviùvTaç Kai bupiûvTaç, àXXà tô ápnáíetv Tà àXXÔTpta, Kai KTpbatveiv è£ àbiKtaç. Kai ttoXXoùç èXeqpovaç, àXXà TTpôç tô mîjpa Kai Tà to0 OujpaTOç. Kai KaSapoùç Tq Kapbitj, àXXà btà «voboSiav. Kai dpqvoTtoioùç, àXXà Tqv tpuxùv tt| oapKÎ ùttoIàaaovTaç. Kai ttoXXoùç bebutrfuèvouç, àXX' tbç dTÔKTOUç. Kai ttoXXoùç ôveibilopévouç, àXX' ètr' aioxpoîç ápapTiípaot. 'AXX' ¿kîîvoi pôvoi paKapiot oi btà Xpurrôv Kai KaTà XptOTÔv TaûTa Kai irotoOvtéç Kai TTáaxovT£|j- Atari; <"Oti aÙTiùv ¿otiv f] [laaiXda tújv oùpavûtv» Kai, «AùtoI tôv 0eôv ôtpovTai» [Mt 5, 3 8], Kai Tà è£r|ç. °Qot£ oùx ôti ttoioOoi TaOïa Kai Tràoxouot, elol paKÔptoi, Kai fàp oi TTpoftpripévoi tô aÙTÔ TrotoOaiv, dXX'ÔTi btà XpiOTÔv Kai KaTà XptOTÔv TaûTa Kai ttoioûji Kai naaxovat.

Monachus interior. — 4, 50. 'O pèv toîç TTpaypaaiv dnoTaíá- 1311
pevoç, oîov Tf[fuvatKl Kai toîç xPôpadi, Kai toîç ê£r[ç, tôv ?£<ju dvÛpujTtov èTTOÙiffe povaxôv • oùttlu bè Kai tôv ?<tuj. 'O bè toîç toùtujv èptraGéai voqpaai, tôv èauj dvSpujTrov, ô ¿otiv ô voûç. Kai tôv pèv èitu avépujnov, éùkôXwç tiç Trotti povaxóv, pôvov èàv 6tXf|<jq ' oùk ôXifoç bè dfùjv, tòv èatu dvQpuunov Trottioai povaxôv. 51. Tiç dpa ètrriv èv Tfl yeveà TavTtj, ô navTanafftv

3, 47. Multos mundus pauperes spiritu habet, sed contra quam 1310
decet. Multos quoque lugentes, sed ob pecuniarum iacturam, vel amissionem liberorum. Multos item mites, sed adversus immundos affectus ac libidines. Etiam multos esurientes ac sitientes, verum ut aliena rapiant, ac iniusta lucra quaerant. Sed et multos misericordes, verum erga corpus et ea quae ad corpus spectant. Multos mundo corde, verum inanis gloriae causa. Multos pacificos, sed qui carni animum subiciant. Multos qui persecutionem patiantur, sed tamquam immorigeri et inordinati. Multos qui probra sustineant ac convicia, sed ob turpia, quae patrant. Verum ii solummodo beati, qui propter Christum ac Christiana pietate haec et faciunt ac patiuntur. Quorsum vero ? *Quoniam ipsorum est regnum caelorum,* et *quia ipsi Deum videbunt,* etc. Itaque non quia haec faciunt ac patiuntur, sunt beati, cum et ii quos dicebam idipsum faciant, sed quod propter Christum ac Christiana pietate haec et faciunt et patiuntur.

4,50. Qui rebus renuntiavit, nempe uxori, pecuniis ac reliquis, 1311
eum, qui foris est, hominem, monachum fecit; nondum vero etiam eum, qui est intus. Qui autem vitiosis horum cogitatibus, ipsum qui est intus, id est mentem. Ac quidem exteriorem hominem facile quis monachum facit, dum solum voluerit; ut autem interiorem monachum facias, non parvum est certamen. 51. Quis ergo in hac aetate est, qui a vitiosis cogitationibus prorsus liberatus sit,

1810. MG 90, 1029 C. 1311. MG 90, 1060 A.

diraXXayeiç èpTtaGwv voqpaTujv, Kai Tqç KaGapâç Kai àûXou kcitci- îimGdç npooeuxôs. ôtrep èœri appeîov toû ëvbov povaxoû;

Capita theologiae et oeconomiae.

1312 *Contemplatio non fit nisi in eo qui est peregre a carne.*- Centuria 2, n. 59. ÀTrobqueî ffapKÔç ó npôç tôv yvwaTiKÔv ïftv peraflàç dnô tôç trpaKTiKÔç׀ dpTtaïôpevoç tbç èv vetpéXaiç, toîç ùq/qXoxépoiç vorjpaoiv, eiç tôv biatpavô tôç puotikôç Gempiaç dépa- xaG' ôv ffùv Kupiip eîvat buvqaeTai TtàvTOTe. 'Etcbripei bè dirò toû Kupíou, ô pôitw bixa tûiv kot' aïaGricnv èvepyeuûv KaÔapiù voî Geujpôoai KaTà tò èqnKTÔv Tà voqpaTa buvâpevoç, Kai tòv rapì toû Kupíou Xôyov ànXoûv xwplç aìviypÓTujv pq xwpwv.

Epistulae.

1313 *Omnia Deo permittenda.* — Ep. 1 **[ad Georgium, praefectum Africae].** Où yàp éXXeupiç bôEr)Ç ttapà Oew ndvTwç ô dvGpdmoiç ¿orí tô pô dpxetv dvGpdnrwv• dXXà Kai pâXXov bôfqç èiribocnç, ôaov Tapaxôç xai cppovTÎboç ô qruxô travToiaç Ka0é<rrr|Kev èXeu- Oépa tôç <Üw6ev, tbç ó èpôç eyei Xôyoç• Kai nàç eùaeptîiç Tà béovra ffuvoptûv, djç oîpai, auvGôdETai. TTàç yàp àvôp ùjç dXq- Gû>ç èvàpeToç Kai cpiXôGeoç, aÙTdpKqç êaurip trpôç tràaav eùbai- poviav êcTTÎ, ppbepiaç neptpoXôç tûiv ¿ktôç, trpôç tô tropioaaûai TavTt]v beôpevoç. 'O yàp tûiv Oeiujv ibiujpdTujv èauroû Karà tôv piov ràç èptpàaetç Karaaniffaç yvwpiapaTa, tràvTtuv èvreXüjç ?X« twv dyaGwv tô trXqpwpa- bt'oû ttécpuKev èyyiveoGat toîç dvGptimoiç ô trpôç tôv Oeôv dKpt^ôç èiopoiujotç' npôç rjv oùbèv

puramque illam nec terreni quidquam habentem nactus orationem, quod interioris monachi signum exsistit?

1312 2,59. Peregre est a carne, qui ab actione commigravit ad scientiae habitum; qui velut in nubibus rapiatur, sublimibus scilicet sensis, in mysticae contemplationis pellucidum aërem, ubi esse cum Domino semper poterit. Peregre vero est a Domino, qui necdum otiante sensu eiusque submota actione, pura mente, sensa ipsa, quoad homini concessum est, contemplari potest; is denique, qui simplicem de Deo sermonem atque doctrinam absque aenigmatum involucris non capit.

1313 1. Nihil enim eius gloriae, quae apud Deum aut homines est, prorsus detrahitur, quod quis non hominibus praesit; quin potius eius inde maior gloria emergit, quo animus a rerum turba exteriorumque negotiorum cura liber exsistit; ac puto assensurus sit, quisquis pie quod deceat adverterit. Quisquis enim hominum vere virtute ac pietate nitet, sibi ipse ad omnem felicitatem sufficiens est, ut nullo exteriori adiumento egeat, quo sibi eam conciliet. Qui enim divinarum proprietatum repraesentationes, suas ipsius proprietates, qua vitam disciplina instituit, fecit, is omnium perfecte bonorum plenitudinem paravit, qua accurata cum Deo similitudo

1312. MG 90, 1149 C. 1318. MG 91, 365 B.

tûiv peià 0€Òv au-fKpivójievov Kaôonoûv rrapaflaXXerai. Ka't ànXtîtç eìtreìv, pq vôaoç, pt] û^eia, pA ttXoûtoç ó kótw crupó-pevoç, pi] nevia tûiv tpGeipopéviuv, pi'l tpÔTOç, pi] ènatvoç, pi] Gàvaioç, pi] ítuq, pi] tò trapôv, pi] tô péXXov, pqbè KaGattaE ëïepov tûiv ovtujv q fivopévujv, tíjv ôpeipapévqv ae t‹xùtt]v, Kai eiç TÓbe Trpoayafoûaav rrapà Te Oeiij Kai àvOpuJTrotç KXéoç tptXo-aocpiav, voGeOaat buvqGfj. ToOto bè yeviiaeTai ntîiç; Ei travia Ttiœreùffotpev tûj 0ew ià Kaô' ëauioùç, Kai ppbèv pèv &]T€îv àvaaxoipeQa travTeXüjç, tbv ¿k 0eoO íqieiv où irpoaeTâfripev • It]T€îv bè btà iraotiç cmoubriç, tt&v ÔTttrep ¿k 0eoO it]Teîv ètre-Tcifnpev • Kai Ta pèv tbç peià 0eòv ùtrò yvibpriv fjpeiepav òvia Kai bùvaptv, Kaià travia ipótrov OeXpoaipev, Kai popcpwaat bi' aÙTtòv Ttîtv jp-fujv orroubàoatpev • 1à bè tràaatç ipqcpoiç, tbç t^ç fjpújv npôç tô xiveaGai Te Kai àrrofiveaGai fvùjptiç où xprçiovia, trapaxujpriaaipev túj 0eúJ peí' eùxapicrriaç Kai rriffTeujç dyeiv ôtrt] OéXet Kai poùXeiat, ppbèv trpôç toùç Xôfouç biacpepópevoi tô ffùvoXov Tfjç aÙToO trpovoiaç Kai bioïKqffeujç- oïç tô nâv dfvuj<iTUjç peía aocpiaç dtroùùÛTou trpôç tô èauioO Kaià ttptrfvwcnv to0 0eoO tpépeiat trépaç- k5v àXXtuç, Kai ttapà ii)v fjptîiv èXtriba irotf]Tai itîiv TotoÚTUJv Xôfojv ii|v ëKpaotv. XotpÙJiaToç fàp èan Ttîtv f]peièpmv Krjbeptbv Kai Trpotrrâiriç, àie bi] pi] cnjpp&aav aÙTtp iqv oorpiav KTt]ffàpevoç, àXX' aùiôç Kai' oùoiav aocpia Kupiutç Kai tïtv Kai Xeyôpevoç. "Ev pôvov ■fvqaiujç Truffai 0eXr|-ffuupev, tò àyatrSv aùiôv, KaOtbç eitrev, ¿E ôXqç Kapbiaç Kai

hominibus accedit, eiusmodi scilicet, ut eorum quae a Deo secunda sunt, nihil ei comparari possit. Atque, ut summa dicam, non morbus, non sanitas, non quae deorsum trahant divitiae, non rerum quae intereunt egestas, non vituperium, non laus, non mors, non vita, non praesens, non futurum, neque omnino ulla rerum alia, eorumque quae fiant, hancce tibi nutricem, quaeque ad tantum gloriae decus apud Deum hominesque provexit, philosophiam, quidquam adulterare poterit. Id vero quanam ratione contingat? Ñempe si nostra omnia Deo permiserimus, nec quidquam omnino, quam quae nobis a Deo praecepta sunt, quaerere sustinuerimus; quae autem ab eo quaerere iussi sumus, ea omni diligentia quaesierimus ; atque alia quidem, ut quae secundum Deum in nostra voluntate ac facultate posita sint, omni modo velimus, nobisque rebus ipsis informare studeamus ; alia autem, votis omnibus, ut quibus voluntas nostra nihil momenti afferat, ut fiant aut desinant, cum gratiarum actione ac fide, Deo agere permittamus sicut vult et decernit, nihil prorsus ab eius providentiae ac gubernationis rationibus dissidentes ; quibus rerum universitas, ignota ratione, ineffabili sapientia, ad suum secundum Dei praescientiam finem fertur ; tametsi aliter ac contra spem nostram, rationum eiusmodi eventus illi procuretur. Sapientissimus enim nostrarum rerum creator ac praeses est, ut qui non accidenti dono nactus sit sapientiam, sed vere essentialiter sapientia tum exsistat tumque audiat. Unum dumtaxat sincere servare studeamus, ut nimirum, quemadmodum ille dixit, ex toto corde animaque et virtute, ipsum diligamus et

ij/uxfiç Kai ôuvdpeujç, Kai tòv TtXqdiov tbç èauToùç- anoubd-Iovtêç navra rpônov <hnvof)<rai npôç ttépaç d-fayeiv tô Oeîov toOto bidra-ppa • Kai ÔXoç TrXqpécnaToç f)gîv KaTà nepiypacpfiv ô Oeîoç KaTujpQujTai ctkotoç, tbç dv âiiaç f) tùîêujç, 0(ou Te Kai (JXÔpaToç êxwpev • ehe àpxovieç, eÏT€ àpxôpevoi, TtXouToOvTtç Te Kai Trevópevoi, Kai ùytaivovTeç Kai voaoOvTeç, Kai àXXwç trwç toO odjpaTOÇ ix0VT€S' Ka' TOP' T(^v dXXwv TtàvTujç fipûiv KaTà bidOeaiv oùx üireTai Trj 0eXr|oei, pqbôXwç pepipvnaujpev.

THALASSIUS, ca 650.

Centuriae.

1314 *Caritas.* — Centuria 1, n. 5. Móvq f] dyanq ouvdirrei ttjv ktIoiv ©etb Kai dXXfjXotç eiç ópóvoiav.

1315 *Quadriiugium mentis.* — 1, 24. 'Hauxia Kai ^poaeuxô, Kai d-fórni, Kai èyKpdTeia TeTpdirXoKÓv ¿oriv fippa, eiç oùpavoùç dvdfov tôv voOv.

1316 *Renuntiare rebus, deinde cogitationibus.* — 1, 29. ‘Pitpaç TT)v uXr]v Kai túj KÓaptp drroTaEdpevoç, dtrÓTafai Xonrôv Kai toîç rrovripoîç Xoytcrpoîç.

1317 *Impossibilitas.* — 1,40. 'ArrdOeid èanv dKtvqaia tpuxflç npôç KaKÍav fjç Tuxeîv dppxavov àveu èXéouç XpiffToO.

1318 *Discretio.* — 1, 43. 'Ibtov drraOeiaç btdKpiaiç dXr)0ivr| • KaO' iiv rrávra -apárre péTptp Kai Kavôvt.

1319 *Silentium et preces.* — 1,67. ‘Hauxia Kai npooevxúi pépaTa ôtrXa dperriç- aOrai yàp tôv voOv Kaôaipouaat, btopaTiKÔv drrepYdiovrai.

proximum sicut nos ipsos; omnem diligenter modum exquirentes, quo divinum hoc mandatum in finem deducamus; totusque nobis plenissimus compendio divinus scopus impletus sit, quavis tandem dignitate ac gradu fulgeamus, quovis instituto ac statu vitam sustentemus; sive praesides, sive subditi simus, sive divites, sive pauperes, sive bene valentes, sive aegrotantes, sive aliter affecti corpore; ac reliquorum, si quae omnino eiusmodi sunt ut ex animi affectu voluntatem minime sequantur, nulla cura tangamur.

1314 1, 5. Sola caritas in unam veramque concordiam Deum et creaturam cogit.

1315 1, 24. Silentium, preces, caritas et continentia, quadriiugi equi sunt mentem in caelum subvehentes.

1316 1, 29. Ubi materiam abieceris mundoque dixeris vale, reliquum, ut pravis et inanibus etiam cogitationibus renunties.

1317 1,40. Impassibilitas est animam non moveri ad malum ullum; verum hanc impossibile est assequi sine misericordia Christi.

1318 1..43. Propria est impassibilitati vera discretio, iuxta quam in regula mensuraque facito omnia.

1319 1,67. Silentium et preces maxima virtutum arma sunt; mentem enim simul purificant ac perspicaciorem reddunt.

1314. MG 91, 1428 A. 1315. MG 91, 1429 C. 1316. MG 91, 1429 D.
1817. MG 91, 1432 B. 1818. MG 91. 1432 B. 1319. MG 91. 1433 C.

Silentium conscientiae. — 1,72. 'Ekîîvouç pôvouç où xpívei tò auvetbôç, TOÙÇ €ÎÇ TÒ dxpOV T^Ç dpeTflç Tf|ç xaxiaç tpOd-aavraç. 1320

Impassibilitas et cognitio. — 1,73. 'Axpa dndOeta ipiXà iroteî tù vo/pma- dxpa bè fvtôcnç tûj ùnepaTvdiOTtu TtapiffTriOiv. 1321

Impassibilitas et cognitio. — 2,14. ÀTapaSta qjuxflç àttdOeia Kai TVÛiaiç' ÎÇ Tuxeîv dpf)xavov T^v Ôôovaîç bouXeùovra. 1322

Observantia mandatorum et impassibilitas. — 2, 25. Tr|-pqaiç èvTûXwv 0eoO, tîktêi ànàOeiav, dndGeta bè 'pox^Ç auv-Ttipeî Tvtîxjiv. 1323

Activa vita ñon neglegenda.— 2, 32. Mí) dpéXei Tflç irpá-£eti)ç, ènei peioÛTai f| tvôktiç- Kai XipoO fevopévou KaTafiaivetç eiç ÀvfUTtTOV. 1324

Monachus interior. — 3, 22. ZneOaov beîEat povaxôv, pir) tôv èîw dvOpwrov, dXXà Kai tôv îouj tûjv TtaOwv diraXXdTTUJV. 1325

Acedia. — 3, 51. Axtibia èariv ôXtyujpia tpuxfiç' ôXvfwpeî bè tpuxi) <ptXr)bovoOaa. 1326

Proficientes et perfecti. — 3, 84. 'Ev pèv toîç Trpoxôtrrouaiv eùperdTrrwTot -flvovTai ai biaOéaetç tûjv èvavTÎœv. 'Ev bè toîç TeXeioiç KaT'dpcpuj ëîeiç buGKÎvriToi. 1327

Directio. — 4. 40. Zuverôç dvrjp, ò oupfiouXfiç àvexôpevoç, Kai pdXicrra toû TtvtupaTiKOÛ iraTpôç kotò 0eòv tnippouXeù-OVTOÇ. 1328

1, 72. Illos solos conscientia sua non arguit, qui vel in virtutum, vel in vitiorum fastigium pervenerunt. 1320

1,73. Summa impassibilitas subtiles efficit cogitatus; sublimis vero scientia ad ignotissima perducit. 1321

2, 14. In impassibilitate et cognitione consistit animae tranquil-litas, quam voluptatum mancipiis contingere est impossibile. 1322

2,25. Observatio mandatorum Dei parit impassibilitatem ; im-passibilitas autem animae custodit scientiam. 1323

2, 32. Activam vitam cave ne neglexeris, alioquin et scientia decresceret; hoc enim esset, orta fame, in Aegyptum descen-dere. 1324

3, 22. Propera ut monachum te ostendas, non exteriorem ho-minem, sed interiorem ab affectionibus alienando. 1325

3, 51. Acedia est neglegentia animae; anima autem tunc negle-gens est, quando studio voluptatum dedita. 1326

3, 84. Proficientes a suis dispositionibus facile excidere possunt, sive bonae sint, sive malae. Perfectorum autem habitus cirça utrum-que difficillime moventur. 1327

4, 40. Vir intellegentia praeditus consiliis paret, maxime patris spiritualis ea quae Dei sunt consulentis. 1328

1320. MG 91, 1433 C. 1821. MG 91, 1433 D. 1322. MG 91, 1440 A.
1323. MG 91, 1440 C. 1324. MG 91, 1440 D. 1325. MG 91, 1449 C.
1326. MG 91, 1453 A. 1327. MG 91, 1456 C. 1828. MG 91, 1461 D.

S. IOANNES DAMASCENUS, fin. saec. VII — ante 754.

De fide orthodoxa.

1329 *Incarnationis vis in reliquis hominibus.* — L. 4, c. 13. ’Ebet bè pfl |-ióvov Tflv dnapxflv TflS fln«iépaç tpùaewç èv peruxfl ftvéaèai to0 KpetTTOVoç, àXXà › Kai navra tòv PouXôpevov àv-OpujTTOv, Kai beurépav yévvncnv TevvqOflvai, Kai rpatpflvai Tpotpflv £évr)v, Kai Tfl fewflaci npóatpopov, Kaì oíjtuj tpGàaat tò pérpov Tflç TekeiÔTHTOÇ. Aià pèv oûv Tflç aùroû •fevvfloeujç flrot aap-KÙjaeujç, Kai to0 panTÎagaTOÇ, Kai to0 naOouç, Kai Tflç àva-aràoeujç, flkeuÔèpujcre Tflv cpùaiv Tflç àpapTtaç toû TtponaTopoç, toû ûavarou Kai Tflç cpOopâç, Kai Tflç dvatrrâcreuuç dnapxfl Téfovt, Kaì óbòv Kai tùttov éauròv Kaì ónoipappòv TéôeiKtv, ïva Kai flpeîç toîç aÙToO dKoXouSflaavTeç ïxv6CTl› ïtvujpeGa ôéaet, ÔTOp aÙTÔç èüTl cpùffei, uioi Kaì KXqpovôpoi 0€OÛ, Kai aÙTOÛ (WfKXnpovôpoi. "EbwKtv oûv flpîv, tbç ?<pqv, fèvvriaiv beurépav, îv’ (ïiarrep yevvr]ÔévTeç èK to0 Àbdp, ibponbOqpev aùrib, KXrjpovo-pflaavreç Tflv Karapav Kai Tflv q>9opdv, ourtu Kai è£- aÙToO •fevvnÔévTeç, ôpotwêæuev aùrq), Kai KXnpovopflaajpev rflv Te dtpOapcriav, Kai Tflv eùXofiav, Kai rflv. bóíav aÙToO.

1329* *De reliquiarum cultu.* — 4,15. Cf. Breviar. Rom., in Festo SS. Reliquiarum, lect. IV—VI.

1330 *Imaginum cultus.* — 4,16. ’Enei bè ó 0eôç bid artXdTXva èXéouç aÙTOÛ Kara dXflGeiav yé^ovev dvGpwnoç bid Tflv flperépav ffurrnpiav, oùx <bç Tip ’Afïpaàp lïxpOq èv elbei dvÔpujrrou, oùbè ibç Taîç Ttpocpr|Taiç, dXXà kot’ oùoiav yérovev dXq9iî>ç dvGpwiroç, biérpnpé tc èiri Tflç Tflç, Kai toîç dvôpwrroiç ouvaveffTpdtpn,

1329 4, 13. Oportebat enim ut non solum generis nostri primitiae, sed et quisquis hominum vellet, in illius summi boni participationem veniens, denuo nasceretur, novoque subinde cibo, qui huiusmodi nativitati consentaneus esset, enutritus, perfectionis modum attingeret. Quamobrem per suam nativitatem, sive incarnationem, baptismum item, passionem et resurrectionem, humanum genus a primi parentis peccato, morte quoque ac corruptione liberavit; resurrectionisque factus primitiae, seipsum viam normamque et exemplar constituit, ut nos quoque vestigiis eius adhaerentes, quod ipse natura est, hoc adoptione essemus, filii nimirum et heredes Dei ipsiusque coheredes. Nobis itaque secundam, ut dixi, nativitatem dedit; ut quemadmodum ex Adamo procreati, similitudinem eius contraximus maledictionemque et corruptionem hereditario veluti iure nacti sumus, sic ex ipso geniti, similes ei efficiamur, atque immortalitatis ipsius benedictionisque ac gloriae hereditatem consequamur.

1330 4, 16. Postquam autem Deus per misericordiae suae viscera, nostrae salutis causa, vere factus est homo, neque iam, uti Abrahae, humana specie, neque, uti prophetis, se conspicandum praebuit, sed cum revera homo secundum substantiam exsisteret, in terris

1329. MG 94, 1187 B. 1380. MG 94, 1172 A.

è&tupaxoùp'fqaev, étraGev, èoxauptóÒq, àvéffxn, àveXf]<p9q, Kaì xtàvxa xaOxa KaTà àXf|9etav féyove, Kaì tbpàOr] urtò xù>v àv-Opujnuiv, èypàrpri pèv eiç inrójivt]<Tiv f]p<ì>v Kaì btbaxñv tûjv xqviKaOxa pi) ttapóvxujv, ïva pi] êtupaKÔxcç, àKOÙaavxeç bè, Kaì mcrrtùtfavxeç, xúxwpev to0 paKapiapoO to0 Kupiou. 'Enei bè où xràvxeç íaatJi fpdppaxa, oùbè xi} dvafvujoei oxoXáZouaiv, oí Ttaxépeç ouveíbov, ¿onep Ttvàç àpiœreiaç, èv eÌKÓffi xaOxa -fpá-cpeoGai eiç ónópvr)ffiv aùvxopov. 'ApéXei noXXdKtç pi] Kaxà voOv èxovxeç xò xoO Kupiou ndOoç, xi|v eÌKÓva xr|ç XptaxoO <xxau-pdiaeujç ibôvreç, xoO (Jwxripiou rràOouç eiç ùixôpvr|<Jiv èXOôvxeç, ixeoôvxeç TxpoffKuvoOpev, où xr| SXij, dXXà tûj eÎKOvtZopèvœ• ôjcmep oùbè xf] ôXij xoO eùaffeXiou, oùbè xf| xoO axaupoO uXij TxpoOKUvoOpev, dXXà xip èKXvmbpaxi. Ti yàp biatpépet oxaupôç pi] ?xu)v tô xoO Kupiou èKXÙTtujpa, xoO èx0VT°S! 'Soaùxuiç Kai èrti xf]ç Qeopnxopoç. *H fàp eiç aùxqv xipr|, eiç xôv è£ aùxfiç aapKwèévxa dvàyexar ôpoiujç bè Kai xà xû>v áffíuv dvbpâiv dvbpayaGripaxa, ènaXeicpovxa fjpdç xxpôç dvbpeíav, Kai iflXov, Kai pipnenv xf|ç aùxiûv dpexf|ç, Kaì bóíav 0eoO. 'Qç fàp ècpqpev, i] npôç xoùç eùfvibpovaç xwv ópoboùXwv xipi] dnôbet£iv ?x€l xpç irpôç xòv KOtvòv Aeanôxr]v eùvoiaç, Kai f) xf|ç eÎKÔvoç xipi] npôç xò xrpujxôxuTrov biapaiver èoxi bè àfpacpoç i] napdboaiç, lïxmp Kaì xò Kaxà dvaxoXàç npoOKUveîv, Kaì xò xrpoOKuveîv xòv axaupôv, Kai èxepa xrXeîaxa xoùxotç 8pota.

agens cum hominibus est conversatus, miracula edidit, passionem crucemque sustinuit, resurrexit, et assumptus est; ex quo haec omnia gesta sunt, visaque ab hominibus fuere, litteris subinde tum memoriae alendae gratia, tum eorum, qui his praesentes non fuerant, edocendorum, mandata sunt; ut qui ea non viderimus, audiendo atque credendo digni simus qui beati a Domino praedicemur. Verum quia non omnes litteras norunt, nec legendis libris vacant, inde patribus visum est, ut haec in imagines tamquam in commentarium brevius, velut praeclara facinora, referrentur. Saepe sane contingit, ut cum de passione Domini minime cogitamus, conspecta crucifixionis Christi imagine, in salutiferae passionis memoriam revocemur, et cernui, non materiam, sed eum cuius est imago, adoremus; quemadmodum scilicet nec evangelici codicis, nec crucis materiam adoramus, verum id, quod per haec exprimitur. Quid enim alioqui discriminis est inter illam crucem quae Dominum non exprimit, et illam quae eum repraesentat? Quod etiam de Dei matre sentiendum erit. Etenim is honor, quem ei adhibemus, ad illum refertur, qui ex ipsa carnem sumpsit. Itemque per egregia sanctorum virorum facinora, ad fortitudinem et virtutis ipsorum aemulationem et imitationem, necnon in Dei laudes excitamur. Nam, sicut dictum est, ille honor, quem conservis optimis praestamus, nostri erga communem Dominum propensi studii argumentum est; quin et imagini habitus honos ad exemplar transfertur. Est autem haec traditio ex illis quae in Scripturis minime expressae sunt, ut ea qua ad orientem versi adoramus, necnon illa qua crucem veneramur, aliaeque complures harum similes.

De imaginibus orationes.

1331 *Imaginum efficacia et legitimitas.* — Or. 1, n. 21. Où npod-Kuveîç eixóvi, pqbè Tip Yiûi to0 Oeoû npoaxúvei, ôç ¿tJTtv eixùiv toû ctopÓTOu Oeoû itîioa, xai xaPaKT|ÎP dirapâXXaxTOç. TTpoaxuvû XptOTOÛ eixóvi, tbç ffeoapxujuévou Oeoû- Tflç Ae<J-troivnç tiîiv átrávTtuv Tflç Oéotóxou, oîa pnTpbç toû Yioû toû Oeoû- tiîiv áfíwv, tbç tpiXujv Oeoû, tôiv péxpt aîgaToç àvTi-KaTacrrâvTwv rrpôç Tflv àpapriav, xai XptffròV pipqaapévuiv Tfl ÛTtèp aÙToû èxxùaei toû aïparoç, toû tò oixeîov alga ûrrèp aÙTtîiv irpoexxéavTOç • xai tôiv xar' ïxvoç aÙToû TroXiTeuaapévtuv, toûtujv Tàç àpiffTeiaç xai Ta rràOr] àvafpâTtrouç xaOÍOTripi, tbç bi'aÙTÛ!V àfiaiôpevoç, xai npôç iflXov pipfloetuç dXetqpôpevoç. 'H yàp Tflç eixôvoç Tipfl npôç tò TrpujTÔTuirov biapaivti, <pn<rtv ô Oeîoç BatJtXetoç.

1332 *Imaginum cultus.* — 2, 19. Ei araupòv xai XófXbv, xai xd-Xapov, xai (Jnô'pfov, bi'tbv oi ûeoxTÔvot 'loubaîot tôv Kúptóv pou èvùpptffav xai dnéxTetvav, tbç aína awTqpiaç npooxuvûj xai oépw, Tàç ètri bóEij xai pvflpii tôiv toû XptOTOÛ naOqpaTujv d-faSip ffxontp urtò tiîiv mffTtîiv xaTaaxeuaiopévaç eixôvaç où npoffxuvflato; Ei araupoû eixóva ¿E oiaooûv vXqç xaraaxeuaa-Oeîaav npoOKUviû, toû trraupwOévToç xai tòv araupòv ffuitflpiov beifavToç Tflv eixóva où Kpoo'xuvnauj; "Q dnavOptumaç. "Oti bè où Tfl OXij Trpotjxuvâ), bflXov • KaraXuûévTOÇ fàp toû èxTurttii-paroç toû araupoû, ei tùxoi èx EùXou xareffxeuaapévou, trupi tô EùXov Ttapabibuipi, ôpoiujç xai tiîiv eìxóvtuv.

1331 1, 21. Tu qui imaginem adorare renuis, ne Dei quidem Filium colueris, qui vivens imago est Dei invisibilis, invariabilisque character. Imaginem Christi adoro, prout Deus est incarnatus; Deiparae item omnium Dominae, ut quae incarnati Dei mater est; sanctorum quoque, qui amici Dei sunt, quique ad sanguinis effusionem usque peccato restiterunt, et sanguinem pro Christo fundentes, ipsum imitati sunt, qui proprium sanguinem ipsorum causa prior effuderat; eorum demum qui Christi prementes vestigia, ad ea vitam suam instituerunt. Horum praeclare gesta cruciatusque picturis expressa, ob oculos meos pono, per quae sanctus evado atque imitandi studio inardesco. Nam qui imagini habetur honor, ad eum refertur, cuius est imago, inquit divinus Basilius.

1332 2, 19. Si crucem, lanceam, arundinem et spongiam, quibus deicidae ludaei Dominum meum ignominia affecerunt et morti tradiderunt, tamquam salutis causas adoro et colo, cur non imagines, quae ad Christi gloriam passionisque eius memoriam recto consilio a Christianis institutae sunt, adoraverim? Si crucis effigiem ex qualicumque materia fabricatam veneror, cur illius qui ei affixus fuit crucisque vim salutiferam ostendit, imaginem non adoravero? Pro inhumanitatem! Quod porro materiam ipsam non adorem, liquido constat. Soluta quippe crucis forma, ex ligno exempli gratia factae, lignum in ignem proicio; itidem et imaginum materiam.

1331. MG 94, 1252 D. 1332. MG 94, 1805 A.

De octo spiritibus nequitiae.

Pugnae spiritualis regulae. — 1. riviuOKe, dbeXtpé, ôti òktw 1333
eloiv oí Xofiûpoi oí HoXepoûvTtç tòv povaxóy, Ka0tbç Xé'foucnv oí naTépeç. TïptôToç ó Tflç •faaTpinap'fiaç• beÛTtpoç ô Tfjç kokî^ç Kai aioxPÛÇ ètnOupiaç• TpÎTOç ô Tfjç cpiXapfUpiaç• TéTapTOÇ Ô Tfjç Xùïoiç- Ttépïrroç ô Tfjç ôpyfjç• ?KTOÇ Ô Tfjç dKqbiaç• ?pbopoç ô Tfjç KtvoboSiaç- Kai ò Tfjç ôirepr|<paviaç ôybooç.

2. 'OcpeiXeiç oijv 'fivwtfKeiv, d> povaxé, Kai npoaéxtiv dKpipûiç, eiç noîov irdOoç itapà tôiv ¿x®P*ôv 'ipàiv Kai irvtupdTutv Tfjç Kovqpiaç ¿KTapdrrij Kai 0opupr|, Kai npôç iroîov êpnaOèç vóppa b voôç aou <TuyKaTaTÎ06Tai.

3. Kai d pèv ovvopâç, ôti óttò yaOTpipapfiaç, Kai virò Tputpfjç TapaTTij, «TévwaÔv oou tî]v yacrripa, nepiopiZwv èv <rra0pijj Kai ptTpw TÌ)V Tpucprjv Kai tô tropa• íxe Mvr[redacted]biqveKfj to0 xæpiapoû Tfjç ipuxûç, Tfjç Te peXXoùoqç Kpiueujç Kai Tfjç cpopep&ç feévvrçç• bpoiaiç bè Kai to0 tto0ou Tfjç paoiXeiaç tiîiv oùpavwv. Outuj fàp bvvf]ffq ttjv f]bovf)v btà facrrpôç viKfjaai Kai (SbeXiigaoGat.

4. El bè irdXiv òrto to0 TtveùpaTOç Tfjç aiaxpâç Kai KaKfjç èmOupiaç KaTéxîb doK^aov è-fKpâTetav miipaToç, Kai ouvTpipijv tpux^Çi Kal dfpuïtviaç, peTà ¿KTevoûç rrpoaeuxfjç• npôç toûtoiç <?X€ xai tô dnaf^TltfiaiJTOv, Kai tò pf| Kpivai Tivà ij KaTaXaXfjoai, ij tô napánav pbeXúíaaOai. 'EvOupoO bè Kai tôv ÔavaTov Kai (bfdnriaov thV bitpav• Kai prçbôXwç 0éXe napapdXXeiv Taîç fuvaiSiv, fj kôv ôXujç tî]v TOÚTUJV ôtptv ibeïv, Kai toû nd0ouç dnoXXopiffij.

1. Noveris, frater, octo cogitationes vitiosas esse, quibus monachus 1333
infestatur, quemadmodum patres narrant. Prima est cogitatio gulae, secunda malae et turpis cupiditatis, tertia avaritiae, quarta tristitiae, quinta irae, sexta acediae, septima vanae gloriae, et octava superbiae.

2. Incumbit itaque tibi, o monache, ut cognoscas animumque diligenter advertas, quanam affectione, quae ab adversariis nostris et nequitiae spiritibus proficiscatur, commoveri te et turbari sentias, et in quamnam cogitationem mens tua cum passione proclivis sit.

3. Ac si quidem te gulae aut voluptatis aestu cieri cognoscis, ventrem coerce, definito in pondere et mensura cibo et potu : separationem animae a corpore, iudicium venturum horrendamque gehennae flammam, necnon regni caelestis desiderium perpetuo memoriam tene. Hoc pacto siquidem voluptatem ventris superare atque abominari poteris.

4. Sin vero rursum a turpis vesanaequue cpiditatis spiritu occuparis, frenando corpori, conterendae animae, vigiliis cum assiduis precibus teipsum exerce. Insuper modestiam cole; neminem iudices aut laceres, nec prorsus abomineris. Quin et mortem animo versa, sitim libens tolera, nullam prorsus cum mulieribus consuetudinem habe, ut nec earum vultum intuearis ; atque hoc modo ab hac passione liberaberis.

1883. MG 95, 80 A.

5. Ei bè OéXeiç viKijaai Tqv qnXap-fupiav, àfamt tî]V dicn)-poaùvqv koî Tqv àTéXeiav Kai èvGupoû Tijv toû 'loúba Kaïà-Kpiotv, Kai ôti bi'aÙTijç TtpobébwKe tôv Kvpiov toîç àvôpotç· Kai ôti Ttâç tpiXâpyvpoç Kai eibwXoXctTpqç KaXeîTat napá Tfjç Oeiaç rpatprjç· Kai ôti Tfjç èXniboç fjpâç dcpiOTti toû Qeoû· Kai ôti f| àïtôXauaiç twv xpripdTwv itpôaKaipoç, toîç bè (piXapfùpoiç f| KÔXaoiç dOdvaToç· TaÛTa oôv Xoytiôpevoç, Kai pqbèv irXéov Tfjç aÛTapK€iaç IqTwv, tô trdGoç toûto viKqaeiç.

6. Ei bè naXiv ék Tfjç KoaptKfjç XÙTtqç ¿KTapdTTij, Kai GopuPfj, ôtpeiXetç e<jx£°®ai ouvex^jç, Kai Tfjv éXmba ndaav npôç tôv Qeôv 0eivat, Kai peXÉTqv dakeiv twv 0etwv Tpatpwv, Kai peT'eùXapwv govaxwv Kai cpojioupévwv tôv Kûptov ovvavaoTpttpeoGai, Kai ndvTWV twv TtapovTwv, tbç pq ôvtwv KaTatpponeiv, Kai TÎ]V xapàv Tqv év oùpavoîç évvoeiv, tôç te twv biKaiwv dnoXaôaetç. Kai èàv TucpOqç imo tivoç, ij dTipaa0fjç, q éKbiwxOrjç, pi] Xu-TrqGrjç, dXXà pftXXov xaîpe' tòte bè póvov Xtmoû, ÔTav eiç Qeôv dpdpTijç· oütw fàp TTveùpaTi bvvqffij toû TtdOouç ¿naXXaffjvai.

7. "ÜTav bè mxXtv imô toû Supoû Kai Tfjç ôiuxoXiaç Tapánij, oupTtdGeiav dvaXafioû, Kai boûXwoov Ttpôç toùç dbeXtpoùç, Kai ei buvaTÓv, vôtre toùç irôbaç aùrwv ouvex<îiç év Taneivotppovf]-part, Kai <rufxwpq<Jiv 4f]T€t Ttapà iravrôç àvGpunrou, Kai toùç d<j0evoûvraç ouvexwç èmaKénrou, Tqv Te fXwoaav Kivei Ttpôç tpaXptpbiav, Kai raxiora toû nd0ouç dTraXXapjaq.

8. Ei bè rqv dKqbiav GéXetç viKfjaai, Kdpve tí ttore piKpôv épfôxeipov, Kai dvapvwoKe, Kai npooeùxou ttukvwç per' èkniboç

5. Quod si pecuniae cupiditatem vis superare, ama paupertatem et vilitatem. Condemnationem ludae animo versa, quodque propter avaritiam Dominum iniquis prodiderit; quod omnis avarus simulacrorum quoque servus vocatur in divinis Litteris; quod ea nos a spe in Deum ponenda avertit; quod demum pecuniarum possessio temporaria est, avaros vero manet immortalis poena. Haec tecum reputans, nec quidquam amplius quam sufficiat quaeritans, vitium hoc coercebis.

6. Quod si etiam mundanus maeror te percellit et turbat, assiduae debes orationi operam dare, spem totam ad Deum vertere, studiose te exercere in divinis Scripturis, cum religiosis Deumque timentibus monachis conversari, praesentia omnia ac si non essent aspernari, laetitiam caelestem animo concipere, necnon remunerationes iustorum. Si te quispiam verberat contumeliave afficeris, aut te persequuntur, ne concidas animo; quin potius bono animo sis. Atque tunc solum maere, cum in Deum peccaveris. Sic enim per spiritum poteris ab hoc morbo sanari.

7. Quando autem ira te rursum effervescensque bilis concitabit, mansuetudinem indue teque fratrum tuorum servum praebe. Sed et si fieri possit, cum humilitatis sensu horum frequenter pedes lava, indulgerique tibi postula a quovis homine. Infirmos saepe visita, linguam ad psalmorum cantum move; ac brevi a vitio illo curaberis.

8. Si vero acediam velis subigere, labore manuum tantisper defatigare; incumbe lectioni et assiduae orationi vaca cum certa

ftepaiaç twv koXww èvvóet toùç Tt tpvxo^afoÛVTaç, Kai Tqv piav Kaì tòv nvvfpôv t‹Î›v àpapTwXiûv, nwç dvqXewç TipwpoOvxai Kai paaavliovTai, Kai oîjtuj to0 îtàéouç ë£etç àvànauatv.

9. Et bè urtò Tfiç KevoboSiaç Kaì to0 twv dvQpwnwv ènaivov bttvwç Tupavvq, ôtpeiXtiç pqbèv trpôç èmbeiSiv twv àvOpwnwv rtoieîv, dXXà Ttftaav tôv èpfaoiav aou troieîv èv Kputnip, pnbtvôç àxXou eibÔTOç, n to0 ÔeoO pôvou • Kai pò diottra toùç ènaivouç, pqbè Tàç Ttpàç twv dvQpwtrwv, pqbè Tà KaXà ípána, pqbè.TÔv trpoTÎpnoiv, Kai tôv irpwTOKaôebpiav • pàXXov bè dfàtra ïva *ae* ipéfwcnv oí ávOpwnoi, Kai KaTrpfopwai Kai dTipáíwai tpeubópevot • Kai exe èauTÔv travTÔç ápapTwXoO ápaprwXÓTípov.

10. Et bè ùtrò batpoviwbouç TtaOouç Tfjç KaKÎOTqç ùrtepncpaviaç aeauTÔv ôpÇç troXepoùpevov, ôcpeiXeiç pqbèva Xotbopflaai, f| Kpîvai, ô èSovbevwaat tô aùvoXov, dXX' èauTÔv mpúpripa travtwv XoTÎIeoSai, Kai èvvoeîv auvexwç, ôti èàv pô Kùptoç oiKobopf|tfr) oîkov, eiç paTtiv èKoniaaav oi oiKobopoûvTeç [cf. Ps 116,1] • Kai trdvTOTe xPeœ(Pei^TTlv XofiieaQai èauTÔv, Kai è£ou9eveîv èvwmov toû 0eoO Kai trdvTwv àvOpwtrwv. Kai pô ôdpaei èwç où Tt]v dtrótpaoiv béiij, òpwv è«ìvov, tòv Kai peTà tt]v èv vupcpwvi KaTdKXiotv, xe'Paí kcû trôbaç beopoúpevov, Kai eiç tò (Jkôtoç aìwviov [cf. Mt 22,13] èSopitópevov • dXXà kôv vt]<rreùqç, kôv dypunvi]ç, küv xapaiKOiTrjç, kSv ipâXXqç, kôv biapovfjç, kôv peTavoiaç troXXàç noiqç, kSv áXXo ti KaXôv troiijç, pô Xéfou ôti è£ (biou pou KÔtrov, f| dirò tbiaç trpoOupiaç fefévr]Tai, ¿XX'

bonorum obtinendorum spe. Animo versa eos qui extremos spiritus agunt, asperos quoque cruciatus et praefocationem peccatorum; quo pacto sine misericordia plectantur torqueanturque; atque hac ratione vitii huius sedationem obtinebis.

9. Sin a vana gloria et laudibus hominum graviter exagiteris, operae pretium est, ut nihil quod hominibus ostentetur agas, sed omne tuum opus in abscondito facias, quod nemo nisi Deus solus videat. Cave etiam ne laudari cupias, aut ab hominibus honorari, neve pulchras vestes, neque primas partes, neque primum locum ambias. Quinimmo nihil tibi carius sit, quam ut homines mendacibus te conviciis, criminationibus et contumeliis proscindant; ac teipsum habe quovis peccatore nequiorem.

10. Quod si tandem a daemoniaca pessimae superbiae passione oppugnari te sentias, neminem prorsus debes contumeliis afficere aut iudicare aut spernere; quin potius teipsum reputare tamquam omnium peripsema, et perpetuo pensare, nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laborasse qui aedificant eam. Omnibus te debitorem existimes oportet, nihilique te facias coram Deo et cunctis hominibus. Ne praefidens sis donec sententiam audias, cum videris illum, qui tametsi in nuptiali convivio recubuerat, vinctis manibus pedibusque eiectus est in tenebras sempiternas. Sed et quantumvis seu ieiuniis seu vigiliis des operam; quantumvis humi cubes, psallas, patientiam colas, corpus frequenter inclines aut boni quodlibet aliud facias, ne dixeris. Id meo labore meaque strenuitate gestum est; sed Dei adminiculo et auxilio totum evenit, non mea diligentia.

èx Trjç 0eoû {toqOelaç xal dvnXôqrewç fiverai, xaì oùxi èx ttîç èpflç OTtoubôç. ¿noúbaaov TtdvTOTe, àbeXcpé, ïva imdpxrçç dei dnXoQç xaì dpwpoç• xaì pò ?xe dXXa xapbiot, dXXa èv Tip arópaií aou• to0to yàp bóXióv èoTi• xaì auvexwç gerà baxpùwv npoaeùxow xaì oùtw notwv dnaXXapiaq to0 ÒXeOpiou xaì ttovnpoO TrapaTrrwpaToç.

Twv iraOwv, tù *pèv* èan awpaTixd, Tà bèipuxtxd- xaì awpaTixà pèv Xèyopev faaTpipapyiav, iropveíav, pééqv, daéXyetav tpuxiKà bé- pîaoç irpbç tò nXqaíov, cpOóvov, épiv, xevoboHiav, ÙTT€pr|<paviav. AÙTà bè èvepfoûatv eiç Tqv fyitTèpav ipuxôv, dnoùanç d-fdTniç xaì èfxpaTeiaç• Tà bè ùnô vnOTetaç xaì dypuirvtaç. Terre fàp b voOç xaì tò oixeîov cpwç dnoXappavet, xaì tòv Oeòv dnapepnobiarwç ôpâ.

De virtutibus et vitiis.

1334 *Radices vitiorum.* — 'PiZai bè ttóvtwv twv naGwv, xaí, tbç dv eÏTtot tiç, TTponéTetat, cpiXqbovia, tpiXoboíta, cpiXapyupia, dtp' ibv dnoTÍxTeTat irfiv xaxóv. Oúx ápaprávei bè ó dvôpwnoç oùbepiav ápapTÍav, ei pò npÓTepov oí xparatoi outoi 'fi'favTeç, xaGwç <pqaiv ò èv daxriTaîç aocpwiaTOç Mapxoç, neptfévwvTat xaí xaTaxupteúawaiv aÙToû- rjxoi XrjGn, ôpôupia, xaì devota. Tairraç bè diroTixrei òbovò xaì dveatç, tò dyart^v tòv bófav twv dvOpwTTwv xaì tòv TOptanaapóv• irpwTaÎTioç bè toùtwv áirávTwv, xal ola pòthp xaxiaTq, tbç upoeipqTat, ò cpiXauTÍa, Òfouv dXoyoç tpiXía to0 awpaToç, xaì èpnaOôç irpoandôeia.

Omni studio cura, frater, ut simplex rectaque semper conversatio tua sit, nec aliud in corde habeas et aliud in ore. Hoc enim fraudulentum est. At perenni cum lacrimarum fonte orationi incumbe. Quod si ita egeris, funestam pessimamque offensam et ruinam effugies.

Vitiorum porro alia quidem corporis sunt, alia animi. Corporis vitia dicimus: gulam, scortationem, ebrietatem, petulantiam; animi vero: odium proximi, invidentiam, vanam gloriam, superbiam. Atqui haec in animum nostrum agunt, ubi caritas et continentia absunt; illa vero ieiunio et vigiliis coercentur. Tunc enim mens lucem propriam recipit et absque ullo obice Deum intuetur.

1334 Radices vero vitiorum omnium, et, ut alius quisquam diceret, primae causae, intemperantia, ambitio et avaritia, ex quibus malum omne nascitur. Neque umquam homo in aliquo delinquit, ni prius gigantes isti validi, ut inter ascetas sapientissimus Marcus ait, advenerint eumque debellarint: vel oblivio, ignavia et inscitia. Eas progenerant voluptas et recreatio, humanae gloriae salutationisque ambitus: ac horum omnium prima causa et veluti mater pessima, ut supra diximus, sui ipsius amor est, absque ratione nempe corporis amor et intensus affectus.

1834. MG 95, 88 D.

Oratio de sacris imaginibus.

De imaginum liceitate et convenientia. — 2. TToXXol fàp èv 1335
toîç oïkoiç aÙTwv èpfaqtav EÎKÔvaç twv àvOpdrnwv, eïte [oî] foveîç twv xéKviuv, eïte [tô] TtKva tûiv yovéwv aÙTÛJv, btà tòv itôOov Kal ti|v axèffiv, iiv efyov npôç àXXiiXouç • Kal ïva pù eiç Xq0nv aÙTûv èXOwatv, àvèfpaqjav EÎKÔvaç aÙTtôv èv toîç oïkoiç aÙTwv • ôùev Kal danáíovTai aÛTdç, oi>x tbç 0eoùç, dXX' tbç itpotìnov, btà tôv 7TÓ0OV Kal Tqv axèatv aÙTwv. Outw xpA Xofiiea0ai Kal èrrl tôç twv àfiujv eÎKÔvaç, ôn npôç ùnôpvriaiv fipeTÉpav Kal àfànr|v, Kal btôp0woiv to0 piou ïjpwv, âpa Kal T<î>v èirepxopévwv èOvwv, Kal mffTsuôvTwv eiç XpiOTÔv iqooOv, npôç ènibeifiv Tfjç KaXPç aÙTûv papniplaç dnerpácpnaav, èv te Taîç èKKXrççriaiç Kal èv Taîç pipXoïç.

Homiliae in dormitionem B.V. Mariae.

Vera devotio erga B. V. Mariam. — Hom. 2, n. 19. Tqv 1336
pvqpqv Toivuv ti)v ñpeTÉpav Taptîov Ttîç Oeotókou KaraOKEudtjwpev. ToOto bè écrrai Ttwç; TTapOÉvoç auTq, Kal q>iXondp0£voç • dfvtl nècpuKEv auTq, Kal tpiXafvoç. 'Av oùv oùv tw awpaTi Kal TÌ|V pvqpqv dfviawpEV, évquXuJpévqv Tqv aÙTflç xàptv KTT|<rópe0a. <t>EÓYEi yàp iXùv dnaaav Kal Tà poppopwbn nd0n èKTpènETai. TaOTpipapfiav pbEXóffOETat, Trjç aiox'OTIÇ nopvEiaç èxOpaivEi toîç rtáOEOt • TaÙTtjç toùç puaapoùç Xofiapoùç tbç èxibvwv cpeùfEi fEvvripaTa- Xôyouç aiaxpoùç te Kal EÙTpanèXouç dnw0£ÎTai Kal ciapaTa- pOpa nopviKà ànoOEtETar ptcrsî 0upoO Tà oibiipaTa, dnavOpwniav Kal tpibaç où npoaiETar KEVoboííav Tqv parató-

2. Nam et multi in suis domibus hominum depinxerunt imagines, 1335
tum parentes filiorum, tum parentum filii, propter eorum desiderium ac mutuum affectum; ac ne oblivio subreperet, sic eos apud se et domi depinxerunt; proindeque salutant eas et amplexantur, non uti deos, sed, sicut dixi, amoris causa suique erga illos propensionis. Sic etiam de sacris imaginibus ratiocinari licet, fuisse nimirum illas tum in libris, tum in ecclesiis depictas, ad memoriam perfricandam excitandamque dilectionem, ad nostros item mores rite instituendos, earumque gentium quae veniunt, ut in Christum credant; ut demum praeclaro illorum testimonio sint.

2, 19. Ac proinde curemus, ut mens memoriaque nostra Dei 1336
Genetricis promptuarium fiat. Quo autem pacto id assequemur? Virgo ipsa est et virginum amans; casta est et castitatis amans. Quocirca, si cum corporis tum etiam memoriae castitatem colamus, gratiam ipsius adipiscemur. Lutum siquidem omne fugit, ac caenosas affectiones tamquam genimina viperarum. Ingluviem exsecratur, foedissimae scortationis vitiis infensa est; turpes sermones et cantus propellit; meretricia unguenta reicit; irae tumorem odit; inhumanitatem, invidiam et simultates non admittit; inanem gloriam variis se laboribus frangentem aversatur; superbiae fastui hostili animo

1335. MG 95, 313 A. 1336. MG 96, 752 B.

novov dnoarpécpeTai • ófKw ùnepnqpaviaç èxûpœbwç ávTiTáaatTai • pvqaiKaKÍav piatì, t^v awTripiaç dvTÍnaXov ' ir&aav Kadav tbç tòv 9avaTT|<pôpov XoyiSeiai, tovtwv bè xodpei toîç èvavTÎotç. Tà pàp ¿vavTÍa twv èvavriwv iapara. Nqtrrdqt, Kai è^KpaTtiq, Kai ipaXpiKoiç èmTépTOTai ^iapaaiv àyvdp, Kai Ttapôtviq, Kai awtppoaùvq auTniOerai. Kai npôç TaÛTaç dpnvqv dyti dévvaov, Kai tptXotppôvwç Taùxaç danaZdrai. Eipr|vr|v Kai npàov mpi-irrvaatTai cppâvqpa, dyanriv, Kai êXtov, Kai Taraivwaiv tbç ol-Keiaç Tpocpoùç dfKaXiZtìrai. Kai auveXôvTa cpdvai, èni iràatj pèv KaKÎçt, KaTTiqpdqi buaxepaivouaa, raiarç bè dpexfl tbç oiraiip x0?^" pan èrarfdXXtTai. Ei oûv Tàç npoTépaç ¿K0ùpwç KaKiaç ¿kkXí-vwptv, Tàç bè dpéTàç ndaij airoubfj dfamiawpev, Kai Tainaç «TuvopiXouç KTqaiiipeOa, Oaptvà npôç toùç oîkéîouç oÎKÉTaç èXeù-aerai, tt|v ánávTwv twv dyaOwv oùv aÛTfl ètpeXKopévq ôprffupiv, Kai Xpiarôv tôv aÙTflç Yiôv Kai twv àirdvTwv BaaiXèa Kai Kûptov èvoiKoOvTa Taîç fipeTépaiç Kapbiatç oupirapaXrupeTai.

resistit; iniuriarum recordationem exhorret uti salutis adversariam; vitium denique omne tamquam lethale venenum reputat; horum autem contrariis delectatur. Contraria enim contrariorum medicamenta sunt. leiunio, continentia, psalmorum cantibus gaudet; cum puritate, virginitate et pudicitia illi pulchre convenit, perennemque cum illis pacem colit, et humane eas et comiter exosculatur. Pacem et animi lenitatem complectitur; caritatem, misericordiam et humanitatem, tamquam alumnas suas, ulnis fovet. Atque, ut rem paucis perstringam, quolibet vitio tristitia afficitur et indignatur; qualibet virtute, uti proprio suo munere, laetatur. Quamobrem si vitia alacri animo vitemus et virtutes omni studio persequamur easque socias adhibeamus, frequens ipsa ad famulos suos veniet et secum bonorum omnium agmen trahet, Christumque Filium suum et omnium Regem ac Dominum una assumet, qui in cordibus nostris habitet.

APPENDIX.

S. PACHOMIUS, ca 292—346.

Regula.

Praecepta disciplinae monasticae. — 8. Haec sunt praecepta vitalia nobis a maioribus tradita. Si acciderit ut psallendi tempore vel orandi aut in medio lectionis aliquis loquatur aut rideat, illico solvet cingulum et inclinata cervice manibusque ad inferiora depressis stabit ante altare et a principe monasterii increpabitur. Hoc idem faciet et in conventu fratrum, cum ad vescendum pariter convenerint. 9. Quando ad collectam tubae clangor increpuerit per diem, qui una ratione tardius venerit superioris increpationis ordine corripietur et stabit in loco convivii. 10. Noctu vero, quia corporis infirmitati plus aliquid conceditur, qui post tres orationes venerit eodem et in collecta et in vescendo ordine corripietur. 11. Quando in collecta orant fratres, nemo egredietur absque iussione maiorum et nisi interrogaverit concessumque ei fuerit exire pro naturae necessitate. 1337

Collatio spiritualis. — 19. Mane per singulas domos, finitis orationibus, non protinus ad suas cellulas revertentur, sed conferent inter se, quae praepositos audierint disputantes, et sic intrabunt cubicula. 20. Disputatio autem a praepositis domorum per singulas hebdomadas tertio fiet, et in ipsa disputatione sedentes sive stantes fratres suum ordinem non mutabunt, iuxta domorum ordinem et hominum singulorum. 21. Si quis dormitaverit sedens, praeposito domus vel monasterii principe disputante, statim surgere compelletur, et tamdiu stabit, donec ei iubeatur, ut sedeat. 22. Quando signum insonuerit, ut conveniant et audiant praecepta maiorum, nullus remanebit; nec succendetur focus, antequam disputatio compleatur. Qui unum ex his praeterierit, praedictae correptioni subiacebit. 1338

Praecepta quoad comessationem. — 28. Dimissa collecta singuli egredientes usque ad cellulas suas vel usque ad vescendi locum de scripturis aliquid meditabuntur; nullusque habebit opertum caput meditationis tempore. 29. Cum autem 1339

1337. Pacomiana latina (ed. A. Boon 1932 in Biblioth. de la Rev. d'Hist. Eccl., Louvain, Fase. 7) 15; ML 23, 66.
1388. Pac. lat. 17; ML 23, 67. 1339. Pac. lat. 20; ML 23, 68.

ad vescendum venerint, sedebunt per ordinem statutis locis, et operient capita. 30. Statimque cum tibi a maiore fuerit imperatum, ut de alia mensa ad aliam transire debeas, in nullo penitus contradices. Nec audeas ante praepositum domus tuae manum in mensam extendere; nec circumspicias vescentes alios. 31. Unusquisque praepositorum docebit in domo sua, quomodo debeant cum disciplina et mansuetudine comedere. Quod si aliquis vel locutus fuerit, vel riserit in vescendo, aget paenitentiam et in eodem loco protinus increpabitur, stabitque, donec alius surgat de vescentibus. 32. Si quis ad comedendum tardius venerit, excepto maioris imperio, similiter aget paenitentiam, aut ad domum ieiunus revertetur. 33. Si aliquid necessarium fuerit in mensa, nemo audebit loqui, sed ministrantibus signum sonitu dabit. 34. Si egressus fueris a cibo, non loquaris in redeundo, donec ad locum tuum pervenias. 35. Ministri, absque his quae in commune fratribus praeparata sunt, nihil aliud comedant, nec mutatos cibos sibi audeant praeparare. 36. Qui percutit et ad vescendum congregat fratres, meditetur in percutiendo.

1340 *Ingressus in monasterium.* — 49. Si quis accesserit ad ostium monasterii, volens saeculo renuntiare et fratrum adgregari numero, non habebit intrandi libertatem, sed prius nuntiabitur patri monasterii, et manebit paucis diebus foris ante ianuam, ac docebitur orationem dominicam, et psalmos, quantos potuerit discere, et diligenter sui experimentum dabit; ne forte mali quidpiam fecerit et turbatus ad horam timore discesserit, aut sub aliqua potestate sit, et utrum possit renuntiare parentibus suis et propriam contemnere facultatem. Si eum viderint aptum ad omnia, tunc docebitur et reliquas monasterii disciplinas, quae facere debeat, quibusque servire, sive in collecta omnium fratrum, sive in domo cui tradendus est, sive in vescendi ordine, ut instructus atque perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Tunc nudabunt eum vestimentis saecularibus et induent habitu monachorum ; tradeturque ostiario, ut orationis tempore adducat eum in conspectu omnium fratrum, sedebitque in eo loco, in quo ei praeceptum fuerit. Vestimenta autem, quae secum detulerat, accipient qui huic rei praepositi sunt, et inferentur in repositorium, eruntque in potestate principis monasterii. 50. Nemo manens in monasterio suscipiendi quempiam ad vescendum habeat potestatem, sed mittet eum ad ostium xenodochii, ut suscipiatur ab his qui huic rei praepositi sunt.

1341 *Exeundum cum socio.* — 56. Nullus foras mittatur ad aliquod negotium nisi iuncto et altero.

1340. Pac. lat. 25; ML 23, 70. 1341. Pac. lat. 30; ML 23, 71.

Praecepta de paupertate et vita communi. — 78. Nullus 1342
in cellula sua reponat aliquid ad vescendum, absque his quae a dispensatore acceperit. ... 81. Nemo in domo et cella sua habeat praeter ea quae in commune monasterii lege praecepta sunt: non tunicam laneam, non pallium, non pellem intonsis arietum lanis molliorem, non paucos nummos, nec pulvillum quidem ad caput, aut aliud variae supellectilis, exceptis his quae a patre monasterii per domorum praepositos dividentur. ... 83. Si quis de altera domo transfertur in alteram, exceptis his quae supra diximus secum transferre nihil poterit. 84. Nullus neque exeundi in agrum, neque ambulandi in monasterio, neque extra murum monasterii procedendi foras habeat facultatem, nisi interrogaverit praepositum domus et ille concesserit.

Praecepta de religiosa disciplina. — 89. Cellam alterius, 1343
nisi prius ad ostium percusserit, introire illicitum est. 90. Ad cibum non pergent, nisi generali sonitu convocentur. Nec ambulabunt in monasterio, priusquam commune signum intonuerit. 91. Absque cucullo et pellicula nemo ambulet in monasterio, nec pergat ad collectam nec ad vescendi locum. 92. Vespere ad perungendas et molliendas ab opere oleo manus absque altero ire non poterit. Totum autem corpus nemo perungat nisi causa infirmitatis, nec lavabitur, nec aqua omnino nudo corpore perfundetur, nisi languor perspicuus sit.... 107. Clausa cella nullus dormiat, nec habebit cubiculum quod claudi possit, nisi forte aetati alicuius vel infirmitati pater monasterii concesserit. . . . 120. Nullus in domo sua audebit focum facere, nisi in commune omnibus succendatur. 121. Qui una oratione de sex orationibus vespertinis tardius venerit, vel qui mussitaverit et locutus fuerit ad alterum, vel subriserit, in reliquis orationibus constituto ordine aget paenitentiam. . . . 126. Post sex orationes, quando ad dormiendum omnes separantur, nulli licebit excepta causa necessitatis egredi cubiculum suum.

APHRAATES, fin. saec. III — **367.**

Demonstrationes, 337/45.

Oratio et opera. — 4, 16. Pulchra est oratio, et opera eius 1344
praeclara. Oratio accepta fit, quando bonis operibus coniungitur; oratio exauditur, quando invenitur in ea condonatio; oratio grata est, quando ab omni fraude munda est; oratio potens est, quando divina virtute repletur. Quod autem scripsi

1342. Pac. lat. 36; ML 23, 78. 1343. Pac. lat. 39; ML 23, 74.
1344. PS (= Patrologia Syriaca, Parisiis 1894 sqq.) 1, 174.

tibi, carissime, scilicet cum Dei voluntatem efficit homo, hoc ipsum orationem esse, rectum equidem esse existimo; noli vero, propter ea quae dixi tibi, orationem omittere; magis vero ad orandum esto sollicitus, nec taedio opprimaris.

1345 *Laus humilitatis.* — 9, 2. Humilitas enim testis est bonorum, quae per timorem Dei acquiruntur; multa etiam dona per humilitatem comparantur ab iis qui diligunt eam. Si misericordiam quaeris, apud humiles reperitur; humilitas iustitiae est domicilium; doctrinam possident humiles, et labia eorum scientiam proferunt; humilitas sapientiam et prudentiam parit; humiles longanimitatem possident; et si castitatem et castimoniam quaeris, in viro humili reperitur. Religio eis est iucunda et suavis. Sermo viri humilis lenis est, et hilaris vultus; humilis ridet atque laetatur. Humilibus convenit caritas, in qua norunt ambulare. . . . Humilis doctrinam quasi aquam bibit, et in eius venas permanat velut oleum. Humilis seipsum demittit, at cor eius ad summa culmina extollitur.

S. EPHRAEM, ca 306—373.

Hymni et sermones.

1346 *Laus eremi.* — Sermo de monachis, 3. Excellentius est desertum campis habitatis illi qui honori Dei studet, et urbibus meliores sunt montes illi qui eius gratiam novit. Res parvas considera et sume ex iis argumentum; simplicia contemplare, et disce ex illis recte sapere. Virgae numquam subiciuntur ferae deserti, nec rupicaprae in montibus traduntur tonsoribus; inspice onagrum intus in eremo, in eius dorso nemo insedit; vide capreolum interioris deserti, abstinentiam non amittit; cerne cervos in rupibus, non gerunt iugum: considera feras, non ponderatur eis cibus; vide perdicem in saxis, non colligit escam ipsi mensuratam; considera caprum montanum planities fugientem; inspice leonem in deserto, non despicitur; urbem autem ingressus a spectatoribus parvipenditur; si aquila nidum in domo faciat, fumus oculos eius obstringit; onager et capreolus planitiem ingressi metu corripiuntur; fera si ad moenia accedit, pelle spoliatur; cervus qui in vallem descendit, coronam capitis deperdit; caper montanus, canibus obsessus, exit vestibus nudatus; pennas perdicis quae ad laqueos accessit evellunt venatores; volatilia laqueos ingressa ludibrium patiuntur; in planitie evanescit splendor quo ferae ornabantur. In habitaculis vincuntur et domantur

1345. PS 1, 410.
1346. La (=T. J. Lamy, S. Ephraem Syri hymni et sermones, 4 voli., Mechliniae 1882—1902) 4. 150.

fortissimi leones. 4. Inspice igitur animalia et habitacula fuge, o montane, nec te relaxes.

Perfectio monachi interna. — Sermo de monachis, 17. Ne 1347
mendaciter peragas res in nomine Domini; ne sub larva iustitiae figuram exosam praebeas; ne exterius ostendas saccum iciunatoris et intus ieiunium irritum reddas; ne monachi habitum geras et iam a vespera somno immergaris; ne nudipedem te exhibeas, et post laborem te abluas ac ungas, ne propter, tuam agendi rationem vituperetur nomen Dei tui.

Vita ascetae, martyrium. — Exhortatio ad monachos, 1348
5. Discito quae dixi tibi. In tua persona e tua libertate sis martyr et iudex et sis animae tuae correptor; crucifige corpus tuum tota nocte in oratione et surgens interroga illud; si somnus illud vicerit, sis ei testis vigiliae; ini pactum cum membris tuis in verbo veritatis inde a vespera; quodsi somno non succubueris, transi et sta cum martyribus. Non vincat te somnus nocte, ne perdas victoriam tuam; efficias te martyrem vigiliae, et martyrium patiaris inter te et Deum. . . . Martyres testimonium reddiderunt de die, in vigiliis autem ascetae; spectatores descripserunt martyrum victorias coram regibus, Filius autem Regis descripsit quae promissa sunt iustis cum martyribus; martyres in igne coronati sunt, in vigilia autem vigiles; gladius martyres inclytos reddidit, officium ascetas; martyres famem perpessi sunt, ascetae afflictiones; martyres siti cruciati sunt, paenitentes macerationibus; martyres tormenta passi sunt et ascetae paenitentiam egerunt; martyres constantia regnum adepti sunt, virgines autem castitate; martyrum corpora flagellis caesa sunt coram iudicibus propter spem, strenuorum ascetarum membra vigiliis enecata sunt propter promissiones; martyres vicerunt suos persecutores et athletae deserti tentationes; spectatores viderunt martyrum certamina in amphitheatris, vos autem videt Deus in occulto triumphantes.

EVAGRIUS PONTICUS, f 399.

Ad virgines.

Labor et oratio. — 4. AvaTéXXuiv ó iiXtoç pXerréTW tò piflXíov 1349
¿v Taîç x£P°t oou, Kal M£fà beuTépav ù'jpav tò epyov aou. 5. TTpoaeùxou àbiaXetTtTujç, xaî pépvr|<Jo XpiOToO to0 yevvriffavTÔç ae.

4. Exoriens sol videat codicem in manibus tuis, et post secundam 1349
horam opus tuum. 5. Ora sine intermissione, et memento Christi, qui genuit te.

1347. La 4, 180. 1348. La 4, 214.
1349. Gr (= H. GreCmann, 1913, in Texte und Untersuchungen 39, 4) 146; MG 40, 1283.

1350 *Peccata interna.* — 38. Mn btinjç rqv q>VX7ìv 0011 btaXoyia-poîç itovqpoîç, ïva pi] piávwoi aqv Kapbiav Kai KaGapàv jrpoff-euxòv paKpàv irotriaiuai óKó aou. 39. Bapeía Xùirr) Kai àvu-irôararoç ÓKiiòia, bÓKpua bè npôç 0eòv ìaxupórtpa dpcporépujv. 40. Aipôç Kaì biipa papaivet èmOupiaç KaKaç, dypunvia bè d'faQri KaOaípet biávoiav.

Ad monachos, qui habitant in coenobiis.

1351 *Fides, dilectio, scientia.* — 3. TTiartç dpxñ dyàrrriç, téXoç bè d'fdnriç yvujaiç 0eoû. 4. <M[Joç Kupiou btarr|pf]aei tpuxnv, èfKpàreta bè dyaGi'i èvtaxùaet aùrr|v.
1352 *Impassibilitas.* — 66. 'Aveu yàXaKroç où rpacpriaerai iraibtov, Kai XUJPÎÇ ditaGeiaç oùx ùtpuiOr)aerai Kapbia. 67. TTpô dydnqç ÓyeíTai dnáOeia, irpò bè fvujcreujç dydirr). 68. rvdtaei npoariGerat aotpia, ànàGeiav bè tîkt€i cppôvqatç. 69. «bôpoç Kupiou yevvâ <ppóvr|<nv, irionç bè XpiaroO btupeirai cpôpov 0eoû.
1353 *Scientia Dei* (yvüjffiç). — 109. 'O ptawv yvwaiv 0eoO Kai diruiGoûpevoç Oeujpiav aùroO ôpoiôç ¿era rip Xó-fxi vúaaovn rqv Kapbíav aùroO. 110. Kpetaawv yvûatç Tpidboç ùirèp fviîiaiv doujpdrujv Kai Qeujpia aÙTfjç ùirèp Xôyouç itávrwv rwv aidivmv.
1354 *Quis sit theologus.* — 118. XdpKeç XpiaroO irpaKTiKai dperai, ó bè èaGiiuv aùràç yevrioerai diraGiiç. 119. Aïpa XpiaroO Gewpia rwv yeyovórujv, Kai ó rrivujv aùrb aocpiaGriaerai ùir'

1350 38. Ne dederis animam tuam cogitationibus malis, ut non polluant tuum cor, et mundam orationem longe faciant a te. 39. Gravis tristitia et intolerabilis acedia; lacrimae ad Dominum validiores utrorumque. 40. Fames et sitis marcescere facit concupiscentias malas, vigilia autem bona purificat sensum.
1351 3. Fides initium caritatis, finis autem dilectionis scientia Dei. 4. Timor Domini custodiet animam, continentia autem bona confortat illam.
1352 66. Absque lacte non enutrietur infans, et sine impassibilitate non exaltabitur cor. 67. Caritatem antecedit impassibilitas, scientiam autem praecedit dilectio. 68. Scientiae adicietur sapientia, impassibilitatem vero generat prudentia. 69. Timor Domini generat sapientiam, fides autem Christi donat timorem Dei.
1353 109. Qui odit scientiam Dei et reicit considerationem, similis est ei qui lancea pungit cor suum. 110. Melior est scientia Trinitatis super scientiam incorporalium, et consideratio eius super rationes omnium saeculorum.
1354 118. Carnes Christi actuum virtutes; qui autem manducat eas, efficitur impassibilis. 119. Sanguis Christi consideratio factorum;

1350. Gr 149; MG 40, 1284. **1351. Gr 153; MG 40, 1277.**
1352. Gr 158; MG 40, 1280. **1353. Gr 162; MG 49, 1281.**
1354. Gr 163; MG 40, 1282.

aÙToû. 120. ZTfjÔoç Kupiou yvwatç 0eoû, ô b' dvaretJwv ètr auro OeoXôyoç èerrai.

Capita practica ad Anatolium.

Ordo perfectionis.— Praeamb. Tqv ttíotiv ptpaiot ô tpôpoç 1355
ó to0 0eoû, Kai toûtov ndXtv èyxpdTaa, TaÙTqv bt dKXivq notoûaiv ímopoví] xai èXmç, dtp' tîiv TÎKTerat dnaOtia, fjç éxyovov f) dyarrr], dydnq bè 0ùpa yvwoewç tpufftKfiç, iyv btabéxtTai 0eoXoyia Kai f) èaxdTr] paKaptÔTqç.

Caritas et divitiae. — 1, 9. 'Qç Iwi]v Kai Oavarov Spa 1356
auppòvai rip aÙTÛi, tûjv oùk èvbexopèvwv ètrriv, oütwç dydnqv Xpiigaai auvunapSai Tivi, twv dbuvaTwv è<rriv. 'AvatpeTiK?] yàp où pôvov xpnpÙTwv f) ayant], dXXà Kai aÙTfiç ipiwv tîîç npoaKaipou Iwfjç.

Vita practica et gnosis. — 1, 38. Noûç aùv Qew TrpaKTiKqv 1357
KaTop0woaç, Kai TtpoaneXâaaç tí] yvwaet, óXíyov Í] oùbôXwç toû dXôyou pépouç Tfjç tpuxflç ¿naio0áveTai, ti"]ç yvwaewç aÙTÒv àpnaioùaqç perâpaiov, Kai xujpiioùanç twv aia0r|Twv.

Vita practica et gnostica. — 1, 56. TTépaç pèv rrpaKTtKiiç 1358
ayant], yvwatwç bè 0eoXoyta- dpxai bè éKarépwv TtÎGTtç Kai tpuoiK?] Oewpia.

Daemones et angeli. — 1, 65. Tw baipoviwbet Xoyiapw Tptîç 1359
dvTÎKttvTat Xoytopoi, TépvovTeç aÙTÒv èv tíj biavota xpovilovTa, ô Te dyyeXtKÔç, Kai ó ¿k tîîç f]peTépaç rrpoatpéaewç ^enoùotiç

et qui bibit illum, illuminabitur ab eo. 120. Pectus Domini scientia Dei ; qui autem recubuerit super illud, praedicator erit divinorum.

Praeamb. Fidem confirmat timor Dei, huncque rursus continen- 1355
tia, quam immotam reddunt tolerantia et spes, ex quibus gignitur impassibilitas, cuius soboles caritas ; at caritas ostium est naturalis cognitionis, cui succedit theologia et suprema beatitudo.

1, 9. Sicut vitam et mortem simul eidem contingere contra 1356
rerum naturam est, ita caritatem cum pecuniis in quopiam consistere fieri nequit; siquidem caritas non solum pecuniarum destructrix est, sed et ipsius nostrae temporalis vitae.

1, 38. Mens quae ope Dei activam vitam recte excoluit, et ad 1357
cognitionem, prope accessit, parum aut nullatenus partem animae irrationabilem sentit, cognitione sublimem ipsam rapiente, ac a sensibilibus separante.

1, 56. Activae exercitationis terminus est caritas, cognitionis 1358
vero rectus de Deo sermo ; ambarum autem principia fides et naturalis contemplatio.

1. 65. A daemonibus immissae cogitationi tres opponuntur 1359
cogitationes, quae amputant eam quando in mente perdurat : illa quae ab angelis suppeditatur, illa quae ex nostra voluntate oritur

1355. MG 40, 1221 B. 1356. MG 40, 1224 C.
1357. MG 40, 1232 B. 1358. MG 40, 1233 C.
1359. MG 40, 1240 A.

¿iri tò KpeìTTOv, Kai ò ¿k Tfjç dv0pwnivqç àvabibôpevoç tpùffewç, Ka0' ôv Kivoúpevoi Kai ¿0vikoî àyanwoi tù iòta T¿Kva, Kai toùç éauTwv Tiptùfft yoveîç. Tip bè dyaOw Xoyicrpw bùo pôvov dvTt-KtivTai Xoyiopoi, ô Te baipovtwbqç, Kai ó ¿k tîîç qpeTépaç itpoaipéaewç dnoKXivoùaqç ¿ni tô xeîpov. 'Ek bè Tfjç cpùcrewç oùbeîç ¿iépxeTai Xoytapôç novqpôç. Où yàp dnapxqç yefôya.utv Ttovqpoi, enrep KaXòv onéppa eoireipev b Kùptoç év Tip ibitp dypw.

1360 *Purificatio.* — 1, 71. Oùk àv tbq b voùç tòv to0 Oeoû tô-nov èv éavTtp, pq tovtwv twv év toîç irpdfpaaiv ùipqXÔTtpoç •fe'fovwç- où yevqffeTai bè ûq/qXÔTepoç, pf| Tà nd0q dneKbuad-pevoç tù auvbeapoOvTa aÙTÒv bià twv voqpaTwv toîç npaypaai toîç aioUriToîç- Kai Tà pèv nd0q dno0q<JeTai bià twv dperwv, TOÙÇ bè rpiXoùç Xo-fiapoùç btà Tqç TrveupaTiKfiç 0ewpiaç- Kai TaÚTfjv tráXtv, ètncpavévTOç aÚTÍp to0 cpwTÔç ¿kcívou toû KaTà tòv Katpôv tîîç Trporrevxflç èKTurroûvToç tôv tôitov toû Oeoû.

1361 *Oratio.* — 2, 49. 'H npoaeuxq tòv voûv ¿ppwpévov Kai Ka-Oapòv trpôç tí]v TtdXqv TtapaoKCudCet, irecpuKÔTa Trpooeûxeaûat, Kai bíxa TOÙTOU toû aujpaToç Kai ùtrèp traaiîiv Ttîtv Tf|ç tpuxf|Ç bvvdpewv toîç baipoot pdxeaOat.

1362 *Impossibilitas.* — 2, 60. 'H pèv TeXeia Tq tpuxô dndOeta, peTà t?|V vÎKqv Tqv KaTà rrdvTwv twv dvTiKCtpévwv Tq npaKTtKrj batpôvwv èffiveTat • f| bè dTtXqç dndÛeta, tbç rrpôç Tqv bùvaptv Tewç toû rraXaiovToç aùtq XéfeTai baipovoç.

in melius propendente, et illa quam humana natura largitur, et iuxta quam excitati etiam ethnici diligunt liberos suos ac parentes suos honorant. At vero bonae cogitationi duo tantum obsistunt cogitata: daemoniacum, quodque a libero nostro procedit arbitrio, ubi ad malum declinat. Nam ex natura cogitatio nulla mala egreditur: quia principio mali conditi non fuimus; quinimmo bonum semen seminavit Dominus in agro suo.

1360 1. 71. Numquam mens videbit Dei locum in seipsa, nisi cunctis ad res mundi pertinentibus cogitatis excelsior evadat; non evadet autem excelsior, si affectus non exuat, qui ipsam per cogitationes alligant ad res sensibiles; et affectus quidem deponet per virtutes, meras autem cogitationes, per spiritalem contemplationem; hancque iterum, cum apparuerit ei id lumen, quod tempore orationis exprimit locum Dei.

1361 2, 49. Oratio mentem validam puramque ad certamen facit, natam ut precetur, et citra corpus istud atque pro cunctis animae facultatibus contra daemones pugnet.

1362 2, 60. Perfecta impassibilitas, post partam victoriam adversus cunctos daemones, qui vitae activae obsistunt, animae obvenit; imperfecta vero dicitur, respectu virium daemonis qui tunc illam impugnat.

1360. MG 40, 1244 A. **1361. MG 40, 1245 C.**
1362. MG 40. 1248 D.

Centuriae.

Scientia salutis. — 1, 10. Alii daemones praeceptorum 1363
observantiae, alii naturarum cognitioni, ceteri theologiae adversantur, quoniam in his tribus salutis nostrae scientia consistit.

Quinque cognitiones.— 1,27. Quinque cognitiones prae- 1364
cipuae, in quibus omnes aliae complectuntur, numerantur: prima enim, ut referunt Patres, adorandae Trinitatis cognitio; secunda et tertia corporeorum incorporeorumque entium; denique quarta et quinta iudicii et providentiae divinae cognitio dicitur.

Caritas. — 1, 86. Status animae rationalis altissimus,.in quo 1365
aliud in hoc mundo plus quam Dei cognitionem impossibile amari potest, caritas est.

Sancta cognitio. — 2, 34. Sicut magnes, propter physicam 1366
potentiam in eo absconditam, ferrum attrahit, ita etiam mentem puram sancta cognitio.

Cognitionis excellentia. — 2, 63. Aliae cognitiones in in- 1367
corporeis, aliae in corporeis rebus constant; sanctae autem Trinitatis cognitio omnes superat.

Contemplatio amissa. — 3, 28. Anima peccatrix ea mens 1368
est, quae per negligentiam suam a sanctae monadis contemplatione ita deiecta est, ut aegre sanctae Trinitatis imagine perfecta, a qua deiecta, dignam denuo se efficeret.

Mens spiritualis. — 3, 30. Ille mens spiritualis est, qui con- 1369
templatione sanctae Trinitatis fruitur.

Daemones. — 3, 41. De entium atque sanctae Trinitatis 1370
cognitione nos et daemones bella gerimus, ii quia quominus cogitationes attingamus impedire volunt, nos e contra discere conamur.

Perfectio mentis. — 3,42. Contemplatio, quae in cognitione 1371
spirituali praeteritorum et futurorum habetur, mentem perficit et imagini perfectae a Deo creatae graduatim similiorem reddit.

Purificatio. — 5, 39. Locus Dei pax nominatur; quae in 1372
impassibilitatis naturae rationalis statu consistit; quicumque Deum habitare in seipsum desiderat, magna cum diligentia omnes affectus ab anima sua expurgabit.

Gratia. — 5, 79. Naturarum cognitionem apprehendere 1373
mentis est; sanctae autem Trinitatis contemplatio non ab illa pendet, sed donum gratiae magnum.

1363. Fr (= W. Frankenberg, Evagrius Ponticus, Berlin 1912) 57.
1364. Fr 73. 1365. Fr 123. 1366. Fr 153. 1367. Fr 175.
1368. Fr 207. 1369. Fr 211. 1370. Fr 217. 1371. Fr 219.
1372. Fr 335. 1373. Fr 355.

1374 *Mens Deus est.* — 5, 81. Quando mens sanctae Trinitatis contemplatione digna habita est, per gratiam ipsa vocatur Deus, in quantum ad imaginem Creatoris eius pervenit.

1375 *Vita practica et gnostica.* — 6, 2. Duplex mundi huius cognitio traditur, practica et spiritalis; ad priorem impii etiam perveniunt, soli sancti ad alteram progrediuntur.

1376 *Sancti angeli.* — 6, 35. Per praeceptorum divinorum observationis cognitionem sanctae Virtutes a malignitate nostra purificant impassibilesque nos reddant. In cognitione autem naturarum et theologia ab ignorantia liberant atque sapientes et spirituales nos faciunt.

1377 *Impossibilitas.* — Suppi. 3. Passionum orbatio est status tranquillus animae rationalis constans e mansuetudine ac e temperantia.

1378 *Oratio.* — Suppi. 30. Status mentis per exstasim sub solo lumine sanctae Trinitatis oratio dicitur.

1379 *Lumen animae.* — Suppi. 50. Ut homo interior gnosticus fiat, a vetere affectuum homine se exuere debet; ita in seipso lumen pulchritudinis animae conspiciet et tempore orationis visiones caelestes ei apparebunt.

Antirrheticus.

1380 *Monachus.* — Praeamb. Ille homo monachus est, qui a peccato per actum commisso se avertit; mens autem monastica, quae a peccato per cogitationem commisso se avertit et tempore orationis sanctae Trinitatis lumen contemplatur.

Epistulae.

1381 *Cognitio Christi.* — Epist. 33. Si quis cognitionem Salvatoris nostri cupit, sapientiam bonam amet; hanc enim qui amat, eum dulcem et temperantem, sine malitia atque ira, ad misericordiam et orationem pronum se praestare convenit.

1382 *Caritas prior.* — Epist. 56. Praecipuum praeceptum caritas est; per quam mens ad Caritatem priorem, quae est Deus, trahitur.

1383 *Caritas possidenda.* — Epist. 60. Virtus animae rationalis, quae purificatione omnium corruptibilium desideriorum perficitur et discipulos Christi confortat, caritas est. Quam possidet ille qui cibum, possessiones, vanamque gloriam despicit, ipsum etiam corpus per caritatem cognitionis divinae abdicat.

1374. Fr 355. 1375. Fr 363. 1376. Fr 383.

1377. M (= J. Múyldermans, Evagriana, 1. fase, in «Le Muséon» t. 44, 1931) 15 22. Istius loci textus graecus adest: 'AndOetd ¿<JTt KaTdtrraatç qpeuaîa tpuxfiç Xo'fiKÍK. ¿K npaÛTr]TOÇ Kai awtppoaúvr;? auviGTapévn.

1378. Fr 455. 1379. Fr 463. 1380. Fr 475.

1381. Fr 589. 1382. Fr 605. 1383. Fr 611.

S. BENEDICTUS ABBAS, † ca 553.

Regula monachorum.

Oboedientiae necessitas. — Prolog. Obsculta, d fili, prae- 1384
cepta magistri, et inclina aurem cordis tui et admonitionem pii patris libenter excipe et efficaciter comple; ut ad eum per oboedientiae laborem redeas, a quo per inoboedientiae desidiam recesseras. Ad te ergo nunc mihi sermo dirigitur, quisquis abrenuntians propriis voluntatibus, Domino Christo vero Regi militaturus, oboedientiae fortissima atque praeclara arma sumis.

Oboedientia quid? — 5. Primus humilitatis gradus est 1385
oboedientia sine mora. Haec convenit his qui nihil sibi a Christo carius aliquid existimant, propter servitium sanctum quod professi sunt, seu propter metum gehennae, vel gloriam vitae aeternae. Mox aliquid imperatum a maiore fuerit, ac si divinitus imperetur, moram pati nesciant in faciendo. Ergo hi tales relinquentes statim quae sua sunt et voluntatem propriam deserentes, mox exoccupatis manibus, et quod agebant imperfectum relinquentes, vicino oboedientiae pede iubentis vocem factis sequuntur. Et veluti uno momento praedicta magistri iussio et perfecta discipuli opera, in velocitate timoris Dei, ambae res communiter citius explicantur. Quibus ad vitam aeternam gradiendi amor incumbit, ideo angustam viam arripiunt, ut non suo arbitrio viventes, vel desideriis suis et voluptatibus oboedientes, sed ambulantes alieno iudicio et imperio, in coenobiis degentes, abbatem sibi praeesse desiderant. Sed haec ipsa oboedientia tunc acceptabilis erit Deo et dulcis hominibus, si quod iubetur non trepide, non tarde, non tepide aut cum murmurio, vel cum responso nolentis efficiatur. Quia oboedientia quae maioribus praebetur Deo exhibetur. Ipse enim dixit: *Qui vos audit me audit* [Lc 10, 16]. Et cum bono animo a discipulis praeberi oportet, quia *hilarem datorem diligit Deus* [2 Cor 9, 7]. Nam cum malo animo si oboedit discipulus, et non solum ore, sed etiam in corde si murmuraverit, etiamsi impleat iussionem, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor eius respicit murmurantem, et pro tali facto nullam consequitur gratiam; immo poenam murmurantium incurrit, si non cum satisfactione emendaverit.

1384. B (= C. Buller, Friburgi Br. 1912) 1; MI. 66, 2151). — Editionem C. Butler sequimur. Ab ista editione critico practica mullum discrepat textus receptus qui legitur apud Migne; indicamus tamen initio singulorum locorum et paginam in editione Migniana. Rursus edidit textum critice emendatum ct philologice declaratum I). B. Linderbauer O. S. B. (Metten 1922).

1385. B 24; ML 66. 349B.

1386 *Humilitatis gradus.* — 7. Primus itaque humilitatis gradus est, si timorem Dei sibi ante oculos semper ponens, oblivionem omnino fugiat, et semper sit memor omnia quae praecepit Deus: ut qualiter et contemnentes Deum gehenna de peccatis incendat, et vita aeterna, quae timentibus Deum praeparata est, animo suo semper evolvat; et custodiens se omni hora a peccatis et vitiis, id est cogitationum, linguae, manuum, pedum vel voluntatis propriae, sed et desideria carnis — aestimet se homo de caelis a Deo respici omni hora, et facta sua omni loco ab aspectu Divinitatis videri, et ab angelis omni hora renuntiari.... — Secundus humilitatis gradus est, si propriam quis non amans voluntatem desideria sua non delectetur implere; sed vocem illam Domini factis imitemur dicentis: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui me misit* [Io 6, 38]. ... — Tertius humilitatis gradus est, si quis pro Dei amore omni oboedientia se subdat maiori, imitans Dominum de- quo dicit Apostolus: *Factus oboediens usque ad mortem* [Ph 2, 8]. — Quartus humilitatis gradus est, si in ipsa oboedientia duris et contrariis rebus, vel etiam quibuslibet inrogatis iniuriis, tacite conscientia patientiam amplectatur, et sustinens non lassescat vel discedat.... — Quintus humilitatis gradus est, si omnes cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa, per humilem confessionem abbatem non celaverit suum. ... — Sextus humilitatis gradus est, si omni vilitate et extremitate contentus sit monachus, et ad omnia quae sibi iniunguntur, velut operarium se malum iudicet et indignum.... — Septimus humilitatis gradus est, si omnibus se inferiorem et viliorem non solum sua lingua pronuntiet, sed etiam intimo cordis credat affectu.... — Octavus humilitatis gradus est, si nihil agat monachus, nisi quod communis monasterii regula vel maiorum cohortantur exempla.... — Nonus humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat monachus, et taciturnitatem habens, usque ad interrogationem non loquatur.... — Decimus humilitatis gradus est, si non sit facilis ac promptus in risu.... — Undecimus humilitatis gradus est, si cum loquitur monachus, leniter et sine risu, humiliter cum gravitate, vel pauca verba et rationabilia loquatur, et non sit clamosus in voce. ... — Duodecimus humilitatis gradus est, si non solum corde monachus, sed etiam ipso corpore humilitatem videntibus se semper iudicet; id est, in Opere Dei, in oratorio, in monasterio, in horto, in via, in agro, vel ubicumque sedens, ambulans vel stans, inclinato sit semper capite, defixis in terram aspectibus, reum se omni hora de peccatis suis aestimans, iam se tremendo iudicio repraesentari aestimet. ... — Ergo his omnibus

1386. B 29; ML 66, 371 B.

humilitatis gradibus ascensis, monachus mox ad caritatem Dei perveniet illam, quae *perfecta foris mittit timorem* [1 Io 4, 18]; per quam universa, quae prius non sine formidine observabat, absque ullo labore velut naturaliter ex consuetudine incipiet custodire, non iam timore gehennae, sed amore Christi, et consuetudine ipsa bona et delectatione virtutum. Quae Dominus iam in operarium suum mundum a vitiis et peccatis Spiritu sancto dignabitur demonstrare.

Disciplina psallendi. — 19. Ubique credimus divinam esse 1387
praesentiam, et oculos Domini in omni loco speculari bonos et malos: maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad Opus divinum adsistimus. Ergo consideremus qualiter oporteat in conspectu Divinitatis et angelorum eius esse, et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostrae.

Oratio. — 20. Si cum hominibus potentibus volumus ali- 1388
qua suggerere, non praesumimus nisi cum humilitate et reverentia; quanto magis Domino Deo universorum cum omni humilitate et puritatis devotione supplicandum est! Et non in multoloquio, sed in puritate cordis et compunctione lacrimarum nos exaudiri sciamus. Et ideo brevis debet esse et pura oratio, nisi forte ex affectu inspirationis divinae gratiae protendatur. In conventu tamen omnino brevietur oratio, et facto signo a priore omnes pariter surgant.

Paupertas monachi. — 33. Praecipue hoc vitium radicitus 1389
amputandum est de monasterio, ne quis praesumat aliquid dare aut accipere sine iussione abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque graphium, sed nihil omnino: quippe quibus nec corpora sua nec voluntates licet habere in propria voluntate, omnia vero necessaria a patre sperare monasterii, nec quicquid liceat habere, quod abbas non dederit aut permiserit. *Omniaque omnibus sint communia* [Act 4, 32], ut scriptum est, nec quisquam suum aliquid dicat vel praesumat.

Opera monachorum. — 48. Otiositas inimica est animae; 1390
et ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione divina. . . . Omnia tamen mensurate fiant propter pusillanimes.

Suscipiendi fratres. — 58. Noviter veniens quis ad con- 1391
versationem, non ei facilis tribuatur ingressus; sed, sicut ait Apostolus: *Probate spiritus, si ex Deo sunt* [1 Io 4, 1]. Ergo, si veniens perseveraverit pulsans, et inlatas sibi iniurias et difficultatem ingressus post quattuor aut quinque dies visus

1387. B 51; ML 66, 475 A.
1388. B 52; ML 66, 479 A.
1389. B 64; ML 66, 551 C.
1390. B 83; ML 66, 703 A.
1391. B 99; ML 66, 808 C.

fuerit patienter portare et persistere petitioni suae, annuatur ei ingressus, et sit in cella hospitum paucis diebus. Postea autem sit in cella novitiorum, ubi méditent et manducent et dormiant. Et senior eis talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eos omnino curiose intendat. Et sollicitudo sit si revera Deum quaerit, si sollicitus est ad Opus Dei, ad oboedientiam, ad opprobria. Praedicentur ei omnia dura et aspera', per quae itur ad Deum. Si promiserit de stabilitate sua perseverantiam, post duorum mensium circulum legatur ei haec Regula per ordinem, et dicatur ei: Ecce lex sub qua militare vis; si potes observare, ingredere; si vero non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc ducatur in supradictam cellam novitiorum, et iterum probetur in omni patientia.

1392 *Ordo monasterii.* — 63. luniores igitur priores suos honorent: priores minores suos diligant. Abbas autem, quia vices Christi creditur agere, dominus et abbas vocetur, non sua assumptione, sed honore et amore Christi. Ipse autem cogitet, et sic se exhibeat ut dignus sit tali honore.

1393 *Abbas monasterii.* — 64. Ordinatus autem abbas cogitet semper quale onus suscepit, et cui redditurus est rationem villicationis suae; sciatque sibi oportere prodesse magis quam praeesse. Oportet ergo éum esse doctum lege divina, ut sciat et sit unde proferat nova et vetera; castum, sobrium, misericordem; et semper superexaltet misericordiam iudicio, ut idem ipse consequatur. Oderit vitia, diligat fratres. In ipsa autem correptione prudenter agat, et ne quid nimis, ne dum nimis eradere cupit aeruginem, frangatur vas; suamque fragilitatem semper suspectus sit, memineritque calàmum quassatum non conterendum. In quibus non dicimus ut permittat nutriri vitia, sed prudenter et cum caritate ea amputet, ut viderit cuique expedire, sicut iam diximus; et studeat plus amari quam timeri. Non sit turbulentus et anxius, non sit nimius et obstinatus, non zelotipus et nimis suspiciosus, quia nunquam requiescit; in ipsis imperiis suis providus et consideratus; et, sive secundum Deum sive secundum saeculum sit opera quam iniungit, discernat ac temperet, cogitans discretionem sancti lacob dicentis: *Si greges meos plus in ambulando fecero laborare, morientur cuncti una die* [Gn 33, 13], Haec ergo aliaque testimonia discretionis, matris virtutum, sumens, sic omnia temperet, ut sit et fortes quod cupiant, et infirmi non refugiant.

1394 *Zelus bonus. — 12.* Hunc ergo zelum ferventissimo amore exerceant monachi, id est, ut honore se invicem praeveniant.

1392. B 110; ML 60, 872C. **1393. B 112; ML 66, 881 A.**
1394. B 122; ML 66, 927 B.— Hic sequimur textum Linderbauer, p. 82.

Infirmitates suas sive corporum sive morum patientissime tolerent; oboedientiam sibi certatim impendant; nullus quod sibi utile iudicat sequatur, sed quod magis alio; caritatem fraternitatis caste impendant; amore Deum timeant; abbatem suum sincera et humili caritate diligant; Christo omnino nihil praeponant, qui nos pariter ad vitam aeternam perducat.

S. COLUMBANUS, † 615.

Regula coenobialis.

De mortificatione et conscientiae manifestatione. — C. 9. 1395
Maxima pars regulae monachorum mortificatio est, quibus nimirum per sacram Scripturam praecipitur: *Sine consilio nihil facias* [Eccli 32,24]. Ergo si nihil sine consilio faciendum, totum per consilium est interrogandum. . . . Sed licet duris dura videatur haec disciplina, ut scilicet homo semper de ore pendeat alterius, ceteris tamen Deum timentibus dulcis ac secura invenietur, si ex integro, et non ex parte conservetur: quia nihil dulcius est conscientiae securitate, et nihil securius est animi impunitate, quam nullus sibi ipsi per se potest tradere, quia proprie aliorum est examinis. Hoc namque defendit a timore iudicii, quod iam examinaverit iudicantis censura, cui alieni ponderis imponitur moles, et totum portat quod suscipit, periculum. Maius enim, ut scriptum est, periculum iudicantis quam eius qui iudicatur [Sap 6, (5 7]. Quicumque itaque semper interrogaverit, si servaverit, numquam errabit. Quia si alterius erraverit responsum, fides credentis et labor oboedientis non errabunt, neque mercede interrogantis carebunt. Nam si per se aliquid discusserit, qui debuit interrogare, in hoc ipso arguitur errasse, quod iudicare praesumpsit, qui interrogare debuit; et si rectum fuerit, pravum illi reputabitur, dum per hoc a recto declinavit; quia nihil audet per se iudicare, cuius officium est tantum oboedire.

S. ISIDORUS HISPALENSIS, 560—636.

Sententiae.

Sapientia secundum Deum. — L. 2, c. 1, n. 1. Omnis qui 1396
secundum Deum sapiens est, beatus est. Beata vita cognitio divinitatis est. Cognitio divinitatis virtus boni operis est. Virtus boni operis fructus aeternitatis est. 2. Qui secundum saeculum sapiens est, secundum Deum stultus est. ... 3. Primum est scientiae studium quaerere Deum, deinde honestatem

1395. ML 80. 215. 1396. MI. 83, 599.

vitae cum innocentiae opere. 4. Nullus sapientiam Dei plene recipit, nisi qui se ab omni abstrahere actionum cura contendit. ... 5. Non ad parvae intellegentiae arcem pervenit, qui scit secreta Dei se penetrare non posse. Tunc autem Deum recte cognoscimus, quando eum perfecte scire nos denegamus. 6. Interdum quaedam nescire convenit. Nullus autem irf culpa maior est, quam ille qui Deum nescit. . . . 11. Utile est multa scire et recte vivere. Quodsi utrumque non valemus, melius est ut bene vivendi studium quam multa sciendi sequamur. 12. Non pertinere ad beatitudinem consequendam scientiam rerum, nec esse beatum multa scire, sed esse magnum beate vivere.

1397 *De conversione ad Deum.* — *2,* 7, 8. Multis modis terret Deus homines, ut vel sero convertantur, atque exinde magis erubescant, quod tamdiu exspectati sunt ut redirent. Nam nunc minis, nunc plagis, nunc revelationibus quosdam concutit, ut qui voluntate converti despiciunt, commoti terroribus corrigantur. 9. Plerique ex sola mentis devotione convertuntur ad Deum ; nonnulli vero coacti plagis convertuntur, qui ex devotione non convertebantur.

1398 *De lectione spirituali.* — 3, 8, 1. Orationibus mundamur, lectionibus instruimur; utrumque bonum, si liceat; si non liceat, melius est orare quam legere. 2. Qui vult cum Deo semper esse, frequenter debet orare, frequenter et legere. Nam cum oramus, cum Deo ipsi loquimur; cum vero legimus, Deus nobiscum loquitur. 3. Omnis profectus ex lectione et meditatione procedit. Quae enim nescimus, lectione discimus; quae autem didicimus, meditationibus conservamus.

Synonyma.

1399 *Otium fugiendum.* — L. 2, n. 18. Otiositati deditum cito luxuria subripit. Vacantem luxuria cito praeoccupat. Gravius libido urit quem otiosum invenerit. Cedit autem libido rebus, cedit operi, cedit industriae et labori, libidinem quippe carnis saepe labor evincit, corpus enim labore fatigatum minus delectatur flagitio. 19. Quapropter praecave otium, non diligas otium, non ducas in otio vitam, fatiga corpus laboribus, exerce operis cuiuslibet studium ; quaere tibi opus utile, quo animi infigatur intentio ; cum opere vaca lectioni, vaca in lege Dei, vaca in meditatione scripturarum ; habeto in divinis libris frequentiam, assiduitas legendi sit tibi, sit tibi frequens lectio, sit cotidiana legis meditatio.

1397. ML 83, 607. 1398. ML 83, 679. 1399. ML 83, 849.

INDEX SYSTEMATICUS.

(Numeri indicant numeros marginales.)

PERFECTIO.

Gratiam huius contemplationis quisque potest habere, etiam peccator 1271 1272.
Tamen vita contemplativa est paucorum 1210.
Haec vita contemplativa requirit humilitatem 1270,
abnegationem 1312,
cordis puritatem 339;
actione acquiritur 308 665 1134 1206 1268 1301.
Necesse est etiam terrenarum atque caelestium imaginum phantasmata ab oculis mentis compescere 338.
Si mortificatae sunt passiones et phantasmata abolita, contemplatio rerum divinarum producta praeparat ad statum mysticum 1047.
Divina pace et amore adducuntur animae ad mysticam unionem 1042.

P) vel *sensu magis stricto,* de visione Dei mysteriosa et quasi in caligine 334 342 1054 1055 1057 1058 1062,
quam magis ac magis anima desiderat, quia numquam satiatur 307 321 333 335 344 635 742.
Haec est visio directa 333 335 344 654 715,
quasi praeparatio ad caelum 654,
quae, etsi rara in terris, tamen fieri potest; eam enim habuerunt Paulus et Moyses 334 342 655 656.
Non fit nisi in eo qui peregre est a carne 1312.
Praeparatio necessaria est ad hanc Dei cognitionem 341 962.
Cognitio Dei difficilis est et ineffabilis 329 338 341 342 1166, et ignorantia concluditur 696 1039 1056 ad 1060.
Primum est cognoscere seipsum, postea Deum cognoscere 125 860.
Potest videri Deus in speculo animae purae 338 339 826.
Non citius eundum ad contemplationem 1108.

IV. *Perfectionis aequivalentia.*

Perfectio identica est:

I0 **caritati** 89 687 734 787 789 1262 1314;
nam caritas est similitudo Dei, quantum homines assequi possunt 981 1130,
et id omne quod fit propter Deum est verum sacrificium 660;

2° **puritati cordis,** etsi puritas cordis melius dicitur principalis scopus noster 37 112 252 574 780 784 785 954 1294;

3" **tranquillitati cordis,** seu, ut aiunt graeci, <5ma9eiq 86 88 ad 90 785 786 812 863 883 1000 1005 1073 1129 1130 1317 1321 ad 1323;
tranquillitas enim est indicium puritatis et perfectionis 863;
impassibilis est qui difficile movetur ad malum 1317,
qui liberatur ab omnibus perturbationibus 1000 1129 1234 1300,
qui agit omnia in mensura et regula 1318.
Inde pax provenit 664 901.
Numquam venimus in terra ad immutabilitatem naturae 130 805 1148.
Tres possunt distingui status erga passiones 1088.

Impassibilius acquiritur per observantiam praeceptorum 1322 1323.
lunguntur inter se àird0«a et cognitio; nam dird0«a subtiles efficit cogitationes 1321 1322.

4° **sanctificationi** 784,
quae potest etiam vocari deificado, ad quam venimus per sacramenta 309 1041 1043 1045 1048 1052;
vel transitus ex veteri homine in novum 729 1176 1265.

5° **pietati**, quae non differt a caritate 789 900.

V. *Perfectio et praesentia Dei.*

Culmen totius perfectionis est occupari de Deo praesente 828.
lugis Dei memoria non differt a formula spiritualis 'theoriae» 829.
Memoriam Dei strenue revocare et tendere ad perfectionem identica sunt 850.
Sancti enim memoriam Dei stabiliter retinent 245 248 848.
Illi qui volunt perpetuo servare puritatem debent semper habere Deum ut cogitationum inspectorem 781 880.
Nam praesentia Dei quasi mutat animam : attentionem in oratione praestat 280 281 284
et liberat a peccato 600 891.
Econtra evagatio animi in oratione ex eo procedit quod Deum adesse non credimus 279.
Christianus, dum voluntatem Dei vult implere, memoriam Dei servat 269.
Etiam inducit ad amorem memoria beneficiorum Dei 304 892 eiusque providentiae 535 1135 1139.

VI. *Oratio et perfectio.*

Perfectio possibilis est 345 764.
Oratio continua et iugis memoria Dei affines sunt ; qui enim iugiter suum invocat protectorem, certus est eum esse praesentem 421 577 829.
Semper sunt orandi causae 257 258.
Itaque officium septem horarum factum est ad consecrandas Deo omnes diei partes 276 ad 278 496.
Sed oratio continua non impedit laborem 577 1027.
Vera formula pietatis est oratio brevis: «Deus, in adiutorium meum intende, etc.», quae perpetuo revocat in memoriam Dei praesentiam 829.
Deinde fructus praecipuus orationis est unio animae cum Deo 288 818 827 869 870 1128.
Unde relatio est inter orationem et perfectionem, inter perfectionem virtutis et perfectionem orationis 760 812 815 884 888 1020.

MOTIVA AD PERFECTIONEM.

I. *Salus animae est motivum praecipuum.*

Finis vitae nostrae est regnum caelorum seu salus animae, quod est unum necessarium 264 542 783 784 905 906.
Eodem modo dicitur: finis vitae virtuosae est beatitudo 250 328,

vel etiam: Deus est finis noster 575 583 599 605 630 638 652 666 678 694 848.
Homo enim est ad imaginem Dei 590 981.
Debemus in omnibus actionibus finem nostrum considerare, et eligere inter duas vias, quae nobis aperiuntur, viam boni et viam mali 1 ad 3 10 16 38 99 129 145 225 465 663 745 998 1304.
Signa bonorum et malorum 765.

11. *Ad salutem aeternam possidendam, homo potest agere aut timore, aut spe, aut caritate* 330 832 835 1084 1094.

a) *Timor* Dei est initium salutis nostrae 29 314 330 415 600 1016 1026 1084 1180 1205 1252,
sed non omnis timor est salutaris 249 1118.
Non salutaris est timor servilis qui ex timore procedit, sed timor filialis qui procedit ex humilitate 833 1016 1026;
et inducit ad amorem, vel expellitur per amorem 330 601 671 866 1083 1158 1183.
Sancti non ex timore agunt, sed ex amore metuunt 1084.
Non timenda est mors, quae ducit ad Christum et ad vitam meliorem 163 164 166 167 178 180 526.
Sed vivete debemus quasi cotidie morituri 182 197 214 227 382 438 513 907 1107,
et semper memores judiciorum Dei 415 1012 1180.
Memoria enim mortis et gehennae et scrutatio viarum nostrarum producunt in nobis timorem Dei 1084 1107.
Timor autem vim habet ad suadendum contemptum rerum omnium 1183.

b) *Spes,* ianua caritatis, necessaria est ad magnas res incipiendas 598
et ad praesentia toleranda 318 1132.
Nam verus Christianus gaudet bonis futuris quasi praesentibus 80 81 94 324 449 1200.
Proinde excitandum est desiderium caeli 666 680 783 1192, quod est patria nostra 167 589.
Nam desiderium caeli liberat a terrenis 1221 1229.
Mors non est nisi profectio ad caelum 51 165 166 520 532 536;
et career est beatus, qui mittit ad caelum 178.
Mala praesentia nihil sunt in comparatione futurorum bonorum 176 196 440 441,
et transitoria despicienda sunt ex amore aeternitatis 359 612 1136 1146.
Spes clarior est in mente purgata 1192.

c *riíq s*
Via caritatis excellentior est 89 282 562 613 687 787 789 834 1213 1262 1315
et facilior, quia id quod amatur non durum est 669 864 1269.
Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum 689.
Vera caritas est uniri Deo, propter amorem eius, non propter mercedem, eum amare plus quam eius dona 686.
In sola caritate est beata vita 584 672,
et in solo. Deo requiescit anima 599 630 639 641 946 1000;
quo nihil melius 575 638 973.

OBSTACULA AD PERFECTIONEM.

MEDIA AD PERFECTIONEM.

4. Electio divinae voluntatis; vocatio.

Voluntatem divinam debemus amare et implere 503 572 573 579 586 923 991.
Qui resistit voluntati divinae pacem habere nequit 1147.
Variis modis Deus voluntatem suam manifestat 591.
Interius docet Spiritus Sanctus 229 231 ad 233 286 751 1241 ad 1243.
Ardorem dat ad agendum 1242 ad 1244,
et omnes doctores indigent doctore interiori 1207,
qui varie agit apud varios 1170 1204 1267.
Vocatio est electio circa genus vitae; fit

a) vel ex solo Deo, sicut in S. Antonio 187 ad 189 714 794,
b) vel per hominem, cum exemplis aut monitis sanctorum ad desiderium salutis accendimur 794,
c) vel ex necessitate 794.

Viae Dei plures sunt 1095 1170 1199;
sed vocationem cum patre spirituali examinatam 261 856 1097
debent homines sequi 516 1096
ad exemplum apostolorum 1226,
divinam voluntatem parentum voluntati praeponendo 514 1143.
In vocatione perseverandum 841 1094.
Non tamen inconsiderate est adeunda vita monastica 261856.
Discretione spirituum discernimus inter voluntatem divinam et voluntatem diaboli, quacum conspirat natura nostra mala 1068 1069 1124 1126.
Spiritus enim bonus et malus agunt in animam 28 99 101 199 230
per consolationes et desolationes 956 979 980 982;
et alius ab alio distinguitur per signa quaedam 765 766 et per effectus, v. g. fiduciam, vel tristitiam 30 34 36 204 ad 206 376.
In genere, mali spiritus afferunt caliginem et turbationem, boni quietem et pacem, fiduciam et gaudium 28 200 204 ad 206 208 230 ad 232 287 376 713 766 796 1068 1069;
sed quandoque angelus malus sese transfigurat in angelum lucis, ut ducat ad malum 123 201 653 755 766 974.
Difficilis est discretio spirituum et summa scientia est distinguere inter virtutes et vitia 199 766.
Itaque directore indigemus 323 776 1085 1086 1127.
Eligi debet director qui curat morbos animae nostrae 298 727 1104,
vir sapientia et donis ornatus 262 296 ad 298 1104.
Nam non debet suscipi cura animarum sine studio et experientia 296 297 862.
Patri spirituali anima aperienda 776.
Ipsi oboediendum 262 275 323 776 852 1035 1074 1328.

II. Medra *practica ad perfectionem: Virtutes.*

Virtus definiri potest:
vel bona qualitas mentis qua male nemo utitur 614,
vel consuetudo boni faciendi 311,

GRADUS VITAE SPIRITUALIS.

INDEX ALPHABETICUS.

D.

N.

O.

Q-

R.

S.

T.

X.

Z.

INDEX ALPHABETICUS APPENDICIS.